

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

1927

HATVANKETTEDIK ÉVFOLYAM.

PÓSZERKESZTŐ

D^r DÁRDAY SÁNDOR

FELELŐS SZERKESZTŐ

D^r VÁMBÉRY RUSZTEM

FŐMUNKATÁRS

D^r TELLER MIKSA



KIADÓ-TULAJDONOS

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1927

Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1927. évfolyamához.

I. Általános tárgyú cikkek.

Cikkek.

A polgári per válsága és jövője. — Dr. König Vilmos	1
A bírói hatalom határainak kérdéséhez. — Dr. Fenyves Béla	16
Az ítélkezés útvesztőjében. — Dr. Reitzer Béla	97, 105
Szükséges-e a bírói szervezet megváltoztatása az ország megszervezésének folytan? — Dr. Plósz Sándor	217

Szemle.

Az osztrák események	138
Az egyetemi verekedések	195

II. Magánjog.

Cikkek.

A trianoni békeszerződés hatásai a házassági perekre. — Dr. Virágh Gyula	4
Jegyzetek a Kúria 28. számú jogegységi döntvényéhez. — Dr. Munkácsi Ernő	5, 13
A jelzőlagadoslevélről. — Dr. Siechermann Bernát	11
Széljegyzetek a jelzőlagról szóló törvényjavaslathoz. — Dr. Kohner Artur	31
Az özvegy érdemtelensége. (Törvénykezési szemle.) — Dr. Teller Miksa	33, 82
A gyámsági és gondnoksági ügyek korszerű reformja. — Dr. Csorna Kálmán, dr. Agoston Géza	39
Mit akart a törvény? (A H. T. 117. §-a.) — Dr. Scholtz Géza	47, 68
Feljelentés okozta kár. — Dr. Almási Antal	66
Ipari és kereskedelmi bérletek, mint a kereskedelmi tulajdon tárgyai. — Dr. Munkácsi Ernő	70, 92
A házassági törvény 117. §-ához. — Dr. Malonyai Béla	81, 88
Megjegyzések a Jelzőlagjogról szóló Törvényjavaslathoz. — Dr. Liebmann Ernő	110
Házasság-e a szövetésházasság? — Brüll István	113
Vagyoni és büntető-felelősség viszonya sajtódeliktumoknál. — Dr. Blau György	118
A személyiségi jog elhatárolása és tartalma. — Dr. Almási Antal	133
Kötelesrész, törvény és döntvény. — I. Dr. Vadász Imre, II. Dr. Teller Miksa	155
A fogyatékos elmehetőségük cselekvőképessége. — Dr. Révész Vilmos	201
A kir. Kúria újabb gyakorlata az ági öröklés terén. — Dr. Váli Ferenc	213
Jelzőlagjog és kezesség. — Dr. Szladits Károly	217
A szülőtartásra kötelezett gyermekek együttes felelőssége. — Dr. Lőw Tibor	220

Szemle.

Amikor a házassági jogszabályt az anyakönyvvezető nem ismeri	43
Nem jogerős hagyatékátadó-végzés alapján nincs helye előjegyzésnek	63
Sommás visszahelyezés a bérbeadó ellen. — Dr. Kurzweil István	75
A kir. Kúria teljes-ülése	102
Jogegységi határozatok	102
Megszüntethető-e az ingatlanokon fennálló tulajdonközösség? — Dr. Hetényi Miklós	103
A jelzőlagról szóló törvényjavaslat	195
A magánjogi bírói gyakorlat köréből	230
A kamatkáros	230
Hagyományok felértékelte összegben való telekkönyvi biztosítása	230

III. Kereskedelmi jog, váltó- és csődjog.

Cikkek.

Csődjogi elméletek. — Dr. Jacobi Andor	12
A részvénytársasági jog reformja. — Dr. Sebestyén Samu	29
Részvényjogunk reformja. — Dr. König Vilmos	37
A részvénytársaságról szóló törvénytervezet. — Dr. Oppler Emil	48
A kereskedelmi alkalmazottak illetményei csőd esetében. (Törvénykezési szemle.) — Dr. Sebestyén Samu	52
A kényszeregyesség joghatályának érvényesítése. — Dr. György Ernő	69
Ipari és kereskedelmi bérletek, mint a kereskedelmi tulajdon tárgyai. — Dr. Munkácsi Ernő	70, 92
Az előfeltételtől független valorizációról. — Dr. Siechermann Bernát	77

A szabályellenesen elbocsátott alkalmazott jogi helyzete. — Dr. Gábor Vilmos	79
Köteles üzleti képviselő. — Dr. Lőw Tibor	86
A külföldi részvénytársaságokra vonatkozó intézkedések a dr. Kuncz-féle részvényjogi tervezetben. — Dr. Rapoch Géza	89, 99, 122, 128
Az új biztosítási törvény. — Dr. Kulasi Elemér	98
A kényszeregyesség joghatályának érvényesítése. — Dr. Tihanyi Lajos	137
Az új német kényszeregyességi törvény. — Dr. György Ernő	144
A valorizációról, különösen a kölcsönéről. — Dr. Blau György	151, 164
A közüzemi részvénytársaságok kormányi ellenőrzése a kereskedelmi törvény szempontjából. — Dr. Liebmán Ernő	180
Az antivalorizációs javaslat. — Dr. König Vilmos	209
Feltüntetendő-e a kereskedő magánvagyon az üzleti könyvekben? — Dr. György Ernő	212
A részvénytársaság igazgatóságának felelőssége. — Dr. Sebestyén Samu	221
A nyugdíjgarantia visszavonásának kérdése. — Dr. Munkácsi Ernő	227

Szemle.

Schwarzverkauf. — w. r.	54
A kamatkérdéshez. — Dr. Fränkel Pál	74
A felmondási idő a szolgálati időhöz nem számítható hozzá	103
Jogegységi határozat	115
Az előfeltételtől független valorizációról. — Dr. Siechermann Bernát	131
Jogegységi döntvény	174
A szolgálati viszonyok az üzletutódnál folytatása megszünteti az üzletelődél szemben a felmondási igényt. Renumenciáció jogi természet	229
Alkalmazott illetményei leszállításának hatálya	229
A kamatkáros	230

IV. Polgári peres és perenkívüli eljárás.

Cikkek.

A Pp. szerint alakult választott bíróság hatásköre. — Dr. Kemény D. Dezső	50
Eljárás és per. — Dr. Vági József 117, 136, 172	172
A rendelkezési elv és az anyagi igazság érvényesülése. — Dr. Ötömösy Zoltán	127, 146
Következtetés a tények ellen. — Dr. Kadosa Marcel	153
Tévedések játéka. (Örök zavarok a tartásdíj végrehajtásánál.) — Dr. Borsodi Miklós	183
A szakértők szerepe a polgári pereknél. — Dr. Schwartz Tibor	191

Szemle.

Új értékhatárok. — Soris	8
A perbe később belépő ügyvéd költsége	18
Tanács- vagy egyesbíró. — w. r.	42
100 pengőn aluli ügyvédi díj iránti per bírósága	74
Üsodabogar	95
A kir. Kúria jogegységi tanácsának 29. számú polgári döntvénye	131
Hagyatéki eljárásban a valorizáció kérdése el nem dönthető	140
Egyházi szerelvények mentessége. — Dr. Kurzweil István	174

V. Anyagi büntetőjog.

Cikkek.

A hitelezési család. — Ifj. dr. Nagy Dezső	23
Embervő cigányok. — Dr. Gábor Gyula	65
Becsületvédelem. — Ludwig Rezső	67
A Kúria 94. számú büntető teljes-ülési döntvénye ellen. — Dr. Kepes Bernát	92
Vagyoni és büntető felelősség viszonya sajtódeliktumoknál. — Dr. Blau György	118
Hivatalból vagy magánindítványra üldözendő-e a Btk. 363. §-ába ütköző hűtlen kezelés bűntette? — Dr. Szalay József	193
A megrögzött büntetettek. — Dr. Vámbéry Ruzslem	197
«Tömegigzalmak» a Kúria gyakorlatában. — Dr. Ösváth Ferenc	200
A nemzetgyalázási perekről. — Dr. Fényes Jenő	205

Szemle.

Büntetőjogi devalváció	18
Az árucsempészt büntetése	43
A büntetőtörvénykönyv novella-javaslat	54

Eventuális dolus sikkasztásnál	74
Büntetés utáni vágy, mint a gyilkosság oka. — Lévy F. Katalin	102
A drágaság	131
A jogos védelem	147
A Sacco-Vanzetti eset	156
A hitelező kijátszásának vádja	174
Jogegységi határozat	187
Societas delinquere non potest	216

VI. Bünvádi eljárás.

Cikkek.

Az esküdtbíráskodás visszaállítása. — I. Dr. Berend Béla, — II. Dr. Vámbéry Ruzslem	85
Törvényes-e a statárium? — Dr. Szőke Sándor	61
A bünvádi perrendtartás és a büntető-novella. — Dr. Füzesi Kálmán	141
A bünvádi perrendtartás és a büntető-novella. — Vargha Ferenc	149
A bünvádi perrendtartás és a büntető-novella. — Dr. Kelemen Mózes	162
A bünvádi perrendtartás és a büntető-novella. — Dr. Füzesi Kálmán	169
Kell-e egyszerűsíteni a büntető igazságszolgáltatást? — Dr. Vadász Imre	203
A büntető-novella és a közvédelem. — Dr. Füzesi Kálmán	210

Szemle.

Az esküdtbíráskodás	7
Újrafelvétel és elévülés	35
Jura novit Curia	54
Büntetőügyben ítéletszerkesztés	63
Ignorantia juris — non nocet	94
A büntető-novella legújabb javaslata	114
Megjegyzések a büntetőtörvényességi könyvszakértők díjszabására. — Dr. Kozma Károly	166
A büntető-novella	186
A Kúria tehermentesítésének kérdéséhez. — Dr. Gulyás József	187

VII. Közjog, közigazgatási jog, pénzügyi jog és nemzetközi jog.

Cikkek.

A trianoni békeszerződés hatásai a házassági perekre. — Dr. Virágh Gyula	4
Az adómérséklésről szóló törvényjavaslat és az ügyvédek általános forgalmi adója. — Dr. Tihanyi Lajos	15
Hatásköri viták a nemzetközi jogban. — Dr. Lakatos Gyula	21
A békeszerződések revíziójának jogi alapjai. — Dr. Krisztes Sándor	107, 129, 193
Nemzetközi büntetőbíráskodás. — Dr. Vadász Imre	111
A vegyes döntőbíráskodások illetékessége. — Dr. Auer Pál	125, 135
A kényszeregyességben elengedett tartozás mint jövedelemadóalap. — Dr. Sommer Alfréd	192
A c. és politikum a nemzetközi jogban. — Dr. Irk Alber	219
Az új illetékkódex tervezetéről. — Dr. Nádas László	225

Szemle.

Bírák a felsőházban. — w. r.	34
Aktív bírói állás a felsőházi tagság nem összeférhetetlen	74
A Népszövetség jogi természetéhez. — K. Gy.	131

VIII. Bíróság, ügyészség, ügyvédség, közjegyzőség és jogi oktatás.

Cikkek.

Elméleti és gyakorlati jogi képzettség. — Vargha Ferenc	9
Az adómérséklésről szóló törvényjavaslat és az ügyvédek általános forgalmi adója. — Dr. Tihanyi Lajos	15
Az ügyvédjelöltek joggyakorlatának ellenőrzése. — Dr. Bene Sándor	22
A joggyakorlaton levők aktuális problémái. — Dr. Bernfeld Imre	31
Sok-e az ügyvéd? — Vargha Ferenc	45, 58
A joggyakorlaton levők aktuális problémái. — Dr. Hoffmann László	72
Tömeggondnokságok és egyéb köznevelőbiztatások. — Dr. Káldor Ede	91
Numerus clausus?	105
Ügyvédkérdés és ügyvéd-közjegyzőség. — Dr. Szécsi Ferenc	109

Szemelvények a kir. Kúria Ügyvédi Tanácsának határozataiból. — I. Dr. Forgács Dezső. — II. T. M.	Lap
Az ügyvédjelöltek és a numerus clausus. — Dr. Kronstein András	120
Az ügyvédi numerus clausus. — Dr. Horváth Jenő	130
Az Országos Ügyvédszövetség balatoni vándorgyűléséhez. — Pollák Illés	143
Az ügyvédi munkaalkalmak szaporítása. — Dr. Popper Tódor	157
Az ügyvédi kar túlszűfoltóságának okai és ellenszerei. — Dr. Teller Miksa	158
Az ügyvédképzés és továbbképzés. — Dr. Putnoki Béla	159
Országos ügyvédgyűlés. — Dr. Király Ferenc	160
Numerus clausus-mozgalmak. — Dr. Teller Miksa	169
A numerus clausus. — Vargha Ferenc	177
A bírák és ügyvédek közgyűlése. — a	182
Egy ügyvédi «kérdés». — Pollák Illés	189
Ügyvédelles kifakadások. — Dr. Gün-disch Guidó	190
Az ügyvédség decentralizálása. — Dr. Leopold Elemér	211
Az új ügyvédi rendtartás. — I. Dr. Popper Tódor, II. Dr. Kovács Dénes, III. Dr. Medvigy Gábor, IV. Dr. Petrik Aladár, V. Dr. Grünhut Ármin, VI. Dr. Kramer Emil	222

Szemle.

A bírói állás tekintélyének lejárata	7
A perbe később belépő ügyvéd költsége	18
Az igazságügyminiszter szigorúbb takaré-kosságra inti a bíróságokat	18
Az igazságügyminiszter úr figyelmébe	18
A munkásbiztosítási bíróság csődje. — d.	19
A «védői fogások» kérdéséhez. — Zsoldos Benő	19
Kérdések és feleletek. — Dr. K. V.	27
Néhány szó a bírói státustörvény módosítá-sához. — Kóczián Gyula	27
Bírák a felsőházban. — w. r.	34
Bírói fizetések	35
A titkos diplomácia	41
Panaszok a bírósági épületek elhanyagolt-sága miatt	42
Tanúkihallgatás megszállt területen	55
Exceptio confirmat regulam.	63
Felhívás	63
Sok-e az ügyvéd	73
A vagyonfelügyelői és tömeggondnoki kirendelések szabályozása	73
Az Ügyvédi Kamara közgyűlése	82
Sok-e az ügyvéd?	83
Magyar ügyvédek a tuniszi ügyvédkongressz-suson	83
A budapesti kir. törvényszéki elnöki állás	94
Vidéki csendélet	95
Az ügyvédi rendtartás reformjának kérdése	102
Az ügyvédi rendtartás reformja	115
A zárt ügyvédség kérdéséhez. — Dr. Kele-men Frigyes Ottó	115
Jelszavak	123
A zárt ügyvédség kérdése. — Dr. Vészi Má-tyás	123
Viszonzalás. — Dr. Kelemen Frigyes Ottó	132
Morál és javadalmazás. — I. M.	139
Az idő pénz	147
Ügyvédbajok (levél a szerkesztőhöz). — Dr. Löffler Ármin	147
Az ügyvédi kar válsága	165
Ügyvédbajok	165
Hosszú terminusok	166
Az ügyvédjelöltek és a numerus clausus. — Dr. Bernfeld Imre	166
A numerus clausus	174
Bírák és ügyvédek (a szegedi ügyvédi ka-mara gyulai vándorgyűlése)	186
Rákosi Jenő a gyulai vándorgyűlésen	187
Köteles-e az ügyvéd az ügyfél utasítására felelkezni?	188
Az ügyvédjelöltek joggyakorlatának ellen-őrzése	195
Az Ügyvédjelöltek Országos Szövetsége	216
Karácsonyi hangulat	229
A bírói fizetések	229
A Kúria és az ügyvédi költségek	230

IX. Vegyes tárgyú cikkek.

Cikkek.

Néhány szó a szabadalmi felsőbíróság meg-szűntetése kérdéséhez. — a	85
Szemle.	
A központi fűtés díjának megállapítása	43
Jövedelemadó és — szabad felmondás	195
Az Országos Földbirtokrendező Bíróság	215

X. Jogirodalom.

Cikkek.

Új magyar közjogi kézikönyvek (Dr. Falu-helyi Ferenc, dr. Molnár Kálmán). — Dr. Egyed István	25
Dr. Almási Antal: A kötelmi jog kézikönyve. — Dr. Löw Tibor	33
Dr. Fabinyi Tihamér: A választott bírasko-dás. — Dr. Szladits Károly	41
Tanulmányok orvosi és jogi hatáskérdésekről. (1. L. Altmann, 2. E. Stransky, 3. E. Höppler és P. Schilder). — Dr. Auer György	53
Dr. Tomcsányi Mária: A magyar közigazga-tási jog alapintézményei. — Dr. Márfy Ede	100
Dr. Vinkler János: A magyar igazságszol-gáltatási szervezet és polgári peres eljárás a mohácsi vésztől 1848-ig. I—II. — Dr. Gábor Gyula	184

Könyvek.

Beszédek (Vadász Lipót)	17
Urvater Salz (Pollák Illés)	18
A pénz sorsa a háborúban (Popovics Sán-dor). — w. r.	19
A pengőilleték (Dr. Pongrácz Jenő)	20
Valorizációs joggyakorlatunk 1927-ig (Dr. Blau György)	35
A Kereskedelmi Törvény kézikönyve (Dr. Szende Péter Pál)	35
A polgári perrendtartás magyarázata. I. fü-zet (Dr. Kovács Marcel)	43
Fejezetek a gyámsági jogból (Dr. Csorna Kálmán)	55
Az 1926. év magánjogi és hiteljogi gyakor-lata (Dr. Beck Salamon és dr. Varannai István)	55
Adóvégrehajtás elleni igénylés (Dr. Takács György és dr. Balla Ignác)	55
A K. T. némi könyvelési vonatkozásáról (Dr. Kozma Károly)	55
A kötelemlvállás (Dr. Beck Salamon). — R. B.	63
Házassági köteléki perek az egyházi bírás-kodásban. (Dr. Meszlényi Zoltán). — Dr. Gál Dezső	75
Der Gütegedanke im Recht (Felix Joseph Klein)	83
Nemzetközi jogi dolgozatok (Falu helyi Fe-renc). — Dr. Kurzeil István	83
A magyar tudománypolitika alapvetése. — g.	95
Büntető törvénykönyv jegyzetekkel (Dr. Isaák Gyula)	95
Az új biztosítási törvény magyarázata. (Dr. Kutasi Elemér)	95
Az új nemzetközi jog (Dr. Weninger László Vince). — K. Gy.	95
Illetékügyi Utmutató (Dr. Pongrácz Jenő)	103
A polgári perrendtartás magyarázata. II. fü-zet (Dr. Kovács Marcel)	104
Az új nemzetközi jog szerzőjének levele	116
Köztartozások és hitelvédlem (Dr. György Ernő)	124
A községi üzemek várospolitikai és közgaz-dasági szempontból (Dr. Márkus György)	132
Az angol büntető igazságszolgáltatásról (Dr. Horváth Dániel). — Dr. Admeto Géza	139
A régi magyar hadbírósról (Takács Sán-dor). — A magyar mult tarlójáról c. művé-ből). — Birner Sándor	140
A tömeglélektan krimináltaetiológiai tanul-ságai (Dr. Kéthely Sándor)	148
Két képviselőházi beszéd (Baracs Marcel)	148
A törvényhozói hatalom újjászervezése Ma-gyarországon (Dr. Vadász Imre). — Li.	148
A Szent István-napi ünnep története (Dr. Gábor Gyula)	148
A polgári perrendtartás magyarázata, III. füzet (Dr. Kovács Marcel)	167
Katholikus egyházi jog (Dr. Kérészy Zol-tán). — Dr. Füzesi Kund	167
A sajtó könyvtára	167
A Magyar Belvárosi Hajózási Jog vázlata (Dr. Sándorfi Kamill — dr. Vajna István)	167
Illetékügyi lexikon (Dr. Pongrácz Jenő)	168
Barcza-féle Valuta- és Ártáblázatok	168
A «tisztá» jogtan állambölcselete (Hans Kel-sen)	174
A magyar illetékjog (Dr. Klug Emil — dr. Sárffy Aladár)	175
A magyar bünyvadi eljárási jog rövid tan-könyve (Dr. Auer György). — Dr. Len-gyel Aurél	187
Galsworthy Forsythe Saga-ja	188
Jog és jogmegvalósítás (Eugen Huber: Recht und Rechtsverwirklichung). — A.	196
A jelzálogadóslévél (Dr. Glücksthal Andor). — Dr. Liebmann Ernő	208
Az izraelita hitközségek alkalmazottainak	

szolgálati jogviszonya (Dr. Munkács Ernő)	208
Kartell und Konzernrecht des Auslandes (Leon Mazeaud, dr. E. Koch, dr. de Sank-tis, dr. Nádas László)	216
Magyar-angol jogi szótár (Dr. Révész Vil-mos)	216
Ungarisches Wirtschafts-Jahrbuch, III. év-folyam	231
Az Országos Ügyvédszövetség határidő-naplója	231
A választott bíraskodás kézikönyve. (Dr. Ujlaki Géza). — Dr. Wertheimer Manó	231
Liszt tankönyvének 25. kiadása	232

Testületek, egyesületek.

A Magyar Jogászegylet közgyűlése	7
Az Országos Ügyvédszövetség nemzetközi bizottsága	8
Az Országos Ügyvédszövetség tisztikari ülése	18
Országos Jogászegylet	27
Az Országos Ügyvédszövetség kari érdeke-kei védő bizottsága	35
Az utódállamok ügyvédeknek állandó kon-ferenciája	51
Az Országos Ügyvédszövetség igazgató-tanácsi ülése	102
Az Országos Ügyvédszövetség nemzetközi jogi bizottsága	115
Az Országos Ügyvédszövetség tisztikari ülése	140
Az Országos Ügyvédszövetség I. vándor-gyűlése	156
A Magyar Jogászegylet	165
Az Országos Ügyvédszövetség I. vándor-gyűlése	173
Az Országos Ügyvédszövetség vándorgyűlé-sének határozatai	207
A Magyar Jogászegylet vitája a korlátolt felelősségű társulatokról	215
A Magyar Jogászegylet Pénzügyi Szak-osztályának ülése	229

Jogi folyóiratok.

A Deutsche Juristenzeitung. — w. r.	19
Zeitschrift für ausländisches und internatio-nales Privatrecht. — Dr. Liebmann Ernő	175
Új jogi szaklap (Magyar Törvénykezés)	175

XI. Külföldi jogélet.

Cikkek.

A kísérlet az új német büntetőtörvénykönyv tervezetében. — Dr. Schultheisz Emil	24
A vádlott tanuskodása az angol eljárási jog-ban. — Dr. Admeto Géza	90
Az új német kényszeregyességi törvény. — Dr. György Ernő	144
Az új olasz Btk.-javaslatokról. — Dr. Dom-bováry Géza	199

Szemle.

A Deutsche Juristenzeitung	19
A «védői fogások» kérdéséhez. — Zsoldos Benő	19
A szemét- és szennyirodalom	20
Két új angol törvény	20
A vizsgálati fogság angol értelmezése. — Dr. Admeto Géza	83
Hatféle ügyvédi rendtartás Jugoszláviában	165
Zeitschrift für ausländisches und internatio-nales Privatrecht. — Dr. Liebmann Ernő	175
A német házassági jog reformja és a vétke-ségi elv elejtése. — Dr. Liebmann Ernő	175
Mr. Ivor A. Page. — Dr. Admeto Géza	176
Angol törvénykezési udvariasság. — Dr. Admeto Géza	231

XII. Személyi közlemények:

Cikkek.

Kármán Elemér emlékezete. — Dr. Preszly Loránd	206
--	-----

Szemle.

Rácz Lajos	7
Vadász Lipót	17
Kolos Jenő †	27
Pollák Illés	34
Kármán Elemér † — w. r.	42
Publik Ernő †	165
Apponyi Albert	173
Plosz Sándor	207
Karl v. Lilienthal †	216
P. Aschrott †	211
Mittelstein †	236

Nevek szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1927. évfolyamához.

A számok az évfolyam azon lapját jelölik, melyen az illető szerző cikke található.

- Dr. Admelo Géza budapesti ügyvéd 83, 90, 139, 176, 231.
 Dr. Ágoston Géza, a budapesti árvaszék elnöke 39.
 Dr. Almási Antal kir. kúriai bíró 66, 133.
 Dr. Auer György budapesti kir. ügyészségi al-elnök 53.
 Dr. Auer Pál budapesti ügyvéd 125, 135.
 Dr. Bene Sándor budapesti ügyvéd 22.
 Dr. Berend Béla budapesti ügyvéd 57.
 Dr. Bernfeld Imre 31, 166.
 Dr. Blau György budapesti ügyvéd 118, 151, 164.
 Dr. Borsodi Miklós budapesti ügyvéd 183.
 Brüll István 113.
 Dr. Csorna Kálmán budapesti árvaszéki ülnök 39.
 Dr. Dombóváry Géza budapesti ügyvéd 199.
 Dr. Egyed István budapesti kir. ítélőtáblai bíró 25.
 Dr. Fenyves Béla 16.
 Dr. Fényes Jenő debreceni ügyvéd 205.
 Dr. Forgács Dezső miskolci ügyvéd 120.
 Dr. Fränkel Pál budapesti ügyvéd 74.
 Dr. Füzesséry Kund budapesti ügyvéd 141, 167, 169, 210.
 Dr. Gaár Vilmos ny. kir. kúriai bíró 79.
 Dr. Gábor Gyula budapesti ügyvéd 65, 184.
 Dr. Gál Dezső budapesti ügyvéd 75.
 Dr. Grünhut Ármán budapesti ügyvéd 224.
 Dr. Gulyás József szekszárdi ügyvéd 187.
 Dr. Gündisch Guidó budapesti ügyvéd 190.
 Dr. György Ernő, az OHE igazgatója 69, 144, 212.
 Dr. Hetényi Miklós bácsalmási ügyvéd 103.
 Dr. Hoffmann László karcagi kir. járásbíró 72.
 Dr. Horváth Jenő szombathelyi ügyvéd 143.
 Dr. Irk Albert pécsi egyetemi ny. r. tanár 221.
 Dr. Jacobi Andor budapesti ügyvéd 12.
 Dr. Kadosa Marcel budapesti ügyvéd 153.
 Dr. Káldor Ede budapesti ügyvéd 91.
 Dr. Kelemen Frigyes Ottó budapesti ügyvéd 115, 132.
 Dr. Kelemen Mózes pécsi ügyvéd 162.
 Dr. Kemény D. Dezső budapesti ügyvéd 50.
 Dr. Kepes Bernát budapesti ügyvéd 92.
 Dr. Király Ferenc budapesti ügyvéd 160.
 Kóczián Gyula egri kir. ügyészségi elnök 27.
 Dr. Kohner Artur budapesti ügyvéd 31.
 Dr. Kovácsy Dénes budapesti ügyvéd 223.
 Dr. Kozma Károly hites könyvszakértő 166.
 Dr. König Vilmos budapesti ügyvéd 1, 37, 209.
 Dr. Kramer Emil budapesti ügyvéd 225.
 Dr. Krisztics Sándor egyetemi ny. r. tanár 107, 129, 193.
 Dr. Kronstein András 130.
 Dr. Kurzeil István budapesti ügyvéd 75, 83, 174.
 Dr. Kutasi Elemér budapesti ügyvéd 98.
 Dr. Lakatos Gyula budapesti ügyvéd 21.
 Dr. Lengyel Aurél budapesti ügyvéd 187.
 Dr. Leopold Elemér budapesti ügyvéd 211.
 Lévyne F. Kata 102.
 Dr. Liebmán Ernő budapesti ügyvéd 110, 175, 180, 208.
 Dr. Löffler Ármán kaposvári ügyvéd 147.
 Dr. Lőw Tibor budapesti kir. ítélőtáblai bíró 33, 86, 220.
 Ludwig Rezső budapesti kir. ítélőtáblai bíró 67.
 Dr. Malonyay Dezső budapesti kir. törvényszéki bíró 81, 88.
 Dr. Márffy Ede egyetemi ny. r. tanár 100.
 Dr. Medvigy Gábor budapesti ügyvéd 223.
 Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd 5, 13, 70, 92, 227.
 Ifj. dr. Nagy Dezső budapesti ügyvéd 23.
 Dr. Nádas László budapesti ügyvéd 225.
 Dr. Oppler Emil budapesti ügyvéd 48.
 Dr. Osváth Ferenc budapesti ügyvéd 200.
 Dr. Ötömösy Zoltán egri kir. járásbíróági al-elnök 127, 146.
 Dr. Petrik Aladár budapesti ügyvéd 224.
 Dr. Plósz Sándor † 217.
 Pollák Illés budapesti ügyvéd 157, 189.
 Dr. Popper Tódor budapesti ügyvéd 158, 222.
 Dr. Preszly Loránd esendőrnagy 206.
 Dr. Putnoki Béla miskolci ügyvéd 159.
 Dr. Rapoch Géza budapesti ügyvéd 89, 99, 122, 128.
 Dr. Reitzer Béla budapesti ügyvéd 97, 105.
 Dr. Révész Vilmos budapesti ügyvéd 201.
 Dr. Scholtz Géza igazságügyminiszteri tanácsos 47, 68.
 Dr. Schultzeis Emil főhadnagy-hadbíró 24.
 Dr. Schwartz Tibor budapesti kir. törvényszéki bíró 191.
 Dr. Sebestyén Samu budapesti ügyvéd 29, 52, 221.
 Dr. Sichermann Bernát budapesti ügyvéd 11, 77, 131.
 Dr. Sommer Alfréd budapesti ügyvéd 192.
 Dr. Szalay József budapesti ügyvéd 193.
 Dr. Szécsi Ferenc pesterzsébeti kir. közjegyző 109.
 Dr. Szladits Károly egyetemi ny. r. tanár 41, 217.
 Dr. Szőke Sándor budapesti ügyvéd 61.
 Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd 33, 82, 155, 158, 169.
 Dr. Tihanyi Lajos budapesti ügyvéd 15, 137.
 Dr. Vadász Imre budapesti ügyvéd 111, 155, 203.
 Dr. Vági József budapesti ügyvéd 117, 136, 172.
 Dr. Váli Ferenc 213.
 Dr. Vámbéry Ruzslem 58, 85, 197.
 Vargha Ferenc koronaügyész 9, 45, 58, 149, 177.
 Dr. Vészi Mátyás budapesti ügyvéd 123.
 Dr. Virágh Gyula budapesti ügyvéd 4.
 Dr. Wertheimer Manó budapesti ügyvéd 231.
 Zsoldos Benő budapesti kir. ítélőtáblai bíró 19, 47.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Könyg Vilmos budapesti ügyvéd: A polgári per válsága és jövője. — Dr. Virágh Gyula budapesti ügyvéd: A trianoni békeszerződés hatásai a házassági perekre. — Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: Jegyzetek a Kúria 28. sz. jogegységi döntvényéhez. — Szemle.

Melléklet: Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1926. évfolyamához. — Büntetőjogi Döntvénytár. XX. 1.

A polgári per válsága és jövője.

Ihering a nagy jogász és szociológus a jogért való küzdelmet a legszükségesebb erkölcsi javak közé sorozza és a Goethe-Faust bölcsészeti koronájával díszíti: «Das ist der Weisheit letzter Schluss. — Nur der verdient sich Freiheit wie das Leben — Der täglich sie erobern muss.» Én úgy látom, hogy a Faust professzor dolgozó szobájának misztikus homálya letompította itt Ihering zsenialitását. Ez a gondolat csak ott születhetett, ahol az elméleti tündöklések képzeleti eltakarják az élet igazi tartalmát és megnyilvánulását. Amikor én a jogért való küzdelem legalis eszközére a perre gondolok, előttem is megjelenik Faust sorsa, de ott ahol közeliébe lopózik a gond és a nyomor féltelmetes árnyéka. «Ich heisse die Sorge. Ich heisse die Not.» Szerencsétlen sors rabja lesz mindenki aki igaz jogért kénytelen harcra szállni. Mert a jog sokszor az ember lényének megtestesülése, mely nélkül egész léte fájdalmas teherre válik. Már maga az a tény, hogy azt amit igazságnak érzek és tudok, egy idegen ember előtt fel kell tárnom és hogy azt át kell engednem kíméletlen bonckésének, a tragikum áldozatává avat.

És azután fokról-fokra emelkedik a szenvedés érzete. Szavaim nem találnak hitelre, cselekményeimet félre magyarázzák, intencióimat rossz színben látják, ostromolnak kérdésekkel, ferdítések ostromcsapásokképpen dúlják idegeimet és emellett az a lázas gyötrődés vajjon megértene-e, vajjon nem-e hibás védekezésem? És fölöttem trónol az a harmadik idegen, aki bármennyire is igyekszik a jog szolgájaként szerepelni, mégis kezében tartja sorsomat. Pathológikus elfajulásokra nem is gondolva, ha a bíró ideges, szeszélyes ember, aki türelmetlenségét nem bírja leplezni és erőlködésemet igazságom kivívásáért személyes inzultusnak veszi. És mit tegyen a jogát kereső áldozat, ha a bíró szerény szellemi képességénél fogva, nem bírja az elébe terjesztett dolgot megérteni, mikor a felek előadásai folyton ingadozó véleményekhez vezetnek és vergődéseinek csak mentő halasztások vetnek véget.

De van a peres szerencsétlenségnek sok más faktora. Itt vannak azok a kitanultak, akik ismerik a perek gyöngéit, akik tudják, hogy a per sokszor, de nagyon is sokszor szerencsejáték, akik támaszkodhatnak ravaszágukra, kíméletlenségükre és az ellenfél becsületes őszinteségére. Ezek mesterien kezelik a per előkészítését, melynek ma döntő szerep jut. Míg a tapasztalatlan naiv együgyűséggel bízik az igazságban és nem taktikázik, addig a másik kijelentéseket tesz, melyek alátámasztják színlelt jóhiszeműségét körülbástyázva a feltárba vett bizonyítékokkal. A per megfundálására szolgáló levelezés pedig külön szaktudást igényel, ezt úgy kultiválják mint régenté a hadijátékot. Minden levél egy átgondolt diplomáciai sakkhúzás, melynek jogi fontosságát a járatlanok még csak nem is gyanítják. Hát még az a válasz melyet kiravaszkodnak. Milyen szánalmas szerep jut ki a bizakodóknak, akik nem tudják, hogy a legtöbb bíró nem törődik a bizonyítékok

belső értékével és rendszeren megelégszik a súly szerinti külső jelzéssel. Azután itt vannak a jogkeresés átkos akadályai: a tanu és az eskü; az emberek rendszerint azt tudják és látják, ami nekik előnyös vagy rokonszenves és az igazmondás kötelességére többnyire akkor ébrednek, mikor félni kell az ellenkező bizonyításától. Még a lelkiismeretesebbek sem vonhatják ki magukat az autósuggeszió és a színzési inger hatása alól.

Amikor a szereplő egyénekben rejlő veszélyekről van szó, nem szabad megfeledkezni a jog védőiről az ügyvédekről. Ezek hivatása a fél érdekeinek megvédésében merül ki, és ha lesznek is sokan, akik nem vállalkoznak igazságtalan ügy ellátására, a legtöbbben mégis abból fognak kiindulni, hogy az ellenfélnek szintén módjában áll saját igazának védelmére védőt állítani. Ez a felfogás, ha nem is eszményi, de érthető, nem sikerülve még az emberi igazság relativitását matematikai formula alá hozni. Addig az ügyvédek is várakozó álláspontra helyezkednek, és ebben nem is volna baj. De baj az, hogy így az igazság győzelmének ismét új ellensége támad, mert az ügyvédek képesség, tekintély és erkölcsi felfogás dolgában erősen differenciálódott helyzetet teremtenek. Pedig nem valószínű, hogy az igazság mindig hivatott szöszölőjára akad.

Most jön a jog kivédésének legvégzetesebb veszélye: a törvény. Jó törvény alig képzelhető, igazán megfelelő csak az lesz mely felesleges, mert nélküle is előáll az igazság. Többnyire azonban vagy olyan elasztikus lesz, hogy a bíró bármilyen akaratnyilvánítását is fedi, vagy olyan szűk, hogy mellette az egyes esetek igazsága csak contra legem vívható ki. Nem szabad még megfeledkezni a koraszülött perekről, melyek csak azért buktak el, mert néhány hónappal vagy évvel előbb keletkeztek, mielőtt a bírói gyakorlat felismerte hibás voltát és megváltozott. Ez az igazságnak határtalan temetője. A legtöbb jogelv nagyon mozgalmas multa tekinthet vissza, és ami tegnap bűn volt, ma erény. Hány millió existencia merült el a bizonytalanságok csapkodó hullámaiban.

Akárhogyan is nézzük, a per mindig nagy nyomorúságot zúdít arra, aki kénytelen vele élni. Aki azért rajong mint valami ethikai értékért, annak nincs érzéke az emberiség szenvedései iránt. Hogy mindebben nincs túlzás, ezt akkor látjuk legvilágosabban, ha bíró kerül hálójába; az izgalom, gyanakvás, félelem kiöl belőle minden önuralmat; és ez érthető is, hisz ő tudja legjobban milyen kalvária az igazság útja. A per ilyképpen egy szükséges rossz, mely hatásában nem marad vissza mindazon csapások mögött, melyek az emberi életre a gondviselés e kétes értékű ajándékára nehezednek. És nincs senki, aki képes volna életét úgy berendezni, hogy magát biztosítsa egy per bekövetkezése ellen. Még ha lemond a szabad mozgás minden örömről, ha úgy izolálja magát, hogy a külvilág minden közeledését távol tartsa, a per lehetősége még sem lesz kiírtható.

Csodálatos most már, hogy, amikor az emberi elme szünetlenül azon dolgozik, hogy földi létünket túrhatóvá tegye, amikor orvostudomány, kémia és fizika nehéz munkájában folyton előrehalad, a jog fájdalmas rombolásaival szemben milyen tehetetlenül állunk. Különösen a per terén évszázadok óta alig észlelhető haladás. Látjuk rég kiaszott eszmék mesterséges életrekeltését és azt a régi körforgást, mely majd megköti a bíró kezét, hogy hatalmával vissza ne élhessen, majd láncokat rak a felekre, hogy ne hiúsíthassák meg az ítélkezést. Jelenleg a szóbeliség csendes visszaszorítása és az írásbeliség térfoglalása észlelhető. Az elsza-

porodó bajok okai nem is a perrendtartásokban, hanem abban keresendők, hogy nincsenek emberek, akik képesek volnának a perjogi gépezeteket szakértelemmel kezelni. Ez teszi azután szükségessé a per struktúrájának folytonos változtatását jobban mondva leépítését, hogy a gépezet valamiképpen kezelhető maradjon. Beáll az a sajnálatos eset, hogy a gépet a kezelők tehetségének megfelelően kell beállítani, holott éppen az ellenkező volna helyén, vagyis az, hogy az emberek tanulják meg egy jónak talált mechanizmust szakértelemmel használni.

A pernyomor igazi okozója az a módszer, ahogyan az állam a bírói széket betölti. Minden észszerűség nélkül megkövesedett ősdi szabályok szerint. Az ítélkezés tapasztalatot, józan felfogást és higgadtságot igényel. Vajjon merre-e valaki állítani, hogy az állam eme kvalitások fennforgását figyelembe veszi a bírói állások betöltésénél? Ezekre ügyet sem vet, de nem is vethet, mert szerinte a bírói minősítés egészen más feltételektől függ. Attól, hogy az illető egyetemi tanulmányokat végezzen, vizsgákat tegyen és bizonyos gyakorlatot igazoljon. Az egész rendszer gépies beállításon nyugszik. Aki a felállított külső mértéknek megfelel, az alkalmas a bírói tevékenységre, a katonai sorozások mintájára. Mert belső értékkel ezek a mértékek nem bírnak és legtávolabbról sem nyújtanak biztosítékot arra, hogy az így alkalmasnak talált egyén bíró lehessen a szó bármennyire redukált értelmében.

Különösen az egyetemi tanítás módszere hívja ki a kritikát. Az egész rendszer arra irányul, hogy a hallgató letehesse az előírt vizsgákat. Az előadások többnyire száraz reprodukciók kézikönyvekből. Kevés olyan tanár van, aki szakmájának tudományos továbbfejlesztésének szenteli erejét és aki az elért eredmények közlése által ébren tartja hallgatóinak érdeklődését. És kevés olyan tanár van, akinek megadatott a képesség bevezetni a hallgatót a disciplinált gondolkodás műhelyébe. Az egyetemi előadások — kivételek itt is vannak — élettelen robott munkák úgy a tanárra, mint a hallgatóra és az utóbbi idejekorán észre is veszi, hogy kár azért az időért, melyet az egyetemen eltölt. Némi értéket képvisel a szemináriumok tartása, de ezek már a résztvevők számbeli korlátoztságánál fogva sem alkalmasak intenzívebb eredmények elérésére. A jog mai tanítása az egyetemeken már rég megérett muzeális elhelyezésre, csodálatos, hogy a többi tudományágakban beállott nagy revolúció mint kerüli az elmúlt századok ekriptáját. Természetes, hogy annak, aki jogi pályára lép a törvények ismeretét el kell sajátítania, de képtelenség erre 8 félévet fordítani mikor négy is elég. Nem az a fontos, hogy a hallgató mennyi törvényszöveget bír emlékezetében eltárolni, mert hisz ez rövid időn belül elpárolog. Ellenben fontos, hogy a törvény létezéséről, annak vezető elveiről és annak összefüggéséről az egész jog rendszerével birjon tudomást. Legyen képes egy törvényt úgy olvasni, hogy annak célzatát és ha van benne szellem azt is felismerje. Egy törvénynek finom részletekig menő tartalmát különben csak konkrétumok alkalmával mikroszkopikus munkával lehet feltárni. Az ami az egyetemeken történik az brutális lélekölő memorizálás. A legkitűnőbb jogász sem volna képes ma készületlenül egy vizsgát letenni, ami bizonyítja mily távol áll az egyetem az igazi tudástól. Viszont a vizsgára előkészítő jogi szemináriumok elterjedése és sikeres működése legélesebben illusztrálja az egyetemeken eltöltött évek teljes értéktelenségét. A kérdésekre és feleletekre idomított jelölt éppúgy eléri képesítését mint az, aki előadások hallgatására fordítja idejét. Azért túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a minősítés elnyerése szempontjából az egyetemi tanítás teljesen felesleges.

A jogászképzés nagy hibája, hogy az egyetemeken nem fordítanak figyelmet az általános ismeretek elsajátítására. Az nem lehet jogász, aki nem ismeri az életet. Mit érnek pandektajog, polgári törvény és kiágazásai, ha nem ismerem azt a gazdasági életet, melyre alkalmazni kell. Milyen jogász az, aki szakértő segítsége nélkül egy lépést sem tehet és ha mégis megteszi, megbotlik. És mit ér a jogász büszkén hirdetett funkciója, ha minden csak némiképpen komplikáltabb kérdésben a szakértő szócsöve lesz. Aki ítélni akar, annak legyen látóképesége, erre pedig betűjogászkodás által szert tenni nem lehet. Az egyetemeken meg kellene ismertetni a tőzsde, bank, közlekedési és gyári üzemeket, mezőgazdasági, erdő és bányaművelést, munkaadók és munkavállalók közti gazdasági viszonyt, a produkció és fogyasztás nagy gyakorlati problémáit és mindezt nem könyvekből,

hanem szemléltető előadások által. Alkalmat kellene nyújtani, hogy a hallgató az élő szervezetekbe közelről betekintést nyerjen. Eme ismeretek terjesztésére pedig nem fémjelzett tantervet, hanem a gyakorlati élet terén kivált szakembereket kellene alkalmazni. Ezekről elvárható volna, hogy magukkal ragadják a fiatalság lelkesedését az élet tudománya iránt. És hogy a megszokás mindent megőrlő ereje ne juttassa őket a professzortanítás sorsára, folyton friss erők beillesztésével kellene biztosítani a tanítás élénkségét.

Ma azonban az egyetemi vizsgaműhelyekből kerülnek ki jogászaink és ezek köréből azok, akik bírák akarnak lenni. Beállnak a bíróságok rosszul fizetett segéderői közé, gyártanak jegyzőkönyveket és formulárakat és bizonyos idő múltán oda állítják, hogy tegyen igazságot az emberek közt. Mily képtelenül ostoba berendezés, akár van tehetsége hozzá, akár nincs, aki bizonyos formalításoknak aláveti magát, bíró lesz. Viszi őt erre a helyre az idő. Még a cipésztől és szabótól is több minősítést követelnek, mert ha nem csinál jó cipőt és ruhát, nincs vevője. De a bíró minden hivatottság nélkül a legferdebb kijelentéseket teheti és mégis bíró marad. Pedig ez csak nem szorul bizonyításra, hogy nem minden ember van megáldva judiciummal, azért lehetne kitűnő festő vagy zenész, csak éppen bírónak nem való. Igazságügyi politika szerint azonban a kinevezés erősebb mint a természet diktátuma. Csak egy korrektúrát nyújt a rendszer, hogy a feltűnően gyenge bíró nem mehet előre, ha csak a protekció nem segít; de viszont protekció hiányában sokszor a legtehetségesebb is mellőzésben részesül. Az alkalmatlan bíró emellett sajnálatra méltó egzisztenciát folytat, mert a leküzdhetlen munkateher megőrli idegeit, fizikumát. Szánalmas helyzetben vergődik, sohasem lát világosan, jelentéktelen momentumokba kapaszkodik és tizedrangú kérdésekre rendel el bizonyítást. Ott, ahol a tapasztalt bíró egy pillanat alatt tájékozva van, a gépies minősítésből kikerült bíró hónapokig, némelykor évekig folytat szélmalomharcot.

Az egész rendszer fonákja abban is kifejeződik, hogy az összes bírói funkciók egyforma minősítéstől tétetnek függővé. Az a bíró, aki alsóbbrendű tevékenységre van alkalmazva, aki cég-, csőd-, telekkönyvi- vagy végrehajtási ügyek rendszerint sablonos ügyeit látja el, képesítés dolgában egy kategóriában van azzal, aki elbírálja a legnehezebb jogi kollíziókat. Józanul itt erős válaszfalakat kellene emelni. Az is értelem nélküli dolog, hogy az adós késedelmes vagy makacs viselkedése egyáltalában bírói tevékenység tárgyává tétetik; ezt az alakilag is alárendelt eljárást nyugodtan rá lehetne bízni közjegyzőkre és ilyen jelleggel felruházott ügyvédekre. A kötelezően előírt fizetési meghagyások egész komplexumát ki lehetne venni a bíróság kezéből, ami sok idő- és pénz megtakarítást eredményezné. Sőt merem állítani, hogy a mai rendszer, amely válogatás nélkül, tárgyalásra való meghívással nyitja meg az eljárást, direkte provokálja a pereket.

A perben rejlő hibák idézik elő azok szaporítását. Az eljárás lassúsága biztató mindenkire, aki időt akar nyerni. Akármilyen is legyen az a leghetetlenebb kifogás, olcsó haladékot szerez hónapokra némelykor évekig. A perek folyton emelkedő száma azután jobban és jobban megbénítja az eljárást. Egy igazságügy-miniszter egyszer azt az állítást kockáztatta meg, hogy az ügyvédek csinálják a pereket, ez éppolyan helytálló, mintha azt mondanák, hogy az orvosok idézik elő a betegségeket. A pereket maga az igazságügyi kormányzat tenyésztí úgy, hogy életképtelen rendszerbe szorítja az igazságszolgáltatást. A másik perfejlesztő faktor az elhibázott ítéletekből élösködik. Ha híre jár, hogy valakinek sikerült egy igazságtalan pert megnyerni, ez százakat meg százakat serkent szerencsepróbálgatásokra. És fájdalom, ilyenkor találkozunk ügyvédek, akik gondoskodnak a publicitásról, hirdetvén leplezetten az ő csodadoktorságukat. A perek normális számszerűségére csak gyors eljárás és helyes ítélkezés által lehet szert tenni. Ennek leglényegesebb feltétele, hogy értékes emberanyag álljon a szelekció rendelkezésére.

A mai beteges állapotnak egyik kirívó szimptomája a választott bírósági eljárás folytonos terjedése. Az összes gazdasági körök állandó választott bíróságok organizációjában keresnek menedéket. Jellemző, hogy mindenkinek megengedték ezt, csak az ügyvédeknek nem. Évtizedekkel ezelőtt e lapokban kifejtettem azokat az előnyöket, amelyeket az ügyvédi kamaráknál szervezett választott bíróságok nyújtanának; azóta a kamarák állandóan sürgetik ez eszme megvalósítását. Minden eredmény nélkül, mert

a bírói kar animozitásból ellene van. De abban semmi kifogásolni valót nem talált, hogy a bírák oly feltűnően keresték a különben teljesen hibásan szabályozott, privát választott bíróságoknál való közreműködést, hogy a törvényhozás kénytelen volt tiltó rendelkezéssel közbelépni. A választott bíróságok és különösen a szakemberekből állók igénybevétele demonstrációja annak, hogy a jogkereső közönség nem bízik az állami bírászkodásban, a jogászok képzettségében és a jognak tőlük várható alkalmazásában.

Ennek az irányzatnak teljes jelentőségét csak akkor lehetne felismerni, ha rendelkezésünkre állnának a kikötések számadatai. Az utolsó német jogászggyűlésen egy bíró keserű szarkazmussal konstatálta, hogy ma holnap csak a proletárok perei maradnak majd az állami bíróságoknál. Ez a néma jelszó: «el az állami bírászkodástól» megindíthatná az emberek gondolkodását. Követelni kellene a rozsdás, elavult igazságügyi gépezet félretolását, és hogy végül a haladás szelleme ide is bevilágítson.

Nem automaták, hanem emberek valók a bírói székbe. Emberek, akik a termelés és fogyasztás menetét a szabad forgalom igényeit, a társadalmat, a közérkölcöket és az élet küzdelmeit nemcsak könyvekből, de leszűrt tapasztalatokból is ismerik. Csak a megszokás rabjai nézhetik nyugodtan, hogy az iskolából kikerült fiatalság legyen kezelője a legnehezebb feladatnak: az igazságszolgáltatásnak. Minden komoly reformnak két feltétele van. Először a korhatár emelése. Aki jog és jogtalanság közt dönt, legyen legalább 40 éves. Sem kivételes tehetség vagy tudás nem képes pótolni a szükséges lelki egyensúlyt és azt az okosságot, melyre itt szükség van. Csak bizonyos korban áll be a megértés nemes művészete és az a tudat, hogy a bíró hatalmából csak kötelességek fakadnak. Ellenben fiataloknál a hatalom tudata könnyen önkényre és a szenvedélyek szabad uralmához vezetnek; egy szellemes fordulatnak sokszor feláldozzák az igazságot. A második feltétel az, hogy az a férfiú és bíró az élet tapasztalataiban edzett egyéniség legyen. Akármennyire lázadzik ez ellen a kasztok szelleme és az organizált bürokrácia egoizmusa mégis igaz, hogy jó bírákat csakis az ügyvédek sorából lehet nyerni. Nem állítom, hogy hosszú bírói tevékenység nem pótolhatná az ügyvédi gyakorlatot, de ilyen úton legfeljebb egy jó második, vagy harmadik fórumhoz lehet jutni. De az igazságszolgáltatás jóságát nem ez, hanem a bírói kar egyeteme alkotja. Ma a bírászkodás súlypontja a felsőbb fórumoknál van, ami már önmagában is eltér annak beteges állapotát. Az ügyvédi hivatás legjobb iskolája annak, aki a szó nemes értelmében bíró akar lenni. Az, aki tegyük 15 éven át erkölcsi integritásának szeplőtlen megőrzése mellett működött mint jogvédő, és aki így szert tett arra a képességre, hogy belásson az élet szövevényeibe, rátermett a bírászkodás nehéz és nemes céljainak megvalósítására. Ha sikerül ettől a szelekciótól távol tartani a protekció, a nepotizmus és a politika rákfénit, úgy megkapjuk azt a bírói kart, melyre szükségünk van, és ekkor bizonyára enyhülni fog az az érzet, hogy a per az élet legnagyobb nyomorúságai közé tartozik. Azoknak pedig, akik gúnyosan mosolyognak a leírt retorták követelményén, azt mondom, hogy ha a bírói hatalom szervezésénél nem fog bekövetkezni az új eszmények világa, úgy innét fog kiindulni az annyira külöznetellen társadalmi rend felbontásának kezdete. El kell érni a bírászkodásnak legnehezebb célját, hogy az ítélet megnyugvást keltsen. Itt szenved a jövőtörést a mai rendszer, mely külözi az imponáló egyéniségeket és phalanszteriakba illő számemberekkel dolgozik. És jaj annak, aki ki mer lépni az igazság szabad mezejére, aki elmulaszt egy formai végzést, vagy pláne, egy perjogi vicinális megállóhely megkerülésével közvetlenül döntést merészeli. A céh jogászok anathémája követi.

A mai jogászképzés összes visszasságai szükségszerűleg kifejezést találnak a bíróságok mai organizációjában. Miután a szelekció természetes módon nem vihető keresztül, nem marad egyéb hátra, mint az egész személyzeti anyagot az elsőfokú bíróságoknál összpontosítani. Ide kerül tehetséges és tehetség nélküli, minden megkülönböztetés nélkül, mindenki ítélezik, és csak a működés értékelése után lesz eldöntve, hogy ki kerüljön a fellebbezési fórumokhoz. Ebben a rendszerben elvitázhatatlanul kifejezést talál az a felfogás, hogy az első bíró ítélete nem fontos, mert ott van a másodfok, ahol öregebb, tapasztaltabb és jól minősített bíró működik. Ez semmi más, mint az államilag hirdetett bizalmatlanság a bírói kar zömével szemben. Úgyszólván maga szál-

lítja le tevékenységének értékét az igazságszolgáltatás terén és maga fokozza le közegeinek tekintélyét. Azt fogják mondani, hogy a fellebbezési fórumok szüksége nem bizalmatlanságból, hanem abból a sajnálatos tényből fakad, hogy minden ember tévedhet. Ez nem helytálló argumentum, mert ha az első fokon tévedhetnek, úgy ez a másodfokon is lehetséges. Sőt napról-napra látjuk, hogy harmadfokon, éppen a másodfokú ítéletet jelentik ki tévesnek. A téves felfogás ellenében semmiféle instancia sem nyújt biztosítékot, ha akárhány jogorvoslatot is rendszeresítünk. A rossz ítélezés ellen csak egy garancia létezik — ez is csak relatív, mert abszolút biztonság nem létezik — és ez az, ha már az első fokon olyan embert ültetünk a bírói székbe, aki leggondosabb szelekció után jó bírónak minősül.

Az uralkodó rendszer tulajdonképpen alássa a bírói tekintélyt. Nem érvényesülhet az igazán, ha a jogát keresőnek indirekte tudtára adjuk, hogy nem egészen mérvadó, amit lent igazságnak mondanak. Mehetsz feljebb ott ül, aki többet tud! E felfogás következményei két oldalról is megnyilvánulnak. Maga az elsőfokú bíró sem kezeli olyan szigorú gondossággal az ügyet, mert hisz abból nem lehet baj. Tapasztalati tény, hogy fokozott óvatossággal jár el a bíró, ha ítélete megfellebbezhetlen. A másik következmény a fél védekezésében mutatkozik, mely nem meríti ki a teljes erőt, ha a döntő szó másutt hangzik el. A marasztaló ítélettel járó átmeneti hátrányok nem alkalmasak a helyzetben rejlő vis inertia leküzdésére.

A választott bíróságok favorizálása erős bizonyítékot képez amelelt, hogy a fellebbezhetőség semmi súllyal sem bír a peres fél szemében, feltéve hogy bizalommal viseltetik a bírák személye és képessége iránt. A fellebbezési rendszer, amelyhez a per jogászok olyan görcsösen ragaszkodnak, tehát semmi értékkel sem bír; ellenben irtózatossá pusztításokat végez, amennyiben a pert cél nélkül húzza, és így az igazságszolgáltatás menetét úgyszólván megakasztja. Csak gondoljunk arra, mennyivel gyorsabb lehetne az ítélezés, ha a most két fokon működő bírák helyett egy fokú bíróság ítéleznék. Gondoljunk arra is, hogy ez a gyors lefolyású per mennyivel olcsóbb volna a mai instanciális szerencsejátéknál.

A bírói ítélet ellen csak egy perorvoslatra van szükség és ez a felülvizsgálat. Valami védelem kell az önkény ellen ha a bíró bizonyítékokat mellőz vagy az előállott tényállás ellenére ítélt. És kell a jogszabályoknak téves alkalmazása és értelmezése ellen az orvoslást lehetővé tenni, nemcsak az egyén érdekében, hanem a jogfejlődés és jogegység biztosítása végett.

A fellebbezési fórumok kiemelése a bírói organizációból semmi hátránnyal és csak előnnyel járhat, amint a kellő szelekció lehetségessé válik. Az ósdiak természetesen hivatkozni fognak a történeti fejlődésre és a multak patinájára, ezt mind tiszteletben lehet tartani anélkül, hogy visszatoljuk az élet folyamát. Az első gözgépet meghatott érdeklődéssel nézhetjük anélkül, hogy valakinek eszébe jutna azt a gyár üzemébe beállítani.

A polgári per átható reformja kétségtelenül nagy nehézségekbe fog ütközni, de be kell következnie, mert különben beáll a jogszolgáltatás és a jogrend teljes összeomlása. Az egész kontinensen általános a panasz az eljárás lassúsága és megbízhatatlansága miatt és így bármennyire ellenszegül a megkövesedett maradás, el kell jönnie annak a bírászkodásnak az ideje, mely a bíró individualitásán nyugszik. Csodálatos, hogy ennek megvalósításáért még küzdeni kell. De mivel egy a maival teljesen ellentétes rendszerre kell áttérni, az átmenet maga is egy probléma jelentőségével bír.

Mindenekelőtt szét kellene választani a bírói funkciókat. A bírói karból kiszemelendők volnának a legjobb erők, akikre rá lehet bízni a perek elintézését. A fellebbezési fórumok megszüntetendők és az így nyert kiválóbb erők beolvadnak a törvényszékeknél működő bírák státusába. Az ítélezés súlypontja a járásbíró-ságokra és a törvényszékekre megy át. A törvényszékek mindig hármas tanácsokban működnek. A járásbíró-ságoknál két osztály állítandó fel, vagyoni jogi perekre és minden egyéb funkciókra ideértve csőd és cégügyeket is. A járásbíró-ság felülvizsgálati fóruma a törvényszék, a törvényszéké a Kúria. Ugyanígy felfolyamodásoknál. A kötelezően rendszeresített fizetési meghagyásokkal járó munkateher alól a bíróságok felszabadítandók.

Ezután kellene következnie a nagy átalakulásnak a jogászképzés és az utánpótlás szakadatlan processzusa által a szoros érte-

lemben vett ítélkező bírák egyénenkénti szelekciójával az ügyvédi karból. Nincs más út, melyen legalább relative megfelelő polgári bíráskodáshoz juthatunk. Ha ezt elérjük, úgy enyhülni fog a per átka.

Dr. König Vilmos.

Fokozott erővel folytatott munkánk nagyobb teret igényel, mint aminőt a lapnak lecsökkentett, háborus terjedelme nyújtott. Ez okból elhatároztuk, hogy 1927 január 1-től kezdve egyrészt a magánjogi-, hiteljogi- és büntetőjogi Döntvénytárak terjedelmét lényegesen emeljük, másrészt a szükséghez képest időnként bővítjük a főlap terjedelmét is, hogy fokozatosan mozdítsuk elő az átmenetet a hetenkénti megjelenésre, amely a béke boldog éveinek emlékét idézi fel. Ez tette szükségessé, hogy a lap előfizetési ára negyedévi 3 pengőről 4 pengőre emelkedjék. Bizunk benne, hogy lapunk kipróbált barátai áldozatkészségükkel fogják biztosítani nagyobb munkánk fokozott sikerét.

A kiadóhivatal.

A trianoni békeszerződés hatásai a házassági perekre.*

Minthogy magyar bíróságok elsősorban csak magyar állampolgárok házassági pereiben járhatnak el, külföldiek házassági pereiben pedig csak akkor, ha a magyar bíróság ítélete hatályos abban az államban, amelynek a házasfelek polgárai, ennek következtében rendkívül nagy fontossága van a házassági perekben a honosság kérdésének. Ez az első bírálat, amelyen a feleknek keresztül kell esniük, mielőtt ügyükkel a bíróság foglalkozhatik.

Scholtz Géza igazságügyminiszteri tanácsos úr a házasságkötés szabályairól írt kitűnő munkájában helyesen jegyzi meg, hogy a trianoni békeszerződés bennünket teljesen rendezetlen állapotban lepett meg, s míg ellenségeink illetőségi kataszterekkel voltak egyénenként ellátva, addig minálunk a községi illetőség kérdése az egyének életében jóformán szóba sem jött, s ritka ember volt, aki okmányai között illetőségi bizonyítvánnyal is rendelkezett. Ily körülmények között zúdult reánk a trianoni békeszerződés 61. §-ának azon intézkedése, hogy a honosság kérdése az egyének községi illetőségén fordul meg. Az opció joga azokat, akik eléggé gondosak voltak addig is, míg honosságuk kérdése végleges rendezést nyer még valahogyan rendezett állapotok közé helyezte, azonban azok az egyének, akiknek az elcsatolt területen volt a trianoni békeszerződés hatálybaléptekor, 1921 július 26-án illetőségük, csak 6 hónapig optálhattak faj és nyelv szerint a csonkamagyarországi állampolgárságot azonban azontúl 6 hónapig a 63. cikk értelmében már csak annak az államnak állampolgárságát igényelhették, amelyben illetőségük volt az átsatolt területen megszerezett illetőségük előtt. Igen sok ember van még ma is, aki annak idején nem optált, sőt visszahonosítást sem kért, mert abban a téves meggyőződésben volt, hogy illetőségi helye csonkamagyarországi lakóhelye. Ezeknek az embereknek állampolgársága fajuk és nyelvük tiszta magyarsága dacára a környező államok egyikének állampolgárságává alakult át, tehát külföldiekké váltak annak dacára, hogy Csonkamagyarország területén laktak hosszú idő óta. Vannak fiatalember, akik illetőséget nem szerezhettek Csonkamagyarország területén koruk miatt, atyjuk illetőségét követik, aki pedig időközben meghalt, s nem optálhatott. Vannak, akik azon meggyőződésben voltak, hogy ők, mint a magyar köztisztviselők, ügyvédek, magyar katonatisztek, állásuknál fogva magyar állampolgárok, tehát optálniuk nem kell, vannak, akiknek a békeszerződés szerint Csehszlovákia, vagy Jugoszlávia állampolgáraivá kellene lenniük, mert a magyar opciót elmulasztották, azonban azt a most említett két állampolgárságot külön kérelemmel lehet csak megszerezni. Ezek csehszlovák, vagy jugoszláv alattvalók lenni nem akarván, a szükséges kérelmet elő nem terjesztették, magyar állampolgárságukat elvesztették és most hontalanok. Tömegestől vannak olyanok, akik az elcsatolt területen születtek s mint ilyenek külföldieknek vélelmeztenek, a környező államok

azonban nem fogadják be őket, mert odaváló illetőségüket bizonyítani nem tudják. Ott születtek ugyan, de onnan rég elszakadtak, Csonkamagyarország területén pedig illetőségi bizonyítványt szerezni 1921 júl. 26-át megelőzőleg elmulasztottak. Soha még annyi hontalan magyar még nem volt a világon, mint a trianoni béke óta. Ezen a sok bajon azonban engedékenységgel, kis elnézéssel és a törvény szigorán való enyhítéssel lehetne segíteni. Nekünk magyaroknak azonban mindig az volt a bajunk, hogy egymással szemben voltunk a legszigorubbak, az idegennel szemben meg engedékenyek. Én nagy elismeréssel vagyok a magyar kir. belügyminisztérium és kir. bíróságok mélységes törvénytisztelete iránt, de el tudom képzelni azt, hogy adott esetekben most, amidőn oly kivételes helyzetben van Magyarország lakossága, a magyar jogsegélyt és az állami támogatást kérő magyarok javára enyhén kezeljük a szigorú törvényeket. Számítalan eset van, amidőn a magyar ember igazolja, hogy gyermekkorától itt lakott Csonkamagyarország területén, de optálási illetve visszahonosítási kérvénye mégsem tud kedvező elintézkedést nyerni, mert nem tudja kimutatni azt, hogy apja is magyar volt. Ha apjának német neve van vagy volt, igazolnia kell, hogy az apja vagy nagyapja az állampolgárságról szóló törvény hatályba lépte előtt legalább 5 éven át Magyarországon lakott és adó fizetett, tehát legalább 1874-ig, azaz 50 évre visszamenőleg kell igazolnia magát.

Az 1922 : XVII. tc. 24. §-a megkönnyítette ugyan a trianoni béke által külföldiekké vált magyar állampolgároknak az állampolgárság visszaszerzését, azonban itt is az első és főkéllék annak bizonyítása, hogy az illető egyén tényleg vagy maga vagy szülei jogán már előzőleg magyar állampolgár volt. A magyar kir. belügyminisztériumban a legnagyobb készséggel, udvariassággal és jóindulattal találkozhatunk, ezt minden objektív embernek be kell ismernie és a minisztérium a reá zúdult óriási munkát türelemmel és odaadással végezte, de a törvény szigorú alkalmazása sok jó magyar embernek okozott magyar állampolgársága megállapítása körül nagy nehézségeket. Úgy halljuk, hogy az új belügyminiszter úr enyhíteni akar az eddigi gyakorlaton. Gyakran fordul elő, hogy a nem optált férj felesége visszahonosíttatja magát s így indít válópert a magyar bíróság előtt. Ezekben a perekben olyan emberek, akik Erdélyben születtek, de állandóan Csonkamagyarországon laktak, most azzal védekeznek, hogy ők román alattvalók és megakadályozzák a magyar állampolgár feleség házasságbontó jogos kérelme teljesítését. Ezek az emberek jelenleg is természetesen Magyarország területén laktak, s ha román, szerb vagy csehszlovák területre mennének, ott a hatóságok rögtön követelnék tőlük illetőségük bizonyítását, mire a legtöbb esetben képtelenek volnának. Születésük révén a magyar bíróság külföldinek tekintti őket, holott lehet, hogy azért nem optáltak, mert magyar községi illetőségük, ezt azonban a perben eltitkolják. A bíróságoknak tehát a születési vélelmel félre kellene tenniük és az illetőség bizonyítását kellene követelniük. Ha pedig ezt az illető fél bizonyítani nem tudja, hontalannak kellene tekinteni és vele szemben alkalmazni a H. T. 119. §-át, amely szerint azon külföldiek házasságára, kiknek állampolgársága meg nem állapítható, mindazon esetekben, amelyekben a H. T. szerint a külföldi házának törvényei irányadók, lakhelyének törvényeit kell alkalmazni.

Rámutatok arra a már többször szóbanforgott nehézségre, amelyet a jelenleg románok által elcsatolt területen született egyének házasságbontó pereiben a törvény szigorú alkalmazása okoz. Az 1925 : VI. tc. Romániával helyreállította a hágai egyezményt. 1925 júliusa előtt román ember házasságát, ha az egyik házastárs magyar volt, a magyar bíróság felbontotta, mert Romániával, mint ellenséges állammal szemben a hágai egyezmény hatálya megszűnt. 1925 július óta a magyar bíróság az egyezmény 8. §-át alkalmazza oly esetben, amidőn az egyik házastárs magyar, mert visszahonosította magát, a másik házastárs azonban románként vélelmeztetik, mert nem optált. A hágai egyezmény 8. §-a azt mondja, hogy «ha a házastársak állampolgársága nem ugyanaz, utolsó közös törvényhozásukat kell a házassági perben hazai törvényük gyanánt tekinteni». Ez a hazai törvény alkalmazandó s ha az illető állam a kizárólagos bíráskodást kikötötte, a magyar bíróság nem járhat el. Az egyezmény 8. §-ának alkalmazása nézetem szerint a magyar házastársra nézve túl szigorúságával méltánytalan. Ahhoz, hogy a felek utolsó közös állam-

* Részlet szerzőnek a Budapesti Ügyvédi Körben tartott előadásából.

polgárságául román állampolgárság legyen tekinthető, az kellene, hogy megállapíttassék, vajjon a nem optált férj 1921 július 26-iki községi illetősége tényleg a román elcsatolt területen volt-e. A szóbanforgó nem optált egyének itt maradtak Csonkamagyarország területén s egyáltalában nincs is szándékuk azt elhagyni. Románoknak mondják magukat, de valóságban nem azok s amíg román községi illetőségi bizonyítványt fel nem mutatnak, **nem optált magyaroknak** tekinthetők. Akik még nem szereztek román községi illetőségi bizonyítványt, azok ezután sem fogják igazolni tudni, hogy nekik 1921 júliusában román területen volt községi illetőségük. A magát visszahonosított magyar állampolgár érdekében joggal mondhatnók azt a házasságbontó perben, hogy a felek utolsó közös állampolgársága a magyar volt. hiszen az optálás elmulasztása csak abban az esetben vonja maga után a magyar állampolgárság elvesztését, ha Románia által elismertett, hogy az illetőnek tényleg a román elcsatolt területen volt a községi illetősége. Az, hogy a nem optált férj felesége visszahonosította magát, ez még nem elismerése a férj román állampolgárságának, csak egy kényszerítő eslekmény a végből, hogy a saját maga magyar honosságát igazolja s ezzel jogot szerezzen a házasság felbontására a magyar bíróság előtt.

A legegyszerűbb megoldás volna azokban az esetekben, amelyekben a házasság a trianoni béke előtt kötött, a H. T. 117. §-át alkalmazni, amely szerint az a nő, kinek férje magyar állampolgár volt, de más állam polgára lett, a házasság felbontása iránt magyar bíróság előtt is pert indíthat, s ezen §. alapján a feleséget a nem optált férjjel szemben a házasság felbontására feljogosítani még akkor is, ha a férj Csonka-Magyarország területét nem hagyta el. Azzal, hogy a nő visszahonosította magát, kellőképp dokumentálja, hogy férje külföldi honosságában osztozni nem akar.

A magyar állampolgárok védelmének céljait szolgálja az az álláspont is, amely a Pp. 639. §-ára támaszkodik. Ezen §. szerint ha a házasság egyikike csonka-magyarországi illetőségű magyar állampolgár, magyar bíróság járhat el a házassági perben. Ez a §. nem ismeri azt az álláspontot, hogy a magyar bíróság jogsegélyért csak a magyar házasság folyamatíthatik. Ha tehát a trianoni békeszerződés szerint nem optált magyar házasság egyikike visszahonosította magát, fel kell jogosítani a másik felet is arra, hogy a visszahonosítás következtében a házasságbontást magyar bíróság előtt kérhesse. Ezzel segítségére jöhetünk a házasság felbontását kérő nőnek azokban az esetekben, amikor a férj, aki visszahonosította magát, esetleg bosszúból vagy hanyagságból nem vette be a honosítási okiratba feleségét, a feleségnek viszont a visszahonosítás nagy nehézségeket okoz. A feleségnek a férj visszahonosítási okiratára alapított jogosultságát már a törvény alapján is el lehetne ismerni, mert úgy az állampolgárságról szóló törvény, mint az 1922 : XVII. tc. azt mondja, hogy a visszahonosítás kiterjed a férj nevére is, persze csak akkor, ha a nő úgy és asztaltól való elválasztás következtében nem vált önjogúvá.

A leghatározottabban meg kell állapítanom, hogy magyar kir. bíróságok a magyar állampolgárok védelmét alyai jóindulattal iparkodnak teljesíteni, de teljes tisztelettel meg kell jegyezni, hogy a szigorú rendelkezések magyarázatát a magyar állampolgárok javára nem egy esetben enyhébben is lehetne kezelni. A bennünket környező államok saját állampolgáraik védelme körül önmaguknak nagyobb szabadságot engednek meg, mint a mi bíróságaink, amelyek a törvény magyarázatánál inkább a szigorú álláspontot tartják szem előtt, mint az enyhét, nehogy a törvény iránti tiszteletlenséggel legyenek vádolhatók. Figyelembe kellene azonban venni, hogy az a nő, aki magyarhoz ment feleségül és aki ártatlan abban, hogy férje elmulasztotta az optációt, talán annál ártatlanabb, mert hiszen a férj maga is jóhiszemű volt, nem kezelhető azzal a szigorral amilyenlyen olyat lehet kezelni, aki egy már születése óta külföldihez ment feleségül.

Végül csak azt jegyzem meg, hogy azokat, akik visszahonosításért folyamodtak, visszahonosítási kérelmük elintézéséig épp úgy magyaroknak lehetne tekinteni, mint a 6500/1921. sz. miniszterelnöki rendelet 21. §-a szerint azokat, akik optáltak, feltéve, hogy 1921 július 26-án kétségtelenül magyar állampolgárok voltak, s akiknek állandó lakhelye Csonkamagyarország területén volt és jelenleg is ott van.

Amíg az optálási illetve visszahonosítási kérvény a belügy-minisztériumban elintézését nem nyer, foglalkozni lehetne házasság-

ságbontó perikkel. Az idő maga az élet, kár azt fecseirelni, a bíróság segíthetné a feleket abban, hogy idejük, életük ne teljék el várakozásban, mikor párhuzamosan lehetne eljárni életük legfontosabb ügyeiben.

Azon ellenvetésre, hogy esetleg nem lesz érvényes az ítélet, ha a visszahonosítási kérelem elutasítatik, azt felelem, hogy addig ne méltóztassanak ítéletet hozni, míg a honosság kérdése el nem dől. Csak ritka esetben fog kárbaveszni az a munka, amelyet a bíróság a per lebonyolítására fordított.

Dr. Virágh Gyula.

Jegyzetek a Kúria 28. számú jogegységi döntvényéhez.

I.

«A kir. Kúriának jogegységi, valamint teljes-ülési határozatát a bíróságok mindaddig követni kötelesek, amíg azt a kir. Kúria teljes-ülése meg nem változtatja.» (1912 : LIV. tc. 75. §.) Ennek folytán magánjogunk új jogtétele lett a 28. sz. jogegységi határozatban kimondott jogszabály : «Aki az ő tetszésétől függő visszavonásig (precarium) engedett át valamely dolgot másnak birtokába, nincsen jogosítva a visszavonás alapján a használati birtoklást önhatalmilag megszüntetni (megháborítani), s amennyiben ily irányban önhatalmat gyakorolna, a használati birtokos egy éven belül sikerrel léphet fel ellene sommás visszahelyezési keresettel. Nem vonatkozik ez a szabály arra az esetre, amikor a használat pusztán alkalmi szívességen alapul.»

A 28. sz. J. D. birtokjogunk fejlődésének nevezetes állomását jelenti. A Magánjogi Döntvénytár XVIII. kötet, 44. sz. a. közölt határozatában (kelt 1925 febr. 19) még azt olvashattuk, hogy a precariumon nyugvó birtoklás önhatalmú visszavonását nem lehet a birtokháborítás jogi fogalma alá vonni, — ezzel szemben a 28. sz. J. D. a tetszésétől függő visszavonásig engedélyezett használati jogra (ezt nevezi a döntvény precariumnak) is kiterjeszti a birtokvédelem clonyeit.

Mi ezen döntvény jogpolitikai célzata? Kétségen felül áll, hogy az önvédelem és a benne megnyilvánuló erőszak (vim vi repellere cuique licet) kisegítő eszköz, szükséges rossz, a jogállam fegyvertárában. Jogállamban önmagának bírása senki sem lehet, s jogát mindenki csak a törvény útján érvényesítheti. Ezen szabály alól két kivétel van : az önvédelem és a végszükség, amely esetekben meg van engedve az önhatalom gyakorlása, mint kivételes, kisegítő jogsegély. A jogfejlesztés állandóan és fokozatosan arra törekszik, hogy ezen kivételes jogvédelmi eszköz alkalmazási körét megszüktse, s helyébe a rendes jogvédelmi eszközt, a «pert» helyezze ; ezen célból az önhatalom gyakorlásának feltételeit fokozatosan szigorítja, s ezen megszorítási törekvés képezi a 28. sz. J. D. egyik célját is. Az utóbbi években ingadozó lett a joggyakorlat a tekintetben, hogy ha a precarium jellegű használati birtokos a visszavonás után a használati birtoklást meg nem szünteti, alkalmazható-e vele szemben az önhatalom vagy sem?

A joggyakorlat egységessé tétele végett két kérdés vált megoldandóvá : I. a tetszés szerinti visszavonásig nyert használati birtoklás (precarium) birtoknak tekinthető-e a szó terminológikus értelmében, azaz az ilyen használati birtokost megilleti-e a birtokvédelem?

2. vajjon birtokháborítást követ-e el a precarium jellegű használati birtokos, ha a használati birtok visszavonása után is tényleges hatalmában tartja a dolgot és ha igen, úgy ezen birtokháborítással szemben a használati birtoklást engedélyezőnek joga nyílik-e önhatalom gyakorlására?

A 28. sz. J. D. mindkét kérdéssel foglalkozik és állást foglal.

Az első kérdést illetően, leszögezi az alábbi jogtételt, amit joggyakorlatunk eddig még ily határozottan nem fogalmazott, t. i. hogy birtokos az is, ki a dolog felett tényleges hatalmat gyakorol, bár más nevében, de saját hasznára, saját javára, aki is ily esetben a vonatkozó használati jog birtokosa : «A mai jogfelfogás szerint birtokos az is, aki a tényleges hatalmat a dolog felett, mint haszonélvező, haszonbérlet, bérlet vagy más, a dolog használatára jogosító jogviszony alapján gyakorolja (használati birtokos). Ilyen más jogviszony akkor keletkezik, amikor valaki másnak a dolgot határozott időtartamra vagy tetszésszerűtlen visszavonásig (precarium) engedi át használatra». Döntvényünk az

újabb elméleti felfogásnak megfelelően megállapítja tehát hogy az ú. n. precarista is birtokos, — szükségesnek találja azonban, hogy a második kérdés szempontjai is vizsgálat tárgyává tétessenek, annál is inkább, mert a döntvény jogpolitikai célzata ennél a kérdésnél jut előtérbe.

A második felvetett kérdésre a felelet: erőszakkal szemben meg van engedve az önhatalom gyakorlása; ámde csak nyilvánvaló, külsőleg felismerhető módon megnyilvánuló erőszakkal szemben. Már pedig az, aki tetszéstől függő visszavonásig nyert használati birtokot és a visszavonás után azt az engedélyezőnek vissza nem adja, nem követ el külsőleg nyilvánvalóan felismerhető módon erőszakot. Minthogy ily esetekben legtöbbször maga a jogviszony tartalmá vitás, — kérdéses tehát, hogy a visszavonás után történő birtoklás birtokháborításnak tekinthető-e? Ezért célszerű, a nyilvánvaló erőszaknál megengedett kivételes jogsegélyt: az önsegélyt, ily tényállás esetén mellőzni. Ime a döntvény egyik jogpolitikai célzata: az önsegély gyakorlási körének megszükitése, annak hangsúlyozása mellett, hogy az önhatalom gyakorlásának csak külsőleg felismerhető birtokháborítás esetén van helye.

A 28. sz. J. D.-nek más jogpolitikai jelentősége is van s ezen utóbbi jelentősége speciálisan jellemző a háború utáni jogrendszerünk fejlődési irányára. Az ú. n. precaristának birtokvédelem nyújtása, helyesebben szólva a használati birtoklást engedélyezővel szemben az önhatalom gyakorlásának megtagadása, azt a célt kívánja szolgálni, hogy bírói eljárás útján alkalom nyujtassék arra, hogy a bíróság a precarium jellegű használati birtokosnak indokolt esetben a birtok visszaadására halasztást engedélyezzen.

A gazdasági viszonyoknak hirtelen és előre nem látható változásai, — amelyek jellemzők a háború alatti és az utána beállott gazdasági viszonyokra, — gyakran teremtettek oly helyzetet, hogy bár a jogügylet létesítésekor az ú. n. precarista jóhiszeműen vállalta azon kötelezettséget, miszerint bármikor visszavonás után azonnal visszabocsátja a birtokot; időközben azonban a gazdasági viszonyokban vis major jellegével fellépő oly mélyreható változások állottak be, amelyek következtében a precarista vállalt kötelezettségének csak teljes gazdasági vagy existenciális romlása árán tudott volna eleget tenni. Különösen két fajta tényállás esetén állott elő ez a helyzet: ha lakásról szolgáló házról vagy megélhetést nyújtó gazdaságról volt szó. Ilyen esetekre módot kellett teremteni arra, hogy a bíróság, — amint döntvényünk kifejezi — «kíméleti időt» engedélyezhessen: «Tetszés szerinti visszavonás esetén is a visszabocsátás iránt indított perben a bíróságnak módjában áll a teljesítésre az eset körülményeinek méltányos figyelembevételével megfelelő határidőt szabni».

A 28. sz. J. D. tehát a gazdasági lehetetlenülés elvét érvényesíti a birtokjogban és jogpolitikai szempontból ez ezen döntvénynek másik jelentősége.

II.

Milyen viszonyban áll a 28. sz. J. D. az 1802 : XXII. tc. 4. §-ához?

«De repositione violenter eiectionum» címet viselő 1802. évi XXII. tc. 4. §-a értelmében a haszonbérletnek a bérbeadóval szemben birtokháborítás esetén sommás visszahelyezési keresethez joga csak akkor van, ha a bérleti szerződés feltételeinek szabályszerűen eleget tett. Míg a törvény így intézkedik, addig a 28. sz. J. D. megtiltja a precariumot adónak (precario dans), hogy a precaristát birtokából kivesse, illetve ily irányú önhatalom gyakorlása esetén biztosítja a precaristának a sommás visszahelyezési keresetet. Ezen döntvény folytán a precaristának nyújtott jogvédelem fennáll, tekintet nélkül arra, hogy a precarista esetleges viszontkötelezettségének eleget tett-e? (A gyakorlatban ez ritkán fordul elő, mert a precarium jellegű használati birtoklás többnyire ingyenes).

Felmerül már most az a kérdés — hogy ha a 28. sz. J. D. a precaristának a precario dans-al szemben a birtokvédelmet biztosítja, — megilleti-e ezen birtokvédelem a haszonbérletet (a bérlet) és pedig tekintet nélkül a bérleti szerződés betartására? Különösen tekintetbe véve, hogy a haszonbérletnek (bérletnek) a bérlet tárgyához való viszonya kétségtelenül sokkal szorosabb, mint a precaristának a használati birtok tárgyához. Vagyis, hogy az 1802 : XXII. tc. 4. §-ának fenti rendelkezése jelenleg már elavultnak, illetőleg oly tartalmú jogszabály által módosítottnak tekinthető-e, miszerint a haszonbérlet (bérlet) a haszonbérbeadóval (bérbeadóval) szemben a birtokvédelem általában, tekintet nélkül a bérleti szerződés betartására, megilleti?

A felvetett kérdés eldöntése szempontjából tudnunk kell, hogy a fenti törvényhely által a haszonbérletre korlátozott rendelkezéseket a bírói gyakorlat kiterjesztette a bérleti jogviszonyra is: «A bérletnek a tulajdonos által történt megháborítása folytán csak az esetben van visszahelyezésre joga, ha a maga részéről eleget tett a szerződés feltételeinek.» (C. 1560/1888., Gr. Dár VIII. 114.); «bérletnek csak azon esetben van joga bérletébe a tulajdonos vagy annak megbízottja által történt háborítás folytán visszahelyezést kérni, ha a maga részéről a szerződés feltételeinek eleget tett.» (C. 332/1873., Gr. Dár VIII. 210., ugyanígy C. 1890 okt. 10-én 8113. sz. a. Gr. Dár VIII. 117.)

Látható, hogy a bírói gyakorlat a bérlet (haszonbérlet) ezen birtokvédelmi korlátozottságát fenntartotta. Ugyanezen álláspontot foglalja el a jogirodalom egy része is (Szladits: Magánjog, 35. old., Kolozsvári: Magyar Magánjog 1911. I. 334. old.). Ezzel szemben mások az 1802 : XXII. tc. szóbanforgó intézkedését elavultnak tekintik: így Raffay (A magyar magánjog kézikönyve, III. kiadás, II. kötet 25. és 350. old.). Grosschmid is érinti ezen kérdést: Magánjogi Előadások (1905) 886. oldalán. Grosschmid nem foglal határozott álláspontot a szóbanforgó törvényhely elavult volta mellett vagy ellene, — csak utal arra, — hogy egyesek a szóbanforgó törvényhelyet elavultnak tekintik. Megállapítja ellenben azt, hogy az 1802 : XXII. tc. 4. §-ának szóbanforgó rendelkezését a városi lakbérleti szabályrendeletek hatályon kívül helyezhetik, mivel azok a későbbi¹ törvény felhatalmazása alapján birt jogerővel derogálnak a korábbi törvénynek. Grosschmid álláspontja szerint a szóbanforgó kérdésben a lakbérleti szabályrendelet intézkedése kötelező, «tekintet nélkül arra, ellentétben áll-e ez az említett törvényekkel (1802 : XXII. tc. 4. §.) határozmányával vagy sem.»

Igy állott a helyzet a joggyakorlatban és az irodalomban, midőn a 28. sz. J. D. a precaristának a precario dans-al szemben a birtokvédelmet megadta. Különös jelentőséggel merül fel tehát az a kérdés, hogy a 28. sz. J. D. életbelépése után fennállónak tekinthető-e az 1802 : XXII. tc. 4. §-ának a haszonbérlet (bérlet) birtokvédelmét korlátozó intézkedése?

Nézetem szerint nem!

Lássuk az indokokat!

A 28. sz. J. D. határozati részében nem rendelkezik a bérletről, hanem csak a precariumról, pontosabban azon jogügyletről, amely azon módon létesül, hogy valakinek visszavonásig valamely dolog használatát átengedik. Ezen jogügylet folytán jogot nyerő a döntvény «használati birtokos»-nak, a jogügylet folytán létesült tényleges helyzetet pedig «használati birtok»-nak nevezi. A szóbanforgó jogügylet (precarium) lényege tehát, hogy valaki «használati birtokot» szerez, amely szerzett jog (jog birtok) időtartama azonban korlátozva van, illetőleg azon feltétel mellett létesül, hogy a jogot engedélyező által bármikor visszavonható. Arról a döntvény nem szól, hogy ezen jogügylet ingyenes-e vagy visszerthes? Nyilván azért, mert az eldöntendő kérdés szempontjából lényegtelennek találta. Abból pedig, hogy a döntvény kifejezetten nem említi az ingyenességet, mint kritériumot, következik, hogy a döntvényben biztosított birtokvédelem mindazon esetekre vonatkozik, midőn valaki használati birtokot visszavonásig nyer, — tekintet nélkül, hogy ingyen vagy ellenszolgáltatás ellenében kapta-e azt. Az ily visszavonásig nyert használati birtok mily vonatkozásban van a bérlettel (haszonbérlettel)? Nyilvánvaló, hogy mindkét jogügyletnek egyformán lényege a használati birtok elnyerése, s különbség köztük csak a nyert jog időtartamára illetőleg feltételeire áll fenn, — míg a bérlet határozott időtartamra vagy felmondásra szólhat, — addig a döntvény alapjául szolgáló jogügylet (precarium) folytán szerzett jog bármikor visszavonható. A másik rendszerint előforduló különbség, hogy t. i. a bérlet mindig visszerthes, addig a precarium rendszerint ingyenes, a döntvény értelmezése szempontjából, a fent kifejtettek szerint jelentőséggel nem bír. Láthatjuk tehát, hogy a 28. sz. J. D.-ben körülírt jogügylet és a bérlet között — nem a jogügyletből származó jog minőségét illetően — hanem csupán a szerzett jog időtartamára, illetőleg feltételeire vonatkozólag áll fenn lényeges különbség.

¹ Az 1881 : LIX. tc. 93. §-a szerint, a városi lakbérleti szabályokat, a lakbérleti ügyek eldöntésénél a bíróságok «alkalmazni kötelesek.»

Míg a bérlet a használati jognak állandóbb, addig a 28. sz. J. D.-ben körülírt precarium ugyanazon jognak ideiglenes, bár-mikor visszavonható birtokát biztosítja.

(Bef. köv.)

Dr. Munkácsi Ernő.

Szemle.

— Az esküdtbíróság igazságszolgáltatási értéke fellett megoszolhatnak a vélemények, de mint a gondolatsza-badság egyetlen és végső biztosítékát még azok is elismerik, akik egyébként kétségeket táplálnak a büntetőjog nemtudása mint büntetőbírói minőség iránt. Mert a gondolati bűn-cselekmények határainak körülírásában mindig a bíróság eldöntése adja meg az anyagi törvény fogalommeghatározá-sának tartalmát s a vélemények ellentétében csak a társad-alom véleményét jelképező esküdtszéki verdikt nyújthat megnyugvást. Voltaképp tehát örömmel kellene fogadnunk az igazságügyminiszternek, egyelőre csak hírlapi közle-ményben kifejezett ígéretét, hogy az országgyűlési képviselő-választásokban megnyilvánult konszolidáció jutalmául helyre kívánja állítani az esküdtbíráskodást. Örömmünkbe azonban ürmecseppet vegyít az a tudat, hogy a Bpn. óta, amely mint Balogh Jenő többi törvényalkotása előrevetette a há-borús erőszak árnyékát, az esküdtbíráskodás látszatbizto-sítékká devalválódott. Tüldemokratikus a magyar esküdt-szék a vagyoni cenzushoz kötött esküdtbírói minősítéssel és a *gutgesinntséget* biztosító kiválasztás útján összeállított évi lajstromával azelőtt sem volt, de a Bpn. 22. és 35. §§., amelyek a szakbírói tanácsnak egyízben, a Kúriának any-nyiszor, amennyiszor — vagyis magyarul addig, amíg az esküdtszék a Kúriának tetsző határozatot nem hoz — meg-adják a jogot, hogy a felmentő verdiktet felfüggeszthesse, az esküdtbíráskodást *inane nomen*-é fokozta le. Ennek a kasztrált népbírósnak visszaállítása semmi veszéllyel nem jár, hogy sajtóügyekben a közvélemény hamisítatlanul jusson érvényre. Az igazságszolgáltatásnak e Potemkin in-tézménye méltó ellenlábas a kasztrált sajtószabadságnak, amely a cenzúrát a lapbetiltásnak és engedélyezésnek a sajtótőke gyávaságára sikerrel számító rendszerével pótolja. Ha a kormány komolyan óhajtja a közszabadságok romba-dólt épületeinek rekonstrukcióját, a sajtószabadságnál kell kezdenie, amelynek az esküdtbíráskodási biztosíték csupán betetőzése. De a sajtójogi «reform», amelyről hírlapi verebek csiripelnek, épp oly kevésbé sajtószabadság, mint ahogy a Tariff reform nem jelent szabad kereskedelmet. Sajtószabad-ság a magyar törvényes alkotmány szerint nem nevezhető reformnak, hanem legfeljebb reakciónak, amely az 1848. évi XVIII. tc-re tér vissza. Amíg ez meg nem történik, addig az esküdtbírói ígéret csak a timeo Danaos vegyes ér-zelmeit válthatja ki.

— Rácz Lajos. A Kúria két tanácselnöki állásának Osvald Istvánnal és Rácz Lajossal való betöltését osztatlan megnyugvás és elismerés fogadta. A budapesti kir. törvényszék eddigi elnökének közszeretben álló személye mellé méltóan sorakozik Rácz Lajos-nak, a m. kir. Kúria egyik legrégibb bírójának tiszteletet paran-csoló alakja. Rácz Lajos több mint tizenhárom éve működik a Kúrián, mint az I. polgári tanácsban a legbonyolultabb magán-jogi pereknek előadója. Nem igen szerepelt hivatalos munka-körén kívül, minden energiáját absorbeálja bírói hivatásának betöltése, melynek magasztos volta egész valóját áthatja. Minta-kepe a nagy tudású, széles látókörű, az igazságot szenvedélyesen szerető, az életet megértő kőkemény jellemű és szilárd meggyőző-désű bírónak, aki éles szemmel látja meg a jogi kérdések szöve-vényeit és mesteri kézzel oldja meg ama nehéz problémákat, melyeket az élet a mai súlyos viszonyok között felvetett. A magyar magánjogi, különösen az öröklési jogi judikatura újabb fejlődése szorosan összefügg nevével. Az egyik polgári tanács élére állítása nagy nyeresége a magyar igazságszolgáltatásnak.

— A Magyar Jogászegylet december hó 8-án tartotta évi rendes közgyűlését, amelyen a magyar jogászvilágnak színe-jeva megjelent.

Dr. Nagy Ferenc v. b. t. t. egyetemi tanár elnöki megnyitó-jában reámutatott arra, hogy a trianoni békeszerződés okozta pusztítások közepette a jog terén is gyógyulásra volt szükség és e gyógyulási folyamat megvalósulása alkalmas arra, hogy ismét nagyobb jogi problémákkal, radikálisabb reformokkal lehessen foglalkozni. Örömmel állapítja meg, hogy a lefolyt esztendő ebben az irányban is javulást és haladást hozott, és reméli, hogy a Magyar Jogászegylet működése hamarosan a békebeli színvonalra fog emelkedni. E reményének adva kifejezést jelenti be, hogy az egyesület igazgató választmánya elhatározta 1927-ben az országos-magyar jogászegyűlés rendezését, amihez kéri a közgyűlésnek fel-hatalmazását, amihez a közgyűlés élénk helyesléssel egyhangulag hozzájárul.

A tisztujtás során dr. Nagy Ferenc elnöklete alatt meg-választották a régi tisztikart azzal az eltéréssel, hogy a lemondások és elhalálozások folytán megürült tisztséget ú. m.: a magán-jogi szakosztály elnökségére dr. Tótfalusi Zoltán tanácselnököt, a perjogi szakosztály elnökévé dr. Magyary Gézát, alelnöknek Baumgarten Nándort mint új tagokat választották meg. Azután dr. Pap József, a budapesti Ügyvédi Kamara elnöke, tartotta meg előadását «Törvény, bíró és ügyvéd szerepe az igazságszol-gáltatásban» címen.

Bevezetesként ismertette, hogy milyen viszonyban állanak egymáshoz a jogforrások és minő reláció létezik a bíró és a tör-vény, illetve a többi jogforrások között.

Előadó ismertette azután dr. Simons német birodalmi főtör-vényszéki elnöknek egy pár hét előtt tartott előadását «Die Ver-trauenskrise der deutschen Justiz» cím alatt. A főtörvényszéki elnök beismeri, habár a német bírói kart erősen oltalmába vette, hogy megrendült a bíróságok iránti bizalom Németországban. A krízis nemcsak a büntető jogszolgáltatásban mutatkozik poli-tikai jellegű perekben, de a polgári törvénykezésben is welt-fremdek, túlságosan formalisztikusak, teoretizálására és spint-i-zálására nagy hajlamot mutatnak a polgári jogszolgáltatásban is a bírák, sőt széles körök az osztálybíráskodás vádját is felhozzák ellenük a nagy töke érdekében. Dr. Simons ennek a sajnálatos körülménynek az okait az ú. n. inflációs judikaturában véli fel-találhatni. A büntető jog terén azzal vádolják a német bíróságot, hogy kemény balra és elnéző a jobb oldal felé, szemére vetik a bíráknak, hogy ellenségei a mai államformának és hogy osztály-bíráskodást követnek a proletáriátus ellen. Dr. Simons elis-meri, hogy politikai perekben sok helytelen ítélet, «Fehlurteil» hozatott, de nézete szerint nem szabad ennek okát abban keresni, mintha a német bírói kar ellentétbe akarna helyezkedni a tör-vénnyel. Szellemesen jegyzi meg többek közt dr. Simons, hogy Németországban nemcsak az igazságszolgáltatás iránti bizalom válságáról lehet beszélni, de arról is, hogy a német justícia nem viseltetik bizalommal az állam iránt és megállapítja, hogy krízis ilyen irányban és értelemben is fennáll.

Végül rátér előadó annak a fejtegetésére, hogy milyen nagy és döntő befolyása van az ügyvédi karnak az igazságszolgáltatásra. Kifejtette, milyen nehéz az ügyvédnek az a feladata, hogy a pernek első bírója legyen, amidőn ugyszólván sőtében tapo-gatódzik a kereset megkonstruálásánál, hiszen a felek csak érzik, hogy igazságtalanság történt velük, de nem tudják, sokszor nem is akarják az ügyvédet teljesen informálni. Előadó kimutatja, hogy az ügyvéd a perben a bírót segíti, de egyúttal ellenőrző szerepet is fejt ki. Az ügyvédi tevékenységnek tagadhatatlanul nagy a jogfejlesztő hatása is. A kar ezen kötelezettségét nem-csak a fórumon fejt ki, de a szakajtóban, napilapokban, felol-vasásokban, előadásokban s így közvetlenül befolyásolja a jog-életet, közvetve pedig hat a törvénykezésre. Az ügyvédi kamarák kötelessége, hogy a jogszolgáltatás terén mutakozó hiányok orvoslása és a korszerű reformok életbeléptetése iránt adjanak véleményeket vagy kormányhatósági felszólításra vagy pedig spontán saját elhatározásukból. Az ügyvédi kamarák élnek is ezen jogukkal és igen sok modern törvénynek meghozatalát az ügyvédi kar kívánta és sürgette teljes eredménnyel. Előadó reámutatott arra, hogy ezennél az új törvény értelmében két ügyvéd intéz-ményesen fogja képviselni a magyar ügyvédi társadalmat a felső-házban, ezen két tag a kormánytól teljesen függetlenül az egész ügyvédi kar és az ügyvédi érdekkör képviselőjeként fog szerepelni az ügyvédség autonóm határozata alapján. Ezzel az ügyvédség még nagyobb befolyást fog nyerni a jogszolgáltatásra is. Vége-zetül előadó felhívta a magyar jogi élet minden reprezentánsát harmonikus, céltudatos és egységes eljárásra a jogi kultúra fej-lesztése és erősítése érdekében.

— A bírói állás tekintélyének lejárata. Bírói körök-ből kaptuk a következő sorokat: «Egy magasabb állású bírótól hallottuk nemrégiben azt az észrevételt, hogy minél inkább köze-ledünk a balkáni államok nivójához, annál kevesebb a meg-becsülése a bírói és ügyészi karnak. Ezt a sajnálatosan nagyon is igaz észrevételt akként is lehet variálni, hogy minél kevesebb megbecsülésben részesíti az államhatalom az ország egyik legfőbb és eddig legszilárdabb alkotmánybiztosítékát, a bíróságot, annál rohamosabban sülyedünk alá a balkáni államok színvonalára. A kellő megbecsülés hiányának aggasztó tünetei mutatkoztak az utóbbi napokban is, mikor az úgynevezett karácsonyi segélyek, vagy mondjuk: jutalmak kiosztásáról volt szó. Az intéző körök majdnem a legutolsó percig a legridegebben elzárkóztak attól,

hogy ha csak némi szegényes morzsát is juttassanak a bírói és ügyési karnak azokból a milliók, sőt milliárdokból, amelyeknek java részét a minisztériumok dédelgetett tisztviselői szokták kézhez venni ama bizonyos hírhedt «dugsegélyek» címén, jelen esetben jutalom formájában. Az államhatalomnak egyáltalában nem lett volna szabad odafejlesztenie a dolgot, hogy a magyar bírói kar — amint az most valóban megtörtént — küldöttséggel volt kénytelen a miniszterhez járulni annak kieszközlése végett, hogy a mostoha-gyermekeként kezelt bírák és ügyészeknek a külön státus áldásait élvező családtagjai valami csekély (ide már nem jutott a milliárdokból) karácsonyi fizetés-pótlékot kaphassanak akkor, amikor a tisztviselői kar többi ágazatai — nagyon helyesen — minden külön instanciázás nélkül megkapták, itt-ott nagyon is bő mértékben, a maguk karácsonyi jutalmát. «Bíróknak nem szabad jutalmat elfogadnia» hangzott fel az ilyenkor oly szívesen alkalmazott jelszó az illetékes helyeken, mint ha bizony nem lehetett volna száz más megfelelő címet találni a Magyar Tudományos Akadémia szótárában a bírói és ügyési kar iránti gyér elismerés illető szegényes megnyilvánítására. Végzetesen rövidlátó és igazságtalan álláspont az államhatalom részéről, következetesen olyan helyzetet teremteni, amely az intakt és szilárdul lelkiismeretes bírói és ügyési kar lelkében a keserűség és elégedetlenség emésztő érzéseit emelje túlsúlyra. — Kiegészítésül csak azt jegyezzük meg, hogy nem volna helyes, ha egyes bírák részesülne bármily címen, bármiféle pótlékban. De senki sem kifogásolhatná, ha minden egyes bíró, vagy a bírák bizonyos kategóriái kivétel nélkül kapnának bármily jogcímen fizetésekiegészítést.

— **A Magyar Jogászegylet pályázata** c. közleményünk-ből kimaradt, hogy a pályadíj összege ötmillió korona.

— **Az Országos Ügyvédszövetség nemzetközi bizottsága** dr. Nyulácsi János társelnök elnökele alatt ülést tartott, amelyen beszámoltak az utódállamok ügyvédei első konferenciájának szervezési munkálatairól. E konferenciát a Bécsben október havában tartott előkészítő értekezlet határozatához képest Pozsonyban és pedig előreláthatólag 1927. évi február havában fogják megtartani, valamennyi utódállam ügyvédi érdekképviselőinek részvétele mellett. A konferenciának, amelyen a cseh-szlovák igazságügyminiszter és a külügyminiszter is előreláthatólag képviseltetni fogják magukat, előkészítését a szlovenszkoí Ügyvédszövetség és Jogászegylet végzi, azonban a rendezésbe belevonták a többi cseh-szlovák ügyvéd- és jogászorganizációt is. Magyar részről a szervezést továbbra is az **Országos Ügyvédszövetség** vezeti.

— **Új értékhatárok.** A pengőértékben kötelező számítás életbelépését a kir. igazságügyminiszter felhasználta arra, hogy újból szabályozza a polgári peres eljárás értékhatárait. A pengőértékben számítás életbelépése az új szabályozást nem tette okvetlenül szükségessé, mert az 1925 : XXXV. tc. 17. és 20. §-ai megmondják, hogy «a fennálló szabályokba foglalt és a korona értékre vonatkozó intézkedéseket az 1927. január hó 1. napjától kezdve» «pengőértékben megállapítottak kell tekinteni» és «12,500 koronát egy pengőnek kell számítani». De a kir. igazságügyminiszter az 1925 : VIII. tc. 35. §-ában kapott törvényi felhatalmazás alapján új szabályozást tett közzé. Ez az új szabályozás kis részben formális, amennyiben csupán a törvény szerint amúgy is kötelező átszámítást tartalmazza, így a járásbírói értékhatárnál, amely 25 millió korona volt és 2000 Pengő lesz (Pp. 1. §.), továbbá a törvényszéki fellebbezési eljárásban a nyilvános előadás, a törvényszéki ítélet ellen használható felülvizsgálat és a házassági perben érvényesíthető vagyonjogi kereset külön fellebbezésnek értékhatáránál, amelyeknél 20 millió korona helyébe 1600 Pengő lépett (Pp. 513. 521. 691. §.) Másrésztben e szabályozás kisebb-nagyobb kikerekítése az értékösszegeknek. Így a részletizletnél a bírói illetékesség kiköthetőségének alsó értékhatára 5 millió korona volt, amelynek helyébe 6.250.000 koronának megfelelő 500 Pengő lép (Pp. 45. §.). Hasonlóan a Pp. 176. §-ában ugyan csak 6.250.000 korona (500 Pengő) lép az 5 millió korona, a Pp. 476. 603. és 758. §-ában 1.250.000 korona (100 Pengő) az 1 millió korona, a Pp. 415. §-ában 2.500.000 korona (200 Pengő) a 2 millió korona és a Pp. 521. §-ában 6.250.000 korona (500 Pengő) a 4 millió korona helyébe. A kötelező ügyvédi képviselőnek (valamikor 1000 korona) értékhatára 1000 Pengő (=12.500.000 korona) lesz az előző szabályozás 10 millió koronájával szemben, végül a harmadik csoport a lényegesebb eltérések csoportja, azoké, amelyek a legnagyobb jóakarattal sem minősíthetők másnak, mint az értékhatár eltolásának. Az utolsó szabályozás szerint a törvényszéki fellebbezési ítéletet a kir. Kúria vizsgálta felül azokban az értékre tekintet nélkül a járásbírói hatáskörébe utalt perekben, amelyek tárgyának értéke az 50 millió koronát meg nem haladta (Pp. 525. §.) Ennek az értékhatárnak a helyébe most 5000 Pengő (=62.500.000 korona) lépett. Ugyanez az eltolódás a házassági perben érvényesített vagyonjogi kereset külön felülvizsgálatának értékhatáránál (Pp. 691. §.). A törvényszéki ítélet

ellen irányuló felülvizsgálat nyilvános előadásának felső értékhatára (Pp. 545. §.) 40 millió korona volt, aminek helyébe 4000 Pengő (= 50 millió korona) lépett. Végül a fellebbezési eljárásban az előzetes végrehajtás elrendelésének értékhatára (Pp. 509. §.) 20 millió korona volt és ezentúl 2000 Pengő (= 25 millió korona) lesz.

Igy folytatódik a polgári perrendtartásnak az a csendes reformja, amelyről a 6400/1926. I. m. sz. rendelet kibocsátása alkalmával már volt szó s amelyre a törvényhozó aligha gondolhatott, amidőn a Ppn. 55. §-ában foglalt meghatalmazást megadta. Ez alkalommal korlátozta különösen a reform a Kúria felülvizsgálati hatáskörét járásbírói ügyekben és csökkentette az ezekben az ügyekben szóbeli tárgyalásra kerülő felülvizsgálatok számát.

Sorix.

Inhalt. Dr. V. König Rechtsanwalt: Krise und Zukunft des Civilprozesses. — Dr. G. Virágh Rechtsanwalt: Die Wirkungen des Trianoner Friedensvertrages auf die Eheprozesse. — Dr. E. Munkácsi Rechtsanwalt: Bemerkungen zur 28-ten Decision der Kurie. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Existenciát nyújtó vidéki irodát átvenne, társulna nő ügyvéd. Címet kiadóhival továbbít. 180

Másfél éves jelölti gyakorlattal, perfekt gyors- és gépiró fiatal ügyvédjelölt keres azonnal elfoglalható állást. Címe: kiadóhivatalban. 144

Ügyvéd fővárosi vagy vidéki irodában elhelyezkedést keres szerény fizetési igényekkel. Ajánlatok: «Nőtlen 36 éves» kiadóhivatalba kéretnek, ahol címe is megtudható. 181

Ügyvédjelölt gazdasági végzettséggel, teljes fővárosi, hosszabb vidéki és telekkönyvi gyakorlattal, Budapestben vagy vidéken állást keres. Értesítést fizetési feltételek megjelölésével kér: Dr. Gellén Budapest, Molnár-utca 15. 182

Most jelent meg.

Franklin kiadás.

AZ ÚJ FELSŐHÁZI TÖRVÉNY

a magyar alkotmány fontos alaptörvénye:

AZ ORSZÁGGYÜLÉS FELSŐHÁZA

(1926 : XXII. t.-c.)

A nemzetgyűlési tárgyalások anyagának közlésével összeállította

Dr. TÉRFY GYULA

kir. kúriai tanácselnök

Előszóval és jegyzetekkel ellátta

Dr. Egyed István

egyetemi magántanár, kir. ítélőtáblai bíró

Ára 3.20 Pengő

Megrendelhető

**a FRANKLIN-TÁRSULAT-nál, BUDAPEST, EGYETEM-UTCA 4.
és minden könyvkereskedésben.**

Mindenemű

**természettani, természetrajzi és chemiai
tanszert, valamint tudományos műszert**
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Vargha Ferenc koronaügyész: Elméleti és gyakorlati jogi képzettség. — Dr. Sichermann Bernát budapesti ügyvéd: A jelzálogadóslevélről. — Dr. Jacobi Andor budapesti ügyvéd: Csőd-jogi elmélkedések. — Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: Jegyzetek a Kúria 28. számú jogegységi döntvényéhez. — Dr. Tihanyi Lajos budapesti ügyvéd: Az adómérséklésről szóló törvényjavaslat és az ügyvédek általános forgalmi adója. — Dr. Fényves Béla: A bírói hatalom határainak kérdéséhez. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XX. 1.

Elméleti és gyakorlati jogi képzettség.

— Vargha Ferenc koronaügyésznek az egységes bírói s ügyvédi vizsgáló bizottság teljes-ülésében 1927. évi jan. 15-én tartott megnyitó beszéde. —

Egy évvel ezelőtt azokkal a kérdésekkel és tényezőkkel foglalkoztam, melyek befolyásolják a jogászai színvonal emelkedését. Ilyenekül jelöltem meg a jogi disziplinák szelekcióját, vagyis az óriási joganyagból kiválasztását annak, ami a gyakorlati jogászok mindennapi kenyere, amiben a gyakorlati jogászkodás lefolyik; tárgyaltam továbbá, mint az értelmi színvonal gátló tényezőit az előkészítő szolgálat egoisztikus berendezését: a szanatóriumi előkészítést: a protekció hajszolást, s a háborútól kiváltott könnyőreletességet.

Végül reámutattam arra, hogy aránytalanul sokan fódulnak a jogi pályára, aminek szükségképpen következménye lesz az eszkimók szertelen elszaporodása, ez ismét azt hozza magával, hogy kevés lesz a foka és nagy lesz a nyomor.

Miután a teljes-ülés tárgyának körén szükségképpen kívül esnek a körülöttünk hemzsegető politikai s közéleti problémák, ez okból bármily érdekes volna is azok területére rövid kirándulást tenni, a jogi s logikai szabatoság arra kényszerít, hogy a gyakorlati jogászai élet szűk területén maradjak s így keressék ama problémák kihüvelyezését, melyek tisztázásra s megoldásra várnak.

Ez okból a gyakorlati jogászai képzettséghez kapcsolódó társadalmi postulatumok közül egy nagy fontosságú problémára hívom fel ezúttal a teljes-ülés nagybecsű figyelmét: *arra, hogy az elméleti jogászai képzettség mily viszonyban van a gyakorlati ismeretekkel.*

Az 1913: LIII. tc. 3. §. szerint ugyanis vizsgára csak azok bocsáthatók, akik a törvényben meghatározott időt joggyakorlatban töltötték, a 4. §., 6. és a következő tizenkét §. a joggyakorlat mikénti keresztülviteléről rendelkeznek. Végül a 21. §. azt mondja, hogy oklevelet az kap, aki megfelelő *elméleti s gyakorlati készséget* árul el a vizsgán. Az oklevél kiadásának tehát két feltétele van. Az egyik az elméleti, a másik a gyakorlati jogi ismeretekben való jártasság.

Három kérdés merült itt fel. Az első az, hogy mit értünk elméleti ismeret fogalmán, a másik az, hogy mily törvényes akaratot fejez ki a gyakorlati ismeretek megkövetelése, a harmadik pedig az, hogy e feltételek fennforgását miként állapítsa meg a bizottság. A törvény csak az első feltételről beszél, amennyiben felsorolja tüzetesen és részletesen a vizsga tárgyait, de arról már hallgat, hogy mit ért a gyakorlati készség fogalmán, hasonlóképp arról sem rendelkezik, hogy ennek megbírálásához mily módszer szem előtt tartásával jut el a bizottság.

Tehát e téren a bizottságnak teljesen szabad keze van: olyan

a helyzete, mint a bírőé, aki köteles a törvényt alkalmazni, de a törvény alkalmazásának s értelmezésének munkájában teljes szabadságot élvez, egyedül a paragrafusokba nem önthető jogi tudásából, tapasztalataiból, életbölcességének quantitásából s kvalitásából, műveltségéből és lelkiismeretéből meríti azokat a logikai s pszichikai elemeket, melyektől a törvény mikénti értelmezése függ. Hasonló helyzetben van a bizottság is, midőn abban a kérdésben dönt, hogy a jelölt kellő gyakorlati készséggel rendelkezik-e?

I. Az első kérdésre, nevezetesen arra, hogy mily elméleti készséggel kell a jelöltnek rendelkezni, könnyű a felelet, mert hiszen a törvény és rendelet tüzetesen meghatározzák azt, hogy mily joganyagot kell a jelöltnek megtanulni.

Ha tehát a jelölt tudja a jogszabályokat, azt mondjuk, hogy kellő elméleti készsége van. Azonban ennél a kérdésnél szükséges egy rövid stációt tartani. Közöséges értelemben, ha valaki az olvasott s megtanult dolgot értelmesen el tudja mondani, azt mondjuk, hogy tudja is azt. Pedig nem így van a dolog. Más az olvasott anyagra vonatkozó egyszerű mnemonikus készség és más annak értelmi feldolgozása.

A magoló vagy szanatóriumban készülő jelöltben erősen ki-fejlődik a mnemonikus készség, ellenben teljesen elsorvadt állapotban marad a tanult anyag értelmi feldolgozása, logikus és szisztematikus megértése. Enélkül pedig az ú. n. elméleti ismeret semmit sem ér. Az olyan cenzor, aki csak a jogszabály reprodukciójára helyezi a súlyt és azzal megelégszik, nem jogi vizsgálatot tart, hanem pszichikai reprodukciós kísérletet végez. Nem arra a kérdésre keres és kap választ, hogy a jelölt megtanulta, tudja és érti-e a jogszabályokat, hanem arra, hogy azokat a cenzor kérdésére mint inger szóra híven tudja is reprodukálni. Az ilyen cenzor tehát tudtán és akaratán kívül mnemotechnikai reprodukciós kísérletet és nem jogászai tudást állapít meg. A bírói, ügyészi és ügyvédi pályán pedig nem annyira hű, tartós és terjedelmes memóriára, mint inkább a jogszabályok racionális feldolgozására s logikai szisztematikus megértésére van szükség. Ennek a hiányát hosszas bírói pályámon számtalanszor volt alkalmam tapasztalni, midőn a gyakorlati jogász a törvényben nem egy organikus egységet, a szabályok rendszeres szintézisét kereste, hanem az egyes paragrafusokat kiszakítva, önállóan, az egészből kitépve akarta a törvényt megérteni, magyarázni és alkalmazni. Az ilyen felfogás sajnálatos következménye a filozófiában ú. n. békaperspektívának. Amint a kútban élő béka sohasem lát mást, mint a kút sötét falát, s azt hiszi, az a világ határa, a törvényt izolált paragrafusokra tépő jogász is azt hiszi, hogy az erkölcsi, jogi és szociális igazság rendkívül bonyolult szerkezete nemcsak megfér egy kiszakított paragrafus szűk keretében, hanem azt nem is szabad innentől keresni.

A jelölt elméleti készsége tehát a jogszabályok szisztematikus ismeretétől függ, attól függ, hogy az egységes rendszert a törvényben megérti-e és az egyes szabályokat ezzel korrelációba tudja-e hozni.

II. Ámbár nagy jelentőségű a jogelméleti ismeretének megállapítása, még nyomatékosabban szükséges annak meghatározása, hogy a jelölt *gyakorlatilag* ismeri-e a joganyagot? Mit értünk a jog gyakorlati ismeretének fogalmán?

Sajnos ezzel a nagyfontosságú, sőt merem mondani, életbe vágó jelentőségű problémával eddigelé rendszeresen és céltudatosan nem foglalkoztak; jelesül nem vetették fel azt a kérdést,

hogy a jogászi képzettség tartalmát teljesen absorbeálja-e a jogszabályok ismerete, vajjon a jogi tudáshoz elegendő-e az egyirányú tudás, vagy az ennél többet kíván, és megkívánja, hogy a jogot lépten-nyomon korrelációba tudjuk hozni a gyakorlati élettel. Az élettől felvetett kaleidoszkopszerűleg változó sokféleséggel?

Ha megfontoljuk, hogy a jogszabály nem cél, hanem eszköz, eszköze a jogrendnek, eszköz arra, hogy annak segélyével a jogállam társadalmában élő emberek és csoportok vitás életviszonyait a jog szellemében rendezzük, egy percig sem lehet vitás, hogy a jogászi készütségnek csak első lépése, első fele az, hogy a jogot a jelölt tudja, elméletileg ismerje. Bármily alapos elméleti ismerete legyen is a jelöltnek, bármennyire itassa is át tudását a jog rendszeres logikus és értelemszerű ismerete, még nem mondhatjuk, hogy készütsége megüti a mértéket, s most már elindulhat az életviszonyok jogi rendezésének nagy útjára, akár mint bíró, akár mint ügyész, akár mint ügyvéd. A jog olyan, mint az orvosi tudomány. Önmagában értéktelen és életképtelen, csak a gyakorlati élettel való viszonyában van értelme és praktikus jelentősége. A jogászi készütség csak akkor üti meg a kellő mértéket, ha a jelölt a jogot lépten-nyomon alkalmazni tudja az életviszonyokra. A jelölt tehát csak akkor árul el kellő elméleti és gyakorlati készütséget, ha a jogszabályt helyesen és megfelelőleg alkalmazni is tudja az életre.

Abból, hogy szabatosan elmondja a jogszabályt, még nem következik, hogy a jog gyakorlati alkalmazására képesítő diplomára érdemes is, mert a jogszabályok betanulása mellett még mindig képtelen lehet a jog praktikus alkalmazására. Gondoljunk arra az éles ellentétre, amit a jogi pályán lépten-nyomon hallunk, midőn azt mondják valakire, hogy kitűnő teoretikus, de rossz praktikus vagy a gyakorlati jogi élet viharában kifejezetten józan eszű és éles judiciumú bíróra azt mondják, hogy nincs sok elméleti jogi tudása, de teljesen megbízható a jogi érzéke és ítélete.

Egészen jogos és helyes ez a megkülönböztetés, mert a jog elméleti ismerete és a jogszabály helyes alkalmazása teljesen különálló heterogén szellemi és logikai funkció és pedig oly anynyira különálló intellektuális kvalitás, hogy a maga teljességében egyszerre mind a két tehetség egy emberben ritkán tömörül össze. Rendesen külön életet él a két szellemi kvalitás és csak ritka adománya a természetnek, hogy a logikusan kiépült ismeret gazdagsága törvényes házasságban él a praktikus éles elmével s megbízható gyors judiciummal egy emberi agyban.

Korántsem akarom a professzor urak tudományos Olympuszát blasphémiával illetni, a gyakorlat terén, midőn azt állítom, hogy az elméleti tudás kincses kamrájának kulcsa reájuk van ugyan bízva, de a kincsekkel nem tudnak mindig praktikusán bánni. Viszont a gyakorlati jogászokra sem állítom azt, hogy habár az élet hangszerén kotta nélkül is kitűnő virtuózitással játszanak, a teoretikus értékű bölcsesség köve nem áll rendelkezésükre. Ellenkezőleg, az elméleti és gyakorlati képzettség szembeállításával csupán egy fiziológiai tapasztalati igazságot szögezlek le, ami a hosszú életen át tartó ugyanazon foglalkozásnak természetes élet-tani következménye.

A professzorok az ember legnemesebb és legcsodálatosabb jellemző tulajdonságának, a szellemi életnek csúcsán a tudomány légrétegében a tudománynak élnek főképpen és elsősorban.

Természetes tehát, hogy napról-napra növekszik elméleti ismeretük. Miután pedig az élettől el vannak zárva, természetes az is, hogy az elméleti készütség mindig erősebb és erősebb hypertrophiába esik, míg a praktikus érzék visszafejlődik. Ugyanezt látjuk a praktikus jogászoknál is kibontakozni, de diametrális ellentétes irányban. Ezeknél a gyakorlatias érzék, judicium, gyors elhatározás és ítélőképeség fejlődik ki a praktikus élet mezején; ellenben a teória és tudomány iránti érzék sorvad össze mindig jobban és jobban.

Itt jegyzem meg odavetőleg, hogy igen nagy hasznára válna a pedagógiának és igazságszolgáltatásnak egyaránt, ha az egyetem tanárok a legfőbb bíróságnál, mint szavazóbírák, időnként és tetszésük szerint részt vehetnének. Haszna volna ebből a pedagógiának, mert a professzor urak kapcsolatba jutnának az élettel, nem kellene nekik a praktikumnál mesterségesen eseteket konstruálni. Hanem az élet, a bírói gyakorlat időnként és tetszésük szerint nyujtanák azokat feléjük a maguk csodálatos változatos-

ságában, rendkívüli érdekességében és hihetetlen gazdagságában. De épp oly nagy hasznát húzna ebből az igazságszolgáltatás is, mint a pedagógia, mert a professzorok a tudomány legújabb termékeit bevonnák a bírói gyakorlatba és így azt új eszmékkel frissíténék fel, amit még gazdagabbá tenne a tanácskozásoknál folytatott eszmecsere. Szóval ezen a réven, ha egy elmében ritkán koncentrálódik is a kiváló elméleti tudás és éles elméjű gyakorlatiasság, ily módon a vérkeveredés mintájára az eszmék kölcsönös kiegészítődése volna elérhető. Ha mint védők szerepelhetnek a tudomány címén a professzor urak, a bírói székbe is beleülhetnének.

Visszatérve tárgyunkra, midőn a jelöltekől megkívánjuk a jogi diszciplína szisztematikus és logikus ismeretét, ezenfelül meg kell követelnünk azt is, hogy ismereteiket az életviszonyokhoz jól, helyesen és biztos határozottsággal tudják alkalmazni.

Ilyen ismeret nélkül a jelölt nem tudja a helyét megállani a gyakorlati életben. Olyan tehetetlen lesz, mint az orvos, aki könyvekből akarná a boncolást, foghuzást és operációt megtanulni. Az orvosi pályán azonban az elméleti kiképzéssel párhuzamosan megy a klinikai kiképzés; e kettő úgy össze van nőve, mint a szíami ikrek. Persze azt lehetne felhozni, a jogászi kiképzés kevésbé gyakorlatias voltának védelmére, hogy a praksisnak az elmélettel való öszeszövődését az orvosi tudománynál nagyban megkönnyíti a diszciplína sajátosságai. A praktikus nevelést és kiképzést azonban ily értelemben a jogi pályán a diszciplína spirituális jellegénél fogva nem lehet valóra váltani.

Ez igaz, igaz az is, hogy az orvosi tudomány par excellence empirikus tudomány épp úgy, mint a fizika, kémia és mechanika. Ez tény, concedálok azt is, hogy a jogtudomány *mai napság* inkább hajlik a spekulatív tudományok felé, s közelebb áll azokhoz, mint az empirikus tudományokhoz. Hangsúlyozni kívánom azonban, hogy ez mai napság van így, de ez sem abszolút értelemben áll, mert az utóbbi évtizedekben a büntető jog már erős lépéseket tesz a felé az út felé, mely a büntetőjogot a pozitív tudományok birodalmába viszi, s következésképp korántsem lehetetlen dolog az a kívánság, hogy a jogászok kiképzésénél a tisztán teoretikus talajt hagyjuk el mielőbb s a praktikus tudás területére vigyük azt át. Mert hiszen a jogtudomány tárgya is az élet, épp úgy, mint az orvosi tudományé, azzal a különbséggel, hogy az utóbbi főleg az élet testi részével foglalkozik s csak ritkán a szellemi részével, mikor t. i. a pszichológia körébe hatol be. Ámde ez nem fosztja meg a jogtudományt a valóság-tudomány jellegétől, s itt is épp úgy kereshető s követelhető az elméleti ismeret mellett a praktikus ismeret, mint az imént említett tudományoknál, mert hiszen a jogász lépten-nyomon az élettel, a szellemi életnek cselekvényekben megnyilvánuló valóságával foglalkozik. Következésképp azt kell kutatni, hogy a jelölt elméleti ismeretei mily viszonyban vannak, hogy kapcsolódnak az életnek ama realitásaival, melyekre a jogot alkalmazni kell.

III. Ezzel eljutottunk a harmadik problémához, ahhoz t. i., hogy mily módszer segélyével tudjuk azt megállapítani, hogy a jelölt elméleti tudását az eléje kerülő vitás jogviszonyra helyesen tudja-e alkalmazni. Ez szerves kapcsolatban áll a judicium kérdésével.

Valamely életviszony helyes jogi értékeléséhez ugyanis kettő kell. Egyik a jogszabály ismerete, melynek értelmében az életviszonyt el kell dönteni és másodszor a jogszabály helyes alkalmazása. A jelöltnek elsősorban ismereteinek anyagából ki kell választani a megfelelő jogszabályt; itt próbára tevődik jogi ismereteinek gazdagsága, vagy szegénysége. Előbbi esetben csak a helyes jogszabályt kell kiválasztani, itt tehát csak a judicium működik, mint kiválasztó tényező. Ha azonban szegény a jogi ismeret tartalma, a jelölt nyomban megbotlik, mert elárulja, hogy nincs kellő jogszabály ismerete sem. Tehát a jogszabály praktikus alkalmazásának kérdése már aktuális nem is lesz.

Az elméleti képzettség és gyakorlati jártasság megállapítására törvényeink szerint csak egy módszerünk van: a kérdés. A kérdést kell tehát akként irányítani, hogy annak segélyével képesek legyünk meggyőződni arról, hogy a) van-e a jelöltnek elég bőséges jogszabály ismerete; b) ez az ismeret jogászias és szabatos-e? c) ki tudja-e választani a megfelelő jogszabályt? d) helyesen tudja-e azt alkalmazni.

A cenzor urak módszere megfigyelésem szerint több irányban mozog. Az egyik csupán arra helyezi a súlyt, hogy a jelölt

tudja-e a jogszabályokat; e végből a jogszabály reprodukálására irányul csak a kikérdezés, vagyis, csupán az elméleti részre, holott mint említettem, a törvény az elméleti és gyakorlati képzettséget írja elő. Az ilyen kérdezési módszer törvényellenes, mert egyirányú és inpraktikus, mert az élettől elzárkózik.

Egy másik kikérdezési mód a gyakorlati készséget az írásbeli dolgozathoz akarja csak megítélni. Ez azért nem praktikus, mert fel kell tenni, hogy a jelöltben van annyi lelkiismeretesség, hogy utólag, de a szóbeli előtt az írásbelivel kapcsolatos kérdéseket megtanulja, másokkal megbeszéli, tehát az erre vonatkozó ismeret nem elegendő, mert nem spontán keletkezik és mások véleményére támaszkodik. Sajnos, azonban oly jelölt is állott már előttem nem egyszer, aki azt a fáradságot sem vette magának, hogy az írásbeli témával kapcsolatos kérdéseket utólag megtanulja s más ahhoz értőkkel megbeszélje. Az ilyen cinikus jelölt igazán nem érdemel kíméletet.

Végül vannak cenzorok, akik nem a jogszabály elmondására teszik fel a kérdést, hanem egy praktikus esetet adnak fel s azt kívánják a jelölttől, hogy a jogesetekre alkalmazandó szabályt kutassa fel és alkalmazza az esetre.

Ezt a kérdezési rendszert tartom legjobbnak, egyedül helyesnek, logikusnak, célszerűnek és törvényesnek, mert az ilyen kérdezési módszer révén tudjuk meg azt, hogy ismeri-e a jelölt a jogszabályokat, tehát megtudjuk tanultságának terjedelmét, a jogszabály kiválasztása révén pedig megismerjük judiciumát és gondolkodásának praktikus értékét. Miután pedig a törvény azt mondja, hogy oklevél annak adható ki, aki megfelelő elméleti és gyakorlati készséget árul el a vizsgán, csakis az ilyen kérdezési módszer révén alkothattunk alapos ítéletet abban a kérdésben, hogy a jelölt *elméletileg és gyakorlatilag* egyaránt megüti a mértékét vagy nem. Előbbi esetben képesítjük, utóbbi esetben megbuktatjuk.

A jelzálogadóslevélről.

(A jelzálogról szóló törvényjavaslat negyedik fejezete.)

Agrár hitelünk a háború előtt nagyjából kielégítő intézményekkel rendelkezett. A bekebelezett váltóhitel, engedményezhető jelzálogkölcsonök és különösen a záloglevélkölcsonök mindenemű hitel igény kielégítésére alkalmasnak bizonyultak. Ezen állapot azonban a háborút követő korszakban megváltozott. A vidéki intézetek a váltóhitelek biztosítására szolgáló biztosítéki jelzálogjognak átnemruházhatósága és saját tőkéjük elenyésző csekélyisége folytán ebben a formában nem voltak képesek a hitel igényeket kielégíteni; éppoly kevésbé számíthattak arra, hogy a kötvény formájában folyósított jelzálogkölcsonöket engedményezés útján, a záloglevélintézeteknek, továbbadhatják, miután ezek újabb záloglevélkölcsonöket ez alapon alig nyújthattak. A közvetlenül a jelzálogadósoknak folyósítandó záloglevélkölcsonök engedélyezése is nehézségekbe ütközött, mert a régi záloglevelek elértéktelenedése folytán az eddig rendelkezésre állott piacokon újabb magyar zálogleveleket elhelyezni nem lehetett.

Jelzálogkölcsonök számára új piac kínálkozott ugyan: az Északamerikai Egyesült-Államokban; ott azonban még a dollárokra szóló záloglevelek elhelyezése is a záloglevél intézményében rejlő okoknál fogva akadályokba ütközik. Az északamerikai bankárok és jogászaik megértették ugyan, hogy a záloglevél valamely telekkönyvileg biztosított jelzálogkölcsonön törvényes alzálogjoggal fedezett oly forgalmi papír, melynek átruházásával a vevő a biztosításul szolgáló alzálogjogot is külön telekkönyvi bekebelezés nélkül ipso jure megszerzi. Ennyiben a záloglevelet megfelelő hitelintézménynek találták. Kifogásolták azonban, hogy a záloglevél birtokosa mint aljelzáloghitelező nem érvényesítheti jogait közvetlenül a jelzálogadós ellen, hanem csakis az eredeti jelzáloghitelező, vagyis a záloglevélkibocsátó intézet, illetőleg a kirendelendő gondnok útján, másfelől azonban ugyanezen záloglevélintézet a záloglevélbirtokos aljelzáloga dacára és a záloglevélbirtokos tudomása és hozzájárulása nélkül az alapjelzálog jog megszüntetését, megengedheti, esetleg az alapjelzálog jog érvényesítésével saját számlájára a biztosított jelzálogkövetelés összegét beszedheti. Azt sem találják megfelelőnek, hogy az aljelzálogul szolgáló követelések nemcsak az azok alapján kibocsátott, hanem még az ezentől kibocsátandó összes zálogleveleknek fedezetül is szolgálhatnak. Ők oly jelzálogfedezetet keresnek, amely köny-

nyen átruházható értékpapírformájú okiratban van ugyan megtestesítve, amely azonban kizárólag az ő általuk nyújtandó hiteleknek fedezetül szolgál, hozzájárulásuk nélkül el nem vonható és általuk közvetlenül érvényesíthető. Minthogy pedig a jelenlegi tételes jog alapján ennek megfelelő konstrukció nem létesíthető és miután azon kísérlet is meghiúsult, hogy külön törvény alapján tétessék lehetővé, hogy a záloglevelek egy-egy kibocsátmánya (tranche-ja) szabályoztassék a kívánt módon, a dollárzálogleveleknek csakis egy kis, előre korlátozott mennyiségét sikerült külön e célból alakult szövetkezet útján az amerikai piacon elhelyezni.

A záloglevélkölcsonön különben a záloglevelek kibocsátásával járó nagy költségekre való tekintettel csak hosszabb lejáratú törlesztéses kölcsönnek felelhet meg, holott a magyar közgazdaság az ingatlanok fedezete alapján nyújtandó rövidlejáratú kölcsönökre is szorul. A záloglevélkölcsonforma mellett tehát más intézményről is kell gondoskodni és azt a jelzálogjogról szóló törvényjavaslat részben a német Hypothekenbrief, főleg pedig a svájci Schuldbrief és Gült-et követő *jelzálogadóslevélben*, illetőleg telekadóslevélben meg is adja. (87—113. §.) (A polgári tkv. bizottsági szövegének 673. §. 3-ik bek. ezt még külön törvénynek tartotta volt fenn.)

A javaslat szerint a hitelező és a jelzálogadós hozzájárulása és megfelelően előterjesztett kérelem alapján a telekkönyvi hatóság a közönséges bekebelezett kölcsönkötvényt meghatározott formájú és tartalmú okirattal, az ú. n. jelzálogadóslevéllel ezen okiratnak hozzáfűzése útján egészítheti ki miután meggyőződött, hogy a kölcsönkötvényt kiállított jelzálogadós (az ingatlan tulajdonosa) ellen harmadik jóhiszemű féllel szemben is hatályos törlési keresetet már nem lehet indítani és hogy maga a kölcsönkötvényben meghatározott követelés sem feltételtől, sem viszontszolgáltatástól függővé téve nincsen, a biztosításra szolgáló jelzálog jog pedig semmiféle irányban terhelve vagy korlátozva nem lett. (89—92, 94, 95. §.) Ha a jelzálogos követelésről jelzálogadóslevél ki lett állítva, a jelzálogos követelést csak telekkönyvön kívül a jelzálogadóslevél útján lehet átruházni vagy megterhelni, a megfelelő nyilatkozattal ellátott okmányok átadásával. (99. §.) A jelzálogadóslevél birtokosának hitelezői minőségét a törvénynek megfelelő alakban kiállított átruházó vagy terhelő nyilatkozatoknak a telekkönyvbe bejegyzett hitelezőig visszamenő összefüggő láncolata tanúsítja. A jelzálogadóslevél jóhiszemű igazolt birtokosának jogát nem érinti a megelőző átruházó vagy terhelő nyilatkozatok valamelyikének esetleges érvénytelensége. (101. §.) A telekkönyvi bejegyzés hatályának és a jóhiszemű telekkönyvi szerzés védelmének szabályai a jelzálogadóslevél birtokosa javára is éppoly nyerne alkalmazást, mint az oly jelzálogos hitelező javára, aki a jelzálogjogot telekkönyvi bejegyzéssel szerezte. (103. §.) A jelzálogjogot a telekkönyvben mindaddig nem lehet törölni, amíg a jelzálogadóslevelet a telekkönyvi hatóságnak vissza nem szolgáltatják vagy bíróilag semmisnek nem nyilvánították. (108. §.)

A javaslat köztekintetekből csakis oly jelzálogkölcsonöket enged jelzálogadóslevél minőséggel felruházni, amelyeknél a hitelező olyan hitelintézet, vagy olyan hitelintézetnek tagintézete, amelynek alapszabályait törvény állapítja vagy erősíti meg, vagy a kormányhatóság jóváhagyja. (87. §.) Az a hitelintézet, amelynek részére a jelzálogadóslevelet kibocsátották, a jelzálog jog tekintetében a jelzálogadóslevél minden birtokosának törvényről fogva képviselője. Ezen felül éppoly szavatol a jelzálogadóslevél minden későbbi jogszerű birtokosának, mint a jelzálogkövetelés engedményezője; vagyis csakis az átruházott jogok valódiságáért, nem pedig azoknak behajthatóságáért, ami természetesen nem zárja ki azt, hogy az átruházó adott esetben ilyen irányban is vállaljon szavatosságot. Képviselői minőségben az eredeti hitelező (hitelintézet) a jelzálogadóslevél minden későbbi jogszerű birtokosát jogosító és kötelező hatállyal a jelzálog jog tekintetében rendelkezéseket tehet, oly rendelkezéseket pedig, amelyeket a jelzálogtulajdonos a hitelezőtől követelhet, köteles is tenni, úgyszintén a jelzálogadóslevél birtokosa helyett a jelzálog jog érvényesítésében is eljárhat. (111. §.)

Miután a javaslat harmadik fejezetében a telekadósság intézményét is létesíti, vagyis olyan jelzálogjogot is enged megállapítani, amely az ingatlant személyes követeléstől függetlenül terheli, úgy hogy a jogosult a jelzálogból meghatározott összeg erejéig személyes követelés kimutatása nélkül kereshet kielégítést, negyedik fejezetében a telekadósságlevelét is intézményesíti,

amelyre minden irányban a jelzálogadóslevélre vonatkozó rendelkezések alkalmazandók azon eltéréssel, hogy míg a jelzálogadóslevél mindig csak névre szólhat, a telekadóslevelet bemutatóra szóló értékpapírként is ki lehet állítani, amely esetben az átruházáshoz vagy megterheléshez birtokának átadása elegendő. (99. §.)

A telekadóslevél az adós személyes kötelezettségének nálunk még szokatlan kikapcsolása folytán kezdetben talán csak kivételesen fog hiteleszközként szerepelni. Annál gyakorlatibb jelentőségű a jelzálogadóslevél intézménye, mert megadja a vidéki intézetnek a lehetőséget, hogy újból jelzálogkölcsonőket folyósíthasson azzal a lehetőséggel, hogy a kapott kötvényeket könnyű módon továbbadhassa és így a hitelnyújtáshoz szükségelt tőkéket beszerezhesse. Még gyakorlatibb ezen intézmény azon fővárosi intézetek szempontjából, amelyek jelzálogkölcsonők nyújtásával üzletszerűleg foglalkoznak, mert ezek ez úton módot nyernek arra, hogy a kölcsönökről kiállított ilyen kötvényeket, amelyek immár mindazon követelményeknek megfelelnek, melyeket az amerikai bankárok támasztanak, az amerikai piacon nagyobb nehézség nélkül elhelyezhessék. De előnyös az intézmény a jelzálogadósok szempontjából is; mert nemcsak módot nyújt nekik arra, hogy aránylag kedvezőbb feltételek mellett rövidlejáratú kölcsönt is nyerjenek, hanem azért is, mert minden oly intézmény, amely a hitelezőnek a hitelnyújtást megkönnyíti, végeredményben a hitelnyújtást olcsóbbá is teszi.

Dr. Sichermann Bernát.

Csődjogi elmékedések.

E sorok írójának régi vágya megírni az *implicit jogparancsok* tanát. Ez amolyan jogi metafizikai kutatások mezejére látszik vezetni. Pedig csak a jogszabályok valódi tartalmának kifejtése akarna lenni. Mi a jog? Magatartási szabályok összessége a társadalom számára, mondja a tegnap jogbölcselete. Eljárási szabályok összessége a jogalkalmazók (bírák, stb.) számára, mondja egy modern álláspont. Azaz, a jog megállapítja, hogy ilyen és ilyen tényállás mellett *mint járjon el a bíró*. A fél tehát mire sincs kötelezve; a jog neki nem parancsol semmit. A jog csak a bírónak ad parancsot, hogyha a felek ezt meg ezt teszik, mondják, ő így és így határozzon (Schein, Philosophie und Jurisprudenz). Érdekes, de nem elég mély elemzés, mert még a magánjogra — a diszpozitív szabályok területén — csak áll valahogy; de a büntető jogra, közigazgatási és pénzügyi jogra már sehogy. A magánjog diszpozitív részeiben valóban a felek tehetnek, amit akarnak, a bíró van kötve a joghoz, ha elébe hoznak egy tényállást, mert a jog e részének alapelve, hogy általában a felek akarata irányadó. Ámde a büntetőjogban már közvetlenül a tiltó jogi parancsok tömege van, s ha valaki a tilalmat megszegi, lakol érte. Itt már csakugyan nem lehet mondani, hogy a jog szabadjára hagyja, bárkinnek, tegyen bármit, azzal a kockázattal, hogyha beleütközik a büntetőjogba, megbüntetik. Mellesleg megjegyezve: a büntetőjogban egyenesen tevőleges parancsok is vannak, nemcsak tilalmak, mind a feljelentési és mentőköri közzététel kötelezősége (Btk. 135. és 230. §§., 1921: III. 3. §.) és a gondatlansági vétségek. Itt bizony azt kell megállapítani, hogy a büntetőjog egyenesen és közvetlenül az egyénekhez szól, nem a bírákhoz. Hát még a közigazgatási és pénzügyi jog! Csupa közvetlen tevőleges parancs. Építkezz így, jelentsd be ezt; fizess ennyit! E szerint mégis a tegnap jogbölcselete az, amely a helyes nyomon jár. Csak nem vitte keresztül az elv hasznosítását. Aki tehát a jog igazi magvát ki akarja hámozni, az a sok definíció, tiltó és más módon körülíró jogszabályból hámozza ki a *implicit jogi parancsot*.¹

E hosszú bevezetés után rátérek a tárgyra: a csődjog velejére. Mi az implicit jogi parancs, azaz mit kell tenni annak, akinek tartozásai vagyont meghaladják, vagy fizetéseképtelen lesz? Mert ez a csődjog veleje. Nézzük meg a törvényt. A részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél a törvény egyenesen parancsot ad. (Explicit jogszabály.) A Kt. 187. §-a azt mondja, hogy «ha... az tűnik ki, hogy a társasági vagyon a tartozásokat nem fedezi, az igazgatóság ezt csődnitást végett az illetékes törvényszéknek bejelenteni tartozik.» E kötelezettség büntető szankció alá esik.

Kereskedelmi vétség a 218. §. 7. pontja szerint. De most nem ez a fontos. A fontos az, hogy a törvény itt egyenes parancsot ad: ezt kell tenni (csődöt *kell* kérni), ha a részvénytársaság (és szövetkezet 241. §.) insufficiens. S ha csak fizetéseképtelen? Erről mindjárt alább.

S mit kell az egyénnek, kereskedőnek, vagy nem kereskedőnek s az egyéb kereskedelmi társaságoknak tenni, ha insufficiensek?² Itt is találunk *egyenes parancsot*. A Cst. 244. §-a szerint, ha a kereskedő vagy kereskedelmi társaság fizetéseit megszünteti, azt a csőd megnyitása végett, haladéktalanul az illetékes törvényszékhez bejelenteni tartozik. Tehát a jog egyenesen megparancsolja a kereskedőnek és a kereskedelmi társaságnak (a részvénytársaság is csak ide tartozik), hogy ha fizetéseit megszünteti, kérjen csődöt. Érdekes, hogy a részvénytársaságoknál, mint láttuk, ez voltaképp kétszer van előírva; egyszer a kereskedelmi törvényben és egyszer a csődtörvényben. Így az, hogy a kereskedelmi törvényben az az eset van előre látva, ha a tartozások a vagyont meghaladják; míg a csődtörvény a fizetések megszüntetéséhez fűzi a csődkérés előírását. A törvényhozói ració mindkét esetben nyilván ugyanaz. Az insufficiencia és az insolvencia esetében egyaránt a csődkérés kötelezettségét akarta megállapítani a kereskedelmi- és az azt időben követő csődtörvény. A csődtörvény a szigorúbb, mert már a fizetésbeszüntetés esetében beállottnak mondja a csődkérelmi kötelezettséget.

Azt tehát látjuk, hogy kereskedőkre és kereskedelmi társaságokra nézve *explicit* jogparancs, hogy insolvencia esetében csődöt kell kérni. Mi már most az eset a magánembernél? Magánemberre ily kötelezettséget megállapító kifejezett jogi parancsot nem találunk. De találunk implicit jogparancsot. Ha azt akarjuk megállapítani, hogy a jog mit tilt, vagy mit parancsol, azt legjobb elsősorban a büntető jogtól (azután a közigazgatási és csak azután a magánjogtól) megkérdeznünk. Már most mit mond a büntetőjog? A Btk. 416. §. 4. pontjában azt mondja, hogy a vétkes bukás vétségét követi el a vagyonbukott, «aki, miután fizetési képtelenségét tudta, vagy tudnia kellett, új adósságokat csinált, avagy a csődtörvény elmulasztásának beadása által alkalmat szolgáltatott arra, hogy vagyonára egy vagy több hitelezője zálog- vagy megtartási jogot nyerjen.» Az pedig nyilván az általános eset, hogy az insufficiens nem kér csődöt, s ennél fogva hitelezők zálogjogot szereznek, ez pedig büntetendő magatartás; s így azt lehet mondani, a magyar jog implicit jogparancsa, hogy amint valaki fizetéseképtelen; kérjen csődöt. Jól tudjuk, hogy a «fizetések megszüntetése» jogunk szerint csupán kereskedőknél vagy kereskedelmi társaságoknál állhat elő. Ámde míg a Cst. a «fizetések megszüntetésével», addig a Btk. a «fizetéseképtelenséggel» operál. A bírói gyakorlat a nem kereskedőnél is elismeri a fizetéseképtelenséget, mint büntetőjogi tényálladási elemet. Továbbá itt kell megjegyeznünk, hogy a most megtalált implicit jogparancs csak akkor hatályos, ha az adós ellen csődöt nyitottak. Mert a 416. §. esetei nem lettek a 414. §. esetei módjára a csőd megnyitása esetére penalizálva. (Btk. 387. §.)

A jog tehát azt mondja: Ha valaki fizetéseképtelen, az kérjen csődöt. Ha nem, akkor megbüntetem, föltéve, hogy megnyitották ellene a csődöt, súlyosabb (a család bukási) esetekben akkor is, ha nem nyitották meg. Csőd híján nem bünteti a kevésbé súlyos eseteket; mert nyilván abból indul ki, ha a hitelezők sem törődnek a dologgal, a jog sem kell, hogy a kevésbé súlyos esetekkel törődjék. Nincs tagadás benne, a nemkereskedőre vonatkozólag az implicit jogparancs nem komplett; a kereskedőkre azonban explicit a jogi parancs.

A kényszeregyesség behozatala óta, nyilván elegendő tesz a csődkérelmi kötelezettségnek az, aki a törvényes jogszabályoknak megfelelő egyességi ajánlatot terjeszt elő.

Ha a fizetéseképtelenség bekövetkezésével megállapítottuk a csődkérelmi kötelezettséget, vonjuk le az ebből fakadó következtetéseket.

A fizetéseképtelenség pillanatától adódik a hitelezők csődigénye, vagyis, hogy az adós minden szabadvagyonát a hitelezők aránylagos kielégítésére fordíttassék. Ez a főcél. Hogy az adóssal mi történik, az ennek a főcélnek van alárendelve.

Legyünk őszinték. Az a humanizmus, amely az adós exis-

¹ Ez a «normatan» alapgondolata is.

² Insufficiencia alatt azt értem, ha a tartozások a vagyont meghaladják. Insolvencia a fizetéseképtelenség.

lenciájának fenntartását tekinti elsődleges célnak, álhumanizmus. Mert egyetlen gazdasági existencia megmentésének feláldozza a többek, a hitelezők érdekét, azt a nagy érdeket, amely a hitelnek alapja: *a hitelező lehető legtökéletesebb védelmét*. Hitel nélkül pedig nincs modern gazdasági élet.

A hitelező lehető legtökéletesebb védelme néha megengedi, néha megkívánja, hogy az adós gazdasági léte fenntartassék. De helytelen csak az adóst sajnálni és szemet hűnyini az előtt, hogy az adós a hitelező pénzén él, abból tartja el magát és családját; rendszerint egy jöttányit sem enged eddigi standardjából, — e tekintetben a közelmúltban megdöbbentő példákat láttunk. E mellett pedig a modern fejlődés és humanizmus nevében követeli, hogy az ő megmentése legyen a főcél, míg a kár, zavar, kényelmetlenség, néha katasztrófa, melybe hitelezőit sodorja, mint a gondviselés végzése, zúgolódás nélkül, kell, hogy elviseltesék. Ez nem igazság.

Igazság az, amit a Code Civil mond, melynek 2093. szakasza klasszikus tömörséggel állapítja meg, hogy «az adós javai a hitelezők közös zálogát képezik és azok értékesítési eredménye (prix) részarányban illeti meg őket, kivéve ha törvény által elismert módon előjogok léteznek.»

A Code Civil tehát törvényes szóba öltözteti azt a gondolatot, amelyet mostanában szeretnek elfeledni, hogy t. i. az adós összes vagyonán a hitelezőknek láthatatlan zálogjoguk van.

Ebből kell kiindulni. Ez sem pusztán elméleti megállapítás. Mert e tétel a Btk. 384. §-ában a konkrét jogelvekbe kapcsolódik. A vagyon csődönkívüli elvonásának tilalma mutatja, hogy a jog nem tekinti az adóst szuverénnek vagyona felett, mert hisz az adós vagyona nem az ő vagyona; hitelezői pénze az, amely rája van bízva és melyért felel.

Midőn az adós fizetéseképtelen, akkor neki kettősen erkölcsi és jogi kötelessége a hitelezők pénzét minél nagyobb mértékben megmenteni, a jognak feladata pedig az adóst erre kényszeríteni és általában a hitelezők pénzét minél jobban biztosítani.

Ha már most beállott a fizetéseképtelenség és ezzel a pillanat, amidőn a hitelezők közös és részarányos zálogjoga gyakorlatiává lesz, mi legyen a teendő?

Nézetem szerint egy a fontos: megragadni az adós vagyonát (azaz a hitelezőket, hiszen az ő pénzük az), azt konzerválni és minden külön kielégítéstől megóvni. Azután meg kell állapodni a fölött: mi történjék? A tények egyszerű logikája ezt kívánja, az adós vagyona értékesítendő és hitelezői között felosztandó. Ez a kényszerfelszámolás, mely ugyanaz, mint amit most csődeljárás név alatt ismerünk. A csődeljárás ugyanis semmi egyéb, mint kényszerfelszámolás, az adós javainak pénzzé tétele.

Nálunk a csőd nagyon rossz hírben áll. Rosszul van szabályozva és még rosszabbul gyakorlatilag kezelve. Már most hogyan igyekezzünk azt orvosolni? Igen különös módon. Más nevek alatt ugyanazt adjuk be a beteg hiteléletnek. Hiszen a kényszerszegesség és a kényszerfelszámolás csődintézmények! Elfelejtjük, hogy amint az adós fizetéseképtelen, beállt a csőd állapota. Akár ki van mondva a csőd, akár nincs. A csődeljárás lényeges fázisai: a vagyon megállapítása, felfedezése és megóvása, a hitelezők verifikálása (annak megállapítása, kinek van a káptalanban szavazata), a vagyon szétosztása. A törvényhozás bölcsessége rájött arra is, hogy módot kell adni annak a kérdésnek eldöntésére is, nem lenne-e jobb a hitelezőkre az adósnak megengedni, hogy tartozása egyrészének kiegyenlítésével liberálja magát és e célra neki a csődvagyont visszaadni = kényszerszegesség. Csakhogy a mi csődeljárásunkban ez csak fakultatív. Az adóstól függ, akar-e ily javaslatot tenni. A Code Commerce 504. §-a szerint ellenben «három nappal a hitelezők követeléseinek megállapítása után, a csődbiztos összehívja a hitelezőket az egyesség felőli határozathozatal végett.» A szindikuszok előterjesztik jelentésüket. Az adós meghallgattatik s azután határoznak. Ha nem jön létre egyesség, jön az adós vagyonának pénzzé tétele és felosztása. (Kényszerfelszámolás.)

Ebből látható, hogy a világosan gondolkodó francia elme előtt mily tisztán rajzolódik ki a teendő: Csőd van, az adós vagyona a hitelezők összességéé. Állapítsuk meg a vagyont, konzerváljuk azt, állapítsuk meg a hitelezőket. A többi az ő szuverén döntésük alá tartozik. Ők döntenek el, legyen-e kényszerszegesség, vagy az adós vagyonának pénzzé tétele, azaz kényszerfelszámolás. Mindez egy és ugyanazon eljárás tárgya.

A csődönkívüli kényszerszegességet is ismeri a francia jog. Egy 1889-es törvény hozta be. De ez nem a mi kényszerszegességünk. Ez csak annyiban különbözik a csődtől, hogy nem állnak be a csőd különleges súlyos hatásai, amelyek Franciaországban nagyon szigorúak, egyebekben voltaképp csődeljárás. E kedvezményt csak az kaphatja, aki ezt az eljárást a fizetés beszüntetésétől számított 15 napon belül kéri. Ha egyesség nem jött létre, csőd nyitattik.

A reform tehát nem az egyes részletkérdéseket, hanem magát a csődeljárást kell, hogy a maga egészében felölelje, s a reform devizája legyen a Code Civil 2093. §-a: Az adós javai a hitelezők zálogtárgyai, és a Code de Commerce 437. §-a: Minden kereskedő, ki fizetéseit beszüntette, vagyonbukott.

A vagyonbukott pedig a vagyont többé nem kezelheti, azt kezelni, a fölött határozni, a hitelezők dolga.

S aztán a hitelezők határoznak, legyen-e egyesség vagy legyen kényszerértékesítés (kényszerfelszámolás). Ezeket az elemeket különféleképp lehet kombinálni. De az alapelv a hitelezők szuverénitása marad.

Dr. Jacobi Andor.

Jegyzetek a Kúria 28. sz. jogegységi döntvényéhez.*

A két rokontermészetű jogügylet között a bérlet szorosabb, állandóbb, — a precarium pedig átmeneti, gyengébb jogviszonyt létesít. A két jogügylet közötti fokozatosságot döntvényünk Indokolása is leszögezi, midőn a következőket mondja: «A mai jogfelfogás szerint birtokos az is, aki a tényleges hatalmat a dolog felett, mint haszonélvező, haszonbérlő, bérlő vagy más, a dolog használatára jogosító jogviszony alapján gyakorolja («használati birtokos».)

Mi következik pedig mindebből?

Ha a jogszabály (28. sz. J. D.) birtokvédelmet biztosít azon használati birtokosnak, akit a használat csak átmenetileg, ideiglenesen illet meg, annál inkább kell, hogy a birtokvédelem megillessen azt, akit a dolog birtokához szorosabb, állandóbb jellegű, ellenszolgáltatással járó jogügylet (bérlet, haszonbérlet) útján jutott. Következik a fenti konklúzió döntvényünk Indokolásának egész tartalmából és az abban megnyilatkozó jogfelfogás szelleméből. Döntvényünk egyik jogpolitikai célzata — mint fentebb 1. alatt kifejtettem — a jogállamban elvileg meg nem engedhető önhatalom gyakorlásának szűkebb körre való szorítása, annak leszögezése mellett, hogy «önhatalom gyakorlása csak azzal szemben engedhető meg, aki mást külsőleg felismerhető módon a dolog birtokától önhatalmulag megfosztott vagy megháborított». Az Indokolás megállapítja, hogy ez a «külsőleg felismerhető módon való birtok-fosztás» nem áll fent a precarium esetében, mert a precarista «a tulajdonos akaratával jutott a dolog birtokába». Ha tehát a precaristának azon ténye, hogy megtagadja a birtok visszabocsátását, — döntvényünk értelmében nem képez birtokháborítást, — mennyivel inkább nem tekinthető birtokháborításnak a bérlőnek a bérleti szerződés egyik vagy másik feltételét nem teljesítő magatartása. Ezen megfontolásnál nem hagyható figyelmen kívül, hogy a precarista azon magatartása, amely abban nyilvánul meg, hogy a birtokot a precario dans-nak nem bocsátja vissza, tulajdonképpen nem más, mint szerződési kötelezettségének nem teljesítése. Már pedig, ha a szerződési kötelezettségnek nem teljesítése a precaristát nem fosztja meg a birtokvédelemtől, elképzelhető-e azon jogi felfogás, hogy ugyanezen tényállás mellett (a szerződési kötelezettség nem teljesítése) a bérlőt ne illesse meg a birtokvédelem?

Amint fentebb kifejtettem, a 28. sz. J. D. alapját képező jogügylet (precarium) és a bérlet között lényeges különbség a jogosítvány időtartamát, feltételeit illetően — azaz annak állandó, vagy átmenetileg — bármikor visszavonható jellege közt van. A római jogban a precarium legjellemzőbb ismérve, hogy a használati birtok a precario dans által bármikor megszüntethető, illetőleg a használati birtok addig tart, ameddig a precario dans akarja.¹ A háború előtti jogrendszerünkben is kétségen felül állt a precarium bármikori visszavonhatósága, illetőleg a precaristának azon

* Bef. közl. — Az előbbi közl. 1. az 1. számban.

¹ Dig. 43. 26. 1. pr. Ulp. Precarium est, quod precibus utendum conceditur, tamdiu, quamdiu is, qui concessit patitur.

kötelezettsége, hogy a használati birtokot visszavonás után azonnal visszabocsájtani tartozik. A precariumnak éppen ezen, a bérlettől leginkább megkülönböztető jellegét érinti a 28. sz. J. D. Indokolása, amidőn arra utal, hogy bizonyos esetekben a precaristának joga van megfelelő teljesítési határidőre (kíméleti idő). Ezen felfogás (ius æquum) értelmében a precarium bármikor megszüntethető jellege bizonyos korlátozást szenved és a birtokvédelem egyebek közt azért is biztosított a precaristának, hogy — így az önhatalom kizárva lévén, — a per folyamán hozott ítéletben a bíróságnak módjában legyen megbírálani azon okokat, amelyek a precaristát arra készítették, hogy szerződési kötelezettségének (használati birtok visszaengedése) ne tegyen eleget és a megbírálás eredményeként a bíróság a teljesítésre megfelelő határidőt engedélyezhessen. Ha a precario dans nem lehet önmaga bírása, hanem a bíróság megelégelése alá kell bocsájtania a tényállást és a bíróság kimondhatja, hogy a precaristának joga van pl. valamely lakás birtokához azon ideig, ami szükséges ahhoz, hogy családja részére új lakást szerezhessen (a döntvény példája), — mennyivel inkább áll ez a bérlet esetében, ahol is a bérbeadó a bérleti szerződés egyik vagy másik pontjának nem teljesítése esetén nem dobhatja ki a bérlőt önhatalmúlag, hanem kötelezni kell őt, hogy a bírósághoz forduljon és így módot kell teremteni arra, hogy a bíróság állapíthassa meg, vajon a bérbeadónak joga van-e a birtok visszavonásához. Mindazon indokok, amelyeket döntvényünk Indokolása a «kíméleti idő» engedélyezése végett a precariumra vonatkozólag felhoz, sokszorosan állanak fent a bérletre vonatkozólag.

Ezen fejtegetésem kapcsán nem térek ki arra, hogy a jelen viszonyok között szinte elképzelhetetlen, felhatalmazást adni a bérbeadónak az önhatalom gyakorlására s ezáltal a bérlőt kitenni annak, hogy a bérleti szerződés bármilyen esetleg csekély jelentőségű megsértése esetén a bérbeadó a bérletből önhatalmúlag eltávolíthassa. Megjegyzendőnek tartom, hogy mindazon perbeli előnyök, amelyeket a Pp. a precario dans-nak biztosít, a birtok gyors visszaszerzése végett (járásbírói hatáskör és fellebbezésre való tekintet nélküli végrehajthatóság) s amelyeket döntvényünk Indokolása az önhatalom megtagadásának ellensúlyozásaként felhoz, a bérbeadó javára is éppen így fennállanak. (Pp. I. §. 2. b. és 415. §. 5. p.)

A Magánjog Tára f. évi szeptember havi VII. számában megjelent s a 28. sz. J. D.-hez fűződő fejtegetés oly felfogás lehetőségére utal, ami szerint a döntvény Indokolásának azon szavaiban, hogy — tilos önhatalmat az gyakorol, aki a dolog birtokosától «a törvény külön engedélye nélkül» vonja el a dolog birtokát, — az következne, hogy a döntvény nem akarja érinteni az 1802. évi XXII. tc. 4. §-ának szóbanforgó rendelkezését, hanem mint kivételes jogszabályt («külön engedély») változtatlanul érvényben levőnek ismeri el.

Ezen felfogás azonban téves.

A fentiekben láttuk, hogy a döntvény egész szellemével homlokegyenest ellenkezik a birtokvédelemnek a bérlő hátrányára, az 1802 : XXII. tc. 4. §-ában megállapított korlátozása, — megállapíthatjuk továbbá azt is, hogy a döntvény Indokolásának egyetlen kitétele sem utal arra, mintha a fenti törvényhely érvényben lenne, hanem éppen ellenkező jogfelfogásra mutat. A döntvény Indokolásának a Magánjog Tárában hivatkozott részlete — nézetem szerint — korántsem az 1802 : XXII. tc. 4. §-ára utal, — mert ez a döntvény szellemével s különösen a benne megnyilvánuló jogfejlesztési céllal ellenkezik, — hanem általában azokra a törvényekre, amelyek feljogosítanak arra, hogy a dolog birtoka mástól, szükség esetén önhatalmúlag elvonható legyen. Ilyen esetek pl. a mezőrendőrségi törvény alapján mezei lopáson, vagy mezei vagyon rongálásán ért egyéneknek talált lopott tárgyaknak, vagy a rongálásra használt eszközöknek zálogul való lefoglalása, tilosban talált állatok behajtása (1884 : XII. tc. 84., 89., 90., 104—107. §§.), — továbbá erdei kártétel esetén az erdei zálogolás (1879 : XXX. tc. 104. §.), — hasonló eset, hogy gazdasági munkás-törvényeink értelmében (1898 : II. tc. 41. §.; 1899 : XLI. tc. 18. §.; 1900 : XXVIII. tc. 16., 33. §§.; 1900 : XXIX. tc. 29. §.) a munkaadó a munkás által okozott kár erejéig a munkás ingóit visszatarthatja. A «törvény külön engedélye» alapján történik az instrumenta et producta sceleris lefoglalása (Btk. 61. §.) és a végrehajtási eljárás folyamán történő birtokelvonások. Látnivaló, hogy törvénytarunkban egész sereg olyan hely található, amely «külön engedélyt» ad a birtok

elvonására s ezen esetekben tilos önhatalom nem forog fenn. Nincs tehát semmi ok arra, hogy a döntvény Indokolásának ezen kitételét az 1802 : XXII. tc. 4. §-ára vonatkoztassuk, annál kevésbé, ha tekintetbe vesszük, hogy a döntvény célja épp az ellenkezőre utal. A döntvény Indokolásába a szóbanforgó részlet bevétele szükséges volt, mivel anélkül a «tilos önhatalom» definícióját nem lehetett volna körülírni. (Aki a dolog birtokosától a dolog birtokát elvonja vagy őt a dolog birtokában megháborítja, tilos önhatalmat csak akkor gyakorol, ha azt a «törvény külön engedélye nélkül» teszi. Ez tehát egyszerű magyarázata a döntvény Indokolása ezen részletének, abból más következtetés le nem vonható.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a 28. sz. J. D.-ben megnyilatkozó jogelv ellentétben áll az 1802 : XXII. tc. szóbanforgó rendelkezésével. S amidőn a 28. sz. J. D.-ben megnyilatkozó jogelv mellett törünk lándzsát, kütfői (jogszabálytani) szempontból nem azt kell vizsgálnunk, hogy miképp lehetséges, miszerint egy jogegységi döntvény egy tételes törvénnyel áll ellentétben, mivel döntvényünk a bérlő birtokvédelmével kifejezetten nem foglalkozik. Csupán döntvényünk Indokolásában és a határozati rész háttérét képező jogelvekben látjuk megnyilatkozni azon szokásjogi szabályt, amelynek értelmében az 1802 : XXII. tc. 4. §-nak szóbanforgó rendelkezése elavult és helyébe oly tartalmú jogszabály lépett, miszerint a bérlőt (haszonbérlőt) a bérbeadóval (haszonbérbeadóval) szemben éppen olyan teljes birtokvédelem illeti, mint amilyent a 28. sz. J. D. a precaristának a precario dans-sal szemben biztosít. Törvényrontó szokásról van tehát szó és pedig oly formában, amidőn a tacitus consensus populi egy bírósági döntvényben nyilatkozik meg. Bár az 1912 : LIV. tc. óta a kúriai döntvények kütfői jellege megváltozott, amennyiben az azóta hozott döntvények, mint ilyenek, írott és mindenkire kötelező jogszabályt képeznek, — minthogy azonban a bérletre vonatkozó fenti jogtétel nem a döntvény kifejezett rendelkezése, csupán abban megnyilvánuló szokásjogi szabály, — ennél fogva tulajdonképpen ugyanaz a helyzet, mint amidőn egy, az 1912 : LIV. tc. iktet megelőzően, az 1881 : LIX. tc. alapján hozott döntvény állna ellentétben a tételes törvénnyel (írott jogszabállyal), amely esetre több példa van joggyakorlatunkban (I. a 45. számú polgári döntvényt, viszonyítva a telekr. 97. §-ához). Ugyan meglehetősen szokatlan jelenség magánjogunk újabb történetében a consuetudo contra legem, de meg kell értenünk annak keletkezését, ha arra gondolunk, hogy törvényhozásunk ezen kérdésnek a megváltozott viszonyoknak megfelelő szabályozását elhanyagolta, holott az nálunk, mint agrár-államban különös fontossággal bír. Nem mellőzhetjük, hogy Grosschmidnak a törvényrontó (törvénytörlő) szokásról való szemléltető megnyilatkozását ide ne iktassuk : «A törvénytörlő szokás olyas valami, hogy tulajdonképpen már baj az, ha a jogi élet arra reáshorol. . . A törvény olyan, miként az építmény. Amíg tatarozzuk, gondozzuk, díszleg és kellemes látványt s otthont nyújt, szóval nem nő ki rajta fű és bokor. De mihelyest kezd az omladék stádiumába átváltni, keresztül tör rajta előbb a fű aztán egy kis cserje . . s végtére otthonol a köhalmaz felett a talajréteg és benne esetleg a sűrű erdő . . . (Grosschmid : Magánjogi előadások : 460. és 461. old.)

III.

A Polgári Törvénykönyv Tervezetének hatása több irányban mutatkozik a 28. sz. J. D.-ben. A döntvény használja a «használati birtok», «használati birtokos» újszerű kifejezéseket, amelyek fogalmak magyarázatra szorulnak. Mit is értünk «használati birtok» kifejezés alatt? Magyarázatul a döntvény következő szövegrészlete szolgál : «A mai jogfelfogás szerint birtokos az is, aki a tényleges hatalmat a dolog felett, mint haszonélvező, haszonbérlő, bérlő vagy más, a dolog használatára jogosító jogviszony alapján gyakorolja (használati birtokos).» Használati birtokos tehát mindenki, aki anélkül, hogy tulajdonos lenne, tényleges hatalmat gyakorol valamely dolog felett, a dolog használatára feljogosító jogosítvány alapján. Ezt a tényleges állapotot nevezi a döntvény «használati birtoknak», amely fogalmat szabatosan «használati jog birtoka» kifejezéssel kellene jelölni. A használati birtoknak tehát két pozitív és egy negatív ismérve van. Pozitív ismérve : tényleges hatalom és a használatra jogosító jogosítvány — negatív ismérve : a tulajdonjog hiánya. Nem osztom tehát a Magánjog Tára VII. kötet 7. számában megjelent fejtegetés azon nézetét, hogy a döntvény által használt «használati birtok» fogalom csak

névleg különbözik a birtalástól. Mert, míg a «használati birtok» fogalom kelléke (l. a döntvény fenti szövegrészletét) a dolog használatára jogosító jogosítvány, addig ez a birtalásnál esetleg hiányzik, pl. a cseléd a reábizott holmi birtalója, de nem használati birtokosa, stb. Honnan vette a döntvény a «használati birtok» fogalmát? A Polgári Törvénykönyv Tervezetének bizottsági szövege 363. §-ában olvassuk: «a főbirtokost azonban a birtokvédelem csak annyiban illeti meg a birtokos ellen, amennyiben ez használati birtoka határain nyilvánvalóan túlerjeszkedik.» Ha tekintetbe vesszük, hogy a Polg. Törv. Terv. 352. §-a szerint: «ha valaki a dolog terhelő jogon vagy bérlet, haszonbérlet, letét avagy a dolog időleges birtokára jogosító vagy kötelező más hasonló jogviszony alapján tartja birtokában a dolog, birtokos az is, akivel szemben ő az illető jogviszonyban van (főbirtokos)», akkor láthatjuk, hogy a «használati birtok» fogalma a Polgári Törvénykönyv Tervezetének felel meg.

Döntvényünk Indokolása hivatkozik arra, hogy a Polg. Törv. Terv. is biztosítja a precaristának a precario dans-al szemben a birtokvédelmet, amennyiben a 363. §. értelmében a birtokvédelem megilleti «a birtokost a főbirtokos ellenében is». Meg kell jegyeznünk, hogy a Polg. Törv. Terv. a birtokosnak a főbirtokossal szembeni birtokvédelmét semmi irányban nem korlátozza, ennél fogva a bérlőnek a bérbeadóval szembeni birtokvédelme teljes.

A 28. sz. J. D. kiemelve hangsúlyozza, hogy a döntvényben biztosított jogvédelem nem vonatkozik az esetekre:

a) «amidőn valaki másnak nevében, másnak javára, ennek háztartásában, üzemében vagy hasonló viszonyban gyakorolja tényleges hatalmát (procuratorius birtoktartó);

b) «amikor csak pusztán alkalmi szívességről van szó.»

A döntvény azon rendelkezése, hogy a procuratorius birtoktartó birtokvédelemmel nem bír azzal szemben, akinek jogán tényleges hatalmát gyakorolja, megfelel a Polg. Törv. Terv. 354. §-ának, amely ugyanígy rendelkezik.

A pusztán alkalmi szívességen alapuló használati birtoktól a birtokvédelem megtagadása, — helyes, sőt természetes — de a döntvény ezen rendelkezésének a bírói gyakorlatban való helyes alkalmazása a legnehezebb feladatok közé fog tartozni. Nem szabad t. i. figyelmen kívül hagynunk, hogy azon körülmény, vajjon mi tekinthető «alkalmi szívességnak» — kor, társadalmi osztály, műveltség és egyéb körülmények szerint változik.

A döntvény e rendelkezésénél mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy a hangsúly nem a szívességen, hanem az alkalmi szívességen van. Mert mit jelent az, hogy a használat szívességen alapul? Hogy ingyenes, kérés folytán ajándékozásként adott. Már pedig ezen tulajdonságok nem valami speciális precariumnak kritériumai, hanem általában a klasszikus, római precariumnak jellemző vonásai: «Magis ad donationis et beneficii causam, quam ad negotii contracti spectat precarii conditio.» (Tit. Dig. XLIII. 26. 14. §.) A «szívesség» jelleg tehát a precarium fogalmában rendszerint (nem mindig) benne van és így nem szolgálhat speciális elhatárolásul. Marad tehát a másik ismerv: az «alkalmiság». Alkalminak tekint a döntvényünk nyilván valamely dologra vonatkozó használatnak visszavonásig azon esetben történő engedélyezését, amidőn a használat valamely szükségletnek nem tartós, hanem csak rövid ideig tartó kielégítésére szolgál. Pl. házamnak megszállott területéről menekült barátom részére visszavonásig lakásul való átengedése: birtokvédelemmel biztosított precarium; ha pedig lakásom egyik szobáját rövid ideig tartó vendégeskedés céljára engedem át: «alkalmi szívességen» alapuló precarium jön létre, amelyet birtokvédelem nem illet meg.

A 28. sz. J. D. folytán kétfajta precariumot ismer magánjogunk: alkalmi szívességen alapuló precariumot és másfajta. A birtokvédelem csak utóbbi javára áll fenn, — «alkalmi szívesség» esetén továbbra is megengedett lesz a kivételes jogsegély: az ön-hatalom gyakorlása.

Dr. Munkácsi Ernő.

Az adómérséklésről szóló törvényjavaslat és az ügyvédek általános forgalmi adója.

An inflációs korszak adópolitikai kényszerűségeinek egyik törzszülötte az általános forgalmi adó intézményének az az alakja, mely mai állami bevételeink rendszerében szerepel. A mi adó-

rendszerünkben forgalmi adónak csupán azokra a forgalmi tényekre nézve lehet elvi jogosultsága, amelyek más adónem által el nem ért adóteherviselési képességet árulnak el. Ez elvi alapon megindokolható pl. a fényűzési fogyasztás forgalmát, bizonyos vagyonátruházási ügyleteket, nyugtákat terhelő s pénzügyi jogunkban részben illetékeknek nevezett forgalmi adók. De nem indokolható azok, amelyek akár a személyes jövedelmi adóval, akár a fundált jövedelmek magasabb teherviselési képességét utólag hivatott hozadéki tárgyi adókkal már elért kereseteket sujtanak. S a legkirívóbb az általános forgalmi adóval való megterhelésnek az arányos közteherviselés elvével való ellentéte ott, hol a személyes jövedelmi adó mellett már a hozadéki, tehát tárgyi adónak szánt általános kereseti adó sem fundált jövedelmet, hanem személyes természetű keresetet terhel s hol a kereseti bevételeknek, mint nyersbevételnek, az általános forgalmi adóval való megterhelése nem hogy olyan adófizetési képességet érne utól, mely különben ment maradna az arányos közteherviselés elvéből folyó helyes megterheléstől, de amely a személyes keresetnek a jövedelmi adó mellett még általános kereseti adóval való sujtása következtében már ugyanis kétszeres megadóztatást szenved el.¹

Az ügyvéd fizeti a *jövedelmi adóját* az ügyvédi nyersbevételnek «a regie-költségek levonásával fennmaradó része után», s a jogszabály az ügyvéd *általános kereseti adójának* alapját más szavakkal, de ugyanazon értelemmel ekként definiálja: «a nyers bevételnek az annak megszerzésére fordított költségek és kiadások levonása után mutatkozó maradványa.» S ezt a már kétszeresen is utólag adóalapot vonja a *forgalmi adó* intézménye még egyszer adó alá; még pedig súlyosított formában, mert a nyersbevétel, «a teljesített munkáért kapott díjat», szemben a jövedelmi s a kereseti adóval, minden levonás nélkül teszi adóalappá.

Az ügyvédi munkadíjak forgalmi adójának elvi tarthatatlanságát az sem enyhítené, ha ez a gyakorlatban át volna hárítható azokra, kik ezt igénybe venni kényszerülnek vagy ily szükségre okot szolgáltatnak; hiszen az ügyvédi munkát igénylő cselekvények és eljárások közterhei már az általános forgalmi adó nélkül is az arányos teherviselés követelményeinek felső határán állanak, úgyannyira, hogy pl. bizonyos vagyonátruházási s a törvénykezési illetékek mérvének leszállítását immár törvényjavaslat tervezi. De az áthárítás gondolata nem enyhítheti az ügyvédi munkadíjak forgalmi adójának elvi tarthatatlanságát már annál az egyszerű oknál fogva sem, mert a szellemi munkás a forgalmi adót a gyakorlatban nem tudja áthárítani; a legtöbb esetben ennek még a megkísérlése is képtelenség és majd mindig, pl. az ügyvédeknek csak a megítélt perköltségek tételeit hozom fel, gyakorlatilag is kérésztülvihetetlen.

A mai gazdasági helyzetnek legerősebben sujtott áldozata a középosztálynak az a rétege, melynek a szabad szellemi munka a kereseti forrása. Ennek az osztálynak a mai gazdasági helyzete még a fix-fizetésű alkalmazottakénál is szomorúbb. A fix-fizetés nem maradhat a létminimum alatt, de a szabad szellemi munkás számára az élet nem akar elismerni egy létminimum-igényt, az ő fizetés-emelése éppen akkor marad el, mikor arra a legjobban van rászorulva és ha az élet *B-listára* teszi, sem ő, sem a nyomorgó családja nem kap végkielégítést, nem kap nyugdíjat. De az inflációs korszak szellemétől átítatott adóügyi jogalkotás, noha a törvényhozás tudatában van a középosztály jelentőségének, még mindig nem vesz tudomást e tényekről. A szabad szellemi munkás számára speciális létminimumra a jövedelmi adónál is csak akkor gondol, mikor ennek adómentességi határát a fix-fizetésűekénél magasabban kívánja meghatározni, a kereseti adónál adómentes létminimumot nem fix-fizetésű, hanem szabad szellemi munkás javára nem állapít meg s a kereseti adó kulcsát még így is a fix-fizetésűek általában alacsonyabb kulcsú skálájával szemben egy mérsékelt speciális kulcs helyett az elérni kívánt egészséges adóerkölcsök mellett elviselhetetlenül magas, mert már a legalacsonyabb kereseteket is egyformán sujtó 5—10 %-ban határozza meg; s akkor, amidőn a forgalmi adót, mely fix-fizetés után egyáltalán nem fizetendő, legutóbb 3 %-ról leszállította 2 %-ra, gondoskodott róla, hogy az ügyvédek forgalmi adójának átalányösszegein ez adókulcs-leszállítás átmenetileg se könnyít-

¹ Lásd «A szabad szellemi munka megadóztatása» című cikket az *Az Adó* 1923. október—novemberi számában.

sen.² S most ugyanily rideg a szabad szellemi munka érdekeivel szemben az adómérséklésről szóló törvényjavaslat is.

Az egyes adók és illetékek mérsékléséről szóló és a nemzetgyűlés egyik legutolsó ülésén beterjesztett törvényjavaslat enyhíti a földadó, a házadó, a társulati adó, az alkalmazottak kereseti adójának, az örökösödési, ajándékozási és némely egyéb illetékeknek a terhén, de nem állapít meg a szabad szellemi munkás számára a fix-fizetésűekéhez hasonlóan egy a hivatása természetének megfelelő magasabb speciális adómentes létminimumot és mikor a személyes jövedelmi adó mellett — hallgatásával — a szabad szellemi munkásra nézve is fenntartja az általános kereseti adót, a két adó alapjának azonosan személyes természete ellenére sem teremt az utóbbira a fix-fizetésűeknek példája szerint mérsékeltebb speciális adókulcsokat, sőt megfedkeznek arról is, hogy a magyar középosztály talán legsanyarúbb gazdasági helyzetbe jutott rétegének, az ügyvédi karnak a jövedelmi és kereseti adó által — mint láttuk — már úgyszólván kétszer megterhelt személyi sovány keresetét legalább annak az adónemnek: az általános forgalmi adónak, mint harmadik megterhelésnek, a súlyától mentesítse, melytől a fix-fizetéseket már kezdettől fogva megkímélte s melyről már első létesítésekor is elismerték a miniszterialis illetékes nyilatkozatok, hogy behozatalát csak az államháztartási *végzsükség* mentheti.

Az adómérséklésről szóló törvényjavaslat indokolása megállapítja, hogy e végzsükség állapota immár megszűnt. Az államháztartás egyensúlyának veszélyeztetése nélkül sor kerülhet a pénzügyi törvényhozásban immár a közgazdasági és szociális szempontok egymáshoz viszonyító mérlegelésére is. A magyar közgazdaság leghatalmasabb érdekképviselői sietnek a törvényjavaslat bírálataival, hogy kívánalmaik kellő időben kerülhessenek a kormány és a törvényhozás elé.

Ha a szellemi munkának a létminimum s az általános kereseti adó kérdéseiben való kívánalmai ma nem is volnának teljesíthetők, a magyar középosztály szabad szellemi foglalkozású rétegei s ezek sorában az ügyvédi kar abban mégis bíz, hogy mai száraz kenyérének ama részéről, melyet a már jövedelmi és kereseti adóval is megterhelt személyes kereset után *forgalmi adó címén nem is kétszeres, de egyenesen harmadszoros megterhelésként* vesz el tőlük az államgazdaság, csupán a törvényjavaslat feledkezett meg, de már a törvény gondoskodni fog arról, hogy legalább ezek a száraz kenyérdarabok ott maradhassanak a szabad keresetre utalt és így ma — hogy csak a két legnépesebb kategóriát említsem — nyomorgó magyar ügyvéd, nyomorgó magyar orvos és özvegyének, árvájának szájában.

Dr. Tihanyi Lajos.

A bírói hatalom határainak kérdéséhez.

I. A Jogtudományi Közlöny 1926 december 15-iki (24.) számában dr. Gallia Béla kir. kúriai bíró a bírói hatalom határainak eltolódásáról értekezve reámutat arra, hogy a háború alatt és a háborút követő időben a bírói hatalom határai egyrészt a törvényhozó hatalom rovására, másrészt a végrehajtó hatalom előnyére lényegesen eltolódtak.

Az alábbiakban csak a kérdés első részére óhajtanék néhány megjegyzést tenni, arra t. i., amely a bírói hatalomnak a törvényhozóval szemben való térhódítását tárgyalja. «Maga a törvénymagyarázat — mondja a szerző — ... belenyúlik a törvényhozó szférájába...», majd alább: «A bíró kénytelen volt (már t. i. a háború alatt és azt követően) az általános jogelvekre támaszkodva, új jogszabályokat alkotni... akkor, mikor a törvényhozás a kétségtelenül az ő hatáskörébe tartozó kérdések megoldásától húzódott. A törvényhozási hatalom csak vonakodva nyúlt ezeknek szabályozásához és kérdés, vajjon ott, ahol végre is határokat vont a bírói joggyakorlat elé, t. i. a nyugdíjvalorizáció terén az addigi bírói jognál jobbat alkotott-e.»

A Jogtudományi Közlöny ugyanezen számának más helyén dr. Schuster Rudolf, a kir. szabadalmi felsőbíróság elnöke tiltakozik a valorizációs kérdések törvényi szabályozása ellen. Ezen, már régebben is vallott álláspontjának újlagos leszégezésére az a visszas eredmény indította, amelyet egy konkrét esetben a nyug-

díjvalorizációs törvény alkalmazása idézett elő. «Ceterum censeo — mondja — : ne hozzanak valorizálási törvényt.»

II. Fenti két dolgozat ismét felveti a kérdést: hol van az a határ, ameddig a bíró a jog *alkalmazásában* elmehet, amelyen túl azonban a törvényhozó hatáskörébe ütközik bele.

A bíró a törvények, törvényerejű rendeletek és szokások szerint tartozik ítélni, amint ezt a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869 : IV. tc. kötelezően előírja. A montesquieu-i elméletet tartotta itt szem előtt a törvényhozó, amely elmélet az állami főhatalom három ágának, a törvényhozó, végrehajtó és bírói hatalomnak szigorú különválasztását írja elő.

Dr. Gallia Béla idézett cikkében főleg azt nehezményezi, hogy a végrehajtó hatalom hatásköre egyes pontokon a bírói hatalom rovására tágult, nem foglalkozik azonban részletesen azzal a kérdéssel, hogy mennyiben helyeslendő és tartandó fenn az az állapot, amely szerint a bíróságok az utóbbi tíz esztendőben a legnehezebb jogi problémák megoldása terén a törvényhozó munkáját végzik el. Dr. Schuster pedig ezt az állapotot a leghatározottabban fenntartandónak mondja.

A valorizációs probléma megoldását a törvényhozó a legutóbbi időkig teljesen elhárította magától, sőt annak megoldása elé akadályt gördített. Ez az akadály az 1921 : XIV. tc., amely a pénzromlásnak már igen előrehaladt stádiumában a «korona-korona» elvét szegte le. A bírói gyakorlat azonban felismervén azt a mind élesebbé váló méltánytalanságot, amelyet a valutafikció következetes keresztülvitele jelentene, igyekezett azt a lehetőség szerint korrigálni. «A valorizáció — mondja rendkívül találóan Szladits¹ — nem más, mint a bíró viaskodása a valutajog igazságtalan eredményeivel és azoknak korrigálása a jog általános alapeszméiből levont következtetések útján.» Ámde vajjon perpetuálendő-e az a viaskodás, amely ugyan tiszteletreméltó eredményekben nem szükkölködik, de amely egyes — rendkívül fontos — frontszakaszokon tagadhatatlanul holtpontra jutott? ! Szerény nézetem szerint: nem.

A valorizációs problémák megoldása elől a törvényhozó immár tíz esztendőn keresztül következetesen kitért s ezzel a mulasztásával egyrészt a bíróságokat oly kérdések elé állította, amelyeknek megoldása hatáskörüket meghaladta, másrészt óriási jogbizonytalanságot idézett elő.

A törvényhozó passzivitása folytán a bíró kénytelen volt a fennálló, de egyáltalában nem a felmerült esetekre és viszonyokra szabott jogszabályokkal operálni, illetőleg valamelyest pótolni a törvényhozó mulasztását. Az elmúlt évtized a magyar bírói gyakorlatnak talán legsúlyosabb évtizede volt, talán még sohasem kellett ily nehéz küzdelmet megvívnia iuris civilis corrigendi causa, de lett légyen ez a küzdelem történelmi szemszögből nézve, ex post, bármennyire szép és bármennyire felemelő: a jogbiztonságnak aligha vált előnyére. A jogbiztonság nem tűri meg, hogy éppen hirtelen felbukkant, tömegesen jelentkező és sürgős megoldást igénylő problémákat a természetszerűleg lassan fejlődő és nehezen egységesedő bírói gyakorlat oldjon meg; az ilyen problémák a törvényhozó gyors és energikus beavatkozását kívánják meg.

Megfelelő jogszabályok híján a bírói gyakorlat mind gyakrabban és mind következetesebben a méltányosság végtelenségig elasztikus «szabályait» alkalmazta s igyekezett azokat mind tökéletesebbé fejleszteni. A «méltányosság önállóan ható szabállyá vált, amelynek alkalmazása döntött a kötelelem teljesítése, vagy nem teljesítése kérdésében»² s ez aligha tekinthető ideális állapotnak. S valóban: *míg a helyes és azelőtt általánosnak mondható felfogás szerint a méltányosság nem volt egyéb, mint a jog korrektívuma, lassan-lassan lábra kapott a köztudatban az a nézet, amely a jogot a méltányosság kerékkötőjének tekint.* Egy olyan korszakban, amelynek törvényhozója a legfontosabb magánjogi jelenségekről nem vesz tudomást, ez nem is csodálható. Hiszen ennek folyamánya, hogy a summum ius egyik napról a másikra summa iniuriává lett, ami viszont magával hozza azt, hogy a jogkereső közönség nem a jogot, hanem a méltányosságot keresi és követeli, ideálja pedig a törvényhez ragaszkodó bíró helyett a bon jure lett. A törvényhozó passzivitása az utolsó évtizedben a bírói gyakorlatot

¹ Polgári Jog, 1925. évf., 2. sz., 50. l.

² Dr. Dávid István: A valorizáció dogmatikai oldala. Kereskedelmi Jog 1924., 3. sz., 37. l.

² Lásd erről az *Ügyvédek Lapja* 1925. évi dec. 1-ei számában «Az ügyvédek forgalmi adója» című közleményemet.

egyenesen reá kényszerítette, hogy ítélkezésében a méltányosságot juttassa túlsúlyra a joggal szemben. Ez az irány azonban ellentétes a fent említett Montesquieu-i elmélettel, ellentétes tételes törvényeinkkel s oly korlátlan hatalmat ad a bíró kezébe, amely egyedül a törvényhozót illeti meg. «A szélsőséges szabadjogi iskolának s a *Magnaudo*-féle bon jüge-nek jogosultsága... nincs nálunk... Amily független... a bíró minden irányban, éppoly zsarnoki függésben van a törvénytől. A bíró a törvény embere, vagy talán még inkább élő, akaró, mozgó és cselekvő törvény» — mondja *Vargha Ferenc* koronaügyész: A bírói függetlenség című mélyreható tanulmányában.³ Vagy más szavakkal: «a bíróság a törvények szerint tartozik ítélni... és az anyagi igazság nevében sem teheti túl magát a törvényen, mert a törvény mindenkit kötelez. A törvényen felül eljáró bíró kötelessége ellenére egyéni véleményét teszi törvénné ítéletében.»⁴

«Vajjon a bírónak — kérdi *Werböczy* ⁵ — a peres felek részéről előadottak és bizonyítottak alapján, vagy amint a dolgot maga tudja, lelkiismerete szerint kell-e ítélnie?» Idézi Szent Ágoston mondanát, hogy: «a jó bíró semmit sem tesz a maga fejétől, hanem a törvény és jog szerint ítél», majd így folytatja: «... a bírónak különös gondot kell fordítani arra, hogy azt a peres felet védelmezze, amelyiket lelkiismeretében igaznak ismer... Ha pedig úgy áll a dolog, hogy a bíraskodás alatt annyira erős bizonyítékok kerülnek elő, amelyeket sem vissza nem utasíthat, sem meg nem erőltethet, akkor a bíró minden áron arra igyekezzék, hogy az ártatlanul elmarasztalt megmenekedjék. Ha erre semmi út nem mutatkozik, akkor, ha botrány nélkül teheti, keresse okát-módját annak, hogy az ügyet másra bízza; ha nem teheti, a *perben elmondottak és bizonyítottak szerint hozza meg az ítéletet*... Mert ha a bíró a bíraskodás rendén meggyőzött ártatlannak jávára hoz ítéletet, ebből közveszély származhatik: megbotránkozónak a nép és út nyílnék az ártatlanok elnyomására és a vétkesek felmentésére... És ekként az igazságtalan bírónak nyitott útjok volna arra, hogy gonoszul ítéljenek...»

Werböczy gondolata, nézetem szerint, ma is helytálló. A jogalkotás általában a törvényhozó feladata, a bíróé annak alkalmazása. A jog forrásai: a törvény, rendelet stb. gyakran keltik egyekben az elégedetlenség érzését, amelyet azonban elhallgattat az a körülmény, hogy ezek a jogforrások a nemzet, helyesebben a nemzet többségének akaratában gyökereznek s az arra előírt formák közt jöttek létre. A bírói alkalmi jogalkotásról azonban távolról sem mondható ez; a bírói döntéssel elégedetlen félre egyáltalán nem hat megnyugtatóan az a tudat, hogy egy ember véleménye döntötte el, hogy két fél közül melyiknek van «igaza», egy emberé, aki lehet — bár nem szükségszerűleg az — kivételesen képzett, élesen látó, precíz judiciumú, emelkedett szellemű egyéniség, de mégis csak — ember.

Az igazság minél tökéletesebb megközelítése — bármily paradoxul hangzik, nem a bíró, hanem — a jogalkotó hatalom hivatása, ez ad kifejezést annak, amit a nemzet többsége igazságnak érez. A bíró feladata az, hogy *ezt az igazságot*, vagyis: a jogot szolgáltatassa, ami esetleg nem mindig egyezik azzal, amit ő igazságnak érez. *A bíró ne igazságot, hanem jogot szolgáltatasson; nem rajta múlik, hogy a jog szolgáltatása által az igazságot szolgálja-e.*

III. Mint fentebb már rámutattam, a valorizációs kérdések megoldása terén *elmaradhatatlanul szükségesnek tartom a törvényhozó beavatkozását.*⁶ Valorizációs gyakorlatunk a legutóbbi másfél esztendőben, egy-két kivételtől eltekintve, nem fogott át újabb területeket, a valorizációs judikatura alkalmazási területében nagyban-egészben megállapodottnak látszik, csupán a nüanszok, elméleti és gyakorlati finomságok kimélyítése tekintetében mutat állandó fejlődést. *Dr. König Vilmos* 1924-ben⁷ a törvényileg felértékelendő követelések négy csoportját állította fel;

³ Jogállam 1925., 3. sz., 88–89. II.

⁴ Az anyagi jogerő és a perújítás. (Névaláírás nélkül; szerzője hihetőleg *dr. Gaár Vilmos* ny. kir. kúriai bíró.) Jogállam 1924. 7. sz., 362. I.

⁵ Hármaskönyv Prol. Tit. 15.

⁶ Ugyanígy már régebbi dolgozataimban is: A fizetési késedelem jogkövetkezménye és az 1923: XXXIX. tc. (Jogállam 1924., 357. s k. II.); A német felértékelési törvény (Jogállam 1925., 299. s k. II.)

⁷ Magánjogunk jövője és a valorizáció problémája. Jogállam 1924., 313. s k. II.

e négy csoport közül mindössze egy nyert bírói úton megoldást, a többi három tekintetében a helyzet ma ugyanaz, mint akkor, 1924 szeptemberében volt.

Ezen a téren változást a bírói gyakorlattól nem is remélhetünk. Hiszen — különösen a jelzálogos tartozások terén — visszaható erejű rendelkezésekre van szükség, visszaható erővel belenyúlni a telekkönyvbe, ami bírói gyakorlattól semmiképpen sem várható el. Az életbiztosítások bírói felértékelését az eddigi gyakorlat útmutatásai nyomán el tudnám képzelni, de a telekkönyvi helyzetbe való beavatkozást nem.

Már pedig a jelzálogos tartozások visszaható valorizációja nélkül a kérdés nem juthat nyugvóponttra. A társadalom e tekintetben nem áll a *quieta non movere* álláspontján, hanem ellenkezőleg: követeli a törvényhozástól, hogy egy mérsékelt valorizációval tegye legalább részben jóvá azokat a mérhetetlen károkat, amelyeket tízesztendős passzivitásával közvetve okozott. Az összeülő országgyűlés legfontosabb feladatai közé kell, hogy tartozzon a valorizációs törvény vagy törvények megalkotása. Mintául szolgálhat a német törvény, amely érintetlenül hagyva a bírói gyakorlat eredményeit, azokat a területeket fogja át, amelyeknek megoldására a bíróság nem érezte magát hivatottnak s amely, ha nem is keltett teljes megnyugvást, de az alapelvek tekintetében alighanem eltálatla az arany középutat.

Dr. Fenyves Béla.

Szemle.

— **Vadász Lipótnak** alig két éve hantolt sirjára egy marék virág került. Kegyeletes koszorúba font gondolatfüzérek, amelyek eleven erővel hirdetik az igazságot, hogy csak az a szobor örökéletű, amelyet a halott önmagának emelt. Egy sikerekben hosszú, időtartamban fájdalmasan rövid politikai pályának beszédeit foglalja a tartalom és forma összecsendülő egységébe az a kötet, amelynek címképeről **Vadász Lipótnak** jóságosan okos szeme szól hozzánk, előszavából **Rákosi Jenőnek** mesteri ecsettel foglalt jellemrajz-miniatűrje tekint reánk. «Pusztában elhangzott szavak — az eltemetett multból» — így nevezi **Rákosi** a kötet tartalmát. Ha a hit erejével olvassuk a gondolatokat, amelyeket a hit váltott ki az elnémult ajakról, talán inkább azt mondhatnók: a szebb mult hagyatéka egy szebb jövő számára. Problémái: a parlamentárizmus, a közigazgatás reformja, a választójog és a sajtótörvény a Tisza-korszaknak politikai keretében, abban a visszfényben világosulnak meg, amelyet a kor vezető államférfia árasztott. Mégis mindaz, amit **Vadász Lipót** mond — akár parænesis, akár bírálat — megnyugvást keltő megértésre talál politikai barátánál és ellenfélnél egyaránt. Ennek a látszólagos rejtélynek megoldását **Vadász Lipótnak** jogászai egyénisége nyújtja. *Jus est ars æqui et boni.* Aki, mint **Vadász Lipót**, egész életében a méltányosnak és jónak művésze volt, annak szavából kicsendül a jogász akkor is, amikor politikai ítéletet hoz, kiérzik a törekvés, hogy az ítélet igazságos legyen és a magyar nyelv sajátos logikája szerint azt, aki igazságos akar lenni, azt igaz embernek tudjuk. Három hivatása volt, az ügyvédé, az újságíróé és a politikusé, amely kemény próbára teszi az igazmondást s ő mindháromban a bírói tóga tisztaságát őrizte meg. *Concordet sermo cum vita* — miként **Seneca** mondja s ebből az igazságból fakadt **Vadász Lipót** szavainak meggyőző ereje.

Pártembernek vallja magát beszédeiben, de a párt, amelyhez valójában tartozott, nem a munkapárt, hanem a jog és igazság pártja volt. Midőn a háború rémeinek előrevetett árnyékában a sajtótörvényjavaslat védelmére emelt szót, mondotta: «Aki hozzá vagyok nőve és forrva a betűhöz, aki a gondolatszabadságban látom nagy eszközét annak a nagy kultúrközösségnek, amely minden művelt embert belekapcsol az egész művelt világ nagy közösségébe, aki képes volnék százszor meghalni azért, hogy a gondolatszabadságot ne hántsák, én a gondolatszabadság szentségét nem látom meg-

sértve». És ugyanekkor Vadász Lipót arról is álmodott, hogy rövidesen eljön az idő, amikor a kolportázsengedélyt és a kauciót egyszakaszos törvényjavaslattal eltöröljük. Pedig álmát nem a rövidlátás ködfátyolából szötte. Egy évvel az összeomlás előtt tartott választójogi beszédében fájó sejtéssel érezte meg és fejezte ki nemzetének tragédiáját. De nemes szíve telve volt az igazság hitével és a kötelesség tudatával. «Az igazságok közül a nemzetek között csak azok válnak termékenyekké, amelyeket verejtékkel öntözünk és vérünkkel táplálunk» — hirdeti az egyik Tisza emlékebeszédben, «Karakterek kerestetnek» — jelenti ki lapidaris erővel a másokban. Ez volt minden korban az egyéniségnek próbája, hogy saját képére teremti meg vágyainak világát. Ezért kell olvasni Vadász Lipót beszédeit, amelyek egy tiszta jellemnek igazságot kereső vívódását foglalják szavakba. És ezért forgathatják haszonnal azok is, akik más úton keresik s máshol találták meg az igazságot. Mert százféle az igazság, de csak egy az igazságnak becsületes hite. Minél inkább megritkultak a jellemek az élők sorában, annál fontosabb a tudat, amelynek e kegyeletes kötet a szimbóluma, hogy vannak még halottaink, akik nem haltak meg.

— **Urvater Salz** — Ősapánk a só — címmel Pollák Illés tisztelői és barátai összegyűjtve kiadták a magyar jog-filozófia aranytollú művelőjének német nyelven megjelent tárcáit és tanulmányait. Címét a kötet attól a cikktől nyerte, amelyben Jacques Loeb-nek a klórnátriumot mint az élet ős-forrását feltáró felfedezését méltatja mélyen szántó ötletességgel. Hogy a só valóban *fons omnis vitae-e*, az elméleti feltevés, de hogy Pollák Illés szelleme az attikai sőt vallja őseül, annak gyakorlati bizonyosságát a kötetnek minden egyes cikkében megtaláljuk. Ha Demokritos-t, az atomelmélet szerzőjét, egy későbbi kor nevető filozófusnak keresztelte, úgy Pollák Illést méltán megilleti a *mosolygó bölcsész* címe, mert bíráló és boncoló kételkedésén mindig keresztül tör az élet és a szépség hitének éltető derűje. Még a kötet jogi cikkeiben is. Akár Nagy Emilnek derűt fakasztó büntetőnovella javaslatáról ír, akár midőn arról a háborús jogi kérdéstről értekezik, hogy kinek a tulajdona a sebesültből kioperált puskagolyó? Nincs a jogász formalizmusnak fölényesebb humoru bírálata, mint az a válasz, amelyet Delikat Jakab, a fűszeres ad, akihez végső kétségbeesésében menekül a szerző feleletért: «De internis non curat praetor. Hisz ért engem Doktor úr?» Igenis értjük Pollák Illést, hogy egy gondolkodásban eltöltött, szellemiekben oly gazdag élet tanulságát akarja velünk megértetni. Ha a jog és az élet valósága szembekerül, az életé az elsőbbség. És ha Pollák Illés az élet képmutatásai, hazugságai vagy gyűlölete elől Kayserlinggel a kelet nyugodalmas bölcsészetébe vagy Vaihinger *als ob* filozófiájába menekül, akkor sem az életet akarja megtagadni, hanem az igazság és szeretet útját megtalálni. Erre az útra árasztanak fényt felvillanó ötletei, ezt világítja meg humorának napsugara. Hírlik, hogy Pollák Illést a budapesti ügyvédi kamara tiszteleti tagjául öhajítja megválasztani, ami bizonyosan öregbiteni fogja — a kamara tiszteletét. Azt az önkéntes tiszteletet, amelylyel Pollák Illésnek olvasói és hallgatói adóznak s amelyet e kötettel is öregbített, fokozni még a törvény által alkotott testület sem bírja.

— **A perbe később belépő ügyvéd költsége** kérdésében érdekes és az ügyvédre nézve kedvező álláspontra helyezkedett a budapesti kir. ítélőtábla. Nevezetesen kimondotta, hogy a később belépő ügyvéd többletmunkát végez és így esetleg saját felével szemben több költség illeti meg, mint a mennyit a per-bíró az ellenféllel szemben már megtílt.

Az indokolás szerint!

«Állandóan követett bírói gyakorlat szerint a per befejezése után a Ppé. 18. §-a alapján folyamatba tett megállapítási eljárás során, a perben megtílt perköltség mennyiségére vonatkozó dön-

tés nem hagyható ugyan figyelmen kívül, mindazonáltal a költség megállapításában nincs a bíróság ennek a keretnek betartására kötelezve, mert közrejátszhatnak oly körülmények, amelyek az ügyben eljáró ügyvéd díjának és költségének a képviselttel szemben oly magasabb mértékű megállapítását teszik szükségessé és indokoltá, amely mérték az ellenfélnek megterhelését azonban kizárja, mert a perben való szükséges képviselőt azt nem idézte elő. Az a körülmény, hogy a jelen ügyben X csak a fellebbezési bíróság tárgyalásaitól kezdve járt el a VII. rendű alperes képviselőjében, nem jelentheti egyúttal azt is; hogy díja és költsége csak oly mértékű legyen, mint amely összeg esik a marasztalt ellenfél által fizetendő perköltségből ezekkel az eljárásokkal arányban, mert tagadhatatlan, hogy a perbe később belépő ügyvéd a célszerű perrivel érdekében kénytelen az addig lefolytatott eljárásnak minden mozzanatát tüzetes tanulmány tárgyává tenni és általában mindazt megtenni, ami a pernek alapos megismeréséhez feltétlenül szükséges. Minthogy azonban a képviselőt változás által okozott többlet díj és költség jogosan nem róható az ellenfélre, mert arra okot nem adott, mindez olyan kiadásnak minősül, amit a képviselt az ellenfél által neki megtérítendő költségen felül tartozik viselni. Az ügyvédi díj és költség megállapítása az ellenfél által fizetendő perköltség keretét tehát meghaladhatja. (15. P. 10,668/926.)

— **Az Országos Ügyvédszövetség** központi tisztikara dr. Fittler Dezső m. kir. udvari tanácsos, másodelnök elnöklete alatt ülést tartott. Az ülés részletesen foglalkozott az *utódállamok ügyvédei Pozsonyban tartandó első konferenciája* előkészítésével és tudomásul vette, hogy a Francia Ügyvédszövetség előterjesztésére az Országos Ügyvédszövetség fel fog kérni a Nemzetközi Ügyvédunió előkészítőbizottságában (a brüsszeli úgynevezett francia-belga-luxemburgi bizottságban) való közreműködésre.

— **Az igazságügyminiszter szigorúbb takarékos-ságra inti a bíróságokat.** Ezzel az intellemmel szemben a miniszter úr figyelmébe ajánljuk a szolnoki kir. járásbírószág elnökének 1926. El. XI. B. 83. sz. intézkedését:

«A hozzám beadott panaszára vonatkozólag értesitem ügyvéd urat, hogy a panaszolt igényper egész folyamára a soronkívüliséget elrendeltem s intézkedésemre az előadó bíró az igényper tárgyalására 1927. évi június hó 19. napjának d. e. 9 óráját tűzte ki. Egyúttal értesitem ügyvéd urat arról is, hogy a vezetésem alatti kir. járásbírószágnál közel fél év óta 6 bíró közül 2 bíró hiányzik, az állások betöltetlenek s az óriási emelkedést mutató ügyforgalmat csak nagy nehezen tudom lebonyolítani. Szolnok, 1926. évi december hó 22-én.»

Megjegyezzük, hogy ez ügyben az első tárgyalás 1926. évi június havában volt. Még jobban akar takarékoskodni a miniszter úr? Vagy csakugyan az egyesbíráskodást akarja megvalósítani oly formában, hogy minden járásbírószág létszáma egy bíróból álljon, úgy mint Tapolcán és Tiszafüreden?

— **Az igazságügyminiszter úr figyelmébe.** A járszapáti kir. járásbírószág mint telekkönyvi hatóság 1214/1926. tk. számú ügyben ugyanezen bíróságnak 1926. március 1-én kelt kielégítési végrehajtást rendelő végzése alapján a végrehajtási zálogjogot 1926. április 10-én kelt végzésével kebelezte be és az erről szóló végzést 1926. december 15-én kézbesítette ki.

— **Büntetőjogi devalvációnak** kell tekinteni azt a műveletet, amelyet a 63,800/1926. I. M. sz. rendelet a büntetőjogi értékhatároknak és a pénzbüntetés mértékének pengőértékre való átszámításával végrehajtott. Az a matematikai csodabogár, hogy pl. a Btk. 402. §-ban foglalt 100 K = 20 P, a Dtk. 421. §-ban foglalt 10 K = 4 P, még csak elviselhető volna, de a Btk.-ban megállapított minősítéseknek rendeleti úton életbeléptetett oly drákói szigorítása, mint aminőt ez az (átszámítási) rendelet egy tollvonással megvalósít, még sem hagyható szó nélkül. Ha igaz is, hogy a vagyonértékek háborús eltolódása indokolja a vagyoni érdekek fokozott védelmét, oly eltolódásról a gazdasági élet mit sem tud, amely igazolná, hogy lopás esetében az értékhatár 200 K-ról 40 P-re, vagy magánokirathamisítás esetében 4000 K-ról 320 P-re, tehát az aranyértéknek kb. $\frac{1}{6}$, ill. $\frac{1}{10}$ -ére szállíttassék le, ami a büntetőjogi represszió határozatos, ill. tízszeres szigorítását jelenti. Igaz, hogy ezzel szemben áll a pénzbüntetések csökkentése is, de egyrészt e csökkenés korántsem arányos az értékhatárcsökkentéssel, mert a pénzbüntetést aranyértékben annak

csak 1/3-ára redukálja, másrészt a bíróságnak büntetéskimérési latitude-jével korrigálható. A rendelet képtelensége onnan ered, hogy az átszámításnál az 5340/1924. M. E. sz. rendeletben megjelölt papírkoronaértékből indult ki, ami megfelel ugyan a pengőszámításról szóló 1925 : XXXV. tc. 20. §-ának, de nem felel meg azoknak az etikai aranyértékeknek, amelyeket a jog szabályai képviselnek és amelyek semmi körülmények közt sem eshetnek áldozatul fináncpolitikai bűvészkedésnek. Hogy az igazságügy-minisztérium, amely a szóban forgó rendeletet kibocsátotta, korántsem oly idegen az élet gazdasági realitásától, mint a rendeletből hihetnők, azt eléggé bizonyítja az a tény, hogy az Ig. Közlönynek békebeli 5 K-ás előfizetési árát minden nehézség nélkül sikerült 5 P-re átszámítania.

— **A pénz sorsa a háborúban.** — *Popovics Sándornak*, a magyar nemzeti bank elnökének a Carnegie alapítvány kiadványai sorában a magyar tudományos akadémia kiadásában megjelent könyve — érdekes, mondhatni izgató olvasmány. A háború pénzügyi történetének áttekintése ez, amely nem csak a nemzetgazdát érdekli, hanem a jogászt is, különösen azt, aki átélte ezt a korszakot. Megismerkedhetik összefüggésükben azokkal a gazdasági célszabályokkal, amelyeken az ezekben az években alkalmazott a pénz sorsával összefüggő jogszabályok alapultak. Megtalálja benne a háborús pénzügyi kormányzat kritikáját is. A monarchia harci készsége nem terjedt ki a pénzügyi felkészültségre. Érdekes ebben a részben az osztrák-magyar bank kormányzójának 1913. ápr. 9-én kelt levele a két pénzügyminiszterhez. Legalább is kétséges vajjon a háború alatt eléggé érvényesültek-e a pénzügyi szempontok. E mulasztásokkal szemben szomorúan vigasztaló csak az lehet, hogy, végső eredményben, nagyobb felkészültség és helyesebb pénzpoltika sem segített volna. «A háború, mikor teljesen kinőtte magát és eddig még nem ismert méreteket öltött, a monarchia számára oly feladatnak bizonyult, amellyel gazdaságilag egyáltalán nem tudott megbirkózni.» A könyv 1918. október végéig terjed. Befejezésül utal arra, hogy a háború végével nincs vége a pénzügyi összeomlásnak, sőt «más erők is felléptek, hogy a pusztító munkát betetőzzék»: a forradalmi mozgalmak és a békeszerzések.

W. R.

— **A munkásbiztosítási bíróság csődje.** Lapunk 1925. évi 24. számában rámutattunk a munkásbiztosítási kir. bíróságnál uralkodó türhetetlen helyzetre.

Azóta az addig betöltetlen elnöki szék betöltött, két új bíró is kineveztetett; de a helyzet lényegesen nem változott, mert még ma is napirenden van, hogy baleseti kártérítési perekben a bíróság a beadott keresetre 1—1½ év múlva teszi meg az első intézkedést, vagyis tűzi ki a tárgyalást az előkészítésre.

Miben rejlik ennek oka; a bíróság személyzetében vagy pedig másban?

A bírósági személyzetet ezen helyzetért okolni nem lehet; az a maga részéről mindent elkövet a hátralék csökkentésére; de ezen tevékenységének is határt szab a bíróság teherképessége s ezért ezen állapotoknak okát másban kell keresni.

Elsősorban is abban, hogy a bíróság körülbelül két évig fél létszámmal dolgozott, most, hogy a bíróság számát megkétszerezték, ezzel csak azt érhetnék volna el, hogy a bíróság a currens munkát elvégezze, de a két év alatt összegyülemlt hátralék feldolgozására elegendő személyzet nem áll rendelkezésre, ez csak oda kirendelendő segítség mellett lehetséges.

Egy másik oka az eljárás nehézségében keresendő, ugyanis az ügyek nagy részében az ülnökök részvétele kötelező; azonban az ülnökök nem jelennek meg pontosan, napirenden van, hogy 1—1½ órát kell várni, ide-oda telefonálgatni, míg a meg nem jelent ülnökök helyett másokat fognak, s hogy a bírák ezen idő alatt más érdemi munkához nem foghatnak, az csak magától értetődő; ennél fogva az eljárást is egyszerűsíteni kell; nevezetesen a felek tetszésére volna bízandó, hogy ülnökök alkalmazásától eltekintsenek, másrészt az ily tanácsba tartozó ügyek egy részét nyugodtan lehetne az egyesbíró hatáskörébe utalni. —d.—r.

— **A Deutsche Juristen Zeitung** ez évi első száma, amely a 32. évfolyam első füzeté, különösen érdekes tartalommal jelent meg, olyan tartalommal, amely a magyar olvasót is érdekelheti. *Kahl* berlini professzor, a birodalmi gyűlés tagja és jogi bizottságának (Rechtsausschuss) elnöke az új év törvényhozási gondjairól értekezik. E gondok elseje a büntetőjog reformja, a büntetési rendszer és a bírói szabad mérlegelés nehéz kérdései.

Baumbach berlini főtörvényszéki tanácselnök a törvényhozás túltengéséről és hibáiról ír. *Schiffer* volt birodalmi igazságügyminiszter cikke a német bírák függetlenségéről szól és erőlesen foglal állást azzal az irányzattal szemben, amely a bírói elmozdíthatatlanság ideiglenes felfüggesztését követeli. Rámutat arra, hogy az elterjedt bizalmatlanságot nem egyedül a bírói hibák okozták, hanem a parlamentekben és a sajtóban elhangzott helytelen kritika is. A bajok különben, legalább nagy részben, abból eredtek, hogy a jog őrei, a bírák a dolog természeténél fogva nehezen hajoltak meg az új jog előtt, amely a régi jognak megszégéséből eredt. *Wunderlich*, lipcsei törvényszéki tanácselnök, a birodalmi gyűlés tagja a német bírói szervezet jövőjét tárgyalja. A fejlődés útját abban látja, hogy az egész (polgári- és büntető) elsőfokú ítélkezés a járásbíráskodásnál egyesül, amelyek felett áll majd a törvényszékekből és főtörvényszékekből megfelelően alakított másodfokú ténybíráskodás és ennek az ítélete ellen a jogkérdésben, főleg jogegységi céllal, a birodalmi törvényszékhez lesz jogorvoslatnak helye. A bírói létszám csökkenésével várható a bírói javadalmazások emelkedése. *Staff* a berlini főtörvényszéknek (Kammergericht) nyugalmazott elnöke a választott bíráskodásról ír. *Staff* — kinek az 1926. év folyamán könyve jelent meg erről a tárgyról (Das Schiedsgerichtsverfahren nach dem heutigen deutschen Recht) — két kérdéssel foglalkozik. Az első kérdés, vajjon az állam általában előmozdítsa-e a választott bíróság lehetőségét. Nézete az, hogy a perrendtartásban szabályozott választott bíráskodás, amely a feleknek szabad bíróválasztási jogán épül fel, fenntartandó. Nem barátja ellenben annak, ha az állam lehetővé teszi, hogy bizonyos gazdasági alakulatok alkossanak oly bíróságokat, amelyekben ez a szabad bíróválasztás megszűnik. A második kérdés a tényleges bírák választott bírói működésének megengedhetősége. A kérdésnek 1926-ban irodalma fejlődött, amelyet *Staff* idéz. *Staff* a részvételi lehetőség fenntartása mellett van, kellő kantélálkkal. Utal arra is, hogy a tilalom nem volna alkalmas a bírói tekintély emelésére és hogy mennyire méltánytalan volna, ha a bírák az emberemlékezet óta megengedett ennek a tisztességes mellékkeresetnek a lehetőségétől a mai elégtelen javadalmazás idején fosztatnának meg. Ha a bírák mégis eltöltatnának a választott bíróságban részvételtől, minden esetre egyidejűleg eltöltandók volnának az ügyvédek is.

Érdekesen ír még *Simons* a birodalmi törvényszék elnöke a német birodalmi jognak tervezett összefoglalásáról. Ugyanerről, a közigazgatási és a közjogi bíráskodásról szól *Külz* birodalmi belügyminiszter cikke. A «Schund- und Schmutzgesetz»-zel *Lindenau* berlini közigazgatási főbíró foglalkozik, a rendőrség (Kriminalpolizei) szerepével a bünvádi eljárásban *Klaiber*, a württembergi «Landeskriminalpolizeiamt» elnöke, a bünvádi eljárás utolsó három esztendejével *Mammoth*, berlini ügyvéd, a felértekelési törvény alkalmazásának első évével *Abraham* berlini ügyvéd, a részvényjog reformjának kérdésével *Wildhagen* lipcsei ügyvéd és a bajor jogfejlődéssel *Meyer* müncheni főtörvényszéki elnök.

Ez a közlés nem volna teljes, ha *Hachenburg* mannheimi ügyvéd *Staub* mintájára írt mindig érdekes szemléjének (Juristische Rundschau) felemlítése elmaradna. *Hachenburg* is szól a bírói elmozdíthatatlanság felfüggesztésére irányuló törekvésekről. Rámutat arra, hogy, ha egy ízben megtörtént a felfüggesztés, politikai változásokkal megismétlődhetik és a bíróban megszűnnek az elmozdíthatatlanság tudata. Az pedig nem kívánatos, hogy a bírák, állásukat féltve, mindenkor az uralkodó politikai irányhoz csatlakozzanak. —

W. R.

— **A «védői fogások» kérdéséhez.** A Jogt. Közl. múlt évi 19. számában néhány jellegzetesebb epizódot tettem közzé az angol bűnügyi főtárgyalásokból és pedig korántsem efemer értékű hírlapi tudósítások, hanem az angol memoár-irodalom egyik számottevő műve * alapján, melyben ismerttettem a nagy angol bíró: *Sir William Grantham* elnöklete alatt lefolyt s a londoni híres Old Bailey-ben tartott azt az emlékezetes bűnügyi főtárgyalást is, melyben a védő a mi igazságszolgáltatásunkban — Istennek hála — teljesen szokatlan módon, a bűnjelként lefoglalt mérgezett kalács elfogyasztásával nyilvánított fogással tévesztette meg a bírákat és hozatta meg velük a felmentő ítéletet. Sajnálatomra —

* *Charles Kingston: Dramatic Days of the Old Bailey.* (The Library of Crime) London, 1925.

úgy látszik — a közleménynek ezt a részét ügyvédi körökben félre is magyarázták, s olyanféle hajlandóságot olvastak ki belőle, mintha az ismertetés éle az általam oly nagyrabecsült ügyvédi kar megbízhatósága és lelkiismeretessége ellen irányulna. Legalább is erre enged következtetni dr. Kelemen Mózes pécsi ügyvédnek a «Magyar Jogi Szemle» novemberi számában megjelent közleménye a fenti cikkekcskémre vonatkozóan, melynek okfejtését és konkluzióját nem csekély meglepetéssel olvastam el. Megnyugtathatom a felszólalót, hogy a szóbanforgó cikkekcskémről minden egyebet ki lehet olvasni, csak az ügyvédi kar bármilyen kisebbségére irányuló hajlandóságot nem. Ez tölem mindenkor a leg-távolabb áll. Az általam ismertetett epizód egy speciális elszigetelt angol eset, mely a legcsekélyebb mértékben sem hozható — még a legmegfeszítettebb fantáziával sem vonatkozásba a magyar ügyvédi karral, melynek kebelében nem volt soha senki, aki bármikor is az általam ismertetett esethez hasonló súlyosabb módon igyekezett volna a bírakat és az egész igazságszolgáltatást védenek érdekében tévútra vezetni. — Hiszen ha az igazán ártatlan természetű cikkekcském a legparányibb vonatkozásban is az ügyvédi kar jó hírneve ellen akart volna irányulni, akkor azt a világért sem jogi folyóiratban s annál kevésbé éppen egy oly szép multú jogi szaklapban teszem közzé. A felszólaló tehát egészen nyugodt lehet: a kérdéses régi londoni főtárgyalási epizód szélesebb körben való ismertetése ellen legfeljebb az — angol ügyvédeknek lenne némi okuk tiltakozni.

Zsoldos Benő.

— A szemét- és szennyirodalom veszélyei ellen kívánja az ifjúságot megvédeni az 1926 dec. 18-iki német törvény. Akármily helyes is a kitűzött cél, megvalósításában a törvény mégis szembekerül a művészi alkotás szabadságával, amelyet a fiatalság védelme éppoly kevésbé korlátozhat, mint ahogy az utcai forgalom szabályozásánál nem lehetnek az utcán játszadozó gyermekek irányadók. Die Öffentlichkeit ist keine Kinderstube, mondja helyesen Lindenau a D. J. Z.-ban közölt bírálatában. A szennyirodalom fogalmát a német törvény nem definiálja, hanem szakértő bizottságra ruházza a jogot, hogy a nyilvános forgalomból kizárt nyomtatványok jegyzékét összeállítsa. Kifejezetten kimondja ugyan a törvény, hogy a nyomtatványok politikai, szociális vagy világnézeti tendenciája sohasem szolgálhat okul a kizárásra, mégis a szakértői bizottságnak izlésétől és tárgyilagosságától függ, vajjon a törvény nem okoz-e több kárt a művészi és gondolatszabadságnak, mint amennyi haszonnal a serdülő fiatalságra jár.

— Két új angol törvény lépett életbe január 1-én. Mindkettő bizonyítja, hogy az angol jog, bár lassan, de mégis közeledik a kontinentális jogi felfogáshoz. Az egyik a *Legitimacy Act* a törvénytelen gyermekek jogállását javítja, amennyiben lehetővé teszi az utólagos házasság útján történő törvényesítést. Nem alkalmazható azonban a törvény, ha a gyermek atyja avagy anyja a gyermek születésének idejében még házasságban élt. E kivétel nyilvánvaló igazságtalansága a Lordok házának ellenállása következtében maradt meg a javaslatban. A második törvény: az *Adoption Act* az örökbefogadásnak eddig ismeretlen intézményét szabályozza. Csúpan 21 évnél fiatalabb (nem teljeskorú) egyén fogadható örökbe, de az örökbefogadó szülő és az örökbefogadott közt legalább 21 évi korkülönbségnek kell lennie. A bíróság, amely az örökbefogadást jóváhagyja, az örökbefogadótól biztosítékot követelhet a kiskorú megfelelő tartására vonatkozólag. Az örökbefogadott nem veszti el törvényes örökjogát vérbeli hozzátartozóival szemben, de azok végrendeletében foglalt «gyermekek» vagy «ivadékok» kifejezés rája nem vonatkozik, hacsak név szerint megemlítve nincsenek.

— A Pengőilletékek címmel új kiadásban jelent meg dr. Pongrácz Jenő ügyvéd ismert Illetékügyi Útmutatója. Tartalmazza az állandó illetékekre vonatkozó összes tudnivalókat, a törvénykezési, közigazgatási, okirati illetékeket. Közli továbbá az új fokozatos illetéktáblázatokat. A budapesti kir. bíróságok területén érvényes ügyvédi pengődíjszabás, az új törvénykezési, végrehajtási és büntetőjogi értékhátlárak egészítik ki az új füzetet. Ára 2 Pengő; minden könyvkereskedésben kapható.

Inhalt. F. v. Vargha Kronanwalt: Theoretische und praktische Rechtsausbildung. — Dr. B. Sichermann Rechtsanwalt: Vom Hypothekenbriefe. — Dr. A. Jacobi Rechtsanwalt: Reflexionen

über das Konkursrecht — Dr. E. Munkácsi Rechtsanwalt: Bemerkungen zur 28-ten Decision der Kurie. — Dr. L. Tihanyi Rechtsanwalt: Gesetzenwurf über die Ermässigung der Steuern und die Umsatzsteuern der Rechtsanwälte. — Dr. B. Fenyves: Die Verschiebung der Grenzen der richterlichen Gewalt. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Másfél éves jelölti gyakorlattal, perfekt gyors- és gépiró fiatal ügyvédjelölt keres azonnal elfoglalható állást. Címe: a kiadóhivatalban. 144

Irnok. Kitüntetéssel alapvizsgázott, adóügyekben, tökéletes jártasságú, nőtlen egyén alkalmazást keres. Varga József joghallgató Békéssámson. 188

Jómenetelű 3 éve fennálló ügyvédi irodával rendelkezem vidéken, miután azonban fővárosban óhajtanék élni, feladnám praxisomat, ha benőszülhetnék fővárosi jómenetelű ügyvédi irodába, 35 éves izr. vallású vagyok. Cím a kiadóban. 184

Keresek azonnali belépésre vidéki ügyvédi irodába szerényebb fizetési feltételek mellett tárgyalásokban jártas keresztyén ügyvédjelöltet. Cím: a kiadóhivatalban. 185

Most jelent meg.

Franklin kiadás.

AZ ÚJ FELSŐHÁZI TÖRVÉNY

a magyar alkotmány fontos alaptörvénye:

AZ ORSZÁGGYÜLÉS FELSŐHÁZA

(1926: XXII. t.-c.)

A nemzetgyűlési tárgyalások anyagának közlésével összeállította

Dr. TÉRFY GYULA

kir. kúriai tanácselnök

Előszóval és jegyzetekkel ellátta

Dr. Egyed István

egyetemi magántanár, kir. ítélőtáblai bíró

Ára 3.20 Pengő

Megrendelhető

a FRANKLIN-TÁRSULAT-nál, BUDAPEST, EGYETEM-UTCA 4.
és minden könyvkereskedésben.

Természettani és természetrajzi műszerek
Vetítő-készülékek
Térképek és falitáblák
Vegytani laboratóriumi műszerek és eszközök
Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzők
Fizikai és kémiai experimentáló szekrények az ifjúság számára
Mérnöki műszerek
Rajzeszközök és logarírók
Mikroskópok és tudományos műszerek
legjutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Lakatos Gyula budapesti ügyvéd: Hatásköri viták a nemzetközi jogban. — Dr. Bene Sándor budapesti ügyvéd: Az ügyvédjelöltek joggyakorlatának ellenőrzése. — Ifj. dr. Nagy Dezső budapesti ügyvéd: A hitelezési csalás. — Dr. Schulltheisz Emil főhadnagy-hadbíró: A kísérlet az új német büntetőtörvénykönyv tervezetében. — Dr. Egged István egyetemi magántanár, kir. ítélőtáblai bíró: Jogirodalom. Új magyar Közjogi Kézikönyvek. (Dr. Faluhelyi Ferenc és dr. Molnár Kálmán közjegyei). — Szemle. *Melléklet:* Tartalommutató a Magánjogi és a Hiteljogi Döntvénytár XIX. köteteihez.

Hatásköri viták a nemzetközi jogban.

A nemzetközi jog fejlődésének történései majdan tankönyvi példák gyanánt fogják idézni azokat a pereket, amelyek a világháborút befejező nemzetközi szerződések alapján folytak le a különböző nemzetközi bíróságok előtt. Míg azelőtt a nemzetközi közjog, a *ius gentium*, leginkább a nemzetek diplomáciai gyakorlatában vált testté és csak olykor-olykor, igen sporadikusan jutott egy jogász fórum, mint kiküldött választott bíróság abba a helyzetbe, hogy nemzetközi jogi elveket deklarálja. — addig az utóbbi években ez a kivétel szabállyá lett. A párisi békeszerződések, amelyek sajnos több ponton megállították, sőt visszafordították a nemzetközi jog fejlődését (gondoljunk csak a magánvagyonok igénybevételére az államok kötelezettségeiért, erre a fájdalmas jogi atavizmusra), egy pontban az evolúciót szolgálták, rendkívüli mértékben kiterjesztve a nemzetközi judikálás területeit.

Ez az eredmény nem volt szándékolt, sőt teljesen praeterintencionális volt, mert a békeszerződés alkotói úgy a vegyes döntőbíróságokban, mint a Népszövetség bíróságában, a hágai «Cour permanente»-ben, sokkal kezesebb adminisztrátorait vélték felállítani a szerződések által teremtett «szent szövetségi» rendnek. Ám egyszer ismét a Mephistopheles-i erő vitte előbbre a világ fejlődését:

Ein Teil von jener Kraft,
Die stets das Böse will
Und stets das Gute schafft.

A vegyes döntőbíróságok, valamint a hágai bíróság joggyakorlatában két periódust ismerhetünk fel. Az első években, körülbelül 1922-ig bizonyos óvatosságot, tapogatódzást észlelhetünk, a politikai tekintetek még befolyásolják a bírói véleménynyilvánítás bátorságát. Körülbelül 1923-tól kezdődőleg észlelhető a felszabadulás. Hága meghozza jogi véleményét a lengyelországi német telepések ügyében, a vegyes döntőbíróságok kezdenek igen nagyjeletőségű ügyekben a szövetséges államok érdekeivel szemben álló bátor ítéleteket hozni. Előkelő szerep illeti ebben a fejlődésben a P. Moriaud vezetése alatt működő német-belga, valamint a R. Fazy vezetése alatt működő német-cseh bíróságokat. Végre az 1925. és 1926. években következnek a hágai bíróság híres döntései a felsősziléziai német-lengyel kérdésben.

Ezen fejlődésnek mindenkor egyik legérdekesebb mérföldkővet fogja képezni az a döntés, amelyet a magyar-román vegyes döntőbíróság f. évi januárjában hozott, hatáskörét megállapítva magyar állampolgárok azon panaszaira nézve, amelyeket a román agrárreformnak a békeszerződést sértő intézkedései miatt a vegyes döntőbíróság előtt emeltek.

A döntés, amelyet nyolc napos tárgyalás előzött meg, már a benne résztvevő személyek illusztris voltánál fogva is nemcsak

magyar, de nemzetközi tekintetben is nagy érdeklődésre tarthat igényt. A bíróság teljes tudatában volt annak, hogy nem egy izolált ügyben hoz határozatot, hanem magyar állampolgárok nagy tömegének létérdekeit lesz hivatva elvi alapon eldönteni. Ugy a magyar, mint a román álláspont a jogász tekintélyek oly számát sorakoztatta fel maga mellett, hogy a döntés messze túlterjed egy izolált határozat jelentőségén és előzményeire való tekintettel a nemzetközi jog fontos tételeinek ünnepélyes deklarációjává nőtte ki magát.

A döntésnek különös jogi értéket éppen az a körülmény ad, hogy a bíróság azt a legkiválóbb európai nemzetközi jogászok véleményének meghallgatása után hozta meg. Millerand-nak, mint a román állam ügyvédjének szerepéről a magyar közvélemény informálva van. Nem hittük, hogy az ügyvédek padján látjuk viszont a békekonferencia hajdani mindenható elnökét és diktátort és nem reméltük, hogy a híres lettre d'envoi, a trianoni békeszerződés kísérőlevelének aláírója a magyarellenes álláspont bajnokává szegődik. Politis-nál, a híres jogtudósnál és volt görög külügyminiszternél pusztán az lepett meg, hogy aki értékes életmunkájának nagy részét a nemzetközi bíráskodás lehető kiterjesztésének szentezte, egy natszköri kifogást oly érvekkel véd, hogy úgyszólván percnként szemben találja magát saját tudományos működésének eddigi eredményeivel. Magyar oldalon a hazai jogászok mellett ott láttuk G. Gidel-t, a párisi egyetem tanárát, a békeszerződési jog legelső francia szakteknitelyét, J. Barthélémy-t, a legnagyobb francia közjogászt, Locarno referensét a francia parlamentben, R. Brunet-t a caeni egyetem nemzetközi jogi tanárát. De írásbeli szakvéleményt adtak a magyar álláspont mellett oly nagyságok, mint A. de Lapradelle, az Institut de Droit international volt elnöke, Charles Dupuis, a francia akadémia tagja, Pillet, az azóta elhunyt nagy nemzetközi jogász, Sir Frederic Pollock, Anglia vezető nemzetközi jogi tekintélye és Williams Vaughan az angol-német választott bíróság Anglia részéről kiküldött tagja.

A magyar kereseti petitum a következő volt: Mondja ki a vegyes döntőbíróság, hogy a román agrárreform-törvény azon intézkedései, amelyekkel magyar állampolgárok birtokainak elvételét rendelte el, ellentétben állnak a trianoni békeszerződés 250. §-ával, rendelje el ezen elvett birtokok természetben való visszaadását, az ily természetben való visszaadás lehetetlensége esetén pedig adjon a kárvallottaknak teljes kártérítést.

Ezzel szemben a román álláspont szerint a békeszerződés 250. §-a alapján nincs hatásköre a vegyes döntőbíróságnak a román agrárreform ellen emelt panaszok elbírálására, mert ezt a hatáskört nem minden vagyonelevételre adta meg a békeszerződés, hanem csupán bizonyos meghatározott vagyonelevételekre, amelyeknek körét a szerződés 232. §-a és IV. függeléke határozza meg. A békeszerződés 250. §-ának első bekezdése a következőképpen szól: «A 232. §. és a IV. címhez tartozó függelék rendelkezéseinek figyelmen kívül hagyásával a magyar állampolgároknak, vagy a magyar állampolgárok által ellenőrzött társaságoknak a volt Osztrák-Magyar monarchia területén fekvő javai, jogai és érdekei nem esnek az említett rendelkezésekben megszabott lefoglalás, vagy felszámolás alá.»

A románok szerint csupán az «említett rendelkezésekben megszabott» vagyonelevétel elbírálására hivatott a vegyes döntőbíróság. A békeszerződés hivatkozott rendelkezései, úgymint a 232. §., valamint a IV. függelék, a háborús intézkedések kapcsán

eszközölt lefoglalásokról és vagyonevételekről rendelkeznek. Az agrárreform-törvény, amely mindenkit, saját állampolgárát és volt ellenséget egyaránt érintő intézkedés, nem vonható ezen háborús vagyonevételek fogalma alá.

Amint látjuk, a jogi kérdés oly kiélezetten volt felvetve, hogy a vegyes döntőbíróóság a hatásköri kérdés eldöntésénél nem maradhatott tisztán az alaki jog körében, hanem az alaki kifogás eldöntésének körébe kellett vonnia az érdemi kérdés bizonyos elemeit.

A bíróság az előtte fekvő problémát két módon oldhatta meg: vagy kisebb, vagy nagyobb szerepet juttathatott a per érdemi anyagának. Az első megoldás szerint megállapíthatta hatáskörét azzal, hogy *prima facie* fennforog a *lehetősége* annak, hogy az agrárreform-törvény kapcsán történt vagyonevételek a békeszerződés 250. §-ában meghatározott felszámolások (liquidációk) fogalma alá tartoznak, és fenntarthatta volna, hogy a per érdemének eldöntésénél ezen kérdésre újból visszatér és azt újból eldönti a per során produkálandó anyag mérlegelése után. Ezt a módot választotta a hágai bíróság VI. számú döntésében, amellyel a német-sziléziai kérdésben hatáskörét megállapította. A második mód szerint a vegyes döntőbíróóság már hatásköri döntésében megállapíthatta, hogy mit tekint a békeszerződés 250. §-ával ellentétben álló vagyonevételek, ezzel lekötve magát a per érdemi jog kérdésében. Amennyiben a bíróság hatáskörét ily módon állapítja meg, ezzel megállapítja azt is, hogy a tényállás *in limine litis* a felperesi kereseti igény jogszerűségét mutatja és a per további menetében csupán az döntendő el, vajjon nem sikerül-e az alperesnek bizonyítékaival a tényállást lényegesen megváltoztatnia.

Midőn Párisból a hatáskört megállapító határozatról értesültünk, még nem tudhattuk, hogy a két megoldási mód közül a határozat indokolása melyiket fogja választani. Az indoklás időközben megérkezett szövegéből immár megállapíthatjuk, hogy a vegyes döntőbíróóság a második megoldást választotta, a per érdemi kérdéseivel nagy mértékben foglalkozott és tulajdonképpen már a hatásköri határozattal eldöntötte a per érdemének jogkérdését.

Kimondotta tudniillik a vegyes döntőbíróóság határozatában azt a rendkívüli fontosságú jogelvet, hogy a békeszerződés 250. §-ával ellentétben állónak tekinti a magyar állampolgárok vagyonának minden olyan elvételét, amely nem felel meg azon követelményeknek, amelyek szerint idegen állampolgárok vagyona az általános nemzetközi jog alapján kezelendő.

Mik ezen határozat jogi következményei? A következőképpen oldja meg a bizonyítási terhet a per további folyamára nézve a magyar felperesek és a román állam, mint alperes között: A magyar felperesek bizonyítani tartoznak a nemzetközi jog általános szabályait idegen állampolgárok vagyonának kezelésére nézve; bizonyítani tartoznak továbbá azt, hogy a román agrárreform-törvény a magyar állampolgárok vagyonát érintő rendelkezései ezekkel az általános nemzetközi jogszabályokkal ellentétben állanak. A román állam ezzel szemben elsősorban bizonyítani tartozik azt, hogy az alkalmazott intézkedések nem állanak ellentétben a nemzetközi jog általános szabályaival, amennyiben pedig ezen bizonyításra nem vállalkoznék, vagy az nem sikerülne, úgy bizonyítani tartozik azt, hogy van-e valamely szerződéses jogcíme arra, hogy magyar állampolgárokkal szemben az általános nemzetközi jog szabályain túlmenő, azoknak derogáló intézkedéseket alkalmazhasson.

Ez a perbeli helyzet a magyar álláspontra nézve igen kedvezőnek mondható. Ismeretes dolog, hogy a nemzetközi jog elismeri ugyan idegen állampolgárok vagyonának kisajátíthatóságát, ezen kisajátítás feltétele gyanánt azonban azonnali, készpénzben fizetendő, teljes kártérítést ír elő. Ennek a felfogásnak a nemzetközi jogi gyakorlatban érdekes fejlődéstörténete van és ma már kialakult és kétségtelen jogszabálynak tekinthető. Számtalan arbitrage során alakult ki ez a nemzetközi szokásjogi szabály, amelyek közt különös figyelmet érdemel a hágai Cour permanente d'arbitrage döntése 1921-ben az Egyesült-Államok és Norvégia közt norvég állampolgárok elvett hajóiért megítélt kártérítés tárgyában.

Az előző nemzetközi joggyakorlat végleges szövegezését a hágai bíróság VII. számú döntésében nyerte, amely egyenesen kimondotta, hogy idegen állampolgárok vagyonának kellő kár-

térítés nélküli elvétele ellentétben áll az általános nemzetközi jog szabályaival. A magyar álláspontnak tehát előreláthatólag sikerülnie fog a nemzetközi jog ezen szabályát igazolnia, természetesen még könnyebb lévén annak igazolása, hogy a román agrárreform-törvény intézkedései ezen jogszabállyal ellentétben álló következményeket eredményeznek a magyar állampolgárok vagyonára.

A román álláspont a reá háruló bizonyítási teher első pontjánál annak igazolását fogja megkísérelni, hogy a nemzetközi jog nem védi idegen állampolgárok vagyonát olyan intézkedésekkel szemben, amelyek egyidejűleg saját állampolgárukkal szemben is alkalmaztattak. Ez az ismert tétel, amely szerint a nemzetközi jog csupán *differentiális* intézkedésekkel szemben védi az idegen állampolgárt. A bizonyítási teher másik részének megoldására, hogy t. i. Romániának a nemzetközi jog általános szabályait módosító jogcíme lenne magyar vagyonok kezelésére nézve, valószínűleg nem is fog a román perittel vállalkozni.

A fenti elemzés eredményeképp tehát a per érdemére kizárólag annak a kérdésnek eldöntése fog maradni, vajjon a *differentiális* elbánás szükségképpen feltétele-e annak, hogy a magyar állampolgároknak nemzetközi igénye keletkezzék. Nézetem szerint a nemzetközi jog az utolsó évtizedekben követett gyakorlata ezt a kérdést a magyar álláspont javára döntötte el. Nagyszámú nemzetközi döntés állapítja meg azt, hogy valamely intézkedés alkalmazását idegen állampolgárokkal szemben nem teszi jogosulttá az a körülmény, hogy ugyanez az intézkedés saját állampolgárokkal szemben is alkalmaztatik. A legnagyobb nemzetközi jogi tekintélyek, így Anzilotti, a hágai nemzetközi bíróság tagja is ezen álláspont mellett kötötték le magukat. Perbeli ellenfelünk is, Politis, perbeszédében kénytelen volt elismerni, hogy a nemzetközi jog legutóbbi gyakorlatában «némi hajlandóság» mutatkozik annak az elvnek az elismerésére, hogy a nemzetközi jogsérelem akkor is fennforoghat, ha nincs *differentiális* kezelés. Nem mulasztottuk el a tárgyalásnál ráolvasni kitűnő ellenfelünkre egyik nagy irodalmi művében foglalt következő állítását: «Az a tétel, hogy az idegen állampolgár nem tarthat igényt kedvezőbb bánásmódra, mint a saját állampolgár, semmitmondó, mert a saját állampolgárral való bánásmódot a belső jog határozza meg, az idegen állampolgár kezelését pedig a nemzetközi jog és ez utóbbinak szabályai, noha általában szűkebb körűek, bizonyos pontokban kivételesen kiterjedtebbek lehetnek, mint a belső jog szabályai. (Lapradelle et Politis. Recueil des Arbitrages internationaux, tom. II. p. 278.)

Megnyugtató a magyar álláspontra, hogy a nagy per legnehezebb jogkérdésének tárgyalásánál álláspontja mellett oly kiváló nemzetközi jogászt hívhat fel, aki egyszersmind — az ellenfél ügyvédje.

Dr. Lakatos Gyula.

Az ügyvédjelöltek joggyakorlatának ellenőrzése.

A budapesti ügyvédi kamara közigazgatási bizottságában hat év alatt az ügyvédjelöltek bejegyzése és joggyakorlata körül számos fonákságot észleltem. Ezeknek a fonákságoknak sokszor kényszerű végrehajtója is voltam, mert a törvény fogyatékosságánál fogva segíteni nem állott módunkban.

Sűrűn előfordult, hogy ugyanaz az ügyvéd, aki az egyik napon tagdíj elengedése iránt folyamodott, másnap ügyvédjelöltje bejegyzését kérte, az pedig napirenden volt, hogy az alig bejegyzett ügyvéd már ügyvédjelöltet jegyeztetett be, amikor nyilvánvaló volt, hogy az ügyvédjelölt ügyvédfőnökénél sem megfelelő képzettséget nem szerezhet, sem fáradhatatlan szorgalmat nem tanúsíthat; mégis kénytelenek voltunk az ügyvédjelöltet a lajstromba bejegyezni, mert az Ü. R. csak annyit ír elő, hogy minden feddhetlen jellemű magyar honpolgár az ügyvédjelöltekről vezetett lajstromba felveendő, ha kimutatja elméleti képzettségét s azt, hogy ügyvédnél joggyakorlatra lépett. Kénytelenek voltunk ily álbejegyzéseket nemcsak foganatosítani, hanem az ügyvédfőnök bizonyítványa alapján ennek az álbejegyzésnek és üres gyakorlatnak hatályt és jelentőséget is tulajdonítani; a Kúria ügyvédi tanácsának határozata folytán átlépésnél akkor is, ha az átlépést (?) az ügyvédjelölt éveken át be nem jelentette, tehát holtbizonyosan nem is tevékenykedett («az Ü. R. 12. §-a a bejelentés elmulasztásához szankciót nem fűz») és a törvényben előírt gyakorlatot

igazolva az ügyvédi vizsgára bocsátási kérvényt is a vizsgáló bizottsághoz áttenni, holott tudvalevő volt, hogy az illető jelölt komoly gyakorlatot soha nem folytatott.

Megengedem, hogy azok, akik a túldimenzionált budapesti ügyvédi kar krízisét, hol numerus clausussal, hol bifurkációval vélik megoldani s ennek propagandát csinálnak tiszteletreméltó munkát végeznek, de ezen munka arra van kárthatva, hogy akadémikus marad s a magyar, de főleg a budapesti ügyvédség túlszűfolttsági bajára javulást nem hoz akkor sem, ha akár az egyik, akár a másik terv megvalósíthatná, amiben hinni nem tudok. Anélkül tehát, hogy akár az egyik, akár a másik javaslat mellett vagy ellen állástfoglalnék, keresnünk kell egy harmadik megoldást, mert nem remélhető, hogy az 1874 óta időszerűnek jelzett ügyvédi reformot a törvényhozástól megkapjuk és igazán iam ardet Ucalegon... Oly gyógymód után kell tehát nézni, melynek összes eszközei felett mi magunk rendelkezünk, mert jól jegyezzük meg, hogy mindaddig, amíg kívülről várjuk a segítséget, rajtunk segítve nem lesz.

A bajt gyökerénél kell megragadnunk, mert csak akkor int felénk a javulás, a jobb jövő reménye.

Az állam az ügyvédek elméleti kiképzését magának tartotta fenn, a gyakorlati előkészítést azonban reánk ruházta. Hogy az állam miként teljesíti, az itt, a magunk elé tűzött cél körülhatárolt voltánál fogva ne legyen érintve, annak vitatásába sem bocsátkozom, hogy mily mértékben róható fel a Kamarának, hogy 1919-től 1925. év végéig az ügyvédi létszám csak a budapesti Ügyvédi Kamaránál 815-el emelkedett, csak annyit jegyzek meg, hogy az egész útvonalon, mely az ügyvédi gyakorlathoz vezet, igen nagyon genereux-ek voltunk.

Az Ügyvédi Kamara az utóbbi években valóságos asiluma lett a jogász hajótörötteknek s sokszor nem is a gazdasági, hanem az erkölcsi hajótörötteknek is.

Annak veszedelme nélkül, hogy az egész ügyvédség fertőzbe kerül, amint azt II. József uralkodásának ideje mutatja, amikor az ügyvédek szinte korlátlan számával az ügyvédi bűnök is hallatlan módon elszaporodtak, a jelenlegi állapot nem tartható fenn. Egy kis statisztika megvilágítja a helyzetet.

A numerus clausus néven ismert 1920:XXV. tc.-nek kell tulajdonítani, hogy szemben az 1921. évben bejegyezve volt 1121 ügyvédjelölttel 1925-ben már csak 642 ügyvédjelölt volt bejegyezve, jöllehet az ügyvédi létszám 1921-től 1925-ig 3155-ről 3361-re emelkedett dacára, hogy 65 ügyvéd az 1923. év végén felállított kalc-sai kamarába átjegyeztetett.

3155 ügyvéd tehát 1121 ügyvédjelöltet foglalkoztatott 1921-ben és 3361 ügyvéd már csak 642-öt 1925-ben, pedig 1921-ben még nem volt hitellet Magyarországon, mely az ügyvédek zömét táplálja, míg 1925-ben a konjunktúra mélypontján a perek s az ügyek száma tetőpontján állott!! Mit következtethetünk ezekből a számokból s eseményekből? Azt, hogy az 1121 ügyvédjelölt közül 1921-ben több mint a fele álbejegyzés volt s ezen álbejegyzettek duzzasztották fel a más pályára távozottak, elhaltak nem jelentéktelen száma dacára a kamarai taglétszámot 3361-re!

Nincs szükségünk erőszakos rendszabályokra. Az ügyvédi pálya álljon nyitva mindazon ifjak részére, akik tudományban, jogi elhivatottságban, az ügyvédi kötelességek korrekt betartásának megingathatatlanságában becsületesen felkészülve kopogtatnak kapuin és zárva maradjanak mindazok előtt, akiknek az oklevél nem a tudást, a szellemi és erkölcsi horizontot jelzi, hanem takarójául szolgál a tudatlanságnak és pajzsul a gazdasági és politikai stréberségnek.

Az ügyvédképzés hatékonyabbá, az ügyvédjelöltek megkiváncsoltó fáradhatatlan szorgalom ellenőrzésének eredményesebbé tétele érdekében javasolom, hogy:

minden ügyvédjelölt az ügyvédjelöltekről vezetett bejegyzéskor szorgalmi könyvvel láttassék el, melybe minden általa ügyvédfőnöke helyettesítésében ellátott bírósági, hatósági tárgyalást bevezetni s a bevezetés helyességét a tárgyalást vezető bíróval igazoltatni tartozik. Ezen szorgalmi könyv minden három hónapban egyszer a Kamara választmányának bemutatandó, mely dönt a felett, vajjon a tanúsított szorgalmat kielégítőnek találja-e. Ha a választmány egy esztendőben kétszer nem kielégítőnek minősíti a szorgalmat, akkor az ekkép eltöltött időt a joggyakorlatba nem számítja be. Nem kielégítő a szorgalom akkor, ha az ügyvédjelölt átlag egy hónapban nyolc érdemleges tárgyalást nem lát el s

legalább ugyanannyi ügyben az irodában nem tevékenykedik; az 1913. évi LIII. tc. 14. §-a által provideált rendszeres ügyvédjelölti összejegyzetek minél sűrűbben a legnagyobb pontossággal és szigorral keresztülvendők, a jogfejlődés újabb eredményének. a vitás kérdéseknek és jogeseteknek megbeszélésére a joggal komolyan foglalkozó kartársak kérendők fel; az ügyvédjelöltek részvétele a kamarai kiküldött által ellenőrzendő és a szorgalmi könyvben igazolandó. Igazolatlan elmaradás a választmánynak bejelentendő, mely határoz a felett, vajjon fennforog komoly hanyagság, ha igen akkor az illető ügyvédjelölt ellen a fegyelmi eljárás megindítandó;

a joggyakorlat ügyvédirodái ellenőrzésére a Kamara tisztviselői és választmányi tagjai felkérendők, akik a nekik kiosztott ügyvédjelölteket működésük színhelyén keresik fel, látogatásukat a szorgalmi könyvbe bejegyzik s tapasztalataikról havonként a választmánynak jelentést tesznek.

Az összes társ kamarák egyöntetű eljárás követésére felhivandók.

Az igazságügyminiszter felkérendő, hogy az Ügyvédi Kamarákat ezen egyetemes érdekű törekvésben támogassa és utasítsa az összes bíróságokat az ügyvédjelöltek által ellátott tárgyalások igazolására, valamint keresse meg a társminisztereket, hogy a reszortjuknak alárendelt hatóságok ugyanazt cselekedjék. Addig is, amíg a tárgyalások hatósági igazolása megtörténik, az igazolást a hatóságok helyett az ügyvédfőnökök végzik, amiről az Ügyvédi Kamara tagjai s az ügyvédjelöltek megfelelően közzétett hirdetményben értesítendő.

Nem mondom, hogy ezen panacea égi mannaként fog hatni s egyszerre minden ügyvédi koplalást meg fog szüntetni, de biztos vagyok benne, hogy az ügyvédi succrescencia kérdése automatikusan fog megoldást nyerni s kezdetnek ez is valami, mert *dimidium facti, qui bene coepit, habet.* *Dr. Bene Sándor.*

A hitelezési csalás.

I. Mióta a hitelezők követeléseiket a válság miatt polgári perúton behajtani nem tudják, mind gyakrabban nyúlnak a büntetőjog fegyvertárához. A hitelezési csalás miatt tett feljelentések talán soha oly számosak nem voltak mint napjainkban. Amily elítélendő azonban, hogy a tisztára magánjogi követelések behajtásához a büntető utat választják, épp oly szomorú, hogy a valószínűs crimeneknél a büntetőjog a hitelvédelem szempontjából alig használható. Így vagyunk a hitelezési csalással is, melynek egyes problémái nem csak a jogászvilágban, de a gazdasági életben is mind hangosabb discussio tárgyát teszik.

II. Elsőrangú fontossággal bír a kérdés: célszerű-e a hitelezési csalást, mint önálló bűncselekményt fenntartani, illetve nem volna-e helyesebb annak tényálladékát az egyszerű csalás fogalmába beilleszteni? Bizonyos élettapasztalatok ez utóbbi felfogás mellett szólnak. Az esetek túlnyomó részében u. i. a sértett akkor fordul a büntető-hatósághoz, ha már a hitelezési időtartam véget ért, a kövelelése lejárt, sőt azt polgári perúton nem sikerül behajtania. Ebben a stádiumban azonban, ha a hitelezés vagy hitel-hosszabbítás fondorlatos tévedésbe ejtéssel vagy tévedésben tartással éretett el, a tényállás már az egyszerű csalás fogalma alá vonható, mert ekkor már e bűncselekménynek összes tényálladéki elemei fennforognak.

Egyes törvényhozások, így a német büntetőjog sem ismeri a hitelezési csalás (Kreditbetrug) önálló bűncselekményét, hanem a hitelezés céljából elkövetett fondorlatos cselekményeket is a StGB. 263. §-a szerint mint egyszerű csalásokat bünteti. Ez a törvényes szabályozás azonban csak a pénzüzeteknek megfelelő és azokat védi, mert a bankpraxis szerint a legtöbb hitel dologi biztosíték ellenében nyújtatik. Már pedig a bankhitel körében a csalásokat legnagyobb részt a garancia tekintetében követik el. Viszont ha a hitelnyújtó pénzüzet már a lejárát előtt rájön arra, hogy a nyújtott biztosíték valódiságára vagy értékére nézve megtévesztették, vagyoni károsodása bekövetkezett, csalás miatt feljelentést tehet még akkor is, ha a hitelt élvező a lejáratkor esetleg pontosan teljesítene is. (Dr. Koch: Kredit im Recht 109.)

A kereskedelmi forgalom zömét tévő áruüzleteknél, a részletüzleteknél és a kiskereskedelem körében ez a szabályozás azonban nem lehet kielégítő, mert ezeknél a hitelnyújtás szabályként minden biztosíték nélkül történik. A hitelnyújtás alapja az adós

személye (személyi hitel) motivuma pedig az esetek legtöbbségében az adós kijelentései, fellépése, üzleti viselkedése stb. Az ilyen hitelezési viszonyban a hitelezőnek fokozottabb jogvédelemre van szüksége. Ha elejténők a hitelezési csalás önálló bűncselekményét, akkor a hitelezőt a behajtási eljárásra kényszeríténők, tehát egy olyan munkára, mely fáradságos és költséges, emellett pedig előreláthatóan eredménytelen lesz. Másképp azonban mint negatív végrehajtási jegyzőkönyvvel csak nagyon körülményesen tudná vagyoni kárát bizonyítani, ami nélkül pedig egyszerű csalás miatt nem indíthat eljárást. Felette szükséges tehát, hogy már a lejárattal előtt és végrehajtási eljárás nélkül bűnvádi úton léphessen fel az a hitelező, akit fondorlatos cselekménnyel vettek rá a hitelezésre és pedig tekintet nélkül arra, hogy lesz-e kára vagy sem. Erre pedig a magyar Btk. 384. §-a megfelelő eszköz volna.

Nem tartjuk tehát elég meggyőző érvnek a hitelezési csalás, mint önálló bűncselekménynek elejtésére sem a hitelezők nagy része által folytatott gyakorlatot (előbb végrehajtás, aztán feljelentés) sem pedig ennek a kérdésnek Németországban 1900 óta fennálló s egyoldalú érdekeket védő törvényhozási szabályozását.

III. A Btk. 384. §-a azonban korszerű reformra szorul: a ravasz fondorlat tényálladási elemét véljük elhagyandónak. A múlt század második felében büntetőtörvénykönyvünk megalkotóinak még az volt a nézete, hogy nemcsak a hazugság nem elegendő a csalás tényálladáshoz, hanem maga a fondorlat sem, mely alatt az ürügyet, cselszöveget, ármánykodást, kápráztatást, alátomos mesterkélést értették. (M. i. a 379. §-hoz.) A fondorlaton kívül a ravaszság is megkívántatott, ami annak egy különös fokozását, az intensitását magasabb fokát jelentette.

Tudvalévő, hogy az 1908. évi novella a csalás fogalmánál elejtette a ravasz kritériumot; ez az üdvös intézkedés azonban a 384. §-ra sajnálatosképpen nem terjedt ki. Bár oly kiváló büntetőjogász mint Edvi Illés azon nézetének adott kifejezést, hogy lényeges különbség fondorlat és ravasz fondorlat között nincs és mindaz, amit az elmélet a ravasz fondorlatról megállapított és a bírói gyakorlat érvényre juttatott: a fondorlatról is áll (A Btk. magyarázata. III. 309.), nekünk az a véleményünk, hogy a törvényhozás e novelláris intézkedéssel a családi judikatúrának új irányt kívánt mutatni és a szigorú etikai követelményeknek óhajtott érvényt szerezni. A novella óta tehát a tételes szabály szerint sem szükséges a fondorlat intensitása, elég annak pusztá fennforgása. Ámde a fejlődés itt nem állhat meg, kell, hogy a mindig finomabb etikai postulatumok is jogvédelemben részesüljenek. A mai kor nem elégedhetik meg a 70-es évek mentalitásával, a fondorlattal szemben szigorúbb judikatúrát kell inauguralni, mert a modern gazdasági és hitelélet követelménye, hogy már a hitelnyerés céljából használt egyszerű hazugság is a fondorlat fogalma alá essék.

Minthogy abszolút érvényű morál nem létezik, a hazugságról való felfogás is népek és korok szerint változó. A klasszikus ókor görögjei nem tekintették a hazugságot megalázkodónak, Plátó, Sokrátész és a stoikusok megengedhetőknek vélték, hogy az állam szükség esetén megtéveszthesse polgárait; görög nemzeti hős volt a hazug Odysseus, sőt a hazugságnak külön istenét is tisztelték Hermes személyében. A római jog szerint sem volt a hazugság megszégyenítő. A múlt század második felében nálunk sem igen részesült a hazugság valami túlszigorú erkölcsi elbírálásban. A nagy magyar költők soraiból is egy enyhébb elítélés szavát véljük hallani:

«Hazudni rút. Ez ellen a morál,
A társas illem egykint perorál.» (Ars poetica 1861.)

Jellemző a kor felfogására Csemegi álláspontja: «Elfogadjuk azt a nézetet, hogy az egyszerű hazugság vagy a valónak egyszerű elhallgatása egyáltalán nem állapítja meg a csalást; valamint azt is, hogy az igazmondásra való különös kötelesség megsértése által — ha ilyen létezik is (!) — csalás nem követtetik el.» (Cs. K. művei II. 432.) De a Btk. 379. §-ának indokolása is azzal érvel a ravasz fondorlat szüksége mellett, hogy különben a kereskedőt, aki hazug módon feldicséri áruját, nekik oly tulajdonságot tulajdonít, amilyenekkel azok nem bírnak, szintén büntetni kellene. «Kinek jutna az eszébe — kérde az indokolás — a kereskedőket e hazugságokért, e reklámokért csalás miatt bűnvádi eljárás alá vonni?»

Bizony a jog újabb fejlődése azt mutatja, hogy ma már az

ilyen kereskedőt nem ugyan csalás címén, de még a csalásnál is súlyosabb büntetés alá eső szédelő feldicsérés vétsége miatt lehet büntető úton felelőssé tenni.

Egyébként a hazugság számos bűncselekménynél tényálladási elem (hamis tanúzás, hamis vád, hatóság elleni rágalmozás, hitelrontás, a különböző törvényekben büntetett hamis bevallások, stb.), de ezen esetekben mindig egy magasabb érdek védelme célozta: talán egyedül a Pp. 222. §-a mutatja egész tisztán, hogy a magyar jogfejlődés az egyszerű hazugság poenalizálása felé tendál, mert e törvényhely minden további feltétel nélkül (pl., ha nem is huzódott el a per) rendeli büntetni a valótlán tényállítást.

A hazugság poenalizálása nem szorul bővebb megokolásra.

Kantnak túl rigorozus álláspontját: abszolút és határtalan megvetést a hazugsággal szemben, nem fogadhatjuk el, mert korunk etikája nem tartja feltétlenül elítélendőnek a hazugságot, sőt bizonyos esetekben inkább kívánatosnak (pl. Notluge, az erőszak ellen alkalmazott, a társadalmi konvenciókból elkövetett hazugságok. Schoppenhauer: Die beiden Grundprobleme der Ethik 17. §.). De e kivételektől eltekintve a hazugság káros hatásai miatt feltétlenül elvetendő. Az ember véges természeténél fogva ugyanis mindarról, mire szüksége van, nem szerezhet közvetlenül tudomást: mások közlésére van utalva. Az még a kisebb baj, hogy a hazug megtévesztő tudatot kelt és a félrevezetett helytelen elhatározásokra készteti, legkárosabb hatása abban nyilvánul, hogy a hamis beszéd a valódit is gyanússá teszi, az emberek társas együttélését aláássa, köztük a hitet és bizalmat tönkre teszi. (Paulsen: System der Ethik II. 203—204.) Treu und Glauben nélkül pedig nincs hitel, hitel nélkül viszont a modern kereskedelem nem állhat fenn.

A hazug ember tehát a társadalmi ellensége, a hazugság támadás a közgazdasági élet legérzékenyebb intézménye a hitel ellen. Széchenyi Hitelében — mintegy száz évvel megelőzve korát — legnagyobb erkölcsi követelményekkel lép fel és legmélyebb megvetéssel sújtja azt, aki «nem olyan igaz mint az arany, nem olyan hű mint az anyai aggodalom, nem olyan egyenes cselekedetű mint a napsugár s nem olyan nyílt szívű mint a tavaszi hajnal» (Kereskedési becsület némely csorbái.)

Büntető bíróságainknak is szigorúbb erkölcsi mértékkel mérve már az egyszerű hazugsággal elkövetett hitelezési csalásokat is büntetniök kellene. Ily gyakorlat mellett aztán nem is volna szükség a 384. §. reformjára, hisz már Tacitus hirdette a régi igazságot: «non leges sed bonos mores.»

Ifj. dr. Nagy Dezső.

A kísérlet az új német büntetőtörvénykönyv tervezetében.

Az új német büntetőtörvénytervezet 23. §-a, közelebbről ennek első bekezdése akként rendelkezik, hogy

«kísérletet követ el az, aki valamely bűncselekmény elkövetésére irányuló elhatározását oly cselekmények által valóítja meg, amelyek az ő (t. i. a tettes) megítélése szerint a véghezvitel megkezdését képezik.»

A javaslat tehát a kísérlet büntetendőségének jogalapját a tettesnek a külső cselekvéstől független bűnös akaratában látja s szem előtt tartva a büntetőjogtudomány új irányainak amaz elvét, mely szerint a tevékenység csak szimptomája a tettes közveszélyességének, antiszociális érzületének, a kísérlet megállapításához nem kívánja többé a tevékenységben rejlő veszélyt, a célbavett eredmény bekövetkezésének lehetőségét, hanem megelégszik valamely jogilag védett érdeknek a tettes képzeletében létező megtámadásával. És mert a büntetékiszabásnál is a főszó a tettes egyéniségére, jellemére, akaratirányára helyezi, in thesi egyenlősíti a kísérlet büntetését a befejezett cselekmény büntetésével.

A szóbanlévő §. utolsó bekezdése szerint azonban büntethetőséget kizáró okot képez, ha a tettes a cselekmény elkövetését, a természeti törvényeket nem ismerve, *vaskos tudatlanságból* oly tárgyon vagy oly eszközzel kísérli meg, amilyen vagy amellyel a cselekmény egyáltalában nem követhető el.

Ámde a német kormányjavaslatnak megbeszélésünk alapját képező szakasza több irányban következtelen és igazságtalan.

A klasszikus kodexek, eltérően a szóbanforgó tervezettől,

egyenlően értékelték a bűncselekmény alanyi és tárgyi elemeit, miért is *de lege lata* a tettes kísérletért csak az esetben vonható felelősségre, ha oly cselekvést foganatosít, amely az általa tervbe vett büntetőjogilag tiltott eredmény megvalósítására általában alkalmas, az eredmény azonban a tettes tudtán és akaratán kívül eső okokból elmaradt. A véghezvitel megkezdése a tényálladéknak — *kauszális vonatkozásban* — részleges megvalósítása,¹ minél fogva jogászai értelemben vett kísérletről csak akkor beszélhetünk, ha a tényálladéknak a cselekvő magatartásával kauzalitásban nem lévő elemi kivétel nélkül adva vannak. Nem lesz tehát a jelenlegi jogállapot szerint büntethető pl. kettős házasság büntetéseért az az özvegy férfi, aki abban a házasságban, hogy a felesége még él, házassági viszonyban nem élő nővel házasságot köt (alkalmatlan alany), lopásért, aki az idegennek vett saját dolgát elveszi, megfertőztetésért, aki egy 17 éves leánnyal, akit 13 évesnek tart, nemileg közösül (alkalmatlan tárgy) stb.

Bár a német birodalmi törvényszék — törvényes alap nélkül — újabban mind gyakrabban kísérletet állapít meg a *«delictum putativum»*-nak imént említett és a német doktrinában hiányos tényálladék (*Mangel am Tatbestand*) neve alatt ismert esetekben, az uralkodó felfogás a vélt bűncselekményt egyértelműen kirekeszti a kísérlet fogalmi köréből,² mert annak tettese — valamely ténykörülményben való tévedés folytán — csakis egy *képzeletében tiltottként* jelentkező, valójában azonban *jogilag közömbös* eredményt valósít meg. A bűncselekmény törvényes fogalmát nem a tényleg megvalósított, hanem a tettes képzeletében élő tényállás tölti be.

A kísérletnek az előttünk fekvő javaslatban adott fogalom-meghatározása szerint a kérdés most már azon fordul meg, vajjon a tettes szempontjából (az ő megítélése szerint) a cselekmény a véghezvitel megkezdését képezi-e vagy sem.

A *delictum putativum* esetében a cselekvő azt, amit véghez akart vinni valósággal és teljesen véghez is vitte, az általa megvalósítani szándékolta képzelte *delictum* eredménye beállott. A kísérletnek új körülírásából önként következik tehát, hogy ezek a tárgyi értelemben kísérletnek nem minősíthető s a tettes képzelete szerint befejezett típusú bűncselekmények ezután sem eshetnek büntetés alá, de — s ez a javaslat egyik legszembeeszköbbsé, ugyanezek a cselekmények kísérleti megjelenési alakjukban már büntetetté válnak. Nem lesz tehát a tervezet szerint sem büntethető az az özvegy férfi, aki abban a házasságban, hogy a felesége még él, érvényes házassági kötelékben nem lévő nővel házasságot köt, de kettős házasság büntetése kísérletéért fog felelni, ha az anyakönyvvezető a törvényszerű eljárást a tettes akaratán kívül eső okból nem fejezhette be.

De más irányban is következtetnek a javaslat szerzői. Ha — miként azt már hangsúlyoztuk — megelégednek a bűnös akarat realizálásával, miért nem vonják általában büntetés alá az *alkalmas* előkészületi cselekményeket? Hiszen az előkészület éppen úgy feltárhatja a tettes közveszélyességét, mint a megkísérelt bűncselekmény s e mellett — szemben az alkalmatlan és képzelte kísérlettel — valamely jogilag védett érdeket valóban veszélyeztet is, tehát mindenestre jobban sérti a jogrendet, mint a javaslatban poenalizált, egyszerű társadalomellenes érzület.

Büntetőpolitikai vezérelv, hogy «az állam lehetőleg óvakodjék a büntetéssel sújtott cselekmények felesleges szaporításától.»³ A képzelte kísérlet alanyi jogokat nem szít és nem veszélyeztet, semmiképpen sem indokolt tehát ilyen veszélytelen cselekmények tetteseivel szemben az állami reakció legsúlyosabb fegyverét: a büntetést alkalmazni.

Bár ahhoz az irodalmi csoporthoz számítom magam, amely a kísérlet büntetendőségének alapját a tettenek konkrét veszélyé-

ben látja, mégsem célozom a jelen megbeszélés szűkre szabott keretei között a szélső szubjektív alapon meghatározott kísérletfogalom kriminálpolitikai értékével foglalkozni s ezért csupán annak megjegyzésére szorítkozom, hogy a szubjektivisták és objektivisták között Feuerbach, illetőleg Mittermaier fellépése óta dúló tollháborút hatalmi szóval elnémítani nem lehet. Helyteleníteni kell minden olyan törekvést, amely egyes büntetőjogi alapkérdéseknek időelőtti törvényhozási szabályozásával a tudomány fejlődését megakasztja.

A gyakorlat fogja megmutatni, érdemes volt-e a «*cogitationis poenam nemo patitur*» elvét áttörni és feltámasztani az olasz praktikusok rég feledésbe merült tételeit. Véleményünk az, hogy az a törvény, amelynek rendelkezése nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a hullán ejtett késszúrásért a tettes halállal büntetessék, nemcsak a nép jogi meggyőződését sérti, hanem a büntetőjog alapjait ingatja meg, mert ellentétbe jut az igazságosság és célszerűség elveivel.

Dr. Schultheisz Emil.

Jogirodalom.

Új magyar közjogi kézikönyvek.

(Dr. Faluhelyi Ferenc és dr. Molnár Kálmán közjegői.)

A magyar nemzeti egyéniség legkifejezőbb mesterműve kétségtelenül a magyar alkotmány, amely a maga ősi intézményeivel büszkén dacolt évszázadok viharával. És ez a mestermű az 1918/9. évi forradalmak csapásai alatt területi integritásunkkal együtt végleg össze látszott omlani. A megpróbáltatás szomorú napjaiból újraéledő magyar nemzet az ősi alkotmányosságához való visszatérést tűzte ki programul, de ennek a programnak a megvalósítása egyelőre leküzdhetetlen nehézségekbe ütközött; ezért ideiglenesen az ősi intézményektől (királyság, országgyűlés) eltérő új intézményeket (kormányzás, nemzetgyűlés) kellett életrekelteni, hogy azok átsegítsenek a kitűzött célhoz.

A közjogi viszonyok e bizonytalansága teszi érthetővé, hogy az azelőtt oly bőtermésű magyar közjogi irodalom jó ideig teljesen elnémult. A régi ideálok szeretetén nevelkedett magyar írók megrendülve álltak a nagy átalakulás előtt. Az Ausztriához és a társországochhoz való közjogi viszonyt megállapító szabályok elvesztették jelentőségüket; a négyszázéves királyi család detronizálva, az 1608. óta két házból álló országgyűlés már nyolcadik éve nem működik. Múltán kérdezhették, hogy mi maradt akkor meg a magyar alkotmányból?

Pedig a magyar alkotmány e válságának idején fokozottan szükséges határozott és világos képet adni azokról az intézményekről, amelyeket a dualizmus felbontása és a területi megcsontítás után is fenn kell tartanunk. És amellet a tudományos irodalom kötelessége megállapítani az átmeneti közjogi berendezések jelentőségét is, hogy mindenki tisztán lássa Magyarország közjogi helyzetét és azt az irányt, amelyben haladnunk kell.

E nagy feladat megoldását e sorok írója kísérelte meg előkészíteni. «Mai közjogi berendezéseink» c. munkájában (1. kiadás 1923.; 2. kiadás 1926. Franklin 92 lap) az 1920. óta beállott jogfejlődést rendszeresen tárgyalja és történeti megvilágításba helyezi. Igyekezett kimutatni, hogy az ősi alkotmány érvényessége nem szűnt meg s az 1920. I. tc. által alkotott berendezés csak átmeneti jellegű. Ezzel egyuttal megjelölni vélte az utat, amelyen a magyar közjog tudományának művelése újra megindulhat.

Az 1926. év örömdetes fellendülést jelent a közjogi irodalomban. Tudomásunk szerint már eddig is négy rendszeres kézikönyv hagyta el a sajtót. *Kmetz* Károly egyetemi tanár Magyar Közjog c. könyvének új, hatodik kiadását adta; egészen új kézikönyvet írtak pedig *Tomcsányi* Mór, *Molnár* Kálmán és *Faluhelyi* Ferenc egyetemi tanárok. Akármennyire örömdetes is azonban a közjogi irodalomnak ez a bő termése, nem hallgathatjuk el a kérdést, hogy épp a folyó év különlegesen volt-e alkalmas az új könyvek kiadására. E kérdésre tárgyilagosan alig lehet igenlően felelni. Az országgyűlés felsőházáról szóló törvény időközben életbe lépett (1926. XXII. tc.); a nemzetgyűlés berekesztésével és a két kamarás országgyűlés kihirdetésével oly tisztulás állt be közjogi berendezéseinkben, amely az áttekintést rendkívül könnyíti, ami különösen a jogtanuló ifjúság szempontjából óriás jelentőségű. Igaz ugyan, hogy az új könyvek ismertetik a felsőházi javaslat szövegét is, azonban ez a szöveg sok változtatással vált törvénné és így

¹ *Binding Karl*: Die Schuld im deutschen Strafrecht. (1919.) 110. oldal.

² *Gröf Dohna*: Der Mangel am Tatbestand (1910.); *Kohn*: Der untaugliche Versuch (1904); *Klee*: Wille und Erfolg (1898), 26. oldal; *Allfeld*: Lehrbuch des Deutschen Strafrechts (1922), 194. oldal; *Cohn*: Die Revisionsbedürftigkeit des heutigen Versuchsbegriffs (1916.); *Frank Reinhard*: Das Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich, 10. Aufl. (1925.), 80—81. oldal; *Stienen*: Die Fälle einer begrifflichen Unmöglichkeit des Versuchs (1912.), 9—10. oldal; *Köstlin*: System des deutschen Strafrechts (1851), 231. oldal; *Binding*: Die Schuld in deutschen Strafrecht (1919.), 106—114. oldal.

³ *Vámbéry Rusztem*: Büntetőjog (1913.), 58. oldal.

a könyvek adatai nem hitelesek. A mellett az említett könyvek természetesen nem mellőzhetők a régi főrendiház és a nemzetgyűlés ismertetését sem, pedig ezek az intézmények teljesen megszűntek. Reméljük, hogy a nehézségeket újabb kiadások fogják rövidesen eloszlatni.

Tomcsányi Móric munkájáról (Magyar Közjog. Alkotmányjog, Budapest, 1926. Egyetemi nyomda, 315. lap) már volt alkalmunk elmondani véleményünket (Ein neues Handbuch des ungarischen Staatsrechts, Pester Lloyd, 1926. márc. 27. esti lap) és e lapok hasábjain is jelent meg *Molnár* Kálmán tollából részletes bírálat. Ezúttal a szerkesztőség felkérésére *Faluhelyi* Ferenc Magyarország közjoga c. két kötetes munkáját (Pécs, 1926, 219–346. lap) és *Molnár* Kálmán Magyar Közjogának eddig megjelent I. kötetét (2. kiadás, Danubia, 1926. 362 lap) mutatjuk be az olvasónak.

Mindenesetre érdekes jelenség, hogy a fiatal pécsi egyetemnek egyszerre két tanára ad ki magyar közjogot. E tanszoknak az egyetemen nyilván csak egy katedrája van és így az egyik szerző nem is a saját hallgatóságának ad kézikönyvet, hanem inkább tudományos célt kíván szolgálni. Mindjárt hozzátesszük, hogy ezt a tudományos jelentőséget egyik munkától sem lehet megtagadni. Egyik professzor sem elégszik meg azzal, hogy a közjog tanulására egyszerű vezérfonalat vagy összefoglalást adjon, hanem nemes versenyben mindkettő sok eredetiséget és bő irodalmi ismereteket visz be munkájába.

A szolgáltatott anyag terjedelmére nézve különben a két könyv nagyjában egyezik. Ez a terjedelem általában megfelel a jogtanuló ifjúság igényeinek. Legfeljebb *Molnár* könyvének az fog kissé zavarólag hatni, hogy számos kérdésnél (kisebbségi jog, honvédelmi kötelezettség) mellőzi az egységes tárgyalási módot s az anyagot több tagozatban (békeszerződés előtt, békeszerződés szerint, békeszerződés után) újra kimerítőleg adja; *Faluhelyi* e tekintetben legalább a szöveg megkülönböztetett szedésével igyekszik segíteni. Mindenesetre kívánatosabb lett volna, ha az egyik szerző nem maradt volna meg a jogtanuló ifjúság igényei által megszabott keretek közt és a jogszabályok ismertetésén felül azok magyarázatánál olyan teljességre törekedett volna, hogy a könyv a gyakorlati jogászt is útbaigazítsa vitás esetekben (állampolgárság, mentelmi jog, összeférhetetlenség, stb.) és megfelelő bírálattal a törvényelőkészítést is irányítsa. *Molnár* könyvének e tekintetben elönye, hogy minden kérdésnél az újabb irodalom bő címjegyzékét adja és így a további kutatást megkönnyíti.

Úgy véljük, hogy ez az ismertetés akkor felel meg leginkább céljának és a szerzők intencióinak is, ha nem hallgatunk el néhány olyan megjegyzést, amelyek a könyvek első áttekintésénél felmerültek. E megjegyzések célja nem a könyvek értékének csökkentése, hanem az újabb kiadás tökéletesítésének biztosítása.

Molnár könyve nem alkalmazza e sorok írójának azt az állásfoglalását (Magyar Jogi Szemle 1921.), amely szerint a trianoni békeszerződésnek kisebbségi rendelkezései formai értelemben alaptörvényekül nem tekinthetők, vagyis a belső közjog szempontjából e rendelkezéseknek nincs más nemzetközi szerződést tartalmazó törvényektől eltérő jelentőségük (18–19. l.) *Faluhelyi* álláspontja ebben a kérdésben határozottabb és világosabb (I. b és II. 13. l.).

Egyik szerzőnél sem találhatni meg a kormányrendeleteknek világos megkülönböztetését a törvényhez való viszony szempontjából. A rendelet lehet ebben a tekintetben a) törvény hiányában, b) törvény felhatalmazására és c) törvény ellenére kibocsátva. *Faluhelyi* a felhatalmazás alapján kiadott rendeleteket egyenest a szükségrendeletek címszó alatt ismerteti (I. 23. és 24. l.), ami legalább is félreértést okoz. Téves *Faluhelyi*nél, hogy a rendeletek kihirdetése a Rendeletek Tárában történik (I. 25. l.); ez a gyűjtemény évenként nagy késedelemmel jelenik meg s így nem is alkalmas kihirdetési mód.

Nem tehetem magamévá azt az osztályozást, amelyet *Molnár* a törvényhatósági szabályrendeletek közt a minisztérium felügyeleti joga szempontjából tesz. (28. és 29. l.) Az általános szabály a bemutatási záradékolásban kifejezésre jutó és tisztán jogi ellenőrzés. Fokozottabb, nevezetesen érdemi ellenőrzés van 1. a kötelezőleg alkotandó, (1886:XXI. tc. 12. §.), 2. a kihágási (1879. évi XL. tc. 5. §.) és 3. minden olyan szabályrendeletre, amely a törvény szerint kifejezetten jóváhagyásra vagy helybenhagyásra (1886:XXI. tc. 72., 77., 88. §§.; 1912:LIV. tc. 102. §., stb.) szorul. (L. bővebben Jogállam 1914. és 1915. évf.) Ebben a kérdésben *Faluhelyi* fejtegetése is hiányos (I. 27. és 28. lap).

Nem említi *Faluhelyi*, hogy az államterülethez hozzá kell számítani az államhatárokon túl a nyílt tengeren úszó hajókat és nem szól a Duna és mellékfolyóinak területenkivüliségéről (I. 45. és 46. l.), Ugocsa vármegyéből *Faluhelyi* szerint egy járásnyi sem maradt (II. 248. l.), *Molnár* szerint pedig semmi sem maradt magyar kézen. (130. l.)

Az állampolgársági szerződések közt *Molnár* említi a Poroszországgal, az Egyesült-Államokkal és Szerbiával létrejött megállapodásokat is (142. és 147. lap), amelyek közül pedig az első még a háború előtt, az utóbbi kettő pedig a háborúval hatályát veszítette. Az Egyesült-Államokkal kötött szerződés *Faluhelyi*nél is említve van. (I. 110. l.) Egyik szerző sem szól ellenben a svájci szövetséggel kötött és ma is hatályos megállapodásról (71,130/1887. B. M. sz. rendelet).

Míg *Molnár* az állampolgári kötelekből való elbocsátás kérdését a békeszerződésig érvényben volt hadkötelezettséghez viszonyítva részletesen ismerteti (144. lap), egyik szerző sem szól világosan arról, hogy a mai helyzetben ennek a kérdésnek van-e s milyen jelentősége. A kettős állampolgárság és hontalanság kérdését tételes jogunk alapján egyik szerző sem tárgyalja fontoságának megfelelően.

A született és honosított állampolgárok jogi helyzete közötti eltérésre nézve a *Faluhelyi* által adott felsorolás nem teljes (I. 109. l.); *Molnár* könyve e tekintetben több adatot tartalmaz (159. lap).

Egyik szerző sem foglalkozik azzal a nagyon fontos kérdéssel, hogy a vitézi szervezet tulajdonképpen miben áll, nevezetesen jelenti-e a rendiség felújítását és érinti-e az állampolgári jog-egyenlőség elvét.

Amíg *Molnár* Közjogának II. kötete még megjelenésre vár, *Faluhelyi* egyszerre adta ki munkája mindkét kötetét. Az államhatalom szervezetéről szóló II. kötetre az alábbiakban teszünk néhány észrevételt.

Nem tartjuk szerencsésnek, különösen tankönyvben, annak hangoztatását, hogy hazánk államformája ma a köztársaságihoz hasonló. (II. 5., 77. és 79. l.) A törvényszentesítési jog a legtöbb monarchikus államban, nálunk is jó ideje csak formai jogosítvány. Amellyel az uralkodók sohasem élnek. Az uralkodók befolyása a törvényhozásra tulajdonképp az által érvényesül, hogy a kormány a törvényjavaslatokat csak az ő előzetes jóváhagyásával (előzetes szankció) terjesztheti elő. Ez a fontosabb jogkör azonban a kormányzót is teljes mértékben megilleti s a mellett még visszaküldési joga is van, amelyet már ismételt is igénybe vett. Helyesebb a kormányzó korlátozottabb jogállását alkotmányunk szellemében a nem koronás király jogállásából levezetni; már pedig azon az alapon, hogy a meg nem koronázott királynak nincs törvényszentesítési joga, alig lehetne az állam átmeneti köztársasági jellegére következtetni.

Alkotmányunk szellemének és gyakorlatának nem felel meg annak megjegyzés nélkül való említése, hogy a végrehajtó hatalom a királyt illeti, (I. 22., II. 9., stb. l.) Ez a hatalom épp oly megosztott mint a törvényhozói; a nemzet közvetlenül is gyakorolja az önkormányzatokban.

Nem helyes a felségjogoknak személyes és kormányzati jogokra való osztályozása (II. 61. l.). Egyrészt a kormányzati jogok is személyes jellegűek annyiban, hogy a király azok gyakorlásában magát általában nem helyettesítheti, másrészt kormányzati felségjognak, a kormánynak általában használatos fogalmát alapul véve, nem tekinthetők a királyt a törvényhozás körül és egyes közigazgatási ügyek elintézésében megillető jogok. Helyesebb lett volna tiszteleti és érdemleges felségjogokról beszélni. Helytelen a fentartott és közlött felségjogok megkülönböztetése is. Rezervált felségjogok olyan értelemben, mintha azokat nem a nemzet ruházta volna át, a magyar alkotmány szerint nincsenek.

Nem szabatos annak kiemelése, hogy a miniszterek a király politikai cselekményeikért felelősek (II. 63. l.); e felelősség ugyanis a nem politikai jellegű cselekményekért (házasság, magánlevelek, stb.) is megvan.

Nem ismerteti *Faluhelyi* a királyi udvar szervezetét és méltóságait, holott ezek a méltóságok, az udvari kitüntetések és címek (udvari tanácsos, udvari szállító, kamarás, stb.) ma is használatosak.

A király rendeletalkotási jogát önállóan is gyakorolja (pl. általános amnesztia esetén, kitüntetések alapításánál) viszont a

minisztériumnak törvényeink közvetlenül adnak rendeletalkotási hatalmat. Ennek következtében helytelen az a megállapítás, hogy a király a rendeleteket a minisztérium útján bocsátja ki (II. 69. l.)

Nem említi *Faluhelyi*, hogy a király milyen tisztviselői és tiszt állásokra gyakorolja a kinevezés jogát (II. 69. l.). Nem helyes, hogy a király a törvényhatóságokhoz az 1886 : XXI. tc. 4. §-a alapján királyi biztosokat küldhet ki (II. 70. l.); ellenkezőleg, az 1907 : LX. tc. helyes miniszteri indokolása szerint ilyen jog nincsen (Képviselőházi irományok XVI. k. 33. l.).

Kétszer is említve van, hogy a második nemzetgyűlés öt évi tartamra hivatott össze (II. 84. és 88. l.); holott csak a képviselői mandátumok tartama volt öt évben megállapítva és az volt a terv, hogy a nemzetgyűlés rövidesen képviselőházzá alakul át.

Helytelen példákat hoz fel *Faluhelyi* a felsőház szervezeténél az ú. n. vegyes rendszerre. (II. 165. l.)

Megfelelő bírálat nélkül hozza az 1886 : XXI. tc.-nek a törvényhatóságok hármaskörét megállapító 2. §-át (II. 257.); holott ma már általánosan elfogadott nézet, hogy az önkormányzatot és az állami közigazgatást nem lehet egymással szembeállítani, hanem csak helyi ügyekről és országos ügyek helyi intézéséről lehet beszélni.

Közigazgatási bíróságunk, hatáskörének újabb törvényekkel való fokozatos kiterjesztése következtében, határozottan közjogi jellegű bírósággá alakul; a törvényhatóság panaszára megsemmisíthet miniszteri rendeleteket (alkotmányvédelem), bíraskodik a képviselőválasztásoknak és a felsőházi tagok választásának érvénye felett, stb. Ezt a szerepet *Faluhelyi* nem eléggé méltatja; de nem szól a kimerítőnek látszó felsorolás rendjén a szabadalmi, munkásbiztosítási, stb. bíróságokról sem (II. 275. l.).

A felhozott észrevételekkel szemben mind a két munka bővelkedik helyes és szabatos fejtegetésekben úgy, hogy közjogi irodalmunknak mindkettő határozottan nyeresége. *Faluhelyi* könyvének használhatóságát a részletes tárgy- és névmutató nagyon fokozza.

Dr. Egyed István.

Szemle.

— **Kérdések és feleletek.** A bírói és ügyvédvizsgáló bizottság megalakulása alkalmával egy ügyvédcenzor panasz tárgyává tette, hogy a jogi szemináriumok a jelöltekhez intézett kérdéseket összeírják. Ennek a témának egy komoly és egy humoros oldala van. Szomorú jelenség, ha a cenzor attól fél, hogy a jelölt tud felelni arra a kérdésre, melyet ő fontosnak tart. Azt hinné az ember, hogy a vizsga célja meggyőződni arról, vajjon a jelölt értelmes és tájékozott jogász. Ez természetesen feltételezi, hogy a cenzor is tájékozott ismerője legyen az egész joganyagnak és éppen nem elég, ha korlátolt számú kérdésekkel felszerelve indul abba a harcba, melynek egyik feladata saját kvalifikációját megmenteni. Minden személyi célzás nélkül ma a vizsgák sorsa attól függ, vajjon a jelölt otthonos-e abban az anyagban, melyből a cenzor készült. Az inkongruencia itt a bukás tragikumával végződik egészen igazságtalanul a jelölt terhére. A leltárba vett kérdések rendszerével függ össze az az anomália is, hogy sok cenzor rejtett zugocskákból bányássza ki kérdéseit. A humor ott veszi át szerepét, mikor a Turandot-cenzor rémülten észreveszi, hogy árulás áldozata lett és a jelölt menekül. Itt igazán megszűnik a tréfa és magam is azt hiszem, hogy a szerzői jog bitorlásának következményeinek megállapításával kellene gondoskodni a titok megőrzéséről. Ismeretes egy német egyetemi tanárnak az a kérdése, hogy hányféleképpen lehet meghalni; képzelhető milyen levertség vett rajta erőt mikor az első jelölt megfejtette a rejtvényt és győzedelmesen hirdette: csak kétféleképpen, végrendelet hátrahagyásával, vagy végrendelet hátrahagyása nélkül. Wenzel Gusztáv számtalanszor kérdezte, hogy mit lát a jelölt ha felmegy a Gellérthegyre és boldog volt, ha azt a feleletet kapta: személyeket és tárgyakat, amiből következik a személyi és dologi jog szükségessége. A vizsgarébuszok gyűjteményével könyvtárakat lehetne megtölteni.

Kevés olyan cenzor van, aki fel tud emelkedni hivatásának magaslatára. Mintaképül állíthatnám oda azt a férfit, aki meggyőződésem szerint egyáltalában a legnagyobb professzor volt mindazok közt, akik valaha a budapesti egyetem jog- és államtudományi karán működtek. Kerkápoly Károlynak profundus tudása a vizsgákon is érvényesült, de itt csak azt nézte, vajjon átgondoltan, okosan tud-e felelni a jelölt? Egyébként pedig üldözte a törpekérdéseket, miket sokszor végig kellett hallgatnia. Egyszer elnöke volt a bizottságnak, melynek egyik tagja — később Magyarország nagy pénzügyminisztere lett belőle — a dohányraktárak mikénti berendezését kérdezte. A vizsga végén a jelölthöz fordult Kerkápoly ezzel a kérdéssel: «Mondja meg jelölt úr, milyen színű pecsétviaszot használnak a pénzügyminisztériumban»? És mikor a jelölt hallgat, így folytatja: «Ön nem tudja, én sem, de a hivatalszolga tudja.» Az ilyen üdvös lecke ma sem ártana.

Dr. K. V.

Kolos Jenő.

A Kúria hiteljogi tanácsát több mint egy éve szomorú fátum üldözi. Egymásután dőltek ki idő előtt kiváló oszlopos tagjai, kik közül csak Reichard Zsigmond, Fehér Tamás, Mezey László, Dezső Kálmán és Bella János nevére emlékeztetünk. Még le sem csillapodott a fájdalmas érzés, melyet e tanács nagytekintélyű három elnökének, a magyar jogászvilág büszkeségének szellemi erejük teljében gyors egymásutánban való nyugalomba vonulása okozott, és máris új és nem kevésbé súlyos veszteséget kell panaszolnunk: nagy elődeinek nem kisebb utódát, a IV. polgári tanács elnökét: Kolos Jenőt ragadta el váratlanul a halál. Halála olyan volt, mint élete: a kötelességtudás megtestesülése. Rövidnek hitt betegsége tartamára írásban intézkedett a tanács munkabeosztásáról, és egy óra múlva halva volt. Kolos Jenő komor, szinte rideg külseje az igazságért lángoló hévvel dobogó szívet, mélyen boncoló, élesen ítélő, nagy tudású elmét, a bírói hivatásban felolvadó lelket és a jogtiszteletet megszemélyesítő sziklaszilárd jellemet takart. A legkiválóbb hiteljogászok egyike volt, és a IV. tanács élén minden jogász nagy bizalommal és megnyugvással látta, mert benne ismerte fel ama nagy bírák díszes sorának folytatását, kik e tanács tradícióit és tekintélyét megteremtették. Elvesztése annál fájdalmasabb, mert aggódva kell kérdeznünk, vajjon sikerül-e majd helyét olyan bíróval betölteni, aki annyi tudással, rátermettséggel és oly bírói kvalitásokkal rendelkezik, mint Kolos Jenő és aminőt e nagy fontosságú irányító állás mindenkor megkövetel.

— **Országos Jogászegyűlés.** A Magyar Jogászegylet elhatározta, hogy a f. év végén Budapesten országos Jogászegyűlést rendez. A tárgyalások 5 szakosztályban fognak megtartatni, u. m.: 1. Magánjogi, 2. Hiteljogi, 3. Perjogi, 4. Büntetőjogi, 5. Közjogi, közigazgatási és pénzügyi jogi szakosztályok alakíttatnak. Minden szakosztályon belül 2—2 kérdés fogja megvitatás tárgyát képezni. Az előkészítő bizottság ez úton kéri fel az ország jogászközönységét, hogy ha valamely kérdésnek megvitatását fontosnak és időszerűnek tartják, erre vonatkozó javaslatukat mielőbb a Magyar Jogászegylet titkárának címezve (dr. Kollár László ügyvéd, Budapest, IV., Petőfi Sándor-u. 2.) az előkészítő bizottsághoz juttatni szíveskedjenek.

— **Néhány szó a bírói státustörvény módosításához.** E lapnak múlt évi december 1-én megjelent 23. számában egyik kartársam a «bírói státustörvény módosítása» cím alatt a kir. ügyészégi elnökök státusának megváltoztatását hozta javaslatba. A javaslattal magam is egyetértek, okait helytállóknak tartom. Engedje meg azonban igen tisztelt kartársam, hogy cikkéhez egy pár megjegyzést fűzzek. Cikkíró azt mondja, hogy a státustörvényen hat év alatt négy ízben történt módosítás és mind a négy változtatás a kar előnyére szolgált. Három esetben én is meg tudom állapítani az előnyt, de a negyedik esetben, a vizsgálóbírói és ügyészi pótléknál, felemelést, tehát előnyt nem látok. Ezt a pótlékot ugyanis a státustörvény évi 2000 aranykoronában, vagyis 29 millió papírkoronában állapította meg, a havi 300,000, vagyis évi 3.600,000 papírkoronás új megállapítás tehát se nem felemelés, se nem előny. Helyre kell igazítanom cikkírónak a vi-

déki kir. ügyészégi elnökök létszámára vonatkozó megállapítását is, amennyiben vidéken ez idő szerint csak 20 kir. ügyészégi elnök, illetve kir. főügyészi helyettesi címmel és jelleggel felruházott kir. ügyész van. Egy kir. ügyésznek a vezetője csak az I. fizetési csoportba sorozott kir. ügyész. Elsősorban az volna tehát a kívánatos, hogy valamennyi vidéki kir. ügyésznek a vezetője a II. fizetési csoportba jusson, mert nem volna méltányos, ha a vidéki kir. ügyészségek vezetői három fizetési csoportba soroztatnának. A vidéki kir. ügyészégi elnökök mellett cikkíró által felhozottakon kívül megemlítendőnek tartom még, hogy a kir. ügyészégi elnöknek összehasonlíthatatlanul több baja és dolga van a fogházzal, mint a kir. járásbírói elnöknek. A kir. ügyészégi elnöknek emellett a háború óta a nyakába szakadt még az ú. n. rabkertetés is, amelynek felügyelete bizonyos fokú gazdasági ismeretek elsajátítását is szükségessé teszi, s amelynek helyes vezetéséért, noha előtanulmányai nincsenek, éppen úgy felelős, mint a kir. ügyészség jogi munkájáért. Nem hagyhatom szó nélkül, hogy a vidéki kir. ügyészégi elnöknek a csak elvételre megürülő kir. törvényszéki elnöki álláson kívül egyéb előmenetele nem lehet. Legalább is nem emlékezem rá, hogy 28 éves szolgálatom alatt vidéki kir. ügyészégi elnökből, illetve kir. főügyészi helyettesi címmel és jelleggel felruházott kir. ügyészből kúriai bíró, táblai tanácselnök, főügyész vagy koronaügyész helyettes csak egy is lett volna. Általában azt látjuk, hogy az ügyészségnél sokkal nehezebb az előmenetel, mint a bíróságnál. Ez az oka, hogy sok ügyész átmegy a bírósághoz, ahol mégis csak van előmenetelre kilátása. Nem lehet tehát minden alap nélkül való cikkírónak az a megjegyzése, hogy a törvényhozás ezeket elgondolva tett kivételt az ügyészi karra, mikor két főügyész helyettes a III. fizetési csoportba sorozott. Azonban ez a kivétel nemcsak a főügyész helyetteseknél, hanem a koronaügyész helyetteseknél is megvan, mert előzőleg éppen a cikkíró mutat rá, hogy az 1922. I. tc. 28. §-a a koronaügyész helyettesek közül is egyet a IV. fizetési csoportba sorozott. Ha az ügyészi karra nézve kivételt lehetett tenni a másod- és harmad fokon, én is úgy gondolom, nincs nagy akadálya annak, hogy ebben az előnyben az első fok is részesüljön. *Kóczián Gyula*, egri kir. ügyészégi elnök.

Inhalt. Dr. Gy. Lakatos Rechtsanwalt: Kompetenzfragen im internationalen Rechte. — Dr. S. Bene Rechtsanwalt: Kontrolle der Praxis der Advokatskandidaten. — Jun. dr. D. Nagy Rechtsanwalt: Der Kreditbetrug. — Dr. E. Schultheisz Oberlieutenant-Auditor: Der Versuch im Entwurf des neuen deutschen Strafbuchgesetzes. — Dr. I. Egyed Privatdozent: Neue Handbücher über das ungarische öffentliche Recht (Dr. F. Faluhelyi, dr. K. Molnár.) — Rundschau. — Spruchbeilage.

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR (CORPUS JURIS HUNGARICI)

1926. ÉVI TÖRVÉNYCIKKEK

Jegyzetekkel ellátta
Dr. TÉRFY GYULA
kir. kúriai tanácselnök

A hivatalos kiadáson kívül egyetlen kiadás. Tartalmazza a törvény hiteles szövegén kívül a törvény országgyűlési tárgyalását s a hivatkozásokat a megfelelő miniszteri rendeletekre. A kötethez csatolt pótlások pedig egybefoglalják mindazon módosításokat és kiegészítéseket, amelyeket az 1926—1925. évi törvényeken az 1926. évben hozott törvények tettek.

Kötve 12.50 P., füzve 10. P.

Megrendelhető minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrásy-út 21.

Másfél éves jelölti gyakorlattal, perfektt gyors- és gépiró fiatal ügyvédjelölt keres azonnal elfoglalható állást. Címe: a kiadóhivatalban. 144

Fővárosi környéken, hajó- és vasútállomással bíró járási székhelyen, negyedszázados ügyvédi iroda átvételére vagy vezetésére helyállóképességű reflektáns kerestetik. Cím a kiadóhivatalba. 188

Ügyvéd fővárosi vagy vidéki irodában elhelyezkedést keres szerény fizetési igényekkel; helyettesítéseket elvállal. Ajánlatok: «Nőtlen 36 éves» kiadóhivatalba kéretnek, ahol címe is megtudható. 187

Az Angol-Magyar Bank igazgatósága elhatározta, hogy az intézet saját tőkéjének a bank megnövekedett üzletforgalmával való aránybáhozatala érdekében a folyó január hó 29-ére egybe-hívandó rendkívüli közgyűlés elé javaslatot fog terjeszteni az intézet alaptőkéjének 121.273 drb á 50 pengő névértékű részvény kibocsátása útján 12 millió pengőre való felemelése iránt. A javaslat szerint az új részvények 1:1 arányban fognak az eddigi részvényeseknek felajánlatni. A tőkeemelés keresztülvitele után — melynek sikere egy külföldi csoporttal létesített megállapodások útján biztosítva van — az intézet kimutatott saját tőkéi 21 millió pengőre fognak emelkedni. 186

Most jelent meg!

VADÁSZ LIPÓT BESZÉDEI

Díszes kiállításban füzve 8.—, kötve 11.— P.

Aki egy jobb kor távlatából akarja a jelenkor vajúdasait nézni, annak el kell olvasnia
VADÁSZ LIPÓT szellemi hagyatékát

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

Most jelent meg.

Franklin kiadás.

AZ ÚJ FELSŐHÁZI TÖRVÉNY

a magyar alkotmány fontos alaptörvénye:

AZ ORSZÁGGYŰLÉS FELSŐHÁZA

(1926: XXII. t.-c.)

A nemzetgyűlési tárgyalások anyagának közlésével összeállította

Dr. TÉRFY GYULA
kir. kúriai tanácselnök

Előszóval és jegyzetekkel ellátta

Dr. Egyed István
egyetemi magántanár, kir. ítélőtáblai bíró

Ára 3.20 Pengő

Megrendelhető
a **FRANKLIN-TÁRSULAT-nál, BUDAPEST, EGYETEM-UTCA 4.**
és minden könyvkereskedésben.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Sebestyén Samu budapesti ügyvéd: A részvénytársasági jog reformja. — Dr. Kohner Artur budapesti ügyvéd: Széljegyzetek a jelzálógról szóló törvényjavaslatról. — Dr. Bernfeld Imre: A joggyakorlaton levők aktuális problémái. — Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Törvénykezési Szemle. Az özvegy érdemlensége. — Dr. Lőw Tibor budapesti kir. ítélőtáblai bíró: Jogirodalom. Dr. Almási Antal, egyetemi magántanár, budapesti kir. ítélőtáblai bíró: A kötelmi jog kézikönyve. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XX. 2. — Tartalommutató a Büntetőjogi Döntvénytár XIX. kötetéhez.

A részvénytársasági jog reformja.

Az egyik oldalon tagadják, hogy a részvénytársaság beteg, a másik oldalon állítják, hogy az egészséget csak szimulálja, hogy egészsége születésétől fogva fogyatékos, hogy egészségtelen levegőben lélezkzik, életmódja is egészségtelen. Illetékesek a «botcsinálta beteg» védelmében viszont vallják, hogy nincsen szükség beavatkozásra, a beavatkozni kívánóról pedig, hogy doctus cum libro, értve utóbbin azt a tudós repertoriumot, amelyet Kuncz Ödön professzor «Törvénytervezet a részvénytársaságról, szövetkezetéről és a korlátolt felelősségű részvénytársaságról» címen közzétett.

Ha az illetékesek, ezek között elsősorban a Nemzeti Bank elnöke, akinek karácsonyi cikkére Sichermann is hivatkozott jogászgyűleti előadásában,¹ azt a meggyőződést vallják, hogy az idő nem alkalmas arra, hogy a fennállónak mélyreható változtatásához fogjunk hozzá, mert a közgazdaságnak nyugalomra és szabadságra van szüksége, úgy a tervezet általános indokolása ellenére (A részvényjog reformjának szükségessége, 132. s. köv. l.) a részvényjog bármilyen reformját egyelőre megvalósítani nem lehet, tekintet nélkül arra, hogy a tervezettől célbavett új szabályozás közelebből milyen?

Kétségtelenül helyes ugyanis az a megállapítás, hogy ez a probléma elsősorban gazdasági, s csak, ha a reform gazdasági megengedhetősége vitán kívül áll, kerülhet sor jogi reformra.²

Ezekkel a megállapításokkal legfeljebb csak a kereskedelmi törvény részvényjogi szabályainak és a bírói gyakorlat által kifejlesztett tételeknek összeállítása férhetne össze, ami azonban nem reform. Ezzel szemben az a reform, amelyet a tervezet akar megvalósítani, a részvényjognak egészen gyökeres, organikus újjáalkotásában állana, amelyet főképpen az jellemezne, hogy nemcsak a német törvény robusztus rendelkezéseit akarná átültetni, hanem ezek szigorúságát még fokozni is.

A mondottaknál fogva tehát nem volna suly ezen szándékolt reform részletein, ellenben érdemes azt a német részvényjog alkalmazásában szerzett tapasztalatok látószögéből az egyébként hasznosítható tanulságok kedvéért közelebből szemügyre venni.

Mielőtt ezt tesszük, mégis rá akarunk mutatni röviden arra, hogy az általános indokolásnak az a része, amely Reformmunkálatok és mozgalmak Magyarországon címet viseli, nézetünk szerint helytelenül hivatkozik az ott felhozottakra, mint a reform sürgős szükségességét támogató votumokra. A közgazdaság helyzete a háború során és a háború után annyiszor volt válságos és mai helyzete is annyira más, mint volt annak előtte, hogy az akkor megnyilatkozott véleményekkel a reform sürgős megvalósításának szükségességét alátámasztani nem lehet. Az sem lehet döntő ebben a kérdésben, hogy a tervezet szerint a részvényjog

alapos revíziójára a K. T. részvényjogi szabályainak a megvalósulás felé közeledő polgári törvénykönyv kötelmi jogi részével összeegyeztetése végett volna szükség. Azt a nézetet pedig, hogy a korlátolt felelősségű társaság meghonosításának a K. T. részvényjogi szabályozásában akadálya volna, helyesnek nem fogadjuk el.

A tervezet szerint a jog- és törvénytechnikai okokon felül — és ezt tartjuk lényegesnek — a reformra azért van szükség, mert a K. T. részvényjogi szabályai helyes alapokon épültek ugyan fel, de jórészt hiányosak, hatálytalanok és elavultak. Ezek a részvényjogi szabályok immár több mint félszázad óta vannak érvényben s uralmuk alatt fejlődött ki nálunk a részvénytársaság, amint erre Sichermann is rámutatott, mint gazdasági és jogi intézmény. Ez a törvényes szabályozás minden nagyobb veszedelem nélkül érvényben maradhat tehát addig, míg a reform előfeltételei meglesznek.

Hogy pedig éppen a német részvényjog átültetésével nem szabad most kísérletet tenni, a német részvényjogi szabályozás milyenségéből is következik. Franz Klein ma is még klasszikusnak mondható Die neueren Entwicklungen in Verfassung und Recht der Aktiengesellschaft című tanulmányában a német részvényjogot úgy jellemzi, hogy ez bizalmatlanság által szült, gyanúval átitatott, visszaélések ellen irányzott törvényalkotás, amelyben a részvénytársaságra Jhering által kimondott átok mennyköve dörög. Ugyanő találóan mondja, hogy a német K. T., a tőzsdére vonatkozó törvényalkotásokkal együtt, «eine Musterarbeit schulgerechstrenger Kontrapunktik».

A német kereskedelmi törvénynek a részvénytársaság alapítására vonatkozó rendelkezéseit a successív pénzalapításokra nézve az üzleti gyakorlat már rég kiemelte sarkaiból; megkezdte ezeket a különösen bonyolult és terhes rendelkezéseket úgy, hogy majdnem kivétel nélkül az alapítókkal véteti át az összes részvényeket és csak ezek eladása után alakul meg voltaképpen a valódi társaság.

A részvényjogi szigorú újítások egyébként nem csökkentették az alapítói tevékenységet. Mégis az alapítások számának a német törvény életbeléptetése után beállott csökkenése olyan mozgalmi eredményének is tekinthető talán, amely mint az új részvényjog szorításai ellen irányuló óvás jelentkezik. Új vállalatok, még a nagyvállalkozás körében is, a korlátolt felelősségű társaság formáját választották, amely rendszerint korlátlan szabadságot biztosított nekik, míg a részvénytársasági forma kötelezettségeket és korlátozásokat rótt rájuk.

A részvényügynek az infláció ideje alatt jelentkező fejleményei és a gazdasági válságok kemény bírálattal gyakoroltak a német részvényjog felett.

Az infláció idejében azon jogok némelyikével, amelyeket a törvény a részvényesnek egészen más célból biztosított, a részvénytársaság érdekeivel ellenkező célra súlyosan visszaéltek,³ úgy, hogy ezen a társasági formán hagyott legmélyebb nyomokat az infláció. Az infláció első hatása abban mutatkozott, hogy a részvénytársaságok a részvénytartalékokat szertelenül szaporították. Csakhamar felismerték azt is, hogy a kisrészvényesre nincsen szükség. Erre a célra használták fel a nagyrészvényesek a többszörös szavazójog gyakorlására jogosító részvényt (Mehrstimm-

¹ A részvénytársasági jog irányelvei és dr. Kuncz Ödön javaslata.

² Sichermann u. o. 3. l.

³ Müller-Erbach: Die Entartung des deutschen Aktienwesens seit der Inflationszeit (Recht und Staat) 1926.

aktie). Hogy ez a részvényfajta mennyire elszaporodott az infláció ideje alatt, mutatja az, hogy a németbirodalmi statisztikai hivatal 1925 szeptember 1-én lezárt megállapítása szerint 1595 német részvénytársaság közül, amelyeknek részvényei a német tőzsdéken jegyezve voltak, 860 bocsátott ki ilyen részvényeket. Azok a részvényesek, akik ezeket a részvényeket kapták, a tőke nem egészen $\frac{1}{40}$ %-át fizették be és ennek ellenére a szavazatok 38,2 %-a, tehát az úgynevezett praktikus majoritás felett, rendelkeztek a közgyűléseken. De volt eset rá, hogy csak a tőke $\frac{1}{1000}$ -ed részét fizették be az illető részvényesek.

A visszaélések másik eszközül szolgáltak az ú. n. Vorratsaktien, amelyeket a részvénytársaság ú. n. barátjai vettek át. Az adó- és aranymérleg-törvények szüntették meg, ha nem is teljesen, ezeket a visszaéléseket.

Külön említendő az ú. n. Depotaktie, amelynek segítségével szereztek döntő befolyást a német bankok a részvénytársaságok gestiójára.⁴

A német részvénytársaságok nagyobb része ugyan kibirta a megrázkódtatásokat, de voltak összeomlások s áldatlan katasztrófák is, amelyek meggyőzhetnek mindenkit arról, hogy még a legszigorúbb törvény védelmének is milyen kétséges az értéke és mennyire hiú törekvő olyan törvényes intézmények keresése, amelyek a bizalommal való visszaélést, a féktelen nyereségvágyat és tisztességtelen gondolkozást lehetetlenné teszik.

A részvénytársaság reformjának kérdéseit soha nem tárgyalták olyan behatóan, annyi különféle szempontból és soha nem állottak elő annyi, diametriálisan ellenkező, javaslattal az intézmény megjavítására, mint a német birodalomban az utóbbi időben. Bátran mondhatni, hogy ezek a javaslatok a német törvény összes részvényjogi szabályait, kivételével talán az alapításra vonatkozóknak, kívánták megváltoztatni. Ott is ugyanazok a támadó pontok. A végrehajtó orgánumok gyöngítése, a felügyelet és az ellenőrzés hatékonyabbá tétele, különösen pedig a felügyelőbizottsági intézmény eltörlése vagy átalakítása, a kötelező revízió behozatala, a támadások célja.

S mégis azt látjuk, hogy a német birodalomban is az érvényben levő részvényjog reformja ellen foglalkoznak állást.⁵

Ezekből egyfelől azt állapíthatjuk meg, hogy a szigorú német részvényjogi szabályozás ellenére, amelynek átültetésétől pedig a T. annyit vár, visszaélések ott, még viszonyosan is nézve, sokkal nagyobb mértékben fordultak elő, mint nálunk a K. T.-nek a T. szerint «túl optimisztikus» szabályozása mellett. Másfelől, hogy noha ott is a törvény sok rendelkezésére nézve az a nézet alakult ki, hogy ezek hiányosak és kevésbé hatékonyak, a reformmozgalmak a végén elültek, úgy, hogy kb. ugyanazokból az okokból, mint nálunk, a reformot legtöbbször ellenzik.

Pedig a tervezet maga is megállapítja (137. l.), hogy a német részvényjog bizonyos részeinek reformja az újabb tapasztalatok és viszonyok erejénél fogva immár régóta aktuális, merthogy annak szabályozása a szédelgések leküzdésében nem érvényesült hathatósan. A T. mégis a német kereskedelmi törvényre támaszkodik azért is, mert gazdasági életünk jogviszonyait most is a régi német kereskedelmi törvényt majdnem szósz szerint átvevő K. T. szabályozza és mert az új német K. T. nem alakította át lényegében a régi német jogot, hanem csak *tovább fejlesztette* azt.

A T. indoklásának utóbbi megállapításával szemben rá kell mutatnunk arra a tényre, hogy, ami a mai német részvényjog lényegét teszi, már az 1867. évi francia törvényben (loi sur les sociétés) nagyjában megvolt. Rendelkezések vannak ebben a tár-

saság alapítására, a kötelező tartalék-alapra, a felügyelőbizottságot pótló commissaries intézményére, a kisebbség jogára, hogy az üzletvitelből az igazgatóság és felügyelők ellen igényeket érvényesíthet, a részvényesek jogára, hogy még a közgyűlés előtt betekintheik a leltárt és a részvényesek jegyzékét és az évi mérleg és a felügyelők által a közgyűlésnek teendő jelentésről másolatokat kívánhatnak, a szavazati jogok vásárlásának, ilyenek álúton való megszerzésének és álrészvényesek szerepeltetésének büntetőségére, a részvénytársaság megsemmisítésére konstitutív hiányok miatt, törvényellenes közgyűlési határozatok megsemmisítésére, ezek miatt érvényesíthető kárfelelősségre nézve. Az új német részvényjog ebből a forrásból merített legtöbbször, majdnem mindent, csak hogy a francia törvény rendelkezéseit teljesebbé tette, kicsiszolta.⁶

Az új német részvényjog tehát nem eredeti német jog, mert nem volt ebben az értelemben «továbbfejlesztése» a régi német K. T. szabályozásának.

Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a német részvényjognak a gyakorlatban bevált szabályait nem lesz helyes átvennünk, amikor a reform időszerű lesz, hanem csak azt mutatja, hogy nem kell azt átültetnünk azért, mert az a régi német részvényjog továbbfejlesztése. Hiszen maga a francia részvényjog is utóbb átvette a német részvényjogból azt, amit ez az 1867. évi francia törvény kezdeményezése nyomán kialakított, — a nemzeti antagonizmus ellenére is.

Az 1900. évi angol részvénytörvénnyel is érzik a német részvényjog befolyását, bár csak kisebb mértékben. A francia és angol részvényjog példája azonban azt is mutatja, hogy, noha a német részvényjogból recipiáltak, mégis megtartották a szellemet, amelyet egészben liberálisnak mondhatni, vagy legalább nem túlzónak. Az indoklás is kiemeli ugyan, hogy a tervezet nem vette át a német jog szabályozását kritika és változtatás nélkül, mégis úgy hisszük, hogy erre a kétfőre sokkal nagyobb mértékben lesz szükség adott esetben, mint ahogyan ezt a T. teszi. Akkor a közgazdaság helyzete majd már konszolidált lesz, s több tapasztalat fog rendelkezésünkre lenni. Ezek útmutatása mellett inkább lesz elbírálható, s pedig függetlenül minden gazdaság- és pártpolitikai állásponttól, az a legfontosabb kérdés, hogy az élő érvényesülésben milyen szabályozások bizonyultak a leghelyesebbnek s talán terjedni fog addig is a közgazdasági műveltség, mert régi megállapítás, hogy ahhoz, hogy bármilyen új részvényjogi berendezés célját elérje, mindenkinek, akinek valamilyen vonatkozásban köze van részvénytársasághoz, értenie kellene legalább is az évi mérleg-, az igazgatók és felügyelők jelentéseihez.

Az indoklás hangsúlyozza, hogy a T. a német jog szabályozása mellett nagy figyelmet fordított az angol-északamerikai jogra is s ennek egyik következményeképpen a kötelező könyvvizsgálat intézményével kívánja hatékonytá tenni az értéktelennek bizonyult felügyelőbizottsági belső ellenőrzést.

A T. az angol audit-rendszert tartja a legmegfelelőbbnek s az indoklás ezt a rendszert részletesen ismerteti (174—176. l.). Ehhez csak azt kívánunk megjegyezni, hogy az audit intézménye Angliában sem vált be teljesen, amint ez a különféle Lord justice-jelentésekből megállapítható. Az 1900. C. A. vonatkozó rendelkezéseiből — melyeket az indoklás közöl — is megállapítható, hogy az auditor csak a társaság könyveit, számadásait és táblapjait van jogosítva megtekinteni és a társaság igazgatóitól és tisztviselőitől az ezek elbírálásához szükséges tájékoztatásokat és felvilágosításokat követelni, ellenben, ha ezen megállapítása során meg is állapíthatna olyat, ami a társaság érdekében az üzletvitel bírálatát provokálná, erre figyelmét és jelentését nem terjesztheti ki. Az auditor szerepe tehát ott is csak az üzleti tények — külső — korrektségére szorítkozik. Az audit intézménye Angliában nyolc évtizedes, s egészen más személyi kvalitásokra és tradíciókra támaszkodhatik, mint nálunk. De ezt nem is tekintve, a gyakorlat emberei nálunk majdnem kivétel nélkül vallják, hogy a kötelező könyvvizsgálat behozatalával a reform a maga célját el nem érhetné.

Mindezekkel csak azt kívántuk igazolni, hogy idegen jog recipiálásában a legnagyobb óvatosságra van szükség. Áll ez különösen a részvénytársasági jogra, amelynek gyökeres megváltoztatása a közgazdaságra kihat.

⁶ Franz Klein u. o. 15. l.

⁴ Paul Gieseke: Das Aktienstimmrecht der Banken (Gesellschaftsrechtliche Abhandlungen) 1926.

⁵ Wildhagen, Zur Reform des Aktienrechts (Deutsche Juristen-Zeitung 1927 jan. 1-i sz.) «An einem selbst in härtester Zeit unter schweren Stürmen gut erprobten Rechtszustand Aenderungen und Ergänzungen bezüglich einzelner Fragen vorzunehmen, die sowohl rechtlich, wie wirtschaftlich mit anderen Fragen meist in engem und in seinen Wirkungen im voraus nicht immer klar zu übersehendem Zusammenhang stehen, erweckt bei vielen die Besorgnis, dass Aenderungen sich noch keineswegs als Verbesserungen zu erweisen brauchen. — Es ist deshalb begreiflich, wenn in weiten Kreisen der deutschen Juristenwelt der lebhafteste Wunsch besteht, dass der Ausschuss des Juristentages sich schützend vor das geltende Recht stellen und die Notwendigkeit einer Reform des deutschen Aktienrechts verneinen möge.»

A törvénytervezet és indokolása igen értékes és évtizedes munka eredménye. Annyi buzgalom, mondhatni lelkesedés, megérdemelné, hogy a korlátolt felelősségű társaságra vonatkozó része minél előbb megvalósuljon, ami csakugyan sürgősen kiélegítendő közérdek is.

Dr. Sebestyén Samu.

Széljegyzetek a jelzálogról szóló törvényjavaslathoz.

1. A 38. §. 2. bekezdése értelmében a tehermentes lejegyzéshez a jelzálogos hitelező beleegyezése szükséges. Ha azonban a lejegyzendő részlet az egész jelzáloghoz képest *oly elenyészően csekély*, hogy a jelzálog fedezet *biztonságát* a tehermentes lejegyzés *egyáltalában nem veszélyezteti*, a tulajdonos a jelzálogos hitelezőtől követelheti, hogy egyezzen bele a tehermentes lejegyzésbe.

Ez ellen a rendelkezés ellen súlyos elvi aggály merül fel. Nem fér össze jogelveinkkel, hogy a hitelezőtől ellenérték nélkül, vagy ellenzése esete a jelzálogjognak szűkebb körre való szorítása igényeltessek. Egyébiránt a szövegben foglalt kifejezések: «elenyészően csekély», «fedezet biztonsága», «veszélyeztetés» konkrét esetekben oly eltérően magyarázhatók, hogy a hitelezőt könnyen méltánytalanság érheti. Pl. egy nagy kölcsön fedezetű 5000 katasztális hold területű ingatlan köttetett le. Ennek 1%-át, 50 holdat, a bíróság adott esetben «elenyészően csekély»-nek minősítheti, amely a jelzálog fedezet biztonságát nem veszélyezteti és a tehermentes lejegyzést megengedi, holott a szóbanforgó fedezet per abszolútum igen jelentékeny. Eltekintve tehát e rendelkezés elvi aggályosságától, az adott esetben a hitelezőt bizonytalan helyzetbe is hozhatja s ezért — véleményem szerint — feltétlenül módosítandó.

Hogy azonban a jelzálog tulajdonosát ne hozzuk méltánytalan helyzetbe és ne tegyük őt ki a hitelező önkényének, ily esetekben a tehermentes lejegyzéshez való hozzájárulásra akkor kellene kényszeríteni a hitelezőt, ha az adós tartozásának azon aránylagos részét, amely az egész jelzálognak a lejegyzendő részlethez való viszonyából nyer megállapítást, a hitelező rendelkezésére bocsátja. Ez esetben a 37. §-ban foglalt rendelkezések analógiájára lejárattal is fizethet a tulajdonos és ezzel igényt a tehermentes lejegyzésre biztosíthatja.

2. A 49. §. értelmében a jelzálogos hitelezőt teljesítés, *vagy beszámítás* útján bármely harmadik személy kielégítheti és ezzel a követelést magához válthatja, ha a tulajdonos már jogosítva van a jelzálogos hitelezőt kielégíteni és hozzájárulását a telekkönyvi szabályoknak megfelelő okiratban kijelenti.

A beszámítás útján való kielégítés novum és nagyon meggondolandó, hogy ezt az újítást célszerű-e behoznunk. Véleményem szerint az ily beszámítás útján való kielégítés a jelzálogos hitelező, a személyes adós és a tulajdonos jogviszonyának harmadik személyekkel szemben fennálló jogviszonyokkal való súlyos összezavarását eredményezheti és azonkívül alkalmas lehet arra is, hogy feltétlenül likvid, telekkönyvileg kitüntetett követeléseket egyéb bonyolult jogviszonyokkal összekapcsoljon. Ajánlatosnak tartanám a beszámítás útján harmadik személy által való kielégítés elejtését, aminek a javaslat egyéb rendelkezései értelmében amúgy is helye van akkor, ha ez a harmadik személy az ingatlan tulajdonát megszerzi, avagy az ingatlan tulajdonosa a harmadik személy ellen követelését magára engedményeztette.

3. A 49. §. 2. bekezdése a jus offerendit szabályozza és megadja azt bármely harmadik személynek, aki a követelés érvényesítése folytán a jelzálogot terhelő dologi jogát vesztheti, továbbá a tulajdonostársnak, a bérlónek, vagy haszonbérlónek és más oly birtokosnak, aki a jelzálog jog érvényesítése következtében birtokát vesztheti el. Az indokolás szerint az árverés elhárítása mindegyiknek kívánatos és ez az oka a jus offerendi minél szélesebb körre történő kiterjesztésének. Véleményem szerint azonban a jus offerendi gyakorlására jogosult személyek köre még mindig szűk. Két előfeltételhez van e jog gyakorlása kötve, a tulajdonostárs, bérló, haszonbérló, vagy birtokos esetét kivéve. T. i. hogy egyrészt dologi jogosult legyen, másrészt a jogvesztés lehetősége az illetőre fennforogjon a jelzálogos követelés érvényesítése folytán. A dologi jog szempontjából kétes lehet tehát azok joga, akiknek javára pl. utóörökösödési, visszavásárlási, vagy elővásárlási jog van feljegyezve. A tulajdoni igény tekintetében megindított per feljegyzése szintén komoly megfontolást érdemel. A veszélyeztetés

tekintetében is meglehetősen labilis a helyzet. Lehet olyan szűkebb felfogás, amely szerint csak a későbbi jelzálogos hitelező és a végrehajtási törvény 163. §-a szerint a szolgalmi jog jogosultjai veszthetik el jogukat. Sőt, utóbbiaknál a végrehajtási törvény 163. §-ának utolsó mondata szerint a jogvesztés lehetősége is csak akkor állhat be, ha az első árverés már hatálytalanná vált. Ezért ajánlatosnak tartanám a jus offerendit megadni mindenkinek, akinek javára a telekkönyvben bármely jog van feljegyezve. Megadandó lenne azonfelül e jog a telekkönyvön kívüli tulajdonosnak is.

4. Az 51. §. a jelzálogi keresetről intézkedik. Ez a jelzálogi kereset a kielégítés türesére irányul. Az 51. §. szerint a jelzálogi pert a telekkönyvben fel lehet jegyezni. Nincs intézkedés azonban a per feljegyzése tekintetében a javaslatban az esetre, ha a tulajdonos egyszersmind személyes adós és a hitelező a 41. §. értelmében őt perli. Az indoklás szerint ily esetben a végrehajtási törvény 135. §-ának 2-ik bekezdése szerint az ítélet alapján a végrehajtási jog feljegyzésének van helye feltéve, hogy a végrehajtási jog feljegyzéséig a tulajdonos ugyanaz a személy maradt. A végrehajtási törvény 137. §-ának 3. bekezdése utal a személyes adós ellen folyamatba tett behajtási per telekkönyvi feljegyzésére, amelynek megtörténte esetén tulajdonosváltozás esete is lefolytatható a végrehajtási eljárás. Ennek a feljegyzésnek alapját az 1860. évi 212. számú igazságügyminiszteri rendelet képezi a jelzálogos követelésnek beperlése tárgyában. Az ily behajtási perek feljegyzéséről a javaslat nem intézkedik, holott ezt a hiányt feltétlenül eliminálni kell, mivel ellenkező esetben a tulajdoni változás egy elkerülhető újabb pert fog szükségessé tenni.

5. Az 52. §. értelmében semmis a tulajdonos és a jelzálogos hitelező között a követelésnek a tulajdonossal szemben beálló lejárt előtti létrejött oly megállapodás, hogy a jelzálogos hitelezőnek joga van kielégítésül az ingatlan tulajdonának átruházását követelni, vagy az ingatlant végrehajtási úton kívül értékesíteni. A tilalom célja az, hogy a hitelkeresők esetleges kényszerhelyzetének kihasználását, kiuzsorázását megakadályozza. A tulajdonos megfelelő védelme mindenképpen indokolt, azonban véleményem szerint a védelem túlzásba megy. A jelzálogkölcsön folyósítása az ingatlanra vonatkozó opcióval kapcsolatban nem mindig uzsora, lehet az komoly ügylet is. Az uzsora lehetősége pedig a lejárat után is fennforoghat. A megállapodásnak lejárat előtti tilalmazása azt a ferde helyzetet teremti, hogy éppen akkor, amidőn a rendezésről szokásos tárgyalni, vagyis közvetlenül a lejárat előtt ilyfajta megállapodások nem létesíthetők. Mindezek figyelembevételével esetleg az említett intézkedések teljes elejtése lehetne indokolt, miután a kiuzsorázás ellen egyéb jogszabályok amúgy is védik az adóst, illetőleg tulajdonost. Ha azonban a javaslat elvi álláspontja mellett megmaradna, indokolt, hogy a semmisséget a jelzálog alapításakor eszközölt kikötéshez, ne pedig a lejárat előtti megállapodáshoz kösse, továbbá indokolt, hogy az ingatlannak végrehajtás útján kívüli értékesítésére létrejött megállapodást a semmisség köréből kizárja, az ilyfajta megbízásnál egyrészt az adósnak módjában áll a megbízás feltételeit körülírni, amihez a megbízott hitelező alkalmazkodni tartozik, másrészt ily körülírás nélkül is, a megbízás természeténél fogva, a megbízott felel azért, hogy a megbízó érdekeit védi és ellenkező magatartása őt a megbízóval szemben kártérítésre kötelezi.

Dr. Kohner Artúr.

A joggyakorlaton levők aktuális problémái.*

I. Elhangzott az első szó. Tárgyilagos, bölcs, megértő, apai szeretetet árasztó. A gyakorlati idejét töltő fiatal jogász nemzedék — ügyvédjelöltek és joggyakornokok egyaránt — régóta várt már erre. Várták, hogy akadjanak (egyesek, mert a közélet mozgása mindig nehézkes), akik észreveszik őket, meglátják nyomasztó helyzetüket és megállanak rövid időre megoldatlan problémáik előtt. A megélhetésért való küzdelem rettenetes irama vagy talán a kenyérharc átkain felül is létező egyéb kérdések jelentősége

* Kapcsolatban dr. Almási Antal kir. kúriai bíró, egyetemi rk. tanár úrnak a Jogtudományi Közlöny m. é. 19. számában «A joggyakorlaton levők elméleti és gyakorlati kiképzése» címen megjelent fejtegetéseivel.

okozta, hogy a jogásztársadalom a maga nagy elfoglaltsága közepette megfeledezett a fiatalokról, utódjairól, akikből az utánpótlásnak kell képződnie s akik mint egy eljövendő kor bírái, ügyészei és ügyvédjei az államélet mechanizmusában elsőrendű feladatot teljesíteni s a magasabb jogeszmét szolgálni is lesznek hivatva. Várták a tekintetet, amely felfigyel rájuk, vágyták a hangot, mely biztasson, nógasson, a kezet, mely megintsen, rosszszaljon, új irányt mutasson.

És amikor mélységes hálával és köszönettel eltelten az első felszólaló, dr. Almási Antal kúriai bíró úr iránt e sorok írója igénytelen megjegyzéseit papírra veti, az a nagy óhaja, hogy az iniciáló személyiségének súlya indítsa másokat is elgondolkodásra, hozzászólásra.

II. Mert sok a mi bajunk. Jelentőségben talán nem utolsó közöttük az, hogy túl-sokan vagyunk. Tömerdek fonáság kútforrása ez.

Mostanában többször esett szó az «áljelöltekről», akik nem folytatnak tényleges ügyvédjelölti prakszist, hanem bejegyeztetik magukat valamely ismerősük által, egyéb foglalkozást űznek s amikor aztán az előírászerű négy év letelik, felbukkannak az ismeretlenség homályából és ügyvédi vizsgára jelentkeznek. Nem kell hosszasan bizonygatni, hogy nem szörványos esetek ezek, hanem szembeötlően gyakori jelenség, hiszen csak két számot, az ügyvédek és ügyvédjelöltek számát kell egymás mellé állítanunk és nyomban tisztán látunk ebben a kérdésben anélkül, hogy a legcsekélyebb kétely is maradhatna fenn. A budapesti ügyvédi kamaránál bejegyzett ügyvédek száma 3500 körül mozog s ugyanezzel pedig a lajstromozott jelöltek száma ugyanitt 666. Ez azt jelenti, hogy Budapesten nem is egészen minden ötödik, hanem *csaknem minden negyedik ügyvéd* tart, foglalkoztat és fizet ügyvédjelöltet. Nem hiszem, hogy bárki is akadjon, aki az ügyvédség mai szinte elviselhetetlen helyzetének figyelembe vétele mellett a két szám egybevetésének eredményét hűnek, a tényleges helyzetet valóban visszatükröztetőnek ismerné el. Budapesten nem lehet 666 ténylegesen működő ügyvédjelölt, de még talán 333 sem és ezért mellőzhetlen szükségesség megtalálni a lehetőséget arra, hogy a bejegyzett ügyvédjelöltek száma a valóságos állapottal összhangba hozassék. *Ez nem ügyvédjelölti érdek*, ez nagyfontosságú közérdek, hiszen a cikkíró úrnak a fiatal jogászcsoportra vonatkozó tapasztalatai is azért lehetnek elsősorban kedvezőtlenek, mert az ügyvédjelöltek jelentékeny része úgy válik ügyvéddé, hogy gyakorlatot nem folytatott s így tehát az csak a prakszis útján elsajátítható ismeretekre már ez okból sem tehetett szert. Az Ügyvédjelöltek Országos Szövetsége — bár azt sem téveszti szem elől, hogy a jelöltek nagy része nem tud elhelyezkedni, kénytelen tehát mással foglalkozni s így reákvizitál az álbejegyzésre — már régóta küzd ezen tarthatatlan állapotok ellen s az Ügyvédi Kamara is mindent elkövet, hogy mielőbb rendet teremtsen. De itt nem elég a testületek állásfoglalása és munkája, az egész ügyvédtársadalom megmozdulására és összefogására van szükség, hogy véget érjen a mai abusus.

Felvetődik a kérdés, hogy nem lehetne-e megvalósítani a következő tervet. Minden ügyvédjelölt kap egy a Kamara által elkészített és lebélyegzett ívet, amelynek rovatai a kelet, az ügyszám (vagy a felek nevei) és a tárgyaló bíró névalírásának feltüntetésére szolgálnak. Az ügyvédjelölt a tárgyalás végeztével a rovatoknak általa eszközözlendő kitöltése után szignáltatja az ívet a bíróval. Ennyi az egész, a bíróságnak munkát nem jelent, a jelölteknek pedig nincs okuk, hogy a tekintélyüket féltsék e művelettől. A teljességhez tartoznék még, hogy a Kamara az Úr. 13-ik §-a értelmében amúgy is kötelező évi jelentéshez ezen ívek csatolását kötelezővé tenné s ez által nyomban ellenőrizhetővé válnék, hogy folytat-e az ügyvédjelölt tényleges gyakorlatot.

Azt lehetne erre mondani, hogy sok ügyvédi irodában csak perenkívüli prakszis van egyrészt, másrészt pedig lehetnek olyanok a jelöltek között, kik csak ritkábban láthatnak el különböző okoknál fogva tárgyalásokat. Ezért én a gondolatot tovább vezetném s így folytatnám: nem elég, *nem lehet elég a perenkívüli prakszis*. Nem szabad a jogkereső közönségre rászabadítani olyanokat, akik még nem vettek részt bizonyos minimális tárgyaláson. Az osztrák kamara elutasította egy ügyvédjelölt bejegyzési kérelmét azzal az indoklással, hogy a kérdéses ügyvéd irodájának forgalma oly csekély, hogy ott a kellő gyakorlat el nem sajátítható. A legfelsőbb bíróság az osztrák kamarának ezt a határo-

zatát helybenhagyta. (A vonatkozó közlemény a Jogtudományi Közlöny 1926. évi 7-ik számában jelent meg). Per analógiám ki lehetne mondani, hogy az ügyvédi vizsga letehetésének előfeltétele a szabályszerű gyakorlati idő letöltésén felül egy alacsonyán meghatározandó, minimális, évi 40 vagy 50 érdemleges tárgyalás ellátásának igazolása, legalább két évre terjedőleg. A reformhoz természetesen törvénymódosításra volna szükség, de ez talán nem lehet elegendő ok arra, hogy minden a régiben maradjon. Meggyőződésem, hogy az álbejegyzések megszűnésén kívül a szellemi színvonal emelkedését is előidézné a terv kivitele.

III. Valóban méltán panaszkodik a cikkíró úr az új nemzedék kvalitásainak csökkenésére. Ez azonban nem, vagy legalább is nem túlnyomó részben a gyakorlati kiképzés hibáira vezetendő vissza.

A döntő motívum, nézetem szerint, egészen más: az *elméleti kiképzés fogyatékosságára*. Az egyetemi oktatást kell megreformálni, ez legyen a legnagyobb körülménnyel, de mégis a legsürgősebben megvalósítandó feladat. Amíg jogtudor lehet valaki anélkül, hogy egyetlen előadást is hallgatott volna, amíg a jogi pálya továbbra is olyan lesz, hogy az előadásokon való jelenlét és kötelező részvétel nélkül is megszerezhető a diploma, amíg a jogász nem tanul csődjogot, kényszeregyességet (a végrehajtási eljárást is csak a legutóbbi időkben és, tudomásom szerint, csak a budapesti egyetem vonta be az előadás és vizsga anyagába) s amíg a gyakorlat nyomban feltárja az elméleti oktatás hiányosságait (hiszen a legelső funkciója az állásba lépő ügyvédjelöltnak, hogy főnöke utasítására végrehajtást fogantasson), amíg nem történik változás mindezen és még sok más tekintetben is, addig a joggyakorlaton levők célravezető gyakorlati kiképzése, nívójuknak megfelelő emelése el sem képzelhető. Gyökerében kell kezdenünk a beteg törzs kezelését, mert csak így várhatunk egészséges hajtásokat.

IV. Az ügyvédi kamarák és a kir. törvényszékek által rendelt joggyakorló összejegyzések — elég sajnálatosan — tényleg nem felelnek meg tökéletesen rendeltetésüknek. Nem az előadásokat rendezők tehetnek róla. Ha a joggyakorlaton levők leendő cenzorai előadásait, fejtegetéseit, magyarázatait hallgathatnák, ha a vizsgálóbizottság tagjainak vezetése és irányítása mellett fejthetnék ki maguk is gondolataikat: úgy vélem, nem kellene látogatási kényszer, fölöslegessé válnának a büntető vagy jogfosztó szankciók, mert felnőtt férfit még nem kellett reákvizitálni arra, amit megfenni feltűnően eminens érdeke. Amikor néhány év előtt éppen az Ügyvédjelöltek Országos Szövetségének ismételt kívánságára a gyakorlati összejegyzések újra kezdetüket vették, alapmegfontolás és kiinduló pont volt, hogy az ügyvédvizsgáló bizottság köztisztviselőben álló tagjai jelöljék meg előadásaikban a fejlődés irányát. Sajnos a gyakorlat eltolódott és az előadók személye iránti minden megbecsülésünk dacára elvi okokból elengedhetetlennek tartjuk, hogy a kapcsolat a cenzorok és a joggyakorlaton levők között ismét felállítassék.

Régi kívánsága az ügyvédjelölti karnak és ezért különös örömmünkre szolgál a cikkíró úr azon kifejezett óhaja, hogy a joggyakornokok és ügyvédjelöltek összejegyzetele egyesíttessék. Eltekintve attól, hogy ez a kollégialis együttérzés és az összetartozás kötelékét is létrehozná, a tudományos felkészültség egyenletességét is biztosítaná és nivelláló hatással lenne a különböző gyakorlati ismeretekre szert tettek között.

Amíg a látogatási kényszer megvalósításával szemben — ha ugyan az a cenzorok előadásai mellett is szükségesnek mutatkoznék — kifogás nem merülhet fel, a kötelező kollokviumok terve már azonban bizonyos aggályokat hoz felszínre. A legsúlyosabb ellenérv mindenesetre az, hogy *minden vizsgarendszer gyökerében elhibázott*. Vagy mondjuk: szükséges rossz, mert a tudásnak s a képességeknek 20 perc vagy fél óra alatti felmérésén alapszik s ugyanakkor még számos egyéb tényező, elfogadottság, megilletődöttség, sok-sok kiváltott lelki izgalom is közrejátszik. Ha már a vizsgáztatás egészében nem is kerülhető el, semmiképpen sem látszik kívánatosnak a vizsgák számának szaporítása. Azonfelül, hogy ennek technikai keresztülvitele a vizsgáztatandók óriási és a cenzorok csekély számának és elfoglaltságának figyelembe vételével csak igen nehezen volna megvalósítható, ellene szól a javasolt kollokviumoknak az a szempont is, hogy rosszul sikerült vizsga esetén méltánytalan rendszabályokat kellene alkalmazni és meg nem érdemelt joghátrányos szakciókat érvényesíteni. Ez nem lehet a reformálás célja. Ha valaki nem rendel-

kezik a szükséges ismeretekkel, kinyilatkoztatható ez amúgy is az ügyvédi vizsga alkalmával, a kétszeri elbírálás azonban (esetleg még hozzá különböző vizsgáztatók által) mindig veszélyeket rejt magában s a köteleességét ismerő, érdekeit és hivatását felismerő jogásznemzedék képességeinek megfelelő színvonalon való tartása a kötelező kollokviumok rendszere nélkül is biztosítható.

V. Végtelen megnyugvással tölti el a törvényes gyakorlatát folytató ügyvédjelölti kart a koronaügyész úr Ónagyméltóságának az egységes bírói s ügyvédi vizsgáló-bizottság teljes-ülésében legutóbb tartott klasszikus megnyitó-beszéde. Magunk is közvetlenül tapasztaltuk, hogy a megkívánt tudás és ismeretek megállapítására egyedüli lehetőségként alkalmazható módszer: a kérdés az ügyvédi vizsgákon bizony nem vezet mindenkor aggály nélkül elfogadható eredményekre, s igen gyakran nem deríti fel — nem a vizsgázó hibájából — a tényleges felkészültséget. Mert nem szabad szem előtt téveszteni, hogy — amire a vizsgáztató-bizottság nagyérdemű elnöke oly mélyenjáró bölcsességgel mutatott rá — nem tehető különbség az elméleti és a gyakorlati jártasság és képzettség jelentősége között, s már a kettő közötti szerves kapcsolat okából is feltétlenül szükséges, hogy a vizsgázó tudása *mindkét szempontból egyenlő súllyal méressék fel*. És az a nézetem, hogy a mindenképpen kárhóztatandó szemináriumi előkészítés nagymérvű igénybevétele a mai, szinte általánosnak mondható szokással szemben kivétel lesz nyomban, mihelyt e leghivatottabb helyről származó vezérelvek és útmutatások az illetékeseknél megszívlelésre és követésre találtnak, s a mai helyébe egy új, a *tényleges képzettség* felszínre hozó kérdéses rendszer lép.

Az ügyvédi vizsgával áll kapcsolatban az a mozgalom, amely most még az előkészítés stádiumában van ugyan, de amelynek mielőbbi sikeres befejeztével régi kívánsága teljesednék az ügyvédjelölti karnak. Célja e megkezdett akciónak, hogy engedélyeztessék az ügyvédi vizsga első felének a gyakorlati idő eltelté előtt hat hónappal való letétele. Vagyis, hogy 3½ éves prakszis után lehető legyen az első fele a vizsgának, s a negyedik év végén nyomban a másik fele. Ezen — számottevő kedvezményt vagy enyhítést egyébként nem jelentő — kérelem indokoltsága, jogossága és ezért méltánylandósága annyira kétségen felül áll, hogy a *leirhatatlanul mostoha viszonyok között színlődő* ügyvédjelölti kar e kérdésben a jogászvilág minden exponensének hatóságos támogatását reméli. Nem érdemtelen rá.

Dr. Bernfeld Imre.

Törvénykezési Szemle.

Az özvegy érdemtelensége.

— A Kúria legújabb gyakorlatából. —

I. «Érdemtelenné a nő az özvegyi haszonélvezeti jogra csak akkor válik, ha közmegbotránkoztatást keltő és férje emlékét meggyalázó erkölcsstelen életet folytat.» (Kúria, 1926 okt. 7. P. I. 7673/925. Közölve Mjogi Dtar XIX. k. 98. sz. eset.)

A tényállás, melyről ez az ítélet megállapította, hogy nem közbotránkoztatást keltő és a férj emlékét nem gyalázza meg, igen súlyos: «Alperes mintegy négy év óta szerelmi viszonyt folytat V. J.-vel, aki éjszakákat tölt alperesnél, este későn megy hozzá, hajnalok jön el tőle, nála alszik s az alperes még beteg anyósa gondozását is elhanyagolta a miatt, hogy V. J. nála tölti az éjszakát.»

És mégis az a nézetem, hogy a Kúria döntése helyes és különös figyelmet érdemel, mert fordulatot jelent a bírói gyakorlatban.

A joghatározat eddig sokkal szigorúbb álláspontra helyezkedett. A P. H. T.-ba felvett 243. sz. elvi döntés szerint «Az özvegyi jog az özvegyesség tartama alatt is elenyészhetik akkor, ha ezidőben a nő oly magaviseletet tanusít, amelynél fogva férje életében sem tarthatna tartásra igényt.»

Ha egymás mellé állítjuk a két határozatot, úgy nem szorult magyarázatra, hogy az újabb döntés lényeges eltérést jelent a P. H. T. 243. sz. határozattól.

Köztudomású, hogy a Kúria I. tanácsa nem könnyen szakít már elfoglalt álláspontjával. Még kisebb jelentőségű kérdésekben is szigorúan őrökdi precedensei felett. Kétségtelen tehát, hogy oly nagyfontosságú kérdésben, mint az özvegy érdemtelensége,

csak nagy megfontolás után határozta el magát, hogy szinte szembehelyezkedjék a P. H. T.-ba felvett döntéssel.

Egyes szörványos esetek már eddig is előkészítették ezt az állásfoglalást, de ily tisztán az eddig publikált esetek egyikében sem került kifejezésre.

Mielőtt kifejteném, miért helyeslem az újabb döntést a P. H. T. álláspontjával szemben, vessünk egy pillantást a joggyakorlat fejlődésére.

II. A P. H. T. felvett ítéletet a Kúria 1912-ben hozta (260/912. Közölve Mjogi Dtar VI. 101. sz. eset). Régebben az özvegy fesselt életmódja nem vonta maga után az özvegyi jog megszűnését. Így pl. 1890-ben a Kúria 8410/890. sz. ítéletében kimondotta: «Az a körülmény, hogy elsőrendű alperes özvegyisége tartama alatt törvénytelen ágyból gyermeket szült, a törvényen alapuló özvegyi jog megszüntetését még nem vonja maga után. (L. Fehér, Magánjog V. kötet, 154. l. 45. sz. jegyzet.) Hasonló döntések egész sorát idézi Jancsó «A magyar házassági és házastársi öröklési jog» című munkájában (1005 l.). Ez az 1901-ben megjelent igen részletes és alapos munka még nem hivatkozik egyetlen esetre sem, mely fesselt életmód miatt az özvegyet megfosztotta volna özvegyi jogától. Kern Tivadar megállapítja, hogy «Az özvegy fesselt életmódja az özvegyi jog megszűnését nem vonja maga után.» (Fodor: Magánjog, V. k. 154. l.)

1901 és 1912 között fejlődött ki tehát az a joggyakorlat, mely a P. H. T.-ba felvett elvi jelentőségű határozathoz vezetett.

A P. H. T. döntésének tekintélyes ellenzői voltak. Mutatja ezt a budapesti tábla felülvizsgálati tanácsának döntése, mely szerint «Az özvegyi jogra érdemtelen az a nő, ki hitvestársi kötelessége ellen súlyosan vétett; azonban a férj halála után a házassággal együtt megszűnt kötelesség megszegéséről többé szó sem lehet.» (Mjogi Dtar III. k. 61. sz. eset. Tábla G. 741/908.)

A cikk élén idézett legújabb állásfoglalás tehát tulajdonképpen nem egyéb, mint közeledés a Kúria régi, 1912 előtti álláspontjához.

Külön cikkben fogom kifejteni, miért tartom helyesnek a P. H. T. döntésében elfoglalt álláspont elhagyását és az 1912 előtti joggyakorlatra való visszatérést.

Dr. Teller Miksa.

Jogirodalom.

Magyar kötelmi jog.

Dr. Almási Antal, egyet. m.-tanár, budapesti kir. ítélőtáblai bíró: A kötelmi jog kézikönyve. Kiadja a Tébe kiadóvállalata m. sz. 1926.

Ez a könyv nem a polcra való, hanem a dolgozó asztalra, hogy mindig kéznél legyen. Örömmel fogadják, akiknek a kötelmi jog kérdéseivel foglalkozás hivatásuknak teljesítésével jár. E könyvben megtalálják mindent: a törvényerejű szabályoknak és a tervezett jognak szövegét a bírói gyakorlattal és ebben az áttekinthetetlennek látszó tömegben oly valaki alkot részükre rendet, aki a jognak elméleti művelője és gyakorlati alkalmazója. Annyira epedtek már ily segítségért, hogy a fogadás csak köszönet lehet és elismerés.

Mégis ki az első öröm után a könyvet kritikai szemmel nézi, szükségképpen kételkedni kezd abban, vajjon a nyers joganyagnak erre a bár rendszeres felhalmozására szükség volt-e s ez a felhalmozás előnye-e a műnek. A könyv 833 oldalra terjed, ebből mintegy 374 oldal törvények, rendeletek és tervezeti jogszabályok közlése, csak mintegy 459 oldal az író szövege. A jogszabályokra a szöveg során az író megfelelően hivatkozik, az előrebocsátás nem teszi feleslegessé s nem könnyíti meg a feldolgozást, a szabályok a megfelelő gyűjteményekben fellelhetők, minnek ez a rengeteg helyet elfoglaló közlés. A feldolgozott bírói határozatoknál is megelégedett az író az utalással, holott a magyar jogfejlődés természete szerint a bírói határozatoknak az ismerete legalább is oly fontos, mint a szövegeké. Ezeknél is elég lett volna az utalás.

A javaslat kicsiszolt szövegének a közlése is indokolatlan volt ebben a kapcsolatban. Egyelőre a javaslatnak recepciója nem hasonlítható ugyan a Tripartitum, vagy az Országbírói Értekezlet törvénykezési szabályainak a befogadásához. Ezeket egészükben mint jogforrásokat fogadta el a joggyakorlat, annak, ha tömegesen is — amint Almási előadásából is kiténik — csak bizonyos szabályait olvasztotta be. A jogforrási befogadásra azonban minden esetre alkalmasabb az a szöveg, amelyet Nagymagyarország or-

szágyűlésének képviselőházi bizottsága készített, mint bármely más csiszolt szöveg, amely minisztériumi törvényelőkészítés eredménye. Különösen áll ez, ha -- jogosan -- az az óhaj, hogy ez a befogadás megtörténjék mindenütt, ahol magyar jogot alkalmaznak, vagyis a mai magyar törvényhozásnak alávetett területeken kívül is.

A szövegek közlése elmaradásával megtakarított hely egészben, vagy részben más közlésekre lett volna felhasználható, vagy lehetővé tette volna azt, hogy a könyv olcsóbb legyen s ezzel előmozdította volna kívánatos elterjedését.

Az író irodalmi idézéseknek nem barátja s töle a magyar kötelmi jog irodalmának feldolgozása, tekintettel elaprózottságára, nem is kívánható, de talán az irodalmi utalás megfelelő kiválasztással mégsem lett volna haszontalan munka. Ezekről az irodalmi utalásokról is könnyű lemondani. Minden esetre kívánatos lett volna azonban, hogy az író a helymegtakarítás következtében szabadabban mozoghasson s egyet-mást bővebben kifejthesse. Végre is olvasóinak legnagyobb része sem a doktrínában, sem a joganyagban nem oly jártas, hogy minden újmutatást megértse, hanem részletesebb fejtegetést vár. Minden oldal, amellyel az író erre többet fordít, növelte volna könyvének hatását.

Az *egyetemleges kötelelem*-ről szóló fejezetnek 2. és 6. pontjában a közönséges és a «nem tulajdonképpeni» egyetemlegességről szóló megjegyzéseket például aligha fogja megérteni az, aki nem olvasta előbb valamely német magánjogi tankönyvnek az egyetemleges tartozásokról szóló fejezetét, vagy legalább a Reichsgericht-nek 1918 ápr. 18-án kelt határozatát (Entsch. 92,408.)

Ezeknek az elolvasása után sem világos azonban, hogy mi jelentősége van e kérdésben a 84. sz. E. H.-nak, amely a kezesnek az egyenes adós ellen irányuló biztosítási jogán kívül a kezesnek csupán azt a jogát állapítja meg, hogy a lejárt követelést a hitelezőnek kifizethesse. Ez olyan jog, amely a kezest megilleti a kétféle egyetemlegesség legélesebb megkülönböztetésének esetében is.

A 86. sz. E. H.-ra is tévesen történik hivatkozás ugyanennek a szakasznak a 13. pontjában. A 81. sz. E. H. valóban arra tanít, hogy a hitelező a fizető egyetemleges adósra nem ruházhatja át az ezzel a fizetéssel megszűnő követelést. A 86. sz. E. H. szerint ellenben ez a kezesség esetében másképpen van, mert a kezes «a fizetés folytán engedményezés nélkül is a hitelező jogaiba lép». Csupán a törvényi engedmények bekövetkezése miatt zárja ki a kezesnek azt a követelését, hogy «az eredeti követelés a hitelező által rá engedményeztessék». Az egyedül a fizető kezesnek a jogutódlásáról szóló E. H.-ból éppen ezért az adóstársak jogviszonyaira nem történhetik következtetés.

A 86. sz. E. H. teljes szövegének figyelmes elolvasása után talán az engedményezésről szóló fejezet 11. pontjában foglalt (363. o.) az a megjegyzés sem tartható fenn, amely szerint az E. H. a törvényi engedmény bekövetkezésének a «következményeit a jelzálogjog engedményezése tekintetében nem vonja» le, mert az E. H. a kezes ama kérelmének a teljesítését, hogy «a bekebelezett zálogjogra a tulajdonjog javára bekebelezessék» csak azért tagadta meg, mert «a fizetés folytán engedményezés nélkül is a hitelező jogaiba lép». A kezességről szóló fejezet 13. pontjának első bekezdésében (736. o.) különben a helyes álláspont látszik érvényesülni s nem igen érthető ezért az 1925 : XV. tc. értelmezésére vonatkozó az a kétség, amelynek a 4. bekezdésben foglalt eloszlása különben helyes.

Ennek az 1925 : XV. tc.-nek a javaslati indokolása szerint (3. §.) a kamatláb magasságát megszorító törvényes rendelkezések «a tényleges hitelezési viszonyoknak már nem felelnek meg». Mert ez így is van, ezért nagyon helyes a *kamatkötelelem* fejezetében elfoglalt az az álláspont (84. és 85. o.), hogy a szerződési kamat korlátozása az 1923 : XXXIX. tc. nagyobb késedelmi kártérítésének mértékéhez igazodik. Mintha 1925 okt. 20-án kelt P. II. 2827/1925. sz. határozatában (Mj. Dt. XVIII. 84.) a kir. Kúria is már ugyanezt mondaná, bár nincsen benne expressis verbis. A budapesti kir. ítélőtáblának formulázása szerint: a 8%-os kamatmaximum a szerződési kamatot illetően is hatályát veszítettnek tekintendő arra az időre és abban a mértékben, amelyben az 1923 : XXXIX. tc.-nek intézkedései alapján kártérítés címén 8%-nál nagyobb késedelmi kamat szedhető (7. P. 10,090/1926.)

Ugyanennek a fejezetnek az 5. pontja szerint (78. o.) az 1868 : XXXI. tc. 2. §-ából, az 1877 : VIII. tc. 1–5. §-aiból és az

1883 : XXV. tc. 21. §-aiból következik az, hogy az 5%-ot meghaladó kamatnak a kikötéséhez írás szükséges. Nincs szükség erre a kölcsön esetén kívül nem is meggyőző következtetésre, hiszen megmondja az 1895 : XXXV. tc. 2. §-a, hogy 5%-os kamat jár «ha az 5%-ál magasabb szerződési kamat nincs írásban kikötve».

Az ezzel a törvénnyel ugyanegy napon kihirdetett 1895 : XXXVI. tc. pusztán «történeti jelentőségű»-nek (79. o.) nem minősíthető, mert a kereskedelmi törvény (1875 : XXXVII. tc.) szerint járó kamat ma is csupán ennek a törvénynek az erejénél fogva 5% az előző 6% helyett. Ez a törvény az 5%-on felül kikötött kamatra vonatkozóan nem tartalmaz okirati kényszert, mert nem kívánta érinteni a KT. 286. §-ában biztosított szabadságot. A váltóköveteléseknek 6%-os kamatlábat is ez a törvény tartotta érvényben.

De elég a glossák glossáiból. Csak még az álljon itt, hogy a választott bíróság mint oly harmadik személy, aki feleknek akaratából a szolgáltatás tárgyát, vagy mennyiségét méltányosan meghatározza (36. o.) nem szerepelhet, mert a választott bíróság a szolgáltatás tárgyának és mennyiségének a kérdésében is *ítél* (Pp. 783. §.), amely ítéletért a felelősség nem az általános magánjog (37. o.), hanem az 1871 : VIII. tc. szabályai szerint igazodik.

A dologadós joga, hogy felértékelvételért követelhesse vagy az ügyeletől elállhasson (48. o.) vagylagos kötelelemnek nem minősíthető, mert a dologadós csupán a kikötött (felértékelvétel) vételért követelheti, a vevőnek dologkövetelésével szemben a gazdasági lehetetlenülés kifogásával élhet azonban, amelynek tartalma az, hogy fizessen a vevő megfelelő vételért, vagy tekintsen el az ügylettől.

E megjegyzések nem kívánják csökkenteni sem a könyv, sem az író érdemét. A túlnyomóan csupán a bírói ítélkezésből kihámozható magyar kötelmi jogot, különösen most a háborús és a háborút követő évek után megírni oly nehéz feladat, amely már kellő előmunkálatoknak híján sem volt tökéletesen megoldható. Az író derék munkát végzett azonban és könyve tanácsadója lesz a magyar kötelmi jog gyakorlatának.

Dr. Löw Tibor.

Szemle.

— **Pollák Illés**-t a budapesti ügyvédi kamara tiszteletbeli tagjává választotta. A kamara színe-java legmelegebb szeretettel ünnepelte súlyos betegségéből felépült kartársát. Az ünnepelt kedves és szellemes szavakkal köszönte meg a kitüntetést. Beszédében, mely mélyen meghatotta és elragadta hallgatóit, a bölcs szelíd iróniájával következőképpen jellemezte az ügyvédi kar mai helyzetét: «Ha visszapillantást vetek életpályámra, felvetem a kérdést, miért maradtam ügyvéd, holott más pályák is vonzottak. Válaszom az, hogy korán ismertem fel az ügyvédség nagy és szép szerepét a társadalom anyagcseréje terén. A társadalom anyagcseréje sok salakkal jár, csak úgy mint az emberi szervezet anyagcseréje. De az igazi ügyvéd, aki ennek a társadalmi anyagcserének középpontjában áll, meg tudja őrizni kezének tisztaságát épp úgy mint a Nemzeti Színház csomópontjában álló rendőr, aki kezével irányítja a keresztező utcák hatalmas és sok szennyel járó forgalmát a nélkül, hogy fehér keztyűjét beszennyezné. Ez a rendőr különben is úgy tűnik fel előtttem, mint az ügyvédi foglalkozás szimbóluma. A haza, az alkotmány és erkölcs sziklaszilárd talapzatán állunk. És épp úgy, amint a rendőr felett fénylő korong lebeg, úgy lógnak fejünk felett a jogszabályok színüket folyton változtatva. Csak az a szomorú különbség közöttünk és a rendőr között, hogy ő nem lóg a világító koronggal együtt a levegőben, mint mi».

— **Bírák a felsőházban.** Az országgyűlés felsőházáról szóló 1926 : XXII. tc. 4. §-a szerint (A.) méltóságuk és hivataluk alapján és tartama alatt tagjai a felsőháznak a kir. Kúria elnöke és másodelnöke, a kir. közigazgatási bíróság elnöke és másodelnöke, a budapesti kir. ítélőtábla elnöke és a koronaügyész. Ugyanezek — a koronaügyész kivételével — tagjai voltak a főrendiháznak. Ezek a tényleges szolgálatban lévő bírákon kívül a megalakuló felsőházba belekerült választás útján egyik vidéki törvényszék elnöke. Az igazolási eljárás során felmerült az a kér-

dés, vajjon tényleges bíró, ha a 4. §. A) csoportjába nem tartozik, tagja lehet-e a felsőháznak. E kérdést a törvény 37. §-a szerint «a felsőház által tagjainak sorából választott bíróság» fogja eldönteni. E döntés aligha lesz nehéz.

A felsőházzal szóló törvény 3. §-ában a következőképpen rendelkezik: «Nem lehet a felsőház tagja, aki a vonatkozó szabályok értelmében országgyűlési képviselővé meg nem választható és aki a törvényhozás nyelvére vonatkozó törvényes szabályoknak megfelelni nem képes.»

«Ha a törvény vagy külön törvény kivételt meg nem állapít, polgári vagy egyházi méltóságban, vagy hivatalban, továbbá a honvédelmi vagy közbiztonsági szervezetek körében teljesített tényleges szolgálat sem a felsőházi tagság elnyerésének, sem a felsőházi tagsággal járó jogok gyakorlásának nem akadályozza.»

A szakasznak első helyen idézett bekezdése nem állja útját a felsőházba választásnak, mert az állam tisztviselői, a bírák is, némi területi korlátozással, képviselőkké választhatók (1925. évi XXVI. tc. 11. §. és 182. §. 1. p.). A következő bekezdés különben amúgy is kivételt statuál az állam tisztviselői részére, akik hivataluk ellenére a felsőházi tagságot elnyerhetik.

Az országgyűlési képviselővé választott közszolgálati alkalmazott a közhivatallal járó szolgálatot persze el nem láthatja (1925. XXVI. tc. 182. §. 3. p.), de a felsőházba választott köztisztviselőkről a második helyen idézett bekezdés másképp intézkedik. E bekezdés szerint a felsőházi tagság és a tényleges szolgálat rendszerint összeférnek, csak külön törvényi tilalom állapíthat meg kivételt.

Olyan külön törvény azonban, amely a bírákat a felsőházból is, vagyis a törvényhozásból általában kizárná, nincs.

A bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. IV. tc. csak azt mondja ki, hogy a bíró nem lehet egyszersmind országgyűlési képviselő (8. §.), amiből az előzők szerint nem következik a felsőházból való kizárása. Az 1901. XXIV. tc., amely csak a képviselői összeférhetetlenséget szabályozza és a bírói szervezetre vonatkozó valamely újabb törvény sem tartalmaz olyan intézkedést, amely a bírót a törvényhozásból általában kizárná.

A felsőházi törvény idézett szabálya ekkép a bíróra is irányadó és a bíró a felsőház tagja lehet.

A törvényhatóság választásának az elfogadását sem zárja ki törvény, különösen az 1869. IV. tc. 10. §-a sem, amely szakasz csak a törvényhatósági megbízatások és kiküldetések elfogadásának tilalmát tartalmazza.

De lege ferenda sem volna kívánatos oly tilalom, amely a bírót a felsőházból a 4. §. esetein kívül, kizárná. A bíró a felsőházban az ország hasznára lehet. Kívánatos ugyan, hogy a bírónak minél kevesebb politikai szerep jusson, de a felsőháznak légkörétől a bírót féltetni nem kell. Ha ez nem volna így, akkor ki kellene zárni onnan azokat a bírákat is, akik éppen bírói hivataluk jogán tagjai.

w. r.

— **Bírói fizetések.** Újévi cikkében Popovics Sándor, a nemzeti bank elnöke, a tisztviselői fizetések rendezésének szükségességéről szól. Az egységes pártnak a választásokat követő első értekezletén adott kormányprogramjában gróf Bethlen István kormányelnök kijelentette, hogy a tisztviselői kar helyzetének megjavításáról gondoskodni kell. Olvastuk azt is hivatalos közlésben, hogy a kormányelnök a tisztviselőknek kiküldötteit fogadta és ígérte, hogy a pénzügyminiszter segítségével kívánságait tanulmányozni fogja. Mind olyan nyilatkozatok és jelenségek, amelyek arra mutatnak, hogy ha nem is a tisztviselők fizetésének rendezésével, de legalább megjavításával legközelebb a kormány és országgyűlés foglalkozni fognak. E tisztviselői fizetés javítás keretébe tartozik a bírói fizetések javítása is. A követelés e tekintetben igen egyszerű: az 1920. XX. tc. 20. §-ának a végrehajtása. Ez a követelés kettőt jelent. Az egyik, hogy a bírói illetmények a tisztviselői fizetések új emelésének arányában emelkedjenek. A másik, hogy a mulasztottak helyrehozassanak, vagyis, hogy pótolassék az, amivel a bírák az 1920. év óta történt emeléseknél, a törvény ellenére, elmaradtak. Kívánatos volna, hogy ez alkalommal az igazságügyminiszter a törvény végrehajtása érdekében minden befolyását érvényesítse. Ez az érvényesítés pedig abban áll, hogy ne csak kérjen, hanem követeljen és az ebben a kérdésben történő lemondásának súlyát vesse latba. Törekvéseiben a bírói és ügyészi egyesület elnöke bizonyára támogatni fogja. Nem mondható helyesnek, hogy bírák és ügyészek exponált politikust ültettek

egyesületük elnöki székébe, felruházva őt a maguk erkölcsi súlyával. Legyen meg e lépésnek az a haszna legalább, hogy viszont az elnök egész politikai súlyával támogassa jogos törekvéseiket, azzal a nagy súllyal, amellyel a kormányzó egységes párt «testvérpárt»-jának — így nevezi a kormányelnök, — egyik vezére az ügyekben kétségtelenül befolyhat. A parlament az elmúlt időkben sem zárkózott el a bírák helyzetének megfelelő javításától s legutóbb az 1925. VIII. tc. tárgyalása alkalmával ajánlotta az igazságügyi bizottság az igazságügyminiszter figyelmébe «a bírói és ügyészi fizetéseknek olyan rendezését, amely az igazságszolgáltatás függetlenségének, a bírói és ügyészi állás méltóságának megfelelő és mainál jelentékenyen jobb, az anyagi gondoktól teljesen mentes megélhetést biztosítva, őket magas hivatásuknak betöltésére képessé tegye.»

— **Az Országos Ügyvédszövetség** kari érdekeket védő bizottsága dr. Jacobi Béla társelnök elnöklete alatt 1927. évi január hó 31-én ülést tartott, amelyen beható megvitatás alá került a szövetségnek a Pozsonyban tartandó ügyvédi konferencián a külföldi helyettesítések ügyében elfoglalandó álláspontja. A bizottság elhatározta, hogy a belföldi helyettesítések ügyét is szabályozás alá veszi, valamint az ügyvédi munkaalkalmak biztosításának és kibővítésének kérdését beható vizsgálat alá bocsátja; e feladatok elvégzésére külön albizottságokat küldött ki. Dr. Rakovszky Menyhért indítványára elhatározták, hogy a Szövetség akciót indít az ügyvédi hivatás fokozottabb büntetőjogi védelmének törvénybe iktatása iránt, valamint el fog járni a tekintetben is, hogy a büntetőbíróságok célszerűbb időbeosztással módosítsák a tárgyalások beosztása tekintetében jelenleg fennálló ama rendszerüket, amely úgy az ügyvédek, mint a jogkereső közönséget jelentékeny idővesztésre kényszeríti.

— **Újrafelvétel és elévülés.** A belügyminiszterium 1926. évi 3218. kihágási szám alatti határozatában az újrafelvételi eljárásban nem vette figyelembe azt, hogy a kihágás már az alapeljárás megindításakor elévült és pedig a következő indokolással: «az elévülési kifogásokat azért nem vehettem figyelembe, mert az értesítés kérdése alap ügyben hozott jogerős ítélettel meg nem másítható ítélt dologgá vált. Újrafelvételi kérelemben elévülési kifogásokat előterjeszteni nem lehet.» Ez az álláspont nemcsak a büntető ítélezés alapelveibe ütközik, de ellenkezik a hiteles jogszabályok világos rendelkezésével is. A rendőri büntető eljárás értelmében ugyanis helye van újrafelvételnek, ha... a kérelmező oly új tényt hoz fel, amely az eljárásnak megszüntetését vagy az elítéltnak felmentését eredményezi (191. §. 3. p.): az elévülés esetében pedig a bünvádi eljárást kétségtelenül meg kell szüntetni (151. §. 2. p.), illetőleg fel kell menteni a terheltet (155. §. 3. p.). Annak az elvnek érvényesítésében, hogy elévült bűncselekmény miatt büntetés nem alkalmazható, annyira megy fennálló jogunk, hogy amennyiben perorvoslat hiányában vagy esetleg azért mert további perorvoslatnak nincs helye, jogerőre emelkednek az alsófokú rendőri bíróságnak valamely oly határozata, amely törvény ellenére nem észlelte az elévülés beállását: a tisztí ügyésznek kötelessége, hogy a harmadfokú hatóságnál a rendkívüli felülvizsgálat kieszközlése útján szorgalmazza a törvény ellenére elítéltnak felmentését (196. §.).

— **Dr. Blau György: Valorizációs joggyakorlatunk 1927-ig.** Közismert régebbi munkálataihoz hasonlóan ismét kidolgozta szerző — aki nemcsak kalauz, de úttörő is e téren — a magyar valorizációs jog képét, egészen 1927 januárjáig felölelve a judikatura újabb anyagát és a szórványos egyéb forrásokat. Csak így egybefoglalva látszik meg, hogy az utolsó évben is mennyi új kérdés merült fel (pl. kölcsönvalorizálás, utólagos felértékelés, általános irányváltozás a Kúria hiteljogi tanácsainál stb.). Az új tanulmány együtt nyújtja mindazt, ami e téren jelenleg fennáll; anyaggyűjtése gondos, kidolgozása tömör és éles; valorizációs törvény hiányában egyedüli és igen jól használható tájékoztatás ezen a téren. Gazdagságában és rendszerességében oly tökéletes a mostani összeállítás, hogy már csaknem a lezárás megnyugtatóásával hat. A szerző kiadásában megjelent füzet terjedelme 64 lap, ára 3:50 P.

— **Dr. Szende Péter Pál: A Kereskedelmi Törvény kézikönyve.** Dr. Bozóky Géza bevezetésével. (XXXVIII+1036 old. Grill Károly könyvkiadóvállalata). A joggyakorlatot is feltűnítő törvénykiadás nem egyszerű szerkesztési munkálat. A gyakorlat tengernyi döntéséből az értékeset kiválogatni, azokat rend-

szerbe foglalni : a szellemi munka különös terméke, amelynek értékét az adja meg, hogy a joggyakorlat ily módon való összeállítása az élő jog törvénykönyve. Ezen feladatoknak kitűnően felel meg dr. Szende kereskedelmi joga. Néhai Grecksák Károlynak 1912-ben megjelent kézikönyve óta, nagyon változott és átalakult kereskedelmi jogunk gyakorlata és ennek szisztematikus összeállítása elodázhatatlan volt. Grecksák törvénykiadásából merítette a szerkesztő a határozatok túlnyomó részét, az utolsó évtized döntvényeit pedig a szakajtó döntvénytáráiból vette, kiegészítve Térfy Gyula döntvénytárának anyagával. Dr. Szende azonban nem esett túlzásba. Szem előtt tartotta, hogy munkája az élő jog kézikönyve és ezért a háborús, inflációs és valorizációs gyakorlatot csak anynyiban vette figyelembe, amennyiben mint állandó jellegű jogszabályok jelentkeznek. A gyakorlat összeállítása nagy gondossággal készült és a kézikönyvet különösen használhatóvá teszi, hogy a sokat vitatott §§-okhoz fűződő határozatok külön alcsoportokba vannak felosztva és ezáltal a tájékozást kereső azonnal megtalálhatja a kérdéses határozatot.

Inhalt. Dr. S. Sebestyén Rechtsanwalt: Zur Reform des Aktienrechtes. — Dr. A. Kohner Rechtsanwalt: Randglossen zum Hypothekengesetzentwurfe. — Dr. I. Bernfeld: Aktuelle Probleme der Rechtspraktikanten. — Dr. M. Teller Rechtsanwalt: Erbunwürdigkeit der Wittwen. — Dr. T. Löw Tafelrichter: Dr. Almási's Ungarisches Obligationsrecht. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Közzgazdaság.

Pesti Magyar Kereskedelmi Bank igazgatósága megállapította, hogy az 1926. üzletév 3.807,724 Pengő 02 fillér, azaz 47.596,530.315-56 K nyereséggel zárult, szemben az 1925. évi harmincöt és fél milliárddal, ami cca 35%-os emelkedésnek felel meg. Az 1926. évi osztalékul 2.500,000 Pengőt, azaz 31.250.000.000 K-t fog javasolni. Szelvénnyek 5 Pengővel, 62.500 K-val váltatnak be. Tartalékalapra 400,000 Pengőt, 5.000,000,000 K-t, értékesítéskénti tartalékalapra 200,000 Pengő, 2.500,000,000 K fordítatik. Betétek- és folyószámlakövetelések 579 milliárddal emelkedtek és 1608 milliárdot értek el, ami a múlt évi 1029 milliárddal szemben 60%-os emelkedés.

189

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR (CORPUS JURIS HUNGARICI)

1926. ÉVI TÖRVÉNYCIKKEK

Jegyzetekkel ellátta
Dr. TÉRFY GYULA
kir. kúriai tanácselnök

A hivatalos kiadáson kívül egyetlen kiadás. Tartalmazza a törvény hiteles szövegén kívül a törvény országgyűlési tárgyalását s a hivatkozásokat a megfelelő miniszteri rendeletekre. A kötethez csatolt pótlások pedig egybefoglalják mindazon módosításokat és kiegészítéseket, amelyeket az 1635—1925. évi törvényeken az 1926. évben hozott törvények tettek.

Kötve 12.50 P, fűzve 10.— P.

Megrendelhető minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

Gyakorlott ügyvédjelölt kizárólag praxisának további bővítése céljából rendkívül szerény fizetési feltételek mellett ügyvédi irodában elhelyezkedne. Szíves megkeresést a kiadóhivatal továbbít.

144

Mindenemű
**természettani, természettajzi és chemiai
tanszert, valamint tudományos műszert**
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Most jelent meg!

VADÁSZ LIPÓT BESZÉDEI

Díszes kiállításban fűzve 8.—, kötve 11. P.

Aki egy jobb kor távlatából akarja a jelenkor vajúadásait nézni, annak el kell olvasnia
VADÁSZ LIPÓT szellemi hagyatékát

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrassy-út 21.

Most jelent meg.

Franklin kiadás.

AZ ÚJ FELSŐHÁZI TÖRVÉNY

a magyar alkotmány fontos alaptörvénye:

AZ ORSZÁGGYŰLÉS FELSŐHÁZA

(1926:XXII. t.-c.)

A nemzetgyűlési tárgyalások anyagának közlésével összeállította

Dr. TÉRFY GYULA
kir. kúriai tanácselnök

Előszóval és jegyzetekkel ellátta

Dr. Egyed István
egyetemi magántanár, kir. ítélőtáblai bíró

Ára 3.20 Pengő

Megrendelhető
a **FRANKLIN-TÁRSULAT-nál, BUDAPEST, EGYETEM-UTCA 4.**
és minden könyvkereskedésben.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. König Vilmos budapesti ügyvéd: Részvényjogunk reformja. — A gyámsági és gondnoksági ügyek korszerű reformja. — Dr. Szladits Károly egyetemi tanár: Jogirodalom. Dr. Fabinyi Tihamér ügyvéd, egyetemi magántanár: A választott bíraskodás. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XX. 1. — Tartalommutató a Közigazgatási és Pénzügyi jogi Döntvénytár XVIII. kötetéhez. — Tartalommutató a Perjogi Döntvénytár XI. kötetéhez.

Részvényjogunk reformja.

Dr. Kuncz Ödön úrnak az igazságügyminisztérium megbízásából készített tervezete homlokterbe helyezte azt a kérdést, vajjon egyáltalában szükségünk van-e új törvényre és hogy forog-e fenn ok érvényben lévő jogunk novelláris kiegészítésén túlmenni? Azon nem lehet csodálkozni, hogy a tipikus nagytőke exponensei siettek a korlátlan negáció álláspontjára helyezkedni. A mai állapot bő aratásokat biztosít és csak naiv kedélyek várhatták, hogy bizonyos körök azokról egyszerűen le fognak mondani. Azok pedig, akik hajlandók volnának novelláris intézkedésekkel megelégedni, már technikailag is keresztülvihetetlen eljárásba fojtják a reformot.

A mi törvényünk már több mint félszázados multa tekint vissza. Olyan évtizedek ezek, melyek alatt egész gazdasági életünk transzformálódott és ezen processzus alatt oly dimenziókat öltött, hogy a régi maradványokat csak ásatások segítségével lehetne feltárni. És ezen idő alatt a termelés, az ipari- és kereskedelmi forgalom túlnyomó része az egyén gyöngye kezeiből átsiklott a tőkekoncentráció hatalmi körébe. Ennek a koncentrációnak megtestesítője a részvénytársaság. De a gazdasági perspektívában még hatalmasabb alakulatok mutatkoznak. A tőke uralmának zenitjére készül emelkedni és ebből új veszélyek fognak keletkezni. Még pedig kettős irányban; az egyik abból áll, hogy a kapitalizmus a takarékoság alapján képződő kistőkéket irgalmatlanul kizsákmányolja, a másik pedig az, hogy ez a rendszer belső rothadás folytán felborítja a mai gazdasági rendet. Azért mindenkinek, aki nem áll egyoldalú egoisztikus célok szolgálatában, kötelessége megragadni minden alkalmat, mely az erkölcsrontó kapitalisztikus túlhajtásokat megfékezi. Ennek a mentő munkának egy részét végzi az, aki a részvénytársaságok segítségével elkövethető visszaéléseket lehetetleníti. Ha a törvényhozás itt nem lép közbe, egyik szép napon arra fogunk ébredni, hogy áthidalhatlan szakadékok által elválasztott proletártömegek állnak szemben egy nagyon is korlátozott számú plutokráciával. Ennek a talaját a mi kormányunk az átértékelési jog szabotálása által különben is előkészítette már.

Feltétlenül szükségünk van egy új részvényjogra, mert a régi az új gazdasági fejlődéssel szemben elvesztette szabályozó erejét és szabad prédává teszi a gyűjtött kis tőkéket. Csak állítsuk szembe az ötven év előtti helyzetet a maival és minden ellenzékieskedés elveszti még a komolyság látszatát is. Nézzük az ötven év előtti tőzsdeileg jegyzett részvények számát, az általuk képviselt tőkemennyiséget és az azok körében előfordult ügyleteket, nézzük az alapításokat és a tőkefelemeléseket, hasonlítsuk ezeket össze a mai méretekkkel és azután állapítsuk meg, vajjon a mai forgalomból természetszerűleg előálló surlódások beleférnek-e egy úgy szólván patriarchalis viszonyokra szabott törvénybe?

Kereskedelmi törvényünk tizedik címe az 1873. évben bekö-

vetkezett nagy krízis visszahatásaképpen keletkezett jogi irányzatok egyikét tükrözteti vissza, mégpedig azt, mely a doktrinár mérséklet jegyében állott. Nem volt könnyű akkor kitérni az erős és jogos felindulásban született jelszavak elől, mikor találkoztak hírneves jogászok, akik a részvénytársaságok kiirtásának követelményét hirdették. A törvény pontról-pontra válasz azon visszaélésekre, melyek az omladékok eltakarításánál a meglepetten bámuló világ elé tárultak. De azért okosan mellőzték a konceszionális rendszert, mert ez, ott ahol érvényben volt magával sodorta az állam tekintélyét a panamák fertőibe. A mentő eszmét a nyilvánosságban és bizonyos tilalmakban keresték. Legyen nyilvános az alapítás és az ügykezelés, legyen tiltva saját részvényeit zálogba venni és az alaptőkét felemelni, amíg a régi nincs befizetve. Gondoskodtak, hogy az alaptőke nemcsak papíron, hanem tényleg meglegyen, minden egyes részvényes kereseti jogot nyert a törvénnyel vagy alapszabállyal ellenkező közgyűlési határozat ellen és az alaptőke egy tizedrészét képviselő részvényesek jogot nyertek az üzletkezelés szakértői megvizsgálására és a közgyűlés egybehívására. Mindezeket a gyakorlat játszva megkerülte és megsemmisítette. Az alapítás és az alaptőke felemelése formaság, melynek egy pénzügytől kölcsönként könyvkivonat segítségével megfelelnek; apport nem fordul elő, mert a társaság megalakulása után vételi szerződést kötnek; a saját részvényeket egy leányintézet veszi zálogba; ami a közzétett mérlegeket illeti, azokból az igazi aktívákat, passzívákat, nyereséget vagy veszteséget csak telepatikus erővel rendelkező médium tudhatja meg. A szakértői vizsgálat és kereset pedig oly drága, hogy ilyen lépésre csak maniatikusok ragadtatják el magukat.

A mai törvénynél jobb a semmi. Mert korrekt ügyvitelre berendezett társulatok, amúgy is követni fogják a keresk. életben uralkodó tisztesség elveit, a hűtlen kezelésből élők pedig nem fognak arra hivatkozhatni, hogy formailag megfeleltek a törvénynek. A legszigorúbb törvény sem érintheti a becsületes emberek immunitását, de az előtt sem lehet szemet húnyni, hogy bizonyos részvénytársaságok kimagasló alakjai olyan fényűző életmódot folytatnak és olyan hatalmas vagyonokra tettek szert, melyeket csak részvényjogunk hiányaira lehet visszavezetni.

Áttérünk most már arra az aktualis kérdésre, vajjon dr. Kuncz Ödön úr tervezete a részvényjogi reform alapjául szolgálhat-e? Véleményem szerint a tervezet érdeme, hogy az összes megoldandó kérdéseket világosan és bátran exponálja. Állást foglal és ezt megindokolja. Odáig vitte a problémákat, hogy a részletes vita megindulhat. Többet talán maga a tervező sem akart elérni. Annyi érték kijár az elaboratumnak minden körülmények közt, hogy annak alapvető szabályai iránt megegyezést keressünk. Mi itt a vitát néhány főkérdésre, nevezetesen az alapításra, az ügyvitel szervezésére, az osztalékhoz és az új kibocsátású részvények átvételéhez való jogra korlátozzuk.

Az alapításnál és az alaptőke felemelésénél a legfontosabb az, hogy az az összeg mely az alaptőkére befizetendő, tényleg befizettség. Egy részvénytársaság, mely alaptőke-mankoval kezdi meg működését, már in statu nascendi lejtős útra lépett. Itt nem lehet megelégedni holmi fiktív számlákkal, melyek később könyvelési mesterkedések útján eltűnnek. És itt még revizori jelentés sem elég. Menjen a befizetett alaptőke valamely abszolút biztonságot nyújtó intézethez, mely a társaság cégbejegyzése után, az alaptőkét az igazgatóságnak kiadja. Nem létezik törvényes szankció vagy kártérítéssel való fenyegetés, mely az így megvalósított

garanciát pótolhatná. Az egész alapítási aktus átlátszó egyszerűségre tesz szert, ha a befizetés realitását kétségtelenné tesszük. Az sem helyes, hogy akármilyen részfizetéssel megelégedjünk, behajtásra szoruló alaptőkével nem lehet dolgozni. Az ilyen részfizetési rendszerre nincs is szükség; az alapítók jöjjenek tisztába azzal, hogy minő alaptőkére van szükség és hogy mennyi hitelt szabad és lehet igénybe venni, hogy a saját és idegen tőkék közti összhang biztosítva legyen. Ha később az alaptőkének felemelése válik szükségessé, úgy meg van a mód annak keresztülvitelére; feltéve, hogy a vállalat egészségesnek bizonyult. Ha azonban az üzlet rossz, úgy a be nem fizetett alaptőkét behajtani alig lehetséges és egyébként sem volna igazságos. El kellene ejteni a régi 30%-os befizetési módusokat, annál is inkább, mivel ilyenkor csak a könnyelmű részvényjegyzést legyezzeljük: Viszont, hogy formalisztikus nehézségeket elhárítsunk, meg kellene engedni, hogy az alapítás és az alaptőke felemelés hatályossá váljék, habár a részvényeknek bizonyos hányada — mondjunk 10–20%-ot — befizetve nincs is. Az ilyen részvényeket a társaság szabad kézből adhasson el. Ilyképpen eltűnnék egy vitás kérdés, mely az alaptőkefelemelésknél a judikaturát sokszor foglalkoztatta. A minősített alapítás (apport, kedvezmények és előnyök) körüli szabályok változatlanul átvehetők a német ker. törvényből. (186., 207., 208., 279. §§.)

A társasági ügyvitel helyes szervezése egyike a legnehezebb feladatoknak. Két célt kell megvalósítani, az ügyvezetés szabadságát és a visszaélések lehetetlenségét. Majdnem keresztülvihetetlen gondolat; minden biztosságot az egyik oldalon a másik rovására megy. A vállalkozás életeleme a gyors elhatározás és cselekvés. A bürokratikus retorták minden siker megölői, vannak tranzakciók, melyeket vagy azonnal vagy sohasem lehet megvalósítani. Azt a pillanatnyi konjunkturát, mely nyersanyag beszerzésére adódik, ki kell használni. Ezzel szemben áll a könnyelmű vagy dolos geszció veszélye, mert a részvénytársaság vagyona közel áll az uratlan jószághoz. Hiányzik az egoizmus kerékkötője, az óvatosság, melyet az egyéni veszteség veszélye ébren tart. Mindezek szükségessé teszik az ellenőrzés megszervezését, csak hogy nehéz itt határkövet állítani. Tapasztalatokból leszűrt meggyőződésünk, hogy egyes kisiklásokat elhárítani nem lehet, de a geszció ügyes megszervezésével el lehet érni, hogy a visszaélések és könnyelműségek ne állandósuljanak.

A törvény jelenlegi állása mellett objektív garanciák egyáltalában nem léteznek, minden a felelősségteljes pozícióban levők becsületességétől és rátermettségétől függ. Ha ez nincs meg, úgy előbb-utóbb beállnak a bajok. A közgyűlés, mint ellenőrző szerv szóba sem jöhet, ez egy magával tehetetlen nyáj. A felügyelőbizottság kigúnyolása a józan észnek, munkája annyira le van értékelve, hogy intenzívebb tevékenységet csak uzsorás alapon lehetne tőle követelni. Ha még lelkiismeretes is akarna lenni, ez lehetetlen, mert az év végén nem lehet áttekinteni azt, ami történt és ami hozzáférhetlen zúgócskákba rejtőzik. Minden esetben megállapításai, mint a tűzvizsgálatnál az események után sántikálnak. Az igazgatóságnak volna megvalósítható funkcióköre, de azt a gyakorlat árnyékexisztenciára kárhoztatta. Hivatása volna a társasági vagyon kezelése és az egész geszció ellenőrzése. Erre azonban alkalmatlan a tagok nagy száma, a kellő keresk. tájékozottság és a szakértelem hiánya miatt. Grófok és bárók, nyug. miniszterek és államtitkárok, politikusok és írók töltik be minden kvalifikáció nélkül az igazgatósági stallumokat. Az igazgatóság ma reklám, tevékenysége pedig a mérleg aláírásában és a tantiéme felvételére szorítkozik. Minden komoly munka már az ilyen állások kumulációja miatt is ki van zárva. Milyen származékos alakok, ha az összeomlás tetterős elhatározást követel.

Azonban a szükség tekintet nélkül törvényre utat tört magának és e súlypontot egy szűkebb delegációra, az igazgatóság által választott végrehajtó bizottságba helyezte át. Itt értékes munkát végeznek. Ide kerülnek rendszeren az igazgatóság értelmesebb elemei és itt bontakozik ki az ügyvezetésben résztvevőkkel az annyira nélkülözhetetlen együttműködés. Kuncz tervezte, mely igazgatóság és igazgatótanács közt határt emel, lényegileg szakcionálja ezt a fejleményt. Arra azonban nincs szükség és áttekinthetetlen komplikációkra vezetne, ha az igazgatóság rekte végrehajtóbizottság az igazgatótanácstól eltérő önálló jogi életet élne.

A gyakorlat emberei azonban tudják, hogy a társasági szervezet legnagyobb nehézsége ott áll elő, ahol a vezérigazgató,

ügyvezető-igazgató, cégvezető és keresk. meghatalmazott jogköre az igazgatósággal kollidál. Az előbb említettek kezében van legalább kifelé a hatalom. És a mai jogállapot nem nyújt módot a visszaélések megelőzésére. A vezérigazgató elspekulálhatja a társaság vagyonát és mire az igazgatóság ezt felfedezi, már küszöbön áll a csőd. A praxisomban előfordult sok megdöbbentő eset közül egyet a judikatura fogyatékosságára való utalással bemutattam e lapok hasábjain. (1909. évf. 396. l.) A baj egyik forrása, hogy a Kúria gyakorlata szerint (Hiteljogi Dtár XI. 164 eset), ha egy személyben egyesül a cégvezetői és a keresk. meghatalmazotti, vezérigazgatói jogosultság, utóbbinak egy aláírása is kötelezi a társaságot, még ha mint cégvezető együttes cégvezetéshez van kötve. Így tehát minden alapszabályszerű kötöttség ki van nullázva, holott az együttes cégvezetésben is rejlik a garancia bizonyos mérvé. A törvény tehát itt feltétlenül segíthetne annak kimondása által, hogy az a keresk. meghatalmazott, aki együttes cégvezetéssel van felruházva, egyedüli aláírásával nem obligálhatja a társaságot. Persze megmaradna még mindig a szóval megkötött ügyletek veszélye. Ez a veszély azonban nem oly végzetes, mint az előbbi, mert a keresk. forgalomban szokásos az utólagos írásbeli elismerés. De a törvénynek itt sem szabadna megállni. Lehetővé kellene tenni oly intézkedést az alapszabályokban, mely a cégvezető és keresk. meghatalmazottal határidőre kötött ügyleteiknek igazolását teszi kötelezővé a felek közt. Természetesen oly módon, mely nem veszélyezteteti a forgalom biztonságát és az ügyletek joghatályosságát.

Minden fenntartás nélkül üdvözlölni lehet a revizori intézmény meghonosítását. A tapasztalat igazolja, hogy itt egy hathatós ellenőrzési szerv illeszthető be a részvénytársaságok különben gyöngye alapon nyugvó szervezetébe. A siker azonban attól függ, hogy kikre fog bízni a revizori funkció ellátása. Ha életbe lépne a tervezet koncepciója, úgy a felügyelőbizottság alig javított kiadásban fog visszatérni. Dr. Kuncz úr egy szakvizsgálatot tett okleveles egyénekből álló testületre gonddol, tehát iskolabizonyítványokkal felszerelt urakra, akik más hivatal hiányában társadalmi összeköttetések révén keresnek elhelyezést. Ez egy halvaszületett reform volna, mert az ilyen revizor legjobb szándék mellett is csak azt látná, amit neki vörös tentával aláhúzva megmutatnak. Hogy valaki egy tranzakció, egy ártatlannak tetsző folyószámla mögé bujtatott tényállást felismerjen, erre nem elég egy iskolabizonyítvány. Erre csak gyakorlott, tapasztalt, művelt kereskedő képes. Egy gőzmalom vezérigazgatója spekulálva a liszt árának emelkedésére, beszüntette az eladásokat, nagy készleteket halmozott fel és ezeket egy részvénytársaság tárházaiban raktározta el; hogy pedig a nagy készleteket eltüntesse a könyvekben, a tárházak tulajdonosát, mint adóst szerepeltette. Kérdem, vajjon dr. Kuncz úr revizora látna ott valamit? De a kereskedő-revizor egy pillanat alatt tisztában volna azzal, hogy a könyvelés hamis és hogy a vezérigazgató veszélyes spekulációt leplez. Angliában súlyt helyeznek a közvélemény tájékoztatására, hogy ki a revizor. A tervezet szerinti intézmény aligha számíthatna ilyen érdeklődésre. Természetesen a legszakzerűbb revízió mellett sincsenek kizárva meglepetések, de ebből csak tájékozatlan emberek kovácsolhatnak fegyvert az institúció ellen. Ha a pamut ára rohamosan esik, a textilgyár tönkre mehet revízió és jogtudomány dacára.

A revizori intézmény több védelmet fog nyújtani a részvényeseknek, mint az összes védelmek, melyekkel a «kis részvényest» boldogítják. A kis részvényes elnevezése különben semmit sem jelent, amely megkülönböztetés a szervezettségben vagy a szervezetenéltségben rejlik. Rendszeren egy szervezett kisebbség uralkodik. Adhatunk tetszésszerű jogokat a szervezetleneknek, az gyakorlatilag semmit vagy nagyon keveset fog jelenteni. Amíg nem találkozik egy pénz hatalom, mely a frondörök mellé áll, minden kísérlet csak zsarolásra irányulhat. A részvényesek igazi háborúja mögött mindig pénzörök állnak és e győzelem nem jelent rendszerváltozást, hanem személyváltozást. A részvényesek egyes kategóriáit nem is a különböző bánásmód károsítja meg, hanem azok az előnyök, melyeket némely igazgatóság és szövetségei a részvények segítségével elérnek. Ezekhez az előnyökhöz kell hozzáférközni és nemcsak a kis, hanem az összes részvényeseken segítve lesz.

Előre bocsátjuk, hogy a vezető közegek legliberálisabb díjazását méltányosnak tartjuk. Különösen abban a részben, mely a

sikerhez van kötve. Nincs helye semmiféle összehasonlításnak az állami dotációkkal, mert az államszolgálat teljesítmény dolgában sohasem érheti el egy nagy vállalat vezetésével járó munka mérvét. Csakhogy vannak itt határtúllépések, melyeket túrni nem lehet. In camera cameritatis olyan szerződéseket kötnek, melyek fizetés, forgalmi jutalékok, nyugdíj- és végkielégítés címén a részvény-tőke és várható nyereség nagy részét elvonják a részvényesek elől. Ugyanilyen túlzások előfordulnak igazgatósági tagok honorálásánál is. Az ügyvezetőség korrektsége megköveteli, hogy olyan szerződések és honoráriumok, melyek a társaság jelentékeny megterhelésével járnak, a nyilvánosság ellenőrzése alá helyezzessenek.

Egy másik momentum, mely alkalmas a részvényesek megkárosítását korlátozni, a mérlegvalódiság elvének szigorú keresztülvitelében keresendő. Nem igaz, hogy a titkos tartalékok a vállalat erősségét képezik, ellenkezőleg az, hogy a tartalékolások titkosan történnek, a könnyelmű geszciót előmozdítják. Csak attól a veszteségtől félnek, melyet nyilvánosan be kell ismerni. Épp ilyen naivítás, hogy a konkurrencia miatt nem lehet őszinte mérlegekkel operálni; mintha a versenynek nem állna módjában az ügyletek rentabilitását megtudni. Viszont a titkos tartalék rendszerint az igazgatóság és a többi beavatottak fenntartott tulajdonát képezi. Csak az, aki a részvény belső értékét ismeri, nyerhet minden rizikó nélkül. Ha értékes a részvény, vesznek, ha rossz, adnak. Azért joggal követelik Németországban, hogy az adómerleg a kereskedelmi mérleggel unifikáltassék.

Ugyancsak elsőrangú feltétele a részvényjog reformjának, hogy az osztalékhoz való jog biztosíttassék. Nem lehet a közgyűlés tetszésére bízni az osztalékkal való rendelkezést. Ez gúzsba köti a részvényest, áldozatul odadobja a kitartásra képes tőkének. Gondoskodjék az alapszabály a legmesszebbmenő tartalékolásról, de ami ezután fennmarad, az illesse meg a részvényest. Könnyű azt mondani, hogy akinek az osztalékpolitika nem tetszik, adja el részvényét. De ki fogja megvenni ezt a részvényt? Ocsó pénzen az, aki ura az osztaléknak. Aki így argumentál, elhagyta a jogbirodalmát.

És éppen azért, mivel a leggondosabb ellenőrzés mellett is képződnek rejtett tartalékok és mivel maga az üzlet is jelentékeny aktívétel, alaptőkefelemelés esetén kategorice meg kell adni a régi részvényesnek a jogot, hogy az új kibocsátású részvényeket átvehesse. Nem tudom, hogy a tervezet finanszsargonban miért nevezi ezt a jogot elővételi jognak. Ez csak vételi szerződéssel kapcsolatban fordul elő és olyképpen korlátozza az eladó szabad rendelkezését, hogy egy meghatározott személyt egyenlő feltételek mellett elsőbbségben kell részesítenie. A társaság, mely részvényeket bocsát ki, nem eladó és képtelen következményekre vezetne, ha itt a vételre vonatkozó jogszabályok alkalmaztatnának. Tudtommal a részvénytársaság a társulati jogban foglal helyet és éppen a részvényes jogi állásából folyólag reklamáljuk számára az új részvény átvételéhez való jogot.

Az ilyen elveken nyugvó részvényjog meg fogja közelíteni az igazság követelményeit.

Dr. König Vilmos.

A gyámsági és gondnoksági ügyek korszerű reformja.

A gyámsági és gondnoksági ügyek korszerű reformjáról tartott előadást *dr. Csorna Kálmán* főv. árv. ülnök a Magyar Jogászegylet és az Ügyvédi Kör által rendezett együttes vitaestén az 1877 : XX. tc. 50 éves fennállása alkalmából.

Előljáróban ismertette a törvény megalkotásának okait és mozzanatait.

A javaslat parlamenti tárgyalásán két elvi szempont csapott össze abban a kérdésben : a bíróságra vagy a közigazgatásra bizzák-e a gyámhatóság gyakorlását?

Győzött akkor a politikai okokból és Tisza Kálmán tekintélyének latbavetése folytán a közigazgatási hatáskört pártoló csoport annak dacára, hogy a törvényjavaslat ellenzői közt nem kisebb tekintélyek voltak, mint Kajuch József, Horváth Boldizsár, Apponyi Albert gróf, Szilágyi Dezső és Baross Gábor.

Majd előadó a törvény pályafutásának különböző korszakait ismertette, nevezetesen az 1910-ig terjedő első korszakot, amelybe a hatáskör több irányú bővítése (házassági törvény, menhelyi törvények, 1901 : XX. tc.) és a gyámsági jognak egy Sipőcz László

által történt irodalmi művelése esik, az 1910—1920-ig terjedő hanyatlási epochát és az 1920-tól folyó utolsó, újjáépítési korszakot.

Reámutatott előadó, hogy a törvény megalkotása óta lefolyt 50 év alatt az életviszonyok lényegesen megváltoztak, miért is a reform elkerülhetetlenül szükséges, amit úgy a közvélemény, mint a hivatalos intéző körök is éreznek.

A reformnak három irányba kell kiterjednie, ú. m. :

1. az anyagi jogra,
2. az eljárási jogra,
3. a jogalkalmazó szervezetre.

Az anyagi jog reformjára két okból van szükség és pedig egyrészt, mert a gyámsági törvény sok rendelkezésében ma már hiányos, elavult, illetve vitára ad alkalmat, másrészt, mert a gyámsági ügyekben intézkedő közigazgatási szerv — tagjainak a bírónál alacsonyabb képesítése folytán és a magánjog területeitől való elszigeteltsége miatt — általában nem tekinthető alkalmasnak arra, hogy az írott jogszabály hiányait kitöltse, az iratlant pedig gyakorlattal pótolja.

Szükséges volna ezért a modern írott jog mielőbbi megalkotása.

Előadó szerint azonban az új tervezetnek vannak oly rendelkezései is, melyeket gyakorlati okokból célszerű volna újra átdolgozni (törvényes kiskorúak tartása, alaki jogi rendelkezések kiküszöbölése, ellenőrző gyám jogkörének kiépítése, pénz és értékek kezelésének szabályozása, a hivatásos gyámság rendezése.)

Az eljárási jog szerves összefüggésben való szabályozásának hiánya gyámhatóságaink működésére régóta bénítólag hat.

Úgy a gyámsági törvénynek, mint az 1901 : XX. tc.-nek és az ennek alapján kiadott ügyviteli szabályoknak az illetékességre, a bizonyításra, a fellebbvitelre stb. vonatkozó rendelkezései elavult, tökéletlen és rendszertelen tömkeleget alkotnak. Szükség volna ezért már most egy olyan perenkívüli eljárás megalkotására, mint amilyen a német «Reichsgesetz über die Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit» című alakjogi törvény.

A szervezeti reformot illetőleg előadó bizonyította, hogy a közigazgatási hatáskör szükségképpen fenntartását sem a történelmi fejlődés, sem az elért eredmények és a további fejlődés kilátásai, sem pedig a gyámügyek természete nem indokolják.

Nevezetesen annak ismertetése után, hogy ma Európa egyetlen országában sincs a gyámsági ügy ellátása — Magyarországot kivéve — a közigazgatás kizárólagos hatáskörébe utalva, előadó kimutatta, hogy már a gyámsági ügygel foglalkozó régi törvényeink (1715. 68., 1723. 48., 1765. 26. tc.) is igen élesen megkülönböztették az árvák ügyeiben a bíró és közigazgatási hatásköröket, az 1848 : XI. tc. és az 1868. 54. tc. 23. és 37. §-ai értelmében viszont egészen bírói kézbe került a gyámhatósági feladatok el látása, az 1870. 42. tc. §-a értelmében pedig megoszlott ez a bíróság és a törvényhatóság között.

Az 1877 : XX. tc. azonban a történelmi fejlődés azon irányát, mely a gyámügyi hatáskör kétféle természetű funkcióinak elkülönítését célozta, más mederbe terelte az által, hogy a közigazgatási hatóság hatáskörébe úgy bírói teendőket (gytv. 9., 11., 12., 13., 22., 130., 258. stb. §§-ok), mint pedig közigazgatási feladatokat válogatás nélkül utalt be.

Nem lehet tehát azt állítani, hogy a jelenlegi szervezet egy folyamatos történelmi multnak és szerves fejlődésnek leszűrt terméke.

A szervezet fejlődésképeségét és az elért eredményeket illetőleg előadó igazolta, hogy a képesítés alacsony volta folytán és a bírói függetlenség attribútumainak hiánya miatt a gyámhatóság hatáskörét későbbi törvények (örök. elj. és Pp. 674. §.) szűkítették, nemkülönben, hogy e szervezet tagjai a felsőbb hatóságok utasításainak és a választók befolyásolásának ki vannak szolgáltatva.

Mint a szervezet további bajaira rámutatott az anyagi függetlenség hiányára, továbbá arra, hogy a joggyakorlás és végrehajtás terén csak tökéletlen és félrendszabályokkal rendelkezik — szemben a német bírói jellegű gyámhatósággal, amelynek hatáskörét állandóan igen fontos családvédelmi feladatokkal bővítik — nemkülönben arra is, hogy a fellebbviteli szervek tevékenysége úgy a gyorsaság, mint a szakszerűség és a politikamentesség terén kifogás alá esik.

Mint hogy pedig mindezek felül a gyámsági ügyek túlnyomó részben természetüknél fogva a bírói hatáskörbe tartoznak, illetve

a bíró által is célszerűen vihetők, előadó szerint a gyámügyek vitélet a jövőben a bíróságra lehetne bízni.

Elgondolása szerint azonban ennek csak úgy volna értelme és célja, ha az nemcsak egy jogi tudással rendelkező átlagbíró-ság, hanem szociális érzékkel eltölt szakszírság lenne, amelynek hatáskörébe volna utalható azonkívül a javító nevelés, internálási eljárás, örökbefogadási ügyek, holtak nyilvánítás, törvényesítés, hagyatéki eljárás, státuspercek, tartási perek stb. ellátása (családi bíróság).

Minthogy pedig egy ilyen reform az ország mai helyzete miatt nem lehetséges, előadó beérné egy oly reform megalkotásával is, amely a mai szervezetet a következő irányban kiépítené:

1. Bírói, illetve ügyvédi képesítés az árvaszéki elnök és ülnök részéről.

2. Felruházás a bírói függetlenség összes kellékeivel.

3. Az egyéni intézkedési rendszer kifejlesztése.

4. A jogalkalmazási és végrehajtási jogkör teljessé tétele.

5. Fellebbezés a polgári bírósághoz vagy a közigazgatási bírósághoz (alsóbbfokú, illetve a tervbe vett decentralizált közig. bíróság).

A reform helyes keresztülvitele rendkívül fontossággal bír, mivel a csonka ország létérdekét képezi az a követelmény, hogy az országban élő, kereken négy millió kiskorú gyermek életbe-vágó személyi- és vagyoni ügyeit adott esetben az arra hivatott hatóság, alkalmas jogszabályok szerint, kellő felkészültséggel és megértő szívvvel intézze.

A vitában elsőnek dr. Ágoston Géza a budapesti árvaszék elnöke szólalt fel, aki a következőkben foglalt állást az előadó javaslataihoz:

Az imént hallott érdekes előadás végső konklúziója az árvaszékekre nézve egy szóban foglalható össze: deletur! Erre nézve ki kell jelentenem, hogy ez az álláspont az előadó úr egyéni álláspontjának tekinthető csupán, mert az a székesfőváros árvaszékének hivatalos álláspontjával ellentét. És nem is abban van a dolog lényege, nem is attól függ, az, vajjon bíróság vagy közigazgatási hatóság lássa el a gyámhatósági feladatokat, hanem abban, hogy az árvaügyek az arra illetékes tényezők részéről ne tekintessenek többé rokon fogalomként valóban árvaügyeknek. Az én felfogásom, amely közel 30 éves tapasztalatoknak leszűrt eredménye, és amely át van itatva a hivatás szeretetétől, az, hogy a gyámhatósági feladatoknak megfelelő ellátása csakis a közigazgatás keretében történhetik, de egy pillanatra sem habozom hozzáfűzni, hogy egyáltalában nem a mai árvaszéki szervezet mellett. Valóban nehéz helyzetben vagyok, én amidőn arról akarok szólni, hogy a gyámhatósági feladatok ellátása nem kerülhet a bíróságok hatáskörébe, mert senki nálam nagyobb tisztelettel nem viselkedhetik a magyar bíróságokkal szemben, és pedig nemcsak elvi meggyőződés alapján, hanem családi szálak és társadalmi kapcsolatoknál fogva is. Az előadó úr legfőbb érveként felhozta, hogy az árvaszékek megfelelhetek hivatásuknak a Gy. T. életbeléptét követő évtizedek egyszerűbb, primitívebb társadalmi és gazdasági viszonyai között, de az utolsó két évtized nagy technikai haladása következtében beállott bonyolult gazdasági- és társadalmi élet követelményeinek kielégítésére már nem bizonyultak képesnek. Az én felfogásom az, hogy éppen ezeknek az életviszonyoknak a folytonos fejlődése és változása szempontjából kívánatos leginkább a közigazgatási hatáskör. Az én álláspontom az, hogy a gyámhatóság feladatköréhez tartozó ügyek legnagyobb része olyan természetű, hogy azokat nem lehet a törvényes rendelkezések betűszerinti szigorú értelmezésével eldönteni, mert azok az eleven életbe vágnak bele. A bíró is nézi az életet, de a szeme azért beidegzetten elsősorban a törvényparagrafusokat látja. Nincs meg az a szabadsága, kezdeményező készsége, amely a jó és helyes közigazgatás természetszerű velejárója. Családjogi ügyeket, kényes természetű családi kérdéseket elsősorban a rideg paragrafusok szem előtt tartása mellett elintézni nem lehet, oda elsősorban szív kell, szociális érzék, amelyen keresztül szűrődjenek át a törvényszakaszok. Érzí ezt az előadó úr is mikor azt javasolja, hogy a létesítendő családi bíróság tagjait az igazságügyminiszter külön speciális előképzettségű és erős szociális érzékkel rendelkező bírák közül válassza ki. Épp a haladás folytán előállott bonyolult társadalmi- és gazdasági élet követelményei teszik kívánatossá az élettel való haladás minél erősebb tempóját. Mindig büszkeséggel gondolok árvaszékünknek a sze-

rencsétlen Trianon utáni igazán szívvvel telített liberális eljárására, amikor az elrablott területeken lévő árvavagyonok megmentése körül, milyen nehéz tranzakciók lebonyolításába, mennyi megértéssel, mennyi jóindulatu könnyítésekkel járt el. Mindazt a bíróság alig tehette volna meg. Erre csak a hivatása magaslatán álló és kellő megértéssel rendelkező közigazgatási hatóság lehet képes, amelynek egy vezérgondolata van: a törvényes keretek között mindent megtenni, amit a kiskorú érdeke kíván.

● Rendíthetetlen meggyőződése, hogy ha minden árvaszék a megfelelő elméleti készség mellett ezeket az érzéseket vinné bele a maga mindennapi munkájába, akkor olyan tökéletes intézmény volna, amelyre büszkén mutathatnánk rá, mint egy speciálisan magyar intézményre, amelyet megbolygatni, csak úgy külföldi utánzásra, már épp ez oknál fogva sem tartok helyesnek és okszerűnek. De épp így rendíthetetlen meggyőződése, hogy a bíróságok keretében is rövid idő alatt bekövetkezne a maihoz hasonló állapot. A bíróság tagjai soha nem tekintenek a gyámhatósági feladatokat bírói hivatásnak, aminthogy a fiatalkorúak bíróságának munkáját is csak részben tekintik bírói tevékenységnek, és aminthogy a lakáshivatalt is egy olyan balasztnak tartották, amelytől mielőbb megszabadulni úgy a bíróságnak, mint egyes tagjainak legfőbb vágyuk volt. Vagy amit az előadó úr maga is kiemelt, és pedig a tartási, stb. ügyek számának feltűnő szaporodása az árvaszéknél, aminek ugyancsak az az oka, hogy a bíróságok a házassági bontó perekben mind sűrűbben kezdenek élni azzal a törvény adta jogukkal, hogy az elvált házastársak gyerekeinek ügyeiben az intézkedést átruházhadják az árvaszékekre. Mindezek mellett azonban nem itt van a baj, hanem abban a közönyben, abban a leminősítésben, amelynek az egész intézmény úgy a felelős tényezők, mint a társadalom részéről ki van téve, — sajnos ma még inkább — minden vonatkozásban.

Az előadó úr által felsorakoztatott többi érveléssel nem kívánok foglalkozni, mert kétségtelen, hogy a vita során azokról még sokat fogunk hallani. Csak konkretizált javaslatára akarok még reflektálni főképp gyakorlati szempontból. Előadó úr javasolja a családi bíróság létesítését, mint megfelelő elő- és szakképzettséggel rendelkező specifikus bíróságot, és e mellett javasolja, hogy a jelenleg működő árvaszékek feloszlata mellett az alkalmazottak az egyidejűleg létesítendő közigazgatási gyermekvédelmi hivatalokba osztassanak be. Eltekintve attól, hogy a reform égetően sürgős, a javasolt mód pedig a legjobb akarat mellett is hosszú idők során vihető csak keresztül, én az ország mai pénzügyi helyzete mellett szinte lehetetlennek találom, országszerte egyszerre két új intézménynek, illetve hivatalnak a létesítését, nem szólva arról, hogy ennek a konzekvenciája valószínűleg egy újabb ominozus B-lista lenne. De ismétlem, hogy ezeket én csak mellérendelt jelentőségűeknek tekintem, az előadó úr által felhozott két döntő érv mellett, amelynek egyike a jelenlegi szervezet hiányossága és tökéletlensége, a másik pedig tagjai képesítésének meg nem felelő volta. Én is erre a két momentumra helyezem a főszólyt, amidőn a javaslatomat, amelynek kiindulási kardinális pontja az, hogy a gyámhatóság maradjon meg a közigazgatás keretében, lényegében megegyezve a székesfővárosi árvaszék teljes-ülése által 1923-ban a belügyminiszter úrhoz intézett javaslatával a következőkben terjesztem elő:

1. Építtessék ki az árvaszék a bírói függetlenség összes garanciával. Életfogytiglani választás vagy kinevezés, automatikus előlépés, független fegyelmi bíróság, stb. De feltétlenül szüntessék meg a 6 évenkénti restaurációt, amely a függetlenséget teljesen kizárja.

2. Az adminisztrációt tegyék modernebbé, jobbá és gyorsabbá és pedig intézményesen, amelynek legfontosabb része legyen a jogalkalmazási- és végrehajtási jogkörnek a bíróságokéval egyező kiépítése és a fellebbezési eljárásnak megfelelő reformja.

3. Adják meg a szervezeti lehetőséget és az anyagi eszközöket arra, hogy az árvaszék a gyermekvédelmi feladatokat elláthassa.

4. Emeljék a gyámhatósági tisztviselők képesítését, és ennek érdekében tegyék lehetővé annak megszerezhetését is.

Mindez nem sok pénzbe, sem hosszú időbe nem kerül, és legjobb hitem szerint ez felel meg az életnek is, és annak a szerintem mégsem utolsó célnak, hogy ez a reform egy ősi szép közigazgatási intézményünket magasabb színvonalra emelve menten át a nagy nemzetvédelmi érdekek szolgálatára.

Ehhez kérjük a t. együttes ülés erkölcsi támogatását.

Jogirodalom.

A választott bíraskodás.

Irtta dr. Fabinyi Tihamér ügyvéd, egyetemi magántanár. (Második, bővített kiadás, Budapest 1926., 272 l.)

Fabinyi Tihamérnak a választott bíróságról hat évvel ezelőtt írt monografiája most második kiadásban fekszik előttünk. Már maga ez a körülmény bizonyítéka annak, hogy a munka széles körben érzett szükségletet kiválóan elégít ki. Ez annál feltűnőbb, mert Fabinyi elsősorban tudományos célt tűzött maga elé: a választott bíraskodás intézményének jogelvi elemzését. De könyvében frappánsul igazolódott be, hogy minél tudományosabb valamely jogi mű, annál gyakorlatibb is: minél behatóbb fogalmi elemzéssel dolgozik, annál könnyebbé teszi a gyakorlat bonyolult kérdéseinek megoldását.

A választott bíraskodás területén magánjogi és perjogi problémák találkoznak. Már maga a választott bíraskodás jogi természetű is kétféle: magánjogi szerződésen alapul, de az állami bíraskodáshoz hasonló közjogi hatásokat kelt. A feleknek egymáshoz és a választott bírákhoz való magánjogi viszonya egyfelől, a választott bíróság perbeli eljárása és ítélkezése másfelől az egész intézményt olyan vegyes alakulattá avatják, amelyet csak mindkét jogi diszciplinában való teljes felkészültséggel lehet helyesen méltatni. Fabinyi könyvében harmonikusan egyesül az intézmény magánjogi és perjogi szemlélete. Megoldásait egyoldalúságtól mentes tudományos mérséklet jellemzi. Már alapfelfogása is egyaránt távol áll a választott bíraskodás tiszta magánjogi és tiszta perjogi felfogásának túlzásaitól (54. l.). Ugyanez a mérséklet és helyes gyakorlati érzék nyilvánul a többi határprobléma taglalásában: mennyiben van kötve a választott bíró az anyagi jog szabályaihoz (16. §.), miképpen viszonylik a választott bíró a döntő szakértőhöz és a szolgáltatás meghatározására hivatott harmadik személyhez (102—108. l.), miben áll a választott bíró felelőssége (13. §.) stb.

A könyv első kiadását a tudományos bírálat nagy elismeréssel fogadta és tüzetesen méltatta (l. kül. Fodor Ármán Jogt. Közl. 1921. 53. l., Kovács Marcel Ügyv. Lapja 1921. 6. és 7. sz.). Ezúttal csak a második kiadás új részeire óhajtjuk felhívni a figyelmet.

Az új kiadás egyik fő érdeme, hogy lelkiismeretesen feldolgozza az 1920 óta kialakult bírói gyakorlatot, mely a legtöbb esetben igazolta a szerzőnek az első kiadásban elfoglalt álláspontjait (l. kül. 73., 123., 125., 149., 208., 225. l.); ki kell emelnünk e részben a Kúriának a választott bíró és a döntő szakértő viszonyára vonatkozó döntését (105.), mely a szerző által tett különböztetést elvi élességgel juttatja kifejezésre (l. erre nézve különösen dr. Kovács Marcel álláspontjának méltatását a 107. lap jegyzetében). — Nagyon érdekes a visszapillantás a régi magyar jogfejlődésre, mely egészen új és beható történeti kutatás eredménye (22—30. l.). Egészen meglepő, hogy a választott bíraskodás hazai fejlődése milyen önálló utakon járt és kezdettől fogva miképp domborította ki a tiszta magánjogi felfogással szemben az intézmény igazságszolgáltatási szerepét. — A Pp. választott bírósági szabályozásának méltatása mellett a szerző rámutat annak fogatkozásaira is, így különösen joggal kifogásolja a Pp. diszpozitív «két-bíró» rendszerét (83. l.) és a rendes bírósági beavatkozás korlátoltságát a választott bíróság alakulása körül (86—89. l.). — Új a választott bíróság hatáskörének meghatározásával foglalkozó rész (77. l.). Ezt a nehéz és kényes kérdést a szerző a receptum szoros magyarázata alapján oldja meg. Kíváncsnak tartjuk, hogy a szerző alkalmmalag behatóbban foglalkozzék a választott bírósági eljárás során emelt viszontkereset és beszámítási kifogás nehéz problémaival, melyeket csak futólag érint (15. §. VI.). E kérdések a gyakorlatban sok nehézséget okoznak. — Ki kell emelnünk a bírói gyakorlatnak — nézetünk szerint is megszívlelendő — tüzetes bírálatát, amely kifogásolja, hogy a rendes bíróság túlságosan könnyen függeszti fel az érvénytelenítési perben a választott bíróság ítéletének végrehajtását és ezzel paralizálja a választott bíraskodás hatályosságát (253—255. l.). Érdekesen mutat rá ezzel kapcsolatban a szerző arra a fejlesztő hatásra, amelyet Pp.-ünk a választott bíróság előtt hozott egység végrehajthatósága tárgyában a német perjogi novellára gyakorolt (255. l.).

A választott bíraskodás jövőjéről szólva, tüzetesen tárgyalja a szerző a rendes bírának a választott bíraskodásból való kizá-

rását, amely probléma most a német jogászvilágot is foglalkoztatja (151—152., 268. l.) A választott bíraskodásnak ezzel kapcsolatos visszafejlődését más oldalról ellensúlyozza az állandó választott bíróságok kialakulásának folyamata, amelynek a szerző nagy jövőt jósol (268. l.).

A könyv gyakorlati használhatóságát emeli a tüzetes betűrendes tárgymutató is.

Mindezt egybevéve, megállapíthatjuk, hogy Fabinyi könyve új alakjában értékes új anyaggal gazdagodott, amely fokozottan alkalmassá teszi arra, hogy a választott bíraskodásnak nélkülözhetetlen kézikönyve legyen.

De nagyon egyoldalú lenne ez az ismertetés, ha nem hangsúlyoznánk újból is a mű igazi tudományos értékét. Irodalmi apparátusával, mélyreható és szabatos elemzésével, gondolati gazdagságával ez a könyv méltó reprezentánsa a magyar perjogi tudománynak, amely Plósz és Magyar működése nyomán oly magas színvonalat ért.

Dr. Szladits Károly.

Szemle.

— **A titkos diplomácia** rossz hírnévnek örvend, amióta a háborús akták közzététele bebizonyította, hogy mily végzetes szerepet játszott a világkatasztrófa felidőzésében. Teljesen egyetérthetünk tehát az igazságügyminiszterrel, ha, miként az ügyvédi kamarához intézett leiratából kitűnik, nem rokonszenvez a diplomácia titkosságával. Csupán a titkos diplomácia fogalommeghatározására vonatkozó hivatalos álláspontot nem oszthatjuk. Mi titkos diplomaták alatt azokat a szakszerűen, ha nem is mindig szakavatottan működő tisztviselőket értjük, akik a *Ministre Étranger aux Affaires* akaratából *de nobis sine nobis* látják el külügyi képviselőtünket. Ezekre nézve az a véleményünk, hogy — a diplomácia nyelvénél maradván — *le jeu ne vaut pas la chandelle*, vagyis magyarul, hogy ez a munka, amelyet arisztokráciáknak idegenbe «száműzött» tagjai nagyrészt éjjel végeznek, nem éri meg azt az uri fizetést, amelyet ez a terhektől agyonnyomorgatott koldus ország nappal utal ki részükre. Ellenben az a titkos diplomácia, amelyet az igazságügyminiszter kárhoztat, az ügyvédeknek önkéntes és önzetlen munkája, abban áll, hogy idegenbe szakadt kollégáikkal a magyar jogkereső közönség érdekében együttműködni igyekezzenek. Kemény leiratban dorgálta meg a kamarát, mert az alsó-ausztriai ügyvédi kamara jubileumi ünnepségén résztvett és élőszóval is tiltakozott az ellen, hogy a budapesti ügyvédi kamara az utódállamok ügyvédekének értekezletén képviseltesse magát. Tudomásunk szerint sem Ausztriával, sem a többi környező állammal nem vagyunk hadiállapotban és az ügyvédi értekezleteknek nem titkos célja, hogy akár területi engedményekről tárgyaljanak vagy akár csak a király kérdést megoldják. Tudomásunk szerint a kormány nem mulaszt el egy alkalmat sem, hogy szomszédainkat békés hajlandóságáról meg ne győzze és lázas buzgalmat fejt ki a kereskedelmi szerződések megkötése körül. Talán titkos szerelemfáltésból kívánja az ügyvédek e közhasznú diplomáciai tevékenységtől eltiltani vagy attól tart, hogy az esetleg nagyobb sikerrel jár, mint a hivatalos diplomáciának munkája pl. a francia kereskedelmi egyezmény körül? Minden nemzetközi sportesemény alkalmából olvasható, hogy csatáraink és kapuvédőink mily hasznos hivatást teljesítenek a nemzeti érdekek védelmében. Ha lábbal szabad védeni a hazát, miért csak éppen fejvel nem szabad? Ha gólrugással előmozdítható a nemzetközi megértés, úgy talán a kölcsönös végrehajtási jogsegélynek megbeszélése sem árthat a nemzeti érdekeknek. Az Ü. R. 64. §. szerint az igazságügyminisztert a kamarák és ügyvédek felett főfelügyelet illeti, «aki e részben a tapasztalt hiányok orvoslásáról gondoskodik». Egy szó sincs azonban a törvényben arról, hogy a miniszter e főfelügyelettel akkor is élhet, amikor a kamarák tevékenysége nem ütközik valamely jogszabályba vagy

éppenséggel akkor, amikor az ügyvédek maguk gondoskodnak a tapasztalt hiányok orvoslásáról.

Az igazságügyminiszternek a budapesti ügyvédi kamarához intézett leirata, amelyre különben még visszatérünk, következőképpen szól: 28,716/1926. I. M. VIII. Az ügyvédi kamara az 1925. évről szóló jelentésének 15. lapján foglalt előterjesztés szerint résztvett az alsóausztiai ügyvédi kamara 75 éves jubileumán. Figyelmeztetnem kell a Kamarát, hogy a jövőben ilyen nemzetközi vonatkozású összejövetelben való részvételhez a tárgysorozat bemutatása mellett előzetes engedélyemet kell kikérnie. Az 1924. évi február hó 10-én 62,969/1923. I. M. IX. szám alatt a kamarához intézett rendelettel akkori hivatali elődöm megsemmisítette a kamarának az 1923. évi november hó 7-én tartott közgyűlésén hozott azt a határozatát, mellyel a kari tisztesség oltalma alá helyezte, hogy az ügyvédek a tényállásfelvételnél ezen kívül lehetőleg kössék ki, hogy a felek az ügyből előállható ügyvédi költségkövetelések tekintetében alávetik magukat a Pp. tizenhetedik címében körülírt módon az ügyvédi kamara választmánya által ügyvédekkel alakítandó háromtagú választott bíróság illetékességének és hatáskörének. Ennek dacára az «Ügyvédi Kamarai Közlöny» XXIII. évfolyamának első számában az utolsó lapon közzétett hirdetményben a választmány felhívja a kamara tagjait, hogy a köztük és ügyfelek közt keletkező jogvitákra vonatkozólag lehetőleg kössék ki a kamarai tagokból alakítandó választott bíróságot (kamarai választott bíróság). Minthogy a választmánynak ez a felhívása a 62,969/1923. I. M. IX. számú rendelettel szemben mind a kamara tagjainak, mind a jogkereső közönségnek megtévesztésére lehet alkalmas, az 1874 : XXXIV. tc. 64. §-ában biztosított főfelügyeleti jogomnál fogva felhívom a Kamarát, intézkedjék megfelelő módon, hogy tagjai a hirdetményben jelzett eljárást mellőzzék. Budapest, 1927. január 15. Dr. Pesthy Pál, s. k.

— **Kármán Elemérnek**, e lap régi állandó munkatársának elhunyt egy tragikus sorsu tehetség pályafutásának korai derékbeszakadását jelenti. Ama ritka egyéniségek közé tartozott, akik akkor sem vallanak kudarcot, ha tudásukat a gyakorlati *hic Rhodus* próbakövén kell érvényesíteniök. Nem volt magyar bíró, aki a fiatalkorúak bíróságának gondolatát jobban átértette s több lélektani ráteremtéssel valósította volna meg. Aki valaha jelen volt a pest-erzsébeti járásbírószágon, ahol Kármán Elemér a pszichológiai tudást határtalan szeretettel egyesítve úgy játszott az elébe kerülő büntetett vagy züllésnek induló gyerekek lelkén, mint mester a billentyűkön, az nyomban tisztába jutott az Fb. intenciójával. Páratlan eréllyel teremtette meg a bírósággal kapcsolatos Pestalozzi Otthont és gyermeklélektani laboratóriumot s mikor végül az igazságügyminiszteriumba került, átfogó tervvel készült a Fb. intézményeit harmoniás egységbe foglalni. Már ekkor súlyos kórral küzdött acélos akaratereje s betegsége, bár egy évtizeden át alig súlyosbodott, ha nem is okul, de ürügyül szolgált az ellenforradalmi purifikációnak, hogy a gyermekkriminalitás egyik legkiválóbb szakértőjét nyugdíjba kényszerítse. Hogy szellemi munkaképessége éppen nem hanyatlott, arról a főleg Németországban megjelent műveinek egész sora tanuskodik. Első nagyobb monográfiája a kir. ügyészség és a nyomozás címmel 1901-ben a jogászegyleti értekezések közt jelent meg, de intenzív irodalmi munkásságának java éppen életének utolsó éveibe esik. Kármán Mór etikájának egybeállítását 1921-ben adta ki, kétkötetes alapvető munkája *Einführung in die Kriminapädagogik* címmel 1923-ban látott napvilágot, a következő évben tette közzé *Diebstähle der Kinder*, majd az *Entschiedene Schulreform* és *Zuchtlöse Kinder* című munkáit, sőt jelenleg is két könyve van sajtó alatt a nemzetköziség lélektanáról és a szökevény gyermekekről. Kármán, aki néhai atyjának közvetítésével Herbart és Strümpell hatása alatt állt, erős hitet vallott a pedagógia mindenhatósága mellett s bár Aichhorntól a pszichoanalízis értékelésében egy világ választotta el, sajátos módon egyezett a kiváló osztrák kriminálpedagógussal az elmélet és a gyakorlat egybekapcsolásában. Egy beteg test és egy egészséges lélek kéthónapos kemény küzdelme ért véget Kármán Elemér tragikus halálával, de szellemi alkotásának fényessége túlrad a sír sötétjén. Nemcsak mi fogjuk a dolgozó társunk emlékét kegyelettel megőrizni, de a posthumus

munkák egész sora őrzi ezt az emléket, mint a *non omnis moriar* el nem múló szimbóluma.

— **Tanács vagy egyesbíró.** Már az 1923 július hó 6-án kiadott s augusztus 1-én életbelépett 5210/1923. M. E. sz. rendelettel, amely a törvényszéki egyesbíráskodást minden polgári peres és nem peres ügyre kiterjesztette, felvetődött az a kérdés, vajjon kir. bírónak, avagy választott bírónak a kizárására irányuló kérelem, a cégbíró, vagy a csődbiztos rendelkezései ellen irányuló előterjesztés esetén tanácsnak, avagy egyesbírónak kell-e eljárni. A különböző törvényszékeknél különböző gyakorlat fejlődött s maradt fenn az 1925 : VIII. tc. életbelépése után is. Most végre a budapesti kir. ítélőtábla állást foglalt a kir. bírók kizárására irányuló kérelem esetében. A törvényszéknél egyes bíró intézte el a kizárási kérelmet, a budapesti kir. ítélőtábla P. VII. 301/1927. sz. a. hivatalból feloldotta a végzést, mert az elsőbíró-ság nem alakult szabályszerűen : egyes bíró határozott, holott tanácsnak kellett volna. A kir. ítélőtáblának indokolása szerint a kizárási kérelem elbírálása nem peres, nem is nem peres ügyre vonatkozik, hanem a bíróságra bízott igazságügyi közigazgatás aktusa. De különben is az eljárás, amely ama tény ellen irányul, hogy a bíró az ügyben eljár, felelősségi jellegű. Ez okokból a Ppn. 1. §-a alá a szakasznak szó szerint való értelme szerint sem vonható a bírói kizárás esete. Ehhez járul az a megfontolás, hogy a Pp. 64. §-a szerint a kizárás esetében mindig tanács határozott, akkor is, ha a mindenkor egyesbíróian szervezett járásbíró-ság bírójának a kizárását kérték. A törvénynek szabályozása szerint elvileg mindig ugyanaz a bíróság dönt a kizárásról, a melyhez a kizárni kívánt bíró tartozik. A járásbíró-ság tanácsban nem járhatván el, a törvény inkább eltért az elvtől és a döntést a törvényszékre bízta, csak hogy a tanács döntést fenntartsa. Feltehető, hogy az ítélőtáblai döntés nyomán immár általánossá válik az a gyakorlat, a melyet a budapesti kir. törvényszék eddig is követett, hogy a kir. bíró kizárása kérdésének eldöntésére a törvényszékeknél tanács alakul.

Ebből a döntésből szükségképpen következik az is, hogy az előterjesztések elbírálására is tanácsok alakítandók : e határozatoknak jogorvoslati jellege szembeűnő. A csődönkívüli kényszer-egyeségi eljárásban is tanács dönt az előterjesztésről (1410/1926. M. E. sz. rendelet 90. és 101. §.)

Más a helyzet a választott bíró kizárására irányuló kérelem esetében. Ez a döntés jogorvoslatinak sem minősíthető s az ügy egyesbíró elé a törvényszéki egyesbíráskodás általánosítása előtt is tartozhatott, olyankor, amidőn a Pp. 774. és 787. §§-ai értelmében a járásbíró-ságnak kellett a választott bíró kizárásának kérdésében dönteni. Az sem mondható, hogy ez a döntés az igazságügyi közigazgatás ténye.

w. r.

— **Panaszok a bírósági épületek elhanyagoltsága miatt.** (Az igazságügyminiszter figyelmébe.) A bírói állás tekintélyének és méltóságának megóvása, melyről újabb időkben oly sok szó esik, nemcsak abból áll, hogy megvédeni igyekezzük minden kívülről jöhető illetéktelen támadás ellen, hanem abból is, hogy módot nyujtsunk bíráinknak arra is, hogy nehéz hivatásukat állásuknak megfelelő helyiségekben gyakorolhassák. Aki ezzel a fontos kívánnalommal tisztában van, elszomorodva kénytelen tapasztalni, hogy a budapesti büntető- és polgári törvényszékek, valamint a központi járásbíró-ság épületének bírói és tárgyaló-helyiségei — mostani megdöbbentő elhanyagoltságukban — a bírói állás tekintélyének megóvására és szilárdítására teljességgel alkalmatlanok. A folyosókat s áll ez különösen a polgári- és büntető törvényszékek közös épületére, ahol a társadalom magasabb köréhez tartozó emberek is sűrűn megfordulnak, por és szemét takarja s az ottani levegő is kellemetlen, a bírák és ügyészek dolgozószobái a kényelmes altisztek jóvoltából — porosak, gondozatlanok s székeiket is csak a rájuk ülő felek és látogatók ruhái mentesítik a porrétegtől. A központi járásbíró-ság gonddal felépített és berendezett épületének folyosóiról és mellékhelyiségeiből jóformán napról-napra foszlik-tűnik valami, mindenütt szembeűnő a rendszeres ellenőrzés és javítás hiánya. A bírák és ügyészek, — pedig tehetnék és kellene is tenniök, — kifelé nem zúgolódnak emiatt, megadással és bizonyos belső elégedetlenséggel folytatják a maguk mesterségét ezekben a kellemetlen helyiségekben s ha állásuknak és kultúrigényeiknek megfelelő helyiségeket akarnak látni, egyszerűen átmennek az igazságügyminisztérium

épületébe, hol a legkisebb fogalmazógyakornoknak is külön szobája van, mint emitt a kúriai bírói rangú ítélőbíráknak és tanácselnököknek. Nyilvánvaló pedig, hogy mindezek a jelenségek, melyeket itt most tisztán a bírói és ügyészi kar iránti tiszteletből teszünk szóvá s amelyeket a jelzett bírósági épületek hivatalos gondozói — úgy látszik — a legcsekélyebb gondjaik közé sorolnak, semmiképpen sem járulnak hozzá a kívülálló jogkereső közönség szemében a bírák és ügyészek külső tekintélyének ápolásához és fejlesztéséhez.

— **Dr. Kovács Marcel kommentárjának második kiadása.** Ennek a páratlanul népszerű kommentárnak első megjelenése óta tizenöt év telt el. Kovács Marcel munkájának kiválóságát legjobban jellemzi az a körülmény, hogy a praxisban felmerült minden kérdésre útmutatást adott, bár a törvény életbelépése előtt készült. A második kiadásnak most jelent meg első füzet, mely az 1—27. §-ait dolgozza fel. Az új kiadás, mely természetesen feldolgozza a kifejlődött hazai felsőbbbírósági gyakorlatot, sokkal bővebb, mint az első, mert a Pp. és Ét.-en kívül felöleli a végrehajtási törvényeket, a végrehajtási jogra vonatkozó felsőbbbírósági gyakorlatot és az ügyvédi és közjegyzői rendtartásra vonatkozó fontosabb felsőbbbírósági határozatokat.

A magyar bírói gyakorlaton kívül a kommentár utal a magyar és német felsőbbbírói gyakorlatra, a magyar perjogi irodalomra és a perjoggal kapcsolatos anyagi jogszabályokra.

Novumok az első füzetben: a perrendtartás életbeléptetése óta keletkezett polgári, peres és végrehajtási eljárási jogforrások (törvények, rendeletek felsorolása);

fölsorolása a Polgári Jogi Határozatok Tárában felvett azon elvi határozatoknak, melyek a perrendtartással, az életbeléptetési törvénnyel, a végrehajtási és perenkívüli kereskedelmi eljárással, ügyvédi és közjegyzői rendtartással összefüggésben vannak;

a bevezetésben a polgári pernek és különösen a perenkívüli eljárásoknak részletes tárgyalása;

az első füzet bevezetésében a magyar állam bírói joghatóságáról szóló első rész;

az 1925: VIII. tc. és a pengőértékhatárokról szóló rendelet feldolgozása;

az illetékszabályoknak és azokra vonatkozó gyakorlatoknak a megfelelő helyeken való feldolgozása.

A munka terjedelme körülbelül 100 ívet (1600 oldalt) tesz ki. Megjelenik 10 íves (160 oldalas) füzetekben. Egy füzet előfizetési ára a Budapesten 65 fillért, vidéken pedig 80 fillért kitevő postaköltségen felül (8), azaz nyolc pengő, amely összeg postatakarékpénztári csekkalapon vagy a szerző címére (Budapest, I., Csaba-utca 7/c.) postautalványon előre befizetendő, mire a füzet postán ajánlva meg fog küldetni.

— **A központi fűtés díjának megállapítása.** A budapesti kir. törvényszéknél, mint fellebbezési bíróságnál és a budapesti központi, valamint az I—III. ker. kir. járásbíróságoknál a központi fűtés díjának megállapítása iránti pereket intéző bírák megállapodásai az 5200/1926. M. E. számú rendelet 10. §-a, illetve a 6320/1926. M. E. sz. rendelet 1. §-a tárgyában:

1. Az 5200/1926. M. E. rendelet kibocsátásának indoka a rendelet bevezető része szerint a gazdaságilag gyengébb helyzetben lévő bérlők érdekeinek védelme. Erre is figyelemmel a 6320/1926. M. E. sz. rendelet 1. §-ának helyes értelme az, hogy a bérbeadó központi fűtés szolgáltatásáért csupán a központi fűtéssel tényleg felmerült kiadásainak és a készülék használatával járó értékvesztésnek az alaphér 25%-ig terjedhető megtérítését követelheti, ily címen azonban burkolt béremeléshez nincs igénye. Ha tehát a központi fűtéssel tényleg felmerült kiadások és a készülék használatával járó értékvesztés összege az alaphér 25%-ánál kisebb, a háztulajdonos csak ezt a kisebb összeget, illetve ezen összegnek az alaphér szerinti %-át követelheti.

2. A 6320/1926. M. E. sz. rendelet 1. §-ának az a kitétele, hogy ha a megegyezés nem sikerül, a tulajdonos a bíróságtól kérheti a fűtés díjának megállapítását, nem magyarázható olyképp, hogy a bírósághoz csupán a háztulajdonos fordulhat. Ehhez képest a bérlő akár a kereset, akár kifogás alakjában a központi fűtés díjának megállapítását szintén kérheti és pedig az esetben is, ha a háztulajdonos által követelt fűtési díj az alaphér 25%-án alul is van.

3. Az 5200/1926. M. E. sz. rendelet 10. §-ának 3. pontja szerint a központi fűtés díja a bérfizetésre megszabott időben fizetendő.

Ehhez képest azok a bérlők, akik a bért havi részletekben (8. §. 2. pont) fizetik, a központi fűtés díját is havi részletekben jogosultak fizetni.

4. A 6320/1926. M. E. sz. rendelet 1. §-a szerint a háztulajdonos a központi fűtőkészülék üzemeltetésének és a készülék

használatával járó értékvesztésnek megtérítését követelheti a bérlőtől.

Az üzembehelyezéssel felmerült költség megtérítésére a rendelet alapján a háztulajdonosnak igénye nincs.

— **Az árúcsempészet büntetése.** Kúria: A vámjog szabályozásáról szóló 1924: XIX. tc. 178. §-a rendelkezése szerint e törvény hatályba lépésének napjával az 1920: XV. tc. 1. §. 6. pontjának ez a része: «vagy a minisztérium tilalma ellenére külföldre vagy az ország megszállott területére kivisz (árúcsempészet)» hatályát veszítette, helyébe az idézett törvény 164. §-a lépett, mely vámjövédéki kihágásnak elbírálása az idézett törvény 148. §-a értelmében az illetékes jövédéki büntetőbíróság hatáskörébe tartozik. Az 1924: XIX. tc. Budapesti Közlöny 141. számában közzétett 1926. évi 4980. M. E. számú rendelet szerint 1926. évi július hó 1-én életbelépett.

— **Amikor a házassági jogszabályt az anyakönyvvezető nem ismeri.** Kúria: A való tények szerint a vádlottnak 1910. évi nov. hó 15-én X. Máriával kötött házasságát az ú. n. tanácsköztársaság idejében, 1919. évi július hó 3-án, a veszprémi forradalmi törvényszék felbontotta és amikor a vádlott ezen ítélet felmutatása után Pápakovácsiban 1919. évi augusztus hó 23-án ismét házasságra lépett, úgy ő, mint maga a házasságkötésnél eljáró állami tisztviselő is azt hitte, hogy a korábbi házassági kötelék felbontása végérvényes, mert a magyar minisztériumnak a törvényhozás ideiglenes szabályozásáról szóló 4.038/1919 M. E. számú rendelete, mely a Budapesti Közlönyben 1919. augusztus hó 20-án jelent meg, s amely szerint csak az életbelépésig kötött új házasság folytán tekintendő megszűntnek a rendes bíróságok működésének szünetelése alatt felbontott korábbi házasság, az akkori közlekedési nehézségek miatt Pusztakovácsiban még ismert nem volt. A vádlott javára tehát fennforog a Btk. 75. §-ának első bekezdése szerint szükséges szándékot kizáró ténybeli tévedés esete (Btk. 82. §.), és így a vádlott felmentése helyes (2361/1926. B. I.).

Inhalt. Dr. V. König Rechtsanwalt: Die Reform des Aktienrechtes. — Zeitgemässe Reform der Vormundschaft und Kuratelsachen. — Dr. K. Szladits Universitätsprofessor: Dr. Fabinyi: Das schiedsrichterliche Verfahren. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Gyakorlott ügyvédjelölt kizárólag praxisának további bővítése céljából rendkívül szerény fizetési feltételek mellett ügyvédi irodában elhelyezkedne. Szíves megkeresést a kiadóhivatal továbbít. 144

Közgazdaság.

A Pesti Hazai Első Takarékpénztár-Egyesület igazgatósága megállapította az 1926. üzletév mérlegét, amely 22½ milliárd korona tiszta nyereséggel zárul és elhatározta, hogy ezen nyereségből 2 milliárd korona a rendes tartalékalapra, 2 milliárd korona az egyesületi nyugdíjalapra, 1 milliárd korona a tisztviselők külön jutalmazására fordíttassék, osztalékképpen pedig a tavalyi 100,000 K-val szemben 125,000 K, vagyis 10 Pengő kerüljön kifizetésre, míg 507 millió korona új számlára vitessék elő. Elhatározta továbbá az igazgatóság azt is, hogy az egyesület 12,500,000 Pengő alaptőkéjének 35,000 darab részvény kibocsátása útján 16,000,000 Pengőre felemeli olyképpen, hogy a fel nem osztható töredéktől eltekintve a kibocsátásra kerülő részvények 4:1 arányban a régi részvényeseknek ajánltassanak fel. A kibocsátási árfolyam későbbi megállapítás tárgyát fogja képezni. 190

Magyar Országos Központi Takarékpénztár igazgatósága az intézet nyugdíjtartalékának 1 milliárd koronával (= 80,000 Pengővel) való előzetes dotálása és bőséges tartalékolások után 15,504,290,809 K (= 1,240,343,26 Pengő tiszta nyereség kimutatását határozta el és javasolni fogja, hogy az intézet 40 Pengő névértékű új részvényeire osztalékul darabonként 4-50 Pengő, vagyis összesen 11¼ milliárd korona (= 900,000 Pengő) fizetessék a tavalyi 6¼ milliárd koronával (= 500,000 Pengővel) szemben. 191

Belvárosi Takarékpénztár Részvénytársaság igazgatósága 26-iki közgyűlése elé terjeszti 1926. évi mérlegét. Ez 434,111,79 Pengő (5,426,397,372 korona) nyereséggel zárul. Az 50 Pengőre összevont részvények után 4-80 Pengő (9-6%) osztalék fizetését javasolja, ami 3000 korona osztalék az előző 3500 koronával szemben. 192

A Hazai Bank Részvénytársaság igazgatósága közli, hogy megállapította a f. évi március 5-ére kitűzött rendes közgyűlés elé terjesztendő mérlegét. E mérleg az előző évi 8,940,194,250 korona = 715,215,54 Pengővel szemben 10,479,516,624 korona = 838,364,93 Pengő nyereséggel zárul. E nyereségből a közgyűlés elé terjesztendő javaslat szerint 7,200,000,000 korona = 576,000 Pengő fordítandó osztalék fizetésére, úgy hogy minden egyes 40 Pengő n. é. részvény után 3-60 Pengő (az előző évi 8000 koronával szemben 9000 korona) osztalék fog fizetettetni. 193

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR (CORPUS JURIS HUNGARICI)

1926. ÉVI TÖRVÉNYCIKKEK

Jegyzetekkel ellátta
Dr. TÉRFY GYULA
kir. kúriai tanácselnök

A hivatalos kiadáson kívül egyetlen kiadás. Tartalmazza a törvény hiteles szövegén kívül a törvény országgyűlési tárgyalásait s a hivatkozásokat a megfelelő miniszteri rendeletekre. A kötethez csatolt pótlások pedig egybefoglalják mindazon módosításokat és kiegészítéseket, amelyeket az 1635—1925. évi törvényeken az 1926. évben hozott törvények tettek.

Kötve 12.50 P, füzve 10. P.

Megrendelhető minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrásy-út 21.

Filozófiai Írók Tára

Új kötet

MACH

AZ ÉRZETEK ELEMZÉSE

A természettudományos világnézet legjelentősebb képviselőjének főműve

Füzve 12.— pengő

Kultúra és Tudomány

Új kötet

NAGY JÓZSEF

KÉT FILOZÓFUS

Az emberi gondolkodás két leghatalmasabb szellemének s egyben az antik és modern világképnek mély analízise

Kötve 4.50 pengő

Kaphatók minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrásy-út 21.

Mindennemű

természettani, természetrajzi és chemiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.
Árajánlattal készséggel szolgálunk

Most jelent meg!

VADÁSZ LIPÓT BESZÉDEI

Díszes kiállításban füzve 8.—, kötve 11.— P.

Aki egy jobb kor távlatából akarja a jelen-
kor vajtódásait nézni, annak el kell olvasnia
VADÁSZ LIPÓT szellemi hagyatékát

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

Most jelent meg!

IDEGEN SZAVAK SZÓTÁRA

Hetedik bővített kiadás

1927

Szerkesztette: **RADÓ ANTAL**

A legújabban forgalombakerült idegen szavak
jegyzékével

Egész vászonkötésben 9.— pengő

Kapható a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T.
könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrásy-út 21.
és minden könyvkereskedésben

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Vargha Ferenc* koronaügyész: Sok-e az ügyvéd? — *Dr. Scholtz Géza* igazságügyminiszteri tanácsos: Mit akart a törvény? — *Dr. Oppler Emil* budapesti ügyvéd: A részvénytársaságról szóló törvénytervezet. — *Dr. Kemény D. Dezső* budapesti ügyvéd: A Pp. szerint alakult választott bíróság hatásköre. — *Dr. Sebestyén Samu* budapesti ügyvéd: Törvénykezési Szemle. A kereskedelmi alkalmazottak illetményei csőd esetében. — *Dr. Auer György* kir. ügyész: Jogirodalom. Tanulmányok orvosi és jogi határkérdésekről. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XX. 2. — Hiteljogi Döntvénytár. XX. 2. — Közigazgatási és Pénzügyjogi Döntvénytár. XIX. 1.

Sok-e az ügyvéd?

I. Az egységes bírói s ügyvédvizsgáló bizottságnak minden év elején tartott teljes ülésében statisztikai adatokat közlünk a vizsgák eredményéről; ezekből az adatokból az a meggyőződés alakul ki, hogy ámbár Magyarország népessége s területe a trianoni úgynevezett békeszerződés szerint egyharmadrészre zsugorodott össze, az ügyvédek száma még se csökken. Ennek folytán kereszünk a társadalmi baj orvoslására a panaceákat. Edügelé mint csálhatatlan szert a szigorúbb kérdezést tartottuk annak. Az lehetséges, hogy ez konzekventer megvalósítva, alkalmas a színvonal emelésére, de az ügyvédek redukciójára nem. Egyébként mindenekelőtt azzal kell tisztába jönni, hogy a vizsgálóbizottság kedvezőtlen statisztikája tényleg azt bizonyítja-e, hogy az ügyvédek száma a helyett, hogy apadna, vagy legalább is stagnálna, rohamosan növekszik? Továbbá, hogy való-e az a föltevés, hogy sok az ügyvéd?

Én úgy látom, hogy a helyzet megítélésében úgy jártunk el, mint az orvos, akit beteghez hívnak; s a helyett, hogy először a beteghez sietne s azt lelkiismeretesen megvizsgálná, előbb a patikába megy, találomra gyógyszereket készítet s azután a diagnózist az elkészített gyógyszerekhez akarja idomítani.

Ha alapos ítéletet akarunk alkotni arról, hogy szaporodik-e az ügyvédek száma s túl sok-e az ügyvéd, nem a vizsgáról szóló, hanem az ügyvédség személyi mozgalmát tárgyazó statisztikát kell megkérdezni, mert a diplomát nyert jelölteknek csak egy része lesz ügyvéd; másik része bírói vagy más pályára megy.¹

E végből a budapesti ügyvédi kamarához fordultam, a budapesti ügyvédi kamara személyforgalmi adatainak közlése végett; az ettől kapott adatokat az I. alatti kimutatás tünteti fel. Magam részéről kiegészítettem azt százalékos számítással. Az ország összes ügyvédi kamaráinak adatait pedig, beleértve a budapestit is, az Igazságügyi Közlöny 1910—14; s 1922—26. év folyamaiból állítottam össze, ahol a kamarai bejegyzések és törlések pontosan fel vannak tüntetve.

Vizsgálódásaim alapjául öt éves lustrumot vettem fel; egyik közvetlenül a háború előtti öt évet, a másik pedig a most letelt öt év forgalmát veszi alapul. A háborút s a forradalmat kikapcsoltam, mert az akkori rendellenes, sőt pathológiás társadalmi viszonyokból megbízható adat nem volt meríthető.

A statisztikai adatokból a következőket tudjuk meg:

I. A budapesti ügyvédi kamaránál:

A) Háború előtt:

Évben	Létszám	Bejegyzés	Törlés	Növekvés vagy apadás %-ban
1910.	1891	161	61	+ 164 %
1911.	2001	180	70	+ 157 %
1912.	2110	171	62	+ 176 %
1913.	2390	350	70	+ 400 %
1914.	2455	149	85	+ 75 %
		1011	348	+ 191 %

B) Háború után:

1922.	3193	252	126	+ 100 %
1923.	3198	229	160	+ 43 %
1924.	3177	157	178	— 11 %
1925.	3217	184	144	+ 28 %
1926.	3049	150	102	+ 47 %
		972	710 ¹	+ 37 %

A statisztikai adatoknál mindjárt feltűnik az ügyvédeknek a szaporodása, úgy háború előtt, mint háború után. Ámbár a lakosság is szaporodik; a szaporodás akkor volna indokolt, ha ez az ügyvédek szaporodásával harmoniában volna. Háború előtt az egész lustrum alatt 191 % a szaporodás, míg háború után leszállott 37 %-ra. Ez azonban korántsem jelenti az ügyvédi pálya favorizálásának csökkenését, hanem kétségtelenül a háború szociális következménye az. Tudjuk, hogy a bejegyzett ügyvédek óriási száma összeesett a katonakötelezettségi korrall. Tehát tévedés nélkül állíthatjuk, hogy a bejegyzések csökkenésének főoka az, hogy a hiányzó rész a háború áldozata lett. Ennek dacára minden évben emelkedik a szaporodás s több a bejegyzés a törlésnél, csakis 1924-ben száll alá s kevesebb a bejegyzés 11%-kal, mint a törlés, aminek okát nem tudjuk. Említettem, hogy a bejegyzések nincsenek harmóniában a lakosság szaporodásával. A lakosság száma is irányadó, de nem sokat jelent. Az ügyvédek szaporodásának ugyanis nem kizárólag a lakosság a mértéke; sőt ez nem is elsőrendű tényező. Más téren, így ipari vagy kereskedelmi téren az döntő tényező s például az élelmi s ruházati cikkek fogyasztása elsősorban a lakosság számbeli arányától függ. Nem így van az ügyvédeknel; mert az, hogy mennyi ügyvédre van szükség, más tényezőktől is függ. Jelesül függ a város intenzív vagy kevésbé intenzív gazdasági életétől; a kereskedelem s ipar nagyságától; az áruk kicserélődésétől; a bank és hitelügy elevenességétől; a közlekedési viszonyoktól s jelentékenyen függ a lakosság moralitásától; jelesül attól, hogy a kötelelem teljesítési készsége a lakoságnak általában mily fokon áll, ami döntő befolyással van a perek számára s így az ügyvédek igénybevételeének nagyságára.

Ha meg akarnánk tudni azt, hogy az ügyvédi létszám hullámlása normális-e vagy sem, a lakosság számán kívül az imént említett tényezőket mind szabatosan kellene ismernünk. De nem ismerjük s belátható időn belül a szociológia nem is jut el a fejlődésnek arra a fokára, hogy ezeket a tényezőket pontosan megismerhessük.

¹ Dr. Teller Miksa a Jogtudományi Közlönynek 1915-ben megjelent jubiláris évkönyvében «Az ügyvédi kar helyzete a null század közepén» cím alatt igen érdekes s becses tanulmányt írt az ügyvédek sorsáról s helyzetéről.

¹ A budapesti kamarából törültek 1923-ban 65-öt; ezek a kalocsai kamarához mentek át; 1926-ban pedig 214-et, ezekből alakult a pestvidéki kamara. Ez kitesz összesen 279-et. Ezt az összeget le-számítottam.

A közölt statisztikából látjuk, hogy a háború utáni lustrumban sokkal nagyobb a törlések száma, mint békeidőben. Évenként két-három annyi törles van, mint azelőtt. Ennek oka egyrészt az, hogy a háborúban sokan elpusztultak, másrészt pedig az, hogy békeidőben stabilisak voltak a viszonyok; az emberek lelkiülete is nyugodtabb volt; a társadalmi élet nyugodt, egyforma folyása a pályaválasztásnál a megfontolást s előrelátást tette lehetővé, míg a forradalmak után a társadalom örökös hullámlása s változása a megfontolás higgadtságát tette lehetetlenné, ezért nagy a hullámlás a szabad pályákon. A háború és forradalmak a társadalom egész strukturáját összetörték; minek folytán a megélhetési viszonyok is folyton változnak; s így a kenyérkereset módja is változik. Az örökös mozgás, változás és eltolódás az emberek pályáját is labilissá tette s az egyszer választott pálya megváltoztatására izgatták az embereket. A konjunktura közülük sokat a pénzügyi pályára sodort, abban a téves feltevésben, hogy a börzespekuláció kimeríthetetlen aranybánya. Azóta keservesen tapasztalhatták, amit előre lehetett látni, hogy a pénzügyi spekuláció aranybányája olyan, mint az epidemia; végigrohan a társadalmakon s csak hullák maradnak utána.

Másrészt a bírák desperátus helyzete sokat arra sarkalt, hogy pályát változtassanak. Így ment át sok bíró az ügyvédi pályára; amit megkönnyített az 1921: XXVII. tc., mely a bírói diploma képesítő hatályát kiterjesztette az ügyvédi pályára is.

Nem lehet csodálkozni azon, hogy ebben a szomorú korszakban sokan a bírói széket az ügyvédi irodával cserélték fel, mert hiszen a Hegedüs vállalkozását követő krízis tetőpontján, mikor a bírák helyzete legkétségbeesettebb volt, annak a miniszteri tanácsosnak vagy kúriai bírónak, akinek békeidőben 833 aranykorona volt a fizetése havonként, 1922 július havában 52 K volt aranyban a havi fizetése. (V. ö. a «Kansz» 1927 januári számában közölt kimutatást).

Szinte bámuljuk utólag, hogy a bírói kar éhen nem veszett azokban az időkben.

A nyomor s a remény izgatta a bírákat pályájuk elhagyására. Sajnálatos, de érthető, hogy a bíróból lett ügyvédek a tudatlan közönség körében bizonyos presztizs vette körül; az a dőre hiedelem kapott lábra, hogy a bíróból lett ügyvéd bírói multja s összeköttetései révén több sikert tud aratni, mint a vérbeli ügyvéd.

Az aktív bírák pedig ez ellen védekezve nem ritkán tudat nélkül vagy féltudatosan szigorúbban ítélték akkor, ha volt kollégájuk védett s nem vérbeli ügyvéd. Két ellentétes áramlat küzdött egymással a bírói presztizs körül. A perlekedő publikum saját javára akarta illegitim úton kapitalizálni a bírói multú ügyvédek erkölcsi értékét, a bírák pedig erkölcsi tőkéjük érdekében teljes fegyverzettel ellene szegültek az ilyen törekvésnek. Az ellentétes érdekek küzdelmében aztán a szenvedő alany a tárgyilagossá igaza volt.

Ha a két szélső határt nézzük, akkor látható az ügyvédek óriási szaporodása. 1910-ben volt Budapesten 1891; 1926-ban pedig 3049 bejegyzett ügyvéd. Kérdés, mi a magyarázata ennek a szaporodásnak?

Közfelfekvő a feltevés, hogy a szaporodás okát a főváros lakosságának szaporodásában keressük. Budapest lakossága volt 1910-ben 881,000; ma pedig körülbelül egy millió, tehát a lakosság 10–12%-kal szaporodott, az ügyvédeknek pedig a szaporodás kerekszám 61%. Tehát körülbelül hatszorosa az ügyvédek szaporodása a lakosság szaporodásához arányítva. Mégis háború után azt látjuk, hogy csökkent az ügyvédek számának emelkedése; a háború előtti lustrumban 1071, háború után pedig csak 972 volt az emelkedés, ami kerekszám 80%-a a békebeli emelkedésnek; s a hatszorosa szaporodás csak akkor jön ki, ha a szaporodást a lakosság növekedéséhez mérjük. E nélkül önmagában nézve a hullámlást, apadást mutat a létszám, holott Budapest területében nem szenvedett változást. Ennek magyarázata abban van, hogy háború után a főváros felszívó, vonzó ereje kisebb felülettel állott szemben, mint békeidőben.

Az ügyvédi vizsgát tett jelöltek ugyanis nem illetékességük szerint helyezkednek el, hanem különböző vonzóerejű gócpontok szerint települnek meg, a szerint, amint egyikben nagyobb, másikban kisebb a vonzó erő.

Budapest főváros vonzóenergiája nem változott; sőt a lakosság szaporodása s a megromlott társadalmi, gazdasági s morális

viszonyok folytán az ügyvédeknek kedvezőbb perspektívát nyújt. Ámde az ügyvédség nézőszögéből megcsappant az a felület, az a népesség, ahonnan felszívta a főváros az ügyvédek, jelesül megcsappant az ország területe s lakossága kétharmaddal; s így kétharmaddal kevesebb emberanyag állott a fővárossal szemben, mint azelőtt, tehát kétharmaddal kevesebb letelepülésnek kellett volna lenni; vagyis nem 972-nek, hanem körülbelül három-négy-száznak. S így kellően elemezve a statisztikai adatokat, az a sajátos helyzet áll elő, hogy szám szerint kevesebb ugyan a fővárosi ügyvédek bejegyzése, mint háború előtt volt; ez a kevesebb azonban kellőleg elemeire bontva mégis több és kedvezőtlenebb, mint békeidőben volt.

Hangsúlyozom azonban ismét és nyomatékosan azt az igazságot, hogy az ügyvédek szükséges száma nem kizárólag a lakosok számától függ, hanem más tényezőktől. Függ a gazdasági élet élénkségétől, a forgalom nagyságától; az emberek kötelesség s igazságérzetének fejlettségétől stb., mert a lakosság növekedésével nem nő aránylagosan az ügyvédek igénybevételének szüksége. Ahol a kötelelem önkényes teljesítésének készsége nagy, ott csökken az ügyvédek igénybevétele s megfordítva. A szociális s gazdasági viszonyok alakulhatnak úgy, hogy egy ötvenezer lakosságú város ügyvédszükséglete nagyobb, mint egy százezer lakosságú városé s megfordítva.

Az ügyvédek szaporodásának nagysága azonban ezekből az értékelésekből kiindulva nem magyarázható meg, helyesebben nem számítható ki; mert az értékmérőket nem ismerjük. De ettől eltekintve, ily módon valamely pályán az apadás vagy szaporodás csak akkor volna megmagyarázható, ha a pályaválasztás a feltételek ismeretével céltudatosan, kiszámítással történék.

Ez azonban egyetlen pályán sincs így. Még legbiztosabb alapot nyújtott hajdan a katonai pálya, mikor rangsor szerint történt az előléptetés s ki lehetett számítani, — hacsak valami non putarem közbe nem jött, a katonatiszt egész pályafutását. Államhivatalnoknál a polgári életben már csak főbb körvonalakra vonatkozik a kalkuláció; — szabad pályán pedig csaknem a sötétbe ugrik mindenki, tehát az ügyvéd is, ha csak nincs neki nyomban összeköttetés révén biztosítva valami pénzintézet; kereskedői ház; nagybirtokos; stb., ami jövőjének alapköveit lerakja. Ilyen előnyös összeköttetés nélkül az új ügyvéd olyan idegenül áll a társadalomban, mintha egy üres világ közepére cseppent volna.

Eszményi társadalmi állapot volna az, ha ismernék a társadalom felvevő képességét minden pályán s tudnák, hogy mennyire van az telítve. Ebben az esetben a számításnak reális alapja volna. Ámde erre nézve minden tájékoztató adat hiányzik. Azt tudjuk, hogy hány ügyvéd, orvos, mérnök, kereskedő, iparos stb. van a fővárosban, de arról fogalmunk sincs, hogy hányra van szükség. Már pedig általában a szükségben van a megélhetés garanciája. Midőn tehát azt látjuk, hogy aránytalanul szaporodnak az ügyvédek, alapos ítéletet alig alkothatunk abban a kérdésben, hogy mennyivel több ügyvéd van a kellenél; mert nem tudjuk azt, hogy mennyi ügyvédre van szükség.

Miután az ügyvédi pálya választása nem a reális szükség szerint történik, kérdés, mi a választásnál alkalmazott principium? Principiumról itt szó sincs, mert a principium logikát tételez fel, az ügyvédi s más szabad pályaválasztásnál pedig ez hiányzik s tisztán individuális pszichikai s nem társadalom lélektani tényezők döntenek a pályaválasztásnál. És pedig nem racionális, értelmi, hanem érzelmi motívumok.

A túltelítettségnek s a szükségnek tehát nincs mértéke. Fourier falanszter rendszere próbálkozott meg ennek a nehéz kérdésnek megoldásával, de egészen más nézőszögből; s csakhamar csődöt mondott ideológiája.

De ha sikerülne a társadalomban az egyes szabadpályákkal szemben levő szükség nagyságát meghatározni, akkor sem lehetne egyrészt mindenkinek teljesen biztosítani a tisztességes megélhetést, másrészt megakadályozni a nyomort és a nagyvagyonok koncentrálását, mert a létért való küzdelem mindig és mindenütt aktív lép fel s pedig oly kegyetlenséggel, amennyit a társadalom eltűr; ennek az a következménye, hogy a nem szabályozott létért való küzdelem folytán rendkívüli eltolódások vannak az aratásnál; némelyiknek alig jut valami, másoknak fáradozásait bővebben honorálja a társadalom, némelyiket pedig a jólét földi gyönyöreivel árasztja el.

Szabad pályát a szabad verseny jellemzi, amit kausalitásában

előre kiszámítani soha sem lehet; korlátozni azonban kell, mert ha féket nem érezne, rögtön itt volna a *Hobbes* féle bellum omnium contra omnes. A féktelen verseny szertelenségének szabályozója a morál; miután pedig a morális szankcióval a cinikusok dacolnak, a törvény avatkozik bele ott, ahol a verseny szabályozásra s megrendszabályozásra szorul.

A kereskedelem, ipar s ipari üzemek módjára berendezett őstermelő üzemek körében előforduló tiltott, úgynevezett tisztességtelen versenyről szól az 1923. V. tc.; az ügyvédi pályán pedig a kamarák fegyelmi bírósága szigorúan őrködik, hogy a verseny el ne fajuljon s a megengedett határokon belül maradjon.

De bármily szigorúan őrködik is a kamara, látjuk hogy a fegyelmi bíróságnak nem ritkán kérelmelten szigorral le kell sújtania. Ez az egyik szimptomája az ügyvédi pálya túltelítettségének. Mert minél gazdagabbak a megélhetési források, annál válogatosabbak lehetnek a versenyzők az eszközök megválasztásánál, s minél jobban zsúfolva van valamely pálya, annál több kéz nyúl ugyanazon megélhetési forrásfelé; annál nagyobb a tolongás; s annál kiméletlenebb és durvább a verseny.

A pálya túltelítettségének másik bizonyítéka a nyomor. Megbízható helyről hallok, hogy pár tucat ügyvédnek briliáns a keresete; pár százé közepes; és a többi mélyen a közép színvonal alatt áll, ahol már csak a nyomor különböző variációjáról s fokozatairól lehet beszélni, de nem standardszerű életéről.

Nem lehet tehát vitás az, hogy Budapesten sok az ügyvéd. Ez különben számszerűleg is kimutatható.

Háromezer ügyvéd van ma kerekszámban Budapesten, s a lakossága körülbelül egy millió. Tehát háromezrelék ügyvéd esik az egész városra, azaz minden ezer emberre esik három ügyvéd; tehát 333 emberre esik egy ügyvéd. Ennyi ember ügyes-bajos dolgából él meg egy ügyvéd, nem számítva a vidéki klientélát, aminek nagyságáról semmi adatunk sincs. Igen ám de nem az ügyvédek igénybevétele a szabály, hanem az a kivétel, hogy milyen nagy ez a kivétel, azt nem tudjuk. Bizonyos, hogy a lakosságnak jóval kisebb része szorul ügyvédre, tehát nem 333 hanem ennél sokkal kevesebb töredék, amit hozzávetőleg sem tudok meghatározni.

Persze a kombináció ezen a téren csak a nagy kereteket adja; de ha vannak briliáns irodák jócskán; még nagyobb számban közepes irodák, a nagy részének vajmi kevés jut. Főleg, ha meggondoljuk, hogy az ügyvédnek öreg napjairól s családjáról is kell gondoskodni, mert a megélhetés mellett tartalék alapra is szüksége van neki s családjának öregség, betegség és halál esetére.

Még mélyebb bepillantást nyerünk a budapesti ügyvédek életébe, ha a budapesti ügyvédek számát az országos ügyvédi létszámmal hasonlítjuk össze.

A tizenhatsz ügyvédi kamaránál az összes létszám 5882. Ebből esik Budapestre 3052. Tehát a vidékre jut 2830. Már most kerekszám Budapest lakossága egy millió; Csonka-Magyarország ezt a milliót leütve hat millió. Ha tehát vidéken épp úgy be volna népesítve az ügyvédi kar, mint Budapesten, akkor a vidéki kamaráknál tizenhatszezer bejegyzett ügyvédnek kellene lenni, s van tényleg ennek $\frac{1}{6}$ része. Vagyis Budapesten éppen hatszor annyi ügyvéd van aránylag mint vidéken.

Ambár vitán felül áll, hogy Budapesten a gazdasági, pénzügyi, üzleti s forgalmi viszonyok sokkal nagyobb keretekben mozognak, mint vidéken s az életviszonyok sokkal bonyolultabbak. Tehát a fővárosi ember gyakrabban reászorul ügyvéd közbenjótére mint a vidéki, azért mégis egész biztosan állítható, hogy aránylag a fővárosi speciális viszonyokat figyelembe véve is, Budapesten sokkal több az ügyvéd mint vidéken, pedig ott is az a panasz, hogy sok az ügyvéd. Hát ha ez a panasz reális, akkor Budapesten kétségbeejtően sok az ügyvéd.

Ha képesek volnánk belátni az ügyvédi pályaválasztás kauszáltságába, érdemes volna az ügyvédek mozgalmait évről-évre tanulmányozni. Ámde ezt a kauszáltságot sűrű sötét fátyol borítja, mint más pályáknál is. A törvényszerűség léte vagy nemléte s annak okai az ismeretlenség homályából nem emelhetők ki, tehát ha tüzetes statisztikai összeállításra vállalkoznánk, az csak néma számok csoportosítása volna, a nélkül, hogy meg tudnánk azok szólni.

A statisztika interpretációjánál jobbra csak föltevésekre vagyunk utalva a társadalmi jelenségek birodalmában. Pedig vég-

telen becses adatok volnának azok, ha az okokat meg tudnánk határozni. Mert hiszen az egész kultúra úgy vált lehetségessé, hogy a fejlődés haladásával kritikailag s kauszálisan kezdtek gondolkodni az emberek. Minden jelenségnek a természetes okát keresi a kultúr emberi elme ösztönszerűleg; *hogy aztán az okra hatást tudjon gyakorolni, a végből, hogy az okozat az emberi célkitűzéshez alkalmazkodjon.* Pozitív módszerrel, exact úton azonban csak a fizikában, kémiában stb. lehet haladni. A szellemi tudományokban annak hihetetlenül bonyolult volta miatt, föltevésekből élünk s ha azokat utólag a tapasztalat igazolja, a föltevésből társadalmi törvényt csinálunk.

Ilyen föltevést lehet megkockáztatni, midőn látjuk, hogy hat-szor annyi ügyvéd van Budapesten, mint vidéken. Ez a föltevés, ami egyébként más relációkban természettörvény erejével bír, az, hogy a városi élet vonzóerővel bír az emberekre. Ezt a statisztika s szociológia már régen megállapította, aminek az okát nem is nehéz feltárni.

Az emberek a létért való küzdelemben oda áramlanak, ahol több és változatosabb kereseti s megélhetési mód kínálkozik. Az egyszerű vidéki élet egy pár megélhetési forrást nyújt az ő alig differenciált funkciójában. Ez a pár kereseti forrás könnyen áttekinthető; könnyű tájékozódás a chance-ok területén. Ellenben a főváros rendkívül bonyolódott, finoman differenciált, élete számtalan megélhetési módot tár fel; tehát úgy okoskodnak az emberek, hogy a számtalan esély közül könnyebben megragadhatnak egyet, mint ahol kevés a chance. Másrészt a speciális pályán levő ügy okosodik, hogyha száz és száz; ezer és ezer más szakbeli foglalkozás áll vele szemben, valószínűbb, hogy ezek közül többen keresik föl, mint ahol egy-két foglalkozás van csupán. Különösen áll ez az ügyvédekre, kik minden foglalkozási ágból, a társadalom minden osztályából kapják a klientélát. Tehát a főváros ismeretlen virágokból összeállított gazdag bokréta formájában nyújtja a reményt a jelentkező ügyvéd felé; míg a vidék csak pár szál ismert virágot kínál fel.

Talán nincs egyetlen egy olyan foglalkozás sem, mely oly univerzális, minden irányban kisugárzó tevékenységet fejtene ki, mint az ügyvédi foglalkozás, főképp mostan, midőn sok irodában az igazságszolgáltatási funkció elenyészően csekély az egyéb tevékenységhez. Érthető tehát, hogy az ügyvédek különösen favorizálják a fővárost, mert a főváros nyújt, helye-cében ígér legtöbb lehetőséget a megélhetésre. Hangsúlyozom, hogy csak igéri ezt rendkívül bonyolult s differenciált szerkezetében. De hogy mennyire váltja valóra ígéretét a főváros fata morganája, arról keserves adatokat tudnánk szolgáltatni azok az ügyvédek, akik mélyen lent a völgyből nézik a társadalom piramisának csúcsát, ahol ragyogó fényben helyezkednek el azok a pályatársak, kiket az élet különös szeszélye a magasba emelt fel.

Hangsúlyozom, hogy az élet *«különös szeszélye»*, mert a morálfilozófusok már régen tisztába jöttek azzal, hogy gyakrabban a véletlen, a sors szeszélyes játéka sodorja magasra az embereket, mint az érdem és az erkölcs által tiszteltetben tartott energiák. Sőt a legharmonikusabb erkölcsi életet élő ember is, akinek sikerült az élete, ha visszanéz pályáján, okvetlen találni fog egy pár véletlen tényezőt, mely belekapcsolódott sorsába s életét abba a mederbe terelte, mely a sikerhez vezetett.

A gondviselés által irányított osztó igazságot csak a vallásos hiedelem ismeri, az is a túlvilágon helyezi azt el, de az a reális élet előtt teljesen ismeretlen.

(Bef. köv.)

Vargha Ferenc.

Mit akart a törvény?

(Gondolatok a házassági törvény 117. §-a második bekezdésének rejtelméről).

A házassági törvény (H. T.) 117. §-ának második bekezdése ekként hangzik: ... «Ha a férj magyar állampolgár és a bontó okul szolgált tény elkövetése után más állam polgára lett, de neje őt külföldre nem követte, ellene a házasság felbontása végett neje a magyar bíróság előtt is pert indíthat».

Vajjon mit akart a törvény, mikor ezt a tételt felállította?

Ide iktatjuk a jogtételnek eredeti indokolását, mert abban a kérdésben, hogy a törvényhozó mit kívánt szabályozni, az interpretáció első támogatója a törvényjavaslatnak az indoklása. Ez imígyen szól: «Ugyancsak a magyar nő védelmét tartja szem

előtt a (javaslat 140. §. második bekezdése) törvény 117. §. második bekezdése is, midőn szintén tekintet nélkül a (javaslat 139. §.) törvény 116. §-a tartalmára, feltétlenül megadja a perelhetési jogot a nőnek a belföldi bíróság előtt az esetben, ha a magyar honos férj a házasság felbontására okot szolgáltató tény elkövetése után más állam honosa lett a nélkül, hogy neje őt külföldre követte volna».

Vajjon mit akarhatott a törvény?

A hágai nemzetközi második házasságjogi egyezmény nyolcadik cikkéhez adott — 1907. évi január 16-án kelt — miniszteri indokolás (Igazságügyi javaslatok tára 1907. évi VII. évfolyam 94. oldal) így szól: «Ezzel t. i. a nyolcadik cikk elfogadásával) el vannak ismerve az 1894: XXXI. tc. 117. §-ának második bekezdése alá eső, vagyis a házasság felbontása végett indított ama perekben hozott ítéletek is, melyeket a nő, ki férjét külföldre nem követte és így a magyar állampolgárságát az 1879: L. tc. 26. §-a értelmében el nem veszítette, abban az esetben indíthat a magyar bíróság előtt, ha a férj magyar állampolgár volt és a bontó okul szolgált tény elkövetése után más állam polgára lett».

A polgári perrendtartás 639. §-ának második bekezdése pedig a házassági törvény keletkezése után másfél évtizeddel azt mondja, hogy «a magyar bíróságnak az előbbi bekezdésben megállapított illetékességét nem érinti az, hogy az egyik házastól a bontó okul szolgáló tény elkövetése után vagy azelőtt veszítette el a magyar állampolgárságot vagy e törvény hatályosságának területén a községi illetőséget». Ki kell emelni, hogy a Pp. ezen §-a arra az esetre szabályozza a bírói illetékességet, ha mind a két fél vagy egyikük magyar állampolgár.

Az idevágó törvényindokolás ehhez a tételhez ezt fűzi hozzá: «A §. második bekezdésének a feltételével a javaslat — tekintettel a házassági jogról szóló 1894: XXXI. tc. 114. §-ára — kiegészíti a házasságjogi törvény 117. §-ának második bekezdését, amely csak arra az esetre rendelkezik, ha a férj magyar állampolgár és a bontó okul szolgáló tény elkövetése után más állam polgára lett, de neje őt külföldre nem követte. Minthogy a magyar állampolgárság megszerzéséről és elvesztéséről szóló 1879: L. tc. 26. és 32. §-a szerint a magyar állam kötelékéből való elbocsátás és az állampolgárságnak távollétét következtében elvesztése a nőre csak akkor terjed ki, ha férjét külföldre követte, az a nő, aki férjét nem követte külföldre, tehát magyar állampolgárságát megtartotta, akkor is a magyar bíróság illetékessége alá kell hogy tartozzék, ha a férj a bontó okul szolgáló tény elkövetése előtt veszítette el a magyar állampolgárságot».

Adva van tehát egy kivételesnek indult jogtétel (t. i. kivétel a H. T. 116. §-a alól), amely perrendtartási kibővítéssel eredeti keretén túlmenőleg (a férj bontó okul szolgáló tényét már mint külföldi állampolgár követte el) — úgy látszik — magyar állampolgár feleségre vonatkozik. A bíróságok — úgy látszik — a kivételes törvényes rendelkezést éppen azzal a feltétellel alkalmazzák, hogy a feleség magyar maradt legyen. S ma a «sajátos» jogtétel «miért»-je azért nyomul az érdeklődés középpontjába, mert a kutatás tárgyát képezi, hogy ez a jogtétel a trianoni békeszerződés okozta állampolgársági változásnál alkalmazható-e, mikor és miért? A bírósági állásfoglalás ugyanis abból indul ki, hogy a 117. §. második bekezdése magyar honos nőre vonatkozik, ha tehát a feleség, bár férjét külföldre nem követte, a trianoni békeszerződés értelmében mégis automatikusan férje utódállambeli honosságát követi, akkor ez a feleség a 117. §. második bekezdése alapján nem járhat el.

Ha a szíves érdeklődő belemélyed az alapvető kérdés vizsgálatába — amit e szerény cikkek cime fejez ki — úgy hamarosan rájön, hogy az ellentmondásoknak egész tömegével áll szemben.

Minthogy úgy látszik, hogy a hivatalos «közfelfogás» a feleség magyar állampolgárságát tekinti alapvetőnek, de van olyan felfogás is, amely a feleség magyar állampolgárságát is, de külföldi állampolgárságát is alapul vehetőnek tartja: térjünk vissza a vitás jogtételhez és vizsgáljuk meg, vajjon megállhat-e az a kiindulási alap, hogy a jogtétel magyar állampolgár feleséget tételez fel? Közben folyton azt a kérdést halljuk csengeni: Mit akarhatott a törvény, mikor ezt a második bekezdést létrehozta?

A H. T. 114. §. és 116. §-a a két ellenlábás jogelv, amelyek között a 115. és 117. §. mozog. Az előbbi (114. §.) a magyar állampolgárra mondja ki azt a tételt, hogy házassági perében

csak a magyar bíróság ítélete hatályos. A 116. §. pedig a külföldre vonatkozólag, a külföldi bíraskodás fenntartása mellett, csak akkor engedi meg a kivételes magyar bíraskodást, ha a magyar ítélet a külföldi felek házájában hatályos. A képviselőházi bizottsági jelentés (23. old.) kiemeli, hogy a 116. §. korlátozó rendelkezése csak akkor jön alkalmazásba, ha mindkét házastárs külföldi. E két pólus között van a 115. és 117. §., nyilvánvalólag kivételeket képezni akaró, rendelkezése. A 115: §. a külföldből magyarrá lett félre áthozza a bontó és elválasztó okot, amely még a korábbi állampolgárság alatt keletkezett, ha az ottani bontó (elválasztó) ok a H. T. szerint is bontó ok. A 117. §. első bekezdése pedig a külföldivé vált — de előbb magyar — nőre az érvénytelenségi pert a magyar bíróság hatáskörébe utalja (kivételesen a 116. §. alól), ha a nő férjét külföldre nem követte. Megnyugtató ez a kivétel is, mert az érvénytelenítés a nő változatlan magyar állampolgárságát eredményezi, tehát hatályos feloldást nyer. De mit akar a 117. §. második bekezdése? Hogy kivételt akart lenni, azt elhelyezése is mutatja, de mutatja maga az indoklás is, hogy speciális védelmet céloz ezzel a tétellel, sui generis kivételes esetet akar létesíteni.

Szerény felfogásom szerint a «sajátos» jogtétel magyarnak megmaradt feleségre semmiképpen sem vonatkozhatott; mert ez esetben az alábbi súlyos ellentmondások fognak szükségképpen előállni.

1. A H. T. 114. §-ának vezető elve értelmében a magyar nő csak a magyar bíróság előtt nyerhet Magyarországon hatályos bontó ítéletet. Ennek az elvnek törvénytételével a magyar nőre kivételt állítani azért, mert férje «ad personam» külföldivé vált: felesleges. S közömbös, hogy a bontó ok a férj állampolgárságának megváltozása előtt vagy után történt-e.

2. A «sajátos» tétel indoklása kifejezetten és félreérthetetlenül utal arra, hogy a 116. §-nak elve alól kell adott esetre kivételt statuálni. A 116. §. pedig csak akkor áll elő, ha a házastársak mindketten külföldiek. Ha tehát a tétel a magyarnak maradt feleségre vonatkoznék, úgy a 116. §-ra utalásnak értelme nem lenne, mert a 116. §. korlátozta útban nem állván, azt nem is kell és nem is lehet az útból elhárítani. Ha 116. §-os korlát nincs, 116. §. alól kivétel sincs.

3. A jogtétel indoklásának bevezető szavai: «ugyancsak a magyar nő védelmét tartja szem előtt» nem jelentheti azt, hogy a feleség magyar állampolgár maradt, mert ez esetben végzetes ellentmondás keletkezik magában az indoklást tartalmazó mondatban a 116. §. kiküszöbölésének a szempontjából. E szavaknak logice csak az az értelme lehet, hogy olyan nőről legyen szó, aki a bontó okul szolgáló tény elkövetésekor férjével együtt magyar volt.

4. Ha a «sajátos» jogtétel, mint kivétel, a magyar honosnak maradt feleségre vonatkozna, úgy a 117. §. második bekezdése kétségtelenül nem a 116. §-a alól tenne kivételt (mert hiszen azt már a 114. §. kötelezőleg kimondja, hogy a magyar nő itt Magyarországon kaphat csak hatályos ítéletet), hanem kivétel lenne a H. T. 114. §-a alól. Erre a «sajátos» megállapításra vezet szükségképp és megcáfolhatatlanul a szóbanlevő jogtétel eme el nem hanyagolható rendelkezése: «neje a magyar bíróság előtt «is» pert indíthat». Ez az «is» szócska ugyanis nem jelentene mást, csak azt, hogy a 117. §. második bekezdésének esetében a magyar nő a H. T. 114. §-a ellenére külföldön is pert indíthat, amely nálunk hatályos ítéletet eredményezhet. Nem lehet vitás ugyanis, hogy ezzel a «is» szóval jogtételünk csak megengedő (permissiv) abban az irányban, hogy a feleség itt nálunk is perelhesse, de egyben koncedálja a külföldi perlést is. Vajjon van-e arra ráció legis, hogy a vitatott jogtétel ezt akarta? Szerény véleményem szerint a törvényhozó előtt ez az eredmény kétségtelenül nem lebeghetett.

(Bef. köv.)

Dr. Scholtz Géza.

A részvénytársaságról szóló törvény-tervezet.*

A jogtudósok és a kodifikátorok problémái és céljai teljesen elütők. A jogtudósok: a megismerés, a megállapítás; a kodifikátorok, a törvényhozók: a hatás, a valóságos életviszonyok szabályozása.

* Szemelvények szerző jogászegyleti előadásából.

A törvényhozó alkot és nevel; a gazdasági törvény kodifikátora befolyásolja és irányítja az egész gazdasági élet fejlődését és alakulását; a szerint, hogy az új törvény milyen irányú és hogyan sikerült, képes új gazdasági alanyokat, egész kereskedelmi és iparágakat teremteni, meglévőket megizmosítani, de éppúgy régi kereseti lehetőségeket megszüntetni, egész gazdasági ágakat elszorvasztani, sőt sirba dönteni. Épp ezért a gazdasági kodifikációhoz a jogi ismereteken felül intuición és ösztönszerű élelslátás, valamint a gyakorlati életnek alapos ismerete kell, amit még oly nagy jogi műveltség sem pótolhat.

Ez okból a tervezetét, különösen annak indokolását igen becses anyaggyűjteménynek tartom, amelyért minden a részvényjogi kérdésekkel foglalkozó jogász csak hálás lehet a szerzőnek, de arra nem vélem alkalmasnak, hogy törvényjavaslatnak alapját képezze.

Egyáltalán helyes-e, időszerű-e ma ily nagyszabású szerves törvényalkotás?

Kereskedelmi törvényünk, igaz, már több, mint félszázados, de meghozatalakor csak meder volt, melyet a fejlődő gazdasági élet töltött meg eleven tartalommal. Különösen a szükségű részvényjogi rész csak keretet képezett, amelyet a kereskedelmi szokás és főképp magas színvonalú bírói gyakorlatunk mindig a kornak és a gazdasági szükségletnek megfelelő új képpel töltött ki. Épp azért bevált és beválk most is, merem állítani legalább is annyira, mint a legtöbb tíz évnél sem régibb jogszabályunk. Ez okból nem fogadhatom el, mint dogmát azt, amit a tervezet szerzője mond, «hogy elkerülhetetlenné vált részvényjogunk reformja, az illetékes körök egybehangzóan kifogásolják és követelik újjáalakítását». (132. l.)

Távol áll tőlem természetesen, hogy a tényleges állapotot ideálisnak tartsam, amelyre javítás rá nem férne. De ne felejtjük el Riesser tanárnak következő intelmeit, amelyek 1912 márciusában épp a Magyar Jogászegyletben hangzottak el: «Szerénység és óvatosság a törvényhozó legnagyobb bölcsesége ennél a tárgynál»... «Itt minden általánosítás és idegen törvényes szabályoknak kritika nélkül való recepciója a legnagyobb mértékben megfontolandó. Teljesen távol kellene maradni a törvényhozói javaslatoknak még a kísérletétől is, ha egy reakciós parlamenti többség arra emlékeztetne, hogy azt tudja az ember, hogy egy javaslat hogyan kerül be a parlamentbe, azt azonban igazán nem tudja, hogy az miként jön onnan ki». (Jogászegyl. értekezések. V. k. 38. f.)

Vajjon a mai idők és viszonyok, tőkésosztályunknak és különösen a részvénytársaságoknak a háború és forradalmak folytán történt legyengülése, a társadalom széttagozottsága, melyet tátonzó világnézleti különbségek választanak szét és amely most kezd megnyugodni és összeforrni, nem-e alkalmatlanok társadalom és gazdaságpolitikai szempontból egyaránt a mélyreható, szerves törvényhozói munkára?

Végül, de nem utolsó sorban, nagyon megfontolandónak tartom azt a jogpolitikai szempontot, hogy egyáltalán elképzelhető-e az, miképp mi bontsuk meg azt a jogegységet, amely nagy Magyarország leszakadt részeit a részvényjog azonossága folytán ma is velünk szorosan összefűzi? A részvénytársulatok és cégbíróságok ma Zimonyban és Eszéken, Turócszentmártonban, Marosvásárhelyen, Brassóban, Pozsonyban és Debrecenben még mindig azonos jogszabályok szerint működnek és járnak el. Éppen mi kezdjük ezt ki és mi döntünk meg e jogegységet, melynek a magyar társulatok számára nagy gyakorlati előnyei vannak, politikai szempontból pedig nagybecsű, ideális értékkel bír!

Az igazgatóságnál egy külön kisebbségi privilégiumot konstituál a T. 112. §-a a külföldi részvényesek javára. Egyötöd alptőkét reprezentáló külföldi részvényes beküldhet az igazgatóságba egy tagot, aki tekintet nélkül a törvényes korlátra, okvetlenül külföldi lehet. A beküldés törvényes privilégiumát külföldiek javára helytelennek tartom. Ha a külföldi tőke felszívása végett ily engedmény szükséges, azt az alapszabály a 110. §. szerint amúgy is megadhatja és magánmegállapodás útján is biztosítható a társaság útján is biztosítható a társaság által. Másrészt épp oly helytelennek kell tartanom, hogy a T. 195. §-a külföldi társaság magyarországi, a társulat tőkéjének csak 5%-át képviselő kisebbségnek megadja a jogot külön igazgatótanácsi tag kiküldetésére a magyarországi ügyvitel ellenőrzésére.

Amennyire egyébként helyesnek tartom a kisebbség, sőt min-

den részvénycsoportnak részvételét egy tisztára ellenőrző szervben, annyira helytelen a kisebbség bevonása a törvény alapján egy végrehajtó organumba, a kisebbség direkt beleszólása az üzletvitel irányításába. Ha nem is oszthatom Sichermann ama nézetét, hogy akinek nem tetszik az ügyvitel, az eladhatja a részvényét, mert akkor épp oly joggal el lehet némitani minden parlamenti és politikai kritikát azzal az egyszerű felszólítással, hogy aki az ország kormányzását nem tartja helyesnek, törvényszerűnek, az vándoroljon ki, de azt én is vallom, hogy a kisebbség joga csak az ügyvitel törvényszerűségének, alapszabályszerűségének és tisztességének ellenőrzésére és biztosítására terjedhet. Elvégre az üzletvitel irányának kommerciális, technikai és egyéb célkitűzése, a tőkebeszerzés módjai feletti döntés, tőkeegyesülésnél vitán kívül a többség szuverén joga. Az új német részvénytörvény fennállásának 11-ik évében a híres Hibernia-perben is ezt az elvet proklamálta a Reichsgericht.

Másik védelme a kisérszvényesnek a közgyűlési határozatoknál a törvény által előírt tőkeminimum jelenléte és erősen minősített többség kogens követelése. A T. 72. §-a az alapszabály legjelentéktelenebb módosításához az első közgyűlésen az alaptőke felének jelenlétét és kétharmad többséget követel. Éppígy a társaság feloszlásának elhatározásához.

Ha ez a közgyűlés határozatképtelen volna, úgy az ugyan ezen tárgyban újabban akárhányszor összehívott közgyűlés is csak úgy hozhat érvényes határozatot, ha azon legalább az alaptőke harmada van képviselve és akkor is $\frac{2}{3}$ többséggel.

Számos társulatnál a részvényeknek igen jelentős része külföldön van — egy-két társulatnál a többség — az is szétszórt tételekben és a belföldön is elaprózva; ezeknél esetleg soha sem hozható össze a T. követelte részvéymennyiség és ezek majd nem tudnak sem élni, sem meghalni. A legjelentéktelenebb alapszabálmódosítást sem vihetik keresztül. Ezt sem a német, sem más törvény nem ismeri.

Viszont szemben ezzel az indokolatlan megkötöttséggel, mai törvényünknek az a rendelkezése, hogy az alapítási tervezetnek, tehát az alapítási szerződésnek kardinális rendelkezései csak az összes részvényesek beleegyezésével változtathatók meg, teljesen elejtetett.

Ezt sem helyeselhetem. Legalább is a vállalat tárgyának, céljának megkötését fenn kellene tartani. Valaki szolid, biztos vállalatba akarja pénzét fektetni és e tudatban jegyez jelzálogkibocsátó intézeti részvényt. Két évre rá ez a társulat tárgyat aranybánya vagy találmányi kísérleti társaságra változtatja meg, ami a legkockázatosabb és a fundáltságnak és stabilis jövedelemnek még a látszatával sem bír. A T. 72. §-a ezt megengedi, már pedig nézetem szerint erre a részvényt kényszeríteni nem lehet, nem szabad.

Az elővételi jogot sem rendezi helyesen. Törvényünk eddig erről egyáltalán nem szólt. Korrekt társaságaink rendszerint a maga teljességében respektálták.

Voltak szórványos esetek, amidőn az igazgatóság, illetve közgyűlés a törvényes és alapszabályi intézkedések hiányával visszaélve, az új részvényeket harmadik személyeknek adta olcsó áron. Ily esetekben, ha a határozat megtámadtatott, a Kúria 1900 óta rendszerint «ok nélkül károsító, tehát a jó erkölcsökbe ütköző voltánál fogva» megsemmisítette. A T. szerint a helyzet rosszabb lesz. A T. *eloben* elővételi jogot biztosít a részvényesnek. De a 153. §. szerint az alaptőke felemelést elhatározó közgyűlés egyszerű szótöbbséggel elhatározhatja, hogy másképp rendelkezik.

A részvénytársaság már de origine par excellence tőkeegyesülés volt. A társaság és tagjai, a részvényesek között sohasem volt meg a szolidaritás kapcsa, úgy mint a közkereseti társaság és tagjai között. A részvénytársaságnak mindig külön önálló személyisége volt és saját céljai, elkülönítve az egyes tagétól. De még a múlt század utolsó évtizedéig volt bizonyos személyes társulási kapocs is. A múlt század végével kezdődik az értékpapírkapitalizmus kora. A részvény, különösen a bemutatóra szóló — és ez az általános — elválk a részvényes személyétől, tisztára értékpapírrá válik, tömegben fordul elő és nem egyedi, hanem helyettesíthető dolog. Ez már nem egy társnak legitimációs okirata. Ez egy absztrakt értékpapír, tömegben közforgalom tárgyát képező áru és ez volna nagyon is figyelembe veendő az úgynevezett tagsági és individuális jogok elbírálásánál. A részvény kifejlődése tagadhatatlanul az absztrakt tömegértékpapír felé

tendál, a tervezet szerzője is tudja és érzi ezt s meg akarja akadályozni a kis részvénytársaságok alakulását. Önmagával kerül tehát ellentétbe, amidőn ennek dacára az egy darab részvény tagsági és individuális jogait szélesíti és fejleszti.

E helyütt érintem azt is, hogy tévesnek és felesleges megkötésnek tartom a minimális részvényérték megállapítását. Sem jogi, sem gazdasági jelentősége nincs, mert a részvény nem kvantumot, hanem kvótát képvisel. Tőzsdén jegyzett részvélynél teljesen mellékes, nem jegyzett részvélynél pedig a tapasztalatlan embert sokkal könnyebben lehet megtéveszteni, ha nagyobb, mintha kisebb összegről szóló papírt kínálnak neki. Egyébként is, ha majd a T. szerint minden egyes részvénynek szavazat dukál, a társaságok kénytelenek lesznek igen nagy névértékű részvényt kibocsátani, hacsak nem akarják közgyűléseiket a Rákos mezején megtartani.

Miként kifejtettem, a 100,000-res darab bemutatós részvényű társaságok korában élünk. A konkurens nagy vállalatnak csak három héttel a közgyűlés előtt kell egy darab részvényt megszereznie s azzal azután elküldi szakemberét a versenyvállalat közgyűlésére s feltéti a leírások és a tartalékolások szükségessége, a jövő tervei tekintetében, valamint a tőkéknek — a társaság fegyverei — mikénti elhelyezése tárgyában a legfogósabb kérdéseket.

A titkos tartalékolást dicsőíteni egyrészt, amint a T. szerzője teszi — másrészt annak lehetőségét egy darab részvény birtokosa által megghiúsítani engedni — az igazgatók érdekeltségét, az igazgatótanácsosok összeférhetetlenségét a legszélsőségesebb szigorral megállapítani — a közlési kényszer és ellenőrzés túltengése útján pedig az egész üzletvitel a versenyvállalatok bazárján jól kivilágított kirakatba helyezni, legalább is — inkonzekvens.

Az egyes részvényes jogainak szempontjából aggályosnak és jogászilag helytelennek tartom a 65. §. rendelkezését, mely szakít eddigi törvényünk és a külföldi törvényhozásoknak amaz elvével, hogy a jóhiszeműen felvett osztalékot a részvényes visszafizetni nem tartozik, s elrendeli, hogy még a jóhiszemű részvényes is köteles a törvény ellenére kapott osztalékot öt éven belül a társaság hitelezőjének visszafizetni, ha ez a vétkes igazgatóktól, illetve tanácsagoktól vissza nem térül. Általános jogelv, hogy a jóhiszemű birtokosnak joga van a dolog gyümölcsére. Azután nem veszi figyelembe a szerző, hogy a mérleg és osztalék közgyűlési megállapítása után a részvénybirtokos quoad osztalék a társaság hitelezőjévé vált, a részvény önállóan, mint absztrakt jogcím érvényesíthető! És miért már akkor is a részvényes ellen, amikor még a társaság fizetőképese? És hogy képzelhető el öt év után e visszakövetelési jog érvényesítése, amidőn a részvény már nem tudom hányadik kézben van?

A 48. §. behozza jogunkba a személyes mellékszolgáltatásra is kötelező részvényt, amely szerint a részvényes nem pénzben álló és visszatérő szolgáltatásokra is kötelezhető. Megtoldva azzal, hogy ily részvény átruházása a társaság beleegyezéséhez van kötve.

Ez institúció ellenkezik a részvénytársaság tökeegyesülési természetével, a részvény fogalmával. A szabad átruházás megszüntetése arculesapása annak az alapjognak, hogy a részvény átruházását a társaság meg nem tilthatja, még csak meg sem nehezítheti.

Merőben helytelennek kell tartanom, hogy egy igazgató vagy ügyvezető nem lehet igazgatótanács tag hasonló társaságnál. Ez a konszernrendszer lehetetlenné teszi és megakadályozza a gazdaságilag annyira óhajtott koncentrációt. Pl. A Magyar Ált. Kőszénbánya megszerezte egy kisebb kőszénbánya r.-t. nagy részvénytöbbségét és kontrolláltatni akarja annak ügyvitelét a saját szakembere által és ezért beválasztatni óhajta saját ügyvezetőjét vagy kereskedelmi meghatalmazottját a társaság igazgatótanácsába. E rendelkezés mellett szakembert egyáltalán nem lehet a kontroll szervbe beválasztani, precízebben: a kvalifikáció — diszkvalifikál!

Még tarthatatlanabbak a 134. §. összeférhetetlenségi rendelkezései az igazgatótanács tagjaira nézve. Ezek szerint igazgatótanács tag nem lehet valaki egy társaságnál, ha másodfokú sógora annál a társulatnál irodaszolga vagy unokája 100 pengő fizetésel gyakornok.

Másfélszázados, nemesveretű, családi részvénytársaságok iránymutatását, melyeknél helyes munkamegosztással évtizedeken át a család egyik tagját vegyésznek, a másikat kereskedőnek, a harmadikat jogásznak nevelik, a fő részvényeseknek ki kellene bo-

csatániok kezükből és a társulatoknak esetleg e miatt — egy teória miatt — tönkre kellene menniök. A részvénytársasági formára ezeknek szükségük van a finanszírozás, a hitel miatt s nagyszabású méreteiknél fogva nem alkalmasak a korlátolt felelősségű társaságokká leendő átalakulásra.

Általában helytelen az a törekvés, hogy ugyanazok a személyek ne lehessenek több vállalatban közös érdekek képviselői; gyakorlatilag ellenkezőleg az ilyen kellő rutinnal és szakismerettel bíró emberek az egyes társaságnak fokozottan válnak hasznára.

A valóságban az ilyen inkompatibilitási és érdekeltségi javaslatoknak forrása tudat alatt az az irigységi hangulat, amely a nagyközönségben a kommersziális vezetőkkel szemben meg van s amely a legjobbhíszemű teoretikust is önkéntelenül befolyásolja. Én épp azért ezeket a szakaszokat «az igazgatósági és felügyelőbizottsági tagságok helyesebb felosztásáról szóló tervezet»-nek nevezném el.

A tervezet túlzottan részletező, túlságosan kazuisztikus. Példaként csak a 88. és 90. §§-okat hozom fel. Ügylátszik visszatér a régi iskolához és a porosz Landrechtet követi. Pedig a kazuisztikus jogszabályozás épp e materiánál helytelen. Többet kell a bíróra bízni, mert különben mind az, ami nincs a törvényben, kisklik a döntés alól, hisz a törvényhozó nem szabhat ruhát minden egyes eset testére.

Szerény nézetem szerint reformra szorulnak a részvénytársasági jog területén előforduló vétségekre vonatkozó büntető határozatok, bár nem oly túlzottan, mint ezt a tervezet teszi, és a vétség-eljárás gyorsítandó volna. Ez rendeleti úton lehetséges. Ha bíróságaink a vétség-eljárást gyorsabban, komolyabban és szigorúbban folytatják le, úgy a szerves törvényhozási reformmal bízást várhatunk jó pár évig.

Dr. Oppler Emil.

A Pp. szerint alakult választott bíróság hatásköre.

A háborús évek, s az ezt követő évek gazdasági viszonyai a polgári jogszolgáltatással szemben oly nagy követelményt támasztottak teljesítő képesség tekintetében, hogy szégyenkezés nélkül lehet vallomást tenni arról, hogy ezen nagy követelménynek teljes mértékben nem bírt megfelelni. A kivételes állapotok sok vonatkozásban különös vitás jogi anyagot teremtettek, s ez a joganyag vagy nem volt törvényhozási úton még szabályozva, vagy nem volt kielégítően szabályozva, vagy a szabályozás — mint az esetek sokasága bizonyítja — nem felelt meg a gyakorlati gazdasági életviszonyoknak. Másrészt pedig a vitás joganyag mennyiségileg is oly méretű volt, hogy bíróságaink bármily szorgalommal dolgoztak is, a jogerős ítélet elkövetkeztéig hosszú idő telt el, ellenben nap-nap után rohamosan devalválódott a korona, s így a peres felek mindinkább szélesedő körben szerződésben kötötték ki a választott bíróság hatáskörét.

A Pp. életbeléptetése óta eltelt 12 évnek különösen utolsó harmada erős próba volt arra, hogy a XVII. címben (választott bíróság) összefoglalt rendelkezések a gyakorlati életben kifogástalanul megfelelnek-e. A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a Pp. XVII. címében alkotott szabályok az emberi gyarlóságoktól el is tekintve — mert ezek kiküszöbölését célzó rendelkezések feltétlenül gyengék — általában nem valósítják meg a bíraskodásnak azt az ideális módját, amit a választott bíróság igénybevitelénél a felek megtalálni reméltek. A vitás igényből két, esetleg három per is származik. Az első maga a választott bírósági per, a második a pervesztes fél által a választott bíróság ítéletének érvénytelenítése iránt a Pp. 784. §. 1—8. pontjai valamelyike alapján indított per, amely a legritkább esetben marad el; s ha történetesen a választott bíróság ítéletét a rendes bíróság érvénytelenítette, szükséges a harmadik per a tulajdonképpeni vitás igény elbírálása végett. A harmadik perre már ritkán kerül sor, mert a választott bíróság előtt pernyertessé vált fél semhogy végig folytasson egy három instanciás, tisztán akadémikus természetű pert a választott bírósági ítélet érvényessége vagy érvénytelensége felett, az esetek nagy részében olyan egyességet is kész megkötni, amelyre soha nem is gondolt volna, csakhogy meneküljön a krédóból. Az ilyen visszás állapot bekövetkezését nagyban elősegíti, hogy a rendes bíróság a választott bíróság ítéletének érvénytelenítése iránt benyújtott keresetlevél kapcsán szinte automatikusan alkalmazza a Pp. 786. §-át, megelégedve még

arról is, hogy a hivatkozott rendelkezés szerint a felfüggesztés csak ideiglenes lehet; így azután a választott bíróság előtt pernyertes fél a *végérvényes* ítélet dacára nemcsak kielégítéshez nem juthat, de még biztosítási végrehajtáshoz sincs joga, ha az érvénytelenítés iránti kereset benyújtása és ez alapon a végrehajtás felfüggesztése a megtámadott választott bírósági ítéletben megszabott teljesítési idő lejártá előtt megtörtént.

A választott bíróság hatásköre tehát anyagi szempontból nagy mértékben problematikus.

A választott bíróság hatásköre alaki szempontból az ítélet érvénytelenítése iránti perek túlnyomó részének domináló kérdését szoktak képezni.

A Pp. 767. §-a szerint a választott bírósági szerződés csak úgy érvényes ha: a) írásba van foglalva, b) a vitás ügy pontosan megjelöltetett, c) a felek a szerződés tárgyáról szabadon rendelkezhetnek. Ezen érvényességi kellékek bekapcsolódnak a Pp. 784. §. 1. pontjába, amely szerint a választott bíróság ítéletét keresettel érvényteleníteni lehet a rendes bíróság előtt, ha a választott bírósági szerződés nem érvényesen lett kötve.

A vita abban a kérdésben támad, hogy a Pp. 767. §-a szerinti érvényességi kellék — nevezetesen, hogy a felek a szerződés tárgyáról szabadon rendelkezessenek — *perjogi* jelentőséggel bír-e, vagy *anyagi jogi* vonatkozású intézkedés.

Akik a kérdés perjogi jelentőségét vallják, azok álláspontja szerint nem köthető érvényes választott bírósági szerződés oly vitás vagyoni jogi ügyben, ahol a Pp. rendelkezései valamely bíróság kizárólagos illetékességét statuálják, továbbá ott, ahol a per tárgyának értékére való tekintet nélkül törvény által meghatározott bíróság hatáskörébe van a per utasítva, mert szerintük ily esetben a felek a szerződés tárgyáról szabadon nem rendelkezhetnek.

A Pp. 767. §-ának ily téves magyarázását nagy mértékben elősegíti a nem éppen szerencsés miniszteri indokolás. E szerint: «a választott bírósági szerződés érvényességének azt a feltételét, hogy a felek a szerződés tárgyáról szabadon rendelkezessenek, más alakban lényegileg az 1868 : LIV. tc. 495. §-a is tartalmazza, midőn kizárja a választott bírósági eljárást oly esetekben, amelyekben az 53. §. szerint a rendes bírói illetőségtől eltérésnek nincs helye; ennek a gondolatnak a Pp. 767. §-a helyesebb *alakot* ad.»

A Pp. miniszteri indokolásnak alapgondolata tehát, hogy a 767. §. csak alakilag más, de tartalmilag azonos a hatályon kívül helyezett 1868 : LIV. tc. 495. §-ával (a továbbiakban Re.), vagyis a Pp. 767. §-ának azon érvényességi kelléke, hogy a felek a választott bírósági szerződés tárgyáról szabadon rendelkezessenek, perjogi szempontból volna figyelembe veendő.

Ezen miniszteri indokolás és a Pp. 767. §-a között azonban sem tartalmi, sem logikai összefüggés nem deríthető fel, mert, ami a miniszteri indokolásban foglaltatik, arra a Pp. 767. §-a még csak utalást sem tartalmaz.

Merítsünk mi is abból a forrásból, amelyből a Pp. miniszteri indokolása merít, nézzük a hatályon kívül helyezett Re. 495. és 496. §-t. Az előbbi szakasz tárgyi szempontból állapította meg főként, hogy a felek választott bíróság elé vihetik peres ügyeik eldöntését általában, s ugyanezen §. kifejezetten megjelöli a kivételt is, mondván, hogy ugyanezen törvény 53. §-ában felsorolt ügyek (telekkönyvi, hitbizományi, státus perek, továbbá amelyeknél távollévő, vagy gyámság és gondnokság alatt álló személyek vannak érdekelve), vagyis amelyekben nincs helye a *rendes bírói illetőségtől* való eltérésnek, azokban szerződéssel nem lehet a választott bíróság hatáskörét kikötni. Ez a határozott, világos törvényi rendelkezés sem félreértést, sem félremagyarázást nem enged.

A Pp. 767. §-áról megállapítható, hogy az a Re. 495. és 496. §-ainak egy szakaszba való összefoglalása anélkül, hogy hivatkoznék a Pp. azon §-aira, amelyek megfelelnek a Re. 53. §-a szerinti taxatív felsorolásnak. Figyelembe kell még venni azt, hogy a Re. 53. §-a a «rendes bírói illetőségtől» való eltérés terminológiát használ, amely terminológiában a Pp. szerint különben élesen elhatárolt illetékesség és hatáskör fogalmai bizonyos mértékben még egybeolvadnak. Pl. a Re. 53. §. a) pontja (telekkönyvi ügy) megfelel a Pp. 39. §. szerinti kizárólagos illetékességnek (ingatlan fekvésének kizárólagos illetékessége), ellenben a Re. 53. §. b) pontja (hitbizományi ügyek) megfelel a Pp. 2. §. első pontjának, mely szerint a per tekintet nélkül az értékre a törvényszék hatáskörébe

tartozik és megfelel a Pp. 42. §-ának, ahol már a hitbizományi ügyben kizárólag illetékes törvényszék meghatározása foglalkozik, viszont a Re. 53. §. c—d. pontjai (státus ügyek) pusztán hatásköri természetűek.

Ha tehát helyes volna a Pp. 767. §. miniszteri indokolása, hogy ezen §. lényegileg azonos a Re. 495. és 496. §-aival, akkor a Pp. 767. §-ának a *törvényből kitűnőleg* valamilyen összefüggésben kellene állani a Pp. 2. §. (értékre tekintet nélkül a törvényszék hatáskörébe utalt ügyek), az ezzel kapcsolatos 33. §. (kizárólagos illetékesség) a 2. §. 4—6. pontjaiban felsorolt ügyekre), a 39. §-al (ingatlanra vonatkozó dologi stb. perek kizárólagos illetékessége), a 42. §-al (hitbizományi perek), a 43. §-al (belföldön levő ingatlanokra vonatkozó, továbbá az örökösödési eljárás befejezése előtt folyamatban levő örökösödési stb. perekre vonatkozó kizárólagos illetékesség), és a többi hasonló rendelkezéseket tartalmazó §-al. A Pp. 767. §-a és a felsorolt törvényszakaszok között hiányzik az összefüggésre utaló rendelkezés, s ennek pótlására nem tekinthető alkalmasnak a törvénymagyarázat.

A Pp. 767. §-ának miniszteri indokoláson alapuló magyarázata annál is inkább téves, mert amíg a Re. 53. §-ában «rendes bírói illetőség»-ről tétetik említés, amelyről a fentiekben láttuk, hogy egybeolvasztja a hatásköri és illetékességi fogalmakat, addig a Pp. 767. §. miniszteri indokolása a Re. 53. §-ára csak abból a szempontból utal, hogy nem volna helye választott bírósági eljárásnak olyan peres ügyben, amelyre nézve a Pp. valamely bíróság kizárólagos illetékességét állapítja meg, tehát a miniszteri indokolás szerint is helye van választott bírósági eljárásnak olyan peres ügyben, amely értékre tekintet nélkül valamely bíróság hatáskörébe van utalva. Ez a logikai hiba is igazolja, hogy a választott bírósági szerződés létesítésénél nem perjogi vonatkozású a Pp. 767. §. azon érvényességi kelléke, hogy a felek a szerződés tárgyáról szabadon rendelkezessenek.

A gyakorlati életben a választott bírósági perek tárgya túlnyomó részben a Pp. 2. §. 4—6. pontokban, a 39. §-ban s a Pp. 1. §. 2. b—e.) pontjaiban felsorolt ügyekből adódik. De a státus perek kivételével bármi legyen is a szerződés tárgya, az a fölötti szabad rendelkezést sem ki nem zárja, sem nem korlátozza az a körülmény, ha a Pp. a per tárgya tekintetében kizárólagos illetékességet állapít meg, vagy értékre tekintet nélkül valamely bíróság hatáskörébe utalja. Ilyen rendelkezések mellett a szerződés tárgyáról a felek a legteljesebb mértékben szabadon rendelkezhetnek.

Valamely dolog, vagy jog feletti szabad rendelkezés mint fogalom nem a perjogban gyökerezik, hanem az anyagi jog adja ennek meghatározását, tartalmát. A dolog, vagy jog feletti szabad rendelkezés létezését, vagy hiányát úgy személyi, mint tárgyi szempontból az anyagi jog szabályai állapítják meg. Innen van az, hogy a státus ügyekben választott bírósági szerződés érvényesen nem köthető, mert személyi állapotot tárgyzó kérdést a felek szerződésben joghatállyal bíró módon nem szabályozhatnak. Ez a jogszabály érvényes a hitbizományi perekre, továbbá ingatlanokra vonatkozó olyan ügyekben, ahol az ingatlan törvényi, szerződési, végrendeleti intézkedésen alapuló telekkönyvi bekebelezés vagy feljegyzés folytán forgalmon kívül helyezettek tekintendők, mert mindaddig, amíg a hitbizományi jelleg, az ingatlanokra eszközölt fenti bekebelezés vagy előjegyzés megszüntetve, s a telekkönyvben a szükséges törlés bekebelezve nincs, addig a magánjog szabályai szerint a felek ezen dolgok vagy jogok feletti szabadon nem rendelkezhetnek.

Az előadottak alapján tévesnek tekintem dr. Antalfi Mihály (Pp. kézikönyv II. köt. 1187. l.) véleményét, hogy általában ingatlanok iránti perekben a választott bírósági szerződés a Pp. 414. §. 5. pontjának megfelelően nem volna érvényes, mert a választott bírósági szerződés hazai törvény céljával ellenkeznék.

A Pp. 414. §. 1—5. pontjai taxatív felsorolása azon eseteknek, amikor a külföldi bíróság ítéletét nem lehet érvényesnek elfogadni. Ezen szakasz kifejezetten alkotmányjogi rendelkezés és semmi vonatkozásban sem alkalmazható magánjogi ügyletek — szerződés — érvényessége vagy érvénytelenségének a megbírálásánál, mert egy szerződés érvénytelenségének eseteit az anyagi jogszabályok határozzák meg.

Olyan álláspont pedig, hogy valamely ingatlanra vonatkozó ügylet, s az ebből származó vitás igény elbírálására szerződésileg kikötött választott bíróság a hazai törvény céljával ellenkező

nék, feltétlenül erőszakolt álláspont, mert egyszerűen ilyen hazai törvény nincs.

Perjogi irodalmunk reprezentánsai a felvetett kérdésben nem foglalnak kellő határozottsággal állást — másrészt pedig judikaturánk sincs még e kérdésben — viszont a kereskedelmi és általában a gazdasági életben elég fontos érdekek fűződnek ahhoz, hogy a szerződő felek tisztában legyenek azzal, hogy kétséget kizárólag mely peres ügyben köthetnek érvényesen választott bírósági szerződést, tehát a szakirodalomnak kell ehhez segítséget nyújtani. Ugyanígy a szakirodalomnak kell kitisztázni azokat a módokat, amelyek mellett a választott bíróság hatásköre érvényesülhessen az ítélkezésben is, hogy mondvasínál okok ne gátolhassák az ítélet végrehajtását. Dr. Kemény D. Dezső.

Törvénykezési Szemle.

A kereskedelmi alkalmazottak illetményei csőd esetében.

Ezen fejtegetésekre egyfelől az szolgáltat alkalmat, hogy a kereskedelemügyi miniszter a napokban törvényjavaslatot nyújtott be a képviselőházban «egyes közérdekű üzemek és munkálatok tekintetében, valamint az ipar- és kereskedelem körében a kivételes hatalom megszűnése következtében szükséges rendelkezésekről.» Ez a törvényjavaslat a III. fejezetben a 4—19. §-ban a kereskedősegédeknek és az ipari, valamint a kereskedelmi vállalatok tisztviselőinek szolgálati viszonyáról tartalmaz, nagyjában az 1910/1920. M. E. rendelet szabályozásával egyező rendelkezéseket. Ezek között a 18. §-ban ezt: «Az e törvény alapján támasztható követelések csőd esetében a tömeg tartozásaival, csődönkívüli kényszeregyesség esetében pedig a 4070/1915. M. E. sz. rendelet 31. §-ának első pontjában megjelölt költségekkel egy tekintet alá esnek.» Másfelől az szolgál alkalmul ezen fejtegetésekre, hogy a Kúria, bár pergálló kifogás kérdésében, most foglalkozott legelőször a címbeli kérdéssel.

A kérdés jelentősége egyébként is az alább kifejtendők szerint felette nagy, sőt néha az illető vállalat sorsára döntő.

Ami mindenekelőtt az említett törvényjavaslatot illeti, megállapítottam, hogy ezt a törvényjavaslatot az igazságügyminisztériummal nem közölték, ez tehát ahhoz hozzá sem járulhatott. Megállapítható ez különben abból is, hogy az említett törvényjavaslat, amely 1927 február 9-iki kelettel van ellátva, még mindig a 4070/1915. M. E. sz. rendelet 31. §-ára hivatkozik, holott tudvalévően az előnyösen kielégítő követelések kérdését most az 1410/1926. M. E. sz. rendelet 55. §-a szabályozza. Hogy az igazságügyminisztériummal a törvényjavaslatot nem közölték, noha az tárgyalás és jelentéstétel céljából a képviselőház *igazságügyi*, közgazdasági és munkásügyi bizottságának adatott ki, ennek oka a törvényjavaslat részletes indokolásában említett az a körülmény, hogy a kereskedelemügyi minisztériumban a magánalkalmazottak összes jogviszonyainak rendezéséről tudvalévően törvénytervezet készült, ezt a tervezetet azonban az összes érdekeltekkel tüzetesen meg kell vitatni, úgy, hogy ezzel még hosszabb idő telik el. Ezért az 1910/1920. M. E. sz. rendelet fenntartatása végett alkotmányjogi szempontból (1920 : I. tc. 10. §.) törvényjavaslat benyújtása vált szükségessé.

A Kúria fentebb említett, 1927. évi február 4-én kelt, P. II. 7531/1926. sz. ítéletéből a következőket idézem: «Felperesek (a vb. részvénytársaság igazgatói) keresetük szerint a csődnitítás után is fenntartott alkalmaztatásuk idejére és a felmondási időre járó fizetésük, továbbá a végkielégítés címén támasztott követelésük megfizetésére kérik alperest mint csődtömeggondnokot kötelezni. A csődnitítás után a tömeggondnok által fenntartott szolgálati viszony alapján követelhető munkabért a csődtörvény 60. §-ának utolsó pontjában foglalt rendelkezés, a felmondási időre járó fizetést és a végkielégítés címén támasztott követelést pedig az 1910/1920. M. E. sz. rendelet 22. §-ának a Cs. t. 48. és 60. §-ait módosító rendelkezése szerint tömegtartozásnak kell tekinteni. A felperesek kereseti követelése tehát, amennyiben az jogos alapon nyugszik, tömegtartozás.»

Az ezen ítélet alapjául szolgáló tényállásból pedig csak annyit, hogy a felperesek a vb. vállalat volt tulajdonosai. Szinte ide kívánczik a jeles csődjogi író, Jaeger lipcei professzor kommentárjából (a német csődtörvény 61. §-ához 680. l.) a következő kijelentés: «Die Vorstände und Geschäftsführer nehmen als gesetz-

liche Vertreter des Prinzipals mit weitestgehenden Machtsbefugnissen eine Stellung ein, die das gerade Gegenteil der vorausgesetzten Abhängigkeit bildet. Sie sind die für die Abwirtschafung verantwortlichen Leiter des Unternehmens. Da wäre es doch recht seltsam, wenn ihre oft sehr hohen Gehaltsansprüche auf Kosten der Gesellschaftsgläubiger auch noch das Konkursvorrecht der ersten Klasse genießen sollte.» Jaeger tehát még a német Cs. t. 61. §-ának kedvezményéből is, amellyel idevonatkozó részében, a lényegét tekintve, a magyar csődtörvény 60. §-ának 1. pontja egyezik, kirekeszti a részvénytársaságok igazgatóit és a korlátozott felelősségű társaságok ügyvezetőit azért, mert éppen ezek a vállalatnak, vagyoni romlásáért, felelős vezetői és különös volna, ha ezek illetményei a társasági hitelezők rovására az első osztályba sorozás privilégiumát élveznék.

A Kúria ítéletének fentebb idézett kijelentéséből azt vélem megállapíthatni, hogy a Kúria az 1910/1920. M. E. sz. rendelet 22. §-át csak a tömeggondnok által fenntartott szolgálati viszony alapján támasztott követelésekre tartja alkalmazandónak, ami nézetem szerint az egyedül helyes álláspont. (Az ítélet tollhijából a Cs. t. 60. §-ának utolsó pontjára utal a 60. §. 1. pontjának utolsó bekezdése helyett, amely a felmondási időre járó fizetést is tömegtartozásnak jelenti ki.)

Hogy a rendelet hivatkozott 22. §-a így értelmezendő, arra döntő argumentum, hogy a rendelet szerkesztője nem célozta, nem célozhatta azt, hogy ezzel a rendeleti intézkedéssel helyezze érvényen kívül a Cs. t. 60. §-ának első pontját olyan értelemben, hogy a tömeggondnok által fenn nem tartott vagy a csődnitítás előtt megszűnt szolgálati viszony alapján támasztható követelések is tömegtartozásként legyenek érvényesíthetők. A szóbanlevő rendelkezés szövegében semmiféle alap ilyen értelmezésre nincsen. Ellenkezik ez az értelmezés egész jogrendszerünk alapjaival és azzal is, hogy a Cs. t. 48. §-a a tömeg tartozásait taxatív három pontban sorolja fel. Ellenkezik végül azzal is, hogy a német birodalomban még most is az ottani Cs. t. 61. §-a van érvényben, amely a magyar Cs. t. 60. §-ának 1. pontjával azonos rendelkezést tartalmaz, Ausztriában pedig az 1914 december 10-iki császári rendelettel életbelépett csődréndtartás 51. §-a, amely 2. pontjában úgy szabályozza a kérdést, hogy a vagyonbukott alkalmazottjainak a csődnitítást, vagy a vagyonbukott elhunytát közvetlenül megelőző egy évre járó, valamint a szolgálati viszony idő előtt való felbontásából származó igényei, amennyiben utóbbiak az egy évre eső illetményeket nem haladják meg, az első osztályba tartoznak; mindezen igények azonban azzal a korlátozással, hogy az első osztályba sorozás csak 2400 K legmagasabb összegre vonatkozik minden egyes igényjogosultra nézve. Ez a korlátozás csak a készkiadások megtérítésére vonatkozó igényre nem áll.

Pedig a német birodalomban 1918 óta kifejődtek az Arbeitsrecht neve alatt ismert jogintézmények és az Arbeitsrecht, mint külön tudomány, amelynek tudvalévően igen gazdag irodalma is van. Ott van a Sozialisierungsgesetz és magának a német birodalmi alkotmánynak 157. cikke, amely ezen törvényre támaszkodva, a munkaerőt «a birodalom különös oltalma alá helyezi» s ott van az egész szociális törvényhozás, amelynek színvonala a német birodalomban, már a háború előtt is igen magas volt; ott van a Beschäftigungs- und Entlassungszwang, stb. Ausztriában is a szociáldemokrata politikai irányzat ellenére az imént említett rendelkezés ma is változatlanul érvényben van.

Kizártnak kell tehát tartani, hogy az 1910/1920. sz. rendelet 22. §-át úgy kell értelmezni, amint azt nálunk a munkaügyi bíróságok idáig értelmezték olyan pszichológiai okokból, amelyek a munkaügyi bíráskodást köztudomás szerint egyéb vonatkozásokban is befolyásolták.

A német csődtörvény hivatkozott rendelkezéséhez még meg kell azt is jegyeznem, hogy elmélet és gyakorlat egyetért abban, hogy a hosszú tartalmú szolgálati szerződések idő előtt való felbontásából származtatott igény a törvényes felmondási időt meghaladó tartamra nézve, mint kártérítési igény, a második osztályba sorozandó.

Ha a rendelet 22. §-át a csődnitítás előtt már megszűnt szolgálati viszony alapján támasztott követelésekre is alkalmazni kellene, úgy ennek semmi korlátja sem volna. Tömegtartozás volna tehát ezen értelmezés szerint bármely szolgálati viszonyon alapuló igény, még ha a szolgálati viszony évekkal a csődnitítás előtt szűnt meg.

Hogy ez a helytelen értelmezés milyen következményekkel jár, arra a Pénzügyi Központ, mint kényszerfelszámoló tudna felvilágosítást adni. Majdnem minden kényszerfelszámolás során megismétlődik, hogy a vállalat vezérigazgatója vagy igazgatói, akik nem ritkán a vállalat összes részvényeinek birtokosai s annak volt tulajdonosai, hosszú tartamú szerződéseik alapján oly összegű követeléseket érvényesítenek, mint tömegkövetelést, amelyek a vállalat racionális értékesítését és a vállalat hitelezőinek a legcsekélyebb kvótában való részvételét is lehetetlenné teszik.

Hogy a bíróságok ennek életetompítsák, nem ritkán végrehajtás terhével való marasztalás helyett csak megállapítást mondanak ki. Így a budapesti kir. törvényszék, mint fellebbezési bíróság (22. Pf. 6181 10/1926. sz.): «... A kifejtettek alapján az elsőbíróság ítélete helybenhagyandó volt, tekintettel azonban a fellebbezési eljárás során előállott arra a körülményre, hogy az alperes kényszerfelszámolás alá került, mégis azzal az eltéréssel, hogy a marasztalás helyett megállapítást kellett kimondani»: így ugyanez a törvényszék (13. P. 38,184/7/1926. sz.): «Ha a kényszerfelszámoló a tartozás elismerésekor nem látja még a tömegtartozásnak fedezésére elégségesnek a tömeg készpénzét, illetve készpénzzé tehető vagyonát, nem kötelezhető végrehajtás terhével az elismert követelés kifizetésére, mert ezáltal a nem perelő, de elismert hitelezőkkel szemben azoknak a 920/1917. M. E. számú rendelet 43. §-ában elismert jogát sértene.»

A kényszerszeregyességi rendelet 55. §-a 2. pontja szerint is csak a Cs. t. 60. §. 1. pontja korlátai között illeti meg az alkalmazott követeléseit az előnyös kielégítés. Ehhez járul hogy, noha ezek külön úton perelhetnek, végrehajtást azonban a kényszerszeregyességi eljárás folyama alatt sem kérhetnek (21. §. 1. bek.) s csődöt nem szorgalmazhatnak (54. §.).

Idevonatkozóan megjegyzem, hogy az osztrák kényszerszeregyességi rendelet 23. §-ának 3. pontja ugyanazokat a korlátozásokat tartalmazza, amelyeket az osztrák csődrendtartás fentebb hivatkozott 51. §-a, amellyel szórul-szóra egyezik. Annak értelmében tehát a kényszerszeregyességi eljárásban is csak 2400 K legmagasabb összegig érvényesíthetők az ott említett igények.

Az 1910 1920. M. E. sz. rendelet «a kereskedősegedeknek és az ipari- és kereskedelmi vállalatok tisztviselőinek szolgálati viszonyáról» szól. Nem alkalmazható tehát azokra, akik kereskedő vagy iparos fogalma alá nem vonható egyének, illetve vállalatoknál vannak alkalmazásban (könyvelő, mérnök, orvos, ügyvéd szolgálati szerződés alapján pl. mezőgazdasági uradalomnál. stb.), továbbá ipari- és gyári művezetők, hivatalsegedekre. Így a 22. §. általam helytelenített értelmezése mellett a nem iparos vagy kereskedőnél s kivétel nélkül a vagyonbukott háztartásában, gazdaságában alkalmazottak nem volnának tömeghitelezők. Ilyen következtetlenséget az igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztályáról, s a rendelet szerkesztőjéről (dr. Tury Sándor Kornél) feltenni sem lehet.

Dr. Sebestyén Samu.

Jogirodalom.

Tanulmányok orvosi és jogi határkérdésekről.

(Abhandlungen aus dem juristisch medizinischen Grenzgebiete.)
(Hölder—Pichler, Wien 1926.)

1. L. Altmann: A magzatelhajtás. — 2. E. Stransky tanár: A pszichiáter szellemi műhelyéből. — 3. E. Höppler és P. Schilder: Szuggeszció és büntetőjogtudomány.

Minden tudomány elsorvadásra van kárhoztatva, amely magára hagyatva a rokon szakmák kutatásainak eredményét figyelmen kívül hagyva, saját megállapításainak tökéletességében bizik. Az önámításnak ettől a veszedelmes fajtájától kívánja megóvni az új vállalkozás a büntetőjog tudományát. Höppler, Ausztria legfőbb ügyésze, Herschmann és Neureiter a wieni egyetem kitűnő professzorai szövetkeztek a közös munkára, amelynek célja, hogy a büntető jognak az orvostudománnyal vonatkozásban álló alapvető kérdései szakszerű megvilágítást nyerjenek. Amint az előszóban igen helyesen megjegyzik a szerkesztők, a feldolgozandó problémák kereteit csak mindkét tudományának fejlődése határozhatja meg időről-időre. A kölcsönös fejlődés fedi fel az újabb összefüggéseket, viszont ezeknek a vonatkozásoknak a feltárása ismét a kölcsönös haladás célját szolgálja.

Az új kiadványnak legutóbb közzétett három első száma a vállalkozás tudományos létjogosultságát mindenképp legitimálja. A wieni büntetőtörvényszék kiváló elnökének, Altmann Lajosnak alapos, tömör tanulmánya a magzatelhajtás bűncselekményét, e sokat vitatott kérdést úgy büntetőjogi, mint pszichológikus szempontból de lege lata és de lege ferenda teszi vizsgálat tárgyává. Altmann a magzatelhajtás kriminalizálását a jövőben is feltétlenül fenntartandónak véli. Ennek dacára is az anya életét a magzat életénél becsesebbnek kell tekinteni és meg kell engedni a magzat megölését akkor, ha az anya egészsége komoly veszélynek van kitéve a magzat által. Fajvédelmi szempontból végrehajtandó magzatelhajtást Altmann majd csak akkor engedné meg, ha az orvosi tudomány annyira fejlett lesz, hogy a születendő gyermek tulajdonságait és fogyatkozásait megbízható valószínűséggel megállapítani tudja. Általában azonban enyhébben büntetné e cselekményt és csupán a különösen súlyos eseteket minősítené büntetettnek.

Ily értékelés mellett módot adna a törvényhozó a bírónak ahhoz is, hogy a magzatelhajtás büntethetőségének feltétlen fenntartása mellett a rendkívüli viszonyok által előidézett cselekmények a méltányosságnak megfelelő elbírálást nyerhessenek.

A kiadványok második füzetében Stransky orvostanár vázolja a pszichiáter tudományos felkészültségét. Igen tanulságosak az egyébként kissé absztrakt modorban írt és a speciális tudással nem rendelkező számára nehezebben élvezhető tanulmányok azok a részek, amelyekben a leendő pszichiáter szükséges lelki diszpozícióit ismerteti. Szerző határozott állást foglal a divatos irányzatnak ama pszichiátere ellen, akik abban a kényelmes meggyőződésben élnek, hogy a zsenialitás és az éles megfigyelés többet ér a sok fáradozást igénylő tanulmányoknál és nem idegenkednek attól sem, hogy néhány évi gyakorlat után új módszereikről és új meglátásaikról vaskos kötetekkel árasztják el a jobb sorsra érdemes érdeklődőket.

A kiadványoknak kétségtelenül legnagyobb értékű és legnagyobb tudományos apparátussal megírt füzete Höppler és Schildernek közös munkája. A hatodfélféves munkának úgy büntetőjogi része, mint az elmeorvosi vonatkozásokat tárgyaló fejezetei mindvégig épp oly érdekesek, mint amily tanulságosak. Höpplernek páratlanul gazdag praxisából merített és nagy szakértelemmel megvilágított bűnesetei, valamint Schildernek a modern orvosi litteratura felhasználásával készült fejtegetései teljesen alkalmasak arra, hogy a szuggeszció lényegéről tiszta képet nyújtsanak. E kettős irányból kidolgozott munkát olvasva csodálkozva észleli a praktikus büntetőjogász, hogy a szuggeszció tünetményének mily számos megnyilvánulásával találkozott már a gyakorlatban, a nélkül, hogy e jelenségnek a bűneset szempontjából való nagy fontosságára kellő figyelmet fordított volna. Öröndetes és a munka összhangját nagyban növeli az is, hogy a szerzők jogi és orvosi szempontokból indulva ki, egyforma eredményekre jutnak.

Fontos ezek közül különösen az a megállapítás, amely szerint akár szuggeszció, akár hipnózis útján valakit csupán oly cselekmény elkövetésére lehet reávenni, amelynek végrehajtására egyébként is lelki diszpozícióval rendelkezik.

Aminthogy egy szemérmes nőt hipnózissal nem lehet rendszerint reábírni arra, hogy a nyilvánosság előtt levetközzék, úgy a csak a bűnözésre hajlandósággal bíró egyének szuggerálható valamely deliktum elkövetése. A szuggeszciónak tehát inkább abból a szempontból van jelentősége, hogy a bűncselekmény elkövetői ily lelki behatások alkalmazásával szokták áldozataiknak ellentállását megbénítani és bűnös terveik számára alkalmassá tenni.

Mindkét szerző véleménye megegyezik abban, hogy a szuggeszció akaratbénító hatása alatt álló egyént védekezésre képtelen állapotban levőnek kell tekinteni és a büntető törvénynek ama minősített eseteit kell alkalmazni, amelyek az öntudatlan állapotban levő egyénnel szemben elkövetett bűncselekményekre vonatkoznak.

A nélkül, hogy módunkban állana az új kiadványok részletes ismertetése, fel kívánjuk hívni a figyelmet azokra annak kiemelésével, hogy a csinos külalakban megjelenő füzetek úgy a büntetőjog, mint az orvostudomány irodalmának értékes termékei.

Dr. Auer György.

Szemle.

— **A büntetőtörvénykönyv novella-javaslat**a nem először és — reméljük — nem utoljára került a törvényhozás elé. *Savigny* munkája: korunk törvényalkotó hivatottságáról, 1814-ben, a napoleoni háborúk végén jelent meg és a nemzeti szellem jogalkotó erejének nevében emelte fel tiltakozó szavát a kodifikáció ellen. Akármennyire túlhaladott álláspontot képvisel is a történeti iskola, ma valószínűleg nemcsak *Savigny*, de ellenfele, *Thibaut*, aki a nemzeti egység érzetének külső kifejezéséül sürgette a kodifikációt, *Savigny*-vel azonos álláspontot képviselne. Mert a kodifikáció, s ez áll a kódex átfogó módosítására is, csak a jogfejlődés lezárt eredményeinek lehet kifejezője. Napoleon sem a napoleoni kodifikációval kezdte birodalmának konszolidációját és törvénykönyveiben nem az ellenforradalom, hanem a forradalom vívmányait örököltette meg. Minden becsületes ellenforradalom pedig abban különbözik a reakció forradalmától, hogy nem új törvényalkotásokra törekszik, hanem a forradalom előtti jognak igyekszik érvényt szerezni. Ennek oka az a lélektani tapasztalat, mely azt tanítja, hogy a törvény igazi ereje nem a pazar büntető szankciókban, hanem a hagyomány, a megszokottság hatalmában rejlik. Mindezek felül két nyomós ok szól a büntetőtörvénykönyv revíziója ellen. Háború utáni kriminalitásunk ijesztő képe, amelyet épp a minap leplezett le egy akadémiai-felolvasás, világosan mutatja, hogy ennek oka nem a Btk hiányosságában rejlik, hanem egyrészt a represszív érvényesülésének hiányaiban, másrészt abban az erkölcsi krízisben, amelyet H. G. Wells *age of confusion*-nak keresztelt. Sem gazdasági válságunk, amely a leghathatósabb kriminogén tényező, sem erkölcsi válságunk, amely a legelemibb erkölcsi képzetek fejetetejére állításában nyilvánul meg, nem jelenti a fejlődésnek oly nyugvópontját, hogy annak keresztmetszele maradandó törvényalkotásban juthatna kifejezésre. Büntetőtörvények egymagukban pedig csak Potemkin konszolidációt fejezhetnek ki. Nem ismerjük a javaslat szövegrinti szövegét — mert az újabb öntudatos kodifikáció nem is kíváncsi a szaksajtó véleményére — de a lapokban közölt részletek arra vallanak, hogy elődeihez hasonlóan a reakció vágyait helyes reformokkal zagyva egyvelegben foglalja össze. Látszólag egyenlő arányban, de az arány egyenlősége olyan, mint az egyszeri hentesé, aki a csirkekolbászból bevallása szerint a csirke- és a lóhúst 1:1 arányban keverte, de ezt úgy értelmezte, hogy egy csirkéhez — egy lovat használt fel. Megengedjük, hogy a büntető novella mellett is két nyomós ok hozható fel. Az egyik a kodifikáció gépezet működési veleitása. Minden malom fogalmilag örölni akar s a malomnak mindegy, hogy magot vagy pelyvát őrl-e. Még erősebb a másik ok: a reakció megrendíthetetlen hite a büntető szankció mindenhatóságában. Számára a jog nem szellemi hatalom, hanem csupán zsandár, akivel szuverén akaratának érvényt vél szerezhetni. Úgy a novella javaslat, mint az erkölcsvédelmi rendelet egy gondolat méhéből született. És igazán nem jelent különbséget, hogy a kormány közvetlenül vagy egy kezes parlament útján bocsátja ki rendeleteit.

— **Az utódállamok ügyvédeknek állandó konferenciája.** Csehszlovákia, Jugoszlávia, Ausztria és Magyarország ügyvédi érdekképviselői kiküldöttjeinek részvételével 1927 február hó 26-án ült össze Pozsonyban. Magyarországról az Országos Ügyvédszövetség huszonhat taggal jelent meg a konferencián és kilenc referátumot nyújtott be. A konferencia elnökéül dr. *Valenta* Ladislav-ot, a Prágai Ügyvédszövetség elnökét választották meg, alelnökeiül pedig Magyarország részéről dr. *Nyulási* Jánost, az Országos Ügyvédszövetség társelnökét, Csehszlovákia részéről dr. *Stodola* Emilt, a szlovenszki Ügyvédszövetség elnökét, Ausztria részéről dr. *Abel* Pált, a bécsi ügyvédi kamara alelnökét, Jugoszlávia részéről pedig dr. *Adamović* Stevo-t, az újvidéki ügyvédi kamara elnökét. Az alakuló teljesülés a konferencia napirendjén levő kérdések tárgyalására albizottságokat küldött ki, amelyeknek tárgyalási anyagát majdnem kizárólag a magyar résztvevőknek az Országos Ügyvédszövetség által a konferen-

ciára terjesztett előadmányai szolgáltatták. A jogsegélyügyi albizottságban, amely dr. *Abel* Pál (Bécs) elnöke mellett működött, dr. *Oppler* Emil és dr. *Giskán* Jakab a külföldi ítéletek végrehajtása és a külföldi okmányok belföldön való felhasználása, dr. *Markos* Olivén a munkaügyi- és gyámügyi eljárásban való nemzetközi jogsegély, dr. *Ujlaki* Géza pedig a választott bírósági eljárás körébe vágó kérdések tekintetében terjesztettek elő előadói javaslatokat és dr. *Kiss* Aurél (Győr) felszólalása keltett figyelmet. A kettős adók és illetékek kérdéseit tárgyaló bizottság dr. *Nyulási* János elnöke mellett dr. *Klug* Emil, dr. *Nagy* Dezső Bálint, dr. *Glücksthal* Andor és dr. *Lénárt* Vilmos előadmányával foglalkozott; e bizottság munkálataiban élénk részt vett még dr. *Adamović* Stevo jogoszláv kiküldött és értékes felvilágosításokat nyújtott dr. *Tichy*, a csehszlovák pénzügyminiszter képviselője. A telekkönyvi bizottság dr. *Beck* Salamonnak, e bizottság elnökének referátumával és dr. *Galla* (Pozsony) fejtegetéseivel foglalkozott. Az inszolvenciás jog bizottsága dr. *Wolf* (Prága) elnöke mellett dr. *György* Ernőnek, az O. H. E. igazgatójának és dr. *Ember* Sándornak idevágó fejtegetései mellett dr. *Stein* Jenő (Pozsony) ama javaslatát hallgatta meg, hogy az inszolvenciás jog, illetve a kényszereljárás egyesíttessék és az e téren szükségesnek mutatkozó nemzetközi együttműködés megteremtessék. A külföldi helyettesítési albizottság dr. *Valentának*, a konferencia elnökének elnöke mellett dr. *Király* Ferencnek, az Országos Ügyvédszövetség ügyvezető titkárának előadói működése mellett folytatta tárgyalásait. E bizottság vitájánál részletesen felszólalt dr. *Deutsch* Maurus bécsi ügyvéd, az ottani magyar követség jogtanácsosa és dr. *Varannai* István.

— **Jura novit Curia.** Hogy e parociát miért használjuk mult időben, azt csak a romanisták tudják, de értelme szerint bizonyosan nem zárja ki, hogy az ügyvéd is kitaníthassa a bíróságot a törvény ismeretére. Ennek az ügyvédi privilégiumnak azonban feltétele, hogy az ügyvéd ha nem is mindig jobban tudja, de legalább tudja a törvényt. Noblesse oblige. Vannak primitív ismeretek, amelyeknek hiányát nem illik, sőt nem szabad a védelem szabadsága mögé rejtetni. Nemrég történt, hogy egy ú. n. neves ügyvéd, még hozzá szaklap szerkesztő, a büntetőtörvénytől előtt tiltott közlési ügyben hatásköri kifogást emelt, mert e vétséget a Pp. Élt. 96. §-a poenalizálja, tehát az szerinte a polgári bíróság hatáskörébe, amennyiben pedig mégis büntetőbíró volt, hivatott az ítélkezésre, a járásbíró hatáskörébe tartozik. E tudományos felfedezését azzal indokolta, hogy az 1912. évi LIV. tc. későbbi törvény, tehát arra a Pp. Élt. nem vonatkozik. Ignorantia juris tudvalevőleg még a laikus polgárt sem menti, még kevésbé a laikus ügyvédet. Ügyvéd köteles tudni, hogy a Bp. Élt. kódex, tehát pro futuro is rendelkezik, amennyiben későbbi törvény kifejezett kivételt nem statuál, ily kivétel pedig sem a Pp. Élt.-ben, sem az 1914. XIV. tc. 31. §-ában nincs, köteles tudni, hogy a Pp. Élt. 96. §-a büntető törvény, mert nem a törvénycikk, hanem a törvényszakasz tartalma határozza meg annak jellegét, köteles tudni, hogy a Bp. Élt. 17. §. 1. pontja szerint a vétségek szabályszerint a kir. törvényszékek hatáskörébe tartoznak, köteles tudni, hogy a Btk. 20. §-a szerint a fogházzal büntetett cselekmény vétség, tehát a korábbi ker. törv. 218–219. §-ában «fogsággal» büntetett cselekmények analogiául nem szolgálhatnak, kötelessége tudni, hogy jogegységi perorvoslatnak a Bp. 441. §-a szerint csak oly ügyben van helye, amelyben a Kúria érdemileg nem határozott vagy határozhat, szóval sok mindent kell tudnia, mielőtt megszerzi a jogot, hogy a bíróságnak jogi kitanítással szolgáljon. Téves nézet, hogy a védő a védelem szabadságának jogán tücsköt-bogarat találhat fel, ha azt a saját szemszögéből «elméletnek» minősíti. Sunt certi fines és az ügyvéd a kar reputációját nem teheti kockára még akkor sem, ha jogi ismereteinek fogyatékosságát, saját szubjektív véleménye szerint, felének érdekében véli hasznosíthatni.

— **Schwarzverkauf.** Úgy hallatszik, hogy a magyar bíróságok is foglalkoztatja ez a terminus, vagyis a kérdések, amelyekkel e címen összefoglalnak. A német esetek egy, vagy más formában, következményeikben a magyar bíróság elé kerülnek és szó lehet egyes esetben arról is, hogy német jog alkalmazandó.

Az ingatlantulajdonos eladja ingatlanát és az adásvételi szerződés megkötése alkalmával felek kincstári járandóságoknak megakartatása végett abban állapodnak meg, hogy a szerződésben nem

tüntetik fel a teljes vételárat, hanem a valóságnál kisebbet. Különösen az írás előtt már lefizetett előleg szokott elmaradni. Ez a Schwarzgeld (RG. 107, 181) és az egész így megkötött ügylet a Schwarzverkauf.

Természetes, hogy az ilyen szerződők ellen a pénzügyi szabályok (a jövedéki büntetőjog) szerint el kell járni. A német jog szerint azonban az egész ingatlan adásvételi ügylet semmis, a mit a magyar jogász nehezebben ért meg.

A német polgári törvénykönyv értelmében érvényes ingatlan adásvételi ügylet kötéséhez okirat: bírói vagy közjegyzői forma szükséges (313. §.), a melynek híján az ügylet semmis (125. §.). A német bírói gyakorlat szerint ez az okirati kényszer kiterjed mindenre, ami törvényből folyóan, vagy a szerződő feleknek akaratából az egyes szerződéshez tartozik. Nem elegendő az átruházási akaratnak kifejezésre juttatása, hanem okiratba foglalandó a teljes szerződés ügy, amint a felek valósággal megállapodtak.

Ennek a szigorú felfogásnak a következménye, hogy a vételárnak a megállapítottnál kisebb összegben történt feltüntetése elegendő arra, hogy a szerződés iratlannak tekintessék és semmisnek minősítsék. Ez a szigorú felfogás pedig nemcsak újabb időben érvényesült, mintegy védelmül a német eladók részére a külföldi vevőkkel szemben, hanem régebben is (RG. 78, 121: 1911. dec. 16.)

Az okirati kényszert ingatlan eladásoknál ismeri a magyar jog is. De a magyar jogfelfogással ellentétben a szigorú formalismus. Nem az írott szakjog szövegezett voltának a nyomása (Almási, A kötelmi jog kézikönyve, 17. o.), nem is az alaki megszorításnak kivételi volta (u. o. 19. o.), hanem egyedül ez az alak-szerűségi horror tört utat a 27. sz. jogegységi határozatban. Az ellenszolgáltatás megjelölésének persze e határozat szerint is az okiratban kell foglaltatni, de a határozatban megnyilvánuló enyhe felfogás szerint a megjelölésnek pontatlan volta nem jelenti hiányát. Az infláció idején Németországban felette megszorodott azoknak az eseteknek a száma, a melyekben az eladó a vevővel szemben arra hivatkozott, hogy az okiratba helytelen vételárat írtak. Ezzel az eladó azt, amihez maga is hozzájárult és a mi gyakran az ő előnyére is történt, kíméletlenül kihasználhatta a nála nem hibásabb vevő kárára. Felmerült ezért a kérdés, vajjon ezzel az eljárással szemben nem kell-e megvédeni a vevőt és így a bíróságoknak újból kellett foglalkozni azzal a régi problémával, vajjon a vevő nem élhet-e a dolus kifogásával s elháríthatja ezzel az ügylet semmisségét.

A felvetett kérdésre a válasz rövid összefoglalásban az, hogy a dolusnak ez a kifogása csak kivételesen akkor ellenvethető, ha az eladó eljárása szándékos károkozás, avagy a bona fides elveibe ütközik. Ilyen esetek pl. ha az eladó azzal az előre feltett szándékkal akadályozza meg a szerződésnek okiratba foglalását, hogy utóbb a semmisségre hivatkozhassék, avagy, ha az eladásnál kijelenti, hogy felesleges az írásba foglalás, anélkül is rendben lesz az ügylet, amivel a másik szerződő felet félrevezeti. (RG. 96., 315. és 107., 360.)

Ha a dolus kifogásának a bíróság nem ad helyt és az ügyletet semmisnek mondja ki, a lefizetett vételár, avagy vételár-részlet visszatérítéséről dönt. A Schwarzverkauf problémának ez a kérdéscsoportja csak speciális esete azonban a valorizáció általános kérdésének, amelyre ezért, e rövid áttekintésben, utalni elég.

w. r.

— **Tanuhallgatás megszállt területen** (ügyvédi körök-ből). A budapesti kir. központi járásbíróóság előtt P. XX. 75,860/1925. számú perben legutóbbi tárgyalás 1925 szeptember 3-án volt. Ekkor elrendeltetett megszállt területen lakó tanúk megkeresés útján kihallgatása. Most kézbesítik a központi járásbíróóság tárgyaláskitűző végzését folyó év augusztus hó 8-ára. Tehát két évi fennakadást szenvedt a per e tanúk kihallgatása miatt.

— **Fejezetek a gyámsági jogból.** Írta dr. Csorna Kálmán székesfővárosi árvaszéki ülnök. Ez év júliusában lesz ötven éve, hogy a gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről szóló törvény szentesítve lett. A lefolyt ötven év alatt a jogirodalom alig vett tudomást erről a fontos anyagról. Sipőcz László kitűnő monografiáján kívül csak szórványosan jelentek meg egyes cikkek, de rendszeres feldolgozása a gyámsági törvénynek nem akadt. Nem frázis tehát, ha azt mondjuk, hogy Csorna munkája hézagot pótol. A 160 oldalra terjedő könyvben szerző nemcsak a törvényt kommentálja, hanem részletesen ismerteti a fővárosi árvaszék gyakorlatát, közli minden kérdésnél a Kúria judikaturáját és ezenfelül ismerteti az eljárást is. Csorna nem dolgozta fel az egész törvényt, csak szemelvényeket ad; amint a könyv címe is mutatja, de azoknál a kérdéseknél, amelyeket munkájába felvett, teljes és alapos tájékoztatást ad. A könyv felöleli a leggyakrabban előforduló kérdéseket és így különösen a gyakorlat embereinek melegen ajánlható.

— **«Az 1926. év magánjogi és hiteljogi gyakorlatát»**-t állították össze dr. Beck Salamon és dr. Varannai István a Polgári Jog Könyvtára 3. száma-ként most megjelent füzetükben. A gondos rendszerben tartott, kritikai megjegyzésekkel kísért

és a lehetőség szerint teljes füzet a gyakorlati jogászoknak hasznos szolgálatot fog tenni. Terjedelme 51 oldal és 3 pengőért minden könyvkereskedésben kapható.

— **Adóvégrehajtás elleni igénylés.** Ily című füzetben dr. Takács György pénzügyi fogalmazó és dr. Balla Ignác ügyvéd ismertetik az igénylési eljárást adók, illetékek és egyéb köztartozások miatt vezetett végrehajtás esetén. Szerzők különösen részletesen foglalkoznak a hivatalos összeállítás ama rendelkezéseivel, mely köztartozások miatt vezetett foglalásoknál az igény-pert kizárja. A füzet Tisza testvérek kiadásában jelent meg.

— **A K. T. némely könyvelési vonatkozásáról** tanulmányt írt dr. Kozma Károly kamarai hites revizor. A füzet szerző kiadásában jelent meg, ára 2 pengő.

Inhalt. F. v. Vargha Kronanwalt: Ist die Zahl der Advokaten zu gross? — Dr. G. Scholtz Justizministerialrat: Was war der Zweck des Gesetzes? — Dr. E. Oppler Rechtsanwalt: Gesetzentwurf bezügl. der A. G. — Dr. D. Kemény Rechtsanwalt: Die Kompetenz der Schiedsgerichte. — Dr. S. Sebestyén Rechtsanwalt: Die Bezüge der Handelsangestellten im Concursfalle. — Dr. Gy. Auer kön. Staatsanwalt: «Abhandlungen aus dem juristische medizinischen Grenzgebiete.» — Rundschau. — Spruchbeilage.

Gyakorlott ügyvédjelölt kizárólag praxisának további bővítése céljából rendkívül szerény fizetési feltételek mellett ügyvédi irodában elhelyezkedne. Szíves megkeresést a kiadóhivatal továbbít. 144

Közjegyzőhelyettesi állandó alkalmazást nyerhet szerényebb igényű keresztény ügyvéd, vagy nyug. bíró. Vitéz dr. Tóth Aladár kir. közjegyzőnél Gödöllő. 194

Jómenetelű ügyvédiroda megyeszékhelyen, haláleset miatt, négyszobás lakással, esetleg anélkül, eladó. Cím a kiadóhivatalban. 196

Vidéki közjegyző gyakorlott helyettest keres. Cím a kiadóhivatalban. 197

Fiatalt vidéki, tőkével rendelkező ügyvéd, földbirtokos be-társulna budapesti ügyvédhez. Ajánlatok «földbirtokos ügyvéd» jelígre a kiadóhivatalba kéretnek. 198

Ügyvéd, 38 éves, nőtlen, földbirtokos, betársulna, átvenne megfelelő irodát. Válaszok «Társulás» jelígre a kiadóba. 199

Közgazdaság.

Magyar—Olasz Bank Rt. 1926. évi mérlege jelentékeny emelkedést mutat. Idegen tőkék 38.568,580-76 Pengőről adósok tétele 30,119,558-74 Pengőre. Új tétel a mérleg aktív oldalán a dollárértékű jelzálogkölcsonók 4.592,171-30 Pengővel, a passzív oldalon az engedményezett ily dollárkölcsonók 2,786,615-32 Pengő. Tiszta nyereség 1,250,605-60 Pengő, ami a 10,800,000 Pengő rész-vénytőke 11-58% kamatoztatásának felel meg. A nyereségből rész-vényenként 4.— Pengő 8% (1925-ben 6%) osztalékot fizetnek. 195

Az Angol—Magyar Bank Rt. igazgatósága megállapította az 1926. üzletév mérlegét, mely 11-6 milliárd K (928,220 P) tiszta nyereséggel zárul, az előző évi 7-9 milliárd K-val (638,210 P-vel) szemben. A nyereség felosztása tekintetében az igazgatóság azt a javaslatot teszi a közgyűlésnek, hogy abból osztalékul 8-9 milliárd K (712,364 P), vagyis minden egyes 50 P névértékű részvény után 6.— pengő (12%, a tavalyi 8%-kal szemben, illetve régi részvény alapján számítva 3000 K a tavalyi 2000 K-val szemben) fizetessék ki, a tartalékalap gyarapítására az alapszabályokban előírt dotáció helyett 795,450,000 K (63,636 P), a nyugdíj-tartalék növelésére pedig 625 millió K (50,000 P) fordítsassék, míg az alapszabályszerű levonások után fennmaradó 604-5 millió K (48,360 P) az 1927. üzletév számlájára vitessék át. Az igazgatóság ugyanez ülésében megállapította, hogy az 1927 január 29-iki rend-kívüli közgyűlésen elhatározott tőkeemelés időközben teljes sikerrel lebonyolítást nyert, minek nyomán az intézet részvénytőkéje 12 millió pengőre, tartalékai 9-25 millió pengőre, kimutatott saját tőkéi tehát 21-25 millió pengőre emelkedtek. 200

A Magyar Leszámitoló- és Pénzváltó-Bank igazgatósága megállapította a bank 1926. évi zárszámadását, mely az előző évi nyereségáthozat betudásával 16,216,803 702-83 K, azaz 1,297,344-30 pengő nyereséggel zárul az 1925. évi 12,248,081,143-42 K-val, azaz 979,846-49 pengővel szemben. Az igazgatóság elhatározta, hogy minden egyes 50 pengő névértékű részvény után 6 pengő (az előző évi 5000 koronával szemben 6000 korona) osztalék kifizetésére fog javaslatot tenni. Elhatározta továbbá az igazgatóság, hogy a közgyűlésnek a bank 8,000,000 pengő alap-tőkéjének 80,000 darab részvény kibocsátása útján, 12,000,000 pengőre leendő felemelésére fog javaslatot tenni olyképpen, hogy a kibocsátásra kerülő új részvények teljes egészükben a régi rész-vényeseknek ajánlatsanak fel. 201

MAGYAR TÖRVÉNYTÁR (CORPUS JURIS HUNGARICI)

1926. ÉVI TÖRVÉNYCIKKEK

Jegyzetekkel ellátta
Dr. TÉRFY GYULA
kir. kúriai tanácselnök

A hivatalos kiadáson kívül egyetlen kiadás. Tartalmazza a törvény hiteles szövegén kívül a törvény országgyűlési tárgyalását s a hivatkozásokat a megfelelő miniszteri rendeletekre. A kötethez csatolt pótlások pedig egybefoglalják mindazon módosításokat és kiegészítéseket, amelyeket az 1635—1925. évi törvényeken az 1926. évben hozott törvények tettek.

Kötve 12.50 P, fűzve 10. — P.

Megrendelhető minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

Filozófiai Írók Tára

Új kötet

MACH

AZ ÉRZETEK ELEMZÉSE

A természettudományos világnézet legjelentősebb képviselőjének főműve

Fűzve 12.— pengő

Kultúra és Tudomány

Új kötet

NAGY JÓZSEF

KÉT FILOZÓFUS

Az emberi gondolkodás két leghatalmasabb szellemének s egyben az antik és modern világképnek mély analízise

Kötve 4.50 pengő

Kaphatók minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

Mindennemű
természettani, természettajzi és chemiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.
Árajánlattal készséggel szolgálunk

Most jelent meg!

VADÁSZ LIPÓT BESZÉDEI

Díszes kiállításban fűzve 8.—, kötve 11.— P.

Aki egy jobb kor távlatából akarja a jelenkor vajúadásait nézni, annak el kell olvasnia
VADÁSZ LIPÓT szellemi hagyatékát

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrassy-út 21.

Most jelent meg!

IDEGEN SZAVAK SZÓTÁRA

Hetedik bővített kiadás

1927

Szerkesztette: **RADÓ ANTAL**

A legújabban forgalombakerült idegen szavak jegyzékével

Egész vászonkötésben 9.— pengő

Kapható a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T.
könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrassy-út 21.
és minden könyvkereskedésben

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. I. Dr. Berend Béla budapesti ügyvéd. II. Dr. Vámbéry Ruzsem: Az esküdtbíróság visszaállítása. — Vargha Ferenc korona-
ügyész: Sok-e az ügyvéd? — Dr. Szíke Sándor budapesti ügyvéd:
Törvényes-e a statárium? — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XX. 3. — Perjogi Döntvénytár.
XII. 1.

Az esküdtbíráskodás visszaállítása.

I.

Nem először esendült föl a napokban a harci zaj bűnvádi
ítélkezésünknek régi vitakérdése fölött: *kell-e esküdtbíróság?*

Igazságügyi kormányzatunknak álláspontját legjobban a pusztá
tény jellemzi, hogy az esküdtszék új életrehívása még mindig
mint kérdés és probléma áll politikai- és jogi életünk homlok-
terében. Noha az esküdtbíróság, mint a hatásköre alá vont ügyek-
ben bűnvádi bíráskodásunknak elsőfokú szervezete, élő jogintéz-
mény s csak azért nem hatályosul, mert működése az 1912: LXIII.
tc. 12. §-a alapján annakidején *ideiglenesen* felfüggesztetett.

Az igazságügyminiszter úr most már elérkezettnek látja az
időt az alvó leányzó felébresztésére, de nyilatkozata szerint nem
szívbéli szerelme az alvó leány s ha felkölthi, úgy erkölceit min-
denesetre *ameliorálni* óhajtja.

Jogászaink e kérdésben a régi fegyvereket csörgetik. Az
intézménynek elvi ellenzői felsorakoztatják aggályait, melyeket
a laikus elemnek az igazságszolgáltatásba bevonásával szemben
táplálnak. Érdekes azonban, hogy elhangzott a legutóbb lezajlott
anként során az antagonisták köréből és előkelő helyről felszó-
lalás, amely ellenkező tudományos meggyőződés dacára a jog-
folytonosság — *helyesebben: a törvényesség* — nevében *követelte*
az esküdtbíráskodás visszaállítását. (Doleschall professzor elvileg
a Schöffé-bíráskodás híve és csak közbevetőleg jegyezzük itt meg,
hogy a gyakorlatban mennyire illuzóriusnak bizonyult nálunk a
munkaügyi bíráskodás terén a Schöffé-ékkel való hasonló kísér-
letezés: a fakultatív jury behozatala óta eltelt évek alatt perbeli
felek mindössze *egyziben* kérték ülnökök alkalmazását.)

Az esküdtszék intézményének hívei a vita során ugyancsak
a régi kardot köszörülték fényesre. A szóbeliség és közvetlenség
törvénykezési előnyeinek teljes érvényesülésén kívül hivatkoztak
az intézménynek alkotmánybiztosítéki jellegére s mint az egyén
és a gondolkodás szabadságának bástyáját és a *nemzeti köz-
érintet ellenőrző és megnyilvánulási szervét* kívánták vissza. Érthető,
hogy nálunk, ahol az esküdtbíráskodás gyökerei az 1848-as idők
reformmozgalmaiba nyulnak vissza s ahol az intézmény születése
fölött *Deák Ferenc* glóriás neve fénylik, már a név varázsa a
hívek táborában tisztító és szabadságfakasztó márciusi szelek
áramlásának képzetét kelti föl. Mégis az intézmény hívei mind-
annyian egyetértettek abban, hogy *nem egyszerű restaurációra*
van szükség és azt követelték, hogy ne a Bpn. újbóli hatálybahe-
lyezésével a Balogh Jenő-féle lényegéből kivetkőztetett és értéke-
ben megcsontított esküdtbíróság állíttassék vissza, hanem az
1914: XIII. tc. törvényhozásilag helyezzessék hatályon kívül és
ha már nem állítható vissza az intézmény deákferenci eredeti
tisztaságában, *legalább a Bp. által szabályozott formában és*
körben érvényesüljön újra. Végül *e lapnak* — last but not least —
szerkesztője foglalta el a legmerevebb álláspontot, mondván, hogyha
az esküdtbíráskodás a büntetőnovellában megcsontított formájá-

ban állíttatnék vissza, ezzel a kormány csak álellenzékeknek tenne
engedményt és a megtévesztő látszat még rosszabb volna, mintha
a reakció zárt gondolkörét ezzel a formai koncesszióval sem
enyhítené.

Szerény nézetem szerint sem elvi szempontokból, sem a gya-
korlati exigenciák mérlegelése alapján nem helyes azoknak az
álláspontja, akik ma és a máttól semmi változást nem akarnak,
mert egyrészt a novella alapján működő esküdtbíróság is többet
érne, mintha egyáltalában nincs, másrészt mert nézetem szerint
megreformált alakjában is még mindig értékes intézménye ma-
radt jogszolgáltatásunknak az esküdtbíróság, mely visszaállítása
esetén ma is képes volna bűnvádi ítélezésünkre üdvös hatást
kifejteni. De jogpolitikai, taktikai szempontokból célszerűtlen
azoknak az álláspontja is, akik ma nem egyszerű restaurációt
követelnek, amely a felfüggesztő rendeletek hatályonkívül helye-
zése útján egy tollvonással végrehajtható, hanem reformot és a
Bpn.-nak törvényhozási hatályonkívül helyezését akarják. A háború
és forradalmak utáni évek fáradt és közömbös csöndjében élünk
ugyan ma és akadémikus szempontokból nézve talán alkalmas
az ilyen idő jogelméleti viták lefolytatására és a perrendi rész-
letreformok megvalósítására, a valóságban azonban, azt hiszem,
*minden reform ma a kormányzat hatalmi túltengése folytán el-
lenkező eredményt szülne.* Köteles és indokolt óvatossággal tehát
a leghelyesebben akkor járunk el, ha minden törvényhozási in-
tézkedés nélkül *az újra életbeleptelést* követeljük. Minden több —
aligha csalogdom — kevesebbet eredményezne.

Nem újak az érvek, amelyeket az esküdtbíráskodás mellett
fel szoktak hozni, de nem fakultak meg és sok közülök ma
elevenebbül hat mint bármikor. Szóbeliség és közvetlenség a
vádelt bűnpernek corollariumai ma is és e garanciák érvénye-
sülése legjobban az esküdtbíráskodási eljárással van biztosítva, amely-
nél az esküdtek az előkészítő eljárás anyagát nem ismerik és
sem a megszokás, sem a testületi érdek a következetesség fenn-
tartását nem diktálhatja nekik. Ma is joggal várjuk a demokrácia
frissítő szellemének bevonulását bűnvádi ítélezésünkbe a 12 füg-
getlen polgár személyétől, akik *az igazságügyi önkormányzat*
érvényesülését valósítják meg. Avagy nem tapasztaljuk-e ma kü-
lönösen politikai és sajtóbűnperekben szakbíráóságaink részéről, —
ez nem bírálat, csak megállapítása egy többé-kevésbé elkerülhe-
tellen ténynek, — hogy a hivatali vagy hivatalnoki buzgalom,
mely más kormányzati tényezőkkel és államhatalmi szervekkel
nem akar összeütközésbe jutni, önkénytelen alkalmazkodásra
készíti őket. És vajjon nincs-e szükség ma inkább, mint valaha,
a közvélemény *conviction intime*-jének verdiktszerű megnyilvánu-
lására már csak azért is, hogy dokumentáltassék: fenn áll-e az
összhang a bírói testület következetes ítélezése és a bűncselek-
mény által megtámadott társadalom jogvédelmi álláspontja kö-
zött? Mindezekon felül pedig bíróságaink *saját prestige-ük érde-
kében* sem kívánhatnak mást, mint hogy szabadítsuk ki őket a
salus rei publicae kétélű oltalmának az igazságtevésen kívül eső
politikai hálójából.

Nem volna tehát üres látszatengedmény az esküdtbíráskodás-
nak a Bpn. alapján történő újraéletbeleptetése az eltörlés állapo-
tával szemben. Mert az intézménynek igazságszolgáltatási és al-
kotmányjogi előnyei a Bpn.-nak az eljárásra és a semmisségi
panaszra vonatkozó módosító rendelkezései dacára, ha korlátozott-
tabb mértékben, de ma is érvényesülnének. Mindenekelőtt ne
feledjük el: a novellának sokak által és nem alaptalanul kifogá-

solt újítása, mely szerint az esküdtek tanácskozásánál és határozathozatalánál a bíróság elnöke jelen van és vezeti a tanácskozást, *sajtóbűncselekmények esetében az I. cikk második bekezdése értelmében nem nyer alkalmazást* és a Bp. korábbi intézkedései érvényesülnek. A Bpn. 22. és 35. §§-ai pedig, amelyek jogrendszerünkbe belevitték a vádlott terhére jogorvoslat híján való *reformatio in peius* lehetőségét, a gyakorlatban meggyőződés szerint kirívóan téves és tényleg tarthatatlan verdiktek esetét kivéve éppen a közvélemény fokozott ellenőrzése folytán és a laikus bíraskodásban megnyilvánuló társadalmi meggyőződés provocatio-jának kikerülése végett nem igen vagy csak *egészen kivételesen fognak alkalmazáshoz jutni*. A Bpn. 22. §-a által téves verdikt esetére az eljáró bíróságnak megadott egyszeri eljárás-felfüggesztési jog és a Kúriának más esküdtbíróság kiküldésére vonatkozó joga pedig ugyancsak legföljebb az eljárást tehetik hosszadalmasabbá, de nem hiúsíthatják meg az esküdti verdiktumban megnyilvánuló döntésnek hatályosulását. De a most mondottak állnak a novella 35. §-ára is, mely a Kúriának indokolás mellett *korlátlan számú cassatoria* való jogát iktatja törvénybe, amihez járul még, hogy legfelsőbb bíróságunk megfontoltsága előtt kétségtelenül még hatékonyabban fognak érvényesülni mindazon a konkrét eseten felülemelkedő alkotmányjogi szempontok, amelyek az esküdtbíraskodás *akadálytalanságához* fűződnek. Jelentős biztosítékot ad továbbá a Kúriának a 33. §. által szabályozott, a jogkérdésben fennálló reformatorius jogköre túlságos terjedelmével szemben, — a novellának 24. §-a. — (Igaz, hogy a törvény miniszteri és bizottsági indokolásának ellentmondva.) A 24. §. ugyanis kimondja, hogy a bíróság — tehát a Kúria is, — azt a vádlottat, akire nézve az esküdtek a ténykérdésekre «igen»-nel és az összes jogkérdésekre «nem»-mel válaszoltak, *a vád alól fölmenteni tartozik*. Ennélfogva a jogkérdésekre adott «nem» válasz következtében felmentett vádlottal szemben annak terhére a Kúria sem hozhat a törvénynek megfelelő *megváltoztató ítéletet* és csak a 35. §. alapján cassatorius jogát gyakorolhatja. Végül ismerjük el, hogy van előnye is a Balogh-féle novellának a Bp.-val szemben: a 18. §. folytán *marasztaló ítélethozatalban két esküdt vesz részt* és szavát, ha minoritásban is, érvényesítheti a büntetés kiszabására.

Az esküdtbíraskodásnak változatlan visszaállítása kapcsán azért a törvényhozásnak kétirányú intézkedését magam is szükségesnek tartom. Egyrészt a Bp. Ét. 15. §-a által megállapított hatásköri jogszabályok kiegészítését oly értelemben, hogy az esküdtbíróság hatásköre legalább az 1919. év óta hozott *új törvényekkel poenalisalt államellenes bűncselekményekre kiterjesszessék*. Másrészt az 1897:XXXIII. szervezeti törvény 15. §-ának, amely az esküdtek évi lajstromának összeállítási módját szabályozza, a megváltoztatását olyképp, hogy *a bizottsági kiválasztás helyébe a sorsolás lépjen*, miáltal kiküszöbölhető volna minden abbéli indokolatlan aggály is, hogy a lista összeállításánál politikai és pártszempontok lehelnének irányadók.

De ha eme legszerényebb igények is pium desiderium maradnának: ám akkor is jöjjön az esküdtszék. Mert virágtalanul és megtépázva is lépcsőfok lesz a közszabadságok hegyére és lelkiismeretébresztő emlékeztetője a nagy márciusnak.

Dr. Berend Béla.

II.

Berend dr.-nak tárgyilagos összefoglaló cikkéhez nincs hozzáadni valónk. Nincs ok annak a drámai vitának reprice-ére sem, amely a probléma körül a mult század derekán játszódtott le, midőn az esküdtbíraskodás mint a demokratikus credo szentháromságának — parlamentarizmus, önkormányzat és népbíróság — egyik sine qua non-jaként szerepelt. Nem az érvek változtak, csupán az emberek és a nézőpont, amelyből azokat értékelik. Aki nem a *politikai időjárás* szerint cseréli tudományos meggyőződésének köpönyegét, annak véleményét a politika fascista velleitárai sem módosíthatják.

Érdemben tehát továbbra is ragaszkodom bűnvádi eljárási tankönyvem konkluziójához, amely így szól:

«a laikus elem részvétele az ítélkezésben inkább szükséges rossz, amelynek szüksége abban az arányban fog, amelyben a szakszabadság függetlenségét és tudását emelni sikerül»... de, «aki komolyan óhajtja a laikus elem részvételét, annak összes előnyeivel és hátrányaival, annak az esküdtszék mellett kell állást foglalnia».

Csupán egy hírlapi nyilatkozatom félreértésének helyreigazítására kérek szót. Hogy alkotmányjogi nézőpontból az esküdtbíraskodás visszaállítása kategorikus követelés, azt legjobban megvilágítja az esküdtszékellenes Doleschall professzornak állásfoglalása az esküdtszék — mellett. Tiltakozást vált ki ellenben a feltevés, mintha e helyreállítás a szabadságjogok vívmánya volna. Ez még akkor is problematikus, ha a visszaállítás, miként azt Káldor Gyula indítványa helyesen követeli, az 1914 előtti, kasztrálatlan alakban történne. Minden demokratikus állami intézmény végső biztosítója a *sajtószabadságban* rejlik. Senkisésem kisujjából szopja a «közvéleményt», amelynek szavazatával akár parlamenti választásban, akár az esküdtszék verdiktjében érvényt szerez. Vajmi csekély számmal akadnak olyan erős egyéniségek, akik a hét év óta guzsbakötött sajtóban hirdetett «igazságok» alól kibírnák magukat vonni vagy azokat csak a bírálathoz szítván átszűrve fogadnák be. Ha a sajtó szabad, mód van rá, hogy az ellentétes vélemények mindegyike eljut a választóhoz vagy esküdthöz s így — noha a véletlen teljesen nem is zárható ki — mégis van némi esély, hogy az előítéletek és elfogultságok egymást ellensúlyozzák. Ott ellenben, ahol csupán bizonyos vélemények érvényesülhetnek a közvélemény kialakulásában, alig valószínű, hogy az esküdtszék, különösen politikai sajtóperekben elfogulatlanabbnak bizonyulna, mint a szakszabadság, amelynek lelki világa hét év óta nem tudott felszabadulni az ellenforradalmi gondolkör tudatmögölgtes befolyása alól. Míg azonban a szakszabadság esetében e befolyást, legalább részben, ellensúlyozza a jogászai fegyelmezettség és az indokolási kötelezettség, addig az esküdtbíróság conviction intime-je ezt a féket sem ismeri. Ehhez járul, hogy az esküdteket kiválasztó apparátus kiválóan alkalmas az esküdtszék politikai gutgesinntségének biztosítására. Netáni «téves» verdiktek korrigálására még mindig ott van az esküdtbíróság bírói tanácsa (Bpnov. 22. §.) és a Kúria (Bpnov. 29. §. 4. p. és 35. §. 2. bek.). Nem valószínű tehát, hogy a visszaállított esküdtbíróság politikai és sajtóperekben más ítéleteket szolgáltatna, mint a szakszabadság. Ellenben valószínű, hogy a kormányhatalom nagy garraal hirdetné, hogy ime a nép szava ítélte el — a Népszavát, a közszabadság védelmére szolgáló jogintézmények pedig nem arra valók, hogy az *épater le bourgeois* politikai céljait szolgálják.

Aki komolyan kívánja az esküdtbíraskodás helyreállítását, annak *előbb* a sajtószabadság visszaállítását kell követelnie, mert e nélkül nincs közvélemény és közvélemény nélkül nem képzelhető esküdtszék. E junctim hiányában az esküdtbíraskodás csak kirakati dísz tárgy, amely megtéveszti a jóhiszemű gyanútlan vevőt, aki a kirakat után ítélve azt hiszi, hogy az üzletben szabadságot árulnak. Aki komoly esküdtszéket kíván, annak követnie kell a Bpnov. hatályon kívül helyezését, amely az esküdtbíróságot formailag fenntartotta és lényegében eltörölte. Részemről ezúttal is követelem mindkettőt, de az esküdtbíróság *tervebe* visszaállítását, amely ezek e nélkül medicina peior morbo. nem vagyok hajlandó hozsannával üdvözölni. Azt az érvet pedig, hogy a szakszabadságokról fel sem tehető a Bpnov.-ban biztosított lehetőségek elfoglalt alkalmazása, eleve vissza kell utasítani, mert a törvény mindig a visszaélések lehetőségét feltételezi, különben nem volna rá szükség és az egész Bp. egyetlen szakaszról állhatna, amely szerint a bíróság hölcs belátása szerint ítélhet.

Vámbery Rusztem.

Sok-e az ügyvéd?*

II. Eddigélé főleg a budapesti ügyvédi kamara mozgalmi statisztikáját néztük; most röviden ismertetem a vidék ügyvédi kamaráinak adatait is.

II. Az ügyvédi kamarák létszáma.¹

Sorszám	Az ügyvédi kamara székhelye	Taglétszám 1926 március 2.
1.	Balassagyarmat	64
2.	Budapest	3052
3.	Pestvidék	214
4.	Debrecen	241

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a 6. számban.

¹ Ezeket az adatokat dr. Kirchner Viktor kúriai bíró úr volt szíves velem közölni, aki az igazságügyminiszteriumban a felügyeleti osztály főnöke.

Sorszám	Az ügyvédi kamara székhelye	Taglétszám 1926 március 2.
5.	Eger	128
6.	Győr	124
7.	Kalocsa	74
8.	Kaposvár	111
9.	Kecskemét	177
10.	Miskolc	244
11.	Nyíregyháza	157
12.	Pécs	240
13.	Sopron	58
14.	Szeged	425
15.	Székesfehérvár	158
16.	Szolnok	170
17.	Szombathely	112
18.	Zalaegerszeg	132
Összesen		5892
Ebből a budapesti kamara		3052
Összes vidéki ügyvédek száma		2830

III. Kimutatás az összes ügyvédi kamaráknál.¹

A) Háború előtt:

Évben	Bejegyzés	Törles	Növekedés és apadás %-ban
1910	585	217	+ 170 %
1911	622	249	+ 150 %
1912	847	251	+ 237 %
1913	1106	247	+ 348 %
1914	499	307	+ 62 %
	2659	1271	+ 109 %

B) Háború után:

1922	339	384	— 13 %
1923	243	259	+ 7 %
1924	231	283	— 23 %
1925	331	219	+ 38 %
1926	317	189	+ 68 %
	1461	1334	+ 9 %

Ebből a kimutatásból látható, hogy az egész országban észlelhető háború után a törlések nagy száma; bizonyára ennek ugyanazon szociális okai vannak, mint Budapestenél láttuk. Egy fontos körülményre kívánom azonban felhívni a figyelmet. Arra t. i., hogy a háború előtti s utáni Budapest a terület dolgában nem szenvedett módosulást, a lakosság tekintetében pedig csak annyiban, amennyiben Budapest lakossága az első lustrum kezdetétől a második lustrum végéig 10–11 %-kal növekedett.

Különösen figyelembe veendő az, hogy a vidéken a kimutatás első lustruma Nagy-Magyarországról szól, a második pedig Csonka-Magyarországot foglalja magában. Az első lustrumban Nagy-Magyarországra esett — Budapestet leszámítva — 1648 bejegyzés és 923 törles; Csonka-Magyarországra pedig esik bejegyzés 489; és 624 törles.

Miből következik, hogy Budapesten nagyobb az ügyvédek statisztikai mozgalmak, mint az egész Csonka-Magyarországon, holott ez utóbbinak hatszor annyi lakosa van, mint Budapestnek; mert amint láttuk a háború utáni lustrumban Budapesten bejegyeztek 972 és törültek 710 ügyvédet. Természetes folyománya ez Budapest nagy differenciáltságának; a lakosság tagozódottságának; az ipar, kereskedelem; bankügy s forgalom fejlettségének. *Ekként Budapesten aránylag hat-annyi ügyvéd van, mint Csonka-Magyarországon, tehát óriási, egészen patológiás vonzóereje van a fővárosnak az ügyvédekre.*

Százalékban kifejezve Csonka-Magyarországra Budapesthez viszonyítva esik 50 % bejegyzés és 67 % törles; tehát az egész ország bejegyzése éppen felét teszi ki a budapesti bejegyzéseknek, holott Budapest egyhatoda az ország lakosságának, tehát aránylag tizenkétannyi Budapesten a kamarába való fölvétel, mint vidéken!!

Ehhez járul az, hogy amint az I. és III. alatti kimutatásból látható, Budapesten az utolsó ciklusban a szaporodás 37 %; vidéken pedig 9 % csupán. Ámbár semmi mértékünk nincs arra nézve, hogy az országban van-e kamara, ahol az ügyvédek száma éppen az optimumot éri el, az bizonyos, hogy a főváros ügyvédi konstellációja bármelyik kamarához viszonyítva a legnagyobb mértékben aggasztó.

III. Ámbár a szaporodás s apadás társadalmi tényezőit ki-

¹ Ezeket az adatokat az Igazságügyi Közlöny évfolyamaiból állítottam össze.

kutatni exakt módon nem lehet, mégis két tényező van, mely szoros kapcsolatban áll az ügyvédi pályával s a társadalomnak ügyvédszükségletével. Az egyik a bíróságok ügyforgalma, másik a bírósági létszám hullámlása.

Ebből a két tényezőtől tanulságos következtetés vonható le. Ha ugyanis szaporodik az ügyek száma, ezzel az ügyvédek igénybevétele is aránylag szaporodik. Továbbá, amily arányban szaporodik a bírák száma, indokolt az ügyvédek számának a szaporodása is. Mert az ügyvédek munkaköre szoros korrelációban áll — legalább is így kellene lenni — a bírák munkájával.

Sajnos a tapasztalat szerint az ügyvédi pálya is erősen denaturalizálva van a létért való küzdelem folytán s sok ügyvéd részben vagy egészben ma már nem igazságügyi funkcionárius.

Az 1874:XXXIV. tc. 38. §-a szerint az ügyvéd feladata a feleknek bíróság és hatóság előtt való képviselése. A képviselt nem ugyan perekben való képviselést jelent, de jórészt erre esnek az ügyvédi hivatás funkciója.

Ezenfelül háború előtt nem kevés ügyvéd a létért való küzdelemtől sarkalva oly foglalkozást is folytatott, mely közel áll az ügynökösködéshez. Hasonlóképp házkezelések, szerződések kötése; részvénytársaságok alapítása; vidéki megbízások; jogitanácsadói állások egyes családoknál; osztrák ügyvédektől megbízások; hitbizományi ügyek stb. stb. töltötték be az ügyvédek munkakörét. Ezek részben a változott viszonyok folytán megszűntek. E helyett azonban háború után munkát adnak s jövedelmet biztosítanak a kényszeregyességek; csődök; bíróság elé nem kerülő egyességkötések; választott bíróságok, ahol részben mint bírák, részben mint ügyvédek működnek közre; földbirtokbírósági ügyek; s közvetlen a forradalmak után kommunista s internálási és lakásügyek; adó és illetékügyben való eljárások stb. stb.

Természetes, hogy mindezek a funkciók kívül esnek a bíróság működésén s így a bíróságokra vonatkozó statisztika az ügyvédi elfoglaltságnak csak egy részére vet világot. Az alább közölt kimutatással tehát nem azt akarom demonstrálni, hogy a bíróságok elfoglaltsága s a bíróságok létszáma kongruens az ügyvédek munkájával s azok igénybevételeének nagyságával, hanem közlöm a kimutatást, amely némi világot vet az ügyvédek szükséges számarányára. Ezt a kimutatást szintén *Kirchner Viktor* kúriai bíró úr volt szíves velem közölni:

IV. Személyi és ügyforgalmi kimutatás a budapesti bíróságokról.

Év	Az I—III. ker., központi és büntető-járásbírósnál; a polgári, kereskedelmi- és váltó- és büntetőtörvényszéknél összesen		A budapesti kir. ítélőtáblánál összesen	
	ügy (= per)	bíró	ügy (= per)	bíró
I. Háború előtti lustrum.				
1910	303,859	190	14,117	48
1911	310,015	189	14,193	49
1912	356,426	186	15,570	51
1913	340,856 ¹	202	18,081	56
1914	100,660 ²	246	18,304	60
II. Háború utáni lustrum.				
1922	236,119	402	12,171	92
1923	223,799	362	14,046	97
1924	224,529	325	14,441	97
1925	347,272	325	15,306	97
1926	396,597	345	14,348	106

Csak a háború utáni mozgalmakat veszem számítás alapjául. E szerint háború után az ügyek száma 1922-től 1926-ig szaporodott 68 %-kal az összes budapesti bíróságoknál; a budapesti kir. ítélőtáblán pedig 18 % a szaporodás. A bírói létszám az első folyamodású bíróságoknál volt 1922-ben 402 s lesorvadt 1926-ban 345-re, tehát az apadás 16 %. A budapesti kir. ítélőtáblánál pedig volt 1922-ben 92 bíró, 1926-ban 106 bíró, tehát a szaporodás 15 %.

Hangsúlyozom, hogy ebből nem akarok következtetést vonni az ügyvédek szükséges számára s pedig annál kevésbbé, mert nem minden ügyben volt ügyvédi képviselt s mert a budapesti kir.

¹ A budapesti VI. ker. kir. járásbírósnál adatai nélkül, mert 1913. évi január hó 1-től az új ügyviteli szabályok voltak kísérletképpen életbeléptetve.

² A budapesti központi járásbírósnál adatai nélkül, mert 1914. évi szeptember 1-től a bíróságnál az új ügyviteli szabályok voltak életbeléptetve.

ítélőtábla Budapest ügyforgalmán kívül hat vidéki törvényszéki ügyforgalmát is lebonyolítja. Azonban mindenesetre jellemző, hogy az ügyek száma az első folyamodási bíróságoknál 68 %-kal, a kir. ítélőtáblán 18 %-kal szaporodott, a bírák száma pedig az összes budapesti elsőfolyamodású bíróságoknál 16 %-kal apadt, a budapesti ügyvédeknel ellenben 9 % a szaporodás.

A statisztikai összehasonlítást még tovább lehetne folytatni, utalok e helyett dr. Teller Miksának: *«Az ügyvédi kar helyzete a múlt század közepén»*¹ című fent idézett becses tanulmányára, mely igen érdekes történeti adatokat tartalmaz a magyar ügyvédségnek a múlt századbéli életéből, amelyből megtudunk sok érdekes dolgot s a többek közt azt is, hogy Magyarországon több ügyvéd volt 1913. dec. 31-én mint az egész német birodalomban.

Az összehasonlító statisztikánál azonban nagyon óvatosságnak kell lenni, mert az összehasonlítás tárgyai lényegesen különböznek egymástól. Az összehasonlításhoz tehát, midőn levonjuk a következtetést s ítéletet alkotunk, ezeket a különbségeket mind számításba kell venni, mert másként csalódunk s helytelen ítéletet alkotunk. A statisztikus csak adatokat közöl s az egyes tudományok saját céljaikra felhasználják azokat; s a speciális tudományoknak megfelelőleg csoportosítják az adatokat.

Más módszert fog tehát használni a közgazdaságtan; a kriminológia; a higiénia; a biológia; a morálista; a törvényhozó; a szociológus stb.

Mindegyik a maga szemszögének megfelelő célszerű s hasznos beállításból csoportosítja azokat az adatokat, melyekre szüksége van. Így elevenednek meg a számkolumnák s így lesznek nélkülözhetlen segédszerei az egyes tudományoknak.

Ez azonban nem elegendő; minden tudomány kausális-módszert követ; ezt kell követnie, mert másképp nem tudomány. Midőn tehát egy számszerű eredményre jut, keresi az azt létrehozó okokat. Ez az oknyomozás vagy tapasztalatokon vagy feltevéseken nyugszik. Minél pozitívabb valamely tudomány, annál több benne az empiria s kevesebb a föltevés; míg végre, ha minden részben tapasztalatokon nyugszik, a tudomány exakt vagyis oly tudomány lesz, melynek tételei matematikailag bebizonyíthatók.

Tehát összehasonlító statisztikánál nem csupán a számokat kell összemérni, hanem azoknak a jelenségeknek mibenlétét is, melyekre a számok vonatkoznak.

Ha pl. azt látjuk, hogy Magyarországon x számú bűncselekményt követtek el; Németországban y ; Franciaországban z stb. számút; ebből édes-keveset tudunk meg, hanem kutatni kell először a lakosság számarányát, ebből megtudjuk, hogy mennyiségileg hogy áll az összehasonlított országok statisztikája. Ez érdekli a moralistát elsősorban. Ez azonban a szociálpolitikához nem elég, hanem kutatni kell azokat a tényezőket is, melyek a bűncselekményt létrehozták az egyes államokban. Itt már kevesebb az empiria s több a föltevés. Ez az eljárási mód helyes minden szociális jelenség genetikai megismerésénél s megmagyarázásánál, tehát ez a módszere az ügyvédi problémának is. Ha azt nézzük, hogy hány ügyvéd van Magyarországon s hány van Németországban, vajmi keveset ismerünk meg az ügyvédek szociális életéből, már valamivel többet tudunk meg, ha a lakosságot összehasonlítjuk. A probléma gyökere azonban nem ez, hanem az, hogy a két összehasonlított országnak mekkora az ügyvéd szükséglete, a tényleges szükségnek a valóságos létszámmal való összehasonlítása fog választ adni ama kérdésre, hogy az ügyvédek száma mely területeken elég, hol sok és hol kevés?

De hát mitől függ az ügyvédszükség nagysága? Ez függ a kereslet és kínálat viszonyától. Minél több az ügyvédi felkínálás s minél kisebb a kereslet, annál inkább sok az ügyvéd; annál telítettebb az ügyvédi pálya s annál rosszabb az ügyvédek helyzete és megfordítva. A kereslet s kínálat pedig társadalmi jelenség, melynek szintén meg vannak a speciális föltételei s okai. Itt térnek el az egyes társadalmak egymástól; itt domborodnak ki az egyes szociális jellemvonások. Itt nyílik széles tere a szociális kutatásoknak, hogy egyes államokban mily tényezők hozzák létre az ügyvédi szükségletet s annak nagyságát?

Ha az ügyvéd csakis a perekből élne, világot vetne a problémára a perek száma, növekedése vagy apadása, ámde — amint fentebb reá mutattam — az ügyvédek nem csupán a perekből élnek; sőt azt hiszem, tévedés nélkül megkockáztathatom azt az

állítás, hogy az ügyvédek megélhetésének csak szűkebben bugyogó forrása a per; a megélhetés föltételei egyéb — fentemlített — forrásokból fakadnak. Ezeket kellene szabatosan ismerni, ha némileg is elfogadható kalkulációt akarnánk felállítani.

Ez azonban ma még egy teljesen ismeretlen mennyiség. Tehát *mai ismereteink szerint* kiszámíthatatlan az ügyvédek megélhetési föltételeinek nagysága, így arra a kérdésre, hogy mennyi ügyvédre van szükség, *apodiktikus választ ma nem kaphatunk*. Így van ez más szabad pályán is. A pálya telítettségi fokának s az optimumnak meghatározásánál, tehát az ügyvédeknel épp úgy, mint minden más szabad pályán, csak hozzávetőleges számítgatásokra vagyunk utalva. Igaz s helyes tehát az, amit fent állítottam, hogy *ma a szabad pálya túl telítettségének előzetesen* kiszámítható mértéke nincs; de *utólag* van két csálhatatlan tünete: *egyik* az, hogy az illető pályán a nyomor mélységben és kiterjedésben növekszik; mindig tűrhetetlenebb s nagyobb lesz az és mindig több áldozatot követel a pályatársak közül; *a másik* pedig az, hogy a létért való küzdelem mindig nyersebb s erőszakosabb lesz; ami azt a sajnálatos eredményt hozza magával, hogy a versenyzők mindig többen és többen átesúsznak az immoralitás terére, s innen már csak egy kis lépés kell a büntetőjogba való betöréshez. Ami annál könnyebb lesz, minél nagyobb versenyző tömegek árasztják el az egyre szűkülő küzdelem területét a túlon túl benépesített szabad pályán.

Ez a tény mutatja, hogy ez idő szerint társadalmi ismereteink mily gyarlóak; ma még csak a *nyomorból* és a *küzdelem nyerségéből* tudjuk meg, tehát *utólag*, hogy baj van a társadalom szerkezetében, holott a szociológusok arról álmodoznak, hogy a társadalmi élet jelenségeit előre ki fogják számítani s akkor nem lesz szükség arra, hogy a nyomor s brutális küzdelem legyen iskolamesterünk.

Ha körülnézünk a természetben, mindenütt azt tapasztaljuk, hogy minden jelenségnek meg van a természetes oka és magyarázata; s az emberiség kultúrtevékenysége lényegileg ezen okok kutatásában áll; s ha azokat ismerjük, az emberi társadalomra célszerűen igyekszünk azok funkcióját és hatását szabályozni. Az ügyvédek megoszlását, elhelyezkedését, letelepülését is azért keressük *okaiban*, hogy azt célszerű irányba terelhessük, vagyis, hogy az ügyvédek elhelyezkedése lehetőleg alkalmazkodjon a társadalmi szükséghez.

A helyes szociálpolitika egyik feladata abban áll, hogy az egyes foglalkozási ágakban a megoszlás harmonikus legyen; a harmonia pedig azt jelenti, hogy a megoszlás lehetőleg az optimumot közelítse meg.

Tehát a helyes szociálpolitikának és statisztikának három feladata van, nevezetesen:

- a) a tényleges társadalmi állapot pontos meghatározása;
- b) a jelenségek okainak s az okok ható erejének felderítése;
- c) ezeknek uralmunk alá hajtása s célszerű irányba való terelése.

A társadalomban minden szociális tényről s így az életpályák-nál is e három feladatot kell szem előtt tartani, mert másképp teleologikus világfelfogás s törekvés nélkül a vak véletlen irányítja a társadalom tagozódását, berendezkedését; funkcionálását; s a munka megosztást; a vak véletlen pedig nem barátja az emberek érdekének s nem törődik az emberek sorsával s boldogulásával; hanem mechanikai kausalitással megy a maga útján, amíg a kultúrember célkitűző akarata eléje nem áll s más felé nem kormányozza az energiákat.

Sajnos a mai emberi társadalom még csak az első fázis korát éli. Javarészen csak gyűjtjük a statisztikai adatokat, de azokat a mai generáció még alig tudja racionalisan felhasználni. Valószínű, hogy a jövő nemzedék szerencsésebb lesz; s amit mi gyűjtünk, azt az fogja célszerűen felhasználni. Ez a kultúrértékek sorsa; s ez mutatja, hogy a faj érdekében élünk s fáradozunk; az egyéni érdek s boldogság nem egyéni cél; csupán illúzió ez a hiedelem, mert a biológia s a kultúra tanítása szerint az egyéni érdek eszköze a faj életének; minden egyén s minden nemzedék egy lépcsőfok, mely felfelé visz a fejlődés piramisán.¹

Hogy szorosan az ügyvédi kérdésnél maradjak, évek, sőt évtizedek óta panaszkodunk, hogy sok az ügyvéd s mégis ha egy-egy ötlet vagy életrevaló eszme felmerül, csakhamar nyomtalanul

¹ V. ö. Teller i. m. 739. lap.

¹ V. ö. A. Cresson «L'espèce et son serviteur» 3. s. k. 1.

eltűnik, mint a meteor a sötét éjszakában. Csodálatosan naiv s gyermekes a társadalom mentalitása; a rendkívüli, a fantáziát megragadó leköti figyelmét, de az észszerű mellett elhalad észrevétlenül; látunk felbukkanni rendkívül életrevaló eszméket; ha azok a társadalom alsóbbrendű érzelmeit s fantáziáját nem ragadják meg, az a sorsuk, mint a tóba dobott kavicsé, eltűnnek nyomtalanul; pár hullámgyűrű keletkezik a tóba dobott kő nyomában s csakhamar síma lesz ismét a tó tükre.

Az ügyvédi kérdéssel is így vagyunk. A sajtóban, a kamarák közgyűlésein nem egy életképes eszme merült már fel, de ezek is a tóba dobott kavics sorsára jutottak. Pedig ezer és ezer ügyvéd sorsára hatással van ez az indolencia; sőt nemcsak a most élő sok ügyvéd sorsára, hanem a jövő ügyvédi generáció életére is. Minél messzibb haladunk a jövőben összetett kezekkel, annál végzetesebb hatása lesz a *laissez faire, laissez passer*-féle elvnek a társadalomban. Mert az ügyvédek helyzetében levő társadalmi betegség nem gyógyul meg magától, hanem csak rosszabb lehet. Úgy vagyunk vele, mint a lavínával; rémülettel, de összetett kezekkel nézzük annak pusztításait s csak az okozott károkat vesszük számba, utólag. Bizonyos pedig, hogyha egy társadalmi osztály súlyosan beteg, azt az egész társadalom megérzi, mert olyan a társadalom, mint az organizmus, ha egy része beteg, az élettani korrelációnál fogva megérzi azt az egész szervezet.

Csak egészen rövidlátó gondolkodás hiheti azt, hogy néhány száz vagy ezer ügyvéd hajótörését csak az a pár száz ember érzi. Közvetlenül igen, de közvetve az egész társadalomra kihatással van az; épp úgy, amint a megütött húr is nemcsak az ütés helyén rezeg, hanem végigfut a rezgő mozgás az egész húron.

Gondoljuk meg mily rettentő közvetlen és közvetett erkölcsi következményei vannak annak, ha egy társadalmi osztályt kikezdi a nyomorúság. Sajnálatos tapasztalatokat szereztünk erről a közhivatalnokai, különösen a bírói kar tragédiájából. Ez a kar még koránt sincsen megmentve, de a mentési akció folyamatban van. Az ügyvédeknel azonban még semmi sem történt; csak halljuk a panaszkodást s az egységes bírói s ügyvédi vizsgálóbizottságnak évenként megtartott teljes ülésén hűségeesen leszagezzük évről-évre, hogy megint szaporodtak az ügyvédek, de ennek semmi visszhangja nincs. Olyan közömbösség észlelhető e téren az állam és társadalom részéről, mintha epidemia kitörésekor, összeülne a vészbizottság s megállapítva az epidémiát, elhatározná, hogy gyakran fog ülésezni s minden ülésen konstatálni fogja a pusztítás növekedését; de kísérletet sem tesz arra, hogy útját állja a vésznek.

Az a kérdés tehát mit kell tennünk?

Tanulmányom címében világosan vázoltam célkitűzésemet; jeleztem, hogy *ezúttal csakis azzal a kérdéssel foglalkozom, hogy sok-e az ügyvéd.* Célkitűzésemnek meg is feleltem, mikor kimutattam, hogy főleg Budapesten abszolút és relatív is túlon túl sok az ügyvéd.

A fenti három (a—c) társadalmi probléma közül csak az elsőre szorítkoztam, a *tényleges állapot megrajzolására*; ennek is csak adataitól számoltam be s helyszüke miatt nem foglalkoztam a számadatok pszichológiájával és szociológiájával.

A nehezen összegyűjthető adatokra tekintettel ez sem volt könnyű feladat: nehezebb azonban egy lépéssel tovább haladni s kutatni annak gazdasági, erkölcsi s kollektív pszichológiai okát, hogy az ügyvédi pálya túlságos favorizálása mily tényezőkre vezethető vissza.

Ez azonban külön beható tanulmányt követel.

Már most ezúttal megállapíthatom azonban konkluzióképpen — mely a jövő vizsgálódásának alapjául szolgálhat — hogy a fent említett három állami s társadalmi feladat közül eddigelé még az a) pont alatti feladat keretében mozgunk; de korántsem végeztük el ezt sem, sőt ennek keretében még reá sem eszméltünk arra, hogy mi volna az első elhatározó lépés. Ha kitör az elégedetlenség, napirendre tűzik a *numerus clausus* szokásos formuláját, de aztán rövid idő múlva elcsendesül ismét minden. Pedig érdekében állana az ügyvédi karnak, hogy az *ügyvédi kar mozgalmait nyilvántartsa részletesen és észszerűen, hogy beszédes számok és adatok álljanak mindenkor mindenkinek rendelkezésére, aki ezzel a kérdéssel akar foglalkozni*; s főleg, hogy maga a kamara mindig tisztában lehessen az ügyvédek helyzetével, hogy így azok érdekei mindig ismereteseleg legyenek előtte, mert azokat sikerrel csak így mozdíthatja elő.

Első sorban tehát az volna a feladat, hogy *az ügyvédség helyzetéről a valóságnak megfelelő képet kapjunk.* Ez felelet volna az a) pont alatt felvetett problémára. Mikor már ennek a problémának az alakja kezd kibontakozni, hozzá kellene látni a b) probléma kihüvelykezéséhez, vagyis a statisztika által feltüntetett tényleges állapot okainak felderítéséhez. E közben, mikor az okok felismerése kezd kialakulni, amennyire emberileg lehetséges és ismereteink megengedik, *ha társadalmi úton nem menne, állami beavatkozás útján* az államnak magához kellene ragadni a vezetést a véletlen kezéből s racionalizálni kellene azt. Ez a módszer az ügyvédi kérdés panaceája, de nemcsak az ügyvédi kérdésnek, hanem minden más társadalmi problémának is ez a nyitja. Sajnos ezt a kauzalitást nem ismerjük fel, pedig minden szociális kérdésnek ez a természetes és célszerű megoldása és a megoldás logikus egymásutánja. Ezt a recipét kellene követni a törvényalkotásban is. E helyett a logikus, természetes módszer helyett a törvényhozáshoz és társadalomban egyaránt a meggondolás nélküli ötletszerűség uralkodik és csak azt nézzük, amibe közvetlenül beleütközünk s ehhez igazítjuk a társadalmi normákat. Ebből magyarázható meg az, hogy törvények, mielőtt hatályba lépnek, már *végelgyengülésben szenvednek.*

A kellő előrelátás vagy talán helyesebb, ha azt mondom, hogy a tapasztalatok gondos megfigyelésén s észszerű felhasználásán nyugvó előrelátás képessége és akarata hiányzik az emberi társadalmakban, sok szociális kérdésben. A társadalom helyes berendezkedésének pedig ez a legnagyobb akadálya.

Vargha Ferenc.

Törvényes-e a statárium?

E kérdéssel való foglalkozásnak nem az ad aktualitást, hogy é napokban az állami rend ellen elkövetett bűncselekmények címén foganatosított tömeges letartóztatással kapcsolatosan a napisajtóban többé-kevésbbé illetékes híradások beharangozták a statáriális alapon hozandó tömeges halálbüntetések lehetőségét. Amidőn a békebeli jogrendhez való visszatérést hangoztatja a kormány és amikor erre való hivatkozással tesz az igazságügyminiszter az esküdtszék visszaállítására vonatkozó kijelentéseket, állandóan időszzerű annak a ténynek felvetése, hogy a fenti törekvéssel össze nem egyeztethetően a kivételes hatalom alapján fennálló rendelkezések nemcsak életben vannak, hanem azokat újabb rendeletekkel még kiterjesztik.

Nem szorul megokolásra, hogy a statárium *mindenkor* kivételes rendelkezés, amelynek élettartama természetesen csak a közállapotoknak elfajulása idejéig terjedhet.

Világosan kifejezi ezt a honvédség katonai perrendtartását szabályozó 1912:XXXIII. tc. 435. §-a, amely szerint a rögtönbíráskodás kihirdetésének csak akkor van helye, ha bizonyos bűncselekmények oly fenyegető módon harapódnak el, hogy a fegyver csorbulásának vagy a közbiztonság veszélyeztetésének vagy az állam hadierejét veszélyeztető bűncselekmények szélesebbkörű elterjedésének megakadályozása végett elrettentő példaadás válik szükségessé. Ugyanezt mondja szószerint az 1912:XXXII. tc. 435. §-a is.

A fenti két rendelkezésben megszabott feltételekhez fűzi a háború esetére szóló kivételes intézkedéseket szabályozó 1912. évi LXIII. tc. 12. §-ának negyedik bekezdése is a polgári büntetőbíráóságoknál «kivételesen» a rögtönbíráskodást.

Ma a lázadásra, gyújtogatásra és a robbanószer használatával elkövetett emberölésekre áll fenn a statárium.

A legutóbbi rendelkezés, amely a rögtönbíráskodás kihirdetését a robbantóanyagokkal elkövetett egyes deliktumokra kiterjeszti, a 135 1924. I. M. E. számú rendelet, amely a következőképpen kezdődik:

«Az 1922: XVII. tc. 6. §-ának rendelkezéséhez képest az 1912: LXIII. tc. 12. §-ának 4. pontjában, illetve az 1920: XXXVIII. tc. 1. §-ában és az 1921: XXIX. tc. 13. §-ának első bekezdésében nyert felhatalmazás alapján a 9550/1915. I. M. E. számú rendelet 26. §-ának megfelelően — a m. kir. belügyminiszterrel és a m. kir. honvédelmi miniszterrel egyetértve — az 1923. évi augusztus hó 6. napján kelt 30,004 1923. I. M. E. számú rendelet kiegészítésével...»

A rendelet életbeléptetése jogosságának megokolására fenti hat törvény, illetve rendelet mellett még utolsó bekezdésében a 9550/1915. I. M. E. számú rendelet második fejezetére is hivatkozik.

Ámde a rendeletben így idézett rendelkezések részben nem adnak alapot a rájuk való ilyen irányú hivatkozásra, részben nincsenek hatályban.

Az első hivatkozott törvényhely az 1922—1923. költségvetési év első hat hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami költségekről szóló 1922 : XVII. tc. 6. §-a. E szakasz szerint köteles a kormány a közszabadságoknak visszaállítására irányuló átmeneti időtartam alatt ideiglenesen hatályban tartott rendelkezéseket, amelyek fenntartásának szükségessége időközben megszűnik, azonnal hatályon kívül helyezni. Nehéz megokolni, hogy a statárium fenntartásának szükségessége ma fennáll. Különösen nehéz, amidőn a törvény ennek kihirdetését és tehát természetes jogi magyarázat szerint a tartamát is ahhoz fűzi, hogy bizonyos a közbiztonságot veszélyeztető vagy az állam «hadhi erejét» fenyegető bűncselekmények szélesebbkörű elterjedésének megakadályozása végett elrettentő példaadásra legyen szükség. Ki tud ma Magyarországon például a gyújtogatásnak olyan elterjedéséről, amely a közbiztonságot veszélyezteteti és ki hallott arról, hogy a gyújtogatás vagy a többi statárium alá eső cselekmények «oly fenyegető módon harapódnak el», hogy csak halálos ítéletek tömeges kiszabásával lehet ezek elterjedését megakadályozni?

A törvény egyszerű logikai értelmezése szerint a kihirdetésnek a lehetősége ma nincs meg. Már pedig kétségtelen, hogy noha a törvény e feltételekhez csak a rögtönbíráskodás kihirdetését fűzi, ez áll a rögtönbíráskodás *tartamára* is, vagyis amely pillanatban a statáriumnak a kihirdetését kikényszerítő és a közviszonyoknak eldurvulásában található előfeltételek megszűnnek, a statáriális rendelkezéseket vissza kell vonni, mert jogosultságának materiális alapjai hiányoznak.

De a statáriumot kihirdető és illetve kiterjesztő rendelet által hivatkozott fenti törvénycikk első bekezdésének utolsó mondata azt is mondja, hogy köteles a kormány a kivételes hatalom alapján kibocsátott és ideiglenesen hatályban tartott rendelkezésekre vonatkozólag, ha azoknak fenntartása az életbeléptetéstől számított hat hónapi határidőn túl is szükséges, a törvény életbeléptetésétől négy hónapon belül törvényjavaslatot terjeszteni a nemzetgyűlés elé. E törvény 1922. év augusztus hó 11-én lépett életbe. Ha tehát a kormány a kivételes hatalom alapján kibocsátott rendeleteket és így ezek között a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912 : LXIII. tc. 31. §-a alapján nyert felhatalmazás alapján kibocsátott 9550/1915. I. M. E. számú a gyorsított bűnvádi eljárás módosított és kiegészített szabályainak megállapítása tárgyában hozott rendeletet 1922. augusztus 11-től számított hat hónapon túl is érvényben kívánta tartani, köteles volt ettől kezdődően négy hónapon belül, vagyis 1922. évi december hó 11-ig törvényjavaslatot terjeszteni a nemzetgyűlés elé. Ilyen törvényjavaslat a statáriumról nem terjesztett be. De ha beterjesztett volna, akkor is megszűnt volna a ma fennálló és a statáriumot életbeléptető rendelkezéseknek hatálya, mert a miniszterelnök az 1922 : XXII. tc. 17. §. 6. pontja alapján benyújtott összes törvényjavaslatokat visszavonta. Így az 1924. év január hó 4-én a 135/1924. I. M. E. sz. rendeletben hivatkozott 1922 : XVII. tc. 6. §-a éppen azt igazolja, hogy a rendelet olyan statáriális rendelkezéseket tart fenn, amelyek érvényessége megszűnt.

Hivatkozik a rendelet az 1912 : LXIII. tc. 12. §-nak 4. pontjára, amely szerint a minisztérium elrendelheti, hogy a «hadviselés érdekeit érintő bűncselekményekre», amennyiben katonai büntetőbíráskodás alá nem esnek, a rögtönbíráskodás szabályai nyerjenek alkalmazást. Ez a szakasz tehát a rögtönbíráskodásnak alkalmazhatóságát a hadviselés érdekeit érintő bűncselekményre korlátozza. Hogy 1927-ben a hadviselés érdekeit mennyiben érintik az egyes statárium alá eső bűncselekmények, arra a rendeletet kibocsátó miniszter úrnak kellene válaszolnia.

A harmadik törvényhely, amelyre hivatkozik a 135/1924. I. M. E. számú rendelet az 1920 : XXXVIII. tc. 1. §-a, amelyben azonban nincs más, mint az, hogy a kormány felhatalmaztatik, hogy az előbb idézett 1912 : LXIII. tc. 12. §-nak a) pontjában felsorolt bűncselekményeken felül «az ott megjelölt feltételek esetében elrendelhesse kivételesen» a rögtönbíráskodást a felségserzésre, az 1914 : XL. tc.-be ütköző bizonyos büntetésekre, végül a magánosok elleni erőszaknak, a magánlaksértésnek és a zsarolásnak bizonyos eseteire. E törvényhelyre való hivatkozás tehát ugyancsak gyenge.

Idézi a rendelet az 1921 : XXIX. tc. 13. §-nak első bekezdését

is, amely szerint «amennyiben a rögtönbíráskodásnak a törvény értelmében helye van», a minisztérium elrendelheti a rögtönbíráskodási szabályok alkalmazását a gyorsított bűnvádi eljárás rendes szabályainak alkalmazásba vétele nélkül is.

A 9550/1915. I. M. E. számú rendelet 25. §-ban foglalt meghagyásra is hivatkozik a rendelet, amely viszont ugyancsak az 1912 : LXIII. tc. 12. §-nak 4. pontjában keresi létezésének gyökerét, amely azonban, mint előbb utaltam rá, a hadviselés érdekeit érintő bűncselekményekre nézve hatalmazza fel a minisztériumot a statárium életbeléptetésére.

Végül a 135/1914. I. M. E. számú rendelet a 30,004/1923. I. M. E. rendeletre hivatkozik, amely a rögtönbíráskodást az előző rendeletekkel szemben a lázadásra és a gyújtogatásra korlátozza.

Ámde az utóbbi rendelet, amelynek egyszerű kiterjesztése a 135/1924. I. M. E. számú rendelet. 1923. évi augusztus hó 6-án kelt, tehát 1923. évi február 11-ike után, amikor már hat hónap letelt az 1922—1923 költségvetési törvény életbelépte óta és különösen négy hónap eltelt ugyanezen idő óta, a nélkül, hogy a kormány törvényjavaslatot terjesztett volna be a nemzetgyűlésnek. Kibocsátása tehát nélkülözi a törvényes alapot.

Ez a 30,004/1923. I. M. E. sz. rendelet két törvényhelyre hivatkozik. Az egyik az 1920 : VI. tc.-nek 1. §-a, amely szerint a kivételes hatalom időtartama a békeszerződés megerősítésétől számított egy évre meghosszabbíthatik. Ha vitássá lehetne tenni, hogy a rendelet kibocsátásakor, 1923. évi augusztus hó 6-án ez az időpont még nem érkezett el, ma a békeszerződés megerősítésétől számított egy éven alaposan túl vagyunk a nélkül, hogy a statáriumról szóló rendelkezések más törvényes formában fenntartottak volna. Mert ma már hatálytalan törvények alapján kibocsátott rendeleteken inog a statárium érvényessége.

A másik törvénycikk, amelyre hivatkozik a 30,004/1923. I. M. E. számú rendelet, az 1912 : LXIII. tc. 12. §. 4. pontja, amelynek idézésénél már utaltam arra, hogy csupán a hadviselés érdekeit érintő bűncselekményekre korlátozza a statárium életbeléptetését.

Ilyen körülmények között a statáriumot ma szabályozó 9550/1915. I. M. E. sz. rendelet jogilag nincs érvényben. Az ezen alapon összeülő statáriális tanácsok ítélezései nem nevezhetők fennálló, érvényes jogszabályok alapján hozott ítéleteknek.

Kizárja a 9550/1915. I. M. E. sz. rendelet alkalmazhatóságát a rendelet 38. §-a is. E szakasz szerint, ha a nyugalom és rend helyreállítására szükséges elrettentő példák már megadottak, a kevésbbé bűnös részesekre fegyházbüntetés is kiszabható. Ebből következik, hogy a statáriális rendelet saját maga korlátozza alkalmazhatóságának körét arra az esetre, amidőn az országban vagy annak egyes vidékein hiányzik a nyugalom és a rend olyan tömeges bűncselekmények következtében, amelyek további kiterjedését csak elrettentő halálbüntetések tömegével lehet megakasztani. Talán nem lehet komolyan hivatkozni arra, hogy ma a nyugalomnak és rendnek ilyen hiánya és a közállapotokat veszélyeztető súlyos bűncselekményeknek olyan tömege van, hogy az állam és a társadalom halálbüntetések elrettentő példáiért eseng.

De nem alkalmazható a statáriális rendelet ma már a rendelet 26. §-a értelmében se, mert a rögtönítélő eljárást életbeléptető hirdetmények bíróságainknál vagy egyáltalán nincsenek vagy közben nem voltak vagy feltűnő helyen nincsenek közzételve. A statárium lényege, hogy a közvélemény ismerje. Lényege az is, hogy hatálya rövid ideig tartson. Elképzelhető kivételesen, hogy egy statáriális rendelkezést hosszabb ideig fenn kell tartani. Ekkor azonban azt újból és újból ki kell hirdetni, közhírré kell tenni, hogy a közvélemény tudjon róla. Ma sok komoly jogász nem tudja, hogy immár tizenkét éve Magyarországon statárium van és még kevésbbé tudják azok az emberek, akik előtt elrettentő példa kellene, hogy legyen a statárium.

Hiányzik tehát a statáriális rendelet érvényének minden kelteke. A bíróságok valószínűleg ez okból is idegenkednek az eléjük hozott statáriális ügyekben ítélet hozatalától és rendszerint magukat illetéktelennek tartják ezek letárgyalására. Ha azonban mégis hoznak, mert egyes esetekben tényleg hoztak halálos ítéletet, úgy a halálraítéltnak gyenge vigasz, hogy helytelen törvényt magyarázattal fenntartott rendelet alapján végezték csak ki.

Az annyit hangoztatott jogrend kertjében az ilyen borzasztó gyomot meg kell látni és ki kell irtani. Ha a jogrend fogalma egyáltalán megtűri a statáriumot, akkor a statárium az ilyen jogrend szégyene.

Dr. Szőke Sándor.

Szemle.

— **Exceptio confirmat regulam**, tehát bármily sajnálatos is a kriminalitásba keveredett bíró esete, annak napfényrekerülte inkább megerősíti, mint gyengíti a hitet, hogy a magyar bíróság vagyoni befolyásoknak hozzáférhetetlen. Ha az ezeket számláló igazságügyi szervezetben akad egy vagy akár két ember is, akinek jelleme nem áll ellen a kísértésnek, úgy ebből más következtetést józan ésszel nem lehet levonni, minthogy csökkenteni kell a kísértés lehetőségét. Bármily ellenszenves, sőt kártékony a napisajtó szenzációhajhászata, amelyet az előfizetőhajhászat sarkal, az adott esetben az a tény, hogy a lapok első helyen, oldalakon át foglalkoztak az ügynek kirívó szokatlanságával, szinte néma hódolat volt a bírói karnak joggal feltételezhető megvesztegethetetlensége előtt. Kevésbé megnyugtató a sajtó szerepe az ügyben érdekelt ügyvédekre vonatkozólag, ha a hiba nem is a sajtót terheli. Megírták, hogy közel egy tucat ügyvédet vezettek elő s másnap közölték, hogy egy-kettő kivételével a többi szabadlábra helyezték. Úgy tudjuk, hogy az adott esetből folyólag is tiltott közlési eljárások indultak meg, de nem az előállított ügyvédek neveinek közlése miatt, amely rendőri kommuniké alapján történt. Honnan meríti a nyomozó hatóság a jogot, hogy az ügyvédek nevét, akiknek egész tőkéje rendszerint a név feddhetetlenségében rejlik, felelőtlenül meghurcolhassa és pályafutásának végét vehessen? Elrendelheti ügyvédek elővezetését is, bárha e tekintetben is nagyobb óvatosság volna ajánlatos, de amikor oly ügyvédek vezettet elő, akikről csak később fog kiderülni, hogy mint gyanúsítottak vagy tanúk szerepelnek-e, nevük publikációjánál nem követheti azt az eljárást, mint a Carcassone várába menekült eretnekeket ostromló hadak vezére, aki kiadta a parancsot: «Öljétek le őket mind, Isten majd kikeresi saját híveit». Isten szava, amely ebben az esetben a közvélemény szava, ezt a szelekciót nehezebben bírja elvégezni, mert mindentudóságát rendszerint a letartóztatást hírüladó első közleményből meríti. Vannak «megengedett» közlések, amelyek jóval több kárt okoznak a tiltott közléseknél s épp ezért — megengedhetetlenek.

Oportet ut fiant scandala. Minden jog tudvalevőleg visszaélésekből születik. E kriminalitássá fajult visszaélés is alkalmas volt arra, hogy aktuálisra tegye a vagyonfelügyelőségek, tömeg- és ügygondnokságok kiosztása körül felmerült évtizedes panaszokat. Nem csupán a kísértés lehetőségének csökkentése, hanem az igazságosság is megköveteli, hogy a kirendelés ne egyéni aktus legyen és szinte groteszk feltevés, hogy akkor, amikor a bíróság ügyvédet közfunkcióra rendel ki, a személy megválasztásában éppen az ügyvédi kamara ne juthasson szóhoz, amely az ügyvédnek törvényes fegyelmi hatósága. Ha a kamara beleszólhat a közvédők és a katonai védők kirendelésébe, akkor nyilván kell, hogy szava legyen, midőn beneficium juttatásának kérdésében kell dönteni, amelynél — helyesen-e vagy sem, ezúttal nem vitatjuk — az ügyvéd vagyoni és kereseti viszonyai is szerepet játszanak. Hogy a hadviselték előjoga további 1–2 évig hatályban maradjon-e vagy a beneficiumok ezentúl felerészben oszoljanak meg köztük és a nem-katona ügyvédek között, az ezúttal valóban cura posterior azzal az elvi állásponttal szemben, hogy akkor, amikor az ügyvédi jellem, megbízhatóság, érdemesség és rátermettség kérdése kerül szóba, az ügyvédi kar véleményének, ha talán nem is döntő, de legalább is konzultatív szerep jusson. Ez annyira önként értődik, hogy indokolásra csak az ellenkező nézet szorul. Szükség van rá a preventió érdekében is. Ha nincs rá mód, hogy az ügyvéd a kari közvéleményt megkerülve, titkos ajtón juthasson a kedvezményt osztogató bíróhoz, a bíró számára is megszűnik a botlás lehetősége. Ahol nincs tolvaj, ott nincs orgazda, ahol nincs vesztegető, ott nincs vesztegetett sem.

— **A kötelemlvalóslás.** Írta: Dr. Beck Salamon. A «Polgári Jog» Könyvtára kiadásában megjelent ezen füzet praeg-nans kifejezője a szerző írói egyéniségének. Az egyes jelenségek közti összefüggések mély meglátása, tudományos fantáziájának szárnyalása és gondolatainak eleven kifejezési módja ennek a munkájának és ugyanolyan értékei, mint korábbi műveinek.

Kötelemlvalóslás alatt szerző nem a köteleztléségek teljesítésének bírói úton való kikényszerítését, hanem a jogszabályok parancsának önkéntes engedelmlsséget érti. A köteleztléségek teljesítésének bírói úton való kikényszerítése a kötelemlvalóslásnak sokkal ritkábban előforduló esete mint az önkéntes valóslás. Nem is vesszük észre, hogy egyes gazdasági ténykedéseinknél jogszabályok szerint járunk el, azok parancsainak engedelmlskedünk, mert a ténykedéseinknél nem ez a szempont vezet bennünket, hanem gazdasági céljaink elérése. A jognak való tudatos engedelmlsségen nyugszik egész gazdasági életünk. Minél inkább csökken a kényszer köre és minél inkább terjed az önkéntes engedelmlsség gondolata, annál erősebbé válik a jogrend és jogbiztonság.

A problémák gazdagságában, mely a művet jellemzi, a jogszabályok nem ismerésének következményeit, a jóhiszeműség védelmét mint a forgalom biztonságának legfőbb előfeltételét, ezen elvnek a tulajdonszerzés körében megnyilvánuló egyre fokozottabb védelmét, és kötelmi és dologi jognak egymáshoz való közeledését emeljük ki.

Valamennyi problémát sok ötletességgel boncolja szerző és nemcsak a jogszervezeti rendezést taglalja, hanem a jogpolitikai szempontokat és gazdasági hátteret is erős vonásokkal megrajzolja.

Bízást remélhetők, hogy a műben elűtetett palánták szerzőnk tudományszeretete és lankadatlan munkaereje segítségével nemes gyümölcsöskk érelődnék.

R. B.

— **Felhlvás.** Felkérem mindazon budapesti kartársakat, akik több mint 25 év óta tagjai a kamarának és eddig sem csődtömeggondnokok, sem vagyonfelügyelők nem voltak, hogy egyöntetű eljárás végett e körülményt velem közölni szíveskedjenek. Az előkészítő bizottság nevében: dr. Káldor Ede. V., Vígsház-u. 5.

— **Nem jogerős hagyatékátadó végzés alapján nincs helye előjegyzésnek.** (Budapesti kir. tszék 21. Pf. 904/1927.) «A tkvi rts. 92. §-a szerint, a jogerő bekövetkezte előtt, valamely dologbeli jog csak oly bírói határozat alapján jegyezhető elő, amely által a kérdéses jog odaítéltetik. E rendelkezés kétségtelenül akként értelmezendő, hogy előjegyzés csak oly bírói határozat alapján foghat helyt, mely a kérdéses jognak fennállását megállapítja s e jog érvényesítésének alapját képezi. Ámde a a tkvi rts. 73. §-a értelmében meghozott hagyatékátadó végzés ily bírói határozatnak nem tekinthető. A bemutatott hagyatékátadó végzés nem jelent egyebet, minthogy a hagyatéki bíróság megállapítása szerint az ott bemutatott adásvételi szerződés az átruházásán kívül mások öröklési igényeit nem sérti és így az ő szempontjából nincs akadálya annak, hogy a tulajdonjog vevő javára közvetlenül, de nem az átadó végzés, hanem a vevő tulajdonjogát megállapító adásvételi szerződés alapján bekebeleztessek.»

— **Büntetőügyben az ítéletszerkesztésre** nézve a Kúria a következő kitanítást intézte az eljár. kir. törvényszékhez: Törvényellenes a kir. törvényszéknek az az eljárása, hogy ítélete indokaiban a tényállás leírása helyett egyszerűen a rendelkező részben írt «tényállásra» hivatkozik. A B. P. 327. §. második bekezdése a) pontja szerint ugyanis a marasztaló ítélet rendelkező részében csak a bűncselekmény megkülönböztetésére, valamint az alkalmazott büntetési tétel alapjául szolgált körülményekre szükségeseket kell a bíróságnak kiemelni. Ezzel szemben a B. P. 328. §. szerint az ítélet indokolásában ki kell fejteni, hogy a bíróság mely tényeket és milyen okokból tart bebizonyítottnak, vagy be nem bizonyítottnak, továbbá felsorolandók azok az okok, melyek a jogi kérdés eldöntésénél irányadók voltak. Itt tehát már a vád keretéhez tartozó történeti események a maguk egészében, időrendben adandók elő, hogy a felülvizsgálat ez alapon megtörténhessék. Nyilvánvaló tehát, hogy az indokokban a ténymegállapításnál a rendelkező részre való egyszerű hivatkozás nem foghat helyt és hogy ezáltal a bíróság indokolási kötelezettségének eleget nem tett. (B. II. 6000/1926).

Inhalt. I. Dr. B. Berend Rechtsanwalt. II. Dr. R. Vámbéry: Die Wiederherstellung des Schwurgerichts. — F. v. Vargha Kronanwalt: Ist die Zahl der Advokaten zu gross? — Dr. S. Szóke Rechtsanwalt: Ist das Standgericht gesetzlich? — Rundschan. — Spruchbeilage.

Gyakorlott ügyvédjelölt kizárólag praxisának további bővítése céljából rendkívül szerény fizetési feltételek mellett ügyvédi irodában elhelyezkedne. Szíves megkeresést a kiadóhivatal továbbít. 144

Vidéki közjegyző gyakorlott helyettest keres. Cím a kiadóhivatalban. 197

Vidékre betársulna, benősülne negyvenes izr. ügyvéd. Ajánlatot kiadóra kér. 202

Közjegyzőhelyettesi állandó alkalmazást nyerhet szerényebb igényű keresztény ügyvéd, vagy nyug. bír. Vitéz dr. Tóth Aladár kir. közjegyzőnél Gödöllő. 206

Fővárosi körlethez tartozó, hajó- és vasutállomással bíró járási központban negyedszázados ügyvédi iroda átvételére vagy vezetésére feltétlen helytállóképességű reflektáns kerestetik. Cím a kiadóban. 207

Corpus Juris Hungarici használt, sürgősen, olcsón eladó. Cím: kiadóhivatalban. 208

Jófellépésű, agilis, keresztény, nőtlen, fiatal (most végzett) ügyvéd, kellő ügyforgalmú fővárosi vagy vidéki keresztény ügyvédi irodába betársulna. Ajánlatokat «Viribus Unitis» jeligére kiadóra kérek. 210

Ügyvéd fővárosi irodában elhelyezkedést keres. «Tárgyalásait ellátom» jeligére meghívás kiadóhivatalba. 211

Jómenetelű ügyvédiroda 5 szobás lakással főútvonalon egészségi, okból átadó. Válasz «Biztos megélhetés» jeligére a kiadóba. 212

Bíró és ügyvéd urak figyelmébe!

Vasúti és hajózási fuvardíjtételeket a világ bármely országába, továbbá szaktanácsokat bármely vasúti, szállítmányozási, speditions, kártérítési és díjtöbblet-pörökben legmegbízhatóbban, leggyorsabban és legjutányosabban nyújt

Dr. DÉVÉNYI EGON szaktanácsadó

nemzetközi vasúti és hajózási díjszabási iroda, Bpest, V., Nádor-u. 38. Telefon: T. 277-45. 209

Magyarország legnagyobb, legteljesebb díjszabási (tarifa) gyűjteménye.

Közgazdaság.

A Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. igazgatósága megállapította az 1926. évi zárszámadásokat és elhatározta, hogy a közgyűlésnek részvényenként 3 pengő osztalék kifizetését fogja indítványozni. 203

A Magyar Általános Hitelbank igazgatósága megállapította az 1926. üzletév mérlegét, mely 5.259,022-61 pengő, azaz 65,738 milliárd korona tiszta nyereséggel zárul az 1925. évre kimutatott 3.287,841-66 pengővel szemben. A nyereség felosztása tekintetében az igazgatóság a közgyűlés elé azt a javaslatot fogja terjeszteni, hogy osztalék címén 4.140,000 P, tehát 51³/₄ milliárd korona osztassék szét a részvényesek között az 1925. évi osztalékra fordított 34¹/₂ milliárd koronával szemben, oly módon, hogy az összevont 50 pengő névértékű új részvények szelvényei darabonként 5 pengővel váltassanak be. 204

A Magyar Általános Takarékpénztár Rt. igazgatósága megállapította az 1926. üzletévre szóló mérleget, amely 809,421-02 pengő = 10,117.762,750 korona tiszta nyereséggel zárul. Az igazgatóság a közgyűlésnek javasolni fogja, hogy az 1926. évre osztalék fejében részvényenként 6 pengő = 75,000 korona = 12% (1925-ben 5 pengő = 62,500 = 10%) fizetessék.

Az igazgatóság egyúttal javasolni fogja a közgyűlésnek, hogy az alaptőke 8.000,000 pengőre emeltessék fel oly módon, hogy a nem osztható töredéket kivéve, az összes új részvényeket a régi részvényeseknek ajánlják fel. Minden 3 darab 50 pengő névértékű régi részvény után 1 darab új 50 pengő névértékű részvényt engednek át a részvényeseknek. Az igazgatóság javaslata szerint az elővételi jog 1927 április 2-től április 8-ig bezárólag lesz gyakorolható. 205

A Döntvénytár új kötetei megjelentek!

Büntetőjogi Döntvénytár XIX. kötet

Szerkeszti dr. Lengyel Aurél. Ára 3. — pengő.

Hiteljogi Döntvénytár XIX. kötet

Szerkeszti dr. Sebestyén Samu. Ára 3. — pengő.

Közigazgatási és Pénzügyijogi Döntvénytár XVIII. kötet

Szerkesztik dr. Főző Sándor és dr. Nádas László. Ára 2. — pengő.

Magánjogi Döntvénytár XIX. kötet

Szerkeszti dr. Szladits Károly. Ára 3. — pengő.

Perjogi Döntvénytár XI. kötet

Szerkeszti dr. Kovács Marcel. Ára 2.40 pengő.

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében

Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. könyvkereskedésében

Budapest, VI., Andrásy-út 21.

Filozófiai Írók Tára

Új kötet

MACH

AZ ÉRZETEK ELEMZÉSE

A természettudományos világnézet legjelentősebb képviselőjének főműve

Fűzve 12. — pengő

Kultúra és Tudomány

Új kötet

BRUNETIÈRE

válogatott kritikai tanulmányai

A francia Gyulai Pál öt legmaradandóbb becsű tanulmánya: *Az impresszionista kritika. A szubjektív irodalom. A közhely elmélete. A génie a művészetben. A művészet és az erkölcs.*

Kötve 4.50 pengő

Kaphatók minden könyvkereskedésben, valamint a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,

IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. könyvkereskedésében,

VI., Andrásy-út 21.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem I., Bérc-u. 9. (Tel. József 108-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

Franklin-Társulat nyomdája: Géczy Kálmán.

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3. (Tel. 3-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Gábor Gyula budapesti ügyvéd: Emberevő cigányok. — Dr. Almási Antal kir. kúriai bíró, egyetemi rk. tanár: Feljelentés okozta kár. — Ludwig Rezső kir. kúriai bíró: Becsületvédelem. — Dr. Scholtz Géza igazságügyminiszteri tanácsos: Mit akart a törvény? — Dr. György Ernő az OHE. igazgatója: Kényszeresség joghatályának érvényesítése. — Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: Ipari és kereskedelmi bérletek, mint a kereskedelmi tulajdon tárgyai. — Dr. Hoffmann László karcagi kir. járásbíró: A joggyakorlaton lévők aktuális problémái. — Szemle. *Melléklet:* Büntetőjogi Döntvénytár. XX. 3. — Magánjogi Döntvénytár. XX. 3. — Közigazgatási és Pénzügyjogi Döntvénytár. XIX. 2.

Emberevő cigányok.

A magyar igazságszolgáltatás történetében nem új dolog az emberevő cigányok rémregénye. 1782-ben bejárta az országot a borzalmas hír, hogy Hont megyében és környékén cigánybandák utasokat elfogtak, meggyilkoltak s a halottakat megették és óriási bűnper keletkezett a rémhír nyomán. Nem kevesebb, mint 133 vádlottat állítottak bíróság elé, akik közül 84-en (53 férfi és 31 nő) tettek beismerő vallomást s ezen vallomások alapján 41 vádlottat ítétek halálra s végre is hajtották rajtuk az ítéletet, részint kötél, részint pallos által, részint kerékbetörés útján. Maga a tömeges gyilkosság, épp úgy, mint a tömeges kivégzés, aligha okozott volna az országban különösebb feltűnést, ha a tetteseket kizárólag gyilkossággal vagy rablógyilkossággal vádolták volna meg. A rettenetes megdöbbenést az ország lakosságából az emberevés váltotta ki, ez is különösen azért, mert hiszen az időtájt éhínség, ami ezt az ocsmány cselekedetet valamelyest indokoltta tette volna, fenn nem forgott.

Hazai történelmünk, valamint általában az emberiség története azt mutatja, hogy az emberevés kultúrállamokban általában ismeretlen büntetendő cselekmény. Nemcsak ma érvényben levő büntetőjogunk, hanem hazánk régi büntetőtörvényei sem ismerik az emberevés deliktumát. Ez azonban nem jelenti azt, hogy hazai történelmünkben ne találkoznánk az emberevés bűncselekményével. Régi krónikák leírásából tudjuk, hogy a tatárok pusztításai után oly óriási éhínség lépett fel az országban, hogy az emberek emberevésre adták magukat. De még századokkal később is felbukkan a kannibálizmus, mint az élhalállal szemben alkalmazott végszükség eszköze, aminek példája a nagyenyedi embermészárszék 1604-ben, a hírhedt Básta-féle rémuralom idejében. Itt is az éhínség tette az embereket fenevadakká, úgy, hogy szülők a gyermekeiket mészárolták le és ették meg, nehogy maguk éhen pusztuljanak el és nyílt piacon árulták az emberhúst, úgy, hogy végre törvényileg kellett ezt a rettenetes emberi förtelmet betiltani. De megtaláljuk a végszükség okozta kannibálizmust más kultúrországokban is s a londoni esküdszéket nem is olyan nagyon régen foglalkoztatta a híres «Mignonette»-eset, amely azóta minden büntetőjogi tankönyvben szerepel, mint a végszükségben elkövetett emberölés iskolapéldája. Az eset az volt, hogy 1884 július hó 5-én a Mignonette nevű yacht nyílt tengeren hajótörést szenvedett és a személyzete heteken át minden élelem nélkül bolyongott egy csolnakon, a tengeren. Dudley kapitány és Stephens kormányos, miután már nyolc nap telt el, a nélkül, hogy élelmiszerhez jutottak volna, leszúrták a harmadik menekültet, Parker beteg hajósinnat s a testét megették. A londoni esküdszék halálraítélte őket s a királyné kegyelme változtatta azután hat havi kényszer-

munkára a Queens Bench Division ítéletét. Az ítélet alapja itt sem az emberevés, hanem az emberölés (gyilkosság) volt.

Mindezek az esetek azonban a végszükség esetei voltak, mint ilyenek a közönséges büntetőjogi felfogás szerint büntetőjogi beszámításra alkalmasak s ha a Mignonette esetében mégis elítélték a tetteseket, annak magyarázata az, hogy a tengerész hivatásával az önfeláldozás kötelezettsége természetesen össze van kötve s a tengerész nem hivatkozhatik a végszükségre. Természetesen mindezen esetekben a büntelhetőség kizárólag az emberélet kioltására, de nem egy már megölt ember testének megevésére vonatkozik.

A most felmerült eset, az emberevő cigányok mostani esete azonban nem esik ugyanazon elbírálás alá, mint a fentebb felsorolt esetek. Ma sincs éhínség, épp úgy, mint nem volt 1782-ben. Ezek az esetek tehát annál komolyabban veendő fontolóra, mert a régi magyar büntetőjognak egy szorgalmas bűvára, Vajna Károly, a budapesti kir. országos gyűjtőfogház volt igazgatója, aki egy derék munkájában (Hazai régi büntetések, II. 251. és köv. lapok) közli a hontmegyei emberevő cigányok bűnpörére vonatkozó okmányokat, helyes meglátással mutat reá, hogy az 1782. évi ítélet, ha nem is a rablások és esetleg néhány gyilkosság tekintetében, de mindenesetre az emberevés vádjá tekintetében justizmord, hogy azok a szerencsétlen cigányok, akiket 1782-ben kivégeztek, soha életükben emberhúst nem ettek, hanem egy psychopatalógiailag megmagyarázható szuggeszció hatása alatt tettek önbeismerő vallomásokat és talán a vajdájuk hitette el velük, hogy emberhúst esznek, amikor nem azt ettek, aminek szuggerralása a vajdának valaminő érdekében állhatott.

Az 1782-iki és a mai eset között oly feltűnő sok a hasonlóság, hogy szinte a mai bűnper iratainak ismerete nélkül is merem állítani, hogy hazug mese az egész s az összes vádlottak egybevágo beismerő vallomása dacára is merem állítani, hogy ezek a kassai cigányok épp oly kevéssé ettek emberhúst, mint 1782-ben a hontmegyeiek. Az egész világot bejáró hírrel szemben csak egy helyes álláspont képzelhető: el nem hinni a mesét, mert úgy vélem, a kultúremberiség önnönmagát alacsonyítja le, amikor ilyen meséknek hitelt ad. A büntetőjog története elég intő példával szolgál még a közelmúltban is. Két évtizede csak, hogy a sajtót bejárta a *marburgi emberevő házaspár* esete. Bratuscha Ferenc prassdorfi (Ausztria) vincellér Johanna nevű leánya 1900 májusában eltűnt. Felmerült az a gyanú, hogy a gyermeket a tulajdon szülői ölték meg. A gyermek atyja beismerte azt, hogy megölte a gyermeket (a beismerés a legborzalmasabb részleteket tartalmazta), de sőt azt is beismerte, hogy megölt gyermeke húsát megsütötte és megette. Felesége, Bratuscha Mária, ugyancsak töredelmes beismerést tett arról, hogy a szétDarabolásnál segédkezett. Az esküdszék az apát halálra, az anyát három évi súlyos börtönre ítélte. A semmítőszék az apa halálbüntetését életfogytig tartó súlyos börtönre változtatta. Ezen előzmények után történt hogy 1903-ban a meggyilkoltnak állított Bratuscha Johannát egy börtönben a legjobb egészségben megtalálták és szülőinek borzalmas beismerő vallomása még ma is magyarázatát várja, annál is inkább, mert a meghallgatott orvosszakértők a közben teljesen felmentett és szabaddá helyezett Bratuscha Ferencet teljesen épelméjűnek jelentették ki.

Az eset mindenesetre alkalmas arra, hogy óvatosságra intsen. Hasonlítsuk össze az 1782-es bűnpert a maival és még a laikus előtt is szembeszökő lesz az a rendkívüli hasonlatosság, amely

az akkori és a mostani bűnügybeli terheltek vallomásában észlelhető. Az 1782. évi esetről a terheltek szinte sablonszerűleg és egybehangzóan ismerik be a bűncselekményt: «Megfőztük, megégettük őket». Egyik sem mondja, hogy megsütöttük. Valamennyi azt vallja — és önként vallja, hiszen Mária Terézia óta már nincs tortúra! — hogy a csontokat a kutyáknak vetették és megégették. Az első állítás képtelenség, hiszen az emberi csontokat végül mégis csak felfedezték volna. A másik állítás a leggyarlóbb és legostobább hazugság. Ahhoz, hogy egy emberi koponya vagy medencecsont elégjen, a Siemens-féle halottégető-kemencében 1000°-ot meghaladó hőmérséklet mellett másfélóra szükséges. Merő képtelenség tehát, hogy a cigányok olyan tüzet tudtak volna rakni, amelyben az emberi csontok elégthettek volna. Tényleg nem is találtak egyetlen hullát sem, sőt emberi csontvázat sem. Egyszer vallotta csak két vádlott, hogy a csontokat elásták, sőt hajlandóknak nyilatkoztak megmutatni a helyet, ahol az erdőben az elásott csontok feltalálhatók, de ez is hazugságnak bizonyult és kisült, hogy az illető vádlottak csak arra kerestek alkalmat, hogy megszökjenek.

Ámde gondolkodó fők akadtak már 1782-ben is jogászaink között. Nemes Náthly Ferenc tiszti ügyész, vádlottak védője, előadta a tárgyaláson, hogy a beismerés egymaga nem elegendő a bizonyítékok hiánya esetén. Védői előadásának, sajnos, nem volt foganatja.

Ime, előttünk a példa. A tömegpsychosis elég régen foglalkoztatja tudósainkat. A degenerált cigányfaj hajlamos hisztérikus befolyásokra. Ez magyarázza meg, hogy a kassai cigányok még csak kísérletet sem tesznek a tagadásra egy halálbüntetéssel fenyítendő bűncselekmény vádjá alatt. Sőt maguk hozakodnak elő újabb terhelő adatokkal. Hátborzongató részletekről olvasunk és sajtászerűen egybehangzó vallomásokról. De emberi csontokat még mindig nem talál senki, holott az állítólag elpusztított halottak száma napról-napra növekedik. Im már 12 gyilkosságot ismernek be a vádlottak, a nélkül, hogy egyetlenegy koponyát vagy más emberi csontot talált volna a nyomozó hatóság. Félek tőle, hogy a cseh büntetőhatóságok épp úgy áldozatai lesznek egy fantasztikus rémregénynek, mint annak idején a hontmegyei bíróság, amelynek ítélete miatt utólag II. József méltán indignálódott, mert hiszen a vármegye nem tartotta érdemesnek, hogy az esetről a kancelláriának jelentést tegyen.

Szóval korai volna még hitelt adni a Kassa felől jövő híreknek. Tárgyi bizonyítékokat szeretnénk látni. A tárgyi bizonyíték alatt természetesen nem tanubizonyítékokat értek. A tanúk épp úgy állhatnak szuggeszció alatt, mint maguk a vádlottak. Tessék csak elolvasni a boszorkányperek iratait.

Dr. Gábor Gyula.

Feljelentés okozta kár.

1. A Pp. 389., 572., 579., valamint a Ppé. 38. §-ába iktatott törvényes rendelkezések óta magánjogunknak többé nem vitatható szabálya, amelyet a bírói gyakorlat is magáévá tett, hogy az előzetes végrehajtás oly jogérvényesítési eszköz, amelyet az erre jogosult fél kizárólag a maga veszélyére vehet igénybe (v. ü. pl. K. 398/1926. M. Dt. XIX. 129.86. sz.).

A polgári bírói határozatok előzetes végrehajthatására tehát nincs befolyással, vajjon az előzetes végrehajtást kieszközölő jóhiszeműen vagy rosszhiszeműen járt-e el. A végrehajtató felelősségéhez elég az, hogy a végrehajtást ő kezdeményezte és hogy az utóbb a magánjogi igény jogerős elbírálása következtében alaptalannak bizonyult. Kártérítési felelősségének egyedüli és tárgyi alapja a magánjogok érvényesítésének előzetes bírói kieszközlése és annak későbbi alaptalanná válása.

Az 1911 : I. tcikk, valamint az 1912 : LIV. tcikk ezzel tulajdonképpen már hatalmas lépéssel mentek túl azon a felfogáson, amelyet még a végrehajtási törvény is képviselt volt.

Ugyanis az 1881 : LX. tcikk 236. §-a még csak az előzetes végrehajtásnak nyilván valótlán vagy megszűnt követelés fedezetére szolgált kieszközölését tekintette a kártérítési kötelesség előfeltételének. Tehát még abból indult ki, hogy az előzetes végrehajtás csak akkor történik a végrehajtató veszélyére, ha annak kieszközlése egyúttal a végrehajtató szándékos vagy gondatlan tilos cselekménye.

2. Az 1911 : I. tcikk 389., 572., 579. §-ainak és a Ppé. 38. §-ának

törvénybeiktatásával tehát a magánjogok érvényesítése szempontjából is felvetődött az a kérdés, vajjon az előzetes végrehajtás és különösen az előzetes biztosítási végrehajtás kieszközlése a tilos vagy a közömbös cselekmények szabályai alá esik-e, azaz vajjon az 1881 : LX. tcikk 236. §-a a Pp. 389., 572., 579. és a Ppé. 38. §-ai által immár meghaladottnak veendő-e vagy sem?

Meggyőződésem szerint i. i. ez a kétféle szabályozás egymás mellett meg nem állhat. Elméletileg ezért a nyomatékosan és tudatosan kiemelt és többszörösen ismételt azt az újabb szabályt tartom irányadónak, amely a vht. 236. §-án túlment, amely azt habár nem nyíltan és kifejezetten, de tartalmilag hatályon kívül helyezte és a magánjogok és főleg a vagyoni jogosultságok az előzetes végrehajtás útján való bírói érvényesítését csak a végrehajtató veszélyére engedi meg, amely továbbá az ebből eredő kár megtérítése alapjának a végrehajtató közömbös cselekményét tekinti. Akkor is, ha ő e körül jóhiszeműen járt el, ha gondatlanság nélkül is tévesen bízta és hitte, hogy azok a tények, amelyek felhozatalával a végrehajtást kieszközölte, valók. Akkor is, ha az említett tények valók ugyan, de nem voltak elegendők annak megállapításához, hogy a bíróság a végrehajtatót az a jogot ítélje meg, amelyet előzetes végrehajtás útján időnap előtte érvényesített.

Mindent összevéve tehát : a polgári bíróság előtt kieszközölt végrehajtások szempontjából, vagyis valahányszor tisztán magánjogi alapú és magánjogi tárgyú jogérvényesítésről van szó, a végrehajtató kártérítési szankció terhével a maga veszélyére téved a jogérvényesítés útjában is.

Ha a végrehajtató tévesen érvényesít dologi jogot, holott őt csak kötelmi illette, ha hibásan kér telekkönyvi törlést átírássra irányuló szolgáltatás helyett, ha helytelenül bízta, hogy őt szolgálatom illeti, amidőn csak bérletet vagy egyéb kötelmi igényt érvényesíthetett, a helytelenül választott jogérvényesítési eszköz alapján foganatosított kielégítési vagy biztosítási végrehajtás mégis az ő veszélyére történt és ő már akkor is felel az ezáltal okozott kárért, ha tévedése nem volt sem rosszhiszemű, sem pedig nyilvánvalóan, vagy akár nem nyilvánvalóan gondatlan.

3. Hogy vagyunk azonban, ha a végrehajtó nem ilyen kicsit téved, de jóval nagyobb? Ha nem azt téveszti el, mely magánjogi jogérvényesítési eszközt kell választania, hanem azt, hogy egyáltalán csakis magánjogot választhat? Ha ennek figyelmen kívül hagyásával ahhoz fordul, mit ma még sokan a legsommasabb vagyoni jogi behajtásnak tekintenek és elég gyakran tárgyilag alaptalanul vesznek igénybe : ha a végrehajtató bűnügyi feljelentés és az ennek során elért bűnügyi zárlat vagy bűnügyi biztosítási végrehajtás útján foganatosított, később alaptalannak bizonyult előzetes végrehajtást?

Ha a kérdést így tesszük fel, úgy tetszik, arra nem is adhatunk más választ, mint azt, lehetetlen, hogy a törvény az alaptalan büntető feljelentéssel szemben kisebb védelmet nyújtson, mint a helytelenül választott polgári jogérvényesítéssel szemben. Ki van zárván, hogy a polgári úton procedáló végrehajtó feltétlenül, adatainak valóságára vagy valótlanságára tekintet nélkül is felelős, a büntető feljelentés útján ugyanezt elért és ugyancsak alaptalanul eljáró «büntető végrehajtató» pedig csakis akkor és annyiban, amikor és amennyiben eljárása szándékos valótlanságokon sarkall, ha feljelentése nyilván alaptalan volt. Éles, paradox és a jogérzékelt — úgy tartom — sértő önellenmondás, hogy a bűnügyi úton zárlatot vagy biztosítási végrehajtást alaptalanul kieszközölő végrehajtató nem a kieszközölés vagy a foganatosítás közömbös cselekménye okából, de csakis saját tilos cselekménye alapján feleljen akkor és abban a jogrendszerben, amely a polgári úton eljáró végrehajtatót nemcsak tilos cselekménye alapján teszi felelőssé, hanem akármely jóhiszemű és pusztán a jogérvényesítés módjára vonatkozó, írott jogban is gyakori, szokásjogi magánjogban pedig úgyszólván elkerülhetetlen tévedése esetében is.

És ez a jogérzékelt bántó, éles, paradox önellentmondás a mi jogunkban mégis megvan.

Megvan a bűnvádi perrendtartásban, amelynek kifejezett rendelkezéseiből el nem tűntethető.

És megvan a 160., valamint a 161. számú elvi határozatokon sarkalló bírói gyakorlatunkban is, amely a bűnvádi perrendtartás eltérő felfogása és szabályai mellett nincs is abban a helyzetben, hogy ezen a maga erejéből segítsen.

Ennek meg kellene szűnnie. Törvényhozásunknak meg kellene

ragadnia a büntetőtörvény és a bűnvádi eljárás most folyamatba tett reformálásának alkalmát és ezt az ellentmondást a Pp. és a Ppé. szellemében eltüntetnie.

4 De vajjon ily törvényhozási intézkedésre csakugyan szükség van-e?

Úgy tetszik, hogy igen.

A bűnvádi perrendtartás az alaptalan feljelentés által okozott legközvetlenebb és a bűnvádi eljárással legszorosabb kapcsolatban álló kár megtérítését is csak akkor és annyiban engedi meg, amidőn és amennyiben az tudva hamis vagy feltűnően gondatlan feljelentés alapján megindított eljárásban merült fel. Ha pedig a bűnügyi költség, az itt tárgyalt szempontból terhelt képviselőjének és a védőnek díja és készkiadásai is (Bp. 479. §.) csak tudva hamis vagy feltűnően gondatlan feljelentés esetében követelhető (Bp. 483. §.), akkor abban a körben, amelyre a Bp. szabályai irányadók, külön törvényes rendelkezés hiányában semmiképp sem helyezkedhetünk arra az álláspontra, hogy a bűnügyi zárlat és a bűnügyi biztosítási végrehajtás által okozott kár, amely jóval távolabb áll a feljelentéstől, mint a tulajdonképpeni bűnügyi költség az alaptalan feljelentéssel terhelthez, mégis nagyobb mértékben vagy enyhébb feltételek mellett ítéltető meg, hogy a végrehajtás és zárlatokozta kár akkor is jár, ha a feljelentés nem volt tudva hamis, ha a feljelentő nem is feltűnően gondatlanul, talán egyáltalán nem is gondatlanul, sőt jóhiszeműen tévedett abban, de csakis abban, hogy a feljelentést nem polgári perútra, hanem a bűnvádi útra terelte. Ha pedig a bűnvádi perrendtartás egyéb rendelkezéseit nézzük, úgy azokban nemcsak hogy arra nem találunk rendelkezést, hogy a bűnügyi biztosítási végrehajtás és a bűnügyi zárlatokozta károk a jóhiszemű végrehajthatóval szemben is megítélhetők, hanem ellenkezőleg oly szabályokra bukkanunk, amelyekből még a Bp. 483. §-ától eltekintve is éppen az ellenkezőre kell következtetnünk.

Egy ugyanis az, hogy a Bp. 492. §-a értelmében a bűnügyi zárlatot nem mindig a feljelentő kérelmére, hanem körülmények között az ügyész vagy a rendőri hatóság megkeresésére hivatalból is elrendelhetik.

Ebben az esetben tehát a végrehajthatóknak esetleg nincs feltűnően hamis vagy gondatlan kezdeményezése, sőt formailag egyáltalán nincs is kezdeményezése. A jóhiszemű végrehajtható felelősségének felvétele tehát itt azt jelentené, hogy a Bp., amely a bűnügyi költség tekintetében a feljelentő rosszhiszemű vagy feltűnően gondatlan cselekményén sarkalló felelősségen sem akart túlmenni, az alaptalan, zárlat esetében a végrehajthatót még annak saját cselekménye nélkül is felelőssé akarta tenni, ami éppen séggel nem valószínű.

Másfelől azonban a Bp. 493. §-ából is csak azt kell és lehet kiolvasnunk, hogy a Bp. bűnügyi biztosítási végrehajtásért is csupán a rosszhiszemű végrehajthatót akarta felelőssé tenni.

A szakasz ugyan kifejezetten erről mit sem szól. Azonban igenis rendelkezik arról, hogy a bűnügyi biztosítási végrehajtási kérvényére, elrendelésére, foganatosítására, hatályára, feloldására, a foganatosítás ellen használható perorvoslatokra, az el nem tartható ingóságok elárverezésére és az igényperre nézve a végrehajtási törvény rendelkezései megfelelően alkalmazandók.

Ez csak a lényegét kiemelő példázó felsorolás, amely a biztosítási végrehajtásra irányuló többi fontosabb rendelkezés átvételét is szükségképpen maga után vonja. A Bp. alkotása idejében tehát magában foglalta a vht. 236. §-ának azt a szabályát is, amely szerint az alaptalanul elért biztosítási végrehajtás csak abban az esetben alapítsa meg az általa okozott kárért való felelősséget, ha azt rosszhiszeműen használták fel nyilván valótlan vagy megszűnt követelés fedezetére.

5. Kérdéses tehát, vajjon azáltal, hogy a vht. 236. §-a a maga törzsalkalmazásának területén a Pp. 389., 572., 579. §§., valamint a Ppé. 38. §-a által megváltozott, azáltal, hogy a polgári biztosítási végrehajtásért való felelősség a felhívott későbbi szabályok által tilos cselekményért való felelősséggé fejlődött, amelynél többé a végrehajtható rosszhiszeme vagy gondatlansága sem döntő, vajjon e szabályok által a bűnügyi biztosítási végrehajtásért és a bűnügyi zárlatért való felelősség párhuzamosan szintén tágult-e vagy sem?

Ha a Bp. rendelkezéseiből az ellenkező nem folyne, talán erre gondolhatnánk. A Bp. 483. §-ának alapulvételével azonban — úgy tetszik — a Bp. 493. §-át semmiképpen sem érthetjük akként,

hogy az nem csupán a vht. törvénynek a zárlatra vonatkozó rendelkezéseit, hanem a Pp. és a Ppé. ama szabályait is inkorporálja, amelyek az előbbieket megváltoztatták és fejlesztették.

A gyakorlat ily szertelen kiterjesztő értelmezést, amely a Bp. rendelkezéseivel és annak szellemével is ellentétes, nem alkalmazhat. Ezért a bűnügyi zárlat és a bűnügyi biztosítás tekintetében most is csak a vht. 236. §-ának eredeti és változatlan tartalmát veszi irányadónak (arg. 160., 161. EH. és a Kúriának ezeken sarkalló több más határozata is). Azonban másfelől kiemeli azt is, hogy a bűnügyi zárlat igénybevétele is a «törvény által előírt joglépés» és hogy az ezt igénybevevő fél ezért kártérítésért tartható. (160. sz. EH. PHN. I. 306. oldal.)

A törvényhozó megfontolása alá tartozik, tehát annak szabályozása vajjon azonos célú, de mindenesetre azonos eredményű polgári és bűnvádi jogérvényesítési eszközök különböző feltételektől függhetnek-e és vajjon ezek a feltételek az azokat igénybevevő terhére súlyosabbak legyenek-e és lehetnek-e a polgári úton, mint a bűnvádin?

Dr. Almási Antal.

Becsületvédelem.

Az 1914. XLI. tc. a maga 17. §-ával azt a benyomást teszi reám, mintha a női erénynek emelt diszes templomban a szabad szerelem kényelmes fülkéjére bukkannék.

A törvénynek megalkotására indokolása szerint azért volt szükség, mert büntető rendelkezést tartalmazó törvényeink fölötté mos-tóhán bántak el egyes nem vagyoni vagy nem tisztán vagyoni ér-dekekkel, amelyeknek erőteljes védelme pedig a polgári együttélés zavartalanságának és az összefűködés tökéletesedésének lényeges biztosítója és mert a tapasztalat szerint a bírói gyakorlatban még az az érték is lefokozódik, amelyet a törvény tulajdonít a becsü-letnek.

És elhangzanak a kir. Kúria határozatai:

I. I. E. H. 711/1925. szám. Végrendelet érvénytelenítése iránt beadott keresetben oly tényállítások foglaltatnak, amelyek valósá-guk esetében bűnvádi vagy fegyelmi eljárás megindításának okául szolgálhatnának és közmegvetést okozhatnának. Határozat: vád-lott felmentendő volt.

II. B. I. 3221/1924. szám. Vádlott az egyik félnek hátrányára szolgáló kijelentését azzal az állítással kívánta alátámasztani, hogy arra illetékes helyen felhatalmazást kapott, amely felhatalma-zásnak megadása fegyelmi eljárást vont volna maga után. Ítélet: felmentés.

Alapja a határozatoknak a Bvt. 17. §-ának rendelkezése:

«Kizárja rágalmazás vagy becsületsértés megállapítását az a körülmény, hogy a tényállítás vagy a valamely tényre közvetlenül utaló kifejezésnek használata hatóság előtt folyamatban levő ügy-ben tárgyalás alkalmával szóval vagy ügyiratban az ügyre és az ügyfélre vonatkozólag történt. Ugyanez a szabály áll az ügyfél-nek vagy képviselőjének az ily ügyben tárgyalás alkalmával szóval vagy ügyiratban tett egyéb ily nyilatkozata tekintetében is, fel-téve, hogy a nyilatkozat az ügygel összefügg és hogy a nyilat-kozat az ügyfél érdekében szükséges volt.»

Indokolása a felmentésnek: I. a tényállítások és kifejezések a bírósághoz intézett keresetlevélben foglaltatnak, az ügyfélre vonatkoznak és azzal az anyaggal, amellyel a bíróságnak az ügy elintézése végett foglalkoznia kell, szoros összefüggésben állanak, II. a vádlottnak az a védekezése, hogy álláspontja szempontjából a vádbeli kijelentésre ügyfele érdekében szükség volt, elfogadható azért, mert éppen ezzel a kijelentéssel akarta kifogásának alapos-ságát valószínűsíteni s elérni a való tényállás kiderítését, ami iránt intézkedés tétetett is, ezek szerint a nyilatkozat az ügyfél érdekében szükséges is volt.

A becsület a társadalom elismerése a követelményeinek meg-felelő magatartásért. A becsülés társadalmi mérlegelés, értékelés. Az embernek, mint társadalmi lénynek életszükséglete a társaság, ebben pedig csak akkor érezheti jól magát, ha mérlegén érték. Az értéknek csorbitása megingatja a társadalmi talajt és ha a társadalom egyszer valakiről elhiszi, hogy követelményeit súlyosan megszegte, vége az értéknek, vége az illető társadalmi osztály-ban minden kellemes lélegzetvételnek. A társadalmi mérleg pedig érzékeny, nagyon könnyen, esetleg nagyon mélyre is billen; nagyon könnyű beledobni valamit serpenyőjébe, ami az egyéni értéket teljesen lesüllyesztheti, hiszen nyomozás-kutatás nincsen

a nyelvek készségesen peregnék, óvatosság, ellenőrzés nem társadalmi szokás, mellőzése ott, ahol nem rólunk van szó, fel sem tűnik. Pedig a mérleg billenése nem mindig indokolt, pedig a billenés olykor nagyon fáj, a serpenyővel nem egyszer az élet is eltűnik. A pletykaszomj már nem egy életet keserített el, az undok, aljas rágalom nem egy értékes embernek ásta meg sírját. És mégis mily gyöngye a büntetés, mely érte jár, mily aránytalanul csekély egyes vagyon elleni bűncselekmények utáni büntetéshez képest. Mennyivel védettebb a cifra köntös, mint a becsület. Igaz, a legtöbb becsületsértési eset jelentéktelen, de súlyos esetek megfelelő megtorlására a maximális büntetési tételek nem alkalmasak.

Jogról csak a személyek egymásközi viszonylatában lehetvén szó, a jog a közhatalomnak az egyes személyek részére átengedett és javunkra biztosított része. Gyakorlása mindenkor érdekét szolgál, addig terjedőleg, ameddig a közhatalom az érdek kielégítését elősegíti és védi. Állampolgár lévén minden állampolgár, alapjogszabályt kellene képezzen az a tétel is, hogy minden állampolgárnak java, érdeke egyforma elismerésben és védelemben részesüljön. Ezzel pedig a Bvt. 17. §-a homlokegyenest ellenkezik, mert az általa meghatározott feltételek mellett más becsületének büntetlen rombolását engedi meg a nélkül, hogy utóbbi erre okot adott volna. Megengedi a tiszta becsület bemocskolását azért, mert más abból előnyt húzhat, megengedi a szennytelen köpenyeg szétmarcangolását, hogy más a maga szennyesének foltjait takargathassa vele. Talán a becsületsértési perek számának csökkenését eredményezheti ez a szakasz, mert legalább az értelmi osztály annak tudatában, hogy a feljelentésére meginduló bünygyi eljárás alatt büntetlenül maradó kíméletlen sértegetéseknek lehet kitéve, kerülni fogja a bírói úton való elégtételvevést. De így nem vezethet eredményre a párbajjelenes mozgalom és más elbírálást igényel az önelégtételvevés, amikor a vagyon ellen intézett támadás visszaverése büntetlen maradhat. A polgárok önérzete, becsületföltése fontosabb állami érdek minden vagyonnál. Az önérzet munkára sarkal, saját erejére támaszkodva vagyont teremt és nem más vagyónának elpusztítására épít, nem sért erkölcsöt, tisztel hitet. Ahol nincs önérzet, az államnak minden hatalma nem elég fennmaradásának biztosítására: kieroszakolhat kötelességteljesítést, de ez lélek nélküli munka, fel nem emel, előre nem visz, versenyképességet, helytállást nem nyújt. Az államnak az önérzet fejlesztése az érdeke és nem a becsülettiprás megengedése azért, mert elkövetése valakinek «ügyre és ügyfélre vonatkozólag» módjában áll vagy előnyére szolgál.

De még a Bvt. 17. §-án is túl megy a kir. Kúria B. I. 3221/1924. számú ítélete; mert a 17. §. 2. bekezdése azt kívánja, hogy a nyilatkozat az ügyfél érdekében «szükséges volt», a vádlott védekezésének elfogadhatósága pedig, hogy ő szükségesnek tarthatta ügyfele érdekében a nyilatkozatot, a törvény rendelkezését nem fedi, mivel a törvény a szükségesség objektív megállapítását írja elő, míg a vádlottnak egyéni véleménye objektív megállapítást nem pótol, sem egymagában annak alapjául nem szolgálhat. Kiterjesztő törvénytárgyalás itt alig lehet helyén. Nem oly régen volt, amikor a bírói önérzetet igen erősen sértették, bántják ma is. Van, aki jobbnak hiányában már azzal áll elő, hogy a bíró ne igazságot, hanem jogot szolgáljon. (Minden egyébtől eltekintve vajjon a jog tág keretében mi vezesse, ha nem az igazságszolgáltatás vágya). A helyes igazságszolgáltatás az elbírálás alatt álló ügybe beleélést kíván. Amikor a bírói kar saját megrágalmaztatásának büntetlen maradását nem örömmel nézi, alig jár helyes úton, amikor a más önérzetének sértésénél kiterjesztő és nem szigorú törvényértelmezést alkalmaz; másnak is fáj az alaptalan meghurcolás.

A 17. §. rendeltetése a szólásszabadság biztosítása. Rengeteg a panasz a tekintély csorbulása, a tiszteletadás hiánya miatt. Semmiképp sem vezethet tekintélymegegerősítésre annak lehetősége, hogy hatóság előtti eljárásban a féltve őrzött becsület alaptalanul meghurcoltassék. Ha a köznép a rosszhiszemű rágalmozó felmentését látja, aligha belemélyed a 17. §. tanulmányozásába, hanem hajlandó lesz azt hinni, hogy ő is követheti az urak példáját. Ha pedig a 17. §. esetének fenn nem forgása miatt büntetés szakad nyakába, véleményét alkot magának az igazságszolgáltatás pártatlanságáról. Szólásszabadság, szabad gondolatnyilvánítás nem azonos fogalom a szabad rágalmozással és becsületsértéssel, sőt minél nagyobb a szabadság, annál nagyobb kell legyen megbecsülése, a kölcsönös tisztelet. A szólásszabadság

fegyelmezett szólóitúdást, önuralmat tételez fel, díszeként a szabad rágalmozás, jogtiprás oda nem állítható. A hatóság előtti eljárásban nem a kérelem előterjesztésének módja, hanem komoly tartalma a fő itt, ahol a józan megfontolás kell döntsön, nincs szükség büntetlen rágalmozással való operálásra, sőt ki kell zárni annak lehetőségét, hogy a más becsületének alaptalan sárbarántása előnyszerzésre eszközül szolgálhasson. A 17. §. szólásszabadsága hatóság előtti eljárás keretébe nem való, mert ettől az eljárástól jogvédelmet és nem jogsérelmet várnak az emberek.

Ludvig Rezső.

Mit akart a törvény?*

(Gondolatok a házassági törvény 117. §-a második bekezdésének rejtelméről).

Mi volt tehát a törvény intenciója? Véleményem szerint a következő: Abból kellett kiindulnia, hogy a feleség — ha férjét külföldre nem követte is — mégis esetenként férjével együtt külföldivé válhat. A házastársak mindketten külföldiek lévén, a magyar bíraskodásnak csak a H. T. 116. §-ának korlátai között lehetne helye. Már most megtörténhetne, hogy a feleség új hazájában nem tud bontást elérni, mert ott, azzal a bontóókkal, amely még a magyar állampolgárság alatt keletkezett, sikeresen nem lehet operálni. Kivételt akar tehát statuálni a H. T. 116. §-a alól, annak a nőnek a védelmére, aki itt maradt Magyarországon. Ez esetben logikailag helytálló az a feltétel, hogy a bontóók még a közös magyar állampolgárság fennállása alatt keletkezzék. Ennek a magyar ítéletnek — nemzetközileg — nem sok haszna lenne ugyan, mert a belföldi hatályosság a nő szabad állapotát, amelyet hazájának törvényei szerint kell elbírálni, ez utóbbi szerint aligha idézné elő, de az bizonyos, hogy ebben az elgondolásban a 117. §. második bekezdésének van jogi értelme.¹ A források semmit sem nyújtanak a kérdés pontos felderítésére, ámde bizonyos, hogy a H. T. 115. §-a keretében a bontóók elkövetése utáni honosság-változás esete vitatás alá került és igen kézenfekvő, hogy a 115. §. fordított eseteképpen a fenntebb vázolt eset kerülhetett szóba. S itt kell rámutatni arra is, hogy — ha akkor a tárgyalás során tudottá vált volna az, hogy a férjet külföldre nem követés a magyar állampolgárság megmaradását jelenti — meghozták volna-e a 117. §. második bekezdését? Hiszen ez esetben mindenki tudta volna, hogy a magyar bírói eljárás nem függ attól, hogy a bontóók a férj honosság-változása előtt vagy után keletkezett-e és tudták volna azt is, hogy a magyar nő külföldön nem is indíthat pert, amely magyar jogi bontást eredményezzen, hanem csakis itt lehet hatályosan perelni s tudták volna, hogy kivételre szükség nincs.

Állítani kell tehát, hogy a jogtétel eredetileg külföldieké vált házastársakra vonatkozott. Ebben az értelemben azonban valószínűleg soha alkalmazásba nem jött. Ezek szerint van egy törvényes jogtétel, amely kivételként olyan esetre alkalmaztatik, amely nem is kivétel, amelyet mint «magyar nőre» vonatkozó kivételes szabállyal kapcsolatban ki is bővített, amelyre mint kivételre a hágai második házasságjogi egyezmény indokolása is hivatkozik. Csak abban az elgondolásban, amelyben értelme van, t. i. mint valószínű, a 116. §. alól kivett speciális jogesetet, valószínűleg sohasem alkalmazták. S ezirányú illetékességi tétel a Pp.-ban (641. §.) nincs is, mert ott a 116. §. tilalomfája a 117. §. második bekezdésére utalással ledöntve nem lett.² Ma a trianoni békeszerződés állampolgársági rendelkezésével kapcsolatban állnak elő új esetek. Ily körülmények között az első megállapítás csak az lehet, hogy — amennyiben a fejtegetések helytállóak — a magyarnak maradt nő tekintetében a 117. §. második bekezdése nem jogszabály és nem is szabad alkalmazni. Ilyen vonatkozásban csak 114. §-os esetről lehet szó. Minden más beállítás zavart okozó. Magyar nőre magyar kivételes bíraskodás, a külföldi bíraskodás mellett («is») nem állhat meg.

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a 6. számban.

¹ Egyfelől az 1879. L. tc. 41. §-a szerinti visszahonosítás szempontjából is. Másfelől, ha az új házastárs magyar férfi, ezzel a kötéssel a magyar honosság megszerzése áll elő.

Ezek az esetek tehát a nő «magyar honossá» válásával a belföldi tételt megnyugtatólag érvényre emelik.

² Ha a férj külföldön lakik, az alperes lakhelyéhez kapcsolt illetékességi sui generis tétel illuzóriussá válik. (Lásd Pp. 641. §-át.)

Abban az elgondolásban pedig, amelyre a «sajátos» jogtétel a fentiek szerint keletkezett (t. i. külföldivé vált felekre) a jogtétel önmagát zárta ki, mikor a külföldre nem követést — tehát a változatlan magyar lakhelyet — tette feltételül, holott éppen «a nem követés» egyben azt eredményezi, hogy a nő magyar honos marad. Ezért vált a jogtétel eredeti céljára hasznavehetetlen, arra a célra pedig, amelyre ma tényleg szolgál, felesleges.

Így a jogtételnek létjogosultsága — az összes elemek alkalmazatlansága okából — már tulajdonképp keletkezésétől fogva meg is szűnt. Egy felesleges ballaszt a H. T.-ben.

S talán itt jutok el a legérdekesebb — mindenestre legmeglepőbb — konklúzióra. Ez az elhibázott, meg nem fontolt, a nemzetközi magánjoggal össze nem férő, de még mindig a törvényben szereplő tétel, eredeti elgondolásában ma aktuálisává vált. Mert ha a trianoni békeszerződés imperatív rendelkezéséből kifolyólag előállhat az a helyzet, hogy a férjét külföldre nem követő feleség automatikusan mégis követi a férje külföldi állampolgárságát, úgy a 117. §. második bekezdésében foglalt fenti értelmezésű jogeset éppen abban a vegytiszta alakban áll most elő, amelyre gondolva a törvényhozó a kivételes tételt felállította.¹ Éppen ilyen a trianoni béke szerint előállható esetben lehetne a külföldivé vált feleségnek joga — természetesen az 1911:XXII. tc. rendelkezéseit is figyelembe véve — a házasság felbontását a magyar bíróságnál «is» kérni. (De facto a bíróságok éppen ebben az esetben nem hajlandók eljárni, mert a feleség «nem magyar».)

De figyelemmel arra, hogy az ekként keletkezett magyar ítélet — amely a feleség hazájában hatályos nem lenne — a nő lex patriæ-je szerinti «szabad állapotot» nem idézné elő: nemzetközileg ez a speciális «belföldi hatályú» ítélet éppenséggel nem jelentene nagy segítséget vagy védelmet. (Csak a H. T. 109. §-ával kapcsolatban igen.)

És mert a trianoni békeszerződés ugyis elég zavart teremtett, amelyet fokozni azzal, hogy egy — a nemzetközi joggal össze nem férő — kivételes tételt alkalmazzunk, nem lehet kíváncsi; szerény véleményem szerint a «sajátos» jogtételre, amely eredeti formájában hatékony jogszabállyá nem is vált, megfontolandó, hogy a törvényből nem lenne-e törölendő?

Az 1879:L. tc. 41. §-a szempontjából felesleges a kivételes tételt fenntartani, mert trianoni esetben visszahonosítás, bontás nélkül is megy. Ha pedig a védelem azért kellene, mert az utódállam nem ismeri el a nőt ottani lakosnak, úgy előáll a nő hontalansága² és a magyar lakhely szerinti bíraskodás; egyezményes állammal szemben, az 1911:XXII. tc. 8. cikke értelmében, még azzal a hatállyal is, hogy a külföldivé vált férjre nézve is csak a magyar bíróság ítélete hatályos. Az pedig, hogy a «külföld» fogalma miként konstruálható meg oly időre, mikor de jure még Nagy-Magyarország volt: külön metafizikai feladat. A jogtételnek trianoni vonatkozásban hatálybantartása felesleges is, de kockázatos is.

A fejtegetésekre okul szolgált az, hogy olyan nő kívánt új házassághoz a H. T. 113. §-a alapján felmentést kapni, aki a trianoni békeszerződés alapján férjével együtt külföldivé lett (ezt utóbb igazolta), de férjét nem követte és a H. T. 117. §-ának második bekezdése értelmében magyar bontó-ítéletet nyert, amely azonban őt lex patriæ-je szerint szabadlá nem tette. Amikor tehát az új kötés megfeneklett, mert annak az 1911:XXII. tc. 5. cikkének alkalmazása vetett gátat.

A 117. §. első bekezdése feloldást nyer abban a megnyugtató momentumban, hogy a nő magyar, addig a második bekezdésnek a légis ratio szerinti alkalmazásánál ez az «átfordulás» legfeljebb a visszahonosítás és a 109. §. keretében áll be és így a megnyugtató eredmény biztosítva nincs. Az új házasságkötéssel kapcsolatos kérdéseket részletezni nem képezi feladatomat. De fel kellett vetni a nagy kérdést: «Mit akart a törvény»? Mert a zavaros jogtétel körül mindenféle interpretáció fenyeget, többek

¹ Itt nem foglalkozom azzal a kérdéssel, hogy vajon külföldre ment-e 1920. évben, tehát a trianoni békeszerződés életbelépését (1921. VII. 26.) megelőzőleg, az a férj, aki pl. *Aradra* költözött?

² Ha az utódállam kontra-békeszerződés, a feleséget nem ismeri el honosának a magyar illetékes fórumnak — nézetek szerint — arra is joga lehet, hogy a feleséget magyar honosnak elismeri. De akár ezt teszi, akár a hontalanságra tér át, a magyar bíraskodás törvényszerűleg biztosítva van, egyezményes esetben még az utódállambeli férjre nézve is!

között olyan is, amely szerint a jogtétel eredetileg ugyan magyar honosnak megmaradt nőre vonatkozott, de alkalmazni «lehet» külföldi nőre is (tehát a tétel a kivétel is, meg nem is a 116. §. alól s a magyar nőre kivétel a 114. §. alól is). Ha tehát nem tisztázódik, hogy a törvényhozó mit akart, veszedelmes utakra tévedhetnek a magyarázók.

E szerény fejtegetések indító okul kívánnak szolgálni arra, hogy az illetékes körök és a szakjogászok is foglalkozzanak azzal a kérdéssel: «Mit akart a törvény a 117. §. második bekezdésével létesíteni?» Ennek a kérdésnek tisztázása után állapíttassék meg, kihagyandó-e ez a felemás jogtétel vagy pedig a trianoni békeszerződéssel kapcsolatban hatályos maradjon-e?

Dr. Scholtz Géza.

A kényszeregyesség joghatályának érvényesítése.

A kényszeregyesség joghatálya tekintetében a kényszeregyességi rendelet 92. §-a intézkedik, kimondván, hogy az egyesség bírói jóváhagyásával az adós felszabadul az egyességben vállalt kötelezettségeken túlmenő tartozásai alól. Ugyanezen szakasz intézkedéseire képest kiterjed a kényszeregyesség joghatálya a hitelezőkre tekintet nélkül arra, hogy azok bejelentették-e követelésüket vagy nem, hozzájárultak-e az ajánlat elfogadásához vagy nem. Az egyesség joghatályának jogi természete, kihatásának megítélése nem is vitás. Nem kétséges, hogy a kényszeregyesség joghatálya kiterjed — a kedvezményezett kielégítésre speciális címen igényt tartó hitelezők körén kívül — az eljárás megindításáig keletkezett követelésekre és járulékaikra, az adós személyére ható korlátozását jelenti hitelező jogainak, mely nem vonja maga után a hitelezők és az adós közötti ügylet novációját, nem változtatja meg azt a jogalapot, amelyből folyólag adós hitelezőjével szemben kötelezve van. Miután pedig a kényszeregyesség ezen jogi természetéből folyólag a hitelező és az adós között fennálló ügylet az egyességi eljárás során el nem bíraltatik, a hitelező tartozásának fenn- vagy fenn nem állása tekintetében sem történik bírói döntés. A bíróság csupán a szavazati jog megadása kérdésében hoz egy konstitutív hatállyal nem bíró határozatot a hitelező által érvényesített követelésekre vonatkozólag. A hitelező és adós közötti jogvita tekintetében a kényszeregyességi eljárástól teljesen függetlenül folynak az adós személyére való tekintettel a kényszeregyességi eljárás joghatálya alá eső perek, amelyek során meghozott ítélet és annak végrehajtása a gyakorlatban — különösen ahol ehez némi rosszhiszeműség is járul — a kényszeregyességi joghatály érvényesítése tekintetében bizonyos kollíziókra vezet.

Miután azt a tapasztalatot merítettem, hogy ilyen bonyodalmak és nehézségek a gyakorlatban meglehetősen nagy számban fordulnak elő, úgy vélem, nem végzek felesleges munkát, ha itt nem csupán ez összeütközések felmerülésének lehetőségeire mutatok rá, hanem az előállható visszasságok megelőzésének vagy kiküszöbölésének eszközeit is megjelölöm.

Igen gyakori eset az, hogy a kényszeregyességi eljárás alá kerülő adós és annak valamely hitelezője között az eljárás megindítása előtti időből per van folyamatban egy közöttük fennálló vitás követelés tekintetében. A pertől teljesen függetlenül folyik le a kényszeregyességi eljárás, ahol a hitelező bejelentheti a maga követelését, melyet ott adós egészben vagy részben megkifogásol. A kényszeregyességi eljárástól teljesen függetlenül hozza meg a bíróság az adós és hitelező között folyamatban lévő perben a maga ítéletét, eldöntvén a közöttük fennálló jogvitát, megállapítván azt, hogy a hitelező által érvényesített követelést adós mily mérvben köteles megfizetni. Az első kontroverz lehetőség már itt merül fel. Ahogy a gyakorlatban az esetek nagy részében látjuk, adós nem igen tér ki a kényszeregyességi eljárás folyamatban léteire e per alatt. Igaz, hogy a kényszeregyességi eljárás lefolytatása semmiféle irányban nincs befolyással a hitelező és az adós között fennálló jogviszony megítélésére. Jogi relevanciával bír azonban a kényszeregyesség akkor, amikor a bíróság ítéletében a marasztalás összegszerű megállapítására tér át, hogy ítéletének rendelkező részében a végrehajtás alapját képező megítélt összegeket számszerűleg feltüntesse s egyben végrehajtás terhe alatt a teljesítési határidőt is megjelölje. Tudunk oly esetekről is, amidőn a bíróság az alperes által a kényszeregyességre történő hivatkozást figyelmen kívül hagyja, arra hivatkozván, hogy ennek a per el-

döntése szempontjából nincs jelentősége. Igaz, hogy a per eldöntésére nincs jelentősége a kényszeregyességre való hivatkozásnak, van azonban jelentősége a marasztalás összegszerűségének és a teljesítési határidőnek megállapítására ott, ahol nem az adós és a hitelező közötti jogviszony tárgyi momentumai, hanem az adós szempontjából in personam érvényesülő, a kényszeregyességből folyó joghatály jut kifejezésre. Véleményem szerint tehát adós oly perben, melynél a követelés a k. e. rendelet 92. §-ában foglaltakhoz képest a kényszeregyesség joghatálya alá esik, a kényszeregyesség hiteles szövegét becsatolni és egy oly kérelmet előterjeszteni tartozik saját érdekében s a további bonyodalmak kikerülése végett, mely szerint a marasztalás összegszerűségét s a teljesítési határidőt a beterjesztett kényszeregyességi jogerős végzésben foglaltakhoz képest kéri a bírói ítéletben megállapítani. Ezen álláspontunk helyénvalóságát és a pervitel szempontjából való megengedhetőségét megerősíti a Kúriának egy újabb (VII. 2414/1926. sz. a.) meghozott feloldó végzése, melyben a Kúria feloldja az ítéletet, mert bár alperes bejelentette, hogy kényszeregyességben van, az alsófokon eljáró bíróságok a kényszeregyesség tartalmának megállapítása iránt nem intézkedtek. Már pedig a Kúria felfogása szerint adós a kényszeregyesség jóváhagyásával az egyességen túlmenő tartozás alól szabadulván, a kereseti követelést is csupán az egyesség tartalma szerint köteles fizetni. Nem is lehet tehát az alperest annak ismerete nélkül marasztalni, hogy mi az egyesség tartalma, mi az egyességi hányad, az miként fizetendő. A feloldás folytán tehát az egyességnek a marasztalásnál irányadó ezen tartalma hozandó tisztába. Amennyiben a kényszeregyességi adósok a marasztalásra vonatkozólag ily értelmű szabatos kérelmet előterjesztenek és a jogerős kényszeregyességi végzést eredetben vagy hitelesített alakban bemutatják, úgy véleményünk szerint nem is lehet akadály annak, hogy a bíróság a kényszeregyesség joghatályát magának az ítéletnek a szövegében a marasztalás összegének és a fizetési terminusok megállapításának a rendelkező részbe történő befoglalásával figyelembe vegyék. Ez az eljárás kétségtől a legmegfelelőbb módja annak is, hogy minden további, a végrehajtási eljárás során már technikai okokból folyólag nehezebben megoldható bonyodalomnak kellő időben eleje vethessék s az adós labilis gazdasági helyzete egy jogtalanul foganatosított végrehajtás folytán teljesen fel ne boruljon.

Ha az alapper során kényszeregyesség alatt álló cég ezt a kérelmet elő nem terjeszti vagy ha a kényszeregyesség jogerőre emelkedése abban az időpontban következik be, amikor már az ítélet meghozatott és a kényszeregyességet kötött cég tudomást szerez arról, hogy a pernyertes cég a perbeli ítélet alapján végrehajtást kérni szándékozik, úgy véleményünk szerint a végrehajtási törvény 10. §-a értelmében a kényszeregyességet jóváhagyó jogerős végzés hiteles kiadványának bemutatása mellett a végrehajtás elrendelésének a kényszeregyesség szövegével való összehangba hozatalát s e végből szükség esetére a végrehajtás elrendelése előtt szóbeli meghallgatását kérheti. Ily esetben a bíróság a kényszeregyesség tartalmát a Ppé. 35. §-ának utolsó bekezdése alapján a végrehajtás elrendelése szempontjából figyelembe jövő feltételnek tekintheti s ehhez képest a kényszeregyességi végzésre való figyelemmel a végrehajtást csupán arra a hányadra és oly időbeosztásban rendelheti el, amint azt a kényszeregyességi végzés állapítja meg. Végrehajtás megszüntetése iránti keresettel viszont az adós csak abban az esetben élhet, ha a kényszeregyességi eljárás során meghozott határozat jogerőre a bírói ítélet meghozatala után emelkedett. Ha ez az eset áll fenn, úgy az egyesség létrejöttére, mind az ítélet után felmerült oly körülményre hivatkozhatik, amelynek alapján a végrehajtás megszüntetése iránti keresetnek eredményre is kell vezetnie.

A gyakorlatban, különösen rosszhiszeműség esetén, súlyos inkonvenienenciák támadhatnak váltóköveteléseknek kényszeregyességet kötött adóssal szemben történt érvényesítéséből. Preventív védelmet jelent e tekintetben az a váltótartozásokra történő fizetésekre vonatkozólag fennálló szabály, amit különben igen gyakran a kényszeregyességet jóváhagyó bírói végzés kifejezetten is ki szokott mondani, hogy t. i. adós váltótartozásra fizetést teljesíteni csak az esetben tartozik, hogy ha a történt részfizetés magára a váltóra vezetetik. Van azonban arra is eset, hogy ez az eljárás az adós cég részéről nem követetik vagy egyébként is valamely hitelező bíncó-váltó birtokában azt úgy tölti ki, hogy annak kelte

is az egyesség megkötése utáni időre esik s a váltót esetleg harmadik személy érvényesíti, úgy hogy a váltóper során az érvényesített követelés úgy jelentkezik, mintha az az egyesség utáni időre esett volna. Ezekben az egész rosszhiszemű esetekben természetesen esetleg büntetőjogi úton vagy kártérítési alapon lehet már csak az adósnak a kényszeregyességi joghatályt érvényesítenie.

Dr. György Ernő.

Ipari és kereskedelmi bérletek, mint a kereskedelmi tulajdon tárgyai.

— Különös tekintettel a francia törvényi szabályozásra. —

I.

A kereskedelmi és ipari tulajdon fogalma a modern jogtudomány és törvényalkotás szülöttje. Célja a kereskedelmi tőke incorporális elemeinek védelme. Mert míg a kereskedelmi tőke testi tárgyai (áruraktár, gépek, stb.) felett gyakorolható tulajdonjog évezredes jogintézmény, amely minden kapitalista állam jogrendszerének alapja, — addig a kereskedelmi tőke, mint vagyonösszeség (universitas rerum corporalium et incorporalium) nem testi tárgyai felett gyakorolható jogok oltalmának szükségességét a modern jogtudomány ismerte fel és a modern törvényhozások biztosították. Ezen incorporális elemek: a klientéla, a cég, a kereskedelmi név, védjegy, találmány, szabadalom, minta stb. s ezek közé tartozik: a kereskedelmi és ipari célokra használt ingatlanokra (helyiségekre és más ingatlanokra) vonatkozó bérleti jogok.

Hogy a kereskedő és iparos üzleti tevékenysége mily szoros összefüggésben van a helyiséggel, a területtel, ahol kereskedelmi vagy ipari foglalkozását folytatja, magyarázatra nem szorul, köztudomású tény. Az irodalom egyhangú álláspontja szerint is a kereskedelmi és ipari bérletek a kereskedelmi tőke (üzlet) részét képezik.¹ Bizonyos az, hogy annak következtében, mivel a kereskedő vagy iparos üzlete körül vevőkör alakul, amely hozzászokik, hogy szükségleteit azon a meghatározott helyen levő üzletben elégítse ki, a kereskedő, illetőleg iparos javára egy bizonyos üzleti tőke (vagyoni érték) fejlődik ki, amely vagyoni érték a kereskedő munkájának, szorgalmának s üzleti zsenijének gyümölcse s semmiképpen sem a bérbeadó (ingatlantulajdonos) tulajdonának folyománya. Ehhez járul, hogy tisztán a bérletre való jog is különös értéket jelent a kereskedőnek vagy iparosnak oly feltétel esetén, ha más bérletet vagy egyáltalában nem, vagy csak súlyosabb feltételek mellett szerezhet. Minél hosszabb ideje áll fenn a kereskedő bérlete, minél nagyobb az eladók közti verseny és minél kisebb a lehetőség más megfelelő bérlet szerzésére, annál több értéket képvisel azon «vagyoni érdek», amely a kereskedőt bérletéhez fűzi. Ámde a bérleti jog csak egy kötelmi jogosítvány, amely, ha határozott időtartamra szól, az időtartam lejártával, ha pedig határozatlan időtartamú, megfelelő felmondás útján megszüntethető s ekkor a bérlő megfosztatnék mindazon vagyoni értéktől (tőkéstől), amely a bérlettel kapcsolatban számára kialakult s amelyről fentebb megállapítottuk, hogy kizárólag a kereskedő, illetve iparos munkájának, szorgalmának eredménye. Jogérzetünkkel ellenkezik, hogy azon vagyoni érték, amit a kereskedő évek vagy évtizedek fáradságos munkájával teremtett s aminek eléréséhez a tulajdonos semmivel hozzá nem járult, — hiszen azt, amihez a bérbeadónak a bérleti szerződés folytán joga van (a bért), megkapta, — minden jogos alap nélkül átvehessen egy másik személy (a tulajdonos vagy az új bérlő) vagyoni jogkörébe. Így kerül egymással szembe a kereskedelmi vagy ipari bérletre való jog és a bérbeadó tulajdonjoga s e két jog összeütközésénél keresni kellett a megoldást.

Mi a megoldás célja? A kereskedő vagy iparos részére azon vagyoni értéket, amelyhez a bérlet útján, de nem a tulajdonos tulajdonjoga folyományaként jutott, a bérlet mulékony kötelmi jogának megszűnése esetére a bérbeadó abszolútjellegű tulajdonjogával szemben biztosítani, azaz ezen vagyoni értékhez fűződő jogot kiemelni a bérlet kötelmi jogköréből és quasi tulajdonként,

¹ Nagy Ferenc: Kereskedelmi Jog VIII. kiadás, I. köt. 93. old. Az 1908: LVII. tc.-hez fűzött miniszteri indokolás szerint: «A kereskedelmi üzlethez, mint vagyonösszesességhez tartoznak az üzleti vagyonon kívül még különösen: a cég, az üzlethelyiség, a klientéla, stb. stb.

«kereskedelmi tulajdonnak» elismerni. Tehát nem az ipari és kereskedelmi célokra használt helyiségek bérleti jogai képezik a «kereskedelmi tulajdon» tárgyát, hanem csupán azon vagyoni érték, amelyet a kereskedő vagy iparos a bérlettel kapcsolatban, de nem a tulajdonos tulajdonjoga folytán szerzett.

A megoldás két módja képzelhető el. Az egyik: a bérlőnek dologi jogot (*ius in rem alienam*) biztosítani a bérlet tárgyára és így létesíteni a bérbeadó tulajdonjogával szemben a bérlő «kereskedelmi tulajdonjogát». A megoldás ezen módja túl ló a célon és igazságtalan. Igazságtalan, mert minden jogos ok nélkül kisajátítja a tulajdonos tulajdonjoga egy részét — túl ló a célon, mert a bérlőnek nemcsak azt biztosítja, ami őt jogosan illeti meg, t. i., ami a fenti értelemben «kereskedelmi tulajdonként» elismerhető — hanem ezen vagyoni értéken felül, a dologivá formált bérleti jog egész komplexumát.

A megoldás másik módja lényegét abban találja, hogy a bérlő a bérlet megújítása iránti kötelmi jogot nyer, illetőleg a bérbeadót erre irányuló kötelezettség terheli, amit, ha nem teljesít, a bérlőnek jogában áll megfelelő kártérítést követelni. Ezen kártérítési kötelezettség, a bérlő jogának különböző irányú megsértése esetén más és más tartalmat nyer és bizonyos esetekben az új bérlőt terheli.

A francia törvényhozás az 1926 június 30-iki törvényben az ipari és kereskedelmi bérletekre vonatkozó «kereskedelmi tulajdon» biztosításának ezen utóbbi megoldását fogadta el, amint azt az alábbiakban részletesen kifejtve, látni fogjuk.

II.

Fel kell tennünk azon kérdést, hogy az ipari és kereskedelmi bérletre vonatkozó, szabatosabban *abból származó* «kereskedelmi tulajdon» fent körülírt fogalma, hol találja alapját a magánjog elméletében?

A francia törvény megalkotói három irányban keresték a jog-alapot:

a) a bérbeadót terhelő naturalis obligatio; b) a bérbeadó szerződése megsértéséből származó kártérítési kötelezettségében és a bérbeadó tilos cselekményében (obligatio ex contractu et ex delicto);

c) alaptalan gazdagodásban (obligatio ex aliis variis figuris).

a) A naturalis obligatio képlete merőben alaptalan. Talán lehetne beszélni itt-ott a bérbeadót terhelő morális kötelezettségről, de csak oly morális kötelezetről, amely nem lépett át a jogi tények világába. Naturalis obligatio azonban szó sem lehet. A bérbeadó, aki meghatározott időtartamra vagy felmondásig, ipari vagy kereskedelmi célra helyiséget ad bérbe, nem vállal több kötelezettséget, minthogy az időtartam, illetőleg a felmondási idő lejártáig a bérbeadó rendelkezésére bocsátja a bérleményt, — mert ha a naturalis obligatio terhelné a bérbeadót a megújítás iránt, úgy a lejáratú idő meghatározásának, illetve a felmondás lehetőségének nem lenne semmi értelme.

b) A második elmélet a következőképpen formulázza a maga hypothézisét: «A bérbeadó (ingatlan tulajdonos) és a bérlő között meghatározott időtartamra vagy felmondásig szóló bérleti szerződés jött ugyan létre — ámde az üzlethelyiség, amit a kereskedő vagy iparos ipara folytathatása végett bérbevesz, munkaeszköz, megélhetési eszköz számára — hiszen a nélkül képtelen lenne foglalkozását gyakorolni. A bérbeadó tulajdonos, aki a helyiséget bérbeadta, tudott arról, hogy a helyiség a bérlő részére ezen jelentőséggel bír; ennél fogva, ha a lejárat után vagy felmondás útján a bérleti viszonyt megszünteti — a nélkül, hogy erre megfelelő jogos oka² lenne — oly rosszhiszemű szerződészegést követ el, ami kártérítési kötelezettséget von maga után (obligatio ex contractu).

Másfelől pedig: «a bérbeadó ugyan kétségtelenül tulajdonos, ámde a tulajdonjognak is vannak bizonyos határai, mert a tulajdonos sem gyakorolhatja jogát olyképpen, hogy másnak jogvéde érdekeit megsértse (obligatio ex delicto).»

Az «ex contractu» elmélet támogatására a francia irodalom a Code Civil egyes tételes rendelkezéseinek analógiájára hivatkozik, így a C. Civ. 1869–1870. §-aira, amelyek valamely társasági tag részéről a társas viszony rosszhiszemű (nem kellő időben történő, stb.) felmondását kártérítésre kötelező obligationnak

ismerik el.³ S valóban, a bérbeadó és bérlő közötti szerződési viszony oly természetű, amely a bérbeadó köteletségévé teszi, hogy a bérleti szerződés megszüntetésénél jóhiszeműen járjon el. «Ezen jóhiszeműsége» való kötelezettség, nemcsak olyan, amelynek minden szerződési viszonyban meg kell lenni, hanem fokozott, hiszen a bérbeadónak tudnia kell, hogy a bérlet megszüntetése a bérlő részére az esetleg szerzett «kereskedelmi tulajdon» jellegű vagyoni érték elvesztését jelenti. Nem forog azonban fenn ezen jóhiszeműség, ha a bérbeadó a bérletet nem újítja meg, holott a megújítás megtagadása részére semmi jogos előnyt nem jelent.

Korántsem mondható, hogy az «ex contractu» elmélet támogatására felhozott indokok alkalmasak lennének egy civilis kereset megalkotására, kétségtelen azonban, hogy részbeni kiindulási pontul szolgálhatnak a kérdés törvényhozási szabályozásánál.

Ami az «ex delicto» elméletet illeti, a franciák a C. Civ. 1832. §-ából⁴ indulnak ki, amely körülbelül megfelel a Polg. Törv. Jav. 1461. §-ának: «Aki másnak valamely jogvéde érdekét jogellenesen és vétkeesen, hacsak közvetve is, megsérti, az köteles a másnak (a sértettnek) ebből eredő kárát megtéríteni». Ezen elmélet a megoldást abban találja, hogy a tulajdonos, midőn a bérletet nem újítja meg, tulajdoni jogával visszaél és másnak (a bérlőnek) vétkeesen kárt okoz (joggal való visszaélés).

Ezen okfejtés azonban erősen sántikál. A C. Civ. 1382., vagy akár a Polg. Törv. Jav. 1461. §-ának a szóbanforgó esetre való alkalmazásához szükséges, hogy a tulajdonos: vétkeesen (jogellenesen) kárt okozott legyen a bérlőnek. A tulajdonos részéről a vétkeesség akkor is fennforogna — ha a bérletet nem újítja meg, azonban ebből neki sem jogos, sem jogtalan haszna nincsen — mivel jogszabály az, hogy aki bár ugyan jogával él, de azt csak károsítás céljából teszi, úgy ebből a másra háruló kárért felelős. (Polg. Törv. Jav. biz. szöve. 1463. §.)

Azonban hol van a tulajdonosnak, mint ilyennek vétkes magatartása? Senki sem vonhatja kétségbe, hogy mint tulajdonosnak, jogkörébe tartozik az ingatlan (bérelt helyiség) feletti rendelkezés, amelyről ugyan a bérlet tartamára lemondhatott, de ezen lemondás csak a bérlet tartamára szól s annak lejártá után a tulajdonost, mint ilyent, a szabad rendelkezési jog illeti meg. Hogy a bérlőnek kára van? Lehet! Ámde «aki jogával él, az abból másra háruló kárért nem felelős»... (Polg. Törv. Jav. 1473. §.). A tulajdonos, aki a bérletet nem újítja meg, nem «tulajdonjogával él vissza» (delictuális felelősség), s ha mégis felelősség terheli, úgy az nem tulajdonjoga határainak átlépéséből származik, hanem abból, hogy mint szerződő fél (bérbeadó) az eset körülményei szerint nem járt el jóhiszeműen.

c) Az alaptalan gazdagodás elmélete megkívánja, hogy

1. akitől kártérítést követelnek, gazdagodjon,
2. ennek megfelelően a kártérítést követelő szegényedjen,
3. mindez jogalap nélkül történjen.⁵

1. Ami az első feltételt illeti, a bérbeadó vagy az új bérlő részéről, a gazdagodás fennforgása megállapítható és pedig akár ugyanolyan, illetőleg hasonló ipari vagy kereskedelmi üzem jön az eltávozott bérlő helyébe, akár nem. Az utóbbi esetben azonban csak akkor, ha a távozó bérlő a bérleménybe befektetéseket (javítások, el nem távolítható vagy csak az érték lényeges megsemmisülésével eltávolítható berendezések stb.) eszközölt.

Ha ugyanolyan vagy hasonló üzem kerül a régi bérlő helyére, úgy a bérbeadó javára a gazdagodás fennforog, ha az új bérlőtől magasabb bért kap. A magasabb bért pedig a tulajdonos a dolog természete szerint normális körülmények között megkaphatja, hiszen a bér többletében az új bérlő a régi bérlő által teremtett vagy fejlesztett klientélát fizeti meg. Ez esetben tehát a bérbeadó a magasabb bért, a régi bérlő «kereskedelmi tulajdona» kisajátítása révén szerzi meg.

Az új bérlő részéről is fennforoghat a gazdagodás, hiszen ő a régi bérlő klientéláját szerzi meg s különösen fentáll ez a gazdagodás oly esetben, ha a bérbeadónak nem fizet magasabb bért,

³ Ugyanígy a Polg. Törv. Jav. biz. szöve. 1427. §.: «A felmondás jogát nem szabad alkalmatlan időben gyakorolni, hacsak a felmondó tagnak erre nyomós oka nincsen».

⁴ Tout fait quelconque de l'homme qui cause à autrui un dommage, oblige celui, par la faute duquel il est arrivé à le réparer.

⁵ Polg. Törv. Jav. 1504. §.: «Aki másnak rovására jogalap nélkül jut vagyoni előnyhöz, az köteles ezt az előnyt a másnak visszatéríteni».

² L. a jelen tanulmány III. fejezetében a francia törv. 5. Art.-át.

mint elődje. De ha magasabb is az új bérlő bére, mégis közelebb az új bérlő gazdagodása, ha meggondoljuk, hogy a régi bérlő megszerzett klientélájáért csak részben fizet ellenértéket a magasabb bérben. Ha pedig az új bérlő nem azonos vagy hasonló üzemet folytat, mint elődje, úgy gazdagodás csak a régi bérlő által esetleg otthagyt berendezést és felszerelést illetően állhat fent, — feltéve természetesen, hogy a szerződés értelmében a bérlet megszűnése esetére azok nem esnek a bérbeadó tulajdoni jogkörébe.

2. A régi bérlő anyagi vesztesége nyilvánvaló, de leszögezendő, hogy ezen veszteség nem forog fenn, ha a régi bérlőnek nem volt klientéja vagy ha berendezési javításokat, stb. nem eszközölt.

3. A «iusta causa»-t illetően, nem foroghat fenn kétség, hogy sem a bérbeadónak, sem az új bérlőnek nincs jogalapja ahhoz, hogy maguk részére hasznosítsa azon vagyonértéket, amelyet a kereskedő vagy iparos bérlő nevőkörének megteremtésével, illetőleg fejlesztésével megszerzett volt. Ugyanez áll a bérlő által létesített üzleti berendezéseket és felszereléseket illetően is, feltéve természetesen, hogy azokat a szerződés nem kötötte le a bérbeadó javára.

Hangsúlyozandó, hogy a jogalap nem a bérleti szerződés megújításának megtagadásához hiányzik, hiszen erre a bérbeadónak jogos alapot ad: a bérlet lejárt, hanem arra nincs jogalap, hogy a bérlő, tőkéjének részét képező «kereskedelmi tulajdonát» fosztassék meg. *Ebből azon nagyjontosságú következmény származik, hogy a bérbeadót nem a bérlet megújítására irányuló kötelezettség terheli, hanem az, hogy a bérlőnek a megújítás elmaradásából származó kárát térítse meg, amely kártérítést a bérbeadó elháríthat azáltal, hogy a bérleti szerződést megújítja.*

Az ipari és kereskedelmi bérletekből származó kereskedelmi tulajdon azon formája, amelyet a francia 1926 június 30-iki törvény alkotott, *elsősorban a jogalap nélküli gazdagodás elméletén alapszik*, bár mint látni fogjuk, bizonyos vonatkozásban alkalmazást nyer a bérbeadónak ex contractu származó felelőssége is.

(Bef. köv.)

Dr. Munkácsi Ernő.

A joggyakorlaton lévők aktuális problémái.

(Hozzászólás.)

Eddig ez a legtalálhatóbb cím, amely alatt immár hónapok óta folyik komoly és termékeny vita annak a problémának a megoldási módokról, melyet egy hazánkbeli ügyvéd akként fogalmazott: «Vajjon, honnan fogja venni a jövő Magyarországa a Grosschmidokat, a Plósz Sándorokat, a Zsitvayakat, akikre az újabb időkben nagyobb szükség van, mint valamikor is, ha ilyen marad a jogászképzésünk, ha tényleg olyanok lesznek a bírónk és ügyvédek, amilyen átlag színvonalat képvisel a joggyakorlaton lévők mai tömege?»

E kérdés körül megjelent cikkek jelentékeny része igen életrevaló gondolatokat pendít meg, azonban abban a bizonyos egyoldalúságban leledzik, hogy Budapesten íródván, csupán oly megoldási lehetőséget talál, melyek a vidéki jogászfűjság részére problematikus értékűek. Vidéken nehéz jó előadókat kapni, vidéken nehéz a cenzorokkal és egyetemi tanárokkal közvetlen érintkezési felületet találni, vidéken nehéz könyvtárakhoz, szakművekhez hozzájutni és végül a vidéki bíróságok fogalmazói személyzetének bizonyára hasonlíthatatlanul kevesebb idő áll rendelkezésre az önképzésre, mint a szerencsésebb budapesti kartársaknak.

A vidéki ifjúság magára van utalva s kénytelen a helyzethez alkalmazkodni.

Azonban vidéken is megvalósítható a több cikkíró által megpendített ötlet: a tárgyalási praesentia igazolása, és a joggyakorló összejevetelek megtartása.

Az utóbbi körül némi praxissal rendelkezvén, veszem magamnak a bátorságot, hogy ehhez szóljak hozzá.

A joggyakorló összejevetelek intézménye, ha a hallgatóság igényeivel és lehetőségeivel számol, komoly tényezője lehet az életre nevelésnek. Ezt azért merem állítani, mert részt vettem ilyen összejeveteleken, jól tudom s mint kezdő bírő, most tudom csak, hogy ott mennyit tanultam s mennyi mindent lehetett volna — megfelelő vezetés mellett — még megtanulnom.

Az országnak egyik legnagyobb törvényszékén, ahol ma 16—18 fogalmazó működik s a városnak legalább ennyi ügyvédjelöltje van, azzal próbálta a vezető tanácselnök megkedveltetni az ilyen összejeveteleket, hogy felolvasások helyett rögtönzött tárgyalásokat rendezett, oly módon, hogy az ügyvédi írásbeli feladványok stílusában megszerkesztett jogesetek szerepeit egy pénteki napon kiosztotta s hétfő délután alakított tanácsot, ültetett az illető helyekre ügyészt, védőt, illetőleg alperesi és felperesi képviselőket, azonban akként, hogy a bírói szerepeket ügyvédjelöltekre, az ügyvédi szerepeket a fogalmazói kar tagjaira szignálta.

Alig lehet jobb iskolája az egymás megbecsülése, az egymás megértése elsajátításának, mint ez a módszer. Hadd próbálja egyszer az ügyvédjelölt is, milyen érzés, mikor úgynevezett «sebes kapásból» kell ítéletet hozni és nyomban szabatosan megindokolni, tekintettel lenni a formákra, a lényegre, az anyagi igazságra, a fellebbviteli bíróságra, azonnal megcáfolni az ítéletével ellentétes jogi fejtegetést, egyszóval milyen az a *felelősségérzettől* áthatott bírói munka. És próbálja meg a bírőjelölt, milyen nehéz helyzete van az egyoldalúan informált ügyvédnek az ellenfelével és a bíróságnak sokszor «indiszkret» kérdéseivel szemben, hadd érezze és értse át annak a sokszor kínos helyzetnek a fonákágát, amelyben rendszerint ártatlan (különösen a jelölt), amikor a hiányos információt a saját élet- és jogismeretével kell pótolnia, hogy a szükséges indítványokat, előterjesztéseket megtehesse. Próbálja meg a bírőjelölt is, hogy bátran, szabatosan tudjon beszélni, hiszen joggyakorlatunk olyan a bíróságnál, hogy pályánkon megeshetik, mikép az ember akkor nyitja ki először a száját, mikor hosszú, sokszor évtizedet is meghaladó «előkészítő» szolgálat után, mint bírónak az első ítéletet kell megindokolnia: nagy lámpalázzal kezdődik, esetleg kudarccal végződik.

E tárgyalásokra való előkészítés, búvárkodás, vitalkozás sem lekiacsinylendő értékű a pedagógia szempontjából.

A másik módszer a legújabb bírói gyakorlat ismertetése, esetleges vitákkal kapcsolatban. Itt azonban a hallgatóság, különösen annak nyilvánosságához és önállóságához nem szokott részei rendszerint passzív szerepre van kárhóztatva. Ez a hátránya a legtöbb, bármely magas színvonalon álló előadás meghallgatásának is, hogy különösen, a bírósági fogalmazók, kik egyoldalú foglalkozásuk miatt sokszor az előadás joganyagával annyira sincsenek ismeretségben, amennyire ezt az előadó természetszerűleg feltételezi és így ismét passzív maradnak, vitára sem nem képesek, sem nem kaphatók. Bizonytal nem ez az egyetlen törvényszék, ahol a fogalmazói kar egyik-másik tagja hosszú évekig foglalkozik a főtárgyalási jegyzőkönyvek készítésének hamar lélekölővé váló munkájával, vagy ül a vádtanács-büntető fellebbviteli részszornak kevés jogi szakismeretet, de annál nagyobb szorgalmat és türelmet kívánó jegyzői székében, miért is aztán kevésbé fogékony a valorizációs gyakorlat legújabb fejleményeit ismertető magas színvonalú előadás iránt.

Most, mint hallom, a kir. törvényszék elnöke igen nagy súlyt helyez a fogalmazói karának helyes kiképzésére, újra összehívta az évek óta tetszalott joggyakorló összejeveteleket s helyes érzéssel felismerte, hogy csak a fiatalság aktív közreműködése árán érhet el eredményt. A nagyszámú fogalmazó között felosztotta a magánjog és büntetőjog fontosabb területeit, azzal, hogy kiki az illető joganyagot felölölően, a praxisból vett példákkal sűrűn tarkított szabadelőadást köteles tartani.

Kétségtelen, hogy ez az eszköz, különösen eleinte, komoly és számottevő eredményre fog vezetni, és bár illenék előbb bevárni, mily sikert jelent ez majd a gyakorlatban, nem hallgathatom el azt az aggályomat, hogy a lényegében fizikai munkával túlterhelt jegyzői kar annyira nélkülözötté eddig is a továbbképzés mindennemű eszközét, hogy alig fog túlterjedhetni a minden kézikönyvben megtalálható joganyag egyszerű recitálásán. Őszinte örömmre szolgálna, ha a gyakorlat rácsafolna e pesszimista feltevésemre.

Nézetem szerint a joggyakorló összejeveteleknek vidéken az a hivatásuk, hogy e keretben nyerjen orvoslást az a hiba, hogy a bírák ügyvédi és az ügyvédek bírósági szolgálata csak írott malaszt; e keretben kell egy messzetekintő tervszerűen kidolgozott s legalább egy évre előre meghatározott programmal, egymással szerves összefüggésben álló előadás sorozattal a jogfejlődés eredményeit ismertetni, maguknak a joggyakorlaton lévőknek minél intenzívebb közreműködésével. Az ötletszerű és rendszer-

telen előadásokat (vagy quod deus avertat: felolvasásokat) hiába-való energiapazarlásnak vélem. A vezetés szakszerűsége, komolysága és céltudatossága igen fontos követelmény.

Igen kívánatos volna, hogy az igazságügyi vonatkozású törvényjavaslatok a kir. törvényszékek elnökeihez megküldessenek, aki aztán az ilyen összejöveteleken formálisan letárgyaltatná azokat, előadóval, támogatóval és ellenzőkkel, amiből termékeny és tartalmas viták keletkeznének, ugyancsak próbára téve az illetőknek úgy a korábbi joganyagban való tájékozottságát, mint a debatterti készségét. Igénytelen nézetem szerint egy bíróban mindig egy elsőrendű vitatkozónak kell elrejtve lenni, hiszen ítéleteiben sokszor komoly érvelésekkel kell elbánnia, intuitív megérzéseit egy vitaszónok készségeivel alátámasztania.

Bármily rendszerű is legyen azonban a joggyakorló összejövetelek szerkezete és műsora, az eredményhez két feltételt melőzhetetlennek vélek: az egyik, hogy a vidéki törvényszékek könyvtárai végre már felfrissíttessenek, hogy a bírósági fogalmazók könnyen és költségmentesen juthassanak a jogirodalom és bírói gyakorlat legújabb termékeihez, a másik, hogy azok, akik ily összejöveteleken az átlagot meghaladót produkáltak, annak komoly eredményét is lássák, különösen a továbbképzésre inkább ráutalt, de előmenetelben annál nehezebb helyzetben levő bíróságok, kik nagyobbára túl hosszú ideig vannak egyoldalúan foglalkoztatva. E részben igen célszerű volna, ha az igazságügyi kormány honorálná a kir. törvényszékek elnökeinek oly irányú felterjesztését, mely ily érdemek elismeréseképpen soron kívüli előléptetést hoz javaslatba. Akkor érdemes lesz komoly munkát végezni s a protekció mellett — amit letagadni vagy kiküszöbölni akarni hipokrizis volna — egyszer-másszor az érdem is elismeréshez jutna. Nem fog előfordulni az a helyzet, hogy — mint magam is tudója vagyok — ily összejöveteleken kiváló szorgalmat, éles disztinguál óképeséget, bírósági embertől szokatlan svádát már évekkel ezelőtt tanúsított fogalmazó, annak dacára, hogy a múlt hóban, mindezek megerősítésül éppen Vargha Ferenc önmegmértősége tanácsában dicsérettel és kitüntetéssel tett ügyvédi vizsgát, ma is joggyakornok, és ugyancsak közel négy éve joggyakornok az ily összejöveteleken szintén szabatos előadásával, judiciumával, különösen a házassági jogban, status perekben óriási tudásával méltán feltűnt kollégánk is és ma sem juthat előre az a kartárs, kinek egy ilyen «színpadi tárgyalás» alkalmával tanúsított tárgyalásvezetési képességét maga az ítélőtáblai elnök méltatta nyilvános elismerésre. Letörök az ambíció, eltűnik a tettekkészség, ha legalább fehérholló, hogy ne mondjam családekként, elő nem fordul egy előléptetés, kifejezetten a jogi továbbképzés «terén szerzett érdemek elismerésül.»

Az ügyvédi kar is bizonyára át van hatva a szukkreszcencia kiképzésének fontosságától s bizonytalansággal megtalálja a módját, hogy azt a jelöltet, aki az ő irodájának dicsőséget szerzett az összejöveteleken való szerepléseinek kiválóságával, megfelelő módon kitüntesse.

Igaz örömemre szolgálna, ha ez igénytelen hozzászólásommal alkalmat nyújtánék oly irányú közlemények keletkezésére, melyek a joggyakorlaton levők továbbképzése problémáit kifejezetten a vidékiek szempontjából vennék bonckés alá s talán ötletesebb elmék inkább tudnak új eszközöket, amelyekkel a törvényszéki székhelyeken megszervezendő joggyakorló összejövetelek programja, a változatosság elsőrendű követelményének szem előtt tartásával, érdekeset, magas színvonalút és a jövő szempontjából értékest és eredményest produkál.

Dr. Hoffmann László.

Szemle.

— **Sok-e az ügyvéd?** Erre a már-már banális kérdésre Vargha Ferenc koronaügyésznek utolsó két számunkban megjelent tanulmánya a szerzőjétől megszokott mélyen-szántó szociológiai körtekintéssel, mesteri módon adta meg a választ. Miként a tudomány igazi nagy professzorait, úgy Vargha Ferencet is jobban érdekelt a diagnózis, mint a therapia és ha futólag céloz is az orvosságra, sajnos, annak összetételében csupán régmúlt kuruzslószerek nyomait ismerjük fel. Desinit in piscem mulier formosa superne. Ha társadalmi úton nem menne — ez a végakkord — állami be-

avatkozással kellene a probléma oknyomozó megoldását racionalizálni. Lehet, hogy félreértjük a tudós szerzőt, de állami beavatkozás nehezen érthető egyébként, mint numerus claususnak. Ha a budapesti ügyvédi kamara ez évi jelentésében szükségesnek látta, hogy kellő nyomtatékkal és hibátlan érveléssel foglaljon állást a numerus clausus gondolatának időnként visszajáró kísértete ellen, úgy e preventív lépésre tudunkkal hivatalos helyről elhangzott nyilatkozat adott okot. E lap olvasóinak talán nem is kell magyarázni, hogy az ügyvédség válságának ez az orvossága, még ha medicina volna is, peior morbo. Az ügyvédi hivatás, amely a közszabadságnak a múltban is, most is utolsó fellegvára volt, a szabadsággal él és szabadság nélkül elbukik. Állami beavatkozás a való élet nyelvére lefordítva kormánybeavatkozást jelent és az ügyvéd, akinek működési lehetősége a kormány jóindulatától függ, már pályája kezdetén ellentétbe kerül hivatásának fogalmi lényegével, hogy a jognak a kormányhatalommal szemben is független őre és védője lehessen. Noha az ügyvédség válsága nem magyar sajátosság, a numerus clausus Európa összes államai közül egyedül Jugoszlávia ismeri, sőt a jugoszláv törvényhozás előtt fekvő ügyvédi rendtartás javaslata is a szabad ügyvédség mellett foglalt állást. Mindettől eltekintve sem alkalmas a numerus clausus, hogy hamarosan segítsen a pálya túlszűfoltóságából származó kétségbeejtő gazdasági helyzeten. Ha tiszteletben tartja a szerzett jogokat, aminek ellenkezője a bolsevizmust nyíltan nem valló államban alig képzelhető, a jogvégeztek, a jelöltek és a jogi minősítéssel bíró közhivatalnokok nem zárhatók el a számukra törvényesen biztosított ügyvédi gyakorlattól, úgy, hogy számottevő apadás legjobb esetben csak 20–30 év múlva várható. Ez pedig elég hosszú idő ahhoz, hogy a gazdasági élet könyörtelen kényszere automatikusan is elérje a kívánt eredményt. Ha pedig az új rendszabály nem respektálná a szerzett jogokat, akkor a várakozó állományba szorított számfeletti ügyvédek ugyanolyan rabszolgasorba süllyesztené, mint aminőben Ausztriában a numerus claususnak 1868-ban bekövetkezett eltörlése előtt voltak. Miként a másik, már hatályban álló, sőt az ország szégyenére még mindig hatályban álló, numerus clausus hazug indokának megfelelően nem apasztotta az értelmiségi succrescentia számát, úgy hiába várnók ezt az ügyvédi numerus clausustól is. Ha ma a klienshajhászat csökkenti a kar egy részének erkölcsi színvonalát, úgy ezt a numerus clausus intézményesítése esetében a kormányprotekció hajhászata váltaná fel, ami talán még jobban veszélyezteteti a karnak függetlenségében gyökerező tekintélyét.

— **A vagyonfelügyelőségi és tömeggondnoki kirendelések szabályozása** kérdésében a budapesti ügyvédi kamara választmánya felterjesztést intézett az igazságügyminiszterhez.

A választmány a következő indítványt terjesztette a miniszter elé:

I. A tömeggondnokok és vagyonfelügyelők kirendelését háromtagú bizottság eszközli, melynek elnöke a törvényszék elnöke vagy állandó helyettese, tagjai a bírósági előadó és a kamara kiküldöttje.

II. A kirendelés egyenletes eszközölése céljából a kamara készít egy *alaprajstromot* s azt minden évben kiegészíti, illetve az alábbiak szerint módosítja. Az alaprajstrom kiegészítésénél a *teljes kamarai* lajstromból kell kiindulni. Kihagyandók:

a) azok, akik vagyoni jellegű fegyelmi cselekmény vagy az 1874: XXXIV. tc. 69. §. c) pontja alapján («nevezetes hanyagság és késedelmeskedés») miatt elítéltek, az ítélet jogerőre emelkedésétől, felfüggesztés esetén, a felfüggesztés lejártától számított öt éven át,

b) azok, akik ellen az a) alattiiban említett cselekmények illetőleg mulasztások miatt indított fegyelmi ügyben a fegyelmi eljárás el van rendelve mindaddig, míg az eljárás jogerősen meg nem szüntetik vagy az ügy jogerős felmentő ítélettel be nem fejeztetik,

c) azok, akik 15 éven belül tömeggondnoki vagy vagyonfelügyelői megbízást kaptak és ezzel legalább 2000 pengő értékének megfelelő összeget kerestek,

d) azok, akik bejegyzésük óta bármikor kapott tömeggondnoki kirendelésből legalább 10,000 pengő értékének megfelelő összeget kerestek. (Ezek csak akkor kerülhetnek a jegyzékbe,

mikor a jelenleg bejegyzett ügyvédeknek már mindegyike részesült kirendelésben.)

e) azok, akiknek budapesti bejegyzése óta még nem telt el öt év.

Az alaplajstrom ezután, az anciennitás elve szerint, következőképp tagolandó:

Az első csoportba kerülnek a 30 év óta vagy régebben Budapesten bejegyzett ügyvédek (úgy ezen, mint a többi csoportba sorozásnál, többszöri bejegyzés esetén csak az utolsó bejegyzés ideje számít, ha azonban egy évnél rövidebb ideig volt törölve a kamarából, mindkét bejegyzés ideje számítandó).

A második csoportba kerülnek a 20 évnél régebben, de 30 éven belül Budapesten bejegyzett ügyvédek.

A harmadik csoportba kerülnek a 10 évnél régebben, de 20 éven belül Budapesten bejegyzett ügyvédek.

A negyedik csoportba kerülnek az öt évnél régebben, de 10 éven belül Budapesten bejegyzett ügyvédek.

Ezeknek a csoportoknak mindegyikében két alcsoport alakítandó, egyikbe azok a hadviseltek sorozandók, akik a háború befejezte előtt bejegyzett ügyvédek voltak és vagy hadifogságot szenvedtek vagy rokkantak vagy arcvonal szolgálatot teljesítettek; a másik alcsoportba sorozandók a többi ebbe a főcsoportba tartozó kartársak.

Az alcsoporton belül a sorrend szigorúan a budapesti kamarába való bejegyzés időpontja szerint eszközölendő.

III. A kamara az alapjegyzéket százas turnusokban bocsátja rendelkezésére a törvényszéknek. A százas turnus következőképp állítatik össze:

40 első csoportbeli (30 évnél régebb) ezek közül 20 katonai címen					
30 második „ (20—30 évesek) „ „ 15 „ „					
20 harmadik „ (10—20 „) „ „ 10 „ „					
10 negyedik „ (5—10 „) „ „ 5 „ „					

Amennyiben a turnus összeállításánál akár a polgári, akár a katonai címen összeállított valamelyik alcsoport kimerül, a betöltésre váró helyek a megfelelő következő alcsoportból pótolandók. Tehát ha a turnus alakításánál az tűnnék ki, hogy a katonák közül 20—30 éves ügyvéd nincs elegendő, akkor az üres helyeket a 10—20 évesekkel kell betölteni.

IV. A törvényszék vegyes bizottsága köteles a tömeggondnoki és vagyonfelügyelői állásokat az így összeállított jegyzékből vett ügyvédekkel betölteni, a felmerülő esetekben az rendelendő ki, aki ennek az ügynek az elintézésére legalkalmasabb. Az 5—10 éves gyakorlattal bíró ügyvédek azonban csak kisebb jelentőségű ügyekben rendelhetők ki. (Ezért fontos, hogy a bizottságban a kamara kiküldöttje is teljes szavazati jogosultsággal részt vegyen.)

A turnusok pótlásáról, illetőleg a törvényszéknek való megküldéséről a kamara kellő időben köteles gondoskodni.

V. Az alaplajstromot, a csoportokba való sorozást a kamara választmányából kiküldött öt tagú bizottság eszközli, határozata ellen — úgy, mint a hadviseltek jegyzékének összeállításánál — egyfokú fellebbezésnek van helye.

A fellebbezési tanács elnöke: a kamara elnöke vagy elnökhelyettese, tagjait a választmány küldi ki. Fellebbezéssel élhet az érdekelt ügyvéd, a kamarai ügyész, vagy közérdekből a kamara bármelyik tagja.

VI. Az alaplajstrom, a csoportokba és alcsoportokba való besorozás a kamara irodájában hozzáférhető helyen kifüggesztendő s abba minden kamarai tag betekintést nyerhet.

— **Eventualis dolus sikkasztásnál.** Kúria: Az irányadó tényállás szerint a vádlott a sértett által átadott 600.000 koronán 100 drb Spódium részvényt vásárolt a sértett részére, a részvényeket azonban nem adta át a sértettnek, mert ettől azt a megbízást kapta, hogy 1000 K emelkedés esetében adja el a részvényeket. A vádlott a részvényeket egyezményesenél F. bankháznál helyezte el. A tőzsdén időközben beállott árfolyam esések folytán az F. bankház vádlottól, minthogy a tőzsdei kötésére a letett értékpapírok kellő fedezetet nem nyújtottak, újabb fedezetet kért s minthogy a vádlott ilyet nyújtani nem tudott, a bankház a vádlott által nála letett összes értékpapírokat — ezek között a sértett Spódium részvényeit is, — a tőzsde szabályai szerint eladatta és a vételárat a vádlott tartozásainak kiegyenlítésére fordította. Minthogy a vádlott mint tőzsdeügynök, a hivatásának megfelelő szakértelménél fogva tudta, hogy a sértett részvényeinek az F. bankháznál megfelelő megszorítás nélkül való egyszerű letétbehelyezése által a részvények az ő tartozására is fedezetül fognak szolgálni, akkor, midőn azokat a sértett tudta és beleegyezése nélkül a nevezett bankháznál elhelyezte, számolt azzal a nem is távoli lehetőséggel is, hogy ez azokat a vádlott tőzsdei vesztesége esetében eladja; ami meg is történt. A vádlott tehát a részvényekkel jogtalanul, mint sajátjával rendelkezett és így cselekménye a sikkasztás büntettének tényálladékát kimeríti, s ezen mit sem változtat a szándék esetlegességi jellege, mert az az elkövetési cselekményt éppúgy nem menti, mint a kár esetleges elmaradásának reménye. (B. III. 1481/1925.).

— **Aktív bírói állás s felsőházi tagság nem összeférhetetlen.** A mult hetekben felsőházi körökben nagy érdeklődést váltott ki az a kérdés, hogy aktív bíró tagja lehet-e a felsőháznak. Tudvalevőleg Somogy megye törvényhatósági bizottsága II. A. törvényszéki elnököt felsőházi taggá választotta. A felsőház igazoló bizottságának a házszabályok 8. §-a alapján kételyei voltak az inkompatibilitás kérdésében s így a felsőház a házszabályok értelmében az igazoló bírósághoz utalta az összeférhetlenségi ügyet, mely bíróság Vargha Ferenc koronaügyész előadása alapján úgy döntött, hogy összeférhetlenség esete nem forog fenn. A döntést Közigazgatási Dtárunk legközelebbi számában közölni fogjuk. A döntés elvi jelentőségű, mennyiben a felsőházi tagokra inkompatibilitási törvény nincs, s az 1926: XXII. tcikk 39. §. szerint a felsőház tagjainak összeférhetlenségét külön törvény fogja szabályozni.

Eddigélé hasonló eset még nem fordult elő az igazoló bíróság gyakorlatában.

— **100 pengő aluli ügyvédi díj iránti per bírósága!** A jászberényi kir. járásbíróság a közelmúltban azon álláspontra helyezkedett, hogy a 100 pengő aluli ügyvédi költség iránti per nem a járásbíróság, hanem a községi bíróság hatáskörébe tartozik. Ez a döntés törvényellenes, mert a Pp. 766. §-a alapján kibocsátott, a községi polgári bírósághoz vonatkozó eljárási szabályok tárgyában a kir. igazságügyminiszter- és belügyminiszternek 197,100.1914. B. M. számú rendeletének 9. §. VII. 7. pontja szerint: „az ügyvédi jutalomdíj és költség iránti perek, ha a díj és költség nem a községi bíróság előtt folyt perből merült fel, nem tartozik a községi bíróság hatáskörébe.”

— **A kamatkérdéshez.** Bíróságaink rohamos sietséggel igyekeznek a kamatkérdésben fennállott háború előtti jogállapotot visszaállítani. Előbb csak a felsőbíróságok, most már azonban az elsőfokúak is mind rendszeresebben teszik félre az 1923: XXXIX. t-cikk intézkedéseit és köztörvényi ügyekben 5%, váltóperekben pedig 6%-os törvényi kamatot ítélnék meg arra való tekintet nélkül, hogy mikor indult meg a per és mely fokon történik az ítélethozatal.

«Cessante ratione legis cessat lex.»: ez az indok, melyet a kir. Kúria a következőképp szövegez: «Az 1924. évi június 5. óta a magyar korona értékében csökkenés nem állott be s így nincs meg az indoka annak, hogy a teljes benső értékű tőke után kármakatok ítéltesse meg, mivel ezek csupán a korona értékcsökkenéséből beállott vagyoni hátrány részbeni megtérítésére szolgálnak. (P. VII. 918/1926. sz.)

Am szerény nézetünk szerint az újabb törvényhozás nem csupán a korona értékmérőjét kívánta a magasabb kamatozással legalább részben kompenzálni a késedelmes adós terhére, hanem egyúttal tekintetbe vette az irreálisan magas hitelkamat-viszonyokat is és elejét kívánta venni annak, hogy a késedelmes adós mintegy prémiumban részesüljön azzal, hogy bíróságaink csak 5 illetve 6% törvényi kamattal megfizetésére kötelezik.

Hogy ez a jogpolitikai indok valóban ott lebegett a törvényhozó szemei előtt, bizonyítja az, hogy a) az alaptörvény (1923: XXXIX. tcikk) 1. §-a késedelmi kamattal helyett elvileg írja elő a jelen törvénnyel szabályozott «kártérítés» alkalmazását, tekintet nélkül a koronának az egyes konkrét esetben történt romlására. A 2. §. a kamatküls szabályozását rendeleti útra tereli olyképp, hogy azt a kir. minisztérium «a gazdasági- és pénzügyi viszonyok változásához képest» bármikor felemelheti vagy leszállíthatja; a 3. §. még a valorizálás esetén is (amikor tehát a hitelező a korona értékcsökkenése miatt kárpótlást nyert) megengedi a törvény a 2. §. 3. bekezdés szerinti kártérítés alkalmazását, bár megadja azt a jogot a bíróságnak, hogy ezt a mérsékelt kártérítést leszállíthassa a törvényes kamattá mértékéig. A 7. §. végül világosan ki is mondja, hogy e törvény derogál a késedelmi kamatra vonatkozó, e törvényvel ellenkező régebbi rendelkezéseknek; b) az 1925: XXXVII. tc. 1. §-a az alaptörvényt további rendelkezésig kifejezetten hatályban hagyta. noha e törvény meghozatala idején koronánk több mint egy esztendő óta teljesen stabil volt; sőt már a pengőtörvény is meghozatott. E törvény miniszteri indokolása hangsúlyozza is, hogy még nem érkezett el a normális kamattörvényhez való visszatérés ideje.

A fentiekkel igazolni vélem azt, hogy a kártérítésszerű kamatra vonatkozó törvényünk nem a pénzromlás egyszerű kiegyenlítő szurrogátuma kívánt lenni, hanem a gazdasági és pénzügyi viszonyok tekintetbevételével igen ruganyos módon szabályozta a kamattörvény megítélésének határait és módot nyújtott arra is, hogy a késedelem vétkessége, továbbá az adós személyes viszonyai is megfelelően tekintetbe véssenek.

Ezek után felvetjük azt a kérdést, vajon jelenlegi gazdasági és pénzügyi viszonyaink igazolják-e a tárgyalott törvény teljes felfüggesztését?

Annyi kétségtelen, hogy valutánk, a pengő valóban teljesen stabil és hogy pénzromlás címén 1924. évi június óta keletkezett követelések után semmiféle kártérítés meg nem állapítható.

Ami hitelviszonyaink még korántsem tértek vissza azok közé a normális keretek közé, melyek háború előtti állapotainkat jellemzték. E tekintetben azonban nem csupán a kamatláb magaságára utalunk (hogy pl. ma a betéti kamatláb 6—8% közt mozog, míg háború előtt a 3—4%-ot nem haladta meg, stb.), de arra is rámutatunk, hogy manapság a hitelezés lényegesen kockázatosabb is, mint a kamat-törvény meghozatala idején. A nagyfokú gazdasági leromlás következtében vállalatok és egyesek egyaránt tökeszegénységgel küzdenek, ami a pénz gyorsabb forgását teszi szükségessé. Bíróságainknak nem szabad a rosszhiszemű adós előtt a késedelmes fizetést kívánatosá tenniük azzal, hogy csak 5%-os kamattal terhelik őt, holott a hitelező a jogellenesen visszatartott pénz pótlására 8—10%-os hitelt kénytelen felvenni. A perek lassú elintézése, a hosszadalmas terminusok természetesen csak fokozzák a bajt.

Bármennyire is rokonszenves előttünk az, ha bíróságaink lerombolják a kivételes időkre szánt kivételes rendszabályokat, mégis úgy véljük, fontos eszközt adnak ki kezükből, amikor me-reven és abszolúte elutasítják a magasabb kamat megítélésének eshetőségeit. Még mindig átmeneti időket élünk s bár állami gazdaságunk teljesen kiegyensúlyozott, magángazdaságunk szanálása még nem fejeződött be. Bíróságaink az anyagi igazságot tartván szem előtt, kell, hogy a magángazdasági viszonyok tanúságairól se feledkezzenek meg.

Dr. Fränkel Pál, budapesti ügyvéd.

Sommás visszahelyezés a bérbeadó ellen. A Kúria 28. sz. jogegységi döntvénye kapcsán felmerült az a kérdés, vajjon az 1802: XXII. tc. 4. §-a hatályban van-e még vagy sem?

E döntvény meghozatala után a budapesti kir. törvényszéknek, mint fellebbezési bíróságnak alkalma nyílt e kérdésben állást foglalni. Az 1927 március 12-én kelt 24. Pf. 16.420/1926. sz. ítéletében a kir. törvényszék határozottan megállapítja, hogy «bérhátralékban lévő bérlő sommás visszahelyezési perrel fel nem léphet».

A 28. sz. j. e. döntvényhez fűződő irodalomban dr. Munkácsi Ernő e lap folyó évi 1. és 2. számában megjelent cikke meggyőző erővel foglalt állást az ellenkező felfogás mellett. Rámutat többek között arra is, hogy az 1881: LIX. tc. 93. §-a alapján alkotott városi lakbérleti szabályrendeletek is derogálnak e törvényhelynek.

E részben még a következők is megfontolandók:

A városi lakbérleti szabályrendeletek kötelező ereje a törvénnyel szemben nem áll vitán felül, azonban a későbbi törvény feltétlenül lerontja a korábbi törvény érvényét. E kérdésben pedig van egy újabb törvényünk: az 1924: IV. tc. (az úgynevezett szanálási törvény) 2. §-a, illetve az ehhez tartozó A) melléklet C) fejezete. E szerint — igaz, hogy ideiglenes érvénnyel — «a minisztérium felhatalmaztatik, hogy a lakásügyeket... a lakásviszonyoknak megfelelően szabályozhassa». E felhatalmazás alapján bocsátott ki a 3333/1924. M. E. sz. rendelet, valamint a későbbi úgynevezett lakásrendeletek. E kormányrendeletek — különös tekintettel ugyanezen 2. §. utolsó mondatára, mely szerint «a szükséges intézkedések rendelettel, a fennálló és idevonatkozó törvényektől eltérően is foganatosíthatók» — kétségtelenül a törvényi jogforrás erejével bírnak.

E rendelet kimondja, hogy a bérbeadó a bérletet csakis felmondással szüntetheti meg, tehát az önhatalmat kifejezetten kizárja.

* * *

De tovább megyek: a Btk. 332. §-a büntetéssel sújtja azt, «aki a lakásban vagy üzlethelyiségben lakónak vagy a lakással rendelkezőnek akarata ellenére (a lakásába vagy üzlethelyiségébe) bemegy vagy bentmarad».

Az a bérbeadó tehát, aki a sommás visszahelyezést kérő bérlő bérleményébe bemegy vagy ott bentmarad, büntetendő cselekményt követ el, tehát magát a birtokháborítás tényét bünteti a törvény.

Igaz ugyan, hogy az a körülmény, hogy valamely cselekmény tiltva van, a már elkövetett cselekmény folytán előállott fait accompli-n már nem szükségképp változtat, — azonban egyrészt jogszabály, hogy a büncselekmény által szerzett előnyt senki meg nem tarthatja, ma pedig a bérlemény birtoklása kézzelfoghatóan reális előnyt nyújt, másrészt a sommás visszahelyezési per folyama alatt a bérbeadó a bérlő tiltakozása ellenére a bérleményben maradván, a büncselekmény elkövetését folytatja. Valamely büncselekmény elkövetéséhez pedig bírói védelem nem nyújtható.

Igaz továbbá az is, hogy a bemenetelnek vagy bennmaradásnak «jogos indok nélküli»-nek kell lennie, de a büntetőbírói joggyakorlat még soha nem akceptálta «jogos indok»-ként azt, hogy a bérlő bérlézési kötelezettségének nem tett eleget. Sőt még azt is magánlaksértésnek mondotta ki, ha a bérbeadó önhatalommal akkor teszi ki a bérlőt, amikor a felmondást a bíróság már jogerős ítélettel érvényesnek kimondotta.

A polgári és büntetőbírói joggyakorlat között tehát divergencia van.

Talán nem ártana, ha a 28. sz. döntvény meghozatala után még mindig kísértő törvényszakaszt a kir. Kúria kifejezetten is elavultnak és hatályban nem lévőnek mondaná ki.

Dr. Kurzeil István.

— **Házassági köteléki perek az egyházi bírászkodásban** címmel a napokban vastkos, ötödfélszáz oldal kiterjedésű jogi tanulmány jelent meg. A mű szerzője: dr. Meszlényi Zoltán, esztergomi főszentszéki jegyző, aki előszavában kiemeli, hogy nem rendszeres új házasságjogi könyvet akart írni, hanem ügyvédek, bírák, plébánosok, gyóntatók és általában egyházjoggal foglalkozóknak kezébe oly gyakorlati művet szánt, mely részletesen tájékoztat a házassági köteléki perek megindításának lehetőségéről és esélyeiről.

A mű négy részből áll: *Első része a köteléki perek illetékes bíróságáról és a perlési jogról értekezik.* A gyakorlati jogásznak nélkülözhetetlen eme kuszált perjogi kérdéseket vitatja meg ki-merítően és világos okfejtéssel, egész napjainkig. Csak sajnálni lehet, hogy szerző az egyházi perrendtartásnak két perjogi fejezetét: t. i. a köteléki perek bíróságainak illetékességét és a perlési jogot (az actorátust) ismerteti csupán, ellenben rendszeres egyházi perrendtartást nem ad.

Szerző hivatott tollától várjuk a jövőben az egyházi eljárási szabályok egész anyagának módszeres feldolgozását, amelybe mostani művének — ízelítőül adott — két perrendtartási fejezete kétségtelenül sikeresen beilleszthető lesz.

A mű második része a házasságkötéskor fennforgó tévedés (error), a színlott beleegyezés, a kényszer és félelem, a házasság lényegével ellenkező kikötések bonyolult jogi kérdéseit és ezek joghatásait, *harmadik része* a trienti és az Egyházi Törvénykönyv szerinti házasságkötés formákat, *negyedik része* végül a korhiány, a nősztetelenség, a kötelék (ligamen), a valláskülönbözőség, az egyházi rend és szerzetesi fogadalom, a vérrokonság és sógorság *házassági akadályait* tárgyalja részletesen.

A mű használhatóságát és gyakorlati értékét nagyban emeli, hogy szerző *Függelék* gyanánt az Egyházi Törvénykönyvnek a házasságjogot tartalmazó kánonjait *magyarul*, a «Tametsi» és «Ne temere» kezdetű dekretumokat pedig *latinul* leközli, végül a műhöz *betűrendes tárgymutatót* is csatol, *hogy az olvasó könnyű biztos és gyors tájékozódást szerezhessen, ha csak egyes kérdések érdeklik.*

A munkának — szerintem — legfőbb előnye, hogy az újjászervezett egyházi legfőbb bíróság — a római Rota — egyes — némelykor világszenzáció erejével is ható — *konkrét esetekben hozott számos végérvényes és elvi jelentőségű ítéleteit indoklással együtt ismerteti* és ezzel fáradság nélkül ezen legfelsőbb döntéseket mindnyájunk közkincsévé teszi.

Dr. Gál Dezső.

Inhalt. Dr. Gy. Gábor: Menschenfressende Zigeuner. — Dr. A. Almási: Durch Anzeige verursachter Schaden. — R. Ludwig: Schutz der Ehre. — Dr. G. Scholtz: Was war der Zweck des Gesetzes? — Dr. E. György: Geltendmachung der Rechtskraft des Zwangsausgleiches. — Dr. E. Munkácsi: Gewerbe- und Handels-Pachtungen als Objekte des Handelseigentums mit besonderer Berücksichtigung der französischen Gesetz-Regelung. — Dr. L. Hoffmann: Aktuelle Probleme der Rechtspraktikanten. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Jó forgalmú vidéki ügyvédi iroda, esetleg házzal együtt eladó és átadó. Cím a kiadóhivatalban. 213

Ügyvéd, 10 éves önnálló gyakorlattal, tökéletes német, állást vállal. Dr. Seereiner Károly, Bpest, Röck Szilárd-utca 28. 214

Mindennemű
természettani, természetrajzi és chemiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattel készséggel szolgálunk

Vidéki közjegyző gyakorlott helyettest keres. Cím a kiadó-hivatalban. 197

Pásztói takarékpénztár r. t. ügyései állást hirdet Pásztó nagyközségben, (ca 10,000 lakossal). Lehetőleg nőtlen ügyvéd urak ajánlatait kérjük Braun Manó vezérigazgató úr címére. 215

Franklin Külföldi Regényírók

két új kötete

DUHAMEL

ÉJFÉLI VALLOMÁS

Az új francia irodalom egyik legjellegzetesebb alkotása, mely a lelki élet egész új területeire mutat rá

Fűzve 3.50 pengő, kötve 5.— pengő

WELLS

A HALHATATLAN TŰZ

A háború szenvedéseiben megviselt, de meg nem tört ember regénye

Fűzve 3.50 pengő, kötve 5.— pengő

Kapható a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T.
könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrásy-út 21.
és minden könyvkereskedésben

MINDNYÁJUNK KÖNYVTÁRA

új kötetei!

E. T. A. HOFFMANN

ÉJFÉLI MESEK

A fantasztikus elbeszélés nagymesterének remekműve

288 oldal * 4.— pengő

MOLNÁR FERENC

AZ ÉHES VÁROS

A pénzsóvár Pest regénye, a kiváló író páratlanul merész alkotása

255 oldal * 3.50 pengő

Kaphatók minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

A Döntvénytár új kötetei megjelentek!

Büntetőjogi Döntvénytár XIX. kötet

Szerkeszti dr. Lengyel Aurél. Ára 3.— pengő.

Hiteljogi Döntvénytár XIX. kötet

Szerkeszti dr. Sebestyén Samu. Ára 3.— pengő.

Közigazgatási és Pénzügyügyi Döntvénytár XVIII. kötet

Szerkesztik dr. Főző Sándor és dr. Nádas László.
Ára 2.— pengő.

Magánjogi Döntvénytár XIX. kötet

Szerkeszti dr. Szladits Károly. Ára 3.— pengő.

Perjogi Döntvénytár XI. kötet

Szerkeszti dr. Kovács Marcel. Ára 2.40 pengő.

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

Filozófiai Írók Tára

Új kötet

MACH

AZ ÉRZETEK ELEMZÉSE

A természettudományos világnézet legjelentősebb képviselőjének főműve

Fűzve 12.— pengő

Kultúra és Tudomány

Új kötet

BRUNETIÈRE

válogatott kritikai tanulmányai

A francia Gyulai Pál öt legmaradandóbb becsű tanulmánya: *Az impresszionista kritika. A szubjektív irodalom. A közhely elmélete. A génie a művészetben. A művészet és az erkölcs.*

Kötve 4.50 pengő

Kaphatók minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrásy-út 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Sichermann Bernát budapesti ügyvéd: Az előfeltételtől független valorizációról. — Dr. Gaár Vilmos ny. kúriai bíró: A szabályellenesen elbocsátott alkalmazotti jogi helyzete. — Dr. Malonyai Béla törvényszéki bíró: A házassági törvény 117. §-ához. — Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Törvénykezési Szemle. Az özvegy érdemtelensége. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XX. 4. — Perjogi Döntvénytár. XII. 2.

Az előfeltételtől független valorizációról.

A «Jogállam» folyó évi február—márciusi füzetében közölt jogeset szerint a kir. Kúria egyik ítéletében kimondotta, hogy a pénzkölcsön-követelés merőben a pénz értékének romlása alapján — minden további előfeltétel nélkül — és a követelés lejártát megelőző időre is (elvileg 100 % erejéig) valorizálható, mert — az indokolás szerint: — «a kölcsönügyletre vonatkozó jogszabályok értelmében a kölcsönvevő a kölcsönvett helyettesíthető ingó dologból ugyanazon nemből és minőségben ugyanannyit tartozik visszaadni, mint amennyit kölcsönvett».

«Készpénzkölcsönre vonatkoztatva ez annyit jelent, hogy az adós a kölcsönvett összeget olyan értékben tartozik visszafizetni, mint amily értékkel az a kölcsönadás idejében bírt».

«Minthogy tiltó jogszabály nem áll fenn a kölcsönkövetelések átértékelése tekintetében, a fellebbezési bíróság nem sértett jogszabályt azzal, hogy a kölcsönkövetelést átértékelve ítélte vissza» (P. VII. 2309/1926. 8. szám.)

A nevezett szaklap ezen közléshez azt jegyzi meg, hogy «ez a határozat már kétségtelen világossággal a pénzkölcsön valorizációját jelenti minden előfeltételtől függetlenül és csak a valorizáció mértékénél keresi az osztó igazság szempontjának érvényesülését, sőt itt is a 100 %-os valorizáció elvi alapján áll. Ettől a jelzőlogos kölcsönök valorizációja már szinte egy lépéssel sincs elválasztva».

A Magyar Jogi Szemle folyó évi márciusi füzetében dr. Schuster Rudolf az eddigi valorizációs joggyakorlatot bírálva helyteleníti, hogy a kir. Kúriának 1926 május 26-án hozott P. II. 2622/1925. számú ítélete a kölcsönt ugyan valorizálja, de csak az alapon, hogy az adóst vétkesnek minősülő késedelem terheli; a bíráló úr úgy találja, hogy ezen ítélet indokolásának «jogilag egy szava sem helytálló». Ezzel szemben a bíráló úr meglepődéssel veszi tudomásul és mindenesetre helyes és követésre méltó példának véli a kir. Kúria 1926 április 20-iki P. VII. 7167/1925. sz. ítéletét, mely a kölcsönkövetelést minden további indoklás nélkül valorizálja; szerinte ugyanezen állásponton van ugyanezen tanácsnak 1926 április 21-én és április 26-án 7200/1925. és 7628/1925. szám alatt hozott két ítélete is.

A bíráló úr egy másik ítéletnek indokolását kifogásolva és a nézete szerint felhozandó volt helyes indokot kiemelve akként nyilatkozik: «ez lett volna a helyes indok, amelynek mellőzése ugyancsak újból bizonyítja, hogy bíróságaink mennyire nincsenek tisztában bizonyos jogi alapfogalmakkal és különösen a valorizálás jogi lényegével». Egy másik helyen pedig odakonkludál: «ezért kívánatos, hogy ebben a kérdésben bíróságaink végre helyezkedjenek a helyes álláspontra, amely olyan egyszerű, t. i. abból áll, hogy a valorizációnak egyedüli alapja a pénzürtéknek a követelés létrejötte és esedékessége közti időben beállott katasztrófális csökkenése; a késedelem nem alkotó eleme a fogalmaknak, hanem csak a mérték megállapításánál jön figyelembe».

A bevezetésben említett kúriai ítéletnek és dr. Schuster Rudolf ímént idézett konklúziójának azon álláspontja, hogy a pénzürtéknek csökkenése egymagában az átértékelésre jogalapot nyújt, in thesi, t. i. elméletileg, tényleg nagyon egyszerű (persze gyakorlatilag távolról sem az), helyessége legalább is nagyon vitás, mindenesetre azonban beleütközik az állam pénzürtéki fenségjogába («staatliche Geldhoheit») és ellentétben áll a fennálló törvényekkel.

E cikkben főleg az utóbbi szempontból — a legalitás kérdésével — óhajtván foglalkozni, az álláspont elméleti (jogi- és gazdasági) helyességének kérdésében ezúttal csak annak megállapítására szorítkozom, hogy ez a kérdés a legvitásabb kérdések körébe tartozik, mellyel a postglossatoroktól kezdve egészen a legújabb időkig (l. Arthur Nussbaum berlini egyetemi tanárnak: «Das Geld in Theorie und Praxis des deutschen und ausländischen Rechts» című, Gustav Walker bécsi egyetemi tanár: «Internationales Privatrecht» című műveket) számos¹ jogtudós és közgazdasági író foglalkozott a nélkül, hogy kielégítő megoldást talált vagy egyetértést létesített volna. Még a tekintetben is eltérnek a vélemények, hogy jogi tekintetben mi tekintendő pénztartozásoknál általában, a kölcsöntartozásoknál pedig különösen a tartozási összeg «értékének». Vajjon azon ércmennyiség, amelyet a tartozási összeggel a tartozás keletkezésekor szerezni lehetett volna (bonitas intrinseca, Metallwert), avagy pedig a valor impositus, a pénztartozásból folyó szolgáltatás tárgyát képező pénzjegyeknek az államhatalom által előírt értéke, a törvényes «névérték» (bonitas extrinseca, «legale Wertkonstanz des Geldes» Nominalismus, Chartalismus, Pothier-től Knappig) avagy pedig a tartozás pénzürtégszámának mindenkorin árfolyamértéke (Savigny), vagy végül a tartozási összeg által adott vásárlóerő (tabular standard, Indexwährung, Irving Fischer, Keynes); aminthogy egyetlen tételes jog sem volt hajlandó az említett álláspont helyességét elismerni. Még a francia code is — bár közvetlenül az assignatgazdálkodás lezajlása után keletkezett — 1895. cikkében világosan kimondja, hogy: «l'obligation qui résulte d'un prêt en argent n'est toujours que de la somme numérique énoncée au contrat», v. i. hogy a pénzkölcsönből eredő követelésnek tárgya csakis a kötvényben számszerűleg megállapított összeg. (Ugyanezt tartja a francia code-ot követve a belga, hollandi, olasz, román és görög jog, továbbá az angol-amerikai jog s ugyanezt tartják természetesen az összes utód-államok is).

Ami különösen a bevezetésben említett kúriai ítéletnek azt a gondolatát illeti, hogy a kölcsönügyletre vonatkozó jogszabályokból (Polg. Törvénykönyverterzet 1083. §., német Polg. Törv. 607. §.) következnek a valorizáció legalis jogossága, arra nézve a lipcei Reichsgericht azon ítéletben, amellyel a valorizációt kimondotta, az indokolás folyamán kijelenti, hogy nem alapíthatja az átértékelést a B. G. B. 607. §-ára, amellyel a kölcsönvevő a kölcsönvett dolgokat ugyanolyan minőségben (Güte) visszaadni tartozik «denn beim Gelde wird die Güte, falls der Ausdruck überhaupt das Geld darleh zu beziehen sein sollte, durch den Nennwert bestimmt».

Igénytelen nézetem szerint az említett álláspont helyességét tehát aksiomaként odaállítani nem szabad, különösen nem olyan közönség számára, amely a dolog természete szerint a vonatkozó

¹ Menger Károly az idevágó értekezések számát 5000-nél többre becsüli!

közgazdasági és jogi irodalmat nem ismeri és ennél fogva könnyen hajlandó az olyan előkelő helyről aksiomaként hangoztatott kijelentéseket minden további vizsgálat és bírálat nélkül tényleg helyesnek elfogadni.

Áttérve most már a bevezetésben említett ítéletben kifejezésre jutó álláspont legalitásának kérdésére, azt látjuk, hogy a történelmi korszak kezdete óta az államhatalom egyik fenségjogának tekinti a pénz kreálását, ennek körében a pénzrendszer-, a pénzegység-, a pénzjegyek névértékének megállapítását és az elfogadási kényszer (legal tender) kimondását, úgyszintén pénzrendszer-változás esetén az új pénzegységnek a régi pénzegységhez való viszonyának megállapítását (recurrenter Anschluss), valamint esetleg annak szabályozását, hogy a régi tartozások az új pénzegységre miként értékeltesse, illetve számíttassanak át (Umrechnungsnorm). Sajnálatos történelmi tény, hogy az államhatalom ezen fenségjogát nem gyakorolta mindig az igazság és gazdaság követelményeinek megfelelőleg, hogy ennek folytán az alattvalók, valamint az érdekelt külföldiek a legkülönbözőbb módszerekkel kívántak az államhatalom ezen visszaéléseivel szemben védekezni; sőt midőn az Északamerikai-Egyesült-Államok az 1862. és 1863-ban hozott úgynevezett «legal tender acts» című törvények alapján kényszerforgalmú papírpénzt (melyet zöld hátáról «greenback»-nak neveztek) bocsátottak ki és ezen papírpénznek árfolyama rövidesen a névérték $\frac{1}{3}$ -ára csökkent, az Unio legfőbb bírósága egy ízben még annak a kimondását is megkísérelte, hogy a kongresszusnak az ezen dollárjegyek teljes névértékben való elfogadására vonatkozó törvénye az alkotmányba ütközik és így joghatállyal nem bír;² azonban kétségtelen, hogy az államhatalom mindenütt még akkor is érvényesítette ezen fenségjogát és vonatkozó törvényeinek még akkor is érvényt szerezni igyekezett, ha ezen érvényesítés igazságtalan vagy gazdaságellenes volt. Sehol sem ismerte el tehát a törvényhozó intézményesen, pro futuro jogszabályban, hogy az általa megállapított névértékkel bíró pénzjegyek bizonyos mennyiségével kifejezett összeg merőben azon az alapon, hogy a forgalomban ezen névérték elismerésre nem talált, illetőleg csak csökkentett mértékben érvényesült, átértékelhető legyen. Elképzelhető ugyan, hogy az államhatalom túri a magánosoknak egy olyan megállapodását, amely őket a pénz névértéke és forgalmi értéke közötti különbségből eredhető károsodástól mentesíteni igyekszik, aminthogy évszázadon át dívtak a különböző ércpénzklausulák («Gold- és Goldwertklausel»); még az is elképzelhető, aminthogy többször meg is történt, hogy a törvényhozó utólag rendelt el egy helyreigazító átértékelést (devaluatio-t), azonban az már nem képzelhető el, hogy ugyanazon államhatalom, amely pénzalkotási fenségjogánál fogva a pénzjegyek névértékét elfogadási kényszer mellett megállapítja, egyidejűleg alkotson vagy tűrjön egy a bevezetésben említett kúriai ítélet indokolásában statuált olyan jogszabályt, hogy a hitelező valamely pénzösszeget fizetésül nem számszerű, v. i. névértékbeli, hanem csak olyan (érc- vagy árfolyam- vagy vásárlóerő-)értékben tartozik elfogadni, minővel az a tartozás keletkezése (vagy lejárat) idejében bírt; mert hiszen bővebb fejtegetésre nem szorul, hogy ez az utóbbi jogszabály egyszerű negációja volna azon állami parancsoknak, hogy a pénzjegyeket az állam által megállapított névértékben kell fizetésül elfogadni. A magánjog szempontjából az ilyen jogszabály nagyon igazságosnak látszik — bár rendkívül nehézkessé tenné a fizetési ügyletek lebonyolítását és ezzel a forgalmat (hiszen az árfolyamok folytonosan fluktuálnak és nemcsak leszállanak, hanem emelkednek is) — azonban ez nem változtat azon a körülményen, hogy ezen kíváncsnak látszó magánjogi jogszabály ellentétben áll a névértékbeni elfogadási kényszerrel statuló államjogi szabállyal, amelyet a pénzalkotási fenségjog ezidőszert és belátható időn belül a jövőben sem nélkülözhet.

Saját tételes törvényeink idevonatkozó rendelkezéseit vizsgálva, az 1892 : XVII. tc.-ből indulhatunk ki, mint amely a bennünket jelenleg érdeklő — az eszményi egységet koronában megállapító — (az 1892 : XVIII. tc.-be foglalt szerződés szerint az Ausztriával egyező és az osztrák-magyar monarchiára kiterjedő

forgalmi területtel bíró) magyar pénzrendszert alapította meg. Ezen a «koronaérték megállapításáról» szóló törvény 10., 21. és 22. §§-ai határozzák meg az úgynevezett rekurrenten Anschluss-t, vagyis az új korona pénzegységnek a megelőző «ausztriai értékű» forinthez való — ismert — relációját.

Ezen törvény a koronaérmékre vonatkozó elfogadási kényszer a 23. §-ban mondja ki, de nem rendelkezik még az új értéknek a régi jogviszonyokra való alkalmazásáról (átértékelési normáról), ezt külön törvénynek tartván fenn. Az 1899 : XXXVI. tc., miután 8. §-ában («a koronaérték érméi a törvényben megállapított fizetési erejükhöz képest minden törvényes értékben történő fizetésnél elfogadandók») a koronás érmékre vonatkozó elfogadási kényszeret újból kimondotta, 15. §-ában az átértékelési normát következőleg állapítja meg: «az 1900. évi január 1. előtt keletkezett jogalaphoz származó s ausztriai értékben teljesíthető fizetési kötelezettség a jelzett naptól kezdve koronaértékben és pedig oly alapon teljesítendő, hogy egy ausztriai értékű forint 2 koronával és egy ausztriai értékű krajcár 2 fillérrel számítandó».

A feltétlen elfogadási kényszer tehát az idézett törvény szerint csak a koronás érmékre vonatkozott ki; a bankjegyek tekintetében az 1899 : XXXVII. tc.-ben foglalt alapszabályok 86. §-a rendelkezik:

«Az Osztrák-Magyar Bank jegyei kizárólag élvezik azon kedvezményt, hogy minden koronaértékben teljesítendő olyan fizetésnél, mely törvényes rendelkezés vagy szerződés szerinti kötelezettség, avagy egyéb magánakarattal folytatás folytán nem teljesítendő ércpénzben, az osztrák-magyar monarchia mindkét államában *mindenki által*, valamint *minden közpénztárnál teljes névértékükben* elfogadandók».

A bankjegyek tekintetében tehát az elfogadási kényszer csak bizonyos megszorítással statuáltatott, vagyis csak annyiban, amennyiben akár a törvény, akár a magánautonomia, az ércpénzfizetést ki nem kötötte; ezen megszorítástól eltekintve azonban a törvényerejű cikkben kimondatott, hogy a bankjegyek *teljes névértékükben* fogadandók el.

Ezen jogállapotban a világháborút követő összeomlás után az 1919. év folyamán következett be annyiban változás, hogy első ízben a cseh, majd a többi utódállam által fogantatosított lebélyegzések folytán az Osztrák-Magyar Bank jegyeinek forgalmi területe (ellentétben az alapszabályoknak idézett 86. §-ával) a lebélyegzésnek megfelelőleg egy-egy utódállam területére szorítottatott. Nálunk az 1920 : III. tc. által utólag jóváhagyott 1920. évi március 17-én kelt, az «Osztrák-Magyar Bank által kibocsátott bankjegyek felülbélyegzéséről szóló 1700/1920. M. E. rendelet 1. §-a mondotta ki azt, hogy 1920 március 18-tól kezdve az Osztrák-Magyar Banknak csak azon jegyeivel lehet fizetést teljesíteni, melyek magyar felülbélyegzéssel lettek ellátva.

Az 1920. évi március 18. előtti időben forgalomban volt bankjegyekhez való relációról, valamint a felülbélyegzett bankjegyekre vonatkozó elfogadási kényszerrel e rendelet nem intézkedik, miután e részben a régi törvényes rendelkezéseket továbbra is fennállónak tekintették. Tartalmaz azonban a rendelet a felülbélyegzés elrendelését megelőző időből eredő jogviszonyokra vonatkozó átértékelési normát az idézett 1. §. második bekezdésében: «ha a jelen rendelet életbelépte előtt a felek a felül nem bélyegzett, de a jelen rendelet szerint felülbélyegzés alá eső bankjegyekben való fizetést kötötték ki, az ily kikötést a jelen rendelet hatálybalépésének napjától kezdve úgy kell tekinteni, mintha a felek magyar felülbélyegzésű bankjegyekben való teljesítésben egyeztek volna meg». Ezen rendelet máskülönben az 1892 : XVII. tc.-ben megállapított — mint újból kiemelem — magyar pénzrendszert nem érintette. De nem érintette azt a pénzforgalom ideiglenes szabályozásáról szóló 1921 : XIV. tc. sem, amennyiben ez a tc. a forgalomban lévő osztrák-magyar bankjegyek, postatakarékpénztári államjegyek és az úgynevezett szovjet 1 és 2 koronás pénzjegyek bevonásával azok helyébe ugyancsak koronáról szóló államjegyek kibocsátását határozta el. Ezen államjegyek kibocsátásával a hivatkozott törvény az általa felállított jegyintézetet bízta meg, kimondván 4. §-ában, hogy a Jegyintézet által az ezen törvény-cikk alapján kibocsátott államjegyeket «a koronaértékben teljesíthető minden oly fizetésnél, amelyet jogszabály, szerződés vagy más jogügylet alapján nem kell ércpénzben teljesíteni *mindenki és így minden közpénztár is, teljes névértékben elfogadni* köteles»; vagyis ezen államjegyek tekintetében az elfogadási kényszer épp

² A Supreme Court ezen állásfoglalása arra készítette a törvényhozást, hogy a tagok számának szaporításával oly bírák kinevezésére adjon módot, akikről tudva volt, hogy a «legal tender act»-ok alkotmányos voltát elismerik; amint ezt a bíróság azután meg is tette.

ügy, mint a fennállott Osztrák-Magyar Bank alapszabályainak 86. cikke szerint, csak bizonyos megszorítással lett megállapítva, azonban itt is az államjegyek *teljes névértéke* erejéig.

«A Magyar Nemzeti Bank létesítéséről és szabadalmáról» szóló 1924. V. tc. a magyar pénzrendszeren szintén nem változtatott és feljogosította a bankot, hogy saját jegyeinek kibocsátásáig az 1921. XIV. tc. alapján kibocsátott államjegyekkel azonos kiállítású államjegyeket bocsásson ki; az idézett tc.-be iktatott bankalapszabályok 82. §-a pedig kimondta, hogy: «kizárólag a Magyar Nemzeti Bank van felruházva azzal a kedvezményvel, hogy jegyeit minden oly fizetésnél, mely magyar törvényes értékben teljesítendő és amelyet nem kell jogszabály vagy jogügylet alapján ércpénzben teljesíteni, *mindenki és így minden közpénztár is teljes névértékben* elfogadni köteles». Ezen cikk is tehát az elfogadási kényszert bizonyos megszorítással ugyan, de a *teljes névérték* erejéig adja meg, kimondván ugyanezen cikk második bekezdésében már most, hogy ez az általános elfogadási kötelezettség a készpénzfizetések megkezdésével megszűnik.³

Úgy az 1921. XIV. tc. és még inkább az 1924. V. tc. hozatala alkalmával a törvényhozó teljes tudatában volt az időközben bekövetkezett úgynevezett «koronaromlás»-nak. Mindazonáltal az idézett törvény, illetőleg alapszabályrendeletek szerint a koronajegyek tekintetében — minden átértékelési norma nélkül — azok *teljes névértékben* elfogadási kényszerét állapította meg, amely teljes névértékben elfogadási kényszernek a dolog természete szerint az a következménye, hogy az ilyen államjegyekben felajánlott, illetőleg teljesített fizetés nem számítható a névértéknek valamely töredékével (ezt jelenti ugyanis a valorizáció), legalább nem merőben azon az alapon, hogy a korona értékében csökkent.

Érezték ezt a mi bíróságaink is és szem előtt tartva az 1869. IV. tc. 19. §-ának azon rendelkezését, hogy: «a bíró a törvény alapján keletkezett s kihirdetett rendeletek s törvényerejű szokás szerint tartozik eljárni s ítélni», az igazságérzetüket sértő legalább azon jogesetekben igyekeztek a sérelmeket orvosolni vagy enyhíteni, ahol a tényállás a koronaromlás mellett *más alapot is* szolgáltatott (késelem, illetve kártérítés, jogtalan gazdagodás, tartás- és ellátás jogi természete, stb.). Az ezen irányban kifejlődött bírósági gyakorlatban kifejezésre jutott a bíróságoknak az a tudata, hogy a koronaromlás egymagában nem szolgálhat a valorizáció alapjául; nem azért, mintha ez az igazság követelményén kívül esnék, hanem azért, mert a fennálló törvények világos rendelkezésével ellentétben van.

Nem változtatott ezen az 1925. XXXV. tc. «a pengőérték megállapításáról és az ezzel összefüggő rendelkezésekről» szóló törvénycikk sem; sőt az eddig fennállott vonatkozó rendelkezéseket még jobban kidomborítja. Ez a törvény ugyanis az eddigi koronaegységen alapuló pénzrendszer helyébe a pengőegységre alapított új pénzrendszert létesítvén, ezen új egységnek a koronaegységhez való relációját a 17. §. második bekezdésében akként állapította meg, hogy «koronának pengőre való átszámításánál 12,500 koronát egy pengőnek kell számítani». Az átértékelési normát pedig a 24. §-ban akként állapította meg, hogy: «*koronára szóló vagy koronában teljesíthető minden fizetési kötelezettséget az 1927. január 1. napjától kezdve a 17. §-ban megállapított értékarány szerint pengőértékben kell teljesíteni*». A törvény itten imperative szól és *nem tesz különbséget új korona, meg régi korona között; holott ezt* — ha jónak látta volna — *történelmi példák után indulva, megtehetette volna*.

A törvény azonban számol mégis a joggyakorlatban már kifejlődött valorizációval is és 26. §. második bekezdésében kimondja, hogy: «nem érinti továbbá ez a törvény azokat a *jogszabályokat* sem, amelyek értelmében koronára szóló pénztartozásokat átértékelve kell teljesíteni». Ha tehát van *jogszabály*, amely az átértékelést a 24. §-tól eltérő módon megengedi vagy elrendeli, azt alkalmazni kell. Amiből a contrario következik, hogy ahol nincsen ilyen jogszabály, áll a hivatkozott tc. 24. §-ának általános átértékelési rendelkezése. Már pedig bármilyen tág értelemben fogadjuk el a bírói gyakorlatot jogszabályt létesítő forrásnak, annyi kétségtelen, hogy az 1925. XXXV. tc. hozatalakor nem volt és jelen-

leg sincsen joggyakorlat-létesítette — a feltétlen valorizációt megengedő — jogszabály; minthogy a bíróságok eddig — 1—2 elenyésző kivételtől eltekintve — következetesen megtagadták a követeléseknek, különösen pedig a készpénzkölcsön követeléseknek valorizációját, ha a tényállás a pénzromlástól eltekintve más alapot nem nyújtott és ezenfelül a kir. Kúriának (a Jogi Hírlap folyó évi március 27. számában 490. f. sz. alatt közölt 1179.1926. sz. ítéletében megállapítja, hogy a «készpénzkölcsönnél *az a bírói gyakorlattal állandóan követelt jogszabály*, hogy az adott kölcsönösszegre nézve az időközben bekövetkezett koronaromlás (értékcsökkenés) dacára, a visszafizetésnél átértékelésnek (valorizációnak) akár természetes, akár jogi személy szerepeljen kölcsönadó (hitelező) gyanánt, helye nincs; nem bír befolyással erre az körülmény sem, hogy az alperesek a kapott készpénzkölcsönöket minő célokra fordították».

Ha pedig nem létezik a feltétlen valorizációt rendelő vagy megengedő jogszabály, akkor minden egyes tényállásnál, amelynél a pénzromláson kívül más olyan körülmény fenn nem forog, mely az eddigi gyakorlat által valorizációs alpnak elismertetett, alkalmazni kell a Nemzeti Bank törvényszerű alapszabályának 82. cikkét, illetőleg az 1925. XXXV. tc. 24. §-át, nem azért, mert ennek átértékelési szabálya az adott esetben igazságos vagy méltányos volna, *hanem azért, mert a törvény ezt parancsolja*. Hamis és téves tehát a bevezetésben említett kúriai ítélet indokolásának azon második altétele, hogy «minthogy tiltó jogszabály nem áll fenn a kölcsönkövetelések átértékelése tekintetében»; mert helyes logikával és az idézett törvényhelyekre való tekintettel nem tiltó, hanem azon jogszabály létezését kellett volna kutatni, amely az alkalmazni kért valorizációt a fennforgó esetben — amikor a pénzromláson kívül egyéb alap megállapítható nem volt — megengedi vagy elrendeli; és miután ezen kutatás a kifejtettek szerint eredménytelen lett volna, a valorizációs kérelmet, mint az idézett törvényhelyekkel ellentétben állót, el kellett volna utasítani.

Nemcsak a gazdaság- és igazságügypolitikai szempontokból, hanem a legalitás, a törvénytisztelet várva-várt teljes helyreállítása szempontjából is kívánatos tehát, hogy a törvénytisztelet legfőbb öre, a kir. Kúria ne tekintse «helyes és követésre méltó példának» a bevezetésben említett ítéletet, hanem várja be a törvényhozásnak, mint erre egyedül hivatott tényezőnek abbéli döntését, vajjon a valorizációt az 1925. XXXV. tc. hatálybalépésének idejében fennállott kereteken túl és ha igen, minő előfeltételek mellett kívánja kiterjeszteni.

Dr. Sichermann Bernát.

A szabályellenesen elbocsátott alkalmazott jogi helyzete.

A kir. Kúria 1926. jan. 2-án a P. II. 7033/1925. sz. ítéletében azt az elvet állapította meg az indokolásban, hogy «a bíróság a szolgálati viszonyt, még ha a munkaadó által szabályellenesen volt is megszüntetve, nem mondhatja ki fennállónak és a munkaadót nem kötelezheti arra, hogy az elbocsátott alkalmazottját szolgálatába újból felvegye, hanem a szabályellenesen elbocsátott alkalmazott e miatt kártérítést követelhet». Ugyanebben az ítéletben azt a jogelvet is kifejezésre juttatta, hogy «a törvényes ok nélkül elbocsátott alkalmazott a felmondási időn túl szolgálati illetményeit kártérítés fejében csak akkor követelheti, ha károsodását nem volt módjában elhárítani és más helyen alkalmazást nem talált». Ezt a szabályt a kir. Kúria annyiban enyhítette, hogy a szolgálatadóra hárította a bizonyítás terhét abban a tekintetben, hogy az alkalmazott más helyen volt alkalmazva és így kárt nem szenvedett.

A kir. Kúria e jogi állásfoglalása sem a szolgálati szerződés jogi természetével, sem pedig a vasúti alkalmazottak részére alkotott 1914. XVII. tc. tételes rendelkezéseivel nem egyezik és éppen azért a jogirodalomnak kötelessége eme jogelv ellen állást foglalni. Az alábbiakban az első lépést kívánom ebben az irányban megtenni.

A szolgálati szerződés lehet határozatlan időhöz kötve, amikor úgy a bírói joggyakorlat, mint a mi magánjogi törvényjavaslatunk azt az álláspontot foglalja el, hogy az ilyen szerződéses viszonyt bármelyik fél a törvényben szabályozott, ilyennek hiányában a helyi szokás szerinti felmondási időben megszüntetheti. A szolgálati szerződés azonban szólhat meghatározott időtartamra vagy

³ A készpénzfizetések megkezdése a 83. §. szerint bizonyos feltételek bekövetkeztével külön törvényhozási intézkedésnek van fenn tartva.

életfogytiglan ; ilyen esetekben a törvényes felmondás egyik felet sem illeti meg a szolgálati időtartam lejárta előtt, mert hiszen a megkötött szerződés mind a két felet kötelezi mindaddig, míg mindegyik fél elvállalt kötelezettségének eleget tesz és illetőleg eleget tenni képes.

Olyan esetben, amikor a szolgálati szerződés határozatlan időtartamú és a munkaadó a munkavállalót jogellenesen elbocsátja szolgálatából, akkor helye lehet ama jogelv alkalmazásának, hogy a munkaadó csak a törvényes felmondási időre tartozik a szolgálati illetményeket megtéríteni és csak subsidialiter van igénye a munkavállalónak további időre is kártérítésre, amennyiben ő bizonyítaná, hogy a jogtalan elbocsátás miatt az adott körülmények között a törvényes felmondási idő után sem tudott elhelyezést találni. De lege ferenda helyes volna a bizonyítás terhét e tekintetben a munkavállalóról a munkaadóra áthárítani ; a pozitív közvetlen tény a munkaadó könnyebben bizonyíthatja, mint a munkavállaló azt a negatívumot, hogy elhelyezést nem talált, mert ezt csak ellentétes pozitív tények felsorolásával s bizonyításával lehet kétségtelenné tenni.

Ellenben amikor a szolgálati időtartam meg van határozva és amikor a munkavállaló a szerződött szolgálatra képes, akkor nagyon olcsó eljárás volna az a munkaadó javára, ha nem jogos okokból szabadulni akarna alkalmazottjától, ezt szabályellenes felmondással megtehesse, mert ha a bíróság ezt a felmondást szabályellenesnek fogja is találni, akkor a munkaadó csak a törvényes felmondási időre fizet és egyszerűen megszabadult kényelmetlenné vált alkalmazottjától. Ez az eljárás a törvénynek kijátszása volna az alkalmazott rovására, a jogos szociális érdekek sérelmére és nem jelentene többet, mint a vagyoniilag erősebbnek törvényes védelmét oly esetben, amikor ez a fél a törvény lehetőségeit felhasználva erőszakot követ el alkalmazottjával szemben.

Elvégre a jog nem önmagáért van, a jog az élet külső rendjének szabályozója és tartozik megvédeni a gyengébbet az erőszakos erősebbel szemben ; különösen áll ez a mai gazdasági helyzetben, amikor a tőke gazdaságos elhelyezést mindig tud találni, ellenben a munkájából élő nehezen jut a mindennapi kenyéréhez, éppen a rendkívüli viszonyok eredményeül jelentkező csökkent termelés és megcsappant fogyasztóképesség idejében.

Ha nézzük az 1914 : XVII. tcikken kívül a magánjogi javaslatunkat és az alkalmazottakra vonatkozó legutóbbi jogalkotást : az 1920. évi 1910. M. E. sz. kormányrendeletet, azt látjuk, hogy ez utóbbi rendelet csak azokra a jogviszonyokra vonatkozik, amelyek a határozatlan időre kötött szolgálati szerződésből fakadnak ; a magánjogi javaslat pedig a meghatározott időhöz kötött szolgálati szerződést csak az 1327. §-ban meghatározott okokból engedi felbontani és csak az ilyen felbontás esetében szabályozza a szolgálati viszony időelőtti megszűnéséből eredő kárnak miként való megtérítését, ellenben nem intézkedik arra az esetre, amikor a felek határozott időtartamra vagy életfogytiglan kötöttek szolgálati viszonyt és azt a munkaadó jogellenesen, vagyis nem az 1327. §-ban meghatározott okokból bontja fel. Nem intézkedik pedig azért, mert a határozott időtartamra kötött szolgálati szerződésnek a munkaadó részéről időelőtti jogellenes felbontása azzal a természetes jogkövetkezménnyel jár, hogy az alkalmazott ezt a szolgálati szerződést fenntarthassa és amennyiben a munkaadó az ő szolgálatait ennek ellenére igénybe nem akarja venni, a szolgálati szerződésből eredő illetményfizetési kötelezettségeit teljesíteni tartozik, mert különben az alkalmazott annak ellenére, hogy meghatározott időre szerződésileg biztosította a maga lét-fenntartását, munkaadójának szabályellenes, tehát jogtalan cselekedete miatt szerződésileg biztosított jogaitól idő előtt esnék el, s szociális helyzete törvényes alap hiányában éppen a munkaadó vétkességéből az osztó igazság ellenére megromlanék, esetleg teljesen megsemmisülne.

Ha ez a jogi felfogás az általános jogszabályok folyamánya, annál inkább kell annak érvényesülnie azoknál az állandó alkalmazottaknál, akiknek szolgálati viszonyait az 1914 : XVII. tcikk szabályozza. Ez a törvény megállapítja, hogy a vasút az állandó alkalmazottnak a szolgálatot mikor mondhatja fel (53. §.). E törvényes rendelkezésből kitűnik, hogy az állandó alkalmazottnak a szabályzatban megállapított legmagasabb kor eléréig a szolgálat és ebből kifolyólag a megélés biztosítva van. Eltekintve az ezen §-ban szabályozott néhány kivételes esettől, melyek magukban véve is megerősítik a főszabályt, az ideiglenes alkalmazottnak a

szolgálat bármikor felmondható ; különbséget kell tehát tenni ideiglenes és állandó alkalmazott között, ha szabályellenes elbocsátásról vagy létszámból való szabályellenes törlésről van szó.

A fegyelmi büntetés egyik neme a szolgálatból való elbocsátás. Akit fegyelmi úton a szolgálatból a törvény rendelkezései ellenére elbocsátanak, kétféle módon kereshet jogorvoslást ; vagy újrafelvételt kér a fegyelmi bíróságnál és ha ez az elbocsátó határozatot hatályon kívül helyezi, akkor az alkalmazottat állásába vissza kell helyezni. Ezt kifejezetten kimondja az 1914 : XVII. tc. 45. §-a. A másik jogorvoslati mód az, hogy a szabályellenesen elbocsátott alkalmazott magánjogi igényeit a törvény rendes útján érvényesíti, amennyiben a fegyelmi határozat ellen fellebbezéssel élt ; mert aki megnyugodott az elsőfokú fegyelmi határozatban, azt a törvény nem védi meg magánjogi igényei tekintetében.

A létszámból való törlést az 54. §. szabályozza és ez a §. azt is kiemeli, hogy a létszámból való törlésnek az alkalmazott jogai szempontjából ugyan az a joghatálya van, mint a büntetésből való elbocsátásnak. Az 55. §. pedig azt rendeli, hogyha a felmondás vagy a létszámból való törlés szabályellenesen történt, az elbocsátott alkalmazott magánjogi igényeit a törvény rendes útján érvényesítheti.

Az első kérdés az, mit kell a szabályellenesen elbocsátott vagy törölt alkalmazott magánjogi igényei alatt érteni. Kétségtelen, hogy ezek a magánjogi igények csak a szolgálati szerződésből, illetőleg annak szabályellenes megszüntetéséből eredhetnek. Hiszen a munkaadó és a munkavállaló közt más jogviszony, mint a szolgálati nem áll fenn. Ezt a jogviszonyt pedig a szolgálati szerződés szabályozza ; természetes jogkövetkezmény tehát, hogy ha a munkaadó szabályellenesen járt el és megsértette ezzel a szolgálati szerződést, az alkalmazottat azok a magánjogi igények illetik meg, amelyek a szolgálati szerződésből erednek. Ha az alkalmazás ideiglenes volt, ha ebből eredőleg az alkalmazottnak a törvényes felmondási idő alatt bármikor felmondható volt a szolgálat, akkor az alkalmazott csak a felmondási időre járó illetményét érvényesítheti, valamint azt a kárt, amelyet azzal szenvedett, hogy a jogtalan elbocsátás vagy törlés miatt nem tudott elhelyezkedni. Ha az alkalmaztatás már állandó volt, amikor a megállapított szolgálati idő eltelte előtt a munkaviszony nem volt felmondható, akkor ha az alkalmazottat szabályellenesen törölték vagy ha az elbocsátás a törvény rendelkezései ellen történt, akkor annak jogerős bírói megállapítása, hogy mindez szabályellenes, illetőleg törvényellenes volt, nem eredményezhet mást, mint azt az igényét az alkalmazottnak, hogy a szolgálati szerződés alapján az előbbi állapotba helyeztessék vissza. Az előbbi állapotba való visszahelyezés maga után vonja, hogy a munkaadó tartozik alkalmazottjának szolgálati illetményeit folyósítani és mindazokat a kedvezményeket, amelyek őt a szolgálati szerződésből megilletik, megadni, viszont az alkalmazott tartozik munkába állni és a munkaadó jogosítva van követelni, hogy alkalmazottja az ő szolgálati beosztásának és állásának megfelelő munkát teljesítsen. Ha a munkaadó annyira megy alkalmazottjával szemben, az ellenszenv okából, hogy őt munkára nem bocsátja, vagy nem akarja bocsátani, ez nem lehet jogos ok arra, hogy a restitutio integrum alapján olybá tekintendő alkalmazott, mint aki soha elbocsátva vagy törölve nem volt, ne élvezhesse a szolgálati szerződésből őt megillető illetményeit. Sokszor emlegetik a törvényhozói bölcsességet. Még többet emlegetik azonban azt, hogy a törvényhozó faktorok indító okait nem mindig lehet figyelembe venni magával a törvénnyel szemben, mert csak a törvény az, amely kötelez, nem pedig a törvényt szerkesztő és megalkotó egyéneknek egyéni felfogása. Jelen esetben a miniszteri indokolás magánjogi igényekről egyáltalában nem mond semmit, így tehát az esetleg nem elfogadható felfogás nem zavarhatja meg a törvény alkalmazóját a helyes irányban való döntés tekintetében. Viszont a törvényhozó bölcsesége teljes mértékben érvényesül itten. A törvényhozó nem magánjogi kártérítési igényekről beszél, hanem magánjogi igényekről. Mivel pedig kétségtelen, hogy a szabályellenesen elbocsátott vagy létszámból törölt alkalmazottra nézve az elbocsátás, illetőleg a törlés nem létezik, ő tehát továbbra is alkalmazottja a munkaadónak és mivel, ha az állandó alkalmazottnak a szolgálat más okból fel nem mondható, kétségtelen, hogy állandó alkalmazottnak szabályellenesen való elbocsátása vagy törlése esetében, ezt az alkalmazottat a szolgálati szerződésből az a magánjogi igény illeti meg, amely

megillette őt azelőtt, amikor még munkaadója vele szemben törvényellenesen vagy szabálytalanul nem járt el. Megilleti tehát őt a megfelelő szolgálati rang, beosztás, munkakör és illetmény. Ettől őt a munkaadó törvénytelen eljárással meg nem feshatja.

Dr. Gaár Vilmos.

A házassági törvény 117. §-ához.

Dr. Scholtz Géza m. kir. igazságügyminiszteri tanácsos úr e lapnak folyó évi 6. és 8. számában a H. T. 117. §-ának 2. bekezdését illetően rendkívül mélyrehatóan fejtegeti, hogy «mit akart a törvény»?

A felvetett kérdés fokozott jelentőséggel bír, mert a bírói gyakorlatban évek óta mutatkozó ingadozás végre bizonyos egy- séges állásfoglalást tenne szükségessé.

A H. T. 117. §-a ugyanis első bekezdésében azt mondja: «A nő, ki Magyarország területén külföldivel kötött házasságát közvetlenül megelőző időben magyar állampolgár volt, férje ellen a magyar bíróság előtt indíthat érvénytelenségi pert, ha férjét a házasság megkötése után külföldre nem követte». A második bekezdés viszont úgy hangzik, hogy: «Ha a férj magyar állam polgár és a bontóokul szolgált tény elkövetése után más állam polgára lett, de neje őt külföldre nem követte, ellene a házasság felbon- tása végett neje a magyar bíróság előtt is pert indíthat».

A §. könnyebb megértése végett idéznünk kell a H. T. 114. §-át, amely szerint: «Magyar állampolgár házassági perében csak a magyar bíróság ítélete hatályos», és a H. T. 116. §-át, melynek értelmében «Külföldiek házassági perében a magyar bíróság csak az esetben járhat el, ha ítélete hatályos abban az államban, amely- nek a házasfelek polgárai».

A H. T. 117. §-a tehát első bekezdésében annak a házasság- kötöskor magyar volt nőnek, aki eredetileg külföldihez ment férjhez, ha férjét külföldre nem követte, a házasság érvénytelení- tése iránti per itteni megindítására módot nyújt, házasságbontó- per lefolytatására ellenben nem, aminek az az indoka, hogy az 1879 : L. tc. 37. §-a értelmében az a nő, aki külföldivel kötött házasság folytán elvesztette magyar honosságát, ha a házasság érvénytelennek nyilváníttatik, ipso facto visszanyeri magyar állam- polgárságát és miután a H. T. 46. és 67. §§-ai értelmében az érvénytelenné nyilvánított házasságot úgy kell tekinteni, mintha meg sem kötötték volna, a törvényhozás annak a volt magyar nőnek, aki a külföldivel érvénytelenül kötött házassága folytán állampolgárságát tulajdonképpen el sem vesztette, a per itteni megindítását lehetővé kívánja tenni, bontóper megindítására ellen- ben a külföldihez férjhezment magyar nőnek jogot nem ad, mert az magyar állampolgárságát elvesztette és ha a házasság fel is bontatik, az 1879 : L. tc. 41. §-a értelmében öneki csupán vissza- honosításra van igénye.

Gyakorlati szempontból a H. T. 117. §-a 2. bekezdésének mikénti értelmezése a trianoni békeszerződés folytán nyert rend- kívülli jelentőséget.

Nevezetesen : az 1879 : L. tc. 5. §-a értelmében házasság által megszerzi a magyar állampolgárságot azon külföldi nő, aki magyar állampolgárhoz megy férjhez. A 7. §. értelmében a honosított férfi által szerzett magyar állampolgárság kiterjed nejeire és atyai hatalom alatt levő kiskorú gyermekeire. A 26. §. szerint az el- bocsátás kiterjed az elbocsátott férfi nejeire, ha az férjével együtt kiköltözik. A 32. §. értelmében a magyar állampolgárságnak tíz évig a magyar korona területén kívül való távollét által történt elvesztése kiterjed a távollévő férfinak veleélő nejeire, végül a 34. §. szerint elveszti magyar állampolgárságát azon nő, aki nem magyar állampolgárhoz megy férjhez.

A békeszerződés hatálybalépése előtt tehát az esetek túlnyomó részében a házasfelek állampolgársága ugyanaz volt és csak ki- vételesen fordult elő, hogy a külföldön ágytól és asztaltól elválasztott házasfelek közül csak az egyik szerzett magyar állampolgár- ságot, mely a másik házastételre ki nem terjedt. Az a körülmény pedig, hogy a nő férjével együtt élt-e vagy sem, a honosság vál- tozás tekintetében csupán a magyar állampolgárságnak a férj részéről elbocsátás vagy távollét által történt elvesztésénél játszott szerepet, mert csak a férjével együtt élő nő vesztette el magyar állampolgárságát.

A trianoni békeszerződés értelmében azonban a helyzet más.

A békeszerződés maga ugyan 63. cikkében csupán annyit

mond, hogy a férj opciója maga után vonja a feleségét. A 66. cikk értelmében a szerződés 7. címe rendelkezéseinek alkalmazása tekin- tetében a férjes asszonyok férjük állapotát mindenben követik.

Magából a békeszerződésből tehát nem tűnik ki az, hogy a honosság változás szempontjából jelentőséggel bír-e az a körülmény, hogy a nő férjével együtt él-e vagy sem, sőt a 66. cím azon rendelkezéséből, melyszerint a férjes asszonyok férjük álla- potát mindenben követik, az következne, hogy a nő férje honos- ságát követi tekintet nélkül arra, hogy együtt él-e vele vagy sem.

A trianoni békeszerződésben foglalt állampolgársági rendelkezések ismertetése és végrehajtása tárgyában kiadott 6500/1921. M. E. sz. rendelet 9. §-a szerint azonban a békeszerződés 63., 64. és 66. cikke értelmében az állampolgárságnak, mint a 61. és 62. cikkek alapján beálló változásában, mint opció gyakorlásával el- érhető fenntartásában vagy megszerzésében a férjnek állampol- gárságát követi a vele együtt élő felesége is.

A békeszerződésnek ezen értelmezése folytán tehát a honosság- változás csak a férjével együtt élő nőre terjedvén ki, minthogy a házasfelek a házassági per megindításakor mindig külön élnek, ha a férj honosságában a békeszerződés következtében változás állott be, könnyen előáll az a helyzet, hogy a házastársak állam- polgársága különböző.

Ennek folytán pedig felmerül az a kérdés, hogy az a nő, aki eredetileg magyar állampolgárhoz ment férjhez, akinek férje azon- ban, miután a békeszerződés életbeléptekor Csonka-Magyarország területén községi illetőséggel nem bírt és a magyar állam javára nem is optált, magyar állampolgárságát elvesztette, indíthat-e a H. T. 117. §-ának második bekezdése alapján a házasság felbon- tása iránt férje ellen a magyar bíróság előtt pert, ha férjét kül- földre nem követte, de ő maga önállóan nem optált, illetve az 1922 : XVII. tc. 24. §-a értelmében vissza nem honosította magát.

A budapesti kir. törvényszék 36. P. 31,032/1924. és 36. P. 41,216/1924. számú, valamint a budapesti kir. ítélőtábla 10. P. 5013/1924. és 10. P. 1699/1925. számú határozataiban kifejezésre juttatott álláspontja szerint a magyar bíróságnak a H. T. 117. §-ának második bekezdése alapján hatásköre nincs, viszont a budapesti kir. törvényszék 1. P. 36,066/1923. és a budapesti kir. ítélőtábla 10. P. 11,853/1923. és 10. P. 9105/1924. számú határozatai szerint e §. alapján a nő a bontóper itt lefolytathatja.

Ezen ellentétes döntések folytán a budapesti kir. ítélőtábla 1925 november hó 23. napján kelt 11. P. 7720/1925. számú vég- zésében azt az elvi határozatot hozta, hogy bár a bontókereset vissza nem utasítható abból az okból, mert a felperesként fellépő nő, akinek férje magyar állampolgárságát a trianoni békeszerző- dés folytán elvesztette, optálás vagy visszahonosítás útján önállóan szerzett magyar állampolgárságát nem igazolta «az elsőbíróság az ügyet ítélettel mindaddig el nem döntheti, amíg a felperesként fellépő nő a külföldi-é vált férjétől különálló ön-állampolgárságát a bíróság előtt nem igazolja, erre azonban a kir. ítélőtábla elegendőnek találja a szabályszerű bejelentés elfogadásának belügy- miniszteri igazolását».

A kir. ítélőtábla álláspontjához mindenesetre szó fér, mert vagy azt az álláspontot foglaljuk el, hogy az a nő, akinek férje a békeszerződés folytán magyar állampolgárságát elvesztette, ha férjét külföldre nem követte, a 117. §. 2. bekezdése értelmében akkor is indíthat itt keresetet, ha önálló saját magyar állampol- gárságát nem igazolja vagy az idézett törvényhelyet ez esetre alkalmazhatónak nem tartjuk és ebben az esetben a visszahonosí- tási kérelem benyújtása egymagában nem elégséges.

Az optálásnál ugyanis a magyar állampolgárság fenntartására vonatkozó bejelentés igazolása azért elégséges, mert az a magyar állampolgár, aki kellő időben optált, a békeszerződés helyes magya- rázata szerint magyar állampolgárságát el sem vesztette, az azon- ban, aki az optálást elmulasztván, az 1922 : XVII. tc. 24. §-a érte- lmében visszahonosítást kér, a magyar állampolgárságát elvesztette és azt az 1879 : L. tc. 15. §-a értelmében csupán attól a naptól kezdve nyeri vissza, amikor az állampolgári esküt letette, ez eset- ben tehát nemcsak a visszahonosítási kérelem előterjesztése, hanem a belügyminiszter által történt visszahonosítás és az eskü letétele is igazolandó.

Dr. Scholtz Géza idézett cikkeiben azt az álláspontot foglalja el, hogy a H. T. 117. §-ának második bekezdésében lefektetett «jogtétel eredetileg külföldiekké vált házastársakra vonatkozott», hogy tehát e törvényhely alkalmazhatóságának előfeltétele, hogy a

férjjel együtt a nő elvesztvén magyar állampolgárságát, a bontókereset beadásakor mindketten külföldiek legyenek, feltéve, hogy a bontó okul szolgáló tény elkövetésekor magyar állampolgárok voltak.

Indokolja ezt az álláspontot lényegileg azzal, hogy miután a törvényhely az indokolásából kitűnőleg a külföldiekre vonatkozó 116. §-a alól kíván kivételt tenni, a §. alkalmazásának nem lehet előfeltétele az, hogy a nő a kereset beadásakor is magyar állampolgár legyen, mert hiszen akkor a törvényes rendelkezésre nem lenne szükség. Ha ugyanis a nő a kereset beadásakor magyar állampolgár, akkor már a H. T. 114. §-a értelmében is a házasság felbontása iránt itt keresetet indíthat, ez esetre tehát a H. T. 117. §-ának 2. bekezdésében külön rendelkezni felesleges lett volna. Ezt az álláspontot támogatja — szerinte — az is, hogy a törvénynek szövege szerint a nő a magyar bíróság előtt «is» pert indíthat, mert — úgy mond — ha a törvény úgy magyaráztatnék, hogy a nőnek a kereset beadásakor kell lennie magyar állampolgárnak, az «is» szócskának csak az az értelme lehetne, hogy bár a nő magyar állampolgár, külföldön is indíthatna pert, ami pedig a H. T. 114. §-ával ellentétben áll.

A H. T. 117. §-a 2. bekezdésének ezt a magyarázatát, bármilyen szépen és alaposan is lett az a cikkíró által kifejtve, nem tehetem magamévá.

(Bef. köv.)

Dr. Malonyai Béla.

Törvénykezési Szemle.

Az özvegy érdemtelensége.*

— A kir. Kúria legújabb gyakorlatából. —

1912-ig az özvegy nem vált érdemtelenné még feslett életmód esetén sem. Ezzel a gyakorlattal a Kúria 1912-ben szakított, amint ezt előző cikkemben kifejtettem és arra az álláspontra helyezkedett, hogy az özvegyi jog az özvegyesség tartama alatt is elenyészhetik, ha ez időben a nő oly magaviseletet tanúsít, amely-nél fogva férje életében sem tarthatna tartásra igényt. (P. H. T. 243. sz.)

A bírói gyakorlat tehát az egyik végletből a másikba esett.

Mi volt ennek az oka? Az a tapasztalat, hogy főleg a földművesek körében az ország egyes vidékein az özvegyek nem mentek újból férjhez, nehogy özvegyi jogukat elveszítsék, hanem ágyasságban éltek.

Mint hogy azonban a tartáshoz való igényt a feleség nemcsak házasságtörés, hanem a 80. §-a esetén is elveszti, ennél fogva a Kúria 1912 utáni gyakorlata tulajdonképpen sokkal szigorúbb mértéket alkalmazott az özvegy életmódjának megítélésére özvegy-sége idejében, mint férjének életében.

Mert amíg a férj él, addig ő ítéli meg, hogy felesége megsérti-e a házastársi kötelezettségeket. Az özvegygel szemben azonban nem a szerető vagy legalább elnéző férj, hanem a kapzsi örökös áll, aki lesi az alkalmat, hogy érdemtelenségi esetet konstruálhasson. Nem is szólva arról, hogy az még lehetséges, hogy a férj megbocsát a feleségének, de az ki van zárva, hogy az éhes örökös megbocsásson az özvegynek.

A Kúria ezen formulázása annyira túllőtt a célon és a köz-felfogással annyira ellentétben állott, hogy nem is próbálkozott senki érdemtelenséget megállapítani azon az alapon, hogy az özvegy a férj életében sem tarthatna igényt tartásra.

Ha végig tanulmányozzuk az utolsó másfél évtized judikaturáját úgy látjuk, hogy csak ágyasság, szerelmi viszony, törvénytelen gyermek szerepel érdemtelenségi okként. Már pedig az is bontóok a judikaturánk szerint, ha a hitvestárs úgy viselkedik, hogy «erkölcsi volta és tiszta élete súlyos gyanuba keveredik». (Grecsák, VII. kötet, 171. sz. eset.)

A Kúriának ez a túlszigorú álláspontja, melyben a halál után nemcsak hűséget, hanem minden tekintetben oly magatartást követelt, mintha a férj még élne, tarthatatlan volt.

Helyesen tette tehát a Kúria, midőn közeledik az 1912 előtti álláspontjához. A legújabb döntés formulázását is szerencsésnek tartom: «érdemtelenné a nő az özvegyi haszonélvezeti jogra csak akkor válik, ha közmegebotránkozást keltő és a férje emlékét meg-nyalázó erkölcstelen életet folytat».

* Az előbbi közleményt l. a 4. számban.

Kerülő úton már ezen legújabb döntés előtt is ugyanehhez az eredményhez jutott a Kúria. Egy 1920-iki döntésében az özvegy ellen gyermekei érdemtelenségi pert indítottak, többek között azon az alapon, mert egy ideig ágyasságban élt. A Kúria akkor még nem helyezkedett nyíltan szembe a P. H. T.-ba felvett 243. sz. döntéssel, hanem megbocsátást konstruált és nem állapította meg érdemtelenséget következő indoklással: «Az alperesnek a Zs. Flóriánnal folytatott ágyassága alapján pedig az alperest ebben az esetben az özvegyi jogtól azért nem lehet megfosztani, mert az ítéleti tényállás szerint az ágyassági viszonyról és ennek 1909. évben való megszűntéről felpereseknek tudomásuk volt, e miatt azonban nagykorúságuk elérte után is az alperessel szemben huza-mosabb időn át, a nélkül, hogy ebben gátolva voltak volna, fel nem léptek, hanem azt elnézték, most tehát már ezen az alapon ellene fel nem léphetnek». (P. I. 1725/1920. közölve Mj. Tára I. kötet, 92. szám.)

A P. H. T. 243. sz. döntését, amint fentebb kifejtettem, az a szempont vezette, hogy az özvegy azért nem megy férjhez, hogy a törvényt megkerülje és özvegyi jogát el ne veszítse. A valóságban ez a motivum igen ritka lehet. Különösen kisvagyoni özvegyek-nél, az ágyassági viszony magyarázata egész más téren keresendő. Nem köthet házasságot, mert saját vagy vőlegényének papírjai nincsenek rendben. Vagy mert vőlegénye már rég nem él feleségével, de a válópert nem tudja lefolytatni annak körülményessége vagy költséges volta vagy más okból. Súlyossá teszi a kérdést, hogy az özvegyi jog épp a kis ekszisztenciáknál legtöbbször alig áll másból, mint a lakásból és legfeljebb még a legszükségesebb tartást biztosító kis föld haszonélvezetéből.

Aránylag rövid idő alatt belátta a Kúria, hogy a P. H. T. 243. rideg álláspontja fenn nem tartható.

Az újabb gyakorlat azonban annyira ellentétben áll a 243. sz. döntéssel, hogy kívánatos volna a kérdésnek jogegységi döntéssel való tisztázása.

Dr. Teller Miksa.

Szemle.

— Az ügyvédi kamara közgyűlése, ujságírói nyelven szólva, izzó hangulatban folyt le. Ezúttal nem annyira a kar gazdasági érdekeinek sérelméből eredő jogos elkese-redés fűtötte a kedélyeket, mint inkább az ügyvédség szel-lemi légkörében összesűrűsödött villamosság, amelyet a sza-badságjogokra nehezedő légnyomás váltott ki. Minden fel-szólalásban kifejezésre jutott a tudat és az érzés, hogy ügyvédség és szabadság egyet jelent, de kifejezést nyert a jogos felháborodás is, hogy az ügyvédi karnak panaszai, mint pusztában elhangzó szavak visszhang nélkül maradnak. Köztisztletnek örvendő, konzervatív hajlandóságú ügyvédek önérvetesebb és erélyesebb hangot sürgettek a kamara fel-terjesztéseiben, amely óhajtatást nyilván az a tapasztalat szülte, hogy a felügyeleti hatóság vagy egyáltalában nem vagy tagadólag válaszolt az ügyvédi kar javaslataira. Az a viszony, amelyben az 1874:XXXIV. tc. rendelkezései szerint a ka-mara az igazságügyminiszterrel áll, csupán annyiban alá-rendeltség, amennyiben a miniszter ellenőrizni jogosult, hogy a kamara tevékenysége a törvénnyel összhangban áll-e. Egyébként azonban az ügyvédi kamara, mint a törvény által alkotott szakképviselő, a rendtartás 19. §-ában megszabott hatáskörének betöltésében a végrehajtó hatalomtól függet-len s egész *raison d'être*-je ebben a függetlenségében rejlik. Ebből következik, hogy az ügyvédi karnak vagy a jog-szolgáltatásnak érdekeire vonatkozó véleményei és javas-latai, ha nem is elfogadásra, de méltánylásra tarthatnak igényt. Nyilvánvaló, hogy az igazságügyminiszter nem köte-les a kamarai felterjesztéseket száz percentig honorálni, de ha eltérő álláspontra helyezkedik, köteles a kari óhaj meg-tagadását tárgyi érvekkel úgy megindokolni, hogy döntése a törvény, a tudomány és a logika hármass tűzpróbáját ki-állja. Szerelmi enyelgésben a semmilyen válasz is válasz, a nem esetleg talán s a talánt esetleg igent jelent, de a kamara és a miniszter, a közérdek e két eltérő funkció-náriusának, viszonya nem érzelmi természetű s különösen

újabb időben mind kevésbé hasonlít a szerelmes pár enyelgéséhez. Napjainkban, amelyeket a parlamentáris érzék elfajulása és a hatalom botor tobzódása jellemez, kétséges ugyan, hogy az önérvetesebb és erőlyesebb hang alkalmas-e a lelkiismeretnek felébresztésére, de ha másért nem, annak a méltatlan látszatnak az eloszlatására kíváncsi, mintha az ügyvédi kamara pajzán gyerekeknek gyülekezete volna, amely azzal szórakozik, hogy időnként borsószemeket hajigál az értelmellenül néma falakra.

— **Sok-e az ügyvéd?** E címen lapunk múlt számának szemleirovátában megjelent közleményre vettük a következő levelet:

Igen tisztelt Szerkesztő Úr! Becses lapjában fenti cím alatt megjelent cikkemhez a 8. számban reflexiókat fűz a Szerkesztőség s azon alapon, hogy: *«Lehet, hogy félreértjük a szerzőt, de állami beavatkozás nehezen érthető egyébként, mint numerus claususnak»* erős támadást intéz a numerus clausus ellen. Erre nincs semmi észrevételem, de az ellen már erősen tiltakozom, mintha én a numerus clausust pártoltam volna az ügyvédeknek vagy bármely szabad pályán. Nemcsak hogy *«lehet»*, hogy félreértett a cikkíró, hanem egészen bizonyos, hogy félreértett; amin pedig nem győzők eléggé csodálkozni, mert hiszen cikkemben a numerus claususról csak annyit írtam és egy szót sem többet, hogy: *«Ha kitör az elégedetlenség, napirendre tűzik a numerus clausus szokásos formuláját, de azután rövid idő múlva elcsendesül minden»*. Bocsánatot kérek, de ebből azt következtetni, hogy én a numerus clausus híve vagyok, igazán erős túlzás. Hiszen néhány sorral előbb világosan megmondom, hogy: *«ezúttal csakis azzal a kérdéssel foglalkozom, hogy sok-e az ügyvéd? ... a három probléma közül csak a tényleges állapot megrajzolására szorítkoztam s nem foglalkoztam a kérdés pszichológiájával és szociológiájával»*; vagyis még nem is érintettem a második problémát sem, t. i. azt, hogy mily szociálpszichológiai okok idézik elő az ügyvédek túlságos szaporodását. Annál kevésbé foglalkozhattam tehát a harmadik, vagyis az utolsó problémával, t. i. azzal a kérdéssel, hogy az ügyvédek túlságos szaporodását miként lehetne megakadályozni. Persze ide tartozik a numerus clausus, mint állami intézkedés is; odáig azonban még nem jutottam el, hogy ebben a kérdésben állást foglaljak, mert minden társadalmi bajnak három fázisa van. Nevezetesen, amint cikkemben kifejtettem, a) a tényleges állapot megrajzolása (diagnózis); b) a baj okainak feltárása (aetiológia) végül, c) a gyógyítás (therapia). Aláhúzottan hangsúlyoztam, hogy ezúttal csak a tényleges állapot megrajzolására szorítkoztam (diagnózis). A következő alkalommal majd azokat a szociális okokat fogom tárgyalni, melyek a túlszaporodást kiváltják, azután jön sorra a therapia az utolsó, vagyis a harmadik cikkben. Itt fogunk összejutni az igen tisztelt Szerkesztő úrral, ha a numerus clausussal állanék elő. Előre jelzem azonban, hogy Szerkesztő úr hadakozó fringijája alighanem végleg be fog tokjában rozsdásodni, mert amint látom, Szerkesztő úr az állami beavatkozás kérdésében a monizmus alapján áll s azt véli, hogy ennek csak egy módja van, a Szerkesztő úrtól ledorongolt numerus clausus; pedig tessék elhinni, ez csak egyik módja a beavatkozásnak, a *legrégibb, a legelkoptatottabb és legnépszerűtlenebb*. Én azonban a pluralizmus híve vagyok. S több módját is el tudom képzelni az állami beavatkozásnak; hogy mely módozatok volnának azok, azt annak idején majd kifejtem. Garantálnia kell azonban ehhez elég helyet becses lapjában, mert csak a harmadik cikkben vallok színt. A numerus clausus sokat használt és elkoptatott módszerét illetőleg egyelőre csak annyit: *nem szoktam uraságoktól levelet holmit viselni*. A Szerkesztő úr híve: **Vargha Ferenc**.

Öszinte örömmel veszünk tudomást arról, hogy **Vargha Ferenc** cikkéhez fűzött reflexióban félreértettük a cikk illusztris írójának véleményét. Mégsem mondhatjuk azt, amit ilyenkor mondani szokás, hogy sajnáljuk a félreértést. Nem sajnáljuk, mert éppen e félreértés szolgált okul és alkalmul a fenti levél megírására. **Vargha Ferenc** minden írása s így a fentebbi is sokkal értékesebb, semhogy annak provokációját sajnálni lehetne. Még nagyobb azonban az örömünk s bizonyára e lapnak minden olvasójáé is, hogy **Vargha Ferenc** az ügyvédi probléma aetiológiájának és terapiájának megírását is igéri. Nemcsak «garantáljuk a helyet» e cikkeknek, hanem garantáljuk azt is, hogy javaslatait a magyar ügyvédség azzal a nagy tisztelettel fogja fogadni, amelyre szerzőjüknek ebben az országban oly kivételes szociológiai tudása és éles judiciuma méltán igényt tarthat. Hogy pedig a numerus clausus ellen irányuló preventív támadás nem volt időszerűtlen

azt néhány nappal később frappánsan igazolta az igazságügyminiszter úrnak idevágó nyilatkozata.

— **Magyar ügyvédek a tuniszi ügyvédkongresszuson.** Franciaországnak, gyarmatainak és protektorátusainak ügyvédei Tuniszbán tartották ezévi kongresszusokat, amelyet ünnepi keretek között husvét hétfőjén megnyitottak, a tuniszi ügyvédi kamara elnöke és **Appleton Jean** lyoni egyetemi tanár, a Franciaországi Ügyvédszövetség elnöke. A kongresszus napirendjén szerepelt a francia ügyvédi kart érdeklő országos jellegű kérdések mellett a **Nemzetközi Ügyvédunió** megalapításának ügye is, amelyet tudvalevően a **Nemzetek Szövetségének felhívására** a francia és a belga ügyvédi szervezetek az elmúlt évben kezdeményeztek. Az életbehívandó új nagy nemzetközi intézmény mellett, hogy a kulturálmok ügyvédségét olyan formában foglalná egybe, mint ahogy a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara a gazdasági élet szervezeteinél tette, egyben a Nemzetek Szövetségének nemzetközi jogalkotást és jogegységesítést célzó működésénél tanácsadóul szerepelne. A tuniszi kongresszusra meghívást nyertek a külföldi ügyvédi érdekképviselők is; Magyarországról az **Országos Ügyvédszövetséget** hívták meg, amelynek képviselőjében dr. **Király Ferenc** ügyvezető titkár és dr. **Konkoly Elemér**, a szövetség igazgatótanácsi tagja vettek részt a kongresszuson.

— **Der Gütegedanke im Recht.** Ily címen terjedelemlre nézve kicsi, de eszmékben gazdag tanulmányt írt **Felix Joseph Klein** bonni ügyvéd. A perek megelőzésének nehéz problémájával foglalkozik és abból indul ki: *«Das Recht bedarf, um wahres Recht zu sein der Güte.»* Justitiát mérleggel és pallossal ábrázolják. Nem illenék az olajág is a kezébe? Németországban az 1924 február 13-iki rendelet kötelezővé tette, de csak az Amtsgericht előtti eljárásban a pert megelőző békéltetési eljárást (Güteverfahren), melyet a bíró vezet. Ennek a fiatal gyöngye palántának ajánlja szerző, aki Iheringnek *«Im Kampfe sollst du dein Recht finden»* mottójával szemben *«Möglichst im Frieden sollst du dein Recht suchen»* jelszavát ajánlja követésre.

— **Faluhelyi Ferenc nemzetközi jogi dolgozatai:** *«Locarno és a német-országi semlegességi szerződés»*, *«Politikai vagy jogi kérdés-e ma a kisebbségek védelme»*, *«A bécsi páneurópai kongresszus a magyar nemzeti eszme világában»*. A nemzetközi jog ma a legmostohább gyermek az összes tudományágak között: tankönyv, tanulmány vagy egyéb munka alig hagyja el a sajtót, jogi szaklapjainkban ily cikk alig jelenik meg. Igaz, viszont, hogy a hivatalos hely is mostohaanyaként viselkedik: a budapesti egyetemen Csarada öröke már évek óta nincs betöltve és tudommal a hazai négy jogi egyetemen két nemzetközi jogi katedra vacans. Az oly munkák, mint Faluhelyi professzoréi, a hazai és külföldi joganyag abszolút ismeretének és az abban való elmélyedésnek ismerveivel bírva, kétségtelen súllyal esnek latba amellet, hogy politikusaink számára teljes tudományos harci fegyverzetet nyújtanak. Az említett tanulmányok, jogi alaposságuk és széleskörű tájékozottságuk mellett az aktuális kérdésekhez szólnak hozzá és így annál nagyobb örömmel kell megjelenésüket látnunk, mert így az aktualitások mögött és mellett, mindvégig vonzó és érdekes előadásban találjuk meg a komoly anyagot. A tanulmányok Pécsen, Karl könyvesboltjában jelentek meg.

Dr. Kurzweil István.

— **A vizsgálati fogság angol értelmezése.** **Mr. William Mc Conne** bedfordi lakos az ottani grófsági bíróság előtt keresetet indított **Mr. Herbert Pickering**, a bedfordi fogház igazgatója ellen £ 100 kártérítés iránt azért, mert midőn a múlt év december havában az ottani fogházba, mint vizsgálati fogoly beszállított, rabruhát és ugyanolyan lábbelit adtak reá.

A fogházigazgató azzal védekezett, hogy a felperes elmebeli állapotát kellett megvizsgálni, mert azon vád alapján tartóztatott le, hogy birtokában volt egy löfegyver, mellyel egy bizonyos személyt le akart lőni.

Haydon K. C. bíró kérdésére felperes előadta, hogy ő múlt év december 3-án d. e. 10 órakor megjelent a rendőrbíró (magistrate) előtt és körülbelül délig volt a cellában, midőn a ruháit és irományait elszedték tőle. Ő hét napig maradt a fogházban rabruhában, míg ismét meg kellett jelennie a rendőrbíró előtt.

A bíró a tárgyalás során kijelentette, hogy felháborító dolog egy tiszta emberre olyan rabruhát adni, amelyet előzőleg több súlyos betegségben szenvedő fogoly viselt. Kétségbevonja alperes azon állítását, hogy a ruha előbb kimosatott, mielőbb felperesre adatott, bár elfogadja, hogy az alsóruha kimosatott. De feltéve, hogy a ruha kimosatott, *akkor is egy személyi megaláztatás történt a felperessel.*

Megengedi — folytatta a bíró — hogy felperes ruháinak át-

kutatása szükséges volt és míg ez megtörtént, a felperest valamilyen ruhába fel kellett öltöztetni és miután más ruha nem állt rendelkezésre, hát rabruhába, de a ruhák átkutatását aznap estig be lehetett volna fejezni. A legnyomatékosabban hangsúlyozta a bíró, hogy egyáltalán nem fogadhatja el a fogházigazgató azon védekezését, hogy a fogházsabályok a ruhák átkutatása és a ruhaviselés tekintetében nagyon elasztikusok. De ha fennforogna is bizonyos elasztikusság e tekintetben, *akkor is ezt az illető személy szabadsága érdekében kell alkalmazni és nem szabadságának megrövidítésére felhasználni. A fogházigazgató nem volt jogosítva a letartóztatottat avval terhelni, hogy engedélyt kérjen saját ruháinak viselésére.*

A bíró a letartóztatva volt felperes részére £ 5. 5. s. kártérítést és a költségeket megítélte.

Miután pedig a kérdés közérdekű, a bíró engedélyt adott a fellebbezésre.

Ugyanebben a fogházban a nyáron Mr. Reginald Russel vizsgálati fogoly meghalt, mert későn részesült orvosi kezelésben. A belügyminiszter (Home Secretary) ezen esetekből kifolyólag az alsóházban bejelentette, hogy a nevezett fogházigazgató a szolgálat alól felmentetett és nyugdíjaztatott.

Sapientia sat.

Dr. Admeto Géza.

Inhalt. Dr. B. Sichermann: Die unbedingte Valorisation. — Dr. V. Gaár: Die Rechtslage der gesetzwidrig entlassenen Ange-stellten. — Dr. B. Malonyai: § 117 des Ehegesetzes. — Dr. M. Teller: Erbunwürdigkeit der Wittwen. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Jó forgalmú vidéki ügyvédi iroda, esetleg házzal együtt eladó és átadó. Cím a kiadóhivatalban. 213

Vidéki közjegyző, gyakorlott állandó helyettest keres. Cím a kiadóhivatalban. 216

Agilis, képzett budapesti ügyvéd, perfekt német, jömenetelű ügyvédi irodába munkatársként belépne, esetleg helyettesítést vállal. Megkeresések «Megbízható 100» jelígre a kiadóhivatalba kéretnek. 217

Ügyvédjelölt, fél éves gyakorlattal, állást keres. Megkereséseket «Dunántúli» jelígre a kiadóhivatalba kéri. 218

Bíró és ügyvéd urak figyelmébe!

Vasúti és hajózási fuvardíjtételeket a világ bármely országába, továbbá szaktanácsokat bármely vasúti, szállítmányozási, speditós, kártérítési és díjtöbblet-pörökben legmegbízhatóbban, leggyorsabban és legjutányosabban nyújt

Dr. DÉVÉNYI EGON szaktanácsadó

nemzetközi vasúti és hajózási díjszabási iroda, Bpest, V., Nádor-u. 38.
Telefon: T. 277-45. 209

Magyarország legnagyobb, legteljesebb díjszabási (tarifa) gyűjteménye.

Természettani és természetrajzi műszerek

Vetítő-készülékek

Térképek és falitáblák

Vegytani laboratóriumi műszerek és eszközök

Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzők

Fizikai és kémiai experimentáló szekrények az ifjúság számára

Mérnöki műszerek

Rajzeszközök és logarlécek

Mikroszkópok és tudományos műszerek
legjutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

A Döntvénytár új kötetei megjelentek!

Büntetőjogi Döntvénytár XIX. kötet

Szerkeszti dr. Lengyel Aurél. Ára 3.— pengő.

Hiteljogi Döntvénytár XIX. kötet

Szerkeszti dr. Sebestyén Samu. Ára 3.— pengő.

Közigazgatási és Pénzügyijogi Döntvénytár XVIII. kötet

Szerkesztik dr. Főző Sándor és dr. Nádas László.
Ára 2.— pengő.

Magánjogi Döntvénytár XIX. kötet

Szerkeszti dr. Szladits Károly. Ára 3.— pengő.

Perjogi Döntvénytár XI. kötet

Szerkeszti dr. Kovács Marcel. Ára 2.40 pengő.

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében

Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. könyvkereskedésében

Budapest, VI., Andrassy-út 21.

Filozófiai Írók Tára

Új kötet

MACH

AZ ÉRZETEK ELEMZÉSE

A természettudományos világnézet legjelentősebb képviselőjének főműve

Fűzve 12.— pengő

Kultúra és Tudomány

Új kötet

BRUNETIÈRE válogatott kritikai tanulmányai

A francia Gyulai Pál öt legmaradandóbb' becsű tanulmánya: *Az impresszionista kritika. A szubjektív irodalom. A közhely elmélete. A génie a művészetben. A művészet és az erkölcs.*

Kötve 4.50 pengő

Kaphatók minden könyvkereskedésben, valamint a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,

IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. könyvkereskedésében,

VI., Andrassy-út 21.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem I., Bérc-u. 9. (Tel. József 103-69.)

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3. (Tel. 3-95.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4.

Franklin-Társulat nyomdája: Géczy Kálmán.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. —a— Néhány szó a szabadalmi felsőbbbíróság megszüntetése kérdéséhez. — *Dr. Löw Tibor* budapesti kir. ítélőtáblai bíró: Köteles üzleti képviselő. — *Dr. Malonyai Béla* törvényszéki bíró: A házassági törvény 117. §-ához. — *Dr. Rapoch Géza* budapesti ügyvéd: A külföldi részvénytársaságokra vonatkozó intézkedések a dr. Kuncz-féle részvényjogi tervezetben. — *Dr. Admelo Géza* budapesti ügyvéd: A vádlott tanuskodása. — *Dr. Káldor Ede* budapesti ügyvéd: Tömeggondnokságok és egyéb közmegebiztatások. — *Dr. Kepes Bernát* budapesti ügyvéd: A Kúria 94. számú büntető teljes-ülési döntvénye ellen. — *Dr. Munkácsi Ernő* budapesti ügyvéd: Ipari és kereskedelmi bérletek, mint a kereskedelmi tulajdon tárgyai. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XX. 4. — Perjogi Döntvénytár XII. 3.

Néhány szó a szabadalmi felsőbbbíróság megszüntetése kérdéséhez.

A közelmúltban a kormány a szabadalmi felsőbbbíróság megszüntetését tárgyzó törvényjavaslatot terjesztett a képviselőház elé, amely javaslat kimondja, hogy ez a bíróság megszűnik «és hatásköre a kir. Kúriára száll át».

Ez és az a rendelkezés, hogy az eljárási és ügyviteli szabályokat rendelet fogja megállapítani, képezi a lényegét a javaslatnak, amelynek a főindoklása a takarékoság.

A javaslat az iparjogvédelmi kérdésekben jártas olvasóra azt a benyomást teszi, hogy annak készítésénél bizonyos jártasság és tájékozottság hiánya foroghatott fenn.

A javaslat mereven ketté vágja az alsó- és felsőbbbíróság között évtizedek óta fennálló kapcsolatot, ami a szabadalmi bíróság hatáskörébe tartozó ügyek elsorvadását fogja maga után vonni.

Mert jól jegyzendő meg; nem csak egy bíróság megszüntetéséről van szó, amely «évenként néhány pert intéz el,» hanem igen fontos adminisztratív jogok megszüntetéséről és e megszüntetés káros következményeiről. Ezért minden hozzáértő előtt ez a javaslat nagy aggályokra szolgáltat okot.

Ezt megvilágítja néhány kérdés.

Mi lesz a felügyeleti joggal?

A javaslat szerint a felügyeleti jog a szab. bíróság felett a keresk. minisztert illeti. Ezzel a kérdés nincs megoldva és ezt a szab. törvény (1895: XXXV. tc.) 24. §. utolsó bekezdése is már kimondja, mely utóbbi azonban még azt is kimondja, hogy a miniszter ezt a jogot közvetlenül és a szab. felsőbbbíróság elnöke által gyakorolja.

Ezen az utóbbin van a fősúly, erről pedig az új javaslat hallgat.

A szab. felsőbbbíróság az alsóbírósághoz körülbelül úgy viszonylik, mint a kir. ítélőtábla a törvényszékhez.

Hogy néznének ki a törvényszékek a táblai elnöki felügyeleti jog nélkül? amelyet a Szilágyi-féle törvények és rendeletek oly okosan megalapítottak és amelyeknek mintájára készült a szab. felsőbbbíróság illetve elnökének felügyeleti joga, mely intézmény itt is — úgy mint a rendes bíróságoknál — bevált.

Ezért fektettek a kormányok eddig mindig nagy súlyt a felügyeleti jogra és annak részletesebb körülírása tárgyában adták ki már 1896-ban a 733. sz. rendeletet, majd pedig a felügyeleti jog még részletesebb kiépítése érdekében 1916-ban a 8358. sz. rendeletet.

Ez mind amellet bizonyít, hogy a kormány a szab. felső-

bíróság elnöke, mint magasabb állású bíró által gyakorlandó felügyeleti jogra mily nagy súlyt fektetett.

Mindez most már elesik? Mindez most már lényegtelen legyen? Ez alig hihető el.

Mert tudni kell: a felsőbbbíróság elnöke nemcsak megtartotta két évenként a rendes felügyeleti vizsgálatot, amelynek mindig meg volt a hatása, hanem azonkívül időnként megnézte az alsóbíróságnak egyik-másik ügyágát, megtette a szükséges intézkedéseket, esetleg a kormányhoz felterjesztést tett, üléseket és tárgyalásokat végig hallgatott, iratokat tanulmányozott, figyelmeztetéseket adott, észrevételeket tett, a netán hiányzó rendet és fegyelmet helyreállította, felvilágosítást, útbaigazítást adott stb. Panaszokat hallgatott meg, azokat megvizsgálta és megfelelően intézkedett; a törvények és rendeletek hiányait figyelemmel kísérte, és ebből kifolyólag megtette a szükséges lépéseket. Ezenkívül a nemzetközi jellegre való tekintettel figyelemmel kísérte a külföldi törvényhozásokat, ítélkezést és irodalmat és ezeket nálunk értékesítette, és mindenben közvetlen összeköttetésben maradt az alsóbírósággal és mindez által lehetségessé tette, hogy a magyar szab. bíróság működése, amelyre a külföld is már kezdett figyelmet fordítani, a nemzetközi vonatkozásánál fogva mindig bizonyos összhangzásban maradt a külfölddel, ami megint a magyar iparjogvédelmi kérdésekre nagy előnnyel járt és azokat előre vitte.

Ha nem is lehet mindazt, ami a felügyeleti jognak köszönhető, kimerítően felsorolni, annak fontossága már a fent vázlatosan előadottakból is nyilvánvaló, és éppen megcsonkított hazánkban erős és helytálló szab. bíróságra van szüksége; ezért éppen a jelen időpont legszerencsétlenebbül lett kiválasztva ily rideg és feltétlenül káros hatású változtatásra, amelytől a magyar iparjogvédelem érdekében a kormányt óva kell inteni, annál is inkább, mivel nyilvánvaló, hogy mindezekkel a Kúria elnökét terhelni nem lehet (talán a javaslat sem tervezi ezt), még kevésbé lehet ezt a miniszterre bízni, különösen nem most, midőn a szab. bíróság többé már nem «hivatal», hanem a rendes bíróságok attribútumaival felruházott bíróság, amelynek bírói függetlensége érdekében is ily terv ellen egyenesen tiltakozni kell.

Egész szervezetünkben a szab. bíróság lenne az egyedüli bíróság, mely törvényes garanciával bíró felügyeleti hatóság nélkül maradna.

Ennek káros következményei — a szabadalmi bírák elismerésre méltó derekassága és kivátósága dacára — el nem maradhatnak, ami minden hozzáértő előtt kétségtelen.

Mi lesz továbbá a fegyelmi bíráskodással?

Ezt ezidőszert a szabad. bíróság elnöke, alelnöke és bírái felett utolsó fokon a szab. felsőbbbíróság tagjai közül sorshúzás útján évenként alakított fegyelmi bíróság gyakorolja.

Kétségtelen ugyan, hogy a kir. Kúriánál is összeállítható lesz — a műegyetemi tanárok bevonásával — egy fegyelmi bíróság.

Azonban az a kérdés, vajjon az teljesen meg fog-e felelhetni feladatának?

Nem szabad ugyanis megfeledkezni arról, hogy szakszab. bíróság tagjairól van szó. Az a kúriai tanácselnök, kinek tanácsában évenként 5—6 szabadalmi pert fognak elintézni, egyébként semmiféle érintkezésben nincs a szabadalmi bírósággal; nem ismeri ennek ügymenetét, adminisztrációját, nem ismeri annak légkörét, mindezekkel szemben, mint egy idegen fog állani és az a körülmény is, hogy a szabadalmi bíróság és a Kúrián netán alakítandó fe-

gyelmi bíróság más-más minisztériumnak fennhatósága alatt áll, sok zavarra vezethet.

Ily fegyelmi bíráskodás aligha lesz megnyugtató.

Mi lesz továbbá a szab. bíróság bírónak végleges minősítésével?

Ezt ez időszerint a felsőbíróság elnöke végzi.

Ki fogja azt, a javaslat törvényerőre emelkedése esetén, végezni? Ki lesz arra nemcsak formailag jogosítva, hanem egyébként is hivatva? Az illető kúriai tanácselnök abból a néhány perből nem fog kellő tájékozottságot szerezni.

Ehhez járul, hogy mindazon bírónak munkája, akik a bejelentési osztályban működnek, a szabadalmi bíróság sajátos szervezeténél fogva, nem is kerülhet a Kúriához, holott a felsőbíróság elnöke az iratok tanulmányozása, tárgyalásokon való megjelenése, személyes érintkezés által stb. abban a helyzetben van, hogy kellő tájékozottságot szerezzen a végett, hogy megfelelő minősítést adhasson. Már pedig a helyes, végleges minősítés kérdése sok bíróra nézve valóságos egzisztenciális kérdés.

De nem lehet végül kikerülni azt a kérdést sem, vajjon mi lesz a védjegyügyekkel?

Ezeknek is végre meg kell teremteni egy fórumot; azért hozták meg az 1925: XII. tc.-t, amely az erre vonatkozó jogszabályok megteremtését előírja.

Ha a Kúria lesz ezekben a perekben is az utolsó fórum, akkor azt a mostani javaslatba kell belefoglalni; vagy a védjegy-perek miatt megint külön törvényt hozzanak?

Ha pedig a szab. felsőbíróság lesz az utolsó fórum, akkor azt nem lehet megszüntetni.

Már pedig a védjegyügyek és perek rendezése sokkal égetőbb szükség, mint a szabadalmi jogé.

A védjegy Magyarországon oly soha sem sejtett lendületet vettek, hogy pl. csak az ú. n. Uniós-vedjegyek száma sok ezerre rúg és folyton szaporodnak.

Ezen a téren van Magyarország közvetlen érintkezésben a Berni irodával és annak útján mondhatni az egész világgal!

Mindezek oly dolgok, amelyek az országot igen közelről érintik, de amelyekről sokan, nagyon sokan semmit sem tudnak.

Mindezekkel senki sem foglalkozik, mindezekről tájékoztatást, mondhatni, senki sem szerez, és mindezek a törvényjavaslat elkészítésekor talán tudva se voltak.

Ezért mindézt nyilvánosságra kell hozni, a jelen állapotok orvoslása és a magyar ipari jogok védelme érdekében.

A javaslat mindezekre a kérdésekre nincs tekintettel, és azt hiszi, hogy a felsőbíróság merev megszüntetésével minden el van érve.

Nincs vele elérve semmi.

Még a takarékoság célja sem lesz elérve, mert talán a hivatottak sem tudják, hogy egyetlenegy állás — a felsőbíróság elnöki állás — személyi járandóságai lesznek megtakarítva.

Ezt a csekély összeget igazán érdemes-e «megtakarítani», szemben azzal a sok kiszámíthatatlan hátránnyal, amely a javaslat törvényerőre emelkedése esetén be fog állani?

A felsőbíróságnak nincs se segéd- se kezelőszemélyzete, ezek teendőit a szabadalmi bíróság személyzete végzi, anélkül, hogy ezért akár csak egy fillérnyi díjazásban részesülnének.

Ezt is talán sokan nem tudják. A takarékoság, amely e szerint egy bírói állás személyi járandósága megtakarításává zsugorodik össze, alig tekinthető a javaslat megfelelő indokolásának.

Hozzáértők szerint ez a takarékoság igen drága lesz, mert az ipari jogvédelem súlyedése lesz az ára.

De ha már a felsőbíróságot mindenképpen megszüntetendőnek és a takarékoskodást szükségesnek tartják, jó lesz meg nem feledkezni arról, hogy ebben a kérdésben néhány évvel ezelőtt egészen másképpen gondoltak irányadó körök.

A szabadalmi törvény novelláját tartalmazó 1920-beli törvényjavaslat szerint ugyanis a felsőbírósági elnöki állás csak mint önálló állás oly módon lett volna megszüntetendő, hogy a felsőbíróság elnökévé nevezzenek ki egy kúriai tanácselnököt, aki ezt a hivatalt mint mellékhivatalt lássa el, tanácselnöki állásának egyébként érintetlen hagyása és a felsőbíróság szervezetének minden további változtatása nélkül (l. nemzetgyűlési irományok 1920-ból 128. sz. törvényjavaslat).

Habár ezt a javaslatot a minisztertanács elfogadta volt, habár ez a rendszer Ausztriában évtizedeken keresztül bevált, és

habár ez a megoldás enyhébb volt a jelenlegi javaslatnál (megmaradt volna a felügyeleti jog, fegyelmi bíráskodás stb. stb. ügy, amint ez jelenleg van), a nemzetgyűlés a novellát elfogadta ugyan, de a felsőbíróság elnöki állás megszüntetését tárgyzó részét mellőzték azzal az indokolással, hogy féltik az ítélkezés szakszerűségét és jobb lesz ezt a már évtizedeken keresztül bevált intézményt nem bántani.

Igy gondoltak 1920-ban.

Hogy ma miért gondolkoznak másképp, nem lehet tudni, pedig 1920-ban, az akkori konszolidálatlan viszonyok közt, az ú. n. takarékoság még inkább játszhatott szerepet, mint ma.

Jó lesz tehát e kérdés felett gondolkozni.

Jó lesz a dolgot el nem sietni.

Foglalkozzanak azok, akik ezt az elvont jogterületet igazán ismerik, e kérdéssel. Megérdemli.

Gondolkozzanak azok, akik hivatottak, a felett, vajjon — ha már okvetlenül megszüntetés kell — nem volt-e jobb az 1920-beli javaslat? mely kevesebb veszélyt rejtett magában, mint a jelen törvényjavaslat, amelyben sokkal nagyobb változtatásról van szó, mint ami a szűkszavú törvényjavaslatból kiolvasható, amely csakis kellő szakszerű tájékozottság hiányán épülhetett fel.

Vegyék a fáradságot maguknak a felelős körök e kérdést revideálni, mielőtt késő lesz.

—a—

Köteles üzleti képviselő.

I. A banküzletet folytató közkereseti társaságnak cégvezetője a társaság nevében kötelezettséget vállalt az eladóval szemben, hogy a banknál utalványozott vételárat kifizeti; utóbb a közkereseti társaság a kötelezettséget elhárította azzal, hogy a cégvezetőnek csak együttes cégvezetésre adatott meghatalmazás úgy, hogy a céget az egyik cégtaggal együtt jegyezhet.

A közkereseti társaság nyílt banküzletében történt e kötelezettségvállalásnak időpontjában a társasági tagoknak egyike sem volt Budapesten. A megállapított tényállás szerint a cégvezető előzően is teljesített ilyen fizetést ugyanannak a félnek az ügyletéből folyóan.

A kir. ítélőtábla a cégvezető kötelezettségvállalásának alapján marasztalta a társaságot, a kir. Kúria ellenben a kötelezettségvállalást hatálytalannak mondta, mert a cégvezető csak együttes cégjegyzésre volt jogosult.

A cégvezető kötelezettségvállalásának hatálytalanságából, így folytatódik a kir. Kúria okfejtése, nem következik azonban, hogy a cégvezetővel szerződött fél a banküzletet folytató közkereseti társaságtól mitsem követelhet. Ha vételárkövetelése még fennáll és behajthatatlan a vevőn, a vételár erejéig károsodott, amely kárért a közkereseti társaság «az anyagi jog értelmében» felel. A közkereseti társaság tagjait a szerződő féllel szemben vétkes mulasztás terheli ugyanis, mert a cégvezető kötelezettségvállalásának idején a cégvezetővel együttesen jegyző tagoknak egyike sem tartózkodott a cég telephelyén. A cégjegyzésre egyedül nem jogosult cégvezetőt «magára hagyták, anélkül, hogy távollétükben kötendő ügyletek cégszerű kezelése iránt intézkedtek volna.» Vétettek ezzel «a kereskedelmi forgalom biztonsága szempontjából őket terhelő gondosság ellen,» mert «lehetővé tették,» hogy a cégvezető a cég nevében «jóhiszemű harmadik személyekkel olyan ügyletet kössön, amelynek érvényessége a társaság részéről éppen, a cégjegyzés szabályszerűtlensége miatt megtámadható.» A cétagoknak e mulasztásából eredő kárért a közkereseti társaság felelős «annál az anyagi jogszabálynál fogva, mely a vétkes mulasztással okozott kár megtérítési kötelezettségét állapítja meg.» A kir. Kúria a károsodás és a kármennyiség megállapítása végett feloldotta a másodbírói ítéletet. (1926 febr. 4. 1925. P. VII. 4441.)

II. A mulasztás csak az esetben kártérítési ok, ha az, akit a mulasztással vádolnak, köteles volt a cselekvésre. A cselekvési kötelezettség nem mindig szerződéses elvállalásból ered, hanem gyakran bizonyos tényekhez fűződik. Ilyen szerződési kötelezettségvállalás nélkül cselekvésre, főleg harmadik személyek veszélyét elhárító cselekvésre kötelező tényeknek esetei: a tulajdon, némely rendelkezési lehetőségek, egyes foglalkozások vagy működések.

Ez a kártérítési ok sohasem azonos az ú. n. üzemi veszélnek a viselésével. Az üzemi veszélyviselés mulasztásra tekintet

nélkül terheli az üzemfenntartót az üzem okozta kár viselésével. A most említett kártérítési kötelezettség alapja ellenben a köteles cselekvés, a veszélyelhárítás elmulasztása.

A veszélyelhárításra irányuló cselekvésnek kötelezettsége leggyakrabban jogszabályon vagy törvényes hatáskörben kiadott közigazgatási, rendőri intézkedésen alapszik, de kifejezett rendelkezés nélkül is fennállhat olyankor, amidőn másoknak jogvédelme érdeke, a közjó vagy a közrend kifejezett parancs nélkül is megkívánják a cselekvést.

A tulajdonos általában gondoskodni tartozik arról, hogy tulajdona másnak kárt ne okozzon. A kir. Kúria szerint (1889. évi nov. 5. 7249/1889. Dt. u. f. XXV. 1.) «a szükséges elővigyázati intézkedés elmulasztásából származó károkért a tulajdonos felelősséggel tartozik.» És a kir. Kúria megállapította annak a ház-tulajdonosnak a kártérítési felelősségét, aki a házában az utcai járdát átszelő vízlevezető csatornáját nem fedte be kellően, mert a járdához tartozó fedődeszkának oly fenntartásáról volt köteles gondoskodni, hogy a járókelők veszély nélkül ráléphessenek (1902. dec. 31. I. G. 413 1902. F. H. VIII. 1686.), kimondotta továbbá a kir. Kúria, hogy a közúti híd tulajdonosa felelős a károkért, amelyek a híd fenntartásának elmulasztásából erednek. (1908. évi szept. 16. 144/1908. Mj. Dt. II. 209.).

Ugyanez áll az iparüzőről, aki általában köteles ipartelepének a károsítást kizáró berendezéséről és iparüzemének ilyen meneteléről gondoskodni. A kir. Kúria megállapította ezért a szállodás felelősségét, «aki a szállodájában megforduló idegenek testi épségét veszélyeztető» helyet «megfelelően ki nem világította s a bekövetkező balesetek megelőzésére alkalmas egyéb óvintézkedések megtételét is mellőzte.» (1923. ápr. 5. P. VI. 4456 1922. Mj. Dt. XVI. 86.).

Az iparüzőknek, akikhez a kereskedők is számítandók, ilyen szerződéses kötelezettségen kívül fennálló általános köteleessége az üzleti alkalmazottaknak megválogatása és felügyelete. Ebből a kötelezettségből indul ki a kir. Kúriának 84. sz. polgári teljesítési döntvénye, amely a gazda felelősségét a kárért, amelyet a valamely ügyének az ellátására kirendelt személy az ügykörébe eső teendők teljesítésében harmadik személynek jogellenesen okoz, az esetre állapítja meg, ha a gazda a kirendelt megválasztásánál vagy amennyiben felügyeletre, utasításra vagy a tennivalók teljesítésére eszközök nyújtására volt szükség, a felügyeletnél, utasításnál, eszközökkel ellátásnál nem járt el kellő gondossággal. (Mj. Dt. XI. 52.) A bizonyítás teher megfordítása nem fontos e kapcsolatban.

III. A közölt esetben is a kereskedő segédet alkalmazott, aki azután túllépte hatáskörét, amivel kárt okozott a szerződni kívánó félnek.

Az első kérdés az, vajon a segéd meghatalmazási körét illetően megtévesztette-e ezt a másik felet, mert, ha megtévesztés nem történt, akkor nincs jogellenes cselekedet, amelyért az alkalmazó kereskedő felelős lehetne. Vagy tudott a szerződni kívánó fél arról, hogy az alkalmazott csak együttes cégjegyzésre jogosult vagy sem. Ha tudott, úgy tisztában volt azzal, hogy a segéd hatáskörét túllépte és hogy az ügylet teljesítésére csak az esetben számíthat, ha az ügylet az egyik cégtag utólagosan hozzájárul. Ha nem tudott az együttes cégjegyzésről, úgy megtévesztésre mégis csak az esetben hivatkozhatik, ha a kereskedősegéd a cégjegyzési jogosultság kérdésében valamiképpen félrevezette, egyedül a segédnek hallgatása a kérdéssel megtévesztésnek nem tekinthető, mert a segéd feltehette róla, hogy tudja azt, amit a cégjegyzékből tudni kell és tisztában van ezért a jogcselekmény jelentőségével.

Megtévesztés esetében is csak akkor felelős azonban a kereskedő, ha mulasztás terheli az alkalmazásban vagy a felügyeletben.

Az alkalmazásban mulasztásnak csak az volna tekinthető, ha oly személyt alkalmazna, akiről tudja vagy kellő gondossággal tudni kellett volna vagy legalább bármely okból feltehetné volna hogy állásával visszaél.

A közölt esetben erre nincs adat.

A felügyeletben mulasztásról csak annyiban lehet szó az ilyen esetben, ha a kereskedő a hatáskörnek állandó vagy legalább ismételt túllépését tűri. Különbözik a törvény éppen azért ad módot a kereskedőnek magasabb rendű meghatalmazott kirendelésére, hogy magát helyettesítse s ne legyen kénytelen állandóan üzletében tartózkodni.

A meghatalmazás túllépésének túrt gyakorlatára történhetik hivatkozások, aminek következménye nem is kártérítési felelősség, hanem az, hogy a meghatalmazás fennállónak s az ügylet a gazda terhére kötöttnek tekintendő.

A különböző hatáskörű kereskedősegédeknek alkalmazása valóban bizonyos veszéllyel jár arra, aki a segédekkel szerződik. Éppen e veszély elhárítására, e harmadik személyek védelmére állapította meg a kereskedelmi törvény a vélemezett hatásköröket.

A segéd, akit a kereskedő boltban, nyílt árútárban vagy raktárban alkalmazott, már ez alkalmazásánál fogva feljogosítottan tekintendő oly eladásoknak és átvételeknek az eszközzésére, nemkülönböztetve oly fizetések átvételére, amelyek az ily boltban, nyílt árútárban vagy raktárban szokásosak. (K. T. 47. §.) Annak a segédnek a jogköre pedig, akit főnöke akar egész üzletének vezetésére, akár üzlete körében bizonyos nemű vagy egyes ügyletekre felhatalmaz, kiterjed mindazokra az ügyletekre, amelyek az ily kereskedelmi ügylet folytatásával rendszerint járnak és mindazokra a jogcselekményekre, amelyeket az ilyen ügyletek rendszerint szükségessé tesznek. (K. T. 43. §.) Végül a cégvezető — akár egy személy külön, akár, az együttes cégjegyzésnél, több személy együtt ruházott fel a cégjegyzés jogával — kereskedelmi ügylet folytatásával járó minden ügyletre és jogcselekményre jogosult bíróság előtt és bíróságon kívül. (K. T. 38. §.).

A kereskedő nem hivatkozhatik a jóhiszemű harmadik személlyel szemben arra, hogy a boltban alkalmazott segéd vagy a kereskedelmi meghatalmazott vagy a cégvezető a törvényben meghatalmazási körükbe utalt jogcselekményekre nem voltak jogosultak. A harmadik személy sem mondhatja azonban, hogy a segédet üzletvezetőnek, az üzletvezetőt cégvezetőnek, a cégvezetőt cégtulajdonosnak tartotta s ehhez képest állapodott meg. A harmadik csupán azt vitathatja eredményesen, hogy akivel szerződött, állandóan a nagyobb hatáskörben járt el és a gazda túrt.

IV. A kir. Kúria határozata szerint nem is annyira a felügyelet hiánya mutatkozik mint károkozó mulasztás, hanem inkább az, hogy a közkereseti társaság tagjai nem gondoskodtak a társaságnak kellő képviseléről. A tagok a cégvezetőt «magára hagyták, a nélkül, hogy a távollétükben kötendő ügyletek cégszerű kezelése iránt intézkedtek volna.»

A kereskedő általában nem tartozik gondoskodni arról, hogy véle ügyletet kötni lehessen. Ilyen gondoskodásra csak akkor köteles, ha kivételesen szerződési kötelezettség terheli. Ez a bankárrol nem áll, különösen akkor nem, amidőn nincs is olyan ügyletnek a megkötéséről szó, amelyet bármely féllel megkötni szokásos. A bank visszaszathatta volna az ügyletkötést, lehetőségéről sem tartozott ezért gondoskodni.

A képviselőnek hiányát a szerződési kötelezettség esetén kívül a másik fél csak akkor panaszkodhat, ha valamely már fennálló jogviszonyból vagy legalább jogi kapcsolatból kifolyóan jogi nyilatkozatot akar tenni s nincs akivel szemben megtegye. Ilyen helyzetben van az ajánlattevővel szemben az, aki az ajánlatot elfogadni akarja vagy a megbízásoknak teljesítésére ajánlkozott kereskedővel szemben a megbízást adó. Ezekben az esetekben az ajánlattevő vagy ajánlkozó kereskedő gondoskodni tartozik arról, hogy legyen, aki az elfogadást avagy a megbízást átveszi. A kir. Kúria olyan esetben, amelyben a rendelővel előző összeköttetésben állott kereskedő az ajánlatra a K. T. 320. §-ának megfelelően azért nem nyilatkozott nyomban, mert gyógykezelésre távol volt, az ügyletet létrejötné tekintette. «Nyilvánvaló,» — mondja ebben a kapcsolatban a kir. Kúria (1923. jún. 8. P. IV. 1742 1923. Hj. Dt. XVI. 59.) — «hogy a kereskedőnek a rendes gondosságából folyó kötelessége, hogy üzletét vezetés és felügyelet nélkül ne hagyja és annak vezetéséről arra az esetre is gondoskodjék, ha abban betegség vagy más ok miatt akadályozva van. Ebből önként következik, hogy alperes tartozott volna távolléte idejére helyettesítéséről gondoskodni, ezt nem tévén, mulasztása következményeit viselni tartozik.»

A kellő képviselőről gondoskodásnak állandó hiánya hátrányos a kereskedőre azért, mert majdnem szükségképpen alkalmat ad arra, hogy a kisebb meghatalmazású segéd hatáskörét állandóan túllépje s a kereskedő ezt tűrje, amiből utóbb más a kereskedőnek nem tetsző esetben a nagyobb meghatalmazás megadottsága következik. Magában abból, hogy nincs jelen megfelelő hatáskörű meghatalmazott, nem következik azonban, hogy az ügylet a meghatalmazás nélkül eljáró segéddel joghatályosan

megköthető, vagy hogy a meghatalmazás túllépéseért a kereskedő máskülönben felelős.

V. A szerződéskötési tárgyalásokkal a felek között oly jogi helyzet áll elő, amelyből a szerződés létesülése nélkül is következhettek kötelezettségek.

Van nézet, amely a jogi helyzetet szerződési viszonyhoz hasonlónak minősíti, amiből azt következteti, hogy a megbízó a szerződéskötési tárgyalásoknál alkalmazott helyetteseért mint szerződési cselekményben helyettesítőért a másik félnek feltétlenül felel. (Andreas von Tuhr, Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts. §. 45. II.).

A szerződésre nem vezető szerződéskötési tárgyalásnak ezt a szerződési felfogását a magyar jog nem ismeri; e jog szerint a tárgyaló feleknek kölcsönös felelőssége csak nem szerződéses jogcímen alapulhat. A magyar jog szerint a meghatalmazottért sem lehet ezért a tárgyaló fél mint szerződési helyetteseért felelős. Nem is fogadható el a felelősségnek az a szerkezete, amely szerint a meghatalmazását túllépő meghatalmazott éppen annak az ügyletnak a megkötésére irányuló tárgyalásban helyettesítője a kereskedőnek, amely ügylet tárgyalására és megkötésére tőle sem meghatalmazást, sem megbízást nem kapott. A szerződő kereskedőnek csak az lehet helyettesítője a szerződésben, akit erre felhasznál és az nem, akit a helyettesítésből kizár.

A meghatalmazás túllépésével a károkozás a kereskedősegédi működés során történt, de a működés csak alkalmat adott a károkozásra, a meghatalmazási kör túllépése nem minősíthető a kereskedősegéd ügykörébe eső teendők ellátásának.

Dr. Löw Tibor.

A házassági törvény 117. §-ához.*

A H. T. 117. §-a második bekezdésének értelmét ugyanis és illetve a cikkíró úr által felvetett azt a kérdést, hogy «mit akart a törvény?» csak akkor állapíthatjuk meg, ha e §. keletkezésének történetét figyelembe vesszük.

E tekintetben pedig nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a H. T. 114. §-ának szövege a bizottsági második tervezetben (130. §. első bekezdés) ez volt: «magyar honosok érvénytelenségi vagy válopert csak a hazai bíróságok előtt indíthatnak». A miniszteri tervezet (137. §. első bekezdés) szerint pedig: «Magyar honosok házassági pereiben csak a hazai bíróságok ítéhetnek, a törvényjavaslat 137. §-a szerint ugyancsak «Magyar honosok házassági pereiben csak a hazai bíróságok ítélete hatályos».

A törvény előmunkálataiban tehát a H. T. 114. §-a oly módon volt szövegezve, hogy az akként is volt értelmezhető, hogy a hazai bíróságok kizárólagos hatásköre csak arra az esetre van fenntartva, ha mindkét házaspár magyar honos és csupán a képviselőház igazságügyi bizottsága módosította a szövegezést oly módon, «hogy nyilván kitűnjék, miszerint a magyar állampolgár házassági perében akkor is csak a magyar bíróság ítélete hatályos, ha csak egyik házastárs magyar állampolgár, a másik pedig külföldi», hangsúlyozván egyúttal, hogy «az állampolgárságra természetesen nem a házasságkötésnek időpontja, hanem a bírói eljárásnak időpontja a döntő».

Hasonlóképpen a H. T. 116. §-a eredetileg így volt fogalmazva (kormányjavaslat 139. §.): «külföldiek házassági pereiben a belföldi bíróságok csak az esetben járhatnak el, ha abban az államban, amelynek a házaspár honosai, ezen honosok házassági pereiben az idegen bíróságok ítéletei is hatályosak». E szövegezés folytán tehát még kétséges volt, vajon eljárhat-e a magyar bíróság, ha az egyik házaspár magyar, a másik ellenben külföldi és csak az igazságügyi bizottság szövegezése folytán lett kétségtelen, hogy e korlátozó rendelkezés csak akkor jön alkalmazásba, ha mindkét házastárs külföldi.

A H. T. 117. §-a már most a miniszteri tervezet szerint (137. §.) így hangzott: Első bekezdés: «Magyar honosok házassági pereiben csak a hazai bíróságok ítéhetnek». Második bekezdés: «A nő, ki Magyarország területén külföldivel kötött házasságát közvetlenül megelőző időben magyar honos volt, férje ellen indíthat érvénytelenségi pert a lakhelye szerint illetékes hazai bíróság előtt, ha férjét a házasság megkötése után külföldre nem követte». Harmadik bekezdés: «Hasonlóképpen, ha magyar honos

férj a házasság felbontására okot szolgáltató tény elkövetése után más állam honosa lett, a nélkül, hogy neje őt külföldre követte volna, ellene a házasság felbontása végett a pert neje a lakhelye szerint illetékes hazai bíróság előtt megindíthatja».

A tervezet e szövegezéséből nyilvánvaló, hogy az első bekezdésében azt akarta kifejezni, hogy, ha a házaspár mindketten magyar állampolgárok, házassági perük csak a hazai bíróságok által bírálható el, a második bekezdés viszont ezzel szembeállítva kifejezésre akarta juttatni, hogy az a nő, aki magyar volt, ha házassága folytán el is vesztette magyar állampolgárságát, érvénytelenítési pert itt indíthat. Az első bekezdés tehát magyar házaspárokról, a második pedig külföldiekről beszél. Helyesen mondja Grosschmid («A házasságjogi törvény» c. m. 2. kötet 833. oldal), hogy a második bekezdés nem kivétel az első bekezdés alól, hanem «az első bekezdés kontrája» alól, mert kivétel a H. T. 116. §-ának azon szabálya alól, mely szerint külföldiek házassági pereiben a magyar bíróság csak az esetben járhat el, ha ítélete hatályosa abban az államban, amelynek a házaspár polgárai.

A miniszteri tervezet 137. §-ának harmadik bekezdése pedig megadja a H. T. 117. §-a második bekezdésének helyes magyarázatát.

Az első bekezdésben ugyanis a tervezet a magyar bíróságok kizárólagos hatáskörét csak arra az esetre írta elő, ha mind a két házaspár magyar, ennek folytán a 137. §. harmadik bekezdésében külön kívánt arról rendelkezni, hogy mennyiben áll meg a magyar bíróság hatásköre abban az esetben, ha az egyik házaspár magyar, a másik pedig külföldi, ha nevezetesen a férj, aki eredetileg magyar volt, más állam honosa lett, a nő ellenben, aki férjét külföldre nem követte, az 1879. L. tc. 26. és 32. §§-ai értelmében magyar maradt.

A miniszteri tervezet szövegezéséből tehát nyilvánvaló, hogy az kizárólag a házaspároknak a per megindítása idején fennálló állampolgárságát tartotta irányadónak és azért is foglalta a H. T. 117. §-ának tervezetét a H. T. 114. §-a tervezetével egy §-ba, mert szembe akarta állítani az első bekezdésnek azzal a rendelkezéssel, hogy magyar honosok pereiben csak hazai bíróságok ítéhetnek, a harmadik bekezdésnek azt a rendelkezését, hogy a magyar bíróság abban az esetben is eljárhat, ha csak a nő magyar honos. Hasonlóképpen a kormányjavaslat a 137. §-ban rendelkezett arról, hogy mindkét házaspár magyar állampolgársága esetén csak a hazai bíróságok ítélete hatályos, a 139. §-ban szabályozta a magyar bíróságok hatáskörét arra az esetre, ha a házaspár külföldiek, a 104. §-nak második bekezdésében pedig meghatározta, hogy mennyiben járhat el magyar bíróság, ha a férfi külföldivé vált, a nő ellenben magyar maradt. Az indokolásban a javaslat azért hivatkozik is arra, hogy «ugyancsak a magyar nő védelmét tartja szem előtt a 140. §. második bekezdése is, midőn szintén tekintet nélkül a 139. §. tartalmára feltétlenül megadja a perelhetési jogot a nőnek a belföldi bíróság előtt az esetben, ha a magyar honos férj a házasság felbontására okot szolgáltató tény elkövetése után más állam honosa lett a nélkül, hogy neje őt külföldre követte volna», mert éppen a javaslat 139. §-a oly módon volt értelmezhető, hogy a magyar bíróság abban az esetben is, ha csak a férj vált külföldivé, csak akkor járhat el, ha az ítélet a külföldi államban hatályosnak ismertetik el, külön kifejezésre akarta tehát juttatni, hogy tekintet nélkül a külföldi állam általi elismerésre, ha a nő magyar maradt, a magyar bíróság eljárhat.

Nincs jelentősége e tekintetben — szerény nézetem szerint — a törvény szövegében előforduló és a cikkíró úr által hangsúlyozott «is» szócskának sem, aminthogy a miniszteri tervezetben az nem is foglaltatik, mert a kormányjavaslat mélyebb jelentőség nélkül csupán azt akarja e szóval kifejezni, hogy bár a javaslat 137. §-a értelmében magyar honosok házassági perében csak a hazai bíróságok ítélete hatályos, a 139. §. szerint pedig a bíróság külföldiek pereiben csak abban az esetben járhat el, ha az ítélet ott hatályosnak ismertetik el, mindazonáltal a magyar bíróság akkor «is» eljárhat, ha csak a nő magyar honos, a férfi pedig nem az. Az «is» szócska tehát, habár nyelvtani elhelyezése félreértésekre adhat okot, nem azt akarja jelenteni, hogy a magyar nő perében a hazai bíróság mellett a külföldi bíróság is eljárhatna, hanem azt, hogy bár a tervezet eredeti szövege szerint generális szabály az, hogy csak mindkét házaspár magyar honossága, illetve

* Az előbbi közl. 1. 9. számban.

külföldi házaspáraknál a magyar ítélőnek külföldön elismerése esetében járhatna el a magyar bíróság, a H. T. 117. §-ának második bekezdésében foglalt speciális rendelkezés folytán a magyar nő a pert itt akkor «is» megindíthatja, ha férje külföldivé vált.

Nem szenvedhet ugyan kétséget, hogy amikor azután a H. T. 114. §-a a képviselőház bizottsági szövegezése folytán oly módon nyert változást, hogy a magyar bíróságok hatáskörének kizárólagosságához elégséges az egyik házaspár magyar honossága, ezzel a H. T. 117. §-ának második bekezdése is összhangba lett volna hozandó, de ez nem változtat a törvényhely keletkezésének történetéből levonható azon magyarázat helyességén, mely szerint a H. T. 117. §-ának második bekezdése csak abban az esetben nyerhet alkalmazást, ha a kereset beadásakor a nő magyar állampolgár.

A trianoni békeszerződés életbelépte előtt tehát — szerény nézetem szerint — a H. T. 117. §-a második bekezdésének értelme teljesen kézenfekvő volt.

Minthogy ugyanis az 1879: L. tc. 26. és 32. §§-ai értelmében az nő, aki férjét külföldre nem követte, ha férje magyar állampolgárságát elbocsátás vagy távollét folytán el is veszítette, magyar állampolgár maradt, keresetet éppen azért indíthatott a magyar bíróság előtt, mert férje külföldi állampolgársága dacára ő magyar állampolgárságát megtartotta. Azt pedig, hogy a honosság változása a bontóokul szolgáló tény elkövetése után történt legyen, csak azért írta elő, mert a H. T. 115. §-a a külföldiből magyarrá lett házaspárnak csak oly bontóok alapján engedvén meg a házasság felbontását, amely a házaspár korábbi hazai joga szerint is bontóok, a 117. §-ban viszont annak a magyar nőnek, akinek férje külföldivé vált, oly ok miatt, amely a férj külföldi honosságának megszerzése után merült fel, a házasság felbontásának a magyar bíróság előtt való kérelmezésére jogot adni nem akart.

Minthogy azonban a nő magyar állampolgársága esetén nyilvánvalóan közömbös az, hogy a férj a bontóokul szolgáló tény elkövetése előtt vagy után veszítette-e el magyar állampolgárságát, helyes a Pp. 639. §-a második bekezdésének az a rendelkezése, amely a H. T. 117. §-ának második bekezdését kiterjesztvén, a magyar bíróság hatáskörét megállapítja arra az esetre is, ha a férj a bontóok felmerülte előtt veszítette el magyar állampolgárságát.

Összhangban áll e felfogással az 1911: XXII. tc-be iktatott hágai nemzetközi egyezmény 8. §-a is, amelynek értelmében, ha a házastársak honossága nem ugyanaz, utolsó törvényhozásukat kell hazai törvényük gyanánt tekinteni, mert ily módon arra a nőre, aki férje magyar állampolgárságának elvesztése dacára magyar maradt, mint utolsó törvényhozásuk a magyar törvény az irányadó.

Nem áll ellentétben, sőt megerősíti ezt az álláspontot a cikkíró úr által hivatkozott Pp. 641. §-a is, mert e §-nak illetékességi szabályai csak abban az esetben foghatván helyt, ha a házaspár külföldiek, ha a nő magyar maradt, természetesen alkalmazásba nem jöhetnek.

A trianoni békeszerződés által azonban a H. T. 117. §-a második bekezdésének alkalmazhatása módosult.

A békeszerződés 61. cikke értelmében ugyanis mindenki annak az államnak polgárságát nyerte el, ahová a békeszerződés életbeléptekor községi illetősége szerint tartozott.

Minthogy pedig az 1886: XXII. tc. 7. §-a értelmében a nő férje illetőségét követi, nyilvánvaló, hogy ha a férj a békeszerződés életbelépésekor Csonka-Magyarország területén kívül bírt községi illetőséggel, a nő, akár követte férjét külföldre, akár nem, magyar állampolgárságát elvesztette, mert az ő honossága is — függetlenül férje honosságváltozásától — községi illetőségi helye szerint alakulván, a házasságkötés által szerzett Csonka-Magyarországon kívüli illetősége ipso facto magyar állampolgárságának megszűnését vonta maga után.

Arra a volt magyar nőre nézve tehát, akinek férje Csonka-Magyarországon kívüli községi illetősége folytán a békeszerződés értelmében magyar állampolgárságát elvesztette, a H. T. 117. §-a második bekezdésének alkalmazhatása megszűnt, mert a nő állampolgársága szintén községi illetősége szerint önállóan bírálható, el, a H. T. 117. §-a második bekezdésének fent kifejtett az az előfeltétele, hogy a nő férje magyar állampolgárságának elvesztése dacára magyar maradt legyen, elesett.

Ez az indoka éppen annak is, hogy a 6500/1921. M. E. sz. rendelet 5. és 9. §-ai értelmében a nő férjétől külön is optálhat

és az 1922: XVII. tcikk 24. §-a szerint önállóan vissza is honosítható. A fent kifejtett álláspont helyességét mutatja egyébként a cikkíró úr által is felhozott az a körülmény, hogy a H. T. 117. §-a második bekezdésének oly magyarázata, hogy a nő magyar bíróság előtt akkor is lefolytathatná a bontópert, ha a kereset beadásakor külföldi, gyakorlati szempontból sok értelemmel nem bírna, mert a bontóítélet érvényessége és illetve az új házasságkötésnek lehetősége a H. T. 108. és 111. §-a értelmében amúgy is külföldi hazai joga szerint volna elbírálandó.

Összefoglalva tehát a mondottakat: a H. T. 117. §-ának második bekezdése — igénytelen nézetem szerint — helyesen csak úgy értelmezhető, hogy az csak abban az esetben nyerhet alkalmazást, ha dacára annak, hogy a férj magyar állampolgárságát elvesztette, a nő nem követvén férjét külföldre, azt megtartotta, e törvény alkalmazásának előfeltétele tehát éppen az, hogy a nő a bontókereset beadásakor és természetesen az ítélet meghozatalakor is magyar állampolgár legyen. A házaspáraknak a trianoni békeszerződés folytán bekövetkezett honosság változása esetén pedig e törvényhely egyáltalán nem alkalmazható és a nő magyar bíróság előtt bontópert csak abban az esetben indíthat, ha vagy a Pp. 639. §-a értelmében saját magának vagy férjének opcióját vagy visszahonosítás útján nyert magyar állampolgárságát hitelesen igazolja vagy oly külföldi állam polgárává vált, amely a magyar bíróság ítéletét hatályosnak ismeri el, amikor is a magyar bíróságnak hatásköre és illetékessége a H. T. 116. és illetve a Pp. 641. §-a alapján megállapítható.

Dr. Malonyai Béla.

A külföldi részvénytársaságokra vonatkozó intézkedések a dr. Kuncz-féle részvényjogi tervezetben.

I. Általános megjegyzések.

A külföldi r.-t. jogi helyzete tekintetében a régebbi időkben két egymással diametris ellentétben álló nézet állott szemben. Az egyik azt tanította, hogy a jogi személy a jog mesterséges alkotása lévén, annak létesítéséhez külön állami aktus szükséges, amelyen élete nyughatik. Ezen felfogásból azon következményt vonták le, hogy a külföldi jogi személy a belföldön csakis azon feltétel alatt tekinthető jogképesnek, ha a belföldi állam ezen minőségét külön aktusban elismeri. Az újabb keletű másik nézet azonban azt vitatja, hogy a jogi személy és így a részvénytársaság is nem fiktív jogalany, hanem az emberi individuumok felett létező organikus személyösszesség és így, amennyiben ilyen jogi organizmus bárhol létezik, úgy az mindenütt önállóságában elismerendő a nélkül, hogy e tekintetben külön állami intézkedésre volna szükség.

Az első felfogás pregnans kifejezését találjuk a francia Code de Commerce 37. cikkében foglalt alapelvet követő belga 1855 március 14, francia 1857 május 3. és az olasz 1860 október 27-iki törvényekben, amelyek értelmében ahhoz, hogy valamely külföldi r.-t. a belföldön jogképesnek tekinthessék, szükséges volt az illető külföldi államra vonatkozó generális kormányhatósági autorizáció. Az idők folyamán azonban ezen a nemzetközi kereskedelmi forgalom igényeit ki nem elégítő felfogás mindinkább háttérbe szorult, úgy hogy a generális autorizáció rendszerét követő fenti államokban is teljes mérvben érvényesült azon a fentebb ismertetett második felfogásból folyó álláspont, hogy minden külföldi r.-t. már léténél fogva a belföldön is eo ipso jogképesnek tekintendő, mégis természetesen a kölcsönös viszonyosságtól feltételezetten. Az újabb törvénykönyvek éppen ezen okból nem is szabályozzák azon már megoldottnak tekintendő kérdést, hogy milyen feltételek mellett tekintendő a külföldi r.-t. jogképesnek és csupán arra szorítkoznak, hogy a külföldi r.-t. letelepedésének esetével foglalkozzanak. Így a francia 1919 március 18-iki törvény 9. és 11. §-a, az 1873 május 18-iki belga törvény 131—134. szakaszai, az új német Kt. 201. §-a, az olasz Kt. 230—332. §-ai és végül az angol 1908 Companies act sect. 274-e.

Mindezen törvények a külföldi r.-t. jogképességének általános elismeréséből azon magától értetődő következményt vonják le, hogy a belföldi jog szabályozása nem terjeszkedhetik ki a külföldi részvénytársaságokot illető materiális kérdésekre, hanem kizárólag arra szorítkozhatik, hogy a letelepedés esetére a külföldi

r.-t.-nak előírja azon publicitási szabályok betartását, amelyek a belföldi társaságokra is kötelezőek. Nyilvánvaló ugyanis, hogyha valamely külföldi r.-t. a belföldön minden irányban szabadon fejthet ki üzleti működést a nélkül, hogy ehhez telep létesítésére volna szüksége, akkor mint felesleges és értelmetlen ballaszt jelentkezik minden olyan előírás, amely telep létesítésének esetén különleges és megszorító jellegű rendelkezéseket tartalmaz. Valóban a fent felsorolt külföldi törvényekben kizárólag formális jellegű rendészeti szabályokkal találkozunk. Így a német Kt. szerint belföldi telep létesítése esetén csupán azon körülmény igazolandó, hogy a társaság külföldön valóban létezik, egyébként pedig ugyanazon adatokat kell a telep helyére illetékes bíróságnál bejelenteni, mint a belföldi r.-t. fióktelepének létesítése esetén. A francia törvény szerint a külföldi kereskedelmi társaság letelepedése esetén a belföldi fiók igazgatója tartozik ezen körülményt a cégjegyzékben bevezettetni és ez alkalommal mindazon adatokat közölni, amelyek a francia társaságokra nézve elő vannak írva. Az állandó joggyakorlat szerint ezen fiókfőnök jogköre ugyanaz, mint általában a belföldi társaságok fiókjainak főnökéé és csak annyiban bír különös jogállással, hogy az előírt publicitási szabályok be nem tartása miatt a rendbírság ellene szabatik ki. Az angol törvény szerint azon külföldi társaságok, amelyek a belföldön place of business-t tartanak fenn, tartoznak egy hónapon belül a cég-hivatalnál alapszabályaikat bemutatni, az igazgatósági tagokat és egy Angliában székelő kézbesítési megbízottat bejelenteni. Ezenfelül a külföldi r.-t. tartozik a törvényben előírt alakban általános mérlegét évente a cég-hivatalnál bemutatni. A nyugateurópai jogrendszerektől eltérő állapot kizárólag Ausztriában áll fenn, ahol a koncessziós rendszer alapelveiből kifolyólag az 1865 november 29-iki császári rendelet külföldi részvénytársaságot illetőleg olyképp rendelkezik, hogy belföldi telep létesítése előtt a politikai hatóság külön engedélye (Zulassung) kérendő ki. Ezen engedély előfeltételét képezi: külföldi r.-t. saját államában való megalakulás és tényleges működés, a viszonyosság, a külföldi r.-t. alapszabályainak a belföldi jog alapvető elveivel való megegyezése, a társaság nyilatkozata, hogy osztrák telepét illetőleg az osztrák törvényeknek magát aláveti. Ezenfelül a külföldi r.-t. tartozik belföldi képviselőiséget kirendelni, amely a külföldi r.-t. belföldi telepét kizárólagosan képviseli. Úgy az Oberster Gerichtshof, mint a köz-igazgatási bíróság gyakorlata szerint azonban ezen rendeletnek csupán iparrendészeti jellege van és ezen szabályok be nem tartása a külföldi r.-t. jogalanyiségének elismerésére befolyással nincsen.

A nyugateurópai jog területére vonatkozó ezen vázlatos ismeretetés nyomán meglepetve fogjuk felfedezni, hogy hazai jogunk már eddigi szabályozásában is lényegesen illiberalisabb a külföldi jogoknál, mert két oly követelményt állít fel, melyeket egy külföldi jog sem ismer, nevezetesen a külön belföldi üzleti tőkét és a belföldi telepre vonatkozó külön mérlegezés kötelezettségét. A belföldi képviselő is a Kt.-n kívül csupán Ausztriában lelhető fel, míg mindennütt másutt a belföldi fiókot illetőleg is, a r.-t. képviselői és meghatalmazottai bírnak rendelkezési joggal. A Kt.-nek ezen megszorító intézkedései, amelyeket különösen még a 217. §-ban foglalt actio popularis-jellegű törlés súlyosbít — mint a bevezetésben már erre rámutattunk — éles ellentétben állanak azon alapelvvel, hogy a külföldi r.-t. telep létesítése nélkül minden formalitás betartása nélkül fejtheti ki működését és azt hisszük, hogy nem csalódunk azon állításunkban, hogy ezen szigorú rendelkezések a gyakorlati élet részéről csupán azon okból nem váltottak ki mindeddig erős ellenhatást, mert az 1878 : XXII. tc.-ben foglalt egyezmény az osztrák társaságokat mentesítette úgy a belföldi üzleti tőke létesítésétől, mint pedig a külön mérleg felállításától, úgyszintén a 217. §. 4. és 5. pontjai esetében a fentemlített törlési kényszerszertől is, úgy hogy a hazai közgazdaságra nézve túlnyomó jelentőséggel bíró osztrák viszonylatban a tulajdonképpen gravaminális intézkedések egész 1919-ig nem érvényesültek.

Bizonyos azonban, hogy a Kt. hivatkozott rendelkezései a joggyakorlatban valóságos kaoszt teremtettek éppen azon belső ellentmondásnál fogva, amely a külföldi r.-t. jogképességének általános elismerése és a belföldi telep jogi önállósággal való felruházása között szükségképpen fennforog. Különösen érvényesül ez ellenmondás a belföldi üzleti tőke és a belföldi képviselő jogkörének tekintetében. A belföldi üzleti tőke — mint fentebb lát-

tuk — kizárólag magyar specialitás és ha még hozzávesszük, hogy az Apáthy István-féle nagy műgonddal készült törvényjavaslat ezen intézményt nem ismerte, hanem a vonatkozó szakasz csupán a képviselőházi tárgyalások során vétetett fel, nem lehet csodálkozni, hogy egy olyan át nem gondolt intézmény alkottatott, amellyel a gyakorlatban semmit sem lehet kezdeni. Sem a Kt. sem pedig a csödtörvény nem tartalmaz ugyanis arra nézve intézkedést, hogy ezen belföldi üzleti tőke a belföldi hitelezők számára akár kizárólagos, akár előjoggal volna biztosítva és így azon egyedüli helyes álláspontot kell elfogadni, hogy az úgynevezett belföldi üzleti tőke a külföldi r.-t. egyéb vagyonával szemben semmiféle jogi különállással nem bír és épp oly mérvben szolgál a külföldi, mint a belföldi hitelezők fedezetéül. Igaz ugyan, hogy a csödtörvény értelmében a belföldi üzleti tőkére külön csőd-eljárásnak van helye, azonban ezen kizárólag eljárási jellegű intézkedésből nem vonható következtetés a belföldi hitelezők előnyösítésére épp oly kevésbé, mint a belföldi ingatlanra elrendelendő külön csőd esetében. Teljesen téves tehát azon felfogás, mintha ezen belföldi üzleti tőke a belföldi hitelezők garanciális alapját képezné, mert hiszen, ha a r.-t. fizetési kötelezettségeinek akár külföldön eleget tenni nem tud, úgy csődnévként van helye, melyben akár a külföldi, akár a belföldi bíróság rendeli azt el, a belföldi üzleti tőke a belföldi hitelezők részére rezervált külön kielégítési tömeget nem képez, hanem beleolvad az általános csődtömegbe.

A belföldi képviselő intézménye a gyakorlati életben hasonló zavarokra és visszasságra vezetett. Nevezetesen a Kúria hol azon álláspontot foglalja el, hogy a belföldi telepre nézve kizárólag a belföldi képviselő intézkedhetik és így az igazgatóság tagjai képviseleti joggal nem bírnak, hol pedig azon nézetet vallja, hogy a külföldi anyaintézet igazgatójának ténye kötelező hatályú a belföldi fiókra is. Mindkét kontroverzia végül abban a kérdésben éleződik ki, vajjon a külföldi r.-t. belföldi telepe önálló jogi személynek minősítendő-e vagy pedig a külföldi r.-t. egyszerű fiókjának. Az ellentmondás e tekintetben is nagy. Vannak határozatok, amelyek az önálló jogi személyiségből indulnak ki, míg az újabb felfogás szerint «a kereskedőnek fióktelepe nem önálló jogalany, hanem a főtelepnek tágabb értelemben vett tartozéka. A jogok és kötelezettségek alanya maga a kereskedő, illetve kereskedelmi társaság. Az adós a fiókteleppel kötött ügyletből származó tartozást a főtelepnek is kifizetheti és ezen ügyletből származó jogait a főtelep elleni keresettel érvényesítheti». «A r.-t. pozsonyi főtelepének alkalmazottja a szolgálati viszonyból kifolyólag a budapesti fióktelep ellen keresetet indíthat, mert a két telep jogalanya egy és ugyanaz a r.-t.». «A bécsi főteleppel létrejött ügyletből kifolyólag a budapesti fióktelep cége perelhető». (Lásd dr. Kovács Marcel: Hiteljogi bírói gyakorlat I. 1925.)

(Folyt. köv.)

Dr. Rapoch Géza.

A vádlott tanuskodása.*

Mint már említettük az angol eljárási jognak egyik legfel-
tűnőbb sajátossága, hogy a vádlott ügye mellett önmagát tanu-
ként felhívhatja. A *common law* értelmében a vádlott a bünvádi
eljárás egyetlenegy stádiumában sem volt alkalmas tanu és nem
volt kényszeríthető a tanuskodásra azon elvnel fogva, hogy *nemo*
tenetur seipsum prodere, amely elv megvédte úgy a vádlottat,
mint a tanut attól, hogy önmagukat bűncselekménnyel kelljen
terhelni és ha a vádlott mégis eskü alatt kihallgatott, úgy
elítélése semmis volt.

Úgyszintén az előzetes eljárás során sem volt hozzá kérdés
intézhető. A vádlott kihallgatása tekintetében kivételt képezett a
sommás bünvádi eljárás.

A vádlott helyzete azonban fokozatos változáson ment keresz-
tül különböző státumokban foglalt rendelkezések folytán, melyek
közt legfontosabb az *Evidence Act 1877* és a *Criminal Evidence*
Act 1898. Ezen törvényekben foglalt rendelkezések szerint a vád-
lott és házastársa az eljárás bármely szakában alkalmas tanu,
akár egyedül van vádolva, akár van vádlott-társa. A bírónak ki-
fejezetten tudomására kell adni a vádlottnak, hogy ő maga mel-
lett tanuskodhatik, önmagát azonban csak a vádlott hívhatja fel

* Részlet szerzőnek «Az angol esküdtbíráskodás» című most
megjelent művéből.

tanuul, a vádló azonban nem. A törvénynek az a kifejezése, hogy az eljárás bármely szakában nem foglalja magában a *grand jury* előtti eljárást, hanem csak az *előzetes* és a *petty jury* (ítélő esküdtszék) előtti eljárást. Ha a vádlott az előzetes eljárás során maga mellett tanuskodott, úgy az ily módon tett vallomása illetőleg tanuvallomása a tárgyaláson ellene felhasználható, ha a tárgyaláson nem is hivatkozott önmagára mint tanura. Ha a vádlott a tárgyaláson nem tanuskodott maga mellett, úgy a bűnösség kimondása miatti fellebbezés során már nem tanuskodhatik maga mellett illetőleg csak igen kivételes esetekben. Ha azonban ily esetben a fellebbezési eljárás során mégis megengedtetik neki a tanuskodás maga mellett, úgy elsőnek hivatik fel a tanuskodásra. Ha a tárgyaláson kitűnik, hogy a vádló több vádlott közül egyik-másikat csak azért vádolta meg, hogy ezzel tanukénti felhívását megakadályozza, az így vádolt ellen azonban semmi terhelő adat nem merül fel, a bíró azzonnal irányítja az esküdteket oly irányban, hogy az ilyképpen vádlottat azonnal mentse fel. Hogy a vádlott vádlott-társa mellett lehet-e tanu, arra nézve eltérő az angol jogászok felfogása.

A *Criminal Evidence Act 1898* egyenesen kimondja, hogy a vádlott nem kényszeríthető a tanuskodásra. Továbbá tiltja a törvény azt, hogy a vádló bármiféle kommentárral kísérhesse a vádlottnak azt a magatartását, hogy sem önmagát, sem házastársát (ha az eset körülményei olyanok) nem hívta fel tanuul. A bíró azonban ezt a körülményt az esküdtekhez intézendő összegező beszédében szóvá teheti, amint azt később látni fogjuk.

Ha azonban a vádlott önmagát tanuként felhívja, akkor alá van vetve a tanuskodás szabályainak és akkor esetleg saját vallomásával állapíttatik meg bűnössége. A most említett törvény ezt kifejezetten ki is mondja, minélfogva a vádlotthoz a kereszt-kérdés során oly kérdések is intézhetők, amelyekre adandó válasszal önmagát terheli. Oly kérdés azonban, hogy ő előbb más bűncselekményt már elkövetett, vagy hogy e miatt vád alatt áll vagy már elítéltetett, nem intézhető és ha intéztetik hozzá ilyen kérdés, arra nem köteles felelni. Erkölcsi multja és feddhetlen élete iránt azonban intézhető kérdés hozzá és arra köteles felelni. A most említett rendelkezések alól azonban több kivétel van.

Megengedhető annak bizonyítása, hogy a vádlott előzőleg egy bűncselekményt követett el vagy ilyen miatt elítéltetett, ha ezzel összefüggésben a vád tárgya bizonyítható. Továbbá bizonyítható a vádlott büntetett előélete, ha ő vagy a védelem a vád tanujához a vádlott erkölcsös életére vonatkozó kérdéseket intéz vagy a vádlott maga tanuskodik erkölcsös élete mellett vagy ha a védelem iránya arra terjed, hogy kimutatta, miszerint a vádló vagy tanui erkölestelen jellemüknél fogva megbízhatatlanok és így az esküdtek ne higgyenek a vádló tanuinak. Ily esetben az esküdteknek ismerniök kell a vádlott jellemét is és ennél fogva megengedhető, hogy a vádlott büntetett előélete vagy erkölcselelens magatartása kimutattassék. Ha azonban a vádlott kereszt-kérdésénél kitűnik, hogy a vádló a vádlott részére csapdát állított fel és a vádlott ebből folyólag önkénytelenül meggyanúsította a korona tanuját, akkor a vádlott büntetett előélete vagy erkölcselelens magatartása nem szolgálhat okul bűnössége megállapítására. Végül bizonyítható a vádlott büntetett előélete vagy erkölcselelens magatartása, ha ő tanuvallomásában az ellene vád tárgyává tett bűncselekménnyel mást vádol. A tanuskodáson kívül a törvény kifejezetten jogot ad a vádlottnak, hogy a tárgyaláson bármiféle előterjesztést vagy megállapítást tehessen a nélkül, hogy erre esküt kellene tennie. A vádlott tehát beszélhet és védekezhetik szabadon a nélkül, hogy ezért felelősségre vonható lenne, ha azonban tanuskodik és hamisan esküszik, ezért még felmentés esetében is hamis eskü miatt felelősségre vonható.

Ha a védelem által felállított tényállásra más bizonyíték nincsen, mint a vádlott tanuskodása, abban az esetben közvetlenül azonnal, amint a vádló befejezte a bizonyítás felvételét, a vádlott hívandó fel tanuul vagyis mielőtt még a vádló az általa produkált bizonyítás felvételét az esküdtek előtt összegezné. Amidőn a vádlott nemcsak erkölcsös életének igazolására hivatkozik önmagára, mint tanura, hanem az általa állított tények igazolására, akkor a bíró határozza meg, hogy először a védő hallgatja-e ki a vádlottat, mint tanut vagy a vádlott tesz-e előbb vallomást erkölcsös élete mellett.

Dr. Admeto Géza.

Tömeggondnokságok és egyéb közmegebizatások.

A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése szerint a választmány fölterjesztést intézett az igazságügyminiszterhez a tömeggondnokok és vagyonfelügyelők kirendelése tárgyában.

Helyesnek tartjuk a javasolt két jogcímet a lajstromba való felvételre, t. i. a hadviseltséget és az anciennitást. Az alcsoportosítások és turnusok azonban már meg nem felelők, mert igazságtalanságokra vezetnek, komplikáltak és feleslegesek.

Lássunk néhány példát:

1. A javaslat szerint az *első* csoportba felvételnek a 30 évnél régibb ügyvédek.

Előfordulhat tehát, hogy most tömeggondnok lesz egy olyan ügyvéd, ki 30 év óta működik ugyan, de már három ízben volt kirendelése, pl. tavaly 1900 pengő keresettel, 16 évvel azelőtt 4000 pengővel és 21 évvel azelőtt 3000 pengővel.

Viszont van egy másik ügyvéd, aki 29 év óta, vagyis elég hosszú idő óta működik és még egyszer sem részesült kirendelésben.

Nem-e méltatlanság tehát, ha a tervezett lajstromban a háromszoros tömeggondnok most megint megelőzi kartársát, aki ugyan két évvel fiatalabb, azonban már 29 év óta hiába várakozik.

2. A választmányi tervezet kihagyja a lajstromból azokat, akik legalább 10,000 pengőt kerestek már egy tömeggondnokságon.

Vajjon, hogy lehet azt ma megállapítani, hogy pl. 34 évvel azelőtt mennyit keresett egy csődön X. tömeggondnok? S így előfordulhat, hogy X., bár zsíros csődje volt, de nem igazolható be a keresete, mégis belekerül a lajstromba, míg egy *öregebb* kollegája, kiről azonban kimutatható, hogy pl. 13 évvel azelőtt szerény 2100 Pengőt keresett, mint tömeggondnok, kiesik a lajstromból.

3. A javaslat szerint a Kamara százas turnusokban bocsátaná a jegyzéket a törvényszék rendelkezésére, oly összeállításban, hogy 70-en volnának húsz éven túliak és 30-an húsz éven aluliak.

Ez a csoportosítás megint csak méltánytalanságokhoz vezethet. A húsz éven túl gyakorló budapesti ügyvédek száma ugyanis sokkal több mint 70, úgy hogy az *első* lajstromból közülük sokan kimaradnak és így megint bekövetkezik az, hogy az *első* lajstrom időtartama alatt 30 fiatalabb ügyvéd (5—20) éves megelőzi az *első* lajstromból kirekedt idősebbeket.

Hol van itt az ansziennitás elve?

Nem tartjuk szerencsésnek továbbá az alaplajstrom és alcsoportok összeállításának módját.

Mindenekelőtt túlbonyolult és sok vitára ad alkalmat, helyesbítő kiigazításokat von maga után, nehézkes.

Az alaplajstrom pl. ki akarja hagyni azokat a volt tömeggondnokokat, akik az utolsó 15 évben legalább 2000 pengőt és azokat, akik valamikor 10,000 pengőt kerestek egy csődben.

Kérdés: módjában lesz-e a kamarának autentikusan megállapítani, hogy ki mennyit keresett? Aligha. A költséget megállapító bírói határozat még nem igazolja azt, hogy a tömeggondnok vagy vagyonfelügyelő tényleg meg is kapta a költségeit.

Más esetben meg a csődlebonyolítás helyett egyesség jön létre, a közadós kielégíti a tömeggondnokot, úgy hogy a beszüntető végzésben a költség nem is állapíttatik meg.

A közszemlére kiteendő alaplajstrom tehát valószínűleg számos felszólamlásra és kontroverziákra fog alkalmat adni.

Nézetünk szerint a méltányosságnak inkább felelne meg és a lajstrom összeállítását megegyeszerüsitené a következő eljárás:

Két lajstrom készítendő.

Az *első* lajstrom tartalmazza a *hadviselteknék* eddig még ki nem rendelt tagjait a kamarai bejegyzés sorrendjében.

A *másik* lajstrom tartalmazza a több mint 20 év óta bejegyzetteket, akik még *sohasem* voltak kirendelve, szintén a kamarai bejegyzés sorrendjében.

Az utóbbi lajstrom pedig olyképp készülne el, hogy a kamara felhívna írásbeli jelentkezésre a fegyelmileg büntetlen és több mint 20 év óta bejegyzett ama tagjait, akik még egyszer sem voltak díjazott tömeggondnokok vagy vagyonfelügyelők. (Netáni rosszhiszemű jelentkezés természetesen szigorú fegyelmi megtorlással járna.)

A törvényszék a két lajstromból *váltakozva* és a sorrendet lehetőleg betartva, eszközölné a kirendeléseket.

Úgy véljük, hogy a vázolt módon a kérdés igazságosan volna megoldva, a lajstromösszeállítás pedig — aggálytalan egyszerűsége révén — napok alatt készülhetne el.

A fenti kétféle lajstrom kimerülte után természetesen egy újabb egyöntetű szabályozásnak lesz helye. Egyelőre azonban nem férhet kétség ahhoz, hogy mindenképp a hadviseltek mellett az évtizedek óta feddhetetlenül működő, de díjazott megbízatásban még nem részesült ügyvédek elégitendők ki.

Dr. Káldor Ede.

A Kúria 94. számú büntető teljes-ülési döntvénye ellen.

A fenti döntvény tudvalevőleg az 59. számú büntető teljes-ülési döntvényt megváltoztatja s kimondja, hogy a Btk. 66. és 92. §-ának alkalmazásával fegyház, avagy börtön helyett fogházbüntetéssel, valamint az ötévi és ennél hosszabb tartamú államfogház helyett öt évnél rövidebb tartamú államfogházzal büntetendő cselekmények esetében az elévülés a Btk. 106. §-ában a büntettek vonatkozásán meghatározott időtartam elteltével zárja ki a bünvádi eljárást.

Ez a döntés sokkal többet jelent, mint amennyit kimond, mert nem csupán az elévülés kérdésében határoz, hanem megdönti büntetőjogi rendszerünknek azt az alappillért is, melyet dekorekcionális néven tanítottak két emberöltőn át az egyetemeken és amely átment két nemzedék gyakorló büntető jogászáinak vérébe és idegrendszerébe.

A büntetetté vagy vétségé minősítésnek pedig az elévülésen kívül is van gyakorlati jelentősége pl. a Bn. 25. és 49. §-ainak, továbbá a képviselőválasztásról szóló 1925:XXVI. tc. 7. §-ának 9. pontja esetében stb.

Vajjon szükséges, helyes és a törvénynek megfelelő-e ez a döntés? Vajjon el fogják-e azt fogadni az elszakított országrészek bíróságai is, melyeket a Kúria döntvényjoga nem kötelez, hanem csupán a döntések belső ereje győzhet meg? Ez a szempont természetesen nem korlátozhatja a döntvényjog gyakorlását a rohanó élet által felvetett új vitás kérdésekben, de vajjon nem volna meggondolandó olyan pillérek bolygatása, amelyek a büntetőjog terén is jobban eltávolítják az elszakított részeket?

Nézetünk szerint a Kúria döntése nélkülözi a szükséges meggyőző erőt és nem felel meg a tételes törvénynek sem.

A döntés indokolásának lényege az, hogy az immár csaknem ötven éves állandó bírói gyakorlat ellentétben áll a csaknem ötven éves Btk. 1. és 106. §§-aival. Ez már maga is meggondolásra késztet, mert alig hihető, hogy a 2. sz. teljes-ülési határozat meghozatalakor, a törvény hatályának első évében, nem lettek volna tisztában a törvényhozó akaratával, amint hogy nem valószínű, hogy a törvényt szerkesztő Csemegi Károly két évtizeden át alkalmazta volna ezt a határozatot a Kúria tanácselnöki székében, ha ez nem a törvénynek megfelelő lett volna. Már pedig a 2. sz. teljes-ülési határozat kimondja, hogy büntetett vétségé változtató bírói ítélet alapján a cselekmény olyannak tekintendő, mintha az már elkövetésekor is vétség lett volna.

A 94. sz. teljes-ülési döntvény szerint a Btk. 1. §-ából kiindulva a bírót kötelezik a törvénynek különös részében foglalt minősítések és amit a törvény büntetnek vagy vétségnek nyilvánít, azt a bíró megváltoztatni nincs jogosítva, még pedig kivételesen sem, mert a Btk.-ben nincs oly világos és határozott rendelkezés, mely ezt a bírónak még csak ritka kivételképp is megengedné. A Btk. 66. és 92. §§-ai csak a büntetés lefokozására adnak jogot, de nem a cselekmény jogi természetének megváltoztatására (denaturalizálására).

Csupán kiegészítésül szerepel az az indok, hogy az elévülés alapját nem képezheti filius ante patremként a még nem kimért, hanem inkább csak elképzelt büntetés és hogy célszerű az elévülés kezdetének és végének fixpontokhoz kötése s a mérlegelés sokféleségének, vagyis a bizonytalanságnak elkerülése.

Nem tagadható, hogy a bizonytalanság kérdésében a döntvénynek igaza van, de ilyen bizonytalanság a törvény rendelkezésénél fogva sok más kérdésben is előfordul. Csupán az eljárás során derül ki gyakran az is, hogy például a bünvádi eljárás megindítását szintén kizáró államfői kegyelemnek feltételei fennforognak-e vagy sem. (Ez történt legutóbb az 1927 március 9-én hozott C. III. 5574/1926. számú Kúriai határozatban). Ugyanígy

áll a beszámítást kizáró okok kérdésével. De a büntett és vétség elhatárolása is igen gyakran csak az eljárás során történhetik, midőn az irányadó kárösszeg vagy gyógyulási időtartam megállapítatik. Filius ante patrem van a Bp. 141. §-ának 2. pontjában, midőn a büntetés előrelátható nagysága miatt a terhelte előzetesen le lehet tartóztatni és vizsgálati fogságba utalni. Még a legpontosabban meghatározandó hatásköri kérdésben is létezik ilyen filius ante patrem a Bp. Élt. 18. §. I. 9. pontja esetében, midőn a hatáskör kizárólag a kiszabandónak mutatózó büntetéstől függ.

Ezzel szemben áll azonban a célszerűségnek ama másik, a törvényhozó célzatával párhuzamos jogpolitikai szempontja, hogy t. i. a három évnél régebben elkövetett könnyebb súlyú bűncselekményeknek — a vétségek — büntetőjogi megtorlása maradjon el. Már pedig a konkrét bűncselekmények súlyosságát nem a Btk. különös részében megszabott büntetési tétel határozza meg, hanem csupán az egyes eset összes körülményeinek figyelembevételével kiszabható büntetés.

A célszerűség kérdése azonban az elévülési döntvény esetében csak másodrendű lehet, a főkérdés az marad — a Kúria is annak tekinti — hogy mi a tételes törvény rendelkezése?

Már pedig ebben a tekintetben a döntvény állásfoglalása határozottan tévesnek nyilvánítandó. A Btk. 1. §-a alapján természetesen csupán az általános rész összes rendelkezéseinek alkalmazása mellett tekinthető valamely cselekmény a törvény által büntetetté vagy vétségé nyilvánítottak. Midőn tehát a Btk. 20. §-ának 2. bekezdése azt mondja, hogy a fogházbüntetés *kizárólag* vétségekre alkalmazandó, akkor kétségtelen, hogy a fogházbüntetéssel büntetett cselekmény, tekintet nélkül a Btk. különös részében foglalt megállapításokra, *kizárólag* vétségnek tekintendő és hogy e cselekményre az általános résznek a vétségekre vonatkozó egyéb rendelkezéseit — tehát az elévülésre vonatkozó rendelkezéseit is — alkalmazni kell. Ebből fakadt a Btk. hatályának első évében hozott feltétlenül helyes 2. sz. teljes-ülési határozat.

Ha azonban ezt a logikai magyarázatot bárki elegendőnek nem találja, engedessék meg a hivatkozás egy törvényes rendelkezésre, mely ezt a magyarázatot szankcionálja, mely minden kétséget kizár és mely — incidentaliter rendelkezve — nyilván elkerülte a Kúria teljes-ülésének figyelmét. Ez pedig a Bp. 8. §-ának 2. bekezdése, mely következőleg szól:

«Azok a körülmények, melyek következtében a büntett az 1878:V. tc. 92. §-a alapján vétségé változtatandó át, csak az ítélet hozásánál veendő figyelembe».

Ez a törvényhely megrögzíti a korrekcionális törvény-magyarázatot és bírói gyakorlatot, így tehát a Kúriának nem volt joga attól eltérnie.

Dr. Kepes Bernát.

Ipari és kereskedelmi bérletek, mint a kereskedelmi tulajdon tárgyai.*

— Különös tekintettel a francia törvényi szabályozásra. —

III.

A francia törvény előzményei visszanyúlnak a háború előtti évekbe. A törvénnyé vált javaslat első formája még 1912-ben készült, a háborús években többször átdolgozták s végleges alakjában, mint «az 1926 június 30-iki törvény» került a francia törvénytárba, következő címmel:

«Törvény, a bérbeadók és bérlők közötti viszony szabályozására, az ipari és kereskedelmi célokra használt helyiségek bérleteinek megújítása tekintetében».

Főbb rendelkezései a következők:

A törvény csak oly helyiségek és ingatlanok bérleti szerződésének megújítására vonatkozik, amelyet legalább két év óta kereskedelmi vagy ipari üzem céljaira használnak. (Art. 1.)

A bérlőnek, akár szóbeli, akár írásbeli szerződéssel alapszik bérlete, jogában áll a bérbeadótól annak megújítását követelni, de ha szóbeli szerződése van, csak akkor, ha legalább kilenc év óta van a bérletben.

Ha a bérbeadó elvileg hozzájárul a bérlet megújításához s véleményeltérés csak a bér, az időtartam vagy a többi járulékos feltételek egyike-másika tekintetében forog fenn, úgy a felek

* Bcf. közl. — Az előbbi közl. 1. a 8. számban.

mindegyike egy választott bírót jelöl ki. Ha a választott bírák a törvény által hatáskörükbe utalt ügyekben megegyező álláspontra jutni nem tudnának, úgy a bíróság határoz.

A bér megállapítása végett a választott bírák tartoznak számitásba venni minden körülményt, de különösen a gazdasági helyzetet.

Ha a bérbeadó tulajdonos egy harmadik személy ajánlata által magasabb bért igazol, úgy a választott bírának meg kell vizsgálni ezen ajánlat őszinteségét és valóságát s ha az ajánlatot annak találják, úgy a tulajdonos a harmadik személy ajánlatát fogadhatja el, ha csak a bérlő egyenlő ajánlatot nem tesz. Ez esetben tehát a bérösszeg, a megbízhatónak és reálisnak elismert ajánlat összegében állapítatik meg.

A választott bírák, illetőleg a bíróság köteles ezenfelül megvizsgálni, hogy a harmadik személy ajánlata arányos-e azon bérösszeggel, amelyre a tulajdonos *méltányosan* (raisonnablement) számíthat.

Az esetben, ha a bérlő lemond a bérlet megújításáról, mivel nem akarja elfogadni a harmadik személy ajánlatában foglalt, méltánytalanul felemelt bért, jogában áll a bérletből való kimozdítás miatt az alább ismertetendő kártérítést követelni. Ezen kártérítési kötelezettség az ajánlatot tevő új bérlőt terheli és általa fizetendő a bérlemény birtokbavétele előtt, — ha nem fizetne, úgy a bérbeadó tulajdonos felelős.

Ha a megújítandó bérlet időtartamát illetően megegyezés nem jön létre — úgy írásbeli szerződés esetén, a megújított bérlet tartama egyenlő lesz a folyamatban levővel, de legfeljebb kilenc év — szóbeli szerződés esetén pedig három év. (Art. 3. és 17.)

Ha a bérbeadó kereken megtagadja a bérlet megújítását, vagy visszautasítja azon feltételek (bér, stb.) mellett, amelyeket a fentiek szerint a választott bírák, illetve a bíróság állapít meg és ha az általa felhozott indokok nem találtnak elég nyomosnak és törvényesnek (graves et légitimes), úgy a bérlőnek joga nyílik a bérbeadóval szemben oly kártérítésre, amely egyenlő a kárral, amelyet a bérlet megújításának elmaradása okoz.

Azon esetben, ha a bérbeadó oly indokokat igazol, amelyek őt a fenti kártérítés alól mentesítik, úgy jogában áll a kilépő bérlőnek megbecsültetni azon kárt, amely őt a bérlet meg nem újítása folytán éri és amely kár iránti megtérítési igényét esetleg később érvényesítheti, bizonyos, alább ismertetendő feltételek mellett. (Art. 4.)

A tulajdonosnak jogában áll visszautasítani a bérleti szerződés megújítását, ha ő veszi vissza a bérletét és pedig vagy azért, hogy ténylegesen és személyesen ő birtokolja — vagy pedig, hogy házastársa, lemenője, felmenője vagy azok házastársai foglalják el — vagy pedig azért, mivel az ingatlan tatarozása a visszavételt szükségessé teszi.

Mindenestre azonban, ha a bérleményt kereskedő vagy iparos szerzi meg, aki már be van rendezve s a célból, hogy helyiségeit megnagyobbítsa vagy, hogy fiókot nyisson — a bérlőnek fennáll a fenti (Art. 4.) kártérítési joga — ugyancsak akkor is, ha a tatarozás (átépítés) ezen célokból történik.

Ha a tulajdonos a fenti, kártérítési kötelezettség nélküli, visszavételi jogát csak azon célból gyakorolja, hogy a bérlő jogait kijátsza, (ha t. i. később másnak adja bérbe a helyiséget, stb...) úgy a bérlőnek a 4. Art. szerinti kártérítéssel tartozik. Ilyen esetben van jelentősége a bérlőnek fentemlített kármegbecsültetési joga. (Art. 5.)

Ha a bérlemény visszavétele ipari vagy kereskedelmi üzem céljára történik, anélkül azonban, hogy helye lenne a 4. Art. szerinti kártérítésnek (mert pl. a tulajdonos maga akar ott üzletet nyitni), úgy a tulajdonos köteles a kilépő bérlőnek kártérítésként megfizetni azon értéklöbbletet, amellyel a bérlő által eszközölt javítások, berendezések, stb. folytán a bérlemény a bérlet megszűntekor többet ér, mint amennyit a bérlőnek beköltözése előtt ért, feltéve, hogy a bérbeadó nem akarja a bérleményt oly állapotban visszavenni, ahogy a bérlő birtokbavétele előtt volt. Ezen kártérítési igény nem haladhatja meg a felhasznált munka és anyagok értékét és természetesen nincs helye, ha a szerződés értelmében a berendezés, stb. a bérlet megszűnésekor a bérbeadó tulajdonává válik. (Art. 7.)

Ha a bérbeadó egyszerre tulajdonosa a bérelt ingatlannak és azon kereskedelmi üzletnek, amelyet ott folytatnak és ha a bérleti szerződés mindkettőre és ugyanazon időre vonatkozik, úgy

a bérlet meg nem újítása esetén a bérbeadó azon bérlőnek, aki ott a már létező üzletet folytatta, csak az általa esetleg létesített berendezések, stb. erejéig felelős a fenti (Art. 7.) szabályok szerint. (Art. 6.)

Ha azon öt év alatt, ami a bérleti szerződés megszűnését követi, az ingatlant hasonló szakmájú kereskedő vagy iparos foglalja el és ha az új bérlő megbecsülhető előnyt élvez a régi bérlő által teremtett vagy kifejlesztett vevőkör folytán, úgy a régi bérlő kártérítéssel léphet fel az új bérlő ellen, az utóbbi gazdagodása erejéig.

Ezen kereset kumulál — ha helye van — a 4. Art. szerinti keresettel. (Art. 8.)

A tulajdonosnak jogában áll kártérítési kötelezettség nélkül visszautasítani a bérleti szerződés megújítását, ha az ingatlanon lakásokat vagy más oly felépítményt akar létesíteni, amelyek a közjót szolgálják. (Art. 12.) A törvény nem vonatkozik az állam, a departement-ok és a községek tulajdonát képező ingatlanokra. (Art. 8.)

A szóbanforgó törvényre nem hivatkozhatnak azon idegen nemzetiségű kereskedők vagy iparosok, akik a bérletbe 1923 január 1-e után jutottak és oly állam polgárai, ahol nem áll fent a francia polgárok javára a kereskedelmi tulajdont védő hasonló törvényhozási intézkedés.

IV.

Ha már most vizsgálat tárgyává tesszük az ipari és kereskedelmi bérletre vonatkozó kereskedelmi tulajdonnak a francia törvényben kialakult formáját, megállapíthatjuk, hogy a kereskedelmi tulajdon címmel való jelzés csupán az iparos és kereskedő bérlők javára kifejlődött «vagyon érték»-re utaló elnevezés, annak feltüntetésére, hogy ezen vagyon értékét az ő tulajdoni jogkörébe esőnek tekintjük, anélkül azonban, hogy a *valóságban* a bérlőnek dologi és abszolútjellegű jogosítványa lenne. A bérlet csupán személyi jellegű kötelmi jogosítvány illeti és pedig az, hogy a bérlet megújítását kérhesse, illetőleg, hogy a megújítás elmaradása esetén *megfelelő kártérítési igénnyel lépessen fel*. A bérlőnek megújítási joga korántsem abszolútjellegű, hiszen kártérítéssel bármikor megváltható, sőt mint láthattuk, bizonyos esetekben még kártérítési igénye sem érvényesíthető (ha pl. a tulajdonos saját részére veszi vissza a bérleményt).

A bérlő ezen jogosítványával szemben a bérbeadót fakultatív kötelezettség terheli: vagy megújítani a bérletet vagy kártérítést fizetni. Lényegében véve tehát nem állítható, hogy a szóbanforgó kereskedelmi tulajdon a bérbeadó megújítási kötelezettségében nyerne tartalmát, mivel a megújítási kötelezettség helyett a bérbeadó szabadon választhatja a kártérítést.

A bérlet megillető kártérítés pedig háromféle lehet:

a) kártérítés a bérletből való kimozdítás vagy a megújítás igazságtalan elutasítása miatt;

b) kártérítés gazdagodás erejéig, ha az új bérlő hasonló kereskedelmi üzemet folytat;

c) kártérítés a bérleménybe hozott befektetésekért.

Ezen kártérítési fajok vagy a tulajdonost vagy az új bérlőt terhelik és pedig a gazdagodás erejéig érvényesíthető kártérítés *mindig az új bérlőt*, a bérleménybe hozott befektetésekért járó kártérítés *mindig a tulajdonost*, míg a fent elsősorban (a) említett kártérítési faj, *hol a tulajdonost, hol pedig az új bérlőt*.

a) A bérletből való kivetés vagy a megújítás igazságtalan elutasítása miatti kártérítési jog, részben a bérbeadó ex contractu felelősségén, részben a jogalap nélküli gazdagodás megtérítési elvén épül fel és mint láttuk, hol a tulajdonossal, hol pedig az új bérlővel szemben áll fenn. A tulajdonossal szemben, ha:

a bérlet megújítását a tulajdonos elvileg és kereken megtagadja (Art. 4.),

ha a tulajdonos a megújítást megtagadja a választott bírák, illetőleg a bíróság által megállapított feltételek mellett (Art. 4.),

ha a tulajdonos maga is kereskedő vagy iparos, de a bérlet visszavételét csak üzeme kiterjesztése végett eszközli (Art. 5.),

ha a tulajdonos az egyébként kártérítés nélküli visszavételi jogát a bérlő jogainak rosszhiszemű kijátszása végett gyakorolja. (Art. 5. és 4.)

Az új bérlőt pedig akkor terheli a kártérítés ezen faja, ha a régi bérlő lemond a bérletről, mivel az új bérlő által felajánlott, méltánytalanul magas bért fizetni nem akarja. Természetes, hogy ily esetben a kártérítési felelősség az új bérlőt terheli, hiszen a

régi bérlet érő károkozásnak oka az ő felesigázott ajánlata, mindazonáltal a tulajdonos is élvezi a méltánytalanul magas bér előnyeit s így jogosnak mutatkozik, hogy a tulajdonos kezésként legyen szavatós ezen kötelezettségért, amely egyébként főadós-ként, az új bérletre nehezedik.

Ezen kártérítési nem mértékét (összegét) illetően a francia törvény csak annyit mond, hogy annak egyenlőnek kell lenni azon kárral, ami a bérlet a bérlet megújításának elmaradása folytán éri. A bérlet érő kár azonban sokféle elemből adódhatik. Ilyen elsősorban a vevőkör teljes vagy részbeni elvesztése — azon teher, ami azáltal adódik, hogy az új bérleményért magasabb bért kell fizetni — sőt az sincs kizárva, hogy a bérlet az egész üzletét (kereskedelmi tőkéjét) elveszti, mert üzemének megfelelő helyiséget nem kapott. A kár és a bérlet megújításának elmaradása között *a közvellen causalitásnak* fenn kell forognia.

b) A gazdagodás erejéig fennálló kártérítési kötelezettség, a három kártérítési faj közül az, amelynek gyökerei a legmélyebben nyúlnak a jogelmélet taláiba s amely talán külön törvényhozási intézkedés nélkül is, az általános jogelvekből táplálkozó joggyakorlat útján is megállhatna.

Kizárólag az új bérlet az, akit a kártérítés ezen faja terhel, hiszen elsősorban ő az, aki a régi bérlet klientélája, stb. révén jogalap nélkül gazdagodik. Az új bérlet ezen *egyedüli* felelőssége — bár a francia törvényben tételes jellegű — elméletileg azonban nem indokolt, mert a tulajdonos is előnyt élvezhet a magasabb bér, az úgynevezett «lelépési díj», stb. révén, abból, hogy a régi bérlet szerződése nem újíttatik meg, hanem helyébe ugyanolyan vagy hasonló üzemet folytató iparos, illetve kereskedő kerül.

c) A bérleménybe hozott befektetésekért járó kártérítés jogalapját illetően szoros kapcsolatban van a «gazdagodásért járó» kártérítéssel, minthogy mindkettő a jogalap nélküli gazdagodás megtérítésének jogszabályán nyugszik. De míg az előbbi a kereskedelmi tőke incorporalis elemeiért, addig az utóbbi az üzlet testi (berendezési, stb.) tárgyaiért járó kártérítés, amellyel a tulajdonos tartozik. Tulajdonképpen ez is *gazdagodásért járó* kártérítés, amely az előbb tárgyalt kártérítési nemtől abban különbözik, hogy míg az a *teljes gazdagodásért* járó felelősséget állapítja meg, addig itt a gazdagodás, amelyért kártérítés jár, *korlátozva van bizonyos testi tárgyak értékére*.

A kártérítés ezen fájának két esetben van helye, és pedig: ha a tulajdonos megtagadja a bérlet megújítását — de az általános (a) alatt tárgyalt) kártérítési kötelezettség nem terheli, mivel jogos indoka volt a megtagadásra⁶ — továbbá, ha a bérbeadó egyaránt tulajdonosa az ingatlannak és a kereskedelmi üzletnek s ennek alapján a bérlet megújítását az általános kártérítési kötelezettség nélkül utasíthatja vissza.⁷ Mindkét esetben a tulajdonos tartozik kártérítésként megfizetni azon többletértéket, amellyel a történt javítások, a bérlet által hozott berendezések, stb. folytán a bérlemény a bérlet megszűnése után többet ér, mint annakelőtte. Ezen többletérték elvi alapon nézve, magasabb bérértékben is megnyilvánulhat, de a francia törvényben tételes intézkedés folytán, a kártérítés e fájának összege korlátozva van a kézimunka és a felhasznált anyagok értékére.

V.

Az ipari és kereskedelmi bérletekre vonatkozó kereskedelmi tulajdonnak a törvényhozás útján való biztosítása kétségtelenül *terhet*, bizonyos vonatkozásban új kötelezettséget állapít meg, elsősorban a bérbeadó tulajdonossal szemben. Ugyan nem lehet szó arról, hogy a kereskedelmi tulajdon e fájának fent ismertetett formában való törvényi szabályozása által a tulajdonos kisajátíthatná s szorosan véve tulajdonjoga szabad gyakorlásában sem akadályoztatik meg, — mindazonáltal az esetleges kártérítési felelősség feje felett lebeg és ez tetszés szerinti szabad cselekvését determinálja. *Felületesen véve*, bizonyos hasonlóság tűnik fel a tulajdonos ezen korlátozása és ama korlátozások között, amelyekkel a háború alatt keletkezett jogszabályok a tulajdonost gúzsba kötötték. Ámde a hasonlóság csak felületes és rövid szemlélet után, *magas választófal* emelhető az ingatlan tulajdon *átmeneti*, *háborús korláti* és a kereskedelmi tulajdonnak a *jogrendszer szerves részét képező* intézménye között. Amazt csak a háború

folytán beállott építkezési pangás s háborús végszükség, *lényegében véve a salus rei publicae közjogi elve indokolta*, emennek gyökerei mélyen nyúlnak a *magánjog, egyesek érdekeit védő intézményes taláiba*. A háborús korlátozások megszüntetendők, mert indokuk megszűnt s normális viszonyok mellett a jogrendszerben meg nem tűrhetők. De amikor a tulajdonos szabad rendelkezési jogát visszanyeri, gondolnunk kell arra, hogy vannak oly vagyoni értékek, amelyek nem a tulajdonosé, de amelyeket az ipari és kereskedelmi bérletek tetszés szerinti felmondásával magának sajátíthat ki. Jelen tanulmányom bevezetésében mondtam, hogy «minél hosszabb ideje áll fent a kereskedő bérlete, minél nagyobb az eladók közti verseny és minél kisebb a lehetőség más megfelelő bérlet szerzésére, annál több értéket képvisel azon vagyoni érdek, ami a kereskedőt bérletéhez fűzi». A kereskedelmi és ipari bérletek túlnyomó része legalább a háború óta (tehát 13 éve) változatlanul áll fenn — az eladók közti verseny mind nagyobb hevessége közismert — az új bérletek szerzésének lehetősége még mindig korlátozott. Ezért a háborús korlátozások megszüntetését időbelileg kapcsolatba kell hozni a kereskedelmi tulajdon törvényhozási szabályozásával, bár azzal tartalmilag semmi rokonságban nincs. Így történt ez Franciaországban is. A háborús korlátozásokat kodifikáló 1918 március 9-iki törvény hatálya megszűnt, de ugyanakkor gondoskodtak a kereskedelmi tulajdon védelméről, annak a kereskedelmi és ipari bérletekre vonatkozó formáját a magánjogi jogrendszer szerves részévé beiktatva. Amidőn a háborús korlátozásokat mi is megszüntettük, nekünk is gondoskodni kell a «kereskedelmi tulajdon» védelméről, a tulajdonos tulajdonjogának elismerésével egyidejűleg a kereskedőnek is biztosítani kell munkájának gyümölcsét, mert csak így teszünk eleget a «*sum cuique tribuere*» parancsának.

Dr. Munkácsi Ernő.

Szemle.

— A budapesti kir. törvényszék elnöki állása már *öt hónap óta* betöltésre vár. Nemcsak az állás várja betöltését, hanem az ügyvédi kar és a jogkereső közönség is. Bármily kiválóan működik a bíróság s bárha a hagyományoktól megszabott pályán mozog is, vezető nélkül sorsa épp oly bizonytalan, mint a legjobb gőzmozdonyé, amely kifogástalan síneken halad — mozdonyvezető nélkül. Éppen a közelmúlt időnek sajnálatos eseményei tanuskodnak róla, hogy a bíróság igazgatási teendőinek felelős ellátása talán nem is olyan felesleges. Öt hónap hosszú idő s ha rövidebb is, mint az az időtartam, amelynek lefolyása a budapesti kir. ítélőtábla elnöki kinevezésének megszüntetését tette kötelességünké, mégis jóval hosszabb, mint amennyi szükséges, hogy az igazságügyminiszter a jelöltek közt választhasson. Elvégre is az, aki a budapesti kir. törvényszék vezetésére hivatott, nem lehet oly *ignota quantitas*, akit csak ezután kell majd felfedezni. Ha pedig a választást a szóbajöhető jelöltek nagy száma nehezítené meg, bár tudunkkal ebben az esetben az a fontos igazságügyi nézőpont, hogy a kiválasztandó mely felekezethez tartozik, fel sem merült, a kinevezés sürgőssége már csak azért is indokolt, mert minél tovább késik, annál inkább meg fog automatikusan szaporodni a papabile-k száma.

— *Ignorantia juris — non nocet*. Sajnálatos kell megállapítanunk, hogy a képviselőház naplószerkesztő-bizottságának közismerten lelkiismeretes munkája is komoly kifogás alá esik. A képviselőház 1927 május 4-én tartott üléséről szóló Képviselőházi Értesítőnek 222—223. oldalain ugyanis a következőket olvassuk:

Az esküdtbíró két részből, két tényezőből áll. Amikor az esküdtbíró elé kerül a vádlott, akkor nincs kiszolgáltatva a laikus elemek vagy egy laikus bíróság tévelygéseinek, hiszen az esküdtbírágot a jogtudós bíró, a jogtudós elnök vezeli. Nem arról van szó, amit mélyen tisztelt Wolff Károly képviselő úr itt felemlített, hogy a felett döntsön az esküdtbíró, hogy vajjon *kísérlet* forog-e fenn, vajjon a *szándékoságnak* milyen határai mutatkoznak, vagy a felett döntsön, hogy *teltség* vagy *részesség* forog-e fenn. Ezek a

⁶ Lásd a francia törvény 7. Art.-át.

⁷ Lásd a francia törvény 6. Art.-át.

kérdések nem az esküdtbíró feladatát képezik. Az esküdtbíró a felett dönt a jogtudó bíró útmutatása mellett: bűnös-e valaki, igen vagy nem? Azokat a büntetéskiméréseket és egyéb klasszifikálási teendőket elvégzi a jogtudós bírói tanács.

Alig hihető, hogy az igazságügyi költségvetésben résztvevő jogásképviselők valamelyike ezt mondhatta volna. Azokról ugyanis joggal feltehető, hogy ismerik az esküdtbírói novelláról szóló 1914: XIII. tc.-et. Itt csak nyomdatechnikai zavarról lehet szó, amelyet a napló szerkesztői bizonyára ki fognak igazítani. Ha pedig netalán mégis az derülne ki, hogy a napló hüen jegyezte fel az elhangzott beszédet, úgy a jogászi közvélemény lesz kénytelen kiigazítani «klasszifikálási teendőit» azokról a képviselőkről, akik oly lelkes hívei az új alkotmánynak, hogy a régi Magyarország törvényeit, mint hajdan a glosszatorok Justinianus novelláit a *graeca non leguntur* kategóriájába sorozzák.

— **A magyar tudománypolitika alapvetése** cím alatt a «tudományos társulatok és intézmények országos szövetsége» kiadásában nemrég testes kötet látott napvilágot, amelyben a szellemtudományok csoportjában a jogtudományoknak is, ha jogot tartanak a *létre*, méltó helyet kellett volna elfoglalniuk. Ezzel szemben azonban azt látjuk, hogy mint pl. a filológia, történettudományok, stb. fejlődése monografiaszerű bemutatást találtak, addig a jogtudományok hazai fejlődésbeli bemutatása alig *három oldalon* (129—132. l.) nyer «elintézését». Így pl. a hazai jogfilozófia fejlődéséről «filozófikusan» ennyi áll: «Pulszkyt széles látóköre és a társadalmi eszmények szerepét megértően kidomborító felfogása megóvta a szociológiai felfogások szokásos naturalista egyoldalúságától. Utána azonban a kor materialista és naturalista szellemi áramlatával úszó szociológiai irányzat lett urrá — ennek — jogfilozófusai Pikler Gyula és Somló Bódog, politikusa Jászi Oszkár; Somló Bódog — annak hibáit (sic) belátva jutott el később a kanti jogfilozófiára támaszkodó felfogáshoz». (129. l.).

Ha a munka a szellemtudományoknak fejlődéséről akar számot adni, úgy a hazai jogtudományok valóságos fejlődését kellett volna bemutatnia. Ennek azonban még nyoma sem mutatkozik. Egy-két ötletszerűen kikapott név. Ez sem mindig a legszerencsésebben. Így hogy a polgári perjognak *Plósz* dogmatikai iránya mellett annak történeti művelése is megindult, éppen egyik tanítványának, Magyary Géának személyében, a kötet mit sem szól. Hogy a büntetőjogi irodalmunk igen hatalmas fellendülésében «a legkiválóbb helyet» Balogh Jenő foglalná el, azt hisszük error in persona. S hogy ebben a fellendülésben csupán az egyébként igen tiszteletreméltó három név jutna szóhoz talán szintén tévedés. Vagy hogy Grosschmidt és Szászy-Schwarcz mellett Szladits új dogmatikai rendszerével, vagy Kolosváry a magánjogi intézmények történeti kifejtésével szintén irányt jelző a magánjog továbbfejlesztésében, szintén hiába keressük e három oldalon. Vagy hogy a közjogi irodalomban Tomcsányi Mórictól mellett Nagy Ernőnek vagy Kmetty Károlynak is jut némi szerep, azt hisszük alig tagadható le. És hogy a magyar jogtörténetnek is voltak és vannak egyes képviselői, abban is aligha kételkedhetünk stb. Goethe mondja Fausztjában: «Wenn ihr euch selbst getraut — trauen euch die anderen Seelen». Úgy látszik a jogtudomány mai művelőiből éppen ez, ami hiányzik. Siralmasan sívár, reménytelenül lehangoló az a torzkép, amely ebből a kötetből felénk tárul. Egyedül az vigasztaló, hogy a kép valóságban *torz!* g.

— **Csodabogár.** Jogászi nyilvánosság elé kívánczik a következő eset: a kaposvári kir. járásbíróság Pk. 9794/1927. számú ügyben megbízta a somogy megyei Geszti község előjáróságát egy kisebb polgári peres ügyben a végrehajtás foganatosításával. A beérkezett, községi előjáróság által felvett zálogolási jkv. tanúsága szerint az előjáróság végrehajtást szenvedőtől lefoglalt *egy házat belsőséggel* 2400 P becsértékben. Tévedések elkerülésére: ingóvégrehajtásról van szó! Csak tessék az értékhatárokat tovább emelni... (*Ügyvédi körökből*).

— **Vidéki csendélet.** A gyönki kir. járásbírósnál a Pk. 1816/1926. sz. végrehajtási ügyben 1926 dec. óta a járásbíróság vezetőjéhez beadott 3 *panasz* és a végrehajtóhoz intézett 4 *levél* dacára az árverés csak f. évi március 22-én tüzetett ki és pedig f. évi április 18-ára, amikor Husvét hétfő van és így az árverés természetesen nem megtartható. (*Ügyvédi körökből*).

— **Büntető törvénykönyv,** jegyzetekkel és magyarázatokkal ellátta dr. Isaák Gyula (Grill, Jogi zsebkönyvek XX. 1926.). Számos eltérő próbálkozás után, amellyel a Btk. zsebkiadásainak szerzői rendszerbe igyekeztek szorítani a melléktörvényeket, dr. Isaák a leggyakorlatiasabb módszerhez folyamodott, midőn a Btk. után időrendben közli a vétségeket megállapító melléktörvényeket. Jegyzeteiben feldolgozta a judikaturának úgyszólván egész anyagát. Kifogásolható azonban, hogy a bírói döntések nyomdatechnikailag nem mindig különböztethetők meg a szerzőnek egyéni magyarázataitól. Ezek ugyan általában megfelelnek az uralkodó felfogásnak, de nem mindig találtak szerencsés formát. Így pl. mindjárt a Btk. 1. §-ához a következő megjegyzést fűzi: «Tényálladékok alkotnak a büntetőjogi kútfők, amikor az egyes bűncselekménytípusok elemeit pontosan felsorolják». E meghatározás se nem szabatos, se nem helyes. A kútfők nem «alkotják», hanem csupán körülírják, meghatározzák a bűncselekménynek, s nem pedig «az egyes bűncselekménytípusoknak elemeit», mert pl. a Bnov. 50. §-a és a Btk. 385. §-a egyaránt a család bűncselekményének tényálladékat határozza meg, bár az előbbi tipikus, az utóbbi nem. Nem tartjuk helyesnek, hogy a törvények zsebkiadásai a terjedelemtől indokolt távirati stílusban tudományos fogalmak fejtegetésére vállalkozzanak. A gyakorlati jogásznak, ha komolyan jogász, nincs erre szüksége, a laikust pedig, akivel egy kalap alá esik a tudomány alapfogalmait tisztán nem látó ügyvéd vagy bíró is, a kompendium-tudomány inkább félrevezeti, mint felvilágosítja. Kifogásunk van a kiadó ellen is. Dr. Isaák-nak egyébként igen használható, szorgalmas munkája megérdemelte volna, hogy finomabb papírosra nyomva mint «zsebkönyv» gyakorlatilag könnyebben kezelhető legyen.

— **Az új biztosítási törvény magyarázata.** Írta: dr. Kutasi Elemér, előszóval ellátta: dr. Nagy Ferenc (Budapest 1927. Révai Irodalmi Intézet kiadása.) Kereskedelmi törvényünknek a biztosítási ügyletekről szóló 7-ik címe a háború óta mélyreható változásokon ment keresztül. Először a biztosítási magánvállalatok állami felügyeletéről szóló 1923: VIII. tc. és az ennek alapján kiadott 196/1923. M. E. sz. kormányrendelet hatályon kívül helyezte az említett címenek első fejezetét, mely az általános határozatokról szól és a 453. §-tól a 462. §-ig terjed. Most viszont a törvénytarban megjelent a biztosítási díj fizetésével kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 1927: X. tc., a biztosítási ügylet különös határozatait magában foglaló 2., 3. és 4. fejezet egyes szakaszait változtatta meg. Dr. Kutasi Elemér, aki már a biztosítási felügyeleti törvényről egy figyelemreméltó kommentárt írt (Budapest, 1923. Révai Testvérek), ezúttal az új biztosítási törvénynek magyarázatát adja közre, amelyben ezen szövevényes tárgynak összes vonatkozásai kiváló jogászi elmeélléssel és nagy alaposággal vannak feldolgozva. A két mű egymással szorosan összefügg és a magyar biztosítási szakembereknek és jogászoknak rendkívül hasznos segédeszközt nyújt. Biztosítási jogunk most már három törvényben lévén szétszórva, az új törvény 13. §-a kimondta, miszerint az igazságügyi-, kereskedelemügyi- és pénzügyminiszter utasítatik, hogy a biztosítási jog egész rendszerének újabb szabályozásáról minél előbb törvényjavaslatot terjesszenek a törvényhozás elé. Mindazideig, amíg ez bekövetkezik, Kutasinak két műve hézagossá biztosítási irodalmunkban alapvető és nélkülözhetetlen forrásmunkája leend.

— **Weninger László Vince:** Az új nemzetközi jog. 1927. Hazai nemzetközi jogi irodalmunk, amint illetékes helyről több ízben már rámutattak, feltűnő szegénységet tár elénk. Ennek oka feltétlenül elsősorban abban keresendő, hogy nálunk sohasem vették komolyan e tárgyat. Hazai egyetemi oktatásunk nagy szégyenére a helyzet az, hogy ez a tanszék a pesti egyetemen hosszú idő óta egyáltalán be sincs is töltve. Hogyan várható egy studium megbecsültetése, ha a vezető egyetem ennyire nem törődik e, ma már világszerte egyik legjelentősebb jogi tárgyként értékelt studium sorsával?

Éppen ezért a nagyon szegény magyar nemzetközi jogi irodalomnak minden gyarapodását különös örömmel kell fogadnunk. Így Weninger Vince könyvét is örömmel fogadtuk. De a könyvnek áttanulmányozása meggyőzőtt annak az igazságról, hogy tankönyvet csak bizonyos előfeltételek mellett lehet és szabad írni. Vagy ügyis kifejezhetnők, nem kezdheti valaki egyszerre és legelőször irodalmi működését tankönyvírással. Az ilyen munka lehet minden egyéb, csak nem a szó igazi értelmében vett tudományos

munka. A szakember monográfiák megírásában kialakult, minden részletet egybefogó alapos ismeretkőre szükséges u. i. ahhoz, hogy részleteken felépülő maga felfogását végül tankönyvírásba tömörítse. Ezt a biztos alapot, ismétljük, a legtöbb esetben az illető szak rész-problémáinak megfejtésén szerzett ismeretkör nyújtja. De nyújthatja egy más szakban való elmélyedés is, amire éppen Liszt berlini büntetőjogász példája hozható fel, aki a mai napig is az egyik legjobb nemzetközi jogi tankönyv szerzője, vagy hazai példára is hivatkozva, az ugyancsak kriminalista Irk, aki egy új nemzetközi jogi rendszer kiépítésére vállalkozik értékes munkáiban.

De Weninger ilyen szakszerű előiskolázottság nélkül fogott hozzá egy nemzetközi jog megírásához, ami szükségképpen vonja maga után, hogy munkája inkább csak nyers adathalmaz, amelyben a részek között hiányzik a szerves összefüggés, az ismeretek nagy kaoszában az öntudatos szelekció, a kérdések megfejtésének elméleti indokolása, a fogalmak szabatos meghatározása stb.

Szerzőt kettős cél vezette, amint előszavában írja. Tartózkodott, hogy könyve «száraz tansegédletté váljék, amely a nagyközönség számára elviselhetetlen». Valóban inkább a nagyközönség számára írt munkának mondhatjuk azt. Éppen ezért helyesebb lett volna, ha csupán ezt a célt kívánta volna szolgálni. A munka érdeme az ismeretterjesztés és így, ha nem is a tanuló ifjúságnak, de az érdeklődő nagyközönségnek az ismeretek terjesztésével szolgálatot tehet.

K. Gy.

Inhalt. — a —: Zur Frage der Aufhebung des Patentgerichtes. — Dr. T. Löw: Obligate geschäftliche Vertretung. — Dr. B. Malonyai: § 117 des Ehegesetzes. — Dr. G. Rapoch: Die auf die ausländische Aktiengesellschaften bezüglichen Vorschriften des Kunz'schen Aktienrechtlichen Entwurfes. — Dr. G. Admeto: Das Zeugnis des Angeklagten. — Dr. E. Káldor: Konkursverwalter und andere öffentliche Bestellungen. — Dr. B. Kepes: Gegen die Plenarentscheidung 94. der Kurie. — Dr. E. Munkácsi: Gewerbe- und Handels-Pachtungen als Objekte des Handelseigentums mit besonderer Berücksichtigung der französischen Gesetz-Regelung. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Vidéki közjegyző, gyakorlott állandó helyettest keres. Cím a kiadóhivatalban. 216

Gyakorlattal bíró ügyvédjelöltet keresek. Dr. Fenyő Samu ügyvéd, Pécsvárad. 219

Ügyvédjelölt nagy gyakorlattal jobb ügyvédi irodában elhelyezkedne. Ajánlatok «Praxis» jelígre a kiadóhivatalba küldendők. 221

Ügyvédi irodának alkalmas egymásbanyúló két szép utcai szoba, két bejárattal kiadó, IX., Lónyai-utca 46. III. 3. Lift. 222

Közgazdaság.

A Magyar Cukoripar Részvénytársaság közgyűlése az osztalékot 10 pengőben állapította meg, mely f. hó 4-től kerül kifizetésre. Az igazgatóságba új tagként dr. Wottitz Béla, a társaság igazgatója választott meg. 222

Mindennemű

természettani, természetrajzi és chemiai tanszert, valamint tudományos műszert legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Most jelent meg!

A kiskorúak házassága, áttérése és kivándorlása a gyámhatóság előtt

Írta

Mosdóssy Gyula,
székesfővárosi árvaszéki főjegyző

Az előszót írta

Dr. Ágoston Géza,
a székesfőváros árvaszékének elnöke

Nélkülözhetetlen útmutató a kiskorúak jogviszonyaiban, a legfelsőbb gyámhatóság elvi jelentőségű döntéseivel és határozataival

Ára 4 pengő 80 fillér

Kapható a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T.
könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrássy-út 21.
és minden könyvkereskedésben

Révai Irodalmi Intézet kiadásában megjelent:

AZ ÚJ BIZTOSÍTÁSI TÖRVÉNY MAGYARÁZATA

Írta Dr. Kutasi Elemér, ügyvéd.
Előszóval ellátta Dr. Nagy Ferenc, v. b. t. t., egyet. tanár, a Biztosítási Szaktanács elnöke.
Ára fűzve 5-20 pengő, kötve 7— pengő. Kapható a kiadónál és minden könyvkereskedésben.

A Döntvénytár új kötetei megjelentek!

Büntetőjogi Döntvénytár XIX. kötet
Szerkeszti dr. Lengyel Aurél. Ára 3.— pengő.

Hiteljogi Döntvénytár XIX. kötet
Szerkeszti dr. Sebestyén Samu. Ára 3.— pengő.

Közigazgatási és Pénzügyügyi Döntvénytár XVIII. kötet
Szerkesztik dr. Főző Sándor és dr. Nádas László.
Ára 2.— pengő.

Magánjogi Döntvénytár XIX. kötet
Szerkeszti dr. Szladits Károly. Ára 3.— pengő.

Perjogi Döntvénytár XI. kötet
Szerkeszti dr. Kovács Marcel. Ára 2 P 40 f.

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrássy-út 21.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.,** Bérc-u. 9. (Tel. József 108-69.)

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3. (Tel. 3-95)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4.

Franklin-Társulat nyomdája: Géczy Kálmán.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Reitzer Béla budapesti ügyvéd: Az ítélkezés útvesztőjében. — Dr. Kulasi Elemér budapesti ügyvéd: Az új biztosítási törvény. — Dr. Rapoch Géza budapesti ügyvéd: A külföldi részvénytársaságokra vonatkozó intézkedések a dr. Kuncz-féle részvényjogi tervezetben. — Dr. Márffy Ede egyetemi ny. r. tanár: Jogirodalom. Dr. Tomcsányi Mór: A magyar közigazgatási jog alapintézményei. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XX. 5. — Büntetőjogi Döntvénytár. XX. 4.

Az ítélkezés útvesztőjében.

Azokra akik az utolsó évtizedben az igazságszolgáltatás segítségével voltak kénytelenek jogaiknak érvényt szerezni, méltán alkalmazhatjuk Horáciusnak azt a mondatát, amellyel a bolyongásai között vergődő és a hazatérés útját minduntalan eltévesztő Ulysses-ről mond: Aspera multa pertulit. Sok viszontagságon ment keresztül. Amíg azonban a trójai hős végre mégis elérte célját, az a sok szerencsétlen exisztencia, amely a jogszolgáltatás labirintusában éveken keresztül tévelygett, még mielőtt bíróságaink az őt érdeklő kérdésben az Ariadne fonalat megtalálták, végleg elbukott. Rájuk nézve nem vigasz többé, hogy a bíróság a későbbi ítélkezés folyamán rátalált a helyes megoldásra és ugyanabban a kérdésben, amelyben még nemrégén így vagy amúgy döntött, most éppen ellenkezőképpen intézte el a vitát. Ezek a hibák nem reperálhatók többé.

Igaz és ezt fenntartás nélkül el kell ismernie mindenkinek, hogy a bíróságokra nehezedő munka az elmúlt években emberfeletti gyors felismerő és meglátó képességet igényelt, amit átlagemberektől nem lehet elvárni. A felmerült jogi és gazdasági kérdések hosszabb-rövidebb erjedési folyamat után forrnak csak ki. Ezt mi jogászok megértjük és tudjuk is kellőképpen méltányolni. A jogkereső közönségnek azonban hiába magyarázzuk azt, miképpen lehetséges az, hogy félév előtt ugyane kérdésben homlokegyenest ellenkezően döntött a bíró, mint a konkrét esetben, avagy hogy ugyanakkor, amikor ez a bíró, vagy ez a tanács marasztalt, azonos esetben másik elutasításra ítelt.

Vajj léssen-e hős, oly bátor, erős, akinek sikerül visszaadni azt a hitet, amelyet az örökös jogbizonytalanság oly erősen megingatott. Avagy a gyógyulás csak természetes és lassú fejlődés útján fog bekövetkezni? Egymagában a baj okainak megállapítása alig nagyobb értékű, mint általánosságban, tudományos vizsgálat és megfigyelés hasonló megállapításai. Más helyütt volt alkalmunk rámutatni arra, hogy a bajnak egyik főoka azoknak a pillanatnyi szükség sugallta jogelveknek belopózása és állandósulása az ítélkezésben, amelyek tételes szabályok hiányában átsegítettek a jogszolgáltatás leküzdhetetlen nehézségein. Napnap mellett merültek fel olyan halaszthatatlan elintézésre váró kérdések, amiket a bíró nem volt képes másként megoldani, mint ilyen az általánosan elfogadott jogeszméktől és a békevilág erkölcsi elveitől elszakadt, a levegőben kóborló villamos áramok hasonmására felbukkant gondolatok beplántálásával. Természetes, hogy ennek nem szándékolt, mintegy vadhajtsásként kinőtt gyümölcse lett a jogérzetnek teljes meglazulása. Mihelyt egyszer kikezdték azokat az alapelveket, amelyen a konszolidált világrend nyugodott, természetes, hogy a mozgásba jutott hullámok nem álltak meg azon a határon, amelyet túllépni semmiképpen nem volt szabad. De ki parancsolhat a természeti erők potenciájával fellépő társadalmi és gazdasági válságoknak.

Ha azonban mindennek így kellett történnie, az már semmiképpen nem menthető, hogy ezek a vadhajtasok tovább burjánzanak és nem irtják őket a gyorsasággal és kérlelhetetlen szigorral, amint ezt tenni kellene. Sőt mi több, életnedvük átszívódik a régi és mélyen meggyökeresedett rétegekbe és mindenüvé pusztulást visz magával.

Tudjuk, hogy mennyire kikezdte az utolsó évtized bírói gyakorlata a szerződési kötelezettségek betartásának több mint jogi, egyenesen etikai erejű alapelveit. Hozzászoktatta kezdetben a gyöngébb ellentállásúakat, később azonban az erősebbeket is ahhoz, hogy nem kell komolyan venni a szerződésileg vállalt kötelezettségeket. Ami alól a bíróságok eleinte csak félve és másként megoldhatatlan esetekben adtak mentesítést, az hova-tovább menlevél lett mindenki számára, aki nagyobb anyagi előnyök szerzése céljából inkább kitette magát a per következményeinek, semhogy vállalt kötelezettségeit respektálja. Amíg kezdetben csupán a fizikaival határos gazdasági lehetetlenülést akceptálták ily mentesítők gyanánt, addig idők folyamán a kapcsok egyre lazultak. Nem volt többé szükség anyagi romlás lehetőségének beálltára, hanem elegendő volt az ellenszolgáltatások aránytalansága, sőt olyan ítéletekre is találunk, amelyek szabályként dekretáltak a csereértékek teljes egyenlőségének szükségességét (I. C. VII. 4183/1925. számú határozatot).

Mi lett ennek folyománya? Az adós minden egyes esetben csak azt nézte, mi járhat rá nézve nagyobb anyagi hátránnyal. Ha teljesíti vállalt kötelezettségeit vagy megtagadja. A döntés mindig az utóbbi mellett szólt. Ha teljesít, úgy eo ipso elvesztette a további haszonszerzés lehetőségeit. Ellenkező esetben a legrosszabb, ami őt érheti az, hogy majd néhány esztendő múlva marasztalni fogja őt a bíró valami kártérítésben. Ha ugyan marasztalja. Jellemző sajátossága ugyanis ezen idők pervitáinak, hogy az igényérvényesítő gyakran van kitéve annak, hogy egy apró kis narancshejőn elcsúszik. Akárhányszor látjuk a gyakorlatban azokat az apró és mondván csinált okokat, amiken az egyébként jogilag és erkölcsileg szilárd alapon nyugvó igény érvényesítése meghiusul. De még ha ez be sem következne, a képzelhető legrosszabb eset is enyhébb a kötelezettség teljesítésével járó joghátránynál. Egyrészt az a szűkkeblűség, amely nálunk kártérítési perekben dacára a KT. 272. §-ának állandóan tapasztalható, másrészt az «adósvédelem» nevezet alatt olvasható indokok, a kárenyhítési kötelezettség legszélesebb körű statuálása mindmegannyi előmozdító annak a mindegyre jobban elharapódzott felfogásnak, mely szerint a per kimenetelének legrosszabb eshetősége is még mindig lényegesen alatta marad a teljesítés hátrányainak.

Csodálatos jelensége a kor ítélkezésének az az egyoldalúság, amellyel az igazságszolgáltatási instrumentumok a válságok legkritikusabb napjaiban a sakktáblának csak egyik mezőnyét látták. Hányszor hangzott el a bírálat részéről az a szemrehányás, hogy az árdrágítási gyakorlat legtöbbször annak kedvez, aki illegitim előnyök szerzése céljából előre visszaél a törvény szabályaival. Hiszen megérthető, hogy bizonyos jelszavak, amelyek nap-nap mellett százszor voltak hallhatók, behatoltak az igazságszolgáltatás termeibe is, és ott nem ritkán ugyanazzal a kritikátlansággal fogták fel őket, mint a napi élet egyéb forgatagjaiban. Hogy azonban ennek romboló hatással kellett járnia, azt a bekövetkezett tények igazolták.

Első feladat tehát az, hogy sürgős revízió tárgyává tegyünk az ú. n. háborús jogelveket. Különösen azokat, amelyek hosszabb

maradandóságra látszanak számítani. Ilyenek közé tartozik első sorban a szerződéses kötelezettségek betartásának minden fenn tartás nélküli visszaállítása és kérelhetetlen keresztülvitele. Ezt mindenekelőtt etikai és morális szempontok kívánják meg. A bírói ítéletben rejlő erő az erkölcsi nevelés szempontjából nem eléggé értékelhető eszköz. Újból hozzá kell szoktatni a feleket ahhoz, hogy a vállalt kötelezettségeket akkor is be kell tartani, ha azok betartása áldozatokba kerül. A szembenálló szolgáltatások egyensúlyban tartásának elveit, amelyek az objektív kritika próbáját egyébként sem állják meg, történelmi reliquiaként félre kell tenni. A gazdasági gyámkodásnak ez a módja nemcsak idejét multa, de további fenntartása olyan eszméket veszélyeztet, amelyek nélkül konszolidáció soha helyre nem állhat. A bíróság a kötelezett felet csak valódi lehetetlenülés okából, vagy igazán existenciális érdekből menthesse fel a teljesítési kötelezettség alól. El kell ejteni azokat az elveket, amelyek az adósvédelem ürügye alatt több kötelezettséget rónak a jogosultra, mint a kötelezettre. Ilyen például az ú. n. fedezeti kényszer elve (l. dr. Löw Tibor Jogtudományi Közlöny 1925 szeptember hó 1. és 15-iki számaiban megjelent cikkei). Nemcsak tételes jogszabályokba ütközik, de a fent említett magasabb elveket sérti, ha a szerződéshez hű féltől azt kívánjuk, hogy mialatt a szerződésszegő fél a kényelmes megtagadás álláspontján áll, kénytelen legyen újabb ügyletek keresése és kötésével nem ritkán szigorú formások betartására is örködve gondoskodni saját érdekeiről és még nagyobb mértékben óvni a másik felet.

A tárgyalat elv tekintettel arra a széles jogterületre, amelyen az jelentkezik, megérdemli, hogy kissé közelebbről tekintsük.

Vannak ugyan jogrendszerek, amelyek szerződésszegés esetén kizárják teljesítési igény érvényesítését (genusvétel esetén), ámde ezen jogrendszerek ítélkezési gyakorlatában a kártérítés egészen más alapokon nyugszik, mint nálunk. Nemcsak az angol jogterület, de a német jog is ezen az elvi alapon áll, mint mondom azonban azzal a korrektívummal, hogy ott a kár tényleg valóságos kiegyenlítője az elszenvedett jogsérelemnek, nem pedig kicsiny kis töredéke.

Úgy amint nálunk a kényszerfedezés elve a bírói gyakorlatban jelentkezik, egyáltalában nem gondolták végig annak hatásait. Állítom, hogy a kényszerfedezési elv mai alakjában elvileg alkalmatlan jóvátételi eszköze a szerződésszegéssel okozott hátránnak. Még akkor is, ha a teljes különbözetet ítélik meg a károkozó terhére.

A leggyakoribb szerződéses típus, melynek körében a tárgyalat kérdés aktualitással bír, a tömegáruk szállítására vonatkozó ú. n. szükcesszív szállítási szerződések. Vevő rendszerint hosszabb időn át folyatólágosan leszállítandó, kisebb tételekben továbbadásra kerülő árut rendel (fa, szén, vas, gyapjú, stb.). Eladó az árak alakulása szerint, vagy mindjárt kezdetben, vagy közben beszünteti a szállítást. A késedelem rendszerint valamely határidő végső napján áll be. A vevő a határidő alatt, miközben a szállításoknak már folyatólágosan történnie kellene, nem lesz abban a helyzetben, hogy a továbbadásokat teljesíthesse. Bekövetkező a késedelem, nyomban fedezi magát. Amíg azonban az újabban megkötött fedezeti vétel alapján az árú telepére ér, megint egy darab idő telik el, mialatt ugyancsak nem képes vevőit kiszolgálni. Azáltal tehát, hogy ő megkapja a szerződési és magasabb fedezeti vételár közti különbözetet, nem nyer kárpótlást azért, hogy a késedelmi napot megelőző teljesítési határidőben, valamint a fedezeti vétel megkötésétől annak teljesítéséig eltelt idő alatt telepe árú nélkül állott, és e miatt nem volt képes vevőit kielégíteni. Ő csak akkor kapná meg elszenvedett kárának teljes egyenértékét, ha az árkülönbözetten felül az elmulasztott továbbadások haszna is megtérülne neki. Ellenkező esetben kárának csak egy töredékéhez segíti őt a bíró, nem is szólva azokról a károkról, amiket az üzlet az árúnélküliség következtében általában szenved. Ha már most bíróságaink arra az álláspontra helyezkednek, hogy ilyen esetekben a hű fél nem követelhet egyebet kár fejében, mint a két ár közti differenciát, úgy mindig a szerződéshez hű felet sújtja nagyobb mértékben, mint a szerződésszegőt. Sőt ez utóbbit egyáltalában nem is sújtja, mert az általa fizetendő kárpótlás rendszerint megtérül neki azon különbözetből, amennyivel másnak drágábban adja el a szóbanlévő árut. Rizikót tehát csupán a szerződéshez hű fél visel, aki ezenfelül jól ügyeljen arra, ne követ-e el valami formahibát a fedezésben. De meg magá-

nak a fedezeti ügyletnek megkötése rendszerint újabb, legalább is átmeneti anyagi áldozatokat is jelent, pl. újabb előlegadást. Olyan igazságszolgáltatás pedig, amely mellett a szerződésszegő felet érhető joghátrány csekélyebb, mint ami a tisztességes félre hárul, nemcsak jogilag nem lehet helytálló, de erkölcsileg sem indokolható. Amennyiben tehát a kényszerfedezeti elv bármi alapon megindokolható volna is, csupán azzal a feltétellel állhat meg, hogy a kártérítés teljes legyen. Szakítani kell tehát bírósági gyakorlatunk mai szűkkeblűségével, amely a KT. hivatkozott alaptételének félretételével többnyire csaknem ajándékszerűen kezeli azt, amit kártérítés fejében juttat.

(Bef. köv.)

Dr. Reitzer Béla.

Az új biztosítási törvény.

Amidőn egy fél évszázaddal ezelőtt kereskedelmi törvényünket megalkottuk, a biztosítási intézmény hazánkban még gyermekorát élte. Időközben ez az intézmény igen nagyszabású fejlődésnek indult s így nem csoda, ha a gyakorlati élet elavultnak és minden irányban reformra szorulónak érzi ma már a KT. VII. fejezetében kodifikált biztosítási szerződési jogot.

Nem lehet kétség aziránt, hogy a helyes megoldás a biztosítási szerződési jognak teljes egészében való új kodifikálása lett volna. Viszont azonban nem hunyhatunk szemet azelőtt a tény előtt, hogy az utóbbi évek nem kedveztek a szerves kodifikációs alkotásoknak. Minthogy pedig a biztosítási üzlet terén éppen a legutóbbi években felmerült jelenségek közgazdasági szempontból a magyar biztosítási intézmény érdekében elodázhatatlanul szükségessé tette a KT.-ben főként a díjfizetésre fennálló intézkedések megváltoztatását, ha nem is szigorú jogászai szempontból, de mindenesetre magasabb közgazdasági érdekekből helyeselnünk kell, hogy a kormány egy *novelláris* törvényalkotással igyekezett segíteni biztosítási jogunknak a KT.-ben gyökerező legsúlyosabb hiányain.

A biztosítási üzlet legfőbb jogi akadályát a KT. 485. §. 4. pontjában gyökerező ama jogszabályban látta, mely a biztosító társaságok számára lehetetlenné tette az ú. n. folytatólágos díjak (díjkötelezők) perlését. A biztosítottak korlátlan szabadsága szerződésének a kikötött tartamon belül való egyoldalú megszüntetésére, az üzleti gyakorlatban a biztosítások rendszeres ú. n. «kikapcsolására» vezetett, mely különösen nagy méreteket öltött a háború utáni években, amidőn a népességében és gazdasági erejében megfogyatkozott ország biztosítási piacán a biztosító társaságok lényegesen nagyobb száma versenyzett egymással, mint a háborút megelőző időkben. E kikapcsolási rendszer a viszályok egész láncolatára, a perek tömegére, a verseny elfajulására és a biztosító társaságok létfeltételeinek súlyos megnehezítésére adott alkalmat.

Az 1927: X. tc. súlypontja azon az intézkedésen fekszik, mely szerint a folytatólágos díjak ezután épp úgy perelhetők, mint az első évi díj. E tekintetben az új törvény az 1908. évi német és az 1917. évi osztrák törvényt követi, de elvi álláspontja megegyezik a kontinentális államok túlnyomó részében már évtizedek óta fennálló jogállapottal. Ugyanakkor, amidőn az új törvény a biztosítónak perlési jogot ad a folytatólágos díjra, egyszersmind megszünteti az eddigi jogállapotnak azon intézkedését, hogy a biztosítás a díjfizetés elmulasztásával *automatikus*an megszűnik. A törvény az említett külföldi jogok mintájára a biztosított felek érdekében kötelességévé teszi a biztosítónak, hogy a felet a díjfizetésre utólágos teljesítési határidő kitűzése mellett felszólítsa és csak ha e határidő sikertelenül telt el, adja meg a jogot a biztosítónak, hogy szabad választás a szerint a szerződés teljesítését követelje, vagy pedig az ügylettől elálljon.

Lényegesen kedvezőbb az 1927: X. tc. a felekre nézve az említett külföldi törvényektől két vonatkozásban. Egyrészt abban, hogy a 6 évnél hosszabb szerződéseknél a biztosítottak jogot ad arra, hogy a szerződést a 6-ik év lejártá után egyoldalúlag felmondhassa, másrészt abban, hogy a biztosítót a szerződő fél díjfizetési késedelem esetén az utólágos teljesítési határidő eredménytelen lejártá után is a kockázat viselésére kötelezi mindaddig, míg a biztosító a szerződéstől kifejezetten vagy hallgatólágosan el nem állt. Elvi szempontból egyik intézkedést sem helyeselhetjük, az első áttörő szerződési hűségnek jogethikai elvét, melyre magának a törvénynek indoklása mint a reform egyik fő indokára

hivatkozik, a második ellentétben áll azzal a jogelvvvel, hogy két oldalú szerződéseknél mindegyik fél csak addig köteles teljesíteni, amíg a másik fél is teljesít, illetve kész a teljesítésre. Nem is jogászok indokok, hanem bizonyos a javaslat ellenzőivel szemben szükségesnek mutakozó kompromisszumok voltak irányadók ezen intézkedések felvételénél.

Az új törvény nem szorítkozik kizárólag a KT. 485. §-a 4. pontjában foglalt jogszabály hatályon kívül helyezésével kapcsolatos rendelkezésekre, hanem egyszersmind a biztosítás hatálybalépésekor vagy azt megelőzőleg fizetendő díj — tehát az első évi díj — fizetésével kapcsolatos kérdéseket is részletesen tárgyalja s az eddig fennálló jogállapotot e részben is több irányban megváltoztatja. Lényeges változtatás az eddigi jogállapottal szemben, hogy a biztosított félnek egy 30 napi törvényes haladék áll rendelkezésére s hogy a biztosító társaság ezen haladék elteltétől számított további 60 napon belül köteles díjkövetelését bírói úton érvényesíteni, amennyiben a szerződés teljesítését és nem az elállást választja. A kockázatviselés kérdésében a törvény szövege e pontban bizonyos homályt hagy, de az indokolásból úgy látszik, hogy a biztosítót a törvény — ellentétben az összes modern biztosítási törvényekkel — a kockázatviselésre kívánja kötelezni a fél késedelmének tartama alatt is, mindaddig míg a szerződéstől kifejezetten, vagy a fenti 30+60 nap elteltével hallgatólagosan el nem áll.

Az életbiztosítás terén az új törvény az eddigi jogállapottal szemben lényegileg azt a változtatást hozza, hogy megszünteti a Kúria 26. sz. t.-ü. határozata által inaugurált ama jogállapotot, hogy ha a fél az évi díjat havi, negyedévi, félévi részletekben jogosult fizetni, bármelyik díjrészlet esedékességével abbahagyhatja a díjfizetést. Az új törvény szerint a biztosítás csak a folyó időszak végére mondható fel, időszak alatt pedig rendszerint egy évet kell érteni. Felmondás nélkül is megszűnik a biztosítás, de a biztosítónak jogában áll szerződési bírságot kikötni arra az esetre, ha a fél felmondás nélkül szünteti be a díjfizetést.

Az első intézkedés feltétlenül helyes és tulajdonképpen megszüntetését jelenti egy a díjosztatlanosság elvébe ütköző és már a KT. alapján is helytelen joggyakorlatnak. A bírságra vonatkozó intézkedést már kevésbé tudjuk helyeselni. Nézetünk szerint helyesebb lett volna a német és a svájci törvényt követni e kérdésben, mely szerint minden *már megkezdett* időszak díja peresíthető. A *díjat* ugyanis a fél *önmagának* is sőt *elsősorban* önmagának fizeti, míg a bírság a félre nézve teljesen kárbavesztett megterhelést jelent és maga a biztosító társaság is nyilván szívesen lemondana róla, ha annak helyébe inkább egy megkezdett időszak díját érvényesíthetné.

A törvény vegyes intézkedései a kormány ígérletét tartalmazák a valorizáció fontos kérdésének rövid határidőn belül törvényhozási úton való rendezésére (addig, legkésőbb f. évi dec. 31-ig, az életbiztosítási valorizációs perek felfüggesztetnek), továbbá a biztosítási jog egész komplexumának törvényes szabályozására.

Az új törvény nem egy intézkedése nyilván sok jogvitára fog alkalmat adni, főleg azért, mert a törvény előkészítése alkalmával leginkább a képviselőház bizottsági tárgyalásán bizonyos improvizált változtatások történtek, melyek a törvényjavaslat eredeti konstrukcióját jogászai szempontból hátrányosan befolyásolták. Lényegében azonban az új törvény kétségkívül hozzá fog járulni nagy mértékben a magyar biztosítási intézmény megerősítéséhez és fejlődéséhez.

Dr. Kutasi Elemér.

A külföldi részvénytársaságokra vonatkozó intézkedések a dr. Kuncz-féle részvényjogi tervezetben.*

Dr. Kuncz Ödön az aranymérlegről szóló kommentárjában a 37. §. kapcsán nem tekinti ugyan a belföldi fiókot önálló jogalanynak, de nagy önállóságát hangsúlyozza, viszont az előttünk fekvő tervezetében már kifejezetten azon álláspontot foglalja el, hogy a belföldi telep nem minősíthető a külföldi r.-t. fiókjának, hanem éppen olyan önálló jogi személynek, mint aminő a belföldi r.-t.

Sajnos, a szerző nem közli azon megfontolásokat, amelyek

öt ezen a világ jogi irodalmában szinte egyedülálló meggyőződéshez vezették és így a következőkben csakis az általános elméleti és gyakorlati szempontból igyekszünk ezen alapszemlélet tarthatatlanságát kimutatni.

A nélkül, hogy a jogi személyre vonatkozó sokféle elmélettel részletesen foglalkoznánk, mindenesetre megállapítható, hogy jogi személyről lénytanilag csakis azon esetben lehet beszélni, ha a jogrendszer által elismert jogilag önálló szervezettel vagy pedig önálló célvagyonnal állunk szemben. A belföldi telep esetében azonban ezen lényeges kritériumok közül egyik sem forog fenn. A belföldi telep nem minősíthető jogilag önálló szervezetnek, mert úgy létesítése, mint megszüntetése egy másik jogi személy szabad elhatározásától függ, amelynek létében is minden tekintetben alá van rendelve. Önálló célvagyonról pedig szintén nem lehet beszélni, miután kétségtelen, hogy a belföldi telep nevén álló vagyon önálló rendeltetéssel nem bír, hanem épp úgy a külföldi r.-t. általános vagyoni céljait szolgálja, mint minden bárhol másutt található vagyonrész. A gyakorlati élet szempontja hasonlóképpen az önálló jogi személyiség elvetésére vezet. Ha ugyanis a belföldi telepet valóban önálló jogi személynek tekintenők, úgy ebből szükségszerűen az következne, hogy a belföldi telep vagyona a külföldi r.-t. egyéb vagyonától jogilag teljesen független volna és így a belföldi telep vagyonára nézve kizárólag a telep hitelezői bírnak ugyan kielégítési joggal, azonban ennek folyományaképpen a belföldi telep hitelezői nem fordulhatnak a külföldi r.-t. egyéb vagyona ellen. Nyilvánvaló már most ebből, hogy ezen konzekvencia a külföldi r.-t. letelepedését ab ovo lehetlenné tenné, mert a belföldi telep működésének tulajdonképpeni előfeltétele a külföldi r.-t.-nak mint ilyennek vagyoni helyzete és a belföldi üzletfelek részéről való azon meggyőződés, hogy a belföldi telep ellen szerzett követeléseiket a külföldi r.-t. bárhol található vagyonából kielégíthetik. Ezen alapvető fontosságú előfeltétel megdőlése esetén a belföldi telep a hitelképesség szempontjából épp oly elbírálásban részesülne csupán, mintha önálló r.-t. volna és így nélkülözné a belföldi üzleti forgalomban azt a hátvédet, amelyet az anyaintézet pozíciója ad.

Hasonlóképpen a külföldi r.-t. belső szempontjából tarthatatlan eredményre vezetne, ha a belföldi képviselőt valóban a belföldi telep tekintetében kizárólagos képviselőnek kellene tekinteni. A belföldi képviselő az internviszonylatban természetesen a külföldi igazgatóság által alkalmazott megbízott, aki ezen minőségében a külföldi igazgatóságnak minden tekintetben alá van rendelve. Ezen szolgálati alárendeltségi viszonyból, de egyébként a megbízás általános szabályából is következik, hogy a megbízott nem foszthatja meg a megbízót attól, hogy ugyanazt a cselekvést kifejtse, mint amelyre a megbízás szól és egészen különleges esetektől eltekintve, nem lehet a megbízásnak olyan értelmet tulajdonítani, mintha ezáltal a megbízó saját cselekvési szabadságáról a megbízott javára lemondana. Ha már most figyelembe vesszük, hogy a külföldi r.-t. belföldi telep létesítése esetén is szokott a belföldön a saját nevében is üzleteket kötni, azon anomália állana elő, hogy a külföldi igazgatónak a belföldön eszközölt tényeiből kifolyólag a külföldi r.-t. mint ilyen obligálva volna, mégis azonban ahhoz, hogy a belföldi telep vagyona is fedezetül szolgáljon, szükséges volna a külföldi igazgató alárendeltjének hozzájárulása, ami a gyakorlatban felesleges bonyodalmakra és esetleges visszaélésekre vezethetne.

Az önálló jogi személyiséget vitató felfogás ellenkezik nemcsak az üzleti élet és az elmélet kívánalmaival, hanem az európai joggyakorlattal is. E tekintetben — mint különösen tanulságos példára — utalhatunk a különböző békeszerződések által inaugurált vegyes döntőbírságok gyakorlatára, amelyek során az összes bíróságok egyöntetűen azon álláspontot foglalták el, hogy a külföldi telep az anyaintézet tartozéka és mint ilyen önálló jogalanyisággal nem bír, miből következik, hogy kizárólag az anyaintézetek illetékes döntőbírságai elé tartoznak a külföldi telepeket illető jogviták is, viszont másrészt, hogy az anyaintézet igazgatóságának tényei a külföldi telepeket illetően is kötelező erővel bírnak. Ezen, hangsúlyozzuk, egyértelmű európai jogi felfogással szemben alig találhatni nyomot az ellenkező felfogásra. Az osztrák bíróságok egyes ítéletekben ugyan a belföldi képviselő kizárólagos képviseleti jogát azzal indokolják, hogy ellenkező esetben a reá háruló törvényes felelősség illuzórius volna. Nyilvánvaló azonban, hogy ezen érvelés igen gyenge lábon áll, mert eltekintve

* Az előbbi közl. I. a 10. számban.

attól, hogy a szóbanforgó törvényes felelősség kizárólag a rendészeti szabályok betartására vonatkozik és magánjogi jelentőséggel nem bír, a külföldi igazgatóságnak elvitathatatlan joga van az osztrák rendelet szerint is arra, hogy a belföldi képviselőt bármikor elmozdíthatja, viszont a belföldi képviselőnek arra, hogy ezen megbízásáról lemondjon és így semmiféle törvényi intézkedéssel a belföldi képviselő a felelősségben való bennmaradásra nem szorítható. Valóban nem látni semmiféle okot arra, hogy a belföldi képviselő jogkörét másnak tekintsük, mint általában a fiókfőnökét vagy felelős üzletvezetőjét, akik szintén saját személyükben felelősek ugyan bizonyos rendészeti szabályok betartásáért, de ez semmiképpen sem jelenti, hogy ők magánjogi vonatkozásban abszorbeálnák az őket kirendelő igazgatóság hatáskörét.

Ha az önálló jogi személyiség tarthatatlan elvét mint téveset elvetjük, akkor nyilvánvalóvá válik az is, hogy nemcsak a belföldi üzleti tőkének és az önálló jogkörrel bíró belföldi képviselőnek, hanem a belföldi telep külön hivatalos mérlegének sincs semmiféle jelentősége. A külföldi jogrendszerek nem is ismerik a belföldi telep vonatkozó külön mérleg jogi fogalmát és habár természetesen a belföldi telep is köteles eleget tenni a könyvvezetésre vonatkozó általános szabálynak, mégis a telep mérlegét kizárólag mint a külföldi r.-t. intern ügyét tekintik, amely mint ilyen a külföldi r.-t. általános mérlegébe beolvad és semminemű jogi jelentőséggel vagy önállósággal nem bír. A nyilvános számadásra kötelezett vállalatokra vonatkozó mérlegkészítési szabályok ugyanis főleg azon alapelvből indulnak ki, hogy a mérlegből tájékozódást kell szerezni arra nézve, hogy mennyi a vállalat saját tőkéje, nem-e történt a hitelezők rovására a részvényesek között kiöntés, meg van-e a hitelező részére elég fedezeti alap. Mindezen körülmények azonban a belföldi telep szempontjából irrelevánsok, mert a belföldi telep hitelezőinek kielégítési alapul nem a belföldi telep, hanem a külföldi r.-t. általános vagyona szolgál és így a belföldi hitelezők szempontjából is jelentőséggel kizárólag az általános mérleg bír. Természetesen a Kt. és a Tervezet által előírt belföldi üzleti tőke mellett a külön mérlegnek jelentősége abban van, hogy abból állapítható meg, hogy ezen belföldi tőke sértetlenül meg van-e és így fenti fejtegetéseinket olyképp kell érteni, hogy éppen mert a belföldi üzleti tőke intézménye felesleges és céltalan, ezáltal válik jelentőség nélkülivé a telep külön mérlege is.

A T.-nek a belföldi telep önálló jogi személyiségére vonatkozó felfogása azonban ellenkezik hazai tételes jogunkkal is. Nevezetesen az 1924:XXII. tc.-ben foglalt 1923 július 13-iki csehszlovák úgynevezett régi koronaegyezmény X. pontja a következőket tartalmazza: «Ami azokat a követeléseket és tartozásokat illeti, amelyek egyrészt a Magyarországon lakóhellyel (székhellyel) bíró személyek, másrészt a magyar pénzüzeteknek vagy biztosító intézeteknek cseh-szlovák területen levő vagy ott volt fiókjai között állanak fenn, megállapítást nyert, hogy a tárgyalások folyamán a magyar kormány kiküldöttje azon álláspontot képviselte, hogy a fiók — mikép az cseh-szlovák részről is elismertetik — főintézetével egy és ugyanazon jogi személy s vitázhatatlanul magyar jogi személy lévén, a fentemlített követelések és tartozások két magyar személy közt állanak fenn, amely személyeknek jogviszonya nemzetközi szabályozás tárgya nem lehet»; mégis azonban ezen elvi álláspont ellenére gyakorlati okokból az ilyen perek is felfüggesztettek és éppen ezen okból a kir. Kúria IV. 3044/1923. számú ítéletében helyesen emelte ki, hogy a 3600/1924. M. E. számú rendelet erre vonatkozó kivételes intézkedésénél fogva a magyar társaságok cseh-szlovák területén fennállott fiókjai ebben a viszonylatban önálló jogalanyoknak tekintendők. A 7934/1924. M. E. számú rendelet által életbeléptetett és Romániával 1924 április 16-án kötött egyezmények közül a d) mellékletet képező egyezmény az aláírási jegyzőkönyv VII. pontjában kifejezetten megállapítja, hogy az Anglo-Austrian Bank és a Wiener Bank-Verein magyarországi telepeik tartozásai és követelései szempontjából a magyar bankokkal azonos elbánásban részesülnek, miután a tárgyalások folyamán a kiküldöttek egyértelműleg azon felfogást vallották, hogy ezen magyar fiókok önálló jogalanyisággal nem bírván, külön kifejezett intézkedés hiányából angol, illetve osztrák társaságoknak volnának tekintendők és így az egyezmény határozmányai rájuk nézve alkalmazást nem nyernének.

Azt hisszük, minden oldalról sikerült kimutatnunk a T. által követett alapszemlélet téves voltát, amiből azon következtetés

kell levonni, hogy semmiféle indok sem szól a mellett, hogy a Kt. által tartalmazott és a külföldi jogrendszerektől eltérő illiberális intézkedéseket de lege ferenda is fenntartsuk, sőt amint azt a T. teszi, még sokszorosan súlyosbítsuk.

A T. ugyan az indokolásban hangoztatja, hogy semmiképpen sem kíván a külföldi társaságokra nézve megszorító intézkedéseket inaugurálni, de mint az alábbiakban látni fogjuk, az egyes szakaszok tartalma élesen ellentétben áll ezen elvi kijelentéssel.

(Bef. köv.)

Dr. Rapoch Géza.

Jogirodalom.

Dr. Tomcsányi Móric: A magyar közigazgatási jog alapintézményei.

(Budapest, 1926. Királyi magyar egyetemi nyomda.)

«Régen került forgalomba hézagpótlóbb könyv, mint a fenti cím alatt közzétett munka, mert annyira érezhető volt oly elméleti közigazgatási jogi könyv hiánya, amely a tételes joganyagon át teszi szemléltetővé a közigazgatási jog alaptételeit és domborítja ki a magyar közigazgatás alapintézményeit». Ezekkel a szavakkal vezeti be dr. Wlassics Gyula, a magyar közigazgatási jogtudomány kiváló mestere és díszé, a «Magyar Jogi Szemle» című folyóirat 1926. évi 3. számában dr. Tomcsányi Móric szóbanforgó, kiváló művéről írt méltatását, amelyben mindvégig a legőszintébb és legteljesebb elismerés hangján emlékezik meg úgy szerzőről, mint értékes művéről.

Ezekután teljesen feleslegesnek tartanám, hogy az alábbiakban, mint szerző közigazgatási jogi tudásának és alapos szakmunkásságának régi és igaz ismerője, valamint a mű elfogulatlan bírálója, kötelességszerűen én is ismételjem Wlassics dicséreteit és elismerését.

Az alábbiakban tehát nem kívánom részletesen ismertetni és méltatni Tomcsányi művét, hanem utalással dr. Wlassics Gyula fennemlített fejtegetéseire mint a magyar közigazgatási jognak szintén egyik szerény hivatásos munkása, csak röviden összegezni óhajtom azokat a szempontokat, amelyek a művet az én nézetem szerint különösen értékesé teszik.

A mű legnevezetesebb sajátossága, szerény nézetem szerint, kétségtelenül mindenekelőtt annak egészen eredeti rendszere, amely úgyszólván forradalmi újítást jelent a magyar közigazgatási jog művelése terén.

Igen helyesen utal szerző előszavában arra, hogy a közigazgatási jogtudományban a rendszer kérdése is igen nehéz probléma. Amíg a rendszer más jogi szakokban mintegy adva van, azzal az íronak alig kell törődnie, addig a közigazgatási jogban ma még a rendszere sincsen kikristályosodva.

Szerző művében teljesen szakít a magyar közigazgatási jogtudományban eddig használatos rendszerekkel, amelyek a tételes magyar közigazgatási jogot, Stein Lőrinc nagy munkája nyomán, a közigazgatástan által bevezetett csoportosításban a közigazgatási jog minden egyes fontosabb ügyágazatára kiterjeszkedőleg szokták tárgyalni.

Szerző rendszerének alapja a jogdogmatika. Tomcsányi műve ennél fogva nem adja kimerítően a magyar tételes közigazgatási jog egész anyagát, hanem mindenekelőtt a magyar közigazgatási jog alapvető institúcióit kutatja és ezeknek az institúcióknak a sajátosságait és egymással, valamint a különböző elméleti és gyakorlati szempontokkal való összefüggéseit igyekszik megállapítani. Szerző azért természetesen figyelemmel van a magyar tételes közigazgatási jogra is és igyekszik annak anyagából, különösen pedig a közigazgatási jognak úgynevezett különleges részéből művébe annyit felvenni, amennyi csak lehetséges. A közigazgatási jog tételes joganyagán mutatja be a közigazgatási jog institúcióit és az azokkal való bánásmódot, a jogi analízist.

A magyar közigazgatásjogi irodalomban először Tomcsányi által képviselt jogdogmatikai irányzat a külföldön, de különösen Német- és Franciaországban, valamint Ausztriában (O. Mayer, Fleiner, Hauriou, Duguit, Jèze) ma mind jobban erősödik, ami kétségtelen bizonyítéka annak, hogy a közigazgatási jog természetes fejlődése csakis ebben az irányban kereshető.

Külön kell választani a közigazgatási anyaggyűjtő tevékenységét a közigazgatási jogi tudós munkájától. Bizonyos, hogy a közigazgatási jog előbbrevitele érdekében mindkét irányú munkás-

ságra egyformán szükség van. A pusztá anyaggyűjtemény azonban nemcsak, hogy tudományos célokat nem szolgál, hanem abból a közigazgatási jogot megtanulni sem lehet.

Természetes, hogy Tomcsányinak, mint úttörőnek nagy nehézségekkel kellett műve ilyen dogmatikai irányban való megalkotásánál megküzdenie. Az az osztatlan elismerés azonban, amellyel szerző munkássága úgy az elméleti, mint a gyakorlati szakférfiak részéről találkozott megdönthetetlen biztosítéka annak, hogy szerző fáradozásai nem voltak hiábavalók.

Tomcsányi művének további nagy jelentőségét abban látom, hogy az olvasóval kellőképpen meg tudja értetni azt az óriási fontosságot, amellyel a közigazgatási jogban a közigazgatási jogviszony kérdése bír. Szerző nagyon jól tudja, hogy ez a kérdés a közigazgatási jog centrális problémája; ezzel kapcsolatos, ebből fakad a közigazgatási jogban minden fontos kérdés, minden főintézmény. Szerző egyébként a közigazgatási jogviszony kérdésével már 1912-ben megjelent «Közigazgatási jogviszony» című munkájában nemcsak, mint a hazai közigazgatásjogi irodalom úttörője, hanem a fejlett külföldi irodalmat is jórészt megelőzve foglalkozott. A közigazgatási jogviszony fontosságának hangsúlyozása céljából szerző igen helyesen mutat rá művében arra, hogy a közigazgatási viszonyoknak jogi szabályozottsága nélkül a közigazgatási törvények céljai meg nem valósulhatnak, az állami hierarchia szempontjából is veszélyes állapot állana elő, megszűnnék az egyenlő elbánás elvén alapuló közigazgatási közszolgálat s teljes jogbizonytalanság ütné fel a fejét. Az a kiváló jogi tudás és körültekintő alaposság, amellyel szerző a közigazgatási jogviszony fogalmát kifejti és elemezi, mindenestre tanulságul szolgálhat azoknak is, akik még mindig nem tudják megérteni a közigazgatási jog igazi lényegét és a magánjog béklyóiba akarják verni a közigazgatást is.

Hasonlóképpen különösen érdekesnek tartom a mű VI. fejezetét, mely a közigazgatási jogviszonyok jogalanyainak kérdésével kapcsolatban az ú. n. másodlagos (secundär) nyilvánjogi viszonylatokkal foglalkozik. Wlassics Gyulának az előzőekben már említett bírálata, Tomcsányi művéről egészen részletesen ismerteti és méltatja a mű idevonatkozó részét. Feleslegesnek tartom ennél fogva, hogy én is még egyszer ismétljem e helyen Wlassics elismerő szavait és dicséreteit. Bizonyos, hogy szerzőt kiváló jogi tudása, valamint a vonatkozó külföldi irodalom teljes ismerete tették csak képessé arra, hogy a másodlagos nyilvánjogi viszonyok bonyolult kérdését minden oldalról és még a laikus által is könnyen érthető módon tudja megvilágítani.

Egészen eredeti a műnek a közérdek fogalmáról szóló része, amely a közérdeknek teljesen új értelmezését adja és nyomatékosan mutat rá arra, hogy helytelen az az általánosan elterjedt uralkodó felfogás, hogy a közérdek mindig és kizárólag a köznek valamely javát, előnyét jelenti. A közügy magvát tévő közérdeknek ez a felfogása szűkkörű, egyoldalú s ezzel a közérdek fogalmát teljesen megmagyarázni nem lehet.

Aki közigazgatásjogi kérdésekkel elméleti alapon valaha is foglalkozott, bizonyára tudja, hogy a közérdek fogalma az, amellyel a közigazgatási jog elméleti alapon való tanulmányozása alkalmával a kutatónak úgyszólván állandóan operálni kell. De hasonlóképpen fontos a közérdek fogalmának helyes értelmezése a gyakorlati közigazgatási szakemberekre nézve is. A műnek a közérdekről szóló részét, tehát úgy az elméleti, mint a gyakorlati szakembereknek egyaránt különös figyelmébe ajánljuk. Hiszen a közérdek fogalmának megfelelő konstruálása és körülhatárolása nélkül még a közigazgatási jog és a magánjog természetes határait sem tudjuk megvonni.

A magyar közigazgatásjogi irodalomban egészen újszerű kérdéseket fejtet a műnek VII. fejezete, amely a jogi személyekről szól a közigazgatási jogban. Tulajdonképpen itt is csak a jogalanyok kérdéséről van szó, szerző csak azért teszi a jogi személyek kérdését külön vizsgálódások tárgyává, mert azok mégis bizonyos különlegességet mutatnak s így nagy a jelentőségük. Tomcsányi rendszere a jogi személyeknek, jellegük és jogi helyzetük szempontjából, valóságos skálaszerű hierarchiáját építi fel, e részben kizárólag a jogi személyeknek egyesületi alakját tartván szem előtt, minthogy a nyilvánjogban ezek játszanak nagyobb szerepet.

A nyilvánjogi jogi személyek legmagasabb fokozatait a köztestületek (établissement public) képviselik. Ezek olyan jogi sze-

mélyek, amelyek már a közigazgatás integráns részeiül tekintetnek, (services administratifs pourvu de personnalité juridique.)

A munkának következő, a közigazgatási alanyi jogokról szóló részében nyílik alkalma szerzőnek arra, hogy művében bizonyosságát adja a magyar tételes közigazgatási jogban való rendkívüli jártasságának is. Közigazgatási jogunknak idevonatkozólag említendő institúcióit szerző művének e részében, a magyar tételes közigazgatási jog legfontosabb és legérdekesebb részleteinek felsorolásával igyekszik az olvasóval megismertetni és behatóan fejtegetni. A reflexjognak egyébként igen nehezen körülírható kérdését is ezen a módon sikerül szerzőnek bárki által is könnyen megérthető módon néhány találó gyakorlati példával megvilágítani. Ugyancsak ezeket mondhatjuk a műnek a közigazgatásjogi alanyi kötelezettségekről szóló részére vonatkozólag is.

Szerzőnek a modern francia közigazgatási jogban való rendkívüli jártasságáról tanuskodik a műnek «Közjog (közigazgatási jog) — magánjog» című része. Szerző ebben a fejezetben a közjog, (illetőleg a közigazgatási jog) és a magánjog egymáshoz való viszonyát veszi szemügyre és a nyilvánjogi intézmények fősajátosságait a magánjogi intézményekkel való szembeállítással teszi vizsgálat tárgyává s ilymódon rávilágít e két jogi ágazatnak eltérő jellegére, e két jogterület határvonalára s a különböző határkérdésekre. A határvonal a jogi jelleg megállapítása azért fontos, mert más szempontok és elvek érvényesülnek a nyilvánjogi viszonyokra nézve s megint mások a magánjogokra.

Szerző művében igen helyesen kiterjeszkedik a közigazgatásnak, mint szervezetnek a méltatására, valamint a magyar közszolgálati alkalmazottak jogviszonyainak az ismertetésére is. Szerző ezzel O. Mayer, valamint tanítványának Fleinernak rendszerétől részben eltérő álláspontra helyezkedik, akiknek az a nézetük, hogy a közigazgatás szervezetének kérdését nem a közigazgatási, hanem az alkotmányjogban kell tárgyalni. O. Mayer ebből a felfogásából kiindulva, nagy művében (Deutsches Verwaltungsrecht) a német közigazgatási szervezetnek tárgyalását teljesen mellőzi. Sajátságos, hogy a közhivatalnoki jog ismertetésére azért mégis kiterjeszkedik. A magunk részéről feltétlenül kíváncsiak tartjuk, hogy a közigazgatási jogban részletesen kiterjeszkedjünk a közigazgatás organizmusának az ismertetésére is, minthogy az alkotmányjog, ha foglalkozik is a közigazgatási szervezet kérdésével, ezt egészen más szempontból teszi, mint a közigazgatási jog. Ugyancsak erre az álláspontra helyezkedik a modern francia közigazgatásjogi irodalom is.

A magyar közigazgatás szervezete, valamint a magyar közszolgálati alkalmazottak jogviszonyai kérdésének dr. Tomcsányi egyébiránt már régi és alapos ismerője. Ugyancsak ezekkel a kérdésekkel két önálló terjedelmes közigazgatásjogi tanulmánya (Önkormányzat és decentralizáció. Budapest, 1911; A vagyoni felelősség elve a közigazgatásban. Budapest, 1914.) is foglalkozik. Csak természetes ennél fogva, hogy művének szóbanforgó fejezeteiben a legnagyobb könnyedséggel képes megoldani, illetőleg megvilágítani tételes közigazgatási jogunknak ezeket a ma még sok tekintetben tisztázatlan és zavaros problémáit. Különösen áll ez a magyar közszolgálati jogra, amely mai állapotában, szolgálati pragmatika hiányában, tételes közigazgatási jogunknak egyenesen szegényfoltja.

A munkába felvett nagy horderejű és sokszor igen bonyolult közigazgatásjogi fejtegetések megértését mindenestre rendkívül megkönnyíti a munka világos, áttekinthető és mégis egészen eredeti beosztása, továbbá vonzó stílusa. Mindezek a munkát egyaránt élvezhetővé és használhatóvá teszik, úgy a magyar közigazgatási jog elméleti művelői, mint a kezdők és a laikusok számára, akik a magyar közigazgatási jogot ebből a munkából óhajtják megtanulni. Aki a magyar közigazgatási jogot ebből a munkából fogja megtanulni, az a tételesjog rengeteg útvesztőjében kétségkívül úgy de lege lata, mint de lege ferenda mindig kellő biztonsággal fog eligazodni tudni. Egyúttal szükségképpen a tudatára fog továbbá ébredni annak is, mennyire fontos a közigazgatási jog lényege szempontjából is a közigazgatásjogi terminologia pontos és céltudatos megállapítása és az így megállapított terminológiához minden körülmények között való öntudatos és szigorú alkalmazkodás.

Dr. Márffy Ede.

Szemle.

— **Az ügyvédi rendtartás reformjának kérdése** aktuális — mióta az ügyvédi rendtartás életbe lépett. A budapesti ügyvédi kamara legelső, 1876. évi jelentése már felsorolja az egy évvel előbb életbelépett rendtartás hibáit. Két évvel később pedig elkészült az új ügyvédi rendtartás első tervezete. Azóta a tervezetek egész sora (Dell Ádám, Nagy Dezső, Pollák Illés) látott napvilágot. *Szilágyi Dezső* 37 évvel ezelőtt ígérte, hogy az ügyvédi rendtartást «még ebben az évben» a ház elé fogja terjeszteni. Míg évtizedeken át az ügyvédi kar sürgette a reformot, most váratlanul felülről a miniszter jelzi sürgősnek. Az ügyvédi kar vegyes érzelmekkel fogadja a felülről váratlanul megnyilvánuló atyai gondoskodást. Nem volt még igazságügyminiszter, aki hivatala elfoglalásakor annyi ígérettel árasztotta volna el az ügyvédi kart, mint Pesthy Pál és nem volt igazságügyminiszter akinek annyi konfliktusa lett volna a karral, mint Pesthy Pálnak. Csak nemrég fenyegette meg a budapesti kamarát, mert a közgyűlésen elhangzott beszédek hangja visszatetszést szült. A konfliktus barátságosan intéződött el, és röviddel utána érkezett le a kamarához az alábbi leirat. Ha összehasonlítjuk a miniszter eddigi leiratainak hangját és eddigi tényeit a reform sürgetésében megnyilvánuló atyai jóakarattal, eszünkbe jut a bibliai mondás: a hang Jákobé, a kéz Ézsaué.

A leirat — melyre még visszatérünk — következő:

Nagy Dezső budapesti ügyvéd és országgyűlési képviselő hivatali elődeim megbízásából több tervezetet készített az ügyvédi rendtartás reformja tárgyában. Utolsó tervezetét 1911. évi november hó 10-én T. 51/35. szám alatt azzal a felhívással küldötte meg hivatali elődöm a budapesti ügyvédi kamara elnökének, hogy a kamara választmányja a tervezetet vizsgálat alá vonja és nyilatkozzék arról, vajjon a tervezet megfelel-e a reformhoz fűzött óhajoknak, illetőleg mennyiben és mely irányban volna szükséges a tervezet kiegészítése vagy módosítása. *E felhívásra válasz nem érkezett.*

A mai viszonyok között szükségesnek tartom, hogy az ügyvédi rendtartás korszerű reformjának munkáját ismét felvegyem.

A reform előkészítése érdekében célszerűnek tartom, hogy a véleményadásra és döntésre hivatott köröknek összehasonlítás végett több tervezet álljon rendelkezésre. Arra kérem ezért a tiszteletes Kamarát, szíveskedjék a Kamarának egyik tagját egy reformtervezet előkészítésével megbízni, a megbízott ügyvéd nevét jelenteni és a tervezetet elkészülte után hozzám felterjeszteni.

— **A kir. Kúria teljes-ülése.** (A Kúria elnökének értesítése.) A kir. Kúria I. polgári tanácsa közölte velem, hogy elvi kérdésben eltérni kíván a kir. Kúria teljes-ülésének 47. sz. polgári döntvényétől. Minthogy ekként a vitás elvi kérdést a kir. Kúria teljes-ülésében kell eldönteni, az említett döntvényvel eldöntött vitás elvi kérdés újabb eldöntése végett a kir. Kúria polgári tanácsainak tagjaiból alakuló teljes-ülést a f. évi szeptember hó 17. napjának d. e. 10 órájára egybehívtam. Az ügy előadója a teljes-ülésben dr. Alföldy Dezső kir. kúriai bíró.

— **Jogegységi határozatok.** A kir. Kúriának a közpolgári ügyekben alakított jogegység tanácsa június hó 11-én a következő vitás elvi kérdéseket fogja eldönteni: I. Van-e helye készpénzkölcsön követelés ártértékelésének (valorizálásának) azon az alapon, hogy a pénz vásárló ereje a kölcsön-ügylet megkötése és lejáratára, illetőleg lejáratára és teljesítése közé eső időben csökkent. (Vonatkozással egyfelől a kir. Kúriának P. V. 7002/926. és P. III. 5420/926., másfelől P. VI. 6747/924. és P. VII. 2309/926. számú határozataira.)

II. «Abban az esetben, ha a felperes keresetét a járásbíró-sági eljárásban az ítélet meghozatala előtt a perköltségre szálítottta le, az ennek következtében csupán a perköltség felől rendelkező ítélet ellen van-e helye fellebbezésnek?» (Vonatkozással a kaposvári kir. törvényszék Pf. 3375/5/1924. szám, a kecskeméti kir. törvényszék Pf. 5583/6/1923. szám, a sátorlajaujhelyi kir. törvényszék Pf. 1755/6/1926. szám és a kir. Kúria P. III. 4911/7/1912. szám alatt hozott és ellentétes elvi alapokon nyugvó határozataira.)

— **Az Országos Ügyvédszövetség igazgatótanácsa** 1927 május 14. napján dr. Fittler Dezső udvari tanácsos, másodelnök elnökele alatt ülést tartott. Az igazgatótanács elhatározta, hogy

a magyar ügyvédség érdekei védelmének és állandó figyelésének hatásosabb demonstrálása céljából országos ügyvédgyűléseket fog rendszeresíteni, az első ilyen országos ügyvédgyűlést pedig már ez év őszén — valószínűleg a Balatonnál — megrendezi. A szövetség ezévi országos közgyűlését június 7-én d. n. 6^{1/2} órakor tartja meg a Budapesti Ügyvédi Kamara disztermében.

— **Büntetés utáni vágy, mint a gyilkosság oka.** «Nem ellenállhatatlan belső kényszer hatása alatt követte-e el a gyilkosságot tettes, csak azért, hogy a gyilkosság miatt halálra ítéljék?» Ezt a szokatlan kérdést intézte — többek között — az orvosszakértőkhöz Liszkay Rudolf őrnagy tárgyalásvezető elnökele alatt, a katonai törvényszék, folyó hó 19-iki tárgyalásán, a napilapok közlése szerint. A vádlott: Horváth János csendőr, ki lelőtte őrsének szakácsnőjét és azután a katonai ügyészségen jelentette gyilkosságát. Vádlott lelkét egy régebbi — véletlen folytán elkövetett — gyilkosság terhelte: a harctéren lelőtt egy kis parasztleányt, mikor egy arra tévedt kis csirkét akart lelőni pecsényének. Azóta nem talált nyugtot büntudatától. Öngyilkos is akart már lenni, pedig, mint egyik előjárója vallotta, «arra semmi oka sem volt.» Különc embernek ismerték, ki gyakran búskomornak mutatkozott, ha ingerelték «rohamokat» kapott: ezért tartózkodtak is tőle társai. Vallomásuk szerint a szakácsnőt szerelmével üldözte. Mogorva volt hozzá, furesa jeleneteket csinált, gyilkossággal is fenyegette, de felszúrta neki a padlót, fát, vizet hordott neki, kiszolgált. Inkább hiszik, hogy pillanatnyi elmezavar vagy «udvarlásának» eredménytelensége vitte a gyilkosságra a mindig kifogástalan viselkedésű, büntetlen előéletű csendőrmestert, mint az általa hangoztatott ok, hogy «keményre főzte a szakácsnő a rántottát, pedig tudta, hogy azt nem bírom el. Gyomorbajos ember vagyok és ideges. Mindig *idegesített a tojás*. Ha kemény tojást tesznek elibém, elborul az eszméletem.» Ezt adja elő Horváth gyilkossága okának.

Már most, mit jelent a tárgyalásvezető fenti kérdése? Nem kevesebbet, minthogy a bíróság a Freud-féle pszichológia alapjára helyezkedik: elfogadja a kathedrális lélektan által elvetett «tudattalan» fogalmát és feltételezi, hogy a bűnös lelkében — elfojtva, anélkül, hogy tudna róla — élhet a büntudat mellett az a tendencia, hogy bűnéért keresse a büntetést. Minthogy első gyilkosságáért büntetlen maradt, a tudattalanban dolgozó «büntetés utáni vágy» őt arra készteti, hogy újabb bűncselekmény elkövetésével szerezze meg magának a büntetést, mert csak ez képes őt üldöző büntudatától megszabadítani. Horváth tiszta megszemélyesítője a Freud-féle «Verbrecher aus Moral» típusának. Az már a keresztülvitel finomabb mechanizmusához tartozik, hogy megnyilvánul benne az — ugyancsak Freud által megállapított — «ismétlési kényszer». Ugyancsak *lelövés* a gyilkosság módja. Ugyancsak *nő* az áldozat, *paraszti* sorba levő. És a végső kiváltó ok: ott kis *csirke*, itt kemény *tojás*, melytől a tettesnek mindig «elborul elméje». Horváth vallomásában bizonyára igazat mondott. Mert nem szabad csodálkoznunk, ha a tettes tettének csak végső kiváltó okát ismeri és így csak azt ismerheti be. A lelki történések hosszú láncolatát, mely tudattalanul megy benne végbe, *ő nem ismeri*, csak az utolsó láncszemet, melyhez már a tett fűződik. Az áldozathoz való viszonyát két oldalról is nézhetjük. Egyrészt lehet, hogy Horváthnak büntudattól beteg lelke az első áldozat és a későbbi között (annak vesztére) kapcsolatot létesített, azonosítást, mely először csak folytonos kiengesztelési, áldozathozási függőségbe hozta a növel szemben és csak végül vitte az azonosítást egészen a büntett megismétléseig — ismétlési kényszer alapján — büntetésének elnyerése végett. Másrészt — s ez volna a mélyebb gyökere a tettnek — mely sajnos napilapok riportja alapján fel nem deríthető, hogy a fiatal csendőrneke erős kötöttsége az 58 éves özvegyasszonyhoz mennyire folyománya vagy megismétlése gyermekkorai érzelmi kapcsolatainak. Egyik feltevésünk nem zárja ki a másikat, de bizonyítani őket csak a tények és a személy pontos ismerete alapján lehetne.

Ma még kénytelen a lelki élet mélységeibe betekintő és annak dinamikáját ismerő bíró is, a régi lélektani iskola alapján felállított keretekbe szorítani ítéletét. A finom lélektani belátással rendelkező bíróság esetünkben a késélre állító beszámíthatósági kérdést igyekszik elkerülni az orvosszakértőkhöz feltett kérdésekben. A katonai hivatalos orvosszakértők és a védelem által kért ellenőrző orvosszakértők véleménye a beszámíthatóság kérdésében merőben ellentétes volt; végül is kénytelenek voltak az

epilepszia semmitmondó köntösébe bujtatni ezt az oly igen komplikált lélektani esetet.

Bizonyára el fog következni az az idő — hamarabb talán mint hinnők — hogy a pszichoanalízis kulcsával fogja feltárni a bűnös komplikáltabb lelkét az, ki hivatott motívumainak ismerete alapján élet és halál felett ítélni.

A minden téren gyorsabb tempójú Amerika a kriminális ifjúság sorsát — például — már e belátások alapján intézi.

Lévy F. Kata.

— **Megszüntethető-e az ingatlanokon fennálló tulajdonjogközösség?** A világháború s az ezt követő eseményeknek az állam rendjét feldúló kihatásai temérdek pusztulást okoztak a magánjog területén is. Kétségtelen ugyan, hogy ma már mutatkoznak a kibontakozás tünetei, helyenként azonban fájdalmas stagnációt kell észlelnünk.

E stagnációs pontok egyik legfontosabbika, amelyet nagy jelentősége a sürgősen megoldandó problémák sorába utal: az ingatlanokra vonatkozó tulajdon-közösség megszüntetésének kérdése.

A Kúria és ennek gyakorlata nyomán az alsóbíróságok is tudvalevőleg egyértelműen és következetesen arra az álláspontra helyezkedtek a múltban és helyezkednek még ma is, hogy a tulajdonközösségnek az egyes társtulajdonosok akarata ellenére való megszüntetése, azon jogszabálynál fogva, hogy ily intézkedés csak valamennyi tulajdonos-társ érdekeire nézve alkalmas időben engedhető meg, a mai alkalmatlannak minősített viszonyok között helyt nem foghat.

A diszinkció súlypontja tehát azon kérdésen nyugszik, hogy vajjon a mindenkori élet, első sorban gazdasági viszonyok a közösségekben álló tulajdonosok egyikének érdekeit sem veszélyeztetik-e, mert ily veszély hiánya, vagy fennforgása szolgálja az időpont alkalmas, illetve alkalmatlan minősülésének ismervét.

Amily osztatlan helyeslés kísérte a Kúria jelzett állásfoglalását valutánk színvonalának ingadozása idején, annyira vitatottá vált e gyakorlat indokoltsága azóta, amióta pénzünk értéke megbízható stabilitást nyert. A legfelsőbb bíróságunk annak elismerése mellett, hogy a törvényes fizetési eszköz minőségének szempontjából komoly aggodalom többé fel nem merülhet, ragaszkodik eddigi gyakorlatához azon indoklással, hogy a gazdasági viszonyok kilengései a pénz értékének szilárdsága ellenére sem lérték vissza ama nyugodt mederbe, amely az összes érdekek megóvásának előfeltétele. A föld tulajdonának forgalmát s a ház tulajdonának hasznosítását korlátozó törvényes rendelkezések, a viszonylagos pénztelenség, a hitel drágasága, stb. abnormális jelenségek, amelyek a reális áralakulás és értékesítés elé akadályokat gördítenek.

Elfogulatlan ítélezőnek meg kell hajolnia ez érvelés részleges okszerűsége előtt és be kell látnia, hogy minden olyan lépés, amely az összes eshetőségeket szem előtt nem tartja, veszedelmes következményekkel járhat. Kifogásolnunk kell azonban, hogy a fennálló joggyakorlat megelőlszik az óvó rendszabályok további szükségességének deklarálásával, de nem igyekszik egyszersmind az eddigi merev vaspáncélt egy új, hajlékonyabb vértetéssel felcserélni.

A mai kétségtelenül vizás és túlon-túl hosszú idő óta tartó állapot hátrányai annyira nyilvánvalók és ismertek, hogy merőben felesleges lenne azoknak még explicatív felsorolása is. Csupán arra kívánunk rámutatni, hogy egy-egy adott esetben a konkrét körülményeknél fogva kedvezőbb helyzetben levő egyik tulajdonostárs tervszerű hadjáratot visel a közösségnek — társadalmi, vagy anyagi helyzeténél, esetleg fizikai momentumoknál fogva inferioritásban levő — másik tagjával szemben, aki rövidebb vagy hosszabb harc után tudatára ébred annak, hogy megfelelő fegyver hiányában a harc reménytelen a számára, ezért végül is feladja a küzdelmet és elfogadva a győztes békediktátumát, pottom áron átengedi ellenfelének a saját tulajdoni jutalmát, hogy legalább az így megmaradó érték feletti uralmát biztosítsa.

Ehhez hasonló és számtalan különböző esetből származó jogsérelmek gyakran hatványozottan túlhaladják az érdeksorbulás azon mérvét, amellyel a tulajdonközösségnek nem egészen kedvező szituációk között való jogszertű megszüntetése járna. Nem hunyhatunk szemet e jelenségek előtt, amelyeknek élettartalmukkal párhuzamosan nőtt intenzitása immár elviselhetetlenül fojtottá tette e jogvidék légkörét.

Az ellentétek kiegyenlítésére és e végből a joggyakorlat revíziójára van tehát mulhatlanul szükség, ami annál nélkülözhetlenebbnek mutatkozik, mert a feladat megoldása közel sem olyan nehéz, mint aminőnek az első pillanatra tetszik.

A megoldás azáltal, hogy pénzünk értékének stabilitása folytán a fizetési eszközben rejlő veszéllyel számolni nem kell és az értékesítés művelete csupán az árverési ár alakulásának bizonytalanságával szemben szorul védelemre, önként adódik. A kívánt védekezés a leghatályosabban érvényesülhet, ha a meginduló perben megállapítatik a tulajdonközösség tárgyának a jelenlegi és közvetlenül a háború előtti időben volt forgalmi értéke, amelynek ismerete révén az értékelés szempontjából megbízható támpont áll rendelkezésünkre. Amennyiben ezen értékmegállapításból az tűnnék ki, hogy az ingatlan jelenlegi forgalmi értéke jelen-

tekeny mértékben alatta áll békebeli színvonalának, az is kétségtelenné válik, hogy a tulajdonközösség megszüntetésére nincs alkalom, ezért az erre irányuló kereset elutasítandó.

Ila ellenben az ingatlan forgalmi értéke tekintetében nagyobb mérvű hanyatlás nem állott be, a reális értékesítés legelső feltétele már fennállónak tekinthető. A garanciák további megszerzése olyképpen érhető el, hogy a bíróság a tulajdonközösség megszüntetését kimondó ítéletében az árverést azon korlátozással rendeli el, hogy a vételár nem lehet alacsonyabb az eljárás során megállapított becsértéknél, vagy legalább is ennek túlnyomó arányú hányadánál.

Ez esetben egyik tulajdonostársnak sem kell tartania jogainak megfelelő ellenérték nélkül való megváltásától, mert ha a megszabott vételár-minimumot tartalmazó vételi ajánlat nem tétetik, az ingatlan eladására nem kerülhet sor, viszont az árverés sikerése is meg van minden valószínűség, amennyiben a felperesnek módjában és érdekében áll vevőt szerezni, esetleg a saját személyében vevőként fellépni.

Nem lehet jogosultsága azon ellenvetésnek, hogy a becsérték megállapítása és az értékesítés effektuálása között elmúló idő alatt oly változások következhetnek be, amelyek a vételár-minimum meghatározásánál figyelmen kívül maradnak, hiszen ma már nem tapasztalható nagyobb ingadozás az ingatlanok forgalmi értéke körül, de egyébként is a szóbanforgó per tényállásának egyszerűsége az eljárás leggyorsabb lefolytatását teszi lehetővé és még ennek tartalma is csökkenthető az ügy természetét figyelembe vevő, generálisan elrendelendő soronkívüli elintézésrel, úgy hogy a per néhány hónap alatt jogerősen befejezhető.

A felmerülő perköltiségekre vonatkozóan akadálytalanul alkalmazhatók lennének az általános szabályok, tekintettel azonban arra, hogy az árverés meghiusulása esetén végeredményben a per vesztes alperes álláspontja maradna a győztes, az alperes a perköltiségek megfizetésére, a marasztalás egyéb feltételein kívül, csak az árverés sikerétől függően, olyképpen lenne kötelezendő, hogy a marasztalási összeg az árverésen befolyó vételárnak az alperesre jutó részéből vonassék le a felperes javára. A tulajdonközösségnek az árverés sikeretelensége okozta fennmaradása esetében tehát az alperes a hasztalannak bizonyult per költségeinek megfizetése alól mentesülne, sőt erre az esetre a bíróság a felperest marasztalhatná a költségekben.

Ez a megoldási mód — nézetünk szerint — a veszély minden lehetőségét eliminálja és alkalmas arra, hogy a normális jogállapothoz való átmenetet megteremtse.

Dr. Hetényi Miklós, bácsalmási ügyvéd.

— **A felmondási idő a szolgálati időhöz nem számítható hozzá.** Ezt mondotta ki a budapesti kir. ítélőtábla ellentétben az eddigi állandó gyakorlattal. A kérdéses esetben felperes 1904 május 24-től, 1923 szept. 1-ig volt alperes szolgálatában. Ekkor önként kilépett és azután 1923 dec. 1-től 1925 aug. 29-ig volt újból alperesnél, mikor is 1925 nov. 30-ra felmondott. Az ítélet szerint: «Alperes azt panasolja felülvizsgálati kérelmében, hogy tévesen állapította meg a fellebbezési bíróság úgy azt, hogy a felperes 5 évnél hosszabb ideig állott alperes szolgálatában, mint azt is, hogy felperesnek az alperesnél eltöltött újabb szolgálatát két évig tartott. Mind a két panasz alapos. Alperes ugyanis több mint 19 évi szolgálat után önként hagyta el az alperesnél teljesített szolgálatát, ezzel a ténykedésével az 1910/1920. M. E. sz. rendelet 11. §-a értelmében elvesztette azt a jogát, hogy ezután a szolgálati idő után végkielégítést igényelhesen. Ez a szolgálati viszony tehát megszűnt és pedig oly körülmények között, melyekhez a rendelet a jogvesztés következményét fűzi. Nem lehet tehát a szolgálati viszonyban beállott megszakítás után folytatott szolgálatnak tekinteni azt, hogy felperes utóbb 1923 dec. 1-én, bár nem azonos munkakörben s nem heti fizetéssel, mint amelyet felek egyező előadása szerint a múltban kapott, hanem havi fizetéssel, újból alperesnél nyert alkalmazást, mert első alkalmazási viszonya s az ahhoz fűződő minden igénye véglegesen megszűnt, második alkalmazása tehát új alkalmazás, s nem a megszakított szolgálat folytatása. Az 1910/1920. M. E. sz. rendelet 2. §-a azt mondja ki, hogy a szolgálati szerződést felmondással lehet felbontani, továbbá azt, hogy a felmondási idő két évi, vagy azt meghaladó szolgálat esetén 3, illetve 6 hó. A rendelet e §-ának kétségtelenségűen a helyes értelme, hogy a felmondási idő tartama tekintetében mérvadó két évi, vagy azt meghaladó szolgálatnak már a felmondás időpontjában fenn kell forognia. Felperes tehát, ki a felmondási idő alatt egyébként sem teljesített szolgálatot, a kereseti igényének alapját képező szolgálati idejéhez nem számíthatja hozzá a felmondási időt. Ezekhez képest felperesnek utóbbi szolgálati idejéhez nem lehet hozzászámítani előző szolgálatának időtartamát s így nincs végkielégítésre jogosító 5 évi szolgálat, továbbá a fentebbiek értelmében figyelmen kívül hagyandó felmondási idő hozzászámítása nélkül nincsen hosszabb felmondási időhöz igényt nyújtó két évi szolgálat sem, nem igényelhet tehát jogosan sem végkielégítést, sem a már kézhez vett 3 havi felmondási időre járó fizetést, sem a már kézhez vett 3 havi felmondási időre eső fizetést. (P. VI. 11,798/1926.)

— **Ílletékügyi Útmutató.** Szerkesztette dr. Pongrácz Jenő. Az új kiadásban most megjelent könyvecske az eddigi anyagon kívül közli az 1927 április 28-án kihirdetett 1927: V. tc. módosító

rendelkezéseit, amelyek különösen az ítéleti illetéknél lényegesesek. A könyv minden könyvkereskedésben kapható, ára 2 pengő

— **Kovács Marcel** Pp. kommentárjának második füzetét megjelent. Mindkét füzet együtt vagy külön szerzőnél (I. Csaba-utca 7/c.) megrendelhető. Egy füzet ára 8 pengő. Posta és csekkkezelési költség egy füzet után Budapesten 65 f. vidéken 80 fill. mindkét füzet után együttesen Budapesten 85 f. vidéken 1 pengő. A két első füzet a Pp. 80. §-át dolgozza fel. Az egész munka terjedelme kb. 100 ív (1600 oldal) lesz és 10 íves füzetekben jelenik meg. A kommentár teljesen feldolgozza a magyar bírói gyakorlatot és ezen kívül utal a német felsőbbbírói gyakorlatra, a magyar perjogi irodalomra és a perjoggal kapcsolatos anyagi jogszabályokra.

Inhalt. Dr. B. Reitzer: Im Labirinth der Rechtsprechung. — Dr. E. Kutasi: Das neue Versicherungsgesetz. — Dr. G. Rapoch: Die auf die ausländische Aktiengesellschaften bezüglichen Vorschriften des Kunz'schen Aktienrechtlichen Entwurfes. — Dr. E. Márffy: Die grundlegenden Institutionen des ungarischen Verwaltungsrechtes. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Közgazdaság.

A Ruggyantaárúgyár osztaléka. A Magyar Ruggyantaárúgyár Rt. igazgatósága elhatározta, hogy az 1926-os évre 5%-os osztalék, vagyis új részvényenként 1 P kifizetését fogja javasolni. Az üzleteredményt a nyersgumi áralakulása és a magyar-francia kereskedelmi szerződés által csökkentett vámok kedvezőtlenül befolyásolták. A vállalatot már egy évek óta fennálló nemzetközi eladási szervezetről kifolyólag tetemes veszteségek érték, melyeknek fedezésére a felértékelési tartalék egy része használtatott fel. Az Anode-eljárás jó fejlődésben van és kedvező kilátásokat ígér a jövőre nézve. Az igazgatóság ugyanezen ülésében az eddigi vezérigazgató-helyettest, **Kelemen Lajost** vezérigazgatóvá nevezte ki. 223

Bíró és ügyvéd urak figyelmébe!

Vasúti és hajózási fuvardíjtételeket a világ bármely országába, továbbá szaktanácsokat bármely vasúti, szállítmányozási, speditions, kártérítési és díjtöbblet-pörökben legmegbízhatóbban, leggyorsabban és legjutányosabban nyújt

Dr. DÉVÉNYI EGON szaktanácsadó

nemzetközi vasúti és hajózási díjszabási iroda, Bpest, V., Nádor-u. 38.
Telefon: T. 277-45. 209

Magyarország legnagyobb, legteljesebb díjszabási (tarifa) gyűjteménye.

Természettani és természetrajzi műszerek
Vetítő-készülékek
Térképek és falitáblák
Vegytani laboratóriumi műszerek és eszközök
Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzők
Fizikai és kémiai experimentáló szekrények az ifjúság számára
Mérnöki műszerek
Rajzeszközök és logarlécek
Mikroskópok és tudományos műszerek
legjutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Teljes joggyakorlattal, s az ügyvédi vizsga I. felével bíró, gépirni tudó, bankgyakorlattal és német nyelvtudással rendelkező ügyvédjelölt június 15-től alkalmazást keres. Pár havi helyettesítést is elvállal. Szíves ajánlatokat «anyagi és erkölcsi biztosítékkal» jelígre kiadóra kér. 224

Vidéki közjegyző, gyakorlott állandó helyettest keres. Cím a kiadóhivatalban. 216

Most jelent meg!

A kiskorúak házassága, áttérése és kivándorlása a gyámhatóság előtt

Írta

Mosdóssy Gyula,
székesfővárosi árvaszéki főjegyző

Az előszót írta

Dr. Ágoston Géza,
a székesfőváros árvaszékének elnöke

Nélkülözhetetlen útmutató a kiskorúak jogviszonyaiban, a legfelsőbb gyámhatóság elvi jelentőségű döntéseivel és határozataival

Ára 4 pengő 80 fillér

Kapható a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T.
könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrássy-út 21.
és minden könyvkereskedésben

A Döntvénytár új kötetei megjelentek!

Büntetőjogi Döntvénytár XIX. kötet
Szerkeszti dr. Lengyel Aurél. Ára 3.— pengő.

Hiteljogi Döntvénytár XIX. kötet
Szerkeszti dr. Sebestyén Samu. Ára 3.— pengő.

Közigazgatási és Pénzügyügyi Döntvénytár XVIII. kötet
Szerkesztik dr. Főző Sándor és dr. Nádas László.
Ára 2.— pengő.

Magánjogi Döntvénytár XIX. kötet
Szerkeszti dr. Szladits Károly. Ára 3.— pengő.

Perjogi Döntvénytár XI. kötet
Szerkeszti dr. Kovács Marcel. Ára 2 P 40 f.

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrássy-út 21.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.,** Bére-u. 9. (Tel. József 408-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel. József 448-20.)

Franklin-Társulat nyomdája: Géczy Kálmán.

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Teréz 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Numerus clausus? — Dr. Reitzer Béla budapesti ügyvéd: Az ítélkezés útvesztőjében. — Dr. Krisztics Sándor egyetemi tanár: A békeszerződések revíziójának jogi alapjai. — Dr. Szécsi Ferenc pesterzsébeti kir. közjegyző: Ügyvédkérdés és ügyvéd-közjegyzőség. — Dr. Liebmann Ernő budapesti ügyvéd: Megjegyzések a Jelzálogjogról szóló törvényjavaslatra. — Dr. Vadász Imre budapesti ügyvéd: Nemzetközi büntetőbíráskodás. — Brüll István: Házasság-e a szovjet-házasság? — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XX. 5. — Közigazgatási és Pénzügyügyi Döntvénytár. XIX. 3.

Numerus clausus?

«A világtörténelemben, mióta ügyvédség van nem volt példa arra soha, hogy a szabad ügyvédségről a céhrendszerre tértek volna át. Magyarországnak, a magyar ügyvédi karnak volna fenntartva azon dicstelen szerep, hogy elsőnek válassza ezt a lépést? Ez, ha megtörténik, a magyar ügyvédi karnak soha le nem mosható szennyfoltja lenne.»

Nagy Dezső mondotta e szavakat az Országos Ügyvédgyűlésen, húsz évvel ezelőtt. A kar helyzete akkor sem volt rózsás. Darvai Fülöp a numerus clausust azzal indokolta, hogy ütött a tizenkettedik óra, «ie kell szállni a magas elv trónusáról», «hogy megmentsek az ügyvédi kenyérkereső pályát attól a rémületes katasztrófális bukástól, mely azt ezidőszert fenyegeti».

Ámde az ügyvédi kar nem szállt le «a magas elv trónusáról». Két felejthetetlen beszéd (Nagy Dezső és Vázsonyi Vilmos) hatása alatt a kar a numerus clausus ellen foglalt állást.

Ez a két beszéd eltemette a numerus clausus eszméjét Magyarországon. Midőn 1912-ben az igazságügyminiszter felhívására a budapesti kamara választmánya részletesen tárgyalta Nagy Dezső tervezetét, a numerus clausus eszméje fel sem merült, egyetlen hang sem emelkedett a teljes szabadság ellen.

Az ügyvédi kar ezzel hű maradt hagyományaihoz. A VIII. magyar jogászgyűlésen a rendtartás reformjának tárgyalásakor se akadt szószólója a numerus claususnak.

Húsz év óta a Darvai által megjósolt katasztrófa bekövetkezett. De a katasztrófa nemcsak az ügyvédséget, hanem az egész országot érte. Az ügyvédség helyzete katasztrófális, de semmivel sem rosszabb, mint az egész középosztályé.

Az ügyvédség nem kérte, nem is kéri a numerus clausust. Az igazságügyminiszter jelentette ki ismételtén, hogy nem nézheti tovább tétlenül a kar pusztulását és az egyetlen mentséget a numerus claususban látja.

A miniszter megismételte e kijelentését a budapesti kamara közgyűlése után is, mely pedig meg se hallgatta azt a szónokot, aki meg akarta indokolni a numerus clausus ajánló indítványát.

Minthogy a miniszter ezen nyilatkozatai után hivatalosan bejelentette az ügyvédi rendtartás küszöbön álló reformját, foglalkoznunk kell a numerus clausus kérdésével.

Az ügyvédi kar eddig félretéve saját érdekeit, közérdekből volt ellensége a numerus claususnak. Mihelyt akár a kormánynak, akár a kamarának a legcsekélyebb befolyása lehet közvetlenül vagy közvetve az ügyvédek számára és arra, hogy kik lehetnek a kar tagjai, abban a pillanatban a kar elvesztette függetlenségét, elvesztette szabadságát. Bizonyára akadnának még akkor is ügyvédek, akik meg tudnák őrizni teljes függetlenségüket, de a kar a maga egészében előbb-utóbb a régi büszke, független szókimondó kar árnyékává süllyedne.

De nem szabad elfelejtenünk még egy szempontot. 1907-ben talán még hozott volna némi enyhülést a numerus clausus. Ma már nem is segítene. Az ügyvédi kar valóságos harakirit végezne önmagán, ha önként elfogadná.

Még ha a sorompót azonnal le is eresztené a törvény, ha kizárná nemcsak a jogászokat, de a jelölteket is, akkor se jelentene ez nagy könnyítést. Ellenkezőleg. Mihelyt komoly formát öltene a miniszter terve, az ügyvédek új, nagy áradata borítaná el a budapesti kamarát. A jelöltek sietve igyekeznének tető alá, rég törölt ügyvédek «óvatosságából» újból bejegyeztetnék magukat, a vidéki ügyvédek hosszú sora — akik talán csak évek múlva vagy egyáltalán nem költöztek volna fel Budapestre — áljegyeztetnék magukat, a fiatal ügyvédek közül számosan Budapestre jegyeztetnék be magukat, holott numerus clausus nélkül vidékre mentek volna.

Megfontolta ezt a miniszter úr? Van általában programja, hogyan gondolja a numerus clausus megvalósítását?

Dr. Benedikt, a nagy osztrák ügyvéd azt írja az ügyvédségről írt híres munkájában, hogy nem is szólva a numerus clausus elleni elvi aggályokról, nem lehet szó erről a reformról, mert gyakorlatilag megvalósíthatatlan. («Die Einführung praktisch ist unmöglich».)

Részletesen kifejtette ezt a budapesti kamara ezidei évi jelentésében is.

Lesz még alkalmunk a kérdés ezen részével behatóbban foglalkozni.

Vázsonyi Vilmos 1907-iki beszédét azzal fejezte be: «Ha a numerus clausust kívánjuk a kormánytól, meg is fogják kapni, mert végtére is miféle baja származhatnék abból bármiféle kormánynak, ha a függő elemek száma szaporodik? Kérhetnek Önök sok mindent és nem kapják meg. Kérjék a numerus clausust: ezt megkapják».

Vázsonyi tévedett: a miniszter nem várja be, hogy kérjük, önként kínálja. Sőt tiltakozásunkat se veszi figyelembe. Ez arra mutat, hogy a numerus clausus elsősorban politikai kérdés. Aminthogy annak idején Németországban és Ausztriában való eltörlésénél is politikai szempontok domináltak. Egy láncszeme annak a torz-államszocializmusnak, amely a háborúban született és az ellenforradalom után nőtt naggyá. Egy szeme annak a láncnak, amely a nemzeti gondolat jelszavával igazolja az állami beavatkozás túltengését, hogy az állami mindenhatóság jelszava alatt a kormány hatalmába adja a lánc végét.

Láncravert ügyvédség pedig valóban: fából vaskarika.

Az ítélkezés útvesztőjében.*

II.

Bizonyos természetű igényeknek huzamosabb időn keresztül való nem érvényesítése már a békeidő joggyakorlatában is mint jogilag releváns tény nyert elismerést a bíróságok által. Bíróságaink mindennemű ilyen jogszabály hiányában és az általános elévülési szabályok teljes figyelmen kívül hagyása mellett jogszünető hatályt tulajdonítottak annak, ha a jogosult az időszakonként visszatérő és meghatározott gazdasági rendeltetéssel bíró igényeinek érvényesítését huzamosabb időn keresztül nem szorgalmazta. Ismeretes az a joggyakorlat, amely a tartás és hasonló termé-

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a II. számban.

szetű követeléseknek az elmúlt időkre lejárt részletei tekintetében kifejlődött. A gondolatnak kétségkívül van valamelyes egészséges magva. Ezt a magvat vélte a kir. Kúria tovább fejleszteni az elmúlt esztendőkből nagy jelentőségre szert tett nyugdíjperekben. A nyugdíjjogosult az igény érvényesítést megelőző időre járó nyugdíjának valorizálását az egyöntetűen kialakult joggyakorlat szerint nem követelheti.

A fejlődésnek ezen iránya nem állja ki a jogos bírálatot. Sem szociálpolitikai, sem etikai, sem jogi szempontból. Akármelyik oldaláról szemléljük is a nyugdíjjogosultak és nyugdíjkötelezettek kétségbeesett harcát és bármennyire megértést tanúsítunk is a vállalatokra ebből nehezedő kötelezettségek iránt, az egyszer tagadhatatlan, hogy a hasonlíthatatlanul gyengébb és védelemre inkább szoruló osztály a nyugdíjasoké. Nem is szólva itt arról, hogy ezek a városi polgárság egy jelentékeny számárnyát teszik. A törvényi és bírói oltalomnak tehát elsősorban ezek védelmét kell szem előtt tartania abban az összességi gondoskodásban, amely minden szociálpolitikai kérdés megoldásának helyes célja. Az etikai szempont abban jelentkezik, hogy olyan küzdő felek állnak szemben egymással e jogvitákban, akiket rendszerint egy élet küzdelme forrasztott össze és az ezen idő alatt eltöltött közös munkálkodás oly kapcsokat létesített a szereplők között, amelyek a családi jogviszonylatokban jelenkező szimptomákhoz állnak legközelebb. Az ilyen viszonylatban állók anyagi érdekeinek nyomban és mintegy erőszakos módon a bíróságok elé utalása, mindaddig amíg a békés megoldás minden képzelhető eszköze sikertelennek nem bizonyul, az etikai érzetet mélyen sértő kíváncsi. Jogi szempont pedig ugyancsak nem szól amellett, hogy miért legyen kisebb joga a nyugdíjasnak a közelmúltban esedékes nyugdíjára, mint a jövőben lejárókra.

A tárgyalt kérdés annyiszor és oly kimerítő megvitatásban részesült, hogy annak átfogó és rendszeres ismertetése, avagy csak rövid összefoglalása is messze kívül esik problémánkon. Számtalanszor történt utalás arra a bizonytalan és éveken át alakulatlan helyzetre, melyben ez a nagyfotosszerű kérdés vonaglott. Mindennemű törvényi útmutatás sőt éveken keresztül bírói döntés hiányában hogyan igazodhatott el az érdekelt fél jogai érvényesítése körül. Az esetek túlnyomó részében ez a ködös bizonytalanság hosszú időn át teljesen kizárta annak lehetőségét, hogy bármelyik fél vélt igényeit érvényesíthesse.

De ha ettől teljesen eltekintünk is, mindenki előtt természetes, hogy éppen ezek a viták olyanok, amelyek hatósági beavatkozásra csak akkor váltak érettekké, amikor a felek tudatában az a meggyőződés vált kétségtelenné, hogy békés megegyezés per abszolutum lehetetlen. Talán nem túlzás ha azt állítjuk, hogy a felek előzetes egyezkedésének minden eszközzel való kimerítése nemcsak jogszolgáltatás-politikai, de egyenesen oly morális kíváncsi, melynek előmozdítása minden hivatott faktornak kötelessége. Arra kényszeríteni tehát a feleket, hogy mindennemű időhaladék kizárásával egymásra törjenek és vélt jogait azonnal érvényesítsék, nemcsak nem észszerű és helyes álláspont, hanem bátran mondhatni immorális. Ezek a perek természetüknél fogva sokkal elkeseredettebbek is, mint a köztörvényi perek általában. A felhozott érvek számát még módfelett sok egyéb szaporíthatnók, de annyira átható ezen igazság ereje, hogy már ezek alapján is a végső konklúzió nem zárulhat másként mint azzal, hogy a nyugdíjigények rendezésének békés úton való megkísérlése és perrel való érvényesítésüknek a legvégső időpontig való halasztása nemcsak nem indokolt joghátrányok statuálására, de egyenesen elengedhetetlen parancsa a közfelfogás szerint minden tisztességes emberre kötelező erőfelfejtésnek.

Mit sem változtat e helyzeten annak a szempontnak kidomborítása, hogy a nyugdíj természeténél fogva az arra jogosult megélhetését, vagy annak megkönnyítését célozván, jelentőségét a már letelt időre elvesztette. Ez az érvelés az életismeret teljes hiányára vall és merevségében kárlehetetlenül igazságtalan. Hányszor látjuk, hogy a nyugdíjas az átmeneti idő alatt kölcsönpénzekből, vagy holmijainak értékesítéséből volt kénytelen az átmenet nehézségeit valamiképpen megoldani. Bízva természetesen abban, hogy az egy összegben fizetendő lejárt részletekből fogja majdan a pótlásokat eszközölni. Ha már most ez a számítása megdőlt, újabb válságokba keveredik, amelyből nincs többé kivezető út.

Mindezeket a szempontokat egybevetve nem helyes és az igazsággal sem fér össze az a bírói gyakorlat, amely a kereset

megindítását megelőző időben lejárt nyugdíjrészletek megítélését, helyesebben valorizálását megtagadta. Az a hozzá csinált indokolás, amely a jogérvényesítés kellő időben való gyakorlásának elmulasztására, vagy késedelmére hivatkozik, minden csak nem őszinte.

Vannak az elvi jogkérdésnek egyéb elágazásai is. Általánosságban konstataható az újabb jogfejlődésben, hogy az elévülés intézményén kívül is az időmúlás hatályos jogi tényként érvényesül.

Nemcsak az emberi organizmus felett nem röppen el az idő nyomtalanul, hanem annak folyamata a jogviszonyokat sem hagyja érintetlenül. A bennük rejlő jogok és kötelezettségek sem vonhatják ki magukat a fuga temporum feltartóztatathatatlansága alól. Az idő vas foga felőrli a nyers jogszervezet életszövetét is. Ez a felismerés vezetett legrégibb idők óta minden ismert jogrendszer mellett az elévülés intézményére.

Az elévülés a jogviszonyokból eredő jogok és kötelezettségek megszűnése anélkül, hogy a felek részéről valamely jogmegszűntető ténykedés ment volna végbe. A köteleknek elévülés okából való elenyészése nem egyéb, mint az előregedés okozta kimúlás. Olyatén módon való elköpása a jogviszonynak, mint ahogyan az emberi fizikum az életerőknek bizonyos időn át tartó elhasználása folytán végegyengülésben akkor is elpusztul, ha valamely akut betegség nem is játszott közre a kimúlás bekövetkeztén. Az elévülés mint jogviszonyt feloldó ok huzamos időn át tartó lazítási processussal megöli a kötelek teljesítését előíró jogi parancsok kénytető erejét. A pusztulás, amely vele jár, mégis annyiban különbözik az időmúlásnak az organikus szervezetre gyakorolt hatásától, hogy a másik oldalon felszabadító eredményt vált ki a kötelezett fél előnyére. Dologi jogoknál egyenesen teremtő hatálya is van.

Az elévülés alapgondolata az időmúlásnak éppen az ember fizikai és szellemi erejére elháríthatatlanul gyakorolt hatásából indul ki. Minden egyébtől eltekintve az emberi memoria nem képes többé visszaemlékezni a múltnak azon történéseire, amelyekből jogok és kötelezettségek keletkeztek. Az időmúlás ezeket nemcsak elmosza, de joggal kelti azt a hitet, hogy a jogosult fél nem kíván jogával élni.

A technika terén történt mélyreható átalakulások az embereknek tér és időbeli fogalmait is gyökeresen megváltoztatták. A korábbi mérték meghaladottá vált. Természetes, hogy a gőzgép, villanyerő és légi járművek világában az időről alkotott fogalmaink is gyökeresen megváltoztak.

Merőben más a jogsugalom abban az intézménycsoportban, amelyről itt szó van. Amikor a bírói gyakorlat a bizonyos időn át felgyülemlett időszakonként visszatérő szolgáltatások érvényesítésének nem nyújt segítyt, avagy az alternatív kötelmet jogválasztás nem gyakorlása okából megszüntetnek deklarálja, nemkülönben, amikor tényleges helyzeteket jogi előfeltételek nélkül is ugyanolyan erővel ruház fel, mintha az utóbbiak is fennforogának, nyilván nem az elévülés fenti alapgondolatából indul ki, hanem heterogen feltételezettségekből. Majd a kötelek gazdasági céljával operál, majd a jogbizonytalanság káros következményeit állítja oda, elég gyakran azt szupponálja a jogosultnak, hogy igényét nem kívánja érvényesíteni, végül, hogy meglevő helyzeteknek jogi elismerése csupán szankcionálása a tényeknek.

Meggyőződésünk szerint a legnagyobb óvatosságra van szükség, ha nem akarjuk azt, hogy az erkölcsi és jogi kötelezettségeknek bizonyos fokú meglazulása következze be. Talán nem tévedés, ha a gyakorlat eme fejlődésében annak az irányzatnak bizonyos fokú túlhajtását észleljük, amelyet az adósvédelem gyakran félremagyarázott összefoglaló nevezet alatt, majd itt, majd ott felbukkanni látunk. A konszolidációs fejlődésnek e téren is revízió tárgyává kell tenni az utolsó lustromok eredményeit, nehogy visszaéléssé fajuljon az, ami törvényi jogintézményen túlmenő védelemként kontempláltatott.

III.

Bíróságainak az ítélkezés útvesztőjében való bolyongásának a legklasszikusabb példája a kártérítési igényeknek átértékelése. Kezdetben huzamosabb időn át az az elvi álláspont érvényesült, hogy kártérítési követelések valorizálásának egyáltalában nincsen helye. A kérdés szorosan összefüggött a valorizáció általános alapelveivel, amely, mint ez a probléma bő irodalmából eléggé

ismeretes, kezdetben csak vétkes késedelem, majd utóbb késedelem esetén, végül pedig e nélkül is tisztán a pénz leromlása okából megengedte a követeléseknek átértékelését. A kártérítési követelések csupán a fejlődésnek ezen utolsó fázisában jutottak odáig, hogy bíróságaink ily igényeknél sem zárkóztak el a valorizálás elől. Teljesen a véletlen játékától függött, hogy a kártérítés jogát érvényesítő fél részesült-e a valorizálás jogkedvezményében, vagy pedig meg kellett elégednie követelésének névértékbeli kifizetésével. Hogy ez a bizonytalanság miként hat az általános jogérzetre, ezt nem kell bővebben fejtegetni.

A tárgyalt probléma az in integrum restitució iránti igényeknél érte el fejlődésének legmagasabb fokát. Főleg turpis causájú condictiók esetén. A háborús gazdasági viszonyok a turpis causájú ügyleteknek eddig nem ismert új csoportjait teremtették meg. Az árdrágító visszaélésekről szóló törvényes szabályok ellenére kötött üzletek adták a gyakorlat bő anyagát. A vevő az előre teljesített vételári előleget turpis causa okából követelte vissza az eladótól és pedig a valorizációs praxis kifejlődésével szintén valorizáltan. A bíróságok hosszú időn át az ilyen igények valorizálásáról hallani sem akartak és az in integrum restituciót akképen mondták ki, hogy a kötelezett fél tartozik az általa felvett vételári összeget névértékben visszaszolgáltatni és ennyiben a korábbi állapotot helyreállítani. Utóbb ez a gyakorlat egy csapással ellenkezőjére változott. Még kétoldalú turpisság esetén is teljes 100%-os valorizációt állapítottak meg nemcsak alsóbíróságaink, de maga a Kúria is több ízben hasonló esetekben. Történt ez ugyanakkor, amikor az átértékelési kulcs más követeléseknél már a 100%-tól régen eltávolodott és egész speciális kivételektől eltekintve 50%, sőt ennél alacsonyabb kulcs körül is mozgott. Ez a példa mutatja legjobban, hogy azok a gondolatok, amelyek a joggyakorlatba belekeverülnek, mennyire nem nyugszanak fix pontokon, hanem ide-oda libegnek az űrben. Nem gondolják át azoknak gyakorlati következményeit és végső konzekvenciáit. Ugyanezt a szimptomát észleltük a háborús judikatura egyéb kérdéseiben is, amikor a bíróságok nemcsak nálunk, de másutt sem voltak képesek magukat emancipálni bizonyos válságjelenségek okozta elkeseredés és szélsőséges irányzatok alól, amelyek emberi jogon belopódtak oda, ahol a tárgyilagosságnak mindenekfelett kell érvényesülnie. Emlékezzünk csak vissza arra az érthető nagy elkeseredésre, amely az árdrágítókkal szemben világszerte megnyilatkozott. A kötelezettségei alól szabadulni akaró eladó kihasználva ezt a helyzetet nyomban odairányította védekezését, mihelyt ránézve a teljesítés nagy hátrányokkal járt. A bíróságok pedig örömmel nyomták az üzletre az árdrágítás bélyegét és megtagadva a jogvédelmet, nem kötelezték az eladót a szállításra. Hogy ezzel éppen gazdasági tekintetből túllőttek a szem előtt tartott célokon, erre abszolúte nem gondoltak. Nem gondolták végig, hogy mire vezet ez a másik fél részére nyújtott jogvédelem annak a magasabb gazdasági érdeknek védelme szempontjából, amely a törvényssabályokat sugallta. Figyelmen kívül hagyta, hogy a saját erkölcselenségének ténye mögé búvó fél nem azért akarta a másik felet jogaitól elűzni, hogy ezáltal az árúválság ideje alatt a közfogyasztás céljaira juttassa az árúkészletet és ezáltal enyhítsen a válságon, hanem azért, hogy azt a hasznót, amelyet a másik fél vindikált magának ő maga vágja zsebre. Nem az erkölcsi ihlet szállta őt meg, sem a köznek érdekei, hanem jogosulatlan magánérdek. A törvény rendelkezései és az ennek igazi, szellemét kutató bírói gyakorlat helyett a szavakra támaszkodó jogszolgáltatás azokat juttatta előnyökhöz, akik legalább olyan mértékben voltak bűnösök a visszaélésekben, mint a másik fél, és mindennek a küzdelemnek árát az a közérdek adta meg, amelynek védelme jegyében az egész küzdelem folyt.

Ugyanezt a jelenséget mutatják a turpis causájú condictiók fentemlített példái is. A bíróságok túlságosan elvetik a súlykot és az erkölcsi felháborodás hatása alatt nem veszik észre, hogy közben azt is jutalmazták, aki erre ugyancsak nem érdemes. Hogyan lehetne megindokolni azt a döntést, amely kétoldalú turpisság esetén is 100%-ra valorizálja az ilyen természetű igényeket. Ugyanakkor, amikor minden tekintetben tisztességes alapon nyugvó követeléseknél a kárt a felek között megosztja, sőt a jogosított félnek nem ritkán csak 20–40%-ig terjedő átértékelést nyújt.

A főbaj oka, véleményem szerint, abban van, hogy amikor az ilyen esetek elsőízben bírói döntésre kerülnek, elmarad az a körültekintés, és előrelátás, amelynek minden alkalommal érvé-

nyesülni kellene, valahányszor olyan elvi kérdések merülnek fel, amik eddigelé ismeretlenek voltak. A másik baj pedig gyakran a jogi öntudatosság hiányossága, amely az ítéletek megszővegezésében és jogtételeknek a következményeket nem eléggé átgon-doló módjában rejlik.

Gyakran halljuk, hogy a dolog természetében fekszik az, hogy a bírói gyakorlat tapogatózva halad azokban a kérdésekben, amelyeket az új gazdasági helyzetek felvetnek. Csak lassú fejlődés eredményeképpen alakulnak ki a végleges megoldás határozott vonalai. Elismerjük, hogy van ebben a felfogásban némi igazság. De viszont nem tudunk szabadulni attól a gondolattól, hogy nagyobb része van a bajban az ötletszerűségnek és a döntések nem elég átgondoltságának. Nem szabad előfordulni annak, hogy a szerencse játékától függjön az, vajjon valaki csupán névértékben kapja vissza azt, amit évek előtt fizetett, avagy 100%-os valorizált értékben. Nem szabad előfordulnia annak, hogy ennyire ki legyen szolgáltatva a jogkereső közönség a véletlen esélyeinek. S hogy mindez attól függjön, hogy az ügy félévvel később, vagy korábban került-e a bíróság elé, avagy hogy ez a tanács foglalkozott-e az ügygel, avagy a másik. Az ilyen jogbizonytalanságból származó károk romboló hatása kiszámíthatatlan és beplántálja a közvéleménybe azt, aminek egy pillanatig sem szabad még a látszat erejével sem fellépni. Még a gyakorlati jogászt is sokszor kinos helyzetbe hozza ez a kapkodásszerű ítélkezés. Hányszor tapasztaljuk, hogy az az álláspont, amelyet az elsőbíróság előtt éppen a felsőbb bírói gyakorlatra támaszkodva képviseltünk, szinte nevetséges anakronizmussá vált, amire az ügy a felsőbbbíróshoz felérkezett.

Ezeknek a vizátságoknak véglegesen meg kell szűnniök. Nemcsak az alkalmi törvények és rendeletek alkotásának de a hasonló szerű ítélkezésnek is egyszer s mindenkorra véget kell vetni. A sokat emlegetett és hön óhajtott konszolidáció e nélkül pusztla ábránd. Az ábrándok ideje pedig lejárt. *Dr. Reitzer Béla.*

A békeszerződések revíziójának jogi alapjai.

Ha a nemzetközi jog „elismert világrend, mely a különböző államokat általános emberi jogközösségbe össze fűzi”,¹ úgy a nemzetközi jog egyszersmind annak a követelménynek is a kifejezője, hogy a „jog ne szűnjék meg az állam határainál”,² hanem általánosan érvényesüljön.

A világháború kitörésének idején kétségkívül fennállott oly nemzetközi jogrend, melyet egyformán érvényesnek tekintett minden civilizált állam. Ennek az általánosan elfogadott nemzetközi jogrendnek egyik alapelve az volt, hogy az államok szuverénitása mindenkor érvényben tartandó. Az államok egymásnak nem parancsolhatnak, sem egy állam vagy államok csoportja nem írhatja elő valamely állam magaviseletét, kivéve, ha éppen a nemzetközi jog betartásáról van szó.

A nemzetközi jog nagyon is Bodin szuverénitási fogalmán nyugszik, állapította meg Kohler,³ s minden attól való eltérés a nemzetközi jogot alapjaiban ingatná meg.

Bár a világháború is a nemzetközi jog érvénybentartásáért látszott — legalább a külszint tekintve — megindulni,⁴ ezt a célt azonban a harcban álló felek hamar elfeledték és külön nemzeti hadi célok tolultak előtérbe. Már az ezekért való harc sem folyt le ezután a nemzetközi jog előírásai szerint, hanem jognélküli állapot támadt. A világháború előtti nemzetközi jog a háború alatt összezüszódott. Az államok egymás mellett való megélhetésének kipróbált alapjai összeomlottak. Amikor azután elkövetkezett az ideje a nemzetközi jog összeomlásából való kiemeltetésének, akkor ennek természetszerűen a régi nemzetközi jogrend alapján kellett volna történnie. A békekötésnél azonban új nemzetközi jogrenddel a győztesek érdekei szerint alakított nemzetközi joggal kerültek szembe a legyőzött államok s ebben az új nemzetközi jog-

¹ Bluntschli: Das moderne Völkerrecht. 1868. p. 59.

² Fricker: Das Problem des Völkerrechts. Zeitschrift f. d. ges. Staatswiss. 28. Bd. 1872. p. 384.

³ Kohler: Grundlagen des Völkerrechts 1918. p. 3.

⁴ A Monarchia a szerb kormány nemzetközi jogellenes viselkedése miatt küld ultimátumot, Oroszország Szerbia szuverénitásán esett sérelem, Anglia Belgium semlegességének megsértése miatt indít háborút.

rendben: a legyőzöttek a győztesekhez viszonyítva jognélküliekké váltak.

A jövőben a nemzetközi jog vagy úgy stabilizálódik, hogy az új nemzetközi jogrend a régi értelmében vett nemzetközi joghoz hasonul vagy a Nemzetek Szövetsége annyira kifejlődik, hogy parancsoló hatalommal bíró szervezetté válik és a mai államok egy világállamnak válnak engedelmes tagjaivá.

Ez a tényállás azért fontos, mert a párizskörnyéki békeszerződések revízióját vizsgálva más lehetőségek állapíthatók meg a világháború előtti nemzetközi jog alapján, mint a Nemzetek Szövetségének arája alatti nemzetközi jog szerint.

A békeszerződések revíziójának jogi kérdései megoldásához a békeszerződések jogi természetének ismerete vezet. E tekintetben elsősorban azt kell vizsgálni, vajjon a háború előtti nemzetközi jogban érvényes jogtétel volt-e, hogy a győztes állam a legyőzötttel való jövőendő együttműködését egyoldalúan, parancszerűen rendezheti.

Minden békekötésnél kétségenkívül áll, hogy a győztes állam bíró a saját ügyében. A patriarchális és patrimonialis korszakban úgy állott ez a hatalmasabbra és erősebbekre nézve a magánjogban is. Ma már itt érvényesül az a tétel, hogy senki a maga ügyében bíró nem lehet. A nemzetközi jog azonban a magánjoghoz viszonyítva még primitív korát éli.

A győztes állam önbíráskodás lehetősége főképpen azon tanokban tükröződik vissza, melyek a kikényszerített békeszerződések érvényességét elfogadják. E nézet követői szerint a háború jogviszony, melyben a győztesnek parancsoló joga van. Akik e nézetet szemben állanak, azt vallják, hogy különböztetni kell a békeszerződések érvényénél a háború igazságos vagy igazságtalan volta között. Az önszegélyből indított vagy támadás ellen védekező háborúk nyomán a megtámadott által diktált békeszerződések, minthogy az igazságot tartalmazzák, érvényesek. Ha a támadó győzne, úgy az ő általa diktált békeszerződés, már csak egyoldalú hatalmi aktus, mely csak addig maradhat fenn, míg a győztesnek hatalma tart, de érvényes nem lehet.⁵

Van olyan nézet is, mely szerint az olyan háború, melyet a nemzetközi jog megenged, csupán hatalmi aktus, mely jogilag meg nem fogható vagy egyenesen jogtalanság, a nemzetközi jog megsértés.⁶ Ily háborúból kifolyóan pedig a győztesnek parancsolási joga nincs, mert különben megint az államok szuverénitásának az elve, mely a nemzetközi jog szerint összefüggő államok társaságának a létalapja.

Éppen az államok szuverénitásának előtérbelolása okozza azonban, hogy az igazságtalan és nyers erő érvényesítés következményeképpen keletkezett háborúk eredményei is elismeretessenek, hiszen a szuverénitás mindig konkrét hatalmat jelent s nem jogi fikción nyugvót. A békeszerződések mind kikényszerített szerződések, mert az egyik félnek feltétlenül engednie kell. Bármily igazságtalanok legyenek is bár, az aláírás és ratifikálás révén, a kényszerhelyzetre való hivatkozással történt elfogadásuk sem változtat érvényességükön. Így tartják ezt Bluntschli, Hefter, Holtzendorff, Brentano, Apáthy stb.⁷

A kikényszerített szerződések érvényességét illetően a nemzetközi írók hivatkoznak a nemzeti becsületre, mely az aláírás tényéhez kapcsolódik, másrészt a nemzetközi kapcsolatok biztonságának szükségességére, mert ha az elfogadott szerződések be nem tartatnának, úgy a nemzetközi érintkezés általános krízis állapotába jutna. Coacta voluntas etiam voluntas régi sophisma, mely a békekötésnél kell, hogy érvényesüljön, egyébként érvényes békeszerződést nem lehetne kötni, a háború a megsemmisítésig tartana. Bluntschli szerint a háború befejezhető a legyőzött ellenségnek a győztes alá vetése formájában. Ha azonban a legyőzött fél továbbra is megtartja államiságát, úgy a rákényszerített békefeltételek, mint békeszerződés tekintendők.

Legújabbban így tartja Peter Klein, Herbert Kraus, Oskar Stillich és az új francia nemzetközi jogászok nagyobbrésze. A legyőzötteknek meg kell tenni mindent, amit a győztes akar. Ha

a kikényszerített szerződések nem volnának érvényesek, úgy minden békeszerződést megtámadhatnának a legyőzöttek. Kikényszerített békeszerződések éppen ezért a béke érdekében érvényesek, mert azok is alkatrészei a nemzetközi jogrendnek.

A kikényszerített békeszerződések érvényét elfogadva azonban a nemzetközi jog letér általános elfogadottságának szintjéről. Egész sora a nemzetközi jogászoknak azt tartja, hogy a kikényszerített nemzetközi szerződések s így a békeszerződések is ellentétben vannak az államok függetlenségével és szuverénitásával. Laghi szerint éppen azért a kikényszerített békeszerződések semmisek.⁸ Wolzendorff a békeszerződéseket alaki jogi értelemben érvényesnek tartja, de mint alávetési szerződések, anyagi jogi tekintetben megtámadhatók.⁹

Grosch a kikényszerített békeszerződést már nem is tartja szerződésnek. A győztes, ha diktálja a békét, a jogrend orgánmává válik, kivel szemben a legyőzött alattvalóvá lesz, aki a győztes által a háború helyébe lépő jogrend (béke számára kiadott) parancsait teljesíti.¹⁰ Beling a békeszerződéseket szintén nem tekinti jogi szabályozásnak, hanem csak «Als-ob» szabályozásnak, melyek a győztes hatalmán nyugsznak s csak addig tartanak.¹¹

Legtávolabban Nippold jellemezte a kikényszerített szerződések értékét, midőn kimutatta, hogy «a kikényszerített békeszerződés nem szerződés». Mert ha az volna, akkor sem vetne véget az államok közötti viszálynak. Ha politikai szempontból felállítják a tételt, hogy a kikényszerített szerződések érvényesek, akkor ez csak jogi érvényességet jelent, mert van egy jogtétel, mely ezt az érvényességet kimondja. A nemzetközi jog szempontjából figyelembe kell venni a kényszer momentumát, mert különben politikai hatalmi aktusokat tenne legitimekké, jogszerűkké a nemzetközi jog.¹²

A magyar nemzetközi jogi irodalomban Magyary Géza Nippold nyomán indulva azt tartja, hogy a Nemzetek Szövetségének létesítése előtt minden államnak szabad volt jogainak védelme érdekében háborút indítani. Ha győzött, úgy joga volt a legyőzött államra a legkeményebb békét is rákényszeríteni. Az ilyen békekötés is szerződés formájában történik. De csak formailag s nem lényegileg jön létre szerződés, mert a szerződés legfontosabb ismérve a kölcsönös szabad akaratnyilvánítás hiányzik. A békekötés egyoldalú jogi aktus, szerződés formájába öltöztetve. Mint ilyen, a «békeszerződés» természetesen érvényes. Ha azonban az államot, mely önszegély okából fogott fegyvert, legyőzik és kemény békét kényszerítenek rá, úgy ez a békekötés formailag szintén szerződés, de lényegét tekintve már nem az, még csak nem is egyoldalú hatalmi aktus. A jogaiban korlátozott állam, mely fegyverhez nyult és legyőzetett ez esetben kettős szerencsétlenség alanya. Nem sikerült az önszegély s ezen felül kemény béke is kényszerítettett rá. Ugyanily esetek állhatnak elő védelmi háborúnál. Ha egy államot jogellenesen megtámadnak, de a védelmi háborúban legyőzik a támadót, úgy a béke, melyet támadójára kényszerít formálisan szerződés lesz, lényegileg azonban egyoldalú jogi aktus, mely azonban érvényes. Ha viszont a védelmi háborúban a megtámadottat győzik le, úgy a kényszerbéke formailag egyoldalú hatalmi aktus, mely jogilag, mint minden jogellenes hatalmi aktus, érvénytelen.¹³

Magyary a kényszerbékék kérdésénél alapvető hibának tartja azoknak okuktól elszakítottan való megítélését. Szerinte minden attól függ, hogy a háború igazságos volt vagy sem. Ha a győztes fél igazságos háborút vezetett, úgy az általa a legyőzött félre kényszerített béke, legyen bármily nyers is, de igazságos s ezért megtámadhatatlan egyoldalú jogi aktus, ellen esetben csupán hatalmi aktus.¹⁴ A párizskörnyéki békeszerződések lényegüket tekintve egyoldalú aktusai a győztes államoknak s minthogy a háború részükről nem volt igazságos, a békekötések az ő egyoldalú hatalmi aktusuknak tekintendők, amelyek jogilag érvénytelenek.¹⁵

⁸ Laghi: Teoria dei trattati internazionali. Parma: 1882.

⁹ Wolzendorff, Kurt: Die Lüge des Völkerrechts. p. 112.

¹⁰ Grosch: Der Zwang in Völkerrecht. p. 63, 92, 93.

¹¹ Beling, Ernst: Versailler Friedensvertrag und deutsche Rechtspflege. Festgabe für Liebmann. Berlin: 1920. 15–21 p.

¹² Nippold: Der völkerrechtliche Vertrag. 1894. p. 171.

¹³ Magyary Géza: Zur Frage der Gültigkeit der Friedensverträge. II. Kelet Népe. 1923 Április. p. 28.

¹⁴ Magyary: m. 30. p.

¹⁵ U. i. 33 p.

⁵ Nippold: Der Völkerrechtliche Vertrag. 1894.

⁶ Kelsen: Problem der Souveränität. p. 265.

⁷ Brentano: Précis de droit des gens. Paris. 1900. p. 124. Holtzendorff: Eléments de droit int. public. 1891. §. 41. ch. III. p. 114. Bluntschli: Das moderne Völkerrecht. 1868. 704. §. Hefter: Das europ. Völkerrecht. 1882. 180 §. Apáthy: Nemzetközi jog. p. 324.

A békeszerződések kvalifikálásánál az azokat megelőző háború igazságos vagy igazságtalan voltának eldöntése azonban igen nehéz. Könnyebb mindenkor megállapítani, hogy általában a békeszerződés megfelel-e az igazság és erkölcs követelményeinek.

A nemzetközi jog lényegével ugyanis ellenkeznek az olyan szerződések, melyek az igazság és az erkölcs szempontjából nem állják meg a helyüket.

(Bef. köv.)

Dr. Krisztics Sándor.

Ügyvédkérdés és ügyvéd-közjegyzőség.

Az ügy érdekében sajnálni kell, hogy az az újabb erőre kapott mozgalom, mely a túlsúlyolt ügyvédi kar anyagi felsegítésének útjait keresi, időnként ismét olyan mellékvágányokra téved, melyek már régóta célhoz nem vezetőknek bizonyultak.

Erre vall egyebek közt az az autoritativ ügyvédi helyről származó — tehát feltehetően az ügyvédség tekintélyes részének nézőpontját kifejező, és ez okból bizonyos köröket már is foglalkoztató — egyik napilapban legutóbb megjelent közlemény is, mely a laikus nagyközönség elé vitte a kérdést, anélkül azonban, hogy ennek az előzményeire s fejleményeire nézve megfelelően tárgyi-lagos tájékoztatást nyújtana.

A bíróságok tehermentesítésének ismét napirendre került jel-szavából indulva ki, sorolja fel az az újságcikk azokat a perenkívüli teendőket, amiket bíróságaink munkaköréből ki kellene venni, hogy azok, az igazságszolgáltatás zavartalan menetének biztosítása érdekében, lehetőleg csakis a tulajdoképpen hivatásukat képező ítélkezéssel foglalkozhassanak.

Annak a kiemelésével, hogy «a jogászgyűléseken alakul ki nálunk is az igazi jogász közvélemény,» arra utal a közlemény, hogy már az 1911. évi jogászgyűlés is sürgette a bíróságoknak a jurisdictio voluntaria körébe tartozó ügyektől való minél teljesebb mentesítését.

A községi és körjegyzői «magánmunkálkodásnak» megszüntetését sürgeti továbbá a cikk, nyomatékos utalással arra a hivatásos jogsegély által régóta felpanaszolt, jogállamhoz nem méltó, világszerte egyedülálló anomáliára, hogy nálunk közpénzekkel ellátott közhivatalnokok, az elsőfokú községi közigazgatás fontos szervei — hivatalos köteleességeik teljesítésének rovására s azokkal az inkompatibilitás révén minduntalan összeütközésbe kerülve — kellő jogi minősítés és képzettség nélkül¹ s felelősségtől mentesen, magánfelek részére, akik felett imperiumot gyakorolnak, díjazás ellenében, mindenféle jogi hatályú okiratokat és beadványokat szerkeszthetnek, és magánfeleket bíróságok és más hatóságok előtt, ugyancsak üzletszerűen képviselhetnek, és hogy «a mindenkori kormányzati rendszer által» politikai nebánsvirágként patronizált hatósági jogi kuruzslás, a jogszolgáltatási bajok eme állandó, veszedelmes kútforrása, a pereskedések hirhedt melegágya, telekkönyveink megbízhatatlanságának ez a főokozója, immár odafajult, hogy a telekkönyvi okirati s beadványi ügyforgalmat csaknem teljesen kivette a képesített és hivatott jogi képviselet: a kir. közjegyzők és az ügyvédek kezeiből.

Ezek után pedig következik a meglepő konklúzió:

«A bíróságoktól elvont perenkívüli ügyeket sem kizárólag a közjegyzőkre, sem pedig kizárólag az ügyvédekre nem kellene bízni hanem az úgynevezett «ügyvédközjegyző»-re (Notaranwalt).»

Ettől az újszerűség látszatát keltő módon kipattantott «gyökeres reform»-tól várja a cikkíró úr nemcsak azt, hogy «a bíróságok kátyuban maradt szekere járható országútra legyen állítható», hanem az ügyvédkérdésnek, valamint a községi jegyzői «magán-ügyködés» kérdésének a megoldását is.

Adós marad azonban a cikkíró úr annak a kifejtésével, hogy ennek a, kivált a laikus közönséget könnyen megtévesztően, novumként feltüntetett panaceának az érvényesülését miként is képze-
li a gyakorlatban. Azzal a könnyedén odavetett megjegyzéssel siklik el efölött, hogy az «részletkérdés». És, az objektivitással még kevésbé egyeztethető módon, a remediumként ajánlott terv igen jelentős előzményeit egyszerűen elhallgatja.

A cikkíró úr, aki pedig annakidején ugyanezzel az indítvánnyal

¹ Az 1874: XXXIV. tc. 39. §-ában világosan kifejezett tilalom ellenére, és mikor az 1922: XII. tc. 76. olyan ipart sorol fel (ezek közt a kövezőét, manikűrét s mézeskalácsosét is), melyek üzhetését képesítéshez köti.

szerepelt már az 1911. évben tartott jogászgyűlésen, szinte ért-
hetetlen hallgatással mellőzi ugyanis azt, hogy épp ez az általa
nagyratartott jogászgyűlés volt az, mely, a jogász közvélemény
szinte egyhangú megnyilvánulásának behatása alatt, az «ügyvéd-
közjegyzőség» behozatalának terve ellen foglalt állást és ezt vég-
leg elejtette.²

Legyen szabad megjegyezni, hogy ennek a nagy horderejű
eredménynek a létrehozását — dr. Nagy Ferencnek, a jogászgyűlés
illusztris elnökének nyilatkozata szerint — e sorok írójának «Ön-
álló közjegyzőség vagy ügyvéd-közjegyzőség?» című, a Magyar-
országi Kir. Közjegyzők Egyesülete megbízásából, az 1911. évi
jogászgyűlés előzetes tájékoztatására írt, szakkörökben és tán a
t. cikkíró úr előtt sem ismeretlen könyve is elősegítette.

Ebben a munkában, melynek újból időszerűvé vált gondolat-
menetét, az ügy historikumában kevésbé beavatottak tájékoz-
tatására, rekapitulálom, a hazai és külföldi döntőszavú jogász-
testületek és elsőrendű szaktekintélyek egész sorának véleményei
vannak felsorolva a következők igazolására:

Az 1870. évben tartott első magyar jogászgyűlés mostani
önálló közjegyzőségünk létesítését azzal az elvi határozattal kez-
deményezte, hogy: «törvénykezési rend szerint korszerű átalakí-
tásának szükségképpen követelménye, hogy a közjegyzőség, mint
a bíróságtól és ügyvédségtől teljesen elkülönített, önálló közin-
tézmény szerveztessék».

A megtorló jogvédelem terén tevékeny ügyvédség és a meg-
előző jogvédelem ellenkező feladatait ellátó közjegyzőség minden-
képpen heterogén természetű, tehát összeférhetetlen hivatások,
melyeknek egy személyben való egyesítése, az igazságügy elvi
tekinteteiből, de gyakorlati nézőpontokból is, vizás, káros és
veszedelmes. A két gyökeresen különböző hivatásnak, úgymint
általában a peres és perenkívüli törvénykezésnek az elválasztása,
a tökéletes jogszolgáltatás elengedhetetlen követelménye. Az egye-
sítéshöz a köteleességek aggasztó és a felekre nézve is hátrányos
összeütközéseinek kell előállniok.

Az ügyvéd-közjegyzőség, — már első hallásra is contradictio
in adjecto — hazájában, Poroszországban, sajátos történelmi fej-
lődés, úgyszólván véletlen eredménye volt. De itt is elvileg lehe-
tetlen és gyakorlatilag egyáltalában be nem vált intézménynek
bizonyult. És eléggé jellemző, hogy maguk a porosz ügyvéd-köz-
jegyzők, az «Anwaltsnotare»-ok voltak azok, akik az ügyvéd-köz-
jegyzőség beszüntetését kezdeményezték és sürgették, úgy hogy
ott az igazságügyi kormány, az addigi «Auch-Notare»-ok helyébe,
már csak olyan közjegyzőket nevez ki, akik ügyvédi gyakorlatot
nem folytathatnak. (Nur-Notare).

A porosz ügyvéd-közjegyzők is elsősorban azért sürgették
az ügyvédség és a közjegyzőség különválasztását, mert sok évi
tapasztalás igazolta azt, hogy a mindenképpen természetellenes
egyesítés mindkét testületre nézve korrumpáló, feshelyezőnek
és károsnak bizonyult, és kivált az ügyvédséget akadályozta abban
a hivatásában, hogy szabad és független ellensúlyozóul szolgáljon
a bürokrácia hatalmával szemben. Amint a bírónak elmozdíthatat-
lannak, úgy az ügyvédnek függetlennek kell lennie, hogy a jog
védelmét, a jogkereső közönség érdekében, akadálytalanul és ki-
fogástalanul, tekintetektől ment nyíltsággal s bátorsággal lát-
hassa el. Az ügyvédség és a közjegyzőség szerencsétlenül felemás
egybekötése, mint primitív fogalomzavar szülötte, mindkét intéz-
mény fejlődésének retrográd békója s hátráltatója, eltekintve at-
tól, hogy, ugyancsak tapasztalás szerint, az ügyvédek számát tete-
mesen szaporítja és kivált a fiatalabb ügyvédek versenyét nehezíti
meg. A két hivatás feltétlen különválasztása tehát, mint egyébként
is megalkuvást nem tűrő jogtörténelmi szükségesség, az ügyvéd-
ség érdekében is kívánatos.

Az ügyvédség alig is nyerne valamit a közjegyzői hatáskör
kiszajátításával. A cethal hiába nyelné el a heringet. A régóta
gyökeres reformra szoruló önálló közjegyzőség nálunk, kellő ha-
táskör hiányában, valósággal végelsorvadásnak indult intézmény.

² A Jogászgyűlés azt a kérdést: «Kívánatos-e, hogy a bírósá-
gok egyes perenkívüli teendői közjegyzőkre vagy ügyvédekre ruház-
tassanak át» úgy döntötte el egyhangúlag, hogy: «Kívánatosnak tartja
a bírágokonkivüli ügyektől lehető nagy mértékben mentesítését,
a szervezeti kérdés tárgyalásába azonban ezúttal nem bocsátko-
zik.» Nem lehet tehát azt mondani, hogy a Jogászgyűlés az «ügyvéd-
közjegyzőség» ellen foglalt állást.

A jogügyletek hites tanusítása végett szervezetelt, de okiratszerkesztési feladatkörét, ennek dacára, csaknem teljesen a jogi kuruzslás foglalta le. Ügyforgalma állandóan aggasztó hanyatlást mutat. Válságos helyzete, okaiban és megnyilvánulásaiban, az ügyvédségével legtöbb tekintetben azonos. Minden gyakorlati jogász előtt világos, hogy a bíróságok tehermentesítése végett az amúgy is csak önálló intézményként életképes közjegyzőség hatáskörébe utalható teendők, kereseti szempontból alig lehetnének számottevők. (Az örökösödési eljárás legközelebb életbelépő reformja a közjegyzői karra nézve inkább jelentékeny munka- és kiadástoppletet fog előreláthatóan jelenteni, mint hatáskörkiterjesztést és ettől várható keresetszaporulatot. A hatáskörnek jelentős, elsősorban a jogbiztonság igazságügyi közérdekéből felette szükséges kiépítése abban foglaltatnék, ha az okirati kényszerről szóló törvény — az igazságügyi kormány helyes, de más kormánykörök által, ismert célzattal, kifogásolt álláspontjának elfogadásával, — a jogérzet sajnálatos hanyatlására való, mind sűrűbben tapasztalt veszedelmes visszaélések megakadályozására, és ugyanazokból az okokból, melyek ezt a házastársak és jegyesek közt szükségessé tették, a legközelebbi rokonok, kivált a felmenők és lemenők közötti jogügyletek létrejöttét is a közhitelesség oltalma alá helyezné).

Az ügyvéd-közjegyzőség eszméjének újból való felmerülését most sem lehet igazságügyi szükségességgel, tehát közérdekkel megokolni. A cikkíró úr is kifejezetten beismeri, hogy csakis az ügyvédi kar túlszűfoltóságából előállott anyagi nyomorúság az, ami az új «intézmény» behozatalát szükségessé teszi. Ámde ezzel szemben talán mégis csak az a döntő, hogy egy a jogbiztonság érdekében feltétlenül szükséges és teljesen bevált közintézményt tán mégsem ajánlatos olyanféle okokból megszüntetni, és helyébe egy lehetetlen, sehol be nem vált s ez okból mindenütt elejtett korcsintézményt meghonosítani.

Meglepő, hogy az általam többször idézett újságcikk csak egész melleleg, a halk reménykedés hangján, emlékezik meg arról a remediumról, mely egyedül lenne alkalmas arra, hogy az ügyvédi kar sanyarú anyagi helyzetén is gyökeresen segítsen. Ez a mód, fentebb említett munkám végkövetkeztetéseként, abban az indítványban szerepel, hogy :

«Telekkönyvi bejegyzéseket csak oly okiratok alapján lehetesen eszközölni, amelyeket a felek közjegyző vagy ügyvéd előtt kötöttek és csakis oly beadványok alapján, melyek közjegyző vagy ügyvéd által ellenjegyeztek.»

Az ügyvédségnek és a közjegyzőségnek hatáskörét csakis ekként lehetne megfelelően kiszélesíteni a végből, hogy mindkét intézménynek igazságügyi közérdekből régóta sürgetett decentralizációja lehetségessé váljék. Ez a decentralizáció mindenekelőtt a jogbiztonságot szolgálná azzal, hogy a zúgírászat katasztrofálisan elharapódzott métélyének kiirtását eredményesen kezdhelné meg, amivel közvetve közigazgatásunk siralmas állapotain is segítene, de alkalmas volna az arra is, hogy az egyedül hivatott s minősített jogi képviselő számára új, s alapjában véve csakis azt jogosan megillető, visszahódítást jelentő, kereseti lehetőségeket nyisson. Az ügyvédi és közjegyzői hatáskörnek ilyenét együttes kiterjesztése esetén nemcsak a közjegyzői kar mostani létszámát lehetne (ügyvédek kinevezésével is) megfelelően szaporítani, hanem egyszersmind az ügyvédek tekintélyes számát lehetne alba a helyzetbe juttatni, hogy — ami eddig eredménytelenül kísértetett meg — a vidék kisebb helyein is letelepedhessék és ott tisztességesen megélhessen.

Egészséges judiciummal rendelkező, gyakorlati jogász előtt alig lehet vitás, hogy, legalább is kétesértékű kísérletezések és kivált az ügyvéd-közjegyzőség halvaszületett, tájékozott szakemberek által soha komolyan nem vett, de ennek dacára, sajátságos módon még most is kísértő ideájának erőltetése helyett, a hivatott jogsegély hatáskörének azt az együttes kiterjesztését kellene megvalósítani. Ebben rejlenék, meggyőződésem szerint, az égetővé vált ügyvédkérdésnek is egyedül képzelhető, reális eredményekre kilátást nyújtó megoldása. Ezért kellene a két testvérkarnak, saját létérdekei, de a jogszolgáltatás közérdeke védelmében is, késedelem nélkül sikraszállani és az ezen ügygel foglalkozó igazságügyi kormányt jószándékai kivitelében, az ismert «opportunos» célzatokat szolgáló ellenáramlatokkal szemben, hathatósan támogatni. Az okirati kényszerről szóló törvényjavaslat küszöbönálló parlamenti tárgyalása nyujtaná erre a sürgetően aktuális

alkalmat. Valóban ideje már, hogy illetékes helyeken végre utat törjön magának az a belátás, hogy semmiféle «politikai» természetű megfontolásnak sem szabad érvényesülnie akkor, amikor arról az elsőrendű állami érdekről van szó, hogy a megszilárdításra váró jogrendünk testébe intézményesen befészkelődött kóranyagokat kell gyökeresen eltávolítani avégből is, hogy a magyar középosztály legértékesebb részéhez tartozó, nagyrahevátott jogszolgáltatási testületek, hivatásszerű működésüknek reálisan csakis őket megillető, de tőlük az abuzus által elvont területeit végre visszakaphassák, és ezáltal a pusztulástól megóvassanak.

Dr. Szécsi Ferenc.

Megjegyzések a Jelzálogjogról szóló Törvényjavaslatra.

Dr. László Márton, a Pénzügyi Központ ügyész h. igazgatója e címen igen alapos és átgondolt tanulmányt tett közzé, amelyben a javaslat minden lényeges rendelkezését kimerítően ismerteti. A Magyar Jogászegyletben néhány hónappal ezelőtt lefolyt magas nivójú vita eredményét nézve, nem kétséges, hogy a közvélemény a javaslatot a maga egészében elismeréssel fogadta s kifogások csupán egyes részlet-szabályok ellen irányultak. Dr. László tanulmánya is ezen nézetekhez csatlakozik, a midőn a javaslat alap gondolatát, a jelzáloghitel mobilizációját elvben kifejezetten helyesli (61. oldal), attól nagy eredményt vár és csupán a *biztosítási* jelzálogjog *telekkönyvön kívüli* (okirati) átruházhatóságát minősíti elhibázottnak, mint amelyre nézete szerint a gazdasági életnek szüksége nincs. (47. old.)

Jellemző, hogy a nemrégén tárgyalt részvényjogi reformmal szemben a közvélemény ugyanily egyhangúsággal elutasító álláspontra helyezkedett. Ebben a materiában a közvélemény ellene fordult a nagyobb megkötöttségre vezető reformoknak, a jelzálogjogi reform keretében pedig hallgatólag helyeselte mindazokat az intézményeket, amelyek a régi állapotból a jelzálog mobilizációjára vezetnek.

Hiteljogunk great old man-ja, dr. Sichermann részvényjogi konkluziója *«Lasst doch die Wirtschaft einmal in Ruhe»*; a jelzálogjog terén pedig meggyőződéssel harcol a legmerészebb újításokért. (Lásd e lap múlt évi 24. és folyó évi 2. számait.) Ha tehát olyan konzervatív igényű joganyagban, a minő az ingatlanjog, legtapasztaltabb jogtudósaink is elérkezettnek látják az időt arra, hogy annak alapvető elvét, a telekkönyvi publicitásnak vértünkbe átment rendszerét megtörjék, vagy népszerűbben szólva, a telekkönyv C) lapját B. listára helyezték, mert ezt a gazdasági élet így kívánja; úgy indokoltnak látom, hogy ennél a forduló-nál még egyszer vessünk számot azzal, hogy ez a nagy leépítés fog-e valóban új értékeket produkálni?

Telekkönyvi rendszerünk, melyet 65 éves bírói gyakorlat fejlesztett tovább, a múlt egyik legbecsesebb öröksége és kultúrfölényt jelentett nálunk haladottabb oly nyugati államokkal szemben, amelyek ezt az intézményt nem ismerték. Ezen épült fel békebeli impozáns záloglevélhitelünk és köztudomású, hogy a magyar záloglevél utat talált Európának csaknem minden jelentősebb piacán, annak ellenére, hogy a záloglevél birtokosa az adós ellen közvetlen jogot nem érvényesíthetett. Ha újabb tengerentúli hitelezőink, dr. Sichermann szerint, ebben fogyatékoságot látnak, megtalálták a módját, hogy a kibocsátó intézetekben maguknak minden lehető biztonságot megszerezzenek, s hogy ezt megtették, bizonyítja, hogy az ország pénzügyei szanálásának második évében zálogleveleinknek piacot nyitottak. A külföldi hitelező mindig meg fog elégedni a magyar nagybank záloglevelében kifejezett fizetési ígérettel és nyugodtan fogja a bankra bízni, hogy saját érdekében is érvényesítse jogait a jelzálogos adós ellen. A külföld igényei tehát nézetem szerint a mai jogállapot változását nem igénylik.

A jelzálogjog mobilizációja gyönyörű jelszó, de a telekkönyvi intézmény több mint félszázados integritása megérdemli, hogy szigorú mérleget vonjunk a két rendszer gazdasági előnyei és hátrányai, jogbiztonság és bizonytalanság, jogfolytonosság és jogfejlődés és nem kevésbé az új intézmények technikai keresztülvitele szempontjából is.

Egy mobilizációt már láttunk. Nem a háborúra gondolok, hanem az ingatlan tulajdonának a mozgósítására, amelyet földbirtokreform neve alatt ismertünk meg. A javaslat az új intéz-

mények révén új tőkék elhelyezkedését reméli a jelzálogüzletben. A földreform is új tőkék képződésének kívánt teret nyitni és végre is meg kellett alkotni az 1925: XV. törvénycikket, s melynek 15. §-a szükségesnek látta, hogy a régi tőkét telekkönyvi feljegyzéssel védje meg az új tőkével szemben. Ez a törvény a mezőgazdasági hitel megszerzését könnyítő címet viselte és a javaslat most már annak tovább fejlesztését tartja időszerűnek. De nem lesz-e majd szükség egy újabb telekkönyvi feljegyzésre, amely viszont a további hitel elleni oltalom jelszava alatt fog megszületni?

Úgy hiszem nem lesz rá szükség. A jelzálogadóslevél idegen plánta, amely a magyar talajban nem fog gyökeret verni. A magyar gazdának sok panaszát hallottuk, sok mindenre volna szüksége, de nem a jelzálogadóslevélre. Ha a magyar gazda kölcsönt vesz fel, tudja, hogy azt be kell tábláztatni és érte drága kamatot fizetni, de nincs neki arra semmi szüksége, sem érdeke, hogy a jelzálogjog a telekkönyvön kívül tovább szálljon, s amikor fizetni akarja az adósságát, az ő hitelintézete már csak felvilágosítást ad a jelzálogadóslevél birtokosáról és hollétéről (Jav. 111. §.), ha ugyan előzője értesítette a hitelintézetet, hogy hol létezik (Jav. 99. §. 3. bek.), aminek elmulasztása az indokolásból kitűnőleg «a kötelmijog szabályai szerint kártérítési kötelezettséget von maga után». Viszont arra nem ad tanácsot az indoklás, hogy miként találjam meg a kártevőt, aki azzal okoz nekem kárt, hogy holléte ismeretlen. A telekkönyv C) lapján pedig marad minden a régiben, ismét egy darab hivatalos írás, amely nem fedi a valóságot, ami mindig nagy baj.

Ez igen röviden a helyzet az adós oldaláról nézve. Ami a hitelezőt illeti, szintén kétségbe kell vonnom, hogy annak a jelzálogértékpapírra szüksége volna. Amit az Indoklás (64. old.) e részben felhoz, hogy t. i. a kistőkésnek a mai helyzetben nincs alkalma jelzálogos kölcsönt nyújtani: erre csak azt felelhetem, hogy ma a tőkekinálat oly bőséges, a nagy-, közép- és kisbankok versenye oly nagy, hogy a kistőkésnek ebben a küzdelemben szerepe igazán semmi. Ha azt mégis vindikálná magának, nem tehet fel, hogy olcsóbb pénzt tud nyújtani, mint a szervezett hitelintézmények, sőt ellenkezőleg éppen azok az elemek lépnének erre a térre, mint j. adóslevél szerzők, amelyeknél a legmagasabb kamatigényekkel kell számolni. Ma inkább az a helyzet, hogy a túlbő hitelnek kevés a tere, mert az ingatlan és az adós teherbíró képessége igen korlátolt. A javaslat különben is a jelzálogadóslevélnek csupán megszerzését engedi át a kis hitelezőnek, de nem annak kibocsátását, amelyet (a szabad forgalom nevében?) monopolizál. Dr. Zerkowitz (Keresk. jog 1927. évfolyam 33. old.) panaszkodik is a magánbankok versenyszabadságának ezen sérelmének.

Az amerikai bankárokat már fenn érintettem. Ami a vidéki intézeteket illeti, nincs okunk feltenni, hogy a béke-időkben zavartalanul működő engedményi gyakorlat, ennek sima telekkönyvi keresztülvitele és a fennálló illetékkedvezmények mellett ne tudnák a nyert jelzálogi fedezetet ma is tovább adni. Ha ezenfelül a keretbiztosítéki jelzálogjog telekkönyvi átruházása lehető lesz, úgy a vidéki intézetek mobilitásának elég tétetett és nem indokolt a szálló jelzálogpapírral a kétlaki értékpapírkategóriák számát szaporítani. Az ingatlanjognak ma ugyan arra a nyugalomra és jogbiztonságra van szüksége, melyet dr. Sichermann a részvényjog részére reklamált, szüksége van a békebeli viszonyok visszatérésére és főképpen rendezett telekkönyvekre, amelyek úgy a tulajdoni, mint a hitelezői jogviszonynak való képét mutatják. Ma a telekkönyvi intézmény erősítésére, nem pedig megingatására van szükség. Vidéki telekkönyvi hatóságaink jórésze még az 1925: XV. tc.-nek a ranghellyel való rendelkezésre vonatkozó új intézkedéseit (6–10. §-ai) sem emésztette meg, sőt ezeket helyenként nem is veszi tudomásul. Vidéki adóhivatalok nagy számban nem vesznek tudomást az e törvénnyel kapcsolatos illetékkedvezményekről. Telekkönyvi hatóságaink a túlzott létszámcsoökkentés folytán helyenként fél éves hátralékokkal küzdenek és ilyen viszonyok közt akarja a javaslat őket értékpapír kibocsátó hatáskörrel felruházni, ilyen viszonyok közt kíván svájci intézményeket átültetni!

A Schuldbriefet és Gültöt az 1907. évben kelt Schweizerisches Zivilgesetzbuch szabályozza. Azok egy vagyonos, konszolidált, geográfiailag kitűnően fekvő, egyenletes kultúrájú, haladott hitelszervezetű és tőkéletesen adminisztrált, háborút, kommut, valutaromlást és leépítést nem látott országnak régi tradíciókon

alapuló hitelformái. E mellett a Gült az idézett törvény 847. §-a szerint a telekadóslevélnek felel meg, amelyről dr. Sichermann is koncedálja, e lap folyó évi 2. számában, hogy az adós személyes kötelezettségének nálunk még szokatlan kikapcsolása folytán kezdetben talán csak kivételesen fog hiteleszközként szerepelni. Pedig éppen a telekből való elvont kielégítés az adós személyes felelőssége nélkül — amit a svájci polg. törv. 847. §. 3. bekezd. egyenesen kiemel — volna az a kritérium, ami a jelzálog értékpapírt az értékpapírok ismert formáihoz még viszonylag közel hozná. Egyébként mindezen papírok kredálásában is a svájci közhatalóság működik közre, mert a Gültnél a terhelési értékhatár törvényben van megszabva (848. §.), a becsértéket hivatalos becslés állapítja meg, a kantonok ennek megbízhatóságáért szavatolnak (849. §.), s a Gültöt a kantoni hatóság közege is aláírja (857. §.), (lásd dr. Nizsalovszky cikkét a Telekadósságról a Jogállam f. évi 2. és 3. számában). A Gült tehát az ottani viszonyok szerint bevett, megszokott és forgalomképes értékpapír, bár dr. Zerkowitz svájci panaszokról is megemlékezik, melyek az ismeretlen hitelező követelésének váratlan érvényesítéséből származnak (l. Keresk. jog 1927. évf. 33. old.). A jelzálogadóslevélnek azonban nálunk ezidőszent a megfelelő milieujét meglátni igen nehéz. A mi jelzálogadóslevélünk fenti kautélák híján az ingatlanok túlterhelésére is vezethet, mert a törlesztéses záloglevélhitellel versenyezni sohasem lesz képes, kedvezőtlenebb ranghellyel lesz kénytelen beérni, a magasabb rizikó ellenében drágább kamattal lesz kénytelen dolgozni, aminek végeredményben, úgy a boldogítandó, de agyonterhelt kis adós, mint az azt megszerző, de könnyen fedezetét veszítő kis hitelező egyaránt fogja kárát látni. A Tervezet I. szövegének indokolása még állást foglal az ily papírokkal lehető üzérkedés ellen. 1913 óta annyira fejlődött volna gazdasági életünk szolidaritása?

A jelzálogadóslevél telekkönyvön kívüli birtokosát a telekkönyvi hatóság a kitűzött árverésről, a sorrendi tárgyalásról értesíteni nem lesz képes; a 111. §. szerint őt képviselő intézetnek pedig — feltéve ha kellő gonddal jár is el — gyakran nem lesz módja az előtte ismeretlen jelzálogadóslevél birtokos hollétét ki nyomozni és érdekeit megvédeni. Ha vannak olyanok, akik a jelzálogadóslevél jövőjében bíznak, úgy azoknak nem futóhomokra kell építeniök, hanem elsősorban a talaj megkötését kell előkészíteniök.

Dr. Liebmann Ernő.

Nemzetközi büntetőbíráskodás.

A legújabb kor minden nagyobb háborújának megvolt és megvan a maga különleges irodalma. A háború felidézésében és irányításában részt vett, nemkülönben a háború elhárításában buzgólkodott vezető személyiségek igen alaposan kidolgozott és okmányokkal támogatott munkákban iparkodtak sikereiket mint tervszerűen átgondolt és véghezvitt cselekedeteiknek eredményét feltüntetni, illetőleg balsikereiknek okait kutatva ezekért a felelősséget másokra áthárítani. A világháború előtti háborúk irodalmában magának a háború felidézésének felelőssége kérdésével csak elvétve és nem túlságos behatóan foglalkoztak a szerzők, de már a világháború irodalmában külön, minden egyéb kapcsolatos kérdésnél nagyobb teret foglalnak el az említett felelősséget kutató munkák, amelyeknek száma elegendő lenne egy nagyobb-fajta könyvtár megtöltésére.

Különlegesen gazdag ennek a kérdésnek az irodalma a Szövetséges és Társult Főhatalmak országaiban, amelyek közül Nagybritannia még az ellenségeskedések megszüntetése előtt, 1918 novemberben felállította az «Attorney General's Committee of Enquiry into Breaches of the Laws of War» című bizottságot a Német Birodalomnak és szövetségeseinek hadseregei által elkövetett hadijogsértések megállapítása és az ezeknek megtorlására alkalmas bírói hatóság és eljárás szabályozása végett, majd 1919-ben megszervezte a háború felidézőinek felelősségét megállapítani hivatott «Commission on the Responsibility of the Authors of the War and on the Enforcement of Penalties» című bizottságot, amelynek a háborús felelősség kérdésében tett javaslataihoz azonban az U. S. A. nem járultak hozzá, az akkor felvetett nemzetközi büntetőbíráskodás eszméjét ezután a versaillesi Legfőbb Tanács is elvetette.

Mindamellett a hágai Állandó Nemzetközi Bírószág szabályzatának kidolgozásával megbízott hágai jogászbizottság (Comité International des Jurisconsultes de la Haye) határozati javaslatot

szövegezett, melyben egy Nemzetközi Legfőbb Bíróság felállítását ajánlja, hogy ez «a nemzetközi közrend és nemzetközi jog ellen elkövetett bűntettek felett ítélkezze.» (Pour juger les crimes contre l'ordre public international et contre le Droit des Gens.)

Ennek a javaslatnak az elveit szem előtt tartva Lord Phillimore és dr. Hugh H. L. Bellot 1922-ben Buenos-Airesben és 1924-ben Stockholmban az International Law Association konferenciáin ajánlották egy Állandó Nemzetközi Büntetőbíróság felállításának elhatározását, amely bíróság ama bűncselekmények felett ítélne, melyeket a háborúban résztvevő személyek a hadijog szabályainak megszegésével követtek el. A bíróság hatásköre csak olyan államok alattvalóira terjedne ki, amely államok a Nemzetközi Büntetőbíróság felállítására vonatkozó egyezményt kötnék.

A stockholmi konferencia elfogadta ugyan a Nemzetközi Büntetőbíróság felállítására vonatkozó javaslatot, de nagyon erős ellenzéssel találkozott az, hogy valakit a háborúban véghezvitt cselekményeiért, legyen az a hadrakelt seregekhez tartozó személy vagy nem, a háború után felelősségre lehessen vonni. Igen tekintélyes juristák szépnek és jónak meg helyesnek, nagyon fenköltnek találták a Nemzetközi Büntetőbíráskodás gondolatát, csak éppen az imént említett cselekményekre kiterjedő hatáskörrel nem tudták megbékélni.

Bellot tanár, a javaslat megszövegezője, észrevette, hogy ha elesik ez a hatáskör, akkor elesik annak a lehetősége is, hogy az Állandó Nemzetközi Büntetőbíróságot fel lehessen állítani, tehát a nagyon ingatag hatáskör helyébe az 1926-ban Bécsben megtartott konferencián előterjesztett javaslatban szélesebbkörű hatáskörrel ruházta fel ezt a bíróságot, amelyben a súlypont már nem a hadijogot sértő cselekményeken van, hanem azokon a bűncselekményeken, amelyeket valamely állam alattvalói egy más állam biztonsága ellen követnek el, ezek az úgynevezett nemzetközi bűncselekmények.

Hangsúlyozom, hogy a javaslat abból indul ki, hogy Nemzetközi Egyezmény fog létrejönni és ez fogja magának a Nemzetközi Büntetőbíróságnak alapját és alkotmányát képezni. A javaslat indokolása szerint a Bíróság ezen az alapon megvalósítható. Itt alapmegrendítő tévedést látok! A javaslat abból indul ki, hogy az az egyezmény, amely életbe fogja léptetni a tervezett Nemzetközi Bíróságot, a végtelenségig érvényben fog maradni a szerződő felek közt, illetőleg azután is érvényben fog maradni két vagy több szerződő állam közt, ha ezek időközben egymással háborúba keveredtek; a javaslat azt hiszi, hogy ezek a hadviselő felek tovább is meg fogják tartani az egyezmény határmányait és a háborújukat befejező békekötés után az ezekben foglalt rendelkezéseknek alá fogják magukat vetni. A tévedés itt van; a világháború tanúságai szerint minden nemzetközi egyezmény hatályát veszti abban a percben, amelyben az abban szerződő felek hadviselő felekké válnak. Éppen a háború fogja hatályától megfosztani azt az egyezményt, amelynek alapján működésre és ítélkezésre hivatott bíróság a háború alatt a hadviselés szabályainak megszegésével elkövetett bűncselekmények felett ítélkeznek. A legyőzöttek hasztalanul hivatkoznak majd az egyezményre, nem állhat rendelkezésükre semmiféle kényszerítő eszköz, amellyel a győzőket arra bírassák, hogy ezek saját alattvalóikat a hatályát veszített egyezményben szabályozott eljárás alá vessék.

A nemzetközi büntetőbíráskodás tehát annyiban, amennyiben a háború alatt a hadviselő felek alattvalói által elkövetett hadijogellenes cselekmények felett való ítélkezésre lenne hivatva, nem életképes.

Az előbb említetteket kiegészítem azzal, hogy háborúban nemcsak a győzők, hanem a legyőzöttek is elkövethetnek atrocitásokat, ámde az olyan bíróság és bíráskodás, amely elé csak a legyőzötteket állíthatná a győző, de amely elé ezeket nem lehetne állítani, mint egyoldalú instrumentum nem a nemzetközi jogelveket, hanem a győzők akarátát valósítaná meg, ez pedig homlokegyenest ellenkezik a nemzetközi bíráskodás eszméjének támogatására felhozni szokott elvekkel.

Az International Law Association bécsi konferenciája elvileg elfogadta ugyan a nemzetközi büntetőbíráskodás eszméjét, de a vitában résztvevő személyiségek felszólalásaiból kitűnőleg nem azért, hogy ez a bíróság a hadijog ellen elkövetett bűncselekmények felett ítélkezze, hanem főképpen azt az elvet óhajtotta megvalósítani, hogy az úgynevezett általános nemzetközi bűncselekmények, tehát pl. valamely állam polgárai által egy más

állam biztonsága ellen elkövetett bűncselekmények felett ítélkezze nemzetközi bíróság; erre vonatkozólag szerződés-tervezetet is elfogadott a konferencia.

A vonatkozó tervezetnek eredetileg előterjesztett szövegében a bevezető szakasz így hangzott: «... az említett bíróság a hágai Állandó Nemzetközi Bírósággal társulva működik, de bíráskodását... attól elkülönítve gyakorolja.»

A hatáskört szabályozó 22. §. a hatáskört megalapító esetek felsorolása után kiemeli, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróság hatásköre kiterjed ezenkívül «mindazokban a büntetőügyekben ítélkezni, melyeket a Népszövetség Tanácsa vagy Gyűlése odaatal...»

A bécsi konferencián ezt a szövegezést erős kritikában részesítették. Több jurista, közöttük jelen sorok írója is, azt fejtette ki, hogy ha egyes államok hajlandók is lennének egy Állandó Nemzetközi Büntetőbíróságot felállító nemzetközi egyezményt kötni, ehhez a bírósághoz a Nemzetek Szövetségének Tanácsa vagy Közgyűlése csak abban az esetben utalhatna bűnügyeket, ha előbb a Nemzetek Szövetsége Egységokmányának 14. §-át megfelelően megváltoztatják, mert ez a szakasz rendelkezik arról, hogy a Tanács vagy a Közgyűlés bizonyos kérdéseket egyáltalában vagy ügyeket Nemzetközi Bíróság elé utalhasson, de jelenlegi rendelkezései nem nyújtanak arra támpontot, hogy ilyen ügyek alatt bűnügyeket is lehessen érteni.

Ezt a nehézséget a bécsi konferencia azzal vélte megkerülhetni, hogy elejtette a külön Állandó Nemzetközi Büntetőbíróság felállítását és azt a határozati javaslatot fogadta el, hogy már működő hágai Állandó Nemzetközi Bíróság kebelében állíttassék fel egy büntetőtanács és ennek a tanácsnak, vagyis az Állandó Nemzetközi Bíróságnak, mint büntetőbíróságnak hatásköre nemzetközi egyezménnyel szabályoztassék.

Ez a határozati javaslat a feladat megoldását még jobban bonyolította. Ha egy bizonyos számú állam meg is állapodna egy nemzetközi büntetőbíráskodás és az ezt szabályozó nemzetközi egyezmény alapelvei felett, ez az egyezmény magában véve sem a javasolt büntetőtanácsot fel nem állíthatná, sem annak hatáskörét nem szabályozhatná következő okokból:

Az a javaslat, hogy az Állandó Nemzetközi Bíróság büntetőtanáccsal bővüljön és hatásköre bűnügyekre is kiterjedjen. Ennek a bíróságnak szervezetét és hatáskörét a Nemzetek Szövetségének Egyezményokmánya 13. és 14. §-aiban, továbbá az 1920 december 13-án kelt Szabályzat határozták meg.

Ezekben a jogforrásokban nyoma sincs annak, hogy megalkotóik akár csak gondoltak is volna arra, hogy az Állandó Nemzetközi Bíróság akár egyáltalában, akár külön büntetőtanáccsal bűnügyi igazságszolgáltatást is gyakoroljon. Ennek leghatósabb bizonyossága az, hogy éppen az a bizottság, amely ezt az 1920 december 13-án kelt szabályzatot kidolgozta, ajánlotta egy Nemzetközi Bíróság felállítását bűnügyekben való ítélkezésre (lásd bevezetés), ami azt mutatja, hogy azt a Nemzetközi Bíróságot, melynek szabályzatát kidolgozta, nem ruházta fel büntetőbíráskodással. A bíróság mostani szervezetében büntetőtanács sincsen, ha ilyet akarnának felállítani, a bírák számát is szaporítani kellene, amit csak a Nemzetek Szövetségének Közgyűlése tehet (id. szabályzat 3. cikk).

Ha bizonyos számú állam nemzetközi egyezménnyel alá óhajtana magát vetni az Állandó Nemzetközi Bíróság büntetőbíráskodásának, előbb ezt a bíróságot az erre hivatott szervezetnek, a Nemzetek Szövetségének, kellene büntető bírói hatáskörrel felruházni. E végből megfelelően módosítani kellene a Nemzetek Szövetsége Egyezményokmányának 14. cikkét és a Szabályzatnak a Bíróság szervezetéről és hatásköréről rendelkező részeit.

Az Egységokmány bármely cikkét, tehát 14. cikkét is, annak 26. cikke szerint csakis a Nemzetek Szövetsége egy különleges eljárással módosíthatja. E szerint nem elég ahhoz, hogy az Állandó Nemzetközi Bíróság büntetőhatáskörrel ruháztassék fel, három, nyolc vagy akárhány államnak nemzetközi egyezménybe foglalt elhatározása, hogy ők ezentúl eme Bíróság büntetőbíráskodása alá vetik magukat, illetőleg polgáraikat: ehhez a Nemzetek Szövetségének különleges határozata szükséges.

Minthogy a Szabályzatot a Nemzetek Szövetségének Közgyűlése fogadta el 1920 december 13-án, ennek bármely határozmányát is csak a Közgyűlés módosíthatja.

Ebből látható, hogy csak az Állandó Nemzetközi Bíróság szervezetének és hatáskörének a Nemzetek Szövetsége által tör-

tént előzetes módosítása után jöhetnének egyes államok abba a helyzetbe, hogy bizonyos jellegű bűncselekmények felett gyakorolandó büntetőbíráskodást nemzetközi egyezményre erre a bíróságra ruházzák.

Itt felmerül az a kérdés, hogy nem lehetne-e a nemzetközi jogbiztonságot az úgynevezett nemzetközi bűncselekményekkel szemben nemzetközi egyezményrel megóvni nemzetközi bíróság nélkül? A nemzetközi jogrend és jogtisztelet érvényre juttatásának nem szükségszerű követelménye a nemzetközi bíráskodás. Ha mind újabb és több esetet vonunk el a nemzeti (hazai) bíráskodás elől, akkor a bíráskodásnak egy éppen nem kívánatos nemzetietlenítése fog beállni (denacionalizáció) márpedig a nemzeti bíráskodás az állami főhatalomnak legnemesebb és leglényegesebb attribútuma.

Megoldható a probléma nemzetközi bíróság felállítása, illetőleg a már működő nemzetközi bíróságnak büntető hatáskörrel való felruházása nélkül is. Nemzetközi Egyezményt kellene kötni. Ebben pontosan meg kellene határozni az «idegen állam biztonsága ellen elkövetett bűncselekmények» fogalmát, tehát alkotóelemeiket, megkülönböztetéshez szükséges ismérveiket stb. Természetesen meg kellene határozni minden ilyen nemzetközi bűncselekmény büntetését is, végül szabályozni az illetékes bíróságok által ilyen esetekben követendő eljárást.

Az egyezményt kötő államoknak azonban nem szabad azzal megelégedniük, hogy bizonyos minősítő megjelölések, mint pl. emberölés, robbantószerkezetek, pénzhamisítás, stb. felsorolásával jelölje meg azokat a cselekményeket, amelyeket valamely idegen állam biztonsága ellen elkövetett bűncselekményeknek óhajt tekinteni, hanem függetlenül minden hazai törvényben foglalt fogalom meghatározástól magában az egyezményben kell meghatározni minden egyes nemzetközi bűncselekménynél azokat az alkatelemeket, amelyek ezt a cselekményt nemzetközi bűncselekménnyé teszik. Ezen bűncselekmények felett mindig a szerződő államok valamelyikének saját nemzeti bírósága lesz hivatva ítélni. Az egyezmény pontosan meg fogja határozni, hogy adott esetben melyik lesz ez az illetékes nemzeti bíróság.

Az ítélezést megelőző eljárásban, bárhol is folyják az, a sértett állam saját rendőri közegeinek a közreműködésével vehessen részt, ámde ezek a közegek az eljárás színhelyének hazai rendőrhatalmával egyetértően tartoznak eljárni. A vádemelés és mindenféle indítványozás joga, bárhol is folyik az eljárás és ennek bármely szakában, a sértett állam feltétlen joga. Ezt a jogot a sértett állam bármely ügyésze vagy más köztisztviselője, továbbá a szerződő államok bármelyikében bejegyzett egy vagy több ügyvéd útján gyakorolhatja. Az ilyen állam megbízottak megbízatásuk tartamára a diplomáciai testületek tagjait megillető előjogokban részesítendő.

Nyilvánvaló, hogy a kötendő egyezmény által valamely idegen állam biztonsága ellen elkövetett bűncselekménynek minősített cselekmények a politikai bűncselekmények körébe is vághatnak, már pedig általános jogelvnek tekinthető, hogy ilyen cselekmények miatt kiadatásnak nincs helye. Az a kérdés, vajon valamely bűncselekmény politikai bűncselekmény-e vagy nem, mindannyiszor felmerül, valahányszor a tettes az elkövetési hely országából külföldre menekül és kiadatásának kérelmezésére kerül a sor.

Az általam javasolt egyezménynek tervezete elkerülhetővé teszi ennek a kérdésnek firtatását, mert a következő eljárási elvet fogadja el:

Valamely idegen állam biztonsága ellen elkövetett bűncselekménnyel terhelt egyének ellen bűnvádi eljárásra minden kiadatás és minden más bíráskodás kizárásával egyedül annak az államnak a bíróságai illetékesek, amely állam területén kézrekerültek.

Több mint valószínű, hogy minden állam rendőrhatalmái letartóztatják azokat az akár idegen akár saját honosságú egyéneket, akik az illető állam biztonsága ellen elkövetett bűncselekménnyel vagy ennek kísérletével terheltetnek. Ebben az esetben nyomban az érdekelt sértett állam bíróságai lesznek illetékesek; és pedig idegenek ellen az egyezményben kodifikált törvényt, saját polgáraik ellen a hazai törvényt fogják alkalmazni. Ámde ez a ritkábbik eset lesz. Gyakorlati tapasztalat, hogy a valamely idegen állam biztonsága ellen bűncselekményt elkövető vagy azt megkísérlő személyek ezt majdnem mindig ennek az államnak területén kívül viszik véghez. A legtöbb esetben az ilyen bűn-

cselekményeket bűnszövetkezet hajtja végre, amely bűnszövetkezetnek tagjai maguk is különféle államok alattvalói, akik viszont olyan állam területén működnek, amelynek egyikük sem alattvalója. Egy orosz, egy magyar és egy olasz szövetkezetnek arra, hogy megöljék pl. a spanyol királyt. (Meg kell itt jegyeznem, hogy bármely valamely idegen állam fő testi épsége ellen elkövetett vagy megkísérelt bűncselekményt az illető állam biztonsága ellen elkövetett bűncselekménynek tartok.) Ez a három egyén a cselekmény véghezviteléhez szükséges előkészületeket Franciaországban teheti meg, ahol letartóztatták őket és így az ottani bíróság fog felettük ítélni.

Hogy az ilyen bűncselekmény gyanúja alatt álló egyéneket minden egyes esetben letartóztassák, arról a megkötendő egyezménynek részletesen kellene intézkednie. Arról is részletesen kellene intézkedni, hogy mi történjék abban az esetben, ha az egy állam területén elsősorban letartóztatott gyanúsítottak innen megszöknének és egy másik szerződő állam területén kerülnének ismét letartóztatásba.

Az magától értetődik, hogy az egyezménynek loyális végrehajtása az illető szerződő államok nemzeti becsületének kérdése.

Dr. Vadász Imre.

Házasság-e a szovjet-házasság?

A Kúria 1926 február 23-án nemlétezőnek nyilvánított egy Szovjetországhoz kötött házasságot, azon indokolással, hogy a szovjet-törvényhozás (Code sur les actes d'état civil, le droit du mariage, de la famille et de la tutelle, 1918.) által házasságnak nevezett intézmény «erkölcsi felfogásunkkal és hazai törvényeink céljával össze nem egyeztethető».

Ezen ítélet indokolásához szeretnénk néhány szót fűzni.

Előzményként meg kell említenünk, hogy a Kúria érdemileg régebben is így határozott, amennyiben a szovjet-államra kimondta, hogy az a nyugati népek által elismerve nincs, tehát a II. T. 113. §-ához képest a házasságot nem a szovjet-törvények, hanem a régi orosz polgári törvénykönyv értelmében, pap előtt, kellett volna megkötöni.

A most tárgyalt ítélet kimondja, hogy a házasság formalitásai a szovjet-törvények szerint bírálandók el.

A Kúria a clause d'ordre public elv alkalmazhatóságát a szovjet-törvény három rendelkezésére alapítja: 1. A házasságot megkötő vonakodó fél ellen az illetékes bíróság előtt panasznak van helye. 2. Házassági bontó okokat, valamint a vétkesség elvét a törvény nem ismeri. 3. A lakhely megváltoztatása esetében egyik házastárs sem köteles új lakóhelyére követni a másikat.

Tekintsünk át röviden a szovjet-házasságjogon.

Mindenekelőtt arra kell utalnunk, hogy a szovjet-törvény hiányos törvény. Oroszország jogtudománya sohasem állott magas fokon, e törvény, mint afféle forradalmi alkotás, gyorsan készült, hézagos, különösen a mi szemünkben, kik házasságjogi törvények dolgában el vagyunk kényeztetve.

A házasság létrejöttének feltételei a következők: A házasságfelek, kik között bontó akadály nincs, együttesen jelenjenek meg a tisztében eljáró polgári tisztviselő előtt és szabad akaratukból kössék meg a házasságot. Ha ezen elemek egyike is hiányzik, a házasság érvénytelen. (Semmis vagy megtámadható nálunk, semmis az oroszoknál.)

Az érvénytelenséget eredményező bontó akadályok a következők: Kor hiánya (18, illetve 16 év), de csak bizonyos megszorító feltételek mellett. (Ha asszony, még teherbe nem esett vagy a házasságból még nem született gyermek.) Elmebetegség, fennálló házasság, vérrokonság (egyesen ágon és testvérek). Ha a házasságfelek egyike nem adta beleegyezését a házassághoz vagy csak öntudatlan állapotban, avagy kényszer hatása alatt adta, a házasság semmis. Ami pedig azt illeti, hogy a házasságot megtagadó fél ellen panasznak lenne helye (1.), e tévedést a Kúriánál nyilván Freund rossz fordítása idézte elő. (Dr. Heinrich Freund, das Zivilrecht Sowjetrusslands, J. Bensheimer 1924.)

§ 65. «Beschwerden gegen die Weigerung, eine Ehe zu schließen, werden ohne Fristbeschränkung bei dem örtlichen Gericht, wo sich die Abteilung für Eintragung von Personen-Standsurkunden befindet, eingereicht».

Franciául e §. így hangzik:

«Les recours contre le refus de célébration d'un mariage sont

portés sans limite de temps devant le tribunal du lieu où se trouve l'organe d'enregistrement des actes d'état civil».

A házasság celebrálását ok nélkül megtagadó polgári tisztviselő ellen emelhető panaszról van tehát csak szó.

A házasság megkötésénél a házasságkötőknek együttesen és személyesen jelen kell lenniök, a formaságok is pontosan meg vannak határozva. A házasság megkötésénél tehát nem találunk semmit, ami erkölcsi felfogásunkkal kiáltó ellentétben állana.

Ami a házasság jogi hatásait illeti, következő különlegességeket kell figyelembe vennünk. A házasság teljes egészében egyenrangúak, a férj személyes viszonyainak praeponderanciájáról a törvény *feminista*, de nem kommunista tendenciájánál fogva szó sem lehet. A házasság közös nevet viselnek, de hogy a férjét, feleségét vagy esetleg mindkettőjüket, az a házastársak megegyezésétől függ. Ebből a körülményből azonban nem szabad semmiesetre ágyasság fennforgására következtetnünk (különösen akkor nem, ha a felek a nyugati felfogásnak megfelelően a férj nevét választották közös névként); olyan ágyassági viszonyról, mely közös név viselésére kötelezne, még eddig nem igen hallottunk.

Ami az ítélet azon kijelentését illeti, hogy a felek együttélésre nincsenek kötelezve (2.), ez nem egészen felel meg a törvény szövegének. A 102. §. kimondja ugyan, hogy a férj lakóhelyének *változtatása* esetén a feleség nem köteles őt követni, de e § csak kifejezett tagadása a régi jogok «férj szabad lakóhely megválasztási jogának», mely a nők emancipációja következtében a mi jogunkban is folyton szűkebb és szűkebb körben nyer alkalmazást.

A házastársak vagyoni viszonyai tekintetében csak a házastársak kölcsönös tartási kötelezettségét kívánjuk kiemelni, (kérésükhöz mérten, másik munkaképtelensége esetén). «E kötelezettség még a házasság megszűnése után is fennmarad». Ez legfeljebb a mienknél szigorúbb szociális felfogásra enged következtetni, de aligha concubinatusra.

A házasság felbontása kétféleképpen történhetik: 1. Közös megegyezéssel kérhetik a házastársak a válás kimondását; e rendelkezés ellenkezik ugyan törvényünk szellemével, de meg volt 81 évig a Code Civilben is (233.) és mégsem jutott senkinek sem eszébe emiatt a francia hatóságok előtt kötött házasságot nem létezőnek tekinteni. 2. A házasság felbontásának másik módja az egyoldalú kérelemre való felbontás. A Kúria szerint a bíróság ekkor is *köteles* a házasságot felbontani. Szerintünk e megállapítás téves. Mint már előbb is hangsúlyoztuk, a törvény jogi szempontból hiányos és úgy véljük, házagos voltának következménye, hogy kimaradt annak határozott kijelentése, hogy egyoldalú kérelem esetén a bíró szabadon mérlegelve dönti el, felbontsa-e a házasságot vagy sem. E kijelentésünk alapjául első sorban Edouard Lambertnek, a törvény francia kommentátorának munkája szolgál. «Il admet le divorce soit par un consentement mutuel des époux, soit par suit d'une demande en dissolution de mariage de l'un des conjoints qui ne peut être accueillie que par les tribunaux mais sans que ceux-ci soient entravés dans leur liberté d'appréciation par une énumération limitative des causes de divorce». (Patouillet-Dufour: Les codes de la Russie soviétique, Girard 1925.), de a törvény egyes rendelkezései is alátámasztják ez álláspontot. Az idézés tényleges megtörténte szigorú kautélákkal van biztosítva, csak az egyik fél lakóhelye szerint általánosan illetékes bírósághoz lehet benyújtani a kérelmet, a bíróság határozata ellen rendes semmisségi panasznak van helye. Különben sem szabad épp a konkrét esetekben túl nagy jelentőséget tulajdonítanunk az orosz jogban lehetséges felbontási módzatoknak, mert a mi jogunk szerint magyar állampolgár házasságát csak magyar bíróság bonthatja fel, magyar bíróság pedig csakis a H. T. alapján fogja felbontani a házasságot. Ha tehát egy állam házasságjogában a bontó akadályok a mienkhez hasonlóan vannak megállapítva, az ott kötött házasságot el kell ismerünk, mert bármilyenek legyenek is ott a felbontás lehetőségei, a mi állampolgáraink házassága csak itthon, csak a magyar törvények szerint bontható fel. Ha ettől az állásponttól eltérünk, ellentétbe kerülünk a H. T. 113. §-ának intentiójával, mert e § lehetővé akarta tenni a házasságnak bárhol való megkötését; különösen mereven kell ragaszkodnunk e tételhez oly állammal való vonatkozásban, hol külügyi képviselőnk sincs, mely előtt a házasságot a mi törvényeink szerint meg lehetne kötni.

Brüll István.

Szemle.

— A büntetőnovella legeslegújabb javaslatával a szakajtónak voltaképp nem is kellene foglalkoznia. Ismeretes, hogy a képviselőház igazságügyi bizottságát 24 órával a javaslat megjelenése után hívták össze, hogy a törvényszerkesztési műremeket «kritikailag» letárgyalja. Más szakvéleményekre az igazságügyminiszter nem kíváncsi. Hódolva a háború után kialakult újabb *mos legislatorius*-nak, nem küldték meg a javaslatot sem az ügyvédi kamaráknak, sem a szaklapoknak, sem a büntetőjog professzorainak. E divat szerint ugyanis legitimista vagy éppenséggel köztársasági érzésű kriminalistákban hozzáértés fel sem tételezhető, de kritikájukra nincs is szükség, mert a minisztérium házi tudósai amúgyis a tudás, tehetség és bölcsesség maximumát egyesítik magukban. Ha tehát a miniszter úr nem kíváncsi a mi véleményünkre, miért legyünk mi kíváncsiak az ő javaslatára?

Ha nem is volna tehát ildomos kéretlen szakvéleményt adni, azzal talán mégse ütközünk a szabadkirályválasztó eltekintve, ha az *occasio legis*-t világítjuk meg. Ennek a javaslatnak közvetlen elődje létének jogcíméül a háborúban megromlott erkölcsökre hivatkozott, a «legeslegújabb» a felsőbíróóságok bünygyi túlhalmozottságából származó végszükséget idézi védelmére. Úgy látszik azonban, hogy az igazságügyminisztert büntetőjogi tanácsadói elmulasztották a Btk. 80. §-áról felvilágosítani, amely szerint a végszükség csak «véttlenül származó, másként el nem hárítható, közvetlen» életveszély esetében mentesít. Ennek igazolásul a javaslat indokolása közli a Kúriának 1920—1926. évi büntető ügyforgalmáról szóló adatokat, amelyek szerint a hátralék 1920-ban 274 volt és 1926-ban 1987-re emelkedett. E beállítás, amely az emelkedés okát az ú. n. forradalmi kriminalitásban látja, szembeszökően téves és célzatos. Ha ugyanis az utolsó évek számadatait nem az 1921—21. évekkel vetjük össze, melyeknek abnormális alacsonyossága részint az ország feldarabolásában, részint abban találja magyarázatát, hogy 1918—1919-ben az alsóbíróóságok nagyrészt nem működtek, az eredmény egészen eltérő. Még a háborús években is, amikor a bünygyek nagyrésze a katonai bíróságok elé került, a Kúria ügyforgalma a következő adatokat tárja fel:

	1915	1916	1917
Hátralék — — — — —	283	638	841
Érkezés — — — — —	3411	3261	3066
Elintéztett — — — — —	3506	3108	3193
Maradt — — — — —	683	841	714.

Még eltérőbb képet mutatnak a háború előtti évek adatai, amelyek szerint évente 7—8000 bünygy érkezett a Kúriához és nyert elintéztést. Igaz, hogy a Bp. nov. előtti időt, midőn a Kúria el- és visszautasító bíróság volt, nem lehet a mai-val összehasonlítani. De az életveszély, amelyben a Kúria forog, mégsem oly imminens, mint a minőnek a javaslat indokolásának számadatai festik. Még kevésbé állítható, hogy az egyetlen mentség a bünyvadi perrendtartásnak az a végleges lerombolása volna, amelyet a javaslat tervez. Ha igazán csak arról van szó, hogy a Kúria feldolgozza a hátralékait, akkor csak átmeneti szabályokra van szükség s ezeknek sem kell a Bp. destruktórával járnia. Nem tudjuk, mi akadály volna pl. annak, hogy átmenetileg, amíg a hátralék normális méretekre apad, a Kúria ne ötös, hanem megszáporított *hármastanácsokban* ítélkezzen? Nem szorul indokolásra, hogy a hármastanács előtt tartott nyilvános, kontradiktórus tárgyalás az igazságszolgáltatásnak erősebb biztosítója, mint az ötös tanácsülés titokzatossága. Vannak egyéb egyszerűsítések is, de átmeneti ügyforgalmi nehézségek miatt talán még sem kell mindjárt a Btk. és a Bp. alapelveit gyökerükben aláásni. Akármily nagyra értékeljük is azt a radikális álláspontot, amely a javaslat indokolásában fölünyes gúnnyal hirdeti, hogy «*pusztán az elméleti célcért*» — az idézőjel nem tőlünk ered — az 1927. évi tör-

vényhozás nem zuhanhat (!) újból vissza a XIX. század gondolatvilágába», úgy e reakciót mégse tartjuk oly veszélyesnek, mint az elvi nihilizmust és a jogi káoszt, amelybe a javaslat zuhanni készül. Tempora mutantur s igazán érdekes változás, hogy nekünk «maradiaknak» kell az «elavult» jogrendet az igazságügyminiszternek vakmerően reformáló radikalizmusa ellen megvédeni.

— **Jogegységi határozat.** A kir. Kúriának a váltó-, kereskedelmi és csődügyekben alakított jogegységi tanácsa f. évi szeptember 24-én a következő vitás elvi kérdéseket fogja eldönteni: I. «Az államvasuti alkalmazottnak szolgálati járandóság iránt támasztott követelését lehet-e az 1914. XVII. tc. 34. és 55. §§-ában nem említett esetekben polgári per útján érvényesíteni?» (Vonatkozással egyfelől a kir. Kúriának P. II. 6343/14/1924. és P. II. 7266/20/1925. számú, másfelől a budapesti kir. ítélőtáblának 6. P. 7106/13/1925. 1926. és 6. P. 5555/12/1926. számú határozataira.)

II. «Lehet-e államvasuti alkalmazottnak a kir. Államvasutak, vagy a kir. Államvasutak nyugdíjintézete, illetőleg nyughéjpenztára ellen nyugdíj-, illetőleg nyughéj járandóság iránt támasztott követelését polgári per útján érvényesíteni?» (Vonatkozással egyfelől a kir. Kúriának P. II. 2453/12/1926. és P. VI. 2919 13/1926. számú, valamint a budapesti kir. ítélőtáblának 15. P. 7329/10/1926. számú, másfelől a budapesti kir. ítélőtáblának 6. P. 5893/10/1926. és 6. P. 7239/8/1926. számú határozataira.)

Mind a két ügynek előadója a jogegységi tanács ülésében dr. Noszko Imre kir. kúriai bír.

— **Az ügyvédi rendtartás reformja** kérdésében, amint jelentettük, az igazságügyminiszter felhívta a budapesti kamarát, hogy bízta meg egyik tagját egy tervezet elkészítésével. A kamara választmánya úgy határozott, hogy a rendtartás anyagát több referens között osztja meg következőképpen:

1. Az ügyvédség szervezetét, az ügyvédjelölti gyakorlatot, az ügyvédi vizsgát, az ügyvédség megkezdését és megszűnését és a kamarai rendszert tárgyzó rész főelőadójául a *főtitkárt*;

2. az ügyvédek jogait és kötelezettségeit, az összeférhetetlenséget, a zugirászatot és a meghatalmazást tárgyzó rész főelőadójául *Kovácsy Dénes és Medvigy Gábor* vál. tagokat;

3. az ügyvédi díjakat, a közmegegyezéseket, a kamarai bíráskodást és a választott bíráskodást tárgyzó rész főelőadójául *dr. Petrik Aladárt*;

végül 4. az anyagi fegyelmi jogot, a fegyelmi eljárást tárgyzó rész főelőadójául a *három ügyészt* jelölte ki.

Az 1. és 3. rész szerkesztői tisztével Kövess Béla elnökhelyettest;

a 2. és 4. rész szerkesztésével Baracs Marcell elnökhelyettest bízta meg;

végül az egész munka főszerkesztői tisztét s a tervezetnek az igazságügyi kormány s a kari közvélemény előtti képviselését *Pap József* elnökre ruházta.

A miniszter — amint a napilapokban olvassuk — három ügyvédnek (dr. Kőrösi Kálmán, a debreceni kamara elnöke, dr. Östör József képviselő és dr. Leopold Elemér budapesti ügyvéd) közvetlen megbízást adott egy-egy tervezet elkészítésére.

Az ügyvédi kar érthető érdeklődéssel várja a négy tervezetet,

— **A zárt ügyvédség kérdéséhez.** A Budapesti Ügyvédi Kamarának folyó évi április hó 24-én megtartott rendes közgyűlésén a következő indítványt terjesztettem elő: «Mondja ki a közgyűlés, hogy a magyar ügyvédség, úgymint a múltban, rendületlenül a szabad ügyvédség elvi álláspontján áll, de tekintettel az ország megcsonkítása által és az elvesztett háború folytán előállott egészen rendkívüli viszonyokra, a zárt ügyvédség gondolatát egy átmeneti időre és Budapestre korlátozottan nemcsak a kar, hanem az ország és a jogkereső közönség érdekében is megvalósítandónak tartja». Miután a közgyűlésen az ellenkező nézetet valló kartársak megakadályozták abban, hogy indítványom indokolását ott előterjesszem, noha tudom, hogy e lap velem homlokegyenesen ellentétes álláspontot foglal el e kérdésben, mégis már csak az audiatur et altera pars elvénél fogva is, engedtessek meg, hogy röviden ismertessem, mely elgondolás és milyen statisztikai adatok alapján képezem el a zárt ügyvédségnek egy átmeneti időre és Budapestre korlátozottan való megvalósítását: Jelenleg a budapesti ügyvédek száma 3000 (csak kerek számokban kívánok beszélni). Ezek képeznék a budapesti ügyvédi kart továbbra is, de viszont a budapesti ügyvédi karba a következő tíz éven belül új tagok csak a létszámcsökkenésnek egy egészen csekély meghatározandó százaléka — mondjuk 5% — erejéig vétenének fel és csak az esetben, ha 1. kitüntetéssel tették le a

vizsgát vagy egyébként tudományos vagy gyakorlati téren egész különösen kiváltak (ennek eldöntése természetesen mindenkor a Kamara feladatát képezné); 2. fivérük, atyjuk vagy apósuk irodájába kívánnak betársulni oly hatással, hogy a fivér, atya vagy após új társának bejegyzésétől számított bizonyos időn belül — mondjuk öt év — automaticæ töröltetnék. Miután az utóbbi 20 év statisztikai adataiból megállapítható, hogy elhalálozás, lemondás, elköltözés stb. címén az évi apadás circa 3—4%-t tesz ki, valószínű, hogy utánpótlás hiányában ez a szám valamivel emelkedni fog, feltehetőleg évi 5%-ra. Már most a 3000 tagú karnál évi 5% apadást feltételezve és figyelembe véve a fent említett egészen csekély szaporulatot, tíz év múlva a budapesti ügyvédi kar 1700—1800 tagot számlálna, amely létszám tekintettel az addig kétségtelenül megerősödő gazdasági életre, normális megélhetésre számíthat. A fiatal kartársak egyrésze vidéken fog elhelyezkedni, ahol még számtalan helyen jó auspiciumok mellett lehet ügyvédi irodát nyitni. Korlátozó intézkedések nélkül a fentemlített 1700—1800 tag helyett tíz év múlva közel 4000 tagja lesz a budapesti ügyvédi kamarának. Külföldi példákra e kérdésben ne essék hivatkozás, mert egyetlen egy külföldi országot sem csonkítottak meg annyira, mint hazánkat, egyik országban sem telepedett le annyi menekült ügyvéd a fővárosban, mint Budapesten, egyik külföldi állam sem akart úgy segíteni köztisztviselőinek egy részén, hogy részükre az ügyvédi pályát könnyen hozzáférhetővé tette stb. A legrosszabb példa éppen Jugoszlávia, amelyre pedig a közgyűlésen hivatkozás esett, mert ez az ország áll az utódállamok között a legnagyobb gazdasági fellendülés előtt, ott tehát kétségtelenül ügyvédhiány és nem túlszűfolttság van. Ha sajnos elviselnünk kellett az igazságügyi kormány az utóbbi években tett ama rendelkezéseit, amelyek az ügyvédi pályára való tödülést veszedelmesen előmozdították, mert soha ezen kérdésekben meg nem kérdeztünk, ne tiltakozzunk eme hibás intézkedések ellen-szere ellen, még akkor sem, ha a szándékolt intézkedés sérti a magyar ügyvédség hagyományait. Fenti indítványom mellett a Kamarának autonóm jogai meg nem sértenek, nincs szó kormánykinevezésről, nincs szó kormányprotekciónak hajhászatáról. Szerzett jogok sem sértenek meg, mert azt nem tartom olyan katasztrofálisnak, hogy az, aki jelenleg jogász vagy ügyvédjelölt, később fog csak az ügyvédi karba felvételt vagy pedig kénytelen lesz vidéken elhelyezkedni. Aki hadikölcsönbe vagy záloglevelekbe fektette vagyonát és ma öreg ember, sokkalta többet veszít, mint az, aki néhány évvel később kerül be az ügyvédi karba. A fentiek szerint nem áll továbbá az sem, hogy az ügyvédi kar zárolása hatását csak 20—30 év múlva éreztetné, az tehát a ma gyakorlatot folytató kollegákon már úgysem segítene. A fent közölt terv szerint a budapesti ügyvédek száma a következő tíz év alatt ahelyett, hogy 4000-re emelkednék, 1700-ra fog lecsökkenni, egy olyan változás, amelynek kedvező hatásait kétségtelenül a még működő kartársak is élvezni fogják. A tervezett zárolásnak meglesz az a kedvező hatása is, hogy megszűnik a 20—25 év óta tartó özönlés e felé a pályára, amely talán azért telt meg csordultig és még azontúl is, mert erre a pályára tőke nélkül és más pályákhoz képest kevesebb studium árán lehetett eljutni és egy aránylag kedvező megélhetést biztosítani. Csak azok fognak ezen-től erre a pályára lépni, akik magukban különös hivatottságot fognak érezni, amely körülmény már egymagában is a mai kétségtelenül legyöngyült nívónak emelését fogja eredményezni. Nem szabad azt sem felejtenuünk, hogy az ügyvédi iroda, amely azelőtt nálunk is, de mindenütt külföldön is, egy bizonyos effektív érték volt, amelyet öregség esetén vagy elhalálozás esetén az özvegy részére valamikép értékesíteni lehetett, megszűnt érték lenni, de újból az lesz, ha megszűnik a karnak kétségtelenül beteges túlszűfolttsága. Azoknak pedig, akik talán szemünkre vetnék azt, hogy az ügyvédség csak a saját szempontjait tartja szem előtt, ha és amennyiben a zárt ügyvédség mellett állást foglal, azt válaszoljuk, hogy a magyar és különösen a fővárosi ügyvédség színvonalának emelése nemcsak ügyvédi érdek, de érdeke az országnak és a jogkereső közönségnek is. Nem mindegy ugyanis az, hogy egy országban és különösen annak fővárosában, ahol a gazdasági élet nemzetközi vonatkozásaiban is összpontosul, milyen ügyvédi kar szolgálja ki a jogkereső közönséget, hogy az anyagilag mennyire független és milyen erkölcsi alapon áll. Az ügyvédségnek hivatása a jogkereső közönség felfogását a jogról, az erkölcstől, arról, amit meg lehet tenni, de nem illik megtenni, stb. irányítani, a gazdasági élet alanyait jogi vonatkozású kérdésekben nevelni, erre pedig csak az az ügyvédi kar képes, amely mentes a napi megélhetés gondjaitól és amelynek kellő idő és az anyagi eszközök a továbbképzéshez is rendelkezésére állanak. Ez az a cél, amely felé mindnyájunknak törekednünk kell és ha eme cél felé rendkívüli időkhöz rendkívüli eszközök igénybevételével törekszünk, azt a magyar ügyvédség nagy tradícióinak szelleme nekünk meg fogja bocsájtani. Tout comprendre fait tout pardonner!

Dr. Kelemen Frigyes Ottó, budapesti ügyvéd.

— **Az Országos Ügyvédszövetség** nemzetközi jogi bizottsága 1927 május 25-én dr. Nyulászi János társelnök elnökle alatt ülést tartott, amelyen a bizottság elhatározta, hogy az Országos Ügyvédszövetség, mint a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara rendes tagja, részt fog venni e nagyfotosságú nemzetközi

intézmény Stockholmban ez év jún. 26-tól július 2-ig rendezendő kongresszusán a végből, hogy a kongresszus napirendjén szereplő jogi kérdésekhez jogászai és ügyvédi kíváncsajait hozzáfűzze. A bizottság ezenkívül az utódállamok ügyvédeknek állandó konferenciájával is foglalkozott és elhatározta, hogy ez év februárjában tartott pozsonyi konferencia által kiküldött albizottságokat összehívásra hívja egybe.

— Az «Új Nemzetközi Jog» szerzője dr. Weninger László következő levelet intézte hozzánk.

«A «Jogtudományi Közlöny» ez év május 15. számában az «Új Nemzetközi Jog» című könyvemre vonatkozó közleménnyel kapcsolatban kérem a június havi számban a következő helyreigazításokat közzétenni:

1. Mellékelt jegyzék tanúsága szerint a nemzetközi szakirodalom terén már hosszabb idő óta működöm, miért is helytelen jelzett közleménynek reám vonatkoztatott az a beállítás, hogy: «Nem kezdheti valaki egyszerre és legelőször irodalmi működését tankönyv írással».

2. A közlemény egyetlen mondatot idéz csak könyvemből, azt is helytelenül és az idézet az olvasó közönségben méltán azt a megállapítást válthatja ki, hogy nem tudok magyarul. Kérem tehát az «amely a nagyközönség számára elviselhetetlen» kitétel a könyvemben szereplő «amely a nagyközönség számára élvezhetetlen»-re helyesbíteni.

Fenntiekől függetlenül bátorodom a következőket megállapítani. A «Jogtudományi Közlöny»-től magas nívója és közismert értéke folytán méltán elvárható, hogy mikor egy úttörő munkáról kritikát közöl, az abban foglalt megállapítások alátámasztására legalább egy-egy konkrét példát sorol fel. E helyett sajnálattal kellett tapasztalnom, hogy a helyesbíteni kért közlemény megállapítja könyvem súlyos hibáit, melyek a kritika értelemeszerű magyarázata alapján a művet mindennemű értékétől teljesen megfosztják, anélkül, hogy még csak célozna is azokra a részekre, melyek ezen elbírálás alá esnének. Ennek folytán tisztelettel felkérem Szerkesztő Urat, méltóztassék az előttem ismeretlen igen tisztelt bíráló urnál odahatni, hogy kritikáját bizonyítékokkal alátámasztani szíves legyen. Mindenesetre köszönettel fogom venni, ha a nézete szerint helytelen felfogásokra felhívja figyelmemet. Amennyiben pedig ily kritikát a Bíráló Úr adni hajlandó nem lenne, kénytelen lennék meg nem alapozott közleményét a nyilvánosság előtt magam bírálata tárgyává tenni.

Dr. Weninger László.

— Dr. Katona Gábor: A csődtörvény kézikönyve címen adta ki, jegyzetekkel, joggyakorlattal és iratmintákkal a csődtörvényt (Grill könyvkiadó vállalat).

Inhalt. Numerus clausus? — Dr. B. Reitzer: Im Labirinth der Rechtsprechung. — Dr. S. Krisztics: Die Rechtsgrundlagen der Revision des Friedensvertrages. — D. F. Szécsi: Das Problem der Rechtsanwaltschaft und die Notaranwaltschaft. — Dr. E. Liebmann: Glossen zum Gesetzentwurf bezüglich des Hypothekenrechts. — Dr. I. Vadász: Internationale Strafrechtspflege. — Dr. I. Brüll: Ist die Sovjetehe als Ehe zu betrachten? — Rundschau. — Spruchbeilage.

Mindennemű
természettani, természetrajzi és chemiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.
Árajánlattal készséggel szolgálunk

Német nyelvtudással bíró budapesti ügyvéd, alkalmazást keres, helyettesítést, irodavezetést, vállal. Bankgyakorlattal rendelkezik. Értesítést kér «Komoly munkaerő» jelígre a kiadóhivatalba.

Tárgyalni tudó teljes vidéki gyakorlattal bíró jelöltet keresek július 1-jére. Cím a kiadóhivatalban.

Közjegyzőhelyettesi állandó alkalmazást nyerhet nőtlen keresztény ügyvéd vagy nyug. bíró. Vitéz dr. Tóth Aladár, kir. közjegyzőnél, Gödöllő.

Most jelent meg!

A kiskorúak házassága, áttérése és kivándorlása a gyámhatóság előtt

Írta

Mosdóssy Gyula,

székesfővárosi árvaszéki főjegyző

Az előszót írta

Dr. Ágoston Géza,

a székesfőváros árvaszékének elnöke

Nélkülözhetetlen útmutató a kiskorúak jogviszonyaiban, a legfelsőbb gyámhatóság elvi jelentőségű döntéseivel és határozataival

Ára 4 pengő 80 fillér

Kapható a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T.
könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrásy-út 21.
és minden könyvkereskedésben

A Döntvénytár új kötetei megjelentek!

Büntetőjogi Döntvénytár XIX. kötet
Szerkeszti dr. Lengyel Aurél. Ára 3.— pengő.

Hiteljogi Döntvénytár XIX. kötet
Szerkeszti dr. Sebestyén Samu. Ára 3.— pengő.

Közigazgatási és Pénzügyijogi Döntvénytár XVIII. kötet
Szerkesztik dr. Főző Sándor és dr. Nádas László.
Ára 2.— pengő.

Magánjogi Döntvénytár XIX. kötet
Szerkeszti dr. Szladits Károly. Ára 3.— pengő.

Perjogi Döntvénytár XI. kötet
Szerkeszti dr. Kovács Marcel. Ára 2 P 40 f.

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem I., Bére-u. 9. (Tel. József 408-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel. József 448-20.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Teréz 208-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Vági József budapesti ügyvéd: Eljárás és per. — Dr. Blau György budapesti ügyvéd: Vagyon és büntető felelősség viszonya sajtódeliktumoknál. — I. Dr. Forgács Dezső, a miskolci ügyvédi kamara titkára. II. T. M.: Szemelvények a Kúria Ügyvédi Tanácsának határozataiból. — Dr. Rapoch Géza budapesti ügyvéd: A külföldi részvénytársaságokra vonatkozó intézkedések a dr. Kuncz-féle részvényjogi tervezetben. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XX. 6. — Büntetőjogi Döntvénytár. XX. 5.

Eljárás és per.

(Jegyzetek egy általános jogtan eljárásjogi részéhez.)

I. A jog két nagy hemiszférája: az alaki jog és az anyagi jog. Néha külön-külön tudományágak foglalkoznak a kettővel: az anyagi magánjog és a kereskedelmi jog különvált a polgári perrendtartástól, az anyagi büntetőjog az alakítól. A közigazgatási, a pénzügyi jog még együtt tárgyalják a kettőt: az adó, az illetéktörvények, miután letárgyalták, hogy ki fizet adót és mennyit: foglalkoznak azzal, hogy az adót, az illetéket hogy vetik ki és hogy hajtják be.

A polgári, a büntető perrend vaskos kötetei és a százfelé szórt külön-külön igen sovány közigazgatási, pénzügyi eljárási szabályok közt mégis sok a hasonlóság és bizonyára vannak közös alapgondolataik is. Ezek közül egy párat — talán nem is a legalapvetőbbeket — próbáltam megírni.

Az az anyag, amelyet ma eljárási jog alatt szoktak érteni, magában foglalja azokat a jogszabályokat, amelyek szerint az állam a maga apparátusának mozgásbáhozatalával anyagi jogi hatásokat létrehoz (konstituál), avagy egyszerűen csak megállapít (konstatál), végül anyagi jogi jogosítványokat kikényszerít.

Eljárás alatt a hatóságnak azt a működését értem, amelyet egy vagy több ember vagy jogi személy (fél) ügyében kifejt (kérelmükre vagy önmagától, érdekükben vagy ellenük). Az eljárásnak ez a fogalma egybefoglalja a bírói (peres vagy perenkívüli), valamint a közigazgatási eljárást, amelyek között a különbség amúgy is csak politikai: az, hogy a közönség a bíróságokat a döntés tekintetében függetlenebbeknek tartja más hatóságoktól (kormány, stb.) és társadalmi erőktől, mint a közigazgatási hatóságokat.

Eljárás szűkebb értelemben minden (bírósági és közigazgatási) eljárás, kivéve a pert.

Ebben az értekezésben főképp azokkal a következményekkel foglalkozom, amelyek az eljárás peres vagy nem peres voltából erednek, valamint abból, hogy egy vagy több személy vesz részt az eljárásban. Az eszközöket igyekszem demonstrálni, amelyeket a ma törvényhozója használ; nem foglalkozom azzal, helyese vagy sem, hogy mindez így van.

II. Vannak eljárások, amelyekben csak egy fél szerepel, (egyszemélyű, egyalanyú eljárások), míg másokban több féllel találkozunk (többszemélyű, többalanyú eljárások).

Az első csoportba tartoznak például azok az esetek, amidőn a fél iparengedélyt, útlevelet, névváltoztatás engedélyezését, állampolgárság, községi illetőség megadását, házassági akadály alól való felmentést, saját magának gondnokság alá való helyezését (Pp. 722. §.) kéri.

A második csoport esetei nem egyformák. Különböztetnünk kell egyfelől azok között az esetek között, amidőn több különálló

fél a hatóságtól ugyanannak az intézkedésnek a megtételét kéri, amidőn tehát a feleknek az eljárásban érvényesített érdeke ugyanaz; másfelől azon esetek között, amidőn a felek érdekei (és ennek következtében kérelmeik is) nem ugyanazok. Az első csoportra például lehet felhozni az átírási eljárásokat (telekkönyvi hatóság előtt ingatlan tulajdonjogának átírása, szolgálat, zálogjog bejegyzése iránt; szabadalom átírása — szab. törv. 10. §. 2. bek., 41. §. 3. bek.; védjegy átírása — 1913: XII. tc. 4. §.), örökösödési, hagyományi bizonyítvány kiadása iránti eljárást. Az ellenérdekű felek közötti eljárásra példa a vagyonjogi per a bíróság, községi bíróság, iparhatóság előtt (hogy miért csak a vagyonjogi per, arról később; a családjogi per nem tisztán a felek ügye) a fizetési meghagyásos eljárás, a végrehajtási eljárás (nemcsak a végrehajtató és a végrehajtást szenvedő, hanem a végrehajtási tömeg felosztásánál több végrehajtató között is) a csődeljárás (ismét egyrészt a hitelezők és a község, másrészt a hitelezők között egymás között) a főmagánvádas bűnper, amelybe az ügyész nem avatkozik bele; a sajtójogi helyreigazítási eljárás.

III. Az az eljárás tökéletesebb, amely a való tényállás kiderítésére, a tényállásból származó jogi hatások létrehozására vagy megállapítására legalkalmasabb. E mellett gyorsnak és olcsónak kell lennie.

Az eljárás tökéletességének talán legfontosabb tényezője: az, résztvesz-e a fél és ha igen, milyen mértékben az eljárásban. A hatóság ugyan elvben mindenkinek az érdekeire egyformán ügyel, valóban azonban a saját érdekeit mindenki maga védi meg a legjobban.

A fél részvételének legalacsonyabb foka az, hogy őt az eljárásban szóhoz engedik, meghallgatják. Némely eljárás ezt a jogot még annak is megadja, aki máskülönben nem képes arra, hogy önállóan eljárhasson (a kiskorúnak pályaválasztása ügyében, Gyt. 91. §. 2. bek., személyi ügyekben, ugyanott 138. §., kiskorúságának meghosszabbítása ügyében, Pp. 710. §. 3. bek.; a kiskorú meghallgatandó a házasságába való gyámhatósági beleegyezés ügyében, Ht. 10. §.)

A fél uralma az eljárás felett azonban csak ott nyilvánul meg, ahol a hatóság a fél kérelméhez (kereseti kérelem, ellenkérelem, vád, kényszeregyességi ajánlat) vagy beleegyezéséhez (elismerés, beismerés) kötve van.¹ Ezekben az eljárásokban is rendszerint az alapvető kérelmek kötik a hatóságot, mellékkérdésekben azonban még sem függ a felektől. Nevezetesen szabad keze van ilyenkor is az eljárás irányításában. Polgári perben a bíróság hivatalból rendelhet el bizonyítást; kár, elmaradt haszon mennyisége, (Pp. 271. §.) az eltűnt életbenléte (ugyanott 740. §. 2. bek.) a pertárgy értéke (ugyanott 3. §.) felől hivatalból tudakozódhatik. A bűnvádi eljárás egyik alapvető elve a vádely; ez azonban nem akadályozza meg, hogy a vizsgálóbírónak ne legyen kezdeményező joga a vizsgálat menetére a felek indítványa nélkül is. (Bp. 117. §. 1. bek.) A kényszeregyességi eljárásban is a bíró «hivatalból jár el és határoz». (Ke. rend. 17. §.) Más kivételek is vannak a kérelmi (tágabban: rendelkezési) elv alól: a bíróságot a fellebbezési kérelem és ellenkérelem rendszerint köti ugyan, de házassági és holtaknyilvánítási ügyben független tőlük. (Pp. 677. §. 2. bek., 744. §.) A felülvizsgálati bíróság sincs kötve

¹ A teóriában beszélünk «vádely»-ről, de nem az azt, mint speciést magábanfogaló genusról, a «kérelmi elv»-ről, amelynek törzse a rendelkezési elv.

a felek kérelméhez abban a tekintetben, hogy az ügy érdemében ítéle vagy pedig a fellebbezési bíróság ítéletét hatályon kívül helyezve annak helyébe a megfelelő határozatot hozza. (Pp. 543. §. 1. bek.) Házasság semmissége iránti perekben az elismerés, beismerés egymagában hatálytalan; a többi házassági perekben pedig a házasság fenntartása szempontjából az (Pp. 669—670. §.).

IV. Az eljárásnak az a legfejlettebb formája, amelyet pernek nevezünk, fogalmilag csak a többalanyú eljárásokban lehetséges (rendszerint csak akkor, ha a felek érdekei ellentétesek; a római in jure cessio, ma az ügynevezett megegyezéses bontóper nem igazi perek). A jog kezdeteitől fogva peres úton intézték el a magánjogi vitákat, bár a bűnvádi eljárásnak az a formája, ahol a vádló külön fél és az eljárás ennek következtében szintén per, minden bizonnyal szintén ősrégi. Évszázadokon, sőt évezredekken keresztül nem is intézték el per alakjában mást, mint magánjogi és bűnügyet és csak újabban alkalmazzák a performát a közigazgatási és pénzügyi jogban.

A per az eljárásnak az a formája, ahol a hatóság (legalább is első fokon) tárgyalás alapján dönt. Tárgyalás: a felek (szóbeli vagy írásbeli) meghallgatása oly módon, hogy mindegyik fél nemcsak a maga kérelmét, tényállításait és bizonyítási indítványait adja elő és indokolja meg, hanem nyilatkozhatik ellenszere előadásaira és az eljárás egyéb eredményeire (pl. a felvett bizonyítás anyagára). A per többnyire bíróság előtt folyik le, nemcsak a szorosan vett peres, hanem a perenkívülinek nevezett eljárásokban (csődfelszámolási, kényszeregyességi, sorrendi, hagyatéki, kisajátítási tárgyalás), de előfordul a közigazgatási hatóságok előtt is, ha nem is nevezik pernek.

A «tárgyalás» szó első értelme: valamely tárggyal való foglalkozás. A magyar nyelvhasználat a szót nemcsak a bíróság, a parlament és egyéb tanácskozó testületek eljárásának megjelölésére használja, hanem alkalmazza teljesen egyoldalú eljárások megnevezésére is. Az, hogy a vasúti vállalat «tárgyal» valamely árú elveszéséből vagy megsérüléséből származott kártérítési igényt: annyit jelent, hogy elolvassa a kérelmet, tudakozódik az eset körülményei felől a saját közegeinél, az árú értéke felől szakértőknél és azután vagy fizet vagy megtagadja a fizetést.

A tárgyaláshoz közelálló fogalom: a meghallgatás. (Vö. Pp. 254. §.) A bíróság esetleg meghallgatja mindkét felet, de ez mégsem tárgyalás, mert mindegyik fél külön beszél és csak egyszer; hiányzik a többszöri szóváltás és ezzel az egymás által mondottakra való nyilatkozás lehetősége.

A tárgyalás fogalmához nem tartozik az, hogy szóbeli legyen; lehet az írásbeli is. A kettő úgy aránylik egymáshoz, mint a személyes megbeszélés a levélváltáshoz. Az írás megmarad, a fél mindent elmondhat, amit akar és nincs a jegyzőkönyvezés szeszélyeinek vagy a bíró emlékezőtehetségének kiszolgáltatva. A hosszú periratokban azonban sok a fölösleges és esetleg épp az hiányzik belőle, amit a bíróság fontosnak tart. Az írásmunka a fél szempontjából is idővesztés; az írás nehézkes, az ember gondolatait sokszor elfelejté addig, amíg leírásukig eljut; a szóbeli előadás lendülete az öntudat alól sokat kihoz. A bíróság pervezető tevékenysége is könnyebben érvényesül szóbeli perben; könnyebb a tárgyaláson kérdést feltenni, mint póttárgyalásra hatánapot kitűzni.

Egyoldalú szóbeliség: a bíró informálása, amit perrendünk tilt, mert a kétoldalú szóbeliség feleslegessé teszi.

(Folyt. köv.)

Dr. Vági József.

Vagyoni és büntető-felelősség viszonya sajtódeliktumoknál.*

Egyelőre még fennálló, bár már revízióra szánt sajtótörvényünknek, az 1914. XIV. tc.-nek a harmadik fejezetében van a jelen témának fő sedes materiæ-je, legalább is írott jog tekintetében; iratlan-jogilag (minthogy a vagyoni felelősség elvben magán-

* E sorok megírására dr. Vajda Ödön-nek. «Vagyoni felelősség a sajtóközleménnyel okozott kárért» címmel a Jogtudományi Közlönynek 1926. évi 23. számában megjelent tanulmánya indított. Vele konkluziójára s részben a levezetésre nézve egyetértetek, úgy hogy ez az írásom nem polémia, inkább csak további szempontokból is megvilágításnak a kísérlete.

jogi anyag) természetesen számbajön mindaz a forrás, amelyből általában magánjogunkat meritjük.

A sajtótörvény harmadik fejezete (melynek címe: «Sajtójogi felelősség» s mely a 32—44. §§-ra terjed) kézzelfoghatóan az (anyagi) büntetőjognak egy darabja.¹

Ebbe a büntetőjogi rendelkezés-sorozatba van némileg a propos² beleszöve a 39. §.,³ mely a sajtó útján elkövethető jogsértésekért való vagyoni⁴ felelősséget szabályozza, tehát lényegében magánjog. A magánjogi szabályoknak ez az idegen környezetbe kerülése és csak mellékesként kezelése, a mellett nyilván főleg büntetőjogászok által történt fogalmazása is okozza azokat a hézagokat és bizonytalanságokat, amelyek miatt az anyaggal behatóbban szükséges foglalkozni.

Nem kell ezzel a 39. §-nak a vagyoni felelősség tartalmára nézve intézkedő, a törvény hozatalakor még komoly kezdeményezést jelentő rendelkezésére kitérni: t. i. arra, hogy írottjogilag ez a §. iniciálta a nemvagyoni kárért való pénzbeli elégtétel intézményét. Azóta újabb törvényhelyek, valamint a judikatura alakulása, szélesebb körre terjesztették és megszilárdították ezt a gondolatot.⁵ Az «elégtétel» körül ma már nincsenek kétségek s az alábbiakban jóformán semmi különbséget nem tesz⁶ az,

¹ Bizonyításra ez alig szorul, elég elolvasni. A fejezetet a 32. §. ezzel kezdi: «Sajtó útján elkövetett büntett, vétség vagy kihágás az a bűncselekmény, amelynek tényálladékát a sajtótermék tartalma foglalja magában. . . az általános büntető törvénynek rendelkezéseit az alábbi §-okban meghatározott eltérésekkel kell alkalmazni. . .» A miniszteri indoklás pedig (melyet a Magyar Törvénytár 1914-iki kötetéből idézek: I. ott a 88. lapon) így indul: «Sajtó útján éppen olyan kevéssé szabad büntetettek, vétségeket vagy kihágásokat elkövetni, mint más módon. Sőt. . .» stb.

² Elvégre a vagyoni felelősség is érthető a fejezet-címül szereplő «Sajtójogi felelősség» alatt. A törvény szélesebb és szélesebb szankció-gyűrűket vonva, áthalad a tisztán büntetőjogi térről előbb a bűncselekmény magánjogi hatására, tehát átmeneti területre, aztán (39. §. 3. bek.; 1. fent szövegemben tovább) a bűncselekmény híján is beállható magánjogi hatásokra: tehát tisztán magánjogi térre.

³ 39. §. A sértett a sajtóbeli közleménnyel okozott vagyoni kárának megtérítésén felül nem vagyoni kárért is megfelelő pénzbeli elégtételt követelhet, amennyiben az — tekintettel az eset körülményeire — a méltányosságnak megfelel.

A nem vagyoni kárért járó elégtétel összegét a bíróság az összes körülményeknek, különösen az érdekelt felek vagyoni viszonyainak is figyelembevételével belátása szerint állapítja meg.

A kártérítési követelés a sértettet akkor is megilleti, ha a sajtóbeli közlemény nem állapít meg bűncselekményt. Ebben az esetben a kártérítési igényt csak polgári úton lehet érvényesíteni.

⁴ És pedig úgy a vagyoni kárért, mint a nemvagyoni kárért járó. . . A nemvagyoni kárért való vagyoni («pénzbeli») elégtétel a kötelezettre nézve csakúgy vagyoni, mint az a priori vagyoni kárból előálló felelősség. Sőt a sértettre is, mielőtt őt a jogszabály pénzbeli elégtétel követelésére jogosítja fel, vagyoni jellegűvé (is) lesz az eredetileg nemvagyoni sérelem dolga.

⁵ L. Almási, A kötelmi jog kézikönyve, 137. skk.; ugyanaz: Jtk. 1926. 7. sz. — Bsz. 885. §., illetve az újabban stilizált «Kötelmi javaslat» 164. §. (ezt l. Almási id. mű 128. l.).

⁶ Fel lehetne ugyan vetni azt a disztinkciót, hogy míg bűncselekmény esetén (az 1. és 2. bek. szerint kétségtelenül) jár a nemvagyoni kárért való elégtétel (is), addig bűncselekmény híján ez nem jár, csupán a közönséges, szokott térítés a vagyoni kárért. Érvelni lehetne e felfogás mellett azzal, hogy a 3. bek. csak a «kártérítési követelés»-t adja meg utóbbi esetre, holott az előző két bekezdés a «megtérítés» szót csupán a vagyoni kárra alkalmazza, míg a nemvagyoni kár kapcsán kétszer is más szót: az «elégtétel»-t használja; érdemibb érv lenne az, hogy a vagyoni kárért valóhoz még hozzájáruló további szankció súlyosabb jogkövetkezmény, amelyet méltányos csak a súlyosabb tényálladékhöz: a bűncselekményhez fűzni. (Olyatén gradációval, ahogyan az osztályok jog culpa levisre csak damnum emergent, de már culpa latára lucrum cessant is térített.) Azonban a miniszteri indoklás nem támogatja e különböztetést (3. alatt így szól: «A sérelmet a közlemény büntetendő cselekménnyel vagy a nélkül okozhatja. . . A sértettnek mindkét esetben hasonló magánjogi védelemre van igénye. . .» stb. Id. h. 94. l.); bár szintén külön emlegeti (pl. 5. alatt) a nemvagyoni kárt. Judikaturánk egyéb téren is ad nemvagyoni kárért elégtételt bűncselekmény hiányában is (pl. «magánjogi csábítás» folytán). Úgy, hogy a 39. §. körében sem látszik helyesnek, hogy az elégtétel lehetősége kizárólag bűncselekmény esetére ismertessék el. Mindamellet in concreto a bűncselekmény hiányában a bíróság a fennforgó sére-

hogy a vagyoni felelősség a vagyoni kár megtérítésén felül a személyiségi sérelemért való anyagi felelősséget is felöleli.

Közelebbről ezúttal az érdekel, hogy a 39. §. a vagyoni felelősséget *kétféle esetre* mondja ki:

a) sajtó útján elkövetett bűncselekmény esetére és

b) «akkor is... ha a sajtóbeli közlemény nem állapít meg bűncselekményt...»

Az első (a) alatti intézkedés párdarabja a btk. egyes §-ainak (pl. a 311. §-nak), amelyek bizonyos bűncselekményekhez kifejezetten is hozzáfűzik a kártérítést. Tudvalevőleg azonban ilyen külön rendelkezés hiányában sem kétséges anyagilag az, hogy minden bűncselekmény elkövetői kártérítéssel tartoznak a sértettnek, sem pedig eljárásilag az, hogy e «magánjogi igény» a büntető eljárás során (is) érvényesíthető (bp. 5. stb. §§.).

A második (b) alatti intézkedésnek már semmi büntetőjogi jellege nincsen. A törvény — meglepő módon, a tényállásnak *pusztán negatív* meghatározásával — kimondja, hogy a vagyoni felelősség megáll olyan esetben is, amikor *nincs* bűncselekmény. Természetesen meg kell állapítania a magyaráznak, hogy minek szükséges tehát tényállásul *pozitív* fennforognia. Mert a máris megadott fogalmi elemek: hogy t. i. van egy sajtóközlemény és van valaki, akinek az vagyoni vagy személyi érdekét sérti, még nem adnak ki teljes tényálladékot. Nyilván elengedhetetlen az is, hogy e sértés *jogellenes* legyen.⁷ Másként: a vagyoni felelősség csak olyan sajtóközleményhez fűződhetik, amely (ha nem is bűncselekménynek, de legalább) *magánjogilag tilos cselekménynek* minősül. Így felfogva tehát a 39. §-nak ezen (b) alatti intézkedése: speciális megjelenése a magánjogi tilos cselekményhez teljes általánosságban is kártérítést fűző magánjogi jogszabálynak.^{8 9}

Már most felmerül az a kérdés, hogy kit, illetve *kiket terhel a vagyoni felelősség*? Különösen: terheli-e bűncselekmény híján (a b) alatti esetben) is a különleges sajtójogi («fokozatos») felelősségi rendszerben¹⁰ megfogott személyeket, azaz a szerző mellett, illetve helyett a felelős szerkesztőt stb.-t? és még különösebben: ¹¹ terheli-e a sajtótörvény 40. §-a¹² értelmében a kiadót, esetleg

lem kisebb voltát ismerheti fel s esetleg már ez okból egészen el is tekinthet az elégtételtől: mert azt csak akkor kell megítélnie — 39. §. 1. bek. — ha a méltányosság, az eset körülményei indokolják; vagy esetleg kisebb mértékre szoríthatja azt: mert — 39. §. 2. bek. — az összeg is függ «az összes körülmények»-től. — Bsz. 885. §. szemben a 882. §-sal (illetve «kötelmi javaslat» 164. §. szemben a 161. §-sal, l. ezeket Almási id. mű 127. sk.) úgy gradál, hogy «elégtétel-t culpa levis esetére egyáltalán nem, szándékosság és súlyos gondatlanság esetére pedig csak annyiban ad, amennyiben az adott esetben méltányos. Tehát megadja bűncselekmény esetén kívül is.

⁷ Ha pl. valakit jogerősen elítélnek csalásért s az újság ezt megírja, vagy akár, ítéletet és büntető eljárást meg se várva, leplez valami szédelgést: ez az illetőnek nagy kárára lehet. De nincs rá jogigénye, hogy meg ne írják; a közlés nem jogellenes: tehát nincs is kártérítésre joga. A miniszteri indokolás, habár csak implicite, ugyanígy gondolkodik, mikor (id. h., 94. l. 3. alatt) «rosszhiszeműen vagy gondatlanul» kárt okozó «*hazug közlemény*»-t emleget. Más kérdés, mikor lehet *igaz közlés* is jogellenes: sértvén t. i. a magánélet *titokban tarthatására* irányuló személyiségi jogot, amelyet ugyan elméletileg még nem dolgoztak ki kellően, de amely mégis bizonyos fokig létezik (pl. ex becsületvédelmi törvény 13. skk. §§., amely esetekben a valóság bizonyításának nincs helye). — Megint más kérdés az, hogy a jogellenességen kívül elengedhetetlen *külön* tényálladék-e elem-e a *vétkenység* is? Összevetve Bsz. 1461. §-t («jogellenesen és vétkenesen») az 1489. §-sal («jogellenesen, de véletlenül»), kitűnik, hogy magánjogilag járhat kártérítés esetleg vétlen károkozásért is, de csak a vagyoni kárért. «Elégtétel» ilyenkor nem követelhető, aminthogy már culpa levisben álló vétkenység mellett sem (cf. fentebbi 6. j. végén). (A «kötelmi javaslat» megfelelő §-számai: 754. és 783., l. Almási id. mű 422. és 821. l.)

⁸ Bsz. 1461. §., illetve «kötelmi javaslat»-ban 754. §. (ezt l. Almási id. mű, a 422. lapon).

⁹ Vajjon magánjogi delictumon (vel quasi-n) kívül is létesülhet-e a tényálladék, olyként t. i., hogy pusztán *kötelmi* jogot sért a sajtóközlemény? Ez külön kérdés. Cf. Bsz. 1462. §., illetve «kötelmi javaslat» 755. §. (utóbbi: Almási, most id. h.); továbbá Bsz. 1486. §. (illetve «kötelmi javaslat» 779. §., l. Almási id. mű 790. l.) 1. bek.; stb.

¹⁰ Ezidőszerint: sajtótörvény 33–38. §§.

¹¹ E körül forog Vajda id. tanulmánya.

¹² 40. §. Az ítéletben megállapított pénzbüntetésért, bűnügyi költségért és kártérítésért (39. §.) elsősorban az elítélt vagy elmarasz-

a nyomdatulajdonost is? Másszóval: vonatkozik-e a 40. §. arra az esetre is, ha nincs bűncselekmény?

Lehetne erre nézve elméletileg így okoskodni: A fokozatos felelősségi rendszer csak kedvezmény az általános büntetőjogi felelősségi rendszerrel szemben; annál *szűkebb* kört tesz felelőssé;¹³ mást, mint akit az általános büntetőjogi elvek (teljesként vagy részesként) ugysis sujtanak, a sajtófelelősség nem sujt: tehát mindenki, akit sajtójogilag esetleg felelősségre vonhatnak, eo ipso alanya a bűncselekménynek. Illetve, ha a konkrét sajtóközlemény nem minősül bűncselekménynek, csupán magánjogi deliktumnak: akkor meg e deliktumnak alanya szükségképpen az, aki a tényálladék súlyosabb minősülése esetében sajtójogilag felelősségbe kerülhetne. Mivel továbbá *magánjogilag* minden tilos cselekménynek (s tehát eo magis: minden bűncselekménynek) több közös elkövetője *egyetemlegesen felelős*,¹⁴ vagyis bármelyikük eo ipso az egész kárért felelőssé tehető, még pedig mindjárt első-sorban (fokozatok nélkül):¹⁵ fogalmilag nyilvánvaló, hogy a magánjogi felelősség eo ipso egyetemlegesen terhel mindenkit, akire a fokozatos sajtójogi felelősség sora egyáltalán reákerülhetne. Ez a levezetés tehát úgy mutatná, hogy a 40. §-ban a kártérítésért kirótt felelősség bűncselekmény hiányában (a b) alatti esetben) is alkalmazható lenne, sőt hogy ezen túlmenőleg is magánjogilag mindenkor felelőssé volna tehető minden a sajtójogi felelősségi körökön belül álló egyén.

Azonban «non de regula ius sumatur...»: nem helyes egyszerűen fogalmakkal operálni. Bizalmatlanná tesz a levezetett eredménnyel szemben mindjárt az, hogy magánjogi marasztaláshoz csak a büntetőjogon keresztül vett kerülővel képes eljutni. Egész jogi gondolkodásunk megszokott alapsineitől való eltérés lenne az, hogy valamely tisztára magánjogi kérdést a sajtójogi felelősség eszmekörében kelljen eldönteni. Erre kifejezett rendelkezés volna szükséges, de nem lehet elég az, hogy egy kellően ki sem csiszolt magánjogi szabály határozatlan módon közibe van ékelve különböző sajtó-büntetőjogi §-oknak.

Nem meggyőző a 40. §-nak bűncselekményen kívül is alkalmazása mellett már felhozott másik: a §. *szóhangzatából*¹⁶ meríteni próbált érv sem, egyebek mellett azért, mert (mint az eddigiekből is kiviláglik) a magánjogi kérdésekben a tárgyalt sajtójogi szövegnek (már a 39. §-nak is) mind elgondolása, mind kifejezőmódja kevésbé szabatos: alig lehet tehát a stilizálásban mélyen elrejtett érdemi szabályokat keresni.

Legsúlyosabb szempontnak pedig azt tartom, hogy igazából nem áll meg a fokozatos felelősségnek olyatén felfogása sem, mintha az mindig csak szűkítése volna az egyébkénti büntetőfelelősségnek. Főhordereje ugyan nyilván az. De másfelől szigorítás is van benne: az a tendencia, hogy valakit mindenestre felelőssé lehessen tenni a sajtóközleményekért. Már a felelős szerkesztőnek, még inkább a kiadónak (illetve a nyomdatulajdonosnak) a bűnös-

talt személy, ha pedig a közlemény oly időszaki lapban jelent meg, amelynek biztosítéka van, a biztosítékul letett összeg erejéig első-sorban a kiadó felelős.

Amennyiben a pénzbüntetést, a bűnügyi költséget vagy a *kártérítést* az előbbi bekezdésben tett megkülönböztetés szerint az elítélt vagy elmarasztalt személytől behajtani nem lehet vagy azokat a biztosíték nem fedezi, a megállapított összeget a kiadótól, és amennyiben ez sem lehetséges, a nyomda, vagy más többszörösítő vállalat tulajdonosától kell behajtani.

(A 40. §. 3. bekezdése arról intézkedik, hogy a kárért való felelősségből származó követelések... három év alatt évülnek el...)

¹³ Ez a közkeletű felfogás. Így pl. a miniszteri indokolás is ad 32. §. (id. h. 88. l.): «... a sajtójogi felelősség külön rendszere... a felelősségre vonható személyek köre tekintetében a közönséges büntetőjog részeségi szabályainál sokkal enyhébb...» stb. Ad 33. §. (id. h. 89. l.): az általános szabályokból minden részes kollektív felelőssége következne.

¹⁴ Bsz. 1474. §. «Ha többen közösen elkövetett tiltott cselekmény által okoznak kárt... a sértettel szemben... egyetemleg felelősek...» («Kötelmi javaslat»-ban 767. §., l. Almási id. mű 425 l.)

¹⁵ Vagy magánjogilag szólva: sortariás kifogása nélkül.

¹⁶ T. i., hogy így szól: «elítélt vagy elmarasztalt...» Ha «vagy» helyett «illetve» állna, nem is lehetne megkísérlni az ezzel érvelést. Már pedig a fogalmazás kézzelfoghatóan nem olyan gondos, hogy ilyen nuance-okra ügyelt volna. A második bekezdésben ez is áll: «a pénzbüntetést, a bűnügyi költséget vagy a kártérítést...», holott — úgy érzem — itt is «illetve» lenne helyesebb.

sége sokszor csak fikció.¹⁷ Amikor nem az, amikor ezek a személyek tényleg részesek a sajtódeliktumban: olyankor magánjogilag felelőssé tételükhöz fölösleges a sajtófelelősségre hivatkozni, mert elegendők e célra a magánjog szabályai. Megfordítva tehát: ahol ezek nem mutatkoznak elegendőnek, ott helytelen dolog, magánjogilag felelőssé tenni a szóbanforgó személyeket némely a priori büntetőjogi célra létesített szabályok segítségével, amikor pedig in concreto éppen nincsen is bűncselekmény. A büntetőjognak szüksége lehet a fokozatos rendszerre a sajtófékentarthatása végett; a kisebb érdekeket védő magánjog a maga céljaira nem igényeli ezt a rendszert. Másfelől: inkább meg lehet kívánni a felelős szerkesztőtől stb.-től azt, hogy *bűncselekmények* megelőzésére ügyeljenek, mint a kisebb és esetleg nehezebben is észrevehető, magánjogi deliktumokéra.

Oda konkludálnék tehát, hogy olyankor, amikor egyáltalán¹⁸ történt bűnvádi elítélés: ¹⁹ a 40. §. szerint, de lege lata²⁰ ugyan kétségtelenül el kell szenvednie adott esetben a kiadónak, illetve a nyomdatulajdonosnak a pénzbüntetéssel és a bűnügyi költség-gel együtt a kártérítésért való felelősséget is. Amely esetekben egyszer a törvény az elvileg²¹ súlyosabb büntetőfelelősséget ráhárítja valakire: nyilván el kell ismernünk, hogy a kisebb magánjogi felelősséget is szándéka lehet reáhárítani. Ellenben ott, ahol *bűncselekmény egyáltalán nem forgott fenn: a magánjogi felelősséget kizárólag* a (többek közt a sajtótörvény 39. §-ban is foglalt) *magánjogi szabályok szerint kell érvényesíteni*, a fokozatos felelősségnél lényegükben büntetőjogi (többek közt a 40. §-ban is megjelenő) elveire való minden tekintet nélkül.

Dr. Blau György.

¹⁷ Nem lehet mindenkit, aki pl. egy újság megjelenésén közlebről-távolabbról közrehat, úgy tekinteni, hogy tulajdonképp részese az újság közleményei által elkövetett bűncselekményeknek. A büntetőjogi felelősségrevonásnak szükségképp meg kell állania a fizikailag, gazdaságilag összeműködők végtelen láncainak már elég közeli szemeinél. Itt különösen áll a «too remote» szempontja. Vajjon a szedő is feleljen a vezércikkiről lázításáért? (Emlékeztet egy bűnper — ugyan nem sajtódeliktum miatti — ahol kísérlet történt a szerző mellett gépirójának is felelőssé tételére.) Vagy feleljen az újságpapíros szállítója is? A jog elvei sem vihetők ad absurdum. Épp ezért ismeri el a miniszteri indoklás is (ad 32. §., id. h. 88. l.), hogy az általános büntetőjogi elveknek a sajtóra változatlan alkalmazását *kizárja* «a sajtó útján elkövetett bűncselekmények részeseinek nagy száma és egymáshoz való sajátos, állandóan meghatározott viszonyuk» is; és (ad 33. §., id. h. 90. l.): «kiesnek a... felelősségből a bűncselekményben pusztán fizikai munkával résztvevők, a legtöbb kiadó, a nyomdász, a terjesztő». Bűncselekmény csak az lehet, ami normaellenes, a kérdés tehát volliaképp az: mit kívánnak, *mit kívánhatnak észszerűen a normák a sajtó körül tevékenykedőktől?* A miniszteri indoklás is (id. helyeken) több vonatkozásban fejtegeti, hogy a fejlődés, a sajtószabadság szempontja azt kívánja, hogy mindenki a szerkesztő és a kiadó cenzurájától függetlenül közölhesse gondolatait; a felelősség viselésére alkalmas szerzők saját felelősségükre fordulhassanak a lapok hasábjain a nagyközönséghez; nem szabad a szerkesztőt a közlemények behatódó bírálatára, tanulmányozására, a bennük foglalt tények igazságának kutatására kötelezni, mikor a szerző helytállni kész. Ily nagy feladat teljesítése a szerkesztő részéről fikció... Vagyis a miniszteri indoklás felfogása az, hogy ha a szerkesztő a szerzőt helytállni késznek látja, akkor nem is normaellenes az ő részéről az, hogy nem vizsgálja felül a cikket. A felelősség *fokozatos* volta nem pusztán kedvezmény a hátrábbállókra (hogy t. i. «elég egyet megbüntetni»), hanem benső, érdemi előfeltételét jelzi az ő normasértésüknek, tehát bűnösségüknek. Ezekre tekintettel nyilván pusztán fikció az, hogy a szerkesztő vagy pláne kiadó stb. tényleg mindenkor részese (sőt szándékos vagy legalább is súlyosan gondatlan részese) a sajtódeliktumnak.

¹⁸ Bár nem a kiadó vagy a nyomdatulajdonos személyét sújtóan...

¹⁹ Szintúgy még olyankor is, amikor a bűnvádi elítélés a bűncselekmény *fennforgása dacára* nem történhetett meg... Elég, hogy bűncselekmény fennforgott.

²⁰ De lege ferenda igen kétes, nem igazságosabb-e az elsősorban elítélten meghagyni a felelősséget? Kevésbé érzem meggyőzőnek pl. a pénzbüntetés átváltoztatása helyett a hátrábbállókra hárítása mellett felhozott érveket (miniszteri indoklás, id. h. 95. l., 2. alatt).

²¹ In concreto ugyan nem mindenkor...

Szemelvények a kir. Kúria Ügyvédi Tanácsának határozataiból.

I. Ügyvédi összeférhetetlenség.

I.

A kir. Kúria Ügyvédi Tanácsa következően ítelt: Az elsőfokú fegyelmi bíróság ítéletét megváltoztatja és a vádlott ügyvédet a fegyelmi vád és annak következményei alól felmenti. *Indokok:* A kir. Kúria Ügyvédi Tanácsa az iratok, a panaszosok és a vádlott ügyvéd egyező előadása alapján tényként megállapítja, hogy a vádlott ügyvéd 1922 dec. 4-től kezdve a «Furmint Tokajhegy-aljai mezőgazdasági ipari és kereskedelmi részvénytársaság» sáros-pataki bej. cégnek ügyvezető igazgatói címmel felruházott cégvezetője volt, hogy e minősége megszűntével egyidejűleg 1926 dec. 22-én a társaság igazgatósági tagjává bejegyeztetett, hogy továbbá a vádlott ügyvéd látja el a társaság jogi ügyeit, de egyúttal irányítja a kereskedelmi ügyvitelt is. E tényállás mellett a kir. Kúria Ügyvédi Tanácsa nem látott fennforogni oly jelenségeket, melyet az Ü. R. 7. és 10. §-ai alapján a vádlott ügyvéd kizárását indokoltta tennék. Az ügyvédi hivatás nem merül ki csakis peres ügyek ellátásában; az államnak, társadalomnak és az ügyvédi karnak közös érdeke, hogy az ügyvéd az ügyletkötéseknél szaktudásával közreműködjék, mert ezzel a munkájával elejét venni képes oly jogvitáknak, melyek az ügyletkötés alakításainak fogyatékos voltából fakadnak és mert csakis az ügylet minden jogi következményének már az ügyletkötés alkalmával eszközölt feltárásával nyeri az iparos és kereskedő a minden szempontból kívánatos azt a megnyugvást, amely előfeltétele az ügylet majdan hit és bizalom szerinti lebonyolításának. Mindezek figyelembevételével önmagában az a tény, hogy az ügyvéd nagyszabású gazdasági vállalattal oly közelebbi kapcsolatot létesít, melynek alapján ennek jogi ügyein kívül egyéb ezekkel kapcsolatos ügyeit is ellátja, nem szolgálhat okul az ügyvéd kizárására és fegyelmi büntetéssel való sújtására. Minthogy pedig arra konkrét adatot a vád nem hozott fel, hogy a vádlott ügyvéd a részvénytársaságnál hivatását akképen gyakorolná, hogy a gyakorlás módja esnék fegyelmi szempontból kifogás alá, sőt maguk a panaszosok is (lásd a tárgyalási jegyzőkönyvhöz 2/- alatt csatolt nyilatkozatot) ennek ellenkezőjét tanúsítják, fegyelmi megtorlást igénylő jelenség nem volt észlelhető és ez okból az elsőfokú fegyelmi bíróság ítéletét a rendelkező rész értelmében kellett megváltoztatni. (1927 apr. 2. Üft. 80 1927. sz.)

Jegyzet: A fenti indokolásban nem az az érdekes, ami benne van, hanem ami a sorok között olvasható! Nyilvánvaló ugyanis, hogy a Kúria tágitani akar azokon a kereleken, amelyekbe az Ü. R. 10. §-a az ügyvédi összeférhetetlenséget szorította, s amely §. nem is azt mondja, hogy a gyakorlás módja a fegyelmi vétség feltétele, hanem az, hogy az illető foglalkozás az «ügyvédi hivatással» össze nem fér. Tehát: az egyébként bármely tiszteletre méltó, megbecsült, sőt előkelő foglalkozás, ha ez bármiként «akadályozza» a jogvédői hivatás hatékony kifejtését.

A gazdasági viszonyok és az ügyvédség szomorú helyzetének méltányolt felismerése csendül ki a kúriai ítélet indokolásának sorai közül: ha nem segít senki az ügyvédi kar bajain, kénytelenek az egyesek önmagukon segíteni és az ügyvédség mellett a kereskedelmi foglalkozást is körükbe vonni. Hová fog ez fejlődni, ha a dolgok «rendje» így marad, az beláthatatlan. Hol vagyunk azoktól az idők-től, amikor a Kúria még a gőzmalmi üzletvezetői, jogtanári, tőzsdetitkári, tőzsdetagi, építésközvetítői stb. stb. foglalkozásokat összeférhetetleneknek mondotta ki az ügyvéd «hivatásával és állásának tekintélyével».

Növeli a fenti eset érdekességét az, hogy a fegyelmi eljárást megelőzően a fegyelmi bíróság megkeresésére a Kamara válaszlánya kimondotta, hogy az összeférhetetlenség fennforog, az ezen válaszlánya határozat ellen az illető ügyvéd által benyújtott felebbezést pedig a Kúria Ügyvédi Tanácsa visszautasította (Üft. 236/1926.), vagyis: van egy «jogerős» határozat arról, hogy a kérdésben forgó foglalkozás igenis összeférhetetlen az ügyvédséggel, s van egy másik, (egy és ugyanazon előadója volt a Kúrián) amely az ügyvéd törlesztését kimondó s a fenti határozatnak úgyszólván csak folyományát képező elsőfokú fegyelmi bírósági ítélet megváltoztatásával az összeférhetetlenséget nem állapítja meg.

II. Nyilván alaptalan beadvány az ügyfél utasítására!

A kir. Kúria Ügyvédi Tanácsa következően ítelt: Az elsőfokú fegyelmi bíróság ítéletét megváltoztatja és panaszoltat az ellene

emelt vád és következményei alól felmenti, azonban elrendeli, hogy a fennforogni látszó kisebb szabálytalanság elbírálása végett az iratok a Kamara választmányához áttéssenek. *Indokok:* Ha az ügyvéd olyan jogorvoslattal él, melyet a törvény nem enged meg, vagy amely már nyilvánvalóan elkésett, ez még magában véve nem meríti ki a fegyelmi vétség tényálladékát még akkor sem, ha a beadvány benyújtásának az volna a célja, hogy az ügyvéd saját ügyfele részére valamely eljárási előnyt biztosítson. A törvényhozásnak feladata az eljárási jognak olyan szabályozása, amely kizárja azt, hogy nyilván alaptalan, vagy elkésetten benyújtott beadványokkal az eljárást el lehessen húzni és a törvényhozó több esetben pénzbírsággal sújtotta azt, aki ilyen céltalan beadványokat nyújt be. A bíróságnak és a bírósági közegeknek is kétségtelenül feladata, hogy az eljárást menetét alaptalan, vagy elkésett beadványokkal megakasztani ne engedjék. Nem lehet azonban elvül felállítani, hogy fegyelmi vétséget követ el az az ügyvéd, aki saját ügyfele részére előnyt akar elérni, alaptalan, vagy elkésett beadvány benyújtásával, mert ilyen általános elv felállítása sok esetben visszatartaná az ügyvédet ügyfelei érdekeinek erélyes védekezésétől, ami pedig az ügyvédnek első kötelessége. Az adott esetben panaszlott ügyfelének semmi hátránya sem következett volna be, ha a bírósági közeg szabályszerűen járt volna el, mert az elkésett előterjesztést nem kellett volna figyelembe vennie. Minthogy pedig az alaptalan és elkésett beadvány benyújtásával panaszlott ügyfelével szemben kötelességmulasztást el nem követett, sőt hitelt érdemlő panaszlottnak az az állítása, hogy egyenesen ügyfele utasítása szerint járt el, olyan ténykörmények pedig nem merültek fel, melyek arra mutatnának, hogy panaszlott ügyvédi tisztességbe ütköző eszközökkel akarta volna meggyőztetni az ellenfél jogainak érvényesítését, a rendelkező rész értelmében kellett ítélni. Minthogy azonban a panaszlott vád tárgyává tett eljárás kisebb szabálytalanság, illetve kötelességszegés jelenségeit tünteti fel, az iratoknak az ügyvédi kamara választmányához leendő áttétele elrendelendő volt. (1927 márc. 19. Üft. 4/1927. sz.).

Jegyzet: A Kúria okfejtésénél szembeötlő az ellentmondás. Egyrésztől megállapítja, hogy ha az ügyvéd ügyfele egyenes utasítására ad be alaptalan beadványokat, akkor az nem fegyelmi vétség — másrészt pedig kimondja azt, hogy még ha nem is így történt — akkor is csak kisebb kötelességszegés forog fenn. Nézetünk szerint teljesen mellékes körülmény, hogy az ügyfél utasította-e az ügyvédet, mert olyat a magyar jog nem ismer, hogy a laikus ügyfél bírálja azt el, vajjon szükséges-e, célravezető-e valamely beadvány, hanem a lényeges az, hogy «haszontalan» volt-e a kérdéses beadvány, ami a fenti esetben a Kúria megállapítása szerint is nyilvánvaló, tehát kétségtelenül az Ü. R. 69. §. a) és nem a 73. §. alkalmazásáról lehet csak szó.

III. Fegyelmi vétség-e a Kamarai illetmények makacs megtagadása?

A kir. Kúria Ügyvédi Tanácsa az elsőfokú fegyelmi bíróság ítéletét megváltoztatja és vádlott ügyvédet az ellene fegyelmi vétség miatt emelt vád alól felmenti. *Indokok:* Az 1908: XL. tc. 7. §-ának rendelkezései szerint az ügyvédi Kamara választmánya azt az intézeti tagot, aki intézeti járulékát — illetve a 29. §-ban foglalt kiterjesztés folytán az egész évi kamarai illetményt — az esedékesség napjától számított két éven belül az ellene fogantatott végrehajtás dacára le nem fizeti, ha a fizetés alól fel nem mentették, az ügyvédi lajstromból törölni köteles. A törvény eme szigorú rendelkezése biztosítja a kamarai illetmények megfizetését, de másrésztől kizárja azt, hogy a nem fizető kamarai tag ellen egyedül az illetmény meg nem fizetése miatt, az ügyvédi rendtartás 68. §-ába ütköző fegyelmi vétség megállapítására alkalmas egyéb tényálladék hiányában, fegyelmi eljárás is tétessék folyamatba. Ámbár az elsőfokú fegyelmi bíróságnak a vétkességet kimondó ítéletében a vádlott megnyugodott és az ítélet ellen csak a kamara ügyésze fellebbezett és pedig a büntetés súlyosítása céljából: az ítélet a terhére bejelentett fellebbezés folytán a vádlott érdekében is hivatalból felül kellett vizsgálni és tekintettel arra, hogy a vád tárgyává tett mulasztás a fentebb kifejtettek szerint fegyelmi vétség tényálladékát nem állapítja meg, az elsőfokú fegyelmi bíróság ítéletét meg kellett változtatni és a vádlott ügyvédet fegyelmi vétség fenn nem forgása folytán az ellene emelt vád alól fel kellett menteni. (1927 apr. Üft. 67/1927. sz.)

Jegyzet: A kérdéssel már találkoztunk e lapok hasábjain. (Jogt. Közl. 1926. évi 14. sz.) Az akkor közölt kúriai határozathoz fűzött jegyzetben dr. Petrik Aladár szerint a Kúria azt az elvet is kimondta, hogy «ha valakit a tagdíjfizetése körüli késedelemben vétkes mulasztás terhel, ez oly cselekmény, ami esetleg a legsúlyosabb fegyelmi büntetést vonhatja maga után.» A Jogt. Közl. következő számában nyomban kifejeztem aggályomat, hogy a Kúria aligha akarta ezt az elvet kimondani, bármennyire helyes is lenne ez. A most közölt ítélet nekem adott igazat, mert — ime, minden tényálladási eleme meg van a fizetés makacs megtagadásának — a panaszlott ügyvéd még csak önigazoló nyilatkozatot sem adott (!) és a Kúria egyedül a Kamarai ügyész részéről a súlyosbítás céljából bejelentett fellebbezés folytán hivatalból bírálja felül az egész ítéletet a vádlott javára! Határozottan tévedett a Kúria és megint csak az ügyvédség mai szomorú helyzetéből kiinduló szociális szempontok szülhették ezen ítéletet — el is tekintve attól, hogy a fegyelmi eljárásokban kifejezetten vádelv van — tehát még kérdéses lehet, hogy a vádlott javára az ő fellebbezése hiányában általában lehetett-e azt megváltoztatni. Szociális szempontok. Helyes. Ám akkor tessék ezeket magával a Kamarával szemben is figyelembe venni.

Ha a Kúria már évekkel ezelőtt (C. 478/1891., 401/1892., 407/1892., 115/1900.) fegyelmi vétségnek minősítette «a kamarai intézmény fenntartására szükségelt illetmények lerovásának makacs megtagadását, mert ez által az ügyvéd oly magaviseletet tanúsít, mi által tiszteletre és bizalomra méltatlanná válik», akkor mennyivel inkább áll ez az Országos Nyugdíjintézeti törvény megalkotása óta, amelynek rendelkezése szerint a Kamara tagjai egyetemlegesen felelősek a nyugdíj-járulék pontos befizetéséért, tekintet nélkül arra, hogy a Kamara behajtotta-e ezt tagjaitól.

Lehet-e az ügyvéd tiszteletre és bizalomra valaha is inkább «méltatlan», mint ha kartársaitól kívánja az ő fizetési kötelezettségének teljesítését!

Nem foghat helyt az ismertetett ítélet azon indokolása, hogy a törvény ama szigorú intézkedése, hogy a Kamara a két évi taghátralékosokat törölni köteles «biztosítja a Kamarai illetmények befizetését». Igen, de a két éven belül honnan teremtsék meg a Kamarák a beszolgáltatandó nyugdíjjárulékat? Hiszen köztudomású, hogy a Kamaráknak — ha volt is némi pénztári rezervájuk — hadikölcsönbe kellett ezt fektetniük, hogyan képzelhető tehát, hogy fenntarthatók lesznek a Kamarák, ha az ügyvédi önkormányzat lényegét érintő kamarai illetmények fizetésének megtagadása «rendszerre» válik, amire a Kúria fenti ítélete elég alapot szolgáltat.

Az aggodalom alapos volt, most már a Kúria állásfoglalása után a Kamarának kötelessége arról gondoskodni, hogy fenntartásuk életnevétől meg ne fosztassanak. Erre pedig egy mód van: sürgősen kérelmeznünk kell az igazságügyminisztertől oly egy szakaszos törvényjavaslat benyújtását, hogy az 1908: XL. tcikk 7. §-ában irt kétszendei várakozási idő legfeljebb egy esztendőben állapíttassék meg.

Még így is elég sok lesz a Nyugdíjintézet évi jelentésében «kipécézett» azon Kamarák száma, amelyek képtelenek lesznek a nyugdíjjárulékot beszolgáltatni.

Közli: Dr. Forgács Dezső.

II.

IV. Az ügyvédek lajstromába való felvétel megtagadása bejegyzési illeték le nem fizetése miatt.

Az ügyvédi kamara a fellebbezőt a bejegyzési illeték előzetes befizetésére is eredménytelenül hívta volt föl és így a bejegyzés megtagadásának a bejegyzési illeték fizetetlenlensége is oka volt.

A bejegyzési illetékre vonatkozólag pedig az ügyvédi rendtartás semmiféle rendelkezést nem tartalmaz és így a kamarai bejegyzési illetékre is csak a hasonló természetű szolgáltatásokra vonatkozó általános jogszabályok és elvek nyerhetnek alkalmazást.

A bejegyzési, felvételi és beiratási illetékek és díjak tekintetében pedig általában az a szabály, hogy a felvétel csak az előírt díj vagy illeték lefizetése ellenében és után igényelhető, a megtámadott végzés tehát annyiban, amennyiben az ügyvédek lajstromába való bejegyzést a bejegyzési illeték kiegyenlítetlensége miatt tagadta meg, mégis törvényszerű, miért is azt helybenhagyni kellett. (Üt. 3128/1927.)

Jegyzet: A fenti határozat bevezető részében az Ügyvédi Tanács újból kifejti (1926. évf. 14. sz.), hogy a lajstromba való felvételt nem lehet függővé tenni a tagilletménynek és nyugdíjintézeti járulékának előzetes lefizetésétől. Ellenben a bejegyzési illeték lefizetése előtt a felvétel nem kérhető.

T. M.

A külföldi részvénytársaságokra vonatkozó intézkedések a dr. Kuncz-féle részvényjogi tervezetben.*

II. Különös megjegyzések.

190. §. A T. szerint belföldi telep létesítése esetén a kirendelt belföldi képviselőknek állandóan az országban kell lakniuk és ha több képviselő van, legalább egyiknek magyar állampolgárnak kell lenni. Ha helyesen értelmezzük ezen szabályt, úgy azon esetre, ha csupán egy képviselő rendeltetik ki, ennek nem kell magyar állampolgárnak lennie és így nehezen érthető, hogy miért kell ezen változtatni azon esetben, ha több képviselő van.

Nem igen állítható továbbá, hogy ezen intézkedés nem képezne a külföldi társaságokra nézve lényeges megszorítást, mert hiszen ezen előírás által a legtöbb esetben kénytelenek lesznek a belföldi telep részére új embereket alkalmazni, ami éppen a belföldi képviselő nagy hatáskörénél fogva nem látszik kívánatosnak. Megjegyezhetjük ennek kapcsán, hogy természetesen semmiféle külföldi törvény és még a szigorú osztrák rendelet sem tartalmaz hasonló súlyos megszorítást.

191. §. A bejelentés kapcsán ki kell mutatni, a T. szerint azt is, hogy az alaptőkének legalább egynegyed része be van fizetve. A T. tehát annak ellenére, hogy a társaság saját államában szabályszerűen megalakult, azon jogot arrogálja magának, hogy túlmegegy a külföldi jogok intézkedéseivel és súlyosabb előfeltételhez fűzi a magyar telep létesítését, mint a külföldi anyaintézet megalakulását. A T. ezen álláspontja teljesen ellentétben áll a nemzetközi jogi irodalomban egyértelműleg elfoglalt azon állásponttal, hogy azon kérdésben, hogy mikor tekinthető valamely részvénytársaságot szabályszerűen megalakultnak, kizárólag a hazai joga (Personalstatut) irányadó és e tekintetben a külföldi államnak beleszólása nincsen.

A 4. pont szerint a belföldi üzletre szánt tőkének legalább 150,000 P-t kell kitenni. Érthetetlennek találjuk, hogy a 7000/1925. számú rendelet 37. §-val ellentétben milyen alapon azonosítja a T. a belföldi üzleti tőkét a belföldi r.-t. minimális alaptőkéjével, de úgy látszik tökéletesen elkerülte figyelmét, hogy pl. Németországban a minimális alaptőke csupán 50,000 márka és így azon, a magyar viszonyok megítélésére nézve nem nagyon kedvező helyzet állana elő, hogy egy Németországban szabályszerűen megalakult r.-t. kénytelen volna magyar telep létesítése esetén itt nagyobb tőkét investálni, mint amennyit egész vagyona kitesz. Hogy mely közgazdasági érdekek kívánják ezen megoldást, az előttünk teljesen homályos, miután nézetünk szerint a közgazdaság szempontja inkább azt kívánja, hogy a külföldi r.-t. letelepedése elősegíttessék, nem pedig, hogy ilyenfajta intézkedésekkel egyenesen lehetetlenné tétessék.

193. §. A T. szerint a belföldi telepnek cégében «a külföldi részvénytársaság» toldatot kell használni. Eddig úgy tudtuk, hogy a cég azon név, amely alatt a kereskedő üzletét folytatja és így ebből az következtetett, hogy a fióktelep cége a főtelepétől csupán a fióktelepre vonatkozó toldatban térhet el. Teljesen novum a jogi irodalomban, hogy ezen toldaton felül a cégszöveg önálló alkatrészként a társaság nemzetiségét tartalmazza és így alig érthető az indoklás azon kitétele, hogy ezen toldat felvételét a cégszabatoság követeli. Az indoklás szerint azért is fontos ezen toldat, mert ezáltal a belföldi ügyfelek figyelmeztetve lesznek, hogy «vigyázat festve van», külföldi részvénytársasággal állunk szemben és így bátran állítható, hogy ezen zaklató jellegű intézkedés is azon bizalmatlanságból fakad, amellyel a T. a külföldi tőke iránt különösképpen viseltetik. A teljesség kedvéért megjegyezzük, hogy az angol jog szerint az angliai teleppel bíró külföldi r.-t. prospektusaiban, számláiban és leveleiben tartozik ugyan feltüntetni, hogy az anyaintézet hol létezik, de természetesen távolról sem kívánja meg, hogy maga a cégszöveg deformáltassék.

194. §. A T. az általános részben kimerítően taglalt alapszemléletből kifolyólag ezen szakaszban proklamálja, hogy a belföldi képviselőség a társaság belföldi üzletére nézve az igazgatóság jogállásával bír. Ezen mivel sem indokolt felfogás teljesen helytelen voltával már részletesen foglalkoztunk és így csak azon megjegyzést fűzzük ezen szakaszhoz, hogy a szöveg még túlmegegy az in-

dokoláson, mert a belföldi képviselőséget nemcsak a belföldi telep, hanem a társaság mindennemű belföldi üzlete tekintetében ruhazza fel az igazgatóság jogállásával és így úgy látszik azon, a Tervezetten kívül a világ jogi irodalmában és törvényhozásában senki által sem követett álláspontba helyezkedik, hogy belföldi telep létesítése esetén a külföldi anyaintézet saját nevében belföldön ügyleteket nem köthet.

Ugyanezen szakasz értelmében a képviselőség jogosított cégvezetőt is kirendelni és így e tekintetben cégbíróságok újabb gyakorlatát fogadja el. Kétségtelen, hogy ezen álláspont elvi alapja teljesen adva van akkor, ha a belföldi telepet önálló jogi személynek tartjuk, de nehezebben indokolható meg, ha a helyes felfogásnak megfelelően a fióktelep jogi önállóságát negáljuk. Általános jogszabály ugyanis, hogy fiókok részére cégvezetőt kirendelni nem lehet és így tulajdonképpen nem látszik indokoltnak, hogy éppen a külföldi r.-t. belföldi fiókjai érdekében a különben egy- séges állásponttól eltérjünk. Mégis azonban a vonatkozó bírói gyakorlat ellen nem lehet kifogást tenni, mert az üzleti élet követelményeinek megfelel és így ezen praktikus szempont menthetővé teszi az elvi álláspont áttörését.

195. §. Már a 194. §. 3. bekezdésében felcsillan azon gondolat, hogy a külföldi r.-t. belföldi részvényesei a belföldi telep tekintetében különös jogokkal bírnak és ezen elvet viszi a 195. §. minden téren következetesen keresztül. A T. nyilván abból indul ki, hogy a belföldi telep létesítése a belföldi tőkepenzeseket arra fogja ösztönözni, hogy a külföldi r.-t. részvényeit nagyobb mérvben megszerezzék, holott ezen kiindulási pont az élet realitásaiban semmiféle gyökeret nem talál. A gyakorlatban ugyanis azt látjuk, hogy egy részvény megszerzésénél döntő körülményként az egész vállalatnak helyzete szokott figyelembe vétetni, ami mellett teljesen eltöri azon kérdés, hogy van-e a szóbanforgó társaságnak belföldön telepe és ha igen, miképpen prosperál az. Így pl. a budapesti tőzsdén 27 olyan külföldi r.-t. részvénye van jegyezve, amelynek a belföldön telepe nincsen és csupán 9 olyan, amely teleppel bír. Miután természetesen sokkal több mint 9 külföldi r.-t. telepedett le hazánkban, nyilvánvaló, hogy ezen társaságok részvényei túlnyomó részt Magyarországon forgalmazva nem lettek. Hasonló a helyzet Wienben, ahol 115 külföldi részvény van a tőzsdén jegyezve belföldi telep nélkül. Igen pregnáns volt e tekintetben a németországi helyzet, amennyiben 1914-ben Franciaországban 28 és Angliában 43 német r.-t.-nak volt fióktelepe, amelyek közül egyetlenegy sem volt Párizsban, illetve Londonban a tőzsdén bejegyezve.

Nyilvánvaló tehát, hogy a T. által inaugurált intézkedések, amelyekről talán felesleges is megemlíteni, hogy szintén példátlanul állanak az európai jogterületen, semmiféle számbajöhető gyakorlati jelentőséggel nem bírnak, ellenben alkalmasak arra, hogy bennük rejlő veszélyek miatt elvegyék a kedvét a külföldi tőkének a hazánkban való letelepedéstől.

196. §. A T. egyszerűen átveszi a Kt. 216. §-ának intézkedéseit anélkül, hogy számot adna arról, hogy ezen intézkedések helyesnek tekintendők-e vagy sem. Nézetünk szerint pedig ezen szakaszban foglalt intézkedések részben értelmetlenek, részben pedig ellentétben állanak magával a T. szövegével is. Nevezetesen alig lehet értelmet találni azon intézkedésben, hogy a külföldön joghatályosan végrehajtott alapszabálymódosítás a belföldön hatálytalan mindaddig, amíg a belföldi telep cégbetétében bejegyezve nincsen. Amennyiben a cégjegyzés módozatának esetleges megváltoztatásáról van szó, ezen intézkedés már bennfoglaltatik a Kt. és a T. általános elveiben, amelyekből kifolyólag a r.-t.-ok belföldi fiókjai esetén is érvényesül a publica fides elvéből kifolyólag azon tétel, hogy amíg a fióktelepre illetékes cégjegyzékben a képviseletre vonatkozó változtatások bevezetve nincsenek, a bejegyzés tartalma szerint legitimált képviselők tényei a társaságot kötelezik. Ugyanez áll a társaság felszámolása vagy egyesülésének elhatározása esetén is, nevezetesen az eddigi társasági képviselők ezen jogkörüket mindaddig megtartják, amíg a felosztás, illetve egyesülés tényének bejegyzése által ezen minőségeket el nem veszítik. Érthetetlen azonban, hogy az alapszabályok egyéb természetű módosításai, amelyek tehát harmadik személyek tekintetében jelentőséggel nem bírnak, hanem kizárólag a társaság belső ügyeire vonatkoznak, miért válnának hatálytalanakká akkor, ha a belföldön bejegyezve nem lesznek és különösen értelmetlennek mutatkozik, hogy mily következményeket lehet ezen

* Az előbbi közl. 1. a 10. számban.

belföldi hatálytalanságból levonni. A T. azonban túlmenőleg a Kt. 216. §-án, a belföldi vagyonnak egészben való elidegenítését is csupán azon esetben tekinti joghatályosnak, ha a vonatkozó közgyűlési határozat a belföldi cégbetétben bejegyeztetett, amiből arra kell következtetni, hogy a belföldi telep megszüntetése, mint amelynek a belföldi vagyonnak egészben való elidegenítése esetleges folyamata; csakis közgyűlési határozattal volna elrendelhető, holott maga a T. is a belföldi telep létesítését az igazgatóság ügykörébe tartozónak tekinti. Ellenkezik is úgy az eddigi joggyakorlattal és a mindenütt fennálló törvényes intézkedésekkel annak megkívánása, hogy a külföldi telep létesítését vagy megszüntetését a közgyűlés kizárólagos hatáskörébe utaljuk és azt hisszük, hogy e tekintetben a T. ezen kitétele csupán lapsus calaminak tekintendő.

(Ref. köv.)

Dr. Rapoch Géza.

Szemle.

Jelszavak rendszerint annak jelei, hogy az akarat szavakban merül ki. Tömeghangulatra számító politikusoktól nem is vehető rossz néven, ha szóvalutában fizetnek, mert végre is minden valuta annyit ér, amennyi értékkel a forgalom felruhazza. Ügyvédekről azonban *a priori* nem tehető fel, hogy tömeglények, mert az ügyvédségnek mint szabad szellemi foglalkozásnak hangsúlyozott individualizmus adja meg színét és savát. Annál meglepőbb tehát, ha a *numerus clausus* jelszavával megindult vitában ügyvédek mint szürke tömeglények viselkednek, behódolnak a szónak a nélkül, hogy a fogalommal törődnének, amelyet a szó kifejez vagy leplez. Igazságügyi főtanácsosok, leendő főtanácsosok és a numerus claususért lelkesedő egyéb államszocialisták igazolják Mefisztó szavát: *wo Begriffe fehlen, stellt ein Wort sich ein zur rechten Zeit*. Állítólag több száz hozzájárulás érkezett válaszul azokra a levelezőlapokra, amelyeket a numerus clausus eszmei hívei, költséget és fáradságot nem kímélve, a «zárt arányszám» érdekében szétküldtek. Akadt tehát néhány száz kartárs, aki látatlanba zsírálta azt a bianco váltót, amelyet az igazságügyminiszter a numerus clausus valutájának megjelölése nélkül kibocsátott. Pedig a numerus clausus sok mindent jelenthet, de az aláíró kartársakat ez nem érdekelte, szerintük ugyanis *csak* jó jöhet Názáretből, mert ők néhai Ferenc Józseftől eltérőleg nem az ősi erénybe, hanem minden erény ősébe: a kormányba helyezik bizalmukat. Mint az egyszerű mameluknak, aki fennen hirdette, hogy szeretné látni azt a kormányt, amelyet ő nem támogat, a főtanácsos jelölteknek is az a meggyőződése, hogy szeretnék ők azt a numerus clausust látni, amely nem orvosolja az ügyvédség bajait. Ez a «szézáam csukódj be» ugyanis oly csodaszer, mint a Christján Science varázsigéi. Csak ki kell ejteni a bűvös szót s íme a hatás már is jelentkezik. Ha nem is éppen az, amit vártak, mert az ügyvédi létszámot, hacsak jótékony pogrom nem támogatja a mozgalmat, a numerus clausus, az átlagos halálozási arányszám figyelembe vételével csak kb. 30–40 év múlva fogja a kíváncsok mértékre csökkenteni, de az emelkedés, az, a felvonó hídra tóduló jelöltek tömeges jelentkezésével, nyomban bekövetkezett. E tekintetben is hasonmása az ügyvédi numerus clausus annak a másik «zárt arányszámnak», amelyet a kormány a szellemi proletáriátus apasztásának ürügyével tart fenn s amelynek «eredménye», hogy «a jelenlegi területhez és népességhez mérten a joghallgatók évi száma mégis 50–60%-kal több a békebelinél», a jogi doktorátusok száma pedig, amely az 1910–1914. évek átlagában 100,000 lakoshoz viszonyítva 8·9 volt, 1922–1923. évben 15·0-re emelkedett. (Dr. Márton G.: M. Jogi Szemle 1927 jún. 291. l.). Ezek után pedig felhívjuk a t. kartársak figyelmét, hogy a Nagy Ismeretlenhez, a numerus clausus eszméjéhez csatlakozó aláírások még nincsenek lezárva, az igazságügyminiszterben vakon bizakodók száma nincs numerus clausushoz

kötve. Minden ügyvédnek joga van, hogy saját hivatásának koporsójába diszszöget verjen. Tessék aláírni!

— **A készpénzkölcsönök valorizációja** kérdésében a Kúria közpolgári jogegységi tanácsa a döntést őszre halasztotta.

— **A zárt ügyvédség kérdése.** Dr. Kelemen kollégám a Jogtudományi Közlöny 12. számában mutatott reá azokra az érvekre, amelyek az ő álláspontja szerint a zárt ügyvédségnek legalább is Budapesten való behozatalát indokoltá teszi. Az igazat megvallva én az ügyvédi numerus clausus problémájával eleddig nem sokat foglalkoztam. Az volt az érzésem, hogy ha bárhol is lehet hangzatos, tartalom nélküli szavakkal operálni, ez az ügyvédek között kizárt. Nem tudtam elképzelni, hogy akadjanak ügyvédek, akik lelkesedni tudjanak szavakért, amelyek valójában minden tartalom nélküliek. A numerus clausus addig, amíg az tartalommal megtöltve nincs, amíg nem tudjuk azt, hogy mit is akar végeredményében a kormány, amely úgy látszik ezzel az eszmével kísérletezik (hiszen a másik numerus clausus oly sok dicsőséget szerzett a külföldön hazánkunk), addig az én szerény érzésem szerint komoly ügyvéd ebben a kérdésben, eme gondolat mellett állást aligha foglalhat.

Ha figyelmesen átolvassuk azokat a gondolatokat, amelyeket dr. Kelemen ügyvéd úr kifejt, abból azt látjuk, hogy a zárt ügyvédségre szükség van, hogy létrehozassuk a nepotizmust, lehetővé tegyük azt, hogy az ügyvédség is a hatalomtól függjön, hogy az ügyvédi iroda eszmei értékéből az ügyvédség ideális gondolatából erőszakkal tőkét kovácsolhassunk, hogy ügyvédi irodák, amelyek eddig az ügyvéd tudásához, élettapasztalataihoz, élénkségéhez és kereskedelmi érzékéhez voltak kötve, ezentúl reáljogi iparaggá, kéményseprőmesterséggé váljanak.

Nem tudom elképzelni, hogy a budapesti ügyvédi kar egyeteme, akiket még sem szabad minden ideális gondolat nélküli önző testületté fokozni le, ezt komolyan akarná.

De ettől eltekintve a zárt ügyvédség nemhogy nem emeli az ügyvédség színvonalát, hanem a dolog természetéből folyóan az egészséges verseny és kiválasztás megszorításával csak destruálja azt. Igaza van Kelemen kollégámnak, hogy a magyar ügyvédség nagy tradíciói sokat megbocsáthatnak, de tegye a kezét minden ügyvéd a szívére és kérdezze meg önmagától, hogy a Kossuthok, Deák Ferencek és Szilágyi Dezsók szelleme valaha is megbocsáthatja-e azt a tervezgetést, amely csak önös érdekből kelhetett életre, csak a legcsekélyebb idealizmussal is rendelkező ügyvéd lelkében.

Ezeket a gondolatokat váltotta ki belőlem dr. Kelemen kollégám cikke, amelyért mindenesetre hála és köszönet illeti őt s ezeketán csak még egész röviden szeretnék reámutatni azokra a megfontolásokra, amelyek bennem a zárt ügyvédség eszméjével kapcsolatban élnek.

Egy numerus clausust ismer már a magyar törvény, de hogy a budapesti ügyvédség numerus claususa annál összehasonlíthatatlanul igazságtalanabb, az bizonyos. Az egyetemeken numerus claususa szerzett jogokat nem érintett. Látszólagos igazságot követett, hiszen a számok törvényéből indult ki. Nem zárta ki az arányoknak legalább megfelelő versenyt, nem tette lehetetlenné teljes egészében a kiválasztás gondolatát, míg az ügyvédség kívánt numerus claususa szerzett jogokat sért, egyszerűen lezárja a verseny és kiválasztódás lehetőségét, legalább is átmenetileg.

A zárt ügyvédség gondolata a beérkezettek elképzelhető legönzőbb eszköze.

De kérdem, szükség van-e erre. Régi tudományos statisztikailag igazolt tétel az, hogy egy-egy pálya túlhalmozottsága csak átmeneti lehet. A budapesti ügyvédség nehéz helyzete nem a sok ügyvéd problémájával, hanem Trianonnal függ össze. És egész bizonyos az, hogy ez a túlterheltség csak átmeneti lehet, mert az emberek életösztöne zárja ki azt, hogy egy olyan pályán működjenek, még inkább egy olyan pályára igyekezzenek, amely a megélhetést nem tudja biztosítani. Az az átmeneti idő, amely elegendő volna arra, hogy a zárt ügyvédség a maga célját éreztesse, hogy a budapesti ügyvédi kar jobb helyzete előálljon, ez numerus clausus nélkül éppúgy be fog következni, amiképpen numerus clausussal sem fog ez lényegesen előbb megtörténni.

A zárt ügyvédség propagálói szerint is a kedvező hatás csak hosszú évek múlva lesz érezhető.

De hogy évtizedek múlva mi lesz, hogy minő lesz a gazdasági helyzet, minő tér fog nyitva állani az ügyvédség számára,

ezt ma, amidőn az egész világ forrongásban van, aligha láthatják előre a zárt ügyvédség propagálói, viszont mindenki, aki a mult évezredes tapasztalataiból okul, csak egyet tudhat teljes bizonyossággal, hogy az igazi fejlődést, helyes kiválasztódást, az értékek növekedését csak a szabad verseny, a minden irányban való szabadság viheti előre.

És ha nem felejtkezünk meg még arról, hogy a mai kor a hatalomtól való függésnek köntösét viseli, ha nem hagyjuk figyelmen kívül azt, hogy az ügyvédség mindenkoron abban találta igazi hivatását, hogy a maga tudását és jogi képzettségét ha kellett, a hatalommal szemben is érvényesítette és ez a ténykedése a történelem tanúságai szerint mindenkor a magyar haza érdekében történt, akkor nem összegezhethetjük másként eme minden tartalom nélküli fogalommal szemben álláspontunkat, mint-hogy a zárt ügyvédség gondolata ellenkezik a szabadság gondolatával, ellenkezik a helyes kiválasztódás és a tényleges fejlődés eszméjével s annak csak egy célja lehet, hogy az ügyvédségnek ma Budapesten élő fiatal gárdája esetleg évtizedek múlva kevesebb tudással, kevesebb rátermettséggel, nagyobb jövedelemhez jusson.

Ezért a célért pedig lemondani az igaz ügyvédi hivatásról, ez nem fér össze az igaz ügyvéddel.

Vészi Máttyás.

— **Dr. György Ernő** «Köztartozások és hitelvédelem» címen tartott előadását külön is közzétette. Az O. H. E. ügyvezető-igazgatójának ez az előadása a gyakorlatban igen gyakran, majdnem minden fizetéseképtelenségi esetben felmerülő azzal a visszasszággal foglalkozik, hogy a kincstári köztartozások behajtására ma érvényben lévő materiális és eljárási jogszabályok a hitelezők kielégítését majdnem lehetetlenné teszik. Az előadásban a hitelvédelmi és az általános közgazdasági érdekek szempontjából van ez a téma azzal az alapossággal és szakszerűséggel kifejtve, amely a szerzőnek különösen az utóbbi években megjelent dolgozatait általában jellemzi. A sérelmek orvoslása csakugyan általános jogi- és közgazdasági érdek.

Inhalt. Dr. J. Vági: Prozess- und andere Verfahren. — **Dr. G. Blau:** Das Verhältnis von vermögens- und strafrechtlicher Verantwortlichkeit bei Pressdelikten. — **I. Dr. D. Forgács.** II. T. M.: Aus der Spruchpraxis des Anwaltssenates. — **Dr. G. Rapoch:** Die auf die ausländische Aktiengesellschaften bezüglichen Vorschriften des Kunz'schen aktienrechtlichen Entwurfes. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Német nyelvtudással bíró budapesti ügyvéd, alkalmazást keres, helyettesítést, irodavezetést, vállalt. Bankgyakorlattal rendelkezik. Értesítést kér «Komoly munkaerő» jelígre a kiadóhivatalba.

A mátészalkai királyi közjegyző lehetőleg nőtlen kereszteni helyettest keres állandó alkalmazásra.

Közigazdaság.

Mercur Váltóüzleti R.-t. közgyűlése elfogadta 1926. évi mérlegét, amely 61.868.32 P nyereséggel zárul. A pengőrészvények szelvényeit 1 P-vel váltják be. Az igazgatóságba beválasztottak: Dr. Brettauer Jenő, dr. Mezei Sándor, Chavanne Miksa, Kraus József, dr. Lévy Béla, Perry J. P., a Mercurbank Wien, elnökvézerigazgatója.

Bíró és ügyvéd urak figyelmébe!

Vasúti és hajózási fuvardíjtételeket a világ bármely országába, továbbá szaktanácsokat bármely vasúti, szállítmányozási, speditions, kártérítési és díjtöbblet-pörökben legmegbízhatóbban, leggyorsabban és legjutányosabban nyújt

Dr. DÉVÉNYI EGON szaktanácsadó

nemzetközi vasúti és hajózási díjszabási iroda, Bpest, V., Nádor-u. 38.
Telefon: T. 277-45.

Magyarország legnagyobb, legteljesebb díjszabási (tarifa) gyűjteménye.

Most jelent meg!

A kiskorúak házassága, áttérése és kivándorlása a gyámhatóság előtt

Írta

Mosdóssy Gyula,
székesfővárosi árvaszéki főjegyző

Az előszót írta

Dr. Ágoston Géza,
a székesfőváros árvaszékének elnöke

Nélkülözhetetlen útmutató a kiskorúak jogviszonyaiban, a legfelsőbb gyámhatóság elvi jelentőségű döntéseivel és határozataival

Ára 4 pengő 80 fillér

Kapható a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T.
könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrásy-út 21.
és minden könyvkereskedésben

A Döntvénytár új kötetei megjelentek!

Büntetőjogi Döntvénytár XIX. kötet
Szerkeszti dr. Lengyel Aurél. Ára 3. - pengő.

Hiteljogi Döntvénytár XIX. kötet
Szerkeszti dr. Sebestyén Samu. Ára 3. — pengő.

Közigazgatási és Pénzügyijogi Döntvénytár XVIII. kötet
Szerkesztik dr. Főző Sándor és dr. Nádas László.
Ára 2. - pengő.

Magánjogi Döntvénytár XIX. kötet
Szerkeszti dr. Szladits Károly. Ára 3. — pengő.

Perjogi Döntvénytár XL kötet
Szerkeszti dr. Kovács Marcel. Ára 2 P 40 f.

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:
Dr. Dárdai Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Ruzstem I.,** Bérc-u. 9. (Tel. József 408-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel. József 448-20.)

Franklin-Társulat nyomdája: Géczy Kálmán.

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Teréz 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Auer Pál budapesti ügyvéd: A Vegyes Döntőbíró-ságok illetékessége. — Dr. Ötömösy Zoltán egri kir. járásbíró-sági alelnök: A rendelkezési elv és az anyagi igazság érvényesülése. — Dr. Rapoch Géza budapesti ügyvéd: A külföldi részvénytársaságokra vonatkozó intézkedések a dr. Kuncz-féle részvényjogi tervezetben. — Dr. Krisztics Sándor egyetemi tanár: A békeszerződések revíziójának jogi alapja. — Dr. Kronstein András: Az ügyvédjelöltek és a numerus clausus. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XX. 6. — Közigazgatási és Pénz-ügyjogi Döntvénytár. XIX. 4.

A Vegyes Döntőbíró-ságok illetékessége.*

Mikor elhatároztam, hogy a Társaság megtisztelő meghívásának eleget téve, a Nemzetközi Vegyes Döntőbíró-ságok illetékességéről tartok előadást, tisztában voltam vele, hogy ezt a tárgyat nem meríthetem ki egy az Önök közgyűlése keretében tartandó rövid előadás során. Inkább arra törekszem tehát, hogy különösen abból a szempontból jellemezzem ezt az érdekes, új nemzetközi jogi intézményt, hogy eltérést és haladást jelent-e létrejötté, működése a nemzetközi bíraskodás korábbi állapotával szemben és hogy egyuttal felhívjam a Társaság figyelmét egy legújabb illetékességi határozat körül támadt bonyodalomra, mely, úgy vélem — a nemzetközi jog továbbfejlődéséért dolgozó jogász-közönség igen nagy érdeklődésére tarthat számot.

A vegyes döntőbíró-ságoknak egyik jellemző sajátossága, mely a nemzetközi bíraskodás multjával szemben talán a leggyökere-sebb eltérést mutatja: hogy nemcsak államok jelenhetnek meg előtte mint peres felek, hanem magánosok is. Erre eddig nem volt példa a nemzetközi jog történetében. Igaz ugyan, hogy nemzetközi bíróságok eddig is dönthettek oly vitás ügyekben, melyekben az egyik érdekelt magánszemély («private individual») volt. Ez a magánszemély azonban sohasem lehetett «dominus litis», peres fél s ügye csak akkor kerülhetett a nemzetközi bíróságok elé, ha hazájának kormánya lépett fel érdekében és képviselte őt. Ez az elv különösen azzal a jogvitával kapcsolatosan jutott kifejezésre, amely az Amerikai Egyesült-Államok és Portugália között a «General Armstrong» vitorlásnak 1814-ben való elpusztítása miatt keletkezett. Ebben az ügyben az Amerikai Egyesült-Államok kormánya a hajó tulajdonosai, M. Reid és társa nevében lépett fel kárigénnyel Portugália ellen. Csak 1851-ben került sor döntésre, amikor is a francia köztársaság akkori elnöke, Louis Napoleon, mint választott bíró, elutasította az Egyesült-Államok kormányának keresetét. Mr. Reid erre az amerikai Court of Claims-hez fordult, amely előtt az Egyesült-Államok kormányát perelte, mert annak szerinte nem lett volna joga az ő hozzájárulása nélkül nemzetközi választott bíró döntését kérni s mert a választott bíró előtt ő maga nem léphetett fel és végül, mert szerinte a kormány rosszul védte az ő jogait. Erre a Court of Claims többek közt a következőket mondta ki: «Mihelyt a felperes a mi kormányunk közbenjárását kérte, a vita államok közötti üggyé vált, mely a két állam kormánya között oly módon kellett, hogy elintézését nyerjen, mint az nemzetek közt szokásos, ú. m. tárgyalások, választott bíraskodás vagy egyéb oly módon, amelyet a nemzetközi jog ismer». Moor, aki ezt a döntést ismertet, a következőket fűzi hozzá: «Felperesek nem voltak a válasz-

tott bíróság előtt peres felek, a peres felek az Amerikai Egyesült-Államok kormánya és Portugália kormánya voltak».

Ugyanez az elv jut kifejezésre az Egyesült-Államok és Venezuela közötti konfliktus alkalmából 1892-ben.

Az 1899. évi hágai egyezmény («nemzetközi viszályok békés elintézésére») 15. §-a és az 1907. évi hágai egyezmény 37. §-a szerint a nemzetközi döntőbíráskodás körébe csakis államok közötti jogviták tartoznak.

Már az 1907. évi nemzetközi zsákmánybíró-sági egyezmény 4. §-ának 2. és 3. pontja szerint azonban a nemzeti zsákmány-bíró-ság ítélete ellen a nemzetközi zsákmánybíró-sághoz fellebbezhet az ellenséges állam oly alattvalója — tehát magánszemély — is, akinek tulajdonára az ítélet vonatkozott. Ennek csak az a korlátja, hogy a semleges állam alattvalóját államának kormánya eltávolíthatja a jogorvoslattól vagy pedig helyébe léphet peres félként. A nemzetközi zsákmánybíró-ság azonban nem lett valóságga.

A hágai Állandó Nemzetközi Törvényszék ismét elzárta a magánszemélyeket a közvetlenül peres félként való fellépéstől. Annak a jogászbizottságnak tanácskozásain, mely a hágai állandó törvényszék létesítését előkészítette, sok szó esett erről a kérdésről, a bizottság azonban arra az álláspontra helyezkedett, hogy a Népszövetség nem azzal az intencióval határozta el az állandó törvényszék létesítését, hogy az magánosok bírósága is legyen. Egyébként is igen komoly aggodalmak jutottak ott kifejezésre az államok szuverénitása szempontjából. A bizottság végül így foglalta össze álláspontját: «A Nemzetek Szövetsége egyesség-okmányának 14. §-ban tervezett bíróság illetékes lesz minden oly nemzetközi viszály tárgyalására és eldöntésére, amelyet a felek eléje terjesztenek. A bizottság véleménye szerint a felek magánszemélyek nem lehetnek. Az a válasz, amely 1899-ben és 1907-ben adatott (hágai konferenciák) s nyilván nemcsak a nemzetközi választott bíróságra vonatkozik, hanem az állandó döntőbíró-ságra is, világosan kifejezésre jut az őt nagyhatalom által készített tervezet következő szavaiban: a bíróság csak az államok közötti vitákról fog tudomást venni. Azonban a záradék a következőket is tartalmazza (20. cikk, 2. pont): mindazonáltal az állam oly követelést is érvényesíthet a bíróság előtt, amelyet valamely polgára érdekében támaszt valamely más állam ellen. Így, noha a jelenlegi szöveg nem is említi ezt kifejezetten, ebből nem szabad azt a következtetést levonni, hogy a nemzetközi jog nem jogosítja fel az államot arra, hogy magánszemélyekre való tekintettel pert indítson a bíróság előtt».

Ezzel a felfogással, melynek nemcsak azon férfiak rendkívüli tekintélye ad súlyt, akik azt kifejezésre juttatták, hanem az a körülmény is, hogy az egyezik a multban követett gyakorlattal, a békeszerződések gyökeresen szakítanak, amikor a Vegyes Döntő-bíró-ságok hatáskörét megállapítják. Nemcsak bizonyos oly vitákat utalnak a Vegyes Döntőbíró-ságok elé, amelyek valamely állam és más állam alattvalója között keletkeznek, hanem bizonyos esetekben odaütalják a volt ellenséges államok polgárainak egymás-közötti ügyeit is. Az összes döntőbíró-ságok a békeszerződés felhatalmazása alapján maguk állapították meg eljárási szabályait és azokban sem foglaltatik oly korlátozó rendelkezés, mely a magánszemélyek peres felekként való fellépését közvetettebbé tenné, a saját személyükben peres felekként való fellépéstől elzárna.

A nemzetközi bíraskodásra a multban nem túlságosan sok esetben került sor, míg a vegyes döntőbíró-ságok máris aránylag igen számos esetben hoztak határozatokat. A döntőbíró-ságok

* Szerzőnek a londoni Grotius-társaságban 1927 június 11-én tartott előadása.

fennállásának tartama sem kötött határidőhöz, s így folyvást halljuk és hallani fogjuk, hogy magánosok nemzetközi vonatkozású pereiben — habár csak korlátozott területen is — nemzetközi bíróságok ítélkeznek. Mind jobban át fog tehát menni a köztudatba, hogy magánosok nemzetközi bírói fórum előtt visznek pereket.

Ily körülmények között nagy kérdés, vajon dacára annak, hogy itt sajátos, a kérdések bizonyos körére korlátozott bíróságról van szó, mégis fenn lesz-e tartható az az elv, hogy magánosok általában nem lehetnek a nemzetközi jog alanyai és közvetlenül nem szerepelhetnek nemzetközi bíróságok és hatóságok előtt. A leghelyesebb és legfundamentálisabb elvek is meginognak, ha tervszerűen és állandóan túleszik magukat rajtuk, és nagyon is elképzelhető, hogy a Vegyes Döntőbíróságok működésének hatása alatt a nemzetközi bíráskodás általában, más fórumok előtt is átalakulásokon fog keresztülmenteni. Valószínű, hogy a hágai bíróságok egyelőre még megmaradnak ugyan kizáróan államok között bíráskodó fórumnak, de ez is megváltozhatik idővel, valamint valószínű az is, hogy létre fog jönni valamely oly nemzetközi bíróság, mely előtt magánosok általában közvetlenül — tehát kormányuk politikai, illetve diplomáciai szempontjainak figyelembevételével is — pert fognak indíthatni valamely idegen állam, sőt esetleg annak polgára ellen is. — Kiemelendő a Vegyes Döntőbíróságok illetékességi szabályaival kapcsolatosan az is, hogy feltehető, hogy azoknak obligatorius jellege bizonyos hatással lesz az ú. n. «obligatorium» elvének általános érvényesülésére. Régi törekvése azoknak, akik a nemzetközi bíráskodás fejlesztéseért, a nemzetközi viszályok békés kiegyenlítéseért dolgoznak, hogy a jogi természetű vitáknak nemzetközi bírósághoz való utalása kötelezővé tétessék. Ismeretesek azok az érdekes viták, amelyek a hágai bíráskodás feltétlenül kötelezővé tétele körül a hágai konferenciákon folytak, míg azután az 1907-es konferencia kimondta, hogy «nincs nézeteltérés a konferencián a tekintetben, hogy 1. a választott bíráskodás igénybevétele elvben általában kötelező; 2. hogy bizonyos, különösen a nemzetközi szerződések értelmezésére és alkalmazására vonatkozó viták minden korlátozás nélkül feltétlenül kötelező választott bíróság elé terjesztendők». A Nemzetek Szövetsége egyességokmányának 13. cikke szerint az államok kötelezően vetik ugyan alá magukat a nemzetközi bíráskodásnak, de csak «oly esetekben, amelyeket arra alkalmasoknak ismernek el». A 13. cikk 2. bekezdése meghatározza, hogy melyek azok a jogviták, amelyek «általában alkalmasak» arra, hogy választott bíróság elé terjesztessenek. Az «amelyeket alkalmasnak ismernek el» és az «általában alkalmasak» kifejezések körül már sok vita folyt és a hágai jogászbizottság is úgy látta, hogy ezen szavak: «amelyeket alkalmasoknak ismernek el» gyengítik az idevágó rendelkezéseket és az «általában» szó még jobban legyengíti a kifejezés erejét. A dolgok jelenlegi állása mellett az az uralkodó vélemény, hogy valamely szerződés értelmezése vagy alkalmazása körüli vitát sem okvetlenül köteles a Népszövetség valamely tagállama a hágai bíróság elé utalni.

Ezzel a csak névleg obligatorius nemzetközi bíráskodással szemben a Vegyes Döntőbíróság az eléje utalt ügyek egy részében feltétlenül és vitátlanul obligatoriusan dönt, nemcsak a magánosnak nem engedve szabad választást, hanem az államot is kényszerítve, hogy minden külön választott bírósági konvenció nélkül is a békeszerződésben meghatározott esetekben perbe bocsátkozzék előtte, és pedig ha magánfél perli is. Lehetséges, hogy a Vegyes Döntőbíróságoknak ez a feltétlenül obligatorius jellege, mely nem az államra bízta annak megítélését, vajjon alkalmas-e az ügy a nemzetközi választott bíráskodásra, szintén fejlesztően fog hatni és meg fogja barátkoztatni az államokat azzal a gondolattal, hogy a jogi ügyekben való kötelező bíráskodást általában elfogadják és a Nemzetek Szövetsége egyességokmányának 13. §-ában lévő határozatlanságokat idővel kiküszöböljék.

Ami már most az ügyek körét illeti, amelyek a Vegyes Döntőbíróság elé tartoznak, taxatív felsorolást a békeszerződések nem tartalmaznak, hanem csak utalnak a szerződés különböző fejezeteire, amelyek oly rendelkezéseket tartalmaznak, melyek szerint bizonyos kérdések eldöntése a Vegyes Döntőbíróságok hatáskörébe tartozik.

Igyekeztem az összes békeszerződések egybevetésével nagy vonásokban összeállítani azokat az ügyeket, melyek a Vegyes Döntőbíróságok hatáskörébe utaltatnak.

Az ellenségek között kötött szerződések hatálytalanná váltak, kivéve azokat, amelyeknek teljesítését közérdekből a békeszerződések életbelépésétől számított hat hónapon belül valamely oly Szövetséges vagy társult Hatalom kormánya kívánja, amelynek az egyik szerződő fél állampolgára. Ha az ilyképp hatályban maradt szerződések teljesítése valamelyik szerződő félre nézve a kereskedelmi viszonyok változása következtében jelentékeny hátránnyal járna, a kártérítési igény a Vegyes Döntőbíróság előtt érvényesítendő. Ha viszont az ellenségek közt létesült szerződés hatályát veszítette, mert a felek a szerződésben kikötött jogukkal éltek vagy mert az egyik fél a szerződés valamely kikötését nem teljesítette, a károsult fél a Vegyes Döntőbírósághoz fordulhat.

Ha a Szövetséges és Társult Hatalmak alattvalója ellen valamely vesztes államban a háború alatt ítélet hozatott vagy bírói intézkedés foganatosított, mindkettő oly eljárás folyamán, melynek során az illető nem védekezhett s ebből kára származott, ez a kár a Vegyes Döntőbíróság előtt érvényesíthető.

Azon ipari tulajdonjogok gyakorlatbavételének vagy irodalmi és művészeti művek sokszorosításának engedélyezésére vonatkozó szerződések, melyeket az ellenséges államok polgárai a hadiállapot előtt kötöttek, megszűnteknek tekintendők. Az új engedély megadásának feltételeit a vesztes állam helyett a Vegyes Döntőbíróságok vannak hivatva megállapítani.

A Vegyes Döntőbíróságok elé tartoznak azoknak a magyar állampolgároknak reklamációi, akiknek javai, jogai és érdekei a volt Osztrák-Magyar Monarchia területén lefoglaltak vagy likvidáltak és nem adták vissza hiánytalanul.

Fakultatív a Vegyes Döntőbíróságok hatásköre ellenséges állampolgárnak a háború előtt, illetve a háború alatt lejárt pénztartozása tekintetében. A Hitelező Hivatal kérelmére az adós lakhelye szerint illetékes bíróság, egyébként vagy választott bíróság vagy a Vegyes Döntőbíróság illetékes.

Vagy a Vegyes Döntőbíróság vagy az általa kijelölt döntőbíró állapítja meg a kártérítés összegét oly esetben, midőn a Szövetséges és Társult Hatalmak polgárát háborús kivételes intézkedések és elidegenítést rendelő intézkedések következtében érte kár.

Ugyancsak vagy a Vegyes Döntőbíróság vagy az általa ki-nevezett döntőbíró ítéli meg a kártérítést jóvátételben nem részesülő államokban foganatosított oly likvidációk esetében, amelyek ár tekintetében hátrányosak voltak.

Döntőbíró vagy döntőbíróság elé tartoznak azok az igények is, amelyek a vesztes állam polgárának a győztes állam által való likvidációjából, illetve a befolyt összegek megterheléséből erednek.

Azon feltétel alatt, hogy az ügy nem tartozik a Szövetséges és Társult Hatalmak illetékessége alá, a Vegyes Döntőbíróság elé tartozik a Szövetséges és Társult Hatalom polgárának amiatt való felszólalása, mert valamely alaki mulasztás folytán végrehajtást foganatosítottak ellene.

Ezenfelül Vegyes Döntőbíróság jár el a békeszerződés életbelépése előtt az ellenséges állampolgárok közt kötött szerződésekre vonatkozóan felmerült mindenemű vitás kérdésben, azon kérdések kivételével, amelyek valamely Szövetséges és Társult Hatalom törvényei értelmében e hatalom nemzeti bíróságának hatáskörébe tartoznak. A Szövetséges és Társult Hatalom érdekelt állampolgárának mindazonáltal ily esetben is joga van a Vegyes Döntőbírósághoz fordulni, feltéve, hogy ezt saját hazai törvénye nem tiltja.

Végül megemlítendő, hogy bizonyos esetekben a Clearing-hivatalok is lehetnek peres felek — bár mint magánosok képviselői — továbbá az, hogy — miként a nemzetközi zsákmánybíró — úgy ezek a bíróságok is működhetnek fellebbezési bíróságok gyanánt is, de csak egy esetben, ha t. i. a két állam Clearing-hivatalának ellenséges tartozások tárgyában hozott határozata ellen a felek egyike fellebbez.

Ezeknek az illetékességi szabályoknak jelentősége a nemzetközi jog fejlődése szempontjából azonkívül, hogy az ügyek elég széles körét utalják nemzetközi fórum elé, ami által nemzetközi magánjogi elvek, szabályok, állandó gyakorlat kifejlődését teszik lehetővé, a következő.

Régen általánosan elfogadott elv, hogy a háborút állam az állam ellen, hadsereg a hadsereg ellen vívja és nem állam a magános vagy magánosok egymás ellen. Ez az elv a szárazföldi háború törvényei és szokásai tárgyában 1907-ben létrejött hágai egyezmény 46. és azt követő §-aiban igen világos és határozott ki-

fejezést nyert. Kimondta az egyezmény, hogy az ellenséges magántulajdon háború idején is tiszteletben tartandó, eltiltotta a magántulajdon elkobzását, kivéve bizonyos eseteket; a magántulajdon megsértése, illetve elkobzások esetén az eredeti állapotba való visszahelyezés, ill. a kár megtérítése kötelező. Mindez azonban írott malaszt volna, ha nem létesült volna a háború után nemzetközi bírói fórum, amely alkalmas arra, hogy az ily jogsérelmekből eredő igények felett ítélkezzen. Ebből a szempontból tehát a Vegyes Döntőbíróóságok létezésének jelentősége elsőrangú fontosságú és már ezért is ragaszkodnunk kell hozzá, hogy ezeknek a bíróságoknak tekintélye megővassék, határozatainak végrehajtása biztosíttassék.

(Bef. köv.)

Dr. Auer Pál.

A rendelkezési elv és az anyagi igazság érvényesülése.

A rendelkezési elvnek lényege az, hogy a bíróság sem többet, sem mást nem ítélhet meg, mint amit a felperes a keresetben, az alperes pedig a viszontkeresetben kér. Ez az elv jut kifejezésre a Pp. 394. §-ában, amely szabatos rövidséggel kimondja, hogy a marasztalás a kérelemnél túl nem terjedhet. E szabály a kamatra, gyümölcsre és más mellékkövetelésre, szóval az anyagi jogi járulékokra is vonatkozik, de nem egyszersmind a perköltségekre is, amelyeknek viselése kérdésében a bíróság kérelem nélkül is, hivatalból köteles határozni. (Pp. 394. §. 2. bek. és 424. §.) Lényegében hasonló intézkedést tartalmazott az 1868. LIV. tc. 248. §-a is, amely úgy szól, hogy az ítélet vagy végzés a felek kérelmén túl nem terjedhet.

Kezdetben a bíróság a rendelkezési elvet a maga teljes szigorában alkalmazta; mert a merev írásbeli eljárás szelleme ezt így hozta magával. Az 1893. XVIII. tc. életbelépése után, amikor a sommás perekben a közvetlenség és szóbeliség jutott érvényre, egyre-másra találkozunk a felülvizsgálati eljárás során hozott oly kúriai és táblai határozatokkal, amelyek a rendelkezési elvnek eddigi szűk értelmezésén tárogatnak. Így kimondták felsőbb bíróságaink többek között, hogy a fizetésre irányuló kérelemben a kielégítés türesére, a letétbe helyezésre vagy a feltételes marasztalásra irányuló enyhébb kérelem is befoglaltatik; az ügyvédi jutalomdíj iránt indított kérelem, a felmerült munka és költség megtérítésére irányuló kisebb kérelmet is felöleli; ha a törvény szerint egyetemleges kötelezettség forog fenn: az ítéletnek akkor is egyetemleges marasztalásra kell szólnia, ha annak kimondását a felperes nem is kérte; az előbbi állapot helyreállítása iránti kérelemben a vételár aránylagos leszállítása iránti kérelem, mint kevesebb, bent foglaltatik, stb.

A tragikus kimenetelű háború, a forradalmak és a román megszállás után bekövetkezett gazdasági válság új feladatok elé állították a bíróságot. A normális életviszonyokra alkotott jogszabályok alkalmazása több vonatkozásban az igazságosság és méltányosság rovására történt. Számolni kellett a napról-napra változó gazdasági helyzettel és a pénz vásárló értékének csökkenésével. Így kezd kialakulni a gazdasági lehetetlenülés és a valorizáció problémája, amely utóbbi közül a magánalkalmazottak, özvegyek és árvák járandóságainak átértékelését azóta törvény szabályozza. Mihelyt azonban a bíróság a kipróbált jogszabályok mellett s nem egyszer azok ellenére, az egyéni mérlegelésnek szabad teret engedő méltányosságot és érdek-kiegyenlítés elvét kénytelen alkalmazni, ami az eldöntésre váró egyes esetnek legaprólékosabb részleteihez idomul: az igazságszolgáltatás vesztit egyöntetűségéből, a finom árnyalatokon és a bíróságok eltérő felfogásán nyugvó döntések egymással ellentétbe kerülhetnek, mint ahogy valóban kerültek is s bizonyos mértékig beáll a jogbizonytalanság. Hogy egyebet ne említsünk, így vagyunk pl. a készpénz-kölcsön átértékelésével is, amely kérdésben legellentétesebb határozatokat olvashatjuk. (A Kúria II. 6405/1925. VII. 2309/1926., VII. 7167/1925., — VII. 7200/1925. VII. 7628/1925. számú határozataiban megengedi — ellentétben a VII. 2622/1925., V. 1179/1926., V. 7002/1926. és VI. 1105/1926. számú határozatokkal.) Ily előzmények után természetes, hogy a felek a bonyolultabb, sőt néha egyszerűbb jogvitáknál is, nem mindig látják világosan az alkalmazandó jogelvet, annak kihatásait s így nincsenek, de nem is lehetnek abban a helyzetben, hogy megfelelő kereseti kérelmet

terjeszthessék a bíróság elé. Ily esetekben a repdelkezési elvnek szigorú alkalmazása a legnagyobb méltánytalanság lenne. S itt nyilvánul meg legszebben a Kúriának irányító és jogfejlesztő hivatása és nagy életbölcssége, amellyel a kivezető utat a felek érdekeinek sérelme nélkül, majdnem minden egyes esetben megtalálja.

Állami, de egyszersmind elsőrangú magánérdek is, hogy egy vitás ügy eldöntése lehetőleg egy per keretében történjék. Azt kívánja a pergazdaságosság elve is, hogy egy perből ne legyen több per; a bíróságnak felesleges munkája, a félnek pedig hiábavaló költsége. Ilyesféle szempontok vezethették a törvényhozást a Pp. 188. §. 5. pontjának megalkotásánál is, amely kimondja, hogy nem keresetváltoztatás az, vagyis nem szükséges új pert indítani akkor, ha a felperes az eredetileg követelt tárgy helyett utóbb beállott változás miatt más tárgyat vagy kárpótlást követel. Ugyanis gyakori eset az, hogy a kereset indítás után, a felperes akaratán kívül fekvő okokból, az adósnak felróhatólag oly körülmények merülnek fel, amelyek folytán az alapszolgáltatás (prima positio) teljesítése lehetetlenné vált vagy a felperesre nézve érdekét veszítette s így a hitelező a secunda positioa kénytelen áttérni, vagyis más tárgyat vagy kárpótlást követelni, amit törvényes intézkedés hiányában, esetleg csak új per keretében tudna érvényesíteni.

A bírói gyakorlat szerint a Pp. 394. §-ában foglalt szabály nem lehet akadálya annak, hogy a bíróság oly esetekben, midőn a szerződés érvénytelenítése folytán az eredeti állapot helyreállításáról, káron-szerzésről vagy pedig oly kétoldalú szerződés teljesítéséről van szó, amelynél a szolgáltatásra kötelezett az őt terhelő szolgáltatást csak viszonszolgáltatás ellenében, kézen-közön köteles teljesíteni — arra irányuló közvetlen kereseti kérelem hiányában — az anyagi igazság kívánalmainak megfelelő ítéletet ne hozhasson.

Az első esetre példa az, midőn a szerződés érvénytelenítését a felperes — mondjuk — azért kéri, mert ránézve a gazdasági lehetetlenülés esete forog fenn vagy pedig, mert távolléte alatt a *vagyonkezelésre* kirendelt gondnoka hatáskörét túllépve, bár gyámhatósági jóváhagyással, ingatlanát érvénytelenül másra átruházta. Kezdetben a bíróság viszonszereset hiányában csak a kereset felől ítélkezett; később azonban már viszonszereset nélkül is döntött abban a kérdésben, hogy az alperesnek visszajáró ellenszolgáltatással mi történjék; a készpénzben felvett vételárat a felperes minő kulcs szerint átértékelve köteles visszafizetni? stb.

Káron-szerzésről (Grosschmid Béni: Fejezetek I. köt. 70. §.) akkor beszélhetünk, amikor a bíróság a dologi károsnak kártérítés gyanánt a megrongált dolog egész értékét megtéríti. Ha az alperes a marasztalási összeget kifizeti, úgy a megrongált kerékpár, szétéptett öltözet, stb. a hozzáfűződő jogokkal együtt a káradosra száll át s amennyiben az átszálláshoz más, mint a károsult akaratkijelentése — nem. szükséges — az átszállás ipso facto, a kifizetés tényéhez fűződik (cessio legalis, c. necessaria). Nem ütközik tehát a rendelkezési elvbe, ha a bíróság az alperesnek ebbeli igénye, illetőleg a dolog sorsa felől, már az ítéletben rendelkezik, habár az alperes ez iránt kérelmet sem terjesztett elő. Ily esetben célszerű az ítéletet úgy szövegezni, hogy az alperes a kártérítést csak a megrongált dolog, kerékpár, öltöny ellenében köteles megfizetni.

Kölcsönös és viszonyos kötelmeknél, amelyeket kézen-közön kell teljesíteni, igazság- és jogérzésünk szerint jár el a bíróság akkor is, ha az ítéletben mindkét fél érdekét kielégíti, noha a teljesítés miatt csak az egyik fél perel s a másik jogosított fél az őt illető szolgáltatás teljesítését a perben kifejezetten nem is kéri. Tűzvész alkalmával a felperesi pénztintézet székháza elég. Az üres telket eladja tőzsomszédjának s az adásvételi szerződésben oly értelmű bérleti szerződést is kötnek, hogy a vevő az új épületben az eladó részére megfelelő üzlethelyiséget építtet s azt neki 15 évi időtartamra előre megállapított évi 6500 K bér ellenében bérbe kiadja. Az alperes a háborús gazdasági viszonyok miatt saját hibáján kívül az építkezéssel nem tud idejére elkészülni s midőn azt befejezi: az évi bér gyanánt kikötött 6500 K egy békebeli korona vásárló értékét sem üti meg, viszont az építkezés költségei az előirányzatot ennek arányában meghaladták. A felperes ragaszkodik a bérleti szerződéshez, amelyet az alperes a változott viszonyok (gazdasági lehetetlenülés) folytán a maga részéről joghatályosnak nem hajlandó elismerni.

Az elsőbíróság a szerződés értelmében kötelezi az alperest, hogy az előre kibérelt helyiségeket a kikötött bér ellenében a felperesnek engedje át; a gazdasági lehetetlenülés kifogását elveti azzal az indoklással, hogy ennek a kérdésnek eldöntése, valamint a fizetendő bér megállapítása nem a per keretébe tartozik.

A fellebbezési bíróság az alperes fellebbezése folytán az elsőbíróság ítéletét részben és pedig akként változtatta meg, hogy az alperes a bérleményt a méltányosság alapján megállapított 3000 aranykorona évi bér ellenében köteles a felperesnek átengedni.

Ez ítélet ellen a felperes felülvizsgálattal élt s abban azt panaszolta, hogy a fellebbezési bíróság a felek kérelmén túl terjeszkedett, mert az alperes az eredetileg megállapított 6500 papírkorona bérösszeg felemelését nem kérte. A kir. Kúria a felperesnek ezt a felülvizsgálati panaszát elutasította s az elutasítást azzal okolta meg, hogy a változott gazdasági helyzetnél és a pénzértéktelenedésénél fogva joggal hivatkozhatott az alperes arra, mikép ez eredetileg megállapított bérösszeg ellenében a bérleti szerződést teljesíteni nem köteles és a felperes maga is kifejezést adott annak, hogy a változott viszonyoknak megfelelően, a méltányossághoz képest, magasabb bért hajlandó fizetni. E szerint tehát a fellebbezési bíróság nem sértett jogszabályt az által, hogy a felperes hajlandósága folytán megállapította azt a bérösszeget, amelynek ellenében az alperes a bérleti szerződést teljesíteni köteles. (K. P. VI. 4477/924.)

Még jellegzetesebb a kir. Kúriának az alábbi jogesettel kapcsolatban hozott határozata, amely arra is megtanít, hogy a Pp. 188. és 494. §-ának a kereset megváltoztatására vonatkozó tiltó rendelkezését a legenyhébben kell értelmezni.

Az alperes még békében megveszi a sógora birtokát 40,000 koronáért s rögtön birtokba is lép. Az eladónak a vételárra nincs szüksége s így azt kölcsönképpen a vevőnél hagyja, aki azt kamat ellenében használja. Közbejön a háború s a pénz elértéktelenedése.

Az eladó gazdasági lehetetlenülés címén pert indít a vevő ellen s keresetében kéri az adásvételi szerződés hatálytalanítását. Az alperes azzal védekezik, hogy a felperes teljesített, neki a birtokát átadta s így gazdasági lehetetlenülésre legfeljebb az alperes hivatkozhatnék, ha majd tőle a felperes a 40,000 K vételár megfizetését valorizált értékben kéri.

Vitatta azt is, hogy a kölcsönszerződés folytán a nála lévő 40,000 K vételár ezt a jellegét elvesztette s így felperesnek átértékeléshez nincs joga, annál kevésbbé a foganatba ment vétel érvénytelenítéséhez.

A kir. törvényszék a perben a fősúlyt a kölcsön-szerződés létrejöttére fektette s miután azt a bizonyítékok alapján fennforogni látta: a felperest keresetével elutasította. Ennél az ítéletnél nem kell hosszasan időznünk; mert helytelen jogi felfogása nyilvánvaló. Ugyanis már az «Egyes magánjogi pénztartozások átértékeléséről» szóló egységes törvényjavaslat 3. §. 1. pontja úgy rendelkezik, hogy kikötésen kívül a készpénzkölcsönt akkor is valorizálni kell, ha a felek átértékelhető pénztartozást (vételhátralékot, bért, haszonbért, stb.) változtattak át kölcsöntartozássá.

A felperes fellebbezése folytán az ügy a kir. Ítéltáblához került s az itt megtartott tárgyaláson a felek álláspontja között némi közeledés történt. A felperes, valószínűleg abban a feltevésben, hogy az ügylet eredménytelenítésére kevés reménye lehet, azt kérte a bíróságtól, hogy az alperest a 40,000 K vételárnak valorizált értékben leendő megfizetésére kötelezze. Ez ellen, mint tilos keresetváltoztatás ellen az alperes tiltakozott ugyan; de viszont oly kijelentést tett, hogy a kölcsönkép használt vételár méltányos valorizációjától mereven nem zárkozik el.

A kir. Ítéltábla, utalással a Pp. 494. §-ára, amely szerint a fellebbezési kérelemben vagy ellenkérelemben a keresetet az ellenfél beleegyezésével sem szabad megváltoztatni, a valorizáció kérdésében nem dönt, ellenben a kir. törvényszék ítéletét megváltoztatja s az eredeti keresetnek helyet ad és a felek között létrejött adásvételi szerződést gazdasági lehetetlenülés címén hatálytalanítja.

(Bef. köv.)

Dr. Ötömös Zoltán.

A külföldi részvénytársaságokra vonatkozó intézkedések a dr. Kuncz-féle részvényjogi tervezetben.*

197. §. Ha — mint a T. teszi — a belföldi telepet önálló jogi személynek tekintjük, úgy valóban nem lehet akadályja annak, hogy a belföldi telep külön fióktelepeket is állítson fel. Ha azonban a helyes felfogás szerint a belföldi telepet egyszerű fióknak tartjuk, úgy természetesen nem látszik lehetségesnek, hogy a fióktelepnek quasi alfiókjai létesítenek. A gyakorlatban a kérdésnek fontossága abban áll, hogy vállalatok gyakran egyes helységekben szervezeteket akarnak létesíteni, anélkül azonban, hogy ezeket a fiókok jogállásával ruházzák fel. Ezen gyakorlati szempont nemcsak a külföldi, hanem a belföldi vállalatok körében is érvényesül és így nem látszik ok arra, hogy e tekintetben a külföldi vállalatokat a belföldiektől eltérő szabályozásban részesítsük. A gyakorlatban ezen nehézséget a vállalatok olyképp szokták áthidalni, hogy a fiókok függelékeként szereplő szervezeteket a fiók kirendeltségének, ügynökségének, osztályának stb. nevezik el és ezáltal juttatják kifejezésre azon akaratukat, hogy ezen szervezetek és így azok vezetői nem bírnak a fiókok és fiókfőnökök jogi állásával, hanem csupán ez utóbbiaknak alárendelt alakulatokat képeznek és így üzletkörüik csakis a fiók által meghatározott terjedelemben áll fenn.

198. §. A T. a külföldi r.-t. belföldi telepére is kiterjeszti azon intézkedést, hogy a kir. ügyészség keresettel kérheti a kényszerfelszámolás elrendelését. Amíg azonban a belföldi r.-t.-nél ezen keresetnek az igazgatók törvényellenes cselekményei tekintetében az az előfeltétele, hogy a társaság ezen cselekményeket elnézi-e, addig a külföldi r.-t. esetében már maga az igazgatók vagy belföldi képviselők által elkövetett törvényellenességek elégségesek ahhoz, hogy a kényszerfelszámolás elrendeltesék. Különösen súlyosbítja még ezen intézkedést, hogy ezen kényszerfelszámolás esetében a felszámolókat nem a külföldi igazgatóság, hanem minden esetben a cégbíróság rendeli ki, holott a belföldi r.-t. esetében ennek csak fontos okokból van helye. Azt hisszük, nem kell különösebb kommentárt fűzni ahhoz, hogy mindentől eltekintve, már maga ezen egy törvényszakasz el fog minden komoly külföldi vállalatot attól riasztani, hogy hazánkban telepet létesítsen és ezáltal azon beláthatatlan rizikónak tegye ki magát, hogy olyan labilis tényállás alapján, mint amilyen, «a közjó veszélyeztetése» magyarországi vagyona felett a rendelkezési jogot teljesen elveszítsen.

199. §. Mint már az általános részben említettük, a Kt. 217. §-ában foglalt popularis actio súlyos és méltánytalan terhet jelent a külföldi r.-t. számára. Érthetetlen ugyanis, hogy miért kell bárkit a belföldi telep megszüntetésének kérelmezésére feljogosítani, holott elégséges volna, ha maga a cégbíróság volna felhatalmazva arra, hogy hivatalból rendelje el a törvényes előfeltételek megszűnése esetén a belföldi telep kényszerfelszámolását, ha ez közérdekből szükségesnek mutatkozik. Ezen túlzott szigorúság ellekezik a T. 186. és 187. §-ával, amelynek értelmében a semmisségi okban szenvedő belföldi r.-t. is csupán valamely érdekelt kérelmére vagy bár hivatalból, de csakis akkor törölhető, ha ez a közérdekből szükségesnek mutatkozik. Különösen gravanimális ezen szakasznál, hogy a T. nem tartalmazza az eljárásra vonatkozó intézkedéseket és így különösen a jogorvoslat lehetősége teljesen homályos.

Áttérve a részletekre, különösen sérelmes a 4. pont, amely szerint a belföldi üzleti tőkének már részben való kivonása is a kényszerfelszámolásra vezet, holott a belföldi r.-t. tekintetében a minimális alaptőkének bármely időpontban, tehát közvetlenül az alakulás után történő leszállítása a társaság fennállását nem érinti és így csupán a külföldi r.-t. belföldi telepe tekintetében kellene a 150,000 pengő minimális tőkének a telep működésének egész időtartama alatt sértetlenül megmaradni. A Kt. 217. §-ának hasonló intézkedése azért nem jelent különös sérelmet, mert a Kt. nem határozza meg a belföldi üzleti tőke minimumát és így a külföldi igazgatóságnak bármikor jogában állott ennek összegét csökkenteni. Az 5. pontban foglalt eset érthetetlennek mutatkozik, mert az eredménytelen végrehajtás esetén a külföldi r.-t.-ra nézve is nem felszámolásnak, hanem csődnitásként van helye, sőt ennek

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a 10. és 13. számban.

megkérésére a belföldi képviselők büntető szankció alatt kötelezve is vannak.

200. §. A T. szerint a belföldi üzletre nézve külön felszámolásnak van helye. Csupán a teljesség kedvéért említjük meg, hogy ezen intézkedés is elveszti értelmét, ha a belföldi telepet nem tekintjük önálló jogi személynek, mert ezen felfogás mellett a belföldi telep vagyona nem képezhet a belföldi hitelezők számára külön kielégítési alapot. Rámutatunk arra, hogy a békeszerződések nyomán Angliában és Franciaországban a volt ellenséges államok társaságainak fiókjaira nézve elrendelt kényszerlikvidáció valóban csak a felföldi aktívák értékesítésére szorítkozott, míg a telep hitelezői épp úgy az anyaintézet ellen utasítottak igényeikkel, mint minden más társasági hitelező, úgy hogy technikai értelemben vett felszámolás nem történt.

Befejezésül minden további kommentár nélkül Gustav Walker-nak a külföldi részvénytársaságok letelepedését illető következő szavait kívánjuk idézni:

«Ob ein Staat ausländische Gesellschaften zum Geschäftsbetriebe im Inlande möglichst leicht zulassen oder ob er hier Schranken setzen soll, das ist keine Rechtsfrage, sondern eine wirtschaftliche Frage. Je ärmer ein Staat ist, je tiefer seine Volkswirtschaft steht, desto mehr sollte er zum Wohle seiner Angehörigen bedacht sein fremdes Kapital anzulocken und fremden Unternehmungsgeist walten zu lassen. In einem Staate mit zerrütteter Volkswirtschaft wird ausländisches Kapital nur dann fließen, wenn Treu' und Glauben unbedingt gewahrt und wolerworbenes Eigentum geschützt wird.»

Dr. Rapoch Géza.

A békeszerződések revíziójának jogi alapjai.*

Az igazság érvényesülésein kívül erkölcsileg lehetetlennek és érvénytelennek tekintik számos nemzetközi jogász az oly szerződést, amelynél fogva az állam lényegesebb felségjogainak gyakorlásáról pl. a hadviselési jogról lemondana. Ilyennek tekintették az 1786-iki szerződést, melynek értelmében Lengyelország Oroszország irányában a harc és védelmi jogról és az önállóságról lemondott. Fiore klasszikusan fogalmazta meg, hogy «a nemzetközi szerződésekben mindazt, ami ellentétben van egy állam tevékenysége szabad kifejtésével vagy ami akadályozza az állam természetes jogait, semmisnek kell tekintenünk». Rivier szerint is ha feltételezzük az államok alapjogainak létezését, úgy az önfenntartás és függetlenség alapjogai révén az államok ily irányú érdekeit sértő szerződéseket egyoldalúan felbonthatóknak kell tekintenünk.¹⁶

Legújabb Laun hirdeti, hogy «a nemzetközi szerződéseinknek formális jogi kötelező ereje meg kell, hogy törjön az erkölcsi hiányokon, éppen úgy mint a magánjogban az erkölctelen jogügyletek esetében ez áll.¹⁷

Mindezekon kívül a békeszerződések, melyeket a győztes és háborút vesztett államok kötnek egymás között, mindenkor magukban viselik az alkalmi megoldás ismérveit. Az ily szerződések sohasem teremtettek végleges megoldást. Nyomukban azonnal jelentkeznek mozgalmak, melyek a békeszerződés által teremtett ideiglenes állapotnak egyrészt állandósítására, másrészt revíziójára irányulnak. Így volt ez mindig az emberiség történetében, ha államok akaratuk ellenére jutottak nyomasztó helyzetbe s a győztesek végsőig akarták élvezni diadaluk gyümölcseit. Bluntschi észrevette már, hogy a békeszerződések betartása csak közvetlenül a békeszerződés utáni időkben lehetséges. Ezekben az első időkben a békeszerződés megsértése valóban a béke felborulását jelenti. Van tehát egy átmeneti állapot, amikor nem lehet a békeszerződéshez nyúlni. Amint azonban a béke állandósult s annak egyes pontjai be nem tartatván háborúra még sem kerül a sor, revidiáltatott a békeszerződés. Más már a békeállapot, mint a hogyan szerződésben előírva volt.¹⁸

A történelem bizonyossága szerint sokszor rendeztek az államok között helyzeteket a hatalom útján, de mindannyiszor amidőn

más tényezőket figyelmen kívül hagytak, azok előbb-utóbb felszínre kerültek, megtörték a tisztán hatalmi rendezést.

Már a középkor végén elmélkedtek a rebus sic stantibus elvének kihatásáról, a mindenkor adott helyzet szerint való rendezés jelentőségéről. Grotius¹⁹ nyomán Bluntschli és Martens is elfogadják, hogy ha a körülmények megváltoznak, melyek mellett valamely szerződés megkötetett, úgy azt a változást nyomon kell követnie a szerződés átalakulásának. Merignhac²⁰ szerint bekövetkezik az a pillanat, amidőn a társadalmi kapcsolatok oly mértékben változnak, hogy a szerződés végrehajtása ipso facto lehetetlen; ezért a szerződések változnak, megszűnnek az idő folyamán és a körülmények miatt.

Westlake szintén megállapította, hogy ha az érdek amiért a szerződés kötött megszűnik, úgy a szerződés változása a következőképpen?²¹

Békeszerződéseknel, melyek a győztesek hatalmi diktátumai-ként jöttek létre, a győztesek ügyelnek a szerződés betartására. Ha csak egy állam volt a békediktáló, úgy addig képes a legyőzött államot a békeszerződés betartására kényszeríteni, míg ehhez kellő hatalma van. Amíg ez az állapot fennáll, a békeszerződés is érvényben van. Amint ez az állapot szűnőfélben van, a békeszerződés is meginog; a helyzet eklatáns változása révén.

Még könnyebben következik be ez az eset, ha több állam volt a békediktáló: kollektív békeszerződések esetén. Történelmi tény, hogy nehéz több államot egy nézetten tartani. Még akkor is, ha a békeszerződés betartásáról van szó. A győztes államok között előbb-utóbb beálló érdekellentét foka szerint gyengül a békeszerződés betartására irányuló erejük.

Ha a győztes államok összetartása megszakad, akkor az ő érdekeiknek is megfelelően alkalmazható a clausula rebus sic stantibus elve a békeszerződés megváltoztatására.

Egy nemzet létérdeke elvezethet valamely szerződés megszegéséhez, a végszükség nyomán is. Minthogy a hatalom nem kapcsolódik mindenkor az igazsághoz, annál akinél ez van, meg kell lennie a lehetőségnek is, hogy az igazságért sikra szálljon. Akár háború indításával is. A háború így bizonytalan, mert formája lesz a jogvédelemnek az igazság érvényesüléseért.²² A szükségjog a nemzetközi jogban bizonyos elismerésre talál az angol és német irodalomban.²³ Akik nem fogadják el azt, mint a francia írók, azok szükségképpen azt tartják, hogy a szerződések örök időkre köttenek.

A történelem azonban nem mutat fel örökké érvényes szerződéseket. A békeszerződések nem köttenek örök időkre. Még nem készült olyan békeszerződés, melytől a világbékének örökre való biztosítását várni lehetne. A legjobb esetben a békeszerződés bizonyos időre, néha hosszabb, néha rövidebb időre a relatív biztonságot nyújthatja csupán a győzteseknek.

A békeszerződés lehetetlenné teszi, hogy a háború ugyanazon okokból törjön ki, mint a békeszerződés előtt; állapította meg Wheaton. Így a béke csak olyan értelemben állandó, hogy a háború újból nem törhet ki ugyanazon okból.²⁴

Minden békeszerződés rendezi az európai hatalmak birtokviszonyait, örök időkre állapítja meg a győztes, a legközelebbi háborúig állapítja meg a legyőzött.

Ez az oka annak, hogy a békeszerződések már létrejövételük pillanatában ki vannak téve a pusztulás veszedelmének. Megalkotásuk után azonnal megindul a megváltoztatására irányuló törekvés.

Az ellentétes akaratoknak a szerződések megkötésénél megkívántató kiegyenlítődése a vesztes állam részére a szerződés természet szerű megváltoztatása felé visz. Sokszor érzik azonban a győztes államok is a békeszerződések egyoldalúságának következményeit és ezek miatt a békeszerződés tarthatatlanságát.

A rossz békeszerződések egyik bizonyossága, hogy biztonsági paktumokkal egészítgetik ki azokat a győztesek.

¹⁹ Grotius: De jure belli ac pacis. Cap. II. §. 16, 25.

²⁰ Merignhac: Traité de droit internat. public. Paris. 1875. II. k. p. 669—670.

²¹ Westlake: International Law, 1905. I. p. 284.

²² Oppenheim: International Law, (2. ed. 1905.) I. §§. 131—133.

²³ Grosch: Der Zwang im Völkerrecht. 1912. p. 53.

²⁴ Wheaton: Elements of International Law. IV. 3, 4. «The peace is perpetual, in the sense that the war can not be revived for the same cause».

* Az előbbi közl. I. a 12. számban.

¹⁶ Rivier: Lehrbuch des Völkerrechts 1899. p. 335.

¹⁷ Laun, Ruch.: Deutschösterreich im Friedensvertrag. 1921. p. IX.

¹⁸ Bluntschli: Das moderne Völkerrecht. 1866. p. 393., 725. §. 1. jegyzet.

Biztonságot azonban lehetetlen elérni szerződésekkel, mert az csak a helyesen rendezett államközi állapotokból következhetik. A békeszerződésekben foglalt igazságtalanságok újabb szerződésekkel sem állandósíthatók.

Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy a békeszerződések természetében rejlik a revíziójukra való törekvés.

A történelem tanúsága szerint a békerevizio a békekötések után azonnal megindul és pedig két irányban.

Az egyik a legyőzött államok természetes törekvése helyzetük javítására, a másik a győztes államok félelme, hogy még nem intéztek el mindent.

A békeszerződések terület és népesség elvonása mellett egyéb rendelkezéseket is tartalmaznak. Az utóbbiak enyhítésére még a győztesek is hajlandók. Csak a területi rendezéshez ragaszkodnak a végsőkéig.

Pedig az igazságtalan területi rendezés a leggyengébb biztosíték a győztes számára, hiszen a békeszerződések megengedése végső sorban az elvesztett területek visszaszerzéséért történik és minden engedmény, melyet a győztesek a békeszerződés egyéb pontjainak enyhítése tárgyában megadnak, fokozza a legyőzöttek erejét, melyet a területi reintegrálódásért kívánnak majd latba vetni.

Fegyverrel leigázott nemzet, melynek belső államalkotó ereje még ép, a kikényszerített alávetési békeszerződésekkel véglegesen le nem győzhető. Ha a győztes állam, a legyőzöttben latens erőt érez, mely valaha még ellene támadhat, úgy arra fog törekedni, hogy a hosszú sugalta álbéke helyett olyan békének vessen meg az alapját, melynek célja már nem a legyőzött fél megalázása, hanem a békés együttműködés biztosítása.

A békereviziónak egyenesen a győztesek által elfogadott lehetőségei is vannak. E lehetőségek azok, melyeket a békeszerződések revíziója jogi alapjainak tekintünk. Vegyük ezeket rendre figyelembe.

II. A békeszerződés pontozataival ellentétes gyakorlat, a *desuetudo*.

A békepontokkal ellentétes gyakorlat, a *desuetudo* annyit jelent, hogy a békepontok közül egyeseket nem tartanak meg vagy éppen ellenkezőleg tesznek azoknak eleget. Ily gyakorlatot a győztesek önként is követhetnek. A legyőzöttek pedig akkor követnek, ha már kellő erőhöz jutottak s a győztesek nem kényszeríthetik többé őket bizonyos magatartásra, kimondott revízióról nincs szó ez esetben.

Ha a győztesek térnek a békeszerződéssel ellentétes gyakorlat útjára, akkor még mindig fenntarthatják a békeszerződéseket a maguk megváltozhatatlan érvényében. Nagyon is hallgatólagosan következik be részükről a békepontok enyhébb alkalmazása, sőt egyes békepontok figyelmen kívül hagyása, ami az ellentétes gyakorlat tényével azonos.

A legyőzöttek szempontjából a békereviziónak ez a módja a bevégzett tények útja.

A békepontok be nem tartása tekintetében tények elé állíttatnak a győztesek s azután minden attól függ, hogy miként reagálnak azok. Ha a győztesek ereje ellensúlyoztatott, új háború nem következik egyes békepontok megváltoztatásáért. Hallgatólagosan a győztesek kénytelenek belenyugodni a változásba.

Ez a mód sokkal egyszerűbb, mint a zöld asztalnál folyó diplomáciai tárgyalás, melyet főképpen létrehozni nehéz.²⁵

(Folyt. köv.)

Dr. Krisztics Sándor.

Az ügyvédjelöltek és a numerus clausus.

Az ügyvédi numerus clausussal kapcsolatban több nyilatkozat és állásfoglalás történt úgy az országgyűlésben, mint a sajtóban, csupán a legközvetlenebbül érdekelteknek, a kamaránál bejegyzett ügyvédjelölteknek sorsáról nem hangzott el megnyugtató kijelentés. Ezen sorok célja, hogy e kérdést megvilágítsa, mert habár jogfosztó célzatú konkrét tervezet még nem került a nyilvánosság elé, mégis nem lehet időelöttinek vagy közömbösnek tartani e kérdés alapos megvitatását akkor, midőn a kamara rendtartásának modernizálására az igazságügyminiszter úr megbízásából különböző javaslatok készítettetnek.

²⁵ A békeszerződésekkel ellentétes gyakorlat útján tűnt el Krakkó szabad állam, Transval, jött létre Belgium, Kelet Rumélia egyesülése Bulgáriával, Bosznia-Hercegovina annexiója stb.

A kérdés, melyre nemcsak az ügyvédjelöltek, hanem — úgy hisszük — minden egészséges jogérzékű ember a feleletet várja, hogy igazságos, méltányos, lehetséges-e elűzni a jelölteket attól, hogy négyévi egyetemi tanulmány és négyévi gyakorlat után a törvényes határidőben ügyvédek lehessenek? Lehetséges-e, hogy ennyi áldozattal és fáradsággal, ennyi becsületes törekvéssel még ne szerezték volna meg a törvénybiztosította jogot a megélhetésre?

Objektíven és kizárólag gyakorlati szempontból óhajtjuk vizsgálni a pro és kontra érveket, melyek közül az egyetlen annyira, amennyire alapos, amelyet a numerus clausus hívei ellenünk felhoznak, a jelöltek nagy száma. Abban a kellemes helyzetben vagyunk, hogy a kamara által f. é. áprilisban kiadott jelentésben szereplő 500 jelölttel szemben ma már csak mintegy 350 bejegyzett jelölt van, amely csökkenésnek oka egyrészt a fenyegető numerus clausus, amely olyanokat is rábírt a vizsga letételére, akik különben arra sohasem gondoltak volna, másrészt az ügyvédjelöltek szövetségének a kamara által támogatott akciója az áljelöltek törlése iránt.

Ez utóbbi akció oly sikerrel járt, hogy amennyiben valamely kedvező elhatározás feltételévé tétetnék, a jelöltek számát minden nehézség nélkül lehetne 250-re leszorítani. Azt hisszük ez nem oly tömeg, mely az ügyvédi pálya rentabilitását veszélyeztetné és egymagában okot szolgáltatna azon jogtalan és káros következmények előidőzésére, amelyek közül egynehányat részletezni bátor leszek.

A numerus clausus viszonyát a szabadságjogokhoz és a jog-egyenlőséghez nálam hivatottabbak már kifejtették és így a numerus clausussal szemben állást foglalnom felesleges és nem igényel bővebb taglalást az a tudományban és gyakorlatban egyaránt élő tétel sem, hogy ha a törvény fel is ruházta magát visszaható erővel, a szerzett jogokat még sem csorbíthatja. Éppen ezért nem foglalkozom a különböző felmerült ötletekkel, melyek az utánpótlást szabályoznák. Mi szerzett jogainkat nem csupán arra alapítjuk, hogy diplománk van s hogy a kamaránál a jelöltek közé bejegyeztettünk, hanem arra is, hogy példátlanul nehéz időkben dolgoztunk és tudományos működést fejtettünk ki. Tessek tanárainkat megkérdezni, hogy elérte-e ez a generáció a békénívót s főnökeinket hívom fel tanúságtételre, hogy igyekezetünk, megbízhatóságunk praedesztinál-e bennünket az ügyvédi hivatásra.

Nem véletlen tehát, hogy a minket a kamarából kizárni óhajtó ügyvéd urak nagy részének nincs és nem is volt jelöltje, mert ellenkező esetben ha ismernének minket, bizonyára támogatásukra számíthatnánk. 7–8 évig tudományos pályán működni, már bizonyos egyoldalúságot jelent, mely a pályaválasztást megnehezíti, manapság pedig, midőn az összes szakmákban a szakemberek is fölös számban vannak, az elhelyezkedés másutt egyenesen lehetetlen.

Végre is nem nekünk kell bizonyítanunk, hogy közvetlenül az ügyvédi vizsga kapujánál elűtetvén a bejutástól egész exsistenciánk omlik össze, állítólag azért, mert ezen az áron megmenthető az ügyvédi pálya jövedelmezősége, — hanem várjuk a terv propagálóinak meggyőző érvelését, hogy megélhetésünk és működésünk lehetséges lesz. A mozgalom egyik vezére — akit az ügyvédi kamara közgyűlésén megakadályoztak beszéde elmondásában — a Jogtudományi Közl. 12. számában a 115. oldalon a következőket mondja: «Szerzett jogok sem sértetnek meg, mert azt nem tartom olyan katasztrófálisnak, hogy az, aki jelenleg jogász vagy ügyvédjelölt később (szerinte vajjon mikor?) fog csak az ügyvédi karba felvétetni. Aki hadikölcsönbe vagy záloglevelekbe fektette vagyonát és ma öreg ember, sokkalta többet veszít, mint aki néhány évvel később kerül be az ügyvédi karba.»

Sem jogász, sem általános emberi szempontból nem óhajtom dr. Kelemen Frigyes ügyvéd úr felfogását a «szerzett jogok»-ról kritika tárgyává tenni, csupán annyit fűzök hozzá, hogy mondatának második fordulata még plasztikusabban úgy fogalmazhatta volna, hogy a gyilkosságot nem érdemes büntetni, mert a háborúban sokkal több ember halt meg. Mi az ügyvéd úrtól, aki praktikus ideákban amúgy is bővelkedik, azt vártuk volna, hogy akciót indít a hadikölcsöntulajdonosok érdekében, nem pedig, hogy a tönkrement exsisztenciák új kategóriáit óhajtja szaporítani.

A mai ügyvédjelöltek nagy része már keresztülment egy

numerus claususon és abban a jogos meggyőződésben élt, hogy az a törvényparancs, amely explicite előírja, hogy legfeljebb ennyi meg ennyi jogásza lehet évente az országnak, implicite kimondja viszont azt, hogy ennyi azonban feltétlenül számot tarthat a jogász elhelyezkedésre.

Mindenki, aki csak egy kissé ismeri a viszonyokat, tisztában van azzal, hogy a numerus clausus az ügyvédjelöltek nagy részét nem fogja visszatartani a tényleges ügyvédi működéstől, melynek folytatásához csupán strohmannra lesz szükségük.

Ez volna az a cél, amelyért érdemes félredobni a jogrend legelemibb követelményeit s a fiatalságot arra kényszeríteni, hogy tanítómesterei és jövődö kollégái halálára spekuláljon.

Dr. Kronstein András.

Büntetőjogi Döntvénytárunk XX. 5. íve lapunk július 1-én megjelent számához tévedésből nem mellékelte. Az elmaradt döntvénytári ívet a mai számunkhoz mellékeljük.

Szemle.

— **A drágaság** ellen irányuló küzdelemben kétségkívül tudalmögöttles szerepet játszanak a háborús és a háború utáni tapasztalatok. Még laikus oldalról is mindgyakrabban halljuk, hogy a büntetőjogi eszközök nem alkalmasak a túlmagasnak látszó árak leszállítására. Ha az 1920: XV. tc., mint az ellenforradalmi jogi fossziliák egyike hatályban van is, ha rendeznek is vásárcsarnoki razziákat, ha külön ki-rendelt ügyészek szerepelnek is árdrágítási ügyekben, mindez inkább a hatósági lelkiismeretnek megnyugtatólására szolgál *ut aliquid fecisse videantur*, mintsem a józan belátásnak elpalástolására, hogy a drágaságnak, ha arról egyáltalában szó lehet, épp oly összetett okai vannak mint a világháborúnak. Hogy a legjelentősebb tényezők: az állam, a termelő, a kereskedő és a fogyasztó közül ezidőszert csupán a kereskedő vonható felelősségre, az jogi értékelésben az igazságnak épp oly kevésbé felel meg, mint hogy a békediktátumokban a győzők a legyőzötteket kényszerítették háborús bűnösségüknek elismerésére. Ezért a gazdasági okok ellen folytatott büntető expediciónak nincs erkölcsi ereje, tehát nem lehet gyakorlati hatása sem. E negatívum talán alkalmul szolgálhatna arra, hogy kodifikációs gépezetünk, amely szélmalom módjára akkor is zakatol, ha mag helyett polyvát őrl, — végre is minden hivatalos szervezetnek *raison d'être*-jét működéssel kell igazolni — fel-vesse a jogpolitikai kérdések kérdését, hogy a jog represszív eszközei miért hathatóság egyes társadalmilag káros és tűrhetetlen cselekményekkel szemben s miért vallanak kudarcot más esetekben? Mi az oka, hogy a büntetés alkalmas eszköz a lopás vagy a testi sértés korlátozására s miért vall teljes csődöt pl. az árdrágítás, a párbaj, a házasságtörés s annyi más tényálladék esetében, amelyeket a büntető kodex mint paragrafus hullákat vonzol magával? Megengedjük, hogy a kérdésekre nehezebb a válasz, mint aminő fáradsággal egy-egy büntető-novella szerkesztése jár, de hasonlíthatatlanul nagyobb előnyt jelentene a társadalom egyensúlyának és rendjének biztosítására, mint az újabb törvényszerkesztő vetélések egynémelyike.

— **«Az előfeltételtől független valorizációról»** írt (a Jogt. Közl. f. évi 9. számában megjelent) cikkemben azt óhajtottam kimutatni, hogy bárminő is legyen nézetünk a valorizációról, de lege lata, különösen a pengővalutáról szóló 1925: XXXV. tcikk hozatala óta, a bíróság az ezen törvény életbeléptekor fennálló (a joggyakorlat által már kifejlesztett) valorizációs jogszabályokon túl nem mehet, jelesen a kölcsöntartozásokat merőben a pénzromlás címén az 1925: XXXV. tc.-től eltérően át nem értékelheti v. i. nem valorizálhatja.

Cikkem megjelenése óta történt, hogy f. évi május hó 25-iki kelettel az 1926: II. tc.-be iktatott 1924 november hó 26-án kelt «az Amerikai Egyesült Államok vagy állampolgárok által támasztható kárigények mikénti elbírálása» tárgyában kötött meg-

állapodás alapján kinevezelt Biztos («Commissioner») Edwin B. Parker (mint mondják az északamerikai legfőbb szövetségi bíróság praesumptív elnöke) meghozta második számú döntését, amelyben miután igen alapos indokolással megállapította volt, hogy az Északamerikai Egyesült-Államok illetőleg állampolgárainak tartozásai és követeléseinek tekintetében a trianoni békeszerződés 232. cikke keretén kívül a békeszerződés 231. cikke nem alkalmazható az, Északamerikai Egyesült-Államok illetőleg állampolgárai követeléseinek valorizációja kérdésében következőleg határozott:

«A békeszerződésnek megfelelő rendelkezése hiányában nincsen jogalap annak követelésére, hogy az osztrák, illetve magyar államnak vagy az osztrák, illetve magyar állampolgároknak amerikai állampolgárokkal szemben fennálló olyan tartozásai, amelyek ezeknek feltételei szerint osztrák, magyar, vagy más nem amerikai pénznemben fizetendők, háború előtti árfolyamértékben számított amerikai pénznemben fizetessenek».

«Az osztrák, illetve magyar államok, vagy osztrák, illetve magyar állampolgároknak osztrák-magyar korona fizetésére vállalt szerződésbeli kötelezettsége kizárólag korona-kötelezettség és nem érintik ezen kötelezettséget sem a koronának Ausztria vagy Magyarországban való vásárlóereje, sem pedig ezen koronának más pénznemekhez mért árfolyamértéke».

Ezen döntésnek alátámasztására hivatkozik a Biztos elsősorban az Egyesült-Államok legfőbb ítélőszékének a Deutsche Bank Filiale Nürnberg, Charles Franklin Humprey elleni 1926 nov. 23-án hozott határozatára. Holmes bíró e bíróság véleményét kihirdetvén azt mondta: «valamely ország pénznemében kifejezett kötelezettség ezen pénznem hullámlásainak kockázatát viseli és a jog nem veszi figyelembe, vajjon az árfolyammal a hitelező vagy adós tesz szert nyereségre; (Legal Tender Cases 12 Wall 457., 548., 549.). Nyilvánvaló, hogy a dollár vagy márka különböző időben tényleg különböző értékkel bírhatnak, azonban a törvénynek, amely ezt megállapította, az mindig ugyanaz. Ha a tartozás itten volna esedékes és a dollár értéke csökkent volna, mielőtt a kereset indítatott, a felperes nem követelhetett volna ez alapon több dollárt. Az idegen adós ne legyen rosszabb helyzetben».

E szerint az Egyesült-Államok legfőbb ítélőszéke és ennek határozatai alapján a Biztos is azon véleménynek adott kifejezést, hogy a törvénynek (a békeszerződésnek) megfelelő rendelkezése hiányában, merőben azon az alapon, hogy valamely kötelezettségnek pénzneme értékben változott, a bíróság még volt ellenséggel szemben sem valorizálhat.

Dr. Sicherman Bernát.

— **A kir. Kúria jogegységi tanácsának 29. számú polgári döntvénye:** «Abban az esetben, ha a felperes keresetét a járásbírósi eljárásban az ítélet meghozatala előtt a per-költségre szállította le, az ennek következtében csupán a perköltség felől rendelkező ítélet ellen van-e helye fellebbezésnek? *Határozat:* A Pp. 758. §. 1—6. pontjaiban felsorolt s a községi bíróság hatásköre alól a követelés minőségénél fogva kivett perekben, nemkülönben a pénz fizetése, munka teljesítése vagy ingó dolog iránt indított s a Pp. 758. §. első bekezdése értelmében már az eredetileg érvényesített kereset tárgyának értékére való tekintettel a községi bíróság hatáskörébe nem tartozó perekben, minden esetben van helye fellebbezésnek, tehát akkor is, ha a felperes keresetét az utóbb említett perekben 100 pengőt meg nem haladó értékre, avagy úgy az előbb, mint az utóbb említett perekben csupán a perköltségre szállította le.» (A határozat indokolását Per-jogi Döntvénytárunkban fogjuk közölni. A szerk.)

— **A népszövetség jogi természetéhez.** A népszövetségnek mint élő jogintézménynek megjelenésével, a nemzetközi jogot érintő gyökeres átalakulással szemben eleinte a nemzetközi jogírók tájékozatlanul találták magukat. Valahogyan az új nemzetközi intézmény nem volt bele illeszthető az addigi régi rendszerekbe. Örömmel állapíthatjuk meg, hogy az irodalomban egy magyar író, névleg: Irk Albert egyetemi tanár volt az első között, aki a tényleges változások értékelésével az új nemzetközi jog rendszerének kiépítéséhez hozzáfogott.

Az ily módon felmerülő és tisztázandó kérdések száma természetesen nem csekély, hiszen gyökeres Umwertung aller Wertung-ról van szó az államok egymásközi viszonyaiban. Eme kérdés-csoportból ezen a helyen csak egy kérdést fogunk röviden megérteni, nevezetesen azt, hogy a népszövetség államfeletti állam, államszövetség, szövetséges állam vagy másfajta államalakulat-e?

A Jogtudományi Közlöny-ben (1925. évf. aug. 15. és szept. 1. sz.).

Az állami szuverenitás és a nemzetek szövetsége cím alatt közölt nagyértékű tanulmányban előbb említett írónk ezzel a kérdéssel is behatóan foglalkozik. Irk-nek az az álláspontja az érintett kérdésben, hogy: «a nemzetek szövetsége mai tökéletlen kialakulásában sem államszövetség, sem nemzetközi állam, hanem átmenet a kettő között.» De hozzá teszi, hogy «szervezete közelebb áll az utóbbihoz, mint az elsőéhez».

Jól tudjuk, hogy e tisztán jogpolitikai kérdés elfogulatlan eldöntését nagyban befolyásolja a gyakorlati politika.

A magunk részéről, bár eme szempontot éppen úgy kirekesztjük mérlegelésünkől, mint azt ő teszi, mégsem tudjuk elfogadni állásfoglalását.

A népszövetség ugyanis mai kialakításában magában hordja mint államok közötti kapcsolatot, mindazokat a jellegzetes vonásokat, amelyek az államszövetség alatt ismert államkapcsolatok fontos tulajdonságai.

Ha Jellineknek ma is helytálló felfogását tartjuk irányadónak, amely szerint: «Az államszövetség független államoknak tartós egyesülésén alapuló kapcsolata a szövetséges terület védelmére», úgy nyilvánvalóan kitűnik, hogy mindezek a vonások a népszövetségben is megtekinthetők.

A népszövetség tartós kapcsolata független államoknak. Ebben különbözik a közönséges nemzetközi alliancoktól. Célja a nemzetközi béke biztosítása, a népszövetséghez tartozó államok területi státusának fenntartásával. És amint az államszövetségben, úgy itt is meg van óva és biztosítva az egyes államoknak a szuverenitása.

Ezért helyesen írják Schücking és Wehberg, hogy történeti előpéldáit az 1776—1787-es amerikai Egyesült Államokban, vagy a svájci szövetségben, illetőleg a német Bundban láthatni.

Így nem találó Magyary Géza az az álláspontja sem, aki bár a népszövetségben «egy felette belső világorganizációt» lát, de amelynek szerinte nincs megfelelő politikai jellege.

De teljesen tarthatatlan az újabb irodalomban Schmitt (Die Kernfrage des Völkerbundes. 1926.) azon felfogása, mely szerint: «A népszövetség ma lényegében egy adminisztratív technikai organizáció, egy jószolgálatokra létesített konferencia alkalmatosság (Konferenzgelegenheit) és hivatal.» Ennél a megjelölésnél a valósághoz jóval közelebb áll az előbb említett magyar írónknak a felfogása.

A népszövetség igenis határozott politikai jellegű nemzetközi organizáció, nemzetközi szövetség tiszta államszövetségi tulajdonságokkal, mert e nélkül nem is lehetne, amint ezt a valóságban látjuk: nemzetközi jogoknak gyakorló szerve, vagyis nemzetközi viszonylatokban nemzetközi jogalany. K. Gy.

— **Viszonzás.** Néhány megjegyzés dr. Vészi Mátyás észrevételeire: A jelszavakkal nem a zártügyvédség hívei, hanem annak ellenzői vezették félre. Mi jelszavakat nem használunk, mert nincs rá szükségünk! Zárt ügyvédségről szöveg és nem numerus claususról, amely elnevezés sokak előtt gyűlölt hangzásánál fogva tisztánlátást — úgy látszik — egészen lehetetlenné teszi, de amely elnevezés tudatosan használtatik a mozgalom diszkreditálása végett, holott az egyiknek a másikhoz semmi néven nevezendő köze nincs. Sok helyt volt zárt ügyvédség, ahol az egyetemi numerus claususnak még a hírének sem ismerték. Mindenfelé rémeket idéznek fel, holott az igazságügyminiszter — amint azt előttünk kifejezetten leszögezte — e kérdésben kizárni kíván minden politikumot és kizárólag igazságügyi érdeket, helyesebben az ügyvédség megmentését tartja szem előtt. Ha az ügyvédek létszáma évente 200 helyett csak 20-al szaporodik, hogy ez esetben az egyes ügyvéd mennyiben ne tudná tudását a hatalommal szemben is érvényesíteni és hogy ez esetben az igaz fejlődés és helyes kiválasztódás mennyiben volna megakadályozva, amint dr. Vészi kollégám írja, ezt higgadt elmével belátni alig lehet. De hogy mennyire árt egy ország igazságügyének, ha az ügyvéd, mint a per első bíróját, egy ügy elvállalásának eldöntésénél nem jogi tudása és lelkiismerete által, hanem sötét kenyérgondok által vezéreltetik, az mindenki előtt első pillanatra világos. Az a 600 kartárs, aki látatlanba zsírált az igazságügyminiszter váltóját és az a további sokszáz kartárs, aki pusztán átadással nevének leszögezése nélkül saját jól felfogott érdekében, hiszen szerzett jogok semmiképp sem fognak sértetni, csak lelkileg kötelezte le magát eme váltó beváltására, nem vádolható nagyobb könnyelműséggel, mint azok, akik ugyancsak látatlanba legszebb rakétákat puffogatják egy előttük is ismeretlen kísértet elriasztására.

Dr. Kelemen Frigyes Ottó, budapesti ügyvéd.

— **A községi üzemek várospolitikai és közigazgatási szempontból** című tanulmányában dr. Márkus György a községesítés nagy problémáira mutat rá. Röviden ismerteti a községi üzemek fejlődését, rámutat ezen üzemek szükségességének okaira, a szükséges tőkék eredetére, a megszervezés módjaira és a községesítés jövő irányaira. Külön foglalkozik szerző a főváros

községi üzemével. A bő statisztikai adatokkal ellátott 90 oldalas tanulmány a Franklin-Társulat kiadásában jelent meg, ára 4 P.

Inhalt. Dr. P. Auer: Die Zuständigkeit der Gemischten Schiedsgerichte. — Dr. Z. Ötömösy: Die Geltendmachung der Verfügungsmaxime und des Principis der materiellen Gerechtigkeit. — Dr. G. Rapoch: Die auf die ausländische Aktiengesellschaften bezüglichen Vorschriften des Kunz'schen aktienrechtlichen Entwurfes. — Dr. S. Krisztics: Die Rechtsgrundlagen der Revision des Friedensvertrages. — Dr. A. Kronstein: Rechtsanwaltskandidat und numerus clausus. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Közjegyzőhelyettesi állandó alkalmazást nyerhet nőtlen keresztény ügyvéd, vagy nyug. bíró. Vitéz dr. Tóth Aladár kir. közjegyzőnél. Gödöllő.

230

Német nyelvtudással bíró budapesti ügyvéd, alkalmazást keres, helyettesítést, irodavezetést, vállal. Bankgyakorlattal rendelkezik. Értesítést kér «Komoly munkaerő» jelígre a kiadóhivatalba.

225

A mátészalkai királyi közjegyző lehetőleg nőtlen keresztény helyettest keres állandó alkalmazásra.

229

Most jelent meg!

A kiskorúak házassága, áttérése és kivándorlása a gyámhatóság előtt

Írta

Mosdóssy Gyula,

székesfővárosi árvaszéki főjegyző

Az előszót írta

Dr. Ágoston Géza,

a székesfővárosi árvaszéki elnöke

Nélkülözhetetlen útmutató a kiskorúak jogviszonyaiban, a legfelsőbb gyámhatóság elvi jelentőségű döntéseivel és határozataival

Ára 4 pengő 80 fillér

Kapható a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,

Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T.

könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrásy-út 21.

és minden könyvkereskedésben

Mindennemű

természettani, természetrajzi és kémiai tanszert, valamint tudományos műszert

legelőnyösebben szállít

CALDERONI mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattel készséggel szolgálunk

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Almási Antal kir. kúriai bíró: A személyiségi jog elhatárolása és tartalma. — Dr. Auer Pál budapesti ügyvéd: A Vegyes Döntőbíróóságok illetékessége. — Dr. Vági József budapesti ügyvéd: Eljárás és per. — Dr. Tihanyi Lajos budapesti ügyvéd: A kényszeregyesség joghatályának érvényesítése. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XX. 7.

A személyiségi jog elhatárolása és tartalma.

1. Magánjogi jogrendünk alapfelfogása optimisztikus. Számos intézményeiből kiolvasható, hogy a nemzet is akkor jár legjobban, ha szellemi és gazdasági téren a kezdeményezés főleg az egyesnek jut, a köznek pedig, ott, ahol szükséges az irányítás és csak ott, ahol elkerülhetetlen a korlátozás és a fékezés. Ebből az optimisztikus, a haladásban hívó és bízó felfogásból fakadt az, amit kissé pontatlanul az egyeseknek és elsősorban az egyénnek engedélyezett magánjogi alkotmánybiztosítéknak nevezhetünk: a személyiségi jog.

Magánjogi írott forrásaink ezt e néven kifejezetten nem említik ugyan, hiszen a műszó is csak a polgári törvénykönyv bizottsági javaslata révén hatolt át a köztudatba. (Bsz. 17—19. §§.).

De a személyiségi jog előfeltételei, tartalma és következményei mégis benn vannak törvényeinkben is, bírói gyakorlatunkban is.

Ott vannak abban a számos szabályban, amely a sajtó útján elkövetett valótlan közléseket nem csupán bünteti, hanem a helyreigazítás (1914: XIV. tc. 20. és köv. §§.), és az okozott vagyoni és nem vagyoni kár megtérítésének következményeivel ellátja (id. t. 39. §.).

Ott a becsületsértést, a rágalmozást (1914. évi XLI. tcikk 28. §.), a meghalt embernek és emlékének meggyalázását (u. o. 22., 28. §§.), a közönséges (u. o. 24., 28. §§.) és az üzleti hitelrontást (1923: V. tc. 35. §.), a tisztességtelen verseny tilalmába ütköző bitorlási utánzást, az üzleti hírnévrontást, a vesztegetést, az üzleti titok elárulását és felhasználását (u. o.) sujtó, a büntetőjogon már jóval túlérő, a sértés abbahagyásáig, a vagyoni és nem vagyoni kár megtérítéséig (35. §.), a megtorló ítélet hírlapi közzétételéig (26. §.) terjedő rendelkezések tömegében is, amelyek nyilván már a sértett személyiségi jognak hajtásai.

Ott lelhető a személyiségi jog abban a sok bírói döntésben is, amely igen hosszú időn át törvényes háttér nélkül és annak dacára is, hogy nem büntetendő cselekményekről volt szó, a személyiségi jognak fenntartott érdekkör jogellenes sértéseit a vagyoni és nem vagyoni kár megtérítésének következményével látta el.

Ide vág: a gazdasági és a szellemi alárendeltséget vagy függettséget kizsákmányoló és a nő becsületen csorbát ejtő jogellenes támadás (K. 491/1923. Mjogi Dtár XVII. k. 35/23., továbbá (K. 1693/1919. M. Dt. XIII. 127/99.), amelyet még a sértett beleegyezése sem mentesít mindig, (K. 7424/1925. M. Dt. XX. 6/6.), ide a nemesi címer jogosulatlan használata (K. 3916/1906. M. Dt. I. 244/164.), ide a hátramaradt rokonokat sértő sírfelirat, okozta hátrány, ide a tárgyiilagost meghaladó, a színész művészi tekintélyét csorbító, indokolatlanul agresszív kritika, (K. 1747/1918. M. Dtár XII. 262/193.), ide a festmény tulajdonosának eltiltása a festmény változtatásától, ide a művész változtatási jogának fenntartása (K. 3880/1915. M. Dt. X. 255/154.) és így tovább.

A legutóbbi döntés különösen figyelemreméltó, és pedig azért,

mert benne a Kúria, noha rendszerint ítéleteiben tartózkodik is a tudományos elméletektől és a konstrukcióktól, mégis nyomatékosan kiemeli, hogy a festőművésznek, mint szerzőnek személyiségi jogkörébe tartozik kizárólagosan határozni a felett, hogy az általa alkotott mű, mint az ő művészi alkotó erejének egyéni megnyilvánulása, a maga eredeti állapotában tartassék-e fenn az utókor számára, vagy helyt foghat-e a festményen a tulajdonos által kívánt változtatás, utóbbi esetben a festőművész az említett személyiségi joga alapján a változtatás keresztülvitelét is magának tarthatja fenn.

2. Magánjogi szempontból a felhívott törvényhelyekből kiolvasható, hogy a személyiségi jog felhozott sértései egyúttal magánjogi érdekkörök sértései is és magánjogi kiegyenlítő hatásokkal is járnak.

Ez abból az általános elvből folyik, amelyet bírói gyakorlatunk a BP. 5. §-ának szabályából lefejtett. E törvényhely szerint ugyanis a sértett vagy jogutódja magánjogi igényét a tettes, a részes, a bűnpártoló és az orgazda ellen a büntetőbírósnál is érvényesítheti. Ez törvénybeli elismerése annak is, hogy minden büntetendő tényállás, amely magánjogi érdeket sért, egyúttal magánjogi igényt is keletkeztet. (198. EH.; K. 2346/1926. stb.) Végeredményben a BP. 5. §-a vezette a gyakorlatot ahhoz a felfogáshoz, hogy marasztalás esetében a magánjogi felelősség és a büntetőperben megállapított tényállás a magánjogi igény önálló érvényesítésére indított perre kihatólag is el van már döntve. Abban tehát, hogy a felhívott törvényhelyek a személyiség jogának bizonyos sértéseit kriminalizálják és egyúttal a sértés helyreállításának, az abbahagyásnak, a közzétételnek, a vagyoni és a nem vagyoni kár megtérítésének lényegileg magánjogi következményeivel is ellátják, benne rejlik az is, hogy mindezek a személyiségi jogok magánjogi szempontból is sértik.

De folyik e cselekmények önálló magánjogi jelentősége és ezzel közvetve a személyiségi jog magánjogi elismerése elsősorban és különösen abból is, hogy a felhívott törvényhelyek közül egyesek (pl. az 1914: XIV. tcikk 39. §-ának 3. bekezdése) a személyiségi jogot sértő tényállás kiegyenlítő hatásait a büntetőjogi következményektől kifejezetten függetlenítik. Folyik végül abból és hogy a felhívott és hasonló más döntések szemmel láthatólag abból az alaphoz indulnak, hogy a bennük megszólaló jogvédelem a büntetőjogtól önállósult.

Magánjogunk tehát úgy írott törvényes forrásában, mint a szokásjogot felismerhető módon kifejezésre juttató bírói gyakorlatában is ma már túl van azokon az aggályokon, amelyeket a német irodalom egy része — főleg a német romanisták — a személyiségi jog fogalmával szemben tápláltak.

3. Nálunk nem mondható általánosnak, sőt Schwarz Gusztáv inkább mellékes megjegyzéseitől eltekintve (Új irányok a magánjogban 11. oldal) talán ily élességgel fel sem merült az az aggály, amelyet Puchta-tól fogva sok német író (pl. Enneccerus Lehrbuch I. 176. és 193. stb.) támaszt, t. i., hogy a személyiségi jog és a jogképesség egymás mellett meg sem állhat, hogy e fogalmak egyike felesleges.

Ezzel az aggállyal azért kell foglalkoznunk, mert számos törvényünk, közöttük a jogászai pontosság klasszikus mintaképe a polgári perrendtartás is (70. §.) a jogképességi tételeket kétséget kizáró módon nemcsak elméleti kategóriáknak, hanem magánjogi jogszabályaink egyik integráns részének is tekinti.

Ez az aggály nem indokolt.

A jogképeség és a személyiségi jog ugyan közös eredetű. Hiszen mindkettőt valamely személy létezése indítja meg. Mégis eltérő mederbe lefolyó jelenségek. E fogalmak egyikének felvétele tehát azok másikát sem teszi feleslegessé.

A jogképeség t. i. a jogok és a kötelezettségek alanyi előfeltétele. A személyek ama tulajdonsága, amely a jogokat mozgató (keletkeztető, változtató, szüntető) tényekbe életet önt, amely lehetővé teszi, hogy azok a személyek javára vagy terhére jogi jelentőségű hatásokat előidézdhessenek.

A jogképeség tehát a jogmozgató tények egyik: azok alanyi kelléke. Ha úgy tetszik, a jogmozgató tényállások egyik alkotó eleme is. De sohasem azok egyedüli alkotó eleme. Nem azért, mert önmagában pusztán az, hogy valamely személyt jogképeség illet-e vagy sem, az alanyi jogok keletkezésén, változásán, megszűnésén még semmit sem lendít. Világos ugyan, hogy jogmozgató hatások a jogképeséggel kapcsolatban is beállhatnak. Ehhez azonban a jogképeségnek még valamely külön jogmozgató tényhez kell simulnia.

E szerint a jogképeség jogmozgató tények kísérelje lehet, de önmagában véve nem jogmozgató tény. De nem is alanyi jog. Merőben a jogképeséggel senkit sem illet az az uralmi helyzet, amelyet magánjogi értelemben alanyi jognak szoktunk nevezni. Ennek a következménye pedig az, hogy magábanvéve csak a jogképeség nem is lehet tilos cselekmény tárgya sem. Változását rendesen vagy egyéb jogi tény idézi elő, amelyhez a jogképeség simul vagy pedig az, hogy a reá vonatkozó tárgyi jogszabály módosul, hogy az új jogszabály más előfeltételekhez fűzi a jogképeséget.

4. Ezzel szemben a személyiségi jog alanyi jog. A jogmozgató tényeknek nem kelléke és előfeltétele, hanem azok eredménye.

És pedig oly eredménye, amely annak javára, akinek érdekében beáll, mindenkivel szemben érvényesíthető és mindenkivel szemben védett hatalmat ad. Ez a hatalom a személyiségi jogosult magánjogi autonómiájára irányul. Másként arra, hogy a jogosult erkölcsi, szellemi jogi, gazdasági, fizikai, szóval társadalmi jelentőségű erőit a törvény által megszabott korlátok között saját tetszése szerint szabadon irányítsa, működtesse és kiaknázza.

Személyiségi joga alapján szabja meg a jogosult saját társadalmi: (erkölcsi, szellemi, gazdasági, stb.) működésének keretét.

Akként, hogy e működést másoktól külsőleg elhatárolja, hogy társadalmi és jogi jelentőségű tevékenységét a polgári neve, a cége, a vállalati jelzése alatt folytatja, hogy azt a nemesi előnevet és címet, azt a tudományos vagy szakképzettségű fokot, amely őt törvényeink alapján megilleti, használja. Mindezek: az irodalmi művek címei megjelölésének, a szerzők önmegjelölésének joga, a névjog, a cégjog, az árujelzés joga, a címek, a tudományos fok, a rendjelek és díszjelek, stb. használatának joga és hasonló többé-kevésbé önállósult alanyi jogokká lettek, amelyek valamennyien egy egységes célt szolgálnak. Azt, hogy a személyiségi jogosult társadalmi és egyúttal jogi jelentőségű működésének körét másoktól már külsőleg is elhatárolják és felismerhetővé tegyék. Szolgálhatnak más célt is. De elsősorban és intézményi jellegüknél fogva erre a célra szánvák. Ezért őket megjelölési jogoknak nevezhetjük.

A megjelölési jogokkal részint azonos, részint eltérő célt szolgál a személyiségi jogból fakadó ugyancsak többé-kevésbé önállósult jogok egy másik csoportja: a meghatározási jogoké.

Ezek a személyiségi jogosultnak abszolút védett magánjogi önrendelkezését más irányban oltalmazzák. Társadalmi működésének tartalmát biztosítják számára. Persze ezt is csak a törvény szabta korlátokon belül. Akként, hogy módot adnak neki arra, hogy társadalmi jelentőségű működésének helyét, módját, irányát és körét maga választhassa, irányítsa és ennek gazdasági és egyéb társadalmi eredményét maga aknázza ki.

A meghatározási jogok bizonyos mértékben a megjelölési jogokkal párhuzamosak is lehetnek. Tudniillik annyiban, hogy a személyiségi jogosult azáltal, hogy társadalmi jelentőségű és célú működését külsőleg elhatárolta, gyakran már új társadalmi értéket is teremtett. Ez az érték majd erkölcsi, majd vagyoni jelentőségű. Valahányszor a megjelölési jog ily eredménnyel is jár, aminek gyakori példáit a színészek, művészek, írók nevének, az ismert cégek áruinak reklám használatánál és hasonlóknál észlelhetjük, a megjelölési jog azt a szerepet is játssza, amely egyébként a meghatározási jogoknak van fenntartva.

Az általános személyiségi jogból kisarjadó alanyi jogok harmadik csoportját a védelmi jogok teszik.

Ezek arra szolgálnak, hogy a jogosult részére az ő társadalmi működésének előfeltételeit biztosítsák. Még pedig ennek úgy erkölcsi előfeltételeit: a jogosult becsületét, hitelét, hírnevét, mint fizikai feltételeit is: a jogosult testi épségét, egészségét, életét. És mindezeket nem csupán abban a keretben, amelyben őket a büntetőjog, a közigazgatási jog és a közjog is oltalmazza, hanem ezeken túlmenőleg alanyi értelemben vett magánjogok védelmének megadásá útján is.

A személyiségi jogosult ez érdekei azok, amelyek a legerősebb védelemre szorulnak. Kézen fekszik tehát, hogy őket elsősorban a magánjogon kívül fekvő szabályok: a büntetőjog, a közjog és a közigazgatási jog bástyázzák körül.

De szükség esetére védik őket magánjogi szabályok is. Ennek jelentősége akkor nyilvánvaló, amidőn a nem magánjogi védelem szigorúbb előfeltételei, eljárási vagy egyéb okokból hiányoznak és a jogosult ez elsőrendű javai még sem maradhatnak védelem nélkül.

5. Az általános személyiségi jog tartalma az eddigiek szerint bizonyos fokig szintelen és ruganyos. Hiszen fő jelentőségét úgy tetszik, akkor nyeri, amidőn a jogosult működésének konkretizált eredményeivel állunk szemben és amikor a jogosult működésének tartalmához és céljához képest már az általános személyiségi jogból önállósult, nevesített személyiségi külön jogokkal találkozunk.

Első pillantásra tehát úgy látszik, hogy ezek foglalják el azt az egész teret, amelyet fentebb az általános személyiségi jog számára vindikáltam.

Az általános személyiségi jog e szintelensége és ruganyossága a történeti fejlődés eredménye. És oly történeti fejlődése, amely ma a személyiségi jog belső természetének is megfelel.

Megfelel azért, mert oly korban, amely a személyek társadalmi életnyilvánulásai módjait, hatásait és eszközeit napról-napra és előre láthatatlan módon fejleszti, amely alig néhány évtized alatt jutott el a pusztai szóbeli és írásbeli közlésektől a telefonig, a gramofonig és a rádióig, az egyszerű színházi előadásoktól és a fényképtől a filmesítésig, amely ma holnap a távolbalátó készülékig is el fog jutni, a személyiség védelmét célzó szabályok és intézmények formalisztikus, merev kategóriákba nem is szoríthatók.

Az általános személyiségi jog szintelen és ruganyos tartalma tehát megfelel annak, hogy az csak napjainkban fejlődik, hogy az, ma tulajdonképpen fejlődésének csak kezdő stádiumában van. Ismérveinek és tartalmának is tehát legalább ma még olyanoknak kell lenniök, amelyek a személyiség védelemre szoruló új érdekeinek sérelmeit már előre és magánjogi úton is kirekeszthetőség teszik.

6. Az általános személyiségi jogból, mint törzsjogból bizonyos értelemben önállósult, nevesített személyiségi külön jogok első sorban és rendszerint a reájuk vonatkozóan alkotott törvényekben foglalt szabályok alatt állanak.

Szükség esetére és ezek kiegészítéseként azonban reájuk az általános személyiségi jog tételei is alkalmazandók. Ez a személyiségi jog fejlődésének érdekében kívánatos is. Természetes, hogy e kiegészítésnek csak akkor és annyiban van helye, mikor és amennyiben ennek a külön személyiségi jogra vonatkozóan fennálló sajátos jogszabály ellent nem mond.

7. Úgy az általános, mint a személyiségi külön jog magánjogi védelme is az abszolút vagyoni jogokéhoz simul.

Azt célozza, hogy a személyiségi jog sértése megszüntettesék és hogy az annak megfelelő tényleges állapot helyreálljon vagy előálljon. Tekintettel a személyiségi jog által védett érdekek érzékenységre, ez igen gyakran a sértést sújtó bírói ítélet közzétételével, a sértésre használt eszközök megsemmisítésével vagy használhatatlanná tételével kapcsolatos. De ott, hol a sértés ismétlésétől vagy állandóságától kell tartani, kapcsolatos a sértés ismétlésétől való bírói eltiltással is. És természetesen a tilos cselekmény általános kiegyenlítő hatásával, annak a vagyoni hátránnak a megtérítésével is, amely a sértés folytán beállt. De mint-hogy a személyiségi jog felette érzékeny érdekeket véd, amelyek mindezek mellett sem látszanak kellőleg megvédetteknek, a sértés előtti állapot lehető legteljesebb helyreállítása céljából kapcsolatos a nem vagyoni hátrány pénzbeli kiegyenlítésével is.

Hogy a nem vagyoni hátrány kiegyenlítésének csakugyan ez a célzata, az abból is nyilvánvaló, hogy az 1915: XVIII. tc. 2. §-a

és az 1921 : XLIII. tc. 2. §-a a hazaáruláshoz is ezt a joghatást fűzi. Tehát oly tényálláshoz, amelynél e terhelő hatásnak más, mint erkölcsi célja nem is lehet.

8. Az általános személyiségi jogból fakadó megjelölési és meghatározási jogok a természetes személyeket rendszerint ugyanolyan mértékben illetik, mint a jogi személyeket. A védelmi jogok tekintetében különbség van azok között, amelyek a jogosult fizikai és azok között, amelyek annak erkölcsi és gazdasági épségét oltalmazzák. Az utóbbiak a természeti és a jogi személyeket rendszerint szintén egyformán illetik. Az előbbieket tartalmuknál fogva a természeti személyekre korlátozva.

9. Úgy az általános személyiségi jog, mint annak nevesített külön alfajai is a jogosult önrendelkezésének körét biztosítják. Ennek törvényes korlátjai vannak. És ezek a korlátok itt annyiban más jelentőségűek, mint más jogoknál, hogy a személyiségi jogvédelem törvényhozási célja a jogosult társadalmi tevékenysége. A személyiségi jogok tartalma tehát társadalmi vonatkozású. Innen van az, hogy az államhatalom a köz érdekében és a törvény parancsoló szavával korlátokat szabhat a személyiségi jogosultnak abban a tekintetben is, mily mérvig rendelkezhetik önmagával és mily mérvben irányíthatja saját társadalmi jelentőségű tevékenységét.

A személyiségi jogosult életnyilvánulásainak korlátjai abból fakadnak, hogy a jogosult egyúttal a társadalmi és az állami élet egyik erőforrása és alkotó eleme is. Ellentét az állam és a személyiségi jogosult életnyilvánulásai között mindkettő öncélúságánál fogva lehetséges. Ily ellentét esetében az állam az erősebb, a közjogi szabály a személyiségi jogot korlátozza, fékezi, esetleg ki is zárja. Innen van az, hogy az általános személyiségi jog a közjoghoz hasonló jellemvonásokat mutat, hogy annak korlátjai egyenesen közjogi erejűek és hogy az általános személyiségi jog az ügyleti és főleg a vagyoni ügyleti forgalomtól távolabb áll, az elvileg ügyletellenes.

Az általános személyiségi jogot védett életnyilvánulások egyike-másika azonban oly nagy jelentőséghez jut, hogy annak külön, a gazdasági vagy a jogok forgalmát tekintő egyéb sajátos és részletes szabályozása válik szükségessé.

A szerzői jog, a szabadalmi jog, az árujelzés, a mustrajog, a mintajog, az iparjog, a cégjog stb. gyakoriságánál és igen nagy fontosságánál fogva az általános személyiségi jog kissé színtelen és forgalomellenes keretén túlnő és külön szabályozást igényel, amelytől hazai jogunk sem zárkozhatott el.

Tartalmilag ez rendszerint azzal kapcsolatos, hogy az általános személyiségi jogtól mint anyajogtól egy vagy több a felismerhető jogi tény útján személyiségi különjog válik el.

E személyiségi különjogok nagymértékben önállóak. Sajátos szabályok alatt állanak, amelyek főleg forgalmi részükben az általános személyiségi jogétól eltérnek.

Teljesen azonban még sem szakadnak el az anyajogtól. Külön szabályaikban is félreismerhetetlen és számos az anyajog alaptermészetéből eredő és csak onnan magyarázható tulajdonság. Azokban a kérdésekben pedig, amelyekről külön szabályaik sem kifejezetten, sem közvetve eltérő nem tartalmaznak, anyajoguk: az általános személyiségi jog elveire és szabályaira utalnak vissza, vagyis amazokból táplálkoznak, érthetők, értelmezhetők és fejleszthetők is.

Dr. Almási Antal.

A Vegyes Döntőbíróságok illetékessége.*

Felmerült az a fontos kérdés, vajjon a Vegyes Döntőbíróság hatásköri szabályai kétség esetén szigorúan vagy kiterjesztően magyaráztassanak-e? Itt két szempont tarthat igényt figyelembevételre: a szerződő feleknek, illetve a szerződés szövegezőinek intenciója és a bíróság jellege. Az első szempontra a franciánemet Vegyes Döntőbíróság a Sociétés Vinicole de Champagne cégnek a H. és W. de Mumm cég elleni perében a következőkben mutatott rá: «Valóban nyilvánvaló, hogy a békeszerződés a Vegyes Bíróságok illetékességét a legtagabb értelemben kívánta biztosítani; a német delegáció és a Szövetséges és Társult Hatalmak között a békeszerződés aláírása előtt váltott jegyzékekből nyilvánvaló, hogy a szerződő felek egyetértettek a tekintetben, hogy

a Vegyes Döntőbíróságok illetékesek mindazon viták elbírálására, amelyek a békeszerződés alkalmazására vonatkoznak.»

Másrészt azonban szem előtt tartandó az az elv, hogy oly esetben, midőn szerződéses illetékességgel és pedig a rendes állami bíróság kizárásával állunk szemben, az illetékesség mindig megszorítóan magyarázandó. Ez a két elv tehát lehetőleg összeegyeztetendő és a túlzások mindkét irányban mellőzendők.

És most végül rátérek azon kérdés tárgyalására, vajjon a Vegyes Döntőbíróság hivatott-e saját illetékessége tárgyában végérvényesen dönteni. Teszem ezt annak az ügynek rövid ismertetése kapcsán, amelyre már bevezető szavaimban utaltam.

A trianoni békeszerződés 250. §-a következőképp rendelkezik:

«A 232. cikk és a IV. címhez tartozó Függelék rendelkezéseinek figyelmen kívül hagyásával a magyar állampolgároknak vagy a magyar állampolgárok által ellenőrzött társaságoknak a volt Osztrák-Magyar Monarchia területein fekvő javai, jogai és érdekei nem esnek az említett rendelkezésekben megszabott lefoglalás vagy felszámolás alá.

Ezek a javak, jogok és érdekek a jogosultaknak — minden ilyenmű rendszabálytól vagy a kisajátításra, kényszerkezeltésre vagy zár alá vételre vonatkozólag 1918 november 3-tól a jelen szerződés életbelépéseig alkotott bármily más rendelkezéstől mentesen — fognak visszaadni. Az említett javak, jogok és érdekek abban az állapotban fognak visszaadni, amelyben azok a szóbanlévő rendszabályok alkalmazása előtt voltak.

Azokat a felszólalásokat, amelyeket magyar állampolgárok a jelen cikk alapján esetleg elő fognak terjeszteni, a 239. cikkben említett Vegyes Döntőbíróság fogja elbírálni.»

Ezen §. alapján számos pert indítottak oly magyar honosok a román állam ellen, akiknek javai a románá lett volt magyar területen lefoglaltak vagy likvidáltak. A román állam perbe bocsátkozott ugyan, de jogfenntartással, és hatásköri kifogást terjesztett elő. Arra hivatkozott, hogy a kifogásolt intézkedések a román agrártörvény rendelkezései következtében fogatosítottak, amely törvény nem tesz különbséget román és nem román honpolgárok birtokai között. Ezek az intézkedések tehát szerinte nem tekinthetők oly foglalás- vagy likvidációnak, mint amelyre a szerződés 250. §-a utal. Ezek a rendelkezések tehát a román állam szerint nem bírálhatók el a Vegyes Döntőbíróság által. A román kormány álláspontja szerint ugyanis, amikor a békeszerződés 250. §-a foglalásról és likvidációról beszél, háborús intézkedést tart szem előtt, amely háborús célból fogatosított. Arra is hivatkozott a román állam, hogy 1923 május hó 27-én bizonyos brüsszeli tanácskozáson, amelyen a Népszövetség tanácsának megbízásából Adatci és a Népszövetség néhány funkcionáriusa, továbbá a két érdekelt állam megbízottja vett részt, a magyar kormány megbízott egy kijelentést parafált, amely úgy magyarázandó, hogy elismeri, hogy a román kormány az agrártörvény létesítésével hű maradt a békeszerződésben foglalt elvekhez. A brüsszeli tanácskozásokról Adatci referált a Népszövetség tanácsának és az a jelentést tudomásul vette.

Nem kívánom ezúttal a magyar felperesek ellenérveit ismertetni. A bíróság hosszas tárgyalása után megállapította illetékességét. Azon kérdés, hogy a szóbanforgó likvidációk az agrártörvény alapján hajtottak-e végre, a bíróság szerint, nem tartoznak az illetékességi kérdés körébe. A 250. §-ban frt likvidáció alatt a bíróság szerint mind a háború alatti, mind pedig a háború utáni likvidációk értendők. Kimondta továbbá a Vegyes Döntőbíróság, hogy a magyar kormány megbízott brüsszeli kijelentése és a Népszövetség vonatkozó határozata nem szolgálhat okul a bíróság illetékességének leszállítására. A Vegyes Döntőbíróság kéthavi határidőt szabott, amelyen belül a román államnak elő kell terjesztenie védekezését.

A román állam kijelentette, hogy választott bírása nem fog tovább működni, egyben a Népszövetséghez fordult az Egyességokmány 11. §-ára való hivatkozással. Erre Magyarország azt a kérést terjesztette elő, hogy a Népszövetség a trianoni békeszerződés 239. cikke (illetőleg e cikk függelékének 1. §-a) értelmében válasszon két semleges állampolgárt, akik közül az egyik a visszalépett román választott bíró helyébe léphessen, ha a román kormány egy hónapon belül nem nevez ki új választott bírót.

Felmerült tehát a kérdés, vajjon a Vegyes Döntőbíróság önmaga hivatott-e illetékességét megállapítani?

Ennek a kérdésnek a nemzetközi bíráskodásra általánosságban vonatkoztatva nagy multja van. Immár nemzetközi jogi sza-

* Szerzőnek a londoni Grotius-társaságban 1927 június 11-én tartott előadása. — Bef. közl. Az előbbi közl. 1. a 14. számban.

bálynak mondható, hogy a nemzetközi bíróságok maguk döntik el, és pedig véglegesen, hogy illetékesek-e valamely jogvita elbírálására. Ez az álláspontja a jogi irodalomnak, és érdekes, hogy Lapradelle és Politis, akik közül az utóbbi a magyar-román perben Románia ügyvédjeként szerepelt, azt írják «Recueil des arbitrages internationaux» című munkájukban, hogy ha a választott bíróságot megfosztanók attól a jogtól, hogy maga döntse el, hogy a választott bírósági egyezmény kiterjed-e az eléje terjesztett ügyre, a bíróság kénytelen volna az ilyen kifogásnak kivétel nélkül mindig helyt adni. Ezt az álláspontot foglalta el Descamps is a hatalmakhoz intézett memorandumában, kijelentvén, hogy lehetetlen «a választott bírától azt a jogot elvitatni, hogy kétség esetén maguk állapítsák meg, hogy mely ügyek tartoznak illetékességük körébe s melyek esnek azonkívül.» Ugyanez Mérignac, Higgins és Lammasch álláspontja is. Az Institut de Droit International is kimondotta, hogy: «Midőn az illetékesség tárgyában támadt kétség a választott bírósági egyezmény értelmezésétől függ, a felekről — ellenkező rendelkezés híján — feltételezendő, hogy felfogósították a választott bírakat a vita eldöntésére.»

Az 1899. évi hágai konvenció 48. §-a és a II. hágai konvenció 73. §-a úgy rendelkezik, hogy a választott bíróság hivatott saját illetékességének kérdésében dönteni. A konferencián különösen a kiváló holland jogász, Asser követelt teljesen szabad kezét a választott bíróság számára illetékességének megállapítása tekintetében. Megjegyzendő egyébként, hogy nem is talált ellenmondásra.

A gyakorlatban ez az elv főleg a Betser-ügyben jutott kifejezésre. Ebben az ügyben Gore választott bíró már 1796-ban a következőket mondja: «Az én véleményem szerint nagyobb abszurdum el sem képzelhető, mint az, hogy ha két nemzet megbízottakat nevez ki, hogy azok követeléseket vizsgálat tárgyává tegyenek s azok felett ítélkezzenek, megállapítja azokat a szabályokat, amelyek szerint a követeléseket meg kell vizsgálni, felfogósítja őket eskü alatti tanuhallgatások foganatosítására, valamint pénzben való marasztalásokra és ünnepélyesen fogadalmat tesz arra, hogy a döntést véglegesen és kötelezőnek ismeri el, és ugyanakkor nem ad nekik hatalmat arra, hogy a szóbanforgó kérdésben határozatot hozzanak.»

A guyana-surinami holland-francia határperben az orosz cár mint választott bíró kijelentette, hogy hivatottnak érzi magát illetékességének megállapítására s ezt a felek is elismerték.

Az állandó hágai törvényszék 34. §-ának utolsó bekezdése így szól: «Abban az esetben, ha a körül folyik a vita, vajjon valamely ügy a fentemlített kategóriák egyike alá esik-e, e felett a bíróság van hivatva dönteni.»

Ezek után nem lehet kétséges, hogy nemzetközi jogi szabály, hogy a nemzetközi bíróság maga végérvényesen dönti el, hogy illetékes-e valamely kérdés elbírálására. Fokozottan kell, hogy álljon ez a Vegyes Döntőbíróságokra, mert hisz a békeszerződések a következő rendelkezést is tartalmazzák: «A Magas Szerződő Felek megállapodnak abban, hogy a Vegyes Döntőbíróságok határozatait végérvényeseknek tekintik és állampolgáraikra kötelezőkké teszik.»

Ezek a szerződések nem disztigálnak, hanem általánosságban határozatokról beszélnek és így nem kétséges, hogy a vonatkozó rendelkezés minden határozatra, tehát az illetékesség tárgyában hozott határozatra is vonatkozik. Ez annál is inkább így kell hogy legyen, mert hisz — mint ahogy az az előadottakból kitűnik — ez a felfogás felel meg a nemzetközi jogi elveknek és a gyakorlatnak. Valamely illetékességi döntés kötelező voltát el nem ismerni, hatásában ugyanazt jelenti, mint akármilyen kötelező bíróság ítéletét nem teljesíteni. A román kormány magatartása, midőn a Vegyes Döntőbíróság illetékességi határozatával szemben a Népszövetség tanácsához, tehát igen magas, de nem bírói fórumhoz fordult, nemcsak a békeszerződésbe ütközik tehát, hanem a nemzetközi jog általános elveibe is. Ebben az ügyben valójában a nemzetközi bíraskodás sorsa forog kockán és el lehet mondani, hogy a nemzetközi jog fejlődése szempontjából a Nemzetek Szövetsége Tanácsának végleges állásfoglalása nem lesz kisebb jelentőségű, mint az Alabama-ügyben annak idején hozott híres választottbírói döntés. Ha megengedhető volna, hogy valamely nemzetközi bíróság döntése — noha nemzetközi fellebbezési törvényszékünk nincs — bármely fórum által, főképpen azonban valamely politikai testület által felülvizsgáltassék, vagy pedig a felek által egyszerűen ne respektáltassék és

ne hajtassék végre, ez a nemzetközi bíraskodás halálát jelentené. Igen szerencsés körülmény, hogy a Nemzetek Szövetségének Tanácsa ennek az országnak (Angliának) külügyminiszterét állította az ügygel foglalkozó hármashozottság élére, ezét az országét, amelyet annyira jellemez a tradicionális törvénytisztelet és a nemzetközi bíraskodás fejlesztésének őszinte vágya.

Ki ne emlékeznék azokra a jogtiszteletről tanuskodó szavakra, melyeket H. Lowe, a Chancellor of the Exchequer mondott az Alsóházban az Alabama-döntés alkalmából, mely Angliára oly súlyos terheket rótt: «A mi kötelességünk — mondá — az ítéletnek engedelmeskedni és megfizetni az összegeket, amelyekben elmarasztal, nehézségek támasztása és kommentár nélkül.» Anglia királynője pedig 1873 augusztus 5-iki trónbeszédében megköszönte az Alsóháznak, hogy lehetővé tette számára, hogy eleget tegyen azon kötelezettségeknek, amelyeket a genfi választott bíróság rótt rá.

Meg vagyok győződve, hogy ez a magasztos szellem fogja megihletni az angol külügyminiszter urat, mikor végleg állást fog foglalni a magyar-román kérdésben s ez által meg fogja menteni a nemzetközi bíraskodást a bukástól, a nemzetközi jogot a visszafejlődéstől s egyben biztosítani fogja a maga és hazája számára azok háláját, akiknek számára a Vegyes Döntőbíróság az az utolsó szalmaszál, melybe nagy szenvedéseik közepette kapaszkodnak s amelytől legalább magánjogi sérelmeik reparálását remélik.

Dr. Auer Pál.

Eljárás és per.*

(Jegyzetek egy általános jogtan eljárásjogi részéhez.)

A szóbeli tárgyalás egyúttal *közvetlen* is. De a közvetlenség nem teljes ott, ahol a felet ügyvéd képviseli. Az ügyvéd nem tudja mindazt, amit a fele és esetleg nem azt kérdezi meg tőle, amit a bíróság fontosnak tart. Ezért ismeri a polgári perrend a fél személyes meghallgatását, ami éppen abban különbözik az eskü alatti kihallgatástól, hogy a fél személyes meghallgatása alkalmával *tárgyal* — állít, bizonyítékot nevez meg vagy nyilatkozik — nem pedig *bizonyít*.

Az eljárásnak az a módja, amelyet pernek nevezünk, igen megkönnyíti a bíróságnak azt a munkáját, amely a döntést megelőzi és ezáltal nagyobb a valószínűsége annak, hogy a hatóság, ha akarja, igazságosan fog dönteni. A felek mindegyike jobban érzi, mint az idegen, azt, ha igaza van, — ha nincs, akkor annyit, amennyire igaza van, mert előfordul, hogy valamely szempontból, ha nem is ugyanabból, mindkét félnek igaza van és csak éppen a szemponton mulik.² A felek nemcsak azokat a tényeket ismerik jobban, amelyek rájuk nézve kedvezőek, hanem jobban tudnak a tényállásból a maguk javára következtetéseket levonni és könnyedebben bírálják meg az ellenfél tényállításainak valóságát és következtetéseinek helyességét. A hatóság a feleknek előtte lefolyó vitája folytán jórészt megtakarítja az ellentétes álláspontokba külön-külön való beleélés, a beléjük való elmélyedés, szubjektív beállítástuk munkáját és az ő számára csak a döntés objektív munkája marad. Sokkal nehezebb a hatóság munkája akkor, ha valamely egyoldalú kérelmet bírál el. A kérelemmel szemben neki kell felhoznia az ellenérveket, válaszolnia rájuk, önmagában lefolytatnia az egész vitatkozást, — hasonlít ahhoz az emberhez, aki egymagában játszik le egy sakkjátszmát, — és azonkívül döntenie is. Azonkívül a felelőssége is nagyobb az egyoldalú kérelmet elintéző szervnek, mint a perbírónak: ha valamit nem vesz figyelembe, úgy az egyedül az ő mulasztása; a perben az, aki nem hoz fel valamit, ami érdekében áll, magára vessen.

A tárgyalás a *megbeszélésből* és a *vitatkozásból* származik. Ezeket az egyes ember is használja a végből, hogy gyakorlati szándékait és elméleti nézeteit másokkal megbíráltassa, a másik által felfedezett hibákat kiküszöbölje, tanácsait és a másik fél megjegyzései által keltett gondolatokat a maga javára fordítsa. (Gyakori jelenség a perben, hogy az egyik fél az ellenfél ellen-

* Az előbbi közl. 1. a 13. számban.

² Nem tökéletesen. Más ember, aki elfogulatlan, a maga objektív szemével sokszor olyasmit is észrevesz, ami a félnek nem jutott eszébe. A fél, aki mindenáron igazat akar magának adni, tart attól, hogy esetleg mégsem lesz pernyertes és ez sokszor kiküszöböli a logikus gondolkodásból. A fél sokszor olyan alapon nyer meg egy ügyet, amire nem is gondolt ő, csak a bíró.

vetéseire tökéletesíti a maga álláspontját, miután rájött arra, hogy jogos álláspontját tökéletlenül fejezte ki; a fél perbeli álláspontja csak a tárgyalás-csata tüzeiben élesedik ki és nyeri el végső alakját.) Ezek a jelenségek azonban nemcsak az egyes ember nézeteinek megtisztulására, hanem arra is alkalmat adnak, hogy az egyik ember ezek segélyével vigye át a másikra a maga akaratát, rábírván őt arra, hogy akár elméleti, akár gyakorlati kérdésben az ő nézetét fogadja el.

A magánvitatkozás rendjét is szabályozza az *illem* — pl. nem illik másnak a szavába vágni — de még sokkal inkább a társas vitatkozását (tudományos társaság vitaülése). Az egyleti, részvénytársasági közgyűlés, parlamenti tanácskozás, bírósági zárt ülés, bírósági tárgyalás rendje már *jogi* szabályozás tárgya, amely jogi szabályozás jórészt a magánillemszabályok továbbfejlesztése. Ezekben a sokféle szétszórt, legtöbbször ki sem mondott szabályokban számos közös gondolat van. (L. Szász-Schwartz: Az obstrukció jogtana, Parerga 225 skk. különösen 251—253. ll.) A közös gondolatok összegyűjtésénél nem volna érdekeltenebb a különbségek demonstrálása és okaik keresése sem. Pl.: Más szavába vágni nem szabad — de (úgy látszik) a parlamentben (vagy parlamentszerű gyűlekezetben: székesfővárosi közgyűlésen) bizonyos határig igenis szabad közbeszólni (elnök nem utasít rendre miatta, szónok felel rá), bírósági tárgyaláson, úgy hiszem, nincs helye. Vagy: A rendfenntartás és a tárgyalás külső alaki vezetése tekintetében a bírói tanács elnökének helyzete hasonlít a parlament elnökének a helyzetéhez; az *anyagi* pervezetés jogának, amely a bírósági tanács elnökét megilleti, nincs megfelelője a parlamenti jogban; a parlament elnökének nincs joga érdemlegesen irányítani a parlament munkáját. Más különbség: Parlament, tudományos testület vitájában alig van különbség állítás és bizonyítás között, az úgynevezett tudományos bizonyítás: érvelés vagy logikai levezetés, ami (perjogász szemében) az állítással egyértelmű; parlamenti vitában már van okiratokkal való bizonyítás, sőt az ú. n. parlamenti bizottságok előtt tanubizonyítás is. A bizonyítási, sőt még az állítási teher is a pervita specialitása. Másutt a pozitív és a negatív állítási (utóbbit úgy is nevezhetném: cáfolási) teher minden vitatkozót egyformán ér, épp. úgy, mint a bizonyítási és ellenbizonyítási teher, amennyiben bizonyítás az illető vitatkozásban egyáltalában elképzelhető.

Vannak a per³ és a vitatkozás többi esetei között egyéb lényeges különbségek is.

Ott is, ahol a vitatkozás nem öncél, hanem döntés előkészítője, mint a parlamentben, némely tudományos kongresszuson, bíróság zárt ülésén: a pert kivéve minden más esetben magának a vitatkozó testületnek a tagjai döntenek. A perben a felek nem azt akarják meggyőzni, akivel — látszólag — vitatkoznak, hanem a bíróságot. A felek nem annyira meggyőződést, mint inkább érdeket képviselnek; egymást nem meggyőzni akarják. A felek álláspontjának eredete esetleg valóban valamely meggyőződés volt: amikor azok a tények, amelyeknek jogi hatásait a bíróság elbírálja, megtörténtek, a felek — legtöbbször esetben — bizonyára meg is voltak győződve, hogy azt tették meg, aminek megtételét a jogszabályok az adott esetben az ő érdekeik védelmére előírták, pl. az árut jogosan bocsátották rendelkezésre vagy a szállítást jogosan tagadták meg. A feleknek azonban a perben nem az a céljuk, hogy megtudják, helyesen cselekedtek-e, hanem az, hogy a lehetséges előnyöket akként élvezzék, mintha helyesen cselekedtek volna és ebből a célból igyekeznek cselekedeteiket a bíróság előtt helyesnek feltüntetni, ezt a szót a fenti értelemben véve.

Meggyőződés formájában érdeket képvisel a vita eszközeivel a parlamentben, valamint más közjogi testületek, pl. városi képviselőtestületek életében a *párt*. A pártok, valamint a mögöttük álló osztályok harcának azonban a vitatkozás nem az egyetlen és nem is a legfőbb eszköze és vitatkozni is nemcsak üléseken, hanem irodalmi eszközökkel is lehet. A pártok programjai is — egyoldalú kijelentések — meggyőződés formájában kijelentett érdekkövetelmények. A politika tudománya szerint a pártok éppen a

maguk egyoldalú álláspontjának propagálásával viszik legjobban előre az egyetemes érdekeket, ami hasonlít a munkamegosztás elvéhez.

A parlamenti vitatkozás célja valójában: annak világos kifejtése, mi valamely kérdésben az egyes osztályok érdeke. Meggyőzésről csak annyiban lehet szó, hogy valamely csoport az érvek súlya alatt felismeri, hogy eddig nem látta jól, mi áll érdekében. Az érdeken túlmenő meggyőzés elképzelhetetlen.

Térjünk vissza alapproblémánkhoz.

A per-forma az eljárás legszabályozottabb, legfejlettebb, legdifferenciáltabb módja. Ez a forma ad legjobban módot arra, hogy a fél a hatóság eljárását ellenőrizze. (Az is idetartozik, hogy a fél a tanukhoz kérdéseket intézhet, alaki hibák miatt tiltakozhat, felszólalhat, semmisségi okokat jelölhet meg, a jegyzőkönyv aláírását megtagadhatja.) Per-formában azokat az eljárásokat szokták lefolytatni, amelyekben a legfontosabbaknak tartott érdekek forognak szóban. Ezért a per sokkal több biztosítékot ad a feleknek, mint más eljárások. Ilyen a tárgyalás nyilvánossága a nagyközön-séggel szemben, az iratok nyilvánossága a felekkel szemben. Ilyen az ítélet jogereje, amely csak alacsonyabb fokban van meg a perenkívüli és közigazgatási eljárásban: a jogerőszabályok biztosítják a feleket arról, hogy az ítélettel befejezett ügy (már amennyiben a perújítás szabályai ez alól kivételt nem tesznek) egyszer mindenkorra le van zárva. A perben a fellebbvitel nagyobb mértékben van megengedve, mint a perenkívüli és közigazgatási eljárásokban; a fellebbviteli eljárásban a felek is résztvesznek. Az, hogy a per igen fejlett eljárási mód, mutatja az, hogy a modern perrendek sokkal hosszabbak, mint más eljárások szabályai. A mai perrendtartások hosszas történeti fejlődés eredményei; sok ú. n. szabadságjogot foglalnak magukban amelyekért nehéz harcokat vívtak.

Mindezek alapján megértjük, mért kívánták pl. az elmúlt években azt, hogy a lakásügyeket ne közigazgatási hatóság intézze, hanem a perrend alapján eljáró bíróság.

A per-formának persze hátrányai is vannak. A per hosszú, bonyolult, drága; ez részben annak a következménye, hogy a feleknek valamennyinek egyenlő jogaik vannak, az ügyfélegyenlőség nem a bünvádi perrend specialitása. Ugyanazok a jogok illetik meg azt, akinek igaza van, mint azt, akinek nincs; az utóbbit a szólás, periratadás, fellebbvitel joga akkor is megilleti, vagyis ily cselekményeivel akkor is foglalkoznia kell a bíróságnak, ha kétségtelen, hogy ezek a fél álláspontjának mit sem használnak. Az igaztalanul eljáró fél egy-egy cselekménye szükségképp maga után vonja ellenfelének megfelelő cselekményét is, amely elmaradna, ha a fölösleges cselekmény nem történné meg. A perrendtartások alapelve, hogy a bíróságok inkább száz alaptalan vagy fölösleges perbeli cselekménnyel foglalkozzanak, semmint a felet jogaitól egyszer megfoszák. Ebben az esetben *egy* fél jogsegélyben való részesítése százegy cselekmény elbírálásába kerül.

(Bef. köv.)

Dr. Vági József.

A kényszeregyesség joghatályának érvényesítése.

(Hozzászólás dr. György Ernő cikkéhez.)

Dr. György Ernő, az O. H. E. igazgatója a Jogtudományi Közlöny folyó évi április 15-iki számában igen érdekes cikkben foglalkozott azzal a kérdéssel, mik volnának az eszközei *de lege lata* a kényszeregyesség joghatálya alá eső követelések érvényesítése körül a gyakorlatban előállható visszasságok megelőzésének. Dr. György Ernő cikke azt találja visszásnak, hogy a kényszeregyesség következtében rendszerint a kvótális kiegyenlítés és a részletfizetés kedvezménye alá jutott követelések a gyakorlatban a létrejött kényszeregyesség határozmányainak figyelembevétele nélkül szerepelnek az őket tárgyzó bírói ítéletekben. Az ebből az adósra esetleg előállható hátrányok megelőzése érdekében azt javasolja, hogy az adós kérelmére a bíróságok ítéletükben a kényszeregyesség hatálya alá kerülő követelésre nézve «a marasztalás összegszerűségét s a teljesítési határidőt» az adós ily irányú kérelmével kapcsolatban beterjesztendő kényszeregyességi jogerős végzésben foglaltakhoz képest állapítsák meg. A cikkíró e javaslatának alátámasztására hivatkozik a Kúriának egy újabb feloldó végzésére is, melyről közli, hogy abban a Kúria azon az

³ Ezt a szót használom — más híján — a felek bíróság előtti vitájának jelzésére. A «per» szó nemcsak a tárgyalást foglalja magában, hanem sok egyebet: a bírósági tárgyalást előkészítő cselekményeket, az ítélezést stb. A «tárgyalás» szó a «per»-énél szűkebb fogalmat jelent, de még mindig magában foglalja a bizonyítási eljárást is.

alapon oldott fel ítéletet, hogy bár az alperes bejelentette, hogy kényszeregyességben van, az alsófokon eljáró bíróságok e kényszeregyesség tartalmának megállapítása iránt nem intézkedtek.

En ezzel szemben abban a véleményben vagyok, hogy mérlegelendő, nem éppen az a gyakorlat felel-e meg a kényszeregyesség jogi hatálya belső természetének és alkalmas a gyakorlatban fölös visszasságok megelőzésére, mely a kényszeregyesség hatálya alá tartozó követelésről folyó per során a kényszeregyességi eljárásra való tekintet nélkül állapítja meg a kötelelem tartalmát s hozza meg ítéletét; s vajjon jogi és közgazdasági szempontból egyaránt nem éppen az a kívánatos, hogy a kényszeregyesség jogi hatályának érvényesítése minden esetben a kötelelem teljesítési szakára maradjon?

Jogi szempontból vizsgálva a kérdést, természetesen, de a Ke. rend. 92. §-a világos értelmé szerint is, mint erre dr. György Ernő cikke is helyesen rámutat, a kényszeregyességnek nincsen novatórius hatása azoknak a követeléseknek a jogalapjára, melyekre hatálya kiterjed; a kényszeregyesség csupán e követelések végrehajthatóságának lesz a terjedelme. megszorító korlátja és pedig, mondhatni kivétel nélkül, felbontó feltétellel emelt *korlátja*. Nevezetesen talán valamennyi kényszeregyességben, mint a Ke. rend. 79. §-ára támaszkodó *naturale negotii*, kimondatik, hogy a kényszeregyességi kikötések, így különösen a fizetési részletek be nem tartása a követelést ismét egész terjedelmében teszi érvényesíthetővé. A kényszeregyesség tehát ebből a szempontból tekintve úgy jelentkezik, mint a hatálya alá eső követelések végrehajthatóságának a kényszeregyességi határozmányok mérvére való feltételes *korlátozása* és pedig olyan korlátozása, mely a Ke. rend. 92. §-ának rendelkezéséhez képest, még a jogerős bírói ítélettel szemben is *ex lege* mint kötelemmódosító tény hat.

A kényszeregyesség hatályának ilyen jogi természete mellett tehát az adósra semmiféle visszasság nem származik abból, ha az ítélet adós kötelezettségeit a kényszeregyességre való tekintet nélkül állapítja meg. Adós teljesíteni csak a kényszeregyességnek megfelelő módon fog s ha e kötelezettségnek eleget tett, köteleme teljesítés következtében *ipso facto* megszűnik. A kötelemmegszűnést már per nélkül is elismerni nem akaró hitelező visszaéléseivel szemben az adós részére jogviszonyainak biztosítására rendelkezésre áll a Pp. 130. §-a szerinti megállapítási kereset, valamint szükség esetén a végrehajtás felfüggesztésére, korlátozására, megszüntetésére a Pp. 38. és 39. §-aiban adott jogeszközök s védelmére vannak a per és eljárási költségek viselésére vonatkozó valamint a kártérítési jogszabályok.¹ Abból, hogy a hitelező rendelkezésére egy olyan végrehajtható közokirat áll, mely a kényszeregyességre való tekintet nélkül állapítja meg az adós kötelezettségeit, az adósra hátrány nem származhatik, mert hiszen köteleme módosulását is egy, a végrehajtási eljárás számára ugyancsak közokirat jellegű okirat, a kényszeregyességi jogerős végzés igazolja. S adós a kényszeregyesség alapján is természetesen ugyanolyan kautelák megkövetelése mellett tartozik csak teljesíteni, mint a módosítatlan kötelelem alapján. tehát teljes bizonyító erejű nyugtató okirat, váltótartozásnál az erről szóló váltóra vezetendő nyugta ellenében. S váltó alapján ennek bemutatása nélkül a végrehajtás még csak el sem rendelhető. A jelenlegi gyakorlat tehát nemcsak a kényszeregyesség jogi természetének felel meg, de az adósra nézve nem csökkenti azokat a jogi előnyöket sem, melyeket számára a kényszeregyességi intézmény rációja kíván biztosítani.

Bárha így e gyakorlat közgazdasági szempontból sem hátrányos, annak az O. H. E. igazgatója által kívánt s a szerinte a Kúria által is iniciált megváltoztatása a hitelezői érdekek szempontjából egyenesen hátrányos volna. A kényszeregyesség rendszerint az alaptartozási összeg percentuális hányadára redukálja

¹ Ebben a vonatkozásban dr. György Ernő cikke a Végrehajtási törvény 10. §-ára s a Pp. 35. §-ának utolsó bekezdésére hivatkozik; bár kétségtelenül tévesen. Hiszen a végrehajtató már minden indokolás nélkül is korlátozhatja szemben az ítéleti marasztalás tartalmával a végrehajtási kérelmét és a kényszeregyesség nem feltétele, hanem korlátja az adós teljesítési kötelezettségének. De az óvatos végrehajtató mindenestre célszerűen jár el, ha a bizonyítási teher vállalása nélkül a netalán rendelkezésre álló teljes bizonyító erejű eszközökkel a lehetőséghez képest már a végrehajtási kérvényével kapcsolatban elejét veszi a végrehajtást szenvedő esetleges rosszhiszemű elhúzási kísérletei sikerének.

az adós által fizetendő összegeket; a mai gyakorlat szerint sohasem lehet vitás, hogy a bíróság megítélt összeg a teljes 100%-ot jelenti s hogy ennek mint ilyennek alapján számítandó ki a kényszeregyességi adós által tényleg fizetendő kvótális összeg. Ha a mai gyakorlat megváltoznék, egy újabb eszközt nyerne a rosszhiszemű adós arra, hogy még a kényszeregyességi kvóta megfizetését is alaptalan kifogásokkal, per-provokálásokkal, esetleg a kényszeregyességi kedvezmény elvesztésének kockázata nélkül is elhúzhassa. Hiszen a hitelezőnek a rosszhiszemű adóssal szemben a teljes követelés bírói megállapítására van szüksége, hogy annak kényszeregyességi kvótája összezszerűleg is megállapítható legyen! S ha az adós nem tesz eleget a kényszeregyességnek sem és ez így hatályát veszti, vajjon minő közgazdasági vagy akár jogi, etikai, szociális avagy igazságszolgáltatási általános szempont tehetné kívánatosá, hogy akkor a hitelezők a kényszeregyességre való tekintettel az ítéletből kimaradt hányadok ügyében új pereket legyenek kénytelenek megindítani? Ha a pontosan teljesítő kényszeregyességi adós ellen a hitelező a természetesen az egész követelésről szóló ítélet alapján az *egész* követelést akarná behajtani, az adós a kényszeregyességi közokirattal védekezhetik; a hitelezőnek ellenben a nem fizető kényszeregyességi adóssal szemben a kényszeregyességi kvótát meghaladó követelésre új pert kellene indítania. S a végrehajtási eljárás során lehető visszaélések ellen kétségtelen, hogy az adós már csak annál fogva is jobban van vértézve, mivel a hitelezőnél az ily visszaélésekből előálló károk és költségek kiegyenlítésére a tapasztalat szerint inkább van fedezet, mint a rosszhiszemű eljárási fogásokkal operáló adósoknál s így az ily visszaélések veszélye már csak ennél fogva is nagyobb az adósok, mint a hitelezők részéről.

En tehát szemben dr. György Ernő cikkével s a Kúria által szerinte iniciált gyakorlattal azt a jelenlegi gyakorlatot tartom fenntartandónak, mely a kényszeregyesség hatálya alá eső követelések ügyében a kényszeregyességre való tekintet nélkül hozza meg ítéletét s a kényszeregyesség jogi hatályát a kötelelem életének során csupán ott veszi figyelembe, a hova az természete szerint kiterjed: a kötelelem teljesítési szakában. S ez a gyakorlat elejét veszi az olyan zavaroknak is, melyek szükségképpen állanak elő akkor, ha az ítéletben szereplő követelési összegről még az esetben is ha egyik fél részéről sem vitás, hogy a teljesítés a kényszeregyesség hatálya alá tartozó, esetleg vitathatóvá válnék, vajjon az 100%-ban avagy csak kvótájában egyenlítendő-e ki. A mai gyakorlat fenntartása esetén továbbra is egységes jogi elbírálás alá kerülhet az adósok a kényszeregyesség hatálya alá eső valamennyi tartozása egyrészről a peresítés, másrészről a teljesítés szakában is és így az továbbra elejét veheti az ezen egységek megbontásából származható visszasságoknak is.

A Ke. rend. 92. §-a s a mai gyakorlat szerint a kényszeregyesség egy olyan kötelemmódosító tény, mely csupán a kényszeregyesség hatályának kezdő időpontját követő teljesítés során hat, de akkor a pontos teljesítéssel mint kötelemszüntető ténnyel kapcsolatban *ipso facto*. A teljesítéssel kapcsolatban előálló kötelemmegszűnés joghatályának esetleges bírói deklarálására a mai gyakorlat mellett jelentkező szükség az adósra itt sem jelenthet nagyobb visszasságot, mint aminővel az a kényszeregyességgel nem módosított kötelemmel is szükségképpen jár. Nincs szempont, mely követelhetné, hogy a kényszeregyességi eljárással kapcsolatban még az ebből a visszasságból származó esetleges hátrányok is a hitelezőkre háríttassanak át. Elvégre a kényszeregyességi eljárás közgazdasági érdekből ad a fizetéseképtelen adósok kedvezményeket és nem azért, hogy a fizetéseképtelen adós hitelezőjét, szemben a pontosan fizető adós hitelezőjével, még ott is hátrányokkal sújtsa s ott is védtelenül hagyja a rosszhiszemű adós fogásaival szemben, hol ezt semmiféle közgazdasági érdek sem indokolja.

Dr. Tihanyi Lajos.

Szemle.

— Az osztrák események igazságügyi tanulságai aktuális fényt vetnek a közhely banalitásába szürkült mondanásra, amely a Kúria épületének homlokzatát díszíti. *Justitia regnorum fundamentum* mégsem az egész igazságot fejezi ki, mert nem is az igazságszolgáltatásnak, hanem a beléje vetett hitnek és bizalomnak megrendülése kergetheti válságba

az államot. Hogy a jogos védelemre alapított felmentő verdikt megfelelt-e az anyagi igazságnak, azt nehéz volna hírlapi közlésekből eldönteni, de egész bizonyosan nem felelt meg a várakozásnak, amelyet a közvélemény túlnyomó része az ítélethez fűzött. Ez a szembeszökő ellentét, amely a demokratikus esküdtbírósnak igazmondása és a demokrácia tömegeinek ki nem mondott igazsága közt mutatkozik, frappáns érvül szolgál annak a kétségnek megerősítésére, amelyet az esküdtszék garanciális értéke iránt e lapokban kifejezni merésztünk. Akik a nép szavában — méltán — Isten szavát ismerik fel, csak nehezen tudnák eldönteni a dilemmát, vajjon az isteni szó a demokrácia igazságügyi szócsövében vagy az ítélet ellen tüntető tömegek hangjában nyilvánult-e meg? Akármily kárhóztos is a vandalizmus, amellyel a fékevesztett indulat az igazságügyi palota felgyújtásának szimbólumában fejezte ki elkeseredését, mégsem találja maradéknélküli magyarázatát az ilyenkor bűnbakul szereplő izgatásban. Eredményesen izgatni csak azokat lehet, akiknek az izgalomra okuk van és legalább is kétséges, hogy az izgalomnak gépfegyveres leszordinózása biztosítja-e az állami rend stabilitását. Ingatag politikai időszakokban az esküdtszék sem szilárd sarkpont a tünemények rohanó árában és felmentési hajlama révén épp úgy szembekerülhet a közhangulattal, mint a szakbíró más esetekben elítélési készsége következtében. Egyéb igazságokra is vet fényt az a tűz, amelyben a bécsi Justizpalast elhamvadt. Előreláthatóan külön alkalmi törvény fog gondoskodni az elpusztult telekkönyvek és periratok rekonstrukciójáról, sőt felmerült az a gondolat is, hogy a jövőben a kartotékszerű telekkönyvek két különböző helyen őrzött eredeti példányban állíttassanak ki. Sajnos a száznál több elpusztult emberélet rekonstrukciójáról törvénnyel nem lehet gondoskodni és épp ily sajnálatos, hogy a jogászok, bírák, ügyvédek több zokszót találtak a jog életének, mint az élet jogának sérelméről hangoztatott panaszokra. Kelsen és a többi bécsi újkantianus számára a jog tiszta forma, amelyet a váltakozó társadalmi eszmény tölt meg tartalommal. Érthető tehát, ha a jogász genius loci a formától nem látja a lényegét, a veszélybe jutott vagyoni érdekek mellett nem veszi észre az embert. Jó néhány száz éve, hogy Luther megírta a nevezetes szentenciát: *Ein Jurist der nichts ist denn ein Jurist, ist ein arm Ding*, de a jogász alaptermészet, úgy látszik, azóta sem változott.

— **Morál és javadalmazás.** Már évekkel ezelőtt felemeltük szavunkat a bírói fizetések megfelelő színvonalra való emelése érdekében. Azóta ezen a téren történtek ugyan nyilvánvaló javulások, de még ma is az a helyzet, hogy a bírói állás- és tekintéllyel szorosan összefüggő létminimumot a bírói fizetések nem érik el. Ezt a kérdést a legutolsó hónapok eseményei ismét a legerősebb mértékben előtérbe helyezték. Ha elfogadjuk a helyességét a kormány irányítása mellett működő ügyészség azon álláspontjának, hogy büntetendő cselekményt lát ott is, ahol valóban csak magasabb etikai követelményekről lehet szó, akkor ennek konzekvenciáit is le kell vonni. Ha a bíró oly magas piedesztálra helyeztetik, hogy annak még kölcsönt kérni sem szabad, akkor meg kell adni a módot és lehetőséget arra, hogy a bírónak ne kelljen kölcsönt kérni. Adósságot csinálni lehet kellemetlen, de túlzott az az álláspont, amely ezt bűnnek nyilvánítja. De még inkább illogikussá válik ez akkor, ha bűnnek nyilvánítja oly társadalmi osztályt betöltő egyéneknek, akiknek meghatározott fizetése sokszor ezt szinte lehetetlenné teszi. Ha nem volna fájdalmas, mosolyogni kellene azon, hogy a legutóbbi hetek nagy izgalmat felvert eseményében a meghurcolt bíró legerősebb védőeszköze az volt, hogy igazolta azt, hogy jómódú szüleitől állandó támogatásban részesült. Mintegy bentfoglaltatik ebben az indoklásban az, hogy az illető bírónak, aki legalább is a hírek szerint szerény életviszonyok között élt, csak úgy sikerült érintetlenségét fenntartani, mert meglelt kora, előkelő bírói pozíciója dacára szüleitől kapott támogatást. Erősebb vádat a mai bírói fizetési rendszer ellen alig lehet elképzelni.

V. M.

— **Dr. Horváth Dániel igazságügyminiszeri tanácsos: «Az angol büntető igazságszolgáltatásról».** — Mindenki, aki az angol intézmények valamelyikét ismerteti, feltétlenül hasznos munkát végez és így szerző is hasznos munkát végzett, midőn fenti könyvében az angol büntető igazságszolgáltatás képét nyújtja.

A könyvet főképpen az fogja haszonnal olvasni, aki az angol igazságszolgáltatási intézményekkel, amelyek teljesen különbözők a kontinensétől, egyáltalán nem ismerős. A könyv szemléltetően ismerteti az angol igazságszolgáltatást, nagyobb súlyt helyez annak külső megjelenésére, mint belső lényegére és így az angol igazságszolgáltatással először megismerkedni akaró olvasó erről egy meglehetősen élénk külső képet fog nyerni.

Bármennyire hasznosnak és örömdetesen tartom a könyv megjelenését, nem vagyok abban a szerencsés helyzetben, hogy szerzőnek az angol büntető igazságszolgáltatásra nézve nyilvánított véleményét oszthatnám. Ugyanis szerző az angol bírót úgy állítja az olvasó elé, mint egy erőes rendőrt, aki egyedüli feladatának tekinti a jogrend fenntartását. (37., 38. old. és másutt). Megállapítja, hogy az angol bírónak az adott esetben feladata az volt és ma is minden vitán felül állóan az, hogy a törvény korlátai közt olyan büntetést szabjon ki, amely *to keep the peace of the King* szükséges vagyis «szükséges abból a célból, hogy a jogrend és jogbiztonság fenntartassék».

E cikk szűk kerete nem engedi meg, hogy e kérdéssel részletesen foglalkozzam, mégis a következőkre rá kell mutatnom. Az angol bíró a jogrend *megalkotásának és fejlesztésének* is egyik tényezője, eljárása és ítélezése közben törvényerejű jogszabályt valóságos törvényt alkot és azzal a fennálló jogrendet korrigálja, mely hatalmának folyománya a *judge made law*, mellyel a *common law* sok jogszabálya már hatályon kívül helyeztetett. A jogrend az angol bírótól nem valami különálló, amelynek ő egyszerűen csak a végrehajtója, hanem annak alkotó tényezője, a törvényhozással egyenrangú hatalom, melynek kontrolja alatt áll a végrehajtói hatalom; az angol bíró valóságos államhatalmat gyakorol, a bírói székből kritika tárgyává teszi a törvényt, sőt azzal szembe helyezkedik, ha az fellegetésével ellenkezik. Így a múlt évben a házassági bontóperek tárgyalásainak sajtó útján közlésére vonatkozó törvényes rendelkezések ellenére az egyik angol bíró úgy járt el, hogy az egész peranyag sajtó útján közölhető volt és nyíltan kijelentette, hogy eljárásának indoka, hogy a törvényes korlátozás dacára a tárgyalás egész terjedelmében közölhető legyen. Ha pedig az angol judikaturát figyelemmel kísérik, ez maga már megcáfolja szerző ama további megállapítását, hogy az angol bíró épp előbbi megállapításából kifolyólag nincs semmi tekintettel a cselekmény tárgyi súlyára és az elkövető alanyi bűnösségére.

Szerzőnél is beigazolódtott az az igazság, hogy a kontinentális jogásznak minden angol intézménnyel szemben nagy óvatossággal kell eljárnia, mert még a legnagyobb gondosság mellett is a félreértés nagyon könnyű. Szerzőnek két félreértésére reá kell mutatnom.

Az asszizek bíróságának (Court of Assizes) ismertetésénél (9. és 10. oldal) azt olvassuk, hogy annál évenként *két bizottságot* alakítanak a *High Court* tagjaiból és az ügyvédi kar kiválóságai-ból; az egyiknek neve: *Oyer and Terminer*, a másiké: *General Gaol Delivery*, az elsőnek az a hivatása, hogy tartson tárgyalást és ítélezzék azok felett, akiket a grand jury eléje állít, a másiknak pedig az, hogy azoknak ügyét tárgyalja, kik letartóztatásban vannak. Ez tévedés, mert e tekintetben a helyzet a következő. Az asszizek (esküdtek) bíróságának nincs *két bizottsága*, mint szerző állítja, mert az esküdtek nem képeznek bizottságokat. A tévedés a *commission* angol szó helytelen fordításából származhatik, mert az nem *bizottságot*, hanem *megbízatást* jelent. Ugyanis a *High Court of Justice* (bírodalmi bíróság) bírái évenként háromszor körútra (circuit) indulnak az arra a célra alakított nyolc kerületbe, hogy az ottani esküdtekkel ítélkezzenek. A bírónak e kötelessége és joga azonban nem folyománya bírói kinevezésüknek, hanem erre a lord kancellártól külön megbízást (*commission*) kell kapniok; e megbízatás egyike a *commission of oyer and terminer*, mely felhatalmazza a bírót, hogy az illető kerület esküdteivel azok felett tartson tárgyalást és ítélkezék, akiket a grand jury az esküdtek elé utalt; a másik megbízatás a *commission of gaol delivery*, mely felhatalmazza a bírót, hogy az ottani fogházban őrizetben levő gyanúsítottakat a kerület esküdteiből alakított grand jury elé állítsa a végből, hogy a grand jury vagy helyezze őket vád alá vagy szüntesse meg ellenük az eljárást és bocsássa szabadon. Ilyen megbízást barrister is kaphat, amiből származhatik szerző ama másik tévedése, hogy az általa említett bizottság a *High Court* tagjaiból és az ügyvédi kar kiválóságai-ból alakítottatik. Igaz, hogy a bírákat e körön bizonyos számú barrister kíséri azok t. i., akik a tárgyalásoknál megbízatás folytán mint vádlók vagy védők működnek közre.

A másik tévedés, amire reá kell mutatnom az, hogy szerző könyvében igazságügyminisztert szerepeltet (14., 16. old.), holott Angliában igazságügyminiszter nincs. Az angol bíróság a végrehajtói hatalomtól teljesen független, semmiféle vonatkozásban neki alárendelve vagy vele függőségben nincs. Szerző is abba a tévedésbe esett, mint *Gneist* (Das englischschottische Selbstgovernment), aki pláne egy elsőosztályú igazságügyminisztert a lordkancellár személyében és másodosztályút, a *Home Secretary* személyében fedezett fel. Ugy a *Home Secretary* (belügyminiszter) — szerző szerint igazságügyminiszter — mint az *Attorney General* és a lordkancellár hatáskörébe tartoznak ugyanolyan ügyek, melyeket nálunk az igazságügyminiszter intéz el, de azért

egyik se igazságügyminiszter, nem is szólva arról, hogy a lord-kancellár bíró is.

E néhány észrevételt az igazság érdekében meg kellett tennem, a nélkül, hogy ezáltal a szerzőnek az angol igazságszolgáltatás ismertetése körül kifejtett hasznos munkásságát kisebbiteni szándékom lett volna.

Dr. Admelo Géza, budapesti ügyvéd.

— **Hagyatéki eljárásban a valorizáció kérdése el nem dönthető.** «A felfolyamodásban előterjesztett az a kérelem, hogy a végrendeleti hagyományok aranykorona értékben biztosítottassanak s ennek érdekében a zálogjog a hagyományi összegek aranyértéke erejéig kebeleztesse be, nem teljesíthető, mert az osztályos egységben az érdekelt felek számszerűen meghatározták azokat az összegeket, amely összegek erejéig a zálogjog a hagyományok biztosítása végett bekebelezendő, s ez az osztályos egység a hagyományi összegeknek aranyértékben való biztosításáról nem intézkedik. Az a vitás kérdés pedig, hogy pénzünk értékének időközben bekövetkezett csökkenése folytán a hagyományosokat a végrendeletben meghatározott összegek aranyértékben avagy egyébként számszerűleg kifejezett magasabb összegben megilletik-e vagy sem, a hagyatéki eljárásban el nem dönthető.» (A kir. Kúria Pk. I. 6667/1926. sz. végzésének indoklásából.)

— **A régi magyar hadbírósról.** A XVI. és XVII. század közintézményeinek, társadalmi életének kutatásában jelentős munkát fejtett ki Takáts Sándor, aki a magyar mult tarlójáról című művében a régi magyar hadbírósról is megemlékezik. Levéltári adataink vannak rá, hogy a *ius militare Hungaricum*-ra a kir. várak és végházak katonái megesküdtek s a katonai ítéletekben is gyakran szó kerül a magyar hadijogról. Magának a bíróságnak két foruma volt: a seregszék és a hadiszék. A seregszék a végvárok törvénytudó katonáiból és esküdt polgárokból állott, élén a seregbíróval. Ez a bíróság nemcsak katonai, hanem polgári ügyekben is ítélezett. Felette állt a hadiszék az ú. n. igazítószék, mely a kerületi generális, illetőleg vicegenerális elnöke alatt a hadi törvénykezés legfőbb széke volt. A bíróság a bíróból a két ülnökből és a jegyzőből, törvénytudó tisztekből és főpapokból állott. «A törvénylátás minden ízében magyar volt. A teljes nyilvánossággal együtt járt a védelem szabadsága! A katonai esküdtszék tagjainak jobbra a fele a polgárság törvénytudó részéből került ki, s a katonai esküdtek között is nem csupán altisztek, de közlegények is akadtak. Még a legfelső magyar hadiszéknél is ott találjuk minden rend és osztály képviselőjét.» *Bürner Sándor.*

— **Az Országos Ügyvédszövetség** tisztikara 1927. évi június hó 28-án ülést tartott, amely a szeptember 22-től 25-ig Balatonfüreden tartandó vándorgyűlés szervezésének részleteit tette megbeszélés tárgyává. A tisztikari ülés egyhangú határozattal elfogadta *Pollák Illés* elnök azon indítványát, hogy a vándorgyűlésen az igazságszolgáltatás gyorsítása és az ügyvédi tekintély emelése érdekében javasoltassék az is, hogy külföldi mintára a legfelsőbb bíróság és a középfokú bíróságok tanácsaiban előkelő, idősebb ügyvédek mint tanácsstagok díjtalan működésre felkérésenek. A tisztikari ülés dr. *Jacobi Béla* társelnök előterjesztésére elhatározta egy olyan akciónak kezdeményezését is, amely a beadványokra, levelekre stb. alkalmazandó ügyvédszövetségi bélyegek eladási árából teremthetne alapot a nyomorba jutott tagtársak és hozzátartozók pillanatnyi felsegélyezésére. Hosszabb vita után a tisztikari ülés úgy határozott, hogy az ügyvédi numerus clausus kérdésével Budapesti összehívandó rendkívüli közgyűlésben foglalkozni, e rendkívüli közgyűlést pedig nyomban összehívja, mielőtt az igazságügyminiszter idevonatkozó tervezete ismeretes lesz.

Inhalt. Dr. A. Almási: Inhalt und Abgrenzung der Persönlichkeitsrechte. — Dr. P. Auer: Die Zuständigkeit der Gemischten Schiedsgerichte. — Dr. J. Vági: Prozess- und andere Verfahren. — Dr. L. Tihanyi: Die Geltendmachung der Rechtswirkung des Zwangsausgleiches. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Közgazdaság.

Magyar Általános Takarékpénztár R.-t. rendkívüli közgyűlésén az alaptőkét 8.000.000 P-ről 12.000.000 P-re emeli, úgy, hogy 80.000 db 50 P névértékű új részvényt bocsát ki. Az új részvényekből 40.000 db-ot a régi részvényeseknek ajánlanak föl: 4 régi részvény után egy újat. Az új részvényekre befizetendő 80 P bélyegilleték és költség fejében 5 P, összesen tehát 85 P. A takarékpénztár visszatérít a befizetett 85 P után dec. 31-ig számított évi 6% kamatot, amit a befizetési vételárból levonnak. Elővételi jog: aug. 1-től aug. 6-ig bezárólag. A többi kibocsátott 40.000 db részvényt a Lazard Brothers & Co. Ltd. londoni bankcég veszi át. A tőkeemelés keresztülvitele után a Magyar Általános Takarékpénztár alaptőkéje 12.000.000 P, tartaléktőkéje 8.000.000 P, összes saját tőkéje 20.000.000 P.

Német nyelvtudással bíró budapesti ügyvéd, alkalmazást keres, helyettesítést, irodavezetést, vállal. Bankgyakorlattal rendelkezik. Értesítést kér «Komoly munkaerő» jelígre a kiadóhivatalba.

Agilis doktor juris jelölti állást keres. Vidékre is megy. Ajánlatot a kiadóba.

Fiatall jómegjelenésű ügyvéd, vidéki városkában jó egzisztenciát alapíthat. Izr. ingatlantulajdonos 24 éves árva úrleánynál benősülhet, lakás, iroda és berendezés van. Megélhetés biztosítva. Cím a kiadóban.

Kezdő ügyvéd

előbb vagy utóbb abba a helyzetbe kerül, hogy írógépet kell beszereznie. Az anyagi körülmények gyakran arra kényszerítik, hogy silány vagy használt írógépet szerezzen be. Pedig kedvező fizetési feltételek mellett beszerezhetné a legjobb amerikai Standard- és Portable-írógépet is. Kérjen ismertető prospektust és árajánlatot.

Mintairoda
Írjon Ön is! **Hirschler** organizátor,
Budapest, 62. postafiók.

Most jelent meg!

Dr. MÁRKUS GYÖRGY

A KÖZSÉGI ÜZEMEK

várospolitikai

és közgazdasági szempontból.

Az első kimerítő kritikai és ismertető munka a magyarországi és a nagy külföldi városok üzemének szervezeteiről

Ára 4 Pengő

Kapható és megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésénél,
IV., Egyetem-utca 4. Postafiók: 214.

Természettani és természettajzi műszerek
Vetítő-készülékek
Térképek és falitáblák
Vegyteni laboratóriumi műszerek és eszközök
Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzők
Fizikai és kémiai experimentáló szekrények az ifjúság számára
Mérnöki műszerek
Rajzeszközök és logarlécek
Mikroskópok és tudományos műszerek
legjutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Füzesséry Kund budapesti ügyvéd: A Bp. és a büntető novella. — Dr. Horváth Jenő szombathelyi ügyvéd: Az ügyvédi numerus clausus. — Dr. György Ernő az O. H. E. igazgatója: Az új német kényszeregyességi törvény. — Dr. Ötömösy Zoltán egri kir. járásbíró: A rendelkezési elv és az anyagi igazság érvényesülése. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XX. 6.

A Bp. és a büntető novella.

«A Büntetőnovella és a perorvoslatok korlátozása». E címmel egy napilapban Vargha Ferenc tollából egy cikk látott napvilágot, mely valósággal sajnálkozik, hogy a büntető novellát, minden további megvitatás nélkül, még a nyári szünet előtt nem tárgyalta le a képviselőház. Panaszodik a perorvoslatok lassú elintézése miatt, majd így folytatja: «Az ember szinte szégyelli magát, hogy ilyen igazságokat (rekte a bíróságok lassúsága miatt 5—6 év is eltelik a Kúria ítéletéig) kénytelen leszögezni. De ha mi már szégyeljük magunkat, akik csak eszközei vagyunk a törvény végrehajtásának, vajjon milyen érzelmek hevítik azoknak a lelkét, akikben a lelkiismeret szava megszólal amiatt, hogy most az igazságügyi bizottság küszöbéről a szertelen tájékoztat-lanság bátorságával, sőt vakmerőségével ismét visszadozták a javaslatot a feneketlen örvénybe, a bizonytalanságba csak azért, hogy majd ősszel «magas színvonalú vitát rendezzenek». «Hát ha a politikának célja a magas színvonalú vita és nem az ország kiáltozó baján való gyors segítség, ha fontosabb a szavakkal való zsonglörködés, mint a társadalom szükségessége, akkor igazuk lehet, de úgy látom, hogy álláspontjukban több a tárgyilagosság hiánya, mint az igazság». «Garanciális jogok veszélyeztetéséről van szó, mondják a magas színvonalú vita heroldjai. Lássuk hát ezeket a garanciákat».

Ezekután abból indul ki, hogy miután a Kúrián sok a restancia, e lehetetlen állapoton csak úgy lehet segíteni, ha — a jogtudomány évezredes tapasztalatain felépült — bünvádi perrendtartásunknak a vádlottak javára szóló jogorvoslatait hatályon kívül helyezzük. Eszembe jut e logikára az az épület, amelyben a t. cikkíró úr fejt ki tevékenységét. A kir. Kúriának a táblával egybekötött épülete, melynek megbámulására a világ minden tájairól özönlenek. A háború itt is munkatorlódást okozott a táblai részen, de kinek jutott volna ezért eszébe eme műremeket pillé-reiben megbolygatni és barbár módra úgy átalakíttatni, hogy egy modern műremek helyett, kényelmi szempontokból, egy monstrum vált volna belőle? Nem így tettek, nem is mertek volna így tenni, pedig csak egy épületről volt a szó, hanem miután szűknek bizonyult a régi keret, a háború előtte kényelmessen kitűzött 3—4 egy-egy napra kitűzött tárgyalás helyett a tanácsok kitűztek jóval többet és ezzel a kérdés meg lett oldva. Hátralékok tehát átalakítások nélkül is fel lehet dolgozni, nem szükséges azt jogfosztással és egy remekműnek megrontásával a kényelmi szempontok álokoskodásának címén eltüntetni. Végre is a restancia a veszített háború függeléke, mely magától eltűnik épp úgy, mint egy járvány, mely szintén nem tart örökké, s melyet okszerűen nem az orvosságok megvonásával, hanem a fokozottabb orvosi tevékenységgel lehet csak megszüntetni, miáltal ezreit menthetjük meg a különben okvetlen pusztulásra szánt, a társadalom részére értékes betegeknek. Már pedig a vádlott sem erkölcsi halott, addig míg remény van arra, hogy a Kúria felmentheti. Sehogy

sem tartom tehát helyesnek a jogorvoslatok elvonását különösen akkor, amikor a veszedelmen túl vagyunk már. Mert a háború okozta túlmunkát a tábla már csaknem teljes egészében fel is dolgozta, újabb ily gomba módra szaporodó bűnügyek a konszolidáció folytán már nem keletkezhetnek és mert nem tartom jogi felfogásommal összeegyeztethetőnek, hogy a modern judikatura helyett — kényelmi szempontból — a balkáni állapotokba sülyedjünk.

Azzal érvel a t. cikkíró, hogy vannak ügyek, a melyek a társadalom szempontjából bagatellek; minek ilyeneknél jogorvoslatot adni a vádlottnak? E következtetés szerény nézetem szerint egyoldalú és a vádlott szempontjából helytelen. Ha a Btk. megadja a társadalomnak a jogot arra, hogy a vádlottat mint erősebb a gyengébbet üldözhesse, akkor meg kell adni a vádlottnak is a modern jogfejlődés során leszűrődött és a Bp.-ben lefektetett azon jogot, hogy magát e támadás ellen minden megengedhető eszközzel védhesse is és nem szabad egyetlen védő eszköztől, a jogorvoslattól megfosztani azt a vádlottat, aki a t. cikkíró szerint is az állam egész jogtudó hatalmával szemben «a jog elvesztőjében, olyan, mint a süket, vak és néma a világban, tehát támogatásra van szüksége». Mert hiszen a t. cikkíró szerinti quot capita tot sensus elvénél fogva sincs kizárva a vádlott terhére való tévedés. A beteg, ha nem segít rajta az átlag-orvos, orvosprofesszorhoz fordul. Választott bírának sem kis kaliberű bírakat választanak megnyugvásukra polgári perekben a felek. Pedig itt csak pénzre megy a dolog, a vádlottnál pedig mindenre, miért ne fordulhatna tehát egzisztenciája megmenthetésének reményében a leg tudósabb bírósághoz. Csak azért, hogy a Kúriának kevesebb dolga legyen? Hiszen a vádlott egy bagatellnek jelzett ügy folyamánaképpen elvesztheti italmérési jogát, nyugdíját, állását, nem kap erkölcsi bizonyítványt, útlevelet, kiközösített páriája lesz családjával egyetemben annak a társadalomnak, melynek részére a Kúria tán még megmenthetné. Sem emberi nézőpontból, sem a vádlott szempontjából nincs tehát bagatell ügy, s ha csak remény is van megmentésére fel kell vinni ügyét a legmagasabb fórumig.

Ami most már a t. cikkíró által említett liquid ügyeket illeti: lopás, súlyos testisértés stb., amelyeket — miként a cikk jelzi — a gyakorlat már úgy kicsiszolt, hogy a jogkérdésben alig lehet hozzájuk szólni, ezeknél ha el is tekintek az «aligha» szótól, rá kell mutatnom arra, hogy az élet két azonos esetet soha sem produkál és éppen az ilyen egyszerűnek látszó esetek néha a legkomplikáltabbak és adnak a fejtörésre legtöbb okot. Csiszolni való tehát mindég akad és éppen a Kúriára hárul az egyöntetű bíraskodás szempontjából az a kötelesség, hogy elvi határozataiban, miként eddig is tette, ezt a csiszolási munkát elvégezze. De miként teheti, ha ezek az ügyek hozzá nem kerülhetnek? Micsoda pótolhatlan vesztesége lenne ez a jogbiztonságnak? Maga ez a tény kell, hogy minden büntető jogászt aggodalommal töltsön el. De a jogegyenlőség elvével is ellenkezik, hogy a nagystílű gazembereknek — kiknek tán már a becsület sem fontos — az a privilégiumuk legyen, hogy ügyüket a Kúriához is felvihetik, s ezzel szemben a társadalomra nem veszélyes kis bűnözők azzal sújtassanak, mert becsületesebbek, hogy kevesebb jogban részesüljenek. Ez akkor, amikor a t. cikkíró is koncedálja, hogy a tábla 50%-ban, a Kúria pedig kötöttsége dacára is igen sok esetben változtat, égbekiáltó igazságtalanság lenne, sőt ellentétben áll az ismert elvvel, hogy inkább szabaduljon száz bűnös, mint hogy egy ártatlan szenvedjen.

Ami már most azt illeti, hogy azért kell a kisebb bűnösök jogait megnyirbálni, mert az ügyek éveken keresztül húzódnak a hátralék miatt, ez sem helyes, mert aminek nem vádlott az oka, azért nem szenvedhet joghátrányt. Ezt különben maguk a bíróságok is belátják, mikor ítéleteikben kimondják, hogy enyhítő körülményt képez az is, hogy vádlott önhibáján kívül huzamosabb ideig állott az eljárás súlya alatt és ezzel rekompenzálják valahogy azt a lelki torturát, melyet a vádlottnak késedelmeskedésük folytán okoztak. A legtöbb vádlott tehát a rosszadal-maskodás folytán nem hogy nem nyer semmit, hanem a folyamatos izgalmak folyamánaképp — ha van benne nemes érzés — még ráadásul lelki torturát is szenved. De érheti más hátrány is, hogy pl. csak egy példát említsek fel, egy artista kliensem orgazdasággal volt vádolva. Külföldi turnéra kellett volna mennie, de itt kellett nyomorognia, mert a felmentő ítéletet az ügyész megfellebbezte, tehát nem kapott útlevelet és képtelen volt elérni, hogy ügyét letárgyalják.

Az egyes bírói rendszer mellett így érvel a t. cikkíró: «A formális garancia nézőszögéből nagyobbban látszik a biztosíték, ha kollégium ítélt. Aki azonban ismeri a kollégialis bíróság lélektanát, az más nézetet van. Ha van a kollégiumban egy kiválóbb ember, annak presztízse uralkodik a tanácsban. S minél tartósabb az együttműködés, ez a presztízsz is annál erősebb lesz. Úgy, hogy végelemzésben ez hozza meg a határozat minőségét és tartalmát. Tehát formailag kollégialis bíróság is lényegileg, mint egyes bíróság működik igen gyakran. Ha pedig csupa közép-szerűségekből áll a tanács, a közép-szerűségek nem fogják egymás szellemi színvonalát emelni, sőt a tömegek lélektana szerint a közép-szerűek még alacsonyabb színvonalra süllyednek, amit elősegít a felelősség lecsökkenése a testületben. Ellenben, ha egyedül határoz a bíró, az összes felelősség őt terheli, ami nagyobbfokú erőlködésre fogja ösztönözni. A felelősség növekedése az egyes bíróságoknál magával hozza az ambíció nekilendülését és így a bírói színvonal emelkedését, tehát az egyesbírói intézmény a továbbképzés szemszögéből is hasznos». Ezt a felfogást sem osztom. Köztapasztalat szerint az egyesbírói rendszer sem vált be úgy, miként azt elképzelték, épp a cikkben felhozottak folytán. Egyes bírák temperamentumukhoz képest hasonló ügyekben, nemcsak a tanácsoktól, de egyesbíróitól is oly eltérő ítéleteket hoznak, hogy ezzel a bíraskodás egyöntetűségén csorba esik és ezzel a felsőbbbíróságoknak töméntelen munkát okoznak. De matematikailag is három mindig több értéket képvisel, mint egy és még ha fel is tesszük, hogy a tanácsban a kiváló bíró az irányító, ez még mindig nem jelenti azt, hogy a másik két bíró tudása nem érvényesül, sőt még alacsonyabbra is süllyedhetne, mert amit tud azt el nem felejt, ha meg más többet tud, abból a tanácskozások alatt feltétlen ragad rá valami, de mindenesetre társai behatása és ellenőrzése folyamánaképp meggondoltabb ítéleteket fog hozni, mint az az egyesbíró aki magárahagyatva minden segítség nélkül végzi ideg- és szellemölő munkáját. Tanulni, magas színvonalra emelkedni szerintem csak a tanács iskolájában lehet, épp ezért küldték a háború előtt még a bírákat is a magasabb bíróságokhoz tanácsjegyzői teendők ellátására, hogy ott tanulhassanak. De meg nincs is oly tudós bíró, aki mindent tudna, s így a tudások kiegészítik egymást, s így a tárgyalások utáni vita feltétlen magasabb színvonalú, tehát megbízhatóbb ítéleteket kell hogy produkáljon, mint egy közepes kiváló egyesbírónak az ítélete. Utóvégre akárhogy is variáljuk a dolgot elkezdve azon az eseten, hogy esetleg egy tanácsba három kiváló bíró is kerülhet, egészen addig az egyesbíró esetéig, aki jegyzői állásából neveztetett ki egyesbírónak, a logika szerint soha sem juthatunk arra az eredményre, hogy az igazságszolgáltatás szempontjából az egyesbírói rendszer felérne a tanács rendszerrel, mert ha ez így volna, akkor leghelyesebb volna a Kúrián is az egyesbírói rendszert behozni. Akkor aztán igazán nem volna restancia, pedig tán átmenetileg a Kúria tudós bírái 5-ös tanács helyett 3-as tanácsban is megnyugtatólag feldolgozhatnák a Bp. felforgatása nélkül is a restanciát. Utóvégre ez mégis több garancia volna a novellában nyújtott semminél.

Ami már most azt illeti, hogy a helybenhagyó táblai ítélet ellen a Kúriához jogorvoslatnak helye ne legyen, ez, félek, arra fogna vezetni, hogy nagyon is sok lenne a helybenhagyás, egyrészt, mert ez a kényelmesebb elintézési mód, másrészt mert emberek vagyunk és minden ember szereti, ha munkáját nem vizs-

gálgatják felül, mert ez esetleg éppen a cikkben emlegetett gyengébb bíróra kellemetlen is lehetne. Ennek a lehetőségnek ismét csak a vádlott issza meg a levét, eltekintve attól a lutritól is, hogy az alsófokon jóindulatú, vagy szigorú felfogású bíróhoz került-e. Ami ismét nem szolgál az igazságszolgáltatás épülésére és jogbizonytalanságra fog vezetni.

Azt sem tartom helyesnek, hogy a Kúrián vádlottat egyedüli szócsövétől, ügyvédjétől is megfosztanak, mert a cikk szerint is a vádlott jóformán az egész eljárás alatt némaságra van utalva. Vele mint vádlottal érintkezik mindenki, csak az ügyvéd ér rá vele emberileg is foglalkozni és veheti ki belőle a javára felhozandókat, ha aztán az ügyvédet is némaságra utaljuk, akkor ennek a néma gyermeknek igazán még az anyja sem foghatja megérteni a szavát.

Az a panasz, hogy sok ügy kerül a Kúriára és ezen csak úgy lehet segíteni, ha a vádlottnak jogait, kinek úgy is siralmas a helyzete, a restancia feldolgozás magasztos elvének hangoztatásával megnyirbálják. És mégis azt látjuk, hogy soha sem sok a munka, ha a vádlotton kell egyet ütni. Csak a minap hozta meg a Kúria 94. számú teljes-ülésű döntvényét, mely szakít a Btk. szellemével megegyező és két évtizeden át alkalmazott 59. számú döntvénye gyakorlatával, mely szerint az elévülés a bíró által kiszabandó büntetés szerint határozandó meg, tehát büntetből lefokozott vétség három év alatt évül el. Emígyen az elévülési időnek öt évre kitolásával a bűnperek egész légióját támasztotta életre, félrecsapásával az eddig bevált helyes felfogásnak, melyet az elszakított területek judikaturája is vall s ezzel bizonyos tekintetben e területet is eltávolította tőlünk az összetartó eszmék tekintetében. Nem lenne e helyesebb az ellenkező irányzat? Szerintem minden öt év előtti már feledésbe ment oly büntető ügyet, mely még elsőbírói ítélettel befejezve nincsen — épp úgy mint a szomszéd-államok már megtették — egyszerűen liquidálni kellene. E helyett azt tapasztaljuk, hogy minden csip-csup bírói intézkedésekkel az elévülést félbeszakítják és, ha ennek ellenére kimondja a Btk. 108. §-a szelleméhez híven a bíróság, hogy valamely ily intézkedés nem volt alkalmas az elévülés félbeszakítására, akkor a Kúria, nehogy valahogy kipusztulhasson egy ügy, magas jogtudásával megmagyarázza elvi jelentőségű határozatában, hogy az alsóbíróságok felfogásával szemben a jelentéktelen bírói aktust is miért tartja fontosnak. Miután pedig az alsóbíróságok a Kúriához kötelesek alkalmazkodni egy-egy ily határozat után újból életre kelnek a már meghaltaknál vélt bűnperek. Épp így nem engedett a Kúria az amnesztizás pereknél sem szigorúbb álláspontjából, s ahol az alsóbíróságok alkalmazták az enyhébb felfogást, ott ítéleteiket halomra döntötte. Ragaszkodik a Kúria azon igazán észszerűtlen gyakorlatához, hogyha a törvényben kizárt semmisségi panaszt jelentenek be az alsófokoknál, azt a bíróságok azonnal vissza ne utasíthassák, mi egy másodperc műve lenne, hanem fel kell terjeszteni az iratokat a Kúriához, hogy e haszontalan panaszt ő utasíthassa vissza. Ennek természetesen az a következménye, hogy a Kúrián a referensnek ez aktákat órákhosszán újból át kell tanulmányoznia, tanácsülésbe vinni, referálnia csak azért, hogy a halvaszületett semmisségi panaszról a Kúria is konstatálhassa, hogy annak a törvény értelmében helye nem volt. Az igaz, hogy töméntelen oly semmisségi panasz kerül a Kúriához, melynek létalapja nincs. De a tapasztalat szerint ez azért történik, mert bár a vádlott, de különösen ügyvédje teljesen tisztában van azzal, hogy semmisségi panaszának eredménye abszolút nem lehet, mégis beadja azt, hogy az ítélet jogerőre ne emelkedhessék és így qui habet tempus, habet vitam, vádlott még egy jó ideig szabadlábban maradjon. Ezen az állapoton úgy lehetne segíteni, hogy annak a vádlottnak, aki nem vette igénybe ezen abusust, kérelmére okvetlen meg kellene adni büntetése megkezdésére úgy az ügyészségnek, mint az igazságügyminisztériumnak a kettő, illetve hat hónapi halasztást, mit az alaptalan semmisségi panasszal amúgy is elért volna. De akkor, amikor azt tapasztaljuk, hogy a halasztás engedélyezésénél a legridegebb állásfoglalással találkozunk — pedig vádlottnak aratási munkálata stb. stb. miatt arra okvetlen szüksége van — s egy halasztás kijárása, ha ugyan sikerül, valószínű kálvária, eltekintve a töméntelen munka és idővesztességtől, akkor ne csodálkozzunk, ha még az ügyvéd is jobb érzése ellen a könnyebbik oldalán fogja meg a dolgot és restelkedve mondja a táblán «tudom, hogy nincs célja panaszomnak, de vádlottnak érdekében áll a haladéknyerés», avagy maga restelli a semmisségi panaszt bejelenteni, hanem helyette a vádlott jelenti be azt,

hogya a komikum nagyobb legyen. De volna egy másik megoldási mód is: Épp úgy, miként azt a Pp. 544. §-a teszi, büntetéssel kellene sújtani azokat, akik konokul, nyilvánvalóan alaptalan vagy törvényben kizárt panasszal élnek és ekkor egyszerre eltűnnének a t. cikkíró által említett liquid ügyek, melyekkel a csiszolás tekintetében nem lehet foglalkozni. No meg az sem ártana, ha az ügyészség is engedne azon álláspontjából, hogyha már vádat emelt, akkor fellebbeznie is kell.

Dr. Füzesi Kund.

Az ügyvédi numerus clausus.

Az igazságügyminiszter úr, valamint a pénzügyminiszter úr is kijelentették, hogy az ügyvédség megmentése érdekében, az ügyvédség anyagi helyzetének javítása céljából a numerus clausus behozatalát tartják szükségesnek.

Nem új dolog ez. Kevesen tudják talán, hogy a római birodalomban 1600 évvel ezelőtt az ügyvédség terén ugyanez a kérdés járt. Ha olvassuk Diocletianus rendeleteit vagy a Codex Theodosianust, úgy látjuk, hogy már ebben az időben is behozták az ügyvédi numerus clausust, amit később hol hatályon kívül helyeztek, hol pedig újra életbeléptettek.

Évszázadokon át a különféle külföldi országokban is látunk ilyen intézkedéseket. Meg lehet állapítani azonban, hogy a helyzet majdnem mindig az volt, hogy az ügyvédség zöme elítélte a numerus clausust és legfeljebb átmenetileg a nehezebb gazdasági viszonyok között tűrte meg, azonban mindig vívmányként szerepelt az, ha a numerus clausust ismét eltörölték.

Kétségtelen ugyanis, hogy akármilyen legyen a formája ennek a súlyos korlátozásnak és akármilyen látszólagos biztosítékok állíttassanak is fel, a numerus clausus behozatalával az ügyvédség bizonyos mértékig mindig függő helyzetbe kerül és pedig akár az államtól, akár bizonyos testületektől, akár magától az ügyvédi kamarától, illetve a kartársaktól. Az ügyvédi karba való felvétel az előfeltételek megállapítása vagy módosítása, a megállapított létszám megváltoztatása, új székhelyek kijelölése, a törlések, a megengedett kivételek stb. körül túlekedés folyik, s protekció fog érvényesülni, esetleg visszaélések, kijátszások kísérleteit fogjuk látni, mindez szükségképpen igazságtalanságokra vezet egyrészt, másrészt az ügyvédi állásnak és az egész ügyvédi karnak a függetlenségét, tekintélyét erősen érinteni fogja. Nem a tehetség, nem a képzettség vagy gyakorlat fog érvényesülni, hanem a várakozáshoz szükséges anyagi erő vagy az összeköttetés. Még nem látunk törvénytervezetet, még nem tudunk összehasonlításokat tenni, azonban már is önkénytelenül gyógyszereszekre, közjegyzőkre, az állami egyedárusokra, italmérési jogokra vagy a kéményseprőkre stb.-re kell gondolnunk.

A kérdés a nagyközönség szempontjából sem közömbös, mert hiszen csak képzeljük el azokat a kisebb helyeket, ahol a létszám 2–3-ban lesz megállapítva s ahol ezt a két-három helyet esetleg éppen olyanok fogják betölteni, akik semmiképpen sem tudnak hivatásuk magaslatára emelkedni, hogyan jut hozzá a jogkereső közönség, hogy kényszerítve legyen ügyeit ilyen kevésbé értékes ügyvédekre rábízni.

Habár bizonyos, hogy a túlzott versengés nem kívánatos, de viszont még bizonyosabb, hogy a versengés túlságos lecsökkenése szintén hátrányos. Ha a numerus clausus következtében az ügyvédi hivatás valami olyan gondtalan dologgá lenne, mint ahogyan azt a numerus clausus hívei elképzelik ennek természetes folyamánya lenne az, hogy az ügyvédségnek egy igen nagy része közönyössé válnék, sokat veszítené ambíciójából, agilitásából, nem törődnek a továbbképzéssel, a jogfejlesztéssel, közgazdasági és kulturális tevékenységgel, ideális eredményekkel, stb. miként ezt az életben a különféle biztos pozíciók élvezőinél legtöbbször láthatjuk.

További hátrány lenne az is, hogy az ügyvédkedésre képesítéssel bíró köztisztviselők nyugdíjazásuk alkalmával a jelenleginél még tömegesebben jelentkeznének felvételre és nyugdíjjal a hátuk mögött könnyen elvárhatnának addig, amíg a sor rájuk kerül, viszont a hivatásos ügyvédek egyrészt nem lesznek abban a helyzetben, hogy évek hosszú során át várakozhassanak felvételre, másrészt elkedvetleníti őket az, hogy ők a nem hivatásos ügyvédek jelentkezése folytán erről a pályáról mindjobban leszorulnak.

Azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a numerus clausus a vidéki ügyvédekre nézve még egy külön hátrányt is jelent. A buda-

pesti ember sokkal kevesebb költséggel végezheti el egyetemi tanulmányait, ezt nem kell sokat részletezni. Ezenkívül Budapesten az ideiglenes elhelyezkedésnek sokkal tágabb tere nyílik, mint vidéken. Ha pedig a felvétel körül bármilyen irányú befolyás érvényesülhet, úgy bizonyos, hogy a budapesti ember ezt is könnyebben megszerezheti és kihasználhatja, mint a vidéki jogász. Ebből önként következik, hogy a numerus clausus behozatalával egy a fővárosból a vidékre irányuló folyamat fog megindulni, ami pedig szintén nem kívánatos, mert az egészséges folyamat éppen az, hogy a főváros kapjon a vidékről új erőket és pótlásokat. Általában úgy látszik, hogy az egész numerus clausus kérdés első sorban a fővárosi ügyvédek érdekeit szolgálja.

Arra is rá kell mutatnom, hogy nagy igazságtalanság lenne az, hogy aki hosszú évek munkájával egy nagytekintélyű, általános megbecsülésben részesülő és jól jövedelmező irodát létesített, el legyen zárva ennek a nagy fáradtsággal gyűjtött tőkének társulása, átadása, vagy a legközelebbi rokonságban leendő továbbadás útján való értékesítésétől.

Mindezek a megfontolások vezettek engem arra a meggyőződésre, hogy a numerus clausus behozatalát ellenezem. Ezek mellett azután elfogadom azoknak az érvelését is, akik az érvényesülés minden korlátozásában az államhatalomnak közvetett vagy közvetlen kiterjesztését látják, akik úgy fogják fel ezt az intézményt, hogy a mindenkori kormányok az ilyen ajándékot szívesen adják, ez azonban olyan ajándék, amelyet inkább kétkedéssel, mint örömmel kell fogadni, mert az államhatalom mindig politikai hatalom és az államhatalom minden kiterjesztése, legyen az akár közvetett, akár közvetlen, mindig pozíció veszítést jelent az állampolgárok egy-egy csoportjára nézve, ami pedig különösen az ügyvédi karnál éppen a köz érdekében sem volna kívánatos.

Szerintem, ha az igazságügyminiszter urat ez a cél vezeti, hogy az ügyvédség anyagi helyzetén javítson, úgy erre nem megfelelő eszköz a numerus clausus, amely erről a pályáról a hivatásos elemeket leszorítja s amely minden egyébtől eltekintve az ügyvédség nivóját feltétlenül csökkenteni fogja. Keresni kell tehát az okokat, amelyek az ügyvédséget válságba sodorták és itt kell megkeresni és megtalálni az orvoslást is. Szerintem az ügyvédség sanyarú helyzete az általános gazdasági okokon és a háború szomorú következményein kívül a következő okokra vezethető vissza:

Az ügyvédek számának felszaporodását, ennek a pályának előzönlését nem a hivatásos elemekből jövő túl bő sarjadzás okozza, hanem az, hogy az ügyvédi pályára tödülnek olyanok, akik eredetileg nem ezt a pályát választották élethivatásul. Ha ugyanis megnézzük a statisztikát, azt látjuk, hogy különösen a vidéken alig van ügyvédjelölt. Egy városban, ahol azelőtt 30–40 jelölt volt, most nincsen több, mint 4–5, úgyhogy a hivatásos ügyvédeknek talán nincs is meg a kellő és feltétlenül kívánatos utánpótlás.

Ha pedig a más pályáról átjötteket vizsgáljuk, úgy azt tapasztaljuk, hogy ezeknek csak egy kisebb része olyan, aki a közpályán az előírt éveket teljesen kiszolgálta és teljes nyugdíjjal nyugdíjba ment s mint ilyen lépett át az ügyvédi pályára. Ezek tulajdonképpen nem sokat jelentenek. Többnyire kiérdemült s a köztisztviselői pályán elfáradt urak, akiket igen sokszor talán éppen a munkaszeretet készítet arra, hogy valami mellékfoglalkozáshoz jussanak. Ezek legtöbbször nem is nagyon veszélyeztetik a hivatásos ügyvédek megélhetését. Itt az ügyvédség érdeke csak annyi és ez egyúttal közérdek is, hogy a korábbi állás tekintélyét az ott szerzett és még meglévő vagy ilyennek feltüntetett hivatalos összeköttetéseket, valamint az onnan járó kedvezményeket ne lehessen üzleti célból aprópénzre váltani. Ilyen irányú intézkedéseket behozni mindenesetre nagyon egyszerű és szükséges lenne.

Sokkal fontosabb és sokkal körülményesebb azonban a más pályáról való átlépés kérdése azoknál, akik ezt az átlépést nem a teljes szolgálati idő kitöltése után határozták el. Senkinek az érzékenységet nem akarom sérteni, senkinek az egyéni becsületét nem akarom érinteni és tisztelet a kivételnek, de itt sok esetben olyan urakról van szó, akiknek azon a másik pályán valamiféle kellemetlenségük volt és ezért tartották szükségesnek vagy időszerűnek az átnyergelést. Ezek között sokan vannak a nem kívánatosak és szükséges lenne, hogy a kamarák az ilyeneknek a felvétele körül a leghigorúbban járhassanak el és hogy lássa be a

kir. Kúria is, hogy az, aki nem kívánatos a közpályán, az nem kívánatos az ügyvédi pályán sem.

Egy másik része olyan, aki kényszerítő ok nélkül idő előtt nyugdíjaztatta magát, de ezeknél sem lehet azt állítani, hogy az ügyvédi pálya iránti szeretet vagy a hivatottság érzete irányította őket elhatározásukban, mert hiszen akkor ezt már előbb is megtették volna. Korábban ilyen eseteket csak nagyon ritkán, a háború idején pedig egyáltalában nem láttunk. Az ilyen nyugdíjazásokhoz tudvalevőleg munkaképtelenséget igazoló orvosi bizonyítvány szükséges. Ez a munkaképtelenség vagy igaz, vagy nem igaz. Tényleg munkaképtelen embert az ügyvédi pályán sem lehet használni és nagyon helytelen dolog lenne az, hogy egyrészt munkaképtelen embereket rászabadítsanak a közönségre, másrészt hogy munkaképtelen emberek elfoglalják a helyet az ügyvédi pályára hivatás-szerűen készülő elől. Egyébként igen helyes az a mozgalom, amit idevonatkozólag a pécsi ügyvédi kamara indított meg az ügyvédi nyugdíjjal kapcsolatban s amely arra irányul, hogy a nyugdíjazáskor hivatalosan munkaképteleneknek nyilváníttak az ügyvédek lajstromából hivatalból töröltsenek s hogy a munkaképtelenség okából nyugdíjazottaknál a kamarák a nyugdíjazási iratokat tegyék vizsgálat tárgyává. Ha pedig a munkaképtelenség tényleg nem forgott fenn, akkor a nyugdíjazás enyhén szólva szabálytalanul és téves adatok alapján történt.

Nem lehet semmi kifogásunk az ellen sem, hogy bárki, akinek a törvényes képesítése megvan és egyébként kifogás alá nem esik, az ügyvédi pályán keressen megélhetést. A legerélyesebben tiltakoznunk kell azonban az ellen, hogy valaki szabálytalan úton szerezzen magának egy járadékot az államtól, amely járadékot az adózó polgárok kénytelenek fizetni. Teljesen lehetetlen dolog, hogy valaki hivatalosan munkaképtelennek nyilváníttassa magát és nyugdíjat folyósíttasson és rögtön utána olyan munkaképességet mutasson, ami a legteljesebb szellemi és fizikai erőre vall. A legkisebb tehát az, amit ez irányban követelni lehet, hogy a nyugdíjasok mindaddig, amíg munkaképességük ennyire előnyös változást mutat, a munkaképtelenség alapján megállapított nyugdíjat ne élvezhessék és a tisztviselőknak vagy nyugdíjasoknak járó állami kedvezményeket üzleti célokra fel ne használhassák.

Körülbelül hasonló a helyzetük azoknak, akiknél a munkaképességnek ez a megváltozása nem egyik napról a másikra állott elő, vagyis akik tényleg betegséggel mentek nyugdíjba s e betegségük később annyira javult, hogy az elég munkaképességet igénylő ügyvédi pályán is helyt tudnak állani.

Ha a törvényhozás természetesen a szerzett jogok érintetlenül hagyása mellett azt mondaná ki, hogy azok a nyugdíjasok, akik az ügyvédi pályán kellő megélhetést találnak, sem nyugdíjra, sem állami kedvezményekre igényt nem tarthatnak, ez az ügyvédi karon majdnem ugyanannyit segítene, mint a numerus clausus, majdnem ugyanúgy megakasztaná az ügyvédi pályára tödülést, mert a legtöbb ember nagyon meggondolná, hogy ott hagyja-e a biztos jövedelemmel járó közpályát. Ez az intézkedés nagyon csökkentené az időelőtti nyugdíjbavonulást, ami az államra nézve és közvetve az adózó polgárookra nézve is jelentékeny könnyebbséget eredményezne. Az pedig egyenesen szükségesség, hogy azon a helyen, ahol valaki hivatalos állást töltött be, ne nyithasson ügyvédi irodát egy bizonyos ideig, ne állhasson elő az a látszat, mintha ügyvédi irodáját már a hivatalos működése alatt is megalapozni igyekezett vagy mintha hivatalos összeköttetései a volt társainál vagy alantasainál még most is különleges eredményeket tudna és akarna elérni.

A másik nagy sérelem az, hogy az ügyeknek egy része lassanként teljesen kisklik az ügyvédek kezéből. Különösen áll ez a telekkönyvi ügyekre. A vidéki telekkönyveknél az a helyzet, hogy a beadványoknak alig néhány százaléka kerül ki ügyvédi irodából, a túlnyomó részt jegyzők vagy zugírások adják be, pedig a telekkönyvi ügyek annyira fontosak, annyira életbevágók, hogy indokolt lenne, miszerint ilyen beadványt csak szakember, csak jogász adhasson be. A jegyzők ebbeli munkálatai különben is egyenesen az állam pénzügyi érdekei ellen vannak, mert hiszen a telekkönyvi bejegyzésekhez és az átruházási illetekhez fontos állami pénzügyi érdek fűződik. Az ügyletek eltitkolása, más alakba burkolása, közbeneső ügyletek elhallgatása, a valóságos értékebevallás mind olyan kérdések, amelyeknek a révén a kincstár súlyosan károsodhat és amelyeket ellenőrizni éppen a körjegyző

hivatott és úgyszólván csakis neki áll módjában ez. Nem okos dolog tehát megengedni olyan munkálatokat, amelyeknek a révén a kincstár károsítására számtalan alkalom nyílik, megengedni ezt éppen olyanoknak, akik hivatva volnának a károsítást megakadályozni. Hasonló a helyzet a közigazgatási és pénzügyi beadványoknál is. A nevetségességgel határosak azok az esetek, amikor a jegyzők által előterjesztett kérelmek vagy jogorvoslatok megvizsgálása végett az iratokat ugyanannak a jegyzőnek adják ki.

Ha a törvényhozás legalább a telekkönyvi ügyekre nézve megállapítaná az ügyvédi kényszert, ez az ügyvédi karon többet lendítené, mint a numerus clausus.

Meg kell még itt emlékeznem másik két körülményről, másik két súlyos panaszunkról.

Az egyik az ügyvédi díjszabás. Erről már annyit írtak, értekeztek, beszéltek, kérvényeztek, hogy részletekkel nem is foglalkozom, csak rámutatok, mint az ügyvédnymor enyhítésének egyik eszközére.

A másik az ügyvédi nyugdíj-kérdés. Elszomorító kép, amikor 70—75 éves, már-már megrokkant öreg urakat látunk néhány pengőért fáradozni, tevékenykedni. Ezek már régen átengedték volna helyüket fiatalabb kartársaiknak, régen kiléptek volna az aktív ügyvédi korból, ha lenne ügyvédi nyugdíj. Azonban a mi jó pénzben befizetett nyugdíjalapunkat odaadtuk, kénytelenek voltunk odaadni az államnak, ahol semmivé lett és bár az ügyvédi nyugdíjalapnál a valorizálás minden előfeltétele fennforog, az állam egyszerűen nem vesz tudomást rólunk, sőt újabb súlyosabb befizetésekre kényszerít.

Nekem az a szerény nézetem, hogyha az igazságügyminiszter úr tényleg a szíven hordja az ügyvédek sorsát, akkor ne numerus clausust léptessen életbe, hanem rendezze a most felsorolt kérdéseket, ami által az ügyvédek anyagi helyzete sokkal jobban megjavulna, mint a numerus clausus behozatala által.

De ha már az a helyzet, hogy nem lehet kitérni előre, akkor legalább azon kell lennünk, hogy a hozandó törvény minél jobban megfeleljen feladatának és hogy az óhajtott eredményt minél jobban meg lehessen közelíteni.

Az első kellék az, hogy a numerus clausus ne sértse az ügyvédek függetlenségét. A tagfelvétel tehát ezután is a kamarák kizárólagos joga legyen és a létszám megállapításánál is biztosítva legyen a kamarák beleszólási joga.

Az ügyvédi kar nivójának fenntartása érdekében szükséges, hogy a hivatásos jelöltek előnyben részesüljenek a más pályákról átléptettek felett. Ez annál inkább méltányos, mert a háborúból az ügyvédségnek jutott minden szenvedést és nyomorúságot a hivatásos ügyvédek szenvedték el s a gazdasági hátrányokat is ők viselték. Szükséges továbbá, hogy mindenkinek módjában legyen bizonyos feltételek mellett a helyzetén társulás vagy egyéb módon könnyíteni, irodáját, ezt a fáradságos munkával összehordott tőkét bizonyos korlátok között értékesíteni. Különösen szükséges és méltányos, hogy az ügyvédi iroda a legközelebbi rokonoknak átadható legyen, illetve azokra átszálljon. Ezt a jogot már 1600 évvel ezelőtt a római ügyvédek rendtartása is megállapította.

De még ilyen rendelkezések mellett is csak akkor hozhat előnyöket a numerus clausus, ha annak életbeléptetésével egyidejűleg törvényhozási intézkedés történik a telekkönyvi ügyvédkényszerről, a jegyzők magánmunkálatainak részbeni megszüntetéséről, a más pályáról átléptettek felvételének szigorításáról, nyugdíjuknak és állami kedvezményeiknek felfüggesztéséről, az ügyvédi díjszabás megállapításáról és végül az ügyvédi nyugdíj helyreállításáról.

Dr. Horváth Jenő.

Az új német kényszeregyességi törvény.

A német parlament elfogadta a kényszeregyességi törvényt s az október 1-én lép hatályba.

Az új törvény megalkotásával Németország szakított az eddigi vagyongazdálkodás (Geschäftsaufsicht) intézményével, mely első sorban az adós számára kívánt kiméleti időt biztosítani. Az új törvényi szabályozás erőteljes közeledést jelent a kényszeregyességi jogalkotásnak ahhoz a formájához, amely Ausztriában, Csehszlovákiában és nálunk van érvényben, amely az inszolvenciális ügyek végleges lebonyolítási módjának tekinteti ezen eljárást, melybe sikertelensége esetén automatikusan a csődeljárás megindítása kapcsolódik. Miután így az új német törvény hasonló elveken

épül, mint a nálunk érvényben levő kényszeregyességi rendeletek, nem szándékom az új törvény összes intézkedéseit kimerítően és teljességükben ismertetni, hanem főképpen azokkal a rendelkezésekkel kívánnék foglalkozni, amelyek a mi jogunktól lényeges eltérést mutatnak, s oly jellegűek, hogy fizetéképtelenségi jogunk jelenlegi helyzete és annak további fejlődése szempontjából komoly megfontolást érdemelnek.

Igen tanulságosak azok a viták, komoly helyekről kifejezésre juttatott állásfoglalások, amelyek e törvény életbeléptetését megelőzően a kényszeregyességi eljárás megindításának megnehezítése körül merültek fel. A gyakorlati élet minden ismerője tisztában van azzal, hogy amennyire a kényszeregyesség intézménye alkalmas eszköz lehet az egyességi ügyek helyes és gyors lebonyolítására, főképp a jogosulatlan igényeket támasztó, egyességrontó hitelezők túlkövetelésével szemben, éppen úgy ez intézmény konstrukciójánál fogva igen könnyen alkalmas lehet arra is, hogy a könnyelmű és rosszhiszemű adós lehetetlen gazdálkodásának eredményeként szükségképp jelentkező végső összeomlás időpontját kitolja, a csőd elődázásával meg nem érdemelt, hosszabb kíméleti időt biztosítson magának, mely alatt a még megmaradt aktívakkal a hitelezők rovására gazdálkodhatik. A kényszeregyességi eljárás az adós gazdasági existenciájának lehető további fenntartását tartja szem előtt. Már ezen indokból is csak a gazdaságilag életképes és arra érdemes adósok számára való. A belga törvény is a kényszeregyességet a jóhiszeműen szerencsétlenné vált adós számára kívánja biztosítani. Azt a gondolatot, hogy a kényszeregyesség jótéteményével csak a jóhiszemű adós élhessen, minden kényszeregyességi szabályozás kiindulási pontjává tette meg. Ennek az elvnek keresztülvitele azonban nem könnyű feladat. Nemcsak azért, mert a jóhiszeműség kérdése bizonyos fokig erkölcsi probléma, már pedig: de internis non judicial praetor, hanem, mert e részben az objektív kritériumok megkeresése is megkülönböztetetten nehéz feladat, mely — ha egyáltalán lehetséges — túlságosan messzemenő és mélyreható vizsgálódásokat igényel. Így magától adódik a szükségessége annak, hogy az etikai és így nehezen megítélhető követelmények helyébe megfelelő alapul szolgáló objektív kritériumokat állítsunk. Ez objektív normáknak felállítása voltaképpen azt a mértéket akarja pótolni, mely a jóhiszeműség megítélésére alkalmas. Véleményem szerint ebből a felfogásból kiindulva válik érthetővé a gazdasági körök részéről a minimális kvóta megállapítása és felemelése tárgyában annyiszor történt megnyilatkozás, mely most nálunk a minimális kvótának 50%-ra történt felemelésére vezetett. Az, aki túlságosan leromolni hagyja hitelezői rovására a maga státusát, az már nem lehet jóhiszemű. Ez lényegében a minimális kvóta megállapításának alapgondolata. Ilyen jellegű objektív kritériumokkal kíván dolgozni az új német törvény is, de a megoldásban még messzebb megy. Nem elégszik meg a minimális kvóta életrehívásával, melyet egyébként 30%-ban állapít meg, olyképpen azonban, hogy 30–50%-ig a hitelezők számszerű és $\frac{1}{5}$ -öd töketőbbsége kívántatik meg az egyesség jogérvényes létrejöttéhez, legalább 50%-os ajánlatnál azonban a hitelezők egyszerű számszerű és $\frac{3}{4}$ töketőbbsége is elegendő. Ezen túlmenőleg a kényszeregyességi eljárás megindításának előfeltétele az, hogy az adós kimutatásában feltüntetett, az egyesség által érintett hitelezők szám- és tökeszerinti többsége az eljárás megindításához előzetes beleegyezését adja. Igen élénk nézeteltérés merült fel azon kérdés tekintetében, vajjon a hitelezők e többsége hozzájárulásának beszerzése előtt megadassék-e a kérvény benyújtása után adós számára a kíméleti idő, a végrehajtás és zárlat alól való mentesség kedvezménye. Bár a gazdasági érdekeltségek ezen álláspont felé hajlottak, a törvény végül mégis azt a felfogást juttatta kifejezésre, hogy a hitelezők ezen többségének előzetes hozzájárulása előtt a kíméleti idő meg nem adható. Az adós számára e részben csak az a kedvezmény adatik, hogy az eljárás megindítását megelőző 30 napon belül szerzett végrehajtási és egyéb ily jellegű külön kielégítési jogok az egyesség létrejöttétől függő hatállyal, utóbb érvényteleneknek minősülnek. Ez a rendelkezés adóst az eljárásnak kellő időben való megindítására kívánja szorítani. Kétségtelen, hogy a többség ezen előzetes megszerzését megállapító rendelkezés a kényszeregyességek megindítását nagy mértékben nehezíti és ez által azok számát is csökkenteni fogja. Bizonyos, hogy a többség ezen előzetes megszerzése tekintetében fennálló kötelezettsége igen gyakran súlyos technikai nehézségekre fog vezetni azokban a nem

ritka esetekben, amidőn egyes hitelezők jogaik érvényesítése végett a legerélyesebb rendszabályokat alkalmazzák, holott a többség összeszedése mindig szükségképpen huzamosabb időt igényel.

Érdekes és elvi, valamint gyakorlati kihatásaiban egyaránt igen nagy jelentőségű az új törvénynek az a rendelkezése, hogy nem követeli meg szükségképpen az egyességi ajánlatnak fix százalékban való megtételét, hanem e helyett megelégszik az adós aktívumainak felajánlásával is, mely előre meg nem állapítható százaléku arányban szolgál majd a hitelezők követelésének kielégítésére. Ez az intézkedés, amely egyébként a francia jog által inaugurált s azóta más országok által is elfogadott abandon d'actif intézményének átvételét jelenti, alapelveiben tér el a mi kényszeregyességi jogunk felfogásától. Mi még a kényszeregyességi jognak oly felfogásából indulunk ki, hogy ez intézmény célja az adós gazdasági existenciájának megmentése, üzlete továbbfolytatásának biztosítása. Ennek konzekvenciájaképp adós kötelezettségei alól mindenkor egy százalékszerűen megállapított hányad fizetése útján mentesül, fix százalékos hányad megajánlása nélkül nincs egyesség. Az új német törvény lehetővé teszi, hogy az adós összaktívumainak likvidacionális felajánlása útján kösse meg az egyességet, szabaduljon kötelezettségei alól. Csak azt a kautélát fűzi ehhez, hogy ily egyesség elfogadásához minősített $\frac{4}{5}$ -öd töketőbbség kívántatik meg. A német törvénynek e rendelkezése komoly megfontolásra érdemes gondolatot vet fel. A tapasztalat azt mutatja ugyanis, hogy a kényszeregyesség jogintézményét, különösen a mai gazdasági viszonyaink között, nem lehet teljesen oly adósnak testére szabni, aki üzletét okvetlenül fenntartja. Ha pedig számolunk azzal, hogy kényszeregyességet kérhet maga ellen olyan adós is, aki ezen eljárás keretében nem gazdasági existenciájának további fenntartását, hanem aktívumainak ez eljárás keretében történő likvidációját akarja biztosítani, akkor gondolnunk kell az egyességi ajánlat oly értelmű előterjesztésének lehetőségeire is, hogy az adós módot találjon arra, hogy a súlyos konzekvenciákkal járó csőd esetén kívül, aktívumainak rendelkezésre bocsátásával és azoknak hitelezői között történő megfelelő szétosztásával szabadulhasson kötelezettségei alól, természetesen, a hitelezői megfelelő többségének minősített hozzájárulásával. Hogy ez a gondolat egyébként gyakorlatilag milyen parancsoló formában jelentkezik, azt az a körülmény igazolja, hogy nálunk a fix százalékban megállapított egyességi rendszer mellett is előfordul, hogy az adós összaktívumait bocsátja hitelezői rendelkezésére vagy teljesítésül, vagy legalább is biztosítékképp nemteljesítés esetére. Az aktívumoknak biztosítékként való átengedése esetén az adós csak akkor szabadul kötelezettsége alól, ha a kikötött kvótális hányad eléretik. Ezen módozat által a hitelezők a felajánlott kvóta biztosítása tekintetében több vonatkozásban jutnak kedvezőbb helyzetbe. Egyfelől a végrehajtási eljárás hosszadalmassága helyett egy gyors és kommerciális lebonyolítás válik lehetővé. Másfelől a hitelezők egyenlő elbánásának elve az egyesség megkötése utáni időben is biztosíttatik, végül lehetővé válik jelenlegi csődjogunk szerint a hitelezők számára mi eredménnyel se kecsegtető csődeljárás elkerülése.

Technikailag jelentős előnyt és költségkiméleést is jelent a német törvénynek az az intézkedése, hogy az egyes hitelezőknek nem kell bejelentéssel élniök, ha az adós ajánlatában feltüntetett követelési összegeket helyesnek tekintik. Csak ha az adós által feltüntetett összeggel szemben eltérés mutatkozik vagy ha e jegyzékben egyáltalán felvéve nincsenek, kell bejelentéssel élniök. E kétségtelenül jelentős technikai könnyítéssel szemben az a szempont érdemelhet megfontolást, hogy a bejelentési kötelezettség rendszere a koholt követelések szerepeltetésével szemben jelent erkölcsileg és jogilag egyaránt fontos kautélát.

Részletes szabályozást tartalmaz az új német törvény a még teljesedésbe nem ment kölcsönös és kétoldalú szerződések joghatályának fenntartása tekintetében. A mi kényszeregyességi jogunk szempontjából az ily szerződések érvényét, ideértve úgy az áruszállítási, mint a bérleti és szolgálati viszonyra vonatkozókat, a kényszeregyességi eljárás folyamatban léte egyáltalán nem érinti. Habár egy rendkívül terhes szerződés volt is a kényszeregyességi eljárás előidézője, az az adós viszonyainak nyilvánvalóvá vált kedvezőtlen fordulása esetén is hatályban marad. E szerződések hatályának érintése csak csődeljárás esetén válik lehetségessé. Ezzel szemben az új német csődtörvény megengedi, hogy a kölcsönös és kétoldalú szerződések teljesítését a bíróságnak ehhez való

hozzájárulása esetén bármelyik fél megtagadhatja. Megilleti ugyan csak ez a jog a szerződési tartam mellőzésével a törvényes felmondási időkre a bérleti és szolgálati szerződéseknél is az adóst, amennyiben ő a bérlő, illetve munkaadó. Mindezen esetekben azonban jogában áll a másik félnek a szerződés nemteljesítéséből eredő kárát bejelenteni, amelyre vonatkozó igénye az egyesség által érintett többi hitelezőkkel egyenlő elbánás alá esik. A szabályozásnak ez a módja az esetek igen nagy számában alkalmas lehet arra, hogy adós ügyeinek gazdasági lebonyolítását lehetővé tegye. Aránytalanul súlyos bérleti szerződések, melyekre vonatkozólag a bérbeadót kedvezményezett helyzet illeti meg, mint az ugyancsak most már tömegtartozásként minősülő és különlegesen kedvezményezett szolgálati szerződések, melyeknél, különösen családi részvénytársaságoknál, az összejárás lehetősége is könnyen adva van, oly tételeket jelenthetnek az egyes insolvenciális ügyeknél, melyek folytán azok lebonyolítása teljesen megghiusulhat. A szabályozás ezen módja a bírói hozzájárulás fenntartásában kifejezésre jutó garancia mellett megszívlelésre érdemes gondolat.

A vagyonfelügyelő jogkörét a német törvény szerint a bizalmi személy (Vertrauensperson) tölti be. Ennek kinevezése a bíróság részéről fog ugyan megtörténni, de a hitelezők a bizalmi személy kijelölése tekintetében, a kényszeregyességi eljárás megindításához való hozzájárulásukat tartalmazó nyilatkozattételük kapcsán, javaslatot tehetnek, mely javaslatot a bíróság, hacsak a szóba hozott személy ellen komoly kifogás fel nem merül, megfelelően figyelembe venni tartozik. Ez intézkedés révén a hitelezők autonómiája bizalmi személy kijelölésében döntően érvényesül.

Dr. György Ernő

A rendelkezési elv s az anyagi igazság érvényesülése.*

A kir. Kúria P. V. 1981/1926. számú ítéletével a fellebbezési bíróság ítéletét az alperes felülvizsgálati kérelme következtében akként változtatta meg, hogy az alperest 16,000 P tőke megfizetésére kötelezte. A Kúria az indokolásban kifejti, hogy az ingatlan adás-vételére vonatkozólag érvényesen létrejött és az eladó részéről úgy a birtokbaadással, mint a tulajdonjog átruházásával teljesített szerződés a vételár ki nem fizetése okából nem hatálytalanítható s a pénz időközi értékcsökkenése az eladót csak arra jogosítja, hogy a kikötött vételárnak megfelelő felértékelt összegben való fizetését követelhesse. Ez okból a felebbezési bíróságnak az a jogi következtetése, hogy a korona időközi értékcsökkenése folytán a felperes az ügylet hatálytalanítását követelni jogosult, téves és anyagi jogszabályt sért.

Ehhez képest az alperesnek az a felülvizsgálati panasza, hogy a fellebbezési bíróság a szóbanforgó adásvételi ügyletet az anyagi jog megsértésével hatálytalanította, alapos.

Ebből azonban nem következik, hogy a felperes keresetével egészen elutasíttassék.

A felperes ugyanis, habár az ügylet hatálytalanítását eredeti érvénytelenség alapján kérte, kérelmét azzal indokolta, hogy a kikötött vételár számszerű összegében ma már nem felel meg az ingatlan szerződéskori értékének; az elsőbírósági eljárásban pedig személyes, eskü alatti kihallgatása alkalmával kijelentette, hogy ha az alperes neki a vételárat annak az ügyletkötéskor volt értékében megfizeti, az ügylet hatálytalanítására irányuló kereseti kérelméhez nem ragaszkodik.

Ezeknek a körülményeknek figyelembevételével a vételár felértékelt összegben fizetésére való kötelezés iránti kérelem az adott esetben a szerződés hatálytalanítása iránt előterjesztett kereseti kérelemben már benne foglaltnak tekintendő, s ehhez képest a felperesnek a felebbezési tárgyaláson már kifejezetten is előterjesztett az a másodlagos kérelme, hogy az alperes az esetre, ha az ingatlan vissza bocsájására kötelezhető nem volna, a vételár átértékelt összegben való fizetésére köteleztessenek, nem új kereset.

Ezek után a Kúria az 1913. évben 40,000 K-ban megállapított vételár fejében követelhető pénzösszeg mennyiségét, a per anyagából merített összes adatok figyelembevételével, az eredeti vételár átértékelt összege kb. $\frac{1}{3}$ részének megfelelő 16,000 P-ben látta méltányosan megállapíthatónak s ehhez képest a felebbezési bíróság ítéletét az alperes felülvizsgálati kérelme következtében a rendelkezési

kező részben foglaltak szerint megváltoztatta; ellenben ezt meghaladó azzal a felülvizsgálati kérelmével, hogy a felperes keresetével teljessen elutasíttassék, az alperest elutasította.

Megkapó a Kúria ítéletében, hogy a meddő mellékkérdések megkerülésével, a jogvitát végérvényesen eldönti s a felek között oly kérdésben is igazságot tesz, amely az ügynek első- és másodfokú tárgyaláson egyáltalán előkészítve sem volt. De azért mindnyáján érezzük, hogy az ítéletben az igazság ül diadalt a formai jog fölött s a felek további hosszadalmas és költséges pereskedéstől szabadultak meg a Kúria bölcsessége folytán.

A rendelkezési elv nincs megsértve azokban az esetekben sem, midőn az alperes a tőle követelt dologra költekezett, vagy egyébként őt arra vonatkozólag visszatartási, vagy megtartási jog illeti meg és a bíróság az alperest e joga tekintetében védelemben részesíti akkor is, ha ezt kifejezetten nem is kérte! Ugyanis a dologra tett költekezés, vagy beruházás esetén, az adós, akit a dolog kiadása iránt perelnek, követelheti, hogy költekezését a felperes neki megtérítse s mindaddig, míg ez igényét a felperes ki nem elégíti, a dolog kiadását megtagadhatja. Erre szolgáljon például az alábbi jogeset, amelyből azonban nem tűnik ki egészen világosan, hogy az alperes, akitől a felperes az ingatlan kiadását követelte, a perben élt-e ezzel a jogával vagy sem? A felperesek elhagyták belsőségüket, amelyet az alperesek vettek egyoldaluan birtokba s az építményeken szükséges és hasznos beruházásokat eszközöltek. A kir. ítélőtábla másodfokban úgy döntött, hogy amennyiben a felperesek a beruházásokat a teljesítési határidő alatt meg nem térítették, úgy fognak tekinteni, mintha a telekkönyvi tulajdonukról az alperesek javára lemondtak volna. A Kúria ezt az ítéletet megváltoztatta és kimondta, hogy a beruházások megtérítésének elmulasztásából a tulajdonjogról való lemondást megállapítani nem lehet, azonban az utóbb visszatért felperesek a birtokbaadást a telekkönyvi tulajdonjoguknál fogva csakis akkor követelhetik az alperesektől, ha azokat az összegeket, amelyeket a peres belsőségre a felperesek javára történt beruházások által teljesítettek, az alpereseknek megtérítik. (K. V. 1610/1926.)

Kodifikálatlan magánjogunk fejlődésére az Optk. kétségkívül nagy befolyást gyakorolt s miután az Optk. a visszatartási jognak nem kedvezett, ez a jogintézmény a mi jogrendszerünkben is csak lassan gyökerezett meg. Grosschmid Béni mélyreható tanítása és fejtegetései nyomán ma már ez a tétel is kristálytisztán áll előttünk s világos felismerése annak, hogy a visszatartási jog intézménye nemcsak a méltányosságból, hanem a jogrendnek hivatásából is következik.

A visszatartási joggal rokon intézmény a megtartási jog s a kettő között a párhuzamot röviden a következőkben vonhatjuk meg:

A megtartási-jog szakjogi intézmény, amelyet nálunk tételesen a Kt. 309., 310. és a Vt. 108., 109. §-ai szabályoznak; a visszatartási jog pedig általános érvényű szabály. Az előbbi oly vagyontárgyra vonatkozik, amely a hitelező birtokába került; az utóbbi pedig oly vagyontárgyon gyakorolható, amely az adósnál van. A megtartási jog feljogosítja a hitelezőt, hogy a megtartott tárgyakból magát a megfelelő szabályok betartásával, követelésére nézve kielégíthesse; a visszatartási jog ellenben csak az adós ellenkövetelésének biztosítására szolgál, oly értelemben, hogy ne legyen köteles előbb szolgáltatni, mintsem ő a neki járó szolgáltatást a hitelezőtől megkapja. A visszatartási jognak alapfeltétele, hogy mindkét félnek ugyanazon jogalaphoz legyen a másik féllel szemben követelése, ami a megtartási jog gyakorlásánál nem szükséges. A visszatartási jog alkalmazási köre oly tág, hogy azt itt részletesen fel nem sorolhatjuk; ellenben utalunk a már megnevezett nagy jogtudósunknak idézett munkájára. (Fejezetek. II. 611. s köv. lapok.)

Nevezetesebb esetei még a visszatartási jognak a keletkezési alap szempontjából csoportosítva a következők: actio contraria (megbízás vagy anélküli ügyvitel); öröklés; a dologra fordított munka vagy költekezés; feldolgozás; adós-leveles vagy zálogos tartozás; az 1894 : XXXI. tc. 3. §-ában szabályozott eset és általában a házassági vagyonjog stb.; az utóbbi köréből érdekes példa az alább közölt eset: Közszerzemény iránt indított perben az alperes felemlíti, hogy különvagyont is a szerzeményi vagyon vételárába fordította. E miatt azonban sem viszontkeresetet nem támaszt, sem beszámítási kifogást nem érvényesít! A Kúria I. 5315/1925. számú határozatában a különvagyont értékét ennek

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a 14. számban.

ellenére mégis beszámítani rendeli, mert a *hivatalból* alkalmazandó anyagi jogszabálynak megfelel az alperest a jelzett címen megillető követelés megállapítása.

Amiket itt a költekezés megtérítésével és a visszatartási joggal kapcsolatban elmondtunk: azok főleg a ma élő jog szempontjából bírnak értékkel. Másként áll azonban a helyzet de lege ferenda, ugyanis a polgári törvénykönyv törvényjavaslatának biz. szövege a fenti kérdéseket a 901—905. §-aiban már oly szellemben szabályozza, mint ahogy azokat legfelsőbb bíróságunk az ismertetett határozatokban megoldja.

A rendelkezési elv és Pp. 271. §-a között, amely utóbbi a kár, elmaradt haszon stb. mennyiségének megállapításáról intézkedik, van bizonyos vonatkozás. A Pp. 271. §-a alapján kifejlődött bírói gyakorlatból azt látjuk, hogy a bíróság a Pp. 271. §-át is a legliberálisabban alkalmazza. A felek számításához és eszmemenetéhez egyáltalán nem köti magát, hanem törvény-biztosította jogánál fogva a kár, stb. mennyiségét minden körülmény figyelembe vételével legjobb tudomása szerint állapítja meg. Így hivatalból veszi figyelembe az ú. n. maradványt, (residuumot) is, amely lehet pozitív és negatív. Pozitív residuum pl.: leégett tárgy helyébe lépő biztosítási díj, a bosszúból elpusztított tehénnek a bőre és egyéb használható része; ha tehát a bíróság a gyújtogatót vagy az ingó vagyron rongálóját kártérítésre kötelezi, hivatalból veszi figyelembe és számítja be az adós javára azt az értéket, ami a maradványból vagy annak értékesítéséből megtérült. Ugyancsak hivatalból vonja le a bíróság a kártérítési összegből a negatív maradványt, vagyis azt, amit a felperes a közbeeső esemény (factum) folytán megtakarított. A felperes fűtermését az alperes jogtalanul lekaszálja és elviszi. A kár kiszámításánál le kell vonni a felperesnek járó összegből azt az értéket, amibe a kaszálás neki magának került volna. Ez különben oly természetes követelménye az igazságszolgáltatásnak, hogy arra minden egészséges judiciummal rendelkező bíró önkéntelenül tapint rá, ha jogi sugallatát követi.

A Pp. 271. §-ával kapcsolatban felemlítjük még a Kúriának az alábbi döntését, amit az anyagi igazság követelménye szempontjából is feltétlenül helyesnek tartunk. A Kúria a valorizációs kulcsot a sem felülvizsgálati kérelemmel, sem csatlakozással nem élő felperes javára 50%-ról — 100%-ra felemlheti, ha egyúttal a valorizáció kezdőpontját az alperes felülvizsgálati kérelme folytán az alperes javára megváltoztatja s végeredményében papirkoronában nem haladja meg a marasztalási összeg a fellebbezési bíróság által megítélt összeget. (P. V. 6017/1925.)

A Kúria gyakorlatának megvilágításában tehát a Pp. 394. §-ának azt a helyes értelmet kell tulajdonítanunk, hogy a marasztalás — pénzürtékben kifejezve — nem terjedhet túl a felek kérelmén; e korláton belül azonban a bíróság az eléje vitt jogkérdést minden irányban megvizsgálni és azt — hacsak egy lehetőség van — az anyagi igazság követelményeinek megfelelően eldönteni köteles!

Dr. Ötömös Zoltán.

Szemle.

— **Az idő pénz** nemcsak az üzlet, hanem az igazságszolgáltatás világában is. Hogy a hatóságok az ügyvéd idejével mily megengedhetetlen pazarlást folytatnak, azt nap-nap után minden ügyvéd tapasztalhatja, akik a tömegnap felhívása után a kijelölt polgári bírónál, helyesebben a padokkal fel nem szerelt folyosón, várja a per sorakerültét vagy akit 9 órára idéztek meg a büntető főtárgyalásra s akinek ügyét délben vagy ennél is később veszi elő a tanács. Vannak tiszteletreméltó kivételek is. Akadnak bírák és főtárgyalási elnökök, akik legalább hozzávetőleg jelölik meg az időt, amikor az ügy tárgyalásra kerül. Indokolt tehát a kérdés, miért nem lehet e kivételt ügyviteli rendelettel szabállyá tenni? Nyilvánvaló, ha a főtárgyalásai elnök reggel 9 órára 10—15 ügyet tűz ki, tudatában van, hogy ezek egy része csak órák múltán kerülhet sorra. Mi akadály lenne annak, hogy az ügyek csoportokra osztva pl. 9, 11 és 1 órára tűzessenek ki? Az az ellenvetés, hogy egyik vagy másik ügyben a megidézettek nem jelennek meg, alig helytálló, mert 4—5 ügy közül mindig akad 2—3, amely tárgyalható. Miért kell továbbá ugyan-

azon napra közzvádas és főmagánvádas ügyeket kitűzni, úgy, hogy az ügyvédek, akik magánvádas ügyet képviselnek, kénytelenek a közzvádas ügyek letárgyalását megvárni? Mig a bíróságnak tudvalevően a kényszereszközök egész sora áll rendelkezésére, hogy a megidézettek pontos megjelenését biztosítsa, addig az ügyvédek csak jámbor óhajt fejezhetnek ki, hogy a hatóságok az időt ne tekintsék Csáky szalmájának. Ismeretes, hogy a fellebbviteli bíróságoknál kedvezőbb a helyzet, de nincs ok, hogy példájuk az elsőfokon ne találjon utánpótlásra, ha a bíróságok vezetői és a felügyeleti hatóságok megszívlelik a megélhetés nehézségeivel keservesen küzdő ügyvédi karnak e vitális érdekét.

— **A jogos védelem** tanának jelentősége túlér a büntetőjog keretein és bizonyára nem véletlen, hogy Dicey az angol alkotmányról szóló könyvében külön fejezetet szentelt a jogos védelem tárgyalásának. Joggal kelthet tehát feltűnést a Kúriának legújabb ítélete (C. III. 2236/1927.), amelynek tényállási előzménye a következő: vádlottat, aki a mással dulakodó sértettet ellenfelétől szétválasztotta, a sértett több ízben arcultította, minek következtében vádlott egy fotelbe zuhant, ahonnan előrántott pisztolyából egy lövést adott le sértettre, de nem talált. «Amidőn tehát — így szól a Kúria ítéletének indokolása — a személyére nézve *nagyobb veszélyt nem jelentő támadással szemben azzal arányban nem álló módon* akként védekezett, hogy pisztolyát a sértett testének szegezve rálőtt, oly védelmet alkalmazott, amely a különben jogtalan és közvetlen támadás elhárítására nem volt szükséges.» Minden további kritika helyett idézzük *Angyal* büntetőjogi tankönyvének (III. kiad. I: 407.) következő mondatait: «Nem az a lényeges, mit volt szükség tenni, hanem mit tartott a védekező szükségesnek.» «A megtámadott s a védelem során megsértett javaknak nem kell arányban állaniok.» «A proporcionálitást illetően nem fér kétség ahhoz, hogy a Btk. a védelem jogosságának ismervéül nem kívánja meg, hogy a védekezés során magasabb érték ne sértsék, mint amilyen ellen a támadás irányul.» Ha tehát a Kúria eltért attól az elvtől, amelyhez «nem fér kétség», talán mégis ki kellett volna fejteni az érveket, amelyek a törvénynek eddig szokásos magyarázatával szemben az eltérést indokolják, mert a Kúria ítéletének igazságosságát nem a bíróság hierarchikus helyzete, hanem érveinek ereje biztosítja.

— **Ügyvédbajok.** (Levél a szerkesztőhöz.) A vidéki ügyvédre legsérelmesebb a községi jegyzői magánmunka. Székhelyemen hét ügyvéd egy év alatt nem ad be annyi tulajdonjog-, zálogjog-bekebelezési és törlési kérvényt, mint az itteni községi jegyző egy hónap alatt. Eltekintve attól, hogy nem olcsóbb, etika ellenes, hogy a község fizetett alkalmazottja köz- és magánfunkciót végezzen egy személyben. Egyes rendeletek (5200/1919. M. E., 60,000/1921. M. E., 32,000/1921. I. M.) még mindig községi bizonyítványt kívánnak a vevőtől a legcsekélyebb ingatlan vételénél és az illeték kiszabás céljára a fél által beszerzendő adó és érték bizonyítványt még azt a felet is arra kényszeríti, hogy a községi jegyzőhöz forduljon, amely szívesebben menne ügyvédhez, mert fél a községi jegyző retorziójától, melyre mint közfunkcionáriusnak bőséges alkalma van.

Másik nagy baj, ami a vagyonfelügyelőségek körül tapasztalható. A soproni kir. törvényszék pld. pár hónapon belül a harmadik vagyonfelügyelőséget juttatja nem ügyvédnek, akkor amikor a legtöbb ügyvéd még egy vagyonfelügyelőséget sem kapott. Ellenben pártfogó ügyvédségben, szegényjogos perekben minden ügyvéd bőven részesül. Anket, banket nem használ. A miniszter ígér, de nem tesz.

Harmadik, nagyon égető baj a járásbírószám személyzet hiánya és az ennek következtében tapasztalható borzalmas ügykezelés. Maholnap megáll a legtöbb járásbírósnál az igazságszolgáltatás szekere. Bár az ügyvédek minden kiadmányt maguk látnak el, jegyzőkönyvvezetéshez saját személyzetüket kölcsönözik, mégis hetek, hónapok telnek, amíg expedició alá kerül egy-egy ügydarab. Ügylátszik a *Justitia fundamentum regnorum* üres szólam,

ma fontosabb az államtitkár, mint egy díjnak kinevezése. Arra van, erre nincs pénz. Timeo Danaos! nem kell a numerus clausus. Ha a miniszter segíteni akar az ügyvédeknek, megvan a módja numerus clausus nélkül is.

Dr. Löffler Ármán, kapuvári ügyvéd.

— **A tömeglélektan kriminál-etiológiai tanulságai** — érdekes tárgyú füzet jelent meg a Miskolci Jogászegylet könyvtárának kiadásában Kéthely Sándor dr. tollából, aki már több értekezéssel gyarapította a büntetőjogi irodalmat. Sajnos, a jelen esetben megfelelő irodalmi megalapozás hiányában nem jut el a probléma velejéhez. A tömeglélektan elméleti konstrukciójában kizárólag Le Bon-nak ma már sokban túlhaladott könyvére támaszkodik s nem ismeri Sighéle-nek (Psychologie der Massenverbrechen 1897.), de különösen Mc Dougall-nak (Group mind 1920.) és Max Weber-nek (Wirtschaft und Gesellschaft 1921.) idevágó alapvető kutatásait. Adatait pedig részben a magyar forradalmak után megjelent céltatos, tehát tudománytalan propagandairadalomból meríti. Ez az oka, hogy nem oszthatjuk végkövetkeztetését sem, amely szerint a nevelésnek és tanításnak «sokszor dermesztő hatása van a tömeglélekre». Tudományos, tehát elfogulatlan szemszögből talán ma már mégsem állítható, hogy a veszített háborúkat mechanikai szükségszerűséggel követő forradalmakat a destruktív tanítás idézte elő.

— **Baracs Marcell** két képviselőházi beszéde jelent meg Rassay Károly előszavával. Mindkettő, bár politikai éllel, az igazságszolgáltatás fájó sebeivel foglalkozik. Előkelő hangon, magas kultúr színvonalon, de éles kritikával és színes ötletességgel tárgyalja a közsabadságoknak, az ítélkezésnek és az ügyvédségnek mindama problémáit, amelyeket — sajnos — oly gyakran áll módunkban szóvá tenni. Mint «a világosságnak és szabadságnak frontharcosa», Baracs e beszédeivel is gyarapította az érdemeket, amelyeket mint védő és mint az ügyvédi kamara másodelnöke szerzett.

— **A törvényhozói hatalom újjászervezése Magyarországon.** Ez a tárgya annak a rövid, de magvas értekezésnek, amely a párizsi *Société de Législation Comparée* kiadmányaként megjelenő *Bulletin mensuel* 1927. évi 4. (április-júniusi) számában dr. Vadász Imre budapesti ügyvéd, ismert jogtudományi író tollából «*La reorganisation du pouvoir législatif en Hongrie, (Lois de 1920 à 1926)*» cím alatt megjelent. A dolgozatot a legértékesebbek közé kell sorolnunk abban az egész, sajnos eléggé gyér irodalomban, amely magyar jogintézményeknek a külföldi jogi közönség előtt való ismertetését szolgálja. A valamennyire átfogóbb címfelirattól némileg eltérően a szerző nem a törvényhozói hatalom egészének történelmi fejlődését és kivált legújabb kialakulását tárgyalja, hanem csupán a felsőház közjogi kiépítésére szorítkozik. Ezt a joganyagot azonban a szerző mondhatni kitűnő összefoglalásban adja, amely a maga konciz rövidségében mesteri módon szemlél ki és választja el a lényegeket a csupán esetlegesétől. Nem is éri be a csak tételes pozitívumok felsorolásával, hanem a jogfejlődés vezető gondolatára is rámutat; ezt pedig a *jogfolytonosság* eszméjében találja meg. «A magyar közjog jellegzetes vonása, úgy mond a szerző, hogy az alkotmányos intézmények mindenkor a jogfolytonosság bázisán állítottak helyre. Ez a jogfolytonosság nem pusztán fikció, hanem a magyar közjog lényege, amelynek értelme, jelentősége és fontossága abban áll, hogy a magyar alkotmány írott és nem írott jogtételeinek alkalmazása szünetelhet ugyan valamely abszolút vagy zsarnoki uralom, elenségsé megszűnés, vagy valamely kataklizma folytán, aminő a világháború és az egymást követő forradalmak voltak, vagy a magasabb erőhatalom más eseteinek okából; de alkotmányos intézményeinknek olyan erőt tulajdonítunk, hogy csak a magasabb erőhatalom vehet rajtuk erőt, és a magasabb erőhatalom eseteinek megszüntével törvényeink folytatólag ipso jure teljes hatályukat visszanyerik.»

Ezeket az általános nézőpontokat azután a szerző szerencsés kézzel alkalmazza a felső tábla fejlődésének menetére. Szemléltetőleg mutatja ki, hogy a mi mai felsőházunk egyenes lemenője a rákosi országgyűlésnek, amely a politikai nemzet teljes és egységes gyűlekezete volt; amely 1526 után két táblára oszlott, mert a praelatusok és az ország bárói külön kezdtek ülésezni; és amelynek törvényes szabályozását századokra kihatólag II. Mátyás király koronázása utáni 1608: I. tc. adta meg. A felső tábla mint főrendiház az első átfogó reformot 1885-ben szenvedte el, amikor egyfelől a született tagok részvétele vagyoni cenzustól tételettel függővé, másfelől a tábla az életfogytiglan kinevezett tagok kategóriájával bővült. A második reformot az 1926. év hozta a

választási elv bevezetésével. Az eddigi örökletes tagok a maguk kebeléből választják meg képviselőiket a felsőházba, míg más közületek szintén jogot nyertek arra hogy választott képviselőiket küldjék a felsőházba. «Ime, így kiált fel a szerző, a jogfolytonosság bélyege! A főnemességnek továbbra is ülése van a felsőházban és részes a törvényhozói hatalom gyakorlásában azzal a külömbiséggel, hogy a jövőben már nem személyesen vesz abban részt, hanem képviselői által, akiket megválasztott. «A reform egyéb részleteinek takarékos és áttekinthető ismertetésével záródik az értekezés, amely felvilágosítja a francia jogászvilágot arról, hogy a mai Magyarország intézményei a mult patinás hagyományaiból az evolúció útján alakultak ki. (Ll.)

— **A Szent István-napi Ünnep Története:** írta: Dr. Gábor Gyula. A tudós szerzőnek kiválóan értékes tanulmányát foglalja magában a fenti munka, amely dacára annak, hogy főleg jogtörténelmi anyagot képez, a *közvetlen aktualitás érdekességével* világítja meg ezen legnemzetibb ünnepünk történetét. Magunk előtt látjuk a Szent István-napi ünnep eredetét: az ezen napon tartott *királyi törvénykezést*, amely intézmény az *aranybulla* által törvénybe iktatva, integráns részét képezi a középkori magyar igazságszolgáltatásnak. Majd láthatjuk, hogy a mohácsi vész után miképpen szűnt meg az első magyar király ünnepének ily módon való megülvése, amely ünnep az azonban egyházi ünnep jellegével új történelmi fordulatot vett a Szent Jobbnak 1771-ben Raguzából történt hazahozatala után. Nehéz időkben a magyar nemzet különös ünnepéllal ülte meg ezen napot. — az 1860. évi aug. 20-ika néma, de nagyjelentőségű országos tüntetés volt — amelyet nyomon követett az októberi diploma. A magyar nemzetnek kevés történelmi intézménye jutott át a XX. század élő világába. De ilyen a Szent István-napi ünnep, amely az egész magyar társadalom intenzív részvételét joggal kívánja s ezen ünnep bensőséges megtartását igen elősegíti azon magasztos történelmi tudat, amelyet Gábor Gyula ezen munkájából meríthetünk.

Inhalt. Dr. K. Füzesi: Die Strafprozessordnung und Novelle. — Dr. J. Horváth: Numerus clausus der Rechtsanwaltschaft. — Dr. E. György: Das neue deutsche Zwangsausgleichsgesetz. — Dr. Z. Ötömösy: Die Geltendmachung der Verfügungsmaxime und des Prinzips der materiellen Gerechtigkeit. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Közjegyzőhelyettesi állandó alkalmazást nyerhet, nőtlen, keresztény ügyvéd, vagy nyug. bíró. Vitéz dr. Tóth Aladár kir. közjegyzőnél Gödöllő. 235

Iroda áthelyezés. Dr. Jordán Lajos, budapesti ügyvéd V., Koháry-utca 4. I. 9. alá helyezte át irodáját. 236

Budapesti vagy vidéki ügyvédi irodába szeptember 1-re irodavezető helyettesnek ajánlkozik: dr. Saskeő József ny. kir. járásbíró Győr, Arany János-utca 2. szám. 237

Másfél éves vidéki gyakorlattal rendelkező, tárgyalásban jártas, gépirni tudó ügyvédjelölt, kizárólag eddigi ismereteinek gyarapítása végett állását változtatná. Dr. Barta Károly Keszthely. 238

Négyévi praxissal rendelkező ügyvédjelölt, vidéki ügyvédi irodában elhelyezkedést keres. 239

Most jelent meg!

Dr. MÁRKUS GYÖRGY

A KÖZSÉGI ÜZEMEK

várospolitikai

és közgazdasági szempontból.

Az első kimerítő kritikai és ismertető munka a magyarországi és a nagy külföldi városok üzemeinek szervezeteiről

Ára 4 Pengő

Kapható és megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésénél,
IV., Egyetem-utca 4. Postafiók: 214.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Vargha Ferenc* koronaügyész: A bűnvádi perrendtartás és a büntető novella. — *Dr. Blau György* budapesti ügyvéd: A valorizációról, különösen a kölcsönéről. — *Dr. Kadosa Marcel* budapesti ügyvéd: Következtetés a tények ellen. — *I. Dr. Vadász Imre* budapesti ügyvéd. — *II. Dr. Teller Miksa* budapesti ügyvéd: Kötelezés, törvény és döntvény. — Szemle.
Melléklet: Közigazgatási és Pénzügyügyi Döntvénytár. XIX. 5.

A bűnvádi perrendtartás és a büntető novella.

I. A fenti cím alatt a Jogtudományi Közlöny 16. számában reflexiókat fűz Füzeslő Kund ügyvéd úr a Budapesti Hírlapban megjelent cikkemhez. Diametrális ellentétben van velem a perorvoslatok korlátozásának kérdésében. Különösen felemlíti a bagatell, továbbá a liquid ügyekben s az egyes bíróságok kérdésében elfoglalt álláspontomat. Cikkét pedig azzal fejezi be, hogy *«épp úgy, mint azt a Pp. 544. §-a teszi, büntetéssel kellene sújtani azokat, akik konokul, nyilvánvalóan alaptalan vagy törvényben kizárt panasszal élnek és akkor egyszerre eltűnnének a liquid ügyek»*.

Korántsem az a szándékom, hogy cikkíró urat kapacitáljam, sem nem az, hogy álláspontom elfogadására reá bíriam, mert hiszen meggyőződések kialakulásánál igazán áll az a klasszikus mondás, amire cikkíró is hivatkozik, hogy *quot capita tot sensus*; hanem csak azért fűzök cikkéhez pár megjegyzést, mert az eszmék surlódásából, a vitalkozásból születnek az új gondolatok és új ítéletek, melyek a törvényhozás alatt álló javaslatokra csak hasznosak lehetnek.

II. Cikkíró kétségbevonja a bagatell-ügyek létezését s azt mondja, hogy *«sem emberi szempontból, sem a vádlott szempontjából nincs bagatell-ügy, ha csak remény is van megmentetésére, fel kell vinni ügyét a legmagasabb fórumig»*.

Bocsánat, de nem egészen világos cikkíró álláspontja. E szerint a perorvoslatok rendszerében teljesen közömbös volna az ügyek természete, bonyolultsága, súlyossága stb., mely körülmények eddigelé a perjogokban a hatáskörnél és perorvoslatoknál irányadóul szolgáltak és kizárólag irányadó kodifikatorius gondolat volna az, *hogy van-e remény a vádlott megmentetésére*, vagy nincs. Ha ez a remény meg van, akkor minden ügyet fel kell vinni a legmagasabb fórumig, vagyis a Kúriáig. Tehát cikkíró gondolatmenete szerint a perorvoslat megengedhetőségének vagy kizárásának egyetlen alapja volna, a *«remény»*. Ez azonban nem jogi, hanem pszichológiai és etikai fogalom, tehát bajos volna azzal a perorvoslatok szintézisében operálni. Messze vezetne, ha a remény kodifikatorius értékelésével akarnánk foglalkozni. E helyett csak azt említem fel, hogy cikkíró a remény perjogi kodifikációjánál nem tudja a védői talárt levetni, tulontúl egyoldalú álláspontból nézi a perorvoslatokat, mert azt mondja, hogy nincs bagatell-ügy, mindig meg kell adni a perorvoslatot, ha remény van a vádlott megmentetésére.

Eddig úgy tudtam, hogy a peres eljárásnak nem a vádlott mindenáron való megmentése a célja, hanem az anyagi igazság megállapítása. Úgy rémlik nékem, hogy ez a Bp.-ben is benne van. Ha nem csalódom, annak 9., 100. és 117. §-ai éppen az anyagi igazságról rendelkeznek. Az anyagi igazság elve pedig azt követeli, hogy az megállapíttassék; s a tényleg bűnös vádlott elítéltesék, nem pedig azt, hogy megmentessék. Bizonyos tehát, hogy midőn cikkíró a vádlott mindenáron való megmentését tűzi ki a perjog céljául, érvelésének szövéseknél nem tudta levetni a védői

talárt és nem tudott leszállani a védői pódiumról, minek folytán homlokegyenest ellentétbe jutott a perjog egyik sarkalatos tételeivel, az anyagi igazság princípiumával.

Vannak igenis bagatell-ügyek, nem én mondom, hanem a törvény veszi ezt alapul. Tehát nem mondhatja cikkíró, hogy *«de strigis quæ non sunt nulla quæstio fiat»*, mert hiszen a perjog lépten-nyomon bizonyítja ezt, midőn a hatáskört s perorvoslatokat szabályozza.

Méltóztassék megnézni az Élt.-t, a hatáskör egész rendszere azon épült fel, hogy vannak súlyos, közép-súlyú és kisjelentőségű, azaz bagatell-ügyek. Az első csoport az esküdtszék, a közép-súlyúak a törvényszék, a bagatell-ügyek pedig a járásbíró és közigazgatási hatóság hatáskörébe tartoznak. A bűncselekmény súlyossága tehát a döntő a hatáskör kérdésében, nem a vádlott megmenthetésének reménye, amit cikkíró alapul venne a perorvoslatoknál. Továbbá járásbírói ügyekben nincs vizsgálat és vád alá helyező eljárás, sőt a nyomozás is a legszükségesebbekre szorítkozik. *Nem azért, mintha ezek az ügyek sohasem volnának bonyolultak, hanem azért, mert bagatell-ügyek*. Az ilyen ügyekben pedig az állam kisebb apparátussal és kevesebb garanciákkal jár el, mint a súlyosabb büntettek esetében. Követeli ezt az eljárás ökonómiaja. Mert az állam, midőn az igazságot kutatja, az eljárás technikájában nemcsak az igazságot nézi, hanem azt is, hogy az igazság kutatása ökonómikus legyen. Minél súlyosabb a vád tárgya, annál inkább háttérbe lép az ökonómia elve és posztulátuma és annál inkább homloktérbe lép az anyagi igazság ideálja, amit számtalan garancia biztosít, melyek oly mértékben sorvadnak, amely mértékben csökken a vádbeli cselekmény súlyossága; aminek legextrémebb példája a büntetőparancs, ahol alig érvényesül pár garanciális szabály.

Ettől eltekintve az egész járásbírói eljárás alapja az ügyek bagatell természete. Ha a peres eljárásból kiküszöbölnénk a bagatell-ügyek fogalmát, amint a cikkíró szeretné, akkor az összes járásbírói ügyekre a törvényszék bonyolult technikáját kellene alkalmazni, mert így nagyobb volna a *«remény»* arra cikkíró szerint, hogy a vádlott megmentessék.

Számtalan törvényes rendelkezés volna még felhozható annak támogatására, hogy a bagatell-ügyeket nem én találtam ki, hanem az élet hozza azokat létre s értékeli a törvényhozás, részint az előzetes eljárás alatt, részint az elsőbírósági tárgyalásnál, részint a perorvoslatoknál. További részletezés helyett azonban csupán azt említem fel, hogy élő törvényünk, a Bp. 547. és 556. §-a már ma is korlátozza a fellebbezést és semmisségi panaszt járásbírói ügyekben éppen az ügyek bagatell volta tekintetével.

III. Látható ezekből, hogy a Bp. igen nagy súlyt helyez a vádbeli cselekmény súlyossági fokára, s a bagatell bűnügyekkel hatáskör, eljárás és perorvoslat nézőszögéből egész más elbírálás alá vonja, mint a közép-súlyú és legsúlyosabb bűncselekményeket.

Az a kérdés már most, hogy az ügyek bagatell jellege és liquid természete közjogilag alapot ad-e arra, hogy ezen a címen a perorvoslat korlátoztassék?

Cikkíró szerint ellenkezik a jogegyenlőséggel az, hogy *«nagy-stilű gazemberek ügyeiket a Kúriához felvihessék. Ezzel szemben a társadalomra nem veszélyes kisbűnözők azért, mert becsületebbek, kevesebb jogban részesüljenek»*.

Szerinte tehát a vádbeli cselekménynek sem bagatell jellege, sem liquid természete nem ad jogalapot a perorvoslat korlátozására. Hogy perjogunk az ügyek bagatell jellegéhez mily messze-

menő perjogi konzekvenciákat kapcsol hatáskör, eljárás és perorvoslat szempontjából azt az imént említettem fel. A novella tervezete ökonómia szempontból tovább megy egy lépéssel és támaszkodva 27 éves gyakorlatra és tapasztalatra, azt mondja, hogy a perorvoslatokat korlátozza a bagatell és liquid természetű ügyekben. Eddig a perjogi ökonómia csak bagatell ügyekben érvényesült, a tervezet szerint pedig érvényesülni fog az ökonómia a leggyakrabban előforduló középsúlyú ügyekben is, melyek liquid jellegűek. Ennek helyességét a tapasztalat igazolja.

A perorvoslat rendezésénél ugyanis a perjog abból indul ki, hogy az ítéletek tévesek lehetnek. A felsőfoktól várható a téves ítéletek helyesbítése. Minél valószínűbb a tévedés az alsófokon és minél gyakoribb a korrekció a felsőfokon, annál nagyobb a perorvoslat posztulálása és jogosultsága és megfordítva, minél kevesebb eredménnyel jár a perorvoslat, annál kevesebb jogalapja van annak; ahol ez a minimumra sülyed, megszűnik a perorvoslat jogosultsága és célszerűsége.

A perrendtartás kodifikálása alkalmával a törvényhozás arról győződött meg, hogy a kétfokú fellebbezés fenntartása nem ökonómikus, arra nincs szükség, mert kevés a ténymegállapítás módosítása a Kúrián, s a ténymegállapítás iratok alapján különben is kétes értékű, tehát behozták az egyfokú fellebbezést ténykérdésben. A Bp. megalkotása és életbe léptetése óta eltelt 27 esztendő folyamán szerzett tapasztalatok pedig azt a meggyőződést váltották ki, hogy a Kúria a hozzákerült ügyek 90%-ában el- vagy visszautasítja a semmisségi panaszt. Az eljárás ökonómiája azt követeli tehát, hogy ilyen tapasztalatok után a semmisségi panasz a mai korlátlanágában ne tartassék fenn, mert az az erők fecsérését jelenti. Keresni kell tehát oly principiumot, melynek szövénél mellett emberileg helyesen eliminálhatók azok az ügyek, melyekben a legnagyobb valószínűség szerint alaptalan volna a semmisségi panasz. Önként adja meg erre a kérdésre a választ az élet, s az abból merített tapasztalat. E szerint az alsófok tévedése ott várható, ahol a gyakorlat nem taposta ki az ösvényt. Ahol a tényálladékok bonyolultabbak. Itt helyt kell adni a perorvoslatnak. Ahol pedig csak oly kérdéseket tesznek vitássá, melyekben a Kúria már czerszer állást foglalt, vagyis a liquid ügyekben, ott igazán a szellemi erőkkkel való tékozlás a perorvoslat. A perorvoslat megengedése pedig egyenesen vétek az igazságszolgáltatás ellen akkor, ha az meg nem engedett cinizmusból pattan ki. Erre a legfényesebb bizonyítékot szolgáltatja cikkíró úr, aki mint közismert védő nagyon jól tudja, a védők törvényes kötelességeit és jogait, de a védők taktikáját is ismeri. Cikkében szóról-szóra ezt írja: *«Az igaz, hogy töméntelen oly semmisségi panasz kerül a Kúriára, melynek létalapja nincs. De a tapasztalat szerint ez azért történik, mert bár a vádlott, de különösen ügyvédje teljesen tisztába van azzal, hogy semmisségi panaszának eredménye absolute nem lehet, de mégis beadja azt, hogy az ítélet jogerőre ne emelkedhessék és így qui habet tempus habet vitam, vádlott még jó ideig szabadlábon maradhasson.»* Ebből az idézetből három igazság következik és pedig először az, hogy a Kúria agyon van nyomorítva nemcsak alaptalan, hanem törvényellenesen, cinikusan használt panaszokkal. Másodszor az, hogy némely védő jogászai lelkiismerete nagyon tág, mert csak így történhetik meg az, hogy nemcsak alaptalan, hanem cikkíró állítása szerint jobb meggyőződésük ellenére *«töméntelen»* oly semmisségi panaszt jelentenek be, melynek célja nem az igazság megállapítása, hanem az igazságszolgáltatás megbénítása és frivol okokból restanciával elárasztása a Kúriának. Ezekből következik *harmadszor*, hogy itt a tizenkettedik órája annak, hogy az ilyen ügyvédi taktikából bejelentett semmisségi panaszoktól a Kúria megszabadíttassék.

Erre módot nyújt a novella, mely kizárja a kir. ítélőtábla ítélete ellen a további semmisségi panaszt oly ügyekben, melyek liquid természetűek, azaz melyekben a hosszú évek során kifejlődött joggyakorlatra tekintettel az ítélkezés automatikus szabályossággal működik, s melyek a középsúlyú bűnügyek közt is bagatell jellegűek.

Persze azt mondhatná a cikkíró, hogy a kir. ítélőtáblán az ilyen ügyekben is előfordulhat tévedés. Ez igaz, de hát a Kúria sem csalhatatlan; *a Kúria ítélete sem felel meg mindig az ideálizmus követelményeinek. Az emberi tévedéssel emberi dolgokban számot kell vetni. Tévedés csak ott nincs, ahol a matematika nyelvén beszél a természet az ő exact igazságaival, de tévedés lehet*

ott, ahol emberek sokszor irracionális okokból cselekednek. Elvégre is az igazság relatív fogalom. A Kúria ítéletében nem azért nyugszunk meg, mert az az abszolút és ideális igazságot állapítja meg, hanem azért, mert a Kúria a legmagasabb és legutolsó fórum. Csakis ezért mondjuk azt, hogy a Kúria állapítja meg az igazságot. Ez a közjogi, formális, a hatályban lévő törvények szerint való igazság. Ha azonban azt kérdezzük, hogy ez a formális, közjogi technika szerinti igazság milyen visszhangot vált ki a felekben, más érdekeltekben, a nagyközönségben és a sajtóban, akkor látjuk csak, hogy olyan esetekben, mikor a közvélemény szemben áll a törvényes igazsággal, a Kúria ítélete szerint való igazság olyan, mint a fellegrvárba szorult maroknyi csapat, melyet kívülről köröskörül ellenség ostromol, vagy a tenger közepén meredező szikla, amit az Óceán pusztító hullámai vesznek körül. Szenzációs ügyekben minél nagyobb a szenzáció, annál labilisabb a bíróság ítéletében lévő igazság ereje. Az érdekeltek, a nagyközönség és a sajtó egészben, vagy részben nem ritkán másképp látja az igazságot, mint a bíróság. Példa erre nálunk a frankhamisítási per, ahol számtalan ember *nem bűnösöknek* tartotta a vádlottakat, hanem hősöknek és mártíroknak, vagy az amerikai Sacco és Vanzetti pere, ahol törvényszéki gyilkosságnak minősítette a vádlottak halálos ítéletét millió és millió ember Amerikában és Európában.

És ha ilyen szenzációs perekben, melyeknél a közvélemény szöges ellentétben áll a legfelsőbb bíróság ítéletével, a közönség mégis megnyugszik a legfelsőbb bíróság ítéletében, ez a megnyugvás nem az ítéletben lévő igazság erejét, meggyőző voltát bizonyítja, hanem azt, hogy meddő és eredménytelen minden ellenvélemény, *mert a jogrendszer szerint a Kúria hatáskörébe tartozik a jogi igazság megállapítása.* Épp úgy vagyunk a legfelsőbb bíróság ítéletével, mint a gyógyíthatatlan beteg a halállal, aki teljesen ismeri a betegségét. Azt mondják az ilyen emberre, hogy derűs nyugalommal és lelki bátorsággal néz szembe a halállal, holott valóságban a nyugalom és bátorság nem más, mint tudata és átérzése annak, hogy az élet megmentése lehetetlen. Így vagyunk a Kúria ítéletével is. *A nagyközönség és az érdekeltek harci zaja és tomboló lármája nem azért szűnik meg a legfelsőbb bíróság döntése után, mert a Kúria ítéletében rejlő igazságot mindenki átérzi, hanem azért, mert másképpen lehetetlen az igazság a törvények szerint, miután a Kúriát illeti az utolsó szó.*

Ha tehát a Kúria hatáskörébe utalt ügyekben a döntést megnyugvással veszik, mert a törvény szerint utolsó fokban dönt a Kúria, hasonló megnyugvás illeti a tábla ítéletét is, azokban az ügyekben, melyekben az utolsó szó őt fogja megillelni, és pedig nem azért, mert ítélete oly abszolút ideális igazságot tartalmaz, amit mindenki ilyennek ismer el, hanem azért, *mert jogállamban a jog és törvény szerint való igazság az, amit az illetékes bíróság utolsó fokban megállapít.* Így van ez ma is a járásbírói ügyekben, ahol az utolsó szó a kir. ítélőtáblát illeti meg. Midőn tehát cikkíró két egybehangzó ítélet ellen bagatell- és liquid ügyekben is kíváncsún tartja a semmisségi panaszt, mert nincs kizárva, hogy a *«töméntelen»* alaptalan semmisségi panaszok között olyan is lehet, amely a Kúriát más ítéletre serkentené, tulajdonképpen *nem az abszolút ideális, mindenki által ilyennek ismert igazságot várja, mert ilyen nincs,* hanem azt reméli, hogy a quot capita tot sententiae elvénél fogva másként ítélhet a Kúria, mint az alsófok.

IV. Cikkíró, úgy látom, lelkes híve a kollegiális bíráskodásnak, mert az egyes bírák közt eltérő judikatura fejlődik ki, mert kollegiális bíráskodásnál a bírótársak tudása egymást kiegészíti, míg az egyes bíró magára hagyatva *«minden segítség nélkül végzi ideg- és szellemölő munkáját».* Mert végül csakis kollegiális működésnél fejlődik ki a judicium. Ez okból osztottak be bírákat a Kúriára tanácsjegyzőül.

El kell ismernem, hogy a társas és egyes bíróság problémája a legnehezebb problémák közül való. Pro és kontra foly a harc e körül, a nélkül, hogy eldöntöttnek vehetnénk a kérdést, aminek egyik oka az, hogy racionális érvek röpködnek jobbra és balra; s az empirikus igazságokat meg sem kísértjük keresni. A racionális érvek pedig pozitíve sem minőség, sem mennyiség szerint nem értékelhetők. Egyedüli helyes módszer volna tehát a kísérleti, empirikus módszer.

Minden konkrétum nélkül halljuk az állítást, hogy rossz az egyes bírói rendszer; hasonlóképp minden pozitív adat nélkül fel-

hangzik a másik állítás, ellenkező irányban, hogy jó az egyes bíráskodás. Holott tárgyilagosságot egyik sem tartalmaz, mert csupán üres szavak vannak mindegyik oldalon.

Ha pozitív értékű ítéletet akarnánk alkotni ebben a kérdésben, a kísérleti empirikus módszerhez kellene fordulni. E szerint, ha a bünvádi eljárás megengedné, ugyanazon ügyet vagy ügyeket le kellene tárgyaltatni egyes és társas bíróság előtt. Az eredményből, különösen az ítélet alkotásából, annak szerkezetéből s az ítélet tartalmából tudnánk azután megbírálni azt, hogy az egyes vagy kollegiális bíróság ér-e többet. Sőt ez sem volna elég, hanem az kellene még, hogy a társas bíróságban az a bíró is részt vegyen, aki előbb, mint egyes bíró ítél, hogy *ekkép megmérhető legyen az a hatás, amit a kollegium kivált az ítélet alkotásánál*. Látható tehát, hogy addig, míg empirikus módszer szerint nem járunk el, üres szalmát csépelünk az egyes és társas bíróság kérdésében.

Visszatérve a racionális elméleti vitatkozás terére, ami cikkírónak azt az aggályát illeti, hogy egyes bíróságoknál nagy eltérések volnának a judikaturában, erre nézve azt jegyzem meg, hogy semmit sem hoz fel állításának bizonyítására. Judikaturánk fájó sebe tényleg a bizonytalanság, ellentétek és változékonyság. Ez azonban különböző tanácsoknál is meg van; éppúgy, mint az egyes bíróságoknál. Sőt sajnos, ez aprólékos kérdésekben nincs másképpen a Kúrián sem. Az ellentétek, ellentmondások, bizonytalanság megszüntetésének módszere azonban nem a kollegiális bíráskodásban van, hanem a bírósági összejövetelekben, megbeszélésekben és konferenciákban. Ez a szellemi kölcsönös érintkezés, együttes megbeszélések és megvitatások az időszakonként tartott konferenciákon fogják a judikatura fájó sebet, a jogi bizonytalanságot, ha nem is eltüntetni, de legalább is csökkenteni és mérsékelni és nem a jogi kapcsolat, szellemi kölcsönhatások nélkül működő tanácsok szervezése. Az ilyen szellemi kölcsönhatás, az eszmék összefonódása, kölcsönös megtermékenyítése fogja eloszlatni cikkíró másik aggályát is, azt t. i., hogy az egyes bíró magára van hagyatva. A konferenciák szellemi kapitálisa vele van. Elkíséri bírói székébe. Kalauzul szolgál az a vitás kérdésekben. De nemcsak ezen segítenek a testületi konferenciák, melyek a koronaügyészségnél 27 év óta rendkívül nagy szolgálatot tettek a jogegység terén, hanem a cikkíró harmadik aggályára is panacea gyanánt szolgálnak; jelesül elősegítik a judicium fejlődését és helyes kialakulását. Mert a judicium nem olyan, mint az üveg-házi növény, melynek a legkisebb fuvalom megárt, hanem a vihar szülte az, mely viharban születik, abban fejlődik, erősödik és nő nagyra. A judicium nem a magányban, nem az elvonultságban és elzárkózottságban, nem a szemlélődésben, hanem az ellentmondásokban, vitában, az eszmék harcában fogamzik, születik és izmosodik meg. Erre pedig széleskörű alkalmat a konferenciák adnak. V. Végül felemlítem cikkíró befejező részletét, aminek idézetével cikkemet kezdtem, ahol azt mondja, hogy: «miként a Pp. 544. §-a teszi, büntetéssel kellene sújtani azokat, akik konokul nyilvánvalóan alaptalan vagy törvényben kizárt panasszal élnek és akkor eltűnnének a liquid ügyek a felsőbb bíróságoknál.»

Kétszeres örömmel üdvözlöm cikkírómat ezért a bátor, őszinte szókimondásáért. Először azért, mert igazságot mond ki bátran, másodszer, mert ügyvéd mondja azt. Vargha Ferenc.

A valorizációról, különösen a kölcsönéről.

(Egyes főbb pontok állása 1927 őszén).*

Az átértékelés körül újból jogegységi döntést¹ és törvényjavaslatot² várunk, s kiélénkült az irodalmi megvitatás is.³ Idő-

* Használt rövidítések és utalások: a szokásosak, amelyek felsorolvák pl. «Valorizációs joggyakorlatunk 1927-ig» c. munkám 4. lapján. Ahol évet, illetve kötetszámot nem jelzek, ott ezúttal az 1927. éveket értem. Újabb rövidítések: JH = Jogi Hírlap (az esetek sorszáma szerint idézem). Nkjt = Nemzetközi jog Tára (a MJSz melléklapja; lapszám szerint idézem).

¹ A kölcsönvalorizáció tárgyában feltett jogegységi kérdés olvasható: Jtk 102. lap. Június 11-ről a döntést «őszre» halasztották: Jtk 123.

² Az 1927: X. tc. 14. §. ut. bek.-e utasította a kormányt a valorizációs javaslatnak 1927. jún. 30-ig beterjesztésére; az 1927: XI. tc. 16. §-a e határidőt 1927. dec. 31-éig meghosszabbította. Vajjon javaslatot kapunk-e az év végére, vagy újabb halasztó §-t?

³ Schuster, MJSz 3. sz.; Sichermann B., Jtk 9. sz.; Schuster, MJSz 6. sz.; Sichermann B., Jtk 14. sz. (131); Záhorszky, MJSz

szerű tehát néhány alapvetőbb ponttal ismét részletesebben foglalkoznunk.

I. Az identitási elv általános győzelme.

Már nem vagyunk kezdők a valorizáció kérdéseiben, és például mindnyájan tudjuk, mi a különbség az értékazonossági⁴ meg a késedelmi rendszer között — vagy más szavakkal: aközt, hogy az átértékelés alapjává a követelés keletkezésekor⁵ vagy pedig a lejáratkori pénzértéket tesszük-e?

Kimutattam,⁶ hogy még 1926 végén is megoszlottak a Kúria polgári tanácsai e két felfogás közt. Az I., III., V. és VI. tanácsok⁷ általában az értékazonossági elvből s tehát a keletkezéskori pénzértékből indultak ki; a II. tanács is erősen közeledett ehhez; a (hiteljogi) IV. és VII. tanácsok ellenben még fenntartották a késedelmi rendszert s tehát rendszerint⁸ csak a lejáratkori pénzértéket vették alapul.⁹

1927 első felében azonban már a hiteljogi tanácsok praxisa is áttért az értékazonossági rendszerre. Immár nemcsak a II.,¹⁰

6. sz.; Schwartz T., Já 6. f. — Jogfilozófiai érdekes: Tunyogi Szűcs, MJSz 3. sz.

⁴ («Identitási.») Szladits (Já 172) szerint nem ez, hanem a «megfelelőségi» elv uralkodik a praxisban. Úgy látom, csak elnevezésben van itt különbség, nem lényegben. Az «értékazonossági» elvvel azt jelöljük, hogy valorizálunk egyedül a pénzümlés alapján. Ugyanilyen értelemben fedezem fel a kúriai határozatokban a «megfelelőség» kiemelését. Pl. III. 4836/1926., Já 280.: «... pénztartozások a méltányosság követelményeinek megfelelő értékátszámítással ítélendők meg»; I. 502/1925., MD 53.: «... összegeket... a kir. Kúria a pénzértékcsökkenése arányának megfelelően felemelt összegekben ítélte meg»; V. 6166/1925., MD 59.: «... azt a kir. Kúria a megítélésére szerint megfelelőnek mutatózó évi X-ra emeli fel...». — Az átértékelés mértéke persze mindenképp az eset körülményeihez simul.

⁵ A «keletkezés» csak nagyjából való megjelölés, olykor még régebbre kell visszamenni. Pl. vételárelőleg visszatérítésére irányuló követelés csak a vétel stornálásával stb. keletkezik, de az előleget régebbi: odaadásakor értékben kell valorizálni. Az innét kiágazó kérdés elmélyítésére ezúttal nincs terem.

⁶ «Valorizációs joggyakorlatunk 1927-ig» c. füzetem 5—11., 33., 40 stb. lapjain.

⁷ Úgyisintén a Munkásbiztosítási Felsőbíróság, a tőzsdebíróság, és túlnyomóan az alsóbbfokú rendes bíróságok.

⁸ Szórványos kivételek voltak. Pl. kölcsönt a VII. tanács már akkor kölcsönzésekori értékben mondott átértékelendőnek, nem lejáratkoriban: VII. 7268/1925., KJ 1926. 115. — V. ö. IV. 8054/1925. 1926. X. 1. PJet 10.

⁹ (A 6. jegyzetben jelzettek felül) újabban közzétett, még 1926-ból s részben 1927 elejéről kelt újabb határozatok annak tanúsítására, hogy odáig a IV. és VII. tanácsok csak a lejáratkori, az adósnak (objektív) késedelembeesésekor pénzértékből indultak ki:

IV. 1735/1926.	1926. XII. 1.	Já 44.	
IV. 1524/1926.	1926. XII. 15.	JH 159.	
IV. 1572/1926.	1926. XI. 12.	KJ 46.	
IV. 3758/1926.	1927. II. 3.	JH 332.	
IV. 5814/1925.	1926. IX. 21.	HT. 33.	
IV. 6676/1925.	1926. X. 5.	HT. 34.	
IV. 1904/1926.	1927. I. 12.	JH. 200.	
IV. 2963/1925.	1926. IV. 20.	Schusternél,	
IV. 7850/1925.	1926. IX. 29.	MJSz.	
IV. 1258/1925.	1926. I. 20.	105—106.	
IV. 4269/1925.	1926. IV. 21.	lapjain.	
VII. 1357/1926.	1926. XI. 25.	JH 121.	
VII. 3410/1926.	1927. I. 26.	HD 2.	
VII. 2510/1926.	1927. I. 13.	JH 178.	
VII. 1777/1926?	1927. II. 3.	JH 369.	
VII. 3142/1926.	1927. II. 10.	JH 421.	
VII. 979/1926.	1926. X. 14.	HT 32.	
VII. 5437/1926.	1926. XI. 23.	KJ 7.	
VII. 7167/1925.	1926. IV. 20.	HT 46.	
VII. 3895/1925.	1926. I. 19.		
VII. 7628/1925.	1926. IV. 28.	Schusternél, MJSz 106.	

V. ö. II. 6405/1925. 1926. XII. 1. KJ 10.

II. 2622/1925. 1926. V. 26. Schusternél, MJSz. 106. I.

¹⁰ (A 6. j.-ben jelzettek felül) újabb határozatok, melyekben a II. tanács késedelem esetén kívül is valorizál:

II. 3711/1926. 1927. III. 31. JH 661. («az átértékelésnek... az adós vétkeisége, vagy késedelme nem képezi előfeltételét...»);

II. 1326/1926. 1927. V. 4. Já 281. («... oly értékben kell teljesíteni, amelyet... a kötelelem létesítésekor szem előtt tartottak...»);

hanem a IV.¹¹ és a VII.¹² tanácsok is megadják az átértékelést a lejárati előtti időre is, és visszamennek a pénzkövetelés keletkezéséig. Ezzel a Kúria gyakorlata a valorizáció tényálladéka tárgyában — általánosságban¹³ — végre egységesé lett, s az identitási alapelv judikaturánkban — általánosságban¹³ — kizárólagos érvényre emelkedett. Csak most mondhatjuk joggal, hogy a magánjogilag gyászos emlékü «korona = korona» elvet döntően leküzdöttük.

II. Kölcsön¹⁴ valorizálása.

Nem kérdés itt valójában az, hogy valorizálható-e a kölcsön lejárata után, vagy ami ugyanazt teszi, időben a másik oldalról szemlélve: a kölcsönadós (objektív) morája alatt. Erészben nincs szükség jogegységi döntésre, mert a jog nem kétséges.¹⁵ Évek óta minden vitán kívül áll ugyanis, hogy amikor az a két tézis ütközik össze, melyeknek elseje szerint (I) «kölcsönnél nincs valorizáció», másodikkuk szerint pedig (II) «adóskésedelem van valorizáció», — azaz amikor kölcsönnél (I) áll elő az adós késedelme (II): akkor erősebb az utóbbi (II) szempont, s tehát átértékelésnek van helye. Így már az 1925 novemberi valorizációs törvényjavaslat is,¹⁶ és így teljesen egyhangulag a judikatura,¹⁷

II. 5635/1925. 1926. XII. 9. KJ 56. («... nem előfeltétel... az adós vétkeisége, vagy késedelme..., az alap nélküli gazdagodás sem...»); v. ö. még, régebről:

II. 2347/1925. 1925. X. 28. KJ 1926. 69. («a bírói gyakorlat nem ismer oly jogszabályt, mely... a valorizációt egyedül az adós késedelmének esetére korlátozná...»).

¹¹ IV. 9214/1926. 1927. VI. 24. JH 1262. («Az anyagi jog szerint a követelések... átértékelhetők, ha értékükben fennállásuk alatt, vagyis a keletkezésük és a kiegyenlítésük közötti időben... lényeges csökkenés állott elő...»);

IV. 7043/1926. 1927. IV. 29. HD 64. («... a követelést... keletkezésétől... kezdve kell átértékelni»);

IV. 6845/1926. 1927. IV. 6. JH 721. (vétélrelőleget átadásától valorizál);

IV. 7674/1926. 1927. V. 4. HD 65. (elvileg ugyanúgy, mint előző);

IV. 3136/1926. 1927. I. 26. JH 331 (mint két előző, pláne az eladó jogelődje általi felvételtől).

¹² VII. 6788/1926. 1927. V. 24. JH 1098 (irányadó «rendszerint... a követelés keletkezése...»);

VII. 7079/1926. 1927. V. 25. JH 1097. («a valorizációnak egyedüli alapja a követelés létrejötte és teljesítése közti időben beállott nagyrányú csökkenése...»);

VII. 2309/1926. 1926. XII. 22. Já 131. (kölcsönnél a fenti 8. j.-beli elv megismétlése);

VII. 2856/1926. 1927. I. 26. JH 329. (in int. rest.-nál kezdőpont: az előleg adásának ideje);

VII. 5295/1926. 1926. XII. 9. JH 32. (elvben mint előző);

VII. 5756/1926. 1927. V. 4. JH 949. (mint a két előző, teljes elvi éssel);

VII. 5104/1926. 1927. IV. 6. JH 720 (mint előzők);

VII. 8249/1926. 1927. III. 24. JH 687. (mint előzők).

¹³ Kivételt tesz még az egyik irány «tisztá pénztartozások»-nál: alább sub II. és III.

¹⁴ Ezidőszent a kölcsön körül éleződött ki leginkább az állítólag kevésbé átértékelhető «tisztá pénztartozások» vitája. Utóbbiaknak egyéb fajairól alább sub III.

¹⁵ Főlöszlegesen ennél fogva az, hogy a jogegységi kérdés (fenti I. j.) arra is irányul, vajjon átértékelhető-e a kölcsön a lejárata és teljesítése közé eső időben volt pénzmorálás miatt.

¹⁶ A közismert «980. számú» iromány. L. annak 3. §. ut. bek.-ét, mely megadja a kölcsön stb. átértékelését, «amennyiben az adóst vétkes késedelem terheli (10. §. 3. bek.)». Igaz, hogy szerinte ez csak az adós szubjektív morája esetére áll, mert a felhívott 10. §. 3. bek. szerint: «A teljesítési határidő elmulasztása egymagában nem vétkes késedelem.» — De ez a disztinkció (hogy t. i. csak szubj., de nem obj. móra esetén) élő jognak semmiesetre sem tekinthető: miután judikaturánkban még késedelmi iránya is az utolsó évben már állandóan kiélezte, hogy csak a «puszta fizetési késedelmet» keresi, nem a vétkest. Így pl. (a «Valorizációs joggyakorlatunk 1927-ig» 6. és 7. lapjain idevágólag már közöltek felül) a következő határozatok:

IV. 1676/1925. 1926. II. 9. HT 40.

IV. 1904/1926. 1927. I. 12. JH 200.

VII. 3142/1926. 1927. II. 10. JH. 421. — Csak «vétkes mulasztás» alapján? I. a III. tanácsnak a köv. j. végén álló két határozatát.

¹⁷ Így újabban (a «Valorizációs joggyakorlatunk 1927-ig» 32. I. 2. bek. sub b) már közöltek felül) a következők:

II. 6405/1925. 1926. XII. 1. MT 16. (felmondástól).

azaz: élő szokásjogunk. Hogy vajjon átértékelendő-e a kölcsön az adós késedelme alapján, azt ma már épp oly kevésbé kell kérdezni, mint azt, hogy átértékelhető-e a felek kikötése alapján.¹⁸ Nem kérdés az, *elégseges* feltétele-e a kölcsönvalorizációnak az adós késedelme, — kérdés csupán az: *szükséges-e* ez a feltétel?^{18/a}

Helyesen és élesen ez ma a kérdés:

«Van-e helye készpénzkölcsönkövetelés átértékelésének azon az alapon, hogy a pénz vásárlóereje a kölcsönügylet megkötése¹⁹ és lejárata közé eső időben csökkent,²⁰

a) minden további előfeltétel nélkül? (és ha így nem:)

b) olyankor, amikor az esetnek erősebben méltánylandó körülményei szólnak az átértékelés mellett, különösen, ha az adós a kölcsönvett összeget értékállóan fektette be, vagy azzal egyébként gazdagodott?»

Judikaturánkban erre mind a három elképzelhető felelet tényleg előfordul. Nevezetesen 1) a kölcsönnek lejárati előtt is feltétlen valorizálása mellett foglalt állást²¹ a VII. tanács újabb gyakorlata; ²² ellenben 2) még az értékálló befektetés stb. dacára is megtagadja (lejárati előttre) a kölcsön átértékelését²³ az V., VI. és III. tanácsok gyakorlata; ²⁴ középen áll 3) a II. tanács állandó praxisa,²⁵ amely feltétlenül ugyan nem, de értékálló befektetés stb.

V. 5990/1925. 1926. IX. 17. MD 9.

VI. 1105/1926. 1927. II. 15. Ptjt 123. (lejáratiig nem...)

III. 5420/1926. 1927. IV. 22. JH 771. (és pedig csak «vétkes» késedelem alapján...?)

III. 4056/1926. 1927. III. 16. JH 622. (és pedig csak «vétkes» mulasztás alapján...?) Utóbbi határozat a pénzbeli depositum irregulare-t vonja a kölcsön tekintete alá, — ami magában véve helyes.

¹⁸ Kikötésnél már csak a körül vannak nuance-ok, hogy határozott kikötés kell-e, vagy pedig elég, ha kiértelmezhetni, hogy adós «a hátrány viselését magára vállalta». Így pl.

III. 5420/1926. 1927. IV. 22. JH 771.: ha... «arra lehet következtetni...»,

V. 3018/1926. 1927. IV. 26. JH 817.: ha... «az eset körülményeiből megállapítható...»,

V. 6469/1926. 1927. V. 20. JH 973.: ha... «az eset körülményeiből kétségtelenül megállapítható...» — Régebb, az ily kikötést elismerő határozatok: «Valor. joggy. 1927-ig», 32. I. 2. bek. sub a).

^{18/a} Ha valaki netán azt hinné, hogy ez megint nem kérdés, mert késedelem hiján egyszerűen nincs (vagy: még nincs) a magyar jogban kölcsönvalorizálás: az egyszerűen ignorálja a tények nagy részét. Miként az a következőkből bőven kitűnik.

¹⁹ Értsd természetesen: a kölcsönösszeg tényleges folyósítása (nem az esetleges előszerződés)...

²⁰ Idáig a már publikált jogegységi kérdés stilizálását követem: tovább (a) és b) alatt pedig az eddigi judikaturánkban szereplő tényálladékok-kísérleteket próbálom körvonalozni.

²¹ «Igen»-nel felel ad a), minélfogva b) tárgyaltan is számára. Ez a radikálisan s tehát egyszerűen igenlő álláspont.

²² E praxis fokozatos kialakulása: «Valor. joggy. 1927-ig» 33. I. 1. bek. inf. Jelenlegi, határozott tenorja VII. 2309/1926. 1926. XII. 22. JH 145., ahol épp a lejárati előttre szóló valorizáció lévén vitás, a Kúria így dönt: «A kölcsönügyletre vonatkozó jogszabályok értelmében a kölcsönvevő a kölcsönvett helyettesíthető ingó dologból ugyanazon nemből és minőségben ugyanannyit tartozik visszaadni, mint amennyit kölcsönvett. Készpénzkölcsönre vonatkoztatva ez annyit jelent, hogy az adós a kölcsönvett összeget olyan értékben tartozik visszafizetni, mint amely értékkel az a kölcsönadás idején bírt... Tiltó jogszabály nem áll fenn a kölcsönkövetelések átértékelése tekintetében...»

²³ «Nem»-mel felel úgy ad a), mint ad b). Ez a radikálisan tagadó álláspont.

²⁴ Újabb határozatok (a «Valor. joggy. 1927-ig» 32. lapján összeállítottakon felül):

V. 5990/1925. 1926. IX. 17. MD 9.

V. 7002/1926. 1927. II. 11. MT 24.

V. 1179/1926. 1927. I. 28. MT 47.

ex V. 3018/1926. 1927. IV. 26. JH 817.

ex V. 3688/1926. 1927. V. 13. JH 933.

ex V. 3255/1926. 1927. I. 12. MT 37.

V. 6469/1926. 1927. V. 20. JH 973.

V. 4286/1926. 1927. VI. 8. JH 1161.

VI. 1105/1926. 1927. II. 15. Ptjt 123.

ex III. 4056/1926. 1927. III. 16. JH 622.

ex III. 5420/1926. 1927. IV. 22. JH 771.

ex III. 4836/1926. 1927. V. 19. JH 1195.

²⁵ A «Valor. joggy. 1927-ig» 32—33. lapjain már összeállított 10 határozaton felül újabb idevágó tudommal nem tételt közzé. —

alapján igenis valorizálja a kölcsönöket (lejárat előttre is).²⁶ 27 Az a meglepő helyzet világlik tehát ki, hogy — madártávlatig egyszerűsítve a dolgot — az ingatlanügyekben ítélkező tanácsok (melyek pedig egyébként a valorizáció úttörői voltak) ellene vannak a kölcsön felértékelésének, ellenben a hiteljogi tanácsok (amelyek egyebekben mindig gyengébben valorizáltak) mellette! Paradox, de praktice igaz stilizálásban azt lehet állítani, hogy élő szokásjogunkban ezidőszert bifurkált szabály áll fenn, nevezetesen: Ingatlanügyekkel kapcsolatos²⁸ kölcsönök lejáratig nem valorizálандók; ingó- (főleg hiteljogi) ügyekkel kapcsolatosak²⁸ valorizálандók.

Helyesnek a hiteljogi tanácsoknak valorizáló álláspontját tartom, akár a VII. tanács radikálisabb fogalmazásában²⁹ is. Amióta judikaturánk elvi általánosságban mindent átértékel³⁰ és pedig nemcsak lejáratlól, azóta magától kell értődnie^{30/a} ugyanennek a kölcsönnél is.

De lege ferenda — amelynek szempontjaiból a fejlődő judikatura kiindul — nincs értelme annak az érvelésnek, hogy kell lenni olyan jogterületnek is, amelyen nem valorizálunk, mert különben a «korona = korona» elve mint szabály sem tartható fenn tovább, úgyis elég kivétel létezőn alóla.³¹ Ma már semmi ok ezen «szabály» további fenntartására, sőt jobb volna minél előbb elfeledtetni, hogy magánjogunknak ilyen szabálya is volt. Jogász-idealizmusunk egyik főposztulátuma, hogy a magánjogban az anyagilag méltányos valósuljon, nem kívülről belévit formális szempontok.

Többnyire *nem* forog fenn épp a kölcsönnél az a tiszta pénztartozások egyes más fajainál (pl. biztosításnál, takarékbetétnél) szereplő érdemi nehézség, hogy az adós csak átmeneti pozícióban van, mert a kapott pénzt ki kellett helyeznie, s az ő adósa sem fizet neki valorizáltan. A kölcsön tipikus eseteiben, melyeket

Nem kölcsönperben jelentette ki a tanács, hogy a valorizációnak nem előfeltétele adós alaptalan gazdagodása sem (II. 5635/1925. 1926. XII. 9. JH 69.). Kölcsönügyekben épp erre szokott bázisozni: mert az értékálló befektetés csak fő megjelenési formája ennek, s másfelől a «különösebben méltánylandó körülményeknek» is. — Példa arra, hogy azért másban is állhat a méltánylandó ok: ha pl. a kölcsönadó rokona a kölcsönvevőnek, és erre tekintettel sokáig nem kéri (tehát jogászilag: nem teszi esedékesé) a visszafizetést. — In concreto esetleg csak lejáratlól valorizál a tanács, de nagyobb %-kal (pl. II. 6405/1925. 1926. XII. 1. KJ. 10.), ami praktice egyértékű lehet a lejárat előttre visszanyúló, de csak részleges átértékeléssel.

²⁶ Vagyis felelete ad a): «nem», ad b): «igen».

²⁷ Hogy végigmenjünk a polgári tanácsok során:

Az I. tanácstól nem ismerek határozatot kölcsönvalorizáció tárgyában.

A IV. tanács, ha jól látom, favorizálja a kölcsönök átértékelését, de kerüli az elvi kijelentéseket, inkább mellőzi a kölcsönné-minősítést, vagy kiértelmezi a valorizáció kikötését. Így HD XIX. (1926). 90: IV. 5580/1925. 1926. IX. 7., újabb: IV. 7187/1926. 1927. V. 5., HD XX. (1927) 46. — Cf. IV. 1079/1925. 1926. VI. 13., HT 29. (Schuster megbeszélése szerint 50%-os kölcsönvalorizációnak látszik). — Esetleg mellőzi a valorizációt, így (hadikölcsön körüli lombardkölcsönnél) IV. 3869/1926. 1927. II. 10. Nkjt 49. 1. (ugyanaz JH 595). — Egészben a IV. tanács állásfoglalása a kölcsönvalorizáció melletti nek látszik (cf. még alább sub III. az «óvadék» körül), de határozatlan kontúru.

²⁸ Bármily furcsa is a tényálladék ilyen körülírása: ettől függ, melyik tanácshoz, s tehát melyik jogszabály érvényesülési körébe kerül az egyes eset. — Hozzá kell azonban tenni, hogy szörványosan a II. tanácshoz is kerülnek s tehát valorizáltaknak olyan kölcsön-ügyek, ahol adós a kölcsönpénzen pl. ingatlant vásárolt.

²⁹ Mely azonban ma már nem szorul épp a kölcsön speciális szabályaiból meríteni próbált külön megokolásra. Ez utóbbira nézve cf. Sichermann B. (Jtk 9. sz.) fejtegetéseit.

³⁰ Fent szövegemben sub I.

^{30/a} Vagy mondjuk így: Egyszerűen ugyanazon indokokon kell nyugodnia, mint mindenfajta egyéb valorizációnak...

³¹ Ez az 1925 novemberi törvényjavaslatnak az (egyik) érve. Ind. 21. 1. s többfelé. — Lényegileg ez csak egy különös variánsa a névértéki elvnek, amely az ország valutatörvényeiből akar arra következtetni, hogy valorizációnak nincs helye. Régi felfogás; pl. Walker, Internationales Privatrecht, Wien 1922. (2. Aufl., Ausgabe für Österreich) 380. 1. Goldschmidt teoriájaként idézi, és uralkodónak tartja. Valójában az utolsó évtizedben ezt Középeurópa (Magyar-, Német-, Lengyelországok) jogfejlődése meghaladta. — Sichermann B. érvelése (Jtk 9. sz.) e régi vonalon mozog.

a döntvénytárakból ismerünk, egyszerűen arról van szó, hogy A odakölcsönözte pénzét rokonának, jóismerésének, üzletfelének, B-nek, aki befektette a pénzt, esetleg üzleteket csinált vele, esetleg felélte, — de semmivel sincs kevésbé módjában a valorizált visszafizetés, mintha az A pénze pl. vételárelőleg, vagy társasági szerződés címén került volna a zsebébe.

Nem tehető fel, hogy a kölcsön-átértékelésnek az lenne az igazi akadály, miszerint épp a gazdaságilag és hatalmilag leg-erősebb alanyok vannak elsősorban adósokként érdekelve: t. i. a föld- és háztulajdonosok,³² valamint az állam.³³

Ila a jelzett szempontok sora dacára sem tudna győzni a VII tanácsnak határozottabb kölcsönvalorizáló elve: úgy kívánatos legalább a II. tanács óvatosabban átértékelő, a konkrét méltányosságra alapozó, esetszerű elvének általános elfogadása.

Nem oldaná meg a várt jogegységi döntés a fennforgó bizonytalanságot, ha megállván a negativumnál, pusztán annyit mondana ki,^{33/a} hogy «nem lehet kölcsönt minden előfeltétel nélkül³⁴ valorizálni», de nem mondaná meg, hogy pozitíve milyen előfeltételek szükségesek és elegendők³⁵ 35/a.

(Bef. köv.)

Dr. Blau György.

Következtetés a tények ellen.

Szeptember 24-ére a Kúria jogegységi tanácsa két hatásköri kérdésben fog határozni. Az egyik kérdés az, hogy a kir. államvasutak nyugdíjintézetére és nyughéjpénztárára nézve megszünteti-e a bíróság kompetenciáját az a végellátásokat szabályozó különféle rendeletekbe (legutóbb a 7200/1925. M. E. sz. rendeletbe) beleszúrt mondat, amely szerint arra nézve, hogy jár-e valakinek végellátás és mennyi, minden más eljárás kizárásával, egyedül a rendeletben megnevezett igazgatási fórumok vannak hivatva dönteni. E kérdés körül, röviddel ezelőtt széleskörű polémia folyt le e közlőny hasábjain és ezt a kérdést itt most nem akarom érinteni. Csak egy szomorú tényre akarok rámutatni, amelyre vonatkozóan a vasúti személyzet jogaival foglalkozó minden jogász, minden bíró és minden ügyvéd tanuságot tehet megállapításom valósága mellett, arra a tényre, hogy a vasutak alkalmazottai a szolgálatadójukkal szemben való jogvédelem szempontjából már úgyszólván teljesen «vogelfrei» állapotban vannak. Ila a most esedékes jogegységi határozatokban a Kúria fenntartja az álláspontját, akkor a helyzet az lesz, hogy a vasutas csupán jogtalan elbocsátása esetében fordulhat a bírósághoz, ahol — és ez nem tréfa, hanem a legkomolyabb valóság — kaphat egy kis ártatlan ragtapaszt a halálos sebére. A Kúria ugyanis azon az állásponton van a jogtalanul elbocsátott vasúti alkalmazottal szemben — ami ellen dr. Gaár Vilmos a Jogt. Közl. 1927 május 1-én megjelent számában hatalmas vétőt emelt — hogy «a bíróság a szolgálati viszonyt, még ha a munkaadó által szabályellenesen volt is megszüntetve, nem mondhatja ki fennállónak és a munkaadót nem kötelezheti arra, hogy az elbocsátott alkalmazottját szolgálatába újból felvegye, hanem a szabálytalanul elbocsátott alkalmazott e miatt kártérítést követelhet.»

De milyen kártérítést! «A törvényes ok nélkül elbocsátott alkalmazott a felmondási időn túl szolgálati illetményeit kártérítés fejében csak akkor követelheti, ha a károsodást nem volt módjában elhárítani és más helyen alkalmazást nem talált.» A kár-

³² A régi jelzálogos tartozások révén. Ezeket persze még akkor is, ha a kölcsönátértékelés elve győz, jórészt csak «utólagosan» lehetne — esetleg! — átértékelni, mert már «megszüntek». Erre a nehéz kérdésre kitérni itt nincs terem. Továbbá a még fennálló régi jelzálogjogoknál is külön kérdés lenne az, hogy átértékelhető-e a *dologi* jog?

³³ A hadikölcsönök stb. révén. De a magánjogi szabályozás az államadósságra és ahhoz hasonló más közjogi jellegű obligációkra úgysem hat ki.

^{33/a} Amely módját a válasznak a feltett kérdés stilizálása könnyen lehetővé teszi.

³⁴ Vagy ami ezzel egyértelmű: «pusztán a pénzromlás alapján.»

³⁵ Azaz, ha válasz nélkül hagyná a szövegemben fentebb b) alatt feltett (további) kérdést, és így kizárná ugyan az ott 1) alatt szereplő választ, de nyitvahagyná a 2) és 3) alattiak között a kétséget.

^{35/a} Azt a lehetőséget, hogy a jogegységi döntvény a radikális nemvalorizálás elvét teszi magáévá, szeretőnk kizártnak tartani. Ellen esetben megismétlődhetné a 24. JD esete, mely az átértékelést fel akarván tartani: rövidesen maga bizonyult fenntarthatatlannak.

térítésbe pedig, ha ugyan ezek után ilyesmiről még beszélni lehet «az alperes jogosítva van beszámítani mindazt, amit a szabályellenesen elbocsátott alkalmazott másutt megkeresett, *vagy normális körülmények között megkereshetett.*» Ámde még így is el lehet olyan esetet képzelni, amikor a jogtalanul elbocsátott alkalmazott érvényesíthet valamiféle úton-módon kártérítési követelést a vasútintézet ellen. Ha a vasútintézet radikálisan, minden kötelezettséget és jogtalan eljárásának minden következményét tökéletesen elhárító módon akarja a kérdést megoldani, nem kell egyebet tennie, csak vissza kell állítania a jogtalanul megbontott szolgálati jogviszonyt: *az illetőt vissza veszi a szolgálatba és nem folyósít számára illetményeket.* Az ily módon kijátszott alkalmazott hiába fordul a bírósághoz, a Kúria ezidőszaki álláspontja szerint ez az igény a 7200/1925. M. E. számú rendelet 88. §-a értelmében nem érvényesíthető bírói úton.

A szeptember 24-ikén hozandó jogegységi határozat egyike a fölött fog dönteni, hogy ilyen jogállapot lehetséges-e? Szankcionálni fogja-e a jogegységi tanács azt az álláspontot, amely szerint a Kúria joggyakorlata folytán fennmaradt utolsó ajtó is csak afféle vak ajtó, amely mögött a jog számára nyílás nincsen?

A másik, amiről itt valóságos jogász kétségbeeséssel akarok röviden szólni, a következő.

Az ú. n. vasúti pragmatika, az 1914: XVII. tc. fegyelmi bíróságot létesít és a 33. §-ban taxatív felsorolja azokat a szolgálati vétségeket, amelyek fegyelmi büntetéssel büntetendők, a 34. §-ban pedig kimondja, hogy a szolgálatból való elbocsátást büntetésképpen csak a 33. §-ban felsorolt szolgálati vétségek miatt lehet kimondani és hozzáteszi, hogy «ha az elbocsátás ezen törvény rendelkezései ellenére történt, az elbocsátott alkalmazott magánjogi igényeit a törvény rendes útján érvényesítheti.»

Ugyanennek a törvénynek 53. és 54. §-ai felsorolják, hogy mikor van felmondásnak helye és mikor *kell* minden további eljárás nélkül hivatalból törölni az alkalmazottat a létszámból. Az 55. §. pedig megállapítja, hogy «ha a felmondás vagy a létszámból való törlés szabályellenesen történt, az elbocsátott alkalmazott magánjogi igényeit a törvény rendes útján érvényesítheti.»

Mindezekből a Kúria II. tanácsa, az 1914: XVII. tc. 12. életében, illetőleg, miután ez a törvény azonos az 1907: L. tc.-nek készült, de azután a horvátok obstrukciója folytán rendeletileg életbeléptetett szolgálati szabályzattal, tehát ennek 19. évében, azt a következtetést vonta le, hogy miután ebben a törvényben csak két helyen van felemlítve, hogy az alkalmazott a jogát a bíróság előtt érvényesítheti, tehát semmiféle más esetben a volt szolgálatadó részéről ért jogtalanság miatt az alkalmazott nem fordulhat a bírósághoz.

Ezt a Kúria II. tanácsa kimondotta egyszer. És pedig a nélkül, hogy a kifogást az alperes megelőzően az alsóbíróságoknál vagy a felülvizsgálati eljárás során érvényesítette volna és a nélkül, hogy ez a kérdés egyáltalában szóban lett volna. Ezt azért tartom fontosnak kiemelni, mert rá akarok mutatni, hogy ha a Kúria tévedésben volt, a felperesi ügyvédnek sem állott módjában a tévedés felől a nézetét kifejtenie. Tévedni emberi dolog és ez a tévedés is csak olyan, amilyen minden emberrel és minden emberi intézménnyel megeshetik. A következő alkalommal azonban a Kúria II. tanácsának már módjában állott meggyőződnie róla, hogy álláspontja végzetes tévedésen alapszik. Mint ilyent ismerték ezt fel az alsóbíróságok is, amelyek nem respektálták a Kúria álláspontját és járásbíróság, törvényszék, tábla, sorjában elvetették az ez alapon az alperes részéről emelt pergátló kifogásokat. Mire másodszor került a kérdés a Kúria II. tanácsa elé, akkor már produkálható volt a budapesti kir. ítélőtábla 6. P. 2970/1926. sz. ítélete is, amely most a jogegységi határozat alapjául szolgál és amelyben a kir. ítélőtábla úgy ezt, mint a fentebb érintett alapon emelt pergátló kifogást, utóbbi a Kúria és a Hatásköri Bíróság ellenkező határozata dacára *dr. Petőcz Gyula* ítélőtáblai bíró szövegezésében kiadott ítélettel oly ragyogó logikával és oly klasszikus fogalmazású mondatokkal utasítja el, amely ezt az ítéletet a magyar igazságszolgáltatás történetének maradandó értékű dokumentumává avatja. De hiába volt minden: a Kúria II. tanácsa megmaradt az álláspontja mellett és most majd a jogegységi tanács fogja e kérdésben az utolsó szót kimondani.

Elképzelhetetlen, hogy a jogegységi határozat a Kúria álláspontját igazolhassa. Minden jogász előtt már ennek az álláspontnak az elfoglalására alapot szolgáltató törvényhelyek fentebbi idézéséből is érthetetlen gondolalmenet: miért kell abból, ha a törvény két helyen kiemelten is megemlíti, hogy az alkalmazott a jogát a törvény rendes útján érvényesítheti, azt a következtetést levonni, hogy más esetben ez az út el van előle zárva? Tizenkilenc évig ez nem hiába nem jutott eszébe semmiféle jogásznak, semmiféle vasútintézetnek és semmiféle bíróságnak. Ilyen negatív következtetés annyira szokatlan valami és annyira ellenkezik az igazságszolgáltatás lényegével, hogy sokkal kisebb jelentőségű kérdésben is aggodalommal kellene fogadni, hát még ilyen fontos alkotmányjogi kérdésben, amikor nem kevesebbről van szó, mint arról, hogy a polgárságnak egy népes kategóriájára nézve a bíróság intézménye megszűnt létezni.

Ámde ez a meggondolás még nem meríti ki azt, ami a kir. Kúria II. tanácsának ezt az álláspontját kézzelfogható tévedésnek minősíti.

Itt tények beszélnek!

Abból, hogy a törvény két helyen megállapítja, miszerint a jogtalanságot szenvedő fél igényeit a törvény rendes útján érvényesítheti, a Kúria azt a következtetést vonja le, hogy csak ebben a két esetben áll a törvény rendes útja nyitva, egyéb esetekben azonban nem. Tegyük most fel azt az esetet, hogy ez a két eset sincsen a törvényben megemlítve. Vajjon lehetne-e ebből azt a következtetést levonni, hogy semmiféle jogtalanság ellen nem fordulhat a vasúti alkalmazott (jól értsük meg: nem csupán a Máv. alkalmazottja, hanem az összes magánvasútak, villamosvasúttársaságok alkalmazottja) a bírósághoz? Alig hiszem, hogy volna valaki, akinek ilyen járású logikája volna. Úgy gondolom, kétségtelen tényként megállapítható, hogy ha a törvényből ez a két rendelkezés hiányoznék, akkor a Kúria álláspontjának nem lett volna meg a lehetősége: ez esetben a Kúria szerint is minden esetben a bírósághoz fordulhatna a vasúti alkalmazott, ha jogtalanság éri.

Nos hát a Kúria II. tanácsának a második alkalommal már módja volt meggyőződni róla, hogy ez a két rendelkezés, illetőleg egyik se volt benne a törvény javaslatában és hogy olyan körülmények között került bele, amelyeknek a megismerése lehetetlenné teszik a Kúria következtetését.

A törvényjavaslat ugyanis autonóm és független fegyelmi bíróságot létesített egyrészt, másrészt pedig törvényesen megállapította az elbocsátásnak és a létszámból való törlésnek az eseteit, melyeknek fennforgása esetében a törlést cogens parancssal kötelezővé tette. A képviselőház igazságügyi bizottságának ilyen körülmények között az az aggodalma támadt, hogy hátha ebből valaki azt következtethetné, hogy a független fegyelmi bíróság által kimondott elbocsátás vagy a törvényben előírt létszámból való törlés esetében az elbocsátott vagy törölt alkalmazott az ő vélt jogait a törvény rendes útján nem érvényesítheti. Ezen aggodalom alapján Holló Lajos indítványára, ennek az aggodalomnak kifejezett hangsúlyozásával az igazságügyi bizottság javasolta, hogy a törvénynek e két helyén vegyék bele a szövegbe azt a mondatot, amely kifejezetten feljogosítja az alkalmazottakat, hogy még akkor is érvényesíthetik a törvény rendes útján a jogaikat, ha a független bíróság ítélete folytán büntetésből történt az elbocsátás vagy ha a törvényben előírt, sőt kötelezővé lett elbocsátás folytán szűnt meg a szolgálatuk.

Ime tehát pontosan az ellenkezője a Kúria következtetésének és pedig nem egy másik következtetés, hanem kézzelfogható tény alakjában, amelyeket a Kúria II. tanácsának az eléje került második hasonló esetben már módjában volt megismernie. Ha annak a negatívumnak az alapján, hogy két esetről több nincs a törvényben megemlítve, lehetséges volna következtetés útján a vasútak alkalmazottaira nézve feladni azt a legfontosabb alkotmányjogi biztosítékot, hogy minden igény bírói úton érvényesíthető, amire nézve ezt törvény *kifejezetten ki nem zárja*, a jelen esetben a két törvényhely keletkezésére vonatkozó e bombaszerű tény megismerése után akkor se lehetne fenntartani a Kúria álláspontját.

A Kúria II. tanácsa azonban fenntartotta!

Dr. Kadosa Marcel.

Kötelesrész, törvény és döntvény.

I.

Magánjogunknak nemzeti sajátossága legjellegzetesebben öröklési jogunk intézményeiben domborodik ki, mert ezen a téren egyezik legtökéletesebben az írott jog az általános köztudatban annak helyességéről kifejlődött felfogással. Nincs jogunknak egyetlen ágazata, amelynek rendelkezései annyira kifejeznék a szükségességükről és helyességükről a legszélesebb néprétegekben ösztönösen bennélő közkívánságot, mint öröklési jogunk. Ilyen intézményes rendelkezése öröklési jogunknak a kötelesrész és ennek sérthetatlensége (természetes, hogy nem tárgyalom itt azoknak a helyzetét, akiket az öröklésből érdemtelenség okából maga a törvény zár ki.) Az Országbírói Értekezlet által alkotott Ideiglenes Törvénykezési Szabályoknak az öröklési jogról rendelkező I. része élő törvényerejű jogunk, ennek 7. §-a megszabja, hogy:

«A végrendekezési jog leszármazó egyenes örökös és szülők nem léteben minden öröklött és szerzeményi vagyonra kiterjed, ha azonban leszármazó egyenes örökösök vagy életben lévő szülők vannak, a végrendelet ezek törvényes osztályrészét nem érintheti. E törvényes osztályrész felét teszi annak, amit a leszármazó örökösök az örökhagyó után ennek végrendelet nélküli halála esetén öröklének. A végrendelet erre nézve semmis.»

Az idézett jogszabály szövegezése mintaszerűen szabatos és világos, semmi kétséget nem hagy fenn abban a tekintetben, hogy a kötelesrészt (ez az, amit az idézett §. törvényes osztályrésznek nevez) nem szabad érinteni, s ha a végrendelet mégis érinti, akkor ez a rendelkezés semmis.

Mikor a szülő gyermekét kötelesrészt szorítja, akkor nem érintette a kötelesrészt; a kötelesrészt szorított gyermek ezt megkapja. A szülő akkor érinti, legalább is iparkodik érinteni a kötelesrészt, mikor gyermekének egész örökrésze utóörökös rendel. Ez különböző módon, alakban és esetekre tekintettel történhetik, amelyek közül itt csak azt óhajtom vizsgálni, amikor a szülő a gyermeknek végrendelet hátrahagyása nélkül, vagy bizonyos korhatár elérése előtt vagy bizonyos körülmények közt bekövetkező elhalálása esetére rendel utóörökös. Annak, hogy a gyermek végrendelet hátrahagyása nélkül hal meg, három esete lehet 1. 12. életének betöltése, tehát végrendelező képességének elérése előtt hal meg, 2. ezután bármikor végrendelet hátrahagyása nélkül hal meg, bár érvényes végrendeletet alkothatta, 3. a betöltött 12. év után sem alkot végrendeletet, mert erre elmebetegség okából képtelen.

A «bizonyos körülmények közt elhalás» alatt a szülő majdnem mindig ez utóbbi esetet érti.

Hogy az utóörökös-rendelés az egyenes örökös örökrészt érinti, az magának az utóörökös-rendelésnek a lényege.

Az Id. Törv. Szab. I. rész 7. §-ába foglalt általános kivétel nem engedő és különbséget nem tevő parancsa ellenére 1890-ben a Kúriának aggályai támadtak, vajjon kiterjed-e a parancs arra az esetre is, ha a szülő gyermekének a tőle örökölt vagyonra és arra az esetre rendel utóörökös, ha a gyermek kiskorúságában ugyan, de már végrendekezésre képes korban halt el?

Ezt a kérdést akkor a teljes-ülés elé terjesztették!

A Kúria 47. számú polg. döntvényében a feltett kérdésre azt felelte, hogy «az ilyen utóörökös-rendelés a gyermek kötelesrészére ki nem terjed, s ennek értéke erejéig sem a gyermek végrendekezési jogát nem korlátozhatja, sem a gyermek végrendelet nélkül elhalálása következtében beálló törvényes öröklés érvényesítését nem akadályozhatja. Ellenben a hagyatékban azon értékére nézve, mely a gyermek kötelesrészét meghaladja, a szülők teljes szabadsággal jelölhetnek ki nemcsak serdületlen vagy serdült, hanem nagykorú gyermeküknek is utóörökös.»

Látjuk, hogy a Kúria a döntvénybe foglalt feleletben felelt olyasmire is, amit nem is kérdeztek tőle: azt is kimondta, hogy a szülők a tőlük eredő vagyonra nagykorú gyermeküknek a kötelesrészét sem sérthetik utóörökös-rendeléssel.

A négy rövid bekezdésbe foglalt indokolásból csak az utolsó a fontos, ez kifejezetten hivatkozik az Id. Törv. Szab. I. rész 7. §-a mint élő jogra «melynek világos szavai szerint az örökhagyó a kötelesrészt semmiféle megszorításhoz nem kötheti, következésképpen ezt az esetleges helyettesítés által sem érintheti.»

Magának a döntvénynek az indoklása mutatja és pedig mindennél meggyőzőbben mutatja, hogy olyan világos törvényes intézkedés szabályozza a kérdést, amely minden döntvényt feleslegessé tesz. A 47. sz. döntvény nem tesz mást, mint megismétli a törvény rendelkezését és kimondja, hogy ez egyaránt irányadó a serdületlen, a serdült, de még nem teljes korban, végül a nagykorúságában elhalt gyermeke is; ezzel felelt a Kúria olyasmire, amit nem is kérdeztek tőle, de felelőten megállt és nem világította meg az anyag minden részletét: nem emlékezett meg a gyermekek ama csoportjáról, akiknek szülei arra az esetre rendelték utóörökös, ha elmebetegség okából végrendekezésre képtelen állapotban halnának el.

Utólag mindig nehéz megkonstruálni, hogy a törvényhozó a törvényhozásánál, illetőleg a döntvényalkotó a döntvénymondásnál részletesen mire gondolhatott. Mégis, abból, hogy a Kúria nem tett ugyan kifejezetten különbséget cselekvőképes és cselekvőképtelen nagykorú közt, viszont a nagykorút a serdületlen

és a serdült kiskorúval együtt emeli ki, vagyis csak a korra van tekintettel, azt kell következtetni, hogy a Kúria 47. sz. polg. döntvényben csak a cselekvőképes, tehát végrendekezésre is képes, nagykorúra gondolt, de az elmebetegre nem.

Ebből azonban korántsem következik, hogy a Kúria a kötelesrész sérthetatlenségének jótéteményéből az elmebetegre ki akarta volna zárni. Erre csak nem gondolt, de ki nem zárhatta, mert nem engedi ezt a törvény.

Néhány hét óta olvasható a Kúria hirdető tábláján, hogy annak egyik tanácsa el kíván térni a 47. sz. polg. döntvénytől, tehát a Kúria elnöke a törvénynek megfelelően teljes-ülést hívott egybe, mert csak ez változtathat meg egy döntvényt.

Vizsgáljuk csak meg, hogy mit jelenthet ebben az esetben az, hogy a tanács el kíván térni a 47. sz. polg. döntvénytől? Vagy azt, hogy a Kúria a törvénynek a döntvényben megismételt szabályát akarja megváltoztatni, vagy csak azt, hogy az utóörökös rendelkezés az elmebeteg nagykorú gyermek kötelesrészére kiterjedő hatályával óhajt foglalkozni; amint ugyanis láttuk, erről a részletről a döntvény nem foglal magában kifejezett kijelentést.

Ismerve a Kúriának a döntvényalkotás, de különösen a döntvénymegváltoztatás körül évtizedek óta bevált bölcsességét és óvatosságát, alig hinnők, hogy olyan új döntvényt alkothasson, amely ezután a szülőknek a tőlük hátrahagyott vagyonra vonatkozólag a gyermek kötelesrészére kiterjedő hatállyal is megadná az utóörökös-rendelés jogát.

Ez az eddigi öröklési jogrend egyik legsarkalatosabb intézményének ötletszerű megdöntése lenne, olyan szembehelyezkedés a törvénnyel, amit el sem lehet képzelni; hiszen a törvényt csak törvény helyezheti hatályon kívül.

Mi a második, a 47. számú döntvényben hallgatással mellőzött részletet látjuk olyannak, amelyre a Kúria immár szükségesnek találhatta annak a döntvényes kimondását, hogy a törvénynek többször ismételt elve miképpen érvényesüljön az elmebeteg gyermek kötelesrészére és a neki rendelt utóörökös tekintetében. Am ezen a téren is minden olyan határozat, amely csak egy szemernyit is engedne a kötelesrész sérthetatlenségének sarkalatos tételéből, merőben ellentétben állana az Id. Törv. Szab. I. rész 7. §-ában kifejezett alapvető öröklési törvénnyel.

A mi öröklési jogunkban a vérségi és családi eszme érvényesül abban a tételben, hogy a végrendekezésre képtelen gyermekekre is tehermentes korlátlan kötelesrész maradjon szülőjéről. A családi eszmén nyugszik a tétel és a tétel gyakorlati megvalósulásán nyugszik legszélesebb néprétegeink családi vagyonjoga, gazdasági fejlődése és egész családi életének kialakulása.

A földkereségnek majdnem minden törvényhozása ismeri a kötelesrész intézményét és biztosítja ennek érinthetlenségét; hiszen ez a kötelesrész lényege! Azt pedig egyetlen törvényhozás sem engedi, hogy az elmebeteg leszármazónak a kötelesrész ne legyen érinthetetlen. Nincs is sem jogi, sem természettudományi sem erkölcsi alap arra, hogy az elmebetegnek kötelesrészére az ő elhalálása után ne az ő törvényes örököseire, hanem a szülő által rendelt utóörökösökre szálljon.

Dr. Vadász Imre.

II.

A Kúria I. tanácsa el kíván térni a 47. sz. T.Ü.H.-tól. Ez nem érthető másként, mint úgy, hogy a 47. sz. T.Ü.H.-al szemben arra az álláspontra akar helyezkedni, hogy az utóörökös rendelés a gyermek kötelesrészére is kiterjed, ha a gyermek kiskorúságában végrendekezésre képtelen korában hal el, vagy elmebeteg miatt végrendekezésre képtelen.

A törvényes örökösödés szabályai feltételezik, hogy az örökhagyó a törvényben megjelölt rokonait kívánja örököseivé nevezni. Ha azonban örökhagyó végrendekezésre képtelen, akár serdületlen kora, akár elmebeli állapota miatt, akkor maga az örökhagyó nem képes végrendekezni.

Nincs semmi értelme annak, hogy ily esetben eltiltsuk a szülőt a kötelesrész feletti rendelkezéstől és így a vagyon tovább szállítását a vak véletlenre bizzuk. Esetleg épp a vagyon szerzőjének vagy magának a serdületlen vagy elmebeteg örökhagyónak legnagyobb ellensége lesz a nevető örökös. A serdületlen korú vagy elmebeteg semmiféle jogát nem veszíti el, mert életében a kötelesrész teljesen rendelkezésére áll, halála esetére pedig rendelkezési joga nincs. Az az álláspont tehát, hogy ily esetben az örökhagyó a kötelesrész felett is rendelkezhet, nem ütközik az Ideigl. tvk. szabályok 7. §-ába, legalább is nem sérti annak szellemét.

Grosschmied a «Kiskorúak utáni törvényes öröklés»-ről írt tanulmányában következőképpen fejt ki a substitutio pupillarisra vonatkozó álláspontját (Magánjogi Tanulmányok I. k. 244. oldal.):

«Minden valamire felelt örökösödési törvény elismeri a pupillaris substitutio intézményét, hogy a szülő, ha gyermeke serdületlen korában kimulna, ha az arra hagyott vagyonrészéből a gyermeket a halál idő előtt elszakítaná: gyermeke helyébe végintézkedhessék és szánhassa a vagyonát tekintet nélkül ama gyermek törvényes örököseire. Természetes igazság ez nagyon, hogy a szülei fáradozom gyümölcsét a szülő maga tűzte célul el ne terelje a gyermekhalálára.»

Dr. Kern Tivadar szerint a 47. sz. T.Ü.H. nem alkalmazható, ha a gyermek serdületlen korában hal meg. Ily esetben az utóörökösnevezés a gyermek után kötelesrészre jogosítottak által

kötelesrész címén megtámadható ugyan, minélfogva annak csak a kötelesrész meghaladó érték erejéig lesz hatálya, azonban, ha kötelesrészre jogosított nincs, nem áll be a törvényes öröklés, hanem az utóöröklés a végrendelkező szülőről maradt egész vagyona terjed ki. (Dr. Fodor: Magyar Magánjog V. k. 296. l.).

Dr. Teller Miksa.

Szemle.

— **A Sacco-Vanzetti esetben** újságközleményekből merített híradás nem teszi lehetővé, hogy a Justizmordot akár megállapítsuk, akár tagadjuk. Noha tudjuk, hogy a jogerős ítélet igazsága a legjobb esetben is csak emberi igazság, kénytelenek vagyunk a villamosszékek végrehajtott ítélet alaki hibátlanságából kiindulni. Még azt sem keressük tehát, vajjon gyanuokokra épített közvetett bizonyítékok elbírák-e a halálbüntetés jogkövetkezményét. De a legtárgyalagosabb vélemény sem haladhat el közömbösen a halálbüntetésnek minősített alakja mellett, amely hat évi agonia kegyetlenségével tetőzi a kivégzési brutalitást. Ott, ahol ily szörnyűség megeshetik, valami hiba van a bűnvádi eljárás körül. Ezt a hibát az amerikai büntetőjogi irodalom *sporting theory of justice* (az igazságszolgáltatás játékos elmélete) névvel jelöli. Értik alatta a jogtechnikai eszközöket, amelyek az ügyvédeknek lehetővé teszik az eljárás huza-vonását. Ilyenek: az óvás a vádhatározat ellen (demurrer to the indictment), indítvány a vádjury jegyzőkönyvének megtekintésére, indítvány a tárgyalás helyének megváltoztatására (change of venue), bizottság kiküldése a bizonyítás felvételre stb., úgy hogy Sutherland illinois-i professzor szerint nem is oly szokatlan, ha egy tárgyaláson tizenöt alaki indítványt terjesztenek elő, amelyek mindegyike vitát, esetleg halasztást és határozathozatalt tesz szükségessé. Hasonló lehetőségek nyílnak a perorvoslati eljárásban is, úgy hogy nem látszik indokolatlannak, ha Eugene Smith, a new-yorki börtönegyesület elnöke azt írja (Criminal Law in the U. S. 1909. 109.), hogy a perorvoslati rendszer technikai bonyolódottsága a büntetés végrehajtásának botrányos halogatásával (scandalous delay) jár. Abból azonban, hogy a terhelt a törvényesen megengedett jogi eszközöket használja, csak embertelenség vonhatja le a következtetést, hogy a hat éves haladékot maga a védelem okozta, tehát a vádlottak «megérdemelték» sorsukat. Az amerikai eljárás nagyrészt ósdi alakításai az angol common law-ban gyökereznek, de alkalmazásukat karrikaturává torzítja az amerikai bírő, aki a politikai választás esélyeitől függ s aki épp ezért sohasem bír az igazságosság élő szimbolumává emelkedni. Aligha szolgál azonban dicsőségére a mindinkább a mitológia kódébe enyésző amerikai «szabadságnak», ha a végrehajtó hatalom mindezek tudatában az alaki igazság takarója mögé rejti a modern technika vívmányával is 11 percig tartó kivégzésnek középkori kegyetlenségét. Érthető tehát Justitia tiltakozása, hogy őt a Massachusetts államban e néven szereplő nővel összetévezzék, mert a jelenkor igazságfogalma a kegyetlenséggel semmi alakban nem fér össze.

— **Az Országos Ügyvédszövetség I. vándorgyűlése Balatonfüreden 1927. évi szeptember hó 22-től 25-ig.** Husz évi hallgatás után ismét országos ügyvédgyűlésre ül össze Magyarország ügyvédtársadalma. A szervezkedésében egyre fokozódó lendülettel kibontakozó Országos Ügyvédszövetség elhatározta, hogy a magyar ügyvédi kar helyzetének megvitatására és kívánságainak hatályosabb érvényesítésére, valamint a magyar ügyvédséget közelebbről érintő jogi kérdések megvitatására évenként vándorgyűléseket rendszeresít, az első vándorgyűlést pedig, amelynek védnökéül dr. Pesty Pál m. kir. igazságügyminisztert kérték fel, már ez évben, szeptember hó 22-től 25-ig Balatonfüreden rendezi. A vándorgyűlés rendező-bizottsága dr. Fittler Dezső m. kir. udvari tanácsosnak, a Szövetség másodelnökének

vezetésével a nyári szünet alatt befejezte nagyjelentőségűnek ígérkező kari csemény szervezési munkálatait.

A résztvevők 1927. évi szeptember hó 22-én érkeznek Balatonfüredre és aznap este ismerkedési estélyre gyűlnek össze, amelyen dr. Gerlóczy Endre, a budapesti osztály társelnöke, a Szövetség Werbőczy István-serlegét fogja felavatni és dr. Kormos Géza igazgatótanácsi tag megemlékezik néhai dr. Nagy Dezsőről.

A vándorgyűlést az igazságügyminiszter, a felsőbb bíróságok és ügyészségek, az ügyvédi kamarák, a törvényhatóság és a város, valamint a testvéregyletek képviselőinek jelenlétében a szeptember hó 23-án tartandó plenáris ülés nyitja meg, amely a következő kérdések megvitatására és határozati javaslatlaltal való előkészítésére fog bizottságot választani: 1. A helyközi helyettesítések rendezése. 2. Az ügyvédi költség és védelme. 3. Az ügyvédi munkalkalmak szaporítása. 4. Az ügyvédi közterhek, nyugdíj- és jóléti kérdések. 5. Az ügyvédi tekinélty emelése s az ügyvédi etikai kánon. 6. Az ügyvédi összeférhetlenség és verseny. 7. Az ügyvédképzés és továbbképzés. 8. A Polgári Perrendtartás a gyakorlatban. A párhuzamosan folyó bizottsági ülések mellett a plenáris ülés is folytatja működését: itt dr. Dési Géza és dr. Nyulási János a Szövetség társelnökei, dr. Meszlény Artur, a budapesti osztály elnöke és dr. Lakatos Gyula országgyűlési képviselő fognak vita által nem követett beszédet mondani, illetve előadásokat tartani. A szeptember hó 23-án, 24-én és 25-én folyó bizottsági ülések eredményét a 25-én tartandó plenáris záróülés foglalja egybe, ami után a vándorgyűlést ünnepi búcsúebéd rekeszti be. A rendezőbizottság gondoskodott a résztvevők és családtagjaik szórakozásáról is: a vándorgyűlés tagjai szeptember hó 23-án Tihanyba randulnak ki, este zenés sétahajózáson vesznek részt, szeptember hó 24-én megtekintik az ősi Veszprémet, este pedig műsoros este és tánc várja őket. A veszprémi kirándulás alkalmával a vándorgyűlés tagjai megjelennek az Országos Ügyvédszövetség veszprémi osztályának díszgyűlésén, melyen dr. Oppler Emil igazgatótanácsi tag fog előadást tartani.

Bár az eddigi jelentkezések már jóval meghaladták az előzetesen tervbevert részvételi számot, a rendezőség arra törekszik, hogy az elkészített beérkező bejelentéseket is lehetőség szerint tekintetbe vegye. Aki meghívót nem kapott és a vándorgyűlésen résztvenni, valamint a kedvezményekben részesülni óhajt, forduljon tehát késedelem nélkül dr. Király Ferenchez, az Országos Ügyvédszövetség ügyvezető titkárához (Budapest, VIII. Főherceg Sándor-utca 28).

Inhalt. F. v. Vargha: Die Strafprozessordnung und Novelle. — **Dr. G. Blau:** Valorisation der Darlehen. — **Dr. M. Kadosa:** Schlussfolgerung gegen die Tatsachen. — **I. Dr. I. Vadász. II. Dr. M. Teller:** Pflichtteil, Gesetz, Decision. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Ügyvédjelöltet keresek, aki elméletileg és gyakorlatilag teljesen képzett, nagyközségben lévő irodamba. Ajánlatokat «joggyakorlat» jelígre a kiadóhivatalba kérek. 241

Régi többévtizedes múltú, magas nívójú ügyvédi iroda Pest-környékhez tartozó városban, átadó. Megfelelő erősségű érdeklődők részére cím a kiadóhivatalban. 242

Nyolc évi gyakorlattal és német nyelvjogosítvánnyal bíró román. kath. nős, kir. közjegyzőhelyettes, helyettesi állást keres. Cím a kiadóban. 243

Dr. Vajda Lipót hatvani ügyvéd, a telekkönyvi ügyekben jártas ügyvédjelöltet keres, azonnali belépésre. 244

Közjegyzőhelyettesi állandó alkalmazást nyerhet nőtlen keresztény ügyvéd vagy nyug. bíró. Vitéz dr. Tóth Aladár kir. közjegyzőnél, Gödöllő. 245

Közgazdaság.

Nemzetközi Gépkereskedelmi Rt. Az Angol-Magyar Bank négyévtizedes géposztályát Nemzetközi Gépkereskedelmi Rt. cég alatt 7.000.000 pengő törzsrésztvényitökével önálló részvénytársasággá alakította át, amelybe a géposztályba tartozó bel- és külföldi affiliált vállalatokat is bevonta. A törzsrésztvénytőkén kívül kibocsátott 200.000 angol font (A) sorozatú és 200.000 angol font (B) sorozatú, tehát 400.000 angol font névértékű elsőbbségi részvény: ez utóbbiakat a bank angol, holland és svájci üzletbarátai vették át és fizették be teljes összegben, míg a törzsrésztvények a bank tárcájában maradtak. A közgyűlési többség a magyar érdekeltségnek tartatott fenn. A bank géposztálya, amely fennállása óta bírja a Magyar Királyi Állami Vas-, Acél- és Gépgyárak vezérigénkségét s ezenkívül még több elsőrendű hazai és külföldi gépgyár termékeinek eladásával is foglalkozik, mind e képviselöket az új részvénytársaságra ruházta. A bank géposztálya a mezőgazdasági többtermelés előmozdítása és a hazai gépipar fejlesztése körül komoly munkát végzett. 240

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Pollák Illés az Országos Ügyvédszövetség elnöke: Az országos ügyvédszövetség balatoni vándorgyűléséhez. — Dr. Popper Tódor budapesti ügyvéd: Az ügyvédi munkaalkalmak szaporítása. — Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Az ügyvédi kar túlszűfolttségének okai és ellenszerei. — Dr. Putnoki Béla ügyvéd, jogakadémiai m.-tanár: Az ügyvédképzés és továbbképzés. — Dr. Király Ferenc budapesti ügyvéd: Országos ügyvédgyűlés. — Dr. Kelemen Mózes budapesti ügyvéd: A Bp. és a büntető novella. — Dr. Blau György budapesti ügyvéd: A valorizációról, különösen a kölcsönéről. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XX. 7. — Büntetőjogi Döntvénytár. XX. 7.

Az országos ügyvédszövetség balatoni vándorgyűléséhez.

A szegedi Kamara vándorgyűlésével majdnem egyidőben tartandó szövetségi vándorgyűlés gondolkodóba ejthet: valami van a levegőben, ami az embereket mozgásba hozza, valami, ami rombol is, épít is. Az ideál- és reálhullámok váltakozása, melyet már Hyppolite Taine észrevett, mindig is alkotó tényezője volt az emberi faj fejlődésének, de a mi korunkban ezek a hullámzások vehemensebbek, mint valaha, bizonyosságul annak, hogy új alakulások készülnek, melyek a tünemények mélyeiből irányítatnak. Az emberekben új sorakozások s jegecedések vágyai dolgoznak, melyek a tegnapi rombolás helyén a holnap építéseit előkészítik. Az erőknél eme küzdelmében pedig feltűnő, hogy a határok mintha szétfutnának. Ma ideál és reál egyszerre jelent meg a porondon. Anyagiak és eszményiek egyszerre küzdenek a Jövőért. Hogy melyik lesz a győztes, azt a kavarodásban még nem tudhatni; lehet, hogy a létnek egy új formája fog kialakulni, mely okos is, de eszményi is. Az életet nem madártávlatból, hanem alulról fogja nézni és meglátni és ebből a meglátásból fölfelé emelkedve észre fogja venni az erdő mellett a fát is, az összesség mellett az egyént is.

Felettebb érdekes és tanulságos ebből a szempontból éppen az ügyvédség megmozdulása. Ez a mi karunk nem mozdul meg egykönnyen. Ha túlnyomó részében liberális is és egyéni s önálló gondolkodásra hajló, testületileg mégis konzervatív, mit nevelése, fegyelmeltsége és a tradíciókhoz való ragaszkodása megmagyaráz. Az ügyvédi kar beillesztettnak tudja és vallja magát az ország közjogi szerkezetébe és ezért konzervatív, másfelől tudja és vallja, hogy e szerkezeten belül viszont az egyénnek és ennek boldogulásának támasza érdekeinek egyetlen szószólója: és ezért liberális. Ha most egyszeriben megmozdult és az ország különböző helyein csomókba szállt, akkor ezek a sűrűsödések és egyben terjeszkedések kultúrát jelentenek, annak dacára, hogy ezen belül a saját fennmaradásunk föltételeivel is foglalkozunk, sőt éppen ezért. Mert az ügyvédség tisztasága s a minden oldalról reánk zúduló elszegényedés közben etikánknak a Jövőbe való átmentése nemcsak a mi érdekünk, hanem legelsősorban az ország jogszolgáltatásának és presztizsének az érdeke és feltétele. Ideális és reális hullámok verődnek itt össze, hogy az ország jövőjének egy olyan ügyvédséget adhassunk át, amely régi nemes tradíciókat, mint valami családi ereklyét lelkébe zárja, de amely kell, hogy éljen is, ha a tradíciók élni akarnak.

Az a program, mely körül a balatonfüredi vándorgyűlés gyülekezik, ezt a kettős célt szolgálja és minthogy a mens sana in corpore sano itt is örök törvényként jelentkezik, vagyis elszegé-

nyedő ügyvédség elszegényedő etikát von maga után, ez okból a vándorgyűlésen a mi fennmaradásunk két sarkpontja körül lesz a szó: a körül, hogy megélhetésünk lehetőségeit tárgyaljuk és a körül, hogy etikánkon csorba ne essék.

Jól tudjuk valamennyien, hogy az állam nem garantálhatja az etika anyagi előfeltételeit, de azért kérjük az igazságügy illetékes tényezőit, hogy azokra az igazságokra, amelyek a vándorgyűlésen felvetődnek, fölfigyeljenek és országos problémának tekintsek, ami az. Mert ha nem akarunk is az állam pénzén megélni, bár állami funkciókat végzünk, legalább ne akarjon az állam sem mi rajtunk élni, vagyis, hogy csak egy fenyegető veszélyt érintsek, ne akarja a bíróságok tehermentesítésének eszközeként az ügyvédséget még attól a kevéstől is megfosztani, ami neki az ország megnyomorítása után még megmaradt. Itt a kilátásba helyezett büntető-novellára és a polgári pert fenyegető rendszabályokra gondolok, melyekben a perorvoslati fórumok és egyéb instanciák megnyirbálására volna kilátás. Ha ezekre csak azért volna szükség, mert a bíróságok nem bírják a rájuk zúduló pereket, akkor tegye meg a kormány azt, amit másutt tudnak, hogy a felsőbbíróságokhoz akár szavazó, akár előadónak előkelő öregebb ügyvédek rendszeresítsen. Ha egy-egy táblán csak tíz ügyvéd közreműködne és a Kúrián húsz vagy harminc, ez máris néhány új tanács megalakíthatását tenné lehetővé. Meg vagyok pedig arról győződve, hogy az így kinevezett ügyvédek azt az új rendszert díjazás nélkül is kitüntetésnek, a kar pedig az ügyvédség presztizse gyarapításának tekintené, mely mellett a táblai és kúriai tárgyalások az ügyvédségnek meg volnának menthetők.

Amikor pedig ezt a megoldást indítványoztam, még meg sem érintettem a jogszolgáltatásra háramló azt a megbecsülhetetlen nyereséget, mely a perorvoslati rendszerek épségben maradásából származnék. Elvégre az igazságot nem lehet fogyasztókérral kezelni és ha korog a gyomor, nem fog az jóllakni, ha a derékövet egy lyukkal beljebb szorítjuk is. Ha pedig a bíróságok túlterheléséről szól a panasz, akkor ennek legalább büntető részében az igazságügyi miniszter úrnak figyelmébe ajánlom azt a rengeteg sok pert, melyet nemzetgyalázási és egyéb címeken megindítanak, holottan ezekben éppen az államraison parancsolna már némi önmegtartóztatást. Eppen a napokban történt, hogy egy ilyenfajta vád ügyében a kir. tábla helybenhagyott egy elsőbírói felmentést és a főügyész mindamellett ragaszkodott a vádjához és semmisségi panaszával egy új téglával gyarapítja most a Kúria terhet. Amely esetből két oldalát láthatni a kérdésnek: egy az, hogy a túlterhelésben részben az igazságügy vezetői maguk hibásak, a másik: hogy íme a perorvoslati rendszer lesorvasztását ők maguk sem tartják helyesnek. Pedig ha a magánfél két egybehangzó ítéletben nem tud megnyugodni, ez érthető, de ha a tábla helybenhagyó ítélete annak sem megnyugtató, aki túlterhelés címén a perorvoslati rendszert lefokozandónak találja, úgy ezt a bifurkációját a logikának az én véges eszem nem bírja megérteni. Græchi de seditione quærentes...

Az anyagi problémák íme mennyire elválaszthatatlanok az etikaiaktól és ha az ügyvédi kar a maga megélhetéséről tárgyal, íme mennyire összefügg a jogszolgáltatás etikája az ő etikájával! A megélés lehetősége, a kenyér ösztökölte ősi idők óta az embereket a kultúra felé. A népvándorlásoknak a megélés lehetőségének keresése volt az indító oka. A mi szemünk előtt ezek a mozgalmak íme, megismétlődnek, ha más formákban is. A háború megismételteti az ősi ver sacrum fenomenjét. És minden meg

mozdul a mi szemeink előtt. Tudósok jönnek, tudósok mennek: az emberi etika, a faj lelkiismerete kezd föltámadni halottaiból. Az éhezők csoportosulása új területek foglalására készül. A történelem megismétlődik, azzal a variációval, hogy most a lelkek vándorolnak. Az ügyvédségben is a lelkek mozdultak meg és az ő vándorgyűléseiben is az ősi ver sacrum fog megnyilatkozni, emelkedettebb színvonalon, mint más osztályokéban, mert miként Grillparzer, az osztrák költő Radetzky hadseregéről mondhatta: «in deinem Lager ist Österreich», az ügyvédség nagyobb öntudattal mondhatja magáról: az én táboromban őrzik a magyar nemzet jogi kultúrájának frigiditását!

En, fájdalom, személyes okokból nem vehetem ki a magam részét a balatonfüredi lélekemelésből és csak ebben az írásban üdvözölhetem kartársaimat, kiknek erre a vándorútjukra Isten segítségét és a kormány jóakaró figyelmét kérem. Nemzetünk intelligenciája régen tisztában van azzal, hogy az igazság és jog fejlesztése, miképpen az egész kultúrvilágon, úgy nálunk is az ügyvédi kar küzdelmes és küzdelemre berendezett életerejében gyökerezik.

Pollák Illés.

Az ügyvédi munkaalkalmak szaporítása.

Az új ügyvédi rendtartás megalkotásának tervét bizonyos oldalról szeretik kapcsolatba hozni a magyar ügyvéd szanálásának kérdésével. Szerintem a kettő közt nincs összefüggés. Bármily fontos kérdéseket fog szabályozni a javaslat, meg kell állapítanunk, hogy a kar nyomasztó helyzetén pusztán *szervezeti törvénnyel* segíteni nem lehet. Hiszen ha behoznák is a numerus clausust — miután az igazságügyi kormány a szerzett jogokat tiszteletben akarja tartani s csak a succrescentiát korlátozni — a kar gazdasági helyzete semmiben sem változnék, mert a kar létszáma lényegesebben csak hosszú idő múlva csökkenne s a mai kereset a jelenlegi ügyvédségnek az eddigi megállapítások szerint túlkeves.

Adva lévén az eszközök száma, ha segíteni akarnak rajtunk, a fókák számát kell szaporítani. Új fókák alatt itt új munkaalkalmakat kell értenünk. Ezzel a kérdéssel — teljesen függetlenül a szervezeti szabályozástól — kell az igazságügyi kormánynak foglalkozni.

Le kell azonban szögeznünk, hogy a magyar ügyvédség tisztában van azzal, hogy az ügyvédi foglalkozás öncél nem lehet s így a munkaalkalmak szaporításánál nem lehet az a vezérelv, hogy annyi munkáról gondoskodjanak, amennyiből az ügyvédi kar megél. Karunk mindig alárendelte a saját anyagi érdekeit a közérdeknek s így most is csak olyan munkaalkalmakra gondolunk, melyek elsősorban a közönség érdekét szolgálják s melyeknek az ügyvédi kar részére való kizárólagos fenntartása általános érdek, jöllehet egyúttal az ügyvédség könnyebb megélhetését is elősegíti.

Rámutatunk arra, hogy az ügyvédi munkaalkalmakat az új perrendtartás életbeléptetése óta — egyes átmeneti és kisebb jelentőségű intézkedésektől eltekintve — egyáltalában nem szaporították. Már pedig egyébként a kar igen nagy változáson ment keresztül. Csak három momentumra hívom fel a figyelmet, melyek mindegyike külön-külön aktuálisá tette volna ezt a kérdést:

1. A háború szerencsétlen befejezése elszakította tőlünk országunknak mintegy kétharmadát, ami által minden ügyvéd, aki a mai Csonka-Magyarországon működik, keresetének jelentékeny részét elvesztette, amennyiben az a terület, melyről clientéja rekrutálódhatik, 66%-kal kisebb lett. Még jobban szenved ennek a körülménynek a hatása alatt a budapesti ügyvédi kar, amely az egész országra kiterjedő hatáskörrel bíró hivatalokban (minisztériumok, kir. Kúria, kir. Közigazgatási bíróság stb.) ügyszólván monopolizálta egy nagy ország jogvédelmét.

2. Az összeomlás után, mikor az ellenség által megszállott területek tőlünk elcsatoltattak, az ott működő ügyvédek túlnyomó része, miután mindig a magyarság szóvivői voltak, kénytelen volt régi lakóhelyét elhagyni s a megmaradt Magyarországon keresett elhelyezkedést. Így történt, hogy mikor területi veszteségünk a 66%-ot meghaladta, az ügyvédi kar létszáma, mely a háború befejezésekor 8357 volt Nagy-Magyarországon, 1926. végéig Csonka-Magyarországon csak 5908-ra — tehát csak 30%-kal — csökkent.

3. A törvényhozás az 1921. XXVII. tc.-ben lehetővé tette a bírának s az igazságügyminisztérium fogalmazó személyzetének,

hogy bírói diploma birtokában — ügyvédjelölti joggyakorlat és ügyvédi oklevél nélkül — ügyvédeké lehessenek.

A most említett három momentum mindegyikének — más körülményeket e helyütt számba se véve — arra kellett volna indítani az ügyvédi jogos érdekek védelmére hivatott szervekét, hogy a megcsökkent kereseti lehetőségeket az aránylag megszorodott ügyvédség szükségletének megfelelően szaporítani igyekezzenek. A kamarák és a gyors egymásutánban tartott ügyvédyűlések egyre hangoztatták is e kívánságukat, de a hivatalos körök azzal a különös megokolással tértek ki, hogy ha az ügyvédi munkatereket kiszélesítenék, még több lenne az ügyvéd! Ezzel az érveléssel azonban komolyan talán még sem lehet foglalkozni.

Az ügyvédi munkaalkalmak szaporításán kívül szükségesnek látjuk, hogy az iparszerű jogi képviselet teréről zárassék ki mindenki, aki nem ügyvéd (természetesen nem sorozzuk ide azokat, akiket a Pp. 94. és 95. §-ai felsorolnak). A kalózkodók ne szorítsák ki a törvényes jogvédőket.

Az ügyvédi munkaalkalmak szaporítása érdekében következő javaslatokat fogom a balatonfüredi vándorgyűlés elé terjeszteni:

1. az ügyvédi munkakör szélesíttessék mindazon a téren, ahol a jogkereső közönség érdeke, a forgalom biztonsága a szakszerű jogsegélyt megkívánja;

2. a nem ügyvédek iparszerű jogi képviselete, beleértve a jogi tanácsadást is, megfelelő eszközökkel tétessék lehetetlenné a zúgírászatnak a bíróságok és hatóságok részéről való szigorú ellenőrzésével; a zúgírászat büntetési tételei emeltessenek fel s azok a hatóságok és bíróságok, melyek zúgírásati cselekményeket észlelnek, kötelesek legyenek azt az illetékes ügyvédi kamarával haladéktalanul közölni;

3. kéressék fel az igazságügyminiszter ur, hogy sürgősen hívjon össze szakértekezletet, melyre az ügyvédi kamarákat és az országos ügyvédszövetséget hívja meg, amelynek feladata lesz egyfelől azoknak az új munkatereknek megállapítása, melyeket a jogkereső közönség és az ügyvédi kar jogos érdekeinek összeegyeztetésével meg lehet nyitni, másfelől azoknak a hatályos eszközöknek és eljárási módoknak a meghatározása, melyekkel a zúgírászat megfékezhető és kiírható lesz.

Az igazságügyminisztérium bizonyára nem fog elzárkózni ennek a méltányos kérelemnek a teljesítése elől.

Dr. Popper Tódor.

Az ügyvédi kar túlszűfolttságának okai és ellenszerei.

Az ügyvédi rendtartás reformja megint aktuális. Életbelépése óta mindig aktuális volt. Domináló ok, amely a reformot 1875 óta égetően sürgőssé teszi: a túlszűfolttság. Csak, hogy ez a túlszűfolttság a magyar ügyvédi karnak ősi baja. Mindig azt halljuk, hogy az utolsó húsz évben az ügyvédek száma Budapesten kétszeresére emelkedett (1907: 1490—1927: 3049). De kevesen tudják, hogy a túlszűfolttság több mint száz éves baja a karnak. Még Králik az ügyvéd kérdés egyik alapos művelője is azt írja «Magyar ügyvédség» című munkájában: «Nem tudjuk túlsok volt-e 1874-ben a magyar ügyvédek száma». Pedig könnyen megállapítható, hogy 1874-ben és azt megelőzőleg is már sűrű és alapos panaszok emelkedtek a budapesti kar túlszűfolttsága miatt. 1869-ben 550 volt a budapesti ügyvédek száma. 1875-ben 780 jelentkezett felvételre. Hat év alatt tehát a szaporodás 50%. Az ügyvédi rendtartás képviselőházi előadója Matuska Péter hangsúlyozta, hogy az ügyvédek túlszaporodása «nálunk válságos szociális bajt idézett elő» és már 1847-ben Fényes Elek «Magyarország leírásában» panaszkodik, hogy Pesten kétszer annyi ügyvéd van, mint öt országban. Más helyen kimutattam, hogy ezek nem elszigetelt panaszok.

A Budapesti Ügyvédi Kamara 1875 óta számtalan felterjesztésben, évi jelentésben, értekezletben, közgyűlésen kért, követelt, sürgetett reformokat, amelyekből a túlszűfolttság enyhítését várta, — eredménytelenül.

Mindezt szem előtt kell tartanunk, ha a bajt orvosolni akarjuk. Száz éves betegséget nem lehet valamely heroikus szerrel egy csapásra meggyógyítani.

A gyógyítást meg kell előznie a pontos diagnózisnak.

Meg kell állapítani mi idézte elő a betegséget, a túlszűfolt-ságot.

Nem fogok az egyes okokkal részletesen foglalkozni. Elég azokra reámutatni. Az ügyvédi kar minden egyes tagja ismeri azokat: 1. a jogi oktatás hiányai; 2. az álbejegyzések; 3. az összeférhetlenség laza kezelése; 4. az enyhe fegyelmi judikatura, mely nem távolítja el az alkalmatlan elemeket. Ezekhez az évlizedek óta állandóan ható okokhoz 1919 óta még két új tényező járult: a) a megszállott területekről való menekültek száma, b) a nyugdíjasoknak az ügyvédi karba való özönlése.

Ezek közül magától csak egy szűnt meg: a megszállott területekről való menekültek jelentkezése.

A többi okok hatásainak enyhítése a régóta várt reformok feladata volna.

A túlszűfoltágnak aztán vannak olyan politikai és gazdasági tényezői is, melyeket reformmal nem lehet eliminálni. Az ipar és kereskedelem pangása sok fiatal embert vitt vagy hozott vissza az ügyvédi pályára. Politikai okokból is sokan lettek ügyvédek, akik különben egész más pályán találtak volna elhelyezést vagy maradtak volna.

Az ügyvédi pálya ma nagy reservoir, melyben sok értékes elem, de sok salak is keres rövidebb, hosszabb időre elhelyezést. Az értékes elemet nem szabad ettől a refugiumtól megfosztanunk, a salaktól azonban meg kell szabadulnunk és lehetetlenné kell tennünk további beözönlésüket.

Az igazságügyminiszter az ügyvédi kar túlszűfoltósága dacára ragaszkodik a numerus clausus megvalósításának gondolatához. Ez az ő heroikus szere, mellyel az ügyvédi kart a túlszűfoltóság száz éves betegségétől meg akarja gyógyítani.

A Jogtudományi Közlöny az első között volt, mely vezércikkében rámutatott arra, hogy ez a medicina peius morbo.

A numerus clausus évek hosszú sora múlva némi enyhítést hozna ugyan a kar egyes tagjai számára, de megölné az ügyvédi kar szellemét, függetlenségét. További súlyos hátránya, hogy vagy a véletlentől (anciennitás) vagy a protekciótól (szelekció) függne az, hogy kikből egészüljön ki a kar.

A túlszűfoltóság enyhítése kevésbé radikális eszközökkel is elérhető. De se a numerus clausus, se a túlszűfoltóság másféle megelőzése egymagában nem segít a kar mai helyzetén. A reformok egész sora szükséges, hogy az igazságügyi kormány jóvátegye évtizedes mulasztásait az ügyvédi karral szemben.

Akik figyelemmel kísérték a kar helyzetének fokozatos romlását a háború kitörése óta és ennek okait ismerik, tudják, hogy sajnos még mindig nem értük el a legmélyebb pontot. Félt, hogy a helyzet rohamosan tovább romlik.

De a numerus clausus csak néhány politikusként tetsző jelszó, néhány száz ügyvéd szemében utolsó szalmaszál, de egészen biztosan nem gyógyszer. Különösen nem heroikus.

Dr. Teller Miksa.

Az ügyvédképzés és továbbképzés.

I. Nem tudok elképzelni olyan felfogást, amely amidőn e kérdéshez nyúl, emancipálni tudná magát a jogi oktatás kérdéseitől is. Ha a magyar ügyvédség az értelmiségben egykor oly híres vezetészerepét visszaszerezni és fenntartani kívánja, úgy már alapvető jogi oktatásában oly életnedveket kell hogy magába szívjon, amelyek a tudás eszközeivel őt valóban felvérteznek.

Az egyetemeken és jogakadémiákon tapasztalható leckelátogatási mizériák orvoslására dr. Concha Győző még 1911-ben azt a javaslatot tette, hogy egyetemi hallgató nem lehet egyúttal közhivatali vagy társulati alkalmazott, ügyvédi gyakornok és csak dékáni engedéllyel lehet távol az egyetem székhelyétől. Minisztertanácsi határozat — úgymond javaslatában — eszközöltessék ki oly rendelet kiadása iránt, amely a budapesti és vidéki állami és törvényhatósági hivatalokat kötelezi, hogy a kebelükben alkalmazott összes közegekről (díjnokok, gyakornokok, tisztek) akik érettségi bizonyítvány alapján vétettek fel s 24 évnél fiatalabbak, az egyetemi questurához évenként az illetők nevét, korát, születési helyét feltüntető táblázatot küldjenek be. Megkeresendők — folytatja további javaslatában — az ügyvédi Kamarák, bírják rá tagjaikat, hogy egyetemen beírt hallgatókat irodáikban ne alkalmazzanak. Ettől eltekintve is, a kar mondja ki, hogy az egyetemi

hallgatói minőség az ügyvédi gyakornoksággal összeférhetlen. Ha valamely hallgatóra az összeférhetlenség a beküldött táblázatból vagy más úton megállapíttatik, annak az illető félévire félveit alá nem írhatók, illetőleg amennyiben aláíratnak volna, megsemmisíttetnek.

Annak idején a budapesti tudomány-egyetem kara ezt az indítványt elfogadta ugyan, de azok tényleges megvalósítása érdekében semmi sem történt.

E javaslatban kétségtelenül sok igazság és kíváncsatos intézkedés van, de megértő és szociális érzékkel kell végrehajtásához nyúlni, mert ennek könyörtelen végrehajtása azt jelenti, hogy azon jogi főiskolai hallgató előtt, aki a viszonyok kényszerűségéből magát még az egyetemi évek alatt is fenntartani kénytelen, bezárulnak a főiskola kapui. Mondják is sokan, — ne büntessük a szegénységet, — de a szentimentális jelszavakkal szemben egyszerű már homloktérbe kell nyomulnia a másik nagy kérdésnek: a tudományos felkészültség intézményes biztosításának. Az orvostudomány, technikai, filozófiai, teológiai fakultásokon a kötelező leckelátogatás sosem okozott ilyen dilemmákat, mik a jogi pályán kihatnak az egyén későbbi sorsára is, még akkor is, ha az ifjú nem doktrinér pályára tér, hanem a gyakorlati ügyvédi élethivatást választja. A diák-pauperismus és a tudományos felkészülés közt tatóngó űr még így is áthidalható, ha az ösztöndíjak és diákjóléti intézmények egy erőteljes kultúrpolitika gondoskodását fogják képezni.

Az egyetemi évek idejére a főiskolai hallgatót távol tartani az ügyvédi irodáktól, összefügg azután e kérdés az ügyvédjelöltek elhelyezkedésével is, kiknek némi gyakorlattal, de annál kevesebb elméleti tudással rendelkező fiatal egyetemi hallgatók állások elnyerésénél erős versenytársaik. Nem loyális és méltányos, hogy az ügyvédjelölteket áldozatos előtanulmányaik után ilyen versenynek kitégyük.

Ami pedig a jogi oktatást, s ebből következően már az egyetemi évek alatt az ügyvédképzést illeti, nálunk is revízió alá kellene venni a kérdést, hogy nem-e becsültük idáig túl a római jog oktatását, amely a mának, még inkább az új holnapnak a kívánalmait gazdasági életünkben már nem tudja kellőképp kielégíteni. Sajnos, e studium generale, jogi oktatásunk eddigi gerince, ma már oly inferioritásba van a szociális követelményektől, hogy mellette a modern forgalmi jogok oktatásának hatékonyabb szóhoz kellene jutnia. És nem is igen kell ehhez a kérdéshez az újítók merészségével közeledni, mert e kérdés már felkíváncsított még a háború előtt úgy a honi, mint inkább a német szaksajtóban és tudományos körökben.

II. A gyakorlati ügyvédképzés egyik postuluma, hogy az ügyvédjelölt megóva legyen az egyoldalúságtól. Dr. Nagy Dezső az ügyvédi rendtartás reformjáról annak idején a Magyar Jogászegyletben tartott nagyértékű előadásában még az 1913: LIII. tc. életbeléptetése előtt felvetette az ideát, hogy meg kell követelni a jövődöbéli bírótól, ügyésztől és ügyvédtől, hogy a jogász tevékenység mind e három irányával gyakorlatilag megismerkedjék, de már ő is belátta, hogy az ügyvédjelölti joggyakorlatunk ilyen módon való rendezése anyagi, pénzügyi tekintetben nehezíteni fogja úgy a bírói, mint az ügyvédi pályán az egyén végleges elhelyezkedését.

De ha már az ügyvédjelöltet a gyakorlati évek alatt nem kényszeríthetjük díjtalan bírósági és ügyészégi praxisra, nézetem szerint az ügyvédi Kamaráknak ingerencia volna adható a tekintetben, hogy a gyakorlati kiképzés előmozdítása végett az ügyvédjelölt a lehetőség szerint ismerje meg az egész jogász hivatás nehézségeit, előnyeit és hátrányait.

Avagy mit szólunk annak az ügyvédjelöltnek a praxisához, aki pl. egy kizárólag telekkönyvi ügyekkel foglalkozó bank-ügyésznél szerzi meg éveken át gyakorlati ismereteit, az egyetemes jog többi ágának teljes kikapcsolásával?

A kamarák felügyeleti hatáskörébe utalnám az ügyvédjelölti joggyakorlat, nem akarom mondani sokoldalúságának, de legalább is egyensúlyozásának ellenőrzési kérdését. A kamarák ismerik a par excellence egyoldalú ügyvédi irodákat, amely a gyakorlati kiképzést is egyoldalúvá teszi. Nem látom be, miért ne lehetne e téren az ügyvédi kamarák felügyeleti hatáskörét kibővíteni, amikor az 1913: LIII. tc. 12. §-a értelmében a kamara választmányának van törvényes ingerenciája, hogy a kinevezett bírósági joggyakornok az általa, a választmány által kijelölt ügyvédhez osz-

tassék be joggyakorlatra. Egy lépéssel tovább, és e téren a kamarák sokat javíthatnak a létező egyoldalú állapotokon.

Ugyanezen okból egyoldalúnak tartom pusztán a kir. kincstár vagy a közalapítványok perbeli képviselőit rendelt hivataloknál eltöltött ügyvédjelölti joggyakorlatot, amelyből az egyetemes joggyakorlat variánsai szintén hiányoznak.

Az ügyvédképzésnek mindenkor egyik beteges tünete volt az álbejegyzések esete, amely egyes kamarai ügyészek energikus beavatkozása folytán ma már szűnőfélben levőnek látszik ugyan, de e téren még tovább kell mennünk. Éltrevalónak tartom idevonatkozóan azt az ideát, hogy a tényleges gyakorlatot folytató ügyvédjelöltek indexxel látassanak el, amelyben bírói és közigazgatási tárgyalások láttamoztassanak annak az ellenőrzése végett, hogy az ügyvéd-főnökök által kiadott működési bizonyítványok fedik-e a tartalmi valóságot? Nem képezheti ugyanis vita tárgyát, hogy teljesen gyakorlatlan, az álbejegyzések fedezékeiben pihenő embereket nem szabad a nagyközönség erkölcsi és anyagi javaira rábocsájtani, mert ez az ügyvédi kar színvonalát előbb-utóbb végzetesen lecsökkenti.

Már az 1913: LIII. tc. 14. §-a rendeli, hogy mind a kir. törvényszékeknél, mind az ügyvédi kamaráknál rendszeres összejöveteleket kell tartani, amelyeken a joggyakorlaton levők elméleti és gyakorlati kiképzését a jogfejlődés újabb eredményeinek, vitás kérdéseknek és jogeseteknek megbeszélése útján és más alkalmas módon kell előmozdítani. Ezen ú. n. továbbképző tanfolyamok ideális elképzelés szerint hatékony eszközei volnának az ügyvédjelöltek továbbképzésének, főképp ha itt kidomborodik a gyakorlati szeminárium jellege. A mindennapi tapasztalat azonban sajnos, azt mutatja, hogy az ügyvéd-főnökök erre kevesebb súlyt helyeznek mint a kir. törvényszékek vezetői. Magukban a gyakorlatot folytató ügyvédjelöltekben kell tehát az ambíciót serkenteni s e célból csak helyeselni lehet igazságügyi kormányzatunknak azt a rendelkezését, hogy a továbbképző tanfolyamok részvételében szorgalmat és kiváló érdeklődést tanúsító ügyvédjelöltek lajstromába e körülmények feljegyeztessenek s mindezekről az ügyvédvizsgáló bizottságok informálva legyenek. Az előadást vezető díjazása, törvényszéki szakkönyvtárak kibővítése és rendelkezésre bocsájtása maguknak a tudományos elmélyedést kereső ügyvédjelölteknek is, a továbbképzés terén mind oly kérdések, amik végre is nem az utópiák világából valók.

Vizsont az is igaz, hogy minden jogász továbbképzésnek *conditio sine qua non*-ja a sikeres alapképzés, s amíg e téren a háborúk, forradalmak és megszállások okozta hiányos képzések jelenségeivel állunk szemben, időelőtti a továbbképzés terén túlajtott követelményeket támasztani.

Az ügyvédvizsgálatok mai szervezete azután harmonikusan egészítheti ki továbbra is a gyakorlati ügyvédképzés és továbbképzés intézményeit.

III. Végül meg kell emlékeznünk arról is, hogy a jog- és államtudományi továbbképző tanfolyamok bírák, ügyészek, közigazgatási tisztviselők és ügyvédek számára szintén hatékony emeltyűi az ügyvédképzésnek és továbbképzésnek. Dr. Balogh Jenő közoktatásügyi államtitkársága idején a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium tett is ez irányban kísérletet s akik a Budapesten 1911 október 4—14 napjain rendezett e magasabb tanfolyamon résztvettek, azzal az érzéssel távoztak e tanfolyamról, hogy nemcsak az államélet funkcionáriusainak, hanem a hivatását komolyan felfogó ügyvédnek is a haladás szelleme iránti kötelessége a legmodernebb és korszakos eszmék ütőerét időnkint megtapintani és a modern jog és államélet legmagasabb hegy-csúcsainak és láncolatainak összefüggését áttekinteni. Különösen célravezető ez a Balogh Jenő által annak idején propagált syllabus rendszer alkalmazásával, amidőn a hallgatók az előadások előtt legalább egy-két hónappal megkapják az előadandó tárgyak rövid eszmemenetét a vonatkozó bibliographiai adatokkal.

Dr. Börngen a jénai főtörvényszék egykori elnöke mondotta egy ízben, hogy azok helyébe, akik egyoldalúan csak a jogot ismerik, a jelenkor jogászainak kell lépnie, akik a kor feladatait felismerve annak megtudnak felelni és új értékeket tudnak teremteni. A jogász működésében az erőteljes és eleven egyéniségnek jobban kell érvényesülnie s erről a jogászok képzésének kell gondoskodnia és a továbbképzés kell, hogy azt fejlessze. Különösen talál ez az ügyvédségre.

Az ügyvédképzés és továbbképzés az örök erjedés processusa

és csak az emberiségnek, a kulturális és gazdasági előhaladásnak tesz szolgálatot, aki e gondolkörben fényszóróval vagy mécs-világgal, de világít a nagy magyar éjszakában...

Dr. Putnoki Béla.

Országos ügyvédgyűlések.

Az utolsó országos ügyvédgyűlést még a «boldog» béke korszakában: 1907 okt. 7.—9. napjain tartották. Páratlan érdeklődés mellett — ezerháromszázhuszonhét résztvevő jelent meg, — sokszor a szenvedelmességig felhevült hangulatban peregetek le az ügyvédgyűlés tárgyalásai, amelyeket ünnepi aktus vezetett be: a gyűlés előtt a budapesti ügyvédi kamara díszközgyűlésében leplezte *Werbőczy* Istvánnak arcképét. A nagy magyar ítélőmester emlékének *Günther* Antal igazságügyminiszter fényesveretű, gondolatoktól súlyos beszédben hódolt, rámutatván egyúttal arra a fennkölt hivatásra is, amelyet a jogásztársadalom egy történelmi nemzet rendjében betölt. Amit jognak nevezünk — mondotta a szónok — az nem a jogiskolákban, nem is a kormányhivatalokban, sőt még nem is a nemzetképviseletekben úgy véletlenül születik meg. A jog nem valamely elvont gondolatból terem, mert «amely népnek kultúrája és története van, az fejlődése folyamán maga alkotja meg a jogéletet, maga szervezi meg a jogintézményeit, melyek a nemzet erkölcsi világában, az ő lelkében gyökereznek s onnan elemi erővel kitörve, keresnek érvényesülést.» A miniszter gondolatmenetét abban foglalta össze, hogy *egy nemzet életének nem a költészet, hanem a jogi élet a legszebb tükré.*

Gondolatunk az utolsó országos ügyvédgyűlés e ragyogó megállapításához kapcsolódik, midőn következtetésünket úgy fűzzük tovább, hogy ha a jogi élet a nemzet életének tükré, akkor viszont a jog gyakorlati művelőinek, az ügyvédeknek kongresszusa a nemzet jogászai kíváncsalmának és az ügyvédtársadalom kari érdekeinek leghűbb megvilágítója és összefoglalása. Sok kívánság és sok reformtörekvés az ilyen egybesereglegéseknél azt jelenti, hogy a kar beteg, az ügyvédtársadalom erkölcsi, kulturális, társadalmi és gazdasági érdekei védelemre szorulnak, de fejlesztést és újításokat kíván a jogélet is, amellyel a kar nagy történelmi hivatása szervesen egybeforr.

Most, amikor az előttünk álló országos ügyvédgyűlés: az Országos Ügyvédszövetség balatonfüredi vándorgyűlése az együttes fellépés erejével és tekintélyével fog hozzá a magyar ügyvédség bajainak megállapításához és orvoslásához, a jelen építőmunkája közben sem szabad elvonni figyelmünket elődeink nemes hagyományaitól. Az *elmúlt félévszázad öt országos ügyvédgyűlése*¹ az a gondolatokban gazdag, termékeny humusz, amelybe vándorgyűlésünk eszméi és törekvései éltető gyökereket eresztik.

Előző ügyvédgyűléseink története — egy darab magyar történelem — új célkitűzéseinknél és követendő taktikáinknál döbbentés tanítónk egyúttal arra, hogy *öt évtized milyen kevéssel törlesztette adósságait a magyar középosztály diszével: a történelmi magyar ügyvédi karral szemben.* A közömbösség és a tespedés homokjában lassan haladtak előre újító gondolataink; ébrentartásukra mi is ritkán jöttünk össze. Kívánságaink formula-életükben valósággal megkövesedtek; valósággá alig váltak. A *most összeülő vándorgyűlés kötelessége*, hogy akkor, amikor az Országos Ügyvédszövetség acélos fiatalságával szólaltatja meg reform-eszméit, ezeket a testet nem öltött régi kari kívánságokat is elevenen tartsa.

A küszöbön álló kari esemény előestéjén nem lesz érdektelen tehát madártávlatból áttekinteni elődeink munkáját és megfigyelni gondolataik fejlődését.

Nagy-Magyarország öt országos ügyvédgyűlése, mint a magyar ügyvédtársadalom egyetemének megszólaltatója, elsősorban a magyar ügyvédség szervezetének, kari, erkölcsi és anyagi érdekeinek kérdéseit óhajtotta megoldás felé vinni. Kíváncsalmait sohasem öncékü elgondolásban, hanem a nemzet életének egye-

¹ Első országos ügyvédi értekezlet: Budapest, 1885. Második országos ügyvédgyűlés: Budapest, 1893. Harmadik országos ügyvédgyűlés: Budapest, 1896 szept. 18—19. Elnök: *Győry* Elek. Negyedik országos ügyvédgyűlés: Budapest, 1901 nov. 24—26. Elnök: *Győry* Elek. Ötödik országos ügyvédgyűlés: Budapest, 1907 október 7—9. Elnök: *Szivák* Imre. A harmadik ügyvédgyűlésen 825, a negyedikén 724, az ötödiken 1327 résztvevő jelent meg.

temes érdekeibe beillesztetten juttatta kifejezésre. Nem hanyagolták el e mellett az országos ügyvédgyűlések a jogalkotás figyelmét és irányítását sem: a jogállam posztulátumainak és az ügyvédi érdekeknek egészséges egybekapcsolásával főleg az eljárási jog — a büntető és a polgári — terén fejtettek ki termékenyítő kritikát.

Az ügyvédi rendtartás reformja már az 1885. évi országos ügyvédi értekezeten sürgősnek bizonyult. Az értekező 37 pontban foglalta össze kívánalmait, amelyek közt szerepel az ügyvédi vizsga reformja, a kamarai tagdíjak végrehajtási úton való behajtása, az ügyvéd és fele közt felmerült vitáknak a kamarai elnök útján való kiegyenlítése, az ügyvédi képviselő kiterjesztése, a hivatalból kirendelt ügyvéd díjainak az állam által leendő megtérítése, a perbíró bírságolási jogának ügyvéddel szemben rendreutastási jogra való lecsökkentése, a kir. ügyész közreműködésének mellőzése a fegyelmi eljárásban, a Kúria «vegyes tanácsának» felállítása fegyelmi ügyek végső fokon való eldöntésére, a vizsgáló biztos tanu-esketési jogosultsága. Az 1893-ban Szegeden tartott ügyvédgyűlés is sürgeti a reformot, amelyet az 1896-iki országos ügyvédgyűlés szintén a törvényhozás haladéktalanul megoldandó feladatai közé soroz. Az előadó, Sik Sándor, rámutatott arra, hogy 1874. évi törvényünket a bizalmatlankodás és a gyámkodás jellemzi, a lanyha vizsgák és a laza fegyelmi eljárás pedig aggasztóvá teszik a helyzetet. Az ügyvédi becsület legfőbb fórumában ekkor még egy ügyvéd sem ült, a felvétel előfeltétele pedig, «hogy éppen csak fegyenc ne legyen» a felvételt kérelmező. Pap József hozzászólásának meghallgatása után ez az ügyvédgyűlés annak az óhajának adott kifejezést, hogy «az ügyvédségbe való felvétel kérdésében kizárólag az ügyvédi kamara határozzon autonómiájának hatáskörében és pedig nemcsak a formai kvalifikáció alapján, hanem az ügyvédi hivatás követelményeinek megfelelő erkölcsi előfeltételek szabad mérlegelése alapján is.»

Jellemző, hogy az 1901. évi országos ügyvédgyűlés a szervezeti kérdést már összekapcsolta a pálya túlszűfolttsága megszüntetésének problémáival. Itt került először beható vita alá a bifurkáció, a numerus clausus és a szigorított ügyvédképzés. Pollák Illés, akkor a budapesti ügyvédi kamara ügyésze és Neumann Ármán, a kérdés előadója, a numerus clausus mellett érveltek és a «szabad koplalási jog» mai rendszerével szemben autonóm kinevezési, illetve belépési jogot sürgettek anciennitás szerint az ügyvédi diplomák keltezésének sorrendjében. Hozzájuk csatlakoztak Oláh Dezső, Valkányi Lajos, Kenedi Géza, Sichermann Bernát és — írásbeli véleményében — Nyulászi János, míg a szabad ügyvédség mellett törtek lándzsát ékesszóló beszédekben Pap József, Nagy Dezső, Zakariás János és Vázsonyi Vilmos. A gyűlés visszautasította a numerus clausus eszméjét és határozatában — Baracs Marcell indítványára — kimondotta, hogy a túlszűfolt ügyvédi pályára való tódulás megakadályozására kívánatosnak tartja a jogi és ügyvédi kiképzés szigorítását és meghosszabbítását, valamint az ügyvédek jegyzékébe való felvételnél a visszavetési jognak szélesebb alapokra fektetését.

Széleskörű és szenvedelmes vita hullámozott e kérdés körül az utolsó — az 1907. évi — országos ügyvédgyűlésen is, amely előtt ott feküdtek már Nagy Dezső és Pollák Illés rendtartási törvénytervezetei. Az anciennitás elvén nyugvó zárt sor hívei élükön Pollák Illéssel, erőben és erkölcsi tekintetekben tökéletesen megalapozott előkelő ügyvédségnek bázisát látták a bifurkációban, míg Nagy Dezső és Vázsonyi Vilmos a céhrendszer szomorú feltámadását. A kéményseprők és a gyógyszerészek zárt sora mellé akar állani az ügyvédség numerus claususa, mondotta Vázsonyi, amely szaporítja a kormánytól függő elemek számát és nem egyéb a jelen önző nemzedék hitbizományánál a jövő ellen. Nagy Dezső indítványára újból azt nyilatkoztatta ki ez az ügyvédgyűlés is, hogy az ügyvédi szervezetet a szabad ügyvédség alapján kívánja megreformálni.

A rendtartás megoldásra máig is csak csekély részben (1907. évi XXIV. tc.) jutott kérdései mellett az országos ügyvédgyűlések akcióinak fókuszába kerültek a kari érdekek is. Magyarország egész ügyvédtársadalma hordta egybe itt a magyar ügyvéd kívánságait és sérelmeit, hogy érvényesülésének és megbecsülésének jogos útjait egyengesse. A pusztá felsorolás is figyelmeztetés arra, hogy elődeink célhoz nem jutott úttörő munkájának folytatása kötelességünk.

Az 1885-iki ügyvédgyűlés a zugírászat ellen kér intézkedést,

a milleniumi országos ügyvédgyűlés pedig az igazságszolgáltatás érdekében, de egyúttal a kari tekintély emelése végett is szükségesnek azt találta, hogy a bírói és ügyvédi képesítés úgy a vizsga tárgya, mint a vizsgálati fórum szempontjából egységesítessék, a bírói kar annak minden fokán az ügyvédi karból — az ügyvédi gyakorlatban eltöltött időnek a nyugdíjnal a szolgálati időbe való beszámítása mellett — állandóan és rendszeresen kiegészítessék, valamint azt, hogy a bírák, az ügyészek és az ügyvédek a társas-bíróságok előtt folyó nyilvános tárgyalásokon «az igazságszolgáltatás méltóságának megfelelő s lehetőleg egyforma magyar nemzeti öltönyben jelenjenek meg.» Az 1907. évi országos ügyvédgyűlés figyelme újból a zugírászat és a jegyzők magánmunkálatai felé fordult, (előadó volt Bihari Mór, hozzászólt Alföldi Dávid), sürgette a iudicium pariumot, azaz a kamarai bíráskodást az ügyvédek elleni panaszoknál, kartársak közt a helyettesítési viszonyból, ügyvéd és ügyvédjelöltje közt a joggyakorlatból és bizonyos esetekben az ügyvéd és megbízója közt a megbízásból származó vitás eseteknél. (Előadó volt Baracs Marcell, felszóltak Nagy Dezső, Feleki Béla.) Terjedelmes határozatban tisztázták ez alkalommal az ügyvéd és ügyfele közt fennálló viszony kérdéseit (előadó: Gyöngyösi József, hozzászólók: Alföldi Dávid, Nagy Dezső), szükségesnek találták a közügyvédségek (kincstári, közalapítványi, vasúti stb. ügyészségek) megszüntetését és teendőiknek magánügyvédek útján való ellátását (Alföldi Dávid, Burián Béla) a szegényvédelem díjazása mellett országos szervezését a kamarák autonómiájának körén belül (előadó volt Teller Miksa, hozzászólásaikkal gyarapították a vita anyagát Pisztor Egon, Bihari Mór, Szilágyi Artur Károly és Nagy Dezső.) Nagy Dezső előadói javaslatára újból szükségesnek deklarálták, hogy a bírói állások az igazságszolgáltatás érdekében részben ügyvédekkel kinevezendő bírákkal töltsenek be, majd Bihari Mór előadó és Nagy Dezső javaslatára (Kenedi Géza felszólalása után) az ügyvédi összeférhetetlenség kánonját így szövegezték meg: «Az ügyvédi gyakorlattal összeférhetetlen minden díjazott állás, köz- és magánhivatal vagy foglalkozás, mely akár az ügyvédi állás színvonalának vagy függetlenségének meg nem felel, akár pedig, mely az ügyvédet hivatásától állandóan elvonja, avagy annak gyakorlásában akadályozza.»

A küzdelmeiben tagjai és családjaik jövőjéért aggódó ügyvédi kar valamennyi gyűlésében foglalkozott az ügyvédi segély és nyugdíj kérdésével. Az 1893-ban tartott szegedi országos ügyvédgyűlésen Nagy Dezső indítványára a segélyügyet elkülönítették a nyugdíjkérdéstől. Az ő páratlan tudása, lendülete és akadályt nem ismerő harca bevette a kifogások és a közömbösség bürokratikus fellegvárait: neki és az országos ügyvédgyűléseknek (amelyeken felszóltak e tárgyhoz Robitsek József, Szilágyi Artur Károly) köszönhetjük az 1907:XL. törvénycikkkel életbe hívott Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézetet. Tragikumunk, hogy ez az intézmény rombadőlt és harcunk sikerét nem élvezhetjük, hanem új küzdelmet kell indítanunk Nagy Dezső után árván maradt fontos érdekeinkért.

Nem hanyagolták el az országos ügyvédgyűlések az igazságszolgáltatás apparátusi működésének állandó figyelését és ezzel kapcsolatosan a törvényhozó munkájánál a helyes jogi és jogpolitikai, ügyvédi és szociális kívánalmak kifejezését. Az 1885-iki ügyvédi értekező sürgette a polgári szóbeli eljárás behozatalát és a büntető eljárásnak a szóbeliségen, közvetlenségen és a védelem jogainak elismerésén alapuló kodifikálását. Érdekes, hogy ezen az értekezleten az esküdtszéki intézmény pártolói kemény harc után elbuktak. Időközben a Bp. tető alá jutván, az 1901. évi ügyvédgyűlés már csak azt a részletkérdést vitatta meg, hogy megengedhető-e, hogy a közigazgatási hatóságok szabadságvesztésbüntetéseket szabjanak ki. A gyűlés határozata szerint «a jogállam eszméje, a polgárok szabadságának és becsületének biztonsága megkívánja, hogy a kihágások fölött a bíráskodás a bíróságokat illesse meg.»

Az 1893. és 1896. évi országos ügyvédgyűlések a községi bíráskodáshoz utalt jogügyek olcsó és gyors elintézésének szükségességére hívták fel a figyelmet (előadók voltak Holló Lajos és Zakariás János). Az 1901. évi gyűlés azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy az igazságszolgáltatás a szegényebb sorsú nép számára hogyan tehető hozzáférhetőbbé és olcsóbbá, majd Végman Ferenc előadó javaslatára önérzetesen foglalt állást a Pp. tervezetének az ügyvédi képviselőt érintő intézkedései ellen, amelyeket az

igazságügyi bizottság 1903-ban nagyrészt ki is küszöbölt. (Hozzászólók voltak Baracs Marcell, Pap József, Zakariás János). Az 1907. évi gyűlés Pap József előadói javaslatára ismét felemlelte tiltakozó szavát a Pp. tervezetének amaz intézkedései ellen, amelyek az ügyvédi kar közjogi állását, tekintélyét, függetlenségét sértik és az ügyvédek léteérdekeit támadják.

Még egy kérdés volt az ügyvédgyűlések állandó napirendi pontja: az országos ügyvédegylet kérdése. Sem a parciális működési térre szorító, bürokratikus munkában megmerevedt kamarák, sem a ritka időközökben ismétlődő ügyvédgyűlések nem tudták szervezett csatasorban tartani az ország ügyvédségét, az ügyvédgyűlések végrehajtó szerveiként esetről-esetre alakított ad hoc állandó bizottságok, mint laza szervezetek pedig szintén alkalmatlanoknak bizonyultak erre a fontos feladatra. Már az 1885-iki értekezlet pártolja az országos ügyvédi egyesület „szövetkezeti úton” való megvalósítását. Az 1896-iki gyűlésen Pollák Illés és Nagy Elek indítványaira kimondották, hogy ilyen egyesület alakítására semmi szükség sincsen; az 1907-iki gyűlésen pedig Kenedi Géza amaz indítványa, hogy „a hivatalos korlátozásoktól nem kötött, minden állami beavatkozástól szabad, egyetemes jellegű és az ügyvédség közvetlen szervezetségére alapított országos szövetség” alapíttassék, az érdeklődés hiányával találkozott és érdemi elintézéshez nem is jutott.

Idők fordulatának örvendetes jele, hogy négy évvel ezután, 1911-ben, éppen Pollák Illés vezéri szava, bölcsesége és szeretete hívta életbe az Országos Ügyvédszövetséget, amely a szervezetlenség és a tespedés gyermekbetegségein átesvén, az új éra új ütemű lüktetésével, de mindig a magyar ügyvédség példaképeinek szellemi hagyományaiban foglalja egybe az ország ügyvédtársadalmát.

Annak az érdekképviselői ügyvédparlamentnek pedig, amelyet most az Országos Ügyvédszövetség a világégés után először a magyar tenger partjára hívott egybe, nem 20, 10, 6 vagy 5 évenként lesz mondanivalója, hanem évenként fog megszólalni mindaddig, amíg a magyar jogéletnek és ügyvédtársadalomnak elintézellen jogos követelése van. Hiszen Czuczornak a balatonfüredi ódon, roskadozó fürdőház homlokára írt szavai mintha csak hozzánk lennének intézve: „Lelked szép erejét a sors hullámai edzik...” A magyar ügyvédséget szomorú sorsának hullámai valóban megedzették a harcra; most csak a kitartásán, a lendületén és lelkének szép erején múlik, hogy gyűlölettel, meg nem értéssel és száz más akadállyal szemben is elfoglalhassa az újjászülető Magyarországon régi jusson megillető helyét.

Dr. Király Ferenc.

A Bp. és a büntető novella.

Most, hogy a javaslat visszavonatot és az új még benyújtva nem lett, legyen szabad ahhoz a gyakorlat emberének is pár, politikától teljesen ment megjegyzést fűzni — a nagy nyilvánosság előtt — mivelhogy tudtommal a javaslat a kamarához véleményadásra meg nem küldethetett.

Az igazságügyminiszter felszólalásaiban, de még közzétett cikkében is hangsúlyozta, hogy itt valamely sürgős ellenintézkedés szüksége állott elő annak folytán, mert a büntető perek száma egész kivételesen elszaporodott. Vargha Ferenc pedig egyik napilapban közzé tett vezércikkében* igen szépen kifejtette, hogy a beérkező büntető ügyek száma oly rendkívüli lett, hogy 3—4 év is eltelik, míg egy ügy jogerős ítéletig jut, már pedig az az igazságszolgáltatás, ahol nem jár a bűnnek nyomában a bűnhődés — hanem hosszú esztendőket választják el e kettőt — essen ciájában van megtámadva. Ha e tekintélyek ezt a sürgős kivételes intézkedés szükségét állítják oda, ami miatt e reformot meg kell valósítani, e motívum valódiságában senkinek sincs joga kételkedni. Az igazságügyminiszter különösen azzal a képpel fejezte ezt ki, hogy a büntető igazságszolgáltatás rendes megszokott folyásában torlasz keletkezett, nincs itt másról szó, mint eme torlasz eltávolításáról, hogy ezzel a lefolyás rendes megszokott menetét biztosítsuk. Ám én csak azt nem értem, hogy ha ez így van — pedig hát csakugyan így van — miért nincs e javaslatban valamely intézkedés, amely annak átmeneti jellegét biztosítja? Hiszen itt jelentős garanciák feladásáról van szó — miért kell ezeket

arra az időre is feladni — amikor arra már természetes szükség nincsen? Miért tartson az okozat tovább az oknál!? Hiszen e biztosítékok nem valami elméleti jogtudós elgondolásai, amiket ez úgy termelt ki az agyából, ahogy a selyemhernyó szövi önmagából a színes selyemfonalat. Minden egyes ily biztosíték több évszázados multtal bír és létrejöttét éppúgy a multban megtörtént igazságszolgáltatásbeli tévedéseknek köszönheti, mint ahogy a vasúti közlekedés terén létesített biztonsági intézkedések mind egyike mögött egy-egy, esetleg több vasúti szerencsétlenség tanúsága áll! Nos én belátom azt, hogy a vasúti forgalomban előállhat időnkint olyan torlódás, ami miatt az előírt biztonsági intézkedés valamennyit betartani nem lehet. A háborúban ez bizonyosan többször is megtörtént! De kétségtelen előtttem, hogy ezek az intézkedések újból életrekeltek, amint a normális viszonyok helyreállottak! Már mostan ki merné állítani, hogy ezek a mai abnormális viszonyok mindig megmaradnak!? Ki ne tudná, hogy a büntetőpörök elszaporodása nem arra vezethető vissza, hogy, hogy a mai emberek rosszabbak volnának, mint a háború előtti, hanem a ránszakadt és a békekötésből közvetlenül folyó gazdasági debacle-ra? Amikor minden második ember tönkrement, B. listára került, kapott végkielégítési összegét eltőzsdézta stb., akkor valóságos Isten csodája, hogy a bűnperek száma még jobban el nem szaporodott! De viszont minden okunk megvan feltenni, hogy ezek az állapotok lassan-lassan mégis csak javulni fognak! Az emberek idővel mégis csak valahogy elhelyezkednek, a gazdasági konszolidáció helyre áll, hibáztatandó tehát, hogy a javaslatban nincs gondoskodás arról, hogy erre az időre a jelen büntetőperrendtartásnak a tervezett javaslat által hatálytalannak nyilvánított szakaszai érvényüket automaticæ visszanyerjék. Fel kellene tehát venni a javaslatba egy szakaszt, amely körülbelül így hangzanék:

„Az igazságügyminiszter felhatalmaztatik a büntető perrendtartásnak a jelen törvény által felfüggesztett szakaszait újból hatályba léptetni, ha a rendes viszonyok helyreállta folytán úgy találja, hogy azok további fenntartására már szükség nincsen.»

Nagyon természetes, hogy amikor ilyen keret-törvényre gondolok, amelyen belül a kormány egyik napról a másikra hozzásimulhat a megváltozott életviszonyokhoz, azt nem úgy képelem, hogy megismétlődjék az, amit a kamattörvényről láttunk, hogy a kormány, bár meg volt a felhatalmazása, hogy leszállítsa a késedelmi kamat mértékét, amikor a pénz értéke ezt indokolta teszi, csak hosszú 8—9 hónapos késedelem után élt ezen a törvényhozás adta felhatalmazással, úgy, hogy a bíróságok még akkor is kénytelenek voltak heti 2% kamatot ítélni, amikor pénzünk már rég stabilá lett. Kétségtelen, hogy e késedelmes kormányintézkedésnek is sokaknál része volt abban, hogy a tönk lejtőjén megállni nem tudtak. A kerettörvénynek épp abban van a nagy előnye, hogy a kormány éber figyelemmel kísérje és máról holnapra hozzásimuljon a gyakorlati életviszonyok megváltoztatása folytán előállott új helyzethez. E hozzásimulást gazdasági életünk fájdalmasan nélkülözte.

Egy második megjegyzésem az igazságügyi kormány által észlelt abnormális torlódáshoz az volna, hogy nézzünk csak szét nem-e volna más út és eszköz arra, hogy a felszaporodott bűnügyek számában a kívánt apadást biztosítsuk? Nem-e volna indokolt kissé szétnézni az okok közt is, amik miatt a torlódás beállott és nem-e lehetne az okok között valamely gyérítést teremteni, amellyel a célt elérhetjük a nélkül, hogy az államélet szilárdságát csak egy hajszálnival is gyengítsük!?

Előrebocsájtom, hogy korántsem szándékozom a jelen cikk keretében ezen okokat felsorolni, annál kevésbbé azokat kimeríteni. Amikor tehát egy-kettőt felemlíték, csupán rá akarok mutatni ezek létezésére és a kérdés megoldásának egy ilyen lehetőségére.

Itt van mindjárt a forgalmiadó ügy. Tudjuk, hogy aránylag elég szép számmal foglalkoztatják ezek a büntető bíróságokat és a legtöbbjük elég fogós és így a bíróságot tartalmuknál fogva is eléggé foglalkoztató kérdés! Ezen kérdések tekintetében az állam nem elégedett meg a közigazgatásnak és a bírói hatáskörnek egyébként szigorúan betartott szétválasztásával, amelynél fogva valamely ügy vagy a közigazgatási vagy pedig a bírói útra tartozik, ezeket az ügyeket ide is, meg oda is besorozta, még pedig nem vagylagosan, hanem kumulatív. Úgy, hogy azzal a szerencsétlen adóalannyal, aki valamely forgalmiadó eltitkolásba talált esni, először elbánik a közigazgatási (pénzügyi) hatóság és amikor ez már eléggé elbánt vele, akkor jön a bíróság! Pedig hát —

* E cikk kéziratát Vargha Ferencnek mult számunkban megjelent hasonló című cikkét megelőzőleg kaptuk. A szerk.

hivatkozom minden gyakorlati jogászra — a pénzügyi hatóságok egymagukban is éppen elég eréllyel járnak el, igazán felesleges még a bíróság fellépése is, hogy ám lássuk, mire megyünk ketten!? Minden gyakorló jogász praxisában vannak szép számmal esetek, ahol a kegyelemdöfést a tönkremenés veszélye elé sodort egyénnek épp egy ilyen adóügy adta meg! Felfogásom szerint, ha adunk a bíróságnak beleszólást az ilyen ügyekbe, ez épp megfordítva, csak korrektívum lehetne a pénzügyi hatóságok sokszor igazán kegyetlen intézkedéseivel szemben, egészen felesleges a bíróságot még azzal foglalkoztatni, hogy sújtsa újabb büntetéssel azt, akit a pénzügyi hatóság már megbüntetett! Én nagyon megértem, hogy a kormány, amikor azon feladat előtt állott, hogy a vitám et sanguinem sed avenam non mentalitásából a magyar nemzetet kihozza és átvigye a szorgos adófizetői mentalitásba, akkor célszerűnek látta ezt a kétszeres büntető eljárást! De ma már nem az! Ma már az elért eredményt a pénzügyi hatóságok egymaguk is fenn tudják tartani. Ha tehát az igazságügyi kormány kutató szemmel széjjel néz, hogy miképpen lehetne az abnormálisan elszaporodott büntetőperek hozzáfolyását csökkenteni a nélkül, hogy a jogrend épületének egyetlen pillérje is egy milliméternyi elhajlást szenvedjen, tekintete elsősorban ezen adócsalási ügyeken akadhat meg és felfüggesztheti az ezek miatt való bírói eljárást legalább is arra az időtartamra, amelyre ezen javaslatnak hatályát kontemplálja.

És ha igazságügyi kormányunk attól az iparkodástól áthatva járhatja körül kémlelő tekintetét, hogy hol lehetne még csökkenteni a perek számát a nélkül, hogy ez a jogrend a legkisebb változásával járna, okvetlen meg kell akadnia azon, hogy az 1921. évi III. törvénycikk gyakorlati alkalmazása hová vezetett. Teljesen át vagyok hatva ama magasabb érdekektől, amelyeket ez a törvény megvédeni akar. Azt is elfogadom, hogy e törvény alkalmazásánál indokolt a szigorúbb felfogás és bánásmód! Annak dacára úgy látom, hogy itt a törvény célzatan igen jelentős túllépés történt. Meggyőződés, hogy maga a törvény tervezője, ha látná, hogy milyen konkrét esetekre alkalmazzák törvényét, nem egyszer felkiáltana Bánk Bánnal: «Nem ezt akartam én, nem ezt». Egyszerű kiszólások, malomlati ártatlan politizálás, csendes korcsmai beszélgetésből lesznek állam- és hadseregellenes cselekmények tényálladécai. Még olyankor is, amikor a legkisebb kétség sem forog fenn, sőt ellentmondást nem tűrő bizonyítékok forognak fenn a vádlott abszolút megbízhatósága mellett! Igaz, hogy a becsületsértés és rágalmazásnál állandó joggyakorlat, hogy ehhez nem kell külön szándék, mert a szándékot megállapítja egymagában már a sértő kifejezés vagy tényállításnak beszámítható állapotban történt használata. De az államellenes cselekedetknél mégis nagyobb szerepet kellene juttatni a szándék kutatásának is, mert hogy a pusztá szóhasználat nem jelenti mindenkor azt a szándékot, amit abból grammatikai szóanalízissel kiolvasni lehet, arra a mindennapi élet számtalan példát mutat.

Rossz pedagógus az, aki növendékeitől nemcsak az óra alatt az iskolából jövet-menet követeli meg a fegyelmet és rendtartást, de az óráközi szüneteket is kihasználja, vigyázóival és besugóival ellenőrizteti a tanítványok hancurozását és komoly eljárások tárgyává teszi azok sokszor gúnyolódó kiszólását és növeli ezen eljárásokkal elfoglaltságát. Világos, hogy a tanítónak nem okvetlen szükséges mindent látni és hallani. Szakasztott ugyanígy az államellenes nyilatkozatok közül is csak azokat kellene eljárás tárgyává tenni, amelyek tárgyi *tartalmuknál* fogva alkalmasak veszélyeztetni ama magasabb érdekeket, amelyeket a törvény védeni akar. Hogy az ügyek igen nagy számában tényleg nem forog fenn a veszély, még a legszigorúbb mértékkel mérve sem, ennek illusztrálására legyen szabad praxisomból pár példát felhozni.

Részhánytársasági igazgató felesége és cselédje a kimosott ruhát teregetik. Az egy udvarban lakó vámorok nagy lármával játszanak, hancuroznak. Itt-ott esik egy illetlen szó is. Az úrinő rendre utasít. Szóváltás, vádirat, hadsereg gyalázása, felmentés. Földműves neje a házában elhelyezett csendőrors egyik tagját kéri, segítsen neki a szénát a padlásra helyezni, a csendőr megtagadja. A földművesné erre pocakos ingyenélő kifejezéssel illeti. Hadsereggyalázás, elítélés, igaz, hogy nem a vád szerint, csak egyszerű becsületsértés miatt. Vasúti kupéban találkozok két bajtárs, együtt voltak a harctéren. Nagy örömmel újítták fel harci élményeiket és ennek során bizony szó esik a nagy anyagpocsékolásról és visszaélésekről, amiket észleltek. Hadsereggyalázás,

egy havi fogház, holott egészen világos, hogy a törvény a *nemzeti hadsereget* védi, nem pedig a volt osztrák-magyar haderőt. Folytathatnám a felsorolást még sokáig. Ám csak még egyet! A hatodik határból vásárról hazajövő földművest kérdik a korcsmában, mi ujságot hallott. Feleli, hogy azt hallotta, hogy két csendőr meggyilkolt és kirabolt egy asszonyt. Két — hól miféle csendőrök — minderről semmi konkrétumot nem tud — nem mond. Csendőrségnek fülébe jut. Nosza megindul a nyomozás, hogy e hír honnét, kitől ered. De hiába kutat város, vármegye csendőrsége heteken át — a jegyzőkönyvek rémesen felszaporodnak — de különben semmi közelebbi ki nem derül, csak annyit, hogy mindegyik megnevezi, kitől hallotta. Vége: monstre pör, 40 egynéhány vádlott kerül hadsereggyalázás miatt vádlottként a bíróság elé és megkapja fejenként a maga kis pénzbüntetését. Az ember érzi, hogy itt valami nincs rendben! A vádlottaktól távol állott a hadsereggyalázás! Nem elég tehát felpanaszolni a bűnperek számának elszaporodását, *arra* is kiterjedjen az igazságügyi kormány figyelme, hogy mi okozza e megduzzadást, mily panaszokkal telnek meg azok az iktatókönyvek? Ha tehát igazságügyi kormányunk bizalmas rendeletet intézne a főügyészhez, hogy az 1921. III. t.-cikkbe ütközőnek látszó bűncselekmények közül csak azok képezzék vádirat anyagát, amelyek *tárgyilag veszélyeztethetik* az államépület szilárdságát, tekintélyét stb., egészen kétségtelen, hogy ezzel is nevezetes apadás állana elő. A lakások felszabadításától hason eredmény várható, hiszen az immár több, mint tíz év óta egymáshoz láncolt két ellenség: lakó és háziúr közti feszültség nem csoda, ha büntetendő cselekményeket robbant ki. A büntetések végrehajtásánál is bizonyos könnyítések — például ha a kir. főügyész a táblai fellebbviteli tárgyaláson a szabadságvesztés megkezdése tárgyában 3—4 havi halasztást engedhet, — szintén hozzájárulnának, hogy kevesebb ügy kerüljön a Kúriához, hiszen most megesik akárhányszor, hogy a vádlott csak azért fellebbez, hogy ne kelljen büntetését 2—3 hét múlva már megkezdeni és nem biztos benne, hogy ha e halasztást az ügyész-ségnél kéri, megkapja-e? Dehát, ismétlem, nem feladatom felsorolni az utakat és módokat, amelyek az ügyek számát apasztani alkalmasak, cikkemmel csupán az erre hivatottakat arról akartam meggyőzni, hogy a beállott torlódást talán másként is el lehet tüntetni, mint komoly garanciákat az áldozati oltárra odadobni s fölégetni.

Ilyen garancia az ügy fellebbviteli tárgyalása is s ezért határozottan helytelenítem, hogy a javaslat az ügyek nagy számánál ezt mellőzendőnek tartja. Arról nem is beszélek, hogy ebben is azon általános nüst látom megvalósulni, hogy az írás újból kiszorítsa a szóbeliséget. Hogy tehát úgy a polgári, mint büntető perrendünk az utolsó évtizedben egy circulust látszik leírni, melynek végeredménye az lesz, hogyha ez így megy tovább, odajutunk, ahonnet kiindultunk és amikor kiindultunk, ezt nagy gaudiummal regisztráltuk, t. i. vissza az írásbeliséghez! Abban sem vagyok biztos, hogy a fellebbviteli bíróság ezzel számbajövő munkakönnyítést kapna-e — hiszen míg ma beérk a védők a fellebbezés pusztá bejelentésével s legfeljebb ritka esetben élnek rövid indokolással, — ha az ügy tárgyalásra nem kerül — több íves fellebbezésben fejtik ki mondanivalójukat és ennek elolvasása s ismeretése is csak időt igényel. De helytelenítem a tárgyalás elejtését azért, mert a tapasztalat azt mutatta, hogy az a gondolat, miszerint a fellebbviteli tárgyalás nem egyéb, mint az elsőbírósági tárgyalás folytatása, úgy a polgári, mint a büntető perekben fényesen bevált. Mi védők legjobban tudjuk, hogy mikor az elnök felhív bennünket, van-e a bizonyításra valamely indítvány és nemmel felelünk, ez nem mindig jelenti, hogy a peranyag teljesen fel van tárva. A fellebbviteli tárgyaláson bizony akárhány esetben a per egész más formát kap! Különben is a bíróság hatalmas bizonyító anyagot kap már — különösen csalás, verekedés, szemérem elleni ügyeknél — abban is, ha a feleket maga előtt látja, még ha ezek a szájukat sem nyitják ki. Igazán halálos vétek volna mindezt feláldozni és az anyagi igazság keresése területéről az alaki igazság területére átlépni.

Ugyancsak komoly veszélyt látok a javaslat ama intézkedésében, mely elzárja a semmisségi panaszt oly esetekben, amikor a fellebbviteli bíróság az elsőbírói ítéletet helybenhagyta vagy változtatott ugyan rajta, de in melius. Ezt én akkép módosítanám, hogy a 385. §. 1. a) pontja alapján a semmisségi panasz útját úgy a vád, mint a védelemnek nyitva hagynám! E szakaszon át

irányít a felsőbb bíróság — ezen át okosodik a gyakorlat — fejlődnek fogalmaink, ez segít azon, ha a fellebbviteli bíróság büntetést mért ki oly cselekményért, ami nem is tilalmas, avagy ha futni hagyta a vádlottat sub titulo, hogy az meg van engedve, holott nincs megengedve. Hogy pedig meg ne történhessék az, hogy vádlottak, csak hogy időt nyerjenek, e szakasz jogcímén jelentik be semmisségi panaszukat, holott ügyük nem ily elvi természetű, ezen ügy segítenék, miszerint azt a kérdést, hogy elfogadtassék-e az a semmisségi panasz vagy sem, végérvényesen a fellebbviteli bíróság kezébe tenném le s ha ez egyhangú határozatával — amelyet így is kellene kihirdetni — úgy határozott, hogy a semmisségi panaszt visszautasítja, ez esetben az ügy harmadfokú elbírálásban nem részesülhet. Sokkal jobban ismerem bíróságainkat, sem hogy ne tudnám, hogy mindig elfogadnák a semmisségi panaszt és felengednék az ügyet, valahányszor elvi jelentőségű a kérdés és valahányszor csak szó fér ahhoz, hogy a cselekmény büntetendő voltában nem-e tévedtek.

Dr. Kelemen Mózes.

A valorizációról, különösen a kölcsönéről.

(Egyes főbb pontok állása 1927 őszén).*

III. Óvadék, betét, biztosítás, folyószámla.

A készpénzben nyújtott óvadék (biztosíték, «letét») — judikaturánk helyes felfogása szerint — lényegileg egyazon tekintet alá esik a kölcsönrel,³⁶ akkor t. i., ha az óvadékot kapó fél azt nem kezeli egyéb vagyonától ténylegesen³⁷ elkülönítve, egyedi értéként («zártbiztosíték»-ként). Utóbbi, az életben kivételes esetben kívül az óvadéki pénzösszeg elvegyülve kezelője egyéb pénzével és utóbbi által felhasználható lévén: átértékelten adandó vissza.³⁸ A judikaturának e ponton határozottabb valorizálókészségéről is helyesnek vélném a kölcsönre való analóg visszakeresztetést.³⁹

Takarékbetéteket a Kúria elvben nem valorizál.⁴⁰ Ez érthető: a takarékpénztár nem végső, csak átmenőleges adós. Mindamellett, ha törvény nem lesz, valamelyes alacsonyfokú átértékelést a bíróság is megadhatja. Halvány kezdet: a különböző «aranybani» kikötéseknek effektív értelmzése.⁴¹ Ha ilyen esetben is 10%-ra lehet mérsékelni a marasztalást az adós teherbírása tekintetével.⁴²

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a 17. számban.

³⁶ VI. 2785/1925. 1926. II. 23. MD XIX. (1926.) 42.

³⁷ Nem csak névlegesen, pl. úgy, hogy (bár külön tételként) a saját folyószámlájára iratja...: VI. 4338/1926. 1926. XI. 16. MT 11; hasonlóan:

IV. 1524/1926. 1926. XII. 15. JH 159.,

IV. 1534/1926. 1926. XII. 22. Já 134–135.,

IV. 6754/1926. 1927. IV. 5. KJ 74.,

IV. 7608/1926. 1927. V. 27. ÜL 6. sz. 8. l. Ilyen esetben e határozatok megadják az átértékelést.

³⁸ Óvadék valorizálására vonatkoznak (az előző két jegyzetben felsoroltakon felül) még:

VI. 570/1925. 1925. XI. 26. MD XIX. (1926.) 13.,

II. 2627/1925. 1926. III. 4. HD XIX. (1926.) 45.,

II. 6578/1925. 1927. II. 10. HD XX. (1927.) 12.,

IV. 1524/1926. 1926. XII. 15. JH 159.,

VII. 2425/1925. 1926. VI. 24. HT 41. (rég, meghaladottnak vehető), VII. 6327/1925. 1926. V. 6. HT 57.

VII. 7653/1926. 1926. V. 6. HT 61. (Tipikus esete a «zártbiztosíték»-nak).

A VI. tanács erősebben valorizálja az óvadékot, mint a kölcsönt. — A IV. tanácsnál is határozottabban ismerhető fel itt az átértékelési tendencia. — Érdemben az óvadék valorizálása mellett rendszerint tényleg eggyel több szempont harcol: a szociális. T. i. a gazdaságilag erősebb fél szokott óvadékot venni. Továbbá: akiben elég üzleti szellem van arra, hogy óvadékot vegyen, abban valószínűleg az óvadék forgatására s tehát értékállóbb megőrzésére is megvolt az üzleti tehetség.

³⁹ Ha az óvadékot valorizálni kell, — és ha az óvadékot a kölcsön analógiájára kell kezelni: akkor nyilván a kölcsönt is valorizálni kell.

⁴⁰ «Val. joggy. 1927-ig», 33. l. 3. bek. — Cf. ex l. 6628/1925. 1927. III. 17. JH. 866.

⁴¹ ... és aztán a 950/1923. M. E. rendelet szerint továbbkezelése: ami egy módja a valorizálásnak. Újabb határozatok:

VII. 106/1926. 1927. IV. 8. JH. 718.

VII. 5720/1926. 1927. V. 10. KJ. 90.

⁴² Az előző j.-ben szereplő első határozat.

mért ne lehetne ugyanazon teherbírási mérlegelés alapján 10%-ra valorizálni az aranyklausulát nélkülöző⁴³ betéteket is?

A biztosítási követelések nem valorizálhatók: mert a társaságok díjtartalékaikat kénytelenek voltak törvényes, túlnyomórészt elértéktelenedést involváló módokon elhelyezni.⁴⁴ Ahol kivételesen hiányzik ez az akadály, ott a judikatura átértékel.⁴⁵ A törvényhozás itt «Sperrverfügung»-ot tett,⁴⁶ amelyben szerelnők a valamiképpen⁴⁷ méltányos rendezés morális elvállalását is látni.⁴⁸

Folyószámlán vezetett összegek valorizációja körül csak az utolsó időkben kezd kialakulni a praxis. Maga az, hogy adós a hitelezőt folyószámlán elismerte, nem gátolja,⁴⁹ de ügylátszik egy magában nem is involválja az illető összeg átértékelését. Mindenesetre valorizációval tartozik az adós (a folyószámla vezetője) nemcsak amióta esedékes volt már az összeg (azaz: a folyószámla lezárásától),⁵⁰ hanem akkor is, ha ő nem jóváírni, de fizetni tartozott volna,⁵¹ vagy ha a hitelezőt az összeggel rendelkezésben gátolta,⁵² illetve az összeg a folyószámlán rendeltetésszerűen kötve volt.⁵³ Ellenben, ha a jóváírás eszközlése szabályszerűen történt és a hitelező a pénzzel való rendelkezésben gátolva nem volt, úgy valorizációnak helye nem volna.⁵⁴ Utóbbi tételt nem tartom a legújabb átértékelési praxis alapelveivel kongruensnek: figyelmen kívül hagyja a folyószámla vezetőjének (rendszerint: kereskedőnek) valószínű gazdagodását.

Úgy vélem, kivüláglik ezen sommás áttekintés alapján is, hogy immár véglegesen megérett az idő a tiszta pénztartozások valorizációjának rendezésére.

A kölcsönátértékelést megoldhatja a már iniciált jogegységi döntvény.

Az óvadékok, folyószámla-jóváírások és némely egyéb ide-rokonuló követeléstípusok dolgát meg fogja oldani a mindennapi bírói gyakorlat.

A biztosítások, úgyszintén a takarékbetétek tárgyában külön törvény⁵⁵ hozatala lenne indokolt. Felölhelhetné ez a jelzálogjogok valorizációjának s az utólagos átértékelésnek kérdéseit, amelyek⁵⁶ előzményei lehetnek itt a megnyugtató megoldásnak, — esetleg a záloglevelek stb. problémáját is, amelyet ugyanazon az alapon megoldhatni. Ellenben fölöslegesnek látszik a valorizáció egészéről szerkeszteni újabb, az 1925. évihez hasonló törvényjavaslatot. Oldja meg a törvényhozás e téren azt, amit nélküle nem sikerült, és hagyja érintetlenül azokat a megnyugtató megoldásokat, amelyekhez egyéb jogalkotó faktoraink már eljutottak. Dr. Blau György.

⁴³ Háború előtt senkise látta komoly szükségét az arany kikötésének, inkább ötlet vagy fölösleges pedantéria volt.

⁴⁴ Ezt szépen kifejti II. 3711/1926. 1927. III. 31. KJ. 82.

⁴⁵ Így az előző j.-ben említett határozat, a rendőrségi nyugdíjpótló és segélyező egyesület ellen, a nyugdíjpótlék biztosítását.

⁴⁶ «... legkésőbb az 1927. év végéig.» Nyilván meg fogják hosszabbítani. — A felfüggesztés csak élet- és járadék biztosításokra szól, de ott sem vonatkozik valutabiztosításokra, «kifejezett» valorizációs kikötések esetére, valamint a biztosító késedelmének súlyosabb eseteire («kifizetést jogellenesen megtagadta»). L. 1927: X. tc. 14. §. 1. és 2. bek.

⁴⁷ Kiindulás a díjtartalékok hadikölcsöneinek részvalorizálása lehet.

⁴⁸ Ismeretes a német rendezés. Amely különben nem ideális. A svájci Bundesgericht egy német biztosító ellen 70%-ra értékelt fel egy (márkára szóló) Rentenversicherungsvertragot — mégpedig egyszerű lemarasztalással, elvetve a német törvény rendszerét, amelyet «eine Art Konkursliquidation»-nak mondott. (DJZ 1927. 507.) — Életjáradékok valorizációja Ausztriában: PJ 61.

⁴⁹ V. ö. a 37. j.-belieket.

⁵⁰ Egyéb megállapodás hiányában: az illető év végétől... VII. 1609/1926. 1926. XI. 18. JH. 76.

⁵¹ VII. 5717/1926. 1927. V. 24. JH 1264. A bank (alperes) átutalni tartozott volna, e helyett csak jóváírt.

⁵² Pl. jogosulatlanul elfizette másnak a folyószámlán levő összeget s tehát jogosulatlanul megterhelte a folyószámla hitelezőjét («tulajdonosát»). Ezt olvasom ki IV. 5382/1926-ból, 1927. III. 2. JH 601.

⁵³ Folyószámlára írt óvadék: fent a 37. j.-ben.

⁵⁴ Így IV. 5918/1926. 1927. IV. 7. JH 751. Vajjon miért a folyószámla lezárásától (fenti 50. j.) sem?

⁵⁵ Mint ahogy külön törvényt — 1926: XVI. tc. — hoztak a magán nyugdíjak átértékelése körül.

⁵⁶ A hadikölcsönök stb. valorizációja mögött, másodsorban... Ez természetesen feltétlenül törvényt igényel.

Szemle.

— **Az ügyvédi kar válsága**, amelynek szenvedő tanui vagyunk, nem először merül fel az ügyvédség történelmében. Közel kétezer éve, hogy a római ügyvédek fénykora után, amelyet Cicero, Hortensius és a többi nagy szónok jellemzett, veszedelmes túlszaporodás rontotta meg a karnak anyagi és erkölcsi színvonalát. Tömegesen tódultak a fórumra illetéktelen elemek és Martialis epigrammáiban olvasható, hogy pékek («Pistor qui fueras diu, Cipere, nunc causas agis») és öszvérhajcsárok («Si res et causae desunt, agis, Attale, mulos») cserélték fel hivatásukat a causidicussal. Nem csoda tehát, ha a *vultures togati*, a togában járó saskeselyűk háttérbe szorítva a nagy jogtudósokat, az ügyvédi karnak úgy anyagi, mint erkölcsi helyzetét megromtolták. Justinianus vetett véget e válságnak, midőn a szigorú ügyvédi vizsgának és a fegyelmi bíráskodásnak szabályozásával fokozatosan megtisztította az ügyvédi kart. Midőn a budapesti ügyvédi kamara 1902 szavazattal 642-vel szemben foglalt állást minden hatósági beavatkozás ellen, amely az ügyvédségnek mint szabad foglalkozásnak életidegére tör, azt az ősrégi tapasztalatot fejezte ki, hogy az ügyvédi túlszaporodásnak egyedüli legitím orvossága a kar tudományos- és etikai színvonalának emelésében rejlik. Mint-hogy semmiféle numerus clausus nem járhat kultúrállamban a szerzett jogok sérelmével, a cél csakis a további szaporodás korlátozása lehet. Ez pedig az ügyvédség *raison d'être*-jének érintése nélkül is elérhető, ha az ügyvédi képesítés tudományos feltételeit fokozzuk s egyszersmind gondoskodunk róla, hogy a fegyelmi bíráskodásnak szigorításával a kar megtisztuljon a *vultures togati*-tól, akik az ügyvédségnek fogalmilag magas etikai mértékét meg nem ütik. Ha talán nem is célzatosan helyezte az Országos Ügyvédszövetség tanácskozásainak középpontjába az etikai kánon és az ügyvédképzés kérdéseit, mégis, azt hisszük, tudatmögöttesen az ügyvédi kar válságának enyhítésére az egyedül helyes utat jelölte meg. Alaki korlátok sohasem biztosíthatják azt a kiválasztást, amely az ügyvédi karnak s a jogvédelemre szorulóknak közös érdeke, tehát közérdek. Remélhető, hogy az ügyvédszövetség, mint szabadabb szellemű társadalmi szervezet, a gondolatok nemes harcában meg fogja találni az eszközöket, amelyekkel a kari eszmények tökéletesebb megvalósítása elérhető. Csak az ügyvédi színvonal emelése emelheti az ügyvédség életszínvonalát, mert bármily paradoxnak látszik is, csak a valóság és az eszmény konvergenciájából születhetik meg a reális hivatást jelentő ügyvédség. Ezt reméljük az ügyvédszövetségben testesülő kollektív ügyvédi lélek megnyilatkozásától és e reményben köszöntjük szívünk őszinte melegségével az őszi napsugárban összeülő első ügyvédi vándorgyűlést, amely egy szebb jövő tavaszát hirdeti.

Publik Ernő

hirtelen halála oly egyéniségtől fosztotta meg a magyar bírói kart, akinek neve fogalommal váltózott. Jó bírónak nevezte a sajtó és az utóbbi évek judikatúrájának visszfénye szinte azt a látszatot keltethetné, mintha e diszitó jelző enyhességi hajlamot, megértő elnézést vagy éppenséggel egyoldalú jószágot fejezne ki. Pedig még talán nem is a szónak Magnaud-i értelmében volt jó bíró, aki a *tout comprendre*-ből a *tout pardonner* következtetését vonta le. Nem, Publik Ernő jó bíró volt, mert bíró volt a legjavából. Bíró, akinek éles judiciuma a jogi, lélektani és szociológiai tudásnak széles és épp ezért biztos talapzatára támaszkodott, akinek emberi meggyőződése mindig oly tárgyilagosan rejtőzött el a bírói székből elhangzó kijelentései mögött, hogy szubjektíven színezett nyilatkozata is Kantnak a cselekvésre vonatkozó maximáját fejezte ki. Nem volt a törvény szavainak rabja és épp ezért hűséges szolgálja volt a törvény értelmének. Tudása lehetővé

tette, hogy a törvényen át a törvény fölé emelkedve megállassa a szálat, amelyek a bűncselekményt a társadalmi tényekkel egybekötik. Ebből a meglátásból fakadtak gyakran frappáns kijelentései, amelyek úgy hangzottak, mintha a társadalom élő lelkiismerete sugallta volna. Mindenekelőtt pedig típusa volt a bírói függetlenségnek, amely elfogultatlanságát nemcsak a hatalommal, de a légkör hullámzásaival szemben is megőrzi. Hallomás szerint Publik Ernő hosszú, büntetőbíróági gyakorlatának leszűrt eredményeit egy nagyobb kriminalpszichológiai munkában gyűjtötte össze. Remélhetőleg e munka nem marad kéziratban, mert szerzőjének erudíciója után ítélve épp úgy maradandó díszére válna irodalmunknak, mint amily díszre Publik Ernő a bírói karnak volt.

— **A Magyar Jogászegyűlés 1928. évi napirendjére kitűzött kérdések szövege:** *Magánjog.* 1. Miképpen kellene szabályozni az elmebeteg és a fogyatékos elmetehetségűek cselekvőképességét? 2. Miképpen volna a házassági jog helyesen szabályozandó, tekintettel a törvényösszeütközésekre és a trianoni szerződés folytán előállott kétes állampolgárságok kérdésére? — *Polgári perjog.* 3. Kívánatos-e; a) a választott bíróság intézményének; b) a tőzsdebírói intézménynek újonnan szabályozása és milyen elvek alapján? — *A hiteljog köréből.* 4. Miképpen volna a csődjog és fizetéseképtelenségi jog reformálandó (különös tekintettel a csődtörvényre, kényszeregyességi eljárásra és a csődönkívüli megtámadás kérdésére)? — *Büntetőjog köréből.* 5. Kívánatos-e az esküdtbíráskodás helyreállítása, és ha igen, milyen terjedelemben? — *Közigazgatásjog köréből.* 6. a) Kívánatos-e alsóbb fokú közigazgatási bíróságok felállítása, s ha igen, miképpen szabályoztassék e bíróságoknak valamint a mai közigazgatási bíróságnak egymáshoz való viszonya? b) kívánatos-e a mai közigazgatási bíróság hatáskörének tágítása (érdeksérelem)? — *A pénzügyjog köréből.* 7. Kívánatos-e adó és illeték ügyekben a kivétési és jogorvoslati eljárás reformja?

— **Hatféle ügyvédi rendtartás Jugoszláviában.** Jugoszláviának hat jogrendszere van. Más-más jogszabályok vannak érvényben Szerbiában, Montenegróban, Horvát-Szlavonországban, Bosznia-Hercegovinában, a volt osztrák területeken (Dalmácia, Isztria, Krajna stb.) és a volt magyar területeken. Hatféle magán- és büntetőjog, hatféle perrendtartás, végrehajtási csődjog és hatféle ügyvédi rendtartás. Dr. Lavoslav Sik zágrábi ügyvéd, érdekesen ecseteli egyik cikkében azokat a hallatlan nehézségeket, melyek a hatféle jog uralmából származnak. Egyenesen operetteszerű jelenetekhez vezetett a hatféle ügyvédi rendtartás. A zágrábi legfelsőbb bíróságnál olyan ügyekben, melyek a volt osztrák területekből kerültek fel, zágrábi ügyvédek nem jelenhettek meg, hanem csak azok, akiknek székhelye a volt osztrák területen van. Legfurcsább az az eset volt, midőn dr. Laza Markovič belgrádi ügyvéd volt igazságügyminiszter egyik bosnyák választói kerület által megválasztott. Skupcsina tag saját választókerületében nem láthatta el ügyfelének védelmét. A bíróság udvariassen kijelentette, hogy szívesen meghallgatja amit mondani kíván, de mint védő nem szerepelhet.

Ennek az incidensnek következménye lett, hogy egy egyébként pénzügyi kérdésekről intézkedő törvény kimondotta, hogy 1927 április 1-től kezdve minden jugoszláv ügyvéd bármely jugoszláv bíróság és hatóság előtt képviselhet feleket. A hat ügyvédi rendtartás azonban egyelőre még életben van.

— **Ügyvédbajok.** (Levél a szerkesztőhöz.) Amikor a Jogt. Közl. 16. számának «Ügyvédbajok» című közleményét elolvastam, valami különös irigykedő érzés fogott el, hogy van még olyan boldog hely e csonka hazában, ahol az ügyvédeknek már az is feltűnik, ha valamelyik ügyvéd rövid időn belül három vagyongfelügyelőséget kapott. Nálunk a szegedi kir. törvényszék egyik makói ügyvédnek, aki alig két éve folytat ügyvédi gyakorlatot, 7 azaz hét vagyongfelügyelőséget és csődtömeggondnokságot juttatott két éven belül, amikor vannak olyan idős kartársak, akiknek talán egy is alig jutott.

Mi nem panaszkodunk. Hiába is lenne minden instanciázás, mert, amikor fent eltűrik az ilyen és ehhez hasonló «kilengéseket», ugyan mit törődnek a sok szószátyárkodással azok az alantas hatóságok, amelyek a reájuk bízott joggal «élnek.» Hiábavaló

itt minden beszéd, míg a bíróságok be nem látják, hogy eljárásaikkal önmagok ássák alá a tekintélyüket, mert hiszen miként vélekedhetik a nagyközönség a bírói pártatlanságról, amikor azt látja, hogy vannak feltűnően «kiválasztottak.» Szomorú valóság ez, mert hiszen a vagyonszelvények és csődtömeggondnokságok rendszerint jelentékeny vagyoni előnnyel járnak s így a bíróságoknak pártatlanságuk külszínének megóvása érdekében is tartózkodniuk kellene olyan cselekményektől, amelyeknek az a láttszata van, hogy egyik vagy másik ügyvédnek nagyobb befolyása van a bíróságoknál.

— **Hosszú terminusok** már annyira megszokottakká váltak, hogy négy-öt hónapos határidők fel sem tűnnek. Míg azonban Budapesten legalább az első határnapot rövid időre tűzik ki, vidéken már az első terminusra is hónapokig kell várni. Egyik vidéki járásbíróságunk az április 28-án hozzá beérkezett kereset tárgyalására szeptember 7-re tűzött határidőt. Tehát négy és fél hónap telt el a kereset beadása és az első határnap között. Ezek teljesen tarthatatlan, semmivel sem indokolható állapotok. Elvégre makacsságot, egyességet az első határnapon a bíróság bármely tagja felvehet. Ha csak egyetlen tagja volna is a karcagi járásbíróságnak, akkor sem kellene megvártni a feleket négy és fél hónapig az első határnapig. Hosszú első határnapok mesterségesen szaporítják a pereket.

— **Az ügyvédjelöltek és a numerus clausus.** Az igazságügyi kormány által felvetett ügyvédi numerus clausus terve létrehozta az ügyvédjelölt-kérdést is, melynek megoldásától függ százaknak léte, existenciája. Hosszú, keserves évek fáradságos munkájának romba döntése vagy elismerése, szerzett jogoknak elvonása vagy tiszteletben tartása az alternatíva, s a kérdés jelentőségét fokozza, hogy egy a magyar jogalkotásban mindaddig példa nélkül álló visszaható erejű törvény az eddig üldözött áljelöltek után szinte mesterséges eszközökkel teremtené meg az «álügyvédek» tömegét.

Az Ügyvédjelöltek Országos Szövetsége a jelölti kar létrekeire való tekintettel memorandummal fordult most azokhoz, akiket az igazságügyminiszter a törvényjavaslat tervezetének elkészítésével megbízott, s ebben a kérdés elvi jellegén felül reámutat azokra a beláthatatlanul súlyos következményekre, amelyekre a törvény vezetne, ha ennek hatálya a ma már bejegyzett és joggyakorlatukat folytató ügyvédjelöltekre kiterjesztetnék. A memorandum első részében általánosságban foglal állást a numerus clausus tervével szemben.

A második rész a már bejegyzett ügyvédjelöltek *speciális helyzetét* világítja meg a jog, a célszerűség és a méltányosság szempontjából. Tételes törvény megadta már minden joggyakorlatát elkezdett ügyvédjelöltnek a jogot a szabályszerű gyakorlati idő letöltése után az ügyvédi vizsga letételére, s a kamara kötelekebe való felvételre. E szerzett jogoknak visszaható erejű törvény által való elvétele jogfosztást képez, s ez ellentétben állna még az egyetemi numerus clausus törvény ugyancsak megszorító tendenciájával is, mert még ez utóbbi sem terjedt ki azokra, akik a törvény életbelépésének idejében az egyetemnek már hallgatói voltak. A szerzett jogok tiszteletben tartattak az ügyvédhelyettesi intézmény eltörlésénél és a joggyakorlati időnek háromról négy évre történt felemelésénél is csakúgy, amint pl. az orvoseképzés terén történt reformálások alkalmával. Az utólagos jogelvonás tehát az előidézendő egyéni sérelmeken kívül elszakadást jelentene a törvényalkotás régi tételeitől, nagy hagyományaitól.

Különös nyomatékkal mutat rá a memorandum arra a köz tudomású tényre, hogy a budapesti Ügyvédi Kamaránál bejegyzett jelöltek közül legfeljebb 150—160 folytatja tényleges gyakorlatát, a többi áljelölt, akiknek nem áll komoly szándékukban az ügyvédi pályára lépni. Ettől a 150 jelölttől nem kell féltetni az ügyvédi kar jelenét s jövőjét, mert ez a négy éven keresztül mindössze 40—50 új ügyvédet jelent.

Minden figyelmet megérdemel a memorandumban kifejezésre juttatott az az aggodalom is, amely a legsúlyosabb büntetőjogi szankciókat sem tartja elég hathatós eszköznek arra, hogy az ügyvédjelöltek az álügyvédkedéstől, a zúgírásztól visszatarthatók legyenek. Félő, hogy azok, akik a kamarába felvehetőek nem lesznek, zúgírásatra fognak kényszerülni.

Az ügyvédjelöltek bíznak az ügyvédtársadalomban, mely közvetlen közletről látja nehéz helyzetüket, az ügyvédjelölti évek éppen nem irigyelhető gondterhességét, nélkülözéseit s biztos hitük,

hogy súlyos viszonyaiknak legalaposabb ismerője, az ügyvédi kar *legalább ebben a kérdésben egységesen* emeli fel szavát az egyedüli jogszerű és méltányos álláspont, a szerzett jogok respektálása érdekében.

Dr. Bernfeld Imre.

— **Megjegyzések a büntetőtörvényszéki könyvszakértők díjszabására.** Igazságszolgáltatásunkban a legmostohább kezelt kérdés mindig a díjak és költségek megállapítása volt. Amilyen jól esik felemlíteni büntetőbíróságainkról, hogy mennyire messzemenő előzékenységet tanúsítanak minden más kérdésben, olyannyira kellett fájlalunk a díj- és költségmegállapítás tekintetében a szokásos méltányosság hiányát. Az igazságügyi szolgálatban még mindig a régi, hagyományos «spórolás» uralkodik és könnyen elképzelhető, hogy milyen takarékosági szempontok érvényesülnek a büntetőbírósnál alkalmazott állandó könyvszakértők díjazására nézve, ha ilyen elvek mellett az eljáró bírónak a keze még kötve is van. Ezekre az abnormálisan alacsony díjszabásokra és egyéb sérelmes rendelkezésre kívánok röviden reámutatni.

A jelenlegi állapotot elsősorban a 62,000/1926. I. M. számú rendelet I. táblázatának 17., 18., 19. sorszám alatti tételei mutatják, amelyek szerint «ha a könyvszakértők a vizsgálatot nem a bíróság vagy a bíró jelenlétében végzik (ez a rendes eset), úgy napi 2 óránál rövidebb munkáért 3:48 P, napi 4 óránál rövidebb munkáért 5:80 P, napi 4 órát meghaladó munkáért 8:12 P-t lehet megállapítani» a könyvszakértő maximális díjazása gyanánt. Az esetek túlnyomó részét véve alapul, a büntetőtörvényszéki szakértők úgy vannak foglalkoztatva, hogy egyszerre legfeljebb 2 ügyet kapnak és 30—60 nap alatt készülnek el vele. Már abban a tekintetben is hátrányban vannak a szakértőül alkalmazott orvos, mérnök stb.-vel szemben, mert utóbbiaknak megbízásai rendszerint nem olyan terjedelműek, hogy azokat rendes foglalkozásuk mellett, mellékesen el ne láthatnák. Ezekre nézve a díjszabás ugyan szintén aránytalan, de nem járhat existenciális sérelemmel. A könyvszakértői megbízásoknál a kis terjedelmű elfoglaltság egészen kivételes, így tehát csakis azok volnának állandó véleményadásra hivatva, akik ezen szakmát jövőjük gyanánt választották. A tapasztalat azt mutatja, hogy büntetőügyekben való véleményadással elsősorban azok a könyvszakértők foglalkoznak, akiknek más élethivatásuk nincsen, tehát a díjmegállapítás mostohasága ez utóbbiakat súlyosan érinti.

Nem hiszem, hogy szükség volna a könyvszakértő által végzett munkának fontosságát és a könyvszakértő felelősségét — ilyen köz tudomású dolgokat — ismertetni annak igazolása végett, hogy csak szerény kívánság az, amely egyebet nem akar, mint egy kvalitásos munkáért a vele foglalkozónak megélhetését biztosítani. Ha a jelenlegi sérelmes rendelkezések indokait keressük, akkor vissza kell nyulni a háborút megelőző díjszabásra. A 9700/1912. I. M. számú rendelet 7. §-ában napi 2 órai, 4 órai és azon túli elfoglaltság díjazása 6, 10 és 14 koronában volt megszabva, amely összegeket a jelenlegi díjszabással összehasonlítva, arra az eredményre jutunk, hogy *a régi szerény díjak éppen a felére lettek csökkentve.* Ugyanis 1912. évben pénzünk teljes aranyértéket képviselt; ha 1926. évben azt az átszámítási kulcsot fogadjuk el irányadónak, amelyet 1926. év végéig minden aranykoronában fizetendő köztartozásra (különösen adókra és vámra) alkalmaztak, úgy a jelenleg érvényes rendeletek életbelépésekor 1 aranykoronának papirkoronára átszámított értéke 14,500 korona, illetőleg 1:16 pengő. A jelenlegi díjszabási tételek pedig úgy állottak elő, hogy a 12,900/1926. I. M. számú rendelet a fent említett háború előtti alapdíjakat hétezerkettőszázötvennel szorozta, s az így megállapított díjak lettek pengőre átszámítva a 62,000/1926. I. M. számú rendeletben. Amidőn a hivatalos, tőzsdei és mindennapi forgalom teljesen megegyezően a 14,500-al való szorzást találták a valóságnak megfelelő átszámítási műveletnek, akkor nem lehet indokolt a szorzószámnak felére való redukálása, hiszen a statisztikai adatok egész sora tanúsítja, hogy 1912 óta mennyivel csökkent pénzünknek vásárló ereje.

Hogy a mai díjazás mennyivel hátrányosabb a réginiél, arra jellemző példa többek között ez: a napi négy órán túli elfoglaltságért megállapítható maximális díjazás 1912. évben 14 K volt, míg jelenleg 8 P 12 f. Szerény háztartást tételezván fel, a háború előtti 14 K-ból majdnem kétnapi szükségletet lehetett fedezni, ellenben a jelenlegi 8:12 pengő még egy napra sem nyújt megélhetést.

A mai díjszabás mindaddig nem biztosíthat létfenntartást, amíg a bíróság kénytelen figyelembe venni az irodai átalány teherbírását és erre való tekintettel «gondos mérlegeléssel» megállapítani a könyvszakértő díjait. Ez a «gondosság» túlságosan szigorú a könyvszakértővel szemben, akinek felszámított munkaidéjét csakis azok a büntetőbíróságok állapíthatják meg, amelyek kevesebb bűnügyi költséggel vannak terhelve. A könyvszakértők költségei tehát a legtöbb esetben jóval a sérelmes díjszabás alatt vannak. Nem célok e cikk keretében a díjmegállapításra vonatkozó összes sérelmeket rekriminálni, de el nem hallgathatom, hogy a hivatkozott rendeletekben nincsen olyan intézkedés, amely módot nyújtana a bíróságoknak arra, hogy az idézett díjszabásnál nagyobb díjat is megállapíthatnának. Vannak kétségtelenül olyan esetek, amelyekben a könyvszakértőnek munkája is a szoktnál nagyobb erőfeszítéssel jár és hosszabb munkaidőt igényel, miért is megengedendő volna, hogy a bíróság a könyvszakértőt végzett munkájával arányban álló és kivételesen nagyobb díjazásban részesíthesse. A 9700/1912. I. M. számú rendelet 8. §-a 1000 K-t (manapság 145 millió K-nak, illetve 1160 pengőnek felelne meg) vett fel olyan összegnek, amelyet meghaladó díj megállapítása esetében méltányosnak látszott az igazságügyminiszteriumhoz felterjesztést tenni, tehát ezen megoldás volna megfelelő minden olyan esetben, midőn a bíróság a rendes díjszabástól eltérő megállapítást óhajtott tenni.

Dr. Kozma Károly.

— **Dr. Kovács Marcel «Polgári Perrendtartás Magyarzata»** II. kiadásának harmadik füzetét megjelent, amely a Pp. II. címének III. VI. fejezetét és a III. cím I. fejezetét tartalmazza. A könyv azon részei, amelyek a második kiadásban részben teljesen újak, részben pedig teljesen át vannak dolgozva, a következők:

Fő- és mellékbeavatkozás a választott bírósági eljárásban. A főbeavatkozás viszonya a követelés engedményezéséhez és lefoglalásához. A mellékbeavatkozó perújítási legitimációja. A hiányzó aktozásnak beavatkozás általi pótlása. A perbehívási kérelem megtagadása és a tárgyalás elhalasztása. A perbehívott beavatkozásának visszautasíthatósága. A perbehívó és a perbehívott közti költségmegtérítés. A perbehívás és az elévülés közti viszony, valamint a perbehívás egyéb materiális joghatásai. A követelés igénylőjének alperesként perbeidézése. Az igényperbeli ítélet hatálya a követelés igénylőjének perbehívása esetében. Különbség a Pp. 92. §-a és a Végrehajtási törvény 82. §-a között.

Az ügyvédségre vonatkozó jogszabályok összeállítása. Ügyvédi kényszer a házassági perben és a perenkívüli ügyekben. Külföldi ügyvéd helyettesítése. A helyettes ügyvéd jogköre és viszonya a félhez. Az új ügyvéd belépésének hatása a régi ügyvéd képviselői jogára. A megbízás felmondásának hatása a régi ügyvéd kötelezettségeire. Képviselői jogkör és ügyvédi díjkövetelés az együttes képviselőlet esetében.

A vonatkozó rendeletek ismertetésével teljesen át van dolgozva: a szegénységi bizonyítvány kiállítása, a szegénységi jog kérelme, az utófizetés és az előlegezett költségek behajtása. A szegénységi jog iránti eljárás kihatása a keresetelévülésre és egyéb határidőkre.

A perköltségbiztosíték kifogásának érvényesítése, az e kérdésre vonatkozó bizonyítási teher, a kifogás elhárítása és az újabb viszonyossági szabályok.

A megállapítási per fogalma. Ugyanennek tárgya: ténykérdés, szerződés érvénytelensége, ítélet utáni jogváltozás, jövőben keletkezendő és feltételek (különösen öröklési és családi) jogok. A megállapítási per tárgyának értéke és az illetékesség. Megállapítási és teljesítési per alkalmazata. A megállapítási per szükségessége: pusztán szubjektív szükségesség, a szükségességre irányadó időpont, ennek hivatalból vizsgálata a felülvizsgálati eljárásban és a részleges teljesítés követelhetősége esetében. Pozitív megállapítási per szükségessége: számos új példa, könnyebb átnézhetőség céljából az anyagi jog csoportjai szerint osztályozva, amelyek közül különösen az elévülésre, a baleseti kártérítésre, a szerződések értelmezésére vonatkozó részek számos új határozatot tartalmaznak. Negatív megállapítási per: az ellenfél joglépéseinek bevétele; az elévülés mint a megállapítási per akadályai.

A számadási kötelezettségre vonatkozó bírói gyakorlat.

A Pp. 131. §-ának alkalmazhatósága, amikor az ítéletig még egy részlet sem járt le. A lejárandó tartási részletek erejéig kérhető biztosítási végrehajtás.

Rendes és rendkívüli bírósághoz tartozó ügyek halmazata. A perelőfeltételek szükségessége a vagylagos és esetleges kérelem esetében. A jogalapok halmazata.

Igen jelentékeny részt foglal el a törvénykezési illetékekre vonatkozó tételes szabályoknak (ezek között a legújabb rendeleteknek) és joggyakorlatnak feldolgozása, utalásokkal Vargha Imre és Klug Emil magyarázataira. Különösen részletesen tárgyaltnak:

A negyedik fejezet bevezetésében az ügyvéd felelősége a peres, a perenkívüli és az okirati illetékekért, valamint az ezekre

vonatkozó kezesség. A 100. és 101. §-nál a meghatalmazás illetéke, az ezen illetékalóli mentesség. A 102. §-nál az általános meghatalmazás bejelentésének, hitelesítésének, jegyzékbe iktatásának, a meghatalmazásra hivatkozásnak és a jegyzék kivonatának illetéke. A 104. §-nál a helyettes felelősége az illetékekért, a helyettesítési meghatalmazás illetéke, az ügygondnok illetékeleróvási kötelezettsége és az ez alóli mentesség. A 113. §-nál az 1914: XLIII. tc. 75. §. által történt módosítás, az illetékmentességgel járó és anélküli szegénységi jog, a kirendelt ügyvéd illetékmentessége, a szegénységi jog megtámadásának illetékügyi következményei, a helyegfeljegyzés, az illetékmentesség időbeli és tárgyi hatálya.

* *

Az első három füzet, amely ára a postaköltségen és csekkezelési költségen felül 24 pengő, megrendelhető szerzőnél (Budapest, I., Csaba-utca 7/c.)

— **Dr. Kérészy Zoltán: Katholikus egyházi jog. I—III. kötet.** (Danubia, Pécs kiadása, Tudományos Gyűjtemény, 23., 27. és 28. sz. kötet.) Az egyházzagnak Magyarországon meglehetősen szép irodalma van és ennek dacára az új kódex alapján magyar nyelvű rendszeres egyházi jog eddig még nem jelent meg. Eppen ezért különös értéket biztosít Kérészy három kötetes, tudományos felkészültséggel megírt munkájának az a körülmény, hogy ez a magyar jogi irodalomban az első, az új egyházi kódex alapján megírt, rendszeres magyar nyelvű katolikus egyházi jog. Az első kötet a bevezető tanokkal foglalkozik, ismerteti az egyházi jog forrásait, s ezek történetét, továbbá az állam és az egyház közötti viszonyt és az interconfessionális jogot tárgyalja. Ennek a kötetnek különösen értékes részét képezi az egyházzag forrásainak történeti ismertetése, amelyet három részben tárgyal. Külön ismerteti a joggyűjteményeket Grazianig, majd külön fejezetben részletesen tárgyalja a tridenti zsinatig terjedő gyűjteményeket és végül harmadik fejezetként ismerteti az új kódex megalkotásáig, azaz 1917-ig az egyházi jognak úgy a bulláriumokat, vagyis a pápai rendeletek gyűjteményeit, valamint az apostoli iroda szabályait, végül a jelenleg érvényes jog, vagyis az új kódex kodifikálásának előzményeit, annak létrejöttét, rendszeres beosztását, jogi erejét és tekintélyét a legnagyobb alapossággal szemlélíti. Amíg az első kötet általánosságban mozog, addig a második és a harmadik kötet magát az egyházi jog lényegét, annak egész strukturáját veszi bonckés alá és ezekben a kötetekben tárgyalja az egyházi alkotmányt. A vonatkozó forrástanulmányok pontos ismeretével és lelkiismeretes felhasználásával taglalja az egyházi hatalom és hierarchia lényegét, az egyházi hivatal általános ismerveit és az egyes egyházi hivatalokra, mint pl. a pápaság, érsekség, püspökség, káptalanok, plébániák, zsinatokra vonatkozó szabályokat. Jóllehet a munka mind a három kötet a vonatkozó irodalom legtagabb ismeretével készült, mégis a második kötet harmadik fejezete, amely a hierarchiával és a kegyúri joggal foglalkozik, olyan széleskörű bibliográfiát tár fel, amelyhez fogható csak hasonló tárgyú német jogi könyveknek fedezhetünk fel. E mellett a kegyúri jognak magyar vonatkozású ismertetése különös fontosságot tulajdonít munkájának. Általános érdeklődésre tarthat számot mindvégig magasnívójú munkájának az a része, amelyben a magyar partikuláris egyházzagnak az elveit, nevezetesen a kegyúri jog lényegét, jogi történetét tárgyalja. Vizsgálódásai folyamán a hazai jogállapotokra is állandóan a legélményesebb figyelemmel van, s e mellett nemcsak az egyházi törvényekben foglalt joganyagot ismerteti, hanem az egyes kánonjogi intézmények történeti fejlődését is behatóan megvilágítja. Ezen oknál fogva műve jogtörténeti szempontból is nagy értékű. A harmadik kötetből az egyházi alkotmányra vonatkozó fejezet emelendő ki, amelyben részletesebben a római, továbbá a püspöki kúria jogi helyzetét tárgyalja. Az egyházmegyei zsinatra vonatkozó fejtegetései szintén kiemelkednek a gazdag anyagú kötet tartalmából. A háromkötetes, 782 oldalt magában foglaló nagy munkát logikus rendszer, világos nyelvezet teszi különösen becsessé. Az előkelő írói kvalitásokat feltűnő munka nélkülözhetetlen és a mellett élvezetes és hasznos tankönyvül fog szolgálni a négy magyar egyetem jogászságának. *Dr. Füzesi Kund.*

— **A sajtó könyvtára** címen dr. Wüschner Frigyes «A Sajtó» című tudományos folyóirat szerkesztője új sorozatot indított meg, mely sorozatban időnként a sajtó kérdésével kapcsolatos munkák kerülnek kiadásra. Az első füzet írója Balás P. Elemér igazságügyi osztálytanácsos, aki «Rádió, szerzői jog, sajtójog» című tanulmányát közli. A sorozatot a Csáthy Ferenc egyetemi könyvkereskedés és irodalmi vállalat r.-t. adja ki. Az első füzet ára 1 P 20 fill. és bármely könyvkereskedés útján beszerezhető.

— **A Magyar Belvizi Hajózási Jog vázlata.** Írták: *dr. Sándorfi Kamill.* kir. ítélőtáblai bíró, egyetemi magántanár és *dr. Vajna István.* M. F. T. R. felügyelő. A mű elsősorban tömör és rövid visszatekintést nyújt a belvizi hajózási jog történelmi fejlődéséről, különösen a Dunát illető nemzetközi megállapodásokról, továbbá a legutóbbi 1921. évi párizsi Duna-aktáról és ismerteti az ezáltal teremtetett helyzetet, valamint a belhajózási magánjog egységesítésére irányuló nemzetközi törekvéseket. Ismerteti azután a magyar belhajózási magánjogra vonatkozó jogszabályokat, melyek számos különböző törvényben és rendeletben találha-

tók, a belvízi fuvarozási jogot és a magyar belvízi hajózás főbb közigazgatási jogi szabályait. A munka teljes szövegében hozza az 1927. IX. tc.-et a belvízi hajók lajstromozásáról, mely törvény tervezetének és indoklásának előkészítésében a mű szerzői az előző szerint tevékeny részt vettek, és annak egyes szakaszait értékes magyarázatokkal kíséri. Tartalmazza továbbá a f. é. november 1-én az egész Dunán életbelépő új hajózási rendszabályokat. Az igen áttekinthető és a laikusoknak is érthetően szerkesztett kitűnő műnek nagy hasznát vehetik közigazgatási hatóságok, bíróságok, bankok, (hajójelzáloghitel szempontjából), közlekedési, fuvarozási vállalatok, közgazdászok, jogászok, hajózási cégek, hajózási alkalmazottak.

— **Illetékügyi lexikon.** Szerkesztette: **Dr. Pongrácz Jenő.** A munka betűsoros rendben lexikonszerűen közli az érvényben lévő törvénykezési, okirati és közigazgatási illetékeket. A 108 oldalas kis füzet magába foglalja az 1927. július 10-én érvényben volt anyagot, tehát az összes új szabályokat. Ára 2 P, kapható minden könyvkereskedésben.

— **Barcza-féle Valuta- és Ártáblázatok.** A rég elfogyott táblázatokból tetemesen bővített új kiadás kerül sajtó alá. Az ügyvédeknek, bírának nélkülözhetetlen táblázat csak megrendelt példányszámban jelenik meg. Az előjegyzések Barcza Imre Budapest V., Szemere-utca 6. küldendők. Ára 2:50 pengő.

Inhalt. Pollák Illés: Zur Wanderversammlung des Rechtsanwaltsbundes. — **Dr. Th. Popper:** Ausbreitung des Arbeitsfeldes der Rechtsanwaltschaft. — **Dr. M. Teller:** Gründe und Bekämpfung der Hipertrophie der Rechtsanwaltschaft. — **Dr. B. Putnoki:** Erziehung und Fortbildung der Rechtsanwälte. — **Dr. F. Király:** Landeskongress der Rechtsanwaltschaft. — **Dr. M. Kelemen:** Die Strafprozessordnung und Novelle. — **Dr. G. Blau:** Valorisation der Darlehen. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Ügyvéd, kitűnő jogász,

évtizedes gyakorlattal, nyelvtudással, jó összeköttetésekkel **nagy irodához társulna, esetleg irodavezetést vállalna.** Ajánlatok «Tisztességes 9033» jelígre **Blockner J.** hirdetőjébe, IV., Semmelweis-utca 4. 246

Ügyvéd nagy praxissal, tőkével, összeköttetéssel, társulna, esetleg fővárosi nagy iroda vezetésére vállalkozik. Ajánlatokat «Ügyvéd 39» jelígre kérek. 247

Dr. Kórody Imre hajduszoboszlói ügyvédjelölt négy évi praxissal ügyvédjelölti állást keres lehetőleg vidéken. 248

Kezdő ügyvéd

előbb vagy utóbb abba a helyzetbe kerül, hogy írógépet kell beszereznie. Az anyagi körülmények gyakran arra kényszerítik, hogy silány vagy használt írógépet szerezzen be. Pedig kedvező fizetési feltételek mellett beszerezhetné a legjobb amerikai Standard- és Portable-írógépet is. Kérjen ismertető prospektust és ajánlatot. 292

Mintairoda
Írjon Ön is! Hirschler organizátor,
Budapest, 62. postafiók.

Most jelent meg!

Dr. MÁRKUS GYÖRGY

A KÖZSÉGI ÜZEMEK várospolitikai és közgazdasági szempontból.

Az első kimerítő kritikai és ismertető munka a magyarországi és a nagy külföldi városok üzeleinek szervezeteiről

Ára 4 Pengő

Kapható és megrendelhető a
Franklin-Társulat könyvkereskedésénél,
IV., Egyetem-utca 4. Postafiók: 214.

Most jelent meg!

A kiskorúak házassága, áttérése és kivándorlása a gyámhatóság előtt

Írta

Mosdóssy Gyula,
székesfővárosi árvaszéki főjegyző

Az előszót írta

Dr. Ágoston Géza,
a székesfőváros árvaszékének elnöke

Nélkülözhetetlen útmutató a kiskorúak jogviszonyaiban, a legfelsőbb gyámhatóság elvi jelentőségű döntéseivel és határozataival

Ára 4 pengő 80 fillér

Kapható a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T.
könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrásy-út 21.
és minden könyvkereskedésben

A Döntvénytár új kötetei megjelentek!

Büntetőjogi Döntvénytár XIX. kötet
Szerkeszti dr. Lengyel Aurél. Ára 3.— pengő.

Hiteljogi Döntvénytár XIX. kötet
Szerkeszti dr. Sebestyén Samu. Ára 3.— pengő.

**Közigazgatási és Pénzügyijogi
Döntvénytár XVIII. kötet**
Szerkesztik dr. Főző Sándor és dr. Nádas László.
Ára 2.— pengő.

Magánjogi Döntvénytár XIX. kötet
Szerkeszti dr. Szladits Károly. Ára 3.— pengő.

Perjogi Döntvénytár XI. kötet
Szerkeszti dr. Kovács Marcel. Ára 2 P 40 f.

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrásy-út 21.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Numerus clausus-mozgalmak. — Dr. Füzesi Kund budapesti ügyvéd: A bűnvádi perrendtartás és a büntető novella. — Dr. Vági József budapesti ügyvéd: Eljárás és per. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XX. 8.

Numerus clausus-mozgalmak.

Pesthy Pál igazságügyminiszter a Pester Lloydban megjelent vezércikkében (szept. 16.) kijelenti, hogy az ügyvédi kar helyzetének lényeges javulása csak a numerus clausustól remélhető. Ez a nyilatkozat akkor történt, midőn az igazságügyminiszter úrnak tudomása volt arról, hogy a budapesti ügyvédi kamara tagjainak túlnyomó többsége (a leadott szavazatok 76%-a) a numerus clausus ellen foglalt állást.

Az igazságügyminiszter úr tehát az ügyvédi karra rá akarja oktrojálni a numerus clausust. Boldogítani akarja akarata ellenére.

A Jogtudományi Közlöny ismételtén rámutatott arra, hogy a numerus clausus nem fog segíteni az ügyvédi kar bajain, ellenben bármily formában létesítik, meg fogja fosztani a kart függetlenségétől.

Ebből az egy okból a karnak tiltakozni kellene a numerus clausus ellen még az esetre is, ha lényeges javulást hozna. Ebből az egy okból utasítja vissza ezt az intézményt nemcsak a magyar ügyvédség, hanem amint alább kimutatjuk a német, osztrák és olasz is.

A múltban ismételtén előfordult, hogy egy időre szabaddá tették az ügyvédséget, azután megint áttértek a zárt ügyvédségre. Például Ausztriában 1781-ig kinevezték az ügyvédeket, 1781-ben Mária Terézia teljesen szabaddá tette az ügyvédi foglalkozást. 1802-ben beszüntették az ügyvédi vizsgákat és újból behozták a numerus clausust. Már 1848-ban az osztrák legfelsőbb bíróság sürgette a numerus clausus megszüntetését, ami 1849-ben részben, 1862-ben teljesen bekövetkezett.

1848 előtt minden nagyobb nehézség nélkül lehetett így előre és visszatérni. Ma ez nehezebb és ha nem is lehetetlen, de talán mégsem ajánlatos, különösen ha maga a páciens tiltakozik a gyógyszer ellen.

Az ügyvédi kar minden egyes tagja saját testén érzi a túlszűfolttség következményeit. Ha mégis visszautasítja a miniszter úr gyógyszerét, akkor nagyon komoly okok vezetnek.

És hogy a magyar ügyvédség nem téved, azt legjobban bizonyítja, hogy vele egy nézetben van a német, az osztrák és olasz ügyvédség is.

A német ügyvédség már 1911-ben a würzburgi ügyvédi kongresszuson tiltakozott a numerus clausus ellen. Röviddel ezelőtt megint alkalma volt, hogy a kérdéshez hozzászóljon. A stuttgarti ügyvédgyűlés szónokai 1927 június 11-én egyetlen kivétellel mind a numerus clausus ellen foglaltak állást.

Ugyanezt látjuk Ausztriában: ott az insbrucki ügyvédi kamara elnöke vezére a numerus clausus-mozgalomnak. 1927 febr. 19-én a bécsi ügyvédek gazdasági szövetsége beható tanácskozás után majdnem egyhangúlag a zárt ügyvédség ellen nyilatkozott.

Olaszországban az ügyvédi rendtartás javaslata még a numerus clausus alapján állott. De e törvény elejtette a zárt ügyvédség eszméjét.*

* Az olasz rendtartás csak az alsóbbrendű ügyvédek (procuratore) számát korlátozza, az «avvocato»-k számát nem.

Pedig Olaszországban a kar túlszűfolttsága még nagyobb, mint nálunk. Olaszország ügyvédjeinek száma 35,000.

Ami nem kell a német, osztrák, olasz ügyvédségnek, az nem kell a magyarnak sem. Amit Mussolini nem kívánt az olasz ügyvédségre ráerőszakolni, azt bizonyára nem fogja a magyar törvényhozás sem megvalósítani.

Nem is kételkedünk abban, hogy így lesz.

Van azonban a numerus clausus-mozgalomnak egy nagy veszélye, melyre nyomatékosan felhívjuk az ügyvédi rendtartás tervezetén dolgozó kollégák figyelmét.

A miniszter úr — bizonyára a legnagyobb jóhiszeműséggel — meg van győződve arról, hogy a numerus clausus az ügyvédség bajait gyökeresen orvosolni fogja.

Hiszen azt írja a Pester Lloydban, hogy ezen az úton «nennenswerte Besserung» lesz elérhető.

Attól kell tartanunk, hogy az ügyvédség nem fog semmi mást kapni, mint azt, ami ellen tiltakozik: a numerus clausust. A kar évtizedek óta a reformok egész sorát sürgeti helyzetének javítása érdekében. Mindezen reformokat a miniszter úr jóhiszemű tévedése folytán feleslegessé teszi a numerus clausus. Nem bántják a jegyzőket, mert segít a numerus clausus. Nem teszik kötelezővé az ügyvédi képviselőt telekkönyvi ügyekben, mert segít a numerus clausus. Nem kap a vergődő ügyvédség adókedvezményt, mert segít a numerus clausus.

Erre az egyre jó lesz — a numerus clausus.

Dr. Teller Miksa.

A bűnvádi perrendtartás és a büntető novella.

E lap 17. számában Vargha Ferenc koronaügyész úr válaszolt a 16. számban megjelent, hasonló feliratú cikkemre, miután azt oly logikával kíséri, mely szavaim félreértésén is nyugszik, ezért arra a következőkben válaszolok.

Arra az eredményre jut, hogy én kétségbevonam cikkemben a bagattellügyek létét, mert azt írtam, hogy: «sem emberi szempontból, sem a vádlott szempontjából nincs bagattellügy, s ha csak remény is van megmentetésére, ügyét fel kell vinni a legmagasabb fórumig, a Kúriáig». Ezután a «remény» szó kiemelésével azt következteti mondatomból, mintha gondolatmenetem szerint a perorvoslatok megengedhetősége, vagy kizárásának alapjául egyedül a «remény» szóra helyezném a fősúlyt; pedig hát így írja: «Az anyagi igazság «elve» azt követeli, hogy az megállapíttassék, s ha tényleg bűnös a vádlott, elítéltesse, nem pedig azt, hogy megmentessék.» Én tehát azzal, hogy vádlottnak mindenáron megmentését tűzöm ki végcélul, lesiklottam a perjog céljáról és nem tudtam leszállani a védői pódiumról, minek folytán homlokegyenest ellentétbe jutottam a perjog egyik sarkalatos elvével «az igazság principiumával».

Én azt hiszem, hogy cikkemből hasonló következtetést még az esetben sem lehet levonni, ha annak egy mondatából a «remény» szót ki is ragadjuk és erre helyezzük a fősúlyt, mert ez esetben is végcélul mindketten az igazság kiderítését célozzuk. A különbség közöttünk csak ez: míg én azt mondom, ha csak remény van arra, hogy a vádlott felmenthető, úgy igaza érdekében minden eszközt, fórumot fel kell használni és nem szabad az igazság kiderülésének, kényelmi szempontokból útját állani; addig a t.

cikkíró úr, előbbi cikkében a restancia, jelenlegi cikkében pedig az ökonómia szavak hangoztatásával — bár elismeri, hogy a vádlott terhére tévedés történhetett — megállana az igazság keresésében a félúton és még az ilyen, esetleg ártatlan vádlottnak is elvonná a törvényben lefektetett perorvoslati jogát és ezzel joghátránnyal sújtaná azt a vádlottat is, aki igazán nem oka a restanciának. Hát ez szép is, ökonómikus is, de sehogy sem az igazság szolgáltatása. Mert hiszen a Dunából sem menthetnek ki minden öngyilkosjelöltet és mégis az emberi érzés az önként veszniakarókat sem engedi még a pesti Dunaszakaszon sem a pusztulásukba rohanni, hanem nagy költséggel motorcsónakokat vásároltak, dunai rendőrséget szerveztek — kítelve belőle jónéhány kúriai bírói fizetés — csak hogy néhány még megmenthető embert megmentsenek; addig a t. cikkíró úr takarékosági, kényelmi szempontokból átmenne a másik végletbe és az egész ország területére sok ezer büntelen, tehát még megmenthető vádlott felett csapatná össze a szennyes hullámokat, kirántván kezükből még a szalmaszálat is, amelybe ártatlanságuk kiderülhetése végett még kapaszkodhatnának az esetleges bírói tévedéssel szemben. Pedig hát a becület a legtöbb embernél még az életnél is becsesebb valami és furcsának tartom, hogy ha már az állam becületet adni nem tud, akkor azzal kényelmi, takarékosági szempontokból Csáki szalmájaként bánhasson el a bíróságot fenntartó adófizető polgárával szemben.

Nem fogadhatom el érvül a t. cikkíró úr által idézett két példát sem, mert ezek nemcsak, hogy az arany középúton nem haladnak, de még a szélsőségesebbeknél is szélsőségesebbek, az elfogadható érveléseknél. Mert a frank-perben nem az igazságszolgáltatás iránti kétely, de a hazafias érzés fűtötte a kebeleket: mely érzés oly magasztos, hogy azért nemcsak az igazságot, de az életet — vádlottak becületüket, mindenüket — is feláldozza az ember. De e példa még abban a hibában is szenved, hogy oly cselekmény felett kellett a bíróságoknak ítélkeznie, melyre a törvényhozás annak idején nem is gondolt, nem is gondolhatott, s így az aljas indokból kiinduló pénzhamisítási §-ok büntetési és megbélyegző tétele — bár mindenki érezte, hogy vádlottak valamelyes büntetést érdemelnek — sértette minden gondolkodó jogérzetét, miként ez különben épp a t. cikkíró úr kúriai hatalmas vádbeszédéből is, szívetmegmarkolóan kirítt. De még e perben is láthatjuk, hogy bár az alsófokokon a legerősebb tanácsok tárgyalták ez ügyet, kik miután a világ szemé is függött e peren, minden tudásukat, energiájukat belefektették ez ügybe, sőt tudásuk kiegészítéseképp valóságos tanulmányokat is végeztek, mégis szükség volt a Kúria magas tudására, mert, hogy csak egyet említsék meg, a térképészeti intézet alkalmazottjaival szemben és az én semmisségi panaszom indokai folyamánként tetttestársak helyett, csak bűnszegédi bűnrészeseknek mondatnak ki a vádlottak, minek az lett a következménye, hogy jövőjüknek megmentettek. Ha tehát ily perben, amelyben a legkiválóbb bírák, az egész világ ellenőrzése hatása alatt a legjobb tudásuk és hosszú éjjelekeni töprengéseik után hozott ítéleteinél is szükséges és helyes volt a Kúria magas tudásához is fordulni, akkor mennyivel fontosabb ez oly esetekben, mikor az ítélkezések csak a cikk által vitatott sablon kereteiben mozognak. Ami pedig a Sacco—Vanzetti esetet illeti, a mélyebbre néző ezen zavargásokban nem lát egyebet, mint a kommunistáknak ez ügy örve alatti, céljaik felé törekvő próbálkozásait; melyek nem az igazság felé törtek, de a saját érdekükben még a vádlottakra sem voltak tekintettel, mert tudniok kellett és tudták is, hogy az állam tekintélyét támadván, éppen vádlottak sírját ásták meg hamis jelszavaikkal.

Úgy tünteti fel ezek után az igen t. cikkíró úr, mintha én nem volnék egészen tisztában a bagatellügyek fogalmával, mert ilyenek — miként írja — léteznek és nem ő találta ki azokat, mert a törvény mondja; nézzem meg az Élt. törvényt, akkor láthatom: «hogy a hatáskör egész rendszere a cselekmények súlyára van alapítva. Vannak súlyos, középsúlyú és kisjelentőségű, azaz bagatellügyek. Az első csoport az esküdtszék, a középsúlyúak a törvényszék, a bagatellügyek pedig a járásbíró és közigazgatási hatóság hatáskörébe tartoznak». Ezen érvelését nem fogadhatom el, mert úgy tudom, hogy a Budapesti Hírlap 1927. évi június 26-iki számában a t. cikkíró úr kizárólag a Kúria tehermentesítéséről írt és ilyest célzó a büntetőnovella is. Nem értem tehát, hogy miért zavartam volna én bele ebbe a kérdésbe a büntetőjárásbírók hatáskörébe utalt, köznyelven úgynevezett

csirkepereket is, melyeket jogi nyelven bagatelleknek nevezünk? A modern jogtudomány, de maga a t. cikkíró úr által felhívott fenti törvényhely is azt igazolja, amit én cikkemben mondtam: t. i. hogy a törvényszéki eljárásban bagatellügy nincs, és éppen az döbbsentett meg és készített cikkem megírására, hogy ezen ügyekre most a cikkíró úr ki akarná a világ jogtudományával szemben mondatni, hogy ezek bagatellek; ha pedig azok, akkor a Járásbírókhoz velük, ne zavarják a komoly törvényszéki ügyek cirkulusait! De itt tartani őket és halásztatni köztük, ez likvid, ez nem likvid, ez bagatell ez nem bagatell és ezzel még nagyobb zavart okozni, épp a cikkíró úr által felhívott logika alapján, hogy t. i. még az anyagi igazságot is csaknem lehetetlen minden esetben eltalálni és ezzel még az alaki igazság kerékkötőjével is útját állani annak, hogy az anyagi igazság kereséséhez hozzáférhessünk, ez szerintem ellentmondás, mert ezzel egy esetleges tévedhetőség ellenében, a tévedhetések sorozatos magjait hintjük el. Hogy ezekből aztán mi fog kikelni azt a t. cikkíró úr megértő, általam igen magasra becsült jogtudományára bízom; magam azt mondom, hogy még több tévedés, még nagyobb zavar és még több munka! Mert, hogy a járásbírókhoz át nem tehetők a börtönnel és fegyházzal sújtható cselekmények; azt hiszem e nézetemet a t. cikkíró úr is vallja, sőt ily kísérlet ellen bizonyára teljes jogtudásával szállna síkra. De meg az is igaz, hogyha így haladnánk, akkor csak egy lépés és sub titulo: «a gyakorlat már annyira kitaposta az utat, hogy a tényálláshoz «aligha» lehet nyúlni», a restancia, ökonómia szempontjából majd oda is eljuthatunk, hogy egy rablógyilkossági ügyre is ráfoghatjuk, hogy liquid, vagy bagatell, mert egy ilyen ügy köztapasztalat szerint valóban egyszerűbb tényállású szokott lenni, mint egy korcsmai verekedés, ahol pl. a jogos védelem — tehát a felmentetés kérdésében — majdnem mindig valóságos homályban kell az összevisszaság folyamánként tapogatódznunk. Attól függ majd az egész eljárás, hogy az ügyésztől kezdve, ki milyen rostát alkalmaz, ki milyen szempontból nézi az ügyet, hogy bagatellnek, vagy liquidnek véleményezze-e? No meg, ha egy ügyben több lesz a vádlott, melyik része lesz ennek az ügynek likvid, vagy nem liquid? bagatell, vagy nem bagatell? Felkerülhet-e a szoros kapcsolat folytán a likvidnek, bagatellnek jelzett vádlottnak jogkérdése is a Kúriához, ahol a főtettesre kimondott felmentő ítélet reá is kihatna stb, avagy, hogy lesznek egy ily ügy alanyai kezelve? Hiszen jelenleg az összefüggés folytán még a fiatalkorúak bűnügye sem választható el mindég a főügytől. Léven pedig ezen újabb skrupulusomnak is töménytelen variációja, szintén el sem tudom képzelni, hogy pl. csak egy 10 tagból álló vádlott-társaságnál, ahol a tolvajtól, tehát a tettesek, részesektől le egészen a kih. törv. 129. §-áig mindenféle minősítés szokott felmerülni, miként alkalmaztatik majdan eme előzetes kérdés? Az ügyész, a bíróság, le egészen a védőig mindenki más állásponton lesz, kiki a saját felfogása, érdeke szempontjából és ezzel ezrei fognak teremni az olyan fejtöréseknek és az oly semmisségi panaszoknak, amelyek eddig nem léteztek és amelyekre eddig még csak gondolni sem mertünk volna. És miután a járt utakra hivatkozással a leépítés tekintetében a novella, a kitaposott utak felhagyásával egy járhatatlan vadont fog teremteni; a Kúria majd törheti a plusz munkán fejét az üres szalmacséplésben, mert hogy vélt igazát egyik fél sem fogja engedni, az holtbizonyos. De ha már a Kúria tehermentesítése kérdésében lekerültünk a büntető járásbírókhoz is, hogy ott a törvényszéki eljárásban nem található bagatellügyeket megtalálhassuk, akkor épp a t. cikkíró úr által felhívott Bp. 556. §-a is nekem ad igazat, mert e § rögtön nem tekinti az ügyet a jogtudomány értelmében a szószoros értelmében bagatellnek, ha szabadságvesztésbüntetés is kiróható; mert ez esetben — féltve örködve az emberi szabadság felett — nehogy csak valamelyes hátrány is érhesse a vádlottat, rögtön megadja a harmadfokhoz a semmisségi panasz jogát. Pedig hát itt esetleg csak párnapi fogházbüntetésről szokott szó lenni, a t. cikkíró úr eseteiben pedig évekről lehet szó, eltekintve az egész egzisztencia kérdésétől.

Érvül a kúriai 90%-os statisztikát sem fogadhatom el, mert ha igaz volna is, hogy 100 esetből csak 10 esetben fog helyt a semmisségi panasz, akkor egy örökéletre kiható kérdésben ez — tekintve a Kúria kötöttségét — fényes eredmény. De e statisztikában benne vannak a főügyészek által bejelentett alaptalan semmisségi panaszok is, amelyekről az igazat kereső vádlott nem

tehet, miként arról sem, hogy oly vádlott is nyujt be semmisségi panaszt, akinek nincs igaza, vagy akin fentemlített kötöttsége folytán a Kúria nem képes segíteni bár érzi, hogy segíthetne. A statisztika különben is számtani művelet, melynek az igazság kereséséhez semmi köze és ha ennek szempontjából akarjuk felállítani, akkor az első rubrikát azzal kellene kezdeni, hány vádlott lelte meg eddig igazát az alsófokok ellenére a Kúrián és nyerte ezzel vissza életét, meghurcolt becsületét. De hogy az igazsággal semmikép sem összefüggő sub titulo liquid, nem likvid, tehát kezelési statisztikával vádlottat jogaitól elűzni igazságtalan valami és a lelkiismeretbe vágó kérdés is.

Nagyjában ennyit jegyzek meg a t. cikkekre és most kitérek a következőkre.

Az Élt.-ben felépített hatáskör helyessége eddig vitán felül állt!

A perorvoslatok korlátozására vonatkozó novelláris rendelkezéseknek helyességére a koronaügyész úr az ú. n. likvid- és bagatellügyek osztályozását hozza fel, azonban sajnálatomra kénytelen vagyok azt a kijelentést kockáztatni, hogy az ügyek ilyen osztályozásának felhozása tévedésen alapul. Ugyanis a novella a bűnügyeknek ily megkülönböztetést nem tesz az egyes bűnügyek tekintetében; hanem csak azt a rendelkezést tartalmazza, hogy a helybenhagyó kir. táblai ítéletek ellen a Kúriához jogorvoslatnak ne legyen helye. E rendelkezésnek törvénybe iktatása pedig a cikkíró úr fejtegetésével szemben azt eredményezheti és fogja is eredményezni, hogy amennyiben az ú. n. likvid- és bagatellügyekben a kir. táblai ítéletek nem lesznek helybenhagyók, ezek mégis fel fognak kerülni felülvizsgálat céljából a Kúriához és pedig nagyobb számban, mint az ú. n. nagyobb súlyú bűncselekmények. Így a novella a cikkíró úr szerint várható munkacsökkenést nem fogja a Kúriánál előidézhetni.

Azt pedig feltételezni sem merem, hogy a cikkíró úr azt az elvet akarná meghonosítani, hogy a bíróságok az ügy érdemének eldöntése, az anyagi igazságnak győzelemre juttatása mellett, kénytelenek legyonek a munka megkülönböztetésének megállapításával is foglalkozni, hogy az egyes ügyek likvid- vagy bagatell-e? Ha a novella által tervezett jogorvoslat korlátozása erre irányulna, akkor nem a novelláris törvény állapítaná meg a további perorvoslat használhatóságát, hanem a bíróságoknak az a döntése, hogy az ügyeket likvid- vagy bagatellügyeknek minősítik-e, vagy nem. Azt hiszem ilyen lehetetlenséget a koronaügyész úr sem akarna törvénybe iktatni.

Azonban a novella által tervezett jogorvoslatkorlátozás szerény nézetem szerint a Kúriánál sem fog munkacsökkenést eredményezni. Ugyanis a novella dacára a felek az általam előbbi cikkemben felhozott érdekek kielégíthetése céljából a helybenhagyó kir. táblai ítéletek ellen mégis fognak semmisségi panaszokat bejelenteni, s ilyen esetekben a kir. ítélőtáblák kénytelenek lesznek az ügyeket a Kúriához felterjeszteni, mert hisz a Bpn. 32. §-ának első bekezdése értelmében az ilyen, a törvény által kizárt perorvoslatokat a kir. ítélőtáblák nem utasíthatják vissza. Ezen rendelkezés az egész világon győzelemre jutott azon elven alapul, hogy a határozatot hozott bíróság nem bírálhatja felül a saját határozatát, s nem dönthet a felett sem, hogy van-e határozata ellen helye perorvoslatnak; azt pedig, hogy a koronaügyész úr a novella életbeléptetése érdekében a novellában hivatkozott jogelvet sutba szándékozna vetni, eleve kizártnak tartom, már csak azért is, mert előző cikkemben e témát érintettem, de arra még csak reflektálni sem tartotta szükségesnek.

A hivatkozott esetekben tehát nem fog bekövetkezhetni a Kúriának tehermentesítése, az ottani munka apasztása; sőt sokszor az a nagyon elszomorító eset fog felmerülni, hogy a Kúria mégis kénytelen lesz az ügygel foglalkozni, s bár az ügynek hozzá való felterjesztése és áttanulmányozása, tehát bírói tevékenység kifejtése után megállapítja, hogy anyagi törvénysértés történt, az anyagi igazság sérelmet szenvedett; mégis a törvényszerinti ítélkező bíróság el lesz zárva attól, hogy az anyagi igazságot érvényre juttathassa, hanem kénytelen lesz az igazságtalanságot szentesíteni oly határozattal, amelynek meghozatala nem igényel ítélkező tevékenységet, hanem közigazgatási, vagy talán jobban mondva a sóhivatali tevékenység hatáskörébe lenne vonható.

De rátérek a koronaügyész úr által felhívott «ökonómiai» szempontokra is. E pontnál csodálatomat kell kifejeznem, hogy

a cikkíró úr csakis, kizárólag a bűnügyekben tartja üdvösnek a perorvoslatok korlátozását, s nem hívja fel a kormány figyelmét arra is, hogy ha következetes akar lenni, a polgári perekben is kellene — az egyenlő elbánás terhének fogva — a perorvoslatok használhatóságát korlátozni. Az a törekvés, amely arra irányul, hogy csak a bűnügyekben korlátoztassék a perorvoslatok használhatósága, nagyon is tápot ad arra a feltevésre, hogy az üzleti szempontok az irányadók; mert hisz a polgári perekben a perorvoslatok használhatósága nagyértékű bélyegek lerovását teszi szükségessé, s így felvetődhetik az a gyanu is, hogy kizárólag a bűnügyekben csak azért irányul a perorvoslatok korlátozására a Kúrián, mert a bűnügyekben a perorvoslatok nincsenek bélyegilletékekhez kötve, s így egyúttal nem hoznak jövedelmet is. Azt hiszem azonban, hogy bűnügyi perekben, amelyek az állami jogrend és jogbiztonság megóvásának és így az állam fenntartásának alapját képezik, a perorvoslati bélyegek kötelező voltát talán csak nem szándékozzák, szintén novelláris úton behozni, mert ez valóban végzetes következményekkel járna.

Az ökonómiai elv alapulvétele egyúttal annak a feltevésnek szolgáltathat tápot, hogy ez útmutatás akar lenni, hogy a kir. ítélőtáblák — miután a novellához képest újabban tulajdonképpen az «ökonómiai» elv az igazságszolgáltatásnak a legfőbb törekvése és alapja — törekedjenek arra, hogy minél több egybehangzó ítéletet hozzanak és így járuljanak hozzá ahhoz, hogy a Kúria tehermentesíttessék. Azt hiszem, ha az igazságügyminiszter úr statisztikai adatokat szerzett volna be a helybenhagyó és megváltoztató, vagy megsemmisítő kir. ítélőtáblai ítéleteknek a számarányára vonatkozólag, meggyőződhetnék arról, hogy a kir. ítélőtáblákat nem az üres ökonómiai elv, hanem az anyagi igazság felkutatása és megállapítása vezérli. Tapasztalná, hogy aránylag oly csekély számú a teljesen helybenhagyó táblai ítélet, hogy a perorvoslatoknak ezekre való korlátozása nem eredményezhet a Kúriánál lényeges munkacsökkenést és egyúttal miután a Miniszter úr, mint volt bíró szintén tudja, hogy a bíró nem arra tett esküt, hogy helybenhagyó ítéleteket fog hozni, s a bírói eskü szövegének megváltoztatása tervbe véve nincs, ki van zárva még annak a lehetősége is, hogy a kir. ítélőtáblák esküjük ellenére, s felhagyva eddigi tapasztalt lelkiismeretességükkel és alaposágukkal, csakis arra fognak törekedni, hogy csak helybenhagyó ítéleteket hozzanak, mert hisz a novella szerint másképp el sem érhető a Kúria tehermentesítése.

Azonban csodálkoznom kell azon, hogy az illetékes tényezők nem jutottak arra a tudatra, hogy semmiképpen sem szükséges a bűnügyekben a perorvoslatok korlátozása: a Kúria tehermentesítését másképpen is el lehet érni. Már mult cikkemben is érintettem ily témát, itt újból előállok néhány szerény-javaslattal; melyek a Kúria tehermentesítését sokkal jobban fogják előmozdítani, mint a perorvoslatok korlátozása.

Hazánkban a jogrend konszolidálódott, valutánk stabil, a háborúelőtti állapotokat nagyon is megközelítettük, s mégis azt tapasztaljuk, hogy erről az igazságügyi kormány tudomást nem szerzett, pedig a vázolt állapotnak létesülése feltétlenül azt kellett volna eredményeznie, hogy az Igazságügyminiszter úrnak be kellett volna már terjesztenie egy oly törvényjavaslatot, mely szerint a büntetőtörvényekben foglalt értékhatárok visszaállíttatnak olyképpen, hogy a korona alatt pengő értetendő. Ugyanis a sokféle rendelethez megállapított jelenlegi büntetőjogi értékhatárok szerint a Kúria elé kerülő ügyek legnagyobb része olyan, amelyek a t. cikkíró úr által hivatkozott Élt. szerint a kir. járásbíróságok hatáskörébe tartoznak, vagyis, amelyekre egyedül használható a cikkíró úr szerinti likvid, illetve bagatell elnevezés. Ezekről az ügyektől pedig a Kúria nem a perorvoslatok használhatóságának korlátozásával lesz mentesítve, hanem azáltal, ha visszatérünk a konszolidáltságnak törvényes alapjára, s az 1921. év előtti büntetőjogi értékhatárok visszaállíttatnak, s ezen ügyek így az Élt. törvény szerint a kir. járásbíróságokhoz visszakerülnek, minek folytán a Kúria tehermentesítése minden retrográd haladás nélkül el lesz érhető.

Ezen kívül volna oly elintézési mód is, mely lényeges tehermentesítést eredményezne nemcsak a Kúriánál, de a kir. tábláknál is, a nélkül, hogy az anyagi igazság sérelmet szenvedne és az ökonómia is érvényre jutna. Ugyanis a törvény által kizárt semmisségi panaszok visszautasítása jelenleg a kir. Kúriánál és a kir. tábláknál úgy történik, hogy az előadó az ügyet áttanulmányozza,

ezután az ügy nyilvános tanácsülésbe tüzetik ki; a kifüggesztésre a kezelőszemélyzet munkája és nagyértéket képviselő papírmennyiség használtatik fel, a nyilvános ülés előtt az előadónak — tekintve azt, hogy a kitűzés óta hosszabb idő telt el — az ügyet újból át kell tanulnia, tehát dupla munkát kell végeznie a tanulmányozásra. Ezzel szemben, ha az előadó már az első tanulmányozása alkalmával arra a meggyőződésre jut, hogy a semmisségi panasz, mint a törvényben kizárt visszautasítandó, a nyilvános ülésre való kitűzés és azzal járó munka és anyag megkímélésével, az első tanulmányozás után «zárt» ülésbe vinné a darabot és a tanács zárt ülésben hozná meg döntését a Bpn. 34. és 35. §-ainak figyelembe vétele mellett.

Végül még a következőket: félttem a Bp.-t, mert az oly remek egész, melynek egy elhagyott vesszője, kihagyott szava megbolygatja annak egész mivoltát. Olyan ez, mint egy háló, melynek, ha csak egy szemét is megbolygatjuk, tágítunk, vagy szűkítünk rajta, már nem foghatja eredeti célját szolgálhatni, eltekintve a toldás-foldás folytáni értékvesztéstől, ráadásul majd kiereszti az olyan halakat, melyeket meg kellett volna fognia és hálójába akadnak majd olyanok, melyeket nem lett volna szabad megfogni. Ha tehát újat, jót nem tudunk alkotni, ami jönnek van, azt becsüljük meg és ne toldozzuk-foldozzuk, mert majd úgy járunk, mint az előző cikkemben kifogásolt kúriai 94. sz. teljes-ülési határozattal. Nem elég, hogy egy hatalmas garmadáját az ügyeknek életre-keltették vele, de ráadásul pro- és kontra megindult a vita, hogy most már a 92. §-al vétségge leminősített ítéletek fejében mibe kell a vádlottat bűnösnek kimondani? Az egyik esküdött rá, hogy büntetben; a másik, hogy vétségben. A vége az lett, hogy az egyik bíró az ítélet fejébe büntetést írt és a 92. §-al a rendelkezésben vétséget állapított meg, a másik fordítva csinálta, mindkét helyre vétséget írván. Ennek aztán az a kómius következménye lett, hogy nemcsak érdemben, de akkor is, ha az ítéletben meg is nyugodtak a felek, a forma miatt hol a vádlott, hol az ügyész felkergette az ügyet a táblára, hogy ott, nem elég lévén a dolog, még ezt a szalmát is csépeljék. És szinte biztosra veszem azt is, hogy a bűnügyi nyilvántartókba is micsoda zavar keletkezett azon esetekben, mikor a hibásan büntetben bűnösnek kimondott, de csak fogházzal sújtott vádlottak ügyeiben mindenki megnyugodott és a táblák már nem igazíthatták ki e hibát.

Óvakodjunk tehát minden olyan újítástól, mely egyrészt az igazság rovására is megy, másrészt a tehermentesítés helyett majd megterheléssel járhat és alapjaiban megdönt egy oly törvényt, amelynek kiválóságát évtizedes gyakorlat fényesen igazolta és amely a külföldön, mint kiváló magyar jogi alkotás nagy elismerésre talált.

Dr. Füzesséry Kund.

Eljárás és per.*

(Jegyzetek egy általános jogtan eljárásjogi részéhez.)

V. Az ellenérdekű felek között folyó eljárások nem peres eseteiben a hatóság vagy az egyik fél egyoldalú előadása alapján (fizetési meghagyás) vagy az egyoldalú előadás mellett nyújtott részbizonyítékkal megelégedve (a váltófizetési meghagyásos eljárásban az alakilag kifogástalan váltó; büntetőparancs) intézi el az ügyet. A jog számol ugyanis azzal, hogy az adós a vitás ügyek elintézésére rendelt igen differenciált eljárási szabályok mögé bújva akadályozza meg teljesen likvid igények érvényesítését és ezért gondoskodik oly gyors eljárási módokról, amelyek célja az, hogy a *likvid* igénytel bíró hitelező minél egyszerűbben juthasson végrehajtható közokirathoz. Feltételezi ugyanis a törvényhozó, hogy a hitelezőnek igaza van, amint ez az esetek túlnyomó részében így is áll. Azoknak az eseteknek a kedvéért, amidőn ez nincs így, gondoskodni kell a jóvátétel lehetőségének megadásáról. Az orvoslás módja az, hogy az a fél (a *másik* fél), akit a hatóság a határozat hozatala előtt nem hallgatott meg, utólag léphet fel valamely jogorvoslattal. A reparáció módjai: fellebbevitel (felfolyamodás a végrehajtást rendelő végzés ellen), az el-

járás perré alakítása (kifogás vagy ellentmondás a meghagyásos, a Pp. szerinti lakfelmondásos eljárásban, a külföldi megkeresésre végrehajtást rendelő végzés ellen, a közigazgatási büntető parancs esetében; hallgatás a járásbírói büntető parancssal szemben), a határozat perrel való megtámadása (határper, igényper, végrehajtás megszüntetési per, a Ppét 47. §-a szerint a tulajdoni arány megállapítását megtámadó per). A tisztességtelen verseny esetében alkalmazandó ideiglenes intézkedés korlátozását kérheti az azt elszenvedő fél, különösen akkor, ha őt az ideiglenes intézkedés megtétele előtt nem hallgatták meg (23,900/1924. I. M. sz. rend. 16. §.). A telekkönyvi jog szerint néha a hitelező egyoldalú kérelmétől függ a bekebelezés (előjegyzés) magassága; az ellenfél azonban a bekebelezett (előjegyzett) összeg csökkentését kérheti (tkvi rt. 65. §., 88. §. d) p., 90., 93. §-ai). Az is egy módja az utólagos reparációnak, hogy az életben levő és utóbb hazatért holtánnyilvánítt hatálytalaníthatja a holtannyilvánítt határozatot. (Pp. 746. §.) Maga az utólagos reparáció nem a két-személyű eljárások specialitása. A vagyonátruházási illeték elévülését nem veszik hivatalból figyelembe és az csak fellebbevitel alakjában érvényesítendő a fél által. (1920 : XXXIV. tc. 18. §. 7. bek.)

Végül vannak oly szűkebb értelemben vett eljárásban hozott határozatok, amelyek önmagukban nem teljes érvényűek, vagyis az, hogy a hatóság a maga közreműködését az egyik fél rendelkezésére bocsátotta, nem jelenti az azt kieszközölt fél eljárásának végleges szankcionálását. A fél, aki ezeket igénybeveszi, a maga veszélyére cselekszik és ki van téve a cselekmény jogossága utólagos felülbírálatának. Azt, joga volt-e a váltóbirtokosnak óvást felvételnie, az adósnak tartozása összegét teljesítés hatályával bírói letétbe helyeznie, a bérbeadónak törvényes zálogjoga érvényesítéséhez rendőri segédletet igénybevennie (budapesti lakb. szab. 22. §.) anyagi jogilag indokolva volt-e a biztosítási végrehajtás, az előzetesen végrehajtható ítélet alapján kieszközölt kielégítési végrehajtás, a zárlat foganatosítása, a zálogtárgy perenkívüli elárvereztetése, az előleges vagy a külföldön a fél egyoldalú kérelme folytán foganatosított bizonyítás a nélkül, hogy azon a másik félnek módjában lett volna résztvenni: az anyagi jogi kérdést eldöntő, esetleg a kártérítési perben a bíróság állapítja meg. (Ilyen, nem teljes hatálya van a bérfelmondási stb. perben hozott *ítéletnek* is; Pp. 635. §. 2. bekezdés.)

VI. A per-forma előnyeire azoknak az eljárásoknak is szükségük van, amelyekben csak egy magánfél szerepel. Minthogy per egyszemélyű eljárásban nem képzelhető el, a jog a magánféllel fél szereppel és fél-jogokkal egy hatóságot vagy hatósági közeget (*hatósági felet*) állít szembe; meglévén a felek többsége, lehetséges a per is.

Vegyük tipikus példaként a *bűnvádi eljárást*, még pedig egyszerűség okából azt az esetet, midőn sértett nincsen, amidőn tehát az állam a bűncselekményt kizárólag közérdekből üldözi (pl. a politikai bűncselekményeket). Itt egy magánfél szerepel: a *vádlott*.

Az úgynevezett inkvizitórius eljárásban az egész bűnvádi per egy ember kezében van. Az ő feladata, hogy minden szempontot egyaránt figyelembe vegyen és minden érdeket egyaránt képvisljen: úgy azt az érdeket, hogy bűnök megbüntetésül ne maradjanak, mint azt, hogy ártatlanok ne szenvedjenek. Mai fogalmaink szerint egy személyben vádló, védő és bíró.*

Évszázadok tapasztalata, sőt mondhatnók: szenvedései tanították meg az emberiséget arra, hogy az egy személy kezébe egyesített bűnvádi eljárás nem alkalmas az igazság kiderítésére. A hatóság, amelynek az lett volna a hivatása, hogy egyaránt vegye figyelembe és derítse ki a terhelő és mentő körülményeket, tapasztalat szerint mindig inkább a vádlottat terhelő momentumokra helyezte a súlyt.

Ezen a visszasszágon a jogfejlődés úgy segített, hogy külön szervezet teremtett, amelynek feladata kizárólag az, hogy a bűnöst üldözze és a bíróság elé állítsa. A bűnvádi eljárásnak épp az eleje: a bűnös megállapítása és kézrekerítése az, amely a hatóságot a munka nehézségeinél fogva, amelyet sokszor a vádlott ellenakciói idéznek elő, vádlott-ellenessé teszi és hiányzik, vagy legalább is kisebb mértékben van meg ez az indulat annál a hatóságnál: a bíróságnál, ahova az ügy már túlnyomó részében

* A cikk előző folytatásában (137. old. első hasáb felülről 38. sor) a «nem meggyőzni» szavak után a «hanem legyőzni» szavak beszúrandók. A mondat tehát így hangzik: «A felek... egymást nem meggyőzni, hanem legyőzni akarják. — Bef. közl. Az előbbi közl. I. a 13. és 15. számban.

* Erre és a következőkre nézve I. *Hartfeld*, *Streit der Parteien*, 111. skk. II.

kiderítve kerül. Az üldöző hatóságot: a vádhatóságot a jog fél-szereppel ruházza fel, szembeállítja a vádlottal és ez a két fél a bíróság előtt per formájában harcol.*

Az a hatóság, amely a későbbi eljárásban fél, az eljárás elején objektív feladatokkal van felruházva. Így áll elő az, hogy annak a magánfélnek a szempontjából, akinek a bűnvádi eljárás-sal dolga van, a vádhatóság létesítése újabb eljárást teremtett meg: eljárást a vádhatóság előtt. Így: az ügyészséghez intézett fellebbezés eljárás aziránt, hogy az ügyészség vádat emeljen; ennek az eljárásnak külön fellebbezési rendszere van. A pótmagán-vádló nem kérheti bűnügy újrafelvételét; de fordulhat az ügyészséghez a végből, hogy az újrafelvételt az ügyészség indítványozza. Vannak más esetek is, amidőn ily, rendszerint az érdekelt felet megillető kezdeményezési joga csak hatóságnak van és az érdekelt fél szintén csak közvetett úton tud célt érni: bűnügyben csak a koronaügyésznek van joga perorvoslással élni a jogegység érdekében és az a magánfél, akinek ily perorvoslat igénybevétele érdekében áll, csak a koronaügyészségen keresztül juthat el ily jogorvoslatához. Ha a Kúria valamely döntvénye sérelmes valamely félre, úgy annak a Kúria elnökéhez vagy az igazságügyminiszter-hez kell fordulnia, hogy ezek egyike a döntvény megváltoztatása iránt indítványt tegyen. (A Kúria elnöke, ha a teljes-ülés összehívását ő kezdeményezte, nemcsak az összehívás adminisztratív munkáját végzi el, hanem indítványozó félként is szerepel.)

Hatósági fél bizonyos polgári perekben a királyi ügyész és az árvaszéki ügyész. Hatósági fél az ügygondnok is, aki nem államhivatalnok ugyan, de egy meghatározott ügy ellátására bizonyos fokig hatósági jelleget kap.

A hatósági félnek különös jogorvoslata is van azokban az ügyekben, amelyek végső fokon a közigazgatási bíróság előtt dőlnek el: a hatósági panasz.

Az államot polgári pereiben a bíróság, tehát (állami) hatóság előtt szintén hatósági fél, a kincstári jogügyi igazgatóság képvisel. El lehetne képzelni azt is, hogy az állam elleni igényeket nem per útján, hanem a magánfél egyoldalú folyamodványára közigazgatási úton intéznék el. Vannak tényleg oly magánjogi természetű igények, amelyek ki is vannak véve a bírósági hatáskörből: pl. a rekvirálásból eredő igények. Az ily esetekben egy hatóság képviseli úgy az állam pénzügyi érdekeit, mint pedig azt az ugyancsak az állam által megvédendő érdeket, hogy a magánemberek ügyeit igazságosan intézzék el.

Érdekes esete a hatóság félként való szerepeltetésének az, amidőn a hatóság eldönt egy ügyet, a határozattal meg nem elégedő fél újabb eljárást vagy pert tesz folyamatba vagy fellebbevitellel él és az újabb eljárásban vagy a fellebbezési fokon a megtámadott határozatot hozó hatóság félként szerepel. Így a jövedelmi, kereseti és vagyonadót kiveto adófelügyelő, az atyai hatalmat felfüggesztő árvaszék. Körülbelül a fordítottja ennek az esetnek az a másik, amidőn a (társas) hatóság határozata ellen a hatóság egyik tagja (elnöke) fellebbevitellel élhet. Példa: a főispán panaszjoga a törvényhatósági bizottság határozata ellen.

VII. Azokban a (többszemélyű) ügyekben, amelyekben a döntő hatóságnak nem egyedül a felek érdekét, hanem tágabb (egyetemes vagy köz-) érdekeket is meg kell óvnia, ezt a tágabb érdeket a döntő hatóság előtt sokszor külön hatósági fél képviseli. Ha az ügy per alakjában intéződik el, a per a hatósági fél belépése folytán háromszemélyűvé válik.

Példák: A házasságvédő a régi perrend szerinti házassági perben; a kir. ügyész a nem általa indított házassági (Pp. 644. §.), törvénytelenítési (Pp. 699. §.) perben; az árvaszéki ügyész a nem általa megindított kiskorúság meghosszabbítási (Pp. 704. §.), valamint e meghosszabbítás megszüntetése iránti perben (Pp. 717. §., utalással a 704. §-ra), a gondnokság alá helyezés iránti perben (Pp. 720. §. 2. bek., 723. §. 2. bek., mindkét hely a 704. §-ra való utalással; Pp. 723. §. 3. bek.), a gondnokság alá helyezés megszüntetése iránti perben (Pp. 726. §., közvetett utalással ugyan-

* Amit most csak nagyjában odavetve előadtam, magyar jogon az 1921: XXIX. tc. életbeléptéig csak az úgynevezett gyorsított eljárásokban volt így, míg most ez a rendes eljárásban is így van vagy legalább is így lehetséges. A büntető perrend az ügyészség által vitt vagy irányított előzetes eljáráson: a nyomozáson kívül, amelynél féltő, hogy azt a vádhatóság által sugallt üldözési szellem hatja át, mintegy korrektívum gyanánt bírói előkészítő eljárást: vizsgálatot is ismer. Ez a fenti elv továbbfejlesztése.

arra szakaszra; 729. §.) Ez a szerepe bűnügyekben — mint egy aktusra kirendelt közfunkcionáriusnak — a közvédőnek és a kirendelt védőnek. A védő jogi helyzete különben is más, mint az ügyvédé a polgári perben vagy akár a sértett képviselőjéé a büntető perben; sokkal függetlenebb a laikus féltől, mint amazok. Ezt legjobban a védő önálló perorvoslati joga dokumentálja. A védő, ha magánféltől nyeri is meghízátását, mindig egy kissé közfunkcionárius is.

Nemcsak perben, hanem szűkebb értelemben vett eljárásban is találkozunk hatósági féllel. A hatósági fél intervenciójának a rendszerinti módja: a fellebbezés. A cégbiztos a cégbírósági határozat ellen, az árvaszéki ügyész a saját kérelemre elrendelt gondnokság alá helyezést megszüntető végzés ellen fellebbevitellel élhet. De nem ez az egyedül elképzelhető mód. Példa: a pénzügyi hatóság leltározást kérhet a hagyatéki eljárásban (1920: XXXIV. tc. 37. §. 6. bekezdés.)

Dr. Vági József.

Szemle.

— Apponyi Albert, akit a budapesti ügyvédi kamara tiszteletbeli elnökké fog megválasztani, az ügyvédi címet nemcsak tiszteletből érdemelte ki, mert a népszövetség ülésén, mint a magyar állam ügyvéde oly magas színvonalú jogász munkát végzett, amely meghaladja az ügyvédi diplomával szerzhető minősültséget. Mint vérbeli jogász felül-emelkedett az érdekképviselő egyoldalúságán, mert a vegyes döntőbíróóság intézményének és a bírói függetlenségnek védelmében oly érdekeket szolgált, amelyek a kultúr világ összes peres feleinek közös érdekei. Tekintet nélkül az anyagi jogvitára, nem férhet kétség az alapelvhez, hogy a szerződésileg felállított választottbíróóság döntése éppoly kevésbé hiusítható meg az egyik fél bírának utólagos lemondásával, mint ahogy nem befolyásolható a bíróságon kívül álló tényezők határozatával. Minthogy a békeszerződésben nincs rendelkezés, amely a népszövetséget a vegyes döntőbíróóság-nak a hatásköri kérdésben felülvizsgálati forumává jelölné ki, a szerződő feleknek bele kell nyugodni, hogy a bíróság maga állapítsa meg hatáskörét. Miként a törvény megszületése után függetlenné válik a törvényhozótól, úgy a bíróság is függetlenül a szerződő felektől, akiknek közös akarata azt teremtette. A genfi vitában nem hivatkoztak a precedensre, amely a Ruhr-megszállás idejében keletkezett, amidőn Németország négy vegyes döntőbíróaságból vonta vissza képviselőit s amidőn a népszövetség tanácsa helyükbe négy semleges bírót jelölt ki, a nélkül, hogy kijelölésüket bárminő feltételtől tette volna függővé. Arra az álláspontra azonban, amelyet az angol külügyminiszter elfoglalt, nincs precedens a döntőbíróóságok történetében. Akármilyen lesz is a népszövetség tanácsának decemberre halasztott döntése, Apponyinak elévülhetetlen érdeme nem az, hogy a magyar ügyet védelmezte, hanem hogy a nemzetközi jog ügyét a szakszerű jogász elfogulatlanságával vette védelmébe. Ha talán véletlen is, hogy a vitában a volt szövetségesek a magyar-ellenes álláspontot képviselték, mégse lehet az érzéstől szabadulni, hogy a hatalmi, tehát a háborús érdek szolgálatában álltak, míg Apponyi Albert a strictum jus, tehát a béke fegyvereit védte azzal az ékesszólással, amelyet a legnagyobb szónokból is csak a jog érzése tud kiváltani.

— Az Országos Ügyvédszövetség I. vándorgyűlése. Húsz év telt el az utolsó országos ügyvédgyűlés óta. Sem a háború, sem az ezt közvetlenül követő időszak nem volt alkalmas országos ügyvédgyűlés tartására. Az ügyvédszövetség elnöke Pollák Illés megragadva az alkalmas pillanatot, melyet a miniszter által kilátásba helyezett rendtartás reformja nyújtott, elhatározta, hogy országos tanácskozássra hívja össze a szövetség tagjait, a kar helyzetének megvilágítására és kívánságainak hatályosabb érvényesítésére.

Ha figyelembe vesszük, hogy a vándorgyűlés összehívásától annak megtartásáig alig múlt el több két hónapnál, meg kell állapítanunk, hogy az eredmény meglepően jó volt.

Több mint háromszáz ügyvéd vett részt a gyűlésen. Nem nagy szám, ha összehasonlítjuk a korábbi ügyvédgyűlések résztvevőinek számával, de kielégítő, ha az ország csonka voltára gondolunk és szem előtt tartjuk azt is, hogy ez volt az ügyvédeknek első vidéki országos összejövedele.

A rendezés egyetlen hibája, hogy nemes buzgósággal oly nagy programot állított össze, melyet a vándorgyűlés a legnagyobb szorgalommal sem volt képes feldolgozni. Minthogy fél nap esett a megnyitásra, fél nap a záróülésre, a nyolc bizottság üléseire kevés idő maradt és a résztvevők a teljes-ülések, előadások és bizottságok között egészen apró csoportokra oszlottak. Ezt a hibát el kell a jövőben kerülni, mert kisszámú tagból álló bizottság határozatai nem bírnak kellő súllyal.

Igaz, hogy a záróülésen a teljes-ülés dönt a bizottság javaslatairól, de tudjuk, hogy a záróülések szavazásai nem pótolhatják a bizottsági tanácskozás esetleges hiányait.

Feltűnő volt, hogy legalább kétszerannyi vidéki ügyvéd vett részt a vándorgyűlésen, mint budapesti.

A vándorgyűlés határozatait legközelebb közölni fogjuk.

— **Jogegységi döntvény.** A kir. Kúriának a váltó-, kereskedelmi és csődügyekben alakított jogegységi tanácsa a folyó évi október 8. napjának (szombat) délelőtt 10 órájára kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni:

«Ha a kereskedelmi ügyletből eredő követelés fedezésére adott kezizálogot a hitelező, akinek egyébként joga nyílt arra, hogy magát a zálogból kielégítse, bírói közbenjárás nélkül adja el annak dacára, hogy a felek ebben írásbelileg meg nem állapodtak (Kt. 306. §.) az ilyen eladás a zálogbaadóval szemben érvénytelen-e és ennek következtében a zálogbaadó jogosítva van az előző állapot helyreállítását követelni, vagy pedig az eladás a zálogbaadóval szemben érvényes és ennek következtében a hitelező felelőssége, amely őt a miatt terheli, mert az eladást szabálytalan módon eszközölte, arra szorítkozik, hogy amennyiben az elért vételár kevesebb, mint amennyit a szabályszerű út megtartása esetén elérhetett volna érni, a különbözetet a zálogbaadónak kártérítésként megfizetni tartozik?» (Vonatkozással a kir. Kúriának egyfelől P. IV. 572/1924. számú, másfelől P. IV. 1465/1925. számú határozatára.)

Az ügynek előadója a jogegységi tanács ülésében dr. Ternovszky Béla kir. kúriai bír.

— **A numerus clausus** kérdésében a budapesti ügyvédi kamara választmánya szeptember hó 20-án zárta le a szavazást. 3098 bejegyzett ügyvéd közül 2780 szavazott és pedig 2052 a numerus clausus ellen (74%), 728 mellette (26%). A kamara vezetősége és választmányi tagjai közül 48 szavazott a numerus clausus ellen, 9 mellette, 2 tartózkodott a szavazástól.

— **A «tisztai» jogtan állambölcsélete.** Az újkantianus jogbölcseletnek kétségkívül legtehetségesebb képviselője: Hans Kelsen, a bécsi egyetem tanára «Allgemeine Staatslehre» címmel 1925-ben egy nagyobb munkában foglalta össze addigi államtani kutatásainak eredményeit. Ennek a munkának szerzőtől összefoglalt sommázatát fordította le Moór Gyula szegedi egyetemi tanár és tette közzé előszóval kiegészítve, amely Kelsen életét és munkásságát ismerteti, «Az államelmélet alaponalain» címmel a szegedi tudományos könyvtárban. Kelsen, mint a normatív jogtudomány képviselője, a jog és az állam azonosságából indul ki, tehát szerinte csak normák alkotják az állami rendet vagyis az állam «nem a természeti rend fajtájához tartozó valóságok rendje». Éles logikája és briliáns érvelése ellenére Kelsen kísérlete, hogy a jogot, mint szellemi normatívumot a szociológiai tartalom valóságától ne csak megkülönböztesse, de függetlenítse, légüres térben kergetett színes szappanbuborékok játékát eredményezi. Attól a történelmi tapasztalattól, hogy a társadalmi tény, amelyet nem a norma teremt, hanem csak formába absztrahál, a prius, hiába próbál szabadulni. Hogy az államnak, mint társadalmi jelenségnek nem a természet, hanem a szellem birodalmában van helye, az kétségtelen. De épp így a szellem birodalmába tartozik a gondolat is, a nélkül, hogy az ember mint annak hordozója a gondolat keletkezésének és tartalmának magyarázatában mellőzhető volna. Faust is kénytelen a szentírás első mondatát akként fordítani: kezdetben volt a tett. Hogy: kezdetben volt a norma, az csak hittel, de nem tudással érhető fel. Ha a jogfilozófiát többnek tekintjük gondolatkategóriákkal folytatott agyigimnasztikának és a meglévőnek mélyebb, általánosító vizsgálatából, arra a kérésre várunk tőle választ, hogy mi legyen, úgy sajnos, a normatív jogbölcselet a — Moór Gyulával szólva — «XIX. század szociológiájának útvesztőjébe tévedt jogfilozófiai elmélkedést» nem téríti a helyes útra, hanem mutató nomine ismét a természetjogi spekuláció «magaslataira» emeli. Mindez mit sem változtat Kelsen munkájának érdekességén s bár *il a les fautes de sa qualité* nem nélkülözi annak erőnyeit, a distinctio páratlan élességét sem. Elismerést érdemel Moór professzor is a magyaros és világos fordításért.

— **A hitelező kijátszásának vádja** (Btk. 386. §.) esetében több ízben azért hoztak felmentő ítéletet, mert bizonyítást nyert, hogy az adós a befolyt vételárat más hitelezők kielégítésére fordította. Ezzel a felfogással szakít a kir. Kúriának 1927. évi március 9. napján B. III. 5575/1926. szám alatt hozott határozata. A konkrét esetben a vádlott azzal védekezett, hogy ő az ártúinak és üzleti berendezésének eladásából befolyt pénzösszeget, bár nem a sértettnél fennálló, de egyéb üzleti tartozásai törlesztésére fordította és így az ingók eladása nem a hitelezők megkárosítása céljából történt. A Kúria ezt a védekezést jogilag alaptalannak nyilvánította a következő elvi kijelentéssel: A Btk. 386. §-a azoknak a hitelezőknek az érdekeit védi, akiknek a követelésére nézve az adós ellen a végrehajtás bekövetkezőben van. A felülvizsgálatnál irányadó tényállás szerint pedig a sértett cég követelése már peresítve volt, sőt már marasztaló ítélet is hozatott, amikor a vádlott üzleti berendezését és még meglévő árúkészletét eladta. Ebből és azokból a további való tényekből, hogy a vádlott az eladásból befolyt összeg egy részét más, a sértett cég követelésénél jóval későbbi eredetű követelések törlesztésére fordította, a sértett követelése pedig a vádlott egyéb ingóságaira vezetett végrehajtás során kielégítést nem nyert, egyenesen az következik, hogy a vádlott a sértett céget, mint hitelezőjét ki akarta játszani, hogy már megítélt követelése kielégítést ne kapjon. Nem tévedett tehát a kir. ítélőtábla, amidőn a való tények alapján megállapította azt, hogy a vádlott az árut és üzleti berendezését mint vagyonához tartozó értéktárgyakat hitelezőjének megkárosítása végett a bekövetkező hatósági végrehajtás előtt elidegenítette. Következésképp a vádlott bűnösségének megállapítása is a Btk. 386. §-ába ütköző csalásban jogszabálysértés nélkül történt: — mert a Btk. 386. §-a csak egyes közelebből is megjelölt — e mellett már jellemzett hitelezőket véd, nem azok összességét; az ily egyes hitelezőknek a vagyon elvonásával való kijátszása a fedezetből való rosszhiszemű kirekesztése nem menthető tehát azzal, hogy a fedezet egy másik szándékosan kedvezményezett hitelezőnek jutott, mivel épp e kedvezményadásban van a sértett hitelező ellen érvényesített károsítási célzat, amelynek a törvényes tényálladék nézőpontjából nem kelléke, hogy a vádlottra vagyoni hasznót is jelentsen.

— **Egyházi szerelvények mentessége.** A végrehajtási novella 2. §. 1. pontja szerint «a végrehajtás alól ki vannak véve az isteni tiszteletre szánt helyiségekhez tartozó szerelvények». A budapesti kir. törvényszék egy felfolyamodás folytán 21. Pf. 10.479/1927. sz. a. most arra az álláspontra helyezkedett, hogy ezek a szerelvények elvesztik mentességüket, ha — akár javítás céljából is — az isteni tiszteletre szánt helyiségből elkerülnek, kivéve, ha a kiküldött végrehajtó azok egyházi szerelvényi jellegét nyomban és kétséget kizáróan megállapíthatja. A konkrét eset az volt, hogy egy zsidó imaház három imapadja javítás végett egy asztaloshoz adatott. A javítást az asztalos saját műhelyében már elvégezte, azonban mielőtt visszazárállíthatta volna, az asztalos háztulajdonosa lakbér erejéig lefoglaltatta. Igénypernek a végr. tv. 89. §. utolsó bekezdése értelmében helye nem volt. Az imapadok tulajdonosa, egy imaegyesület, előterjesztéssel élt és a kir. törvényszék ezt az előterjesztést utasította el. A döntés nem helyes. A novella 2. §-a egész határozottan mondja ki, hogy ezek a tárgyak mentesek a foglalás alól és nem köti ahhoz a feltételhez, hogy azok magában az isteni tiszteletre szánt helyiségben legyenek a foglalás alkalmával, vagy hogy azok jellege a végrehajtó által nyomban felismertessék. De ezen az alapon ki is játszható a nov. 2. §-a: nagyon könnyű a mentes ingókat a foglalás alkalmára egy indifferens helyre szállítani. A mentesség nem tehető függővé attól, hogy a kiküldött végrehajtó mennyire jártas a lithurgiában. Az egyházi jelleg független a felismerési lehetőségtől és a felek meghallgatásával, esetleg szemlével megállapítható. A törvény szellemével sem egyeztethető össze. A hasz-

nálában lévő szenteltvíztartót a törvényhozó akkor is mentesíteni akarta, ha azt a kiküldött nem is ismeri fel nyomban akkor, amikor véletlenül nem a templomban van, hanem javítás alatt a javítónál: kétségtelen, hogy a javítás alatt vagy a felnemis-
merés ellenére sem veszítette el a isteni tiszteletre szánt helyi-
séghez tartozó szerelvény»-i jellegét. Azonfelül botrányos jelene-
tekre is ad alkalmat: a végrehajtást szenvedőnek kétségtelen
joga, hogy a lefoglalt ingókat elszállíthatja. Ha már most az
impadokat az imaházba visszaszállíttatja, az árverést az imaházba
tűzik ki, ott árvereznek, esetleg isteni tisztelet közben és az áj-
latoskodók alól az árverési vevő kirántja a padot és elviszi. Ad
majorem Dei gloriam!

Dr. Kurzweil István.

— **Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht.** E címen Ernst Rabel, berlini egyetemi tanár szer-
kesztésében folyóirat jelenik meg, amely az 1926-ban alapított
Institut für ausländisches und internationales Privatrecht hiva-
talos lapja.

A lap, amely több hasonló tárgyú előkelő német folyóirat
helyébe lép, céljaul tűzte ki a különböző magán- és hiteljogi jog-
intézmények összehasonlító művelését, különös tekintettel a világ-
háború által előidézett viszonyokra. Szívesen lát tudományos vagy
gyakorlati adatokat más országok jogrendszerei köréből. Különös
súlyt helyez a világszerte folyamatban levő részvényjogi reformra.

Az első szám bevezető cikke Rabel nagyértékű és mély gon-
dolkozású tanulmányát tartalmazza a jogösszehasonlítás és a nem-
zetközi bíraskodás köréből. A cikk utal a nemzetközi bíraskodás-
nak a háború óta fokozott jelentőségére, az egyes nemzeti jogok-
nak a nemzetközi jog elveivel való viszonyára, a jogeszméknek
ily módon előálló nemzetközi forgalmára, a nemzeti jogok alkal-
mazásának a békeszerződések által történt megszorítására. Ha
valamely nemzetközi szerződés szerzett jogoknak nyújt védelmet,
úgy a nemzeti jog valósággal a bíró széke előtt áll — mondja
Rabel — és a nemzetközi jog mértékén mérődik. Igaz ugyan
hogy a nemzetközi jog átfogó rendszere, annak primatusa még
csak jámbor óhaj, de kétségtelen, hogy ma már nem csupán
az államok, hanem magánosok magánjogai is a nemzetközi bírósá-
gok elé kerülnek.

Érdekes példákkal világítja meg Rabel a nemzetközi jogász
munkájának nyelvi nehézségeit. Utal arra, hogy a nemzetközi
bíróknak különböző joganyagokból új jogot kell teremteni, s utal
az abból származó nehézségekre, hogy a Hágai Állandó Bíróság
a civilizált nemzetek által elismert jogelveket hivatott alkalmazni.
Rabel nézete szerint a vegyes bíróságok ugyanily elvek szerint
tartoznak eljárni s időnként a természetjog (Naturrecht) alkal-
mazása sem kerülhető el. Utal továbbá a vegyes bíróságok bírái-
nak nemzeti sajátosságaira és megállapítja, hogy ennek ellenére
a megértés közöttük mindenkor lehető volt. Érdekes — mondja
Rabel — hogy ily módon valóságos államok feletti jogrend (über-
staatliche Rechtsordnung) van alakulóban, amint hogy a Hágai
Nemzetközi Bíróság az önbíraskodás tilalmát nemzetközi jogelvvé
avatja és a szerzett jogokat sértő nemzeti törvényt elvileg meg-
bélyegzi.

A helyszűke nem engedi, hogy a kiváló tanulmányban tár-
gyalt számos részletkérdéssel foglalkozzunk.

A folyóirat tartalmából meg kell még említenünk *von Flotow*
ismertetését a váltójog egységesítését célzó legújabb törekvések-
ről; *Pappenheim* tanulmányát az 1925. évi svéd örökjogi törvény-
javaslatról; *Nipperdey* cikkét az 1926. évi holland tarifaszerződési
törvényjavaslatról.

A folyóirat kimerítően ismerteti Olaszország törvényalkotását,
bírói gyakorlatát és jogi irodalmát 1926. év első felében.

Wieland bázeli egyetemi tanár ismerteti a svájci részvényjogi
törvényjavaslatot; a folyóirat beszámol továbbá a plurális szava-
zatra jogosító részvényekről szóló francia törvényjavaslatról; a
spanyol kereskedelmi törvényjavaslatról; ismerteti egyes, az Észak-
amerikai Egyesült Államok minden államára kiterjedő törvénye-
ket (Uniform State Laws); végül északamerikai részvényjogi
határozatokat közöl.

A magyar részvényjogi reform aktuálítására való tekintettel
fenntartjuk magunknak, hogy az ezen joganyag körébe vágó
cikkekre lapunk egyik legközelebbi számában térjünk vissza.

A lap megemlékezik *Kuncz* professzornak f. évi április 6-án
tartott berlini előadásáról, amely a magyar részvényjogi reformra
vonatkozó törekvéseket ismertette.

Végül örömmel állapítjuk meg, hogy e magas nivójú folyóirat
külföldi munkatársai között Magyarország képviselőjében *Szladits*
Károly professzor nevét olvashattuk.

Dr. Liebmann Ernő.

**A német házassági jog reformja és a vétkeességi
elv elejtése.** A német polgári törvénykönyv bontó okai — mi-
ként a magyar Házassági Törvényé — az egyik házasság vétke-
ségén alapulnak. A német törvény csak annyiban tér el a ma-
gyartól, hogy a legalább 3 évig tartó elmebetegséget is bontó
oknak ismeri el, ha annak foka szerint a további együttélés re-
ménye megszűnt (BGB. 1569. §.). Állandó bírói gyakorlatunk a
német jogbeli ezen egyetlen objektív bontó okot is — melynek
alapján számos per indult — elvileg kizárja (I. Kúria P. III.
6501/1924. Mjogi Dtár XIX. k. 1. old.).

Az 1921. év óta folyó német házasságjogi reformmozgalom
a vétkeesség elvét el kívánja ejteni és egyetértően a svájci polgári
törvénykönyvvel, valamint más európai törvényekkel a házassági
viszony feldúlt voltát («Ehezerrüttung») objektív bontó ok erejé-
vel kívánja felruházní.

A német jogászvilág egyik legkimagaslóbb alakja, Geh. Jus-
tizrat *dr. Wilhelm Kahl* professzor, a Reichstag tagja annak jog-
ügyi bizottságában állást foglalt e kérdésben és érvelésének az a
lényege, hogy a mai német jog és az élet közt e részben nagy
úr táton. A vétkeesség megállapíthatása számos esetben igen
subtilis és nehéz, vagy az fel sem ismerhető, ellenben a házasság
objektív feldúlt volta kétségtelen, amikor is a házasság kényszerű
együttartása nem a köz érdeke.

Ily típuscsoportok gyanánt felsorolja Kahl a következőket:

1. A házasságot egymás lelki és jellemi tulajdonságainak
kellő ismerete nélkül, bárha vétklenül kötötték meg a felek, amit
tömegjelenségnek lát a háború alatti és utáni időkben.

2. A házasság tartama alatt az élet nehézségei a felek tem-
peramentumát és jellemét egymással megférhetetlenné fejlesztették;
gyakori eset a magas szellemi individualizmussal bíró feleknél.

3. Vallási ellentétek, vallásváltoztatás, a gyermekek vallási
nevelése körüli összeütközések.

4. Vétklen elszegényedés, vétklen undorító betegségek, impoten-
cia felmerülése.

5. Hysteria, neurasthenia, hypochondria beállta a házasságok
egyikénél, amely állapotok elmebetegségnek még nem tekinthetők.

6. Végül azok az esetek, amidőn a vétkeesség bizonyítása nem
sikerül, az együttélés folytatása ellenben mégis lehetetlen.

Kahl utal arra, hogy mennyire visszás dolog, amidőn az esetek
egy részében a felek mesterkélt bontó okot kénytelenek keresni,
elvileg ellenzi a közös megegyezésen alapuló bontó okot, tárgyalja
a házassági vagyoni jogi kérdéseket, a gyermekek elhelyezését,
elveti azt az elvet, hogy a gyermekek a nem vétkes szülőnél
helyezendők el, kimerítően foglalkozik a protestáns és a katholi-
kus egyházak álláspontjával. Konklúziója az objektív bontó okok
elismerése a vétkeességi okok mellett.

A Deutsche Juristen Zeitung szeptember 1-i számában *Dr. von*
Hoffmannsthal bécsi ügyvéd ugyanezt a témát ugyanily szem-
pontok szerint tárgyalja és többek közt arra utal, hogy a világ-
szerte folyó reformtörekvések nem tekintendők a házasság in-
tézménye elleni küzdelemnek, hanem a legtöbb esetben arról van
szó, hogy egy második, valóságban házassági jellegű, de a formai
jog szerint ágyassági viszony törvényes házassággá legyen át-
alakítható, s így a harc a második, boldogabb házasságért folyik.
«Es hat keinen Sinn, Menschen zusammenzuhalten, die auseinander
wollen.»

Dr. Liebmann Ernő.

— **A magyar illetékjog** nagy kétkötetes kiadása legköze-
lebb megjelenik. A munka szerzői *dr. Klug Emil* ügyvéd és *dr. Sárffy*
Aladár a közig. bíróság tanácsjegyzője, nemcsak az érvényben levő
bélyeg- és illetékszabályokat, hanem a joggyakorlatot is feldolgoz-
ták. Az első kötet közölni fogja a legközelebbi hetekben kiadandó
penzügyminiszteri hivatalos illetékköszéallítások törvénytől szö-
vegét, annak magyarázatát és a közigazgatási bíróság joggyakor-
latát. A munka négy részből fog állni: I. Vagyonátruházási ille-
tékek. II. Okirati illetékek. III. Törvénykezési illetékek. IV. Köz-
igazgatási illetékek. A Grill Károly kiadásában megjelenő mű
előfizetési ára 40 pengő.

— **Új jogi szaklap** jelenik meg október 1-én «Magyar Tör-
vénykezés» címmel *dr. Pongrácz Jenő* ügyvéd szerkesztésében.
Az új folyóirat főképp a munka- és lakásjog gyakorlati kérdéseit
szándékozik foglalkozni.

— **Mr. Ivor A. Page** északamerikai unióbeli ügyvéd, Virginia államból a nyár folyamán meglátogatta londoni kartársait, különösen a «Middle Temple» tagjait, mely jogász egyesület könyvtára részére felajánlotta Virginia állam bíróságainak döntvényeit és elvi határozatait tartalmazó 114 kötetét. A Middle Temple pedig ennek ellenében átnyújtotta neki az egyesület törvényét tartalmazó diszkötésű könyvet.

A többszöri érintkezés során az amerikai ügyvéd csodálatát és bámulatát fejezte ki az angol igazságszolgáltatás felett, mégis egy megjegyzése volt, t. i. az, hogy Angliában a vádlott a dockban, a vádlottak padján foglal helyet, mert ez szerinte az esküdteket — bármily elfogulatlanok és objektívek is az angol esküdtek — hacsak nagyon kis mértékben is, mégis a vádlott terhére befolyásolja. Náluk Amerikában a vádlott védője mellett ül és ez által az esküdteknek a vádlott terhére való ez a netáni befolyásolás is elkerültek.

Evvel szemben az angol ügyvédek a feletti csodálkozásuknak adtak kifejezést, hogy Amerikában az ítélet kihirdetésétől annak végrehajtásáig sokszor megdöbbentő hosszú idő telhet el, mire kirívó példa a Sacco—Vanzetti-féle eset.

Erre az amerikai ügyvéd angol kartársai előtt kifejtette, hogy midőn ősei az Északamerikai Unió alkotmányát és törvényeit megalkották, szemük előtt lebegtek azok a ma már rég elmúlt idők, midőn Angliában sokan ártatlanul ítéltettek el, és hogy ezt lehetőleg elkerüljék, annyi módot és eszközt akartak a vádlott rendelkezésére bocsátani, hogy ártatlanságát bizonyítsa, amennyi emberi számítás szerint az egyéni szabadság megvédésére csak elegendő. Ebből származik az ítélet és végrehajtása közötti nagy időköz.

Az angol híradás közléséhez nem fűz kommentárt. A magunk részéről csak azt a megjegyzést fűzhetjük ehhez, hogy az amerikai törvények által a vádlott rendelkezésére bocsátott különböző és sokféle jogorvoslatok nagy részükben formalisztikusak és így valódi biztosítékot nem képezhetnek. Ennek hővebb kifejtése külön cikket igényel.

Dr. Admelo Géza.

Inhalt. Dr. M. Teller: Bewegungen zur Einführung des Numerus clausus. — Dr. K. Füzesséry: Die Strafprozessordnung und Novelle. — Dr. J. Vági: Prozess- und andere Verfahren. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Közjegyzőhelyettesi állandó alkalmazást nyerhet nőtlen keresztény ügyvéd vagy nyug. bír. Vitéz dr. Tóth Aladár kir. közjegyzőnél, Gödöllő. 245

Ügyvédjelölt két és fél éves gyakorlattal, tökéletes német nyelvtudással, jelenleg előkelő irodában állásban, nagy budapesti irodában állást keres, cím a kiadóban. 249

Vidéki nagyobb városban levő jó forgalmú ügyvédi iroda benőülés esetére 45 év körüli ügyvédnek átadó. Leveleket «Benőülés» jelíggel a kiadóhivatal továbbítja. 251

Dr. MÁRKUS GYÖRGY

A KÖZSÉGI ÜZEMEK várospolitikai és közgazdasági szempontból.

Az első kimerítő kritikai és ismertető munka a magyarországi és a nagy külföldi városok üzemének szervezeteiről

Ára 4 pengő

Kapható és megrendelhető a
Franklin-Társulat könyvkereskedésénél,
IV., Egyetem-utca 4. Postafiók: 214.

A magyar jogi és elmeorvosi irodalom határkérdéseit a tanapsychológiát és az igazságszolgáltatással kapcsolatos gyakorlati psychológiai kérdéseket (kérdései technika, gyermekvallomások, szellemi járványok), azonkívül teljes modern kriminálpsychológiát, kriminálpsychopathológiát és kriminálpsychiatriát nyújt a

LELKI ÉLET ÉS A TÖRVÉNYKEZÉS

című munka. Írta dr. Kluge Endre, a törvényszéki elnevelőtan egyetemi magántanára.

Ára 5 pengő

2.0

Kapható minden könyvkereskedés útján vagy a kiadónál:

Petőfi Irodalmi Vállalat, Budapest, VII., Kertész-utca 16.

Természettani és természetrajzi műszerek
Vetítő-készülékek
Térképek és falitáblák
Vegytani laboratóriumi műszerek és eszközök
Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzők
Fizikai és chemiai experimentáló szekrények az
ifjúság számára
Mérnöki műszerek
Rajzeszközök és logarlécek
Mikroskópok és tudományos műszerek
legutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

A Döntvénytár új kötetei megjelentek!

Büntetőjogi Döntvénytár XIX. kötet

Szerkeszti dr. Lengyel Aurél. Ára 3.— pengő.

Hiteljogi Döntvénytár XIX. kötet

Szerkeszti dr. Sebestyén Samu. Ára 3.— pengő.

Közigazgatási és Pénzügyijogi Döntvénytár XVIII. kötet

Szerkesztik dr. Főző Sándor és dr. Nádas László.

Ára 2.— pengő.

Magánjogi Döntvénytár XIX. kötet

Szerkeszti dr. Szladits Károly. Ára 3.— pengő.

Perjogi Döntvénytár XI. kötet

Szerkeszti dr. Kovács Marcel. Ára 2 P 40 f.

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrassy-út 21.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Vargha Ferenc koronaügyész: A numerus clausus. — Dr. Liebmann Ernő budapesti ügyvéd: A közüzemi részvénytársaságok kormányi ellenőrzése a kereskedelmi törvény szempontjából. — A bírák és ügyészek közgyűlése. — Dr. Borsodi Miklós budapesti ügyvéd: Tévedések játéka. — Dr. Gábor Gyula budapesti ügyvéd: Jogirodalom. A régi magyar igazságszolgáltatás. — Szemle.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XX. 8. — Perjogi Döntvénytár. XII. 4.

A numerus clausus.

Mióta az ügyvédi rendtartást megalkották, oly nagyfontosságú reform küszöbén nem állott az ügyvédi kar, mint most. Sőt az ügyvédi vizsgálóbizottság is nagy probléma előtt áll, mikor a numerus clausus kérdése meredezik előtte.

Mert bármiképpen szervezzék is a numerus clausust, az kétségtelen, hogy az egységes bírói és ügyvédi vizsgálóbizottság is új nehéz feladatok elé állítatik. Mert a bizottság az a retorta, ahonnan az ügyvédek kilépnek az életbe, tehát a numerus clausus intézménye az ügyvédi vizsgálóbizottságban látja részben sikerének reményét vagy sikertelenségének egyik tényezőjét.

Midőn az igazságügyminiszter úr a kamarát az ügyvédi rendtartás tervezetének elkészítésével megbízta, amint tudom, nem foglalt állást hivatalosan a numerus clausus kérdésében; de a nagy nyilvánosság számára szánt egyik nyilatkozatában határozottan kijelentette, hogy be fogja hozni a numerus clausust; következképp ezzel a kormánynyilatkozattal a numerus clausus igazságügyi programmá lett avatva. Könnyen érthető tehát, hogy ez a kérdés az ügyvédi kar érdeklődésének központjába került.

Mielőtt behatolnék a problémák szövedékébe, felvetem a kérdést, hogy a numerus claususnak a kormány hatáskörébe vonása összefér-e az ügyvédség autonómiájával? Tudjuk, lépten-nyomon tapasztaljuk, hogy az ügyvédi testület mily féltékenyen őrzi autonómiáját. Felvetődik tehát a kérdés, hogy a numerus clausus problémája az állam vagy a kamara jogkörébe tartozik-e? Előbbi esetben az ügyvédi testület döntene a numerus clausus kérdésében s az államot csak az a jog illetné, hogy a kar autonóm döntését törvénybe foglalja, hogy az kötelezővé váljon és szankciót nyerjen; utóbbi esetben pedig az állam jogosult nemcsak a szankcióra, hanem annak a kérdésnek eldöntésére is, hogy behozassék a numerus clausus.

Az igazságügyminiszter úr ezt a kérdést a törvény alapján az állam s a kormány hatáskörébe utalt oly kérdésnek tekinti, melynek mikénti rendezése a kormány és parlament hatáskörébe tartozik. Ezt az álláspontot megerősítik az 1871: XXXIV. tcikk 19. és 21. §-ai, mely rendelkezések a kamarák autonómiáját határozzák meg. Tényleg, de lege lata ezen törvényes rendelkezések szerint a kamarának csak konzultatív beleszólása van ebbe a kérdésbe. A budapesti kamara igyekezett is tájékozódni s a közzétett adatok szerint a kamara nagy többsége a numerus clausus ellen foglalt állást. Miután ez az állásfoglalás csupán konzultatív jellegű s a miniszter úr valószínűleg ragaszkodni fog álláspontjához, nézzük közelebbről a numerus clausust és annak gyakorlati jelentőségét. Mint tudjuk, úgy áll a helyzet, hogy az ügyvédek létszáma a közvélemény szerint patalógikusan növekszik és pedig oly mértékben, mely messzire túlhaladja a szükségvonta határokat.

Az ügyvéd kérdésnél, mint minden társadalmi kérdésnél, egy-

forma módszer szerint kell eljárni. Keresni kell a kóros jelenség okait és azután kutatni kell azon tényezők után, melyek alkalmasak a tudomány s emberi tapasztalat szerint a patogén okok elhárítására és megszüntetésére.

Ennek a módszernek kellene irányadó principiumul szolgálni minden kollektív társadalmi ténynél. Tehát minden törvényalkotásánál is. Pl. ha a társadalomban új fajta kriminalitás üti fel fejét, előbb kutatni kellene, hogy a társadalmi életben mily változások állottak be és ezek közül melyik hozta létre az új fajta bűncselekményt. S ezt az okot kellene elsősorban módosítani és átalakítani; és csak azután kellene a büntetőtörvényre gondolni. E helyett az egyedül jogosult s logikus módszer helyett nyomban s közvetlenül a büntetőtörvényhez fordulunk, mert ősidők óta megszoktuk azt egyedül biztos panaceának tartani jogsértésekkel járó társadalmi bajoknál. Éppen olyan eljárás ez, mintha epidémiánál mázsa számra szednék be az emberek az orvosságot s a hatóságok semmit sem tennének az epidémia fészkenek kiirtására, a deszinfekcióra s a higiénikus életmód megteremtésére. Úgy látszik nekem, hogy a numerus clausussal sincsen másképpen. Évtizedek óta észleljük a dagály növekedését és semmit sem tetünk, pedig ha a statisztikai görbéket megnézzük, látni fogjuk, hogy már jóval a háború előtt megindult az áradat, de úgy voltunk vele, mint aki egy sziklán állva csendesen szemléli, hogy a dagály lassanként közeledik; már a bokáig ér s még mindig csak a hullámok szeszélyes játékában gyönyörködik s csak akkor veszi észre, hogy nő a víz körülötte, mikor már térdig áll benne. Aggódní azonban csak akkor kezd, mikor már derekáig ér a víz, de menekülésre akkor sem gondol. Mikor azután már a szájáig ér a dagály, eszeveszetten kiabál, de hiába, mert úszni nem tud s mentőcsónak sincs a látóhatáron.

Körülbelül így vagyunk az ügyvédkérdéssel is. Évek hosszú sora óta észlelhető, az ügyvédek lassú, de biztos inflációja. De nem tettek ez ellen semmit. Sőt nem is gondoltak rá komolyan. Most pedig, midőn már fuldoklik az ügyvéd társadalom, az egyetlen eddig ismert remédiumot dobják feléje, a numerus clausust, mint a mentőövet a fuldoklóknak.

Korántsem illetheti szemrehányás ezért a mostani igazságügyminiszter urat, mert hiszen mikor ő átvette tárcáját, már nyakig ért az áradat. Ő csak a vészkiáltásokat hallotta meg. De felelősség hárul a régebbi igazságügyminiszterekre, hogy nem vették észre annak idején az áradatot; de felelősség terheli az ügyvédi kart is, hogy nem eszmélt a bajra. Teljes erkölcsi súlyával, energiájával s messze hangzó erős hangjával nem szólalt fel s nem tartotta állandóan napirenden a kérdést. Most már, mikor a tizenkettedik órának a kongatását halljuk, csak azt állapíthatjuk meg, hogy lekéstünk a vonatról s igazán kétségbeesztő volna a helyzet akkor, ha más vonat már nem indulna.

De úgy vagyunk az ügyvédkérdéssel is, mint minden társadalmi bajjal. Sohasem lehet azt mondani, hogy elveszett minden. Csupán a késedelemmel, a mulasztással járó bajokat, károkat és nyomorúságokat kell elszenvetni, de a bajból ki lehet lábolni.

A kérdés most már az, midőn halljuk a tizenkettedik óra kongatását, hogy kezünkbe vegyük-e a felénk dobott ócska mentőövet s annak segélyével igyekezzünk menekülni vagy ragadjuk azt meg, de csak azért, hogy annak segélyével a víz színén tart-suk magunkat. Nem azért, hogy meneküljünk, hanem hogy körülnézzünk és tájékozódjunk, hogy nincsen-e más biztosabb menekvés a veszedelemből. A numerus clausust olyannak tartom,

mint nagy betegnél az éther-injekciót. Ez okból komolyabb és hatékony klinikai eljárásról kell gondolkodni. Visszatérek arra, amit említettem a társadalmi baj okának vagy okainak megállapítására, vagyis a kauzális gondolkodásra és cselekvésre.

Itt az ideje végre, hogy olyan illusztris testület bajainak szanálásánál, mint az ügyvédi kar, a törvény alkotásánál a kauzális módszert alkalmazzuk: tehát *keressük az okokat, melyek az ügyvédi pálya favorizálását s az ügyvédek szaporodását előmozdítják.*

Meg vagyok róla győződve, hogy a kodifikátor urak ilyen kérdésekkel sohasem foglalkoznak, tehát mindig szem elől tévesztik azt, hogy a *törvény, az igazi jó törvényt értem, szociális jelenség, annak kell lenni s nem mint ma urbi et orbi hiszik, politikai faktum és hatalmi alkotás.*

Az igazságügyminiszter úr felhívta a kamarát új ügyvédi rendtartás tervezet elkészítésére. Ezt bölcsen tette, mert az ügyvédek legjobban ismerik kívánságaikat, szükségüket, bajaikat, tehát legszakszerűbb tervezetet készíthetnek. Ámde ez nem elég. Kíváncsios volna, ha a kamarákat felszólítaná annak a kérdésnek megfigyelésére, tanulmányozására, megfelelő adatok gyűjtésére, hogy *tényleg aránylag többen tódulnak-e az ügyvédi pályára, mint más pályára. Igenlő esetben mi ennek az oka.*

Persze egészen újszerű, ismeretlen azoknak a tényezőknek a kutatása, melyek a pályaválasztásnál irányadóak, dehát — kérdezem a modern társadalmi élet nem mutat-e fel számtalan olyan jelenséget, mely *a mult szemüvegén át nézve* nemcsak újszerű és szokatlan, hanem egyszerűen csodálatos és hihetetlen.

Abból, hogy a kauzális gondolkodás, cselekvés és törvényalkotás hajnalhasadása csak most kezd derengeni, nem az következik, hogy ezt agyonüssük s merev mizoneizmusból mellőzzük, hanem az, hogy mint egyedüli helyes pozitív módszert igyekezzünk mielőbb megvalósítani. Kíváncsios volna, ha a statisztikai hivatal tanulmányozná az okokat, hogy választ adhassunk arra, az *égető kérdésre, hogy mily oka van annak, hogy a jogi pályát annyira favorizálják*; sőt tovább megyek, foglalkozni kellene azzal a statisztikai kérdéssel is, hogy a pályaválasztás mily arányokban történik egyes pályáknál a népességhez viszonyítva.

Most csak azt halljuk lépten-nyomon, hogy sok az ügyvéd, aránytalanul nagy a szaporodás, de ha azt kérdeznék, hogy megbízható, reális és pozitív ítélet-e ez, arra már nem tudnánk válaszolni, mert exact igazság az, ami szemléltetőleg és számszerűleg bebizonyítható. Azt azonban, hogy sokan tódulnak-e az ügyvédi pályára, csak akkor tudnánk pozitíve értékesen eldönteni, ha az ügyvédi pálya választásának adatait más pályákkal s a lakosság számával összehasonlítanánk. *Ilyen pozitív módszere azonban még senki sem gondolt. Tehát pozitíve senki sem tudja, hogy a lakosság számát, a népesség szükségét és a többi pályaválasztást figyelembevéve, tényleg túlságosan lepik-e el az ügyvédi pályát.*

Most csak a kerítésen belül ügyvédi körökből halljuk a panaszkodást. Mi, akik a kerítésen kívül vagyunk, csak hallomásból élünk és a hallottakra alapítjuk ítéletünket. Ezek a panaszok azonban pozitív értékkel akkor fognak bírni, ha a fentjelölt módon hű képe áll előttünk a pályaválasztás statisztikájának. Lehet, hogy a statisztika megerősíti a mostani hiedelmet, hogy t. i. sokan lepik el az ügyvédi pályát. Lehet, hogy éppen ellenkező eredményre vezet vagy lehetséges, hogy a számadatok az ügyvédi pályaválasztást normálisnak fogják mutatni. Ebben az utóbbi esetben az a szomorú helyzet áll elő, hogy *több munkáskéz és dolgozó agyvelő van az országban, mint amennyi az ország szükséglete.* Ez mutatná azt, hogy minden pálya zsúfolt, szükségén felül van a jelentkező. Ha pedig azt mutatná a statisztika, hogy az ügyvédi pályára aránylag kevesebben mennek, a többi pályák még zsúfoltabbak, akkor az ország helyzete egyenesen kétségbeeset. Sajnos, ilyen synoptikus statisztikát nem tudtam találni, mert a *«Statisztikai közlemények»*-ben érdekes adatok vannak ugyan a munkanélküliségről, de a lateiner pálya teljesen mellőzve van.

Ámbár, mint említettem, a numerus clausus behozatala nem függ az ügyvédi kartól, annak döntő szava nincsen ebben a kérdésben, mégis tekintettel a kar széleskörű autonómiájára célszerű volna, ha a miniszter úr ez irányban kérdést intézne a kamarákhoz úgy, mint a budapesti kamara választmánya tette és meggyőződést szerezne arról, hogy az ország ügyvédi testületének mi az óhaja és kívánsága. Annál inkább kíváncsios volna ez, mert hiszen elsősorban és főképpen az ügyvédi kart érdekli a numerus clausus. A most élő ügyvédi nemzedéket melegíti az a

kérdés a legjobban, hogy védtelenül álljon-e a növekedő árral szemben vagy azt kívánja, hogy a kormány gátat emeljen eléje.

Persze ez is szokatlan a törvényalkotásban, mert a kormány és törvényhozó hatalom édeskeveset törődik a *közvetlenül* érdekelt csoport, osztály, foglalkozás vagy kereseti ág speciális érdekével, hanem kondenzáltan az *állam érdekét* vagy még gyakrabban az ügynevezett *«politikai exigenciákat»* nézi csupán.

Azonban a loyális nemcsak felfelé, hanem lefelé is követelhető. Nemcsak az kívánatos, hogy a polgárok loyálisak legyenek az államhatalommal szemben, hanem az is, hogy az államhatalom lefelé, az egyesek, csoportok, osztályok, foglalkozások felé ő maga is loyális legyen.

Hogy a kamarák miképpen vélekednek a numerus claususról, leszámítva a budapesti kamarát, nem tudom. Ennek dacára érdekes lesz ennek az intézménynek szociális mérlegét megrajzolni, hogy megítélhessük, mit várhatunk tőle. Nagyon kecsesítő az a felfogás, hogy fix szám mellett minden ügyvédnek biztosítva lesz a megélhetése. Vége szakad a nyers létért való küzdelemnek. Legalább ezt is várják és remélik a numerus clausus optimista hívei. Félő azonban, hogy az élet rácsfol erre a hiedelemre. A numerus clausus ugyanis korántsem hasonlítható a bíróságok ügyforgalmához és a bírák munkájának felosztásához. Itt nincs választás. A fél kénytelen ahhoz a bírósághoz folyamodni, ahova a hatásköri s illetékességi szabályok utalják. Numerus claususnál ellenben szabad az ügyvédválasztás. A különbség csupán az lesz, hogy kevesebb ügyvéd közt választhat a fél, mert kevesebb lesz az ügyvéd, mint szabad ügyvédség mellett. *Azért a bizalom és keresettség épp úgy fog hullámszni zárt, mint szabad ügyvédség mellett. Épp úgy lesznek nagy, közép és szegényebb jövedelmű irodák numerus claususnál, mint anélkül,* mert a közönség szélsője kiszámíthatatlan és nem lehet útját állani az ezerféle befolyásnak, melytől függ az iroda prosperálása. A kereset egyenlősülése tehát numerus claususnál sem fog bekövetkezni.

Nehéz lesz továbbá annak társadalmi igazság szerint való megállapítása, hogy hány ügyvéd tagja legyen az egyes kamaráknak. Ezen kérdés eldöntése előtt azt kell meghatározni, hogy a létszám leszögezése milyen elvek szerint történjen. Legkényelmesebb volna azt mondani, hogy általában bizonyos percenttel leszálaltatik a létszám. Ez azonban amily kényelmes, épp oly felület és igazságtalan is. Hiszen a numerus claususnál éppen az a főcél, hogy minden ügyvédnek biztosítsák a tisztességes jövedelem. *Ezt a célt pedig nem érjük el, ha minden adat, minden pozitív ismeret nélkül redukáljuk bizonyos percenttel a létszámot; ez a módszer ismét csak a véletlen besurranására nyitná ki a kapukat.*

Lehet kamara, ahol az ügyvédek mostani létszám mellett is nagyon jól prosperálnak. Lehet olyan kamara, ahol pár percentes redukció segítene a bajon s viszont a budapesti kamaránál a jövedelem eloszlásának egészséges vérkeringéséhez csak drasztikus operáció révén juthatnánk el. Ha tehát az általános és egyforma percent szerint való redukció helytelen, mert társadalmilag igazságtalan, oly módszerre kellene gondolni, melynek révén az igazság meg volna közelíthető. *Hangsúlyozom az igazság megközelítését és nem elérését,* mert társadalmi dolgokban a feltételek végtelen bonyolult és sokszorú voltára tekintettel sohasem meghatározott fix igazságra, hanem annak csak approximációjára törekedhetünk. Elméletileg két módja van az ilyen approximatív igazságnak. Az egyik az ügyvédek várható átlagos minimális jövedelmének megállapítása, a másik a tényleges átlagos jövedelem kiszámítása kamaránként. A kettő közötti különbségből tudnánk meg azt, hogy az illető kamaránál mennyivel kisebb az átlagos jövedelem a megállapított jövedelemnél és így ki volna számítható a kamarák igazságos létszáma. Ismétlem az igazságos elosztás elméletileg így helyes és méltányos volna. Ez az ideális igazság azonban csak papíros igazság, mert az életben kivihetetlen és éppen ezért képtelenség. *Ezerféle okból megállapíthatatlan az az átlagos jövedelem, amihez minden ügyvédnek joga van. Hasonlóképpen nem állapítható meg az ügyvédek tényleges jövedelme sem. Tehát a társadalmi igazság a numerus claususnál az első lépésnél hajótörést szenved.*

Azt lehetne mondani, hogy ne a keresetet vegyük irányadóul, hanem mint a bíróságok szervezeténél szokásos, a lakosság számát. Első pillanatra ez tetszetősnek látszik, közelebből azonban olyan, mint a fata morgana, látszat valóság nélkül.

Tudjuk, hogy az ügyvédek klientélája nem a lakosság nagyságától, hanem attól függ, hogy a lakosnagnak mily nagy az ügyvéd szüksége. Ez pedig a lakosság életmódjától függ. Más az ügyvédszükség földművelő területen, más, ahol az ipar, kereskedelem dominál; más ahol a lakosságban sok a lateiner, ismét más, ahol nagy a közlekedési hálózat, mint ahol gyér a lakosság kölcsönös érintkezése. Más faluhelyen és más városban. A lakosság száma tehát egymagában még megközelítőleg sem visz el a társadalmi igazság útjára.

S így ha numerus clausussal a társadalmi igazságra törekedünk, akkor már az első problémánál be kellene vallanunk, hogy igazság helyett csak önkényt és ötletszerűséget érünk el.

De ha megelégedne a nem eléggé körültekintő gondolkodás az ötletszerűséggel, további problémák meredeznének előtte.

Ki töltsen be az állásokat? A kormány vagy a kamarák? Az előbbi esetben aggasztó volna a politika betolakodásának a réme, utóbbi esetben pedig miután életkérdés volna a választás, elképzelhető mily elkeseredett küzdelem előzné meg azt; olyan küzdelem, mely heves ségével egész háttérbe szorítaná a leglényegesebb kérdést a *választandó erkölcsi és értelmi szelekcióját*. Nem a legkíváncsiabb elemek, nem azok kerülnének be, akik értelmileg, erkölcsileg elsősorban jogosultak arra, hanem azok, akik a korteskedésben a legszerencsésebbek voltak.

De igen nagy probléma lesz az átmeneti időszak. Elsősorban előrelátható, hogy akinek a praxisa letelt, az mind megrohanja a vizsgálóbizottságot, ha nem is abba bizakodva, hogy diplomához jut, hanem legalább is azért, hogy bekerüljön a turnusba, hogy azok közé jusson, akik esetleg az átmeneti kedvezményben részesülnek. Itt aztán megismétlődik és felvonul a háború alatt meghonosodott s később nagyra nőtt érzelmi értékelése a vizsgának. Sőt még fokozottabb mértékben, mert akkor a bukás nem a leégést, hanem csak a vizsga megismétlését jelentette. A numerus claususnál ellenben, aki kiszorul, annak az életidegét metszettük el. A vizsgákon tehát még erősebb lesz az értelem és az érzelem küzdelme. Miután pedig lét vagy nem lét kérdéséről van szó, gyakran nagyobb reménye lesz az érzelem parancsának, mint a tárgyilagosan ítélő értelemnek a diploma kiadásánál. Már pedig a négy évnél tovább tartott háború és az azt követő időszak alatt éppen az érzelmi motívumok hatása alatt úgy is nagyon lesüllyedt a vizsgák színvonala. Kérdelem hová fog az még süllyedni, ha az életkérdés problémája elé állítják a bizottságot?

De nemcsak a vizsgák színvonalának lesüllyedése fog bekövetkezni, hanem a kormány az elé a gordiusi csomó elé is állíttatik, hogy mi lesz azokkal, akik a szabad ügyvédi pályában bizakodva a jogi pályára léptek. Sőt nemcsak megkezdtek ezt a pályát, hanem már a gyakorlati idő egy részét is eltöltötték; de vizsgát nem tehettek, mert még nem telt le a négyévi gyakorlat. Ezeknek egész életét tönkre teszi a numerus clausus, ha be nem tudnak jutni a kamarába, már pedig, miután tulprodukción van, bizonyos, hogy egy jelentékeny részük kiszorul és hajótörött lesz. De a problémák igazi problémája az lesz, hogy a szukresszencia mily időkből fog bekerülni a kamarába. Rögtön erről szó sem lehet, mert hiszen úgy gondolom, hogy mindenütt nagyobb a létszám, mint lesz ezután. Tehát akkor lesz csak valójában üresedés, ha a létszám évek hosszú sora után le fog sorvadni a megállapított létszámra. Ebbe azonban hosszú évek telnek el. Vegyük például a budapesti kamarát. Most a létszám 3500 kerek számban. Miután ez óriási nagy létszám, igazi beteges jelenség, numerus clausus mellett nem lehet több tagja e kamarának 2000-nél. Már most az utolsó öt év alatt (1922—1927.) szaporodás, vagyis új bejegyzés volt 972; törlés, vagyis apadás pedig 710. Ha már most mindaddig szünetelnek a bejegyzések, míg 2000-re nem apad le a létszám, föltéve, hogy az ügyvédek mozgalmá azonos marad, tíz esztendő kell ahhoz, hogy a normális létszám bekövetkezzen, vagyis, tíz év múlva jut be a kamarába az első ügyvéd a numerus clausus alapján. Viszont, ha úgy szaporodnak az ügyvédek, mint eddig, a be nem jegyzett diplomás ügyvédek száma felszökik tíz év alatt 1944-re. Ha pedig azt mondaná a kormány, hogy nem várja be a természetes lesorvadást, hanem évenként bizonyos számot beenged a kamarákba, akkor az igaz, hogy a bekerültek meg lennének elégedve, de ugyanazon arányban eltolódik az az idő, mikor már tisztán a numerus clausus alapján alának a kamarák s mindan üresedés egy állás betöltését jelenti.

De ha majd 10—15 év múlva ez az idő be is következik, az

igazi aranjszei napokat csak a kamarákba felvett tagokra jelent, de mi történik azzal a sok százra felnövekedett hajótöröttek táborával, kik akkor sem tudnak a kamarába bejutni, mikor már üresedések lesznek? Ezek a proletárok új osztályt fogják létrehozni. A *diplomás proletárok osztályát*. És ezekkel szemben lép előtérbe az állam szocialetikai felelőssége a maga nagyságában.

Tisztába vagyok vele, hogy rendkívül nehéz az állam helyzete. Egyik oldalon a tulprodukción követeli az állami beavatkozást, a másik oldalon pedig a kiszorultak s állami intézkedés folytán letöröttek követelik a kenyeret, mondván, hogy mikor erre a pályára léptek, teljes jóhiszeműséggel szabad pályának tartották az ügyvédi pályát. Hogy lehetne tehát most őket utólag a kenyértől, vagy legalább is a kenyér reményétől megfosztani. Épp úgy lehetetlen ez a szociális erkölcs nézőszögéből, mint a visszaható erő statuálása a büntetőjogban.

Nehéz probléma, de annak megoldása elől nem térhet ki a kormány. A két malomkő közeledik s mindennap arra ébredhetünk, hogy a kormány a két malomkő közé kerül, mert mindennap növekedik az ügyvédek lavinája. Mindennap több a panasz, nagyobb az elégedetlenség, és mindennap jobban és jobban lecsúszik az ügyvédség igazságszolgáltatási piedesztáljáról és erkölcsi alapjáról. Mit tegyünk? Azt hiszem, bármily sürgős is a kérdés, az még sajnos, a mult mulasztása miatt döntésre nem érett meg. Számtalan félig illetékes és nem illetékes hozzászólás történt már. De csak egy illetékes hangot hallottunk eddig, az igazságügyminiszter úrét, aki, kijelentette a sajtóban, hogy be akarja hozni a numerus clausust. Azonban még hátra van egy másik illetékes fórum is, melynek hivatalosan kell hangját hallatni, mielőtt a javaslat a képviselőház elé kerül. Ez a fórum az ügyvédi testület. Döntés előtt elkerülhetetlenül szükséges, hogy a kamarák *előzetes hivatalos felhívás* után tájékoztassák a kormányt arról, hogy *a rohamosan növekedő ügyvédi szaporodással szemben mily intézkedést tartanának szükségesnek és a numerus clausust célravezetőnek tartják-e és ha igen, minő formában?*

Ha a numerus clausus behozatik, ezzel kapcsolatosan kiemelem, hogy a numerus claususnak két formája képzelhető. Az egyik az ősidőktől ismert *ügyvédi* numerus clausus, a másik volna a *jogászi* numerus clausus; az előbbi a diplomás ügyvédek, az utóbbi pedig azok előtt eresztene le a zsilipet, akik az egyetem jogi fakultására akarják magukat felvétetni. Az előbbinél korlátlanul szabad a jogi pálya, özönölhetnek ezrével arra, mikor azután már diplomával a birtokukban önállósítani akarják magukat, az ügyvédi numerus clausus guillotinja kérelhetetlenül lefejezi a pályázók egy részét s arra kényszeríti őket, hogy a diplomás proletárok táborát szaporítsák. Az utóbbinál ellenben a jogi pálya már a kezdet-kezdetén nem szabad, jogi pályára csak annyi mehet, amennyi a tapasztalat szerint meg is élhet. Itt nincs guillotin a diplomás emberek számára, mert a pályára lépés előtt más mederbe terelték a jelentkezőket még fiatalkorukban a pályaválasztás előtt.

Persze itt is szelekcióra volna szükség s pedig *kizárólag olyan szelekcióra, mely értelmi s erkölcsi előnyöket honorál s nem olyan szelekcióra, mely «az ország területén lakó egyes népfajokhoz és nemzetiségekhez tartozó ifjak arányszámát»* veszi alapul, amint az 1920: XXVI. tc. 3. §. teszi.

A népfaj és nemzetiség egyrészt amorális, sőt rosszul kezelve s célzatosan végrehajtva immoralis tényező. másrészt etnografiai képtelenség, mert Európában a fajok úgy össze vannak keveredve, hogy tiszta faj nincs is a kontinensen, amint az etnografusok bizonyítják. A mostani egyetemi szelekció, faji-szelekció akar lenni, de ezentúl nincs szelekció; a tölem említett jogászi szelekció pedig nem faji, hanem erkölcsi s értelmi szelekció, mely a tényleges szükségnek megfelelően megállapított numerus claususba a jelentkezők színe-javát veszi fel az erkölcs kategórikus imperativusa alapján.

Azt lehetne az ilyen korai szelekció ellen felhozni, hogy időelőtt korlátozza a polgárok szabadságát. Erre vonatkozólag csak azt jegyzem meg, hogy vár ostrománál a várparancsnok minden erejével azon van, hogy a lött rést azonnal betömje s nem várja be, míg az ellenség betörlül a résen. Vízáradáskor is az átszakított gátat tömik be s nem a gáton beömlött tengernyi víz mögött igyekeznek új gátat emelni.

Ezekkel korántsem akarom a kodifikátor urak bölcsességét, találékonyságát kétségbevonni. De hát igaz az a közmondás, hogy

több szem többet lát. Ha a kamarák részéről adandó javaslatok között teljesen használható nem is volna, bizonyos, hogy az észrevételek, hozzászólások, mint reflektorok más és más oldalról világítják meg a kérdést; olyan részeket helyeznek teljes világításba, melyeket a kodifikátor vagy egyáltalán nem vett észre vagy ha észre vett is, nem jól vett észre.

Az ilyen hozzászólások, vélemények és meglátások olyanok, mint az épületalkatrészek. Tégladarabok azok, melyek magukban keveset érnek, de ha szakavatott ember kezébe kerülnek, művészi alkotás lesz azokból az ügyes és tapasztalatokban gazdag kodifikátor kezében.

Vargha Ferenc.

A közüzemi részvénytársaságok kormányi ellenőrzése a kereskedelmi törvény szempontjából.

Az 1927 : V. törvénycikk III. fejezetében rendelkezik az önkormányzati testületek háztartásának hatályosabb ellenőrzéséről. A törvény általánosságban e testületek üzeméről és vállalatairól beszél, de kifejezetten kiterjeszti (48. §. 1. bekezd., 5. pont 2. alpontja, 6., 7., 8. pontok) egyes intézkedéseit a részvénytársasági alakban működő ilyen üzemekre is, amelyekre helyenként speciális rendelkezéseket állít fel.

A törvényben megjelölt miniszterek az önkormányzati testületek üzei, vállatai gazdálkodását bármikor megvizsgálhatják, a belügyminiszter bizonyos esetekben azok ellenőrzésére pénzügyi ellenőrt rendelhet, kinek hatáskörét a minisztertanács állapítja meg s aki az ellenőrzés tekintetében a bel- és pénzügyminiszter együttes utasításai szerint jár el.

A belügyminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértve és a törvényhatóság meghallgatása után *elrendelheti az önkormányzati testület bármely alakban működő nem gazdaságos üzemének korlátozását, átalakítását vagy megszüntetését.*

Ha a testületnek a törvény életbeléptekor már van ily üze, annak folytatására záros határidő alatt kell engedélyt kérnie. *Engedély elnyerése híján köteles az önkormányzati testület a részvénytársasági alakulat megszüntetése iránt intézkedni*, a jövőben pedig bármely vállalatot részvénytársasági alakban csak kormányengedéllyel folytathat, amely bizonyos esetekben visszavonható.

Nyilvánvaló, hogy ezen rendelkezések oly kereskedelmi társaságok léte vagy nem léte és irányítása fölött határoznak, amelyek a kereskedelmi törvény X. vagy XI. címében foglalt rendelkezések szerint szabályszerűen alakultak, cégük bejegyeztetett, törvényszerű szerveik útján ügyleteket kötöttek oly harmadik személyekkel, akik a kereskedelmi törvény 188. §-ában bízva jogokat szereztek és kötelezettséget vállaltak és akik abban is bíztak, hogy a velük ügyletet kötő részvénytársaság egyedül a K. T. 201. §-ában taxative felsorolt esetekben szűnhetik meg.

A törvényhozást akkor, amidőn az önkormányzati testületek vállalkozásait ellenőrzés és megszorítások alá akarta vonni kétségkívül a közérdek szempontja vezette.

Nem is tehetünk az ellen kifogást, ha a törvény megtiltja, hogy önkormányzati testület *a jövőben* a kormány engedélye nélkül közüzemi vállalkozásait részvénytársaság formájában valósítsa meg vagy ily célra részvényérdekeltséget vállaljon vagy már létező részvénytársasággal szerződést kössön.

Nem kifogásolhatjuk ezt annak ellenére sem, hogy több évtized belföldi és külföldi tapasztalatai szerint a közhasznú üzemek, ezek közt főképp a gáz- és villanyművek, víz- és csatornáművek és a villamosvasutak részvénytársasági formában kétségtelenül nagyobb eredményeket értek el, mint bürokratikus vezetés és könyvelés mellett. Így dr. Márkus György «A közszéki üzemek» stb. 57. old., hol a részvénytársasági formában működő közüzemek előnyei meggyőzően vannak egybeállítva. Dr. Márkus a közüzemek teljes önállósága és általában a részvénytársasági forma mellett foglal állást. A javaslat országgyűlési tárgyalása során viszont (I. Országgyűlési Napló 18. ülés 311. oldal) az az indítvány is felmerült, hogy a jövőben semmiféle közüzemi részvénytársaság ne alakulhasson. E cikk keretén kívül esik hasonló kérdésekben állást foglalni.

Elfogadva a törvény intencióinak helyességét és kikapcsolva minden politikai, alkotmányjogi és közigazgatási szempontot, amelyek az országgyűlés mindkét házában kimerítő megvitatásban

részesültek (Lásd a Képviselőház 1927. évi 8., 9., 10., 12., 14. és 18. üléseinek, továbbá a Felsőház 5. és 6. ülésének naplóját): kizárólag az 1927 : V. tc. III. fejezetének kereskedelmi jogi vonatkozásaival és a K. T. alapján való végrehajthatóságával kívánok foglalkozni, amely kérdés — a jogász — felszólalók nagy száma dacára, az országgyűlési tárgyalások során figyelembe nem részesült.

Legfőképpen érdekelnek azok a helyzetek, amidőn az 1927. évi V. tc. III. fejezete más törvény alapján már létező, tehát ú. n. szerzett magánjogi jogosítványokat érint. A szerzett jogokról éppen a háború tapasztalatai után sokat hallottunk és a Hágai Állandó Nemzetközi Bíróság azok tiszteletben tartását az államok fölött álló jogelvé emelte, nem tehető fel tehát, hogy az állam saját határain belül és saját törvényei alkotta kereskedelmi társaságaival vagy azokkal szerződő 3. személyekkel szemben ki akarna térni annak alkalmazása alól.

Kérdés vajjon sért-e korábbi törvény alapján szerzett jogokat az 1927 : V. tc. 48. §-a?

Amint említettük, a törvény szerint a kormány bizonyos esetekben az önkormányzat vagy egyes üzei gazdálkodásának közvetlen ellenőrzésére pénzügyi ellenőrt rendelhet. A törvény az ellenőrzéssel kapcsolatos intézkedéseket a részvénytársaság alakjában működő üzemekre is kiterjeszti, míg a szövetkezetekről e helyen nem tesz említést. A pénzügyi ellenőr hatáskörét a minisztertanács állapítja meg, de annyit már a törvény is előír, hogy az ellenőr bizonyos kiadások utalványozása ellen óvást emelhet, amely azok foganatosítását megakasztja. Ez tehát csupán látszólag ellenőrző, de valóban rendelkező hatáskör is, amelyet a minisztertanács tetszése szerint kibővíthet. Mindez teljesen rendben van, ha a közigazgatási szerv üzeméről van szó. A részvénytársaság ügyeit azonban a K. T. 182. §-a értelmében az igazgatóság intézi. A nem társasági formában működő közszéki vállalatoknak bármely szempontból egy kalap alá vonása a kereskedelmi társaságokkal tehát végzetes jogi tévedés, mert az egyszerű közszéki üzem vezetősége közigazgatási fennhatóság alatt áll, míg a r.-t. igazgatósága a közgyűlésnek, esetleg a K. T. 189. §. 2. bekezdésében körülírt esetben a károsultnak felelős, de ténykedésében más szerv, mint a közgyűlés által nem korlátozható.

A pénzügyi ellenőr intézményét a Kereskedelmi Törvény nem ismeri, a kereskedelmi törvény kifejezett módosítása nélkül ez a funkcionárius a részvénytársaság mai legális szervezetébe be nem illeszthető, s annak szigorúan a K. T. alapján álló igazgatósága az ellenőr utasítását követni, óvását figyelembe venni nem tartozik. A pénzügyi ellenőr rendelkezése az igazgatóságot megoldhatatlan dilemma elé állítja és harmadik személyek jogaival szemben teljes zavart teremthet. A K. T. 190. §-a szerint az igazgatóság jogkörének az alapszabályokban vagy közgyűlési határozatban megállapított korlátozásai ugyanis harmadik személyek irányában joghatállyal nem bírnak. A pénzügyi ellenőr viszont megakaszthatja az igazgatóság egyes intézkedéseinek végrehajtását, amelyek 3. személyekkel törvényszerűen kötött ügyleteken alapulnak. A 3. személy a Kereskedelmi Törvény alapján az igazgatóság hatáskörének korlátozott voltát elismerni nem tartozik; de legkevésbé tartozik vizsgálni azt, hogy valamely részvénytársaság részvénybirtoka kinek a kezében van? Az 1927 : V. tc. arra az eredményre vezet, hogy bizonyos részvénytársaságokkal szerződő fél a részvénybirtok eloszlására is köteles volna figyelmét az ügyletkötés előtt kiterjeszteni. S végül, ha a szerződő fél minderre figyelt is, mitevő legyen, ha azt állapítja meg — amire a gyakorlatban példa van — hogy a részvény majoritás nincs is az önkormányzati testület kezében. Mit tegyen az igazgatóság, ha a pénzügyi ellenőr rendelkezését elbírálás végett a közgyűlés elé terjeszti és a közgyűlés többsége úgy határoz, hogy az igazgatóság ne vegye figyelembe a pénzügyi ellenőr intézkedését? Kinek rendelkezését tartozik az igazgatóság ez esetben végrehajtani? Mindezt az 1927 : V. tc. egy szóval sem szabályozta, hanem teljes bizonytalanságot hagyott fenn, azt a benyomást keltve, mintha a kereskedelmi törvénynek az igazgatóság felelőségére vonatkozó rendelkezéseit ignorálni kívánná. Az 1924 : XXVI. tc. 20. §-a a székesfőváros üzeiinek szakértői megvizsgálását teszi lehetővé, a szakértő azonban nem intézkedik, hanem ez a jog a belügyminiszternek van fenntartva. A részvényjoggal való kapcsolat itt is hiányzik.

Még visszasább eredményre vezet a törvénynek már érintett

az a rendelkezése, amely szerint a belügyminiszter az önkormányzati testületnek *bármely alakban működő* nem gazdaságos stb. üzemének korlátozását, átalakítását, összevonását vagy *megszüntetését* rendelheti el.

Az önkormányzati testület, amely záros határidőn belül nem kér engedélyt *részvénytársasági formában működő* üzeme továbbfolytatására: *köteles a részvénytársasági alakulat megszüntetése iránt* intézkedni.

A bármely alakban működő üzem alatt kétségkívül a részvénytársasági vagy a szövetkezeti forma is értendő. A K. T. 201. §-a tartalmazza a részvénytársaság feloszlásának eseteit. Ezek közt szerepel a közgyűlési határozat is. Az 1927: V. tc.-nek e részben tehát nyilván csak az lehet az értelme, hogy az önkormányzati testület a fenti esetekben köteles arról gondoskodni, hogy a közüzemi részvénytársaság oly közgyűlési határozatot hozzon, amely a K. T. 179. §. 6. pontja alapján kimondja a társaság feloszlását.

Nem érintve egyelőre azt a kérdést, hogy kötelezhető-e az önkormányzati testület, mint magánjogok alanya ily határozat hozatalára, kérdés mit tegyen, ha mint már jeleztem, a közüzemi részvénytársaságban nincs részvénytöbbsége vagy van egyszerű többsége, de nincs a feloszlás kimondására az alapszabályokban esetleg előírt kvalifikált többsége? Mi módon kíván a belügyminiszter ez esetben elhatározásának érvényt szerezni?

Feltéve azonban, hogy az önkormányzati testület az alapszabályszerű többséggel rendelkezik, fel kell vetnem a kérdést, hogy minő jogszabályon alapul a kormányznak az a joga az önkormányzati testülettel szemben, hogy *őt tisztán magánjogi jogosítványaival miként való élésre kötelezze?*

Kétségtelen, hogy bárki vállalhat arra érvényes kötelezettséget, hogy a részvénybirtokán alapuló szavazati jogával miképp fog élni.

A szindikátusi megállapodásokra netalán utaló analógia azonban ilyet nem talál. A szindikátusi megállapodás ugyanis a résztvevő felek szabad elhatározásán alapul; az 1927: V. tc. ellenben *közjogi kényszer*t akar alkalmazni az önkormányzati testületre abban az irányban, hogy részvényesi szavazati jogát miként gyakorolja. Nem ismerem oly jogszabályt, amely a kormányt feljogosítaná arra, hogy az önkormányzati testületeket vagyunk feletti ilyen természetű diszpozícióra kényszerítse. Mindaddig, míg a Kereskedelmi Törvény oly irányban nem módosítatik, hogy bizonyos részvénytársaságok a belügyminiszter rendelete alapján is feloszthatók: az 1927: V. tc. ezirányú rendelkezését nem tartom végrehajthatónak és azt az önkormányzati testületet, amely részvényesi jogainak szabad gyakorlására hivatkozik; törvényes hatáskörének keretein belül állónak tekintem. Ez annyival inkább áll, mert a kir. Kúria P. IV. 3478/1925. sz. ítéletében (Hiteljogi Döntvénytár 1927. évf. 54. old.) kimondta, hogy a *részvényesek oly megállapodása, mely őket mindenkorra korlátozza szavazójoguk szabad gyakorlásában*, a részvényt a K. T. 157. §. 9. pontjában is biztosított fontos tagsági jogától fosztja meg és így a *részvénytársaság törvényes fogalmába ütközik*. Ha a kereskedelmi közfelfogás szerint ez a határozat túllőtt is a célon, amennyiben *szabad elhatározáson* alapuló és gazdaságilag szükséges transzakciók sérelmére szolgálhat: joggal hivatkozhatik a részvényes annak elvi tartalmára akkor, amidőn szavazójogának mikénti gyakorlására *kényszer*t kívánnak alkalmazni. A Kúriának nyilván az az álláspontja, hogy a részvényes szavazójoga szabad gyakorlásától semmi módon meg nem fosztható. Alig tudom feltenni, hogy a részvényes önkormányzati testületet a Kúria más szempont alá kívánná vonni csak azért, mert elhatározásának nagyobb garanciái vannak, mint a magán részvényesnek és ez alapon részvényesi önjogúságától hajlandó volna megfosztani. A részvényjog szabad gyakorlása az állampolgár sarkalatos joga és erre nézve irányítást — hacsak magát önként le nem kötötte — senkitől sem tartozik elfogadni.

Ha a K. T. megfelelően módosíthatnák, úgy a belügyminiszter rendelete természetesen pótolná a K. T. 179. §. 6. pontbeli közgyűlési határozatot.

* *

Ami a szövetkezetek formájában működő közüzemi vállalatokat illeti: ezekről a K. T. 247. §-a 5. pontja és a 248. §. akként intézkedik, hogy a szövetkezet *bíróilag felosztható*, ha működését a K. T. 223. §-ában megjelölt céltól elütő célra (tagjai hitel-

nek stb. kölcsönösség útján való előmozdítása) terjeszti ki. A 248. §. 2. bek. szerint a feloszlás a *közigazgatási hatóság megkeresésére* is történhetik, amiből nyilvánvaló, hogy a *törvény a szövetkezet feloszlásának kimondását a bíróságnak kívánta fenntartani*. Az 1927: V. teikk 48. §. 2. pontja szerint az önkormányzati testület «bármely alakban működő» üzemének megszüntetését a kormány elrendelheti. Kétségtelen, hogy ezen tág keretben a szövetkezeti forma is bennfoglaltatik. A Kereskedelmi Törvény a fenti egy esetben ismeri el a szövetkezet *hatósági* feloszlása lehetőségét és ezt a funkciót a *cégbíróságnak* tartja fenn, amelyhez a közigazgatási hatóság csakis *megkeresést* intézhet. Az 1927: V. tc. ezt a rendelkezést nem helyezte hatályon kívül, a cégbíróság tehát joggal tarthatja a K. T. fenti rendelkezését ma is élő jognak. A közüzemi szövetkezet tagjai pedig joggal bízhatják kizárólag a cégbíróságra annak eldöntését, hogy a szövetkezet hatósági feloszlásának esete mikor állott be, ennek elbírálása a szövetkezeti közgyűlés hatáskörébe sem tartozhatik, netalán ilyen kormányi utasítást tehát a szövetkezet igazgatósága — ha törvényszerűen jár el — nézetem szerint, mint megkeresést a cégbírósághoz tartozik áttenni.

* *

Nem kevésbé zavaros a helyzet a közüzemi részvénytársaságokkal vagy szövetkezetekkel a törvény hatálybalépte előtt szerződött harmadik személyek szempontjából. Ezek az ily vállalatoknál nyilván abban a feltevésben nyújtottak hitelt, hogy azok igazgatósága K. T.-ben körülírt hatáskörben fog zavartalanul tovább működni, a társaságok pedig csupán a K. T.-ben előírt esetekben fognak feloszlani, illetve azok közgyűlése a társaságnak kormányi kényszerből való feloszlás problémája elé nem fog állíttatni.

Kétségtelen ugyan, hogy az 1927: V. teikk által kontemplált «megszüntetés»-nek a K. T. 201—207. §-aiban körülírt módon kell végbemennie, tehát felszámolásnak lesz helye, a hitelezőknek a K. T. 204—205. §-aiban előírt értesítése mellett. Ezek azonban csupán alaki garanciák, mert ha egy hosszabb élettartamra tervezett társaság kormányi utasításra életműködését idő előtt megszüntetni kénytelen; aligha lesz módjában hosszabb lejáratú és huzamos zavartalan működésére alapított kötelezettségeinek eleget tenni. Az adós ilyképp kormányi intézkedéssel további ügyletek kötésétől eltávolítatik és teljesítő képességét elveszti.

A törvény ily módon szerzett jogokat súlyosan sért minden olyan esetben, amidőn a hitel még a törvény életbelépte előtt nyújtott, a nélkül, hogy az ilyképp kárt szenvedő hitelezővel egyáltalában foglalkoznék. Megfontolandónak tartom a hitelező kártérítési igényét az állam ellen, úgy a pénzügyi ellenőr eljárásából, mint a társaság idő előtti feloszlásából származó kárért.

Gyakori eset, hogy önkormányzati testületek közüzemi létesítményeiket, például villanytelepüket az ezen üzem fenntartására alakult közüzemi részvénytársaságnak, hosszabb időtartamra bérbeadják.

A részvénytársaság nemcsak a város vagy község, hanem a magánosok és esetleg szomszéd községek áramszükségletének kielégítését is elvállalja. A város és a közüzemi részvénytársaság jogviszonyába az áramot termelő bányavállalat is bekapcsolódik. A bérlo nemcsak az üzem fenntartása, hanem nagyarányú befektetésekre, modernizálásra is vállal kötelezettséget.

A részvénytársaság idő előtti megszüntetése tehát számos oly szerződő fél érdekét sérti, akik az önkormányzat esetleges mulasztásaival — mint az intézkedések okaival — semmi kapcsolatba nem hozhatók. Van eset, hogy a részvényállományban éppen fele része illeti az önkormányzati testületet, másik fele a bérlo részvénytársaság kezében van. A bérlo nem hajlandó a társaság feloszlására szavazni. Hogyan kíván a kormány akaratának érvényt szerezni. Milyen kényszereszközt kíván alkalmazni az élni akaró részvénytársaság *magánrészvényesei* ellen?

* *

Úgy hiszem fentiekkel sikerült kimutatnom, hogy az 1927. évi V. teikknek az a része, amely az önkormányzati testületeknek kereskedelmi társaságok formájában működő üzemeinek kormányi ellenőrzésére vonatkozik: nem kellően átgondolt törvényalkotás, mert az általa érintett társaságok törvényes strukturáját teljesen ignorálja, rendelkezéseit a kereskedelmi törvénnyel összhangba

nem hozza, sem a társaságok, sem azok részvényesei, sem a társaságokkal szerződött harmadik személyek szerzett jogaival nem törődik és olyan colliziókat teremt, amelyek helyesen csakis a mindenben hatályos kereskedelmi törvény alapján oldhatók meg.

* *

A közelmúltban ismertette Wieland baseli professzor (Zeitschrift für Ausländisches und Internationales Privatrecht I. Jahrgang 146. oldal) a svájci részvényjogi törvényjavaslatot, amelyről lapunk külön emlékezik meg. A javaslat utolsó fejezete szabályozza azon vállalatok jogviszonyait, amelyek tőkéje részben vagy egészben részvényjegyzés útján szereztetett meg, azonban vezetésük valamely köztestület közreműködésével történik. A javaslat különbséget tesz közintézetek (öffentliche Anstalten) és oly részvénytársaságok közt, amelyeknél bizonyos közjogi testületek (Gemeinwesen) vannak érdekelve. Ezek az állam, a kantonok, a kerületek és a községek.

A közintézetek külön törvény útján létesülnek és létfeltételük az is, hogy az állam, illetve a kantonok ezen intézetek kötelezettségeiért subsidiár kezességet vállaljanak. Az ilyen intézeteket a törvényjavaslat kifejezetten kivonja a részvényjog hatálya alól.

A második csoportot a részvényjog hatálya alá tartozó azok a vállalatok alkotják, amelyeket állami vagy községi közegek közreműködésével igazgatnak. Ezek ismét vagy oly részvénytársasági alakulatok (gemischtwirtschaftliche Unternehmen), amelyeknél a köztestület részvénybirtokkal van érdekelve vagy pedig olyan részvénytársaságok, amelyeknél a köztestületnek részvénybirtoka nincs, de van közreműködési joga (Mitwirkungsrecht). Az eddigi svájci jog szerint a köztestületnek nem volt joga arra, hogy a közüzemi részvénytársaság igazgatóságába vagy ellenőrző testületébe tagokat küldjön ki, hanem, amint a Bundesgericht a közelmúltban is eldöntötte, a javaslatba hozott ily funkcionáriusokat a közgyűlésnek kellett választania.

A javaslat a köztestületeket kinevezés jogával ruhazza fel — *ha az alapszabályok ez irányban rendelkezést tartalmaznak* — és a közérdek ezt megkívánja. Ez a joguk fennáll akkor is, *ha a köztestületnek részvénybirtoka nincs. A javaslat szerint a köztestületek által kiküldött közegek hatáskörét illetően elvileg a részvényjogi szabályok irányadók.* Ket elterést statual a javaslat: a köztestület által kiküldött közegeket csakis a köztestület mozgathatja el és utóbbi vállalja értük a felelősséget, kárigények pedig az ily funkcionáriusok működéséből folyólag egyedül a köztestület ellen támaszthatók. Csekély eltéréssel ugyanígy intézkedik a Kuncz-féle javaslat 111. §-a is. Mindkét javaslatból tehát a következő tanulságokat meríthetjük:

1. a közüzemi részvénytársaságok szabályozása a részvényjog körébe tartozik és más tárgyú törvény keretében — ötlet-szerűleg — meg nem oldható;
2. a részvénytársaság alapszabályainak kell rendelkezniük az iránt, hogy a részvénytársaság vezetésébe más funkcionáriusok folyhassanak be, mint akiket a normál részvényjog ismer;
3. ezek hatásköre is a részvényjogban szabályozandó és nem tehető az állam miniszterei ismeretlen jövőbeli elhatározásától függővé;
4. a társasággal szerződő harmadik személyek az alapszabályokból kellően tájékozódhatnak az irányban, hogy mily strukturájú részvénytársasággal állnak szemben;
5. a már bejegyzett társaságok eredeti strukturája utólag meg nem változtatható;
6. a köztestületek — beleértve az államot is — kirendelt közegeik útján befolyhatnak ugyan a társaság igazgatásába, azonban a közgyűlésnek irányítását nem adhatnak, a közgyűlésnek fenntartott tárgyak felett miként való határozathozatalra, a részvényeseket jogaik miként való gyakorlására nem utasíthatják.

Reméljük, hogy részvényjogunk reformja az 1927. V. teikk e részbeni visszasságait orvosolni fogja. A törvény felsőházi tárgyalása során igen tekintélyes oldalról merült fel az a gondolat, hogy a közüzemek különleges helyzetére való tekintettel olyan új típus megalkotására volna szükség, amely a teljesen önálló vezetéssel igénylő közüzemi vállalatoknak megfelel. (Felsőház 6. ülése, 38. old.) Szerény nézetem szerint a kérdés helyes megoldása ebben az irányban volna keresendő, átvéve a svájci javaslatból azokat a szempontokat, amelyek a magyar viszonyokra alkalmazhatók.

Dr. Liebmán Ernő.

A bírák és ügyészek közgyűlése.

Az «Országos bírói és ügyészi egyesület», amely a béke boldog éveiben Nagy-Magyarország, ma pedig szegény megcsontított hazánk összes bíráinak és ügyészeinek egyesülete, minden évben, a nyári szünetek befejeződése után, ősz előtt, megtartja közgyűlését. Ezek a közgyűlések évek óta a magyar vidék nagyobb városai-ban tartatnak. Ezzel az egyesület azt a célt szolgálja, hogy a budapesti bírák ismerjék meg a vidéket, lássák a vidék jogszolgáltatási állapotát, társadalmi életét, vidéki bírák pedig ismerjék meg az ország fővárosában, szellemi és gazdasági életünk központjában működő kartársait.

Az idén az évi közgyűlés Nyíregyházán tartatott meg. A külsőségekről csak annyit, hogy az ott megjelent bírákat felemelő érzéssel töltötte el az, hogy ennek a határszélre lökött, de fejlődésében meg nem akadályozott városnak és vármegyének közönsége mily bizalommal tekint a magyar igazságszolgáltatásra, annak pártatlanságára és a várost meglátogató azokra a férfiakra, akik életüket az igazság keresésének szentelték.

Maga a közgyűlés, amelyen igen számos fővárosi és vidéki bíró jelent meg, élükön Magyarország első bírájával: a kir. Kúria elnökével, a szokásos lefolyású volt. Az egyesület elnöke: *Wolff Károly* megtartotta nagy elnöki megnyitó beszédét, *Petőcz Gyula* és *Mészáros Lajos* kir. ítélőtáblai bírák pedig előterjesztették az igazgatósági és főtítkári jelentéseket.

A közgyűlés kiemelkedő pontja volt *dr. Biber Gyula* köz-igazgatási bíró előadása, amely mélyen járó előadás a bírónak a társadalomban betöltött helyzetével és szerepével foglalkozott.

Mindezeknek részletes ismertetése felesleges, mert beszédek és előadások kivonatos közlése úgy sem nyújt hű tükröt, ezek a jelentések, beszédek és előadások, különben is megjelennek majd a «Bírák és Ügyészek Lapjában».

A kari sérelmeken kívül természetesen szóba kerültek az igazságszolgáltatás általános bajai és az egyesület határozataival és felterjesztéseivel nemcsak a kari sérelmek, hanem a jogkereső közönség érdekeit sértő állapotok orvoslását kívánja.

* *

A közgyűlés lefolyása méltóságteljes volt, Magyarország bírái élénken ügyeltek arra, hogy disszonáns hangok ne zavarják az ünnepélyes hangulatot. Magyarország bírái ügyeltek arra, hogy sérelmeik tárgyalásai közepette is méltóságteljesek maradjanak. Sokat írtak már arról, hogy a tömegpszichosis a legjámborabb embereket is mennyire magával ragadja. A bírák és ügyészek közgyűlésén ennek ellentétét láthattuk. A tömegben felvonult bírák mindegyike megőrizte a hivatása és állása követelte nyugodtságát, de amikor a közgyűlésnek vége volt, elkeseredéssel tárgyalták nagy sérelmeiket, amely sérelmek nem magán, hanem köz-sérelmek, mert elégedetlen emberek, a legjobb akarat mellett sem tudnak nagy és nemes hivatásuknak úgy eleget tenni, mint ahogy ők annak eleget tenni maguk is óhajtanának.

A bírák és ügyészek legnagyobb sérelme a bírói külön státusz eddigi többszöri visszafejlesztése, amely a bírának és ügyésznek *állásukhoz mért* megélhetését nemcsak veszélyezteti, hanem lehetetlenné teszi. Erről a külön bírói státusról sikerült a nagy közönséggel elhítenni, hogy a bírák és ügyészek kellő javadalmazásban részesülnek, az ily módon informáltak azután nagy megdöbbenéssel értesülnek egyesektől jövedelmük nagyságáról azaz helyesebben csekélységéről. A bíró megfelelő javadalmazása a bírói függetlenség főbiztosítója. Szomorú, hogy erről az alkotmány biztosítókról egyes szűklátókörű pénzügyi tisztviselők rendelkeznek.

A másik, a bírákat és ügyészeket izgató nagy sérelem: az igazságügyi kinevezések. Anélkül, hogy a bírák és ügyészek ebbeli panaszai-val e helyütt részletebben kívánnánk foglalkozni, talán elég annyit megemlíteni, hogy az általánosnak mondható ítélet az, hogy a megüresedő felsőbírói állásokra nem a szorgalom, tudás és feddhetetlenség, hanem a külső, különösen politikai pártfogás kvalifikál. Ezutóbbinak a romboló hatása beláthatatlan. Külön fájdalomként hat, hogy ezt a bírának és ügyésznek akkor kell megállapítani, amikor az igazságügyminiszteri székben egy volt magyar bíró ül, aki a bírói hivatás iránti nagyrabecsülését nem mulasztja el sohasem hangoztatni.

* *

Élénk megütközést kelt évente a közgyűlésen, hogy az igazságügyminiszter nem képviselteti magát. Ehhez sok szót fűzni nem kell, csak Magyarország igazságügyminiszterének figyelmét fel akarjuk hívni arra, hogy a f. évi június havában Ausztriában megtartott bírói gyűlésen az osztrák igazságügyminiszter személyesen jelen volt, a panaszokat nemcsak meghallgatta, hanem személyesen azok orvoslását ígérte, sőt megtörtént egy nálunk hihetetlen és elképzelhetetlen dolog is, hogy a diszlakomán megjelent a pénzügyminiszter is, felszólalt, a törekvésekhez sikert kívánt és a maga támogatását mindenben megígérte. Pedig az osztrák bírák nincsenek magyar kartársaiknál rosszabb helyzetben.

* *

Az összbenyomás a közgyűlés után az volt, hogy a bírák és ügyészek a kormányzattól — a köz kárára — igen mostoha elbánásban részesülnek.

— α —

Tévedések játéka.

(Örök zavarok a tartásdíj végrehajtásánál.)

Azok a zavarok és félreértések, amelyek a Vhn. 9. (és 14.) §-ainak értelmezése körül keletkeztek, amelyeket a kir. Kúria 9. számú jogegységi döntvényében foglalt helyes törvénytárgyának már-már elosztatni sikerült, az 1925:VIII. tc. (perrendi novella) 23. §-a nyomán ismét újult erővel lábra kaptak, úgy hogy most valósággal kaotikus zavarok uralkodnak a törvény helyes értelme körül. Pedig ha a Vhn. 9. §. egyetlen pontban — amelyre reátérnek — nem is egészen világos, a 9. sz. jogegységi határozatnak a törvény szelleméből merített magyarázata minden félreértés eloszlatására alkalmas volt. Az 1925:VIII. tc. 23. §-a pedig, mint alább kimutatjuk, semmi egyebet nem tett, mint némileg más szövegezésben ismétli a régi rendelkezést és csupán egy, az elvi rendelkezést nem érintő pontban tesz módosítást, amely módosítás azonban éppen nem adott okot az újabb zavarok keletkezésére. Foglaljuk össze a vonatkozó törvényes rendelkezéseket és lássuk, mi ma a jogi helyzet? A Vhn. 9. §-a így szól: «Ha a végrehajtás az adós ellen feleségét, fel- vagy lemenő rokonait illető, valamint törvénytelen gyermek javára megállapított tartás miatt intéztetik, a 6. §-ban és a 7. §. első három bekezdésében meghatározott mentességek felénnyire szállanak alá. A 7. §. utolsó bekezdésében megjelölt járandóságoknak pedig a felerésze lefoglalható.» Az, ami a törvény rendelkezésében kétségtelen, az annak az alapelvnek a kinyilvánítása, hogy tartásdíj végrehajtásánál a végrehajtásnak szigorúbbnak és így a mentességnek megszorítottabbnak, szűkebb körre korlátozottabbnak kell lenni, mint olyan esetben, ha a végrehajtást nem a legközelebbi hozzátartozó tartása miatt, hanem más igények miatt vezetik. A törvény meg is mondja, hogy ez a megszorítás milyen mértékű, t. i. ezt olyképpen határozza meg, hogy a tartásnál a különbeni mentesség, a különben le nem foglalható rész a felére száll alá. Vagyis ily tartás végrehajtásánál lefoglalható a járandóságnak az a része, amely különben is lefoglalható, de ezenfelül még lefoglalható annak a résznek a fele is, amely különben lefoglalható nem lenne, vagyis nem tartásdíjnál lefoglalható a járandóság egyharmad része, 2000 korona érintetlenül hagyásával, tartásdíjnál lefoglalható még annak a fele is, ami különben mentes lenne, vagyis a kétharmad résznek a fele is, tehát még egyharmad rész, és így összesen a járandóság kétharmad része. Kétséget csak egy pontban hagyott a törvény, t. i. abban, hogy a Vhn. 6. és 11. §-ban meghatározott illetményekből 1000 korona, a Vhn. 7. §-ban és 13. §. 3. bekezdésében körülírt nyugdíjból vagy nyugdíj természetével bíró más járandóságból 600 korona a végrehajtást szenvedő javára a végrehajtás alól mindenestre mentesen marad-e, vagy pedig még az 1000 illetőleg 600 korona sem érintetlen, hanem még a 2000, illetve nyugdíjnál az 1200 koronát el nem érő járandóságnak, vagy a különben le nem foglalható bármely kis járandóságnak a felerésze is lefoglalható-e tartásdíj végrehajtásánál. A budapesti kir. ítélőtábla 13. számú polgári döntvénye úgy döntötte el a kérdést, hogy az adós illetményei a Vhn. 9. §. és 14. §-ban említett esetekben a különben mentes rész fele erejéig vagyis összesen kétharmad rész erejéig lefoglalhatók, mégis azzal a korlátozással, hogy a Vhn. 6. és 11. §-ban meghatározott illetményekből 1000 korona, a Vhn. 7. és 13. §. 3. bekezdésében körülírt nyugdíjból vagy nyug-

díj természetével bíró más járandóságból 600 korona a végrehajtást szenvedő javára a végrehajtás alól minden esetre mentes maradjon. A budapesti királyi ítélőtábla ezen döntvénye megfelel a törvény nyelvtani magyarázatának, mert ha a mentesség felére száll alá, úgy a 2000 koronás mentesség 1000-re, az 1200 korona mentesség pedig 600 koronára száll alá és így a nyelvtani magyarázat szerint ezeket az összegeket ily foglalásnál sem szabad érinteni. Ezzel szemben a törvény intenciójából merített logikai magyarázat, mely szerint a törvényhozónak az volt a célja, hogy a legcsekélyebb járandóságot is meg kell osztani a családbeliekkel, továbbá a Vhn. 3. §-a utolsóelőtti bekezdésének rendelkezése, mely szerint tartási követelés behajtása végett a Vhn. 2. §. 15. és 16. pontjaiban említett készpénzek (vagyis egy havi élelmi, tüzelő és világítószeres beszerzésére és negyedévi lakásbér fedezésére szükséges készpénzek) felerésze korlátlanul lefoglalható, a mellett szól, hogy a tartáskövetelés behajtásánál olyan fixösszeg, amelyből lefoglalni semmi körülmények között nem lehet, nincsen. Erre az álláspontra helyezkedett a 9. számú jogegységi határozat, amely kimondotta, hogy a Vhn. 9. (és 14.) §. esetében a Vhn. 6. (illetőleg 7., 11. és 13.) §-aiban meghatározott mértékben végrehajtás alá vehető járandóságok akként foglalhatók le, hogy a járandóságoknak a foglalás alól mentes része 1000 koronánál, illetve a 7. és 13. §-ban említett járandóságokból 600 koronánál kevesebb is lehet.

Indokolja e határozatot azzal, hogy a törvényhozónak kétségkívül az volt az intenciója, hogy a feleséget, fel- vagy lemenő rokonokat illető tartásdíj-igények azáltal biztosíttassanak, hogy azok fejében az egyébként mentes járandóságok felerésze is igénybevehető legyen.

Már a döntvény értelmezése körül is félreértések fordultak elő, így sokan ezt úgy értették, hogy tartás fejében mindig a járandóságok felerésze foglalható le. Így alkalmazta a döntvényt a Máv. is és több esetben a bíróságok is. Ez ellen szólaltam fel a Jogt. Közl. 1919. évi 2. számában «A 9. számú jogegységi döntvény helyes értelme» címen írott cikkemben. Kimutattam azt, hogy a jogegységi határozat nem változtatta és nem is változtathatta meg a törvénynek azt a rendelkezését, mely szerint tartásdíj fejében vezetett végrehajtásnál az egyébként meghatározott mentességek felénnyire szállanak alá. Nem lehet tehát a határozatnak oly értelmet tulajdonítani, hogy mindig a járandóság fele foglalható le, hanem minden esetben ki kell számítani, hogy mekkora az az összeg, amely egyébként, vagyis ha nem tartásdíjról van szó, a Vhn. 6. §. értelmében lefoglalható, s mekkora az az összeg, mely egyébként nem foglalható le, s az egyébként is lefoglalható összeghez hozzá kell adni még az egyébként mentes összegnek a felét. Kimutattam skálaszerűen, hogyan alakul a lefoglalható rész tartásköveteléseknél. Ezt a skálát most ismét közlöm, mert, mint mindjárt látni fogjuk, a Vhn. 9. §-a illetőleg a 9. számú jogegységi döntvény ma is hatályban vannak, csupán a koronaérték helyett pengőértéket kell vennünk.

Így tehát:

Járandóság pengő	Egyébként lefoglalható pengő	Tartásnál lefoglalható pengő
20000	6666.66	13333.32
6000	2000	4000
3000	1000	2000
2800	800	1800
2000	—	1000
1800	—	900
1400	—	700
1000	—	500
800	—	400

A számítás módja tehát a következő: Nem tartásdíjnál lefoglalható maximum egyharmad rész, 2000 korona (illetőleg pengő) érintetlenül hagyásával, tartásdíjnál lefoglalható még annak a fele is, ami különben mentes lenne, vagyis a kétharmadnak fele is, tehát még egyharmad s így összesen kétharmad, mihelyt azonban a lefoglalható rész a 2000 pengőnél kisebb összeget érinti, ennek az összegnek már csakis felerésze foglalható le, vagyis ami 2000 pengőn felül különben is lefoglalható, s ehhez hozzáadandó a 2000 pengőn aluli rész fele. A 2000 pengőt meg nem haladó (a 2000 pengő és a 2000 pengőn alul lévő járandóságoknál) tehát a lefoglalható rész egyszerűen a járandóság fele.

Átmenetileg változást idézett elő az 5051/1917. M. E. sz. rendelet 2. §-a, amely kimondotta, hogy évi 1000 korona illetőleg

600 korona tartás-végrehajtásnál is érintetlenül marad. Ez a kivételes hatalom alapján kibocsátott háborús rendelet azonban hatályát veszítette. A pénzérték rendkívüli devalvációját nyomon követő rendeletek csupán az értékhatárokat módosították, de azt az elvet mindig fenntartották, hogy tartás-végrehajtásnál a járandóságnak végrehajtás alól mentes részéből is a felerész végrehajtás alá vonható. Végül a pengőértéket bevezető rendelet az értékhatárokat a régi koronaértékkel azonosan állapította meg.

A perrendi novella, az 1925. VIII. tc. a végrehajtás-eljárásra vonatkozó rendelkezései között a 23. §-ban a Vhn. 9. §-át és 14. §-át módosítja akképen, hogy: «a végrehajtást szenvedőnek feleségét, fel- vagy lemenő rokonait illető vagy a házasságon kívüli gyermek javára megállapított tartás behajtására irányuló végrehajtás esetében a végrehajtás alól mentes járandóságokból is — ily járandóságok alatt értve a különben végrehajtás alól mentes segélyeket és egyéb pótlékokat is — a felerész végrehajtás alá vonható.» E módosítást a régi szöveggel összehasonlítva, nyilvánvaló, hogy a perrendi novella lényegében új intézkedést nem tett, hanem tulajdonképpen más oldalról fogja meg a kérdést, amennyiben a helyett, hogy a mentességek szempontjából határozná meg a foglalás mértékét, a lefoglalható rész mértékét írja elő, vagyis a helyett a kifejezés helyett, hogy a mentességek felénnyire szállanak alá, azt a kifejezést használja, hogy a végrehajtás alól mentes járandóságokból is a felerész lefoglalható. A kétféle szöveg értelme azonban teljesen azonos. Miért beszél akkor a törvény módosításról? tényleg tartalmaz módosítást is az új szöveg, a közbevetett mondatban, t. i. a lefoglalható járandóság meghatározásánál e fogalmat kiterjeszti, amennyiben ebbe a körbe vonja a különben le nem foglalható segélyeket és egyéb pótlékokat is, holott ezek eddig a lefoglalható járandósághoz számíthatók nem voltak.

A segély egyáltalán nem, a pótlékok közül pedig csupán a fizetés természetével bíró pótlékok voltak a lefoglalható járandósághoz hozzázámíthatók, míg most mindenféle pótlék, ha tartásdíj végrehajtásáról van szó. Ez az, ami módosítva lett és semmi egyéb, és mégis mi történt? újból megindult a tévedések és félreértések lavínja. Ismét kísért és pedig még fokozottabb mértékben az a tévedés, hogy egyszerűen azt deklarálják, hogy a végrehajtást szenvedő mindenkori jövedelmének felerésze vonható végrehajtás alá. Félredobva minden komplikált számítást, mert hiába, nem lehet minden kérdést a legegyszerűbb eszközökkel megoldani, végletekig leegyszerűsítik a dolgot, s mitsem törődve vele, hogy a törvény szövege és értelme kiegyenlíthetetlen ellentétben áll ezzel a magyarázattal, egyszerűen kimondják, hogy tartásnál mindig a jövedelem fele foglalható le. Így a Polgári Jog ezidei 1. és 2. számában dr. Joó Ferenc mint egy kétségre vonhatatlan tény szövegezi le a 23. §. azt a rendelkezését, hogy a végrehajtást szenvedő mindenkori jövedelmének a fele vonható végrehajtás alá. Ez azonban — mondhatnók — csak egy privát nézet, de megdöbbenéssel olvasom ugyanebben a cikkben, hogy az igazságügyminisztérium a postavezérgazgatóság megkeresésére a számfeljtőségekhez magyarázó rendeletet küldött, melyben kifejti, hogy tartásnál a végrehajtás a végrehajtást szenvedő mindenkori járandóságának felére vezetendő, tekintet nélkül arra, mennyit tesz ki az a fele összeg, amely a végrehajtás folytán a végrehajtást szenvedőnek jut. Itt mindjárt kiemelem, hogy a mondat utolsó része azt a helyes elvet tartalmazza, hogy foglalás által érintetetlen, fix összeg nincsen. Az a rész azonban, amelyben a lefoglalhatóságot mindig a felerészben határozza meg, merőben téves. Talán ez lesz az a forrás, amelyből újabban a központi kir. járásbíróság gyakorlata is merít, mert újabban tényleg a központi kir. járásbírósnál is ily teljes félremagyarázással alkalmazzák a törvényt. Valóban megdöbbenő, hogy ily, alapjában véve világos és nem is nehéz szövegű törvényt így félre lehessen érteni; hová jutunk akkor a tényleg nehéz törvénytörvényekkel. A magyar jog szerint hiteles törvénytörvény-magyarázat csak az, ami a törvényhozótól ered, vagy pedig az országos szokástól kapja erejét. Az igazságügyminiszteri rendeletek hiteles törvénytörvény-magyarázatra nem jogosultak, ezeknek kötelező ereje a bíróságokra nincsen, annál kevésbé lehet ily ereje egy intern belső utasítást tartalmazó rendeletnek.

Azzal a sóhajjal végzem cikkemet, amellyel kezdettem ugyane tárgyban 1919 elején írott cikkemet: Habent sua fata libelli...

Dr. Borsodi Miklós.

Jogirodalom.

A régi magyar igazságszolgáltatás.*

Érdemes, derék munkának a második kötete fekszik előttünk, amelynek megírásával monografiai irodalmunk legelhanyagoltabb területét gazdagította a szerző, egy vaskos, tegyük hozzá mindjárt, igen értékes dolgozattal. Már a mű megjelenésének is megvan a maga története és nem minden elfoglaltság nélkül veszem a kezembe a bíráló tollát, meggondolva, hogy a dolgozat immár nem kisebb fórumokon, mint a Magyar Tudományos Akadémia II. osztályának bíráló bizottsága és a Magyar Jogászegylet Deák Ferenc irodalmi bizottsága előtt állotta meg a próbát.

A Magyar Tudományos Akadémia kezelésében volt egy ú. n. «Jogi Monografiák» jutalmazására szolgáló alap, amely úgy keletkezett, hogy a Magyar Tudományos Akadémia évenként hosszabb időn át Jogi Monografiák megírásának segélyezésére, évi 2000 koronát vett fel a költségvetésébe. Miután az 1913. és 1914. években a segély senkinek ki nem adatott, az Akadémia II. osztályának az adományozásra hivatott három tagú bizottsága (Concha Győző, Balogh Jenő és Magyary Géza r. tagok) 1916-ban úgy határozott, hogy az időközben 4000 koronára felszaporodott alap ne valamely már megjelent munka nyomdai költségeinek fedezésére fordíttassék, hanem hogy abból egy jogtörténeti pályatétel nyertes műve jutalmaztassék meg. A pályatétel így hangzott: «Fejtsék ki a magyar igazságszolgáltatási szervezet és a polgári peres eljárás története a mohácsi vésztől 1848-ig.» A bizottságot az a megfontolás vezette, hogy Hajnik Imre örökértékű korszakalkotó munkája: «A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és vegyesházi királyok alatt» még mindig nem talált folytatóra, holott a mohácsi vész utáni jogtörténeti ismereteink rendkívül hézagosak, már pedig, különösen az 1723. évi igazságügyi reformot követő jogfejlődés ismerete fölöttébb nagy fontosságú lenne mostani igazságügyi szerveink működésének megértéséhez. Az Akadémia a bizottság javaslatához hozzájárult s a pályatétel kiíratott. A lejáratig 1919 december 31-ig a kiírt pályázatra egy pályamű érkezett be, «Fundamentum legis exequendae processus» jellegével. A munka szerzője dr. Vinkler János pécsi jogakadémiai tanár volt, aki jelenleg a pécsi egyetem nyilvános rendes tanára, sőt ebben a tanévben a jogi fakultás dékáni tisztét tölti be.

Az Akadémia bíráló bizottsága megállapította, hogy a szerző a pályatételnek csak egy kisebb részét dolgozta fel, azonban becsatolta egész munkájának tervezetét is. A kidolgozott rész a központi bírói szervezet kialakulásával foglalkozik, míg a polgári peres eljárás történetét a bemutatott tervezet értelmében kilátásba helyezte a szerző az esetre, ha erre a Magyar Tudományos Akadémiától megbízást nyerne. Az Akadémia bíráló bizottsága a feldolgozott rész felől a legnagyobb elismeréssel nyilatkozik. A bírálók, Magyary Géza és Illés József, 1920 március 10-én kelt előterjesztésükben melegen ajánlják, hogy szerző a teljes munka megírásával megbízássék. Határidő gyanánt 1924 december 31-ét kérték kitűzni. A feldolgozott rész némely hiányára jóakaratóan felhívta a szerző figyelmét a bíráló bizottság, amelyek közül különösen kettő fontos: az egyik, hogy szerző elmulasztott párhuzamot vonni a magyar és külföldi, különösen az angol jogfejlődés között, a másik pedig, hogy a szerző éppen azt nem írta meg, amire az Akadémia különös súlyt helyezett, hogy a mohácsi vész után igazságszolgáltatási szerveink hogyan működtek voltaképpen.

Az Akadémia a bíráló bizottság javaslatát elfogadta és szerzőt az egész munka megírásával megbízta. Ezen előzmények után és az Akadémiának azon felhatalmazása alapján, hogy a szerző munkájának már kész részeit addig is közzé tehesse, megjelent 1921-ben Pécsen, a mű I. kötete (272 old.). Az Akadémia a munka nagy belső értékére való tekintettel a nyomtatási költségek egy részét s a szükséges papírt rendelkezésére bocsátotta a szerzőnek.

Szerző ezek után feldolgozta munkájának második részét is. Az első határidő egy évvel meghosszabbítván, a második rész anyaga: «I. Vidéki Igazságügyi Szervezet. II. A polgári peres eljárás») 1925. évben került a bíráló bizottság elé (Magyary, Illés

* A magyar igazságszolgáltatási szervezet és polgári peres eljárás a mohácsi vésztől 1848-ig. Írta: Dr. Vinkler János, az I. köt. megjelent Pécsen, 1921. — A II. köt. megjelent 1927-ben ugyancsak Pécsen, 8° 734 l.

és Holub), mely 1926 április 9-én kilenc nyomtatott oldal terjedelmű bírálatában úgy számol be a dolgozatról, mint a magyar jogtörténeti monografiai irodalom valóságos ünnepi eseményéről és miután megállapítja, hogy a dolgozat «a Magyar Jogtörténeti Irodalom egy nagy hiányát pótolja», azt javasolja az Akadémiának, «hogy egyrészt azzal a legnagyobb pályadíjjal jutalmazza Vinklernek körülbelül 50 ívre terjedő hatalmas pályamunkáját, amely csak rendelkezésére áll, — másfelől pedig tegye lehetővé, hogy a szerző áldozatkészségével kiadott első kötet ne soká maradjon csonka, hanem mielőbb napvilágot láthasson a második kötet is».

Talán mondanom sem kell, hogy az Akadémia pályadíja még mindig nem lett volna elegendő a munka megjelentetésére, azonban a Magyar Jogászegylet Deák Ferenc irodalmi bizottsága felismerte annak kívánatos voltát, hogy ez a pályadíjjal koszorúzott dolgozat minél előbb közkincsévé váljon a magyar olvasóközönségnek. Így jelent meg Pécsen Vinkler munkájának második kötete, mint az említett irodalmi bizottság kiadványainak II. évfolyam-beli I. II. kötete.

Áttérek ezek után a kötet tartalmi ismertetésére. Míg az I. kötet a központi igazságügyi szervezet fejlődésének volt szentelve, addig a II. kötet két részből áll. Első része a vidéki igazságügyi szervezet fejlődését ismerteti, míg a második rész a polgári peres eljárás multjával foglalkozik. Végül szerző mindkét kötetre kiterjedő tárgymutatóval szolgál az olvasónak.

A vidéki igazságszolgáltatás történetét szerző a kerületi ítélőtáblák kialakulása cím alatt, az ítélő mesterek bíráskodásának ismertetésével vezeti be (3—41. l.). Ezután a megyei bíráskodást (41—221. l.), a városi bíróságok történetét (244—253. l.), végre a különleges bíróságok történetét (Jász-kún kerület, Hajdu kerület, szepesi kerület, tiszamelléki korona-kerület, a zsidók bíróságai, az erdélyi és horvát-szlavon bíróságok, a bánya bíróságok, a delegált és választott bíróságok s a szentszék bíróságait ismerteti (253—281 l.). A második rész előbb a rendes szerkezetű perekben követett eljárást, majd a sommás peres eljárást ismerteti (288—718. l.).

Ezek előrebocsátása után felvetjük a kérdést, megfelelt-e szerzőnk feladatának, adja-e az ő munkája a magyar igazságszolgáltatási szervezet és a polgári peres eljárás történetét? Maga a Magyar Tudományos Akadémia, mint már fentebb említettük, kifogásolja, hogy a szerző nem ad történetet. Nem akarunk szavakba kapaszkodni, különben azt kellene mondanunk, hogy ezt, t. i. a szervezet és eljárás *«történetét»*, maga a kitűzött pályatétel sem kívánta. Ez a kifejezés *«Fejlessék ki»* azt jelenti felfogásunk szerint, hogy a szerző a bírósági szervezetet és eljárást *«ismertesse»* s ennek a szerző megfelelt dícséretes buzgalommal és nagy alaposággal. Ám ha az Akadémia *«történetet»* várt, akkor kifogását igazságtalannak találjuk. Ez esetben ugyanis a pályatétel elhibázott már azért is, mert az újkori igazságügyi szervezet és peres eljárás történetének megírásához, ha ez a megírás oknyomozó alapon kívántatik, egy emberélet kevés. Irodalmi előmunkálataink e téren nincsenek. A mohácsi vész utáni jogtörténeti emlékek publikációja egyenlő a semmivel. A pályatétel tehát decentralizálódó lett volna, mert merem állítani, hogy akár csupán a nyolcados törvényszékek és a kir. ítélőtábla 1848. előtti történetének megírása, legalább annyi időt és terjedelmet venne igénybe, amennyit szerző egész munkája kitesz.

De lássuk, mit jelent tulajdonképpen történeti munkát írni? Kétségtelen, hogy ez a munka három részből áll. Az első és pedig kronológikus sorrendben is első munka a történelmi megállapítás. Ez úgyszólván kizárólag történetírói feladat, melynek szerzőnk annál kevésbé felelhetett meg, mert e végből nem nélkülözhetette volna az okleveles anyag felkutatását és feldolgozását. Csak ennek megtörténte után és ha szerző összehasonlította a törvényekben és statutumokban talált rendelkezéseket a valóságos élettel, mely az okleveles anyagból táru elénk, következhetik a munka második része, a dogmatikus joghistóriai rész és végül ezek után a harmadik rész, a tanulságok levonása, a mi szerzőnk előszava szerint is a tulajdonképpeni haszna lenne e munka megírásának. Szerző nagy készségre valló és erős történelem-kritikai érzéket eláruló apparátussal foglalkozik igazságügyi szerveink fejlődésével, de nincs egyéb forrása, mint a Corpus Juris és a helyhatósági statutumok gyűjteménye. Ezekből pedig a jogintézmények történetét megismerni nem lehet. A törvény és statutum legfel-

jobb azt mondják meg, hogy jogalkotó tényezőink, a törvényhozás és az autonóm testületek, milyennek kívánták az igazságszolgáltatási szerveket és azok működését vagy legfeljebb azt, hogy milyennek kellett volna ezeknek lenniök. Ezzel szemben a történelem azt iparkodik felderíteni, hogy ezek a szervek hogyan működtek a valóságban. Kultúrtörténeti szempontból is fontos az elmúlt korszakok életének igaz megismerése. Erre szolgál az okleveles anyag. Ezért végtelenül nagyértékű Hajnik Imre munkája. Okleveles anyag ismeretése a joghistóriai munkában is szemléltetőleg hat, olyan ez, mint az ismertető könyvekben a képes illusztráció. Az oklevéldízetek azt eredményezik, hogy — modern hasonlattal élve — filmkép gyanánt végigperreg lelki szemünk előtt a valóságos élet, mely régi intézményeinkben lüktetett s a végső eredmény, hogy az olvasó ismerni fogja ezeket a jogintézményeket s ezáltal ismerni fog egy nagy darab hazai történelmet, míg ezek nélkül a legszebb dogmatikai dolgozat is holt anyag marad, melynek jóformán semmi csábító ereje sincs a kutatóra. Lássunk néhány példát szerzőnk dolgozatából. Az első kötet a központi igazságügyi szervezet fejlődését tárgyalja. Megismerjük belőle mindama törvényes intézkedéseket, melyeket a Corpus Juris a kir. táblára és a hatszemélyes táblára (együtt a királyi Kúriára) nézve tartalmaz. Tudjuk azonban, hogy ezek a törvényhelyek jóformán semmi egyébről nem beszélnek, mint ezen ítélőszékek hatásköréről és arról, hogy eme ítélőszékek tanácsainak kik a tagjai. Ámde van-e valaki, aki ezekből megismeri a magyar Kúriát? Legyen szabad csak példálózva reámutatni arra, mennyi tekintet maradt figyelmen kívül szerzőnk munkájában, mennyi részlet maradt még érintetlenül? Pedig éppen ezek a részletek azok, amelyek a Kúrián folyt életet a maguk valóságában élénk tárják. Így például az a kérdés, független bíróság volt-e a régi magyar Kúria? Szerzőnknek meg kellett volna világítania azt a sajtószervi viszonyt, mely a Kúria és a felette szinte atyáskodó felügyeletet gyakorló királyi kancellária között létezett. Ez a dicasterium volt ugyanis az, amely a király nevében örködött a Kúria működése felett. Időszaki jelentéseket kívánt a kir. táblától, elrendelte, hogy a kir. ítélőtáblán házi jegyzőkönyvet vezessenek (a királyi tábla egész 1730-ig nem volt erre hajlandó!). Fegyelmi hatóságot gyakorolt a kir. tábla felett és talán mondanom sem kell, hogy különösen fiskális szempontokból erősen befolyásolta azt. Figyelmen kívül hagyja a szerző, hogy a rendi korszak kir. Kúriáján a bírósági tagok kinevezésénél mily erősen előtérbe tolult az aulicus rendszer. Nem foglalkozik azzal, hogy a királyi tábla az országgyűlés alsó házában integráns része volt s hogy a királyi tábla elnöke, a personalis, egyszersmind a követi táblának is elnöke volt s így politikailag erősen exponált egyéniség. Nem látjuk a bírák javadalmazásának kérdését érintve. Nem látjuk a bíróképzés problémáját, nem látjuk az annyira jellegzetes jurátus élet történetét. Ámde, ami a legfőbb, nem látjuk méltatva magának a Kúriának működését az általa feldolgozott perek statisztikájában. Nem érinti szerző az ország közhangulatát, mellyel az állandósított királyi ítélőtábla működését fogadta. Pedig elmondhatjuk, hogy a nagyközönség a kir. tábla működésével annyira elégedetlen volt eleinte, oly nagy volt a kir. tábla ellen a királyhoz intézett panaszok száma, hogy a király kénytelen volt már a pesti kir. tábla működésének ötödik esztendejében szigorú fegyelmi vizsgálatot elrendelni s annak fogatosításával a kancelláriát megbízni.

Ámde, ha mindeme részletek s a kir. tábla életét megvilágító tekintetek mellőzését, — miután azok mégis inkább politikai és kultúrtörténeti jelentőségűek — el tudjuk is nézni, semmiesetre sem térhetünk napirendre a fölött, hogy szerzőnk egyáltalában nem foglalkozik a Kúria működésének fontosabb jogforrásával, a király által a kancellária útján kiadott szabályrendeletekkel (instrukciók), amelyek egyrészt a kir. Kúria bírósági ügyviteli szabályait tartalmazták, másrészt számos perjogi szabályt írnak elő. Az első ilyen szabályrendelet *«Instructio pro tabula nostra regia»* már 1724 május 1-én, a pesti kir. ítélőtábla működésének megkezdésekor jelent meg s ezt azután számos újabb szabályzat követte.

A másik dolog, amit sajnálattal nélkülözünk, a Kúria döntvényjogának mellőzése. Szerző nem ismerteti ennek a nagy fontosságú jogforrásnak keletkezését (már a XIV. században határozottan döntvényjellegű ítélettel találkozunk) és nem ismerteti a Planum Tabulare keletkezésének történetét, sem magát a Planum Tabularét. Mondanom sem kell, hogy ezen döntvénytár s a kúriai döntvényjog további sorsáról szerzőnk ugyancsak nem emléke-

zik meg. Hasonlóképpen szerettük volna látni a megyei bíraskodás történetének, valamint a többi igazságszolgáltatási szervek történetének kidolgozását is.

Áttérve ezek után a második kötet anyagának bírálatára, azonfelül, ami szépet és dicséretet ebben a hatalmas kötetben úgy az Akadémia, mint a Jogászegylet talált, még külön elismeréssel kívánok megemlékezni arról, hogy szerzőnk az ítélőmesteri bíraskodás történetének önálló fejezetet szentel s abban mély jogász tudásra és elmeélre valló fejtegetéseket produkál erről a sajátságos bírói székről, melyet még joghistórikusaink is alig ismernek. Am ha valahol, úgy ebben a fejezetben mutatkozik legjobban, hogy mennyivel szabatosabb eredményekre jutott volna szerzőnk, ha az okleveles forrásokat felhasználja s valamivel több történelmet vegyít elmékedései közé. Azt a kérdést, hogyan keletkezik az ítélőmesteri bíraskodás, sehogys sikeült szerzőnek megállapítani, mert egyedül a törvénycikkelyekből merít. Már pedig országgyűlési emlékeink és az okleveles anyag elég világosságot vetnek arra. Az ország rendei 1559-ben Miksa királyhoz intézett feliratukban elmondják, hogy az ország rendes bírái a törvényszékek tartásakor a bíróság székhelyén már réges-régen nem szoktak személyesen megjelenni, («... *supremos judices regni personaliter in loco sedis judicariae judiciis ipsis interesse, ex antiqua consuetudine non consuevisse.*») Ime máris meg van oldva a «causalitás»-nak az a nehéz kérdése, ami felett szerzőnk a II. kötet 11. oldalán medít. Nem lévén jelen a nagy bíró (nádor, országbíró stb.) az egész törvénykezést az ítélőmester vezeti. Hiszen ő a törvényszék tulajdonképpeni jogásza. Ámde az egész ítélkezés sohasem az ítélőmester nevében folyik, hanem mindig az általa képviselt nagybíró nevében. És ez természetes is. Ahhoz, hogy valaki a saját nevében hozhasson ítéletet, feltétlenül szükséges volt, hogy bírói pecséttel rendelkezék. Már pedig az ítélőmesternek ilyen pecsétje (sigillum judiciale) nem volt. Ő csak a gazdája, a nádor, országbíró, személynök pecsétjét kezelte, minélfogva az ítélőmesteri törvényszékeken meghozott ítéletek is mindig az illető nagybíró, nádor, országbíró, személynök nevében adatnak ki, dacára annak, hogy az illető nagybírák sem a tárgyaláson, sem az ítélethozatalkor nem voltak jelen. Ezért mondják az illető nagybíró által az ítélőmesterhez intézett utasítások, hogy az ítélőmester szálljon ki az ügy tárgyalására a helyszínére, tartsa meg ott a törvényszéket, «et tandem super præmissis litteras nostras testimoniales... sub sigillo nostro judiciali, apud te habito... extradare debeas».

Szerzőnk ismertetésének elolvasása után azonban itt is egész sora a joghistóriai kérdéseknek marad homályban az olvasó előtt. Így, hogy egyebet ne mondjak, nem tűnik ki belőle, hogyan alakult meg tulajdonképpen az ilyen ítélőmesteri törvényszék? Az oklevelek azonban itt is megadják a feleletet. Az ítélőmester megidézi a feleket és azután az illető vármegyeyebeli előkelő nemes urak, esküdtek és egyéb jogban jártas személyek tartják a bíróságot: «vicinis et comitaneis, signanter vero generosis et egregiis (következnek a nevek)... iensis comitatus primariis, juratis assessoribus aliisque nonnullis juris peritis viris, eorum inibi legitime convocatis et præsentibus considendo...» Látnivaló tehát, hogy az ítélőmesteri törvényszék a vidéken lényegileg ugyanaz, ami a régi «generális kongregációk» alkalmával lefolyt nádori ítélkezés, azzal a különbséggel, hogy ezen előbbieken nem a nádor, hanem a nagybírák valamelyik ítélőmestere elnököl.

Eddig azonban még törvényes alapon folyik az ítélőmesteri vidéki törvénykezés. Később, amint azt az országos levéltár táblái osztályán őrzött «Lexicon octavale» előszavában olvassuk, *per abusum* odafejlődött a dolog, hogy az ítélőmesterek megbízás nélkül lóra ültek és magukhoz vevén az írnokaikat, bebarangolták az országot és bíraskodtak nem csekély panaszára az országlakosoknak.

Az ítélőmesteri bíraskodás különben elég nagyméretű volt. Az országos levéltárban «processus prothonotariales» cím alatt őrzött gyűjteményben van:

személynöki ítélőmesteri per...	1029
országbírói «	890
nádori «	556
összesen	2475

Ez a pertömeg a XVII. század közepétől 1715-ig terjedő időszak peranyaga. Természetesen igen tekintélyes része a pereknek

az illető nagybírák családi levéltárában maradt s nem került az országos levéltárba.

Nem folytathatjuk tovább eme kifogásainkat, de úgy gondoljuk, elég világos ezek után, mennyivel teljesebb megismerést méríthetne az olvasó egy oly munkából, melyben az oklevéltárak anyaga fel van használva s amelyben a történelmi szempontok is kellő méltánylásra találnak. E sorok írója, az okleveles kutatás fanatikusa, el sem tud képzelni igazi történelmi munkát, még jogtörténelmit sem, okleveles illusztrációk nélkül. S ezt nem gáncoskodás kedvéért mondom, hanem ellenkezőleg, azért, hogy az illusztris szerzőt az oknyomozó történetírás eme mezejére csábítsam. Azzal a nagy tudással és jogász ismerettel melyet mostani érdemes dolgozata elének tár, igazi adeptsusként fogjuk őt a jogtörténelmi irodalom terén üdvözölni.

Dr. Gábor Gyula.

Szemle.

— **A büntetőnovellával** már annyi cikkben és szemlelben foglalkoztunk, hogy lapunk nem-kriminálista olvasói esetleg kifogásolhatnák e tárgy hipertrofiáját. Ezzel a veszéllyel számolva sem mellőzhető hallgatással, hogy néhány nap előtt egy újabb anket tárgyalta a törvényhozásnak e tengeri kígyóját, amely egyéb tengeri kígyóktól abban különbözik, hogy sajnos, nemcsak a közönség fantáziájában él s hogy két jól kifejtett méregfoga van. Ezek egyike a sajtó, másika tudvalevőleg a személyes szabadságnak a perorvoslatban rejlő biztosítéka ellen szegződik. Abból a szűkszavú közleményből, amely a miniszteriális értekezletről beszámolt, nem tűnik ki, hogy e magasrangú testület, amely kizárólag a felső bíróságok vezetőiből és a koronaügyészből állt, a közveszélyes agyarakat kioperálta volna. Holott nyilvánvaló, hogy a felsőbíróságok tehermentesítésének legitim célja egyiket sem teszi szükségessé, sőt az sem szorul indokolásra, hogy átmeneti munkatorlódás elhárítására nem szokás a kodexek szerves egészét véglegesen megbontani. E nézőpontok kidomborítására azonban a kegyelmes értekeztet a priori alkalmatlannak mutatkozik. Komoly jogalkotás előkészítéséhez szükséges, hogy annak megvitatásában az ügyvédi kar és a szabad tudomány szabad képviselői is szóhoz jussanak, hogy érveiket ne csak a szakirodalom monologizáló alakjában fejezhessék ki. *Törvényt* kezes parlamenti többség felhasználásával az államhatalom hivatalos képviselői is alkothatnak, de *jogalkotás* csak akkor lesz a törvény alakszerűen kifogástalan hozatalából, ha a jog fejlődésének örök fonálát a társadalom meggyőződésében, vágyaiban és reményeiben gyökerező erők szövik. Ennek a már közhellyé vált antinómiának félreismerésével kierőszakolt törvény gyógyíthatatlan születési hibában szenved. Valamikor, a háború előtt, az volt a jogos panasz, hogy az akkori igazságügy-miniszter nem engedett elég időt a szakszerű kritikának. Most az igazságügyminiszter a panaszt orvosolta: nem is kíváncsi az elfogulatlan szakbírálatra. Amivel természetesen senkinek sem jut eszébe azt állítani, mintha Ráth Zsigmond vagy Vargha Ferenc nem tartozna a legkiválóbb kriminálisták közé, de viszont a byzantinizmus szokatlan mértéke nélkül az sem tehető fel, hogy a szakértelem akár hivatali rangfokozattól akár attól függ, hogy a mindenkor igazságügyminisztertől függ. Caesar non supra grammaticos, — még oly értelemben sem, hogy csak az tekinthető grammatikusnak, aki Caesarnak rokonszenves, mert képzelhető oly eset is, amelyben a hivatottak száma meghaladja a kiválasztottakét. Nem nagyon bízhatik saját véleményében az, aki az ellenvéleményt nem óhajtja megismerni.

— **Bírák és ügyvédek.** (A szegedi ügyvédi kamara gyulai vándorgyűlése alkalmából.) A szegedi ügyvédi kamara szeptember 11-én Gyulán tartotta meg ezidei vándorgyűlését. A szegedi kamara tagjain kívül csaknem az egész Tiszántúl képviselve volt és résztvett a bírói és ügyészi kar is. E nagy érdeklődés megerősíti azt, amit mult számunkban az országos Ügyvédszövetség vándor-

gyűléséről mondtunk: a vidéki ügyvédség szükségét érzi, hogy időnként a kari érdekeket érintő jelenségekről és kérdésekről tanácskozzék. A budapesti kar tagjainak a kamarai értekezletek, az ügyvédi kör, a jogászegylet, az országos ügyvédszövetség bőséges alkalmat nyújt az eszmecserére és az egymással való találkozásra és tanácskozásra. A vidéki ügyvédségnek nincs alkalma nagyobb körben való eszmecserére. A gyulai és balatonfüredi vándorgyűlések mutatják, hogy időközönként, a vidéki ügyvédség érdekében célszerű volna hasonló vándorgyűlések tartása. A balatonfüredi határozat szerint az országos ügyvédszövetség Szegeden fogja megtartani két év múlva második vándorgyűlését. Kíváncsinos volna, ha a kamarák közben, mielőtt az igazságügyminiszter közlése az ügyvédi rendtartás tervezetét, országos ügyvédgyűlést állást foglalnának a tervezet esetleges alapvető ujtásai-val szemben.

A gyulai vándorgyűlésnek még egy érdekes tanulsága van.

Részt vett az ügyvédségen kívül a bírói és ügyészi kar is és ez a részvétel nemcsak nagyobb mérvű volt, mint a balatonfüredi vándorgyűlésen, hanem tudatosan is kifejezésre jutott, hogy ügyvédeknek és bírának a tárgyaló termeken kívül való találkozása és együttműködése szükséges és kívánatos. *Dr. Major Simon* meleg szavakkal üdvözölte a vándorgyűlésen megjelent bírakat. Amit Major a magyar bíráról mondott, azt minden magyar ügyvéd vallja: «Mi ügyvédek levett kalappal és a megbecsülés tiszteletteljes érzésével tekintünk fel a magyar bíróra, a magyar jog igazságos, tevékeny megtestesítőjére». Szép volna, ha a gyulai példa, a bírák és ügyvédek érintkezése és eszmecseréje másutt is követésre találna.

Éppen most olvassuk a francia újságokban az október 3-iki *rentrée* leírását. A nyári szünet végén a francia bíróság ünnepélyes ülést tart, melyen a francia ügyvédi kar is részt vesz. Ez az intézmény ma már sokat veszített régi fényéből. De mégis szimbolikus jelentőségű, hogy a bírák és ügyvédek együtt jelennek meg az évnitó ünnepélyes ülésén. Régebben nagy szónoklatok hangzottak el a *rentrée*-n, az idén a múlt évben elhunyt bírakat parentálta el M. le président Eugène Dreyfus. És azért ezen a rövid félórát tartó *rentrée*-n is elhangzott pár szó, amit érdemes volt megörökíteni. A *rentrée* szónoka az elhalt bírák egyéniségének méltatása során megemlékezett Thomas elnök végrendeletéről: «Je tiens à être conduit au cimetière dans ma robe de magistrat. Je ne l'ai jamais revêtu que pour rendre une justice impartiale et douce aux pauvres et aux malheureux».*

— **Rákosi Jenő a gyulai vándorgyűlésen** párhuzamot vont pohárköszöntőjében az újságíró és ügyvéd között. Együttal elárulta, hogy mint ügyvédbojtár kezdte pályafutását. Íme itt közöljük a kedves pohárköszöntő befejező részét:

«Megvallom, úgy érzem magam itt, mint Saul a próféták közt, mert sem bíró, sem ügyvéd nem vagyok. De volt valamikor ebből a zsánerekből is bennem, de az már olyan régen volt, hogy nem is tudnám elmondani mert, úgy járnék vele, mint az egyszerű öregember, akit a falubeli plébános magához intett és kíváncsi volt rá, hogy tud-e még valamit az Isteni tudományból. Azt kérdezte tőle: «Ki teremtette kendet?» Az öreg ötölt hatolt, de végre is adós maradt a felelettel. «Számár kend», feddi meg a plébános és odahív egy kis fiút, aki a kérdésére bátran felel: «Engem az Isten teremtett». — «Látja, kend», szól a lelkes az öreghez: «Ez már tudja». «Könnyű neki», válaszol az öreg, «mert őt még nem rég teremtette, de mikor teremtett engem? Én is így vagyok. El is felejtettem, hogy mikor voltam ügyvédbojtár, de annyi mégis megmaradt bennem, hogy mégis azt tartom, hogy minden újságíró ügyvéd is, mert ez sem a maga dolgát csinálja, hanem mindig a másét, csak az a különbség kettejük között, hogy az ügyvéd a jogot, az újságíró az igazságot szolgálja. De a jog alapja biztos, ott tévedni nem lehet, de az igazság százféle is lehet. Csak egy nincs, magyar igazság. Pedig az igazság is egy lehet. Itt idézték Marczali barátom történelméből, hogy Mátyás király mit tartott az ügyvédekről. Milyen szerencse, hogy Mátyás király az újságírókat nem ismerte. Ugyan mit mondott volna róla? Amidőn a szegedi ügyvédi kamara tiszteletreméltó tagjait üdvözlöm, po-

haramat mégis csak a hölgyekre emelem, akik minden ügyvédet és minden újságírókat egyaránt kiforgatnak a jussukból».

— **Jogegységi határozat.** A kir. Kúriának a bűnvádi ügyekben alakított jogegységi tanácsa f. évi október hó 28. napjának (péntek) d. e. 10 órájára kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni:

«Ha a bíróság a marasztaló ítéletben a vádlott büntetését a Btk. 92. §-ának alkalmazásával szabja ki és a törvény arra a cselekményre, amely miatt a vádlott elítélte, mellékbüntetésként olyan pénzbüntetést állapít meg, amelynek legkisebb mértéke magasabb a pénzbüntetésnek a Btk. 26. §-ában megállapított általános legkisebb mértékénél, a mellékbüntetésként alkalmazott pénzbüntetést a Btk. 92. §-ának alkalmazása folytán szintén a törvényben az illető cselekményre meghatározott legkisebb mérték alul kell-e kiszabni?» (Vonatkozással a kir. Kúriának egyfelől B. I. 8551/26 1926. számú, másfelől B. I. 5255/30/1925, B. II. 1119/12/1925. és B. III. 6252/13/1926. számú határozataira).

— **A Kúria tehermentesítésének kérdéséhez.** Dr. Füzesséry Kund és dr. Kelemen Mózes kartárs urak a Jogtudományi Közlöny folyó évi 16., illetve 18. számában «A Bp. és büntető novella» cím alatt megjelent cikkükben a meggyőző érvek egész tömegével támogatják azon kétségtelenül helyes álláspontjukat, hogy a Bp. jogorvoslati rendszerét megszorítani nem szabad, mert ezáltal az ítélkezés alapossága és a jogszolgáltatás egysége veszélyeztetnék, hogy továbbá a kir. Kúria tehermentesítésének elérésére a jogorvoslatok megszorításánál sokkal célszerűbb eszközök is rendelkezésre állanak. Soraim ezen utóbbi gondolatkör némi kiegészítését célozzák.

Úgy vélem ugyanis, hogy a kir. Kúria tehermentesítésének nagyon hatékony eszköze volna az is, ha az anyagi Btk. békekorai értékhatárainak visszaállításával a bűncselekmények nagy tömege a járásbíróság hatáskörébe visszakerülő vétségge minősülne s ekként azokkal harmadfokon a kir. ítélőtáblák foglalkoznának és nem a kir. Kúria. Illusztráló példák. A csalás békebeli értékhatára 100 korona volt, minek a dolgok jelenlegi tényleges értékei szerint 200 pengő felelne meg s az értékhatár ezidőszent nem 200 pengő, hanem ennek egy tizedrésze, 20 pengő. A lopás békebeli értékhatára 200 korona volt, minek a jelenlegi értékviszonyok szerint 400 pengő felelne meg s a lopás értékhatára mégsem 400 pengő, hanem ennek egy tizedrésze, 40 pengő. Ugyanez a helyzet a lopással kapcsolatos orrgazdaságnál és a sikkasztásnál is. Az értékhatárok helyesbítése és visszaállítása tehát azon eredménnyel is járna, hogy a csalás, lopás, orrgazdaság és sikkasztás deliktumainak jelentékeny része nem kerülne fel a Kúriához. És amidőn a jelenlegi értékhatárok ily csökkentése a Kúria számottevő tehermentesítésére vezetne, ezen eljárás elősegítené egyúttal az anyagi igazság érvényesülését is, mert a bíró a minősítést befolyásoló jelenlegi értékhatárok okából akárhányszor aránytalanul súlyos büntetést kénytelen kiszabni. És mindez helyt állónak jelentkezik még azért is, mert az anyagi büntető törvénykönyvnek a békekoritól eltérő jelenlegi értékhatárai alig tekinthetők egyebeknek, mint átszámítási eventualitásoknak, melyek mögött büntetőjogi vagy jogpolitikai megfontolásokat nehéz volna felfedezni.

Dr. Gulyás József.

— **A magyar bűnvádi eljárási jog rövid tankönyve.** Írta: dr. Auer György kir. ügyész, Grill-kiadás 1927 1—416. lap. Előszava szerint az volt a szerző célja, hogy röviden, de rendszeresen megismertesse a bűnvádi eljárás alapelemeit és azoknak a gyakorlatban való érvényesülését. Kitűzött feladatát híven és eredményesen teljesítette a szerző. Annak, aki a bűnper menetének megismerésére irányuló útjában megbízható vezérfontat kíván, annak részére e könyv valóban hű tükre a hatályos alaki jogszabályoknak, érett judíciumra való feldolgozás, «full of wise saws and modern instances». A józan nézeteket széleskörű irodalmi jártasság és kiváló elméleti iskolázottság támasztja alá, a tanulságos példák pedig az éles szemmel figyelt ítélkezésnek gondos áttekintéséből erednek. A tankönyvírói hivatás e kellékeinek termékenyítő kölcsönhatása folytán a könyv nemcsak didaktikus szempontból jelent haladást más ily keretű művekkel szemben, de sok helyütt egyúttal figyelmet érdemlő mélyítése is a törvényelemzésnek. A szabatoság és tömörség, amely a jogi kifejtéseket jellemzi, elveszt merevségéből, amikor a szerző a bűnügyi igazságszolgáltatás irányító szempontjait vázolja. Távol a bünt kereső vádló egyoldalúságától hirdeti a szerző, hogy a kir. ügyészség csupán formai szempontból ügyfél, de érdemben annak is az anyagi igazság érvényrejuttatása a tiszte és hogy a helyesen felfogott védelem ugyanezt a közérdekű célt mozditja elő. Azzal a tanítással, hogy közbírói szervezetünkben a legalitás és a vad-

* Kívánom, hogy a bírói taláronban temessenek el. Mindig azzal az eltökélt szándékkal öltöttem magamra, hogy pártatlanul fogok igazságot szolgáltatni és elnéző leszek a szegényekkel és szerencsétlenekkel szemben.

elv olvadnak egybe, viszont a független bíróságot csak a szóbeliség és közvetlenség elvei alapján egybe gyűjtött bizonyító anyagnak szabad megítélése képesíti feladatának méltó betöltésére: a szerző összhangzatos és plasztikus egységbe foglalja a modern eljárási jogoknak kipróbált alapelveit. Ezen elvek helyes átértelmezése szolgáltat biztos irányítást a szerzőnek, mikor kényes részletkérdésekben nem kerüli el, de megkeresi a nehézségeket és bátran vall színt ott, ahol nem ért egyet az uralkodó jogi nézetekkel. Ha a történeti háttérnek megrajzolása csak nagy vonalakkal is történik, a gyakorlati jogász — bíró és ügyvéd egyaránt — annál többre fogja becsülni azt, hogy a szerző mindenütt gondos figyelemmel van az eljárási szabályoknak az anyagi büntetőjoggal való kapcsolatára. A kriminalitás alakulásának szemmel tartása pedig a büntető eljárás aktuális reformkérdéseinek megoldásához is értékes gondolatokat szolgáltat. *Dr. Lengyel Aurél.*

— **Köteles-e az ügyvéd az ügyfél utasítására fellebbezni**, ha a fellebbezés meggyőződése szerint kilátástalan? Ezzel a kérdéssel foglalkozott a svájci Bundesgericht. Egy válóperben a feleség utasítást adott ügyvédjének a fellebbezés beadására. Az ügyvéd nem adta be a fellebbezést, mert az, meggyőződése szerint teljesen kilátástalan volt. Röviddel az ítélet jogerőre emelkedése után a férj meghalt és az asszony az örökségtől elesett. Az asszony megtagadta az ügyvédi költségek fizetését és kártérítést követelt a fellebbezés elmulasztása miatt. A svájci bíróságnak állást kellett foglalnia abban a kérdésben joga van-e az ügyvédnek a fellebbezés beadását mellőzni, ha arról van meggyőződve, hogy a fellebbezés teljesen alaptalan és arra az álláspontra helyezkedett, hogy ehhez nincs joga. Vagy követnie kell a fél utasítását vagy le kell mondania képviselőtéről. Ezen eset ismertetése kapcsán *Hachenburg* a *Deutsche Juristen Zeitung*-ban a német jog szempontjából helyezi a svájci döntést és ahhoz következő megjegyzéseket fűzi: Gyakran fordul elő, hogy ügyfél és ügyvéd nézete nem fedik egymást. Ha ily esetekben az ügyvéd nem tudja ügyfelét meggyőzni, nem játszhatja a bíró szerepét. Gyakran megesett, hogy ily esetekben a bíró a kliens álláspontját fogadta el helyesnek. Ha az ügyvéd nem akarja a megbízást teljesíteni, akkor a képviselőről le kell mondania. Ha erre nincs idő, mert valamely jogorvoslat záros határidőn belül beadandó, akkor az ügyvéd köteles jogorvoslattal élni, még ha azt kilátástalannak tartja is. Hiszen láttunk már egészen különös ítéleteket is. Az ügyvéd nem tolhatja fel magát bírónak.

Hachenburg álláspontja megfelel a magyar ügyvédi rendtartás alapján kifejlődött felfogásnak is, kivéve azokat az eseteket, melyekben az ügyvédet pénzbírság fenyegeti (Pp. 544. §.). Igaz, hogy vizskeresete van, ha külön írásbeli utasítást kapott felől, de mit ér a vizskereset, ha a követelés be nem hajtható?

Az Ü. R. 68. §. szerint fegyelmi vétséget követ el az ügyvéd, ha a felek részére nyilván haszontalan és alaptalan beadványokat szerkeszt. Ha azonban az ügyvéd ügyfele írásbeli utasítására el jogorvoslattal és annak jelöl, hogy magát nem azonosítja a jogorvoslat tartalmával ügyfele képviselőtéről lemond és azt a jogorvoslatban — habár indoklás nélkül — bejelenti, úgy nézetem szerint fegyelmiileg nem üldözhető. A 68. §. elsősorban az ügyfelet akarja védeni. Ha az ügyfél ügyvédje tanácsa ellenére ragaszkodik a jogorvoslatához, az ügyvédet fegyelmi felelősség — lemondása esetén — nem terheli. A lemondás azért szükséges, mert a 68. §. nemcsak az ügyfél érdekében, hanem közérdekből is tiltja a nyilván haszontalan és alaptalan beadványokat.

— **Galsworthy**, akinek *Forsyte Saga*-ja most jelent meg dr. Kiss Dezső kitűnő fordításában, fiatalkorában mint ügyvéd kezdte pályáját. Hatalmas regénysorozata, amely «a tulajdon (property) levében» örökíti meg egy angol középosztályú család történetét, egy ügyvéd: Soames központi alakja körül csoportosul. És a regénynak talán legművészebb része egy válpör mesteri rajza, amelynek során az író a keresztkérdésnek oly páratlanul szellemes példáját mutatja be, aminőt a költő fantáziája is csak akkor tud kieszelni, ha véletlenül a költő és jogász egy személyben egyesül. Galsworthy három kötetes könyvének magyar megjelenése tehát bizonyos vonatkozásban jogászai esemény is.

Inhalt. *F. v. Vargha*: Numerus clausus. — *Dr. E. Liebmann*: Die Regierungskontrolle der Aktiengesellschaften für öffentliche Betriebe vom Standpunkte des Handelsgesetzes. — *a—*: Jahresversammlung der Richter und Staatsanwälte. — *Dr. M. Borsodi*: Spiel der Irrungen. — *Dr. J. Gábor*: Literatur: Die alte ungarische Rechtspflege. — *Rundschau*. — *Spruchbeilage*.

Vidékre bírósági székhelyen lehetőleg azonnali belépéssel nagytudású gyakorlati bíró agilis ügyvédjelöltet keresek. Ajánlatokat «gyors munkás» jelíggel a kiadóba. 252

Ügyvéd, volt jogtanár, kitűnő összeköttetésekkel ügyvédi irodában fix alkalmazást keres, esetleg társulna. Cím a kiadóhivatalban. 253

Ügyvédjelölt jur. u. dr., fővárosi, élénk forgalmú ügyvédi irodába ajánlkozik, igen szerény fizetés mellett. Érdeklődni lehet: Dr. Német Antal ügyvédnél. Telefon J. 354—69. 255

Leszámítolunk biztosított követeléseket, utánvételbárcákat, örökségeket stb.,
Jelzálogkölcst nyújtunk ingatlanra, I. és II. helyre,
Magánpénzt kihelyezünk teljes garanciával,
Ingatlanok adásvétele, főbérletek és házkezelés átvétele, 254
Financírozása, társítása

megalapozott vállalatok és üzleteknek. **R. T. keretek** elhelyezése.

Írjanak „Diszkrét, előnyös, gyors” jelíggel
BLOCKNER J. hirdetőirodájába, VI., **Andrássy-út 2.**

A magyar jogi és elmeorvosi irodalom határkérdéseit a tanpsychológiát és az igazságszolgáltatással kapcsolatos gyakorlati psychológiai kérdéseket (kérdézési technika, gyermekvallomások, szellemi járványok), azonkívül teljes modern kriminálpsychológiát, kriminálpsychopathológiát és kriminálpsychiatriát nyújt a

LELKI ÉLET ÉS A TÖRVÉNYKEZÉS

című munka. Írta **dr. Kluge Endre**, a törvényszéki elmeorvostan egyetemi magántanára.

Ára 5 pengő 250

Kapható minden könyvkereskedés útján vagy a kiadónál:

Petőfi Irodalmi Vállalat, Budapest, VII., Kertész-utca 16.

Magyarul megjelent

a XX. század hatalmas regénye

GALSWORTHY

A FORSYTE SAGA

A mai társadalom erkölce egy család történetében

Kapható minden könyvkereskedésben

Franklin-kiadás

Három kötet
1220 oldal
Kötve 25-30 pengő
Fűzve 18— pengő

Mindennemű
természettani, természetrajzi és kémiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattel készséggel szolgálunk

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM Pollák Illés az Országos Ügyvédszövetség elnöke: Egy ügyvédi «kérdés». — Dr. Gündisch Guido budapesti ügyvéd: Ügyvédelles kifakadások. — Dr. Schwartz Tibor kir. törvényszéki bírósági elnök: A szakértők szerepe a polgári pereknél. — Dr. Sommer Alfréd budapesti ügyvéd: A kényszeregyességben elengedett tartozás mint jövedelemadó alap. — Dr. Szalay József budapesti ügyvéd: Hivatalból vagy magánindítványra üldözendő-e a Btk. 363. §-ába ütköző hűtlen kezelés büntetése? — Dr. Krisztics Sándor egyetemi tanár: A békeszerződések revíziójának jogi alapja. — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XX. 9. — Magánjogi Döntvénytár. XX. 8.

Egy ügyvédi «kérdés».

A Jogtudományi Közlöny legutóbbi számában nagy szerénnyel meghúzódomva találunk egy közleményt arról, hogy «Köteles-e az ügyvéd a saját meggyőződése ellenére az ügyfél utasítására fellebbezni?» A svájci bíróság igenlően döntött s hozzátette, hogy az ügyvédnek vagy követnie kell a fél utasítását vagy le kell mondania. Hachenburg is így döntötte el a kérdést a Deutsche Juristenzeitungban, hozzátéve még, hogy ha a lemondásra már nincsen idő, akkor a fellebbezést okvetlenül be kell adnia.

Nekem ez a most aktuálisvá vált probléma egyik régi témám és magam is úgy vélekedem, hogy az ügyvéd minden körülmények közt köteles, ha a fele úgy akarja, fellebbezni, de nekem más a gondolatmenetem. A mi tradícióink sok olyan dogmát cipelnek magukkal, melyek generációról-generációra átvételnek, anélkül, hogy valaki is belső igazságukat megvizsgálja. Mormoljuk-mormoljuk és esküszünk rájuk és fetisként imádjuk, holott pedig nincsen bennük más, mint előítélet. Ilyen «előítélet» — majdnem, mint szójáték — az a mi legendás dogmánk is, hogy «az ügyvéd első bírója az ügynek». A fiatal ügyvéd ennek a dogmának szuggeszciója alatt csakugyan elsősorban, mint bíró nézi az ügyet és ha úgy találja, hogy a félnek nincsen igaza, lelkében egy szép és előkelő érzéssel lemond a képviselétről. Mint fiatal ügyvéd, aki a tradíciók hűvös árnyéka alatt nevelkedtem, magam is akárhányszor így cselekedtem. De a legtöbb esetben az történt, hogy az ügyfél más ügyvédhez ment, aki a pert megnyerte...

Már most, mi következik ebből? Nagyon tanulságos megfigyelések következnek ebből. Mindenekelőtt az, hogy az emberek ítélőképességei nem egyformák. Ime, az én «előítéletem» és annak a másik kartársnak «előítélete» nem fedték egymást. Már itt is látnivaló, hogy a fentidézett dogma, azaz az ügyvéd elsőbíráskodási kötelessége az emberi ítélőképességek különböző voltánál hajótörést szenved. Láttam én már pereket, melyeket az alsófokon elsőrangú jogászügyvédek elvesztettek, de amelyeket igen közepes ügyvédek, mert bocsánat, ilyenek is vannak, a felsőfokon diadalra vittek. Ezek a tények a problémát egy lépéssel előbbre viszik. Miképpen követelhetik ugyanis az ügyvédtől, mint «elsőbíró», hogy csalhatatlanabb legyen maguknál a bíróságoknál, mikor itt is akárhányszor a felsőbb fok feldönti az alsófok ítéletét? Hiszen a perorvoslati jogrendszer éppen ezen a belátáson épül fel. Éppen azon a pszichológián, hogy minden emberi agy véges értelmiségű és nem egy kaptafára készült alkotmány. Az a fokozatos bíráskodás nagyon bölcs intézmény és ha lehetne a végtelenségig fokozni, csudadolgokat lehetne megtudni az igazságérzés és a jogalkalmazás misztériumaiból. A társadalom azonban nem engedheti meg magának ezt a perbeli láncereskedelmet s így kénytelen

valahogy az ügyeket döntésre vinni. Most nincs itt a helye annak a filozófiai megvilágításának, hogy bár a fokozatosság sem hozza ki az ügyek legtöbbszöréből a bennük lévő igazságot, mindamellett közelebb eljut ehhez a fellebbezhetetlen elsőbírási ítélekezésnél. A kérdés pszichéje ugyanis ott van, hogy az audiatum et altera pars nemcsak a perfelekre, hanem a bíróra is áll: két bírónak egymást követő ítélete az analízis törvényénél fogva egymásra termékenyítőleg hat. A felsőbírója megtanulja az alsófok tévedését elkerülni. Ez a más kárán való tanulás nevelő titka. Micsoda túlfokozása pedig az «elsőbíráskodásra» kényszerített ügyvéd felelősségének, helyesebben önhittségének, hogy ő mint elsőbíró csalhatatlanabb legyen a Kúriánál, amely maga sem infallibilis és időközönként lévén a jobb a jónak ellensége és minthogy a legfelsőbb bíróságban a nemzet jogi lelkiismerete él, megváltoztatja a saját judikatúrát is.

Elmondok erre vonatkozólag egy frappáns példát. Megtörtént valamikor nálunk, hogy egy férjesasszony gyermektartási pert akart folyamatba tenni és a bíróság megkeresésére a kamara szegénységjogon pártfogó ügyvédet rendelt ki részére. A kirendelt ügyvéd ekkor befolyamodott, előadván, hogy az asszony nem a férje, hanem a szeretője ellen ólajt tartási pert kezdeni, ami kizárt dolog. A kamara fel is mentette az ügyvédet a pártfogó tisztsége alól, mert pater est, quem nuptiae demonstrant. Mit csinált azonban a Kúria? Megváltoztatta a végzésünket és kötelezte az ügyvédet a per vitelére, melyet szerencsésen el is vesztett, amint hogy ez nem is lehetett másképpen. És most, mielőtt a további fejleményekre áttérnék, egy kis kirándulást teszek. Ha az az ügyvéd ugyanis nem, mint kirendelt, hanem mint önjogú ügyvéd vállalja és viszi ezt a pert, esetleg feyelmi eljárás alá kerül, de mint pártfogónak ugyanezt a pert vinnie kell, mert különben okvetlenül feyelmibe keveredik. A Kúriának is igaza volt azonban, mert ő törvényes alapon kötelezte az ügyvédet, mivelhogy az Ügyv. Rtts. 50. §-a a felhozott indokot nem sorolja föl a felmentési okok közt. Tessék aztán elsőbíráskodni.

Szabadjon itt közbül megjegyezmem, hogy a Kúriának a törvény betűjéhez való ez a ragaszkodása ugyancsak vita tárgyává tehető, sőt teendő is. Mert teszem, hogy valaki szegénységjogon pártfogó ügyvédet kér és kap egy per vitelére, melyben az esztergomi káptalanról elakarja perelni az afganisztáni Emir kabuli palotáját, tehát valaki valamely örült pert akar folyamatba tenni: ügye bár, ez sincsen benne az Ü. R. pontjaiban, de vajjon mondhatna-e mégis ilyent a Kúria? Bizonyára nem. Lehetetlenségre vagy a törvény világos rendelkezésébe ütköző perek vitelére az ügyvéd nem kényszeríthető. Ad impossibilia nec advocatus teneri potest.

A legfrappánsabb azonban csak most következik. Az a jogszabály, mely szerint a férjes nő nem perelheti a gyermekének természetes apját, valameddig a természetes pater a gyermek legitimitását meg nem támadta, jó kétezer évtizede uralkodik Európa összes jogrendszerében. Az ilyen atyasági per minden kilátás nélkül való és amint látjuk, az elvállalhatatlan perek közül való. Egyszerűen tilos ilyen pert vállalni, mely a jó erkölcsök ellen való ocsmányság, ugyebár? Már most a háború alatt egy német ügyvéd mindamellett megtette. Megtette és el is vesztette két fokon, melyek őt ezért meg is rótták. Ő ennek dacára felvitte az ügyet a Leipziger Reichsgerichthez és? És Németország legfőbb ítélőszéke megváltoztatta a két alsófokú ítéletet, félretolta a római jogot, félrelökte Európa összes «amorális» jogszabályait és a sze-

retőt, a *természetes alyát a kereset értelmében lemarasztalta!* A marasztalás indokai pedig olyan okosak és megkapók, hogy az ember úgy érzi, mintha egy régi ósdi városrészt lebontva azon keresztül egy nagyszerű perspektívájú boulevardot, milyen a mi Andrásy-útunk a régi Terézváros korhadt dohos viskóinak helyén, húztak volna. A Reichsgericht a következőt mondta: mi bírák nem kutathatjuk a felperes házasságának titkát; ez az ő legbensőbb ügyük. Ezen felül mi nem is a felperesnek, hanem a gyermeknek sorsa fölött döntünk. Egy gyermekről való gondoskodás, bárhonnan jöjjön is, soha nem lehet erkölcstelen. Ez a gyermek végül német állampolgár és ha a jelen esetben a nuptialis atya szegény ember, míg a természetes apa vagyonos, akkor nekünk nem szabad a gyermek kárára döntenünk, de igenis kötelességünk az ő prosperálását és jövőjét biztosítani.

Íme a jognak egy új meglátása és a társadalom szükségleteibe való beállítás. De íme egyszersmind egy nagyszerű eset, melyből tanulni lehet és kell. Elsőbben azt, hogy nincsenek örök igazságok; azután azt, hogy az ügyvéd nem lehet, de ne is legyen első bírója az ügynek, mert a Jog nem matematika, hanem a mindenkori fejlődés formulája; továbbá azt, hogy az ügyvéd tartózkodjék minden előítéllettől, vagyis meggyőződésének infallibilitásától, mert ő nem Kúria és ha az volna is, tévedhet, de vigye az ügyét azzal a tudattal, hogy minden vitában van valamelyes fozzlánya az igazságnak. Igen, vannak ügyek, melyektől meg kell tagadni a képviselőt. Ilyen az, mikor az ügyvel valamely fél kijátszása vagy jogellenes megkárosítása céloztatik és az ügyvéd ezt tudja vagy mikor például egy váltót akarnak peresíteni, melyen nincsen aláírás. Ez aztán alaptalan kereset volna a javából. Csakhogy én láttam már ilyent is. Egy ízben egy váltókereket került a budapesti törvényszék elé, melyben egy a váltón nem is szereplő cég ellen fizetési meghagyás kértetett, azon a semmivel nem igazolt alapon, hogy az egyik forgatónak *betéti társa!* És a *fizetési meghagyás csakugyan megjött!* Nagy összege volt szó és ha kifogást beadok, biztosítási végrehajtást rendelnek, mely a felet tönkre tehet. Szerencsére az előadó szóbeli közbenjárásra jóvátette a hibát. De ha az előadó ragaszkodik a formához, mi lett volna akkor?

Mindezekből az a konkluzió: ha a fél fellebbezni akar, akkor fellebbezzünk, még ha a mi meggyőződésünk egyeznék is az ítélettel, mert az egyik éppen olyan híve lehet, mint a másik. Éppen ezért nem kell lemondanunk sem. Egyikünknek sem áll jogában magát okosabbnak és tudósabbnak tartani a Kúriánál, mikor ez is az esetek legtöbbszörében csak szótöbbséggel dönt az ügyről. Tehát *dönt, de nem mond igazságot*, mert ha a tanácsban véletlenül az ellenkező nézet kap többséget, akkor ez lesz az igazság. Ember nem képes igazságot látni és ezért kénytelen az ügyet hatalmi szóval elintézni. A kir. ügyész sem mond le, ha meggyőződése ellen kénytelen vádat emelni vagy fellebbezni.

Pollák Illés.

Ügyvédelles kifakadások.

Ügyvédi körökben általános az az impresszió, hogy társadalmunk egész területén ügyvédelles hangulat uralkodik. Jobb, ha ez nyíltan kifejezést talál, mint hogyha öntudat alatt lappang vagy pedig szavakkal el lesz tiltkova, hogy tettekben annál eredményesebben juthasson kifejezésre.

Ebből a szempontból üdvözlöm *Gesztelyi Nagy László*nak, a kecskeméti Mezőgazdasági Kamara igazgatójának, azon cikkét, mely a *«Magyar Szemle»* című új folyóirat ezidei szeptemberi számában: «Középosztályunk a gazdasági társadalom tükrében» cím alatt megjelent. Szerző abból indul ki, hogy alig volt kor az elmúlt történelem századaiban, midőn a középosztály és a kisgazdatiszadalom oly idegenül állott volna egymással szemben, oly távol érezte volna magát egymástól, mint napjainkban. Azután azt mondja: «A tisztviselőosztály és a gazdalelem meg nem értésének és igazságtalanul elhangzó kölcsönös szemrehányásának oka az, hogy a városiak és falusiak nem ismerik egymást és valóban a városi és falusi viszonyok teljesen különböznek».

Ahol mégis érintkezés van, ott a kisgazdaosztály rossz benyomásokat nyer az intelligencia részéről.

Ezek után szükségesnek tartja a cikkíró megállapítani a következőket: «A kisgazdatiszadalomnak legközvetlenebb érintkezési területe az ügyvédekkel van, akikről azt tudja, hogy pénzért min-

dent elvégeznek, hogy akár nyer, akár veszít, a félnek mindig fizetnie kell.

Később szerző azon panaszkodik, hogy a községi jegyzőt a bürokratizmus teljesen elvonja igazi hivatásától és ma nincs oly közege a községnek, amely gazdasági kérdésekben támogatója, tanácsadója volna a falu népének, mert az állami feladatok teljesítése, a rengeteg közigazgatási funkció a község pennáját, a jegyzőt elvette a községi lakosságtól. «A falunak a gazdasági élete mellett a jogi élete is igen sokirányú szabályozást kíván, amelyet a jegyző elvégezhetne, míg ma közjegyzőhöz, ügyvédhez kell a lakosságnak mennie».

Vannak Gesztelyi Nagy László különben nagy igyekezettel és a nép iránt érzett meleg szeretettel megírt cikkének más ferde meglátásai is. Ezen lap keretein belül azonban csak azon kérdéssel kívánok foglalkozni, hogy igaza van-e neki abban, midőn az ügyvédben nem látja a falusi nép jóbarátját és segítőtjét!

Miután cikkíró tanulmányában többször hivatkozik arra, hogy foglalkozásánál fogva ismeri a vidéki viszonyokat, legyen szabad nekem is megemlítenem, hogy 10 évig dolgoztam mint ügyvéd a kisgazdatiszadalom körében, és ha jelenleg fővárosi ügyvéd is vagyok, mégis sűrűn tartok fenn kapcsolatot falusi lakosságunkkal. Tapasztalataim alapján állíthatom azt, hogy nem lehetne «a falu ügyüldötéről» beszélni, ha több, még pedig sokkal több volna a vidéki ügyvéd. Éppen az a baj, hogy a többi intelligens foglalkozásoknak — az orvosi kivételével — csak *terhet és kellemtelenséget jelent az* — még pedig a dolog természete folytán — hogyha a földműves megjelenik irodájában, ott nehézkesen és hosszasan érdeklődik és panaszkodik. A pap és tanító legnagyobb részt nem ért azon gazdasági és jogi gondokhoz, melyek súlya alatt a kisbirtokos osztály görnyed. Adóügyek, határvillongások, örökösödési perpatvarok ma már kellő törvényismeret nélkül el nem intézhetők. El kell ismerni azt a széleskörű jelentőséget, amelyet közigazgatásunk végpontjai és alapjai, a körjegyzők és községi jegyzők képviselnek. De tény és való, hogy magánjogi ismereteik hézagosak, a közigazgatási jog nagy anyagát sem képesek kellő szemszögből áttekinteni; az adózás területén pedig annyi fárasztó dolguk van, hogy ennek elvégzése közben a fizikai idő hiányzik nekik ahhoz, hogy a falunak (kellő elméleti ismeretek megszerzése után) az illő felvilágosítást és útbaigazítást megadhassák. Ily körülmények között az ügyvédek hivatottak elsősorban arra, hogy vidéki népünk széles rétegeinek összes ügyes-bajos dolgaiban a kellő szakavatott tanácsot megadják.

Kétségtelen, hogy a falusiak jogi képviseletének a közigazgatásba való nagyobb bekapcsolódása alkalmas volna arra is, hogy a közigazgatás egész nagy területén nem ritkán előforduló aránytalanságokat és törvénytelenégeket minél szűkebb körbe utalja. Ha a közigazgatási ügyekben szokássá válhatna az, hogy ügyvéd jelenik meg az ügyfelekkel, akkor egyrészt ez azon következményekkel járna, hogy a közigazgatási tisztviselők munkája megkönnyítenék, másrészt lehetetlenné tenné a legkirívóbb túlkapásokat.

Amelyik kollégának praxisa van egyszerű emberek pereiben, az sokszor volt tanúja annak, hogy a járásbíró kétségbe volt esve, amikor egy-egy komplikáltabb perben ügyvéd nélkül volt kénytelen a tényállást megállapítani, a felekből a nyilatkozatokat kivenni és a kellő bizonyítékok előterjesztésére figyelmeztetni, valamint a törvény intézkedéseiről azokat felvilágosítani. Ilyenkor tisztában van minden bíró az ügyvédség munkájának ránézve nagy hasznával. Ugyanez állna elő a közigazgatásban is, ha ott általánossá lenne az ügyvédi képviselet. De másrészt kétségtelen az is, hogy a közigazgatási tisztviselők, akik ma a legtöbb esetben egyenlő képzettségű szakember ellenőrzése nélkül ítélnék elevenek és holtak felett, többet törődnének a törvények és rendeletek intencióival és szövegével, ha erre egy jelenlévő törvénytudó ember őket figyelmeztethetné. Nem kívánok senkit sem az érzékenységében érinteni, de igaznak tartom és ezért kénytelen vagyok megmondani, hogy közigazgatásunk sok bajának egyik főokát abban látom, hogy a jogvégezett közigazgatási tisztviselők nálunk, sokkal csekélyebb műveltségű felekkel szemben, nincsenek eléggé korlátozva a tekintetben, hogy emberi gyarlóságuknak szabad folyást engedjenek. Igaz, hogy a feleknek felebbezésre igényük van, de jogorvoslatokkal nem lehet mindent reparálni és a felek nagy része nem is mer a rendelkezésére álló panaszjoggal élni.

A dolgok ilyen állása mellett az ügyvédi túlsúlyosságnak, ami tulajdonképpen kizárólag a nagyvárosokban mutatkozik, egyik legkézenfekvőbb megoldási módja az volna, ha Budapestről és a többi terjedelmesebb városokból minél több ügyvéd helyezkedne el a falvakon és a kisvárosokban. Hiszen ismeretes az az összehasonlítás, hogy Budapesten 300 lélekre esik egy ügyvéd, Csonkamagyarország összes többi területén pedig csupán 2000 lélekre jut egy ügyvéd. Lehetetlen, hogy a Budapesten fölösleges 1000 vagy 1500 ügyvédet a jelenleg minden jogi tudás nélkül vezetett falvak ezreiben hasznosan nem lehetne elhelyezni.

Tessék elhinni Gesztelyi Nagy Lászlónak azt, hogy józanul gondolkodó népünk egyáltalában nem haragszik azért az ügyvédre, hogy *«pénzért mindent elvégez»*. Tudja nagyon jól az a földműves, vagy falusi iparos és kereskedő, hogy semmi a földön ingyen nem kapható. Az ügyvéd (valamint az orvos) és a többi, a falusi népnek dolgozó intelligens foglalkozású egyén között az a főkülönbség, hogy az egyik az elvégzett munkálatok arányában kapja honoráriumát, a másik pedig közadókból fix fizetést húz. És ez nagy különbséget jelent az agilitás és a teljesítmény tekintetében. Sosem hallottam azért panaszt, hogy az ügyvéd nem dolgozik ingyen. Tudja a gyakorlati élet egyszerű embere azt, hogy jobban megbecsülik akkor, ha ellenértéket nyújt azért, amit kíván.

Hogy mennyire nem ismeri a kecskeméti Mezőgazdasági Kamara igazgatója annak a falusi népnek ügyes-bajos dolgait, melynek mezőgazdasági oktatásán és vezetésén munkálkodik, az kitetszik abból, hogy cikkében azt fájjalja, hogy a jegyző elfoglaltsága miatt *«ügyvédhez kell a lakosságnak mennie»*. Hiszen éppen ellenkezőleg az a kára a falusi népnek, hogy rászorul a jegyzőnek úgynevezett magánmunkálataira. Én nem látok ebben a kérdésben önző ügyvédi érdeket. Komolyan merem állítani azt, hogy a jegyzői magánmunkálatnak jelen formája nem árt az ügyvédek elfoglaltságának; sőt ellenkezőleg azt nagymértékben növeli, mert szaporítja a pereket. Nagyobb jogi tudás kell — ezt minden tapasztalt ügyvéd és bíró tudja — szerződés megkötéséhez, mint per viteléhez. Ha mégis csekély jogi végzettségű falusi jegyzők segédkeznek népünk széles rétegeinek legfontosabb ügyletekötéseinel, akkor ez talán országos szegénységünk szükség-szerű folyamánya lehet, de hogy ezt valaki kívánatosnak tarthatja, aki ismeri a viszonyokat, ez előttem teljesen érthetetlen! Maguk a jegyzők is szívesen készek volnának ezen hozzájuk nem illő *«magánmunkálatokról»* lemondani, ha a köz megfelelő fix fizetésükről gondoskodna.

Gesztelyi Nagy László feltárja a szomorú helyzetet, hogy közép osztályunk és kiskapadarsadalmunk között veszélyes űr tátong. Igyekezett megjelölni a teendő útját is. Azt indítványozta, hogy már az elemi iskolákban a megértést és a becslést kell tanítani. Azt kívánja, hogy a közigazgatás tisztviselői legyenek valóban a reájuk bízott érdekeknek istápolói. Azt reméli, hogy a közigazgatás tudományi kar közigazgatási szakos hallgatói új, tisztább felfogást visznek majd ki falvaikba. De ez mind ideális jókívánság és írott malaszt fog maradni, ha *intézményesen* nem történik változás abban, hogy miképp alakuljon a viszony alsóbb hatóságaink és népünk között. Az ügyvédnek feladata az, hogy *közvetítsen a felek és a hatóságok között*. Ahol a közvetítés megvan, ott a súrlódási felületek minimálisak. A *közép osztály és a gazdaságiadalom közötti ellentétek kiküszöbölésének eredményesebb munkása nem is képzelhető, mint a falusi ügyvéd.*

Dr. Gündisch Gudió.

A szakértők szerepe a polgári pereknél.

Ha figyelemmel kísérjük az újabb idők jogügyleteit, minden kétségen kívül megállapíthatjuk, hogy azok nagy átlagban, összehasonlítva a békeévekével, azoknál szövevényesebbek és bonyolultabbak.

Ennek természetes következménye pedig az, hogy a megfelelő jogszabályok alkalmazása is felette óvatos körütekintést igényel.

A változott gazdasági viszonyok, a katasztrófális pénzromlás, az üzleti élet és kereskedelmi forgalom gyakorta észlelhető aberációi, mind megannyi tényező, melyek kifejezést nyernek a megkötött ügyletekben, melyeknek elbírálása azután a bírót a legtöbb esetben a szokottnál nehezebb feladat elé állítja.

Az alap, melyre a bírói funkcióval kapcsolatos tevékenység-

nek építeni kell, a helyes tényállás. Annak megállapítása viszont megköveteli, hogy a bíró, függetlenül a jogszabályoktól, több-kevesebb ismerje a tényállással kapcsolatos esetleges üzlet vagy foglalkozási ágat és belemélyedjen azon szakma tanulmányozásába, mely a konkrét tényállással kapcsolatban van.

A perek tárgyának különfélesége tehát, a legváltozatosabb foglalkozási ágak — mezőgazdaság, tőzsde, építészet, kereskedelem, erdőüzem — ismeretét kívánja meg az ítélőbírótól. A tiszta, világos, átfogó tényállás fundamentumát képezi a hozandó bírói határozatnak és annak elhibázottsága feltétlenül romba dönti a bírói ítéletben kicsúcsosodó és a legszebb cirádákkal is felékesített épületet.

Már most a kibogozandó tényállás vagy olyan, hogy az, külön szakértelem nélkül is megállapítható vagy olyan, hogy e tekintetben a bíró segítségre szorul.

Annak az eldöntése, hogy erre a segítségre a bírónak van-e szüksége, az utóbbinak diszkrécionális jogát képezi. Feltétlen követelmény azonban, hogy a bíró a legszigorúbb önbírálatot gyakorolja önön maga felett a tekintetben, hogy a felmerült szakkérdéssel kapcsolatban rendelkezik-e mindazon képességgel, mely a tiszta tényállás megállapításához szükséges.

Örökigazság, melyre *dr. Schächter Miksa egyetemi tanár* ¹ utal a bírói és orvosi funkció párhuzamba állításával kapcsolatban, hogy *«mint az orvos, a bíró is a legtöbb hibát vagy tévedést nem azáltal követi el, hogy a törvényt nem tudja, hanem azáltal, hogy az esetet nem látja»*.

Felelősség van azonban a szakkérdéseket érintő pereknél a felek perbeli képviselőin is, kiknek éppúgy, mint a per bírójának oda kell hatni, hogy belemélyedve a szakkérdésbe támogassa a bírót, mert a *«jura novit curia»* elve mellett is megfelelő terük van az ügyvédeknek.

A Pp. 350. §-a mint tudjuk teljesen a bírói diszkréciótól teszi függővé, hogy *«ha a perben jelentős ténykérdés megítéléséhez külön szakértelem szükséges»*, úgy szakértőket alkalmazhat.

Nem szorul bővebb magyarázatra, hogy szakértők alkalmazása sem menti fel a bírót és ügyvédet a szakkérdés beható és alapos vizsgálata alól.

A bíróság, mint tudjuk, a kialakult perrendi elvek értelmében a szakértők véleményéhez nincsen kötve, azt vagy elfogadja vagy nem, már pedig, hogy azt tehesse szükséges, hogy a szakkérdéssel maga is függetlenül a szakértőktől behatóan foglalkozzék.

Különösen megnyilvánul ennek szükségessége, ha több szakértő esetében a vélemények eltérnek egymástól és mikor a bíró egyenesen kényszerítve van arra, hogy a saját szakvéleménye alapján döntsön a felett, hogy melyik véleményt tegye magáévá.

De egyébként nem szabad szem elől téveszteni azt sem, hogy az uralkodó tantételek szerint ² a szakértők nem bizonyító eszközök, hanem a bíró segédei, kik hivatva arra, hogy a különös szakértelmet igénylő tényállás helyes megállapíthatását elősegítsék és azt a bíróra nézve könnyebbé tegyék.

Ennek az elvnek is a logikus következménye pedig az, hogy — lévén a szakértő csak a bíró segítőeszköze — az utóbbi t. i. a bíró nem háríthatja át a maga egészében a külön szakértelmet igénylő ténykérdés megítélését a kirendelt szakértőkre.

Gyakori eset, hogy a szakértő kirendelése abban leli magyarázatát, hogy bár a bíró rendelkezik a szakértelmet igénylő tény észleléséhez szükséges külön szakismerettel, azonban, hogy úgy mondjam saját megnyugtatóására kéri a szakértők véleményét is.

Itt kell reámutatnom arra, hogy bírói ítéletekben gyakorta találkozunk azzal a kitételrel, hogy *«a szakértő véleménye alapján»* állapítottatott meg a tényállás.

Ez szerintem nem helyes, mert vitás tényállás esetében annak valódiságára, a bizonyító eszközök által nyújtott észleletekből vonható következtetés, tehát pl. a tanúk vallomásából vagy az okiratok tartalmából, már pedig a szakértők, mint olyanok nem lévén bizonyítási eszközök, hanem a bíró segítőitársai, véleményük nem a tényállás alapját képezi, hanem az csak egy segédeszköz a bírói észlelés megkönnyítésére.

¹ Magyar Jogászegyleti értekezések 1906 december, 50. old.

² Endemann: Die Beweislehre des Civilprocesses, dr. Magyary Géza: A magyar polgári eljárás aaptanai, dr. Kovács Marcell: A polgári perrendtartás magyarázata.

De nézzünk egy gyakorlati példát.

A külön szakértelmet igénylő kérdés pl. az, hogy a folyószámlán elkönyvelt kamatok mekkora %-nak felelnek meg.

A szakértő véleménye az adott esetben a bírói észlelés megkönnyítésére szolgáló eszköz és nem a tényállás alapja és így a tényállási része az ítélet indokolásának helyesen úgy szól, hogy «ez és ez a tényállás az üzleti könyvek alapján», a szakértői vélemény figyelembe vétele mellett állapított meg.

A szakértő a különös szakértelmet igénylő kérdést illetően, a bírói észlelés megkönnyítését célozván, *tényleges segítséget* csak akkor nyújt, ha a szakértői vélemény konstrukciójánál fogva olyan, hogy az a kérdés elemzésében tiszta és világos képét adja a feltett problémának.

Itt kell kitérni, dr. Simon Béla egyetemi magántanárnak³ értekezésére, melyben az író kiváló jogi érzékkel és találó elmével boncolja egyrészt a jó szakértő fontosságának a kérdését, másrészt nagyon szellemesen párhuzamot von a bírói és orvosi funkció lélektani kölcsönhatásai között.

Megállapításainak eredményeképp pedig levonja azt a szerintem helyes és megszívlelendő következtetést, hogy a szakértőséget a szaktudáson kívül *«érdemleges kvalifikációhoz kell kötni»* még pedig olyképp, hogy a szakértőjelöltek köteleztessenek egy rövidebb tanfolyam hallgatására, melynek folyamán a jogi alapismereteket, főleg a perrendtartással kapcsolatban elsajátíthatják.

Érdekes, hogy az eszmét nem egy jogász, hanem egy szakértő veti fel.

Mi gyakorlati jogászok számos esetben tapasztalhattuk, hogy bizony vannak szakvélemények, melyek néha nem az észlelés megkönnyítésére, hanem annak megnehezítésére szolgálnak és pedig nem is mindig a szükséges szaktudás hiánya miatt, hanem azért, mert nincsen tiszta képük a szakértői bizonyítás perrendi vonatkozásairól.

Bizonyos megelőző jogi iskolázottság mellett, melyet nézetem szerint a szűkre szabott és az adott esettel kapcsolatos megelőző kitanítás nem pótolhat, feltétlenül elérhető az a cél, hogy a szakértő véleményében meglesznek azok a tényezők is, melyek a szaktudást kívánó tények észlelését csakugyan könnyebbé teszik a bíróra nézve.

De egyébként maga a Pp. is abból indul ki, hogy a szakértőknek, bár a szakvéleménnyel kapcsolatban, bizonyos jogi ingerencia biztosítandó, amennyiben a Pp. 359. §-ának második bekezdése kimondja, hogy *«a szakértő a vélemény előkészítése céljából a felek meghallgatását, tanúk kihallgatását, okiratok és szemlétárgyak felmutatását vagy megszerzését is indítványozhatja a bíróságnál. A szakértő továbbá a bíróság engedelmével a felekhez vagy a tanukhoz közvetlenül is intézhet kérdéseket»*.

Nagyjelentőségű jogosítványok ezek, melyek bizonyos vonatkozásban kvázi ügyféli jogokat biztosítanak a szakértő részére.

Már pedig ezen jogokkal való élhetés szempontjából nem közönbös, hogy a szakértők bizonyos megelőző jogi iskolázottsággal bírjanak.

Maga a Pp. (359. §. első bekezdés) kifejezetten a szakértők jogi felvilágosításáról, kitanításáról nem szól, csak általában annyit mond, hogy *«a szakértővel azokat az iratokat és egyéb segéd-eszközöket, amelyekre véleményének előterjesztése végett szüksége van, közölni kell»*.

Helyes azonban, mit egyébként a bírói gyakorlat többé-kevésbé követ is, hogy a bíró a szakértőt feladata tekintetében kitanítja, melynek keretén belül közli a szakértővel az esetnek azon jogi vonatkozásait is, melyek a szakvélemény megadásánál fontossággal bírnak.

Nem tartom tehát feltétlenül irányadónak azt az álláspontot, mely a szakértőt a jogi momentumok teljes távoltartásával hívja fel a szakvélemény leadására, kiindulva abból a szempontból, hogy azáltal jobban biztosíttatik a vélemény objektivitása.

Nézetem szerint az, hogy a szakértő minden vonatkozásban tisztában legyen véleményének jogi konzekvenciáival, helyes törekvés és ez egy a feladata magaslatán lévő szakértőnél nem lehet veszélyes.

Szükségesnek vélem tehát a magam részéről is, hogy a kölcsönhatás a bíró és szakértő tevékenysége között meglegyen és így csak helyeselhetem a fent idézett és dr. Simon Béla egyetemi

³ Az orvos mint bírósági szakértő 1927.

magántanár által felvetett eszmét, mely szerint rendszeresíthető lenne a szakértőkre nézve egy rövid gyakorlati tanfolyam, hol elsajátíthatnák a szükséges jogi alafogalmakat.

Dr. Schwartz Tibor.

A kényszeregyességben elengedett tartozás mint jövedelemadó alap.

A kényszeregyességi eljárás során a hitelezők többségének beleegyezésével az adós tartozásának egy bizonyos hányada elengedtetik, amely tartozáselengedés papíron az adós aktíváját növeli, illetve az adós vagyoni helyzetében egy bizonyos, habár csak papíron, de mégis kedvező változást idéz elő.

Wien városának adóigazgatósági szervei (Steueradministration) 1925-26. év folyamán szinte egyöntetűen kezdték meg azt a gyakorlatot, hogy a kényszeregyességben elengedett tartozások összegét az adós évi jövedelemadóalapjához hozzászámították és az évi jövedelemadót ezen összeg után állapították meg. Természetesen az adózók a jövedelemadóalap illetően való megállapítását az osztrák közigazgatási bíróságnál panasszal támadták meg.

Az egyik panaszt az osztrák közigazgatási bíróság nemrégiben 1926. F. 572 4/21. szám alatt kelt ítéletével akként döntötte el végérvényesen, hogy a panasz folytán az adóalap összegszerűségének újabbi megállapítására utasította az elsőfokú adóhatóságot, mégis elvben kimondván, hogy a kényszeregyességi eljárás folyamán az adósnak elengedett összegek olybá veendőek, mint amelyek az adós jövedelmét képezik és ennek folytán adóköteles jelleggel bírnak. A szóbanforgó és fent idézett határozat szerint a panaszló azt sérelmezi:

«dass jener Betrag, um welchen die Geschäftsschulden im Wege des gerichtlichen Ausgleiches herabgemindert worden sind, als Aktivpost behandelt werden». Az osztrák közig. bíróság azonban megállapítja: «diese Einwendung ist unbegründet. Gemäss der Ausgleichsordnung wird der Schuldner durch den gerichtlich bestätigten Ausgleich von der Verbindlichkeit befreit seinen Gläubigern den Ausfall, den sie erleiden, nachträglich zu ersetzen; es tritt also, zumindest wirtschaftlich, die gleiche Wirkung ein, wie wenn der Schuldner seine Schulden bis zum Betrage, um welchen sie im Ausgleichswege vermindert worden sind, abgetragen hätte. Die zur Abtragung von Schulden verwendeten Beträge sind aber zum Abzuge nicht geeignet».

A közigazgatási bíróság eme határozata azonban magát a pénzügyek örét is gondolkodóba ejtette, mert egy a napokban megjelent rendeletével a kényszeregyességi eljárás során elengedett hányad adó szempontjából való kezelését szabályozza. A rendelet bevezetésében a pénzügyminiszter megjegyzi, hogy «a kényszeregyesség következtében az adósnak biztosított kedvezmény az adós helyzetét megjavítja; ennek az adós könyveiben jelentkeznie kell. Ezen körülményből oly adójogi kérdések keletkeztek, melyek úgy tüntetik fel a kérdést, mintha az adóhatóságok a hitelezők által megszavazott tartozáselengedésből indulnának ki. A helyes eredményt érjük azonban el akkor, ha figyelembe vesszük azon összefüggést, amely a kényszeregyességi eljárást okozó veszteségek és a jóváhagyott tartozáselengedés között van». Ezért, tehát az osztrák pénzügyminiszter a következőket ajánlja az adó-kivető hatóságok figyelmébe:

1. Kényszeregyességi adósok, akik a kényszeregyességi eljárást okozó üzleti veszteségeket azon adóidőközre, amelyben a kényszeregyességi eljárás megindított és befejeztetett, részben vagy egészben a mérlegben számolják el, ezen időre csak nagyon kevés vagy akár semmilyen hasznót nem fognak kimutatni.

Ilyen esetben ugyanis a hitelezők által engedélyezett tartozáselengedés, mely az üzleti kötelezettségek csökkenését okozza és ennek következtében növeli a jövedelemadóalapot, azonban ezzel szemben áll az ugyanezen adózási időszakra elszámolt üzleti és a jövedelmet csökkentő veszteségek összege. Nem szükséges vizsgálat tárgyává tenni azon körülményt, hogy ezen üzleti veszteségek a kényszeregyességi eljárás megindítását megelőző időből származnak-e vagy sem.

Minthogy pedig ennek következtében az adós vagyoni állapota a kényszeregyességi eljárás befejezése után látszólag kedvezően alakul, ez az adóssal szemben méltánytalanságra vezet. Ezért a pénzügyminiszter elrendeli, hogy egy kényszeregyesség alatt

álló adós adóvallomásának határideje az adósnak a vagyonfelügyelő jóváhagyásával benyújtott kérvénye folytán az egyességi eljárás befejeztéig meghosszabbítandó. Az üzleti tartozásoknak a hitelezők által engedélyezett tartozáselekedéssel való együttes kimutatása, az adóhatóság által nem kifogásolható.

Az adóhatóságok felhatalmaztatnak arra, hogy a kényszer-egység adósok kérelmére az üzletév tartama úgy változtattassék meg, hogy az adóév az üzleti periódussal egybeessen, vagyis gyakorlatilag véve ez azt jelenti, hogy ha a kényszer-egység eljárást az adóévvel nem esik egybe, úgy a kényszer-egység eljárást időtartama egy adóévnek tekintendő és ezáltal a tartozások elengedése és kimutatott veszteségek egyensúlyozzák egymást, amely természetesen oda vezethet, hogy több adóév összeronatik egy üzleti, illetve adóévvé.

A végső fokon ezekre az esetekre az osztrák pénzügyminiszter véleménye kérendő ki.

Dr. Sommer Alfred.

Hivatalból vagy magánindítványra üldözendő-e a Btk. 363. §-ába ütköző hűtlen kezelés büntette?

Az alkalmazott háromféle vagyon elleni deliktumot követhet el munkaadójával szemben: 1. a lopás vétségét vagy büntettét (Btk. 343. §.); 2. a sikkasztás vétségét vagy büntettét (Btk. 358. §.); 3. a hűtlen kezelés vétségét vagy büntettét (Btk. 361., és illetve 362. és végül a 363. §.).

Nem lehet vitás, hogy az alkalmazotti lopás és sikkasztás, akár vétségről, akár büntetről van szó, csak magánindítványra üldözhető, ellenben eltérők a nézetek a Btk. 361. §-ába ütköző és 363. §. szerint minősülő hűtlen kezelés büntette tekintetében.

A 361. §-nál (vétség) a törvény kimondja, hogy az csak magánindítványra üldözhető.

A 362. §-nál, mely szintén csak vétséget állapít meg, már hivatalból üldözést ír elő a törvény, de ennek elkövetője nem is szorosan vett «alkalmazott», hanem csak részvénytársasági igazgató, tömeggondnok stb. lehet.

És most jön a 363. §., ahol nincs rendelkezés a magánvádra vagy a hivatalból üldözésre vonatkozólag.

De ez nem is szükséges!

A 363. §. nem tartalmaz egyebet, mint a 361. és a 362. §-okban megjelölt cselekményeknek *átminősítését* büntetté abban az esetben, ha a tettest haszonszerzés vezérelte.

Vagyis: 1. ha a 361. §-ba ütköző cselekményt, mely rendszerint csak vétség, valaki abból a célból követi el, hogy jogtalan hasznot szerezzen, a cselekmény büntetté minősül, de természetesen szintén csak magánvádra üldözhető; 2. ha pedig a 362. §-ba ütköző cselekményt követi el az ott megjelölt egyén abból a célból, hogy jogtalan vagyoni hasznot szerezzen, ez szintén büntetté minősül, de ez már *hivatalból* üldözendő, mert a 362. §. ezt *kifejezetten előírja*.

A 363. §. nem mondja azt, hogy csak a 361. §-ba ütköző hűtlen kezelés vétsége minősül át büntetté, hanem általában hűtlen kezeléssel beszél, vagyis mindkét előző szakaszba ütköző cselekményről szól, s így nyilvánvaló, hogy ebben a két előző szakaszban előírt rendelkezéseket kell szem előtt tartani, vagyis a 361. §. esetében mindenkor, akár vétség, akár büntetté forog fenn, *csak magánindítványnak van helye*, a 362. §. esetében pedig mindenkor hivatalból üldözendő a cselekmény, akár vétségről, akár büntetről van szó, csak természetesen más a büntetési fokozat.

Régebben ilyen irányú is volt a joggyakorlat, sőt maga Edvi Illés Károly, aki a büntetőtörvénykönyv kommentárát készítette, valamikor szintén erre az álláspontra helyezkedett. Az 1909-ben Révai Testvérek által kiadott «A Magyar Büntető Törvények Zsebkönyve» című kötet 203. oldalán, a hűtlen kezelésre vonatkozó szakaszok után Edvi Illés következő kommentárja foglaltatik: «A bűn. elj. a 362. §. esetében hivatalból indítandó meg. A 363. §. e tekintetben a 361. vagy a 362. §-hoz csatlakozik.»

Vagyis ezzel azt akarja mondani Edvi Illés, hogy a 361. §. esetében előírt magánvádi üldözés a 363. §. fennforgása esetében is irányadó, a 362. §-ban körülírt cselekmény pedig mindenkor hivatalból üldözendő.

Érthetetlen, hogy miért változott meg e tekintetben a joggyakorlat és miért változtatta meg Edvi Illés is az ő fenti állás-

pontját, mert újabb kiadott kommentárjaiban a 361. §-ba ütköző és 363. §. szerint minősülő hűtlen kezelés büntettét már is hivatalból üldözendőnek tartja.

Ez pedig tévedés. A hivatkozott három törvényhely gondos átolvasása és egybevetése alapján más jogi véleményre nem juthatunk, mint arra, hogy a 363. §. nem egyéb, mint a 361. és 362. §-ában előírt büntetési tétel súlyosbítása, de semmiestre sem lehetett a törvényhozónak célzata, hogy a súlyosbítással lerontsa a 361. §-ban előírt azt a rendelkezést, mely szerint *csak magánindítványra való üldözésnek van helye*.

Ezt az álláspontot fogadta el újabban a budapesti büntető-törvényszék Denk-tanácsa, amennyiben B. 10,421/1926. sz. ítéletével megszüntette az eljárást a vádlott ellen, akivel szemben a magánindítvány visszavonatot, de a kir. ügyészség a Btk. 361. §-ába ütköző és 363. §. szerint minősülő hűtlen kezelés büntettének vádját fenntartotta.

Nem is volna logikai és jogi értelme, hogy az alkalmazott által elkövetett lopás és sikkasztás büntette csak magánvádra legyen üldözhető, ellenben a hűtlen kezelés büntette, mely végeredményben sokkal enyhébb cselekmény, mint az előbb említettek, a magánindítvány visszavonása esetén továbbra is hivatalból legyen üldözhető.

Dr. Szalay József.

A békeszerződések revíziójának jogi alapjai.*

III. A részleges béke revízió.

A békeszerződések revíziójának egy másik jogi lehetősége akkor következik be, ha a békeszerződést több állam kötötte, mely esetben a győztes államok mindegyikének jogában áll a békeszerződésben számára kikötött előnyökről lemondani.

Ezt a jogot a nemzetközi jogászok rendszerint azon feltételhez szokták kötni, hogy ne sértessék meg ezáltal a többi győztes állam kielégítési joga, főképpen, ha a legyőzött összteljesítéséről van szó.

Nagyon nehéz azonban megállapítani, hogy a békeszerződések mely pontjai tartalmazzanak osztható s mely pontja oszthatatlan kötelezést. A kollektív békeszerződéseknel mindenkor fennáll a részleges revízió, a «parciális revízió» lehetősége.²⁶

Tulajdonképpen ez is a békeszerződéssel ellenkező gyakorlatnak az esete, csak hogy akkor állhat elő, ha több állam a győztes. A békerevizió ezen módjánál minden a győztes hatalmak egymásközötti viszonyának mikénti alakulásától függ. Amint megszűnik közöttük a diadal után az összhang, már is lehetséges a parciális revízió.

A legyőzött államok szempontjából rendkívül értékes béke-revideáló mód ez, mert a győztesek egymással való szembehe-lyezkedésével jár, ami az erők kiegyenlítődése tekintetében különös jelentőségű.

IV. A diplomáciai revízió. A nemzetszövetségi paktum 19. §-a alapján.

A Párizs környéki békeszerződések véve tekintetbe, azok revíziója úgy az ellentétes gyakorlat, (desuetudo) mint a részleges revízió szempontjából már megindult.

De ezen békereviziós lehetőségeken kívül a békekonferencia maga gondoskodott új revizionális lehetőségről.

Wilson elnök 1919 január 25-én a békekonferencia teljesülésén a békeszerződésről azt mondotta, hogy: Tudjuk, hogy (a békepontok) kétségtelenül előbb vagy utóbb revideálandók és korrigálandók.

Kétségtelen, hogy ekkor csak a diplomáciai úton való revízióra gondolt, azaz, hogy, amint megkötötték a békét, ugyanolyan úton revideálják. Valóban ez a legegyszerűsebb útja a békerevi-

* Az előbbi közl. a 12. és 14. számban.

²⁶ 1920 október 21-én az angol kormány kijelentette, hogy a Versaillesi szerződés VIII. része II. mellékletének 18. §-ában biztosított ama jogáról, hogy német állampolgároknak Angliában elfekvő vagyonát lefoglalhassa az esetre, ha Németország nem teljesítene kötelezettségeit, lemond. Erről négy nap múlva értesítették a francia kormányt és többi szövetségeseit. Rendkívüli volt a felháborodás Franciaországban s békeszerződésben kikötött teljesítések oszthatatlanságát hangoztatva élesen bírálta Anglia eljárását. Az angol példa azonban hatott s 1921 február hó 5-én Belgium s ugyanakkor Olaszország is Angliához hasonló deklarációt tettek.

ziónak. De hogy ez bekövetkezhessek, ahhoz a győztesek hozzájárulása szükséges.

Míg az 1871 január 17-iki londoni protokollum a rebus sic stantibus elvéről azt állapíthatta meg, hogy «szükséges a nemzetközi jogban, hogy bármely hatalom ne mentesíthesse magát valamely szerződés alól s ne változtathasson annak kötelezettségein a szerződő hatalmak beleegyezése nélkül», addig a nemzet-szövetségi paktum 19. §-a már szabályozza ezt a lehetőséget a szerződések megváltoztatására nézve.

A Nemzetek Szövetsége alkotmányainak 19. §-a kimondotta, hogy «Nemzetek Szövetségének a közgyűlése időnként felhívhatja a Nemzetek Szövetségének a tagjait az alkalmazhatatlanná vált szerződéseknek és olyan nemzetközi állapotoknak újabb megvizsgálására, amelyeknek fennmaradása a világbékét veszélyeztetné.»

Az Entente hatalmaknak 1919 jún. 16-án, a német béke delegációhoz intézett kísérő jegyzéke (Mantelnote) VIII. szám alatti része szerint «az entente hatalmak azon a nézeten vannak, hogy a békeszerződés nemcsak igazságos befejezéséhez vezet a nagy háborúnak, hanem megteremti azon alapokat is, melyeken Európa népei békében és egyenlőségben együttélhetnek. Létrehozták egy-szersmind azt a szervezetet is, mely békésen elintézhet minden vitás kérdést, tárgyalás és meggyőzés által. Ily módon az 1919-ben hozott (tehát a békeszerződésekben foglalható) szabályozások maguk is időről-időre megváltoztathatók, az új fejleményekhez, az újonnan előálló viszonyokhoz alkalmazhatóak lesznek.²⁷

Clemenceau ebben a jegyzékben kétségkívül a Nemzetek Szövetsége aktájának 19. §-ára utalt, melynek keretein belül meg van adva a lehetőség a békerevizióra.

A trianoni békeszerződés tárgyalásakor 1920 február 12-én a magyar béke delegáció a Nemzetek Szövetségéről szóló jegyzékben azt fejtegette, hogy «a nemzetközi állapotok revíziójának garantálása céljából kívánatos volna, hogy a Nemzetek Szövetsége tanácsa nem csupán egyszerűen felhívhatná a tagokat, hanem ha a tanács javaslatára a közgyűlés a szükséges tárgyalások megindítását el is rendelhesse, hogy a támadható ellentétek kiegyenlítésére a Nemzetek Szövetségének szabályai alkalmaztasanak.²⁸

A magyar béke delegáció ezen álláspontjára vonatkozóan a Millerand-féle kísérő levél (1920 május 20.) azt tartalmazza, hogy a «Nemzetek Szövetsége nemcsak a békeszerződés aláíróinak a jogait védi; olyan szervezetet is létesít, amelynek segítségével békésen és törvényes úton el lehet intézni azokat a változásokat, amelyeket új helyzetek tesznek szükségessé a békeszerződés intézkedéseiben.»²⁹

Ez a jegyzék tisztán utal a békeszerződések revíziójára. Bár szintén nem említi fel a nemzetszövetségi paktum 19. §-át, mégis ez az a pont, mely a békerevizio lehetőségét tartalmazza.

A 19. §. a reménység paragrafusa azon népek számára, melyek a békeszerződések által teremtett állapotokból új diplomáciai rendezés útján akarnak kiemelkedni.

A békereviziónak tervezett hivatalos lebonyolítása körül azonban a Nemzetek Szövetségében bizonyos szervezeti, illetve keresztülvitelbeli nehézségek vannak.

Ha igaz, hogy a Nemzetek Szövetségének arra kell törekednie, hogy megelőzze az ellenségeskedést, úgy nem lehet máriól-holnapra szóló politikát folytatnia, hanem a jövőbe is kell tekintenie. A paktum 11. §. 1. bekezdése előírja, a Nemzetek Szövetségének intervencióját háború, vagy háborúval való fenyegetés esetére. A 19. §., vonatkozással a 11. §. 2. bekezdésére, már most azt a lehetőséget szabályozza, hogy ha egy szerződés alkalmazhatatlanná válik, vagy ha az adott nemzetközi állapotok fenntartása a világbékét veszélyeztetné.

A népszövetségi paktum 19. §-ának értelmezése körül sok vita folyt, amennyiben a Nemzetek Szövetsége első közgyűlésén Bolivia Peruval egyetértésben, de külön-külön kéressel fordultak a Nemzetek Szövetsége titkárságához, melyben hivatkozással a 19. §-ra Bolivia az 1904-ben,³⁰ Peru az 1883. évi október hó 20-án

Chilével kötött szerződésük revízióját kérték.³¹ A II. közgyűlés 13. teljes-ülésén, 1921 szept. 15-én elfogadták Bolivia kérését s van Karnebeck elnök javaslatára háromtagú bizottságot küldtek ki: Scialoja (olasz), Urrutia (kolumbiai) és Teralta (costa ricai) delegátusok személyében.

A 22. teljes-ülésén 1921 szept. 28-án van Karnebeck elnök már elő is terjesztette a hármass bizottság döntését, mely Bolivia kérését elfogadhatatlannak jelentette ki, mert a 19. §-ban az «inviter», angolul «advise» szó nem jelent egyebet, mint tanácsadást a felek számára a Nemzetek Szövetsége részéről. Egy szerződés közvetlen revíziójára szerintök a Nemzetek Szövetsége nem hivatott.

Egyébként a szerződések érvényének, illetve annak megállapítása tárgyában, hogy mikor válik egy szerződés alkalmazhatatlanná, a bizottság tárgyalásainak eredménye az volt, hogy egy szerződés akkor válik tarthatatlanná, «ha a szerződés megkötésekor fennálló állapot idővel anyagi és erkölcsi értelemben olyan radikális változáson ment át, hogy az észszerű lehetőség keretein belül nem alkalmazható».³²

Közvetlen tárgyalásokra utasította tehát a Nemzetek Szövetsége a szemben álló feleket s ezt úgy Bolivia, mint Chile elfogadta.

Peru kérését már 1920 dec. 2-án visszavonta.

Chile az ügyről vörös könyvet adott ki, melyben az 1904. évi szerződés revíziója tárgyában megszólaltatta az entente kiváló nemzetközi jogászeit.³³

Ezek véleménye sok tekintetben megvilágította a 19. §. alkalmazásának kérdését.

John W. Davis (Egyesült-Államok) szerint a Nemzetek Szövetsége közgyűlése nem jogosult békeszerződések revíziójára, mert minden revízió csak a szerződő felek közös megegyezése alapján lehetséges. A békerevizio körüli eljárás tekintetében az 1904. évi szerződés revíziója ténykérdés, csak egyhangúlag határozhat.

Paul Fauchill a kiváló francia nemzetközi jogász szerint szerződések revíziójára vagy a nemzetközi helyzeten való változtatásra való felhívása bizonyos államoknak a Nemzetek Szövetsége részéről tisztán fakultatív. (A 19. §. szövege szerint: «L'Assemblée peut...», a közgyűlés megteheti, felhívhatja...) A paktum 5. §-a szerint ő is egyhangúságot kér ily felhívás kibocsátásához. Felhozta azonban azt is, hogy a 19. §. csak a világbékét zavaró, a nemzetközi helyzetet mélyen érintő esetben kerülhet alkalmazásra. Oly szerződések revízióját nem ajánlhatja a közgyűlés, melyek elszigetelt rendezést tartalmaznak s nem érintik a világpolitikát.

André Weis, az állandó nemzetközi döntőbíró tagja s elnöke, hasonlóképpen gondolkodik. A paktum 5. §-a szerint egyhangúságot követel és pedig úgy, hogy az érdekelt államok is részt vegyenek a szavazásban.

Hazánkfia, Goelner Aladár, aki monografiát írt a 19. §-ról, helyesen állapítja meg, hogy ha egyhangúság kívántatik a 19. §. alkalmazását illetően, úgy inkább töröltessék ez a paktumból. Mert ha két szemben álló fél egyébként is beleegyezik a szerződés revíziójába, akkor erre megtalálják a módot a 19. § nélkül is.³⁴

Hozzáfűzhetjük ehhez, hogy a 19. §. feltétlen alkalmazása esetleg veszedelmes is lehet, mert talán a két érdekelt állam már megegyezne, de a Nemzetek Szövetségébe tartozó 54 állam közül az 5. §. 1. bekezdése értelmében egy ellenkezik s ezzel megakasztja a revízió lehetőségét.

Az ententebeli nemzetközi jogászok ismertetett véleményei s az egyhangúság követelésének ad absurdum vitele nyomán Goelner kétségekkel telt megállapítása nem fedik fel a 19. §. teljes jogi értékét.

A 19. §. ugyanis nemcsak a szerződések alkalmazhatatlanná válásának esetében szól a revízióról, hanem a szerint erre akkor is sor kerülhet, ha a nemzetközi állapotok fennmaradása a világbékét veszélyeztetné.

A Nemzetek Szövetsége minden tagjának joga van ily esetben

Chilének kellett megépítenie. Bolivia bár aláírta a békeszerződést, de véglegesen nem mondott le tengerpartjáról.

³¹ Actes de la 2^e me assemblée, Genève 1921 p. 45.

³² II. Ass. Pl. p. 466.

³³ Közli azokat Goelner: Le Revision des traités Paris. 1925. p. 52—57.

³⁴ Goelner i. m. 92 p.

²⁷ Urkunden zum Friedensvertrage, p. 573.

²⁸ A magyar béketárgyalások (Budapest, 1921.) II. kötet 7. sz.

²⁹ A magyar béketárgyalások (Budapest, 1921) II. köt. 488. old.

³⁰ A békeszerződés szerint ugyanis Bolivia elvesztette tengerpartját s Chile csak két kikötőhöz vezető úttal, Arica és Antofagasta kikötőkkel kártalanította a Csendes-Oceán partján. A vasút vonalakat

javaslatot tenni. A tanácsnak pedig egyenesen kötelessége a közgyűlést az «állapotok» revíziójára felhívni. Ily célból a Nemzetek Szövetségének tanácsa a Szövetség bármely tagjának kérelmére haldéktalanul össze is hívandó (11. §.).

Azt a körülményt, hogy a közgyűlés határozatát az 5. §. szerint ténykérdésekben egyhangúan kell, hogy meghozza, úgy hirdalhatjuk át, hogy feltesszük a kérdést, vajjon ténykérdésről van-e szó akkor, amidőn a Nemzetek Szövetsége közgyűlése, határozat létrejötte esetében is egyszerű felhívásnál tovább nem mehet, s csak kívánságot fejezhet ki (invite, advise.). Felülvizsgálatot s ennek eredményéhez képest az akuttá váló nemzetközi helyzet megváltoztatását kötelezően ki nem mondhatja. Kétségtelen, hogy nem ténykérdésben történt döntés, hanem bizonyos eljárás ajánlatott.

Már pedig éppen azon az alapon, hogy a közgyűlés csak kívánságot fejez ki, bizonyos eljárást ajánl ezért az a paktum 5. §. 2. bekezdése szerint a revízió érdekében hozandó határozatnál is elegendő a szótöbbséggel hozott határozat. Az érdekelt államok, melyekhez a kívánság irányul, nem bírhatnak szavazati joggal, különben saját ügyükben szerepelnének, mint bírák.³⁵

Azok a politikusok és nemzetközi jogászok, kik a közgyűlés kívánságának kifejezéséhez a 19. §. esetén egyhangúságot kívánnak, nem indokolják, hogy miért kell eltérni a szabálytól, mely szerint az eljárásra vonatkozó minden kérdés szótöbbséggel döntendő el, éppen a 19. §. esetén, melytől a békerevizio szempontjából annyi függ.

A Nemzetek Szövetsége közgyűlése a paktum 5. §. 2. bekezdése értelmében igenis szótöbbséggel hozhat határozatot, mellyel felhívhat egyes államokat a nemzetközi béke érdekében a közöttük fennálló viszony revíziójára. Az egymással szemben álló államok pedig e kívánság kifejezése által erkölcsileg feltétlenül kötelezve lesznek akár a békeszerződések által teremtett állapotok revíziójára is.

A gyakorlat is úgy alakult, hogy a kényes határozatokat ajánlás formájába önti a Nemzetek Szövetsége. Paul Hymans okfejtése az első közgyűlésen már meggyőző erejű volt ez irányban.³⁶

A békeszerződéseket a legyőzött államok mindenkor alkalmazhatatlannak fogják tartani, míg a győztesek az ellenkező állásponton lesznek. Ezt jogilag csak úgy lehet megoldani, mint a népszövetségi akta 19. §-a teszi, amikor a nemzetközi helyzet veszélyessé válhatására hivatkozik. A békeszerződések nem mindig alkalmasak a béke fenntartására. Éppen a béke érdekében van tehát szükség revíziójukra. Ezért a 19. §-ban összetartozik a szerződések alkalmazhatatlanságának esete a nemzetközi helyzet veszélyes irányban való alakulásának a megelőzésével.

A Nemzetek Szövetsége ajánlatának erkölcsi kötelező erejétől függ azután a békerevizio bekövetkezése.

Mindenesetre a népszövetségi akta 19. §-a a kis államok számára megadja a lehetőséget, hogy panaszaikkal a világ elé lépjenek, a nemzetek Szövetsége közgyűlése számára pedig lehetővé teszi, hogy a Nemzetközi helyzet felborulásának megelőzésére egyes államoknak akár a békeszerződések revízióját is figyelembe ajánlja.

Dr. Krisztics Sándor.

Szemle.

— **Az egyetemi verekedések** motivumai jogi megítélésükre csak a büntetés kiszabásának idejében gyakorolhatnak befolyást. Nincs okunk tehát, hogy a zavargások okai-val foglalkozzunk, mert a büntetés kiszabására tudvalevőleg csak akkor kerülhet sor, ha a bünvádi eljárás már megindult. Akármily rejtély is, hogy a jogrend helyreálltának hetedik évében a Btk. 176. §-ába szembeszökően beleütköző cselekmények miatt miért nem indul meg a bünvádi eljárás, e soroktól mi sem esik távolabb, minthogy a kir. ügyészség figyelmét e frappáns mulasztásra felhívja. Ellenben érthetetlen a mulasztás azok részéről, akik a büntetésben nemcsak, mint az emberi gonoszságnak, hanem mint a politikai elvakultságnak és az emberi ostobaságnak szuverén gyógyszerében is rendíthetetlen hittel hisznek, hogy e gyógyszer mellő-

zik, ha «a mi fiainkról» van szó, bár szemrebbenés nélkül hajlandók azt alkalmazni munkások vagy földművesek fiai ellen. Szerintünk a tömegostobaságból származó bűncselekmények elleni küzdelemben a büntetőjog teljesen alkalmazatlan eszköz, mert legjobb esetben is csak mártírkoszorúval övezi korlátozott emberek homlokát. Erre igazán nincs szükség, mert minisztereknek, professzoroknak és hatóságoknak ezer alkalma nyílik, hogy élőszóval és sajtó útján felvilágosítsák a bajtársakat, vezéreket és dominuszokat vállalkozásuk káros botorságáról. Ha a fődominusok és egyéb illetékes tényezők kertelés nélküli nyíltsággal megmagyaráznák, hogy enyhén szólva tévedés, mintha a zsidók volnának felelősek az elvesztett háborúért és Magyarország feldarabolásáért, hogy csak tudatlan emberek hiszik azt, mintha faj, vallás vagy nemzetiség szerint lehetne ember és ember erkölcsi vagy társadalmi értéke közt különböztetni, hogy a magyarságra megszégyenítő valótlan feltevés, mintha csak a gummit vagy a numerus clausus segítségével állhatná meg helyét a megélhetésért folytatott versenyben, ha minden alkalommal minden hátsó gondolat nélkül felvilágosítanák a fiatalságot, hogy kilengéseivel mennyivel nagyobb kárt okoz az országnak, mint aminő hasznot maga számára elérhet, akkor nem kellene a fejüket oly represszió törni, amely megfékezi a verekedőket, de tiszteletben tartja motivumaikat. Ahogy az öregek énekelnek, úgy csiripelnek az ifjak. Igaz, hogy a nyolc év előtti énektanárok hangja azóta megszélidült, sőt elkopott, de az ifjak, akik tőlük tanulták a csiripelést, ezt csak akkor fogják tudomásul venni, ha a tanáraik nyíltan beismerik, hogy akkoriban hamis kottára énekeltek. Amíg a régi hangjegyekhez ragaszkodnak, addig sem a verekedőknek sem az egyetemnek bezárásával nem érhető el, hogy a fiatalok más melódiát énekeljenek, mint amelyet megtanultak.

— **Az ügyvédjelöltek joggyakorlatának ellenőrzése** kérdésében a budapesti kamara okt. 5-iki választmányi ülésében a következő határozatot hozta: «1. oly esetekben, mikor nyilvánvaló (akár közokirattal bizonyíttatik, akár a főnök és jelölt egyező vallomásaival, akár más módon), hogy a jelölt gyakorlata egész idő alatt vagy az idő egy részében nem volt tényleges és kizárólagos, a közigazgatási bizottságnak — a kamara ellenőrzési jogánál fogva — hatáskörében áll a jelölt kitorlése és a joggyakorlat egészben vagy részben való megsemmisítése ;

2. más esetekben, mikor ez nem nyilvánvaló, a fegyelmi bíróság van hivatva dönteni ;

3. az ügyész minden esetben meghallgatandó és kívánságára a közigazgatási bizottság köteles az iratokat esetleges fegyelmi megtorlás céljából akár az ügyvédjelölttel, akár a főnökkel szemben a fegyelmi bírósághoz áttenni».

A választmány határozata megfelel az Ügyvédi Tanács legújabb gyakorlatának.

— **A jelzálogról szóló törvényjavaslat** 114. §-nak tárgyalásánál az igazságügyi bizottság több tagja kifogásolta, hogy a törvény felhatalmazást ad az igazságügyminiszternek törvényeknek rendeleti úton való módosítására. A 114. §. u. i. eredeti szövegezésében felhatalmazza az igazságügyminisztert, hogy amennyiben a jelzálogról szóló törvény életbelépéséhez szükséges, a telekkönyvi rendtartásnak, a végrehajtási eljárásnak, általában a nem peres, valamint a peres eljárásnak a szabályait ideiglenesen rendelettel kiegészíthesse és módosíthassa.

Örvendés, hogy végre az igazságügyi bizottság is állást foglalt a rendelet-rendszer ellen. A napilapok jelentéseiből nem tűnik ki, hogy a 114. §. megmaradt-e eredeti szövegezésében. A jövőben azonban remélhetőleg nem találkozunk a 114. §-hoz hasonló törvényt kiegészítő és módosító felhatalmazásokkal.

— **Jövedelemadó és — szabad felmondás.** A lakás-rendelet szerint azokkal a bérlőkkel szemben, akiknek jövedelmi adója 1927. évre 12,000 pengő vagy ezt meghaladó jövedelem alapján vettették ki, a tulajdonos szabad felmondással élhet. Köz tudomású, hogy 1927. évre a jövedelemadó még nincs jogerősen kivetve. Epp a nagyobb jövedelemadófizetők adófellebbezései most vannak tárgyalás alatt. Nem volt tehát szerencsés gondolat a jövedelemadó alapot a felmondás kérdésével kapcsolatba hozni. «Kivetett» adó csak jogerősen kivetett adó lehet, az ellenkező interpretatio elképzelhetetlen és teljesen abszurd eredményhez vezethet. Mi lesz tehát azokkal, akiknek adófellebbezését csak november 14. után fogják tárgyalni? Mi lesz azokkal, akik a fel-
szólamlási bizottság határozata ellen panasszal fognak élni?

³⁵ Schücking—Weber: Satzungen des Völkerbundes. (1921.) 663 p., Lammasch: Völkermord oder Völkerbund? p. 112. jegyzet.

³⁶ Actes de la 1^{re} Assemblée. Genève 1920 p. 529.

A lakásügyek labirintusának új osztályát nyitotta meg ez az új rendelkezés.

— **Jog és jogmegvalósítás.** (Eugen Huber: *Recht und Rechtsverwirklichung. Helbing und Lichtenhahn. Basel.*) Svájce nagy jogbölcseleljének egyik legszebb munkáját tisztelői halála után új kiadásban tették közzé. A munka, mely az utolsó évek jogfilozófiai termékeinek kétségtelenül legbecsesebbjei közé tartozik, három fő részre oszlik. Az első rész a jog elemeivel foglalkozik, főleg az etikának és a logikának a joghoz való viszonyáról. Különösen is figyelemre méltók itt azok a fejezetek, amelyek a jogrendnek az erkölcsi törvényekkel fennálló vonatkozásait világítja meg, kifejtve, hogy a jog és az erkölcs közös forrásból merítik erejüket és a jognak fontos feladata az erkölcs védelme, noha az erkölcsi törvények természetében rejlik, hogy azok mindegyike kényszer útján való megvalósításra nem alkalmas. Ez a szempont néha azt a látszatot kelti, mintha a jog és az erkölcs között bizonyos ellentét állana fenn, ami azonban a két fogalom lényegét nem érinti. A munka második része a jog feladataival foglalkozik. A jog (das dem vernünftigen Bewusstsein der notwendig in gemeinschaft lebenden Menschen entspringt) három alapfeladata: a közösség érdekeit és szükségleteit szabályozni, az általános emberi szabadságot biztosítani és az emberi hatalom megnyilvánulásának korlátait megállapítani. E feladatokkal párhuzamosan, kiegészítésképpen kell a jognak az objektív rendet megteremtienie és érvényhez juttatnia. Mindezeknek a fogalmaknak tisztázásával a szerző a jog lényegének tudományos orientációjára törekszik. Helyesen mutat itt rá a szerző arra, hogy a formális jogrend még nem jelent egymagában semmiféle előnyt az emberiség számára. A jog által létesített rend csupán egy külső kényszer, a forma, amelynek üdvös hatását csak akkor érezhetjük, ha valóban az emberiség általános érdekeit védelmezi és biztosítja. Legszebben megírt része Huber munkájának az, amelyben a szabadságnak a jogrendhez való viszonyát fejtegeti. A szabadság, amely a vélemények és törekvések szakadatlan küzdelmében fejlődhetik csak ki, voltaképpen a köz, a társadalom életnyilvánulásait tárja szemünk elé. Jog és szabadság a szerző szerint elválaszthatatlan fogalmak; politikai szabadság alatt pedig azt kell érteni, ha az állam minden egyes polgára az állami közület rendjének megfelelően jogosult a köz akaratának megteremtésében részt venni. (An der Bildung des Gemeinschaftswillens zu beteiligen berechtigt ist.) A jog és hatalom kölcsönös vonatkozásainak elemzésénél megállapítja a szerző, hogy bár a jog érvényesülésének feltétele a hatalom, azonban létezésében nem befolyásolja a jogot, ha adott esetben nem is áll a hatalom rendelkezésére (lex imperfecta) ezzel szemben a jogtalan hatalom gyakorlása mindenkor az igazságérzettel találja magát szemben.

A munka harmadik és utolsó része a jog megvalósításával, érvényesítésével foglalkozik. E tevékenység célját éri azzal, ha az életviszonyok a jogszabályokkal harmóniában állanak. A jog megvalósításának eszköze a jogalkotás és a jogalkalmazás. Mindkettőnek segítőtársa pedig a jogérzet, amely a problémák megoldásánál útbaigazít és a jogtudomány, amely a tudásban rejlő hatalommal egyengeti a haladás irányát. Maradandó becsüek azok a fejtegetések, amelyekben a szerző a jogtudománynak jogforrási mivoltát fejtegeti. Attól a tudománytól, amely a jogot általánosságban, mint objektív jogi állapotot vizsgálja, bírálja és szabályainak rendszerébe hatolva tökéletesíteni és kimélyíteni igyekszik, a jogforrást megillető jelentőséget elvitatni nem lehet.

A kitűnő munka ismételt közzétételével Huber tisztelői nemcsak a tudós szerző emlékének áldoztak, hanem hálás munkát is végeztek, midőn e nagyértékű művet új alakjában ismét hozzáférhetővé tették.

Inhalt. I. Pollák: Eine Anwaltfrage. — **Dr. G. Gündisch:** Angriffe gegen die Anwaltschaft. — **Dr. T. Schwartz:** Die Rolle der Sachverständigen in den Zivilprozessen. — **Dr. A. Sommer:** Die im Zwangsausgleichs-Verfahren erlassene Schuld als Grundlage der Einkommensteuer. — **Dr. J. Szalay:** Ist das Verbrechen der fraudulösen Gebahrung gemäss § 363 des Strafgesetzbuches von Amtswegen oder auf Privat Antrag zu verfolgen? — **Dr. S. Krisztics:** Die Rechtsgrundlagen der Revision des Friedensvertrages. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Ügyvédjelöltő, gyors- és gépiró, hatévi irodai gyakorlat-tal, szerény fizetési igényekkel a pesti vagy a pestvidéki kamara területén állást keres. Irnoki teendőket is vállal. Cím a kiadóhivatalban. 256

Jómenetelű vidéki ügyvédi iroda nősülendő fiatal ügyvédnek átadó. Cím a kiadóhivatalban. 257

Ügyvédi iroda teljesen önálló vezetésére vállalkozni tudó erős helytálló képességű ügyvéd, ajánlata a kiadóhivatalba: D. V. K. Gy. jelígyére intézendő. 258

Ügyvédjelölt teljes gyakorlattal azonnali belépésre — vidékre is — állást keres. Ajánlatokat fizetési feltételekkel kér dr. Gellén Sándor, Budapest, VIII., Horánszky-utca 16. 259

Nyelveket beszélő, fiatal, nőtlen, keresztény ügyvéd, megfelelő állást keres fővárosban vagy környékén. Cím a kiadóhivatalban. 260

AZ ARANYSÍR TITKA

CARTER

TUT-ANKH-AMEN

KOPORSÓJA ÉS MUMIÁJA

KÖTVE 18.80 PENGŐ

MOST JELENT MEG

AZ ANGOL KIADÁS KÉPEIVEL

CARTER-MACE

TUT-ANKH-AMEN

SÍRJA

KÖTVE 12.40 PENGŐ

FRANKLIN-KIADÁS

Kapható minden könyvkereskedésben

Természettani és természetrajzi műszerek

Vetítő-készülékek

Térképek és falitáblák

Vegytani laboratóriumi műszerek és eszközök

Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzők

Fizikai és kémiai experimentáló szekrények az ifjúság számára

Mérnöki műszerek

Rajzeszközök és logarlécek

Mikroskópok és tudományos műszerek legújtanysabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Vámbéry Rusztem: A megrögzött büntettek. — Dr. Dombóváry Géza budapesti ügyvéd: Az új olasz Btk. javaslatáról. — Dr. Osváth Ferenc budapesti ügyvéd: «Tömegizgalmak» a Kúria gyakorlatában. — Dr. Révész Vilmos budapesti ügyvéd: A fogyatékos elmetehetségűek cselekvőképessége. — Dr. Vadász Imre budapesti ügyvéd: Kell-e egyszerűsíteni a büntető igazságszolgáltatást? — Dr. Fényes Jenő debreceni ügyvéd: A nemzetgyalázási perekről. — Dr. Preszly Lóránd esendőrőrnagy: Kármán Elemér emlékezete. — Szemle.
Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XX. 9. — Perjogi Döntvénytár. XII. 5.

A megrögzött büntettek.*

Az a kor, amelyben *Savigny*-nek halhatatlan munkája: Vom Beruf unserer Zeit zur Gesetzgebung, több mint száz év előtt megjelent, meglepően hasonlít a jelen korhoz. Noha a nagy romantának véleménye részben eltérő előfeltételekből indult ki, következtetését mégis igazolja *Carlyle*-nek minden időkre érvényes kijelentése, amely szerint «a forradalmat, mint az eléggé megfőzött kocsonyát csupán a törvényhozás alkotmányos formáiban kell önteni, ha valóban alkalmas arra, hogy kihűljön». Napoleon, aki bizonyára a legtehetségesebb forradalmár volt, ezt a következtetést helyesen vonta le, midőn előbb konszolidálta impériumát s csak azután alkotta meg törvénykönyveit. Aki az ellenkező sorrendet követve kodifikál, mielőtt a társadalmi rend megsűrűsödött volna, ellenforradalmárnak és kodifikátornak egyaránt tehetetlen. Így pl. a Code Napoléon megalkotásakor, aligha történelhetett volna meg, hogy néhány tucat *incroyable* eredményesen beleszóljon a Théâtre Français műsorába. Előbb kell rendet teremteni s csak aztán foglalható a rend törvénybe, előbb kell megteremteni az ország végleges területét, a társadalmi osztályoknak egyensúlyát, az állam végleges alkotmányát s csak azután kerülhet a sor akár magánjogi, akár büntetőjogi kodifikációra.

Ez az oka, hogy a mai pillanat Magyarországon teljesen alkalmatlan szerves törvényalkotásra. Igaz ugyan, hogy a büntetőnovellát csak némi jóakarattal lehet szerves alkotásnak nevezni. Csak annyiban szerves, amennyiben a Btk. és a Bp. szerves rendszerének megbontására alkalmas. Egyébként azonban jellegzetes példája a tücsköt-bogarat egybekapcsoló törvényszerkesztésnek, ami már a tartalmat nem fedő címében is kifejezést nyer. Címe: «a büntető igazságszolgáltatás egyes kérdéseinek szabályozásáról», olyan mint egy rossz jogi szakcikké, amelynek szerzője kúsza gondolatait nem tudta közös tartalmi nevezőre hozni, tartalma pedig az anyagi és alaki büntetőtörvénynek teljesen heterogén rendelkezéseit módosítja. Míg az I. fejezet a pénzbüntetés értékmérőjének sürgősen szükséges stabilizációját egybekapcsolja a kiszabás és a végrehajtás szabályainak — Isten tudja miért sürgős — újjáalkotásával, a II. fejezet alkalmi és átmenetien múlt okból tovább súlyed az «egyszerűsítésnek» sikamlós lejtőjén és a perjogi formák lebontásával egyszersmindenkorra le akarja bontani a perorvoslati garancia lényegét. Nem tudom, hogy e két fejezet eredeti szövegét a parlament jogász-tagjaiban félenken felébredt lelkiismeretnek mennyire sikerült módosíttatnia s épp ezért egyelőre csak a III. fejezettel foglalkozom.

Ez a fejezet annak a halvaszületett törvénytervezetnek újja-

élesztési kísérlete, amelyet Bernolák, Balogh Jenő megbízásából, 1914-ben készített. Tervezete ellen, amely a büntetőjog és a kriminológia viszonyának félreismeréséből indult ki, már akkor szót emeltem (Jogtud. Közl. 1914. 5. szám) s kötelességszerűen kell tiltakoznom most is a büntetőjogi alapfogalmaknak fejetetejére állítása ellen, amelyet ráadásul két hipokrizis koronáz meg: az egyik mintha a javaslat a kriminológia elméletét váltaná gyakorlati valóra, a másik mintha a határozatlan tartamu fegyházbüntetés kevésbé sértene az igazságosság eszméjét, ha azt szigorított dologháznak keresztelik.

Wo Begriffe fehlen, stellt ein Wort sich ein zur rechten Zeit. Ez menti a fejezet címében megnyilvánuló falláciát. «Megrögzött büntettek» pompásan hangzik ugyan, különösen laikus fülnek. de a szakember számára nyilvánvaló, hogy a megrögzöttség az indeterminista színezettségű kifejezés, amely azt a látszatot kelti, mintha az állapot büntettes társadalmi veszélyessége szuverén akaratelhatározásából származna, amely nemcsak makacs gonoszságát tükrözi, hanem egyszersmind bűnösségének is egyenértéke. Aki a kriminológiában nem teljes analfabéta, az tudja, hogy a hivatásos és szokásos gonosztevők túlnyomó része környezettermek, kisebb része pedig az alkati elfajulás változatainak átöröklődő eredménye. Sem az egyik, sem a másik esetben nem holmi titokzatosan makacs akaraterő nyilvánul a társadalmi veszélyességben s így vele szemben a büntetés határozatlansága már ez okból is jogászai képtelenség. Büntetés ugyanis nemcsak a XIX. században, ahova a javaslat nem óhajt «visszazuhanni», hanem 1927-ben is, erkölcsi értéktételt fejez ki, a társadalmi veszélyesség pedig épp oly függellen az erkölcsi értékeléstől, mint amennyire ellentét a büntetés fogalma annak határozatlanságával.

Nem, az 1927. évi novella nem zuhan vissza, miként azt az indokolás az elvi okokból szörszálhasogatókkal szemben oly fölényesen hangoztatja, a XIX. századba, hanem e helyett visszazuhan a XVIII. századba, egyenesen belezuhan Mária Terézia kódexébe, amelynek I. 4. cikk 12. §-ban olvasható:

«Falls jedoch in gewissen Fällen wegen einer Wiederspänstigkeit, Verstockung, oder eines angewöhnter Lasterlebens und dergl. von Obergerichtswegen die Straffe auf eine umgemessene Zeit, als z. B. in Zucht- und Arbeitshäusern zu verhängen befunden würde, so ist zu gleicher Zeit dahin fürzudenken, dass von Halb und Halb Jahr die Beschaffenheit, wie sich ein solcher Büssender zur Besserung anlasse, untersucht werde».

Ilyen bátor haladást mutat a novella tudós szerzője, aki nem szerzett tudomást arról, hogy mi a különbség a francia forradalom előtti büntetőjognak és a kriminológiának szubjektívizmusa közt, mert nem tudja, hogy Beccaria és Voltaire előtt a szubjektív büntetőjog a tettes gonosz szándékát torolta meg, a kriminológia pedig egyáltalán nem büntet, hanem a kriminogén tényezőket igyekszik megelőzéssel elhárítani. Hogy a büntetőjog az eredményhez és a bűnösséghez arányos büntetésben találja meg az igazságosságot, az nem holmi idézőjelbe gúnyolt «elméleti elv», hanem az egyéni szabadságnak nevezetes biztosítóka. Annaira már nem ment a merészen haladó kodifikátor bátorsága, hogy nyíltan beismerje a határozatlan büntetést, hanem elkeresztelte szigorított dologháznak, tehát a biztonsági intézkedés fügefalevelel takarja a középkori csupaszszágot. «What's in a name? That which we call a rose, by any other name would smell as sweet.» Csakhogy megfordítva is hiába nevezünk valamit rózsának, amiből a középkori zsarnokság penészillata árad felénk.

* Szerzőnek a büntetőnovella javaslatáról a Bűnügyi Védők Egyesületében november 7-én tartott előadása.

Liszt tanítványa v. *Hippel*, göttingai professzor két év előtt megjelent büntetőjogában írja: «ott, ahol a speciálprevenció elve olyan biztosítást követel, amely túlmegy az eredménynek és a bűnösségnek megfelelő igazságos büntetésen, a biztosítást csak biztonsági rendszabállyal, nem pedig büntetéssel érhetjük el. Igazságtalan büntetés sohasem igazolható, éppúgy kárára van a vádlottnak, mint a társadalomnak». (522. l.) Majd néhány oldallal később hozzáteszi, hogy «a biztonsági intézkedés a büntetést csak akkor helyettesítheti, ha a büntetés biztonsági intézkedés a generálprevenciónak megfelel».

Ezeket az elemi igazságokat nem ismerte vagy félreismerte a novella szerzője, ami kitűnik abból is, hogy elvi nihilizmusának igazolásául az 1913 : XXI. tc.-re hivatkozik. Bármily kevéssé lelkesedem e háború előtti kodifikáció e torzszülöttéért, azt el kell ismerni, hogy annak 6. §-a szerint a dologház csak akkor abszorbeálja a fogházat, ha az elítélt munkakerülés vétségében visszaeső s minthogy a dologháznak maximuma 5 év, nyugodtan tekinthetjük a dologházat ebben az esetben adäquat büntetésnek. Zavaros elvi kiindulópontból azonban csak zavaros törvényhozási következmények származhatnak.

Ezt bizonyítja a javaslat 38. §-a, amely a megrögzött büntetles fogalmát adja. Büntetlesről van szó, tehát kriminológiai fogalomról, de a körülírás kritériumai elsősorban mégis a cselekményekből származnak, amelyekért már büntetést állott ki. Magyarán mondva, a háromszori visszaesést a vagyon, élet és szemérem elleni büntettek esetében, ha a két utolsó öt éven belül történt, határozatlan tartamú biztonsági intézkedéssel bünteti, feltéve, hogy a tettes a cselekményeket üzletszerűen követte el vagy állandó hajlamot mutat bűncselekmény elkövetésére. E nagyszerű alkotás igazolásául a londoni 1925. évi nemzetközi börtönügyi kongresszus határozatára és az 1908. évi Prevention of Crime Act-ra hivatkozik, mondván: «Örök dicsőségére fog szolgálni a magyar törvényhozásnak, hogy Anglia után első volt Európában, amely felismerte a XIX. sz. «egyenlőség» nevében végzett kodifikációjának nagy tévedését».

Anglia sohasem volt a büntetőjog elméleti megkülönböztetéseinek hazája. E hiány a Prevention of Crime Act-ben is megnyilvánult. Legyen szabad a rövidség okáért e törvény javaslatáról annakidején a Gross-féle Archivban megjelent (32. köt. 130. és köv. old.) tanulmányomnak következő sorait idéznem: «az angol javaslatban ugyanaz a hiba ismétlődik, amelyet a kontinentális tudomány az állapot büntetése különböző csoportjainak megkülönböztetésénél ezideig nem tudott elkerülni. Noha a kriminológiai tudományának köszönhetjük annak felismerését, hogy a büntetőjog mily kevéssé kielégítő az állapot büntetése kezelésében, mégis a kriminológiai csoportok körülírásában dogmatikai fogalmakhoz ragaszkodik. A visszaesőt büntetőjogi és nem társadalmi ismérvek jellemzik, a javíthatatlanságra a mai büntetőjog eszközeinek sikertelenségéből következtek és a közveszélyességet a javíthatatlansággal tekintik egyértelműnek, sőt a szokásos büntetést is a visszaesés fogalmával írják körül, noha a visszaesés csupán következménye s nem is mindig ismérve a büntetési hajlamnak».

Kriminológiai értéke a visszaesésnek mint az állapot büntetesség ismertetőjelének csak annyiban van, amennyiben a hasonló motívumokból credő visszaesés a hajlam azonosságára és állandóságára enged következtetni. De a novella javaslat 46. §-a még a specialitást is mellőzi s megrögzöttséget állapít meg akkor is, ha a büntetles például egy lopást, egy szándékos emberölést és egy szemérem elleni büntetést követett el. Felhasználja a visszaesés fogalmát, bárha az nem szükségképpen büntettség, de eszébe sem jutott a körültekintő törvényhozónak, hogy a Btk. szerint egy sereg vagyon elleni bűncselekmény esetében (338., 349., 357., 371., 381. §-ok stb.) a visszaesés minősítő körülmény s az talán mégsem járja, hogy ugyanazon minősítő körülményért egy második bört is lehúzzunk az elítéltről, anélkül, hogy újabb bűncselekményt követett volna el. Vajjon minő fogalma lesz az elítéltnak, de a közvéleménynek is az igazságról, ha a bíróság a többszörösen visszaeső tolvajt a Bnov. 49. §-a alapján 8 évi fegyházra ítélte és ha utóbb a kir. ügyész az ismeretes «majd elfelejtettem» szavakkal homlokára csapva a javaslat 40. §. 2. bek. értelmében indítványt tesz, hogy az elítéltet a bíróság szigorított dologházra utalja. Igaz, hogy a javaslat 38. §-a szerint a visszaesés felül az üzletszerűség vagy az állandó bűnözési hajlam is feltétele a beutalásnak, de hogy a bíróság ezeket az ismérveket

a már elkövetett cselekmények megállapításán felül honnan méríti, arra a javaslat egy árva szót sem pazarol. Igaz, hogy viszont azt sem árulja el, miért csak az üzletszerűség ismérve a közveszélyességnek s miért nem az ipar- vagy a szokásszerűség is? Amit azonban nem vehetünk rossz néven, mert többek közt annak a még fontosabb kérdésnek szabályozásáról is megfeledezett, hogy a megrögzöttség alapjául szolgáló büntetlek elkövetését a bíróság miként állapítsa meg, vajjon a bűnösséget vagy a büntetést kizáró ok esetében, megállapítható-e a bűncselekmény elkövetése? Megtörtént, hogy oly egyének, akik öt éven belül háromnál jóval több emberölést követtek el, a cselekmény «hazafias» indoka miatt az eljárás folyama alatt kegyelemben részesültek; gondolja-e a javaslat tudós szerzője, hogy ezek a novella törvénné válása esetében határozatlan tartamu szigorított dologházba lesznek utalhatók?

Ezek a kellemetlen kérdések annak a sietségnek a következményei, amellyel a kodifikátor a tételes büntetőjog fájáról éretlen kriminológiai gyümölcsöket próbált szakítani. Már pedig nem lehet a represszió előfeltételeiből a prevenció következtetéseit levonni. Aki ahhoz a kódexhez nyúl, amelynek szerzője a legszilárdabb elvi alapokra építette rendszerét, az legyen óvatos, mert nemcsak saját fejét üti a gránitkockákba, hanem az igazságszolgáltatás alapjait rendíti meg. Akármily sokat ígérő tudomány is a kriminológia, még sem lehetünk elég elővigyázatosak, ha a prevenció terén felállított követelményeit a Btk.-vel összehangba próbáljuk hozni.

Ha a megrögzött büntetles fogalom meghatározását csak az át nem gondoltság és az elméleti járatlanság jellemzi, úgy a megrögzött büntetlenséggel szemben alkalmazott eszközök meghatározásában még ennél is súlyosabb kritikára szolgált rá. Hogy az elkövetett bűncselekmény tárgyi súlyától és a bűnösség fokától függetlenül megállapított, a büntetles egyéniségéhez szabott jogkövetkezmény fogalmilag nem büntetés, hanem biztonsági rendszabály, ezt minden másodéves joghallgató tudja, csak az igazságügyminiszter nem tudja vagy nem akarja tudni. A javaslat szövegében nincs is büntetésről szó, csak szigorított dologházba utalásról, de már az indokolás (27. old.) elszólja magát és szigorított dologházi büntetésről beszél. Azzal a hipokrizissal szemben, amely a javaslat szövegében megnyilvánul, az indokolás az őszintébb. Arról nem is szólók, hogy «szigorított dologház» mily képtelen fából vaskarika, minő contradictio in adjecto, mert a biztosítási intézkedés nem lehet se szigorú, se enyhe, hanem csupán a társadalom védelmét szolgálja, amely a megrögzöttnak keresztelt hivatásos gonosztevővel szemben alig állhat egyébben, mint az ártalmatlanná tételben, az őrizetben. Aki e mellett a szigor, tehát etikai színezettségét hangsúlyoz, az elfelejti, hogy erkölcsi rosszaság bűnösséget feltételez, amely a cselekményben s nem a társadalmi veszélyességben, a temibilitá-ban nyer kifejezést. De a javaslat nemcsak az elnevezésben kantározza fel visszajáról vesszőparipáját, hanem ki is lovagolja formáját, midőn a 43–45. §-okban a fegyházbüntetéssel egyenlősíti. Igaz, hogy csak addig, amíg a szigorított dologház fel nem épül és a végrehajtást szabályozó rendelet el nem készül. Tudjuk azonban, hogy az «addig is» mit jelent a kódexek nyelvén. «Ideiglenesen» rendelte el 1880-ban a Btk. a börtönbüntetés végrehajtását a törvényszéki fogházban, «ideiglenesen» jelölte ki a dologházi őrizet végrehajtására az 1923 : XXI. tc. 11. §. is a törvényszéki fogházat. Tartalmilag a szigorított dologház (45. §.) a fegyházzal egyértelmű, amivel a javaslat szerzője nemcsak fantáziájának fogyatékosságáról tesz tanubizonyosságot, hanem arról is, hogy halvány sejtelve sincs a biztonsági őrizet fogalmáról vagy a feldicsért angol mintáról: a Preventive Detention-ról, amely Kenny szavai szerint «less rigorous treatment», mint a szabadságvesztés büntetés. Hogy a javaslat külön felügyelőbizottságot szervez (46. §.), immár az ötödiket e csonka hazában, az természetes, de aligha kongeniális az intézmény céljával, hogy az úgyszólván kizárólag bírásokból, ügyészekből, rendőrtisztviselőkből és a letartóztatási intézet vezetőiből áll. Hol van a társadalom, amelynek örködni kellene, hogy a maximális határral nem bíró biztonsági intézkedés a személyes szabadság önkényes korlátozásává ne fajuljon? Igaz, hogy három év után az elítélt az igazságügyminiszterhez folyamodhatik feltételes szabadságra bocsátásért. E kérelem felett a miniszter határoz és teljesíti, ha az elítélt magaviseletéből és munkaszorgalmából arra következtet, hogy a jogrendet és közbiztonságot nem veszé-

lyezteti. Tudvalevőleg ugyane feltételekhez köti a feltételes szabandonbocsátást a Btk. 48. §., a Bn. 29. §. és a Kmt. 19. §-a is, amiből úgylátszik, hogy akármilyen célja van is a büntetésnek vagy a biztonsági intézkedésnek, a próbaköve mindig ugyanaz marad. Ez a «jóvisélet és munkaszorgalom» oly egyetemes gyógyszer, mint a doverpor és a szódabikarbóna a katonasági gyakorlatban. Akinek azonban van némi sejtelve a megrögzött büntettről, az tudja, hogy éppen ő a letartóztatási intézetben mindig szorgalmas és jó magaviseletű, arról nem is szólva, hogy pl. szeméremelleni büntettek ismételt elkövetésének a munkaszorgalom sohasem szokott akadálya lenni. Míg tehát egyrészt a javaslat semmi biztosítékot nem nyújt, hogy a valóban közveszélyes elemek idő előtt rá ne szabaduljanak a társadalomra, addig másrészt komoly veszélyeztetését jelenti a személyes szabadságnak, amelyet jogállamban talán még sem lehet az igazságügyminiszter diszkréciójára bízni főleg akkor, ha a biztonsági intézkedés elrendelése felett nem is esküdtbíró, hanem a törvényszék tanácsa határoz. Nincs okunk, hogy a hivatásos büntetettek kérdésében retrográdabb megoldást fogadjunk el, mint amelyet az 1911. évi magyar jogászgyűlés kijelölt. Tudvalevőleg a kriminológia célja, hogy a büntetettek csoportjait a kriminogén tényezők szerint elhatárolva jelölje ki a represszió és prevenció eszközeit, ez a javaslat pedig ellenkezőleg a visszaesésből következő az elítélt bűntevő hajlamainak etiológiájára és a következményt úgy vonja le, hogy a prevenciót és repressziót reménytelenül összezavarja.

Akármily ijesztők is a háború utáni kriminális arányszámok — az apró lopások száma 1910-hez viszonyítva megháromszorozódott — mégis a visszaeső tolvajok százezres indexe éppúgy 13-on áll, mint tíz év előtt. Éppen a háború utáni ú. n. bűnhullám tipikusan alkalmi kriminális, amelynek majdnem kizárólag gazdasági indító okait csakis a munkabérek és tisztviselői fizetések emelése, az adótehernek a progresszív adózás alapján igazságosabb megosztása, a kartellek megfékezése, a védvámfalak lebontása, szóval a gazdasági helyzet enyhítése háríthatja el, anélkül, hogy a szokásos delikvens nehéz problémájának szabályozására sürgős szükség volna. Sietségre tehát igazán nincs ok. Vázsonyi mondta még a Balogh-Bernolák kodifikáló társas cég működése idejében: «ha az utcán siető emberrel találkozom, mindjárt tudom, hogy kodifikátor». Mert *nemcsak megrögzött büntetettek vannak, hanem megrögzött kodifikátorok is*. Novella tudvalevőleg minimum s így nem csoda, ha a javaslat jellemzően feminim vonásokat mutat. *Nem tudja ugyan mit akar, de azt aztán annál erősebben és minél gyorsabban akarja*. Neki mind-egy, hogy az a vörösmalom, amelyben jó gondolatokból rossz javaslatok készülnek mit örül: szemet-e vagy pelyvát, a fő az, hogy a malom kattogjon. Nekünk azonban mint bűnügyi védőknek nemcsak az a kötelességünk, hogy a megrögzött büntetetteknek védjük, hanem az is, hogy a megrögzött kodifikátor kriminális alkotásai ellen vádat emeljünk. *Dr. Vámbéry Rusztem.*

Az új olasz Btk. javaslatokról.

Balogh Jenő nevét annak idején az ország határain túl vitte a hír. Erre részben a külföld szaklapjaiban is megjelent alapos tanulmányaival szolgált rá. Itthon az ország első jogászai közé tartozott. Ha pedig nemzetközi büntetőjogi gyűléseken olykor-olykor fölemelte külső hatásokra sohasem pályázó szavát, a külföld jogtudósainak osztatlan elismerését aratta mindig. Miniszteri székből sok eladdig hiányzott intézménnyel bővítette büntetőjogunkat. A sok közül csak az 1908-ik évi törvénnyel inaurált föltételes elítélést és a fiatalokúakkal szemben alkalmazandó különös jogszabályokat emelem ki. Ezen utóbbiak révén hazánk egy csapásra került a világnak büntetőjogilag legelőrehaladottabb államai közé. Bárha nagy tudós volt és tekintélye közmondásszerű: egyetlen javaslatot sem mert beterjeszteni a nélkül, hogy előzetesen a különböző tudományos egyesületekbe tömörült jogászokat és a gyakorlati élet közületeit véleményadásra föl nem hívta volna. Innét, hogy politikai ellenfelei is — mert neki is voltak — mindig jóindulatú érdeklődéssel kísérték javaslatainak a sorsát.

Németországban évtizedek óta foglalkoznak az érvényben lévő Btk. átdolgozásával. Ott is foglalkozni elsősorban annyit jelent, hogy gondolkozni és tanulni. A pár héttel ezelőtt bete-

jesztett 1927-iki Btk. javaslat 1925-ben lényegileg a maival azonos formában jelent már meg és a német szaklapokban kötetekre mennek azok az értékes hozzászólások, melyek a javaslat egyes rendelkezéseinek a jobbításával foglalkoznak. Főbb elveit nézve, már 1919, sőt 1913 óta készül. A német birodalmi kormány azonban szükségét látta annak, hogy ezt a javaslatot annyszor átdolgozott kiadásában is hozzáférhetővé tegye még a külföld jogtudósainak is. És mielőtt az évtizedek munkáját beterjesztette volna: valamennyi eddig készült javaslatot összefoglaló mű formájában tette hozzáférhetővé a jogászközönségnek.

Ugyanez áll *Olaszországról*. A király már 1919. évben egy húsz tagú bizottságot küldött ki az olasz Btk. átdolgozására, amint azt *Horváth Dánielnek* az olasz Btk. javaslatról írt rendkívül érdekes és alapos tanulmányában olvassuk. A bizottság elhatározta, hogy az egészet átdolgozza. Elnökük *Enrico Ferri* lett. A többiek közül csak *Garofalo*, *Grispigni*, *Ottolenghi*, *Ferrari* és *De Sanctis* világhírű büntető jogászok neveit emelem ki. Világhírű jogászok készítették a javaslatot hosszas tanácskozás után és amikor végre elkészült: nem terjesztették be sebtiben a parlament elé, hanem: 1. közzétették a *Rivista Penale*-ben, szóval a legelterjedtebb olasz büntetőjogi szaklapban, melynek hazánkban is vannak olvasói, 2. hozzáférhetővé tették Németország és Franciaország büntető jogászainak is, mert ők úgy tudják, hogy mindenkivel lehet tanulni. Pedig hát ne higgyük, hogy az antant-államokban elfogulatlan kritikát várnak a legyőzöttektől. Egy pár héttel ezelőtt megjelent nemzetközi folyóiratban pl. azt olvastam hogy egy német jogásznak angol jogintézményre vonatkozó kedvező véleménye azért esik latba duplán, mert német áll szemben az angollal (!).

Nálunk azonban, fittyet hánynak a nagy jogászközönség véleményére. De erről most ne tétessék említés.

Az 1919-iki olasz Btk. javaslat, mely csak a delictumokkal, (büntettekkel és vétségekkel) foglalkozott, a kihágásokkal nem, teljesen elnökének *Ferrinek* a szája íze szerint készült. Így hát mindenekben a pozitívizmus elveit követi. Az objektív-deszkriptív tényálladékos meghatározás helyett inkább a pszichológizálás felé hajlik. Nem az egyéni szabadság, hanem a társadalom védelmére törekszik elsősorban. Ezt az irányt egyébként a vele egy időben készült német Btk. is elfogadta. És pedig *Gleispach gr.* intenciójának is megfelelően. Az eddiginél jóval nagyobb súlyt helyez a büntetés végrehajtására. Nagy figyelemmel kísérteti az elítéltet a fegyházban is. És pedig helyesen. Mert, amint azt *Hagemann* a *Mitteilungen der Internat. krim. Vereinigung* nem rég megjelent I. k. 137. l. megjelent cikkében kifejti, a büntetési idő alkalmasabb a vádlott lelki énjének a megállapítására, mint a rövididejű főtárgyalás. És ha a fogházi rendtartási szabályokkal szemben tanúsított bárányengedelmesség sem alkalmas annak megállapítására, megjavult-e az elítélt, — mert hisz ott *Hagemann* szerint sem a nő, sem a bor kísértésének nincsen kitéve, — mégis csak indicium. Épp azért, amint azt *Ferri* a *Revue Internat. de droit Penal* 1926. évi 230-ik lapján kifejti, a nagy többségnek, köztük a magyar részről megjelent *Horváth Dánielnek* tetszésével találkozunk, mikor az elítéltet a büntetés tartama alatt bírói felügyelet alá óhajtják helyezni.

Az olasz 1919-iki Btk. javaslat nem beszámíthatóságot, hanem társadalom- és jogellenes magatartást követel a Btk. §-nak alkalmazásához. Nem bifurkál büntetés és biztonsági intézkedés (pl. felügyeletelhelyezés, elmeorvos-, gyengeelméjűek-, iszákosok, toxikomániákusok intézetébe helyezés) közt. Ehhez képest a kettő szembeállításuk egymással elmarad. A brüsszeli nemzetközi büntetőjogi egyesületi kongresszus elé terjesztett különböző vélemények között nem egy volt 1925-ben, mely *Ferri* álláspontját maglehetősen fedi. Meddőnek nyilvánítják azt az évtizedes vitát, mely ezen kétféle intézkedés közti demarkációs határvonal megvonása körül fejlett. És joggal. Mert hiszen bármennyire is vendetta, bosszú vagy eufémisztikusan használva a szót: megtorlás a büntetés voltaképpeni jellege, a biztonsági intézkedés pedig prevenció, megelőzés, társadalomvédelem, szóval generálprevenció, ezenkívül pedig — már t. i. ott, ahol: speciálprevenció, vagyis a büntetettnek a jövőre való megjavítása, — vitathatlanul igazuk van azoknak, akik azt mondják, hogy a biztonsági intézkedésekben mindig egyben erkölcsi és fizikai rossz is van, egy bizonyos málum; a büntetések mindenképpen pedig úgy a prevenció, mint a javítás gondolatának a csirája megtalálható. Hisz voltaképpen

a börtönbüntetés is a büntettes ellen védi a társadalmat. Sőt a halálbüntetés is. Ezeknek az igazságoknak logikus folyománya gyanánt az 1919-iki olasz javaslat (ezentúl röviden: «új javaslat») a nullum crimen sine lege elvét kifejező első paragrafusában a *punire* és *pena* (büntetni és büntetés) kitételt szántszándékosan mellőzte és ezek helyett a *condemnare*, (elítélni) és *sanzione* (intézkedés) kitételt használja. E szerint hát ezen régi javaslat szerint a Btk. szakaszainak a megszegése nem büntetést, hanem egyszerűen szankciót, következményt von maga után. Ha törvénné válik, csak az intézkedés minemősége s a következmények formái szerint lett volna eldönthető: *természetük szerint* büntetés avagy pedig biztonsági intézkedés jellegével bírnak-e mert a bíró elítélés esetén, akár józan, akár nem józan a vádlott, a cselekmény következményeképpen nem büntetést, hanem szankciót rótt volna ki.

Azt azonban felelték az 1919-iki javaslat készítői és ez Horváth Dániel figyelmét is elkerülte, hogy a *pena* szónak a szankciónevel történő helyettesítése folytán a delitto, szóval a bűncselekmény fogalma egy más, nem *ex asse* büntetőjogi kifejezéssel lett volna — és pedig az ellentmondás elkerülése céljából — helyettesítendő.

Talán ez az oka annak, hogy Mussolini kormánya a most beterjesztett 1927-iki Btk. javaslat 1. §-ának a fogalmazásánál újólag visszatért a büntetni és büntetés elnevezéshez.

A Ferri-féle régi 1919-iki javaslat 2. §-a, amely a későbbi szigorúbb törvény visszaható erejét zárja ki, más tekintetben is levonta a pozitívizmus prevenció következményeit, amennyiben a *delinquenti abituali*-t, szóval a szokásszerű büntetéseket kizárja e szakasszal minden más büntettes részére a későbbi szigorú törvénnyel szemben biztosított jogkedvezményből és pedig arra a Binding által rég tanított igazságra hivatkozással, hogy a büntettesnek nincsen szerzett joga az enyhébb büntetésre.

Az új javaslat ezt az intézkedést törölte.

De ezzel szemben kizárja az enyhébb elbánást a szigorúbb kivételes vagy *időleges* (*temporanea*) törvénynek ítélethozatalát megelőzően történt hatályon kívül helyezése címén. A német 1925-iki javaslat e helyett «különös ténybeli körülményekre tekintettel tett» intézkedést említ.

Ez a fölfogás egyezett az olasz gyakorlattal; mellesleg megjegyezve a budapesti kir. ítélőtábla gyakorlatával is. És a német 1925-iki javaslat indokolása szerint célszerűségi okokban leli magyarázatát, amennyiben az ellenkező rendelkezés arra sarkalná a a vádlottat, hogy az időlegesen érvényes szabályok hatályon kívül helyezéséig húzza el a pert.

Dr. Dombóváry Géza.

«Tömegizgalmak» a Kúria gyakorlatában.

A kir. Kúria VI. tanácsa különösen a Károlyi-forradalom ideje alatt előfordult s többek által közösen elkövetett büntetendő cselekményekkel kapcsolatos magánjogi kártételek miatt indított perekben újabban arra az álláspontra helyezkedett, hogy igaz ugyan, hogy jogszabály hogy ha többen közösen elkövetett tiltott cselekménnyel okoznak kárt vagy ha nem lehet megállapítani, hogy a kár több személy által külön-külön elkövetett tiltott cselekmények közül melyikből vagy az egyes cselekményekből minő arányban származik, — a tettesek egyetemleg felelnek, ezen jogszabály azonban nem alkalmazható akkor, amidőn a kártokozó cselekményt rendkívüli tömegizgalmak idejében és azok behatása alatt követték el. Ilyenkor a tettesek csak azért a kárért tehetők felelőssé, amely ténykedésük közvetlen eredményeként jelentkezik.

A Kúria tudtommal a P. VI. 1335/1926. és a P. VI. 3362/1926. számú perekben helyezkedett a fenti álláspontra. Ezek a kúriai döntések azonban igen nagy mértékben tehetők kifogás tárgyává.

A tényállás ugyanis ezen perekben az volt, hogy az alperesek az egyik perben a felperes korcsmájába, a másik perben pedig a felperes erdészlakába behatoltak s ottan törtek-zúztak, egyszóval raboltak.

A Magyar Polgári Törvénykönyv Tervezete Bizottsági szövegének 1474. §-a világosan és határozottan megmondja, hogy ha többen közösen elkövetett tiltott cselekmény által okoznak kárt vagy ha nem lehet megállapítani, hogy a kár többek által külön-külön elkövetett tiltott cselekmények közül melyikből vagy az egyes cselekményekből minő arányban származik: a sértettel szemben a tettesek egyetemleg felelősek.

Midőn a Kúria a hivatkozott ítéleteiben ezt a jogszabályt elismeri, sőt reá hivatkozik is, megdönti ezen jogszabály gyakorlati alkalmazását azzal, hogy kimondja azt is, hogy a tömegizgalmak kapcsán okozott kártételeknél csupán a singuláris felelősség alkalmazandó.

Azonban ezen utóbbi kijelentés sem a bizottsági szövegben sem sehol másutt fel nem található. A Kúria sem hozott az előző években ilyen ítéleteket, úgy hogy itt nem találó a Kúria gyakorlatára való hivatkozás.

A Kúriának P. VI. 1335/1926. számú ítéletével kapcsolatosan említettnek a következő ítéletek:

P. VI. 6015/1923. Igaz ugyan, hogy itt is singuláris felelősséget állapított meg a Kúria, de ezen esetben az alperesek külön-külön követték el a bűncselekményeket, tehát itten természetesen egyetemlegességről szó nem lehet. A P. VIII. 4946/1915. számú ítéletben az egymásközötti arányról mond deklarációt a Kúria, tehát ezen perben a sértettel szemben szintén meg lett állapítva az egyetemleges felelősség. A P. III. 1672/1910. számú ítéletben az erőszakos nemi közöszlással okozott kárra nézve azt állapította meg a Kúria, hogy azt a tettesek egyetemleg tartoznak megtéríteni.

A multban tehát nincs olyan döntés, amelyikre úgy lehetne hivatkozni, hogy az a Kúria gyakorlatát képezi.

A Kúria hivatkozott ítéletének az indokolása sem meggyőző.

A forradalom a Kúria szerint ideiglenesen megzavarván a jogrendet a kisebb értelmiségüknél könnyebben befolyásolható alperesek csupán csak azért a kárért felelnek, amely ténykedésük közvetlen eredményeként jelentkezik.

Úgy hiszem, hogy jogi érv nem lehet az az állítás, hogy miután a forradalom a jogrendet megzavarta a kisebb értelmiségű alperesek mentesek legyenek az egyetemleges felelősség alól.

A magántulajdon fogalmát a forradalom nem zavarhatta meg, mert a Károlyi-forradalom, amiről itt szó, van a magántulajdon fogalmát respektálta tehát e forradalom alatt, aki rabolt arra nézve áll a Tervezet 1474. §-ában lefektetett jogelv.

A kisebb értelmiség sem lehet indok az egyetemleges felelősségtől való mentességre, mert felnőtt emberek mindig tudják azt, hogy lopni, rabolni nem szabad s ha mégis megteszik, érezzék legalább a magánjog szigorát, hiszen a büntetőjogi felelősségtől úgyis mentesültek az amnesztiák által.

Tudniillik, ami a kérdés praktikumát illeti: ha ez a felfogás megmarad a Kúria gyakorlatában, akkor a sértettek helyrehozhatatlan jogsérelem történik. Azt ugyanis, hogy az egyes alperesek egyénenként mit loptak és raboltak, rendszerint a felpereseknek nem sikerül bizonyítani vagy ha sikerül is, az egyes alperesekre oly csekély értéket sikerül reabizonyítani a felpereseknek, hogy azért egy hosszú és költséges pert folyamatba tenni igazán nem érdemes.

Így aztán az alperesek nemcsak a büntető, hanem a magánjogi felelősség alól is teljesen mentesek lesznek, ezt pedig az anyagi igazsággal, amelynek a Kúria a legmagasabb őre, összeegyeztetni egyáltalán nem lehet.

A Kúriának ugyanezen VI. tanácsa 2346/1927. számú ítéletében az együttes felelősséget állapította meg a proletárdiktatura idejében elkövetett utalványozásért. Pedig akkor is alaposan meg volt zavarva a jogrend.

A Kúria helytelenül mellőzte ezen ügyekben az egyetemlegeséget.

Az egyetemleges marasztalásnak ugyanis ősokei vannak. Az egyetemlegesen, tehát többen összeállók s együttműködők magában a tömegtudatban kaptak egy olyan hatalmas erőt, amely ösztönözte őket a kártokozó cselekmény elkövetésére. Egy ember nem mert volna a korcsmába behatolni s ottan összetörni s ellopni mindent, mert könnyen pórul járt volna. A bátorságot, a kártokozási készséget az egyesnek kétségtelenül a többiek, a segítő-társak erejében való bizakodás adta meg. Ha pedig a kártokozó igénybe veszi a többiek, a többség, a tömeg által nyújtott előnyt, akkor tessék ennek a konzekvenciáját is levonni, vagyis az egyetemleges felelősség alapján a segítő-társak által okozott kárt is tessék megfizetni, mert az egyesek egyéni tevékenysége összességében hozta létre a kárt, ami elmaradt volna, ha csupán egy ember fogott volna hozzá a romboló cselekmények végrehajtásához. Kétségtelen tehát, hogy az alperesek egymásnak a jelenlétéből bátorságot merítettek a kár elkövetésére. Kétségtelen az is, hogy

ezen perekben *egységes* cselekmény elkövetéséről volt szó, mert a kár az egyes cselekmények *összehatásaként* jelentkezett. Kétségtelen tehát, hogy e perekben az egyetemleges kötelezettség összes feltételei fennforogtak.

Rablás által elkövetett kártételeknél a legminimálisabb kíváncsi a jogrend szempontjából az, hogy a tettesek *teljes* kártérítést nyújtsanak. Ez pedig nem akkor fog bekövetkezni, ha a sértett felperes egy-két alperesre reá tudja bizonyítani, hogy azok például négy székét összetörtek s ezeknek árát ítéli meg a bíróság, hanem a jogrend az által fog helyreállítani, ha a rombolásban résztvevő alperesek, ha nem is bizonyíthatók reájuk egyénileg az, hogy ők mit raboltak el és romboltak össze, de maga az a tény, hogy a rablásban résztvettek megállapítja velök szemben az egyetemleges kártérítési kötelezettséget.

Veszélyesnek tartom azonban a Kúria ítéleteiben lerögzített jogi álláspontot azért is, mert ez egy olyan precedenset fog alkotni, amely biztatásként hathat a jövő forradalmi mozgalmi esetében. Nem kell ugyanis semmi más, mint egy kis felfordulás, egy kis «rendkívüli tömegizgalom» s akkor már most tudják a tettesek, hogy előre mentesülnek a teljes kártérítési felelősség alól. Napjainkban tele vannak a lapok a bolsevista izgatásoknak a leleplezésével. A hamu alatt parázs van s az államhatalom minden eszközét felhasználja arra, hogy ettől a paráztól is megóvjá a társadalmat. A Kúriának az ítélete végeredményében, amint kifejtettem, magánjogi amnesztiát biztosít azoknak az alpereseknek, akik polgártársaik vagyonát erőszakkal, büntetendő cselekmények által elvették, mert a singuláris felelősség alapján az elrablott értékeknek oly csekély százalékát lehet követelés tárgyává tenni, amiért egy hosszú és költséges pert folyamatba tenni és lefolytatni igazán nem érdemes.

Hogy egy ríktó példát hozzak fel, el tudok képzelni egy olyan esetet, amidőn a rablott bortól holt részegen találnak meg a korcsmában egy meglehetősen vagyonnal bíró, de kisebb értelmű gazdaembert. A felperes nem tudja reá bizonyítani az egyéni felelősségnél fogva, hogy mennyi bort ivott. Azonban a helyzet az s az illető maga sem tagadja, hogy részt vett a fosztogatásban, de hogy hány hordót csapolt meg, azt maga sem tudja, mert teljesen ittas lett. A Kúria jelenlegi álláspontja szerint ez az ember legfeljebb 1–2 liter bor árát fogja tekintélyes vagyonából megtéríteni, mert a bírói mérlegelés szerint ez lehet az a bormennyiség, amit ő saját személyében elfogyasztott s több nem.

Úgy érzem, hogy ebbe a döntésbe belenyugodni nem lehet s harcolni kell azon irányban, hogy a Kúria ezen esetek megítélésénél más jogi álláspontra helyezkedjék.

Dr. Osváth Ferenc.

A fogyatékos elmetehetségűek cselekvőképessége.

A Magyar Jogászegylet 1928. évi pályatételei közt olvasom a kérdést, hogy miképpen kellene szabályozni az elmebetegek és fogyatékos elmetehetségűek cselekvőképességét? Emlékezem Friedmann Ernő előadására az V. országos elmeorvosi értekezleten (1910), hol is «a korlátozott beszámíthatóság a magánjogban» címen olvasott fel e tárgykörből.

A Jogtudományi Közlöny 1914. évfolyamában Szász Béla írt cikket «a fogyatékos elmetehetségűek magánjogi védelméről»; elmeorvosi szempontból pedig Kluge Endre méltatta a kérdést a Magyar Jogi Szemle 1925. májusi számában.

Mint hogy a szoros értelemben vett elmebetegek jogállásával e helyütt foglalkozni nem kívánok, megállapíthatom azt, hogy a címbeli téma a jogirodalomban nem sok vizet zavart.

Szerény nézetem szerint már a nomenklatura is kifogásolható. A «fogyatékos elmetehetség» műszava szerencsés választásnak éppen nem mondható. Olyan elme, melynek nincs tehetsége, ön-magának ellenmondó fogalom; a tehetségtelen elme irodalmi vagy társalgási szóhasználatban elképzelhető, de a törvényhozási nyelvben megkívánt szabatoságnak meg nem felel, mert a fogyatékos — a hiányos szinonimja — olyasmit tételez fel, ami azelőtt teljes volt. Nem fedi e műszó a fogalom körét, melyet megjelölni kíván, ha azon dekadenseket is ide akarja foglalni, kik az elmetehetségbeli fogyatékokat már a bölcsőben ajándékba kapták.

Friedmann «korlátozott beszámíthatósága» büntetőjogi kategória, amelyet a magánjogba egyszerűen átültetni már csak azért

sem lehet, mert a büntetőjog közjog, míg a magánjog vezérfonala a singulorum utilitas.

De téves Friedmann kiinduló pontja, midőn az erős ösztönéletű, de gyenge akaraterejű és ellenállóképességű emberek csoportjában az élet egy új, eddig még nem észlelt alakulatát látja, mert elég egy tekintet a történelemre, egy bepillantás az irodalomba, sőt a napilapokba és meggyőződhetünk, hogy az emberi psyche konstruktív berendezésében az évszázadok során alig változott, az életformák modern átalakulásával a lelki élet belső differenciálódása egyáltalában nem tartott lépést.

Erős ösztönéletű de gyenge akaratú, befolyásolható, erkölcsi érzék nélküli, ellenállásra képtelen emberekkel a történelem minden etappejében találkozunk, e jelenség okai oly szerteágazók, hogy azoknak közös nevezőre hozásával épp oly kevésbé akarunk fáradni, mint Friedmann, aki egyszerűen kijelenti, hogy ezen degeneráltak, dekadensekkel szemben állást kell foglalni, mert így parancsolja ezt a társadalmi önvédelem eszméje.

Ha tételes társadalmi büntetőjog híján azt kérdezzük, hogy szükség van-e ily önvédelemre, lehet-e arról a magánjogban egyáltalán beszélni, úgy válaszunk nemleges, mert sem a társadalmat, sem annak valamely fontos anyagi illetve erkölcsi érdekét egyéb eszközzel el nem háríthatóan közvetlenül ezek a «fogyatékosok» nem veszélyeztetik.

De ha a társadalmat nem kell velük szemben megvédeni, szükséges-e az, hogy a magánjog az ily egyént a saját beteg szenvedélyeivel és ösztöneivel szemben megvédje? Itt már két irányban is különböztetnünk kell. Ha az illető baját felismeri vagy bár mások által felvilágosítva önmaga kér védelmet, annak a mai tételes magánjog szerint akadálya nincs; másrésről, ha oly beteges ösztönökről vagy szenvedélyekről van szó, melyek a magánjogi forgalomban nem létesítenek változást, a kérdés csak az orvost vagy a rendőrt, szóval az egészségügyi közigazgatást érdekli. Friedmann szerint a magánjogban nemcsak a jogügyletet, hanem az ügyfelet is vizsgálni kellene és mindenkit gyámság alá helyezni, kinek érzelmi világa vagy akaratereje kórosan meggyengült.

Eltekintve attól, hogy az ily tanok terjesztése éppen azoknak használ, kik a jog hézagaiból élnek, nem gondolt szerzőjük bíróságaink rég kialakult joggyakorlatára, pedig azok a relativitást a jogalkalmazásban már meghonosították.

Az érzelmi világ és akaratere pedig oly tág s amellet tudományosan elismerve is oly ingatag alapon álló fogalmak, hogy azok dogmatikailag még egészséges alakjukban sem használhatók, hát még kórosan meggyengülve.

Sokkal súlyosabb azonban Szász állásfoglalása.

Kiindulópontja, hogy a jogügyleti forgalom a szerződési szabadság elvén épülve fel, mely az indeterminált akaratot előfeltételezi, mai jogrendszerünknek, a funkcionális lelki zavarok folytán előállható érzés, értelem vagy akaratbeli fogyatékoságok kóros következményeitől megóvó, biztonsági szelepe nincs.

Már pedig a tapasztalat azt tanítja, hogy a magas életkor, nagyfokú neurasténia, epilepszia, hisztéria, stb. az ítélő és emlékezőtehetséget, nemkülönben az érzésségi reakciók intenzitását és az akarat energiáját gyengíti s bár az öntudatot nem zárják ki teljesen, de az öntudatos akaratelhatározásra való képességet lényegesen korlátozzák.

A védelem célja: «hogy megóvassanak azoktól a súlyos hátrányoktól, melyek érdekeiknek elhanyagolása, értelmük, akaraterejük gyengeségének kihasználása következtében őket vagy hozzá tartozóikat érhetik».

Mielőtt Szász tervezetére rátérnék, szabadjon már az exodusnál megjegyeznem, hogy szerződési szabadság pedig, a kartellek és trustok modern világában, kötött lakásforgalom mellett, a munkaadó és munkavállaló viszonyában, általában a mai kapitalista termelési rendben, már régen nincs. A bölcséleti és társadalmi tudományok szerint az ember nem szuverén ura akaratának s akaratára bármily valódi és bármily komoly legyen is, annak öntudatos irányítását rajta kívül álló súlyos tényezők determinálják.

Így a cselekvőképesség individuális felfogása helyébe annak szociális jellege nyomul, melyben a jóhiszemű forgalom biztonságának megóvása praevaleál.

A magánjogban kisebb baj, ha a társadalom elenyésző hányadú tagcsoportját nem veszi a felelősség gyámi szárnyai alá

mintha a jóhiszemű forgalom nyugodt, biztos és gyors lebonyolítását hátráltatja. A *quam in rebus suis*, vagy a szorgalmas családapa gondosságát még azzal is nehezíteni, hogy *in concreto* a vele szerződő elmetehetségének fogyatékoságát is vizsgálja, annál kevésbé lehet, mert ezek a fogyatékoságok rendszerint nehezen ismerhetők fel és változó fokozatokban jelentkeznek.

De nem ismeri a fogyatékos elmetehetség fogalmát a külföldi jog sem.

Tételes jogunk az osztrák és német rendszer mintájára teljesen a szabad akaratelhatározás dogmáján épül fel, de a cselekvőképesség tanát ezen jogrendszerek sem terjesztették ki a fogyatékos elmetehetség (*geistig unfrei*) ingoványos talajára, sőt a cselekvőképesség konstitutív korlátozása még az ellenkező bizonyítását, hogy t. i. az eredetileg jogtalan volt, vagy már okafogyott, sem engedi meg. Az angol jog a közönséges életszükségleti cikkek forgalmában a cselekvőképesség korlátozását egyáltalában nem ismeri, az egyéb magánjogi forgalomban pedig a bizonyítási terhet szabályozza olyképp, hogy az elmebajtt a saját jogügyletét megtámadó betegnek vagy gondnokának kell igazolnia, mert ha az elmebajossal szerződőnek elmebajáról a másik félnek tudomása nem volt, úgy az elmebajossal kötött jogügylet érvényes. Egyebekben a méltányosság védi a gyengébb egészséget. A svájci polgári törvénykönyv az ítélőképességet helyezi az akaratelhatározás helyébe, de egy kodex sincs, mely a 100%-os testi és szellemi épiséget tenné a cselekvőképesség teljességének előfeltételévé.

Midőn az illusztris szerző a védelem célját a fentiekben megjelölte és kijelenté, hogy a jognak módot kell nyújtani arra, miszerint a fogyatékos elmetehetségek káros ügyleteinek következményei elháríttassanak, egyrésztől, másfelől pedig az elme- gyengeség teljesen kizárván az öntudatos akaratelhatározást, szerinte már ezen hatásánál fogva: «biztos és a laikus által is könnyen felismerhető» ismérve a cselekvőképtelenségnek, nem gondolt azon nehéz határkérdésekre, melyek itt felmerülhetnek s amelyekre örök igazság marad a szálló ige: «Wo die Schwierigkeiten anfangen, hört der Kommentar auf».

A gyakorlati élet a felvetett kérdést véleményem szerint törvényhozási szabályozás nélkül is megnyugtatóan oldotta meg.

Csak példaképpen kikapok néhány vonatkozó felsőbbbírói ítéletet, melyek a kizsákmányoló ügylet semmisségét (Mjogi Dtár XIII. k. 5. 82.) és az illetéktelen befolyásolás megtámadhatóságát (U. a. IX. k. 78. XIV. k. 24. XVI. k. 92.) mondják ki utalással arra, hogy a jog által védett forgalmi élet tisztessége megköveteli, miszerint a jog fogyatékoságban szenvedő ügylet a megtévesztés és felismert tévedés esetein «*kívül is*» sikerrel megtámadható legyen, hogy egyik fél se élhessen vissza a másik félnek előtte tudvalevő elmetehetségbeli fogyatékoságával, szellemi alárendeltségével, védtelenségével, vagy kedvezőtlenebb gazdasági helyzetével. Viszont megállapította a cselekvőképesség teljes és korlátozatlan voltát legfelsőbb bíróságunk az orvosi szakvélemény ellenére is (Mjogi Dtár XV. 97. 68.) magának az ügyletnek objektív helyességéből.

Ha a védelem céljaként elsősorban a saját vagy családi vagyon megóvása áll oly fogyatékosoknál, kik érdekeik elhanyagolása következtében ezen vagyont veszélyeztetik, csak utalok a Kúriának a tékozlók gondnoksága ügyében kialakult gyakorlatára (Mjogi Dtár XIII. 73.), mely a veszélyeztető mulasztások esetében kellő védelmet nyújt, midőn kimondja, hogy aki oly mulasztásokat követ el, melyekkel vagyonát és jövedelmi forrásait a lényeges csökkenés s így önmagát vagy családját a károsodás veszélyének teszi ki (speciális prevenció) a 28. §. c) pontja alapján bírálendő el.

Minthogy a gyakorlat ilyképpen módot nyújt a különleges védekezésre, sokkal fontosabbnak tartanám, ha a generális prevencióról beszélhetnénk. Ha az állam vagy a társadalom megfelelő életelőfeltételeket teremtené, mert a fogyatékosba került elmetehetségek kategóriája a végletekig kiélesedett gazdasági harc s a természetellenes élet produktuma. Az emberek csak kis hányada képes ma ön-, illetve felfenntartását ösztöneit egészségesen kielégíteni. Munkaalkalmak létesítése, szellemi és nemi felvilágosítás, társadalmi higiénia kell ide, s nem új jogintézmények. Jó emberek, jó rokonok, egészségesebb munkamegosztás, friss, lüktető közgazdasági élet majd kitermeli a jó bírót, a forgalmi élet tisztességét és automatikusan kiépíti a gyengébbek védelmét az egész vonalon.

Feltételezem, hogy Szász elméletileg osztja az általános megelőzésre vonatkozóan érintetteket, minthogy azonban a javulás ideje *incertus quando*, a különleges megelőzés szempontjából különböztet forgalmi és nem forgalmi ügyletek közt. Ez utóbbiakat illetően (ingyencsek és végintézkedések) de lege ferenda megtámadhatóságot kíván. A gyakorlat mindkét nemforgalmi ügyletcsoport tekintetében teljesen kialakultnak mondható.

A forgalmi ügyletek körében Szász az uzsorás jelleg szerint disztíngvál. A nem kifejezetten uzsorás jellegű ügyletek megtámadhatósága szerinte azon fordul meg, vajjon a konkrét ügylet a fogyatékos elmetehetségű életviszonyai és szükségletei szempontjából *igazolt-e*?

Az igazolás felette nehéz, mert környezettanulmányt, a fogyatékosok történeti ismeretét s a családi, valamint anyagi viszonyok nem kívánatos nyilvános pertraktálását feltételezi. Az igazolás hosszadalmas eljárása alatt a védeni szándékolt érdeket esetleg közhatósági közreműködéssel károsítjuk, ha pl. egy a fogyatékosra előnyös ajánlat elfogadását az eljárás által addig késleltetjük, míg a kedvező alkalom elszalad.

Azon eset, ha a másik fél a fogyatékosról tudott s annak kihasználásával maga bírja a fogyatékos elmetehetséget reá oly ügylet kötésére, melyet annak előtte ismert gazdasági helyzetében és életviszonyai közt nyilvánvalóan igazolatlanul kell mindenkinek tartania, midőn tehát a rosszhiszemű túlhajtott és jogosulatlan nyereszkeskedési vággyal párosul: iskolapéldája a dolus civilisnek s ha ez esetre Szász azt ajánlja, hogy a fogyatékos elmetehetségű maga kérhessen eseti gondnokot, bátorkodom megjegyezni, hogyha a fogyatékos tud fogyatékoságáról, akkor elme- het ügyvédhez, hisz ilyen eseti gondnok akad *embarras de richesse*.

Baj csak akkor van, ha a fogyatékos nem tud a bajáról, sőt!

Az eseti gondnokra Szász szerint azért van szükség, mert az emberek olyanokkal, kik az elmetehetségbeli fogyatékoság gyanujában állanak, nem fognak e biztosíték nélkül ügyletet kötni. Eltekintve attól, hogy még a tőzsdén is van olyan élénk üzleti gyakorlatot folytató ügynök, kit hasonnevű kartársától megkülönböztetően bolond X-nek neveznek, a megkívánt biztosíték csak a forgalmat nehezítené, annál is inkább, mert Szász eseti gondnokánál a fogyatékosnak kellene előlegeznie a gondnok költségeit.

Eltekintve attól, hogy az ügyvédi kar közismerten erős, szociális érke mellett a fogyatékos elmetehetségű költségek előlegezése nélkül is kaphat jogvédelmet, de ha a betegnek van pénze az előlegezésre, akkor a Szász-féle terv szerint az előleget a gondnok saját jutalmazására megtarthatja akkor is, ha a tervbevett ügylet esetleg a gondnoktól függő okból létre nem jön. Ha pedig a betegnek pénze nincs, nincs kizárva, hogy egy komoly (nem légvárépítési) lehetőséget elmulaszt. Ezen a kérdésen a perenkívüli szegénység rendeleti kiterjesztése is segíthet.

Az eseti gondnokot Szász csak nagyobb jelentőségű ügyre tartogatná. Az érdekek relativitása mellett itt sincs biztos kritérium a nagyobb jelentőségre.

A német törvény (BGB. 1906. §.) előleges gyámságát Szász sem tartja nálunk szükségesnek, de nem óhajt új gyámsági alakot jogbiztonsági szempontból sem rendszeresíteni, hanem a fogyatékos elmetehetséget önálló gyámság alá helyezési okként akarja elfogadtatni.

A természetileg és tudományosan homályos tényalapkeretet még bizonytalanabbá teszik azon vérszegény pillérek, melyekre támasztatott. A beteg «egyénsége, életviszonyai és egyéb körülményei» oly határozatlan és ingatag kellékek, igazán csak frázisok, melyeknek tartalmi magja egy rövid kaucuk §-ba tömörítve a botrányos visszaéléseknek tág kaput nyit. Ha pedig csak az volt a szándéka, hogy keretszakaszt kodifikáljon, úgy a beállítás túl üres ahhoz, hogy a gyakorlati jogásznak zsinórmértékül szolgáljon.

Eltekintve azon erkölcsi *capitis diminutiótól*, mellyel az ily ügyekbe való hatósági beavatkozás még a legnagyobb óvatosság mellett is velejár, tudjuk, hogy a bíró is ember, kit szimpátiák befolyásolnak, s nem lehet őt méltányosan oly kísértésnek kitenni, hogy az *igazság* szolgáltatása helyett a társadalom (értve a legtöbb esetben: haszonleső rokonok) jogrendőre legyen. Ezek köz- igazgatási feladatok.

Szász indítványának lényege, hogy állítsuk be jogrendszerünkbe a fogyatékos elmetehetségek új kategóriáját, mint önálló gyámság alá helyezési okot. Vonjuk az 1877:XX. törvénycikk

28. §-ának a) és b) pontjai tényálladékát egybe s a fogyatékos elmetehetségük cselekvőképességét de lege ferenda úgy korlátozzuk, mint ahogy jelen jogunkban a kiskorúak és illetve a 28. §. b) pontja alapján gondnokság alá helyezett cselekvőképessége korlátozva van.

Annak megemlítésével, hogy Szász kezdeményezésére tudomásom szerint az azóta elmúlt 13 év alatt csak nagyon gyenge visszhang érkezett, a fentebbiekkel megcáfolni vélem, hogy az indítványozott új kategóriára egyáltalában szükségünk volna.

Dr. Révész Vilmos.

Kell-e egyszerűsíteni a büntető igazságszolgáltatást?

Vargha Ferenc a Budapesti Hirlapban majd a Jogtudományi Közlönyben az ő sajátos lenyűgöző erejével fejtegeti ennek szükségességét és azt, hogy az egyszerűsítést csak a perorvoslatok korlátozásával lehet elérni, s hogy a javasolt korlátozások nem érintik a bünvádi eljárásban érvényre jutó garanciális elveket. Ezzel szemben Füzesséry Kund a perorvoslatok bármilyen megszorítását ellenzi.

Legerősebben a Vargha Ferenc által ú. n. bagatell-ügyek és az ezekben megengedhető perorvoslatok kérdésében domborodik ki a két író közt az ellentét.

Bagatell-ügyeknek a koronaügyész úr azokat a bűnügyeket nevezi, amelyek jelentéktelenek, nincsen súlyuk a társadalmi igazság és érdekek nézőszögéből. Ilyenek szerinte az összes járásbírói továbbá a törvényszék előtt egyesbíró által elintézt bűnügyek.

Ezzel szemben Füzessérynek az az álláspontja, hogy a törvényszék hatáskörébe tartozó bűnügy sohasem lehet bagatell, viszont azt javasolja, hogy azok a vagyon elleni bűncselekmények, melyek értékhátértelődések következtében jutottak a törvényszék hatáskörébe, kerüljenek vissza a járásbíróshoz. Az ilyen ügyek rendes perorvoslat folytán sohasem kerülhetnek a Kúria elé, tehát így már is nagy tehermentesítés érhető el a Kúrián.

Ma már nem időszerű azt feszegetni, vajjon a járásbírói ügyekben használható semmisségi panasznak a Táblák hatáskörébe utalása jogpolitikai szempontból helyes volt-e, így tehát elfogadom Füzessérynek említett javaslatát.

Tényleg az 1907: XVIII. tc.-kel történt bünvádi eljárásunk első egyszerűsítése, ha címében ez a fogalom nem is foglaltatik, azután jött az 1921: XXIX. tc., amely már kifejezetten egyszerűsíti a bünvádi eljárást, s behozta a testi sértésre, lopásra sikasztásra, csalásra, ezekkel kapcsolatos orgazdaságra és bűnpártolásra (kivéve ezeknek leg súlyosabban minősülő vagy büntetendő eseteit) az egyesbíráskodást.

Most pedig az igazságügyminiszter úr a bünvádi eljárást úgy akarja tovább egyszerűsíteni, hogy az ilyen elsőfokon egyesbíró által elintézt bűnügyekben az ítélőtábla ítélete ellen csak akkor enged semmisségi panaszt, ha ez az egyesbíró ítéletét megváltoztatta, és pedig nem egyedül a kiszabott büntetés tekintetében változtatta meg. Ezek lennének a bagatell-ügyek.

Engedelmet kérek, hogy a súlyos bűnügy és ú. n. bagatell-bűnügy fogalmát más kiindulási pontból vizsgáljam, mint azt Vargha Ferenc és Füzesséry Kund tettek. Vizsgáljuk ezt elsősorban az ú. n. törvényelőtti vagy bíróelőtti egyenlőség fogalmával egybevetve, s ekkor nyomban rájövünk arra, hogy az állandóan hangoztatott «a törvény előtt mindenki egyenlő» nem igaz!

A relativitás elmélete nemcsak a természettudományokban, hanem a jogtudományban is érvényesül, s ekkor a következőt látjuk: gyilkolni sem nekem nem szabad, sem az írni-olvasni nem tudó, a legkezdetlegesebb vegetáló életet élő embernek sem szabad. Ebben mindkettőnkre egyenlően vonatkozik az erkölcs és a törvény tilalma. De itt van mindjárt a kriminálíták dédelgetett individualizációs elve, melynek alkalmazásával bizonyos momentumok érvényesülnek úgy a tett elbírálásánál mint a büntetés kiszabásánál; már ez is megbillenti a törvény előtti egyenlőség statikáját.

Am ha koncedáljuk is, hogy a törvény előtti egyenlőség tana és az individualizáció megférnek egymással, mindig azt fogjuk tapasztalni, hogy az utóbbinak szem előtt tartásával alkalmazott törvény hatásaiban egyénenként más és más. Ha egyformán sujt is

a lörvény, ennek a sujtásnak különböző a kihatása a szerint, hogy kit sujtott. Óriási ez a hatásbeli különbség pl. ha azt nézzük, hogy a bíróság egy kis piaci árúst vagy alkalmi ügynököt ítélte-e el olyan bűncselekmény miatt, amelynek mellékbüntetése a hivatalvesztés, vagy pedig ugyanilyen mellékbüntetést szab ki egy közszolgálatban álló egyénre, ügyvédre! Kérdem tehát Vargha Ferencet, tovább is ragaszkodik-e ahhoz, hogy azt, vajjon valamely bűnügy bagatell-e vagy sem, egyedül a társadalmi igazság és érdekek nézőszögéből kell meghatározni, avagy elfogadja-e, hogy ennél a meghatározásnál az igazság helyreállítása végett sujtott egyén jövő életalakulására az ítélet által gyakorolt befolyást is tekintetbe kell venni?

Azt hiszem, hogy Vargha Ferenc, akinek «töröl metszett világos és éles magyar esztét» én talán még jobban csodálom, mint ő a Nagy Emilnek a javaslattal kapcsolatban dicsért eme szellemi ékességeit, be fogja látni, hogy az általam felhozott érvek megdöntik az ő bagatell-elméletét, s hozzá fog járulni következő javaslatomhoz:

Olyan ügyekben, melyekben az elsőfokú ítéletet egyesbíró hozta, maradjon meg általánosságban a javaslat 31. §-ának a semmisségi panaszt korlátozó rendelkezése, de adjunk semmisségi panaszt a Btk. 55. §-ának 1. és 2. pontjaiban felsorolt egyéneknek minden olyan esetben, melyben ellenük az egyesbíró vagy az ítélőtábla a hivatalvesztés mellékbüntetését is kimondta.

Az id. §. második mondatát tehát így szövegezném: «ha azonban a kir. ítélőtábla az egyesbíró ítéletét a bűnösség és a minősítés kérdésében helybenhagyta vagy csupán enyhébb büntetés kiszabásával változtatta meg, a kir. ítélőtábla ítélete ellen csak a Btk. 55. §-ának 1. és 2. pontjaiban felsorolt állású vagy foglalkozású vádlott élhet semmisségi panasszal, feltéve, hogy ellenük hivatalvesztés is megállapított. Ebben az esetben a semmisségi panasz a Bp. 384. és 385. §§-ban meghatározott valamennyi semmisségi okra alapítható».

Azt hiszem, hogy ezzel a szövegezéssel: «csak», kellően kiemeltem, hogy csak ezek és mások nem, és ezek is csak akkor élhetnek semmisségi panasszal, ha ellenük a hivatalvesztést is kimondta az első vagy fellebbezési bíróság. Ezt a semmisségi panaszt nem szabad úgy megszorítani, hogy csak egyes címekre legyen alapítható; több munkát a semmisségi panasz alapos elintézésénél (mert remélem, hogy a javaslat nem akar az alaposág rovására egyszerűsíteni?) az annak megokolásánál érvényesíthető címek többfélesége nem okoz.

Vannak a javaslatnak az anyagi igazság érvényesülését nagymértékben elősegítő rendelkezései is. Ilyenek a 28. §., mely a kiszabott büntetés kérdésében eddig engedett semmisségi panasz címeinek körét tágitja, és a ténymegállapítás helyesbítését a kir. Kúria előtti eljárásban is megengedő 33. §.

Lássuk csak ezeket és általában az eljárás egyszerűsítéséről rendelkező szakaszokat sorjában.

A 26. §. a Bp.-nak szabályait csak ideiglenesen óhajtja módosítani, de sem ez, sem a hatálybaléptető 50. §. nem árulják el, sőt az indoklás is hallgat arról, hogy ez az ideiglenesség meddig tart.

A 27. §-al nem kell foglalkoznom, de annál behatóbban azzal a 28. §-al, amelyben megnyilvánuló liberális irányzatot az imént örömmel üdvözöltem. Ez a szakasz némely rendelkezésével, illetőleg hivatkozásával — hogy többet ne idézzek: Btk. 66. §. — oly esetekben is enged semmisségi panaszt, amelyekben már eddig megadta ennek a lehetőségét nem az általa helyettesítendő Bp. 385. §. 3. pontja, hanem ennek 2. pontja (l. a Vargha—Balogh—Illés kommentárban éppen a Vargha Ferenc által szerkesztett perorvoslati részt!). Nem szeretem a törvényszerkesztésnél az ismétléses pleonasmust, sem azt, ha két szakasz félhomályban tétozva sejteti annak a lehetőségét, amiről egyetlen szakasznak világos engedéssel kellene rendelkeznie.

Javasolom tehát, hogy a 28. §. ne csak a Bp. 385. §-ának 3., hanem 2. pontjának helyébe is iktasson egy újonnan megszövegezendő egységes rendelkezést, amely minden olyan semmisségi okot felöleljen, amelynek alapján a kiszabott büntetés ellen fellebbezést vagy semmisségi panaszt lehessen bejelenteni. (Nem tévesztendő ez össze azzal, hogy semmisségi okra hivatkozás nélkül is lehet enyhítésért vagy súlyosbításért fellebbezni (Bp. 382. §. 1. bek.).

A 30. §-al bevallottan megtorló rendszabályt akar az igaz

ságügyminiszter úr a perorvoslattal élő vádlottal szemben alkalmazni. Mondjuk meg nyíltan, hogy ez sehogysem méltó alkudozás a vádlottal a vádlott hátrányára. Mert csakis erről van szó; a gyakorlatban ugyanis — ha ez a szakasz törvényerőre emelkednék — csakis a közvádlónak a vádlott terhére csatlakozása jöhet tekintetbe, mert egyrészt a vádlott a közvádló után nyilatkozik, hogy fellebbez-e, másrészt, ha nem is fellebbezett, csatlakoznia sem kell, mert a Bp. 387. §-a előírja, hogy a vádlott terhére bejelentett fellebbezés javára használnak is tekintendő. Méltatlan kísérlet ez a 30. §., mert a vádlónak már eleve tisztában kell azzal lennie, hogy a kihirdetendő ítélettel szemben milyen álláspontra fog helyezkedni, s a megsértett állami vagy magánérdek hathatósabb védelme, ennek fellebbezéssel leendő kikényszerítése nem függhet attól, vajjon minő magatartást tanúsít az ítélettel szemben a vádlott. Itt nem lehet a polgári perben engedett csatlakozás hasonlóságával dolgozni, mert a kettő sehogysem azonos valami. Minthogy pedig bevallottan a perorvoslattól akarja ez a szakasz a vádlottat elrettenteni, teljesen célját tévesztett a miniszternek az indokolásban tett ama megnyugtató próbálkozása, hogy emellett a vádló perorvoslata, tehát csatlakozása is, a vádlott javára használnak is tekintendő. Itt hivatkozik az 1871: XXXIII. tc. 26. §-ára, amely semmilyen vonatkozásba nem hozható a csatlakozás kérdésével.

A 32. §. minden fellebbezést rendszerint tanács-ülésben óhajt elintéztetni. Ez ellen minden juristának fel kell emelni óvó szavát. Annak idején, mint legelsőrendű fontosságú vívmányt hozták be az ítélőtáblák előtt megtartandó fellebbviteli főtárgyalást; a Bp. miniszteri indokolása valamint az igazságügyi bizottság javaslata terjedelmes indokolással mutatták ki, hogy a fellebbviteli főtárgyalásban érvényesül legerősebben a szóbeliség és közvetlenség elve, amely nélkül modern bűnvádi eljárás el sem képzelhető. A Bp. előkészítő munkálatainál meghallgatott szakférfiak kivétel nélkül a szóbeliség mellett foglaltak állást, s most ezt a bevált intézményt óhajtja a kormány megszüntetni, mert a rendszerint tanács-ülésben az elintézés «a felsőbbíróság munkaterhét csökkenti és ezzel az eljárást gyorsítja».

Ez nagyon gyenge indokolás!

A Bp. erősen közjogi garanciális jellegű törvény; ilyen törvények alkotásánál vagy módosításánál a bírói munkateher csökkentésének szempontja befolyással nem bírhat. Az eljárást nem jogfosztó intézkedésekkel, hanem észszerű és gazdaságos igazságügyi közigazgatással kell helyes ütemre és kellő mederbe terelni.

Az ominózus 32. §. nem meri nyíltan és teljesen megszüntetni a fellebbviteli főtárgyalást, bizonyos esetekre azt fenntartja, de azt, hogy ezek az esetek fennforognak-e, az eljáró tanácsra bízva «Főtárgyalást kell tartani, ha a tanács úgy látja, hogy... a ténybeli megállapítást... meg kell változtatni».

Fel sem óhajtom tenni a mi nagyon alaposan ítélkező táblai büntető tanácsainkról, hogy — a 32. §. törvényerőre emelkedése esetén — a törvényszék ténymegállapítását csak azért fogják minden ügyben változatlanul elfogadni, hogy ezáltal a szóbeli tárgyalás szüksége elessék. Ámde amint ez a szükség feimerül, nem munkateher-csökkenés áll be, hanem munkaszaporulat, mert akkor a tanács-ülésben elintéztett, és pedig alaposan elintéztett bűnperben, amelynek alapos elintézésére vall az, hogy a tényállást aggályosnak találták, újabb, immár szóbeli tárgyalást kell tartani, ez pedig dupla munka!

Továbbá, bármennyire is megbízom a táblák igazságérzetében és gyakorlati érzékében, a védelem szabadságának és a vádlott polgárjogainak nagy sérelmét látom abban, hogy az a roppant fontos kérdés, vajjon a törvényszék ítéletének alapjául szolgáló tényállás elfogadható-e vagy sem, már eleve is egyedül a fellebbezési tanács felfogásától függjön. Másszóval: ha a vádlott fellebbezett is a ténymegállapítás ellen, ebben a kérdésben csak akkor tartson a tábla főtárgyalást, ha maga is úgy látja az iratokból, hogy azt meg kell változtatni. Az iratokból látja úgy, nem a védelem szóbeli előterjesztése és az e felett kifejlődő vita — perbeszéd — után. Vagyis a tábla előre foglalhasson állást, mielőtt meghallgatta a védelmet. Ez az aggályom arra az esetre is áll, ha a vádló fellebbez ténykérdésben a vádlott terhére.

Minthogy pedig azt, hogy ténymegállapítást csak szóbeli tárgyalás alapján lehet megváltoztatni, a 32. §. is fenntartja, intézzen el a tábla minden olyan fellebbezést, melyet a ténymegállapítás

miatt vagy e miatt is használtak, fellebbviteli főtárgyaláson, mert tényekre vonatkozó vita akár bizonyításfelvétellel akár e nélkül csakis kontradiktórius eljárással dönthető el megnyugtatóan és ezután, mikor a felek már megtették észrevételeiket és előterjesztéseiket, döntsön a kir. tábla ebben a kérdésben, hogy megváltoztatja-e és hogyan a ténymegállapítást.

Amennyire fontosnak és elengedhetlennek tartom a ténykérdésben a szóbeli fellebbezési tárgyalást, annyira szükségtelennek tartom ezt, ha a fellebbező a ténymegállapítást nem támadja, hanem fellebbezését egyedül anyagi semmisségi okra alapítja. Ilyen esetben a legsúlyosabb ügyben is elegendőnek és megnyugtatónak találom a fellebbezésnek tanács-ülésben történő elintézését akkor is, ha a vádlott terhére használt fellebbezés alapján az elsőfokú ítélet ugyancsak terhére lenne megsemmisítendő.

A jav. 32. §. első bekezdését tehát törölném, ellenben a Bp. 400. §-ának 7. pont helyébe a következő rendelkezést iktatnám: «7. ha a fellebbezést csakis semmisségi okra alapították».

Ebben minden benne van; a régi szövegnek ez a mondata: «ha az ítélet alaki semmisségi ok miatt megsemmisítendő» felesleges, mert azt, hogy az ítélet megsemmisítendő-e, előre nem lehet tudni, viszont, ha tényleg fennforog valamely figyelembe veendő alaki semmisségi ok, az ítéletet a tábla a 404. §. első bekezdése szerint amúgy is megsemmisíti. Abban, hogy «csakis semmisségi okra alapították», bennfoglalvák úgy az alaki, mint az anyagi semmisségi okok, s mert ott áll a «csakis», kizárja ez a szöveg ebből a körből a ténymegállapítás ellen intézett fellebbezést.

Hogy mi történjék abban az esetben, ha a fellebbezést egyedül anyagi semmisségi okra alapították, megszabják a Bp. 423. §. 2. és 3. bekezdései, tehát e részben új rendelkezés felesleges. De feleslegessé válik a négy bekezdéssel feljebb kifejtett álláspontom szerint a Bp. 413. §. 2., továbbá 423. §. 4. és 5. bekezdése, sőt a Bp. Élt. 23. §-a is.

Itt sietek megjegyezni, hogy a ténymegállapítást támadó fellebbezés, mint javaslatom szerint tanács-ülésre egyáltalában nem tartozó, a Bp. 407. §. alapján kerülne főtárgyalásra.

A 413. és 423. §§. kiemelt rendelkezései azért válnak feleslegessé, mert javaslatom az egyedül anyagi semmisségi okra alapított fellebbezést is kizárólag tanács-ülés elé utalja akár a vádlott javára, akár a vádlott terhére használták azt, akár felmentő, akár bűnösséget megállapító ítélet ellen, vádlott pedig a tanács-ülésben nem működik közre, mint perbeli fél, tehát nem idézhető, nem is idézendő.

Viszont minden olyan fellebbezést, amelyet nem egyedül semmisségi okra alapított a fellebbező, hanem a ténymegállapítást is támadja, kivétel nélkül szóbeli főtárgyaláson kívánok elintéztetni, amelyre a vádlott megidézendő. E végből az idézést szabályozó Bp. 409. §. első bekezdésébe a «vádlott» megfelelően beszúrandó. Ha a vádlott az idézés dacára nem jelenik meg, de bizonyításfelvétel sincs, a meg nem jelenés esetleges hátránya miatt magára vessen. Ha pedig bizonyítást vesznek fel, s idézésre nem jelent meg, a Bp. 413. §-ának megmaradó első bekezdése és 414. §. alapján elővezetik.

Más szempontok irányadók annak a megfontolásánál, hogy a semmisségi panaszt a Kúria tanács-ülésében vagy tárgyaláson intézze-e el? Vargha Ferenc ezt a kérdést az ügyvédi kereseti lehetőségek szempontjából nézi s szóbeli tárgyalást engedne, ha a felek azt fontos okból kérik. Ezt a kérdést nem ebből a szempontból kell eldönteni. Teljesen megnyugtatónak gondolom a Kúria ítélkezését olyan esetekben, amelyekben a perorvoslatban az azt használó fél a felhozott semmisségi okon kívül más körülményre nem hivatkozik, tehát nem érvényesít olyan mozzanatot, amely a javaslat 33. §-ának körébe vág, vagyis nem bolygatja a ténymegállapítást. Mert az világos, hogy a Kúria csak a jogkérdésben ítél, ám ha éppen a törvény helyes alkalmazása megkívánja, hogy a ténymegállapítást maga a Kúria helyesbítse és ezt iratellenesség vagy helytelen ténybeli következtetés fennforgásánál maga a Kúria teszi, éppen azért, hogy ezt tehesse, bele kell mennie a ténykérdésbe is. Sőt akkor is bele kell mennie a Kúriának a ténykérdés bizonyos fokú és körű vizsgálatába, ha maga nem helyesbíthet ugyan, de úgy látja, hogy a ténymegállapítás hiányos vagy homályos s a helyes tényállás az iratok alapján kétségtelenül meg nem állapítható. Ilyen esetben megsemmisít és hiánypótlásra s új ítélelhozatalára utasít. Világos, hogy ezt csak a ténykérdés megvizsgálása után teheti.

Indítványoznám tehát, hogy a javaslat 33. §. utolsó mondata: «a semmisségi panaszt felülvizsgáló bíróság ilyen határozatot csak hivatalból hozhat, e végett perorvoslat nem használható», maradjon el; ennek nincsen jogászilag megokolható értelme, mert ha az alsófok ténymegállapítása hiányos, akkor azt a végből, hogy a törvényt helyesen lehessen alkalmazni, pótolni kell, tehát az ítéletet meg kell semmisíteni. A felet pedig sohasem szabad olyasminnek a kérésétől elzárni, ami kérelem nélkül is teljesítendő. Ehhez még azt fűzöm hozzá, hogy semmisségi panaszt ténykérdésben, így nyersen felfogva, a törvény szerint nem is lehet bejelenteni, de ott van a Bp. 384. §-ának 10. pontja, amely szerint alaki semmisségi ok, ha az ítéletnek rendelkező része érthetetlen és ez egyes esetekben fedni fogja a javaslat 33. §. második bekezdésében említett homályos ténymegállapítást, amikor is a perorvoslattal élő fél erre a semmisségi okra fogja alapítani a semmisségi panaszát.

Továbbá indítványozom ezek után azt, hogy valahányszor a javaslat 33. §-ának alkalmazására kerülhet a sor, a Kúria is szóbeli tárgyalást tartson. Ennélfogva a javaslat 32. §-ának második bekezdését (amely egyetlen bekezdés maradna, mert az első törölni kívántam) innen kezdve «ily ügyben» a következőképpen szövegezném: «Ily ügyben is tárgyalást kell tartani, ha a semmisségi panasszal élő fél valamely a Bp. 384. és 385. §-aiban meghatározott semmisségi okon felül azt is panaszolja, hogy az elsőbíróság ténymegállapítása az iratok tartalmával ellentétben áll, hiányos vagy helytelen ténybeli következtetés történt, avagy azt a felek más fontos okból kéri».

Egyébként pedig a javaslat 33. §-át összhangba kellene hozni a Bp. 437. §. ötödik bekezdésének helyébe lépett 1914: XIII. tc. 35. §-nak első bekezdésével.

Itt rá kell mutatnom a Bp.-nek egy rendelkezésére, helyesebben homályára, amely ellentétben áll azzal az ügyfélegyenlőségi elvvel, amelyen a Bp.-nak egész rendszere alapul. A törvény megengedi, hogy vizsgálatot indítványozhasson úgy a vádló, mint a terhelt.

A Bp. 378. §-a szerint a «vádlónak» a vizsgálat elrendelése iránt tett indítványát elutasító másodfokú végzés ellen további felfolyamodás használható. Az elv tehát az, hogy ebben a kérdésben kétfokú legyen a felfolyamodás. Azt pedig, hogy valamilyen perorvoslat valamely kérdésben használható-e, sohasem szabad törvényben intézményesen úgy eldönteni, hogy ez attól függjön, hogy a felek közül melyik használja. Ellenkezik az ügyfélegyenlőség elvével, hogy olyan kérdésben, amelyben a vádló élhet további felfolyamodással, a terhelt ne élhessen. De nyoma sincs a Bp. előkészítő munkálataiban annak, hogy a törvényszerkesztő vagy törvényhozó itt tudatosan zárta volna ki a terheltet a további felfolyamodásból. Erre nem is gondolt, hanem mivel leginkább a vádló indítványoz vizsgálatot, ennek adta meg a további felfolyamodás jogát. A Bp. 378. §. második bekezdésében tehát az «a vádlónak» szavakat törölni kellene és az «indítványát» szó helyett beiktatni: «indítványt vagy kérelmet».

Dr. Vadász Imre.

A nemzetgyalázási perekről.

Teljesen elhibázott és a kíváncsi pontosan ellenkező irányban ható az az igazságügyi politikai taktika és módszer, ami már régebben — a köztudatba sikeresen belevitt kifejezést használom, — a nemzetgyalázási perekben a büntetőjogi alapelvekkel szembe fordítva felbukkant és azóta él.

A nemzet erkölcsi integritását akarta a törvény védeni kintről és bentről jövő támadásokkal szemben és ez a cél a gyakorlatban odáig homályosult, hogy célszerűtlennek és oktalannak tűnik fel a felületesen néző előtt maga az elv is, amelynek szolgálatára a törvény alkottatott.

Pedig volt ok a törvény meghozatalára és lehet ok annak a fenntartására. Elvégre a trianoni határok között is él a magyar nemzet organizmusa, hat az őseréje és követeli állami szuverénitásának elismerését. Aki pedig ez ellen támad, bűnhődjék. Önfenntartási érdek ez. Eszköz, amit minden organizmus igénybe vehet. Védekezés a további széthullás ellen és szükséges erőmutatás kifelé és befelé.

Ennek a védekezésnek erejét azonban nem szabadna senkinek és semminek letompítani. Annyival kevésbé az ellenkező hatást kívánni. Pedig sokszor ez történik. A módszer, az eljárás, ahogyan

a nemzetgyalázási perek kezeltetnek, egészen különleges. Ez a szigor a büntető perrendtartásunk szellemétől teljesen idegen. Ez azután már meg is termette a maga keserű gyümölcsseit. Az emberek már a falvakban és tanyákon is tudják, hogy gazdájukról, szomszédjukról csak azt kell állítaniok, hogy a magyar névvel, megjelöléssel kapcsolatban valami becsmérlő kifejezést használtak és ez már teljesen biztos út ahhoz, hogy az ellenségtől egy időre megszabaduljanak. Tudja a lakó és a házigazda is, hogy a lakáscserének sokszor bevált és gyors módja ez, mert amikor nemzetgyalázási perről van szó, akkor nincs pardon és nincs tréfa.

A rögtön alkalmazott szabadságkorlátozó intézkedések úgy felszaporították a denúciánsok, hamis vád kitalálók és hamis tanúk számát, hogy ez már valósággal ijesztő és kétségbeesítő. Jó magyar embereknek szájába adnak olyan kifejezéseket, akiktől ez legtávolabb áll.

Meggyőződéssel állítom, hogy tévedne az a külföldi, aki a nemzetgyalázási perek statisztikáját akarná ellenünk érvényesíteni arra nézve, hogy mennyi magyar ember támad nemzetét ellen. Ez a statisztika nem mutatja meg a való képet. Ez csak azt mutatja, hogy az emberek rosszak és ha ártani akarnak egymásnak, nem riadnak vissza semmiféle eszköz igénybevételétől sem.

Ennek a szomorú helyzetnek kialakulásában jelentékeny része van a vádhatóságoknak adott utasításnak, hogy ily ügyekben olyan szigorúsággal járjanak el, mint semmiféle más bűnügyben. Elég csak arra utalni, hogy a vádirat még benyújtása előtt a felsőbb hatóságok vizsgálata alá kerül, a kir. ügyészek kötelesek fellebbezni a felmentő ítélet ellen, az ítéletekről sürgős jelentés megy a legfőbb adminisztratív igazságügyi hatóságokhoz és ott fent készül a mindent felölelő, részletes statisztika.

Ez a módszer kiveszi a vád alaposságának elbírálását a kir. ügyészek kezéből és lelkiismeretük szabadságát is korlátozza, amikor a felmentő ítélet elleni fellebbezést bejelenteni kötelesekükben áll. Ha nem tartana a kir. ügyész már a hozzáérkező vádak elbírálásánál a felsőbb hatóságoktól, ha utasítás nélkül módja volna a tárgyalás közvetlenségének hatása alatt szuverénül dönteni a fellebbezés szükségességéről, úgy mód volna az alaptalan és hosszútól, gonosz indulattól vezetett feljelentések alapos megrostálására és hamar rájönnének az emberek arra, hogy a kir. ügyészség nem ad minden feljelentésnek hitelt és nem kénytelen jó magyar emberekről elhinni azt, hogy azok minden ok nélkül bántják és sértik nemzetüket.

És ez az ú. n. ügyési utasítási rendszer hat minden irányban. Maga a bíróság is tudomást vesz erről, amikor soronkívül betárgyalja az ügyet és nem hagyja figyelmen kívül azt sem, hogy a kir. ügyész fellebbez nemzetgyalázási perben olyan ítélet ellen is, amely ítéletet egyébként, ha az nem nemzetgyalázási perben hoztatott volna meg, feltétlenül tudomásul vett volna.

Az előzetes letartóztatások kérdésének kezelése ezen ügyekben különösen alkalmasnak bizonyult arra, hogy a vádakot koholó emberek ellenségeik ártalmatlanná tételénél a nemzetgyalázási tényállások kitalálásának útját vegyék leghamarabb igénybe. Megszállott területről és külföldről érkezőkkel szemben pedig az ily vád majdnem biztosan eredményesen ható módszernek bizonyult. Sok nemzetgyalázási per ítéletében megállapította már a bíróság a vádnak teljesen koholt voltát, de sajnos, felette kevés azon esetek száma amikor a fegyver visszafordításával a denúciánsok példásan lakolnának nemzetgyalázás miatt azért, hogy a magyar nemzet hecsületének felhasználásával akarták pecsenyéjüket megsütni a sokszor pokoli ravaszsággal magasra szított lángok mellett.

Meg kell szüntetni a kir. ügyészségek szabad elhatározásának korlátait a nemzetgyalázási és egyéb politikai vonatkozású perekben! Semmi szükség sincs arra, hogy a kir. ügyész ezekben a perekben az egyébként minden más büntető ügyben is meglevő, természetes ellenőrzésnél messzebbmenő kontrollban és utasításban részesüljön. Meg kell adni a kir. ügyészségnek azt a, minden felsőbb fórum befolyásától mentes jogot és lehetőséget, hogy azonnal visszaverje a koholt vádat, hogy védelmébe vehesse azonnal az üldözöttet és ne engedje bírósági fórumokon át, a tárgyalást nyilvánosság elé vivő újságcikkekben tovább élni azt a vádat, amelynek alapossága iránt kételyei vannak. Ne kelljen embereket megbélyegezni váddal, ne kelljen szaporítani a büntető perek számát és megszületni engedni azt a feltevést itthon és

odakint, hogy annyian bántják, támadják a magyar nemzet becsületét és szuverénitását.

Gondoljon az igazságügyminiszter úr arra, hogy ellenségeink ezt odakint ellenünk használják fel és az az átutazó ember, aki hosszas előzetes letartóztatás után tudja csak a bíróság előtt ártatlanságát bizonyítani, ellenséges indulattal, elkeseredéssel megy tőlünk haza megszállott területre, oda, ahol nem szabadna semmi egyébnek születnie csak nagy, ellenállhatatlan vágyakozásnak és szeretetnek a megmaradt kis magyar haza iránt.

Enyhíteni kell a külföldiek és megszállott területről érkezők helyzetét nemzetgyalázási perekben. Utlevelük ideiglenes átvételével, jelentkezési kötelezettségük elrendelésével teljesen feleslegessé válik őrizetbevételük. A szabadról hagyott külföldi, vagy megszállott területen lakó könnyen meg fogja érteni, hogy a tényállás kivizsgálása elmaradhatatlan és szükséges. Így nem keserítjük el őket és nem nevelünk magunknak ellenségeket. Így megvalósulhat a törvény valódi célja.

Maradjunk csak meg a büntető perrendtartásunk igazi szelleménél! A magyar bíróság és magyar ügyészség lelkéhez ne nyúljon senki és semmi kivételes szabály. Az embereket meg kell győzni és nyugtatni arról, hogy az igazság ereje nagyobb minden bosszúnál és hogy az igazságszolgáltatás nem lehet eszköz senkinek a kezében, lévén az igazságszolgáltatás egyedül és kizárólag az igazságért.

Dr. Fényes Jenő.

Kármán Elemér emlékezete.

Budapesten, a kerepesi-úti temetőben, ez év február 22-én kísértük utolsó útjára dr. Kármán Elemért, aki hosszú és nehéz betegeskedés után adta vissza lelkét teremtetőjének, hogy gyászt keltsen távozásával azok szívében, akik őt — a nemesen gondolkozót — ismerték és szerették. Halálával egy szerény, tiszta és bölcs élet oldódott fel a földiség kötelékei alól s vele kialudt egy egészen eredeti tehetség s egy elhivatott írói lélek teremtető lángja, melynek melegét és világosságát oly sokan éreztük, láttuk és szerettük.

Az érvényesülésnek, a sikernek, az intrikáknak, az ünnepektetéseknek az annyi fáradsággal, energiapazarlással és ravaszsággal adminisztrált hadjárata sohasem tudta magával sodorni és magával sodorni és magához rántani Kármánt, aki megmaradt egyszerű, egész és érintetlen embernek és az utóbbi években szinte íróasztalához kötötten, teljes elvonultságban élt azok figyelmében, akiket az irodalom mögött az írók életfolyása is érdekel. És ez a fizikai magányosság kényszerítette arra, hogy a maga belső és tartalmas életét élje, tudását egészen annak szentelje, amin akkor, amikor még fizikailag ép és egészséges volt, olyan igazi hittel és tisztult rajongással csüggött, a dolgozó és küzdő nép és gyermekei lelkének megmentésén, gyógyításán. Ő meglátta azt, amit ez országban oly kevesen, meglátta istenáldotta népünk tehetségét, szorgalmát, verejtékes munkásságát, minden jóra való készségét, de meglátta magárahagyatottságát, iskolázatlanságát, a társadalmi osztályellentétek kirívóságát és társadalmunk évszázadok hosszú sora óta gyógyítatlan sebeit is. És mit tett Kármán? Bízó lélekkel és igazi idealizmussal áttelten kereste a gyógyítás eszközeit és útjait. Hogy jó úton járt-e, döntsék el az arra hivatottak. De hogy jó úton akart járni s küzdelmeiben mindenkor higgadt és tiszta fegyverekkel harcolt, ezt egész élete és életének egész munkássága igazolja.

Dr. Kármán Elemér 1876 április 28-án született. Elsőszülött fia nagy pedagógusunknak dr. Kármán Mórnak, akit széleskörű, tudományos szervező tanító munkája nem gátolt abban, hogy a nevelés minden lehető eszközét felhasználva, gondtalan, boldog fejlődést biztosítson gyermekeinek. Eleven eszű, gyors felfogású, tehetséges fiának fejlődésében sok öröme telt a tudós apának, s már 1884-ben 8½ éves korában növendéke lett a tanárképző intézeti gyakorló gimnáziumnak, amely Kármán Mór terve szerint alakult s a melyben a középiskolai tanítást újjáalkotó munkáját végezte. 1884–1892 volt dr. Kármán Elemér a gyakorló gimnázium növendéke, azután egy évig a budapesti tud. egyetem bölcsészeti karán nyelvi s történelmi tanulmányokban képezte magát tovább. Azután a jogi karon végezte egyetemi tanulmányait s 1898-ban államtudományi, majd jogi doktorátust tett.

1897–1898-ban Horváth Boldizsárnak, a 67-es kormány igazságügyminiszterének volt titkára.

Pályáját a Kisbirtokosok Országos Földhitelintézeténél kezdette meg, majd 1901-ben veszprémi kir. törvényszéki aljegyző, 1902-ben szombathelyi kir. törvényszéki jegyző, 1904-ben pedig a győri ítélő táblánál tanácsjegyző. 1905-ben a szentgotthárdi járásbírósnál albíró, 1908-ban nagyvárad kir. ügyész, 1912-ben az erzsébetfalvai (mai Pesterzsébet) járásbíróshoz nevezték ki járásbírónak s a fiatalkorúak bírójának, 1916-ban a budapesti kir. büntető törvényszék bírója lett és a fiatalkorúak bírója, 1917-ben az igazságügyminisztériumba rendelték be, 1919-ben pedig a budapesti büntető törvényszékhez osztott be. Nyugalomba 1922-ben helyeztetett.

Erzsébetfalván 1915. júliusában alapította meg a kriminálpedagógiai intézetet, az egyedülit egész Európában, megelőzve az amerikaiakat is, akik csak 1916-ban szerveztek hasonlót, 1923 decemberében a Deutsche-Gesellschaft für Soziologie levelező tagjának választotta.

Megjelent művei :

A párbaj jogreformja (könyv) Szombathely, (1903). — *A magánindítványi büncselekményekről a büntetőtörvény módosítása szempontjából*. Magyar Jogászegyleti Értekezések XXXVIII. köt. 7. füzet. Budapest, (1909). — *Bűnügyi statisztikánk újabb eredményei és irányai*. Közgazdasági Szemle 29. köt. 5. és 6. számában Budapest, (1909.). — *A zúgírás a polgári perrendtartás életbelépésétől javaslatában*. A Jog XXIV. évf. 37. számában, (1905.). — *Az igazságügyi rendőrség szervezése és kiképzése Magyarországon*. Jogállam VIII. évf. 5., 6. és 7. füzet, különlenyomatban is, Budapest, (1909.). — *A német bünvádi eljárás novellája és a magyar bünvádi eljárás*. Jogtudományi Közlöny 44. évf. 11. szám. — *A nyomozás tudománya*. Jogtudományi Közlöny 44. évf. 18. és 19. szám. — *Strafregister und Erkennungsdienst in Ungarn*. Archiv für Kriminalanthropologie und Kriminalistik, herausgegeben von Prof. Dr. Hans Gross in Graz. (H. Gross' Archiv) Bd. 36. X. (Sonderabdruck Vogel, Leipzig 1909.). — *Utmutató a jelentések szerkesztéséhez*. Csendőrségi Lapok 1910. évi 44–49. sz. (Különlenyomat, Budapest, 1910.). — *A csendőri nyomozás reformja*. Jogtudományi Közlöny 45. évf. 16. szám. — *Az országos bírósági vegyész jogállása*. Jogt. Közl. 45. évf. 34. sz. — Kármán-Soltész : *Utmutató a bűnügyi nyomozás alkalmával követendő eljárásra nézve a m. kir. csendőrség számára* (könyv) Budapest (1911.). — *Fiatalkorú ellen bocsátható-e ki nyomozólevél? A B. N. 18. §-ának joghatásai*. Büntetőjog tára LXIII. köt. 7. sz. (1911.). — *Bevezető a büntetőjog és eljárás tanáiba*. A rendőrségi, csendőrségi és községi közigazgatási tanfolyamok számára (könyv) Eggenberger, Budapest, 1912. — *A jog- és államtudományi továbbképző tanfolyam*. Jogtudományi Közlöny (1912.). — *A törvényszéki lélektan és oktatása*. Jogtudományi Közlöny (1912.). — *A bűnügyi (kriminalistikai) intézetekről*. (1913.). — *A gráci bűnügyi egyetemi intézet*. Jogtudományi Közlöny 48. évf. 1. szám. (Különlenyomat 1913.). — *A daktiloszkópia újabb eredményei*. Jogt. Közl. 48. évf. 12. sz. (Különlenyomat 1913.). — *A tanuvallomások lélektana*. Jogt. Közl. 48. évf. 43. szám (1913.). — *A fiatalkorú büntetettek tanulmányozásának módszerei*. Jogt. Közl. (Különlenyomat Budapest, 1913.). — *A gyermekek züllésének külső okai*. Az első magyar országos gyermektanulmányi kongresszuson tartott előadás. (Különlenyomat a kongresszus naplójából Budapest, 1913.). — *A csendőrtisztek bűnügyi kiképzéséről*. Bűnügyi Szemle I. évf. 5. szám. (Különlenyomat). — *A gyakorlati nyomozás oktatása a csendőrségnél és a csendőrségi bűnügyi múzeum*. Csendőrségi Lapok VII. évf. 44., 45. és 46. szám (Különlenyomat Budapest, 1913.). — *Mit kell tudni a csendőrnél a bünvádi perrendtartásból?* Csendőrségi Lapok VII. évf. 19. szám. — *Kriminalistikai jegyzetek*. Bűnügyi Szemle I. évf. — *Kriminalistische Beiträge I–IV*. H. Gross' Archiv Bd. 51. (Sonderabdrucke, 1913.) Vogel, Leipzig. — *Hans Gross és a modern bűnügyi tudomány*. Bűnügyi Szemle II. évf. 9. sz. (Különlenyomat 1914.). — *A védőügyvéd szerepe a fiatalkorúak bírósága előtt*. Az Ügyvédi Körben tartott előadás. Ügyvédek Lapja XXXI. évf. 7–10. szám. — *A Fb. VI. fejezete és a fiatalkorúak bírái*. (Egy háborús igazságügyi kérdés). Jogt. Közl. 1916. évf. 40. szám. (Különlenyomat). — *A kriminálpedagógiáról*. Néptanítók Lapja 1916. évf. 43. szám. — *Az iskola és a gyermekbírósgok*. Néptanítók Lapja 1916. évf. 52. szám, 1917. évf. 1–2. szám. — *Ein Kriminalpädagogisches Institut*. Beyer, Langensalza 1916. — *Egy gyermekvédelmi intézmény a gyáripar szolgálatában*. Magyar Gyáripar 1917. évf. 11. szám. (Különlenyomat Budapest, 1917.). — *A kriminálpedagógia feladatai*. Magyar Pedagógia 1917. évf. 5. és 6. szám. — *Pedagógiai szempontok a gyermekvédelemben*. Ped. Értésítő 1917. évf. 4., 5. és 6. sz. — *A budapesti kriminálpedagógiai intézet* (könyv) Budapest, 1918. — *Kármán Mór Ethikája, Ethika, mint a szociológia alapja* (könyv) Genius Budapest, 1921. — *A gyermekek erkölcsi hibái és erkölcsi betegségei* (könyv) Novák, Budapest 1922. Ugyanez megjelent német fordításban is : *Einführung in die Kriminalpädagogik* címen Bd. 20. u. 21 der Sammlung „Pedagogische Reihe herausg. v. Prof. Lehmann“ Rösl, Leipzig 1923. — *Die Diebstähle der Kinder, ihre Ursachen, Erkennung und erzieherische Behandlung*. Heft 13. der Sammlung „Entschiedene Schulreform“, herausg. von Prof. Paul Oestreich,

Berlin» Oldenburg, Leipzig 1923. — *Die soziologische Erforschung der Jugendkriminalität*. Kölner Vierteljahrshefte für Soziologie Ig. II. Heft. 1. — *Zuchtlose Kinder*. Heft. 40. der Sammlung «Entschiedene Schulreform, herausg. v. Prof. Paul Oestreich Berlin» Oldenburg, Leipzig 1924. — *A fiatalok javítónevelésének aktuális problémái*. Jogt. Közl. 1926. évf. 1. sz. — *Az erkölcsileg fogvatékos és bűnöző gyermekek és fiatalok kezelése és nevelése*. A Gyermekvédelem Lapja XV. évf. 8. sz. — *Die Bedeutung der Völkerkunde für die Pädagogik*. Völkerkunde, Jahrgang 2. Heft. 1—3. Wien, 1926. — *Die bische Kinder*. Die Quelle 16. Jahrg. Heft. 11., 12. — *Psychologie des Internationalismus*. Jahrbuch der Soziologie-ban.

Sajtó alatt lévő műve:

Moralische Heilkunde der Kinder und Jugendlichen. Päd. Wegweiser, Heft. 10. Union Berlin.

Dr. Preszly Lóránd.

Szemle.

— **Plósz Sándor** halála óta alig két év telt el s alakja mégis szinte két emberöltő távolságban magaslik felénk. Van-e esetek, amelyekben nem a perspektíva adja meg a nagyságot, hanem a nagyság szüli a perspektívát. Míg élt, annyira kiemelkedett a kérődző közhely-jogászok szürke sorából, hogy már röviddel távozása után szinte el se képzelhető, mintha kortársuk lett volna. Verböczy, Kithonics, Frank Ignác reklamálhatják kortársnak Plósz Sándort, mert az alkotó génuszt nem az idő determinálja, hanem ő nyomja rá korára egyéniségének bélyegét. Irodalmi hagyatékát, amely a Váltójogon és a perjogi kódex mesteri alkotmányán felül mint életének munkája fennmaradt, kötetbe gyűjtve most adta ki a M. T. Akadémia. Alig több ötszáz oldalnál: *non multum, sed multa*. Kezdődik a kötet a keresetjogról 1876-ban írt úttörő értekezésével és végződik a Wach-jubileumra 1923-ban a felülvizsgálatról küldött német nyelvű dolgozattal. Kegyeletes büszkeséggel jegyezzük fel, hogy az Összegyűjtött Dolgozatokban egybefoglalt tizenhét tanulmány közül négy e lapokban látott napvilágot. Sajnos, a gyűjtemény nem teljes, hiányzik belőle egész sereg cikk, amely a Jogt. Közlönyben és egyéb szaklapokban jelent meg, sőt hiányzik többek közt a bizonyítási okok és eszközök rendszeréről szóló akadémiai székfoglaló értekezés is. E hiányok ellenére is hű szoborképe a kötet a magyar jogtudomány hatalmas ingéniumának, aki ércebe öntött gondolataival maga emelte monumentumát. Nemcsak a multak dicsőségét hirdeti, nemcsak Plósz Sándor tudományos egyéniségét rögzíti a jelenbe a beszédes szobor, hanem tanácsot ad a jövő feladatainak megoldására is. Amit jogi oktatásunk reformjáról szóló tanulmányában a jogászképzés gyakorlatiasabbá tételéről írt, — az 1918. évi ú. n. reformbizottság elnöki résumé-je — még hosszú időn át programul fog szolgálni minden törekvésnek, amely a diplomagyarat komolyan tanító testületté kívánja átalakítani. Akadémiai elnöki megnyitója pedig, amelyet az emberdúlás derekán, 1916-ban mondott el, minden idők számára hirdeti, hogy «aki a háborút és az azzal járó rettenetes erőpazarlást ki akarja küszöbölni, annak mindenekelőtt olyan jogrend megvalósítására kell törekedni, amely a nemzetek közötti érdekösszeütközéseket az emberiség nagy, közös érdekeinek irányadó mérlegelésével kiegyenlíti». Lehet-e tökéletesebben megjelölni a jognak, mint az emberi kultúra eszközeinek hivatását és remélhető-e, hogy a törpe epigonok hamarosan megértik, megszívlelik a gondolatóriás szavát? Nem a mult emléket örökíti meg a kötet, amelyet az Akadémia kegyeleke közrebocsátott, hanem a gondolataiban élő tanítómestert hozta közelebb a megértőbb jövőhöz.

— **Az Országos Ügyvédszövetség balatonfüredi vándorgyűlése** (1927 szeptember 22—25.) nyolc bizottságban dolgozta fel a napirendre tűzött kérdéseket. A plenáris záróülés a bizottságok javaslatait elfogadta. A vándorgyűlés munkájáról az Országos Ügyvédszövetség a sajtó alatt levő Vándorgyűlési Naplóban fog részletesen beszámolni. Alábbiakban a vándorgyűlés plénuma által elfogadott határozatokat kivonatossan ismertetjük:

A helyközi helyettesítések tárgyában a vándorgyűlés részletes

szabályzatot fogadott el, amelyet, mint az Országos Ügyvédszövetség helyettesítési szabályait a különböző székhellyel bíró ügyvédek helyettesítési jogviszonyában irányadónak nyilvánított.

Az ügyvédi költség és védelme kérdésénél a vándorgyűlés az ügyvédi peres és perenkívüli költségeknek törvényhozási úton leendő szabályozását találta szükségesnek, egyúttal pedig az 1912. évi LIV. tc. 18. §-a az ügyvéd perköltséghez való jogára vonatkozó hézagoss intézkedéseinek módosítását, az ügyvéd zálog- és megtartási joga kielégítő szabályozását, a Pp.-nek a perköltségek vonatkozó XVI. fejezete megfelelő jogszabályokkal kiegészítését és az 1910/1920. M. E. sz. rendelet 22. §-ának a tömeggondnokként szereplő ügyvéd anyagi érdekeit megfelelőbben biztosító módosítását találta sürgetendőknek.

Az ügyvédi munkaalkalmak körének kibővítése céljából a vándorgyűlés rámutatott a polgári és büntetőigazságszolgáltatás, valamint az alsó- és középfokú közigazgatási bíróságok területén a jogkereső közönség érdekeinek szem előtt tartásával megnyitható új ügyvédi munkaalkalmakra és a zúgírászat ellen indított küzdelem szigorítását, a községi és a körjegyzőknek a jogi tartalmú magánmunkálatoktól való eltiltását, az ügyvédi közreműködést alkalmazó okirati kényszerről szóló törvényjavaslat betervezését, telekkönyvi beadványoknál, valamint bizonyos esetekben a pénzügyi eljárásban is az ügyvédi kényszer bevezetését, a polgári perenkívüli eljárások egy részének ügyvédi hatáskörbe utalását, a szegényvédelem díjazását, a közigazgatási bíróságnál a közvetlen szóbeli tárgyalás szabállyá emelését és az egyesületi, szakmabeli védegyleti és szakszervezeti ügyészségek ellenőrzését sürgette.

A közterheknél a vándorgyűlés a szabad szellemi foglalkozásuk és ezek között az ügyvédek forgalmi adójának eltörlését, a kereseti adóalapnak megállapításánál regic címén megfelelő levonási tétel alkalmazását, a jövedelemadó tekintetében az aggkori önbiztosításra és az életbiztosításra szükséges járuléknak az adóalapból levonását, az adómentes létminimumnak 3600 pengőben megállapítását és a százalékos kulcskedvezmény alkalmazását találta szükségesnek; az illetékeknél a közvetlen ügyfél-felelősség bevezetését, a pénzügyi alaki jog körében pedig középfokú közigazgatási bíróság felállítását és a közigazgatási bírósági eljárás gyorsítását — a szóbeliség, a nyilvánosság és a közvetlenség kötelező kiterjesztésével — kívánta. Részletes határozatot hozott a vándorgyűlés a nyugdíj- és a jóléti ügyek tekintetében is, hangsúlyozván az Országos Ügyvédi Gyán- és Nyugdíjintézet fenntartásának és kárvalottjai állami segélyezésének szükségességét, valamint kívánatosnak tartván — esetleg ügyvédszövetségi segélyalapbélégek kibocsátása útján — egy ügyvédi segélyalapnak, országos ügyvédi árvaháznak és ügyvédotthonnak, betegsegélyző és temetkezési pénztárnak létesítését.

A vándorgyűlés körvonalazta azokat az alapelveket is, amelyek tekintetbevételével az ügyvédség hagyományos magas erkölcsi színvonalát és tekintélyét megőrizhető; e célból megfelelő törvényes rendelkezéseket (előképzettség emelése, más pályáról beözönlés megakadályozása, az immunitás és a függetlenség intézményes biztosítása, költségperekben kamarai állandó bíróság, ügyvédi talár, ügyvédi érdemeket honoráló címek) sürgetett, valamint a kötelező erkölcsi és fegyelmi szabályoknak az új ügyvédi rendtartásba szélesebb keretben való belefoglalását, erkölcsi kérdésekben határozathozatalra és véleményadásra pedig a kamarák keretein belül állandó bizottság felállítását kívánta.

Az ügyvédi összeférhetetlenség és verseny kérdésében, valamint az összeférhetetlenségi ügyekben követendő eljárás tekintetében a vándorgyűlés a ma érvényben levő ügyvédi rendtartás rendelkezéseit (10. §., 68. §., 69. §.) látta — bizonyos részletezett kiegészítésekkel — fenntartandónak, szükségesnek találta egyúttal: hogy volt köztisztviselő ebbeli minőségének megszüntétől számított két éven belül ügyvédként bejegyezhető ne lehessen, a sajtó részére reklám céljából való adatszolgáltatás és az ú. n. készkiadásos megállapodás pedig sui generis fegyelmi vétségekké statuáltassanak.

A vándorgyűlés megállapítván, hogy az egyetemi oktatás mai formájában nem felel meg a kellő jogászképzés követelményeinek, körvonalazta a jogász- és ügyvédképzés, valamint az ügyvédto-vábbképzés terén érvényesítendő követelményeit.

A polgári perrendtartás gyakorlati alkalmazásának problémájánál a vándorgyűlés abból az alapelvből indult ki, hogy az 1911. I. tc. életbeléptetése óta szerzett tapasztalatok mindenben igazolták az 1907. évi országos ügyvédgűlés amaz állásfoglalásának helyességét, amely a szóbeliség, a közvetlenség és a szabad bizonyítás elvén alapuló perrendtartás törvénybeiktatásától a peres eljárás és az ítélkezés jelentős tökéletesbedését várta. A vándorgyűlés megállapította egyúttal, hogy a leépítésnek az a módja, amely az 1925. VIII. tc.-ben nyert megvalósulást, nem alkalmas a jó igazságszolgáltatás céljainak elérésére, mert a perjogi garanciák közül éppen azokat kezdi ki, amelyekhez a végsőkig kellene ragaszkodnunk, viszont az egyszerűsítés, a bíróságok tehermentesítése és az eljárás olcsóbbá tétele körül az idézett törvény módosításai által elért és elérhető eredmények nem kielégítőek. E kiinduló pontból a vándorgyűlés sorba vette a jó igazságszolgáltatást ma megnehezítő perrendi intézkedéseket és azok reformálásának módjait is megjelölte.

— **Dr. Glücksthal Andor:** *A jelzálogadóslevél.* (A «Polgári Jog» könyvtára 4. füzet). Szerző a törvényjavaslat ezen legmarkánsabb új intézményét rendszeresen tárgyalja. Elvileg az intézmény mellett foglal állást és a javaslat indokolásával egybehangzóan, a hitelnyerés megkönnyítését és a tőkecirkuláció gyorsítását várja tőle. Utal arra, hogy a régi terhek nagy része a telekkönyvből eltűnt, míg a hitelnyerés újabb lehetőségeit igen szűknek találja. (A magyar föld újabb terheit illetőleg utalok dr. Bodor Antalnak a Statisztikai Szemle 1927. évi májusi számában megjelent tanulmányára). Szerző is elismeri, hogy a jelzálogadóslevél a föld eladósodását nagy mérvben fogja fokozni (5. o.) s ennek meggátolására a svájci jog mintájára a megterhelés maximumának, valamint a hatósági becslésnek előírását ajánlja (42. oldal).

Szerző megállapítja, hogy a jelzálogadóslevél a telekkönyvi jogot kiemeli a telekkönyv keretéből, (4. o.) de viszont utal arra is, hogy a javaslat egyes rendelkezései (104., 107., 109. §-ok) a telekkönyvet az adóslevél fölé helyezik, (25. o.) tehát a multtal gyökeresen szakítani nem mertek. Helyesen látja meg a jelzálogadóslevélben a csonka — a telekkönyvvel összenőtt — értékpapírt, amellyel szemben a telekkönyvet «erősen versenyképes anyaintézmény»-nek nevezi (29. o.). Az adóslevél «statikája» cím alatt tárgyalja azokat az előírásokat, melyek a papir kellékeit meghatározzák és nyugalmi állapotában jellemzik; míg annak «kinetikája» címen nevezi azon rendelkezéseket, amelyek az adóslevélnek a forgalomban való szerepét szabályozzák. Szerző az egész anyag minden részletkérdését úgy jogász, mint célszerűségi, mint gazdasági szempontból nagy készséggel világítja meg s az intézménynek teljes képét nyújtja.

Ezt el kell ismerni mindazoknak, akik — mint e sorok írója is — elvileg az intézmény ellen szólaltak fel (1. e lap f. évi jún. 15-iki számát).

Még meg kell említenem a szerző aggályait azzal szemben, hogy az adóslevél kiállítása a súlyosan túlterhelt telekkönyvi hatóságokra bizassék (36. old.); valamint állásfoglalását az ellen, hogy a kibocsátás joga a hitelintézetek egy privilegizált csoportjára szoríttassék. (41. o.)

Dr. Liebmán Ernő.

— **Dr. Munkácsi Ernő** «Az izraelita hitközségek alkalmazottainak szolgálati jogviszonya» címen, az alkalmazotti jog egy speciális fejezetét dolgozza fel szisztematikusan. A munka nem volt egyszerű, mert a szóbanforgó kategóriákba eső alkalmazottak nagy részének szolgálati jogviszonyába nyilvánjogi elemek szövédnének, amelyek a jogi analízist befolyásolják. A szerző nagy körültekintéssel hordta össze a munkavállalók e csoportjára vonatkozó széteső, kevésbé ismert s nagy részben rendeletekben és felsőbbbírósi határozatokban lefektetett joganyagot s az irányadónak vett gyakorlati célnak megfelelően, világos rendszerbe foglalva tárja az olvasó elé. A feldolgozott matéria iránt érdeklődőknek biztos vezetőül szolgáló, komoly jogi tudással megírt 100 oldalas munka bolli ára 5 pengő és minden könyvkereskedésben kapható.

Inhalt. Dr. R. Vámbéry: Die verstockten Verbrecher. — Dr. G. Dombóczy: Die neuen italienischen Strafgesetzentwürfe. — Dr. F. Osváth: «Erregung der Mengen» in der Judikatur der Kurie. — Dr. V. Révész: Die Handlungsfähigkeit der geistig Minderwertigen. — Dr. I. Vadász: Soll das Strafverfahren vereinfacht werden? — Dr. J. Fényes: Staatsverläumdungsprozesse. — Dr. L. Preszly: Erinnerung an Elemér Kármán. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Közgazdaság.

Az Angol-Magyar Bank Rt. igazgatósága nov. 11-ére rendkívüli közgyűlést hívott egybe az alaptőkének 120,000 darab új részvény kibocsátása útján való felemelése és az igazgatóság kiegészítése céljából. Ezt a 120,000 darab, az 1928. évtől kezdve osztalékjogosult részvényt a *Helbert, Wagg & Co. Ltd.* londoni bankcég veszi át részvényenként 86 pengő áron. E részvények szavazati jogát a vevők eddig is fennállott magyar részvénytöbbségi csoport vezetésére ruházták át. Az igazgatóság új tagjaiul leendő megválasztásra a *British Overseas Bank* képviselői: *Dudley Ward* és *William Dean* igazgatók, ezenkívül *Th. M. von der Beugel*, az amszterdami *Labouchere & Co.* cég társtulajdonosa fognak jelöltetni. A bank saját tőkéi e tranzakció révén 31 millió pengőre emelkednek.

Ügyvédjelöltő gyors- és gépiró, hatévi irodai gyakorlattal, szerény fizetési igényekkel a pesti vagy a pestvidéki kamara területén állást keres. Irnoki teendőket is vállal. Cím a kiadóhivatalban.

Ügyvédjelölt teljes gyakorlattal azonnali belépésre — vidékre is — állást keres. Ajánlatokat fizetési feltételekkel kér dr. Gellén Sándor, Budapest, VIII., Horánszky-utca 16.

Nőtlen ügyvéd irodavezetői állást vállalna. társulna vidéken is. Cím dr. Hajós, Budapest, Garai-utca 12.

Mindenkinek megbízható munkatársa **ROYAL** Vezérképviselő: **KOVÁCS A. ÉS TÁRSA** PORTABLE Budapest, V., Nádor-u. 5.

Franklin Külföldi Regényírók

LAGERLÖF nagy regénye magyarul: **Jeruzsálem.** Két kötet. Fordította: *Gerely Jolán.* Egészvászonkötésben 15— pengő, füzve ————— 10— pengő.
LAGERLÖF Nobel díjnyertes regénye: **Az Antikrisztus csodái.** Fordította: *Pogány Kázmér.* Egészvászonkötésben 8:50 pengő, füzve ————— 6— pengő.

Minden könyvkereskedésben kaphatók!

Most jelent meg!

A BETEGSÉGI ÉS BALESETI KÖTELEZŐ BIZTOSÍTÁSRÓL SZÓLÓ 1927: XXI. TÖRVÉNYCIKK

A törvényjavaslat miniszteri indokolásának és az országgyűlési tárgyalások anyagának feldolgozásával összeállította

Dr. TÉRFY GYULA

kir. kúriai tanácselnök

Ára 4 pengő 40 fillér

Kapható a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T. könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrásy-út 21. és minden könyvkereskedésben

Mindennemű

természettani, természettajzi és kémiai tanszert, valamint tudományos műszert legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
 Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
 Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
 negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. König Vilmos budapesti ügyvéd: Az antivalorizációs javaslat. — Dr. Füzesi Kund budapesti ügyvéd: A büntető novella és a közvédelem. — Dr. Leopold Elemér budapesti ügyvéd: Az ügyvédség decentralizálása. — Dr. György Ernő az O. H. E. igazgatója: Feltüntetendő-e a kereskedő magánvagyon az üzleti könyvekben? — Dr. Váli Ferenc: A kir. Kúria újabb gyakorlata az ági öröklés terén. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XX. 9. — Perjogi Döntvénytár. XII. 6. — Közigazgatási és Pénzügyjogi Döntvénytár. XIX. 6., 7.

Az antivalorizációs javaslat.

Semmi sem jellemzi jobban ennek a javaslatnak jog és igazság ellen irányított szörnyűséges támadását, mint az az argumentáció, mely mögött az előadó kénytelen volt menedéket keresni. Ha valaki az inflációt, tehát az állami gazdálkodás visszaélését a hadikölcsönök és egyéb állami tartozások repudeálásának jogalapjául odaállítja és ha valaki ebből következtetve a hadikölcsönöket kényszerkölcsön jellegével felruházza, úgy ezt csak a jogász gondolkodás megtagadásának lehet minősíteni. Az ünnepélyes ígéretek állandó ismétlésével tettek szert a bizakodó áldozatokra, míg a népesség gyanakvó tehát okosabbnak bizonyult rétege földet, házat, ékszert és dollárokat vett. És most minden normális logika ellenére azt az állítást kockáztatják, hogy a hadikölcsönjegyzők kényszerhatása alatt cselekedtek. Ezt valóban a hazafias elemek nem érdemelték meg.

De az ezeket érő kárt messze meghaladja az a károsodás, mely az országot éri, ha a szándékolt vagyonelkobzás tényleg megvalósul. Annak nyílt hirdetése, hogy az állam magára nézve nem tartja kötelezőnek a magánjog által szentesített kötelezettségeket, a jogbiztonság oly mérvű aláadását jelenti, melynek kihatását nem lehet eléggé számba venni. Mert ilyképpen kiirtják a jogérzetet, megsemmisítik a tulajdon és a hitel intézményének szükségeséről vallott nézeteket és a társadalombontó kommunizmus kezébe megcáfolhatlan bizonyítékot adnak. Ne felejtsek el, hogy az állami tartozások közlésének magasztos elve elsősorban a kommunisták dogmaiban nyert helyet. Irtózatosságot vállalnak azok a nemzet jövőjével szemben, akik ma pillanatnyi kényelmi szempontból, avagy hogy tehetetlenségüket leplezzék, a sülyedés lejtőjére dobják a jogban élő hitünket.

Arról a százalmas vergődésről, mely a korona-korona jel-szóval még mindig visszaélni merészkedik nem érdemes megemlékezni. Fedezet nélkül papírrongyokat közrebocsátani és ezeket aranynak mondani szomorú mesterség, de jogászai cáfolatra nem érdemesíthető. Ugyanilyen kategóriába esik az az állítás, hogy az állam sem ma, sem a jövőben fizetni nem lesz képes. Az állam részfizetésre már ma is képes, bizonyíték erre az a könnyedség, mellyel a tisztviselői fizetések emelésére 50 millió lett előteremtve, holott a jog követelményei szerint a tartozás az életfenntartás szükségletei után első helyet igényelhet. Amí pedig a jövőt illeti, úgy nem eléggé stigmatizálható könnyelműség kell ahhoz, hogy valaki az ország fejlődési lehetőségeit így lefokozza. Számtalan módja van annak, hogy a törvényhozás legalább a becsületes fizetési szándéknak kifejezést adjon. Így a Napoleoni hadjáratok után Németalföld tartozásainak bizonyos részét évenkénti sorolás útján kamatozóvá tette; ez a kincstár alig érezhető megterhelését jelentette és az állam hitelezőinek legalább némi kielégítést juttatott.

Ha a kormány elhagyná a makacszkodó ellentállás álláspontját, úgy könnyen megtalálhatná a módját annak, hogy a fizetések beszüntetésének legfájdalmasabban sujtott áldozatain segítsen. Adjon a háborúelőtti címletek tulajdonosainak és a hadikölcsönjegyzők közt a jogi személyeknek elismervényeket, melyek arra az esetre szólnak, ha az ország pénzügyi megjavulnak. A fizikai személyek számára pedig szavaztasson meg egy fix összeget, mely teszem 10 millió pengőt tenne ki és meghatározott elvek szerint ezen igényjogosultak közt felosztandó volna. De végre megfontolandó volna az is, vajjon igazságos-e, hogy az állam a föld- és házbirtok immunizálása mellett a veszített háború összes hátrányait a hitelezőire hárítja át, mikor éppen föld és ház szívta magába az infláció összes előnyeit. Kevés jóindulattal meg lehetne teremteni olyan külön pénzügyi alapot, mely az osztó igazságot érvényre juttatja.

A törvényhozásnak kötelessége volna szemügyre venni azt a bánásmódot is, melyben az államhitelezők a fizetések beszüntetése után részesültek. Elrendelték a hadikölcsönök nosztrifikációját, ami a bizonyítékok beszerzésével járó fáradságon és izgalmon felül tetemes költséggel járt. A háborúelőtti címletek után 20%-os vagyonváltást szedtek, mikor 55—60 papírkorona még egyenlő volt egy aranykoronával. Azután azzal a biztató és azért félrevezető kijelentéssel kérték be az utóbb említett címleteket, hogy az, aki nem szolgáltatja be azokat, elveszti követelését. Azóta is zárolva vannak és semmiféle kamatozásba sem részesülnek, ellenben az állam felhasználta azokat az utódállamokkal szemben tartozásainak apasztására. A földtehermentesítési kötvények külön alapját megszüntették, de az annak fedezetére szolgáló járulékokat a földadóba beolvastva továbbra is szedik, még pedig aranyban. A kincstár tehát az állam fizetéseinek beszüntetésén az egész vonalon még nyereszkeskedett is. A házbéreket aranyparításra emelik, de a záloglevelet nullifikálják. Melyik jogász merné állítani, hogy ezek a procedurák összeférnek a jogállam fogalmával?

E mellett szociális erkölcsprédikációk hangzanak el. Követelik a takarékoskosságot, mikor a véres verejték árán megtakarított tőkéket kíméletlenül elkobozzák. Dörgedelmes fenyegetésekkel lépnek fel az egyke, a gyermektelenség és a válások ellen, mikor a középosztály tízezreinek egyáltalában lehetetlenné tették a házasságkötést és belekergelik a házasság életbe vágyó nőket az erkölcsi züllés veszélyeivel járó kenyérkereső pályákba. Nyugodtan nézik, hogy az állami hitelben bízott öreg ügyvédek, orvosok és intellektuálisok az éhhalál elől az öngyilkosságban keresnek menekülést vagy, amint jó családok leszármazottjai, a börtön falai közé kerülnek. Hát már örökre el van torlaszolva az irgalmatlanság útvesztőiből való kibontakozás?

Irgalom és karitas? A karitatív megoldás javaslata a szegény pirját kergeti az ember arcába. A segély 1000 pengő jövedelemnél megállna, tehát jóformán az utcaseprő standardjánál; az alap 3 milliónál kimerül és 600 pengőnél többet még az sem kaphat, aki milliókat fizetett be az állam pénztárába.* Sőt a pénzügy-

* A javaslat különben megszokott pongyolasággal készült. Homályban hagyja vajjon a nosztrifikáció és állandó birtoklás mellett újból ki kell-e mutatni az eredeti jegyzést. Hogyan kell bizonyítani az állandó birtoklást? Öröklés vagy családtagok közti ajándékozás esetén a nosztrifikáció idejében szerepelt jogelődjén fennáll-e a segély iránti igény? Nem szabad elfelejteni, hogy az évek hosszú során át a birtoklási állapotok természetesen változtak a nélkül, hogy spekulatív vétel bekövetkezett volna.

miniszter úr legnagyobb aggálya, hogy valorizáció esetén azok is részesülnének megfelelő kielégítésben, akik nagy pénzeket jegyeztek. De nekünk semmi közünk, hiszen az ilyen pénzügyi aberrációhoz, amint hátat fordítunk az 1000 pengős jólétnek. Mi azt kérjük: hol van az igazságügyminiszter úr, miért tűri, hogy a jog szűrőjén az ilyen kísérletek átmehetnek? Úgy látszik, hogy az igazság silentium büntetése alá került.

A javaslat többi intézkedésével nem foglalkozom. Már többször kifejtettem, hogy *csak az államtartozások szorulnak szabályozásra, míg minden más kérdés a judikatura révén igazságos és méltányos megoldásban részesül.* Itt minden törvény már csak ronthat.

Végül érinteni kell azt a valószínű esetet, ha kormány és törvényhozás megmarad végzetes igazságügyi politikája mellett. Mit tegyenek ennek szálamomraméltó áldozatai? A külföldi hitelező rendelkezésére állanak kényszereszközök, de a mai jogrendszer nem ismer védelmet, melyet az állampolgár igénybe vehetne a jog lényét megtagadó törvényhozási intézkedésekkel szemben. Ma az emberiség, természetesen csak annak széles köreit bántó konfliktusok esetén, a forradalmakban keresi a jóvátételt. Ennek kikerülését civilizáció és kultúra egyaránt megköveteli, de ez csak úgy lesz elérhető, ha létezik egy fórum, mely az ősjogok respektálását biztosítaná még a törvényhozással szemben is. A fascizmus parlamentellenes küzdelmeiből talán itt fog kibontakozni egy bölcs megoldás. Ma azonban Magyarország igazságtalanul sujtott hitelezőinek csak azt a tanácsot adhatjuk, tartsanak ki jogaik mellett, őrizték még címleteiket, mert előbb-utóbb jönni fog egy az igazság fogalmát megértő kor és annak szellemétől áthatott pecsétörzője.

Dr. Kőnig Vilmos.

A büntető-novella és a közvédelem.

Az új Bn. 36. §-a a kir. ítélőtábla előtt, a Bp. 409—411. §-ai értelmében, eljáró közvédő meg nem jelenése esetén a főtárgyalást védő nélkül is megtartandónak rendeli el.

Ezen rendelkezés homlokegyenest ellenkezik a modern jogfejlődéssel, mert a jogfejlődés még a polgári perekben is, nehogy a laikus perlekedők és ezzel egyetemben a köz is hátrányt ne szenvedjen (Pp. 94., 96., 257., 485., 527., 705. §-ai) elrendeli az ügyvédkényszert; sőt még a járásbírói eljárásban is már egy 1000 pengős pert is olyannak tekint, amely összecszerűségénél fogva ügyvédi tudás, közbenjött nélkül szakszerűen le nem tárgyalható: s ez helyes is, úgy a felek, mint a bíróság szempontjából is, mert egyrészt tekintettel van a felek érdekeire, másrészt a bíróságokat is tehermentesíti azzal, hogy a felek jogtudatlanságából eredő nehézségeket, zavarokat az ügyvéd tudása kiküszöbölje, miáltal teméntelen munka és idővesztéségtől mentesül a bíróság is, eltekintve attól, hogy az igazság is érvényre jut.

Most tehát, mikor a polgári perekben mosollyal fogadná mindenki azt a képtelenséget, amely arra irányulna, hogy a felsőbb bíróságok előtt ügyvéd nélkül tárgyalhassanak a felek; akkor a Bn. túltevéen magát minden jogtudományon és emberiességen, még a kir. ítélőtáblán is jogvédelem nélkül hagyná azt a vádlottat, akit az állam egész jogtudó hatalmával üldöz és aki az egész eljárás folyama alatt, dr. Vargha Ferenc koronaügyész úr cikkei szerint is: «a jog útvesztőjében járattan; olyan, mint a süket, vak és néma a világban; amiért is szakszerű támogatásra szorul». Pedig a bűnügyekben nemcsak vagyoni s könnyen kiheverhető érdekekről, de bec-üetről, ekszisztenciáról, egyéneknek, családjuknak és utódaiknak jövőjéről van szó és a bűnügy, nemcsak az egyén, de családjának boldogságát is tönkretetheti.

Az a szándékolt terv, hogy a vádlottat, aki különben is súlyosabb helyzetben van, mint a polgári perben szereplő fél — fenntartván ellenében a vád képviselését — a felsőbbfokon, ha vagyona nincs és így ügyvédet nem fogadhat, attól a lehetőségtől megfosztani, hogy védő állhasson rendelkezésére, egyenesen embertelenség, pláne akkor, amikor a vádlottnak a Bn. még perorvoslatának legnagyobb részét is elveszi. Az ily eljárás halomra dönti a művelt államokban meghonosodott és meggyökeresedett azt az elvet, hogy a szegény és gyámoltalan egyén az állam részéről minden téren védelemben részesül, de olyas valami is, mintha egy párbajnál a kardforgatásban jártas fél mellé szakértő segédek is adnánk, a fegyverhez nem értő részére pedig a segédek feleslegesnek tartanók. Az ily eljárásból a mai jogi felfo-

gás szerint esetleg gyilkosság, de nem fair küzdelem származhatik.

De logikátlan is a novellában foglalt ilyen felemás rendelkezés: mert egyrészt elismerése annak, hogy a védelem fontosabb bűnügyekben nem mellőzhető; de másrészt kimondása annak is, hogy ami szükséges az felesleges, ha a kényelmi szempontok úgy kívánják. Lutrívá teszi a védelmet, attól tévén függővé a dolgot, hogy megjelenik-e a közvédő vagy sem: jogegyenlőtlenségre is vezet, mert a szegény vádlottat, aki nem képes ügyvédet fogadni, jogvédelem nélkül hagyja; a gazdag vádlottnak pedig privilégiumává teszi a szakszerű védekezést.

A kötelező védelemre vonatkozó, a Bp. 56. §-ában foglalt rendelkezést, a novella nem helyezi hatályon kívül s az alsófokon kirendelt védő pláne köteles megjelenni s elmaradása bizonyos szankciókkal nyer biztosítást. E rendelkezéssel nem egyeztethető össze az a javaslat, amely a vádlottat a felsőfokú bíróságok előtt a védelemtől megfosztani akarja oly módon, hogy a kirendelt közvédő megjelenési tetszésétől teszi függővé azt, hogy a vádlott a közvéddel szemben, a felsőbíróságok előtt is védelemben részesíttessék. Ilyen fából-vaskarika rendelkezés eddig ismeretlen s csodálatos, hogy ilyen javaslat egyedül hazánkban született meg, holott minden törekvésünk arra irányul, hogy a külföldet meggyőzzük, hogy oly kultúrállam vagyunk, amellyel szemben a nyugat kultúrnépei égbekiáltó igazságtalanságokat követtek el. Már pedig a javaslat tervezett módosítása mindennek, csak fejlődésnek nem minősíthető, hanem csak visszaesést képez, amelyre alapos ok nincsen s mely a mai kultúrállam követelményeivel ellentétben áll.

Az igazságügyi kormánynak tudnia kell azt, hogy van igen sok oly bűnügy, amely sokkal bonyolultabb, mint igen sok polgári per s minthogy a közvédő a bűnügyekben is csak ügyfél, a vádlottnak a közvédelemtől való megfosztása, az ügyfél-egyenlőségnek az egész világon elfogadott elvét semmisítené meg s körülbelül úgy fest, mintha az államhatalom polgári perben megfosztaná az alperest attól, hogy őt ügyvéd képviselhesse.

A kriminológia története sok olyan esetet mutat fel, hogy kellő védelem hiányában, igen sok téves ítélet hozott a mul-
takban. Eddig az volt a törekvés, hogy a védelem lehetőségének tágításával ily esetek elkerültessenek. Azonban, hogy nyíltan beszéljünk, úgy látszik, hogy az a tapasztalat, hogy a kirendelt közvédők nem pontosak, sőt gyakran meg sem jelennek, szülte a novelláris javaslatot s ez úgy fest, mintha az iskolát kellene megszüntetni azért, mert egyes gyermekek nem szeretnek vagy nem járnak az iskolába. De ily esetben nem az iskolát kell megszüntetni, hanem érvényt szerezni annak, hogy a gyermekek az iskolába járjanak.

A hiba ugyanis a közvédőknek eddigi kirendelési rendszerében van: mert a közvédőket az ügyvédi kamara rendeli ki az ügyvédi névjegyzék a.—b.—c. sorrendjében, tekintet nélkül arra, hogy az illető ügyvéd ráér, akar-e, szokott-e bűnügyekkel foglalkozni; ezen névsort közli a kir. táblával, amely ismét teméntelen írásmunkával és adminisztrációval kikézbessíteti a napi közvédelmi íveket a kamara jegyzékében feltüntetett közvédőknek. Természetes, hogy ily rendszer mellett a közvédők legnagyobb része egyáltalán meg sem jelenik, egyrészt a csekély díjazás miatt, másrészt azért, mert nem is tudja, hogy tulajdonképpen miről is van szó; a lelkiismeretesebb pedig, ha nem akart vagy nem tudott a fellebbviteli főtárgyaláson megjelenni, visszaterjesztette a kirendelő íveket a táblához és ezzel újabb munkát adott a tanácsnak és az irodának.

Ene teméntelen, okatlan és haszontalan munkát meg lehetne takarítani és egyszerűbb volna, ha a mai viszonyok között, oly, arra jelentkező ügyvédek közül, akik ambicionálják azt, hogy bűnügyekben védői tisztet töltsenek be s akik e tisztet örömmel, ügybuzgósággal és a kriminológia iránti tudományos érdeklődésből vállalnák is, miként addig is tették a meg nem jelent közvédőket helyettesítvén — miáltal eddig is eléretett már az, hogy ma a táblán jóformán sohasem fordul elő azon eset, hogy ne akadt volna a meg nem jelent közvédő helyett ilyen helyettes —, az ilyen már ismert és bevált ügyvédekből nevezné ki a tábla a közvédőket, olyformán miként eddig az ügyészi megbízottak neveztetek ki s akkor sohasem lesz fennakadás, de ráadásul teméntelen munkatöbblettől is megszabadul a tábla és nem fordulhat elő azon furcsa eset, hogy például egy érdekellentétes ügyben

egyik vádlottnak lesz közzvédője, a másiknak nem, mert az egyik megjelent, a másik pedig nem s ezzel az ügyészi vád mellett még a külözközzvédő is üthet majd egyet a plüre esett szegény vádlotton.

Dr. Füzzeséry Kund.

Az ügyvédség decentralizálása.*

Mindazok, akik az ügyvédi rendtartás reformjának kérdésével foglalkoztak, még ha a numerus clausus ellen is foglaltak állást, megegyeznek abban, hogy az ügyvédi pálya túlsúfolt és az ügyvédség gazdasági helyzete nemcsak vígasztalan, hanem — ami ennél szomorúbb — reménytelen is. A kérdéssel foglalkozók csodálatosképpen megleégesznek az egyszerűdiagnózissal és amikor ennek a krónikus bajnak immár gyökeres — megengedem, hogy fájdalmas — operációval való gyógyításáról van szó, akkor egész fegyvertárukat és küzdelmüknek minden energiáját immár nem a betegség leküzdésére, hanem az alkalmazandó beavatkozás ellen való küzdelemre pazarolják. Már-már sokan inkább elodázni kívánják — ügylátszik — az ügyvédkérdés megoldását, mintsem hogy az ügyvédség számának zárolásába belenyugodnának.

Ámde a numerus clausus kérdéséhez való hozzászólás ma még korai. Volt alkalmam kifejtetni, hogy a kérdést nem lehet szavazással eldönteni, mert a kamarák jelszó fölött szavaztattak, nem pedig a tervezett intézmény tárgyában kértek véleményt. Az érvek és ellenérvek tömegével pedig hiábavaló mindaddig foglalkozni, amíg a tervezetek a maguk egészében ismereteseek nem lesznek.

A sok hozzászólás közül kitűnik a koronaügyész úrnak e lapok hasábjain megjelent cikke, amely az egész kérdést nem egy oly oldaláról világítja meg, amelyekre csak azok gondolhatnak, akik tisztán látják, hogy a magyar ügyvédség válsága a magyar társadalom válsága is és a válságnak elhúzása vagy megszüntetése már túlnőtt magának az ügyvédségnek kari és ekszintenciális problémáin.

A tárgyilagos hozzászólások csak elősegítik a kérdés megoldását, annál is inkább, mert a tervezetek elkészülte után azonnal és keményen dologhoz kell látni. A koronaügyész úr cikke óta az ügyvédi kamara fegyelmi bírósága ismét elmozdított egy ügyvédet, hármát pedig a gyakorlattól függesztett fel. A központi járásbíróház aulájában pár hét óta napról-napra megjelenik egy szegényházban lakó öreg fiskális és ugyancsak a napokban vetett véget életének, anyagi gondjai miatt a karnak egy ismert és becsült tagja. És ha maga az új ügyvédi rendtartás nem is teremt egyik napról a másikra ügyvédi paradicsomot, mégis, minthogy fel kell ölelnie az ügyvédség teljes kérdéskomplexumát, hivatva lesz a gazdasági és etikai káoszt eloszlítani és az egész ügyvédkérdést egészséges és reális alapokra fektetni. Aligha célszerű tehát túlságosan széles körben, hosszantartó vitákat rendezni, mert amíg a professzorok konzultálnak, meghalhat a beteg.

A hivatkozott cikk mindenekelőtt felveti azt a kérdést, hogy a numerus claususnak a kormány hatáskörébe való vonása az ügyvédség autonómiájával összefér-e?

Előrebocsátjuk azt, hogy álláspontunk szerint az ügyvédség autonómiája nem öncél, hanem országunkban a hazai törvények alapján eljáró ügyvédségnek, mint minden alkotmányos állam ügyvédségének, működési feltétele. Kari autonómiára csak ott és addig van szükség, ahol — mint nálunk is — közjogunk alapja az alkotmányos képviseleti rendszer. Az autonómia azonban sohasem jelentheti azt, hogy az autonóm testület önmaga részére maga alkothatná meg törvényeit. Hiszen az ügyvédi rendtartás nem egy intézkedése kihat a felekre és a hatóságokra is. Az ügyvédség tehát maga sem magyarázza olyképpen autonómiáját, hogy a vele kapcsolatos kérdéseknek törvényhozás útján való megoldása az ügyvédség önkormányzati elvének megsértését jelentené. Természetesen kari kérdésekben a kar véleménye kifejezésre juthat. Azonban abból, hogy a kar valamely kívánsága törvényhozásilag, tehát mindenkire nézve kötelezőleg kimondhatatik, nem

* Szükségesnek tartjuk megjegyezni, hogy a cikket, melynek tartalma e lap álláspontjával homlokegyenest ellenkezik, azért közöljük, hogy motot adjunk az ellenvélemény megnyilvánulására. Különösebb jelentőséggel ez az ellenvélemény azért bír, mert szerzője egyike azoknak, akiket az igazságügyminiszter az új ügyvédi rendtartás tervezetének elkészítésével megbízott. Nincs okunk arra, hogy ezen cikk után eddigi álláspontunkat megváltoztassuk. Szerk.

következik a contrario, hogy kari kérdésnek törvényhozás útján történő szabályozása a kar autonómiáját sérti. Erre a meggyőződésre még akkor sem lehetne jutni, ha valamely előző törvény minden idevonatkozó kérdés szabályozását valóban a karnak tartaná fenn.

A numerus clausus alkalmazása, mint merőben végrehajtási, tehát módszertani kérdés, elvileg utalható az autonóm testületek hatáskörébe, azonban magánál a végrehajtás kérdésénél fel sem merülhet az autonómia sérelmé vagy tiszteletben tartása, mert a succrescencia kérdését a zárolt létszám keretén belül automatikusan kell szabályozni.

Véleményem szerint vigyáznunk kell arra, hogy elvekért fel ne áldozzuk ismét a lényegét, mert nemcsak az történhetik meg, amit az illusztris cikkíró úr teljes joggal az ügyvédség hibájául ró fel, hogy t. i. nem tartotta állandóan napirenden a kérdést, hanem megeshet az is, hogy igyekezni fog a kérdést más szempontoktól vezetve a napirendről levenni.

És ezért nem tartom helyesnek és célszerűnek, hogy most, a tizenkettedik óra után azzal foglalkozzunk, hogy az ügyvédi infláció okait keressük és csak az okok kiírtásával foglalkozzunk, hanem mindenekelőtt magának az inflációnak kell véget vetni. Az okok kiderítése és azoknak mellőzése nem pusztán az ügyvédség, sőt nemcsak a középosztály érdeke; annak számai mélyen benngyökereznek a magyar társadalmi és gazdasági élet talajában, a régi közzfelfogásban, a mi magyar intellektuális osztályunk tagozódásában. A kriminál-szociológia ajánlott módszerét a maga statisztikai eszközeivel és arányszámaival de lege ferenda ma csak az eddigi adatok alapján lehet igénybevenni. Azonban ma messze-menő és mélyreható vizsgálatokat végezni és csak azután a törvényalkotás terére lépni, egy volna a kérdés megoldásának hosszú időre való ismételt elhalasztásával.

Idevezetne az is, ha azt akarnók vizsgálni, hogy nagyobb-e az ügyvédi pálya túlsúfolttsága, mint más pályáké.

Véleményem szerint ezúttal csak az intellektuális pályákról lehet szó. A kérdésre pedig csak gyakorlati szempontok szerint lehet válaszolni.

Mik az értelmiségi pályák? A papi, az ügyvédi, az orvosi, a tanári, a mérnöki és a tisztviselői pálya.

Lehet, hogy ezek a pályák is túlsúfoltak, azonban ha túlsúfoltak is, túlsúfoltóságuk relatív jellegű, nem pedig abszolút, mint az ügyvédi pályáé, amelyre csak tódulnak és tódulnak a jelentkezők, a munkaalkalmak és a kereseti lehetőségek pedig csökkennek.

Hogy van a többi értelmiségi pályával?

Olvasom, hogy az egyházak panaszkodnak, mert a papi succrescenciát nem biztosítja a teológusok száma. A mérnöki pálya félig-meddig, sőt gyakran egészen gyakorlati működés és ami fő, nem helyhez kötött és a mérnöki diploma többé-kevésbbé nemzetközi elhelyezkedést biztosít; az orvosi pálya túlsúfoltágáról addig beszélni sem lehet, amíg olyan helységek vannak Magyarországon, amelyekből 20 km-nyire lakik az első orvos. A tisztviselői és tanári pálya természeténél fogva nem lehet túlsúfolt, hiszen tisztviselői és tanári állásokat csak a szükséglet arányában rendszeresítenek.

Szabadjon itten megjegyezmem, hogy tervezetem elkészítése előtt, de már régebben is, vizsgáltam ezt a kérdést. Ámde arra az eredményre jutottam, hogy az összehasonlító módszerrel itt nem boldogulok. *Mert nem az a kérdés, hogy a többi pályához képest — figyelembe véve a lakosság számát — túlságosan sokan lépik el az ügyvédi pályát, hanem az, hogy a gazdasági és területi lehetőségek határain belül, akkor, amikor a szabad versenyt, a reklámot, az árajánlatot az etikai szempontok — igen helyesen — teljesen kizárják, a bíróságok kontingentált száma és a bírák ideje az elvégezhető perek maximumát megszabják, azok költségeit pedig az ügyvédektől független tényezők állapítják meg kötelezőleg, a perenkívüli ügyvédi munkáknak pedig — amelyek különben is az ügyvédség csak egy kis százalékának nyújtanak kellő existenciát — növekedésére vagy csökkenésére az ügyvédség befolyást nem gyakorolhat: akkor ezeket a szempontokat mérlegelve, nem lépik e el túlsokan az ügyvédi pályát?*

És szerény véleményem szerint — amit tervezetem indoklásában ugyancsak bátor voltam kifejezésre juttatni — ezen adatok alapján igenis, megállapítható, hogy a pályán túlsokan működnek és legfőbb ideje, hogy ennek a túlsaporodásnak gátat

vessünk, még akkor is, ha akadnak olyanok, kik politikai szempontoktól vezettetve, ellene vannak a numerus claususnak és akkor is, ha annak hatása csak évek múlva fog egyéni visszahatásában mutatkozni.

Ámbár magam a kamarák véleményének egyebekben nagy tisztelője vagyok, a már kifejtett okoknál fogva sem tud elgondolásomban az eddigi szavazások közzétett eredménye befolyásolni. Egyik cikkemben rámutattam részletesen arra, hogy miért nem tekinthetők a szavazások az ügyvédi közvélemény megnyilatkozásának. Lesz még alkalmam, hogy e kérdésben álláspontomat részletesen kifejtsem. Itt csak arra szeretnék még rámutatni, amit már szintén hangoztattam, talán más alakban, hogy a túlsúfolt-ság megszüntetése nem csupán gazdasági kérdés, hanem erkölcsi követelmény is és ezért a numerus clausushoz nemcsak gazdasági reményeket szabad fűzni, hanem azt a kari szelekció egyik eszközének kell tekinteni.

A jogászi szelekciót pedig nem lehet — véleményem szerint — korábban kezdeni. A gondolat maga felvetődött a napilapokban is. Azonban elképzelhetetlen az értelmi és erkölcsi előnyök igazságos megállapíthatása oly fiatalbereknek, akik az iskola padjainak porát alig rázták le magukról.

A diplomás proletárok osztályától, mint új jelenségtől nem kell félni, mert egyrészt az egész lateiner-társadalom igényeiben, életmódjában már majdnem a proletáriátus színvonalára volt kénytelen süllyedni, másrészt pedig a legrosszabb esetben az ügyvédi proletáriátussal szemben állana átmenetileg egy kétségkívül fiatalabbakból álló diplomás proletárok osztálya. Ha ugyan!...

Azonban úgy vélem, hogy átmenetileg ezen nehézségeken is lehet segíteni és pedig olyképpen, hogy az új ügyvédgeneráció azokra a helyekre gravitáljon, amelyeken eddig ügyvéd nem működött. Ennek előnye nemcsak a nagyvárosok tehermentesítése, hanem az is, hogy a falusi jogkereső közönség nincs szükségképpen távollévő ügyvédre utalva pereiben, perenkívüli ügyeiben pedig alaposan képzett jogi tanácsadót nyer. Az ügyvédi rendtartás reformjánál úgy egészében, mint részleteiben, azt tartom fontosnak, hogy a reform kérdése bizalommal és ne ősi szokás szerint szkepsissel és lekicsinylőleg kezeltesse, a reformok pedig gyorsan és bátran vitessenek keresztül. Ha az ügyvédi kérdés szekere az őszi eső verte falusi utak kátyujában most megfeneklik: akkor bizony tartani lehet tőle, hogy rajtunk, a magyar globus glebæ adstricti-in aligha segíthet valaki. Mert az örök igazság is csak elmélet marad, kívánság és ideál, ha a frissesség átütő erejével nem tud a közvéleményben termékeny talajra találni.

Dr. Leopold Elemér.

Feltüntetendő-e a kereskedő magánvagyon az üzleti könyvekben?

A felvetett kérdésre adandó válasz gyakorlati és jogi szempontból egyaránt nagy jelentőséggel bír. Szoros kapcsolatban áll — amint erre a továbbiak folyamán még rámutatni kívánunk — a vétkes- és csalárbukás tényálladéki elemeivel s messzemenően érezteti kihatását a kényszeregyességi jog több fontos rendelkezésére is.

A könyvelés és leltározás mikéntjét a K. T. 25. és 26. §-ai szabályozzák s így itt elsősorban ezekből kell kiindulnunk. Külön tárgyaljuk a kereskedelmi társaságokra kiható vonatkozásokat, dacára a K. T. 4. §-a azonosító rendelkezésének, úgy hogy egyelőre csak az egyéni cég, a kereskedő szempontjából vizsgáljuk a fenti kérdést. A K. T. 25. §-a azt kívánja meg a kereskedőtől, hogy könyvei, ügyletei és vagyoni állását teljesen feltüntessék. A törvény szövegéből azt lehet még esetleg következtetni, hogy a magánvagyonra vonatkozó bizonyos intézkedések nem esnek az ügylet fogalma alá s így nem kell, hogy ezek a könyvekbe bevezetessenek, de a vagyoni állag teljes feltüntetése a törvény szövege szerint is mindenesetre szükségessé teszi a magánvagyonnak a könyvekbe való szerepeltetését. Ugyanezt a felfogást erősíti meg a K. T. 26. §-ának a leltár mikénti elkészítésére vonatkozó rendelkezése is. Ez előírja a kezdő leltár mikénti felállítását tekintetében azt, hogy a kereskedő ingatlan vagyona, követelése, tartozásai, készpénz és egyéb javai felveendőek. A kezdő leltár természeténél fogva ezek csak a kereskedő magánvagyonának elemei lehetnek, hiszen az üzlet csak akkor indul meg, itt az

üzleti kezdő vagyon még egybeesik a kereskedő magánvagyonával s ez az, ami a leltárban is feltüntetendő.

Bár tehát véleményünk szerint a K. T. 25. és 26. §-ából folyik, hogy a kereskedő magánvagyon a könyvszerű vagyonállapotban, valamint a leltár és mérlegkészítés alkalmával feltüntetessék, e felfogás a gyakorlatba ténylegesen át nem ment s a magánvagyon és kötelezettségek feltüntetését a kereskedők az esetek igen nagy, mondhatni túlnyomó számában mellőzik. Insolvenциális ügyekben szerzett tapasztalataim azt mutatják, hogy a magánvagyon e kereskedők többnyire — s az esetek nagy számában itt is csak utólagosan — akkor állítják be kifejezetten aktívák közé, amikor e beállítás hiányában az lenne megállapítható, hogy a kérdéses cég már régen insolvens. A magánvagyon tehát itt utólagosan és speciális tendenciával kerül a mérleg tételei közé. Tudomásom szerint azonban e kérdés jogi oldalról, így elsősorban bírói gyakorlatunkban sem nyerte még el megfelelő tisztázását. Irodalmunkban, főleg a kereskedelmi jog tankönyvszerű feldolgozásaiban viszont inkább azt látjuk, hogy a leltárt olyképp definiálják, hogy ez a kereskedő üzletéhez tartozó vagyonrészeknek összeírása. (Így Klupathy.) A kereskedők könyvvezetésében kialakult praktikus helyzet s az elmélet szórványos megnyilatkozásai nálunk inkább a magánvagyon feltüntetésének mellőzése felé hajlanak.

Rá kell itt mutatnunk arra, hogy a külföldön, ahol e téma jogi és gazdasági szempontból élénk vita tárgya volt, a vélemények meglehetősen megoszlottak, úgy a kérdés elvi megválaszolása, mint annak gyakorlati keresztülvitele szempontjából. Igen nyomatékos képviselőre talált főleg a könyvszakértők és egyes kereskedői érdekeltségek részéről az a felfogás, hogy a kereskedő magánvagyonának az üzleti könyvvel, leltárhoz és mérleghez nincs semmi köze, azt ott semmiféle formában sem kell feltüntetni. Erre az álláspontra helyezkedik például a német könyvrevizorok 1907-ben megtartott kongresszusa is. E felfogás szerint a kereskedőnek csupán az üzlet körébe eső ügyletei és vagyona képezhetik a könyvvel és mérlegkészítés szubsztrátumát, hiszen a könyvvel voltaképpen célja amúgy is annak megállapítása, hogy az üzlet a vonatkozó periódusban mily haszonnal vagy veszteséggel dolgozott. Az ezen kívül fekvő ügyleteknek és vagyontárgyaknak a könyvekben való szerepeltetése a kereskedő jogos magánérdekeinek súlyos sérelmére vezethet és a mellett technikailag is igen nagy nehézségekkel járhat. Végre is a kereskedelmi könyveknek vezetése arra kell, hogy szolgáljon, hogy a kereskedő üzleti gesztiojának képét nyújtsa s miért legyen köteles deklarálni a kereskedő azokat a teljesen magánjellegű tranzakcióit, amelyeknek az üzlettel semmi kapcsolatuk nincs? E magánvagyon rendszerint már eredetétől fogva független az üzlettől egészen más magánjellegű címekből származik, mint pl. örökség, hozomány stb. Azután: hol van a határa a könyvszerűleg meg rögzítendő magánvagyonnak? Be kell-e ide sorozni a bútorkat, a háztartási cikkeket is?

Ezzel szemben főleg jogászi oldalról erőteljesen érvényesült az a felfogás, hogy a kereskedő, akinek magánvagyon a teljes egészében felel üzleti tartozásaiért, viszont akinek magánhitelezői az üzleti vagyonból teljes és közvetlen kielégítést igényelhetnek, a magán- és üzleti vagyon és kötelezettségek ezen teljes mérvű egybefonódottságánál fogva, könyvvel és mérlegét egész vagyoni státusára ki kell, hogy terjessze. Csak ebben az esetben hű tükre a könyvvel a kereskedő vagyoni helyzetének, csakis ebben az esetben tárja fel az évenkénti mérlegkészítés azt a teljes helyzetképet, amelynek alapján a kereskedő a maga üzletvitelét irányíthatja. A fizetéseképtelenség beálltának időpontját csak úgy lehet helyesen rekonstruálni és ehhez kapcsolódó súlyos büntetőjogi szankciók elbírálhatóságának is előfeltétele az, hogy a könyv és mérleg az egész vagyoni pozícióról nyújtson tájékoztatást. Ezt a kétségtelenül indokolt felfogást egyes államok törvényei is messzemenően érvényesítik. Így az olasz K. T. 21. és 22. §-ai minden kétséget kizáró módon előírják, hogy a könyvekben fel kell tüntetni mindazt, amit a kereskedő «akár a magán-, akár kereskedelmi jog alapján kap kézhez vagy fizet ki», valamint, hogy a háztartási kiadások is és pedig havonkénti összeállításban, a többi könyvtől elkülönítve, könyvszerűen pontosan feltüntetendők. A mérlegnek is tartalmaznia kell az összes vagyon-tárgyakat, jogokat és követeléseket «tekintet nélkül arra, hogy azok mily természetűek és eredetűek». Vagyis e törvény világos

és részletes rendelkezéseihez képest a magánvagyon és a magánjellegű pénzforgalom könyvviteli szempontból az üzletivel teljesen azonos elbírálás alá esik.

Ez utóbbi felfogáshoz áll közel, de annak a gyakorlati keresztülvitel szempontjából mégis jelentősebb enyhítését jelenti az a megoldási mód, amely a német bírói gyakorlatban alakult ki s amelyet azután a svájci kötelmi jogi második tervezet is magáévá tett. A német bírói gyakorlatnak e kérdés tekintetében kialakult felfogását s annak vezető szempontjait a Reichsgerichtnek 1908. jan. 10-én (II. 841/07 Entscheidungen des Reichsgerichts in Strafsachen Band 41) meghozott ítéleti indokolása tartalmazza. Ezt az okfejtést, úgy a német bírói gyakorlat, mint a jogirodalom a helyes megoldási módnak fogadta el. A hivatkozott ítélet arra az álláspontra helyezkedik, hogy a kereskedő köteles magánvagyonát könyveiben, illetve leltárában és mérlegében feltüntetni. E részben azonban nem kell oly részletezésekbe bocsátkozni, mint az üzleti vagyon egyes részeinek feltüntetésénél, elég ha az egyes fontos vagyonrészek csoportos összefoglalásban, az érték megjelölésével szerepelnek. Különböztet az ítélet a szorosabb és tágabb értelemben vett könyvvitel és mérlegkészítés között. Az előbbibe az üzletre vonatkozó adatok foglalandók, majd ezeknek és az azonkívül eső egyéb vagyontárgyaknak feltüntetésével összesítő mérleg készítendő. Rámutat itt a Reichsgericht arra, hogyha a kereskedőnek mező-, erdőgazdasága vagy a kisipar körét meg nem haladó üzlete van, úgy ezekről sem köteles rendszeresen könyveket vezetni, de ezen vagyonrészek összesített adatai is belefoglalandók az összmérlegbe. A külön üzleti mérleg és összmérleg elkészítése az üzleti életben amúgy is szokásos és könyvelésileg is megtehetően megoldható. Így ezt alkalmazzák abban az esetben, amikor például egy kereskedőnek több külön üzlete van. Akkor mindegyikről külön mérleg készítendő, majd az egész egy összmérlegben egyesítendő, amely a külön mérlegek végső adatait foglalja össze. Ez a megoldás a magánvagyonnál is, ez is az összmérlegnek egy tétele, csak elmarad a minden ügyleti aktust felölelő részletezés. Ajánlatosnak tartja azonban az ítélet, hogy a kereskedő magánvagyonáról, annak állagáról és változásairól feljegyzéseket készítsen, amit jogos magánérdekeinek megóvása érdekében titkos könyvekben is vezethet. A jelentékeny magánvagyonnak a mérlegből való teljes kihagyása mellett azonban a mérleg nem tartalmazhatja a vagyon és adósság megfelelő képét.

Nem véletlen, hogy a Reichsgericht ezen alapvető elvi szempontokat kifejezésre juttató döntése bűnügyben hozott meg. Kereskedelmi törvényünk könyvelési rendelkezéseinek szankcióját valójában a büntetőtörvénykönyv vétke és csalárd bukási szakaszai tartalmazzák. E szakaszok gyakorlati jelentősége nálunk is igen lényegesen fog növekedni fizetésképtelenségi büntetőjogunknak remélhetőleg mihamarább megalkotandó reformja esetén, amely ezen szakaszok alkalmazhatóságát nem fogja a csőd elrendelésének feltételéhez fűzni, hanem kiterjeszti azt a fizetésképtelenség minden megnyilvánulására. S itt hangsúlyozni kívánám, hogy a magánvagyonnak és kötelezettségnek a könyvekben, illetve a leltárban való szerepeltetését — legalább is a német gyakorlatnak méltányos, mérsekelt keretében — nem csupán a Btk. 414. és 416. §-ában foglalt s könyvvittel fogalmilag és szervesen összefüggő tényálladékok, tehát a 414. §. 4. és a 416. §. 2. és 3. pontjainak szempontjából tartom jelentőséggel bírónak. E szakaszok összes többi pontjaiban foglalt tényálladékok elbírálásánál is igen nagy súllyal esik latba annak a körülménynek az ismerete, hogy a kereskedőnek volt-e s mennyi magánvagyon vagy ellenkezőleg mennyi magántartozás nyomta. A 416. §. 1. pontjában foglalt tényálladékoknak: a pazarlásnak, merész üzleteknek fennforgását szinte lehetetlen a magánvagyon ismerete nélkül elbírálni. Éppen úgy a 416. §. 4. pontja értelmében azt megállapítani, hogy tudta-e vagy tudnia kellett-e valakinek az ő fizetésképtelen állapotáról — megint csak a magánvagyon pozíció hitelt érdemlő feltüntetése alapján lehet. A fizetésképtelenségi büntetőjog szempontjából elengedhetetlenül fontos tehát a magánvagyonra vonatkozó adatok rendszeres feltüntetése. De ugyanerre az eredményre jutunk a kényszeregyességi jog szempontjából is. Kényszeregyességet rosszhiszemű adós nem köthet, az 1410/1926. M. E. R. 28., 83. és 85. §-ában körülírt eljárás megszüntetési okok közül megint olyan a legtöbb, hogy azok alkalmazhatósága szempontjából a magánvagyon és kötelezettség megbízható, visszamenőleges ismerete, tehát azoknak a

könyvben és mérlegben való szerepeltetése fölöttébb szükségesnek mutatkozik. Csak ez adatok birtokában lehet például megállapítani azt, hogy az adós szándékosan vagy súlyosan gondatlanul halogatta-e fizetésképtelenségének bejelentését (28. §., 85. §. 5. pontja), hogy üzletével vagy gazdaságával arányban nem álló mennyiségben vásárolt-e hitelbe (83. §. 1. pont), hogy vagyoni állapota felől kellő tájékozódást lehet-e szerezni (83. §. 2. p.)? A rosszhiszeműségi momentumok elbírálására alkalmas körülmények: vagyonsibolások, az anyagi helyzettel arányban nem álló tranzakciók stb. többnyire éppen a magánvagyon kategóriájában jelentkeznek.

De nem hagyható itt figyelmen kívül az a körülmény sem, hogy éppen a háborút követő inflációs idők gazdasági viszonyai és erkölcsi felfogása, az alkalmi üzletkötésekbe, a rendes üzletkörön kívül eső tranzakciókba oly sok embert sodort, hogy igen gyakran nem is az aktívakat duzzasztó magánvagyonnak, hanem inkább az üzletkörön kívül eső s a passzívák mennyiségét befolyásoló magánkötelezettségeknek a könyvekben való feltüntetéséről kell beszélni. S e vonatkozás teszi még elevenebbé azt a szükségérzetet, amely a magánvagyonnak és tartozásnak a mérlegben való feltüntetésére irányul. Mert ha legalább is gyakorlati szempontból lehet beszélni arról, hogy egy teljesen aktív cég magánvagyonában rejlő plusz aktívumok fel vagy fel nem tüntetése a könyveket vezető kereskedő és harmadik személyek szempontjából különösebb jelentőséggel nem bírhat — az alkalmi üzletekhez történt kirándulásokból eredő külön kötelezettségek kellő szerepeltetése igen lényegesen befolyásolja a kereskedő egész üzleti pozícióját — de különösképp kihat az üzleti hitelezők helyzetére. Gondoljunk itt például a könnyelmű kezességvállalásokra, amelyeknek a rendes üzleti kötelezettségek köréből való figyelmen kívül hagyása és ezzel kapcsolatosan könyvekben való regisztrálásuk elmulasztása igen gyakran a legsúlyosabb meglepetések elé állítja a kezes hitelezőit. (A svájci kötelmi jog második tervezete elő is írja 686. §-ában a vállalt kezességeknek a mérlegben történő feltüntetését.)

Kérdésünk lényegesen másképp alakul a kereskedelmi társaságokra vonatkozólag, mint a kereskedőre nézve. Az a körülmény ugyanis, hogy még a felelőségek szempontjából legmesszebbmenő közkereseti társasági formánál sincs meg az üzleti és magánvagyonnak az a teljes egybefonódottsága, amivel az egyéni cégnél találkozunk, hanem hogy a közkereseti társtag magánhitelezője csak közvetve és a K. T.-ben előírt eljárás útján veheti igénybe a társtagnak társaságbeli vagyonilletőségét, a mellett szólnak, hogy a magánvagyon és kötelezettségek könyvbéli és leltárszerű feltüntetése mellőzhető. Itt az üzlet alanyaként is elsősorban maga a társaság lép előtérbe, ha a tagok korlátlan és egyetemleges kötelezettsége fenn is áll. A társtagok egymáshoz való viszonyában jelentkező szempontok is indokoltá tehetik a magánvagyon egymással szemben való deklarációjának mellőzését.

Dr. György Ernő.

A kir. Kúria újabb gyakorlata az ági öröklés terén.

A kir. Kúria P. I. 3257/1926. számú ítéletében incidentaliter kimondja, hogy «nem követelhető az ági vagyon pótlása a szerzeményi vagyon terhére a megsemmisülés esetén kívül akkor sem, ha az örökhagyó ági vagyonát elajándékozta, avagy azt káros szenvedélyeinek kielégítésére eltékozolta». Azért kell felemlíteni, hogy incidentaliter, mert az ítélet az általa felhozott és fentebb ismertetett elvet a maga végső konzekvenciájában ennek az ügynek keretében nem alkalmazhatta, t. i. nem látta bebizonyítottának, hogy az örökhagyó öröklött vagyonát eldorbézolta volna. Miért volt tehát szükség erre az alkalomszerű és az indokolás alátámasztására szükségtelen kijelentésre? Azért, mert a táblai ítélet indokolásában van a következő passzus, mely kétségteljesen eddigi jogfelfogásunkat tükrözteti vissza: «A kir. ítélőtábla az elsőbíróság ítéletét tévesnek találta, mert eltekintve attól, hogy az állandóan követett bírói gyakorlaton alapuló jogszabály értelmében az ági vagyon a vétlen megsemmisülésen kívül feltétlenül redintegrálendő, az elpazarlás pedig a vétlen megsemmisülés esetébe nem tartozik, stb. . . » (Budapesti tábla 11. P. 3999/1925. sz.) A Kúria végső konklúziója ugyanaz mint a tábláé, t. i., hogy el-

pazarlás nem történt, de azért a táblai, a redintegrációt illető kijelentésre nyilatkozni kellett a Kúria jogi felfogása értelmében.

Kétségtől novumot jelent ez a megállapítás, mint régebbi ítéletekkel való egybevetésből kitűnik. Amilyen elv volt eddig, hogy az ági javaknak az örökhagyó akarati befolyásán kívül eső okból történt megsemmisülése a redintegrációt kizárja, oly szabály volt, hogy az ági vagyonnak minden egyéb diminúciója vagy elvesztése esetében a redintegrációnak helye van. Most pedig azt halljuk, hogy elajándékozás vagy elpazarlás, tehát az ági értéknek az örökhagyó cselekménye folytán elvesztése kizárja annak a szerzeményből leendő pótlását.

Vizsgáljuk már most minő jelentőséggel bír a fenti újszerű megállapítás ági örökösdésünk terén, illetőleg mily jelentőséggel bír a redintegráció intézménye, amelynek teljes kikapcsolását involválja jogintézményeink köréből eme új tételünk. Majd vizsgálat tárgyává tesszük, a kir. Kúria ezen új felfogásának természetét, jogosultságát, helyességét.

Az ági örökösdés singularis successio, határozottan körülírt igény a tárgya. Vonatkozik elsősorban az ősi tárgyra in natura, ennek már nemléte esetén az értékére. Pretium succedit in locum rei és res succedit in locum pretii. Ezzel szemben a szerzeményi vagyon eszmeileg határtalan, mindarra kiterjed, ami ági örökségként kikövetelve nem lett.

A redintegrációt úgy szokták kifejezni, hogy az ági vagyon csökkenése vagy teljes elidegenítése esetén az a szerzeményből pótoltatik. Ez a kifejezés nem egészen helyes, mert addig szerzeményről nem is beszélhetünk in concreto, amíg ági vagyon iránti követelés fennáll, de azután mindaz szerzeményi, ami kiigénylés tárgya nem volt. Nem lehet valamiből pótolni valamit, amikor még azt sem tudjuk, hogy mi az a valami, mert ez így hysteron-proteron.

A redintegráció jelenti az örökhagyó egész vagyonának megterhelését, szinte azt lehetne mondani, hogy felelősségét, az ági igény irányában, abban az esetben, ha az valamiképpen visszateher nélkül elidegenítették. (Ha visszateher mellett, akkor pretium succedit in locum rei stb.) Abban a pillanatban, midőn az ági vagyonrész így elidegenítették, az örökhagyót illető egyéb vagyon-tárgyak megfelelő érték erejéig az ági igény tárgyaivá lesznek. Vagy ha abban az időpontban örökhagyó ily vagyon-tárgyak felett nem rendelkezik, minden későbbi szerzeménye (most tényleges, nem örökjogi értelemben véve a szót) az elidegenített ági érték erejéig, bármilyen ellenmondásnak is tűnjék, annak helyébe lép, tehát in concreto ági vagyonná lesz. Ezt fejezi ki a redintegráció.

Ez az intézmény kvázi rudimentuma a régi jogunkban az ősi javak felett fennálló általános elidegenítési tilalomnak, de most már csupán a törvényes örökösdés terén fejezi ki azt a gondolatot: bárhogyan is gazdálkodtál vagy garázdálkodtál, ezen érték erejéig hagyatékod ági vagyonként felel!

Láthatni tehát, hogy az egész hagyatékunk a megterhelését az elidegenített ági érték erejéig veti el a szóban forgó kúriai határozat, tehát ezzel elveti magát a redintegrációt is. Pedig az ági örökösdés igen sok esetben csak a redintegráción alapul, ez az ági örökösdés egyik fundamentuma, mely ha megdől, az egész épület veszélybe kerül.

Az ági örökösdés őrizte meg régi jogunknak azt az elvét, hogy a vagyon a családban, érte ez alatt az vérségi kapcsolatban lévőket konzerváltassék. És még valamit: azt, hogy a vagyon egyáltalában konzerváltassék. Az ősiség, a kötött forgalmi vagyon rend korában ez többé-kevésbé biztosítva is volt. De ennek viszont hibája volt a kötöttség, mely sehogysem illett be a modern pénz- és hitelgazdaság keretébe. Az ősiség megszüntetésével megszűnt a szabad forgalmat gátló ez az akadály. Ez a konzerváló intézmény csupán a törvényes örökösdés terére szorult. Mi konzerváláson értjük egyrészt a túlságos megosztást elkerülő hagyatéki intézkedéseket, másrészt pedig a vagyonnak a szerző családjában való megőrzését. Tudni kell ugyanis, hogy a vagyon eredetét nem kutató, tehát többé-kevésbé a justinianusi örökjog rendszerén felépült modern örökösdési jogok a vagyon elaprózódását jóval inkább segítik elő, mint a vagyon eredetét kutató, a nyugati államokban is létezett, de napjainkban már eltűnt jogrendszerek. Grosschmid hozza fel a következő példát: * az anya házát két gyermeke öröklí, egyik gyermek meghal, majd

az apa újra házasodik és ebből a házasságból még öt gyermeke születik, akik közül kettő elhal; akkor a szülők halála után az osztrák törvény szerint az első házasságbeli gyermeké lesz a ház 1539/1920. része, a második házasságból származó gyermek mind-egyike a ház 127/1920—127/1920. részét fogja bírni. Pedig az utóbbiak bizony távol állanak az örökhagyó anyától. Az ági öröklés értelmében az eredmény az lesz, hogy az egész ház az első házasságból származó gyermeké lesz, mely kétségtelenül igazságosabb és egyszerűbb megoldás.

Ezt a példát azért hoztuk fel, hogy az ági örökség előnyös oldalait kidomborítsuk. És miután nyilvánvaló, hogy a redintegráció kiküszöbölése az esetek igen gyakori számában az ági örökség háralását meg fogja hiusítani, azért a kir. Kúriának fenti határozata alkalmas arra, hogy a vagyonoknak az ági örökösdés értelmében vett konzerválását megakadályozza. Nem kell itt a nagy vagyonokra gondolni, bár bizonyos körülmények között ezeknek is nagy hivatásuk és jelentőségük lehet, de gondolunk elsősorban a kis vagyonokra, amelyeknek megőrzése és minél szélesebb rétegekben leendő leülepedése valósággal sorsdöntő lehet egy nemzet életében. És ezt az eszmét kockáztatja az ági intézmény bármely sarkalatos elve ellen irányzott támadás.

Azonkívül, hogy ezen ítélet a redintegráció felhagyásával kétségtől az ági öröklést gyökereiben támadja meg, a redintegráció intézménye önmagában is oly értékesnek tűnik fel, hogy az ági örökösdés mellett felsorakoztatott érveken kívül is találunk olyanokat, amelyek csupán a redintegráció fenntartása érdekében szállnak síkra.

Valóban kevés ilyen szép és eredeti gondolattal találkozunk jogunkban, mint a redintegráció intézménye. Valósággal felelevenítése annak a bibliai gondolatnak, mely a talentumokról szóló példabeszédben nyert kifejezést (Matth. 25., 14—30), ahol a gazda hazajövet számonkéri a szolgáktól, hogy hogyan gazdálkodtak azzal a 10 talentummal, megduplázták-e azt amit ki-kapott? Valóságos mérlege ez az ember földi tevékenységének.

Másfelől ez a kúriai határozat arra is alkalmas, hogy az ági öröklés terén teljes jogbizonytalanságot váltson ki abban a tekintetben, hogy valamely ajándékozás vagy tékozlás az ági vagyon körébe esőnek tekintessék-e vagy nem.

Vegyünk egy példát. Valakinek van 300,000 pengő vagyona, abból azonban 100,000-et apjától örökölt. Történik aztán, hogy ebből a vagyonból 100,000 P-t elajándékoz vagy eltékozol. Eddigi gyakorlatunk szerint már most a fenti gyermektelenül elhalt örökhagyó hagyatékából, amely 200,000 P-t fog kitenni, az örökhagyó testvére 100,000 P-t ági örökségképpen kiigényel, marad az özvegynek 100,000 P a szerzeményből. Hogyan fogjuk azonban megoldani ezt az esetet a kir. Kúria fenti jogi felfogása értelmében. E szerint az elajándékozás vagy elpazarlás esetén nem követelhető az ági vagyon kiegészítése a szerzeményből. Igen ám, de ki lesz most már annak a megmondhatója, hogy az elajándékozott vagy elpazarolt 100,000 P az ági vagy szerzeményi vagyonból történt-e? Mikor az ember pénzt kiad, nem szokta feljegyezni, hogy ezt vagy amazt az ági vagy szerzeményi vagyon terhére eszközli. Addig míg redintegráció van, annak a 100,000 P ági vagyonnak mindenesetre ki kell jönni a hagyatékából, de most, ha a kiegészítést megtagadjuk, teljesen lehetetlen bizonyítani akár pro vagy kontra, hogy az ági érték meg van-e vagy nem, abban a pillanatban, amikor ez a pénz közös nevezőjére van hozva. Ha nincs redintegráció, ki fogja tudni megmondani, hogy a pénzértékben lévő ági és szerzeményi vagyon esetén, a pazarlást az ági vagy szerzeményi vagyon terhére követték el? Ebből az egyszerű példából is látni lehet mily nehézségekbe, megoldhatatlan problémákba sodorja ez az irányzat a judikaturát. Egészen más, ha vétlen megsemmisülés esetén tagadjuk meg a redintegrációt, hiszen itt az eddig előfordult esetekben mindig species megsemmisüléséről volt szó, hol kétségen kívül álló, hogy ez az ági vagyon alkatrésze.

Valószínű, hogy a kir. Kúriát a hitvestárs iránti gondoskodás indította arra, hogy az ági vagyonnak megfelelő érték tényleges elvesztése esetén, történjék az akár megsemmisülés vagy pazarlás vagy elajándékozás folytán, a redintegrációt megtagadja. Igaz, hogy jogrendszerünk nem ismeri a Quarta Falcidia vagy Trebellina jogintézményét és így nincsen akadálya annak, hogy a hagyományok, amely törvényes hagyomány az ági öröklés is, az egész hagyatékot felemésszék. Tényleg, megfontolandó dolog az, vajjon

* Örökölt és szerzett vagyon, 1897.; 189. old.

engedjük-e, hogy az egész hagyatéka, amely talán a hitvestárs szeme láttára gyűlt össze közös fáradozás eredményeként, teljes-séggel a tőle idegen ági rokonok javára elvonassék egy régebbi ági érték hiányának betöltéseképpen. Kétségtől van ebben valami igazságtalan és ezért tartjuk helyesnek, hogy a véllen megsemmisülés a redintegrációt kizárja. De ez amúgy is csak kivételes eset, az elajándékozás vagy elköltés sokkal gyakoribb. És ekkor már szemben áll egymással a hitvestárs vagy egyéb örökös érdeke az ágiság érdekével. És mindazon esetekben, hol az ági érték eltűnése az örökhagyó cselekménye által következett be, így ajándékozás vagy elpazarlás eseteiben, a mérleget az ági örökösök javára látjuk eldöntendőnek, mert különben az esetek jelentékeny részében az ági örökösödés és a vele járó számos érdek meghiusulna. Mert ha alkalmazandónak találjuk az ági öröklés rendjét, kell hogy tényleges alkalmazását az esetek nagy részében meg ne hiusítsuk. Az özvegy érdekei az ági örökségre is kiterjedő özvegyi jog által eléggé védve vannak.

Teljesen jogosulatlannak találjuk azt is, ha a kir. Kúria fent vázolt álláspontját a közszerzemény köréből való azon jogszabállyal veti egybe, midőn a közszerzeménynél nem követelhető, hogy abból a különvagyon helyreállíttassék, melyet az elpusztulás esetén felül a házastárs elajándékozott vagy eltékozolt. Ennek az analóg alkalmazására az örökösödési jog terén nincsen semmi jogosultság. Az egyik inter vivos, másik mortis causa kategória. A közszerzemény, amint Grosschmid kifejezi, kvázi haszonélvezője a különvagyonnak, ott a hitvestársak tulajdoni igényéről van szó, amelyet az ajándékozás vagy eltékozás megkárosítana, ha az azon érték erejéig a különvagyont nem terhelne.

Amott a házastársnak fontos érdekében áll, hogy az őt is megillető közszerzemény eltékozlásával meg ne károsítsák, azért ott minden ily jellegű kiadás a különvagyon terhére megy. A szerzemény és ági vagyon esetében éppen ellenkezőleg az ági örökösök érdekét sértheti a költsékezés, éppen azért itt az ily kiadásoknak a szerzeményi vagyon terhére kell, hogy essenek.

A két komplementär fogalompár között ily módon párhuzamot vonni, a két intézmény lényegének félreismerésére enged következtetni.

A kir. Kúria álláspontja ellen felsorakoztatott érvek, azt hiszem már önmagukban is meggyőzhetnek mindenkit a vitatott felfogás helytelenségéről. De még akkor is, ha az okok és ellenokok csak megközelítőleg is arányban állanak egymással, tartózkodni kell minden oly újítástól, amelyet különösebb szükségesség nem igényel, mert különösen a *quieta non movere* álláspontjára kell helyezkednünk oly esetekben, midőn nemzeti jogunk valamely ősi intézménye forog kockán. Egészen más volna a helyzet, ha valamely különösen égető érdek kívánná a régi tétel felforgatását, de itt erről szó nincsen, sőt ellenkezőleg utilitarisztikus és jogszisztematikai érvek óhajtják fenntartását a redintegráció intézményének, mely önálló ősi jogalkotásunk kevés maradványai közé tartozik, de azért szellemében és koncepciójában bátran vetekedhetik bármely idegen jogi eszmeterméssel.

Ezért talán remélhetjük, hogy a kir. Kúria fenti alkalomszerű kijelentésének maradandó hatásai jogéletünkben nem lesznek.

Dr. Váli Ferenc.

Szemle.

— **O. F. B.** Közel hétéves működés után feloszlás előtt áll az a bíróság, mely hét évig a magyar föld sorsát intézte. A törvény példátlanul nehéz feladatot rótt a bíróságra: azt, hogy «a magyar földbirtok megoszlását helyesebbé tegyen». Az egymagában is súlyos problémát megoldhatatlanná tette a törvény azzal, hogy feljogosította ugyan az O. F. B.-t arra, hogy szinte korlátlanul bárkitől földet elvegyen és azt felfossa, de nem gondoskodott arról, hogy a megváltást szenvedők a megváltott birtokért nyomban teljes kártérítést kapjanak. A megváltás Damokles kardja lebegett évekig a megváltást szenvedők feje felett. A megváltást szenvedő nem tudta, hogy birtokainak melyik részét mikor fogják megváltani és ezért mikor milyen kárpótlást fog kapni. Az igénylők évekig nem tudták, ki, hol, milyen nagy ingatlant fog kapni és ezért mikor, milyen vételárat fog fizetni. Hét év után a

megváltási eljárás nagyjában be van fejezve, de a megváltási összegek nagysága és fizetési határideje kevés kivétellel ma sincs megállapítva.

Érthető, ha mindez nagy elégtelenséget váltott ki úgy a megváltást szenvedőknél, mint az igénylőknél. Rossz volt az egész reform koncepciója, rossz volt a törvény, rossz volt az O. F. B. szervezete. Rossz volt a szervezet, mert az O. F. B., mint első és utolsó fórum, végezte az egész földbirtokmegosztást.

Ha az O. F. B. minden egyes tagja lángész lett volna, akkor sem tudott volna ezzel az emberfeletti feladattal megmérkőzni. Hogy néhány év alatt valahogy be tudta fejezni a nagy munkát, hogy ez súlyosabb komplikációk nélkül sikerült, kizárólag az O. F. B.-hoz beosztott bírák érdeme. De a hét év leteltével követelnünk kell, adják vissza ezeket a bírákat az igazságszolgáltatásnak. Azt a munkát a mi még hátra van, el tudják végezni a rendes bíróságok. Nincs szükség a tervezett külön földbirtokbíróságra.

— **A korlátozott felelősségű társulatokról** és a vonatkozó Kuncz-féle törvénytervezetről Dorogi ügyvéd előadásával megindított vitát a Magyar Jogászegyletnek nov. 12-én, szombaton tartott teljes-ülésében folytatták.

Felszólalt dr. *Siechermann Berndt*, a TÉBE jogtanácsosa, aki kifejtette, hogy abban a kérdésben, vajon célszerű-e ezen társulati formának hazai gazdaságunkba való átültetése, kötött kezünk van, nemcsak azért, mert már az 1925: IX. tcikk utasította volt a kormányt a megfelelő törvényjavaslatnak előterjesztésére, hanem azért is, mert ezen intézmény európaszerte, Angliától Olaszorszáig, Franciaországtól Törökorszáig úgyszólván már minden államban létesült, illetőleg létesülőfélben van és így jogi, valamint gazdasági bonyodalmakra vezetne, ha ezen alakulat elől elzárkóznánk. Különben is ezen intézmény megfelel gazdasági életünk azon irányzatának, mely szerint még azok is, akik különben valamely vállalatban személyesen részt venni óhajtanának, ezt csak úgy hajlandók megtenni, ha ez által nem kockáztatják saját, valamint családjuknak egész existenciáját. Kíváncsú tehát, hogy ezen vállalkozóknak is megadassék a lehetőség, hogy magukat a termelésbe bekapcsolhassák. Ezt a lehetőséget adja meg a korlátozott felelősségű társaság, amelyben minden tag csakis előre meghatározott törzsbetéttel felel. Kétségtelen, hogy ezen alakulat is bizonyos veszélyekkel jár, illetőleg új visszaéléseknek nyit teret, amiért is a törvényhozó feladata, hogy oly rendelkezéseket tegyen, amely ezen veszélyeket a lehetőség határában belül csökkentse. A Kuncz-féle tervezetnek az az érdeme, hogy megfelelő intézkedésekkel a nagyközönséget ezen intézménytől távol tartani és meggátolni igyekszik azt, hogy arra nem hivatott elemek ilyen társulatok üzletreszeit megszerezzék vagy megtakarított tőkéjüket gyümölcsözőleg ezeknél elhelyezzék. A tervezet szerint ilyen társulatnak harmincnál több tagja nem lehet, az üzletreszekről érték-papírral jelölt igazolványok ki nem állíthatók, végül az üzletreszek a többi társak hozzájárulása nélkül át nem ruházhatók. Az által az agiótage lehetősége kizáratik. A társaság nem foglalkozhatik biztosítási ügyletekkel, nem bocsáthat ki zálogleveleket és kötvényeket (takarékbetét könyveket sem állíthat ki a Pénzügyi Központtól szóló törvény rendelkezései értelmében), úgy hogy az ilyen társulatok a gyakorlatban csak olyanoktól vehelnek hitelt igénybe, akik pénz vagy áruhitel nyújtásával üzletszerűleg foglalkoznak. Túlzott azonban a tervezetnek azon intézkedése, mellyel apport esetén az ezt behozót a felszámított értékért egyszer s mindenkorra felelőssé teszi, mert az ilyen intézkedés adott esetben a társulat megalakítását lehetetlenné tenné. A legtöbb esetben u. i. az ilyen apportok értéke a véletlentől függ vagy általában meg nem határozható (bánya, fűrési jogosítványok, szabaldalmak, védjegyek, vevőkörrel bíró üzlet stb.). Ilyen esetben a behozott javaknak és jogoknak kétségtelenül meglevő értékét nem lehet oly módon meghatározni, hogy azért bárki is szavatosságot vállalhasson; ezen javak és jogok ilyen természete képezi éppen a főindokát annak, hogy azoknak hasznosítása végett válalják a társulatnak ezen formáját.

A tervezet, mely különben a német törvényt követi, nem vette át ennek azon rendelkezését, mely szerint a tagok a törzsbetétek befizetése tekintetében egymásért szavatolnak, ami helyes is, mert a korlátozott felelősség természetéből következik, hogy mindegyik tag előzetesen pontosan ismerje az általa vállalt kockázat nagyságát. A német törvény, és ezt követve a tervezet is sokszor felcseréli a törzsbetét és üzletresz fogalmát, miért is a tervezetnek vonatkozó rendelkezései helyreigazításra szorulnak. Egyáltalán kíváncsú lett volna, ha a szerző nem a német, hanem az osztrák törvényt vette volna mintául, nemcsak azért, mert az utóbbi — mint általánosan el van ismervé — jobb, hanem különösen azért, mert előnyösebb ránk nézve, hogy ezen intézményt a közvetlen szomszédságunkban levő országok megfelelő intézményével lehetőleg hasonlóan szabályozzuk. Ajánlatos volna tehát, ha a kormány a saját törvényjavaslatának elkészítésénél az osztrák törvényt

venné alapul azon kétségtelen javítások figyelembevételével, amelyeket a Kuncz-féle tervezet tartalmaz.

A tervezet mindenestre kiegészítendő volna világos és részletes magánjogi és illetékjogi szabályokkal, amelyek a részvénytársaság és szövetkezetek ilyen társulattá való átalakítását és viszont szabályozzák, illetőleg könnyítik. Kiegészítendő volna továbbá olyan rendelkezésekkel, amelyek ezen alakulatoknak méréselkeltebb társulati adótételt biztosítanak, valamint megadják nekik a kettős megadóztatás elleni kellő védelmet. Célszerű volna, hogy az ezen társulatokról szóló törvény életbelépjen, mielőtt a részvénytársulati jog reformálását megkezdik; addig is elegendő volna egy rövid novella a K. T.-hez, mely megfelelőleg szabályozná a közgyűlési határozatokra vonatkozó megtámadási jogot és megadná a lehetőséget, hogy az ez időszertinti felügyelőbizottságok a német értelemben igazgatótanácsokká (Aufsichtsrat) legyenek átalakíthatók.

— **Két kiváló német kriminálista** hunyt el a múlt hetekben, akiknek neve nálunk sem volt ismeretlen. Karl v. *Lilientahl*, a heidelbergi egyetem professzora az egyik, aki Lisztnek évtizedeken át hűséges fegyvertársa és a Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft 44 év óta egyik szerkesztője volt. Nem tartozott a termékeny írók közé, de minden írását ritka világosság, éles logika és emelkedett stílus jellemzi, miként azt többek közt a Vergl. Darstellung 5. kötetében a beszámíthatóság tanának feldolgozása bizonyítja. A másik nagy halottja a kriminál-tudományoknak P. *Aschrott*, ny. törvényszéki alelnök, aki annakidején az angol börtönügyről írt könyvével világnevet szerzett. Mint a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesületnek egyik alapítója nagy szerepe volt annak kongresszusain, így az 1899-iki budapesti összefüvetelen is. Liszt-tel együtt adta ki a német Btk., és Lilienthal-lal a német Bp. reformjáról szóló nagy gyűjtőmunkákat. Csak legutóbb jelent meg a N. B. E. kezdeményezésére Kob-rausch berlini professzorral együtt szerkesztett nagyszabású könyve, amely «Reform des Strafrechts» címmel a legújabb Btk. javaslatot dolgozta fel kritikailag. Hazánkban számos barátja volt, e sorok íróján kívül különösen Baumgarten Izidor és Fayer László állottak hozzá közel. Akik ismerték, nehezen fogják felejtani meg-nyerő egyéniségét.

— **Societas delinquere non potest.** Erdő szabályellenes kitermelése által elkövetett kihágásban mondta ki bűnösnek a rendőri hatóság az erdőtulajdonos r. t. igazgatósági tagját azzal a furcsa indoklással, hogy a Rbsz. 37. §-a szerint a jogi személy az, aki képviselőre hivatva van, külön meghatalmazás nélkül is képviselheti. Fellebbezés folytán a belügyminiszter felmentő ítéletet hozott, mert a terhelt igazgató bűnössége nem nyert megállapítást s egyben kitanítja a fogyatékos jogi képzettségű alsóbb hatóságokat, hogy meg kell vizsgálni, kik azok az egyes személyek, akik a bűncselekményt elkövették, amely szabály a Btk. 417. §-ának analógiájából következik.

— **Kartell- und Konzernrecht des Auslandes.** Carl Heymanns Verlag berlini könyvkiadó cégnél dr. Rudolf Isay, berlini ügyvéd szerkesztésében egy monográfia-sorozat jelenik meg, amelyben az egyes államok kartell és koncernjogát önálló tanulmányokban, könyvekben, egyes illető állambeli szakférfiúk dolgozzák fel. Eddig a következő kötetek jelentek meg: *Leon Mazeaud*: «Die rechtliche Behandlung der Unternehmenszusammenfassungen in Frankreich». — *Dr. E. Koch*: «Grundzüge des englischen Kartellrechtes». — *Dr. de Sanktis*: «Das Kartellrecht in Italien». A magyar kartell és koncernjogot tárgyaló kötet *dr. Nádas László* ügyvéd, ny. pénzügyminiszteri tanácsos tollából: «Das ungarische Kartell- und Konzernrecht» cím alatt e hó folyamán fog megjelenni.

— **Magyar-angol kereskedelmi és magánjogi zsebszótár** hirdet előfizetést *dr. Révész Vilmos* budapesti ügyvéd, kinek német jogi műszótára már két kiadást ért. Előfizetés (fűzve 6 P, kötve 8 P) a szerzőhöz VI., Damjanich-u. 36. sz. intézendő.

— **Az Ügyvédjelöltek Országos Szövetsége** folyó évi október 31-én tartotta meg évi rendes közgyűlését. Dr. Bernfeld Imre elnöki előterjesztésében megemlékezett Kossuth Lajos érdemeinek küszöbön álló törvénybeiktatásáról, majd ismertetette a Szövetségnek az ügyvédi numerus clausus ellen indított akcióját és annak eredményét. Ezután dr. Barta Dezső főtitkár tett jelentést a Szövetségnek az elmúlt évben kifejtett működéséről, részletesen ismertetve az aljelöltek ellen tett sikeres lépéseket. A főpénztárosi jelentés meghallgatása után a közgyűlés megválasztotta az új tisztikart és a választmányt. Elnök lett: dr. Bernfeld Imre. Társelnökök: dr. Jablonkay Géza és dr. Csocsán László.

— **Az Ügyvédjelöltek Országos Szövetsége** felhívja a jelöltet kereső ügyvédek figyelmét a Szövetség ügyvédjelölti állás-közvetítő tevékenységére.

Inhalt. *Dr. W. König*: Ein Entwurf gegen die Valorisation. — *Dr. K. Füzeséry*: Straßengesetznovelle und die Verteidigung ex offo. — *Dr. E. Leopold*: Die Dezentralisation der Anwaltschaft. — *Dr. E. György*: Muss das Privatvermögen des Kaufmannes aus

seinen Geschäftsbüchern ersichtlich sein? — *Dr. F. Váli*: Die neuere Judikatur der kön. Kurie auf dem Gebiete der Rückfellerbschaft. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Ügyvédjelölt gyors- és gépiró, hatévi irodai gyakorlat-tal, szerény fizetési igényekkel a pesti vagy a pestvidéki kamara területén állást keres. Irnoki teendőket is vállal. Cím a kiadóhivatalban. 256

Ügyvédjelölt teljes gyakorlattal azonnali belépésre — vidékre is — állást keres. Ajánlatokat fizetési feltételekkel kér dr. Gellén Sándor, Budapest, VIII., Horánszky-utca 16. 259

Agilis, jófellépésű fiatal izraelita vallású ügyvédjelölt, két évi vidéki praxissal állást keres. Megkereséseket «Szorgalmas» jelgére a kiadóhivatalba kér. 264

Gyakorlott, fiatal, keresztény közjegyzőhelyettes lehetőleg erdős-dombos vidéken vagy nagyobb városban március vagy április havi belépésre közjegyzőhelyettesi állást keres. Cím a kiadóban. 265

A Mindnyájunk Könyvtára

új kötete

A. NEUMANN

A SÁTÁN

(DER TEUFEL)

Ember-e vagy ördög? Egy démonikus hatalmú ember, akinek titokzatos hatalmát egy kor nyögte és csodálta: XI. Lajos francia király kegyencének, Olivér Neckernek különös élete

Regény két kötetben

Fűzve 8, egészvászonkötésben 12 pengő

Kapható minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. könyvkereskedésében
Budapest, VI., Andrassy-út 21.

Új Ossendowski-könyv!

A SÖTÉT KELET ÁRNYÉKA

Az orosz birodalom szerteúllását világítja meg ez a könyv, a bolsevizmust megelőző évek izgalmas történetét, a babonás parasztságot, a nép lelkiismeretlen urait s a cári hatalom rossz szellemét, Rasputint.

Ára 8 pengő

Ossendowski eddig megjelent művei:

Állatok, emberek és istenek
Ázsiai titkok, ázsiai emberek
Véres napok, cári rabok

Egy-egy kötet ára 10 pengő

Kaphatók minden könyvkereskedésben, valamint a
Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és
Lampel R. könyvkereskedésében,
Budapest, VI., Andrassy-út 21.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM Dr. Plósz Sándor: Szükséges-e a bírói szervezet megváltoztatása az ország megcsonkítása folytán. — Dr. Szladi's Károly egyetemi tanár: Jelzálogjog és kezesség. — Dr. Irk Alberl pécsi egyetemi tanár: A jog és politikum a nemzetközi jogban. — Dr. Löw Tibor budapesti kir. ítélőtáblai bírő: A szülőtartásra köteles gyermekek együttes felelőssége. — Dr. Sebestyén Samu budapesti ügyvéd: A részvénytársaság igazgatóságának felelőssége. — Az új ügyvédi rendtartás, I. Dr. Popper Tódor budapesti ügyvéd: Szervezet. II. Dr. Kovácsy Dénes budapesti ügyvéd: Jogok és köteleességek. III. Dr. Medvigy Gábor budapesti ügyvéd: Jogok és köteleességek. IV. Dr. Pe'rik Aladár budapesti ügyvéd: Ügyvédi díjak. V. Dr. Grünhut Ármin budapesti ügyvéd: Fegyelmi eljárás. VI. Dr. Kraimer Emil budapesti ügyvéd: Anyagi fegyelmi jog. — Dr. Nádas László budapesti ügyvéd, ny. miniszteri tanácsos: Az új illetékkódex tervezetéről. — Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: A nyugdíjárulások visszatérítésének kérdése. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XX. 10. — Hiteljogi Döntvénytár. XX. 10. — Büntetőjogi Döntvénytár. XX. 10.

Szükséges-e a bírói szervezet megváltoztatása az ország megcsonkítása folytán?*

Az első pillanatra talán csodálkozni is lehetne azon, hogy azt a kérdést egyáltalában felvetik, hogy az államterület megcsonkítása a jognak változtatását szükségessé teszi-e? Hiszen ami egy nagyobb területű államban jogos, annak a kisebb területűben is jogosnak kell lenni és fordítva. Azonnal más szemmel nézzük azonban az egész kérdést, ha arra gondolunk, hogyha Róma kis paraszttállam marad, bizonyára nem ajándékozta meg az emberiséget azzal a forgalmi joggal, amelyet mint világhatalom létrehozott. A terület növekvése vagy csökkentése bizonyos társadalmi érdekeket támaszthat vagy szüntethet meg, illetőleg helyezhet előtérbe, vagy szoríthat háttérbe. Ehhez képest a jog is, amely eme társadalmi érdekek védelmére van hivatva, a terület változásával változásnak lehet alávetve.

A kérdés tehát azon fordul meg, hogy a törvénykezés tekintetében a közérdek lényeges változást szenved-e, hazánk területének tervezett megcsonkítása esetében. Általában azt mondhatjuk: nem. Nagy és kis államok perjoga között nem szokott lényeges különbség lenni. A főérdek, hogy a peres eljárás az anyagi igazságnak lehetőleg megfelelő eredményre vezessen, nem függ a terület nagyságától. De nem függ ettől az az érdek sem, hogy a megfelelő eredményt lehető kevés energia-pazarlással, tehát olcsón és gyorsan érjük el. Amennyiben tehát a Bp. és bírósági szervezetünk ezeket az érdekeket kielégíti, az a jövőben is fenn tartandó. Bármily fájdalmas is a tervezett terület-megcsonkítás,

* Még 1919-ben, midőn először merült fel az a gondolat, hogy le kell egyszerűsíteni a bírói szervezetet, mert az túl drága Csonka-magyarország számára, kikértük ebben a kérdésben a legilletékesebb férfiúnak, Plósz Sándornak véleményét. Plósz Sándor véleményét rendelkezésünkre bocsátotta, de mielőtt azt közölhetjük volna, felkérte a szerkesztőséget, hogy egyelőre ne hozzuk cikkét nyilvánosságra, mert amíg a békeszerződés nem szakítja el hazánk egyes részeit, nem akar ezzel a kérdéssel foglalkozni, hogy mi történjék az ország megcsonkítása esetén. Abból az alkalomból, hogy a Magyar Tudományos Akadémia kiadta Plósz Sándor összegyűjtött dolgozatait, közzétesszük ezt a szerkesztőségünk birtokában maradt ereklét. A múlt időről felmerül még mindig az a gondolat, hogy a bírói szervezet le kell építeni, tehát a cikk témája még ma is aktuális. Szerk.

melyben nem akarunk és nem tudunk megnyugodni, az még ha valóra válnék is, nem indokolja a hozzáférhetőség szempontjából sem, akár a hatáskör, akár az illetékességi okok megváltoztatását, avagy a közvetlenség alól kivételeket megállapító szabályok módosítását.

Hogy abban az esetben, ha Fiumét és a tengerpartot elveszítjük, a Pp. a tengeri jog kiszolgáltatására már nem szolgál és az 1912. évi 55. tc. idevonatkozó határozmányai, mint törvények többé nem alkalmazhatók, magától érthető.

A területmegcsonkítás ötletéből különben még korán is van perjogunk módosításáról gondolkozni és nem is éppen hazafias dolog. Hiszen mi területünk megcsonkításába nem akarunk bele nyugodni és azt ha ránk is kényszerítenék, csak ideig-óráig tartónak akarjuk tekinteni. Reméljük és minden erőnkkel meg akarjuk valósítani régi területünk visszaállítását.

Minden eshetőségre azonban és különösen akkor, ha területünk megcsonkítását kénytelenek volnánk eltérni, fokozott gondot kell arra fordítanunk, hogy intézményeinket és ezek között igazságszolgáltatásunkat is, minél tökéletesebbé tegyük. A tökéletesség pedig, amelyre a kultúra ezen ágában is úgy, mint minden ágában, törekednünk kell, abban áll, hogy lehető kevés energia-pazarlással — ideértve a költséget is — lehető legjobb eredményeket érjünk el. Hogy perjogunkat ebből a szempontból javítani törekedjünk, helyes. Oly munka ez, amelynek tulajdonképpen sohasem szabadna szünetelni. Nem abban az értelemben, hogy mindenáron minél több újat alkossunk, mert a folytonos jogváltoztatás már magában véve nem kívánatos, mint meddő kísérletezés pedig a legnagyobb erőpazarlás, amiben a multban elég részünk volt. Hanem igenis folyton szemmel kell tartanunk a gyakorlatot és alapos megfontolás tárgyává tenni azoknak a hiányoknak orvoslását, amelyek törvénykezési intézkedést tesznek szükségessé, szóval ebben az irányban is dolgoznunk kell.

Dr. Plósz Sándor.

Jelzálogjog és kezesség.

Az új jelzálogjogi törvény a jogászközönség figyelmét főleg azokkal a részeivel köti le, amelyek új intézményeket statuálnak (ilyenek a biztosítéki jelzálogjog új alakzatai és átruházhatósága, a telekadósság, a jelzálogadóslevél és a telekadóslevél). Ám az új törvény tüzetes jogászai méltatást kíván azokban a részeiben is, amelyek a közönséges jelzálogjoggal foglalkoznak és annak eddigi szabályait kiegészítik vagy módosítják. Hogy csak néhányat említsek: a törvény magába olvasztotta a mezőgazdasági hitelről szóló 1925. XV. törvénycikknek a ranghelybiztosításról és a megüresedett ranghellyel való rendelkezésről szóló 6-10. §-ait, véget vetve annak a vitának, hogy ezek a szabályok csupán a mezőgazdasági hitel biztosításának körére szorítkoznak-e avagy általános hatályúak. De, ha jelzálogjogunk emez újjászabályozásának bármely más részét vizsgáljuk: a jelzálogjog tárgyi terjedelmét, viszonyát a követeléshez, perenkívüli törlesztés, a mellékszolgáltatások kielégítését a jelzálogjogból, az egyetemleges jelzálogjog különös szabályait, mindenütt számos figyelemreméltó újítást találunk, amelyet jogirodalmunknak majd beható elemzés alá kell vennie, hogy a törvény gyakorlati alkalmazását megkönnyítse.

Ez alkalommal a törvénynek néhány olyan tételére kívánok rámutatni, amely bizonyos párhuzamot tüntet fel a jelzálogjog és a kezesség intézménye között.

Hozzászoktunk, hogy a más tartozása okából fennálló jelzálogjogot *dologi kezességnek* nevezzük. Mint minden hasonlat, ez is sántikál. Kétségtelen azonban, hogy az új jelzálogjogi törvényben ez az analógia szembetűnőbb, mint eddigi jogunkban.

1. A törvény 9. §-a (1. bek.) szerint, ha a jelzálogos hitelezőt oly tulajdonos, aki nem személyes adós, kielégíti, a jelzálogos követelés a kielégítéssel — az alább említendő korlátozással — a *kezesre irányadó szabályoknak* megfelelően ő reá száll át. Minthogy pedig a jelzálogos követelés átruházásával a jelzálogjog is átszáll az új hitelezőre (8. §): a követeléssel együtt a jelzálogjog is a tulajdonosra száll át. Ennyiben tehát a törvény elismeri a *tulajdonos jelzálogjogát* a saját ingatlanán. Ennek gyakorlati következményeit vonja le a 22. §. utolsó mondata (az 1925: XV. t.-c. 9. §-ának megfelelően), amelynek értelmében a tulajdonos a jelzálogjog alapján árverés esetében követelése erejéig a kielégítési sorrendben is részes.

A 9. §. szerint azonban a *cessio legis* a tulajdonos javára csak annyiban következik be, «amennyiben a kielégítés alapján a személyes adóstól vagy mástól megtérítést követelhet». Ezzel a §. visszaül olyan, a törvény keretén kívül álló jogszabályra, amely szerint a jelzálog tulajdonosa a hitelező kielégítése alapján a személyes adóstól megtérítést követelhet. Ma kétségtelenül van ilyen jogszabályunk. Bírói gyakorlatunk t. i. a hitelezőt kielégítő kezes megtérítési igényét, mely hazai jogunkban régtől fogva el van ismerve (Frank 334. §. III.), analógia útján kiterjesztette a «dologi adósra» is, aki a hitelezőt — fizetési fakultásánál fogva — kielégítette. Vezéreset e részben a Polgári Jogi Határozatok Tárába 445. sz. alatt felvett határozat, mely szerint: «Arra, aki anyagilag idegen tartozást jogi helyzeténél fogva kénytelen kifizetni és így a hitelezőt azért elégíti ki, hogy ennek a követelését magához váltsa, már a fizetés tényénél fogva átszáll minden járulékos joggal együtt a kielégített hitelezőnek a követelése. Áll ez abban az esetben is, ha a jelzálogjoggal terhelt ingatlanság tulajdonosa, aki nem személyes adós, elégíti ki az ingatlanságán jelzálogilag biztosított követelést vagy ha harmadik személy mint jelzálogos hitelező az elárverezett jelzálog vételárából szerez kielégítést».¹

A személyes adós elleni regressus tekintetében tehát teljes a párhuzam a jelzálogjog és a kezesség között.

Mint láttuk, a törvény 9. §-a a *cessio legis*-t oly módon fejezi ki, hogy feltételez a kezes visszkérésének szabályain felül olyan külön jogszabályt, amely a fizető jelzálogadósnak megtérítési követelést ad a személyes adós ellen. Mai, kodifikálatlan jogunkban ez a kifejezőmód elfogadható, mert csakugyan van szokásjogi szabályunk, mely a fizető jelzálogadósnak ilyen megtérítési követelést biztosít. Nem így lenne azonban a magánjogi kódexben. A polgári törvénykönyv javaslatának bizottsági szövegében nincs az optk. 1358. §-ának megfelelő általános szabály; ott a 979. §. csak a kezesnek ad regressust a főadós ellen, a 679. §. pedig a jelzálogadós regressusa tekintetében erre a szabályra utal. Ez az utalás biztosítja egyúttal a 979. §. 2. bek.-nek alkalmazását, mely szerint «a főadós és a kezes közötti jogviszony alapján érvényesíthető követelések és kifogások érintetlenek maradnak». Ezt az elvet juttatja éppen kifejezésre jelzálogjogi törvényünk 9. §-ának fentemlített korlátozó utalása. A kódexben azonban helyesebb a két parallel szabály közti viszonyt a ptk. törvényjavaslatának módjára kifejezni.

2. Vajjon mi a helyzet, ha a követelés a jelzálogjogon felül kezességgel is biztosítva van? Van-e a fizető jelzálogadósnek visszkérése a kezes ellen is és milyen mértékben? A német ptk.-ben ez a kérdés vitás.² Kódexünk javaslatában (bizotts. szöveg) a 985. §. (kapcsolatban a 679. §-al) a kérdést ugyanígy rendez, miként több kezes viszonyát egymás között: ha közösen történt a kezesség vállalása és a jelzálogjog alapítása, az adósság terhe a mellékkötelezettek egymásközti viszonyában egyenlően oszlik meg köztük, ellenkező esetben a korábbi mellékkötelezettre hárul az egész teher. Mai jogunk szerint együttes lekötetésére

a PHT. 87. sz. elvi határozata hasonlóképpen dönti el a kérdést. E határozat tényállása szerint két kezestárs ingatlanát jelzálogul lekötve, azokat más-más személyre ruházták át s az egyik jelzálogadós a terhet kifizetve, mint engedményes a másik ellen fordult. A Kúria a másik jelzálogadóst csak a felében való kielégítés túsására kötelezte, kétségtelenné téve, hogy az együttes felelősségvállalásból eredő visszkérést a kezes és a dologi adós viszonyában is érvényesül.

Ha a kezes és a jelzálogadós «egymásra nem tekintve» vállaltak felelősséget, régi jogunk értelmében (Frank 334. §. III) egyik sem fordulhatna visszkéréssel a másik ellen. Közeliekvő azonban, hogy az egyetemleges jelzálogjog új szabályozásából, mely szerint (57. §. 2. bek.) a telekkönyvi érdekeltek egymásközti viszonyában a jelzálogjog egész terhet korábban terhelt ingatlan viseli, a bírói gyakorlat analógia legis útján a személyes és a dologi kezes egymásközti viszonyában is ugyanerre az eredményre juthat.

3. Lehetséges a fent mondottak szerint, hogy a jelzálog tulajdonosa a hitelezőt egészen kielégíti, de a jelzálogjog a 9. §. értelmében csak részben száll át reá; pl. ha a dologi adós felében átvállalta a személyes adóssal szemben a jelzálogos tartozást. Ilyenkor a tulajdonos felében megszerzi a jelzálogjogot, másik felében pedig — minthogy a követelés egészen megszűnt — a 18. §. értelmében rendelkezhetik a megüresedett ranghellyel. Mesterkéltszerű szabályozás, szemben a német ptk.-nyval (1143. §.), mely ilyenkor az egész jelzálogjogot, mint Eigentümerkündhypothek-ot szállítja át a tulajdonosra. Törvényünk rendszerében azonban a tulajdonos jelzálogjoga szigorúan körülhatárolt kivétel. A különbség a jelzálogjognak a tulajdonosra átszállása és a ranghellyel való rendelkezés között gyakorlatilag árverés esetében nyilvánul: ha addig a megüresedett ranghellyel nem rendelkezett, a még nem törölt jelzálogjog ranghelyén a maga részére csak abban a részben kívánhat kielégítést az árverési vételárból, amely részben a jelzálogjog (megtérítési követelésének fedezetéül) reá átszállott (22. §.).

4. Teljes a párhuzam a jelzálogadós és a kezes jogi helyzete között egyfelől a hitelező ellen emelhető kifogások és másfelől az ellenkövetelések beszámítása tekintetében (1. a jelzálogadós oldalán a jelzálogjogi törvény 43. és 44. §-át, a kezes oldalán pedig a ptk. tvjav. bizotts. szövegének 969. és 970. §-át); természetesen a jelzálogjogra vonatkozólag e részben a telekkönyv köz-hitelességéből folyó eltérések érvényesülnek (jelz. törv. 45—47. §.).

A ptk. törvényjavaslata (bizottsági szöveg) 971. §. szerint a kezes megtagadhatja a hitelező kielégítését amíg a főadósnak joga van a kötelezettségét megalapító jogügyletet megtámadni. Ezt a szabályt a 606. §. kiterjeszti az elzálogosítóra, a 668. §. pedig, az utóbbira hivatkozással, a tulajdonosra, mint jelzálogadósra is. A jelzálogjogi törvény ez irányban nem tartalmaz rendelkezést, noha a szabály igazságossága, sőt szükségszerűsége szembeszökő. A gyakorlatban a személyes adós a jelzálogadós pusztá felhívására már csak a visszkérést elkerülése végett is, bizonyára élni fog megtámadási jogával, minek megtörténte után arra már a jelzálogadós is hivatkozhatik.

5. A személyes és a dologi kezesség párhuzamossága végül praegnansan nyilvánul meg az *egyetemleges jelzálogjog* szabályozásában is. Az új szabályozás szerint (57. és köv. § ai) az egyetemleges jelzálogul lekötött ingatlanoknak (helyesebben a telekkönyvi érdekelteknek) egymásközti viszonyában a jelzálogjog terhe arányosan oszlik meg, ugyanúgy miként az egyetemlegesen kötelezett kezestársak közt a tartozás terhe. (PHT. 87. sz. polg. tvkv. tvjav. bizotts. szöveg 985. §.). Csak mennyiségi különbség, hogy míg a kezestársak más kikötés hiányában egymás iránt egyenlő arányban felelnek, addig a jelzálogos ingatlanok telekkönyvi érdekelteinek egymásközti viszonyában a teher elvileg az ingatlanok föld- vagy házadójának arányában oszlik meg. Teljesen egybevág a kezesség tervezett szabályozásával (ptk. tvjav. 985. §.) az is, hogy az utóbb terhelt ingatlannal szemben a terhet kizárólag a korábban terhelt ingatlan viseli (jelz. törv. 57. §. 2. bek.).

A «dologi kezesség» hasonlata ezek szerint nem pusztá kép, hanem határozott analógiát fejez ki a jelzálogjog és a készfizető kezesség között. Természetesen nem szabad feledni azt az alapvető különbséget, amely a két intézmény között a dologi és a személyes felelősség tekintetében áll fenn.

Dr. Szladits Károly.

¹ Összhangban áll ez a gyakorlat a jelzálogjog osztrákjogi fel-fogásával is, mert az optk. 1358. §-át («aki másnak a tartozását meg-fizeti») az osztrák legfőbb bíróság gyakorlata ugyancsak kiterjeszti a jelzálogadós fizetésére (l. pl. Sammlung der Entsch. des OGH. új folyam VI. k. 2268. sz.). Jelenleg az optk. III. résznovellája (171. §.) a két esetet kifejezetten egyenlősíti («wer eine fremde Schuld be-zahlte, für die er persönlich oder mit bestimmten Vermögensstücken haftet»).

² L. Strohal Ihering's Jahrbücher 61: k. 59.

A jog és politikum a nemzetközi jogban.

Széljegyzetek a magyar-román birtokperhez.

A világháborút követő idők legnagyobb vívmányaként szokásos arra hivatkozni, hogy az államok közötti addigi «anarchiát» a Nemzetek Szövetségének létesülésével az államok egymásközi viszonyainak jogi rendezettsége lett hivatva felváltani. Vagy ahogyan a népszövetségi Egyességokmány ünnepélyes bevezetőjében hangsúlyozza «a nemzetközi jog szabályait ezentúl a kormányok kölcsönös magatartásának valóságos zsinórmértékéül határozottan elismerik».

És valóban a Nemzetek Szövetségének alkotmánya meghatározott szervek létesítésével és eljárás biztosításával gondoskodik arról, hogy az államok között felmerülő viszályok a jog szabályai szerint nyerjenek elintéztést. Ezen cél szolgálatában találjuk első sorban a Népszövetség főszerveit: a Közgyűlést, a Tanácsot, továbbá az Állandó Nemzetközi Bíróságot és a továbbra is meghagyott nemzetközi vegyes döntőbíróságokat, a maguk eljárásával.

Vagyis a régi nemzetközi *politikai* ideológiát (lásd: az állami «létező», «becsület», «függetlenség» stb. kristályosodási pontjait) hivatva lett felváltani a nemzetközi *jog* eszméje, aminek tartalma: az állam-centrikus felfogás meghátrálása az államközi szolidaritás előtt, vagy másként kifejezve: a *politikum*nak visszaszorulása a *jog* uralma előtt.

Ha azonban a világ aeropagja előtt fekvő magyar-román birtokper eddigi lefolyását szemléljük, azt látjuk, mintha ismét a politikum készülné elnyelni a sokat hangoztatott jog ideálját.

Lássuk csak e nagyfotosszerű per főbb mozzanatait. A trianoni békeparancs 250. cikke a háború előtti nemzetközi jognak az idegen tulajdonjog sértettségére vonatkozó elvét kodifikáltan kimondja, hogy: «... a magyar állampolgároknak vagy a magyar állampolgárok által ellenőrzött társaságoknak a volt Osztrák-Magyar Monarchia területein fekvő javai, jogai és érdekei — nem esnek — lefoglalás vagy felszámolás alá,» és ezek a javak, jogok és érdekek a jogosultaknak minden ilyenkorlátozástól mentesen fognak visszaadni. De előrelátóan gondoskodik a netán támadó peres ügyeknek elintézéséről is, amikor biztosítja, hogy: «azokat a felszólalásokat, amelyeket magyar állampolgárok a jelen cikk alapján esetleg elő fognak terjeszteni, a 239. cikkben említett vegyes döntőbíróság fogja eldönteni».

És mit tartalmaz kérdésünket érdeklően a 239. cikk?

Azt, hogy egyfelől az egyes szövetséges és társult hatalmak mindegyike, másfelől pedig Magyarország között a trianoni békeszerződés életbelépését követő három hónapi határidőn belül Vegyes Döntőbíróságokat kell felállítani, s valóban Magyarországának minden utódállammal külön Vegyes Döntőbírótsága is van. Ezek a Bíróságok három tagból állanak, egy-egy tagjukat az érdekelt kormányok jelölik ki, az elnökét pedig közös megegyezéssel választják. Ha az elnök személyében nincs megegyezés, azt a Nemzetek Szövetségének Tanácsa választja a világháborúban semlegességüket megőrzött államok polgárai közül.

Ha pedig valamelyik kormány három hónapon belül elmulasztaná a bíróját kijelölni, vagy «üresedés esetében a Bíróság egyik tagjának kijelöléséről egy hónapi határidőn belül nem gondoskodik, ezt a tagot az elnökön kívül fentemlített két személy közül, a másik kormány választja».

Románia, amint tudvalevő, a trianoni békeparancs 250. cikke megsértésével agrárreform címén az imperiuma alá került magyar állampolgárokat birtokaiktól a forgalmi érték tört százalékát kitevő kisajátítási ár ellenében megfosztotta. Amire a birtokaiktól megfosztott magyar alattvalók a 250. cikkben biztosított joguknál fogva a Vegyes Döntőbíróshoz folyamodtak. A Bíróság megállapítja a hatáskörét. Erre Románia a Bíróság szabotálásához fog. Előbb hatásköri túllépés miatt visszahívja a Vegyes Döntőbírósból a maga bíróját s így beáll az «üresedés» esete. Majd az ügyet a Nemzetközi Szövetség egyességokmány 11. cikke alapján a Tanácsnak bejelenti, ami «tapintatos diplomáciai nyelven annyit jelent, hogy a Tanács elé terjesztett vitában Magyarországot békebontó vádlottnak szerepe illeti».¹ A magyar kormány a 250. cikk világos rendelkezése értelmében kéri a Tanácsot, hogy a megüresedés esete fennforogván, a bírójelölést foganatosítsa.

A Tanács azonban ebbeli kötelezettségének teljesítése elől kitér. Jelentéstétel végett egy hármashbizottságot küld ki. A júniusi Tanácsülés döntés helyett felhívja a feleket, hogy álláspontjaikat tegyék újabb megfontolás tárgyává. A hármashbizottság a szeptemberi ülésre egy ad hoc összehívott jogászbizottság szakvéleményét terjeszti elő, amely szerint: 1. Azok az előírások, amelyek a háború után a békét szabályozták, nem zárják ki egy olyan általános agrárreform végrehajtását az utódállamokban, amely a magyar állampolgárookra is kiterjedhet. 2. Sem az agrártörvények szövege, sem a végrehajtási módja nem lehet olyan, hogy a magyar és a román állampolgárok között jogegyenlőtlenséget teremtsen. 3. A trianoni szerződés 250. cikkében levő szavak «lefoglalás», «felszámolás» csak olyan intézkedésekre vonatkozhatnak, amelyek a magyar állampolgárság következtében magyar állampolgároknak olyan birtokai ellen foganatosítottak, amelyek a Romániához csatolt magyar területen fekszenek.

A bizottság ajánlja, hogy mindkét fél felkérendő a három alapelv elismerésére. Románia pedig nevezze meg döntőbíráját a Vegyes Döntőbírószágba.

A magyar kormány a tiszta jog álláspontján természetesen ezt az ajánlatot nem fogadhatta el, ennek elfogadása egyet jelentvén a jogi álláspont feladásával és egyben pervesztéssel.

Ha a magyar-román birtokper fent vázolt főbb mozzanatait szemügyre vesszük, a flagrális nemzetközi jogsérelmek egész hosszú sora tárult elénk. Így:

1. A Tanács jogsértése, amikor a bírójelölést (239. cikk) nem foganatosítja.
2. A román álláspont elfogadása a Nemzetközi Szövetség 11. cikke alapján.
3. A Vegyes Döntőbírószág határozatának felülbírálása a Tanács részéről a hatáskör kérdésében.
4. Az érdembeli döntést megszábó alapelveknek tanácsai megállapítása.

Ezzel szemben a tiszta jogi álláspont pillérei a következők:

1. Ragaszkodás a nemzetközi jog rég elismert alaptételéhez, mely szerint külföldiek vagyona csak teljes kárpótlás mellett sajátható ki.
 2. Érvényesítése a trianoni békeszerződésben biztosított jogoknak (239., 250. cikk.)
 3. Tiszteletben tartása azon alapelveknek, mely a bírói és a végrehajtói funkciók elkülönítésében nyilvánul meg.
 4. A mai nemzetközi bíróságok végső fokban, minden fellebbevitel kizárásával döntő bíróságok, amelyeknek határozatait tehát a Népszövetségnek semmi szerve sem bírálhatja felül.
- Ez volt, az utolsó pont kivételével, a magyar állásfoglalás jogi tengelye is.

A magyar delegátus u. i. a szigorú jogi álláspont feladásával azt az indítványt tette, hogy forduljanak a legmagasabb nemzetközi tekintélyhez: az Állandó Nemzetközi Bírósághoz úgy a hatáskör kérdésében, mint a perben alkalmazásra hivatott jogelvek megállapítása tárgyában.

A magunk részéről a magyar védelem tiszta jogi s így kivédhetetlen erősségének ebben látjuk olyan gyengéjét, amikor a politikum mögé került a jog eszméje. De lehet, hogy azoknak van igazuk, akik úgy gondolkoznak, hogy «a következetes ragaszkodás a szigorú jogi állásponthez a legnagyobb valószínűség szerint az optánsok ügyének elbukását idézte volna elő, amit minden eszközzel el kell háritani».²

Ha a magyar álláspontot kifejező beszédet elfogulatlanul tanulmányozzuk, első benyomásának annak feltűnő határozottsága. A nagy magyar államférfiúnak, Apponyi grófnak minden érve kivédhetetlen pörölycsapás a jog és politika kompromisszumos mázával bevont régi nemzetközi politikai ideológián, azon a gondolkodásvilágon, amelyben a jog álarca mögé álszenteskedve rejtőzködik el a rideg önhatalmi érdek.

Így csak az beszélhet, aki a jog szilárd alapzatán áll.

«Nyomatékosan kijelentem már előre, hogy senki sem vonhat engem a vitatkozás mezejére a Vegyes Döntőbírószág kérdésében.» — «Mi nem kegyet kértünk a magunk számára, mi egyszerűen csak megállapítottuk a Tanács előtt, hogy itt határozott kötelezettségről van szó, amely a szerződésből ered.» — «— a Ta-

¹ Deschall Alfréd nyilatkozata a Pesti Hírlap 1927 szeptember

² Magyary Géza: A nemzetközi bíraskodás válsága. Magyar Szemle. 1927. 2. sz. 119. l.

nácsnak nincs jogcíme ahhoz, hogy értelmezhesse a szerződést.» — «Őnök azt mondják, hogy nem tudnak szorosan jogi területre helyezkedni. Elég baj nekünk, ha túleszik magukat a jogon és politikai megfontolásokra térnek át» stb.

S így válik a magyar beszéd a jog ideájának védelmében hatalmas vádbeszéddé az azt eltiporni kész politikum ellen.

A túloldalon pedig a sine jure purum politicum.

«Úgy hisszük, Románia szuverén állam, mint minden más állam — tehát minden kontroll nélkül joga van egy agrárreform megvalósításához? — Az egész kérdés: «a magyarokra pénzkérdés — a magyarok igyekeznek mindent megnyerni és semmit sem veszíteni.» — «Romániára nézve ellenben a szociális rend kérdése.» — «Ha például egy vagón csokoládé (sic) likvidációjáról lenne szó — egészen más volna.» stb.

Két egymással diametrális ellentétben levő álláspont. Amott a szilárd jog — itt a süppedő politikum!

Szilárd a mi jogi álláspontunk úgy alakilag, mint tartalmilag. Ez utóbbit illetően (s ebben ma már az angol nemzetközi jogászok is szint vallottak) a tiszta jogi álláspont a következő: A trianoni békediktátum a régi nemzetközi jogi felfogásnak megfelelően garantálta a román imperium alá került magyar alattvalók tulajdonjogának sértetlenségét. Ez a garancia azonban egyúttal feltétele is az új területrendezésnek, ami azt jelenti, hogy amennyiben Románia eme vállalt kötelezettségét megszegi, ha e feltételt nem teljesíti, úgy elveszti a jogát a régi magyar államterületből nyert új területeire. Ezen nemzetközi szerződésileg vállalt kötelezettsége tehát korlátozta a román állam szuverénitását a magyar alattvalók tulajdonjogával szemben. Ha Románia a régi nemzetközi jog szuverénitása tanához tartja magát, úgy önkorlátozásáról van szó. De nyilvánvaló, hogy ha van nemzetközi jogrend, úgy egyetlen államnak sem áll jogában, hogy benső államszükségletek hangoztatásával nemzetközileg vállalt kötelezettségei teljesítése elől kibujjon, hogy nemzetközi garanciákat agrár-reform címén, mint a jelen esetben felrugjon.

A magyar-román kérdés ezért valóban: nem két nemzet egyszerű birtokpere. De nem is pusztán a nemzetközi bíraskodás kérdése. Hanem a nemzetközi jogrendet teremtő nemzetközi jog eszméjének lét- vagy nem-lét kérdése. Hogy vajjon az államok elérkeztek-e már a fejlődés ama fokára amikor közöttük a *jog eszméje* juthat uralomra, amikor a nemzetközi jog szabályait kölcsönös magatartásuk valóságos zsinórmértékéül nemcsak elismerik, de követik is, vagy bizonyos államok nagyhatalmi érdekét képviselő *politika* az, mi a nemzetek ügyeiben ezután is megfellebbezhetetlenül dönt.

Így nő a magyar-román birtokper nemzetközi fontosságúvá s így emelkedik a magyar álláspont a nemzetközi jog eszméjének védelmévé.

A per még folyamatban van, melyet bár veszítsünk el a világ mai rendezőinek fóruma előtt; de amelyet a jog eszméjének védelmében egy elfogulatlan utókor ítélőszéke előtt már is megnyerünk.

Irk Albert.

A szülőtartásra köteles gyermekek együttes felelőssége.

«Az adós együtteség az egyetemleges tartozások szabályai alá esik» — tanítja Almási. (A kötelmi jog kézikönyve 67. o.) Nemcsak a polgári törvénykönyvnek ú. n. bizottsági szövege tervezi ezt a szabályt (964. §.), hanem a kir. Kúriának 465. sz. E. H.-ában (1916. május 2. Rp. VIII. 814/1916.) mint élő jog jelentkezik, mert e határozat szerint: «Az egyetemleges kötelelem nemcsak a felek kifejezett akaratából, a törvény különös rendelkezéséből, vagy tiltott cselekményből eredhet, hanem keletkezhetik magából a jogügylet természetéből és a jogügylet tárgyának jogi oszthatatlanságából.»

A példa, amellyel Almási megvilágítja a tételt: több leszármazó kötelezettsége a felmenőknek természetben eltartására: jó volna, mert «a szülő tartása a gyermekek együttes kötelessége». (Kúria, 1911. április 5. I. G. 36/1911. F. H. — A kir. Kúria felülvizsgálati tanácsa által a sommás eljárásról szóló törvény alapján hozott határozatoknak gyűjteménye. XVI. 3146.). Kérdés azonban, vajjon természetben jár-e a tartás, ha több a tartásra kötelezett és kérdés, ha pénzben jár, ez a kötelezettség is egyetemleges-e?

Az első kérdésre az a határozat is megfelelni látszik, amelyet

Almási idéz. A perben az volt az elbírálandó kérdés, vajjon a tartás pénzben követelhető-e, amidőn az őt kötelezett természetben ajánlotta fel. A kir. Kúria (1889. május 4. I. G. 59. Grill II. 2. 596. és F. H. IV. 879.) szerint: «ha kielégítőleg nem szabályoztatik felperesnek természetben eltartása, akkor annak szüksége merül fel, hogy a tartás egyenértéke készpénzben szolgáltatassék ki». A készpénzszolgáltatás csak akkor szükséges, ha a szülő nem követelheti a teljes tartást természetben mindegyik gyermekétől, mint egyetemleges adóstársától. Ha követelhetné, akkor legfeljebb *joga* lehetne a pénzkövetelésre. A határozat indokolásának menete különben is arra mutat, hogy a kir. Kúria több tartásra kötelezett esetében, ha az együttes természetes tartást megfelelően nem rendezik, pénztartozást léptet a természetbentartás kötelezettségének helyébe. Más-különben nem volna fontos, vajjon a kötelezettek szabályozták-e a tartást és hogy egyikük, vagy másikkuk a természetben tartásra feltétlenül vállalkozott-e?

Más kúriai határozatok még világosabban fejezik ki a tételt. Így 1901. június 8-án kelt I. G. 200/1901. sz. ítéletében (F. H. VI. 1378.) a kir. Kúria a következőképpen indokol: «minthogy alperesek többen vannak tartásra kötelezettek s a természetben való eltartás csak egy helyütt szolgáltatható ki, a fellebbezési bíróság azzal sem sértett jogszabályt, hogy a tartás egyenértékét készpénzben ítélte meg». Majdnem szó szerint megismétli ezt az indokolást az 1910. ápr. 6-án kelt I. G. 35/1910. sz. ítélet (F. H. XV. 3033.). Még élesebben formulázott az 1907. május 11-én kelt I. G. 189/1907. sz. ítélet (F. H. XII. 2687.) indokolása, amely szerint: «állandóan követett bírói gyakorlaton alapuló jogszabály az is, hogyha a szülő eltartására kötelezett leszármazók többen vannak, akkor a tartás egyenértéke ítélendő meg». Ugyanígy az 1914. jan. 28-án kelt G. 181/1913. sz. határozat (F. H. XIX. 3412.).

E határozatoktól nem eltérő a kir. Kúriának 1905. jan. 13-án kelt I. G. 457/1904. sz. döntése (F. H. X. 2132.), mert ebben az esetben az egyik gyermek a természetben eltartásra vállalkozott és ugyanígy az 1906. okt. 11-én kelt I. G. 247/1906. sz. határozat (F. H. XXII. 2524.), mert a két gyermek a tartást természetben, habár felváltva, de egészben és feltétel nélkül volt hajlandó teljesíteni. Az említett jogszabály, úgy mond a kir. Kúria, «csak akkor volna alkalmazható, ha a tartásra kötelezett több gyermek mindegyike a természetben való eltartást csak részben, vagy el nem fogadható feltételekhez kötötten hajlandó teljesíteni».

A joggyakorlatnak ez az áttekintése feljogosít annak a kimondására, hogy a magyar bírói gyakorlat szerint több tartásra kötelezett esetében a szülő, ha a gyermekek a természetben tartást megfelelően fel nem ajánlották, a természetben tartást nem, hanem csupán egyenértékét követelheti.

Ez egyenérték tartozás egyetemlegességének kérdésében két felfogás lehet. Az egyik az, amely az 1881. évi (az 1911. évi törvény életbelépésével hatályát veszített) svájci kötelmi jogi törvényben érvényesült, amely szerint (80. art.) az oszthatatlan szolgáltatás helyébe lépett pénzteljesítésnek, az adósok csak a rájuk eső részéért felelősek. A másik felfogás a bizottsági szövegé, amely szerint (964. §.) az egyetemlegesség szabályai alkalmazandók akkor is, «ha az oszthatatlan szolgáltatás helyébe értékmegterítés, vagy kártérítés kötelezettsége lép». A német polgári törvénykönyv 431. §-a ezt nem rendeli ugyan kifejezetten, de a birodalmi törvényszék (67, 275.) értelmezése szerint a német jogban is így van ez.

A magyar joggyakorlat az első állásponthez csatlakozott. «A tartásdíj rendszerint megosztva ítélendő meg» — mondja a kir. Kúria (1901. jún. 8. I. G. 200/1901. F. H. VI. 1378.). «Egyik tartásra kötelezett a másikat terhelő kötelezettségért csak annyiban felelős, hogy amennyiben valamely tartásra kötelezettnek ebbeli kötelezettsége törvényesen bármely okból megszűnik, az erre eső kötelezettséget is a többi tartásra kötelezett tartozik teljesíteni, de ebből a körülményből a kötelezettek egyetemlegességére következtetni nem lehet. Ily egyetemlegesség sem a törvény, sem a bírói gyakorlat által nincs megállapítva». Ugyanígy döntött a kir. Kúria 1910. ápr. 6-án 35/1910. sz. alatt. (F. H. XV. 3033.)

Ebben a materiában a bírói gyakorlat nem követi a bizottsági szövegben érvényesült elveket. Eltér a felelősség elvénél is. A bizottsági szöveg szerint (152. §.) az egyenlő közelségű ivadt egyenlő arányban kötelesek a tartásra. Holott: «a Kúria ítéletében kifejezésre jutott anyagi jogszabály szerint a

vagyontalan és keresetképtelen szüleit vagyoniuk és illetőleg jövedelmük arányában kötelesek eltartani». (1918 okt. 9. P. III. 3155/1918. Mj. Dt. XIII. 22. V. ö. 1922 máj. 3. P. III. 3972/1921. Mj. Dt. XV. 105.)

Dr. Löw Tibor.

A részvénytársaság igazgatóságának felelőssége.

— Két kúriai határozat. —

A gazdasági infláció üledéke a részvénytársaságok igazgatósági tagjai ellen most folyamatban lévő sok per. Az ezen perekben vitatott tényállítások magukon viselik annak a gazdasági miliónek specifikus nyomait, amelyben keletkeztek. Ez a milió s ami abból sarjadt ki, sok esetben a legkeményebb bírálatra kényszerít.

Félő, hogy ez a judikatura iránytűjét is kimozdítja a maga síkjából. Legalább a Kúriának az a két határozata, amelyekre alábbi fejtegetéseink vonatkoznak (P. IV. 8095/1926. és P. IV. 571/1927.), mintha ezt mutatná.

Szabadjon mindjárt itt arra rámutatnunk — a K. T. 189. §-a helyes értelmezése szempontjából, mert hiszen ettől függnék a felelősség alapja, előfeltételei s terjedelme —, hogy ez a törvényszakasz az első általános német kereskedelmi törvény 241. §-ának a lényeges rendelkezésre nézve szószerint való fordítása. Ugyanabból a szempontból említendő az is, hogy az 1897 május 10-iki: német keresk. törv. 241. §-a, amely ma is szabályozza a részvénytársaságok igazgatósági tagjai felelősségét: a Denkschrift¹ megállapítása szerint, a lényegben egyezik az addig érvényben volt 241. §-al.

Ebből folyik, hogy a K. T. szabályozása ebben a tárgyban, ismét a lényeg tekintve, azonos a német kereskedelmi törvény adta szabályozással. A német jogirodalom és bírói gyakorlat eredményei segítségével tehát tudományos értelemben ellenőrizhetjük az idevonatkozó hazai fejleményeket.

Ami már most az utóbbiakat illeti, az eddigi bírói gyakorlat túlnyomóan arra az álláspontra helyezkedett, hogy az igazgatóság a társaságnak okozott kárért a részvényesnek egyáltalában nem felel,² mert a K. T. 189. §-a az igazgatóság felelősségét csakis a társasággal és harmadik személlyel szemben állapítja meg.

Neumann (A keresk. törv. magyarázata, 2. kiad. 604. l.) szerint «a magyar törvény szempontjából az egyes részvényesnek ily jogot vindikálni nem lehet... Ebből azonban nem következik, hogy az egyes részvényest bizonyos esetekben a kereseti jog meg nem illethet, így akkor, ha actio dolival bír vagy ha az igazgatóság neki bizonyos jogokat biztosított, csak hogy ez esetben a részvényes nem mint olyan, hanem mint harmadik személy bírja e jogot».

Nagy Ferenc is, aki azt tanítja,³ hogy a felelősség fennáll az egyes részvényesek irányában is, («mert, bár ezt a törvény határozottan nem mondja ugyan ki, de mégis magában foglalja azáltal, hogy «károsult»-ról szól), ezt azzal a korlátozással teszi, hogy az egyes részvényes azonban az igazgatóság tagjaitól csak annak a kárnak a megtérítését követelheti, amelyet ő maga szenvedett

¹ Entwurf eines Handelsgesetzbuches nebst Denkschrift. Aufgestellt im Reichsjustizamt. 1896. 70. és köv., ill. 346. l. a tervezet 221. §-ához, amely változatlan szöveggel a törvény 241. §-a lett.

² Kúria 884/894., 3571/905., 975/907.; ugyanezekre hivatkozik ugyanily értelemben Kuncz, Törvénytervezet a részvénytársaságról 362. l. 6. jegyzet. A Tervezet indokolása szerint (l. u. o.) annak 126. és 127. §-aiban foglalt szabályozás «általában követi a német jogot, amely nem más, mint» a K. T. 189. §-a szabályozásának tökéletesebb kiépítése és amelynek elveit bírói gyakorlatunk a jelenlegi jog mellett is szemmel láthatólag adoptálta. A T. 126. §-a szerint «mindegyik igazgató felel az eljárásából a társaságra háruló kárért, ha csak ki nem mutatja, hogy ebbeli köteletségének (az ügyvitelben a rendes kereskedő gondossága kifejtésének) megfelelt»; a 127. §. szerint «az előző §. 2. bekezdésének esetében az igazgatók a társaság hitelezőinek is felelnek a cselekményükből azokra háruló kárért» stb. A részvényes vagy más harmadik személy ellenben csakis az általános magánjognak a 126. és 127. §-ok szabályozásával ellenben álló szabályai alapján léphetnek fel.

³ Magyar kereskedelmi jog kézikönyve, VII. kiad. (418. és köv.

és amennyiben ezt a kárát a társaság kára magában foglalja, csak abban az esetben, ha a közgyűlés a keresetet megindítani nem akarná és csak azon feltétel alatt, ha a kárt okozó cselekmény vagy mulasztás magával a törvénnyel vagy az alapszabályokkal ellenkezik.

Arra nézve, hogy a hitelező általában kártérítő követelést támaszthat a vétkes igazgatósággal szemben, nincsen eltérés. Ide vonatkozóan csak azt kell kiemelni, hogy a K. T. 189. §. 2. bekezdésének kifejezett rendelkezése szerint az igazgatóság a hitelezőkkel szemben való felelősségének is az az előfeltétele, hogy az a K. T.-nek a részvénytársaságokra vonatkozó határozatai vagy az alapszabályok ellen cselekedett legyen.

Lássuk most ebben a megvilágításban a Kúriának már említett két határozatát.

A Hitelezési Döntvénytár ezidei folyama közölte (81. eset) a Kúriának P. IV. 8095/1926. számú határozatát, amely az igazgatóság tagjainak felelősségét azon az alapon állapította meg, hogy az igazgatóság a társasági könyvek törvényes vezető-éről gondoskodni s így a társaság vagyoni állásáról az üzleti év folyama alatt is tudomással bírni, tehát az alaptőke felének az üzleti év folyama alatt elveszése esetén a közgyűlést mindjárt akkor egybehozni köteles.⁴

Ezen határozat indokolása szerint a részvénytársaság az utóbbi ellene megindult kényszerregyességi eljárás során keletkezett szakértői vélemény szerint már az 1923. üzleti évben súlyos veszteségeket szenvedett, amit azon szakmabeli áruk belföldi áresése, a vállalatnál — megindulása óta — fennálló forgótőke-hiány és az üzemében bekövetkezett kazánrobbanás idéztek elő. A határozat szerint ezeket a körülményeket az igazgatósági tagoknak ismeriük kellett és ezen az alapon tőlük fokozott gondosság kifejtését lehetett elvárni, ennek ellenére azok, noha köteleességük lett volna, hogy a társaság vagyoni állapotáról már az üzleti év folyama alatt is, különösen pedig az üzleti év befejezésekor alapos tájékozódást szerezzenek, az 1924. év közepén záródó üzletévnek a könyvelő által 1924 december havában elkészített vagyonmérlegét, amelyről utóbb megállapítást nyert, hogy a hitelezők követeléseit a valódinál több százmillió koronánál kisebb összegben tünteti fel, tüzetes megvizsgálás nélkül jóváhagyóan tudomásul vették.

A határozatban említett tények — az azon szakmabeli áruk belföldi áresése, a kezdettől fogva fennálló forgótőke-hiány, a kazánrobbanás — tehát mind olyanok, amelyek okán az igazgatóság pozitív törvény- vagy alapszabálysértéssel nem terhelhető, már azért sem, mert azokról az a hitelező is, aki a részvénytársaság részére teljesített áruszállítás címén az igazgatósági tagok ellen a kártérítő pert folyamatba tette, tudomást szerezhetett.

Ezért nézetünk szerint a részvénytársaság igazgatósági tagjai felelősségének alapja nem szélesíthető ki úgy, amint ezt a szóbanlévő határozat tette.

A Hitelezési Döntvénytár jelen számhoz mellékelt fve közli a Kúriának másik, P. IV. 571/1927. számú határozatát s ennek jelentőségénél fogva az alsóbírói határozatokat is.

Ezen határozat szerint a vétkes igazgatósági tag ellen a károsult részvényes saját jogán keresettel léphet fel s pedig akkor is, ha az igazgatóságnak a törvénnyel vagy az alapszabályokkal ellenkező intézkedése közgyűlési határozaton alapszik és akkor is, ha a közgyűlés az igazgatóságnak a felmentvényt a számadásokra vonatkozóan megadta, mert a felmentés megadása csak a részvénytársaság és az igazgatóság között való jogviszonyban bír jelentőséggel, ellenben nincsen befolyása a részvényes kártérítő követelésére.

A határozatnak a részvényes kártérítő követelésére vonatkozó álláspontját súlyosan aggályosnak tartjuk. Ez az álláspont az eddigi bírói gyakorlattal szemben a fentiek szerint különben is elvi szembefordulást jelent.

Fentebb már utaltunk Nagy Ferenc tanítására, amely szerint

⁴ Ez a határozat annyira hozzátapad az indokolásában foglalt tényálláshoz, hogy, bár az indokolásban említett tények ellenére is aggályosnak látszott, az aggályt, a Döntvénytárban közlésekor, elégségesnek tartottuk azzal kifejezni, hogy a határozatot az ottani címbeli összefoglalásban nem elviek tüntettük fel, annak aggályosságára azonban külön nem mutattunk rá.

az igazgatóság felelőssége fennáll az egyes részvényesek irányában is, de csak azzal a korlátozással, hogy a) ezek a maguk kárát, ha ezt a kárt a társaság kára magában foglalja, csak abban az esetben érvényesíthetik, ha a közgyűlés a keresetet megindítani nem akarná, b) csak ha a kárt okozó cselekvény vagy mulasztás magával a törvénnyel vagy alapszabályokkal ellenkezik.

Nézetünk szerint azonban Nagy Ferencnek ez a tanítása maga is szükségletekre szorul, mert a részvényes jogának egyéb korlátjai is vannak.

Az igazgatóság nem felel az egyes részvényeseknek a társasággal szemben őt terhelő köteleességek megszegéséből. A részvényessel közvetlen jogviszonyban az igazgatóság nincsen.⁵ Az egyes részvényes tehát nem követelheti az igazgatóság vétkesége által közvetlenül a társaságnak okozott kár megtérítését. Csak ha az igazgatóság, illetve ennek tagjai az ügyvezetésben büntetendő cselekmény elkövetésével az egyes részvényeseket megkárosították vagy olyan cselekmény elkövetésével, amely a K. T. 218—220. §-ai szerint nemcsak a részvénytársaságra, hanem az egyes részvényesekre tekintettel is büntetés alá esik, érvényesíthet az egyes részvényes az igazgatóság ellen azon cselekmény alapján kártérítést; így pl. akkor, ha valaki részvényes lett vagy maradt azért, mert az igazgatóság a társaság vagyonmérlege előterjesztésekor a társaság vagyoni állására nézve tudva hamis adatokat közölt. Vagyis csak akkor, ha a vétkes cselekmény egyúttal a részvényessel szemben is köteleességszegésül jelentkezik: a felperessel szemben elkövetett jogsértésnek kell tehát fennforognia s ennek kell a közvetlen kár okának lenni. Más szóval csak az egyes részvényes jogainak közvetlen, vétkes és jogellenes cselekménnyel való megsértése vagy a törvénynek az egyes részvényesek védelmét célzó rendelkezésének vétkes megszegése alapján s ha ezekből származott a kár, érvényesítheti ezt az egyes részvényes. Hogy a társaság védelmét célzó rendelkezés közvetve az egyes részvényes érdekeinek védelmét is célozza, nem elég ahhoz, hogy utóbbi léphessen fel keresettel az igazgatósággal szemben.

Igaz, hogy a német K. T. 268—270. §-ai szerint az igazgatóság felelősségét a társaság abban az esetben is köteles érvényesíteni, ha kisebbség, amelynek részvényei az alaptőke tizedrészét teszik, a közgyűlésen ezt kívánja s ez esetben a kisebbség által megnevezett személyeket rendelheti ki a társaság székhelyének bírósága a per vitelére stb., de, amikor az általános német kereskedelmi törvényt ily értelemben módosították, nem az egyes részvényestől akartak jogot elvenni, hanem a közgyűlési kisebbségnek jogot adni, hogy a közgyűlési többség ne kolludálhasson a vétkes igazgatósági tagokkal a társaság kárának érvényesítésére. Az azonban, hogy a magyar K. T.-ben megfelelő rendelkezés nincsen, nem járhat azzal, hogy minden egyes részvényesnek adjunk, még pedig korlátlan kereseti jogot a társaság kárának érvényesítésére.

Erre a törvényben alap egyáltalán nincsen.

Ami már most a részvényes kereseti jogának egyéb korlátjait illeti, az egyes részvényes kétségtelenül — egyéb előfeltételt itt nem tekintve — az esetben sem érvényesítheti a kártérítő felelősségét, ha a közgyűlés a felmentvényt az igazgatóságnak megadta és az illető részvényes a felmentvény mellett szavazott vagy egyéb magatartásával ahhoz hozzájárult, feltéve, hogy az igazgatóság jelentése vagy az általa előterjesztett számadások tartalmazták a részvényes által keresete alapjául vett tényt. Ha az igazgatóság jelentése vagy az általa előterjesztett számadások ezt a tényt tartalmazták s a közgyűlés mégis megadta annak a felmentvényt, az egyes részvényes, ha rá nézve az ezen közgyűlési határozat megtámadását kizáró keresetiségi okok nem forognak fenn, előbb a felmentés tárgyában hozott közgyűlési határozatot köteles megtámadni. A megtámadásra vonatkozó azon másodbírósági kijelentés, hogy az csak a közgyűlési határozatok alaki szabályszerűségére vonatkozik, természetesen merőben helytelen.

A Kúria határozatában kijelentett álláspont tehát csak az ezen fejtegetések során megjelölt, az álláspont lényegére tartozó korlátozásokkal szűkítve állhat meg. *Dr. Sebestyén Samu.*

⁵ Staub, Kommentar 734. lap és az ott idézett bírói gyakorlat; Rudolf Fischer, Aktienrecht, 234. l., Neumann id. h.

Az új ügyvédi rendtartás.

Fél évvel ezelőtt az igazságügyminiszter felhívta a Budapesti Ügyvédi Kamarát, készítse el az új ügyvédi rendtartás tervezetét. A Kamara választmánya a rendtartás anyagát több előadó között osztotta meg. Az előadók elkészültek munkájukkal és a tervezet legközelebb a választmány elé kerül megvitatás és végleges szövegezés végett. Felkértük az egyes részek előadóit, mondják el, mily lényeges újítások vannak előadmányukban a mai rendtartással szemben és nyilatkozataikat a következőkben közöljük:

Dr. Popper Tódor. (Szervezet.)

Régi panasza volt a karnak, hogy a jelenlegi rendtartásban az ügyvédek lajstromába való felvétel előfeltételei közül kimaradt a «feddhetlen jellem». Ennek a következménye volt, hogy a fegyelmeleg elítélt közhivatalnokot a Kúria ügyvédi tanácsa azzal az indokolással szokta volt felvenni az ügyvédi karba, hogy «az összes törvényes előfeltételek fenforogtak». Jóllehet újabb időben az ügyvédi tanács már más gyakorlatot követ, a «feddhetlen jellem» mint előfeltételt felveendőnek tartottuk.

Másik újítás az, hogy a tervezet az 1921:27. tc. (bírói oklevél kiterjesztése) hatályát meg akarja szüntetni a szerzett jogoknak bizonyos határig való respektálásával. A jövőben más mint ügyvédi oklevéllel bíró egyén ügyvéd ne lehessen, az eddigiék jelenlegi kamarájukban folytathassanak ugyan gyakorlatot, de ha bármi okból töröltetnének, sem ugyanazon, sem más kamarába fel nem vehetők. Az 1921:27. tc. eddig is a legnagyobb elégtelenséget szülte, különösen a vidéken, ahol a nyugalomba vonuló hatalmas köztisztviselő illojális versenyt nem bírták ki az ügyvédek, de teljesen megszűnt az az érdek, mely okul szolgált ennek a törvénynek meghozatalára, hiszen ma már nincs szüksége az államnak arra, hogy bírái nyugalomba vonuljanak, a volt köztisztviselők nyugdíja eléggé megfelelő s a tapasztalat különben is azt mutatta, hogy a tisztviselők közül a törvényes privilégium felhasználása végett éppen a legkiválóbbak vonultak nyugalomba az igazságszolgáltatás nagy kárára.

Ezt az intézkedést kiegészíti az a tilalom, hogy a volt köztisztviselő abban a kerületben, ahol az utolsó 3 évben ügyködött, mint ügyvéd nem telepedhetik le és annál a hatóságnál vagy bíróságnál, melynél 3 éven belül működött, képviselést nem vállalhat.

Nem lehet azt az ügyvédet a karba felvenni, aki jelentkezése előtt 5 éven belül oly foglalkozást űzött, mely a kar erkölcsi színvonalának meg nem felel, továbbá azt, aki zúgírázatért 10 éven belül el volt ítélve.

Megtagadható a felvétel, ha a jelentkező a felvételi kérelem benyújtását megelőző 3 évben oly viselkedést tanúsított, mely az ügyvédkedéstől való felfüggesztésre vagy elmozdításra okul szolgálna.

A tervezet egyébként az ú. n. szabad ügyvédség rendszerét követi, tehát az, aki a törvényben meghatározott előfeltételeknek megfelel s az ott felsorolt tilalmakba nem ütközik, kívánhatja a karba való felvételt.

A jelöltek tekintetében új intézkedés az, hogy a kamara megtagadhatja a bejegyzést, ha úgy találja, hogy a jelölt az általa megnevezett ügyvédnél nem sajátíthatja el a kellő gyakorlati tapasztalatokat, miután az illető ügyvéd gyakorlata egészen kis méretű.

Az ügyvédi vizsga az összes tárgyakból egyszerre teendő; ha a jelölt egy vagy két szakasportból nem tanúsít megfelelő készletiséget, pótvizsgát tehet.

A tervezet új kamarát csak ott engedélyez, ahol legalább 100 ügyvéd van. A meglevő kamarák azonban kisebb létszám esetében is fennmaradnak.

A progresszív tagdíjkivetést, mely a budapesti kamarában már tíz év óta meg van honosítva, törvényes szabály gyanánt javasoljuk. Ezenkívül tervbe van véve egy — kizárólag segélyezés céljára fordítható — pótdíj, mely azonban évről-évre a rendes közgyűlés által állapítandó meg és a kivetendő tagdíjnak legfeljebb 10%-ára rughat.

A kamara hatáskörének kiterjesztését vettük tervbe mindenféle adóközösségek alakítására, adóátalányoknak a pénzügyi hatóságokkal karöltve való megállapítására s azoknak az egyes közt való felosztására. Ezt a gyakorlatban eddig is megtettük, de a törvényes bázis hiányzott. Természetesen a közgyűlés és az általa kiküldött bizottságok útján.

rollatni. A választmány összeállítása csak annyiban tér el az eddigitől, hogy a budapesti kamarában ellenőri állást kívánunk szervezni, mert ezt ennek a kamarának kiterjedt körű pénzkezelése szükségessé teszi.

A választás a tisztikarra, mint eddig 3 évre, de a választmányra 6 évre szól. Az első 3 éves ciklus befejeztével a választmány felét ki fogják sorsolni s a megürült helyeket újból betölteni. Ez a kontinuitás elvének szempontjából szükséges.

A tervezet a tömeggondnokok, vagyongazdálkodók és egyéb köz megbízottak lajstromának összeállítását a választmányra óhajtja bízni, úgy hogy a bíróságok a választmány által megállapított sorrendet kötelesek alkalmazni.

Ha a választmány úgy találja, hogy valamely hatóságnak egy kamarai taggal szemben követett eljárása az ügyvédi kar egyetemének jogait sérti, joga van a választmánynak a sérelem elhárítására szükséges lépéseket az illető hatóságnál megtenni. Ezt a jogot a választmány vagy maga, vagy az elnök, vagy más e célra megbízott tagja útján érvényesíti.

Kovácsy Dénes. (Jogok és köteleességek.)

Az ügyvéd jogait és kötelességeit tárgyaló részben a tervezet mindenekelőtt az ügyvédi hivatásnak, a jogszolgáltatással szemben való viszonyát tisztázza, midőn megállapítja, hogy az ügyvéd hivatali eljárásban a jogszolgáltatásnak a hatósággal egyenrangú tényezője s mint ilyen az ügyvédi állás tekintélyéhez illő bánásmódra tarthat igényt. Ezzel szemben, máshelyen, a hatósággal szemben való tiszteletteljes és a hatósági tekintélynek megfelelő magatartást, kifejezetten ügyvédi köteleességgé teszi.

A mai helyzettel szemben, amely az ügyvédi hivatás közérdekű szerepét figyelmen kívül hagyva, gyakorlatának védelméről semmilyen formában nem gondoskodik: a tervezet szigorú büntető rendelkezéseket tartalmaz azzal szemben, aki az ügyvédet hivatásának gyakorlásában megfélemlítéssel megakadályozni akarja, vagy abból kifolyólag ellene sértést követ el.

Külön intézkedést tartalmaz a tervezet ügyvédeknek egymással szemben való hivatali érintkezéséről, itt is ügyvédi köteleességgé téve a kartársi tisztelet azon mértékének tanúsítását, amelyet a kari együvértartozás szempontjai igényelnek. Egyben védelmet kíván nyújtani már kiérdemelt ügyvédi díjak és költségek érvényesítésére azáltal, hogy más ügyvéd által vezetett ügynek átvételéig addig, amíg a fél korábbi ügyvédjét ennek jogos igényeire nézve nem biztosította, meg nem engedi.

Az ügyvédi kar általános megbecsülését és tekintélye emelését kívánja a tervezet szolgálni, amennyiben az ügyvédtől az ügyvédi állás tekintélyéhez illő magatartást az ügyvéd összes életviszonyaiban köteleességgé teszi.

Részletes szabályozást foglal magában azután az ügyvédi összeférhetlenségről, amely kérdésben a mai általános és esetről-esetre mérlegelést igénylő szabályozással, a szigorúság álláspontján van.

A tervezet szerint ügyvéd hatóságnál rendes fizetéssel egybekötött állást nem tölthet be, semmi olyan foglalkozást nem űzhet, amely ipari képződéshez, iparigazolványhoz vagy hatósági engedélyhez van kötve; nem lehet ipari vagy kereskedelmi vállalatnak tisztviselője, közkereseti vagy betéti társaságoknak bel- vagy kültagja, részvénytársaság ügyvezető igazgatója.

Országgyűlési képviselői minőséget betöltő gyakorló ügyvédek pedig ellát jogsegély nyújtásától olyan ügyekben, amely rájuk mint képviselőkre nézve összeférhetlenség esetét képezne.

Nagy súlyt helyez a tervezet a tisztességtelen verseny megakadályozására és az ügyvédi titoktartás szabályozására.

Attól a szemponttól vezetve, hogy a szabad verseny tényezőjeül csak az egyéni rátermettséget, szorgalmat és tisztességet ismeri el, tilalmazza, hogy ügyvédi beadványokon, nyomtatványokon, címtáblán, ügyvédi minőségén és tudományos képesítésein kívül saját személyét másként jelölhesse.

Tiltó szabályokat tartalmaz egyrészt az ellen, aki a napi sajtónak az általa vezetett polgári vagy büntető ügyekben végzett szerepléséről közvetlenül vagy közvetve adatokat szolgáltat,

másrészt a családi élet belső vonatkozásait érintő adatszolgáltatást még a képviselőlet megszűnte után sem engedi meg.

Végül számos olyan szabályt tartalmaz, amely a megbízási viszonyban az ügyfél védelmét szolgálja.

Dr. Medvigy Gábor. (Jogok és köteleességek.)

Az a benyújtott elaborátumomban újnak mondható az 1. a

kiváltságos ügyvédi kör kiterjesztése és 2. a zúgírást vétségének új elhatárolása.

1. Szabályként proponáltam, hogy hatóságok előtt feleket rendszerint csak ügyvéd képviselhesen s rendszerint ügyvéd ellenjegyzése mellett legyenek joghatályosak az ingatlanokra jogot biztosító jogügyletek és legyenek elintézhetőek az ilyen tárgyú telek-
könyvi beadványok.

Ezen szabályt megokoltnak tartanám a következők szerint:

Amint rövidlátás volna annak vitatása, hogy a peres eljárás ügyvédi kényszere csupán az ügyvédség gazdasági életfeltételeinek biztosítására szolgáló merőben diktatórius rendelkezés, éppúgy helytelen az amellől való érvelés is, hogy jogi tudást igénylő saját ügyleteinek megkötésénél mindenki jogtudó egyén közbejövetele nélkül szabadon járhatson el. Ez az érvelés, mikor a szabadság elvének védelmére kél, ott borul le előtte, ahol lényegében sohasincs. Nem szólva ugyanis azon ügyletekről, amelyeknek megkötése a kereskedelmi és ipari forgalomban az élethivatás gyakorlásával nap mint nap és szükségképpen együtt jár s így már az ezen foglalkozásokra elindulásakor szinte a tanoncévekben gyakorlati alapon ahhoz szükséges előismerettel felvértezik az egyént, vannak ügyletek, amelyek különlegessége vagy ritkasága mindig a vak kockázat bizonytalan érzésével tölti el megkötése alkalmával a magában eljáró jogtudatlan egyént. Ilyenek általában és első sorban az ingatlanra jogot biztosító ügyletek. Bárkinek életében ritka és egészen kivételes esetek, amelyekhez saját tapasztalata alapján megfelelő jogi előismeretet nem szerezhetett. S az élet igazolja is, hogy az ingatlanra vonatkozó jogügyletet soha a laikus felek önmaguk nem szerkesztik, hanem másoknak, harmadik személyeknek közreműködését veszik igénybe. E téren tehát a szerződéskötés formalisztikus szabadsága illúzió csupán, mert a jogban járatlan felet maga az élet, maga a szükség kényszeríti közreműködő harmadik személyhez. Úgy, hogy végeredményben a fennforgó elvi kérdés a maga gyakorlati igazsága szerint csak arra zsugorodik, hogy az ingatlanokra vonatkozó ügyleteknél a közreműködő harmadik a biztonságot nyújtó jogtudós legyen-e, vagy pedig a kockázatot, a per számtalan káros esélyét hozó kontár? Közérdekünk találom annak intézményes biztosítását, hogy ez a közreműködő rendszerint csak a hivatásos jogtudó ügyvéd lehessen. Ez még inkább indokolt talán mint a perbeli képviselő ügyvédi kényszere. A bíró, a független és érdektelen harmadik, a laikus előadásból is némi küzködéssel kihámozhatja a tényt, aminek alapján jogot szolgáltat. Személyében fekszik az irányító jogi értelem. De három laikus az ügyletkötésnél tisztára csak kontárkodhat s e révén csak bajt szerez.

Ott is azonban, ahol a jogi tudás rendelkezésre áll, csupán kivételesen, elhatárolt esetekben engedhető meg a nem ügyvéd közreműködése az ingatlanokra vonatkozó ügyleteknél azért, mert az ügyvédségnek, mint közérdekből szükséges intézménynek gazdasági védelme ezt józan szociális belátás mellett megköveteli.

2. Ugyanez a tekintet szól amellől is, hogy a zúgírást vétségének kritériumai tág és elasztikus mivoltuk helyett könnyebben ellenőrizhető konkretumokban merevítettessenek meg. A jogosulatlan képviselőnek egyetlen esete az ügyletkötésnél, vagy a hatóság előtti eljárásnál egymaga a díjigénylés ténye elegendő legyen a vétség megállapításához. Szükségessé teszi ezt az a veszedelem, ami a jogkereső közönséget abban fenyegeti, hogy a zúgíráskodó egyének általában züllöttek, szélhámosságokra elszántak, akiket már első alkalommal elriasztani a jogi munka tisztas területéről igazán közérdek.

Az Ügyvédi Kamarának mint sértett félnek, ennek perrendszerű jogaival való perben állása, azon az alapon indokolt, mert a karnak a jog által védett erkölcsi és anyagi érdekeit ezen cselekmények közvetlenül károsítják.

Nem novumok, csak a meglevő alapelveknek a gyakorlat tanúságai szerint való kiépítései még a következő álláspontok:

3. A vagyontalan perlekedők pártfogását nem az egyes ügyvéd kegyén, hanem a kar egyetemének nobilitásán nyugvó kérdésnek fogom fel. Ez okból a díjigények kérdésében felmerülő vitát a választmány hatáskörébe vélem utalandónak, amelynek határozata ellen csak a pártfogolt részére biztosítanak jogorvoslatot.

4. Az ügyvéd megtartási és zálogjogát az általános magánjogi elvek szellemében határozott és a járulékok kérdését is felölelő szövegben vélem biztosítandónak.

5. Az összeférhetlenség kérdésében a régi szöveget bontot-

tam csak elemeire, mikor különböztettem a szerint, hogy a más foglalkozás a tényleges és teljes lekötés folytán elzárja-e az ügyvédet saját hivatása gyakorlásától, vagy pedig az emelkedettebb kari szellem, amit a társadalom is elvár, zárja ki amazt.

E ponton a kazuisztikus felsorolás meddő fáradozás volna. Helyes korlátot mint eddig is, úgy a jövőben is csak a felmerülő esetek sajátosságai szerint maga a kar szabhat a szövegben foglalt alapelvek szerint, mert a kar gazdasági érdekeire éppúgy, mint tekintélye fentartására is éberen és érzékenyen vigyáz. Minthogy az összeférhetetlenség kérdése konkrét formában a precedensekben nyer tartalmat, a precedensek pedig olyanokra is kihatnak, akik meghallgatva egyébként azonos esetükben nem voltak, azért gondolom minden kamarai tag javára biztosítandónak a jogorvoslatot.

6. A régi szöveg «teljes szólásszabadságának» úgy vélek az elhomályosító hatósági kételyekkel szemben nagyobb nyomatékot adni, hogy a tényállításként a megbízó felet teszem felelőssé, akitől azok erednek. Ez az utasításon, megbízáson alapuló képviselő jogi természetéből is folyik.

Ha azonban az ügyvéd szükség nélkül, vagy nem a köteles ellenőrzéssel jár el a féltől eredő tényállítások érvényesítésénél — a fél fenmaradó büntetőjogi felelőssége mellett — fegyelmi uton ő is felel.

A karra ezen fegyelmi esetek elbírálása a nélkül bízható, hogy a szólásszabadság alkotmányos elvének legkisebb csorbulásának aggálya fenforogna. Viszont a kar érzékenysége tekintélye és becsülete iránt, garanciát nyújt arra, hogy ezen komoly joggal való visszaélést tűrni, elnézni nem fog.

Az természetes, hogy az ügyvéd akkor, mikor nem a féltől szerzett értesülésére alapítja tényállításait, akkor ezekért minden vonatkozásban kizárólag felel.

Dr. Petrik Aladár.

I. *Ügyvédi díjak.* A tervezet fentartja azt az alapelvet, hogy az ügyvédi jutalomdíj a fél és az ügyvéd közt szabad egyezkedés tárgya.

Fentartja a pertárgy magához váltásának tilalmát, azonban kifejezi, hogy nem tekinthető a pertárgy magához váltásának az, ha a fél a jutalomdíjat az elérendő vagyoni eredmény bizonyos hányadában fejezi ki, feltéve, hogy ez a hányad nem jelenti a pertárgyának lényeges és a szokásos jutalomdíjjal arányban nem álló részét.

Tiltja a fél részére megítélt és a jövőben esedékes visszatérő szolgáltatásoknak jutalomdíjra való lekötését vagy engedményezését (a tartásdíjak és életjáradékok körül űzött, ügyvédhez nem méltó visszaélések meggátolása végett.)

A költségek perenkívüli megállapítása tárgyában némi módosítással az É. T. 18. §-nak a rendelkezését tartja fenn.

A tervezet az ügyvédi költséget a rosszhiszemű felek kijátzásai ellen óhajtja megvédeni azzal, hogy a perköltséget nem csak hogy az ügyvéd részére rendeli megállapítani, hanem kifejezetten megállapítja, hogy azt kizárólag — kétszeri fizetés veszélye mellett — az ügyvéd kezéhez kell fizetni s az ügyvéd azt az ellenfélen, a maga nevében és a maga részére hajthatja be. Semmisnek mondja ki az olyan megállapodást, ahol a fél ügyvédje kárára az ellenféllel a költség tekintetében bármi módon is megállapodik, vagy ügyvédje elől a költséget elvonni igyekszik.

II. *A kötelező díjszabás.* A tervezet véget akar vetni annak az eddigi állapotnak amely az ügyvédi költség megállapítását teljesen a bírói mérlegelésre bízta a nélkül, hogy az ügyvédnek legalább valamely minimális díjtétel alkalmazására megállapított joga volna és megkísérli a bíróságokra kötelező ügyvédi díjszabás kérdésének megoldását is.

Az eljárás lényege az, hogy minden kamara a területén lévő törvényszékekkel megegyezést létesít a díjszabásra, ha meg tudnak egyezni, úgy ennek a díjszabásnak az alkalmazása a törvényszék területén minden bíróra kötelező. Ha nem tudnak megegyezni, úgy a vitás díjszabás kérdésében az igazságügyminiszter dönt, akinek a döntése szintén kötelező. Hasonlóképp igyekezzék megegyezni a táblák székhelyén lévő kamara a táblával, a budapesti kamara a Kúriával, a megegyezés alapján létrejött szabályozás a a táblák, illetve Kúria tanácsait és bírait kötelezi annak az alkalmazására. Ha megegyezés nem jön létre, ugyancsak az igazságügyminiszter dönt.

III. *A kamarai bíráskodás.* A tervezet a néhai dr. Nagy Dezső

tervezetében felvetett, a kamara bíráskodás létesítését célzó gondolatot is meg óhajtja valósítani. Minden kamara a maga kebelében az ügyvédi díjak és követelések megállapítására és érvényesítésére szolgáló bírói tanácsokat állít fel a választmány tagjából. Ez a bíróság az ügyvédi költség iránti ügyben illetékes, ha ahhoz a magánfél fordul, vagy ha ügyvéd fordul hozzá és a fél magát aláveti. Feltétlenül ide tartoznak az ügyvéd és alkalmazottja közt, ügyvédek közt a helyettesítésekből felmerült és a fegyelmi ítélet alapján az ügyvéddel szemben követelt kártérítés iránt indított perek.

A fellebbzést a kir. táblának e célra kijelölt és ügyvédtaggal kiegészített tanácsa intézi el. Ezen felsőbb bírósági ülnököket a kamara javaslatára az igazságügyminiszter nevezi ki a tábla székhelyén működő ügyvédek sorából.

IV. *A kamarai választott bíróság.* A kamarai választott bíróság kérdésében a tervezet azt az álláspontot foglalja el, hogy minden kamara választmánya tagjai sorából állandó választott bírói tanácsokat állít fel, a kamarai választott bíróság hatáskörének pedig a felek magukat a Pp. 767. §-a szerint a kamara székhelyének megjelölésével a bírák személyének megjelölése nélkül alávetethetik.

V. *A közmegbízások és a szegényvédelem.* A közmegbízások kérdését a tervezet a következő elvek szerint szabályozza: a pártfogó ügyvédek kirendelése tárgyában nagyrészt az eddigi szabályokat tartja fenn azzal a módosítással, hogy a szegényjog feltételeinek ellenőrzése tekintetében a kamarának némi befolyást biztosít, továbbá feljogosítja a kamarát, hogy az ügyvédet felmentse a pártfogó ügyvédi tiszt alól, ha a szegényfél viselkedése az ügyvéd és fél közti bizalmi viszonyt lehetetlenné teszi.

A büntető ügyekben a kirendelt védő díját a tervezet szerint a bűnügyi átalány terhére kell kiutalni.

A pártfogó ügyvéd részére — ha az ellenfélen a költség nem hajtható be — *mérsékelt* perköltséget kell az irodaátalány terhére megállapítani.

Ugyancsak a kamara állítja össze a törvényben meghatározott elvek alapján időként azoknak a jegyzékét, akik díjazott közmegbízásokra (gondnokságok, vagyonfelügyelőségek) kinevezhetők, a bíróságok és hatóságok csak e jegyzék alapján rendelhetnek ki ügyvédet.

Dr. Grünhut Armin. (Fegyelmi eljárás.)

Az ügyvédi rendtartásnak a fegyelmi eljárásra tartozó rendelkezései a gyakorlatban az eljárási jognak olyan kifejlődésére nyújtottak alapot, mely ellen figyelembe jövő panasz alig merült fel. Tulajdonképpen csak egy kérdésben merültek fel a jelenleg érvényben lévő eljárási szabályok ellen kifogások, még pedig abban, hogy a fellebbviteli eljárásból a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság ki van zárva. A tervezet itt változtatni kíván a mai helyzeten, mikor a kir. Kúria ügyvédi tanácsa előtt is a szóbeli tárgyalást szabályozza még pedig akként, hogy a kamarai vádhatóság képviselőtét az országos ügyvédi kamarai főügyészre kívánja bízni. Az országos főügyészt, valamint helyettesét a tervezet szerint az ország összes ügyvédi kamarai taglétszámuk aránya szerint meghatározott szavazataikkal választanak meg.

A tervezet egyébként nagyjában alkalmazkodik a jelenleg érvényben lévő eljárási szabályokhoz és csak itt-ott tartalmaz azoktól eltéréseket. Ilyen eltérés többi között az, hogy mellőzi a fegyelmi eljárás elrendelését ott, ahol még csak a vitás tényállás kiderítése szükséges. A mostani eljárás szerint ugyanis minden oly esetben, mikor a panaszban foglalt előadás szerint fegyelmi vétség forog fenn, a fegyelmi bíróság, ha a panaszlott ügyvéd tagadásával szemben a való tényállást ki akarja deríteni, kénytelen nemcsak a vizsgálatot, de egyben a fegyelmi eljárást is elrendelni, ami az ártatlan és jó hírű ügyvédre nézve sokszor magában véve is érzékeny sérelmet jelentett. A tervezet ezen úgy kíván segíteni, hogy ily esetben a fegyelmi bíróság a tényállás kiderítése céljából előkészítő eljárást rendel el a nélkül, hogy a fegyelmi eljárást is elrendelné.

További újítása a tervezetnek az, hogy a vizsgálóbiztos a tanukat eskü kivétele nélkül rendszerint maga hallgatja ki és a tanuk kihallgatása végett csak kivételesen keresi meg a járásbírósgot. Ezzel a rendelkezéssel a tervezet az eljárás gyorsítását kívánja elérni.

Az ügyvédi rendtartás szerint az elsőfokú bíróság ítélete elleni fellebbezést a fellebbező fél, amennyiben a tárgyaláson jelen volt,

az ítélet kihirdetésétől számított 15 nap alatt tartozik benyújtani. A törvény ezen rendelkezése folytán sokszor az a viszás helyzet állott elő, hogy a fellebbezéssel élő fél a fellebbezést nem tudta kellően megindokolni, mert a tárgyalási jegyzőkönyv elkészítése és ítélet megszerkesztése gyakran 15 napot meghaladó időt vett igénybe. A tervezet már most ezen ügy segít, hogy a 15 napi fellebbezési határidőt az összes felekre nézve az ítélet kézbesítésétől számítja.

Részletes szabályozást tartalmaz a tervezet az újrafelvételre nézve és itt is némi eltérést mutat a fegyelmi bíróságok addigi gyakorlatától. A tervezet elsősorban csak a panaszolt, illetve vádlott ügyvéd *terhére* használható újrafelvételt köti a fegyelmi vétség elévüléséhez igazodó határidőhöz. A fegyelmileg elítélt ügyvéd *javára* szolgáló újrafelvételt azonban semmiféle határidőhöz nem köti, szemben az eddigi bírói gyakorlattal, mely az elítélt javára szolgáló újrafelvétel megengedhetőségét a marasztaló fegyelmi ítélet hatályának tartamára szorítja. A tervezet ugyanis abból indul ki, hogy a rehabilitációra akkor is igénye van a fegyelmileg ártatlanul elítélt ügyvédnek, ha az ítélet hatálya már nem áll fenn. További novum, amit a tervezet tartalmaz, az, hogy csupán a jogerősen megszabott büntetés *súlyosbítása* végett újrafelvétel nem használható, viszont a jogerősen kiszabott büntetés *enyhítése* végett csak akkor kérhető újrafelvétel, ha jogerős ítéletben az ügyvédségtől való elmozdítás vagy felfüggesztés van kimondva. Ezekkel az intézkedésekkel a tervezet az újrafelvételnek mint rendkívüli jogorvoslatnak szükségtelen igénybevételét kívánja megakadályozni.

Dr. Kramer Emil. (Anyagi fegyelmi jog)

A tervezetben az anyagi fegyelmi jogi rendelkezések lényegileg megegyeznek az ügyvédi rendtartásban foglaltakkal. Megemlítést érdemlő eltérés mégis annyiban van, hogy az ügyvédi fegyelmi vétség meghatározása, mely az Ü. R. 68. §-ában tényálladék felvétele által van körülírva, a tervezetben össze van vonva és a 68. §. b) pontjának sokszor rendkívül súlyosnak talált megbélyegző minősítését a tervezet elejti épp úgy, mint az Ü. R. 69. §-ában foglalt, egyébként nem kimerítő felsorolást.

További eltérés a mostani szabályozástól az, hogy a büntetési nemek között mint legenyhébb a rosszalás is szerepel és hogy az ügyvédségtől való felfüggesztés tartalmának minimuma egy hónapban, maximuma két évben van megállapítva. Ezen utóbbi intézkedéssel a tervezet azt kívánja lehetővé tenni, hogy a fegyelmi bíróság csak végső esetekben legyen kénytelen az elmozdítást kimondani.

Novum még az a rendelkezés is, hogy a fegyelmi büntetés hatályának tartalma alatt az ügyvéd sem az ügyvédi kamarától, sem más hatóságtól vagy bíróságtól díjazással járó megbízásban nem részesülhet.

Az új illetékkódex tervezetéről.

A bélyeg- és illetékszabályok terén az 1850 augusztus 2-án kelt császári nyílt parancs, a törvénykezési illetékekről szóló 1914: XLIII. tc. és a vagyonátruházási illetékekről szóló 1920. évi XXIV. tc. után, jelentőségben talán azokat még túlszárnyaló fontossággal bír az a hivatalos összeállítás, amelynek tervezete ezen év folyamán látott napvilágot és a Magyar Jogászegyletben és a nyilvánosság előtt is beható megbeszélés és bírálat tárgyává tétel. Ennek a hivatalos összeállításnak a pénzügyi kormány közlése szerint négy külön önálló, de lényegükben fogva egymással összefüggő része lesz, melyek közül az első rész az okirati, a második rész a vagyonátruházási, a harmadik rész a törvénykezési illetékekkel, a negyedik rész pedig a bélyegszabályokkal fog foglalkozni, úgy hogy e nagy munkának befejezése után a magyar illetékjog egy teljesen befejezett rendszerbe lesz foglalva. Jogi és pénzügyi szempontból tehát egy rendkívül nagyfontosságú munkálattal állunk szemben, amelyet a pénzügyi kormányzat nem törvényhozási úton kíván életbeléptetni, hanem az 1924: IV. tc. és az 1927: V. tc. által adott felhatalmazások alapján rendeleti úton. Ha eltekintünk azoktól az alkotmányjogi aggályoktól, amelyek ilyen nagyfontosságú jogszabályoknak rendeleti úton való életbeléptetése ellen önmaguktól adódnak és tekintve különösen azt, hogy a pénzügyi kormányzat kijelentése szerint csak a már létező jogszabályoknak kodifikálásáról, nem pedig új jogszabályoknak életbeléptetéséről

van szó, a pénzügyi kormányzatnak ezt a nagy horderejű vállalkozását csak örömmel üdvözölhetjük, feltéve, hogy a pénzügyi kormányzat a tervezeteknek kellő időben való közzététele és ennek folytán azok szakszerű megbírálásának lehetővé tétele után az első tervezettel szemben az arra hivatottak részéről tett észrevételeket jóindulatú megfontolás tárgyává teendő és nem csupán a rideg kincstári szempontokat, hanem jogi, közgazdasági és méltányossági szempontoknak a tervezetben való érvényesülésének útját elzárni nem fogja. Egy ilyen hatalmas, talán ezer paragrafusra is kiterjedő kodifikátorius munkának a törvényhozás útján való életbeléptetése t. i. úgyszólván egyértelmű volna a terv megvalósulásának sok évre való kitolásával és talán teljes elejtésével. Mégis helyes volna azonban az életbeléptetés előtt az *egész munkálatnak átdolgozott szövegét még egyszer a nyilvánosság, illetve e célra összehívandó értekezlet elé bocsátani, hogy ez a kódex, amely a magyar jogéletben hosszú évtizedeken keresztül lesz hivatva szerepelni, közmegnyugvást keltő és további mélyrehatóbb változtatásokat nem igénylő formában foglaljon helyet jogszabályaink között.*

A Magyar Jogászegyletben lefolytatott vitában nélkülöztük annak az alapvető kérdésnek megbeszélését és ez főleg az anyag nagy terjedelmére és az idő szűkreszabott voltára vezethető vissza, hogy a rendszer, amely nyilván a négy különálló kódex mindegyikénél egy általános és egy különös részből álland, hogyan viszonylik jelenlegi illetéktörvényeink rendszeréhez. Említés tárgyává tétel ugyan, hogy helyesebb volna mind a négy részhez egy, valamennyire vonatkozó, általános részt kidolgozni. Ezt a közelfekvő gondolatot a pénzügyi kormányzat nem fogadta el, utalva arra, hogy a már létező törvényekben lefektetett általános részeket érinteni nem kívánja és ennek, feltéve, hogy ezek az általános részek egymással — amit remélni lehet — a legteljesebb összhangban lesznek, nagy jelentőséget mi sem tulajdonítunk. Nem tétel ellenben említés tárgyává és ez okból ezt itt külön kiemelendőnek tartjuk, nem lett volna-e helyesebb a császári nyílt parancs és az 1868. évi hivatalos összeállítás mintájára csak egy általános részt és egy betűrendszeri illeték és díjjegyzéket csinálni? Így vannak alkotva nemcsak az említett császári nyílt parancs, hanem egyes külföldi, illetékkódexek is. Ezek a rendszerek a szótárszerű és ennél fogva a könnyebb kezelés előnyével bírnak, a pénzügyminisztérium tervezete ellenben oly munka, amelyben minden egyes szakasznál az egyes kérdések egybefoglalva és rendszeresen tárgyalatnak és így a jogásznak és halóságoknak egy-egy kérdésre nézve, annak minden oldalát tekintve, sokkal mélyrehatóbb felvilágosítást nyújtanak, mint az illeték- és díjjegyzékek teljesen élettelen sematizmusa. A betűrendszerinti tárgymutatók elkészítését amúgyis elvégzik majd a nagyszámban megjelenő kommentárok, de mégis ajánlatosnak vélnők, ha egy ilyen hivatalos tárgymutató is készülne.

Az okirati illetékekre vonatkozó háromszázhárom szakaszt felölelő tervezet beható méltatása és bírálatja túlmenne ezen cikk keretein és így csak egyes alapvető kérdésekre nézve akarunk állást foglalni, melyek nagyrészt egyébiránt a Magyar Jogászegyletben lefolytatott vita során jelen sorok szerzője már érvesnyesítette. A tervezetnek egy alapvető hiánya, hogy nincs tekintettel arra, hogy Budapest a történelmi Magyarország jogügyleti és bíraskodási forgalmának nemzeti szempontokból kell, hogy továbbra is központja maradjon. Egy elsőrendű követelmény ebből a szempontból és ezt az e tárgyban rendelkező 13. §. teljesen figyelmen kívül hagyta, hogy amennyiben felek elszakított területen, ott létező jogtárgyakra nézve szerződnek és ezen szerződés alapján Magyarországon pert folytatnak, részben, mert itt laknak, részben, mert a magyar bíróságok ítélkezését előnyben részesítik, itt nem az egész ügyleti illetéket, hanem az ügyleti illetéknek csak azon részét legyenek kötelesek leróni, amely per tárgyává tétel, az «egyéb módon való hivatalos használat» pedig, amint a tervezet magát nagyon is homályosan kifejezi, teljesen mentesíttessék az illetékfizetés alól. Indokolatlan a 19. §. azon rendelkezése, mely szerint a be nem mutatott okiratok illetékénél elévülés nincs. Az elévülés kérdése a többi adónemeknél sincsen kielégítően rendezve, amennyiben a közadók kezeléséről szóló 1927. évi 600. P. M. számú rendelet 91. §-a olyképp is értelmezhető, hogy az adók általában öt év alatt elévülnek, de az ellenkező értelmezésre is van alap, hogy t. i. azoknál sincs elévülés, hanem csak a kiszabott vagy kirótt adó vagy illeték évül el.

Mint hogy jogrendszerünkben oly jog, amely egy bizonyos idő múlva el nem évülne, nincsen, általános jogpolitikai okokból az adók és illetékek elévülését is egy bizonyos határidőhöz kellene kötni. A kezességről szóló 23. §. értelmében a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok igazgatói, egyéb társulatok, egyesületek, intézetek elnökei, igazgatói, a vállalatnak, egyesületnek vagy intézetnek annak képviselőjére jogosult vezetői és az illetékek lerovásával megbízott közegei azokért az illetékekért, amelyeket az illető vállalat, társulat, egyesület vagy intézet tartozott volna leróni, tartoznak kezességgel. Ezek a személyek a mulasztások miatt kiszabott büntetésekért is kezességek. E szerint tisztviselők és egyesületek elnökei vagy igazgatósági tagjai kezességeknek olyan illetékekért, amelyeket kifizetni módjukban sem volt fellebbvalóik utasítása nélkül, illetve azok felmerültéről tudomással sem bírtak. Kézenfekvő, hogy ez a szakasz ebben a fogalmazásban nem maradhat meg és az illetékekért a jogi személyeknél az igazgatósági tagok és a fizikai személyeknél csak a cégtagok felelhetnek; jövedéki büntetőjogi felelőssége pedig csak annak lehet, aki az illeték lerovását célzatosan vagy gondatlanságból mulasztotta el. Az ingóságok értékelésénél (26. és 27. §-ai) kifogás tárgyává kell tenni azt, hogy gyárak vagy gyári épületek átruházásánál oly gépalkatrészek, amelyek állaguk sérelme nélkül az ingatlantól elválaszthatók, az ingatlanokra megállapított vagyonátruházási illeték alá esnek, mert az ingatlanok élettartama sok évtized és forgandóságuk csekélyebb, ezért egy magasabb kulcs indokolt, ellenben beépített gépalkatrészek élettartama sokszor csak egy pár évre terjed és így ezek az ingókra megállapított alacsonyabb kulcs alá volnának veendőek. A büntető határozmányoknál kifogásolni kell azt, hogy a jövedéki kihágások öt év alatt évülnek el, holott az adócsalás, amely már vétséget képez és így sokkal súlyosabb bűncselekmény, a Btk. értelmében már három év alatt évül el, ami ellentmondást képez. A bizonyítványokról szóló III. címben kifogásolni kell azt, hogy abban foglaltatnak, 20 fillér, 30 fillér, 50 fillér, 1 pengő, 1.50 pengő, 10 pengős, 20 pengős illetékek. Ez a sokfélesége az illetékeknek azok könnyű kezelhetésének rovására mennek, teljesen elegendő volna egy 30 filléres, egy 1.50-es és egy 10 pengős fokozat, minek folytán a forgalomban mindenki azonnal tisztában volna, hogy mennyi illetéket kell fizetnie. Itt egy betűszerinti díjjegyzék feltétlenül ajánlatos volna, mert egy-egy díjnak megtalálása hosszú időt igényelne, mely időpocsékolás az illeték csekélységével semmiféle arányban nincsen. A biztosítási ügyletek és az ellátási intézeteknek juttatott szolgáltatások illeték alá vonása (IV. cím) a takarékosági hajlam megadóztatása és mint ilyen, egy antiszociális intézkedés, amelyet az amúgyis nagyon csekély takarékosági hajlam nevelése érdekében egészen mellőzni kellene. Teljesen elhibázott, hogy a vállalatok által a jogellátási intézeteknek önként juttatott szolgáltatások is illetékkötelesek. A részkötvények kibocsátásáról szóló 144. §. abban a hibában szenved, hogy az alapokirat után lesz az illeték kiróva, holott még kétséges az, vajjon a részkötvények elhelyezhetők-e? Az engedményekről szóló 147. §. homályosságánál fogva sok félreértésre ad okot. A 158. §. értelmében a köztartozásokra adott hitelezések biztosítása céljából kiállított okiratok rendszerint 0.5% illeték alá esnek; illetékek azonban legfeljebb 2 pengő, ha a hitelezett köztartozás után, amelyet biztosítanak, kamatot kell fizetni. Ezek az okiratok háború előtt teljesen illetékmentesek voltak és tekintve, hogy azok igen nagy összegekről szólnak, egy újabb indokolatlan megadóztatást foglalnak magukban, ami már azért is helytelen, mert hiszen a különböző cukor-, sör-, szesz- és petróleumgyárak, amelyek ezeket a hiteleket igénybeveszik, lényegükben csak a kincstár adószedői, de az általuk beszedelt adót vevőiktől nem mindig tudják behajtani. A kereskedők és iparosok ügyleteiről készült okiratokról szóló VIII. cím legsérelmesebb rendelkezése a 188. §., melynek értelmében csak a kereskedő vagy iparos rendes üzletkörének tárgyaira vonatkozó adásvételi, szállítási vagy vállalkozási jogügyletre vonatkozó levélváltások feltételeesen illetékmentesek. Ezen rendelkezés ellen két nagy kifogás emelhető. Először is nem helyes az a megjelölés, hogy csak a *rendes üzleti körére* vonatkozó levélváltások illetékmentesek, ami eltérő a mostani jogállapottól. Ezen szakasz szerint tehát, ha egy szénkereskedő faüzletre vonatkozólag köt levélbelileg egy ügyletet, akkor ez esetleg már illeték alá volna vonható. Másodszor világosan kitűnik ezen szakaszból, hogy az üzleti helyiségekre vonatkozó és

az alkalmazottakkal kötött szerződések nem élvezik az illetékmentességet. Különösen ez utóbbi tekintetében kell kifogást emelnünk, mert bizonytalan időre írásbeli szerződés alapján felvett alkalmazott szerződése után mindjárt három évre kell az illetéket leróni, tehát, ha valamely alkalmazott évi hatezer pengő fizetéssel belép, akkor a főnöknek már az nap 1.5% illetéket véve alapul, három évre 4.5%-ot vagyis 270 pengőt kell lefizetnie, ami a forgalomnak egy újabb és indokolatlanul súlyos megterhelése. Megjegyezzük, hogy a joggyakorlat ma az üzleti helyiségekre vonatkozó bérleti szerződéseknek az illetékkötelezettség, az alkalmaztatási szerződéseknek pedig a feltételes illetékmentesség felé hajlik. A jelenlegi jogállapottal szemben lényeges eltérésekkel találkozunk a tervezetben a *részvénytársasági illetékjog terén*. A jelenlegi jogi helyzet az, hogy ingó betét (apport) esetében a részvénykibocsátási illeték felül egyrészt vagyonátruházási illetéket nem kell fizetni, másrészt a pénzügyi hatóságoknak nem volt joguk a részvénykibocsátási illeték szempontjából felülvizsgálni azt, hogy a részvénytársaságba behozott betét milyen értékkel bír. Az ingatlanbetéteknél ellenben a vagyonátruházási illeték eddig is lerovandó volt és annak alapját, ki nem elegendő bevallás esetében, becslés képezte, az ingatlanért adott részvények értéke tekintetében semmiféle korlátozás fenn nem állott, vagyis egy 1.000.000 pengő értékű ingatlanak a részvénytársaságba való behozatala esetében 1.000.000 pengő után jelenleg fizettetik vagyonátruházási illeték, ellenben a részvénytársaság megalakulhat 300.000 pengő alaptőkével is és a részvénykibocsátási illeték is csak ezen összeg után jár. A tervezet már most egyrészt kimondja az ingókra nézve a vagyonátruházási illetékkötelezettséget, amire nézve indokul azt hozzák fel, hogy nem volna helyes a vagyonátruházási illeték alól a vagyonátruházásnak éppen ezt a módját mentesíteni. Nézetünk szerint azonban külön vagyonátruházási illetéket csak abban az esetben kellene kiróni, ha a részvénykibocsátási illeték útján bevitel összeg nem fedezi a részvénytársaságba behozott ingók értéke után netán kiróható vagyonátruházási illetéket, mert ellenkező esetben ugyanannál a jogügyletnél kétszeres megadóztatás forogna fenn, egyrészt a részvénykibocsátási illeték, másrészt a vagyonátruházási illeték formájában. A tervezet azonban nem elégszik meg az ingók után való külön vagyonátruházási illeték behozatalával, hanem ezt még tetézi azzal (224. §. harmadik bekezdés), hogy kimondja, hogy amennyiben az ingók megállapított értéke az ingó vagyontárgyak fejében kapott részvények névértékét meghaladja, a részvénykibocsátási illeték alapjául azt az összeget kell venni, amely a tiszta érték arányában a betétért adott részvényekből egyre-egyre esik. E szerint az ingókból alakuló részvénytársaságnál a *lerovandó illeték nem 1.5%, hanem végeredményben 3%, vagyis a mostaninak kétszerese*. Ugyanezt mondják ki az ingatlanokkal is, ami tehát a mostani jogállapottal szemben határozottan nagy adóemelési jelent, holott a pénzügyi kormányzat, az 1927. V. tc.-ben inkább az adók mérséklésére kapott utasítást. Helytelen ez az intézkedés nemcsak méltányossági, hanem pénzügyi szempontból is, mert a részvénytársaságok alakulásának megnehezítése a kincstár adóbevételeit csökkenteni fogja. A részvénytársaságok illetékmentes egyesülésének határidejét, tekintettel arra, hogy iparvállalataink nagymérvű koncentrációja nélkül iparunk versenyképessége jelentékenyen csökkenne, legalább öt évre kellene kitolni.

A váltók illetékénél kifogásolnunk kell azt, hogy az eddigi jogállapottal szemben a hat hónapnál hosszabb időre kiállított váltó után minden esetben a hat hónapnál rövidebb időre kiállított váltó illetékének ötszöröse fizetendő. Vissza kellene térni a mostani jogállapotról, mely szerint a hat hónapnál hosszabb és a 12 hónapnál rövidebb időre kiállított váltó, mint eddig 0.2% illeték alá essék. A 268. §-ban foglalt azon rendelkezés, hogy blanco váltók minden esetben legalább 500 P értéknek megfelelő illeték alá esnek, még abban az esetben is ha utóbb a váltóban ennél kisebb érték van feltüntetve, szintén tarthatatlan.

Igen nagy jelentőségű a 302. §-ban foglalt azon rendelkezés, hogy a pénzügyminiszternek joga van az illetékkezelés szempontjából szükség esetén új szervezeti szabályokat rendeleti úton életbe léptetni, joga van az illeték ügyek intézésével megbízandó tisztviselőktől külön szakvizsga letételét követelni és a ~~utóbbi~~ tisztviselőkkel szemben az előléptetésnél és az illetmények megállapításánál kivételes szabályokat felállítani.

Ezen rendelkezés arra enged következtetni, hogy a pénzügyi kormányzat központi díj- és illetékhivatal visszaállítását tervezi. Ezen hivatalnak a megszüntetését és hatáskörének három adó-felügyelőség (V/A., II., V/B) között való felosztását a magyar jogászközönség nagymértékben fájalta. A központi díj- és illetékkiszabási hivatal évtizedeken keresztül a magyar pénzügyi közigazgatásnak egyik pillére és számos kiváló pénzügyi jogászunknak iskolája volt, gyakorlata és kiváló szakferfiaknak ezen hivatalba való alkalmaztatása útján az egész magyar illetékjognak egységes és határozott irányt adott. Egy jövedéki ágazat, amely a jelenlegi költségvetés szerint az államnak évenként 60—70 millió pengőt jövedelmez, méltán érdemel a kormány részéről különös gondoskodást, annál is inkább, mert ezen ágazat oly alapos és sok évre terjedő tanulmányt és gyakorlatot igényel, hogy a pénzügyi tisztviselőknek ezen ágazatra való speciálizálódását mindenképpen előmozdítani kell és e célra egy külön speciális intézmény fenntartása mindenképpen indokolt.

A tervezet egészére nézve pedig csak azt mondhatjuk, hogy amennyiben a szakkörök által hangoztatott módosítások megértésre fognak találni, a tervbe vett reformot csak a legmelegebben lehet üdvözölni és a kódex logikai felépítésénél, rendszerességénél és áttekinthetőségénél fogva igen tiszteletreméltó alkotást képez.

Dr. Nádas László.

A nyugdíjárulék, visszatérítésének kérdése.

(Hatályában fenntartható-e a 2. sz. Jogegységi Döntvény.)

A Kúria folyó év szeptemberében hozott P. II. 2769/1926. és P. II. 3522 1926. sz. ítéleteiben jogerős döntésként kimondotta, hogy jogosan kiköthető a nyugdíjszabályzatban, hogy a más alkalmazás elnyerése okából önként kilépő tisztviselő nemcsak nyugdíjra nem tarthat számot, hanem az addig befizetett nyugdíjárulékokat is a nyugdíjalap (nyugdíjintézet) javára elveszti.

A Kúria ezen ítéletei folytán ismét aktuális lett a nyugdíjárulékok visszatérítésének kérdése, amely már a világháború előtti években a magánalkalmazottak nagy tömegét, a jogász közvéleményt s felsőbb bíróságainkat is erősen foglalkoztatta.

A kérdés jelentősége abban áll, hogy vállalatunk és intézeteinknek egymásról lemásolt és éppen ezért csaknem azonos nyugdíjszabályzat — kevés kivétellel — azon kikötést tartalmazzák, hogy az alkalmazott a nyugdíjra való minden igényét, sőt az általa befizetett nyugdíjárulékok visszafizetésére való jogát is elveszti, ha a munkaadó szolgálatából önként lép ki. A nyugdíjszabályok ezen rendelkezése megszorítja, sőt csaknem lehetetlenné teszi az alkalmazottak alkalmazási, költözködési szabadságát, meggátolja abban, hogy helyzetük javulása érdekében állásukat változtathassák, lekötik egy munkaadóhoz, akinek természetesen módjában van ezen helyzettel visszaélni, hiszen tudja, hogy az alkalmazott részére a kilépés az állásváltoztatással együttjáró kockázaton felül még azt is jelenti, hogy az új munkaadónál előlről kell kezdenie azon szolgálati éveket, amelyeknek betöltése lehetővé teszi majdan, hogy munkaképtelen, elaggott korában eltartása némileg is biztosítva legyen.

E kérdés, amely a magánalkalmazottak elhelyezkedését és boldogulását már a háború előtt is a legerősebben érintette, munkajogunk régi vitás problémái közé tartozik. A Kúriának 1912-ben hozott, mesteri jogász dialektikával átszőtt ítéletei mély szociális érzékről tanuskodnak s a kérdést a magánalkalmazottak javára döntötték el. A Kúria ekkor azt mondotta, hogy a nyugdíjszabályzatoknak szóbanforgó kikötése, mint — contra bonos mores — nem áll meg és a nyugdíjintézetek (nyugdíjalapok) az alkalmazott önkéntes kilépése esetén nem tagadhatják meg a befizetett nyugdíjárulékok visszatérítését. A Kúria szerint: «ennek a felfogásnak kiinduló pontja az, hogy a munka és a szolgálati szerződés szabadságának mindkét szerződő fél részén egyenlő feltevése a legtöbb esetben csak fikció, mert aki állást keres vagy állást megtartani kénytelen, igen gyakran képtelen sikerrel megóvni a maga legméltányosabb érdekeit is és viszonyainak nyomása alatt kénytelen elfogadni azokat a feltételeket, amelyeket a munkaadó elébe szab. Meggondolatlanul vagy a gazdasági viszonyok nyomása alatt gyakran olyan megállapodások jönnek létre, amelyeknek abszolút keresztülvitele a munkát, illetve szolgálatot vállaló legjogosabb emberi érdekeinek méltánytalan megsértésével járna.»

A Kúria előrelátva a jövő jogfejlődésének irányát, hivatkozott arra is, hogy a fenti szempontokból kiindulva a modern törvényhozások számos oly rendelkezést hoztak, amelyek az alkalmazott hátrányára szolgáló bizonyos kikötéseket abszolút hatállyal érvényteleneknek mondanak ki. (C. 1912. évi március 7-én 1911. G. 259. sz.). Amíg a Kúria így határozott, a budapesti ítélőtábla az ellenkező álláspontot foglalta el.¹ Az így keletkezett jogbizonytalanság megszüntetése végett, a kérdés a Kúria jogegységi tanácsa elé került, amely a 2. sz. Jogegységi Határozatban, 1913. évi júniusában, a vitás kérdést az alkalmazottak hátrányára döntötte el. Ezen Jogegységi Döntvény indokolásának — amelyet általában a törvény betűjéhez ragaszkodó szigorú legitimitás jellemez: — három főpillére van.

1. Azon alapelv, hogy a munkaadó és munkavállaló között létrejött szolgálati szerződés szabad meg egyezésem alapszik, hivatkozva az ipartörvény (1884: XVII. tc.) 88. §-ára, amely szerint a kereskedelmi- és ipari alkalmazottak szolgálati szerződése szabad egyezkedés tárgya.

2. A felvetett kérdés eldöntésénél per analogiam felhívható a kereskedelmi törvénynek, a biztosítási ügyletek szabályozásánál foglalt azon rendelkezése, hogy a biztosított a befizetett díjat vissza nem követelheti, ha a biztosítási szerződés megszüntetése maga okozta (1875: XXXVII. tc. 486. §. 2. bekezdés, 506. §.), — amely eset hasonlatos azzal, mikor a nyugdíjra jogosult alkalmazott önként kilép a szolgálatból és ezzel a nyugdíjszerződés megszüntetést okozza.

3. Az alkalmazott, aki a nyugdíjintézetbe belép, nemcsak a munkaadóval kerül jogviszonyba, hanem a nyugdíjintézettel (nyugdíjalappal) is, amely a munkaadótól különálló jogi személy és így az alkalmazott kilépése folytán a befizetett nyugdíjárulékok nem a munkaadó, hanem a nyugdíjintézet (nyugdíjalap) javára esnek el s ha ily esetben a visszatérítés kötelező lenne, az sértene, esetleg veszélyeztetné a nyugdíjalap fennállását.

Megjegyzendő, hogy e Jogegységi Döntvény fenntartott egy «biztonsági szelepet», amely esetenként lehetővé teszi mégis a befizetett nyugdíjárulékok visszatérítésének megítélését s evégből megjegyzi, hogy «magától értetődik, hogy ez a döntés nem érinti azt a kérdést, hogy adott esetben a jelen döntés tárgyát képező kikötés az alkalmazottakra nézve a szolgálati belépés vagy kilépés egyéb különleges körülményeit is figyelembe véve, esetleg hatálytalanítható-e?

Leszögezhetjük, hogy ámbár a 2. sz. Jogegységi Döntvény korántsem tanuskodik azon előrelátó szociális szellemről, mint a Kúriának felhívott korábbi ítélete, de a szigorú jog nézőpontjából tekintve, az teljesen legális, megfelel a háború előtti magánjogunk betűszerinti rendelkezéseinek.

A Jogegységi Tanács megnyilatkozásával a kérdés lekerült a napirendről. A Jogegységi Döntvény kötelező ereje folytán, a bíróságok annak megfelelően döntöttek és vita legfeljebb a «biztonsági szelep» alkalmazása körül merült fel néha. A kir. Kúria 1920-ban úgy határozott, hogy a hivatalos idő megváltoztatása miatti kilépés a nyugdíjjogosultság szempontjából nem önkéntes kilépés.² Ezen ítéletben már meglátszott az idők változása. Hogy az alkalmazottak részére a befizetett nyugdíjárulékok visszatéríthetők legyenek, a Kúria a hivatalos időnek egyébként jogszerűen történt megváltoztatását olyannak tekintette, ami az alkalmazottat feljogosítja a kilépésre és pedig a nélkül, hogy a befizetett nyugdíjárulékokra való jogát elveszítené, holott a nyugdíjszerződés «betű szerint» a visszatérítéshez jogalapot nem adott.

A 2. sz. Jogegységi Döntvény hatályában jelenleg is fennáll és abban kifejtett jogalapra hivatkoznak a Kúriának e tárgyban a közelmúltban hozott ítéletei is.

Azonban munkajogunkban e döntvény meghozatala (1913.) óta gyökeres változások következtek be, oly mélyrehatóak, amelyek a munkavállalási szerződés lényegét érintik. A világháború óta a jogterületen több oly tételes és a bírói gyakorlatban kifejlesztett jogszabály keletkezett, amelyekből kisugárzó jogsugalom egyenes ellentétben van a 2. sz. Jogegységi Döntvény indokolásának alapelveivel.

¹ A Kúria és a tábla ellentétes döntései a jogirodalmat is erősen foglalkoztatták. Lásd dr. Wittmann Mór cikkét, Jogállam XI. évf. 6. füzetben és dr. Besnyő Béla tanulmányát u. o. 7—9. füzetekben.

² C. 6. P. 861/1920. Hírlégi Dár. XIII. 105. 1.

A következőkben csupán ezt kívánom bizonyítani s nem térek ki azon érvelésekre, amelyek a 2. sz. Jogegységi Határozatban kimondott jogelv ellen már az 1914. év előtti jogszabályaink alapján felhozhatók voltak. Nem jelenti ez azt, hogy a 2. sz. Jogegységi Határozat, meghozatala után 14 évvel, nem lenne revideálható azon indokok alapján, amelyeket az alkalmazottak javára döntő kúriai ítélet már 1912-ben felhozott, hiszen a világháború óta a gazdasági és szociális viszonyok oly mélyrehatóan változtak meg, hogy azon szempontok, amelyeket a 2. sz. Jogegységi Határozat 1913-ban nem talált elég nyomatékossáknak, ma, 1927-ben döntő súllyal esnek a mérlegbe. Azonban a kérdés ezen részével nem kívánok foglalkozni, hanem a következőkben csak azt fejttem ki, hogy miképpen estek ki a 2. sz. Jogegységi Döntvény alapját képező jogtételi pillérek az időközben bekövetkezett jogszabálybeli változások folytán.

Sorra véve a 2. sz. Jogegységi Döntvény fenti három alappillérét, következőket állapíthatjuk meg:

1. 1914 óta több oly jogszabály keletkezett, amely szakított az ipartörvényben lefektetett «szabad egyezkedés» elvével és azt fejezi ki, hogy a munkaadó és alkalmazott közötti szerződés bizonyos vonatkozásokban nem szabad egyezkedés tárgya. Az irányváltozás már 1915-ben megkezdődött. Az ipari- és kereskedelmi alkalmazottakra vonatkozó 4118/1915. M. E. rendeletben már találkoztunk azon principummal, hogy az alkalmazott érdekeit védő pontokban, az «egyezkedés», a «szerződés» ellenére is, a törvény (rendelet) kogens jogszabálya a kötelező.³ A szabad egyezkedés elvével ellentétes ezen álláspont azután átment munkajogunk jelenlegi alapvető forrását képező, törvény által megerősített 1910/1920. M. E. sz. rendeletbe, amely úgy rendelkezik, hogy a felmondási időre, a felmondás esetén fizetendő javadalmazásra s a végkielégítésre vonatkozólag ezen rendeletben megállapított jogoktól «az alkalmazott hátrányára eltérő kikötések» érvénytelenek (23. §.), ami azt jelenti, hogy az alkalmazott hozzájárulása dacára sem bírnak jogi hatállyal.

Mi képezi ezen rendelkezés politikai hátterét? Nem más, mint-hogy a törvényhozó számolt azon gondolattal, amit a Kúria már korábban kifejezésre juttatott, t. i., hogy a munkavállaló gyakran nem ura helyzetének, hogy a munkaadó és munkavállaló közötti szerződéseknél a «szerződési szabadság» gyakran csak fikció, s hogy a jogállam érdeke, hogy a munkavállalókat megvédje oly esetekben, midőn a gazdasági viszonyok nyomása alatt, érdekeik ellenére kötöttek megállapodást. Csak ezen gondolatok vezethették a jogszabályalkotót, amidőn kimondotta, hogy az alkalmazottaknak bizonyos eminens érdekeit érintő megállapodásai, amennyiben számukra hátrányosak, hozzájárulásuk dacára is érvénytelenek.

Megállapítható tehát, hogy az ipari- és kereskedelmi alkalmazottakra való vonatkozásban, a «szabad egyezkedés» elvén tágas rést ütöttek.

Hogy a jogalkotás terén a törvényhozás a jövőben is ezen irányt kívánja követni, igazolja a magánalkalmazottak szolgálati jogviszonyáról szóló törvényjavaslat, amely nemcsak az 1910/1920. M. E. sz. rendelet fenti intézkedéseit tartja fenn, hanem az általunk tárgyalt kérdésben határozottan intézkedik, amidőn a 42. §-ban kimondja, hogy: «a munkaadó az alkalmazottaknak jóléti érdekeit szolgáló olyan intézményeket, amelyek céljaik elérésére az alkalmazottak járulékait igénylik, csak a felügyeletre illetékes miniszternek jóváhagyásával létesíthet és csak a miniszter által jóváhagyott szabályzat alapján tarthat fenn. Ilyen jóléti intézmények szabályzatát a miniszter csak az esetben hagyja jóvá, ha a szolgálati viszony megszűnése az alkalmazottnak a jóléti intézménnyel szemben fennálló követeléseit tekintetében vagyoni jogi hátránnyal nem jár.» Ugyanezen törvényjavaslat 43. §-ában kimondja, hogy azon intézetek alapszabályai, amelyek az alkalmazottakat rokkantság és aggkor, családtagjaikat pedig az alkalmazottak elhalálása esetére biztosítják, csak az esetben hagyhatók jóvá, ha az alapszabályokba oly rendelkezést vesznek fel, hogy «ha a biztosítási eset még nem következett be, a szolgálati szerződésnek megszűnésével a pénztár a díjtartaléknak az alkalmazottra eső matematikai hányadát az alkalmazottnak kívánsága szerint, részére vagy

tőkésíti, vagy az alkalmazott által megjelölt biztosító intézethez vagy pénztárhoz utalja át.»⁴

2. A biztosítási ügylet szabályára vonatkozó analógiát illetően, tény az, hogy a kereskedelmi törvénynek idevonatkozó paragrafusai formailag most is hatályban vannak. Ámde az ezen törvényhelyeken lefektetett azon rendelkezés, hogy «amennyiben a biztosítási szerződés érvénytelenségét vagy megszüntét a biztosított okozta, a befizetett díjat vissza nem követelheti» gyakorlati jelentőségét elvesztette, a biztosító magánvállalatok állami felügyeletéről szóló törvényhozási szabályozás folytán. Az 1923. VIII. tc. alapján kibocsájtott «A biztosító magánvállalatok állami felügyeletéről és az ezzel kapcsolatos rendelkezésekről» szóló 196/1923. M. E. rendelet kötelezően előírja, hogy az életbiztosító vállalatok általános biztosítási feltételeinek, a biztosítási szerződés megszüntetésével kapcsolatban előálló kötelezettségek tekintetében minő alapelveknek kell megfelelni. Ezen rendelet szerint (6. §. 1. pont): «kötvényeket, amelyek legalább 3 év óta vannak érvényben, vagy amelyekre 3 évi díj már teljesen befizettetett, a biztosító részéről teljesítendő ellenérték nélkül a díjfizetés abbahagyása okából nem lehet érvényteleníteni. Az ellenérték állhat a biztosított választása szerint vagy a megállapítandó visszavásárlási összegből, vagy díjmentes (leszállított tőkeösszegekről, illetőleg járadékról kiállított) kötvényből, vagy végül az eredeti összegű biztosításnak bizonyos időre való díjmentes meghosszabításából.»

Látnivaló, hogy a törvényhozás szakított a kereskedelmi törvényben, a befizetett biztosítási díj elvesztésére vonatkozóan megállapított rendelkezésekkel és a fentiekben a biztosított kárpótlását rendeli az esetre is, ha a biztosítási ügylet érvénytelenségét a biztosított okozta.

Megdől tehát a 2. sz. Jogegységi Döntvénynek a biztosítási ügylet analógiájára alapított érvelése.

3. A Kúriának a nyugdíjak valorizációjával kapcsolatban 1923 óta kifejlődött gyakorlata szakított a nyugdíjintézetek (nyugdíjalapok) önállóságának jogeszméjével. Legfelsőbb bíróságunk számtalanszor kimondotta, hogy a nyugdíjalap nem külön jogi személy, hanem a munkaadónak a nyugdíjügyek lebonyolítására kirendelt «adminisztratív szerve.» A Kúria álláspontja szerint «a nyugdíjfizetési kötelezettség nem szűnik meg azáltal, hogy a munkaadó a nyugdíjügyek ellátására nyugdíjintézetet létesít, amely esetleg önálló személyiséggel bír, mert azáltal, hogy az alkalmazottakat arra való belépésre és a nyugdíj alapra bizonyos összegek befizetésére kötelezi, a nyugdíjért felelőssé válik.» (C. P. II. 1689/1926.);⁵ a külön vagyonnal és önálló jogi személyiséggel bíró nyugdíjintézet felállítása sem menti fel a munkaadót az elvállalt nyugdíjfizetés kötelezettsége alól.» (C. P. II. 7147/1925.)

Ha a joggyakorlat ezen állásfoglalását kiegészítjük még azon tényállással, hogy a formailag esetleg külön jogi személyiséggel is bíró nyugdíjintézetek (nyugdíjalapok) a pénzromlás folytán jelenleg az esetek legnagyobb részében minden jelentős vagyon nélküli «keretek» — akkor levonhatjuk azon következtetést, hogy a nyugdíjért valóságban a munkaadó felel és ennek folytán el-esik azon érvelés is, hogy a befizetett nyugdíjjárulékok az alkalmazott-társak javára vesznek el.

Azon érvelést, hogy az önként kilépő alkalmazott részére történő nyugdíj-járulékvisszatérítés megrendíthetné a nyugdíjalap (intézet) vagyoni helyzetét, — megdönti azon tény, hogy maga a kormányhatalom ugyanazon rendeletében, amelyben körültekintéssel gondoskodik a biztosítottak védelme érdekében a biztosító intézetek ügyvezetésének szilárd bázisairól, előírja, hogy az életbiztosítási szerződést három évi fennállás, illetőleg a három évi díj befizetése után, a díjfizetés abbahagyása okából nem lehet érvényteleníteni a biztosító részéről teljesítendő ellenérték nélkül. Kötelező lett tehát azon teljesítés, amellyel a 2. sz. Jogegységi Döntvény a nyugdíjintézetek fennállását féltette.

Láthatjuk tehát, hogy ezen Jogegységi Döntvény, amely keletkezése idején csak a szociális igényeknek nem felelt meg, de a szigorú legitimitás követelményeinek igen, a jogélet terén a há-

⁴ A törvényjavaslat ezen intézkedése lényegében megfelel az 1906. dec. 16-iki osztrák tv. 65. §-a 3. bekezdése intézkedésének. Ugyanezen alapelvet foglalja magában a jelenleg hatályos 1926. évi dec. 29-i osztrák tv. 122. §-a.

⁵ A munkaadónak «közvetlen adózársi felelősségét» állapítják meg a C. P. II. 5186/1925., C. P. II. 7057/1924. sz. ítéletek.

³ Lásd erről bővebben szerzőtől, «A magánalkalmazottak szolgálati jogviszonyát szabályozó törvényjavaslat». Jogt. Közl. 60. évf. 4. szám.

ború óta bekövetkezett óriási változások folytán ellentétbe jutott magánjogi rendszerünk tételes szabályaival.

Ezen Döntvény, amely a befizetett nyugdíjárulások vissza térítését az önként kilépő alkalmazott javára nem engedi meg, teljesen elavult, mert ellentétbe jutott azon jogelvekkel és irányzó eszmékkel, amelyek jelenlegi munkajogunkban vezetnek és a joggyakorlatban uralkodnak. Amíg ezen Döntvény hatályában fenn áll, nagy ellentét észlelhető egyfelől a munkaügyi törvényhozás jelenlegi iránya, a munkaügyi joggyakorlatunk, másfelől ezen Döntvényben kifejezett jogszabály között, már pedig jogállamban az állampolgárok széles rétegeit érdeklő ily elsőrendű szociális kérdésben, ekkora ellentét hosszú ideig nem tűrhető. A Döntvényben kifejezésre jutott azon »biztonsági szelep,» hogy a bíróságnak módjában van a szóbanforgó jogfosztó kikötést, az in concreto esetleg fennforgó különös körülmények figyelembevételével hatálytalanítani, nem elégséges, mert minden speciális igazságtalanság nélkül, maga a Döntvény alapelve jutott ellentétbe a fennálló jogeszmével.

Lehetővé kell tennünk, hogy a Kúria ezen kérdésben ne legyen kénytelen oly ítéletet hozni, mint amilyent közelmúltban hozott és ezért az igazságügyminiszterre hárul azon feladat, hogy intézkedjen, hogy a Kúria teljes-ülése ezen elavult Döntvényt mielőbb hatályon kívül helyezze.

Dr. Munkácsi Ernő.

Szemle.

— **Karácsonyi hangulat** uralkodott azon a vacsorán, melyen másfél száz ügyvéd között az igazságügyminiszter is megjelent. Az ügyvédképviselők, az ügyvédi tanács, a választmány, az ügyvédvizsgáló bizottság tagjai, az országos ügyvédszövetség, az ügyvédi kör vezetői. Megtapsolták a miniszter szavait, aki méltatta az ügyvédi kar érdemeit a múltban, nagy feladatait a jelenben és jövőben és ígéretet tett, hogy mindent el fog követni a kar megerősítése érdekében. A miniszter nem reagált *Baracs Marcelnek* a zárt ügyvédség intézménye elleni kijelentésére, de biztosította a kart, hogy a készülő reformnál semmiféle politikai szempont nem fogja vezetni, hanem egyedül és kizárólag a kar érdeke. A hangulatos vacsora egyik kiemelkedő epizódja, az Országos Ügyvédszövetség elnökének, Pollák Illésnek pohárköszöntője volt. A lakoma egy harmincöt év előtti londoni vacsorát juttat eszébe. A legelőkelőbb *inn* összejövetelén Anglia legelső barristerei és az igazságügyi szervezet vezető egyéniségei gyűltek egybe. Látta azt a csodát — ami Angliában nem is csoda — hogy a lombok felkeresték a gyökereket és hallotta, amint a lombok beszéltek a gyökerekkel. És hogy a csoda teljes legyen, éppen akkor Angliában tárgyalás alatt levő igazságügyi javaslat is a jogorvoslatokat akarta megnyirbálni és Pollák Illés nagy tetszés között idézte a nagy angol kollégának a jogorvoslatok megszorítása ellen a szerencsétlen vádlottak érdekében mondott szavait. Reméljük, hogy a fehér asztal pohárköszöntői után a miniszter meg fogja találni az utat a zöld asztalhoz is, ahol az udvarias szólamokat és szellemes metaforákat komoly eszmecsere fogja felváltani. Az ötven év óta vajdó új ügyvédi rendtartást az igazságügyminiszter az ügyvédi kar közreműködése nélkül nem tudja megcsinálni.

— **A bírói fizetések** rendezésének kérdésében az év elején e lapok hasábjain (35. o.) vázolt követelések a múlt hónapban végrehajtott általános fizetésrendezés keretében csak részben teljesültek. A bírói fizetések ezúttal a tisztviselői fizetések emelkedésének arányában növekedtek ugyan, de az 1920. év óta bekövetkezett előző emelkedéseknél történt visszamaradás pótlásáról nem gondoskodott az új szabályozás. Igen sajnálatos, hogy a jogos követelés érvényesítéséhez hiányzott a kellő erő. Kétes az is, vajjon a fizetéseknek megfelelő lakbér-osztályokba sorozásnak régi kívánsága s a várakozási idő megrövidítésének az arányszám nagyobbítása bekövetkezik-e, holott ügylátszott, hogy ezekre van némi kilátás. Kevés a remény, hiszen a címkérdésnek pénzbe nem kerülő megoldásához és a meglévő rend kellő végrehajtásához hiányzik a lendület.

— **Középosztálypolitika és adózás** címmel előadást tartott *dr. Tihanyi Lajos* budapesti ügyvéd a Magyar Jogászegylet Pénzügyi Szakosztályában *dr. Benedek Sándor* a M. Kir. Közigazgatási Bíróság másodelnökének elnöklete alatt 1927 dec. 3-án. Előadó rámutatott a jó középosztálypolitika különösen nagy nemzeti jelentőségére a trianoni Magyarországon és kifejti a jó középosztálypolitikának adópolitikai általános irányelveit. S ezek szem előtt tartásával részletes bírálat alá vonja egész adórendszerünket, így főként a fogyasztási adókat és elsősorban a hozadéki adókat, különösen behatóan foglalkozva a keresetiadóval, továbbá a jövedelmi és forgalmiadó középosztálypolitikai vonatkozásaival, kimutatva ezek során pl., hogy mai adójogunk szerint a *szellemi munka*, 3600 pengő nyersbevétel után forgalmi-, kereseti- és jövedelmiadó címén 43 pengő és 20 fill. összegű adóval van megterhelve, ha az fix-fizetéses, ellenben 298 pengő adóval, ha az ú. n. *szabad szellemi munkából* származik, mely 298 pengős adóteher a *többgyermekes családapáknál* összesen 7 azaz *hét* pengővel csökken, arra az eredményre jut, hogy a középosztálypolitikának legsürgősebb adópolitikai követelménye, hogy a mai helyzetben a szabad szellemi munka adózása a fix-fizetéses szellemi munkáéval azonos elvek szerint rendeztesse. Befejezésül előadó rámutat arra, hogy egy területének kétharmadától megfosztott nemzet kebelében, ha az élni és redintegrálódni akar, egy társadalmi osztálynak s így a középosztálynak sem lehet igénye az egyetemes nemzeti érdek által szükségessé tett terhekkel szemben való privilégiumokra. De a helyes középosztálypolitikának a mai adójogunkkal szemben való legsürgősebb követelményei nem kedvezményekre irányulnak, de csupán hamis látszatoknak, megelégtelési félreismerésekből származó méltánytalanságoknak, aránytalanságoknak és igazságtalanságoknak elhárítására. S amellet ezek megvalósítása államháztartási szempontból szinte csak bagatellek kívánalmak. De nem azok kultúr- és szociálpolitikai szempontból. Mert ha a középosztály problémája nem is adóprobléma — hiszen adókönyvitések ott, hol az adóalapok hiányzanak, csak vajmi keveset segíthetnek — de azért a magyar nemzet jövője szempontjából az sem közömbös, hogy jut-e az orvosnak, ügyvédnek, mérnöknek tudósoknak, írónak, hírlapíróknak, művészeknek a maga ruháján és gyermeke cipőcskéjén kívül még magasabbrendű szükségleteire is. A szabad szellemi foglalkozásúaknál pedig a 43 pengős vagy 298 pengős adóteher kérdésének e társadalmi réteg legnagyobb részére nézve a mai helyzetben nem is a magasabbrendű, de az elsőrendű szükségletekre kiható a jelentősége.

Az előadáshoz *dr. Pap József*, a Budapesti Ügyvédi Kamara elnöke a *szociálpolitika*, *dr. Benedek Sándor* a M. Kir. Közigazgatási Bíróság másodelnöke pedig elnöki zárószavában az *adópolitika* szempontjából szólt hozzá.

— **A szolgálati viszonynak az üzletutódnál folytatása megszűnteti az üzletelőddel szemben a felmondási igényt. Remuneráció jogi természete.** A budapesti törvényszék mint fellebbezési bíróság elutasította felperest azzal az okadatolással, hogy igaz ugyan, hogy a munkaadó azt az osztályt, amelyben az alkalmazott alkalmazva volt, más cégre ruházta át, de helytelen az elsőbíróság azon álláspontja, hogy a munkaadó ez által az alkalmaztatási viszonyt megszüntette, mert az alkalmazott további működését lehetetlenné tette. A munkaadó u. i. az *alkalmazottat* nem bocsátotta el s nyilvánvaló, hogy utóbbit *üzeme egyéb ágában is módjában állott volna foglalkoztatni*, de az alkalmazott nem is állította, hogy foglalkoztatását kérte volna. Nem vitás egyébként, hogy ugyanezen helyiségben az *alkalmazott működését tovább folytatta a vevő javára*, akinek szolgálatába tehát önként átlépet s így a munkaadóval szemben felmondási igényt nem támaszthat. — Jogszabály továbbá, hogy *remuneráció szerződéses kikötés nélkül csak ajándék, melynek adása a munkaadó tetszésétől függ.* (22 Pf. 2818/1927.)

— **Alkalmazott illetményei leszállításának hatálya.** Pénzügyi fiók igazgatója illetményeinek megállapításánál 1923—24-ben a Tébe által a pénzügyi intézetekkel közölt maximális és minimális határok között üzletmenetüknek megfelelően és a drágasághoz mérten megállapítható szorzószám tekintetében a maximális szorzószámot alkalmazta, ellenben az 1925. évben az igazgató az alacsonyabb szorzószám alkalmazása mellett kapta járandóságát és ez ellen nyomban nem tiltakozott. A Kúria ki mondta, hogy *a pénzügyi intézet a kedvezőtlené vált üzletmenetnél fogva a maximális szorzószámtól a megengedett határok között*

eltérhetett, minthogy annak alkalmazására alkalmazottjával szemben szerződéssel kötelezve nem volt. (P. II. 5271/1926. 1927. nov. 16.).

— **A magánjogi bírói gyakorlat köréből.** 1. A házasság alatt elért vagyonszorulat akkor is közszerzemény, ha a gondnokság alá helyezett férj fogyatékos szellemi képessége és pazarló életmódja miatt nem vett részt a vagyonszerzésben. (P. I. 5873/1926.)

2. Az özvegy érdemtelenségét azok, akiknek terhére az özvegyi haszonélvezet fennáll, megbocsájthatják és ez esetben az özvegy magatartását érdemtelenségi okként többé nem érvényesíthetik. (P. I. 853/1926.)

3. A Kbt. 41. §-ába ütköző közsensend elleni kihágás nem állapítja meg a HT. értelmében «a házastárs élete ellen törés» szándékát. (A férj revolvert szegzett feleségére és megöléssel fenyegette.) Az élet ellen törés fogalmához szükséges, hogy a házastárs a Btk. az ember élete ellen irányuló valamelyik büntetést megkísérelte vagy arra irányuló előkészületeket tett legyen. (P. III. 8025/1925.)

4. A katonai büntetőbíróság által elrendelt s ártatlannal elszennvedett vizsgálati fogságból származó kárigény megtérítéséről törvény nem intézkedvén, ez alapon a kir. kincstár ellen kártérítési követelést nem támaszthatni. (P. VI. 2815/1926.)

5. Ha a fél, hosszabb idő óta tartó pénzromlás idejében, ellenértékül idegen pénzürtéket abban a feltevésben köt ki, hogy az a magyar pénznél értékállóbb, e kikötéssel tudatosan választotta azt az eszközt, amellyel a pénzromlás veszélyét a létesített jogviszonyban el akarja kerülni. Az ilyen eszköz választásával az azt kikötő fél a saját biztonságára kikötött idegen pénz romlásának a veszélyét is magára vállalta. Az eladó biztonsága okából (utólag) idegen pénzben kikötött vételárkövetelésnek a lei értékében beállott változás okából történő másodszori felértékelése, erre irányuló külön ügyleti kikötés nélkül, a vevőket jogalap nélkül és a méltányosságot is sértő módon terhelne. (P. VI. 3986/1926.)

— **A kamatkárosz egyre nagyobb méreteket ölt.** Míg a kir. Kúria nyolc százaléknál magasabb kamat érvényes kikötését nem ismeri el, a budapesti törvényszék fellebbező tanácsa következetesen elrendeli nyolc százaléknál magasabb kamat bekebelezését. A Kúria ridegen alkalmazza az 1877: VIII. tc. 1. §-át, a törvényszék érvényesnek fogadja el a közjegyzői okiratot, ha abban nyolc százaléknál magasabb kamat van is kikötve. Közöljük a törvényszék 21. Pf. 13.260/1926. sz. végzését, mely élesen reámutat arra, mennyire sürgős ennek a kérdésnek régóta kiállításba helyezett törvényhozási szabályozása: Bármely általános érvényű és hatályban lévő törvény rendelkezései a törvény hatályosságának területén belül mindenkit egyformán köteleznek. Amennyiben tehát az 1877: VIII. tc. rendelkezései a változott viszonyok dacára még mindig hatályban lévőknek tekintendők, e rendelkezések minden vonatkozásban kötnék a bíróságokat s köteleznék a kincstárt is. Ezzel szemben — indokolatlan az a helyzet, hogy a kincstár bizonyos esetekben követeléseit után nyolc százaléknál magasabb kamatot érvényesít, hogy a Pénzüntézet Központ, mint állami felügyelet alatt álló szerv, hogy az OKH. vidéki fiókjai a kihelyezésre szánt tőket a központtól kilenc százalék kamattal mellett kapják, ami lehetetlenné teszi a kölcsönöknek nyolc százalék mellett való kihelyezését s hogy a bíróságok mai nap is számtalan esetben — s mindig indokoltan — ítélnék meg nyolc százalékot meghaladó kamatot.

Általános érvényű jogszabályt nem lehet tetszés szerint alkalmazni vagy nem alkalmazni s ha bizonyos vonatkozásokban megállapítást nyert s kialakult a meggyőződés, hogy a változott viszonyok következtében a kérdéses jogszabály mereven nem alkalmazható s legalább is a viszonyok helyreállításáig annak az egész vonalon érvény nem szerzhető, akkor jogos a megállapítás abban az irányban is, hogy a kérdéses jogszabályt tartalmazó törvény hatálya — habár a törvényes úton kifejezetten megszüntetve nem is lett — a viszonyok kényszerhatása alatt, a jogszokás, a bírói gyakorlat törvényrontó alapján, a normális viszonyok helyreállításáig felfüggesztettnek tekintendő.

A kir. törvényszék e felfogáson alapuló álláspontját már számtalanszor s egyéb, a gyakorlati életből vett adatokkal, valamint a hitel és gazdasági élet szempontjából fontosnak mutakozó érvekkel is alátámasztva, kifejtette s ez álláspontja szerint ma még az 1877: VIII. tc.-nek a kamattal mérvére vonatkozó rendelkezése mereven nem alkalmazható.

Ha indokolt, hogy bizonyos esetekben a nyolc százaléknál magasabb kamattal legyen kikötendő, akkor ennek természetes folyamánya kell, hogy legyen az is, hogy e magasabb kamattal erejéig a zálogjog be is legyen kebelezhető. Nem szorítható egyetlen pénzüntézet sem jogszerűen arra, hogy akkor, midőn üzemének fenntarthatása céljából kénytelen nyolc százaléknál magasabb kamatot kikötni a kihelyezett kölcsönök után, ugyanakkor elégedjenek meg csak kevesebb kamattal telekkönyvi biztosításával.

E szempontok figyelembevételével a kir. törvényszék már kimondotta, hogy a pénzüntézetek által nyújtott hitel után ma még csak kivételes esetekben lehet az évi nyolc százalékot megfelelő kamatozásnak tekinteni, mert a Magyar Nemzeti Bank váltóleszámtólási kamatlába és a kölcsönt nyújtó pénzüntézet által felszámított kamattal között oly differenciának kell lennie, mely a jelenleg tetemes regien felül utóbbinak prosperálását is biztosítani képes s hogy az e szempont figyelembevételével megfelelőnek mutakozó, bár a nyolc százalékot meghaladó kamattal kikötése sem a jóerkölcsökbe, sem hatályos törvénybe ütköző nem lévén, e kamattal erejéig a zálogjog bekebelezése is megengedendő.

Ennek ellenére a kir. törvényszék csak a rendelkező rész értelmében rendelte el a zálogjogbejegyzést s nem a minimálisan kikötött kilenc százalékos kamattal erejéig is, mert amennyiben indokoltnak találta a Nemzeti Bank mindenkori kamatlábát három százalékkal meghaladó kamattal kikötését, épp annyira indokolatlannak találta, hogy e kamattal legkisebb mérvre kilenc százalékban állapítsák meg az esetre is, ha a Nemzeti Bank váltóleszámtólási kamatlába leszállítatnék, mi által az említett kamattal differencia indokolatlanul 3½—4%-ra is emelkednék.

A fentiekből következik, hogy az 1877: VIII. tc. 1. §-a sem nyelhet alkalmazást a tekintetben, hogy a bemutatott közjegyzői okirat közokiratnak ne lenne tekinthető s így, mivel az okirat a tkvi rendts. 81., 84. §-ainak megfelel, annak alapján a bekebelezés is elrendelhető volt.

— **A Kúria és az ügyvédi költségek.** Az ismert témához újabb adatokat szolgáltat a P. III. 4424/1926. számú. kúriai ítélet. Jugoszláviai lakos és állampolgár tartásdíj felemelésére pert indított. A keresetlevél a pertárgy értékét 76.000,000 K-ban jelöli meg. A járásbíró a Pp. 131. §. 8. pontjára alapított pergátló kifogásnak helyt adott, alperest 7.500,000 K perkoltségbiztosíték letételére és a több tárgyalással felmerült 4.500,000 K perkoltség fizetésére kötelezte. A fellebbezési bíróság helybenhagyta az első bíróság ítéletét és felperest 3.000,000 K fellebbezési költség viselésére is kötelezte. Felperes felülvizsgálati kérelme arra irányult, hogy a pergátló kifogás elvettessék, de ha ezen kérelem nem teljesülne, a költségeket mérsékelni kéri.

A Kúria a költségmérséklésre vonatkozó kérelmet teljesítette, az alsóbírói ítéletekkel 600 P-ben megállapított költségeket azok 27% ára = 160 P-re mérsékelte, a felülvizsgálati kérelemre adott válaszirát és kétrendbeli felülvizsgálati tárgyalási költségeit 80 P-ben állapította meg. Habár felperes a felülvizsgálati kérelmében a biztosíték összegét nem is tette támadás tárgyává (Pp. 182. §. ut. bekezdése), az ítélet a biztosíték összegét is 7.500,000 K-ról 200 P-re leszállította és éppen ezen leszállítással indokolta a per- és fellebbezési költségek mérséklését, mert «felperes részben pernyertesnek tekintendő».

— **Hagyománynak felértékelte összegben való telekkönyvi biztosítása** kérdésében a budapesti kir. törvényszék következőképpen döntött: «Állandóan követett bírói gyakorlatban megnyilvánuló jogszabály az, hogy abban az esetben, ha valamely hagyaték tárgyát ingatlan, tehát értékálló dolog képezi, a hagyományozók a hagyományaiknak olyan értékben való biztosítását kövelehetik a hagyománnyal terheltektől, amilyent a hagyományok a vonatkozó végintezkedés időpontjában képviseltek. Az a körülmény, hogy a hagyomány még nem vált esedékessé, nem szolgálhat annak akadályául, hogy a bíróság a hagyományos kérelme folytán döntsön abban a kérdésben, hogy a felperes által becsatolt végzések szerint elrendelt tkvi bejegyzésekkel a hagyománnyal terheltek biztosítási kötelezettségüknek eleget tettek-e vagy sem? A felperes keresete nem azt célozza, hogy megállapítsa a bíróság azt az összeget, amelyet az alperesek a hagyomány esedékességének időpontjában fizetni tartoznak, hanem arra irányul, hogy a részére rendelt hagyomány a hagyományt rendelők akaratának megfelelően teljes értékben biztosítva legyen» (Budapesti kir. törvényszék 33. Pp. 9977/1927. sz. jogerős ítélet).

— **Angol törvénykezési udvariasság.** Az angol barristerek egymásközli, valamint a barristerek és bírák közti érintkezés előkelő és kiválóan udvarias, akár csak a diplomáciai érintkezésben. Az elmúlt nyári ülősszakon a *Chancery Division*-ban *Mr. Justice Eve* bíró előtti tárgyaláson történt, hogy indítványtétel végett egyszerre két *King's counsel* állott fel, egy pillanattig mosolyogva egymásra néztek, azután az egyik leült, átengedve a szólás elsőbbségét *idősebb* kartársának. E kedves jelenetre a bíró a következő tréfás megjegyzést tette: «Mégis csak némelykor jó, ha az ember öreg, mert bizonyos elsőbbséghez juttatja, némelykor talán az omnibuszban egy ülőhelyhez.» E kedélyes megjegyzés másrészt mutatja azt az igazi kollegiális viszonyt, mely Angliában ügyvéd és bíró közt fennáll.

E fejezet alatt megemlíthetjük azt is, hogy mostanában valamely alkalomból kifolyólag ismét felelevenítették azon nem frott szabályoknak azt a részét, amely a bírák és ügyvédek címtábláira vonatkozik. E szerint az *Inns of Court*-ban úgy a kapun kívül, valamint belül a szoba ajtajára kitéhető a tábla, de rajta csak *Mr. N. N.*, vagy ha lovag *Sir N. N.* lehet, a barrister nem tüntetheti fel, hogy *King's counsel*, a bíró sem tüntetheti fel bírói mivoltát, még a *Lord Chief Justice* (lordfőbíró) sem ezt a rangját. Egyedül az *Attorney General* van jogosítva ebbeli címét kitéltetni.

Dr. Admelo Géza.

— **Mittelstein**, a hanza-városok hamburgi főtörvényszékének elnöke 66 éves korában meghalt. Ez a kitűnő bíró, széles látókörű tudós és nemeslelkű ember egyike volt a német bírodalom legkimagaslóbb jogászai egyéniségeinek. Bírói pályáját szülővárosában futotta meg, ahol járásbíró volt és fokozatosan a főtörvényszéki elnöki állásba emelkedett. Szülővárosának politikai életében is részt vett és nemcsak a képviselőtestületnek volt húsz éven át tagja, hanem az új alkotmánynak is egyik megalkotója. Ennek az alkotmánynak a kommentárját is megírta. Irodalmi tevékenysége különben is nagy és sokoldalú volt. Nevezetesen tengerjogi, belhajózási és jelzőjogi dolgozatai jelentek meg, legnevezetesebb műve azonban a sok kiadást ért bérleti jog. (*Die Miete nach dem Rechte des Deutschen Reiches.*) 1918-tól egyik szerkesztője volt az akkor «*Hanseatische Rechtszeitschrift*» címmel indult folyóiratnak. A jogászai társadalom elismerte rátermettségét vezetői szerepre; elnöke volt a német tengerjogi egyesületnek és másodelnöke az *International Law Association* német csoportjának. A hamburgi új egyetem pedig tiszteleti professzorának hívta meg.

— **Ungarisches Wirtschafts-Jahrbuch. III. évfolyam 1927.** Kiadja: *dr. Gratz Gusztáv* és *dr. Bokor Gusztáv*. Ezen évkönyv 1927. évi kötete 370 oldal terjedelemmel most jelent meg és úgy statisztikailag, mint a közgazdasági állapotok feltüntetése által méltán helyettesíti a magyar királyi kormányának a közállapotokról a háború előtt évenként megjelent jelentését. A népességi mozgalom, a mezőgazdaság, az ipar, kereskedelem és bányászat, az államháztartás, a pénzintézetek, a tőzsdei forgalom és a szociálpolitika terén az elmúlt évben előfordult mindennemű változás, valamint ezen ágazatok helyzete egy-egy kiváló szakférfi által van ismertetve. A jogi vonatkozású cikkek közül kiemeljük a következőket: *Dr. Teleszky János*: Pénzelértéktelenedés és valorizáció. — *Dr. Fazekas Oszkár*: Ipari jogvédelem és szellemi tulajdonjog. — *Dr. Meszlényi Artur*: Ipari kartellek. — *Dr. Lénárt Vilmos*: Magyar adórendszer. — *Fenyő Miksa*: Az ipari hitel. — *Dr. Kutasi Elemér*: A magyar biztosítás ügy. — A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara emlékirata: Adóterhek és közgazdaság. — *Papp Dezső*: Ipari szociálpolitika.

— **Az Országos Ügyvédszövetség** most megjelent határ-időnaplója hatalmas 310 oldalas munka, amelyet a központi tisztikar által felkért tisztagú szerkesztőbizottság *dr. Király Ferenc* ügyvezető titkár vezetésével sikeresen oldott meg. Minthogy a Napló anyagát 1927. évi november hó 20-án zárták le, az 1927. év második felének adatait is magában foglalja és így értéke jelentősen emelkedett. A Napló bevezetésében tartalmazza az Országos Ügyvédszövetség elnökének, *Pollák Illésnek* az 1927. évi közgyűléshez intézett nagyszabású elnöki beszédét. A nagyszámú hasznos táblázat, összefoglalás és útmutatás közül különösen kiemeljük az 1920. év óta megjelent fontosabb törvények és rendeletek betűsoros tárgymutatóját. A kényelmes új alakban, a legmodernebb nyomdatechnikai kivitelben, finom papíron, szép vászonkötésben megjelent napló ára egész vászonkötésben

8 pengő és a TÉBE kiadóvállalata m. sz.-nél, Budapest. V., Gróf Tisza István-utca 2. rendelhető meg.

— **Dr. Ujlaki Géza könyve a Választott bírászkodásról.** Alig van jogintézmény, melynek fejlődése olyan lendülettel tört volna előre napjainkban, mint a választott bírászkodás. A világháború alatt és az utána következő időkben a gazdasági viszonyok addig elképzelhetetlen változásai, a jogügyletek bonyolultsága, az üzleti élet óriási dimenziói, az értékek és értékmérők szeszélyes hullámlásai, a jogviták hihetetlen tömegét termelték ki, mely vitákból eredő perek lavínja csaknem elsodorta az állami igazságszolgáltatás lassú méltósággal haladó szekereit. Az új jogvitákból egészen ismeretlen, új jogi fogalmak támadtak, melyek a parvenü merészségével és mohóságával támadtak rá százados érintetlenségében és mozdulatlanságban élő, örök igazságoknak hitt és hirdetett jogi elvekre, úgy hogy a klasszikus jogon felnevelt s a jog gyors változásához nem szokott bíró megzavarodva és csaknem megbénulva bámult az új idők jogügyleteinek csodálatos szövevényeire.

Az élet azonban sürgetett. A peres felek nem értek rá bevárni, míg a bírói felfogás hozzáidomul az új joghoz s ahhoz az új üzleti etikához, melyből ez új jog sarjadt, hanem ideges sietőséggel kereste meg az új idők szelleméhez és kívánságaihoz azonnal alkalmazkodni tudó bíróságot. Így támadt aztán nemcsak nálunk, hanem Európaszerte valamennyi jogrendszer elhanyagolt gyermekének, a választott bíróságnak soha nem álmódott renaissance-a s a peres felek ezrei örömmel menekültek az állami bíróságok hosszadalmas, felénken tapogatózó jogszolgáltatása elől, a gyors, a megértő és szakértő, magaválasztotta bíróság ítélezése elé. Egy titkos pszichológiai rugója is volt a választott bírászkodás gyors térfoglalásának. A laikus ember, mint a minő az új idők gazdasági hőszeinek többsége volt, mindig bizonyos idegenséggel, gyanuval szemléli az objektivitás hiányosságában és megközelíthetlenségében trónoló bíró ítélezését, neki olyan bíróra van szükség, kivel «kibeszélheti magát», kit a közvetlen érintkezés szuggeszciójával remélhet meggyőzni a maga igazáról, kiről feltételezheti, hogy nemcsak bírója, hanem ügyvéde is lesz az ítékezésnél.

A választott bírászkodás e hirtelen támadt felvirágzása azonban bőséges bizonyítékot szolgáltatott a tekintetben is, hogy nemcsak a fent vázolt okok támasztották ad hoc rövid életre, hanem állandó használatra is nagyon alkalmas s hogy az állami bíróságok mellett mindenkor nagyon hasznos szerepet tölthet be a jogszolgáltatásban. Szükségessé vált a rendszertelen anyag rendszerbe foglalása, az ötletszerű ítélezés helyébe egységes jogi felfogást ültetni, a választott bíróság eljárási rendjét, jogvédelmi eszközeit a tudomány módszereivel egységes rendszerbe foglalni, a választott bírót az ügyvéd szerepén felülemelni, valódi bíróvá tenni, az ítéletét nemcsak szakszerűvé, hanem pártatlanná is tenni.

Ezt a célt szolgálja szerző mostanában megjelent értékes munkája, melynek teljes címe: *A választott bírászkodás kézikönyve.*

Dr. Ujlaki nagy szeretettel és nagy szakértelemmel tárgyalja e könyvében a választott bírászkodást, annak minden vonatkozásában. Meg van győződve a választott bírászkodás szükséges és hasznos voltáról s könyve szuggesztív módon győzi meg az olvasót is felfogása helyességéről. Világosan látja e bírászkodás gyermekbetegségeit, e kérdésre vonatkozó jelenlegi törvényeknek hézagait, hibáit s hasznos, célravezető megoldásokat ajánl azok pótlására és megjavítására. Teljes részletességgel tárgyalja s világosan elhatárolja, hogy mely ügyekre terjed ki a választott bíróság illetékessége s a választott bíróságok megalakításának és perrendének kifogástalan és hiánytalan rendszerét nyújtja könyvében. Jogrendszerünk minden vonatkozásában megvilágítja a választott bírászkodás szerepét, lehetőségét s alig merülhet fel e téren probléma, melynek tekintetében a gyakorlati jogász hasznos útbaigazítást ne találna könyvében. A választott bírászkodás fejlődésének és megszilárdulásának szempontjából különösen értékesek *dr. Ujlaki* azon fejtegetései, melyeket könyve «Zárszó» című fejezetében foglalt össze s különösen fontosnak tartjuk ama megállapítását, hogy jelenlegi törvényeink hiányát speciális büntetőjogi szabályokkal kellene pótolni, melyek a feleket a választott bíróságok önkénye vagy rosszhiszemű eljárása ellenében megvédjék.

A választott bíróságok fejlődésének történetével és elméleti megvilágításával adósunknak érezzük szerzőt, de ő maga mondja

előszavában, hogy inkább a gyakorlati szempontokat tartotta szem előtt. Munkája így is tökéletes egész s bár szerző kisebb értékezeiben végezte el az agitációs munkát a választott bíróságok működése érdekében, ez a tudományos tárgyilagossággal és minuciózus alaposággal megírt munka is hangos agitáció a választott bírások szükségessége és hasznossága mellett.

Külön kell megemlékeznünk tömör és mégis világos, egyszerű előadásmódjáról, a hatalmas anyag áttekinthető elrendezéséről, a bírósági gyakorlat kimerítő ismertetéséről, csupa olyan tényezők, melyek a könyvet úgy a jogász, mint a gazdasági élet szereplői számára egyformán használhatóvá és vonzóvá teszik.

Jogi irodalmunknak gazdagodást, szerzője nevének őszinte megbecsülést hozott ez az új könyv. Dr. Wertheimer Manó.

— **Liszt** tankönyvének most jelent meg 25. kiadása — szerző halála óta immár a harmadik — Schmidt Eberhard átdolgozásában. Igazi nagy tanítómesterek szava még haláluk után sem nemul el.

Inhalt. Dr. A. Plósz: Muss die richterliche Organisation zufolge der Verstümmelung des Landes abgeändert werden? — Dr. K. Szladits: Hypothekenrecht und Bürgschaft. — Dr. A. Irk: Recht und Politik im internationalen Recht. — Dr. T. Löw: Die gemeinsame Verantwortung der zur Erhaltung ihrer Eltern verpflichteten Kinder. — Dr. S. Sebestyén: Die Verantwortung der Direktion der Aktiengesellschaft. — Die neue Anwaltsordnung. I. Dr. T. Popper: Organisation, II. Dr. D. Kovácsy: Rechte und Pflichten. III. Dr. G. Medvigy: Rechte und Pflichten. IV. Dr. A. Petrik: Anwaltsgebühren. V. Dr. A. Grünhut: Disziplinarverfahren. VI. Dr. E. Kramer: Materielles Disziplinarrecht. — Dr. L. Nádas: Der Entwurf des neuen Gebührenkodexes. — Dr. E. Munkácsi: Die Frage der Rückerstattung der Pensiongebühren. — Rundschau. — Spruchbeilage.

Agilis, jó fellépésű fiatal izraelita vallású ügyvédjelölt, két évi vidéki praxissal állást keres. Megkereséseket «Szorgalmas» jellegére a kiadóhivatalba kér. 264

Gyakorlott, fiatal, keresztény közjegyzőhelyettes lehetőleg erdős-dombos vidéken vagy nagyobb városban március vagy április havi belépésre közjegyzőhelyettesi állást keres. Cím a kiadóban. 265

Corpus Juris pótlékainak behelyezését, valamint *ügyvédi könyvtárak* rendezését vállalja sok éves gyakorlattal bíró, elsőrangú szakértő. Cím: P. B. V., Katona József-u. 41. V. 28. 266

Fiatal ügyvéd fővárosi gyakorlattal angolul, németül beszél és ír, fővárosi vagy vidéki irodába betársulna esetleg irodavezetői állást vállalna. Dr. Gyöny Bpest, VII., Thököly-út 9. III. 2. 277

Természettani és természetrajzi műszerek
Vetítő-készülékek
Térképek és falitáblák
Vegytani laboratóriumi műszerek és eszközök
Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzők
Fizikai és kémiai experimentáló szekrények az ifjúság számára
Mérnöki műszerek
Rajzeszközök és logarlécek
Mikroszkópok és tudományos műszerek legjutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Most jelent meg!

A VALORIZÁCIÓS KÉRDÉSEK FEJLŐDÉSE ÉS KIALAKULÁSA KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A BÍRÓI GYAKORLATRA

Írta

Dr. SCHWARTZ TIBOR

kir. törvényszéki bíró

A valorizációs kérdések teljes anyaga. Bírói gyakorlat a valorizációkban.

Ára 5 pengő

Kapható a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R.-T.
könyvkereskedésében, Budapest, VI., Andrassy-út 21.
és minden könyvkereskedésben

A legszebb karácsonyi ajándék

A VILÁGHÁBORÚ TÖRTÉNETE

Szerkesztette: **Pilch Jenő** * József főherceg előszavával

A világháború hadi, diplomáciai, technikai és gazdasági eseményeinek első objektív összefoglalása

Díszes kötésű albumalakban, 200 képpel és színes műmellékletekkel. Ára 40 pengő

Kapható havi részletfizetésre is a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Egy magyar világjáró kalandjai!

Kittenberger Kálmán

Vadász- és gyűjtőúton Kelet-Afrikában

A híres magyar Afrika-utazó öt expedíciója

Albumalakú díszkiadás, egészvászonkötésben, 200 eredeti fényképfelvétellel. Ára 32 pengő

Kapható havi részletfizetésre is a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.